D/6

Nider.

Praeceptorium.

(Reutlingen, Joh. Otmar u. Mich. Greyff (?) c. 1479)

H.-C*. 11783 fehlt.
Pr. 2692.

S. L. B. 346 e 4. VIII 25

No. Q.404.54
The Public Library of the City of Boston

Expositio in decalogum fratris Joannis Nider sacre theologie professorem ordinis predicatorum.

Ch. Harris
Mar. 8, 1937
Q

Porſus cauſe que ſint v·p̃cepto cap̃·j·f·cir=
ca medium· Et quale peccatum ſit· vide in
mulier ⁊ i homicidiũ
Abrenunciatio omnium tempaliuꝫ ꝙ vtilis ſit et ad quid ordinatur·
iiij·p̃ce·cap̃·iiij·C·poſt medium
Abſolutio ſacramentalis effectus quales efficiat· iij·p̃cepto cap̃· ix·
A per totum
Abſolutio ſacramẽtalis an ficte cõfitenti impendi debeat·iij· p̃ce·ca·
ix·P·in fine·
Abſolutionis effectum conſequi volens qualiter debeat eſſe diſpo=
ſitus·iij·p̃ce·cap̃·ix·P·Q·ꝑ totum
Abſolutio infirmantibus quomodo ſit danda·vij·p̃ce·ca·ix· B·in fine·
Abſtinentia quid ſit·vj· p̃cepto capitulo·v· A·in medio et quomodo
et quibus modis ſeruanda ſit·ibidẽ C·ꝑ totum
Abſtinentia laudatur et approbat² ſanctorum et philoſophorum exem
plis·vj·p̃c·ca·viij·F·ꝑ totum
Aſtinentia ſeptuplex eſt et vna ſo=
la eſt virtuoſa·vj·p̃ce·cap̃· vltimo C·ꝑ totum
Abſtinentia virtus quid moderet in cibis et potibus·vj·p̃cepto cap̃·
v·D·poſt principium
Abſtinentia fit vicioſa tribus mo=
dis·vj·p̃ce·ca·viij·G· ꝑ totum·
Abſtinentia multa eſt in homine ſolo exercicio eluceſcit· vj·p̃ce· capi·
viij·F·in principio·
Accidia prohibetur primo p̃cepto·
cap̃·j·L·in fine·
Accidia quid ſit·j·p̃cepto capitulo xx·A·ꝑ totum·
Accidia quare eſt peccatum· j·p̃ce·
ca·xx·C·in principio·

Accidia quomõ et quãdo ſit prim⁹ motus et quando peccatũ veniale
et qñ mortale peccatum·j·p̃ce·cap̃·
xx·C·ante mediũ· D·E·ꝑ totum
Accidia quottuplex ſit·j· p̃ce·ca·xx A poſt medidium·
Accidie proprium quid ſit·j·p̃ce·c·
xx·in principio·
Accidia peccatur viginti modis·j·
p̃ce·ca·xx·F·ꝑ totum·
Accidia quibus et qualiter remedietur·j·p̃ce·ca·xx·O·ꝑ totum·
Actus meritori⁹ an requirat actu=
alem tendentiam in deum·j· p̃c·ca·
iiij·P·in prin·de hoc etiam vide in meritum·
Actus fidei quid ſit et quomodo diuidatur·j·p̃ce·ca·ij·B·in princioio
Actus ſpei quis ſit et quomõ egre=
diatur·j·p̃ce·ca·iij·A· circa mediũ
Actus dilectionis dei quomodo ſit optimus·j·p̃ce·ca·iiij·G·in fine
Actus dilectionis quomodo debeat foueri vt creſcat·j·p̃c·ca· ·G·
ante finem·et ꝑ que occaſionaliter inflammetur ibidem·J·in fine·
Actus nobiliſſimus in eccleſia quis ſit·iij·p̃ce·ca·v·B·circa principiũ·
Actus iuſtorum ꝑ filios ſeculi qualiter exprobrent²·j·p̃·c·xxj·N·ꝑ to
Actus meritori⁹ a quo originez ordinacõem et terminacõnẽ cape de=
beat·j·p̃cepto·ca·iiij·Q· in princi·
Accuſare p̃latos an ſubditi poſſint viij·p̃·ca·iij·D·in fine·
Accuſare an quis teneat² primum ſuũ ⁊ qñ quõ et ibidem·D·ꝑ to·
Adiurare quid ſit·primo precepto capitulo·xj·L·poſt principium·ij
p̃ce·ca·iiij·E·in princi·
Adiurare hominem an liceat·j·p̃c·
ca·xj·M·ꝑ totum·quomõ·ij·p̃c·
ca·iiij·E· ꝑ totum

F

Joannes Nider Ord. praedicat

Adiurare irraco͠nales creaturaſ an
liceat·j·p̄ce·xj·c·LL·ꝑ totum
Adiurare demones an liceat ꝛ quō
ij·p̄ce·ca·iiij·f·ꝑ totum
Adorare quid ſit primo p̄cepto ca·
viij·B·poſt principium
Adorationis tres ſunt ſpecies·que
dam latria·quedam dulia· quedam
iperdulia·et quibus cōuenient·j·p̄
cap·vj·C·poſt principium·
Adoratio quedam interior quedaꝫ
exterior et in quo conſiſtant·j·p̄ce·
ca·vj·A·B·ꝑ totum·
Adorationis ſigna vbi et quando
et quibus modis debent exerceri·j
p̄ce ca·vj·B ante medium
Adoratio quare fit ad orientem· et
ponuntur quinqꝫ cauſe·primo p̄cep
pto ca·viij·f·ꝑ totum
Adulatio quid ſit et quādo ſit mor
tale peccatum vel non·viij·p̄cepto
ca·ij·D·ꝑ totum·
Adulatio ꝙ deteſtabilis ſit et adu=
lator cui aſſimiletur·viij·precepto
ca·ij·E·ꝑ totum
Adulationis remedia q̄ue ſint· ibi=
dem·f·ꝑ totum
Adulterium quid ſit·vj·p̄cep· ca·j·
A·in principio·ca·ij·C·in princ·Et
eſt ſemꝑ peccatum mortale ibidem
Adulterium ꝙ magnum peccatum
ſit ex ſeptem oſtenditur·vj·p̄cepto
cap·ij·D·ꝑ totum
Adulterio an vir aut mulier magiſ
peccet·vi·precepto capitulo primo
A·circa medium
Aduocatus cauſam iuſtam defen=
dens aut cauſam bonam aduerſarij
grauans quomodo peccet·vij·p̄ce=
pto ca·iiij·H· in principio
Affectio diligendi deum an exceſ=
ſum habeat·primo p̄cepto capitulo
v·lz·circa principium
Agens ꝯtra conſcientiam edificat
ad hiehennam quomodo hoc intel
ligatur primo p̄cepto capitulo ·v·f
in decima regula·
Agilitas qualis erit in corporibus
glorificatis·x·p̄cepto capit·vij·I·
in principio et quomodo agilitate
corpora beatorum moueant᷑· vide
in corpora beatorum·
Alchimiam operari an ſit peccatuꝫ
j·p̄ce·ca·xvj·B·in fine·
Ambiguitate ſtante cui parti ſtan
dum ſit primo precepto capitolo·iij
E·poſt medium
Auaricie quinqꝫ ſunt propria·v·p̄·
capitulo·vj G·in principio
Amor carnalis ꝑ que ſigna cogno=
ſcatur·iiij·p̄cepto capitulo· ij·M·
poſt principium ꝑ totum·
Anathema eſt dn̄m hieſum nō ama
re·j·p̄cepto ca·iiij·C·in fine·
Anathema eſt dicere deū mandaſ=
ſe quod homo nō poſſit implere·j·
p̄ce·cap·j·D·in fine·
Anima humana quante capacitatiſ
ſit et quo ſaciari poſſit·vij·p̄cepto
ca·j·I·in principio·
Anima fidelis tribus arris a deo ē
deſponſata·j ·p̄cepto capitulo qui=
to·I·in medio·
Anime beatorum in quo celo collo
centur·x·p̄ce·ca·v·B· in princi·
Anime in purgatorio an aliquam
habeant ſcientiam·vij·p̄cepto·ca·
viij·H·in fine·
Anime in purgatorio an pacienter
ſuſtineant penam· vij·p̄cepto·cap·
viij·H· in principio·
Anime damnatorum an quandoqꝫ
infernum exeant et an tunc penas
ſecum portent·j·p̄ce·ca·xj· I·ad fi
nem·x·p̄c·ca·ij·H ·poſt medium
Animaꝫ ꝑ proximo ponere quomō

liceat et qn̄ cadit ſub p̄cepto· iiij·p̄
ca·iiij·E·poſt principium·
Animarum ſex ſunt loca·vij·p̄cep·
ca·viij·A·principio·
Animas in purgatorio quis puni=
at an angeli boni vel mali·vij·p̄c·
ca·viij·J·in principio·
Animalia fera vtrum demones for
mare poſſint compulſi p incantacō=
nem·j·p̄ce·ca·xj·L·⁊ modus p quē
fit deo pmittente ponitur ibidem·
L· p totum et qua de cauſa demo=
nes faciunt illa ibidem dz·Et q̄ res
opificio demonum trāſmutari poſ=
ſunt ⁊ qui nō·ibidem··M·ad fi·
Ars notoria quid ſit·j·p̄c·ca·xj·33·
Ars ſaliſatorum que ſit et an licita
ſit·j·p̄ce·c·xj·99·
Arte notoria an licitum ſit ſcienti=
am acquirere et an poſſibile ſit·j·
p̄ce·ca·xj·33·p totum
Artifices quinqꝫ condicōes ſerua=
re tenentur vt eoꝝ opera ſint lici=
ta·iij·p̄c·ca·xiiij·H·p totum·
Artificia ſupfluorum ornamento=
ruꝫ factiua an ſine peccato poſſint
exerceri·j·p̄·ca·xviij·G·in prin
Articuli fidei quot ſunt et quomō
diſtinguantur·j·p̄ce·ca·ij·A·i me·
vſqꝫ ad finem·
Articulorum ordinata diſtinctō an
cuilibet fideli ad ſciendum ſit neceſ
ceſſaria·j·p̄ce·ca·ij·B·in prin
Articulos fidei de quibus publice
feſtiuantur eccleſia quilibet fidelis
tenetur in ſpecie cognoſcere et eos
explicite credere·j·p̄c·ca·ij·B·cir=
ca medium·C in prin
Aſtrorum aſpectu an licite futura
cognoſci poſſint· et que et quomo=
do quottupliciter·j·p̄cept·capi·xj·
T·p totum·
Aſtrologorum de futuris vera re=
latio ex quibus cauſis proueniat·j
p̄ce·ca·xj·V v·p totum·
Auaricia a quo primo inuenta ſit·j
p̄ce·ca·xvj·E·poſt prin·
Auaricia deo fidem retrahit ſpem
minuit·caritatem falſificat·vij·p̄c·
ca·j·G·p totum
Auaricia quottuplex ſit et quomo=
do diffiniatur·vij· p̄cepto capitu·
j·A·in prin·
Auaricia eſt vicium abundantie in
malo dupliciter·ibidem· D in me·
Auaricia in quibus reperiatur· vij
p̄ce·ca·j·B·p totum·
Auaricia quando et quomō ſit mor
tale peccatum·vij·p̄ceppto capitu·
j·C·p totum·
Auaricia deteſtatur p naturam et
p ſcripturam ibidē·f·p to·
Auaricia ſeptem de cauſis eſt val=
de deteſtabilis·vij· p̄cepto capi·j·
D·p totum·
Auaricia omnium infirmitatū ſpi=
ritualium eſt periculoſiſſima nouē
de cauſis·vij·p̄cepto capitulo prio
H·p totum·
Auditus in patria quibus perficie=
tur et quomodo ratione ſui obie=
cti premiabitur gaudio· x· p̄cepto
ca·vj·E·p totum·
Augures auruſpices·anſpices quo
modo differant·j·p̄cepto capitu·xj
Xx·in principio
Auium garritu vel animalium mo
tu an licitū ſit futura cōiecturare·
et quomō·j·p̄ce·ca·xj·Xx· p totū·
Aurea aureola fructus quid ſint ⁊
quomō differant et quomō merean
tur·x·p̄·ca·viij·A·p totum·
Aureola et palma quō differāt ·x·
p̄·ca·viij·C·ad finem
Aureole quot ſint ⁊ quare tantum
tres·x·p̄cepto·ca·vj·B·p totum et
que illarum ſit pfectior ibidem· C·
in principio·

Aureola martirum quot requirat
vt mereat᷑·x·p̄·c·viij· D·pꝛin·
Aureola martirij ad que opa dat᷑
et ad que non ibidem·D·poſt·pꝛin
Aureola doctorum quibꝰ datur et
quibꝰ nō·x·p̄·c·viij·lr·p totum
Aureola virginum quibus detur ⁊
quibus non·x·p̄cepto·ca·viij·F·G·
H·J·p totum·
Aureola vniꝰ in eadem ſpecie vtrū
ſit fulgidioꝛ alterius ibidem·L·p
totum et an aureole meritum poſ=
ſit intendi ibidem·M·in me·
Autoritas dei ſup nos vnde ꝯſur=
gat et quomodo propterea deꝰ ſit
reuerendus·honorandus et ſibi ob
bediendū·j·p̄·c·j·B·in pꝛin·
Autoritate propria ꝯtra iuramen
tum incautum venire nulli licet· ſ3
ad ſupiorem ſuum recurrere tenet᷑
ij·p̄ce·ca·iij·C·poſt medium·
Auxilium in tempore neceſſitatiſ a
quibus et quomō homo petere de=
beat·j·p̄ce·ca·ix·E in pꝛin
Baptiſmus quot fructus
ꝯferat·iij·p̄ce·ca·iij·D
p totum
Baptiſmi materia que
eſſe debeat ibidem·D· poſt me·
Baptiſmi forma que ſit et an muta
ri poſſit·iij·p̄·c·iij· E·in pꝛin
Baptiſmi fomam qui teneant᷑ ſcire
ibidem·E· in medio·
Baptiſare neceſſitatis tempore qui
bus liceat ibidem·E·poſt me
Baptiſari neceſſitatis tempore de=
bet hec pars que extra matrem ap=
paret ſiue ſit pes ſiue manꝰ ſiue ꝛc·
ibidem·E·in fine
Baptiſando ablutio in aqua et ver
borum ꝓlatio an ſimul fieri debe=
ant·iij·p̄·ca·iij· F·in pꝛin·
Baptiſatus an ſemper memorari te
neatur promiſſionis deo in baptiſ=
mo facte ibidem·F·in fine·
Beatitudo in quo ꝯſiſtat·x·p̄ce·c·
xij·D·poſt medium·
Beati inter ſe an diuerſos gradus
habeāt et quomō ſe excellent·x·p̄c·
ca·v·B·poſt principium
Beati quomō propriam eoꝝ pulcri
tudinem valeant cognoſcere·x·p̄c·
ca·x·G·in pꝛin·
Beati an ſe inuicem iudicabunt de
p̄teritis exceſſibus ꝯtra deum fa=
ctis·x·p̄ce·ca·xj·F·p totum·
Benedicere infirmos ꝑ carmia ſcri
pta vel verba ſacra ſecum deferre
an licitum ſit·j·p̄·c·xj·Gg·p to·
Benedictōes vetularum ſup infir
mos vnde ortum habeant·j· p̄c·ca
xj·Hh·p totum
Bene vel male naſci·bene vel male
fortunari·bene gubernari·bene cu
ſtodiri·vnde hec proueniant·et an
veritatem habeant·j·p̄ce·ca·xj·Rr
p totum
Beneficiorum dei ingratus quomō
peccet et que ſint dei circa nos be=
neficia·j·p̄ce·ca·j·D·poſt me
Beneficiorum dei memoria quomō
p̄ oculis noſtri cordis ſit habenda·j
p̄ce·ca·v·lr·poſt medium·
Bellum iuſtum quot requirit cōdi=
cōnes et que ſint· j·p̄ce·ca·xxij·E·
poſt principium
Bellum iniuſtum ex obedientia in=
grediens an excuſetur a peccato ibi
dem·E·in principio·
Bigamiam quis primo inuenit·j·p̄
ca·xvj·E· poſt pꝛin·
Bigami an poſſint mereri· lx· fru=
ctum altero eorum defuncto·x·p̄c·
ca·xj·G·p totum·
Blaſphemare quid ſit·ij·p̄cep·cap·
iiij·A·p totum
Blaſphemie quot ſpecies· ij·p̄cep·
B·p totum

Blaſphemie quot ſunt gradus ibi=
dem·C·circa medium
Blaſphemia an ex genere ſit morta
lis ibidem·C·in prin·
Blaſphemia abſq3 deliberationē e
miſſa an ſemper ſit mortalis ibidez
C·in fine·
Blaſphemie peccatum ꝓpter quin
q3 mala eſt maxime vitandum·ij·p̄
ce·ca·iiij·D·ꝑ totum
Blaſphemat qui aniam ſuam dia=
bolo deuouet·ij·p̄ce·ca·iiij·D·p⁹
principium
Blaſphemia quomō ſit i damnatis
·x·p̄ce·ca·ij·f·in medio·
Bonum in deo quid ſit j·p̄ce·c·iiij
H·poſt principium
Bona omnia an a deo deſcendant ⁊
quomō·j·p̄ce·ca·xij·H·poſt mediū
et·l3·ante medium
Bona in genere ſunt triplicia·j·p̄
ce·ca·xij·G·circa medium·v·p̄·ca·
xij·h·in principio·
Bona hominis que ſint·⁊ que ſibi
quantum eſt de ſe non obſunt·j·p̄·
ca·iiij·G·in fine·
Bona hominis ſunt quintuplicia
⁊ ꝯtra hec militant quinq3 vicia·
v·p̄ce·ca·xiiij·A·circa principium
iiij·p̄ce·ca·j·C·in prin·
Bona proximis inpendenda in quo
tuplici ſint differentia·iiij·ca·iiij·
f·ꝑ totum
Bona neceſſaria ſ3m q̄ attendantᵘ
vij·p̄·ca·iij·l3·L·ꝑ totum·
Bona temporalia i duplici ſunt dif
ferentia·vij·p̄·ca·iij·B·circa prin·
Bona ſuꝑflua que ſint et ſ3m que
ſumantur·vij·p̄·ca·iij·D·E·f·G·
ꝑ totum·H·in principio
Bona ſuꝑflua habens an teenatur
ſubuenire habenti neceſſitatem ſo=
lum in honeſtate vite et non extre
mam pacienti neceſſitatem·vij·p̄c·
ca·iij·H·ꝑ totum·
Bona temporalia an quis tribuere
teneatur tiranno vt ſalua maneant
bona nature·vij·p̄·c·iiij·O·ad fi·
Bona temporalia quomō merito
rie ſint ordinanda·vij·p̄ce·c·vj·R
poſt principium·
Bonoꝝ operum proximi vel malo=
rum an ꝑticipes fieri poſſumus et
quot modis·vij p̄·ca·vij·C·ꝑ totū
Bona opa an ſint dimittēda ne ſcā
dalum oriatur·v·p̄ce·ca·xiij·H·I
l3·L·M·ꝑ totum·
Bona fama primoꝝ tribus modis
vtiliter poteſt in noticiam aliorum
ꝓferri·j·p̄ce·ca·xiiij·E·ꝑ totū·f·
in medio ⁊ quō intencō i tali fama
ſit regulanda ibidem·G·an̄ finē
Caracter quid ſit·iij·p̄c·
c·v·D·poſt medium
Caracterem indelibilē q̄
ſacramenta imprimant·
iij·p̄ce·ca·v·D·ibidem·
Caracteralis diſtinctio in eccleſia
militante triplex eſt ibidem·D·cir
ca finem·
Caritas quid ſit·j·p̄·c·iiij Q an̄ me
Caritas qua deus diligitur ſeptez
p̄claros fructus operatᵘ·j·p̄ce·ca·
iiij·D·E·f·ꝑ totum·
Caritas in proximis quomō dei glo
riā opatᵘ·v·p̄·c·viij·E·ante me
Caritas diuina an maneat inter
viuos aut mortuos·vij·p̄ce·ca·ix·
G·poſt principium·
Caritas beatorum in patria qualiſ
erit·x·p̄ce·ca·xij·E·in medio
Caritas minimus gradus eſt deū
ſuꝑ omnia diligere et legem ei⁹ ſu
per aurū et topaſion cuſtodire·j·p̄
ca·ij·l3 in medio·
Caritate non habita an aliqua opa
cō ſit meritoria·j·p̄ce·capi·iiij·C·
in principio·Q·circa medium

Caſtratio aut membri aut cuiꝰ mutilacō aut abſciſio· an ſit alicui licita· v· p̄ce· ca· j· I· ꝑ totum·
Cauſalitas omniū reꝝ quō a deo dſcendat· ix· p̄ce· ca· ij· B· poſt prin·
Celum empirreum quō ſit diſpoſitum· x· p̄ce· c· v· B· in prin· et an habeat diuerſas manſiones· B· in me· et quid ſit manſio in celo ibidē i fi·
Cenſus tributa redditus et ſic de alijs dominis ſecularibꝰ ſubtrahentes an peccent et ꝙ grauiter· iiij· p̄ce· ca· vij· G· circa mediū· ⁊ furtū ꝯmittūt· vij· p̄· c· iiij· I· in prin·
Cenſus ſeu ꝯtribucōnes exactiōes et ſimilia iniuſte impoſita an liceat ſine pctō retinere· vij· p̄ce· ca· iiij· O· ꝑ totum·
Certitudo quotuplex ſit et que ſufficiat vt euitetꝛ mortale pct̄m· j· p̄· c· v· f· ante me· in ſexta regula
Certitudo moralis tribus vijs acquiritꝛ ibidē in ſeptima regula·
Certitudo coniecturatiua vt quis ſit ſine pctō mortali ꝑ que haberi pōt vide in ꝯiectura
Certitudo an aliquis ſit in ſtatu ſalutis quō ſumi debeat· iij· p̄ce· cap· viij· Q· ꝑ totum
Certitudo ꝙ aliquis in celo ꝑ que haberi pōt· vij· p̄· ca· viij· B· i prin·
Certitudo de quibuſdam ꝙ ſint in inferno quō ſumatur· vij· p̄ce· cap· viij· in principio·
Cibis et potibus quomō ꝑ tempantiā vtendum ſit et alijs nature refectionibus vtpote ſomno labore ſpacio ⁊c̄· vj· p̄· ca· v· B· ꝑ totum
Cibis incōſuetis periodꝰ naturaliſ vite abbreuiatur· vj· p̄ce· ca· v· E· ante finem
Cicatrices in corꝑibus glorioſiſ an manebunt in patria· vide in vulnꝰ
Circumſtantie que ſint confitende· iij· p̄· ca· ix· H· I· ꝑ totum
Claritas i corporibꝰ glorioſis qualis ⁊ quō erit· x· p̄· c· vij· L· ꝑ[illegible]
Claritas corporū glorioſoꝝ an viſum offendat ibidem in prin·
Clauis ſacerdocalis quotuplicē effectum habeat· iij· p̄· ca· v· B· i fine
Clerici an p̄cioſis veſtibus poſſint vti· j· p̄· c· xvij· f· poſt prin·
Cogitacō de fornicatione an ſemꝑ ſit mortalis· ix· pce· ca· iiij· H· circa medium·
Cogitacō peccatoris vt cōuertatꝛ qualis eſſe debeat· vide in peccatoris meditatio
Cognatio ſpiritualis vnde ꝯtrahatur· iij· p̄· ca· iiij· B· ante me·
Cognicō diuine voluntatis quotupliciter haberi pōt· j· pce· ca· xix· C in principio·
Cognicō ſui ipiꝰ ꝙ vtilis ſit· ix· p̄· ca· ij· A· ꝑ totum·
Cognicō ſuiipius ꝑ que ⁊ quō habeatur· ix· p̄· ca· ij· B· C· D· E· f· ꝑ tot·
Cognicō ſuiipius ex quinqꝫ potiſſime habetꝛ· ix· p̄· ca· ij· C· in prin·
Cognicō p̄teritoꝝ in patria an habebitur et quomō· x· p̄ce· ca· ix· G· ꝑ totum·
Chorea ꝙ ꝑiculoſus ludus ſit propter ſeptem· vj· p̄· ca· iij· A· in principio· B· C· D· ꝑ totum·
Chorea vnde habeat originem· vj· p̄ce· ca· iij· A· ꝑ totum
Chorea ex quibus cauſis et ꝯdicōibus putatur fore licita· vj· p̄ce· ca· iiij· f· in medio·
Chorea ex tribus cauſis ſit vicioſa· et illicita· vj· p̄ce· ca· iij· f· in prin
Choreſare vtrū ſit peccatum et qn̄ ibidem· f· G· ꝑ totum
Colendus in quibus ſit deus· j· p̄c· ca· ij· G· in prin
Colentis deum quis ſit fructus· j·

p̃ce·ca·ix·E·ante medium
Colendi deum ante legem decalogi m[...]fuerunt modi ſupſtitioſi·j·p̃·ca·j·lr·poſt medium·
Concordia beatorum quanta erit in patria·x·p̃ce·ca·x·C·p totum
Concupiſcentia quid ſit et quottuplex ſit·ix·p̃ce·ca·iiij·C·p to·
Concupiſcentia carnis qñ ſit mortalis·qñ venialis et qñ nullum peccatum ibidem·D·E p totum
Condicões in pmiſſis i votis in iuramentis ſubaudiende et incluſe q̃ ſint·viij·p̃ce·ca·ij·B·p totuz
Confeſſio generalis que ſit quotuplex ſit et ad quid valeat·iij·p̃cep·ca·ix·D·p totum·
Confeſſio ſup ꝯtracõnem quid addat et quantum pdeſt·iij·p̃ce·ca·x A·ad finem·
Confeſſio vbi et cui facienda ſit·iij·p̃ce·ca·ix·L·p totum·Et in quibus caſibus poteſt quis nõ ſuo ſacerdoti ꝯfiteri·iij·p̃ce·ca·ix·O·ante medium
Confeſſio qñ ſit facienda ſub p̃cepto·ibidem·B·p totum·
Confeſſio de ignorantia quõ fieri debeat·ix·p̃ce·ca·iij·J·in fine
Confeſſio in quib9 caſibus ſit iterãda·iij·p̃ce·ca·ix·S·p totum·
Confeſſio an poſſit fieri laico·iij·p̃ce·ca·ix·M·in prin·
Confeſſionis et ſacramentalis abſolucõnis ſunt nouem pclare effect9·iij·p̃ce·ca·ix·A·B·p totum·
Confeſſionem alicui9 audiens doloſe quomõ peccet et an teneat' zelare·viij·p̃ce·ca·iij·B·poſt me·
Confiteri volens quantam diligentiam debeat habere ad recogitandum omnia peccata mortalia·iij·p̃ ca·ix·F·poſt prin·
Confiteri quis teneat' z muti z ignorantes ideoma qũo ꝯfiteri teneãtur·iij·p̃c·ca·ix·D·per totum·
Confiteri abſenti p litteram an ſit licitum·iij·p·ca·ix·E·in pri·
Confiteri an teneat' qui nullum hz mortale peccatum ibidem E in fine
Confiteri qui teneamur z quot ibidem·F·in pri·H·J·lr·per totum
Confitens vt effectum abſolucioĩs ꝯſequatur qũo debeat eſſe diſpoſitus·vide in abſolucione·
Confirmacio an ſit ſacramentũ neceſſitatis z qñ et quibus·iij·p̃·cap·iiij·B·D·per totum·
Confirmacio quot fructus ꝯferat iij·p̃cep·cap·iiij·A·per totum·
Cõfirmacõ quibus ſit danda·iij·p̃·cap·iiij·C·in fine·
Confirmatus qũo debet cuſtodi ne criſmati irreuerencia exhibeat' ibidem·C·poſt medium
Confirmati officium quod ſit·iij·p̃·ca·iiij·A·circa medium p totum
Confirmandus qualiter dbeat eſſe diſpoſitus·iij·p̃·ca·iiij·C·in princ·
Confirmandum tenẽs qualiter dbeat eſſe diſpoſitus ibidem·C i medio
Coniectura ꝙ quis ſit ſine peccato mortali p que poteſt haberi·iij·p̃c·cap·xij·G·in prin·
Cõmunicacio quottidiana an ſit licita et expediens vide in eucariſtia
Cõmunicacio quottuplex ſit z que vnaquaqz requirit ꝙ ſit iuſta·vij·p̃ cap·v·C·in principio·D·E·F·G·H J·lr·per totum
Conſcientia an ſemp obligat ad faciendum·j·p̃·ca·v·F·ante finem in regula vndecima·
Conſcientia erronia qũo ligat·j·p̃·ca·v·F·poſt principium
Conſciencia pplexa qũo ſit regenda·j·p̃·ca·v·F·in xiij·regula
Conſcientia qñ ſit emundenda·iij·p̃

cap·ij·A·ante medium·
Conſcie bone ſignum qđ ſit·v·p̃c·
cap·iij·D·circa finem·
Conſciencie beatoꝝ p̃ria qũo ſibi i
uicem patebunt·x·p̃·ca·xj·E·
Cõſenſus interpretatiu⁹ qñ ſit ix·
p̃·ca·iiij·f·poſt medium
Conſenſus mortalis quottuplici=
ter fieri poteſt·ix·p̃·ca·iiij·f·p to·
Conſenſus deliberatiuus in delec
tacionẽ peccati mortalis an ſit ſpe
ciale pctm̃ mortale in veneris·vj·
p̃·ca·ij·H·in medio·ix·p̃·ca·iiij·S
poſt medium
Conſtanſ ab incõſtanti qũo differt
j·p̃c·ca·xxj·G·circa medium·
Conſuetudo que poſſit excuſare a
peccato et que non·vij·p̃c·ca·v·P
ante finem
Conſeutudo an excuſet a non ſol=
uendo decimas·vide in decimas
Contemptus quid ſit·p̃·ca·xxij·G
in principio·
Contemptus qñ ſit mortale pctm̃
ꝛ qñ non ibidam·G poſt pri·H·p to
Contemptus magnitudo vel parui
tas·vnde ꝯſurgat ibidem·H·ad fi
Cõtempt⁹ ꝛ negligẽcia qũo diffe
rant·j·p̃·ca·xxij·H·in fine
Contricio quid ſit·iij·p̃·ca·viij·A·
in principio·
Contricio vt fiat ſufficiens·vij·re
quirit ꝯdiciones·iij·p̃·ca viij·B·c
D·E·f·G·H·J·K·L·M· per totũ
Contricio qũo ꝛ qñ et virtute cui⁹
formatur caritate·iij p̃·ca·viij·O
in principio·
Contricio dolorem ſenſitiuu aꝫ an
requirat·iij·p̃·ca·viij·K·in fine
Contricõ đ vnoquoqꝫ peccato mor
tali ꝛ de circumſtancijs in aliud ge
nus peccati trahentibuſ an ſingula
tim ſit habenda·iij·p̃ce·ca·viij·B·
circa medium·c·p totũ·D·p⁹ me·
Cõtricio ꝑ venialibus qũo ꝛ qua
lis ſit habenda·iij·p̃c·ca·viij·R·p
totum·
Contricio de oblitis qũo fieri de=
beat·iij·p̃·ca·viij·E·D·per totũ·
Contricõ de ignoratis qũo fieri đ
beat·iij·p̃·ca·viij·f·p totũ·J·p to
Contricio mutiliſ ꝛ falſa q̃ ſit·iij·
p̃·ca·viij·N·per totum·
Contriciõis p̃ambula quot ꝛ que
eſſe debeãt·iij·p̃·ca·viij·A·cir·m·
Contricõis dolor q̃ magn⁹ eſſe đ
beat ꝛ q̃diu durare debeat·iij·p̃c·
ca·viij·A·poſt pri·L· poſt totum·
Contricõnis dolor ꝑ peccato quo
ciens debeat haberi·vide in dolor
Contricõis vel attricõis bone qui
qꝫ ſunt effectus·iij·p̃c·ca·viij·O·
poſt medium
Contriti voluntas qualis eſſe de=
beat·j·p̃·ca·ij·J·circa mediũ iij·p̃
ca·viij·K·circa medium·
Conuerti ad dñm celeriter moue=
mur ꝓpter v·j·p̃·ca·xx·H·p totuꝫ
iij·p̃c·ca·xj·D·E·F·per totum·
Corpora beatoꝝ qualia erunt i pa=
tria·x·p̃·ca·vj·f·in fine ꝛ an erunt
palpabilia·ca·vij·H·per totum
Corpora glorificata an in ſua po=
teſtate habeant videri vel non vi
deri·x·p̃ce·ca·vij·M·in fine·
Corpora beatoꝝ an aliquando cor
poraliter moueantur·x·p̃c·ca·vij·
J·poſt medium
Corpora beatoꝝ an ab animabus
moueantur motu non organico·K·
in principio ibidem·
Corpora beatoꝝ an in inſtanti mo
ueantur ibidem·K·poſt principium
et quomodo ibidem·
Corpora damnatoꝝ qualia erunt ꝛ
quomõ punientur· x·p̃ce·ca·ij·H·
p totum·ca·iij·B·ante finem
Correctio quotuplex ſit·v·p̃ce·ca·

xij·A·p totum·
Correctio fraterna vide in fr·
Corrupti extra matrimonium an a liquem fructum poſſint mereri· et quem·x·p̃·c·ix·H·p totum
Creature irraco͞nales an ſint dili= gende·iiij·p̃·ca·iij·G·in fine
Creature irraco͞nales an poſt diem iudicij manebu͞t·x·p̃·c·v·H·p totu͞
Credere omnes articulos fidei ex plicite an quilibet xp̃ianus teneat᷑ ⁊ quomodo·j·p̃ce·ca·ij· A·in prin· et B·in principio·
Criſtiana indiſciplina in quo conſi= ſtat·vij·p̃·ca·ij·C·circa princi·
Cuſtodire que teneatur homo et quomo͞·v·p̃ce·ca·ij f·circa prin
Damnati in niferno quot exterioribus penis puni ant᷑·x·p̃ce·c·ij·A·p to· et vſqȝ ad fine͞ capituli·
Damnati an aliquid cogitabunt de deo·x·p̃ce·ca·iij·D·in principio
Damnati an poſſint infernum exi= re et hominibus apparere· x·p̃·ca· ij·H·poſt medium
Damnati an habeant noticiam eo= rum que in mundo habebant et an videant ſanctos in gloria·x·p̃ce·ca iij·c·p totum
Damnati an odient quos hic i ma= lo dilexerunt·x·p̃·c·iij· B·poſt me·
Damnatorum pene interiores que ſunt et quomo͞ eis puniu͞tur· x·p̃ce ca·iij·p totum capitulum·
Damnatorum pena reſpectu ſupe= rioꝝ quottuplex ſit et q̄ magna·x· p̃ce·ca·iiij·p totum capitulum·
Damnatoꝝ pene quomo͞ erunt op= poſite dotibus felicis anime et que erunt ille ibidem·B·p totum
Damnatis pro actibus excellenter malis an dabitur luteola ſicut ex= cellenter bonis dabitur aureola·x·
p̃ce·ca·ij·J·p totum
Damnificari homo in quot poſſit· et quomodo debet fieri ſꝫm hec re= ſtitutio·vide in reſtitutio·
Damnum proximoꝝ illatum an ob ligat ad reſtitutionem et quomodo vij·p̃ce·ca iiij·E·poſt medium
Damni recompenſatio in quibus ſpeciebus furti fieri debet· vij·p̃c· ca·iiij·D·vſqȝ ad·R·p totum·
Decalogus quantum ſe extendit et quid ꝯtineat·j·p̃·ca·j·J·in pri·
Decime de iure naturli et diuino ſunt inſtitute·j·p̃·ca·vij·G·p⁹ pri·
Decime quare ſint inſtitute·j·p̃ce· cap·vij·G·poſt medium·
Decime cui debent dari·iiij·p̃·cap· vij·E·ante me·j·p̃·c·vij·g·p⁹ pri·
Decime de quibus rebus ſolui de= bent·j·p̃·cap·vij·f·i pri·⁊ vtꝝ co͞= ſuetudo an non ſoluendo decimas excuſat ibidem·f·in fine
Decimas male exponens qu͞o pec= cet·j·p̃c·ca·vij·G·ī fin·
Decimas an pauper diuiti ſacerdo= ti ſoluere teneatur·j·p̃c·ca·vij·G· in pricipio
Defect⁹ primorum quotuplex ſint ⁊ qu͞o remedientur·vij·p̃c·ca·j·A· circa prici·
Delectaco͞ in quo ſit habenda·ix·p̃ ca·iiij· P·in fine·
Delectatio q̄ multiplex ſit ⁊ quo͞ ex ea generetur peccatum· ix·p̃ce· ca·iiij·f·poſt principium·
Delectaco͞ de cogitaco͞e fornicaco͞= nis an ſemp ſit mortalis· ix·p̃ce·ca· iiij·H·in medio
Delectatio moraſa an in omni ge= nere peccati ſit vitanda vide in mo roſa delectatio·
Delectationes moroſas habere cir ca actum venereum de aliqua legit time habe͞da in vxorem vel de iam

habita an ſit moꝛtale peccatum· ix
p̄ce·ca·iiij·J·p totum·
Delectationibus malis immoꝛari
ꝙ malum ſit·ix·p̄ce·cap·iiij·O·in
pꝛincip·et quomō delectabilia ſi nt
fugienda ꝑ multa docetur ibidem·
P·in fine·
Demones qua poteſtate poſſūt co=
gi et an etiam aliquando naturali
virtute·ij·p̄·ca·iiij·G· in pꝛincpio
Demones an licitum ſit adiurare
qui modi ſint ſeruandi·j·p̄cep·c·
lxlx·p totum·ij·p̄cepto capitu·iiij·
ff·p totum·
Demones adiurere vtꝝ laicis ſit li
citum·j·p̄·ca·xj·R·R·per totum·
Demones q̄uo futura ſciant·ꝛ ex q̄
bus cauſis·j·p̄·ca·ix·per totum·
Demones an hominem inuitum de
loco ad locum poſſint poꝛtare·j·p̄·
cap·xj·in pꝛi·
Demones incubi et ſuccubi an ſint
j·p̄·ca·xj·C·C·per totum·
Demonibus an ſit credendū etiam
veritatem dicentibus·ij·p̄·ca·iiij·
f·in fine·
Demonibus an debeat male ici·v·
p̄cep·cap·iiij B·poſt madium
Demoniaci vtꝝ per herbarum et
lapidum appoſicōnem poſſint iuua
ri·j·p̄cep cap·xj·JJ·per totum·
Demoniacis an eucariſtia ſit dādá
iij·p̄cep·cap·xij·C·in fine·
Deriſio circa que fieri habeat·v·
p̄cep·cap·xiiij·A circa medium·
Deriſio quale peccatum ſit et q̄uo
ab aliis diſtinguatur ibidem P per
totum et q̄ñ ſit moꝛtale peccatum
ibidem C·D·per totum
Deriſio quibus de cauſis eſt dete=
ſtabilis et deriſores quibus aſſimu
lentur ibidem·E·per totum·
Deriſorum pene que ꝛ qualis i ſcri
pturis reperiantur ibid f·p totū·
Deſperacio q̄ñ ſit peccatum in ſpiri
tuſanctum et q̄ñ ſimplex moꝛtale ꝛ
q̄uo opponitur ſpei·j·p̄c·ca·iij·E·p
totum·Et racio quare ſit peccatum
ibidem in fine·
Detractio qd ſit·v·p̄·c·x·a·cir· pri
Detractō deteſtanda eſt ꝓpter ſep
tem·v·p̄·c·x·g·h J·lx· per totum·
Detractio directa fit quadruplici=
ter v·p̄·ca·x·B·in principio·
Detractō indirecta fit dupliciter
ibidem ad finem
Detractō ꝓpria que ſit et an ſemp
ſit moꝛtalis·v·p̄·ca·x·C·circa pri·
f·circa medium
Detractoꝛ quibus aſſimuletur ibid
H·per totum·et ꝙ noceat ibidem·
J·in pꝛincipio·
Detractoꝛ vno flatu tres interfi=
cit·v·p̄·ca·x·M·in fine·
Detractoꝛi q̄uo ſit reſiſtendum·v·
p̄·ca·x·R·per totum·
Detractoꝛem audire an ſit licitum
ꝛ q̄uo et quomō non·v·p̄c·ca·x·L·
per totum
Detractoꝛem audientes tribus de
cauſis ſunt rep̄henſibiles ibidez M
per totum
Detractoꝛum tres ſunt gradus·v·
p̄·ca·x·D·E·per totum
Detractoꝛum tres ſunt modi ibidē
f·circa principium
Deuocio vnde cauſetur·iij·p̄·cap·
xij·J·in fine
Deuocio quibus geſtis excitetur
melius·j·p̄c·ca·vj·C·in fine·
Deuocōis vere ꝛ humilitatis que
ſint cauſe·ix·p̄·ca·ij·C·poſt mediū·
Deus ſꝫm animam·ſꝫm coꝛpus ꝛ re
bus poſſiſſis diuerſimode eſt colen=
dus et adoꝛandus·j·p̄·c·j·lx·cir·m·
Deus q̄uo ſpernatur·j·p̄·ca·v·D·
per totum
Deus quare ꝑ coꝛpus noſtrum eſt

venerandus ⁊ quot de cauſis ·j·p̃c·
ca·vj·D·in prin·qñ ⁊ quibus die=
bus ibidem vſqȝ ad finem·
Deus ꝓ peccatis qũo et ꝑ quid ſit
placandus·iij·p̃·ca·iij·C·ante me·
ca·viij·P·per totum
Deus an peccatores exaudiat·vij·
p̃cep·ca·ix·G·poſt medium·
Dilectõ quottuplex ſit·j·p̃·c·iiij·h
in principio·
Dilectõ dei tripliciter cadit ſub p̃ce
pto ſcilicet vt diligat᷑ fauorabili=
ter ordinabiliter ⁊ app̃cionabiliter
·j·p̃·ca·iiij·G·in principio
Dilectõ dei actualis an ſemꝑ fieri
debeat ⁊ qñ eſt obligatoria et qñ ñ
j·p̃·ca·v·G·ꝑ to·iij·p̃·c·j·L·ꝑ to·
Dilectõ dei racionabilis eſt ꝓpter
ſeptem·j·p̃·ca·v·lȝ·per totuȝ ⁊ po
nuntur ibidem multe parabole qui
bus mens incitari debet ad raciona
biliter diligendum deum·
Dilectio dei in patria qũo fiet·j·p̃
cap·v·H·
Dilectio ſuiipſius quare non ita ex
plicite eſt mãdata ſicut dilectõ ꝓxi
mi·iiij·p̃·ca·j·E·per totum·
Dilectio ſuiipſius ſ᷒m que ſumi de=
beat vt ſit bona ⁊ licita·iiij·p̃·ca·j
C·ꝑ to·v·p̃·c·vj·f·circa me·ꝑ to·
Dilectõ ſuiipſius vt ſit iuſta ⁊ lici=
ta quatuor requirit·iiij·p̃·ca·j·D·
per totum
Dilectõ ꝓximi qũo neceſſiria ſit·⁊
qũo alia mandata in ip̃a ꝯplentur
iiij·p̃c·ca·j·A·per totum·
Dilectõ ꝓximi que in ſe ꝯtinere d=
beat·iiij·p̃·ca·ij·C D E f·per totũ
Dilectõ ꝓximi ꝑ quatuor ſophiſti=
catur vt non fiat meritoria·iiij·p̃·
ca·ij·L·in principio·M·per totum
Dilectõ ꝓximi nouẽ habet gradus
iiij·p̃·ca·iiij·tres extenſiue·A B·ꝑ
totum tres intenſiue·C D E·ꝑ totũ
tres effectiue f G·per totum et ſ᷒m
illos extenditur eius ꝑfectio vel i=
ꝑfectio
Dilectio inimici qũo implenda ſit·
iiij·p̃·ca·iij·ff·poſt principium·et
ꝙ ip̃a ſit ſumma·c·iiij·B·circa m·
Dilectõis dei mandatum an in via
poſſit impleri·j·p̃·ca·v·H·ꝑ totũ·
Dilectiõis ordo qui ſit ſ᷒uanduus·
iiij·p̃·ca·iij·C D E f·per totum·
Dilectõem ꝓximi mouentia ⁊ i du=
centia que quot ſunt·iiij·p̃c·ca·ij·
J lȝ·per totum·
Diligare deum et ſeruire deo quo=
mõ inter ſe ordinantur·j·p̃·ca·iiij·
J·in principio·
Diligere quid ſit·j·p̃·c·iiij·g p⁹ m
Diligere deum ſuꝑ omnia quid ſit
j·p̃·ca·iiij·H·ante medium·et quo
amore diligendus eſt deus ibidem·
Diligere ſeip̃m quid ſit·iiij·p̃·cap·
j·B·in fine·
Diliges dominũ deum tuum ex to=
to mente qũo hoc fiet·exponitur i
j·p̃·ca·iiij·M N·et oſtenditur ꝑ iuſ
naturale et ciuileꝙ omnia in deum
ſunt referenda ibidem·N·ꝑ totum
Diligendus qũo ſit deus app̃ciabi·
liter·j·p̃·ca·v·C·per totum·
Diligendus an ſit deus ꝓpter vitã
eternam·j·p̃·ca·iiij·J·i prin·
Diligendus an ſit deus ꝓpter be=
neficia que dedit et qũo·j·p̃c·cap·
iiij·J·a medio·vſqȝ ad finem lȝ·i
principio·v·ca·J·in principio·
Diligendo deum quis debet eſſe re
ſpectus et quot de cauſis ſit diligẽ=
dus·j·p̃·cap·iiij·G·i medio·
Diligentia quãta eſſe debeat in p̃=
ceptorum cuſtodia·j·p̃ce·ca·iiij·B
poſt principium
Diligentibus deum omnia coopari
in bonum quomõ hoc fiet·j·p̃c·ca·
iiij·f·ꝑ totum·

Diligibilia q̄ deus mandauit quot ſunt·j·p̄ce·ca·j·H·in fine·
Diſpenſatores votorum et aliorꝫ diſpenſabilium qui et quot ſunt·ij· p̄ce·ca·v·X·in medio·
Diuiciarꝫ appetitus ex quot cauſiſ ꝓueniat·vij·p̄ce·ca·j·L·p totū·
Diuiciarum appetitus quare ſaciari nō poteſt·vij·p̄·ca·j·J·p totum
Diuinacōnis quot ſunt ſpēs ⁊ quō differenter fiant·j·p̄ce· ca·xj·B·p totum·
Diuites cui aſſimilenter·vij·p̄ce·ca·j·L in fine
Doctores verbum dei ꝓpter deum predicantes an plus merentur dantibus elemoſinam corpalem·vij·p̄·ca·iij·S·in princi·
Dolere de peccato quociēs homo tenetur et quid ꝓdeſt dolere d̄ peccato·iij·ca·x·F·in princ·
Dominica dies multis p̄rogatiuis eſt ſublimata·iij·p̄·c·j·C·in me·
Dominus ſecularis quis ſit· iiij·p̄·ca·vij· A·in prin·
Domini ſeculares a ſubditis i quiqꝫ debent honorari·iiij·p̄ce·ca·vij D·p totum·
Domini ſeculares quot mōis inhonorentur ibidem·G·p totum
Dominis tempalibꝰ ex quinqꝫ cauſis tenemur obedire·iiij·p̄ce·c·vij· A·in fine·B·C·p totum
Dominis ſecularibus an ſubditi in omnibus teneantur obedire· et in quibus non·iiij·p̄ce·cap̄·vij· E·F· p totum
Dominis ſecularibus an vltra cenſum debitum liceat ſubuenire et in quibus caſibus·vij·p̄ce·ca·iiij·M· p totum
Dos anime quid ſit·x·p̄ce·cap·vij· A·B·et quottuplex ē dos·B·in fi·
Dotes anime beate quot et q̄ erūt x·p̄ce·ca·iiij·B·in principio· c·xij· A·circa princip et quare ſint tres dotes ibidem·B· p totum·
Dotes corpis glorificati quot et q̄ erunt·x·p̄ce·ca·vij·D·circa mediū et quare tot·D·in fine·
Dubeitas in quibus caſibus a peccato excuſat p obedientiam·j·p̄ce·ca·xxij·E·p totum
Dubia in partem meliorem circa proximos ſunt interp̄tanda·j·p̄·ca·xiij D·poſt medium· Sed circa nos in peiorē ptem ibidem datᷣ racō
Dubio ſtante quomō recta ꝯſciencia debeat formari·j·p̄ce·ca·xxij·F p totum·v·p̄·ca·xiij·L·circa prin
Dubio ſtante d̄ aliquo agibili cautum eſt abſtinere vſqꝫ cirtitudo habeatur·j·p̄ce·ca·ij·F·circa medium ca·v·F·poſt principiū in quinta regula et vndecima regula p totum· ix·p̄ce·ca·iiij·F·in medio·
Dubius in fide an ſit infidelis·j·p̄·ca·ij·M·p totum·
Duellum quid ſit et an licitum duellare·j·p̄ce·ca·xix·F· p totum· G· in principio·
Duellum quot modis fit·j·p̄ce·ca· xix·G·ante medium·
Ebrietas quot modis capitur·et quot modis cō tingat et qn̄ ſit peccatū mortale vel veniale vel nullum·vj·p̄ce·ca·vj·D· ante medium p totum·
Eccleſie ſententias publice ꝓmulgatas an quilibꝫ etiam ſimplex credere et ſeruare teneatur·j·p̄ce·ca· ij·F·p totum
Eccleſie ꝯſtitucōnes quomō obligent·vide in p̄ceptum eccleſie·
Eccleſie quare ſint adinuente·iij·p̄ ca·xiij·C·per totum·
Eccleſie quot de cauſis ſint viſitan=

de·iij·p̄·ca·xiij·B·per totum·et q̄ i
eis licite poſſint fieri ibidē D·p to
Eccleſ. defenſionem petens p refu
gium in eam an priuari ea debeat ⁊
in quibus caſibus·iij·p̄·ca·xiij·H·
in medio·
Eccleſiarum et aliorū ſanctoꝝ loco
rū immunitas p que ſeruet᷑ et quō
infringat᷑·iij·p̄·ca·xiij·f·g h p to·
Electio per ſortem an fieri poſſit·⁊
qn̄·j·p̄·ca·ix·H·circa principium
Elemoſina quid ſit·vij·p̄·ca·ij·B·
in pri
Elemoſina quos effectuſ habeat ⁊
quot·vij·p̄·ca·ij·B C D·p totum
E·in medio·
Elemoſina an ſit maior pars ſatiſfa
ctōis ibidem B·circa pri
Elemoſina an in ſe ꝯtineat ieiuniū
et oracionem et quot de cauſis B·
circa pri·ibidem·
Elemoſina an ſit medium diſpoſitū
reſurgendi a peccato·c·per totum
Elemoſina vniꝰ denarij i vita qua
re plus valet elemoſina omniū diui
ciarum poſt mortem datam·vij·p̄·
ca·ij·E·pꝰ pri·g·p to·c·ix·B·i pri·
Elemoſina de quibuſ danda eſt·eſt
vij·p̄·ca·iij·C·p totum·quid ſit ſu-
pfluum·vide in ſuperfluum·
Elemoſina quibus danda·vij·p̄·ca·
iij·O·p totum·et an ppinquis P·
p totum·et cui magis ſit benefaciē
dum·Q·p totum·et an pacientibꝰ
neceſſitatem in ſola vite honeſtate
H·per totum
Elemoſina ſpiritualis quottuplex
ſit·vij·p̄·ca·iij·R·in prici·et an ſit
melior corpali·R·poſt medium·
Elemoſina corpalis an et qn̄ ſpūali
ſit pferenda·vij·p̄·ca·iij·S·i fine·
Elemoſina quō et ex qua radice ſit
danda·vij·p̄·ca·iij·T·p totum·iiij·
p̄cep·cap·iij·H·per totum
Elemoſine largitio qn̄ ſit ſub p̄cep-
to·vij·p̄·ca·iij·A·ponitur vnus ca
ſus·B·i pri·ponit᷑ ſecundus caſus·
Elemoſine efficacia in quo ꝯſiſtit·
vij·p̄·ca·ij·D·i fine E·per totum·
Elemoſinā dare qn̄ ſit ꝯſilium·vij·
p̄·ca·iij·L·i pri·
Elemoſinam multi dare poſſunt et
que ſint meliores·vij·p̄c·ca·ij·F·in
pri·
Elemoſinam dare an et qn̄ ſit pctm̄
vij·p̄·ca·iij·K·p totum·L·i medio
Elemoſinam qui poſſunt dare ⁊ qui
non ibidem·M·p totum et in qui-
bꝰ caſibꝰ vxor ſine ꝯſenſu vir pōt
dare·
Elemoſinam in magna quantitate
dans an plus mereatur q̄ qui mo-
dicum dat ex magna caritate·vij·
p̄ce·ca·ij·D·p totum
Emptores rerum furataꝝ vel aliaſ
vicioſarum an propter ignorantiā
excuſentur·ix·p̄cepto·ca·iij·f·p to
tum·De alijs emptoribus vide in
venditores
Epikeia virtus circa preceptum le
giſlatoꝝ quomō ſit ſeruanda·vj p̄·
ca·vij·D·circa medium
Erubeſcentia ſequendi xp̄m prohi-
betur·j·p̄ce·ca·xxj·A·in prin
Erubeſcibilia peccata p̄ ceteriſ que
ſint·j·p̄·c·xxj·B·poſt mediū·
Eſtimatio circa deum quottuplex
fieri poteſt·j·p̄·ca·iij·E·in fine
Eucariſtia in miſſa oblata quottu-
plicem effectum habeat·vij·p̄cep·
ca·ix·E·poſt medium
Eucariſtia oblata in miſſa quantū
tollat de pena·vij·p̄cep·cap·ix·E·
poſt medium
Eucariſtia quibus dare debeat·vij
p̄·ca·xij·p totum cap
Eucariſtia an cū actuali deuocione
ſit ſumenda et deuocio vnde cauſa᷑

iiij·p̃·ca·xij·J·poſt medium·
Eucariſtia deuote ſuſcepta·vij· notabiles fructus ꝯfert·iij·p·ca·xij l₂·per totum
Eucariſtia miraculoſe ꝑmutata in aliam ſpeciem puta in maſſam carnis digiti ꝛc·an ſit ſumenda ab aliquo·iij·p̃·ca·xij·J·poſt prin·
Eucariſtia an poſt cibum aut potũ debeat ſumi·ꝛ in quibus caſibus iij p̃·ca·xij·D E·per totum
Eucariſtiam quottidie ꝑcipere an liceat·iij·p̃·ca·xij·L·per totum·
Eucariſtiaꝫ ꝑcipere volens que ſcire teneatur·ca·j·H·per totum·
Eucariſtiam ꝑcipere volenſ quindecim debet habere ꝯdiciones·iij·p̃·ca·xij·per totum capitulũ·
Eucariſtiam volẽs ꝑcipere qũo certus eſſe debeat ꝙ ſit ſine mortali peccato et que diligens ꝯſcientie examinacõ excuſat a peccato et q̃ ñ iij·p̃·ca·xij·f·ꝑ totum·et ſigna bone diſpoſiciõis vide in certitudo
Excellentiam petere qñ ſit peccatũ et qñ non·j·p̃·ca·xij·l₂ in fine
Excõmunicacio a iure fertur ſoluꝫ ꝓ mortali·j·p̃·ca·ix·D·i fine
Exercitacionis modus ad virtutes acquirendas quis ſit·ix·p̃·ta·ij·C·in fine·
Exorciſmi cum caracterib⁹ an vim habent in demones·ij·p̃·ca·iiij·G·poſt medium·
Exorciſmi per ꝓlatos eccleſie ſũt examinandi·ij·p̃·ca·iiij·S in fine·
Expoſicio parabole de homine deſcendente ab hieruſalẽ in hiericho valde pulcra·ix·p·ca·ij·D·p⁹ me·

Facies anime id ẽ ſupma porcõ anime ad quot poteſt ꝯuerti·j·p̃·c·j·v·A per totum
Facies demonis qualis ſit·x·p̃·ca·iiij·B·circa medium·
Fama bona qũo ꝯſeruatur·v·p̃c·ca·vij·S·poſt pri·
Fama ꝓpria an ſit ꝓtegenda et a quibus·v·p̃·ca viij·R·S·ꝑ totum·
Fama homis quatuor modis poteſt ledi·vij·p̃·ca·vij·L·M·N·O·per totum
Fama ꝓximi in fraterna correcõe an debeat ledi·v·p̃·c·xj·l₂ cir· me·
Fama ꝓximi in ꝯfeſſione an debeat ꝯſeruari·iij·p̃·ca·ix·N·ante medium O·per totum
Fame ablacio quot nocumenta inferat·v·p̃·ca·x·E·circa medinm
Felicitas naturalis i lumine naturali tantũ virtutibus moralibus acquiritur·j·p̃·ca·j·G·poſt medium
Feſta eccleſie in nouo teſtamento ad ſimilitudinem veteris teſtamẽti habent quodãmodo diſtinctionem iij·p̃·ca·j·B·per totum
Feſta eccleſie ſunt in triplici differencia·iij·p̃·ca·j·E· per totum·
Feſta eccleſie principalia qũo elucident miſterium articuloꝝ fidei·j p̃·ca·ij·C·poſt principium
Feſtiuitas ſabbati quinqꝫ de cauſis in diem dominicũ eſt tranſlata·iij·p̃·ca·j·C·per totum·
Feſtiuitas ſanctificatur nouem modis·iij·p̃·ca·ij·A·B·ꝑ totũ·
Feſtiuo die quid homo facere teneatur ꝙ ſit in ſtatu ſalutis·iij·p̃·cap·viij·P·Q·per totum·
Feſtiuo die an homo ſemꝑ et ꝑ totam diem teneatur fore recollect⁹ ad ex exercitacionem in nouem modis ſanctificaciõis diei feſti·iij·p̃·

capitulo·ij·L·p totum·
Feſtiuo die mortaliter peccans an magis peccet q̄ꝫ opus corporale faciens alias licitum·iij·p̄cepto·cap·j·G·circa medium·
Fetores tocius mundi et omnes feculentie vbi manebunt poſt diem iudicij·x·p̄cepto·capitulo ſecundo·G·poſt principium·
Fictio que ſit mendacium et q̄ non j·pce·ca·xv·D·in principio·
Fides ſub primo p̄cepto cadit·j·p̄ce·ca·ij·in principo·
Fides profitenda eſt corde·primo pcepto capitulo ſecūdo·G·in principio·Ore·H·p tototum·Opere·l3 in fine·et quomodo ibidem·
Fides quando ore ſit publice profitenda et quando non ibidem·H·p totum·
Fides ſimplicium an quandoq3 ſit meritorior fide doctorum et magnorum·j·p̄ce·ca·ij·G·circa me·
Fidei actus quis ſit·vide in act⁹·
Fidei articulos an liceat ſcrutari·j·p̄ce·cap·ij·M·in fine·
Fidei p̄ceptum quot hominum genera tranſgrediuntur·j·p̄cepto·ca·i·L·M·N·O·p totum·
Fidem corde tenens ⁊ ore negans an mortaliter peccet·j·p̄ce·capi·ij N·in principio·
Fletus quomodo in damnatis reperiatur·et quomō eo punientur·x·p̄ce·ca·ij·E·p totum·
Fomes peccati originalis quid ſit et an poſt baptiſmum maneat·ix·p̄ce·ca·ij·D·ante medium·
Forma baptiſmi que ſit·vide i baptiſmus
Fornicatio ſimplex que ſit ⁊ an ſit ſemp mortalis·vj·p̄·ca·ij·A·p to·

Fortuna vnde dicatur et quid de ea tenendum ſit et an aliqui homines ſint a natura bn̄ vel male fortunati·et reſpectu cuius ſit fortuna·primo p̄cepto·capitulo·ix·QQ·p totum·Et vtrum homo vniuerſaliter poſſit eſſe bene fortunat⁹·ibidem·SS·p totum
Fraterna correctio quid ſit·et ad quos ptineat Et eam obmittentes ſine cauſa rationabili q̄ꝫ periculoſe faciant·v·p̄ce·ca·ix·A·p totum
Fraterna correctio ſextuplicē fructum affert·v·pce·capitulo·ix·C·D·p totum·
Fraterna corectio quomodo ſit fienda et quibus circumſtancijs·v·pce·ca·xj·I·totum
Fraterna corerctio quibus competat·v·pce·ca·xij·G·in prin
Fraterna correctio an pro venialibus peccatis fieri debeat·v·p̄ce·ca·xj·H·p·totum·
Fraterna corrcctio in quibus caſibus non obligat·p·p̄cepto·capitu·xij·G·p totum·
Fraterne correctiōis obmiſſio quibus noceat·v·p̄ce·ca·xj·B·p totū et qn̄ eius obmiſſio ſit licita et meritoria ibidē·E·p to·⁊ qn̄ ſit mortalis·F·p to·⁊ qn̄ venialis·G·p totū
Fraterne correctionis ordo ⁊ modus quis ſit·v·p̄ce·ca·xij·B·C·D·E·F·p totum
Fraterni correctioni quare dominus iubet teſtimoniū adhiberi·ibidem·E·in pricipio
Frater iniuriatus an teneat' querere recociliacōem iniuriantis ipo nō petente·v·p̄·ca·xij·M·in me
Frater offendens et a leſo veniā petens ⁊ ſi leſus di mittere nō vult

quid faciet·v·p̄cepto·capitulo·viii
O ꝑ totum·

Frater offendens in ſecreto an in publico teneatur ſatiſ facere· et e=conuerſo· quinto p̄cepto· capitulo viij·N·in principio Et an teneatur dicere ſe mentitum fuiſſe· ibidem· N·in medio·

Fratris reconciliatio quibus mo=dis fieri debeat·quinto p̄cepto·ca=pitulo octo· B·per totum· E·poſt medium

Fratris reconciliatio ante oblatio nem numeris et quomodo fieri de=beat·quinto p̄cepto·capitulo·viij· B·circa medium

Fratris offenſio quot modis fieri poſſit et quomodo ſzm hoc debeat fieri reconciliatio·v·p̄cepto· capi· viij·C·D·E·F·ꝑ totum·

Fratris reconciliatio qꝫ cito fieri debeat·v·p̄cepto capitulo· viij·I· circa medium·

Fratri offendenti et non petenti veniam ·nec ſatiſ facienti an quis dimittere teneatur·ibidem· K· per totum·

Fratre ſine cauſa iraſcēte an quis ab eo veniam petere teneatur· Et quomō ibidem·D·ꝑ totum

Fratrum reconciliatione habita· an rancoris ſigna liceat retinere ibi dem·M·ꝑ totum·

Fructus quid ſit·decimo precepto capitulo nono·A·ꝑ totum·Et qua=re fruct⁹ dicatur·B·per totum·I K·per totum

Fructus ſpiritus quot et qui ſunt x·p̄ce·ca·ix·K·ꝑ totum·

Fructus oris quot ſunt·j·p̄cepto· capi·xx·G·circa principum

Fructuum gradus quot et qui ſūt decimo p̄cepto· capitulo nono·C· D·E·ꝑ totum·

Furari res exiles vtpote pēnam· acum·aut ſimile an ſit mortale pec=catum·ſeptimo precepto·capitulo· iiij·ꝑ totum·

Furtum quid ſit·vij· p̄cepto·iiij· A·ꝑ totum·

urtum an ſit peccatum mortale· ſeptimo precepto·capitulo quarto· B·ꝑ totum·

Furtum quot modis cōmittatur· Et ponuntur vigintiunus modi·ſe ptimo p̄cepto·capitulo quarto·D· per totum vſqꝫ·H·Et quomodo et in quibus modis ſit recompenſan=dum·ibidem·

Furtum velatum quomodo fiet· dantur due regule ibidem· Prima regula·H·in principio·Secūda re=gula·T·ꝑ totum·

Furtum velatum per primam re=gulam qui cōmittant·ibidem·H·S per totum

urtum velatum per ſecūdam re=gulam qui cōmittant·ibidem· V·ꝑ totum·

Furtum ex circumſtantia tranſit i aliam ſpeciem peccati aut aggraua tur·ibidem·B·in medio

Furtum an cōmittat qui alienam rem occulte et iniuſte ſecū retinet· ibidem·A·in fine·

Furtum an cōmittat qui ſuaꝫ rem apud alium iniuſte et occulte detē tam furtim et occulte reaſſumit·ſe=ptimo precepto capitulo quarto·E in principio·

Furtum an cōmittat qui res pro=ximi deſtruit occulte vel manifeſte et ex eis nihil retinet·ibidem·E·in medio·

F urtum an cōmittat creditor ſi pignore ſibi obligato vtatur·ibidem E·in fine·

Gaudium beatorum d cristi humanitate quale erit·decimo pcepto capitulo·x·E·f·G·p totum·
Gaudium beatorum de ſocietate iocundiſſima q magnum erit·decimo precepto capitulo decimo·A·B p totum
Gaudia beatorum exteriora quot erunt·x·p·A·in prin·
Gaudia beatorum interiora quot erunt·x·pcepto·capitulo·xj·A·p totum capitulum·
Gaudiorum multitudo et magnitudo qualiter erit in patria·x·pcep·ca·xj·f·G·p totum·
Gloria quid ſignificet in hoc nomine inanis gloria·j·pcepto cap·xiiij D·in principio·
Gloria quottuplex ſit·ibidem·f·p p totum·
Gloria vana quot modis fit ibidez G·p totum·
Gloria dijabolica que ſit·ibidem·H·p totum·
Gloriam appetere an liceat·j·pce·ca·xiij·D·vſq3·H·p totum·
Gracie augmentum an quis alteri poſſit mereri·vij·pcepto capitulo·ij·f·circa medium·
Gradus peccati mortalis ſunt vndecim·ix·pce·ca·iiij·L·p totum
Gratus eſſe deo an plus teneat' penitens q innocens aut econuerſo·ix·pce·ca·j·L·p totum·
Grati eſſe deo de quibus tenemur vide in dilectio dei rōnabilis eſt
Grati eſſe deo quomodo tenemur·ix·pce·ca·j·J·in medium·
Grati eſſe quibus tenemur ibidem L·in principio
Grati eſſe de beneficio p recompēſationem an teneamur apparenter indignis et qui ſint·ix pcepto·capi·j·L·M·p totum
Grati eſſe an debeamus his qui ad peccandum nos iuuant·ibidem·M·poſt medium·
Gratitudinis tres ſunt gradus·ix·pcepto ca·j·J·in fine
Gula quottuplex ſit et quomō diffiniatur·ſexto precepto capitulo·v D·p totum·
Gula quando ſit peccatum mortale·ſexto precepto capitulo quinto·f·p totum·
Gula corpori et anime infert multa mala·ibidem·E·in medio·
Gula octo remedijs curatur·ſexto pce·ca·vj·f·p totum·
Gule ſpecies que ſint·et quot ſint ei⁹ filie ibidem·E·p totum·
Guſtus in patria quibus perficietur et quomodo immenſo gaudio ratione ſui obiecti premiabitur·decimo precepto·capitulo ſexto·G·p totum·

Habentes alimenta z quibus tegamur his cōtenti ſumus quomodo intelligatur illud·vij·pce·capi·iiij·G·in fine
heretici et eorum fautores quomodo ſint excomunicati·j·pcepto capitulo·ij·O·p totum
herbis lapidibus et verbis an et quomodo ſit licitum vti·j·pcepto·capitulo·ix·E·ante finem·
herbe an cum orationibus poſſint colligi ibidem·E·
homicidium incurritur quindecim

modis·v·p̄cepto capitulo·j· C·D·
E·f·G·ꝑ totum
Homicidij cauſe que ſint ibidem·A
principio· capitulo·ij· A·ꝑ totum·
B·in principio·
Homicidio non ſequente adhuc mul
tis modis tranſgreditur p̄ceptum·
Non occides·v·p̄ce·capitulo·j·H·
J·per totum
Homies ſilueſtres an ſint et i quot
tuplici differentia·j·p̄cepto·ca·xj·
k·ꝑ totum
Homines an permittente deo an a
demonibus poſſint ledi·j· p̄cep·ca·
xj·T ꝑ totum
Homines operatione demonum an
in beſtias poſſint tranſ formari·j·
p̄ce·ca·xj·M·in prin·
Homines an poſſint in lupos tranſ
formari ibidem·N·circa me·
Homines a tribus celeſtibus cauſiſ
diriguntur ſʒm tria que in eis ſunt
j·p̄ce·ca·xj·QQ·circa mediū· vide
de hoc in influxus·
Homies ſub triplici lege poſiti ſūt
quibus regi debent·ix p̄cepto·cap·
j·C·circa medium·
Honeſtas ꝑſone ſʒm que ſumi debe
at et qui ſunt honorandi·vij·p̄cep·
ca·iij·E·ꝑ totum·
Honor dei quomō ſit querendus·j
p̄ce·ca·iiij·M·ꝑ totum·capitu·vj·
A·B·ꝑ totum·
Honor beatorum qualis et q̄ ma-
gnus erit in patria·x·p̄cepto·ca·x·
D·per totum
Honor prādij ieiunalis diei que ſit
vj·p̄ce·ca·vij·E·circa medium·
Hora ſecunda poſt meridiem ſʒm a-
liquos doctores xp̄us mortuus eſt
in cruce ibidem·E·ante mediū ·
Humiliare ſe et veraciter humilez
ſe reputare quot mōis ꝯtingat·ix·
p̄ce·ca·ij·L·ꝑ totum·
Humilis cōdicō in aduerſis que ſit
v·p̄ce·ca·ij·E·circa medium F
Humilitas quare ita difficulter ac
quiritur cuʒ tamen natura ad hanc
inclinat·ix·ca·ij·k·in prin·
Humilitatis vere que ſint cauſe et
radices·nono p̄cepto capitulo ſcḋo
E·poſt medium
IActantia vnde oriatur·
vide in ipocriſis et cui
opponatur·viij·p̄·ca·ij·
C·ante medium
Jactantia quot modis cōmittatur
viij·p̄·ca·ii·C·circa prin·
Jactantia quando ſit peccatū mor-
tale et quando non·ibidem· C·cir-
ca medium
Jeiunium quid ſit·vj·p̄cepto·cap·
vij·A·in principio
Jeiunium quottuplex ſit· ibidem·
A·circa medium·
Jeiunium cadit ſub precepto legis
nature·legis diuine et legis eccleſi
aſtice et quomodo diuerſimode·vj·
p̄ce·ca·vij·C D·ꝑ totum·Et ſub cō
ſuetudine loci cadit· ibidem· F· in
principio·
Jeiunium impugnant caro·mūdus
et diabolus· vj·p̄cepto capitulo·
vij·C·circa medium·
Jeiunium duodecim preclaras ha-
bet vtilitates ibidem·B· ꝑ totū
Jeiunium quibus circumſtancijs
fieri debeat·ſexto p̄cepto capitulo
vij·E·circa medium·
Jeiuniū an quis ſoluere poſſit au-
toritate ſua et quis poſſit in eo di-
ſpenſare·vj· p̄cepto capitulo· viij·
A· ꝑ totum·et in quibus cauſis ſit

dispenſandū ibidē·B·C·D·E·ꝑ to·
Jeiunium ſine cauſa legittima trāſ
grediens an peccet mortaliter·vj·
p̄ce·ca·vij·D·ante medium·
Jeiunium tripliciter trāſgredi po:
teſt ibidem E·in principio
Jeiunium an potu ſoluatur ibidē
E·poſt medium·
Jeiunium an redimi poſſit pro pe:
cunia·vj·p̄ce·ca·viij·H·ꝑtotum
Jeiunium proprie terre an in alie:
nis locis ſit ſeruandum·vj·p̄cepto·
ca·vij·f·ante medium
Jeiunium quot modis fit vicioſuz·
vj·p̄ce·ca·viij·G·ꝑ totum
Jeiunali die plus q̄ ſemel cōme:
dens an peccet mortaliter tociens
quotiens comedat·vj·p̄cepto·capi
tulo·xij·E·circa principium·ij·p̄c·
ca·v·G· ante finem·
Jeiunali tempore quibus cibis ſit
vtendum·ibidem·E· circa medium
Et an de caſtore licitum ſit edere·
ibidem·C·poſt medium·
Jeiunali tempore an electuaria et
confectiōes poſſint ſumi et quomo
do·E·poſt medium
Jgnis inferni q̄ magnus ſit ⁊ quo:
modo differt ab igne noſtro· x·p̄c·
capitulo·ij·D·in principio
Jgnis purgatorius quottuplex ſit
et quomodo diuerſimode purgat·
vij·p̄c·ca·viij·J·ad finem
Jgnis quo mundus renouabit' an:
te diem iudicij quouſqꝫ ꝑtinget·x·
p̄ce·ca·v·f·circa medium·
Jgnorantia articulorū fidei an qui
buſdam ſit excuſabilis· et quibꝰ de
cauſis·j·p̄ce·ca·ij·D·poſt principi·
um declaratione vſqꝫ ad·f·et·f·in
fine·L·poſt medium·
Jgnorantia quid ſit·ix·p̄ce·capitu
lo·j·B· in finem·
Jgnorantia quottuplex ſit· et que
excuſat et que non·ix·p̄ce·capitulo
ij·A·B·C·D·E·ꝑ totum·
Jgnorantia an ſit peccatum et que
xi·p̄·ca·j·B·ꝑ totum
Jgnorantia que magis ſuper om̄es
eſt fugienda·ix· p̄cepto capitulo·ij
A·ad finem·
Jgnorantia quomodo poteſt euadi
et ꝑ que remediari·ix· p̄cepto capi·
iij·L·ꝑ totum·iij· p̄cepto capitulo
viij·G·H·ꝑ totum
Jgnorantia legis nature an aliquē
excuſat·ix· p̄cepto capitulo primo
C·circa medium
Jgnorātia an excuſet a ſtatutis or
dinariorum·ix·p̄ceoto·capitulo·iij
G·in principio·
Jgnorantia durante an homo ſem:
per peccet interim ꝙ ignorat· ibi:
dem·J·ꝑ totum
Jgnorantia ignorata quomodo ꝑ
penitentiam poſſit deleri·ix· p̄cep·
ca·iiij·k·ꝑ totum·
Jgnorantie que ſint cauſe· ix·p̄ce·
ca·iij·H·ꝑ totum in princ·
Jlluduntur opere demonum qui ſe
angaria opinant'·et dicunt raptos
et reſtituti ſenſibus mira dicuntur
j·p̄ce·ca·xj·O·ꝑ totum·
Jlluſio hominum ꝑ demones quot
modis fiat·j·p̄ce·ca·xj·E· ꝑ totum
Jmperfectionis omnium rerū cau:
ſa et mater que ſit·ix·p̄cep·capi·ij·
B·circa principium·
Jnanis gloria quid pretendat·j·p̄:
ca·xiiij·D·ꝑ totum·
Jnanis gloria cui aſſimiletur ibidē
B·poſt medium
Jnanis gloria gloria in omni loco
hominem inuadit ibidem·B· ad fi·

Inanis gloria multis de cauſis eſt
valde ꝑiculoſa ibidem·D·poſt pri=
cipium·et omnibus operibus ſe in=
flectit·ibidem·B·poſt medium·
Inanis gloria quando ſit pecatum
mortale vel non·j·p̄cepto capitulo
xiiij·I·lz·ꝑ totum.
Inanis glorie peccatum quomodo
ſit ꝯtra dei caritatez ibidem·L·M
N·per totum
Inanis glorie quot ſint remedia·
ibidem·C·ꝑ totum
Incantatores qui dicantur et quo
modo ſint prohibiti·j·p̄ce·capi·xj·
GG·circa principium
Inceſtus quid ſit et quam deteſta=
bile vicium·ſexto p̄cepto capitulo·
ij·E·ꝑ totum
Inclinacōnes an neceſſitent homi=
nem ad eligendū·primo p̄cepto·ca·
xj·QQ·poſt medium·33·circa me·
Indeuotio vnde cauſetur·j·p̄cep·
cap·xx·L·ꝑ totum
Infirmitas an excuſet a ieiunio·vj
p̄ce·ca·viij·B·in fine
Infirmitas hominis quotuplex ſit
iij·p̄ce·ca·vj·A circa medium
Influxus celi angelus et deus quo
modo diuerſimode influunt in ho=
minem·primo p̄cepto·capitulo·x·
D·circa finem·
Ingratitudo ſub primis duabꝰ ſpe
ciebus ſuperbie continetur·j·p̄ce·
capit·xij·L·in prin.
Ingratitudo quando ſit peccatum
mortale aut veniale·ix·p̄ce·capi·j·
O ꝑ totum
Ingratitudinis quot ſunt gradus·
ix·p̄ce·ca·j·N·ꝑ totum·
Inimicus quis ſit·v·p̄cepto capi·
vij D·in prin·
Inimici quot modis pugnant con
tra nos·v·p̄ce·ca·vij·A·in me·
Inimici in neceſſitatis tempore an
actualiter ſint diligendi·v·p̄cepto
ca·vij·G·in fine·
Inimici etiam ore tripliciter ſunt
diligendi·v·p̄cepto capitulo·viij·
A·in princi·Q·ꝑ totum
Inimicoꝝ dilectio an ſit nobis poſ
ſibilis·v·p·c·vij·B·C·ꝑ totum·
Inimicos an corde teneamur dili=
gere·et quomodo ibidem·E·F·per
totum·et quomodo tenemur eis be
nefacere·iiij·p̄ce·ca·iij·F·poſt prin
Inimicos diligendo an requiratur
ſpecialis actuatio mentis ⁊ an ſem
per debeant diligi·v·p̄cepto capi·
vij·G·ꝑ totum
Inimicis an tenemur excepta bene
ficia impendere·v·p̄cepto·capitu·
x·C·ꝑ totum·
Inimicis benefacere an ſit magis
meritorium q̄ amicis ibidem·C·ꝑ
totum·
Innouatio mundi quare fiat·x·p̄·
ca·v·G·in fine·
Innouatio mundi quomodo fiat vi
de in mundi purgatio
Innouatio elementorū·ſolis·lune·
ſtellarum·et aliaruz rerum quomo
do fiet·x·p̄ce·ca·v·H·ꝑ totum·
Impaſſibilitas quomodo erit in a=
nima beata·et quomodo differt ab
ea que fuit in adam in ſtatu innocē
cie ⁊ que eſt in pueris decedentibꝰ
in originali peccato·x·p̄cepto·cap·
vij·E·in principio
Intellectus beati i patria quomō
perficietur·x·p̄cepto capitulo·xij·
D·ꝑ totum·
Intentio in bona fama de proprio
bono facta qualis eſſe debeat·prio
p̄cepto capitolo·xi.ij·G·ante finē·

et·N·ꝑ totum·
Intentionis diſpoſicō in actibꝰ vir
tuoſis cum tendentia in deum qua:
lis eſſe debeat·j·p̃cepto capitu·iiij
P·circa medium
Inuente res an ſint ſeruande· vel
cui reſtituende·vij·p̃cepto·ca·iiij·
X·p·3·ꝑ totum
Inuentores nouitatum multarum
que fuerunt et quomodo a deo pla
gati fuerunt·j·p̃·ca·xvj·E·ꝑ to
Inuidētia fraterne gracie quomo:
do ſit quartus gradus inuidie·v·p̃
cepto ca·v·G·in medio
Inuidentia fraterne gracie vt ē pec
catum in ſpiritumſanctum que ſit
ibidem·G·ꝑ totum·
Inuidia quid ſit·v·p̃cepto capitu·
v·A·ꝑ totum
Inuidia vnde naſcatur ibidem·B·
ꝑ totum·E·in medio·
Inuidia quibꝰ cōmuniter inhereat
v·p̃cepto capit·v·E·poſt medium·
·F·ꝑ totum·
Inuidia quot habeat filias· v·p̃c·
capitulo·vj·A·ꝑ totum
Inuidia quando ſit primus motus
quinto precepto capitulo quinto· F
circa finem Et quando veniale vel
mortale peccatum·G·circa principi
um et medium·
Inuidia·Ira·Odium quomō diffe
rant·v·p̃cepto cap·vj·B·ꝑ totum·
Inuidia quomodo et ꝑ que remedi
etur·v·p̃ce·ca·v·I·ꝑ totum·
Inuidia eſt ſignum filiorum diabo
li·v·p̃ce·ca·v·H· poſt medium·
Inuidia qualis ⁊ quomodo erit in
damnatis·x·p̃ce·ca·iij· B·ꝑ totum·
Inuidie quot ſunt gradus·v· p̃ce·
ca·v·E·G·in princio
Ira q̄ magnum et q̄ malum viciū
ſit·v·p̃cepto capitulo ſecundo· B·
C·D·ꝑ totum·
Ira quare ſit capitale vicium·qui:
to p̃cepto ca·iij· A·et quare ⁊ quo
modo ſit omnium viciorum ianua·
ibidem· A·ad finem·
Ira quottupliciter deum offendat
v·p̃cepto capitulo ſcdo·B circa me
dium·C·in principio·
Ira quottupliciter deformat ani:
mam et vilibus rebus aſſimilat ibi
dem·C·poſt principium
Ira corpus quottupliciter ledat·
ibidem·C·poſt mediū vſq3 ad finē·
Ira quas vtilitates et quot diabo
lo aufert ibidem·D·ꝑ totum
Ira quot modis fit peccatum· v·p̃
cepto·ca·ij·H·ꝑ totum
Ira quando ſit peccatum aut non·
ibidem·E·F·G· et quando mortale
aut veniale·H·I·ꝑ totum
Ira quomodo naturaliter naſcatur
ibidem·E·poſt medium
Ira an ſit licita et an ea vtendum
ſit·et quomodo·v·p̃cepto capitulo
iiij·I·per totum·et quando ſit me
ritoria·G·H·ꝑ totum·
Ire paſſio quare data ſit homini ·
v·p̃ce·ca·iij·H·circa medium
Ire quot ſunt ſpecies·v·p̃ce·ca·iij
D·E· ꝑ totum·Et quando ille ſint
mortales vel non·F·ꝑ totum·
Ire que et quot ſunt filie·v·p̃cep·
ca·ij·B·ꝑ totnm·capitulo tercō·B
C·per totum
Ire quot ſunt gradus·v· p̃cep·ca·
ij·E·F·G·ꝑ totum
Iram remiſſibilem habētes q̄ ma:
li ſint·v·p̃cepto ca·ix·E·in prin
Iram propriam quot ſint remediā:
tia·quinto p̃cepto capitulo quarto
D·E·F·ꝑ totum

Iram alienam quot remedient ibi-
dem·G·p totum
Judex amore odio aut timore fal-
ſe iudicans aut propter ignoranti-
am ad iudicandum inſufficiens et
ſine peritorū conſilio iudicans quo
modo peccet·vij·p̄ce·capitulo·iiij·
G·in principio·
Judices an ſcʒm probata in iudicio
iudicare debeant·iiij·p̄ce·ca·iij·H·
p totum·
Judicium quottuplex ſit·j·p̄ce·ca·
xiij·D·poſt prin·
Judicium temerariū de malicia p-
ximorum quale peccatum ſit ibideʒ
D·poſt principium
Juramentum quid ſit·j·p̄ce·cap·j·
E·in principio·
Juramentum quare ſit introductū
ſecūdo p̄cepto capitulo primo·D·
circa medium
Juramentuʒ in genere quottuplex
ſit et modi quibus fit·ſecundo pre-
cepto capitulo primo·f·per totum
vſqʒ·G
Juramentum licitum quid ſit·ij·p̄
cepto·ca·j·E·circa principium· Et
ponuntur ibidem plures illiciti mo
di iurandi·E·p totum·
Juramentum vt ſit licitum tria re
quirit· ſecundo precepto capitulo
primo·H·p totum· Et vt ſit diſcre
tum quinqʒ requirit ibidem·H·cir-
ca principium·
Juramentum licitum ſuis comiti-
bus regulatum eſt cultus latrie·ij·
p̄ce·ca·j·H·in fine
Juramentum per deum abſolute·
Et iuramentum per deum cum ſo-
lennitate in vel extra iudicium an
ſint idem ſecūdo p̄cepto capilo·j·f·
poſt medium
Juramentum incautum quot mo-
dis fit et qui incaute iurent·ſecun-
do·precepto capitulo tercio·A·B·
C·D·p totum·
Juramentum an propria autorita-
te liceat ſoluere· vide in autorita-
te propria et an liceat in iuramen-
tis diſpenſare·et per quos·ij· p̄ce·
ca·iij·f·p totum
Jurans lapſu lingue et aduertens
ſe falſum iurare an ſit piurus·ij·
p̄ce·cap·ij·D·in principio
Jurans in ioco falſum affirmando
an piuret ibidem·A·in princ·
Jurans falſum quod credit verum
an piuret ibidem·f· poſt mediuʒ
Jurans per deum ſup aliquo cuius
oppoſitum magis credit aut de v-
traqʒ parte eque dubius an morta-
liter peccet·octauo p̄cepto capitu
lo tercio·J·p totum·
Jurans incaute per metum an te-
neatur iuramento·ij· p̄cepto capi·
iij·D·p totum·
Jurans ex impetu an teneatur iu-
ramento·ſcd̄o p̄cepto capitulo· iij·
A· circa principium·
Jurans aliquod quod eſt maioris
boni impeditiuum an ſeruare tene-
atur·ij·p̄ce·ca·iij C·p totum
Jurans contra conſilium euangeli-
cum an ſeruare tenetur·ibidem·B·
in medio·
Jurantes an poſſint habere dilacō
nem vel abſolutionem a iuramēto
ibidem·G·p totum
Jurare an ſit licitum·j·p̄ce·capi·j·
D·p totum et quando ſit licitum·
ibidem in medio
Jurare et adiurare quomodo diffe
rūt et quottuplex ſit adiurandi mo
dus·primo p̄cepto capitulo·xj·lʒlʒ·

poſt principium
Jurare per creaturas an ſit licituꝫ ij·p̃cep·ca·iiij·J·p totum·
Jurare cum ſolennitate ſuper cruce· euangelio· aut corpore chriſti· quare ſtatuit eccleſia·ſcdo p̃cepto·capi·j·F·ad finem·
Jurare faciens aliquem quem probabiliter credit piurare an peccet iuramentum ab eo recipiens· ij·p̃·capitulo·iij·E·p totum
Jurare aliquem falſe ſciens et audiens an teneatur hoc manifeſtare ibidem·H p totum
Jurare volẽs quomodo debet eſſe certus ſup re de qua iurat·ij·p̃cep·ca·iij·A·poſt principium·
Jurare incaute quot modis contingat ibi·B·C·p totum
Jurare volens ad teſtificandũ que ſcire debeat·vide in teſtis
Jurare falſe deum in teſtem ſumendo q̄ periculoſum ſit oſtenditur p varia exempla·ſcdo p̃cepto·capi·j·G·p totum·
Jus poſitiuum quouſqꝫ extendat·iij·p̃ce·ca·ix·O·in medio·
Juſticia dei an d̃beat peccatũ mortale eternaliter punire·x·p̃cep·ca·j E·p totum
Juſtificatio imperij quomodo et p que habeat fieri·tercio p̃cepto·ca·viij·P·p totum

Labor vtrum cadat ſub p̃cepto et quomodo·iij·p̃cepto·capi·xiiij·B·per totum et quot de cauſis neceſſarium ſit vel expediat laborare ibidem·C·p totum·
Labor ſpiritualis et an et quare penalior ſit corporali·iij·p̃cepto·cap·xiiij·D·p totum
Laboratores infideles quomõ peccent· vij·p̃·ca·iiij·F·in principio
Laboris manualis excuſationeꝫ an aliqui homines poſſint habere· et vti elemoſinis·tercio p̃cepto·capi·xiiij F·in principio
Latria quid ſit·primo p̃cepto·cap·vj·C·poſt principium
Latria an ſoli deo ſit exhibenda ibidem·A·in principio·
Latria adoratione in quibus ſignis deus coletur·primo p̃cepto·ca·viij D·circa medium·
Leges humane vtrum imponẽt homini neceſſitatem in foro conſciencie·ix·p̃cep·ca·j·D·E·p totum·
Leges humane quot mõis eſſe poſſunt iniuſte·et quomodo eis ſit obediendum ibidem·E·p totum·
Leges iniquas ſtatuentes quomodo peccent et cui pene ſubijciuntur de facto ibidem·E·p totum·
Letanie minores quare ſint inſtitute·j·p̃ce·ca·xi·N·ante finem·
Leuantes de fonte quot eſſe debẽt et an cognatio tranſit ad homines et an leuantes inter ſe·vij·p̃ce·ca·iiij·B·circa finem
Leuantes de fonte qui eſſe poſſint tercio p̃cep·capitulo·iij·G·p totũ ca·iiij·B·in fine
Lex quottuplex ſit·primo precepto capi·j·B·p totum·Et quomodo ab vna prima lege omnes alie deſcendunt·ibidem·G·in fine·
Lex nature quid ſit et ad que inclinat·ix·p̃ce·ca·j·C·circa principiũ·
Lex nature que ſit et quomodo naturaliter ad virtutes inclinat ꝛ vicia reſpuit·primo p̃cepto· capitulo primo·G·circa medium

Liberum arbitrium quid ſit primo
p̄ce·ca·xj·T t·in medio·
Liberum arbitrium an neceſſitetur
per influxum aſtrorum·j·p̄c·ca·x·
D·ante medium·
Liberum arbitrium an ſubiacet in=
clinacioni aſtrorum·j·p̄cepto·cap·
xj·TT·poſt medium·
Loca ſacra per que ⁊ quomodo vio
lantur·iij·p̄·ca·xiij·G·per totum·
Locorum diſtinctio an ſit in infer=
no et qui ad illa perueniunt·x·p̄c·
ca·ij·lz·per totum
Locum propinquiorem ſeu manſio=
nem in celo quis habebit deo·x·p̄c·
ca·v·D·in prin
Locum ꝓpinquiorem humanitati
xp̄i in celo qui habebūt·x·p̄·ca·v·
D·in medio·
Ludo qui ſe poſſunt ad aliquid ob=
ligare·vij·p̄·ca·vij·P·ante mediū
Ludo quomodo omnia mādata poſ
ſunt tranſgredi·vij·p̄ce·ca·v·poſt
medium
Ludo·xiiij·peccata poſſunt contin=
gi·vij·p̄·ca·vj·V·in prin·
Ludo acquiſita an poſſint teneri·v
ij·p̄·ca·vj·S·per totum·Q·in me·
Ludo perdita an poſſint repeti·v=
ij·p̄·ca·vj·T·per totum
Ludo lucrata ad quos vſus debent
conuerti et per quē ibidem·R·p to
Ludus quale peccatum ſit·vij·p̄c·
cap·vj·Q·poſt principium
Ludus tribus de cauſis eſt multū
deteſtabilis·vij·p̄c·cap·vj·V·per
totum·
Ludus quomodo ſit contra carita=
tem·v·p̄cep·cap·xiiij·D·in fine
Ludus pro recreacione an et quo=
modo ſit licitus·vij·p̄cep·capi·vj·
P·ante medium·
Luſores an obligare ſe poſſint ad
ſortem veniendam ſpe lucri·vij·p̄·
cap·vj·P·poſt medium·Q·in prin·
Luſorum ſtulticia per quinqȝ oſten
ditur ibidem V·poſt medium
Lumen glorie quid ſit·x·p̄cep·cap·
xij·C·in pri·
Lupi quidam hominibus crudeli=
ter ſunt in feſti·vij·de cauſis·j·p̄·
ca·xj·N·per totum
Luxuria eſt abhominabilis propter
eius effectus·vj·p̄·ca·j·E·i medio
Luxuriam quomodo totam homis
rationem in omnibus actibus ſuis
deordinat·vj·p̄·ca·j·F·circa prin·
Luxuria in voluntate hominis du=
plicem deordinacionem inducit ibi
dem·F·ad finem·
Luxuria quot habet filias·vj·p̄ce·
cap·j·F·in principio·
Luxuria an ſit vincibilis et proba=
tur hic auctoritate racione et ſimili=
tudine·vj·p̄·ca·j·L·M·per totum
Luxuria ſeptem modis remediatur
vj·p̄cep·cap·j·G·H·J·lz·p totum
Luxurie vicium propter quinqȝ eſt
abhominabile·vj·p̄cep·capitu·j·C
per totum
Luxurie vicium quintupliciter eſt
nociuum ibidem·D·per totum·E·
in principio·et quomodo noceat·F
circa principium·
Luxurie ſpecies et gradus qui ſint
vj·p̄cep cap·ij·A·B·C·D·E·F·G
per totum
Luxurie ſpecies an ſingule ſint pec
cata mortalia ibidem A·in fine·
Luxuriam fomentantes et nutrien
tes que ſint et an talia ſint peccata
mortalia quomodo·⁊ quomodo nō
vj·p̄·ca·ij·H·per totum·ix·p̄·cap·
iiij·M·N·per totum·Et grauitas

illorum ſecundum que attendantur vj·p̄·ca·ij·H·in fine·
Luxurioſus quomodo deſcribatur· vj·p̃cep·ca·j·C·in fine·
Mala alteri velle an et quomodo ſit licitum·v·p̄·ca·vij·D·poſt mediū
Maledictiones vitare p̄ exempla ſacre ſcripture docemur·v·p̄·ca·iiij·C·per totum·
Maledicens alteri primo ſe maledicit·vj·p̄·ca·iiij·C·in fine·
Maledicere quid ſit et an ſit peccatum mortale·v·p̃cep·ca·iiij·A·per totum·
Maledicere ſub racione boni an ſit licitū et quot modis contingat ibidem·B·in principio
Maledicere creaturis irracionabilibus an ſit peccatum et quale ibidē B·circa medium·
Maleficia ſacris temporibus quare fiunt·j·p̄ ca·xj·AA·per totum·
Maleficia per remediacioēs an ſint tollenda et quomodo·j·p̃cep capi·xj·X·per totum·
Malefice an poſſint lac vaccis auferre et quale remedium ſit adhibēdum·j·p̄·ca·xj·OO·per totum·
Malefici vtrum ſuis maleficiiſ poſſint homines veraciter ledere et q̄bus modis et quibus rebus·j·p̃ce·cap·xj·V·per totum·
Malefici aliqui quare pre ceteris dicantur incantantes·j·p̃cep·capi·xj·V·in principio·
Maleficijs ſuis an demones ledere poſſint homines in caritate exiſtentes vt eos ad vicia perducerent·j·p̃cep·cap·xj·v·per totum·
Martir ſine morte quot modis fieri poſſit·j·p̃ce·cap·ij·I·in fine·
Martirio ſe offerentes quales eſſe debeant·j·p̄·ca ij·K in principio
Martirio ſe offerre abſq; ſpeciali diuino motu incautum eſt homini imperfecto·K·poſt medium·
Martirium quomodo cadit ſub precepto·j·p̃cep·cap·ij·I·in prin·
Martirium quot exigat vt ſit meritorium aureole·x·p̃ce·cap·viij·D in principio E·poſt medium·
Matres quare plus diligunt filios q̄ patres·iiij·p̄·cap·v·K·poſt me·
Matrimonialis benedictio ad que ſit vtilis·iij·p̄·ca·vij·E·per totum
Matrimonialis actus in quibus caſibus ſit veniale peccatum·vj·p̃ce·ca·iiij·D·per totum·
Matrimonialis actus in quibus caſibus cōmuniter ſit mortalis ibidez E·circa principium·
Matrimonialis actus in quibus caſibus ſit dubi⁹ an venialis vel mortalis ſit ibidem·E·in principio·
Matrimonialis actus in quibus caſibus ſit meritorius·et in quibus licitus tantum·vj·p̄·c·iiij·A·in pri·
Matrimonialis debiti reddicio q̄n cadit ſub precepto ibidem A·in medio et quomodo non·B·C·per to·
Matrimonialis act⁹ peticio·an die dominico ſit fienda·iij·p̃cepto cap·ij·L·in fine·
Matrimonium in quo conſiſtit·iij·p̃cepto cap·vij·in principio·
Matrimonium quomodo ꝯtrahentes conformat paſſioni xp̄i· et quomodo hoc fiet·iij·p̃cep·cap·vij·A circa medium
Matrimonium contrahentes quas condiciones obſeruare debent vt conſequant̄ vtilitates matrimonij

iij·p̃ce·ca· vij·C·D·ꝑ totum
Matrimonium cauſa libidinis ſolū
ↄtractum an ſit verum·ibidem·D
in principio·
Matrimonium an quis ↄtrahere
tenetur vt dote patrē nutriat· iiij
p̃ce·ca·v·B·ꝑ totum
Matrimonium carnale et ſpiritua=
le quomō adinuicem comparentur
x·p̃·ca·vij·A·B·C·ꝑ totum·
Matrimonium contrahentes et cō
ſummantes an poſt continentie vo
tum debitum petere poſſint ⁊ quo=
modo·vj·p̃ce·c·iiij·E·ad finem
Matrimonij bona quot et que ſint
iij·p̃ce·ca·vij·B·poſt prin
Matrimonij effectus et vtilitates
quot et qui ſint·iij· p̃cepto capitu·
vij·A·B·ꝑ totum
Medici circa infirmos quomodo a=
gere debent·ix·p̃cepto· capitulo·ij
J·ante medium
Medium virtutis quomodo ſit ſu=
mendum·vij·p̃ce·ca·iij·J·in prin·
Mendacium in genere quid ſit·viij
p̃ce·cap·j·C·in medio et quot in ſe
i iclndat ibidem·B·in prin
Mendatium quinqȝ decauſis eſt de
teſtandum viij p̃·ca·j·lz ꝑ totum
Mendaciuȝ an poteſt fieri ſine pec
cato·viij·p̃ce·c·j·D·ꝑ totum
Mendacium ꝑ que fieri poteſt·ibi=
dem·C·in principium
Mendacium per os quot modis in=
currit·viij·p̃·ca·ij·A· in princi·
Mendacium an propter indelibera
tionē poſſet excuſari vt nō ſit mor
tale·viij·p̃ce·ca·iij·F·ꝑ totum·
Mendacia iocoſa et officioſa an vi
ris perfectis ſint mortalia· viij·p̃=
pce·ca·j·J·ꝑ totum·
Mendacia iocoſa in predicationib⁹
dicere an ſit ſemper peccatum mor=
tale·J·poſt medium·
Mendaciorum quot ſint genera·vi
ij·p̃cepto capitulo primo·E·ꝑ totū
et quomodo omnia reducuntur ad
tria·E·in fine·
Mendaciorum generib⁹ quomodo
differēter peccatur et quando mor
taliter·viij·p̃·ca·j·F·G·H· ꝑ totuȝ
Mentiri et mendacium dicere quo=
modo differant ibidem ·D·p⁹ prin
Mentiri in cōfeſſione an ſit ſemper
mortale·ibidem·J·in fine·
Mercari quomodo et quot de cau=
ſis periculoſum·vij·p̃ce·capitu·v·
O ꝑ totum
Mercatores ſaluari volentes quo=
modo ſe habere debeant· ibidem·
P·ꝑ totum·
Mercatores·vectores· et artifices
eis in neceſſitate laborantes an ex=
cuſant² a violatione ſabbati ⁊ quo
mō nō·iij·p̃ce·ca·ij·F·G· ꝑ totum·
Mercatorum proprietates quis pri
mo inuenit·vij·p̃·ca·v· B·in prin·
Mercenarios damnificantes eo ꝙ
non ſtatim ſoluūt an peccent ⁊ quo
modo et an teneantur recompenſa=
re damnum·vij·p̃cepto capitu·iiij·
R· ꝑ totum·
Meritorium magis an ſit deo aſſen
tire et adherere ꝙ̃ cognoſcere ſeu
apprehendere·j·p̃cepto·capitu·ij·
G·circa medium
Meritum ex opere an augeatur ꝑ
actualem tendentiam in deum· j·p̃
ce·ca·iiij·P·circa medium·x·p̃cep·
ca·v·D·in principio·
Meritum in noſtris bonis actibus
ex quatuor augetur·v·p̃ce·capi·ix
C·in fin·D·ꝑ totum·
Meritum in noſtris bonis actibus

ſꝫm quid extendatur ·et quomodo hoc fiet·j·p̃ce·capitulo·iiij·D·ante medium vſqꝫ infinem·vij·p̃ce·ij D·in fine E·in prin·
Meritum qualem actum exigat vij p̃·ca·ij·G·in prin·
Meritum ex datione ſpiritualis elemoſine an maius ſit ꝙ ex datiõe elemoſine corporalis·vij·p̃·ca·iij·S·in principio·
Meritum ex alienis bonis an nobiſ accreſcat ⁊ quot modis·vij·p̃c·ca·viij·C·circa principium
Metus quottuplex ſit·j·p̃cep·cap·xxj·G·circa medium·
Metus quem effectum habeat ibidem·H·in fine·
Metus cadens in conſtantem virũ quis ſit ibidem·H·circa medium
Metus cadens in conſtantem virũ quottuplex ſit ibidem H·in prin
Miracula ſanctorum diaboli atqꝫ antixp̃i quomodo differenter fiant j·p̃cep·cap·xj·L·in fine
Miſericordia dei quanta ſit·j·p̃ce·cap·iij·f·ante medium·
Miſericordia quid ſit·vij·p̃cep·ca·ij·A·in principio·
Miſericordie quid opponatur ibiđ in principio·
Miſſa tota reuerenter et đuote an à quolibet fideli die dominico ex p̃cepto ſit audienda·j·p̃cep·cap·vj·D·poſt medium per totum·iij p̃c·cap·j·L·in principio·
Miſſe neglectio in die celebri an ꝑ aliquod opus equiualenſ debet ſuppleri et quomodo·j·p̃c·ca·v·G· ad finem·
Miſſe ſacrificium quot de cauſis ſit deo acceptum·vij·p̃cep·cap·ix·E·poſt principium
Miſſe ſacrificium quot genera hominum participant·j·p̃cep·cap·vij B·in fine·
Modeſtia virtus circa que ꝯſiſtat j·p̃·ca·xvij·A·inpri·
Monetam meliorem eligere ⁊ i argentum reſoluere vt carius vendatur an licitum ſit·vij·p̃cep·cap·iiij Q·per totum
Monetam malam exponẽtes ſicut ad eos peruenit an peccent·vij·p̃·cap·iiij·P·per totum
Mons venetis an in veritate ſit ⁊ quid de eo conſenciendum ſit·j·p̃c·ca·xj·G·per totum
Mons bernãtis an ſit et quomodo per hoc homines illudantur ibideꝫ H·per totum
Mora ſola an de veniali peccato faciat mortale·ix·p̃·c·iiij·f·ante finẽ Et ꝙ magna mora hoc faciat ibidẽ G
Morientes requirere vt reuelant ſtatum ſuum poſt mortem an liceat et quibus liceat·j·p̃·ca·xix·E·ante medium
Mortem fugere an liceat in xp̃iana perſecucione·et quando et qñ non·j·p̃·ca·xix·G· ante finem·
Moroſa delectacio an in omni genere peccati ſit vitanda et quare·ix·p̃ca·iiij·H·per totum·
Mulier ornata in chorea quomodo ſit ſagena diaboli·vj·p̃·ca·iij·B·in fine·
Mulier an elemoſinam dare poſſit·vij·p̃·ca·iij·N·per totum·
Mulier contra expreſſam viri ꝓhibicionem dans elemoſinam quomõ peccet·vij·p̃·iiij·K·in pri·
Mulieres an precioſis debeant veſtiri·j·p̃·ca·xvj·D· circa medium·

Mulieres quomō ſe oꝛnare debeāt ad ꝯplacendum pꝛopꝛiiſ viris ꝛ vt ne ſint alijs cauſa ruine·j·p̄cep·ca·xviij·C·per totum

Mulieres viros non habentes·nec habere volentes nihilomi[?]s oꝛnātes ſe ſupflue·quando peccent moꝛtaliter vel venialiter·j·p̄c·c·xviij·A·circa medium·

Mulieres quare plus reperiantur ſuperſticioſe q̄ꝫ viri·j·p̄cep cap·xj·B·per totum·

Mulieres impꝛegnate quomodo p̄uidere debeant ne homicidium cōmittant·v·p̄·ca·j·f·per totum·

Mulieres pꝛegnantes vel nutrientes an et quomodo ieiunare tenen² vj·p̄·ca·viij·B·in fine·

Mulierum oꝛnatus qualis eſſe debeat·j·p̄·ca·xviij·A·per totum·

Mulierum religioſarū oꝛnatus qn̄ ſit moꝛtalis ibidem B·in pꝛincipio

Mulierum amoꝛe capti incantati alias philocapti an neceſſitentur ad opera mala et an abſtinere non valeant et quomod j·p̄·ca·xi B·in me

Mulieribus an licitum ſit ſe coloꝛare ꝓpter decorem et an membꝛa diffoꝛmia liceat decorare·j·p̄cep·cap·xviij·G·per totum

Mundi pugnacio ante finale iudicium quare fiat et quomodo fiat ꝛ per quid fiat·x·p̄·ca·v·E·per totū f·in pꝛi·Et que loca non purgabūtur·f·ad finem·

Mundi purgacio quo oꝛdine fiat·x p̄·ca·v·G·per totum·

Mutuās alteri peccuniam qua ſub certo damno p ſe egeret an liceat eum exigere idemnitateꝫ ſuam quā retentis peccunijs ꝓpꝛijs euitaret vij·p̄·cap·vij·D·circa medium·

Mutuacio quottuplex ſit ꝛ quid ſit et vnde dicatur·vij·p̄cep·cap·vij·B·circa pꝛincipium·

Mutuacō in quibus rebus fieri habeat ibidem·f·per totum·

Mutuacio an tranſferat dominiuꝫ ibidem·f·ad finem

Mutuum quomodo d̄beat dari vij·p̄cep·cap·vj·B·circa medium·C·p totum·Et que ſit cauſa qꝛ pro mutui datione nihil iuſte poteſt accipi cap·ibi·C·in medio·D·in pꝛin·

Mutuū dantes quot modis poſſint peccare ibidem·O·in medio·

Mutui datio qn̄ cadit ſub pꝛecepto et qn̄ ſub conſilio·vij·p̄cep·cap·vj E·per totum

Mutuo dato in quibuſdam caſibus licitum eſt vltra valoꝛeꝫ rei mutuate recipere non pꝛo mutuatiōe ſed alia de cauſa vij·p̄ce·ca·vj·B per totum·

Mutuo dato an exigi poſſint· que peccunia nequiunt mēſurari vt fauoꝛ·honoꝛ beniuolentia·et huiuſmodi ibidem·D·poſt pꝛincipium·

NEgligentia quomodo ſit vicioſa ꝛ qn̄ moꝛtale peccatum et qn̄ veniale·ix·p̄cep·ca·iij·M·per totū

Negligentia et tepedits etiam venialiſ quam mala ſit ibidem·N·per totum·

Negociacio nunc temperis quomō ſit licita·vij·p̄cep·cap·v·B·ad fi·

Nomē dei licite aſſumi poteſt multis modis·ij·p̄cep·cap·j·C·in pꝛin·

Nomen dei quam valde honoꝛifice ſit tractandum ibidem·C·ad fineꝫ·

Nominis dei vana aſſumptio quot modis fiat ibidem·C·poſt pꝛin·

Non aſſumeſ nomen dei tui inuanū
de quo nomine hoc intelligatur ·ij
p̄cepto·ca·B·p totum·
Noue inuencōnes quomodo ſint
iudicunde an ſint ſuperſtitioſe vel
non·primo p̄cepto·capitulo vndeci
mo·DD·p totum·
Nouitatum inuentio quotuplex ſit
et que ſit licita ⁊ que non·primo p̄
cepto·capitulo·xvj·B·p totum
Nouitatū inuentio quando ſit mor
talis·ibidem·D·p totum·
Nouitatum inuentio quot generi=
bus hominum ſe magis implicat ibi
dem·C·p totum
Nouitatum inuentio quot et qui=
bus de cauſis ſit valde periculoſa·
ibidem·E·p totum

Obedientia in dubijs an
et quomō excuſat a pec=
cato·j·p̄cepto capitulo·
xxij·E·p totum
Obedientia quottuplex ſit·j·p̄cep·
capitulo·xxij·C·p totum· Et inobe
dientia quale peccatum ſit ibidem
J·p totum·
Obediendum in quibus ſit deo ⁊ in
quibus hominibus·j·p̄ce·cap·xxij·
B·poſt principium
Obedire ſubditus prelato an i om=
nibus teneatur·primo p̄cepto·capi
tulo·xxij·A· in principio·
Obedire clericis in quibus laici te
neantur et econtra·ibidem·B·in fi
Obedire dominis ſecularibꝰ in qui=
bus teneantur ſubditi et in quibus
non·quarto p̄cepto·capitulo ſepti=
mo E·f·per totum
Obduratio quid ſit·vij· p̄cepto·ca
pi·ij·A·in principio·
Oblatio quando ſit in p̄cepto·j·pre
cepto·ca·vij·C·in principio·
Oblatio qualis eſſe debeat· primo
p̄ce·capitulo·vij·E·in prin
Oblatio quot modis vicietur·ibidē
E·in fine·
Oblatio ſpiritulis que ſit ⁊ quomo
do ſit offerenda·v·p̄ce·capit·viij·
B·circa principium p totum
Oblationis quantitas quanta eſ=
ſe debeat·j·p̄ce·ca·vij·C·in fine
Oblationes non reddentes a quibꝰ
et quomodo debeant puniri·ibidē
C·ante finem
Oblationes ſine proximi caritate·
an ſint deo accepte·v·p̄cepto·cap·
viij·B·circa medium
Oblacōnes per ſacerdotem quomo
do debent diſpenſari·j·p̄cepto·capi
tulo·vij·D·in fine·
Oblationibus qui debent vti ibidē
D·in principio·
Obligantium verba quomodo ſunt
intelligenda· vide in verba ambi=
gua·
Obſeruatio dierum·menſium·et tē
porum ſit licita·primo p̄cepto capi
tulo·xj·g g·p totum
Occaſione vel ſollicitudine aliquē
ad peccandum inducens ad quid te
neatur· ſeptimo p̄cepto· capitulo·
vij·Q·p totum·
Ociari ꝙ malum ſit·vj·p̄ce·capit·
j·J·p totum
Ocium quot mala faciat·tercō·p̄ce
pto·capitulo· xiiij·E·p totum· Et
qui ſint inſiſtentes ocio vicioſo ibi
dem·G·p p totum
Occidere cui liceat·v·p̄cepto·cap·
j·C·in medio
occidere ſeipſum quot modis cōtin
gat et ꝙ magnum ſit peccatum·v·
p̄ce·ca·j·G·p totum·

Occidere peccatorem an ſit grauiꝰ quam occidere iuſtum ibidem ℳ·in fine·
Occidens aliquem quez poſſet euadere fugiendo an homicida ibidez C·in fine·
Occiſio quottuplex ſit·v·p̃cep·ca·j·B·in principio·
Occiſio iuſta quot requirit obſeruanda ibidem B·in principio·
Occiſio iniuſta quot modis fiat ibidem B·poſt medium·
Occiſionis mandato quid prohibeat H·in principio·
Occiſione mandatum non occides quindecim modis tranſgreditur v·p̃cepto capitulo primo·C·D·E·F·G·per totum
Occiſiones et alias leſiones iiuſtas multa fugere nos docet ibidem·L·M·in principio·
Occiſor an ſit qui in extrema neceſſitate proximo non ſubuenit ibidez E·in medio·
Oculi beatorum quomodo premiabuntur vide in viſio·
Odiri deus vtrum ab aliquo poſſit v·p̃·cap·vj·C·per totum·
Odire deum quid ſit et quomodo ſit grauiſſimum peccatum primo p̃·capitulo quarto·L·per totum quinto p̃cepto cap·vj·D·per totum·
Odire quid poſſumus et debeamuſ v·p̃cep·cap·vj·E·per totum·
Odium in damnatis quomodo erit x·p̃cep·cap·ij·B·per totum·
Offenſio proximi quomodo fiet et quomodo recompenſetur quere in fratris offenſio
Olfactus in patria quomodo perficietur et quibus in gaudio premiabitur·x·p̃cep·cap·vj·F·per totum
Omen quid ſit et an ip̃o poſſint' futura cognoſci·j·p̃·ca·xj·yij·p totũ
Opera miſericordie quot ſint vij·p̃ cap·ij·A·circa medium·
Opera ſeruilia quibꝰ ſoluit' ſabbatũ que ſint iij·c·j·J·L·per totum·
Opera exteriora qũo ab interioribus originari et regulari debent·v p̃cep·ca·viij·B·ante medium
Opera miſericordie tempere neceſſitatis tam inimicis q̃ amicis ſub obligacione ſunt impendenda·v·p̃ce·cap·iij·B·per totum·
Opera bona viuoꝝ p que ⁊ qũo deſcendant ad defunctos in purgatorium·vij·p̃·ca·ix·G·circa principiũ
Operis ſeruilis neceſſitas quot modis fiat ⁊ qũo a peccato excuſet·iij p̃cep·ca·ij·C·D·E·F·per totum
Opus virtuoſum quot mereat' et econuerſo de malo·v·p̃cep cap·iiij B·circa medium·
Opus ſatiſ factorium quot debeat habere conditiones·iij·p̃cep·capi·x·C·D·per totum·
Opus manuale vt ſit licitum quot requirat condiciones vide in artificis·
Opus bonum duo in ſe continet ſcꝫ meritum et ſatiſ factionē·vij·p̃ce·ca·ix E·poſt medium·
Oracio quid ſit·iij·p̃cep·ca·xiij·C·poſt principiũ·et vnde efficaciã habeat·ibidem E·circa finem
Oracio qñ et quibus eſt in p̃cepto j·p̃cep·cap·iij·C·D·per totum·
Oracio in eccleſia an ſit vtilior·et fructuoſior q̃ extra et quot de cauſis·ij·p̃cep·cap·xiiij·E·per totum·
Oracõ dominica qũo contineat ſeptem a quolibet fideli ſperãda ⁊ petenda·j·p̃ce·ca·iij·B·poſt princip·

ꝑ totum·
Oracio ſuꝑ infirmum ꝑ ſacerdotez vel alium ꝓbare vite an licite poſ ſit fundi·j·p̃·ca·xj·H H·ı̄ fine·
Oracō quibus animalib⁹ ꝓſit·vij·p̄cep·capitu·viij A·C·circa mediū
Oracōis ſpecialia loca quare ſint ı̄uenta·iij·p̃·ca·xiij·C·per totum
Orans deū nec animam ſuā ꝑparās dimittendo ꝓximum vel ad deuo tionem ſe non diſponens an merea tur exaudiri deo·j·p̃·c·xix·b cir·m
Oracionē dominicam et ſimbolum apoſtolorū diſcere neglientes q̄uo peccēt ꝯtra primum p̄ceptum·j·p̃·cap·iij·G·in fine
Orare quilibet fidelis an ꝓ ſequen tibus teneatur·⁊ q̄uo·v·p̃·cap·viij T·per totum·
Orare quilibet fidelis ꝓ p̄latis ec cleſie an teneat² iiij·p̃·c·vj·c·i·pri
Orare ꝓ ꝺfunctis an ſit melius ꝙ viuis·vij·p̄ce·ca·viij·E·per totū·
Orare publice an liceat ꝓ his qui ſubitanee mortui ſunt·vij·p̃·c·viij C·ante medium
Orare an liceat ꝓ his qui ı̄ maife ſtis peccatis deceſſerunt·vij·p̃·ca·vij·C·i prin·
Orare ꝓ ſanctis an licitum ſit·ibiꝺ A·in fine·
Ordo recte tendentie ı̄ deum i opa coibus humanis ad vitam eternam ꝓmerendam quis ſit·j·p̄ce·cap iiij·O·per totum·
Ordo in dilectiōe ſeruandus quis ſit·iiij·p̄c·ca·ij·C·poſt principium·
Ordo ſeruandus in emiſſione voti quis ſit·ij·p̄ce·ca·v·C·in prin·
Ordines eccleſie quot ſint·iij·p̄ce·ca·v·B·in medio·et quis ſit excel lentior·ibidem·
Originale peccatū quid ſit·ix p̄ce·c·ij·D·in prin·et quō ſpoliauit ho minē omnibus virtutib⁹ et gracijs ibidem·D·poſt medium
Pacientia irraconalis ꝙ magna ſit·v·p̄ce·ca·iij·G·circa medium·
Pacta quō ſint ſeruāda·vij·p̄c·ca·vj·J·poſt medium
Parentes ſacerdotum an fiant par ticipes bonorum operum ꝑ eos fa ctorum ſpecialiori mō ꝙ alij·iij·p̃ce·ca·v·D·poſt medium
Parentes honorare docemur ex ſe ptem rationibus·iiij·p̃·ca·v·B·E D E·F·G·ꝑ totum·
Parentes quomō ⁊ in quo ſunt ho norandi·ibidem·H·ꝑ totum·
Parentes vota filioꝝ ſuoꝝ an ſi ne peccato et quando poſſint reuo care·iij·p̄ce·ca·v·L·circa medium·
Parentes quot modis inhonorent² iiij·p̄ce·ca·v·N·ꝑ totum·
Parentibus filij an ad omnia obe dire teneantur·iiij·p̃·c·v·M·ꝑ to
Parentibus inuitis an filius religi onem poterit intrare·iiij·p̄cep·ca·v·Q·ꝑ totum·
Parentibus votum filiorum irritā tibus an liceat fili⁹ obedire·iiij·p̄ce·ca·v·L·ꝑ totum·
Pater quare dicat² deus·j·p̃·c·iiij·B·poſt principiū·
Pater ſpūalis quis ſit iiij·p̃·ca·vj·A·in principio·
Pater an ſit magis diligend⁹ ma tre·iiij·p̃·ca·v·J·l2·per totum
Pater carnalis an patri ſpūali ſit pl⁹ diligend⁹·iiij·p̃·ca·iij·G·ı̄ me·
Pater an poſſit ꝯpellere filium ad matrimoniū ꝯtrahendum iiij·p̄ce·capi·v·P·per totum
Patres quos honorare debemus quottuplices ſint·iiij·p̃·ca·v·A·ꝑ totum·
Paterfamilias in quot tenet² ſubdi

tis puidere·v·p̃·ca·j·k in fine·
Patrini quot tenent² filijs ex fonte ſuſceptis·j·p̃·ca·ij·L·in princi·
Paſſio dñi hieſu quõ iram ꝯpeſcat v·p̃·ca·iiij·E·in principio
Pauptas que eſt et q̄ magna ⁊ qñ excuſet a ieiunio·vj·p̄cep·ca·viij·C·per totum
Peccãs ꝯtra vnũ p̄ceptum omniuꝫ ſit reus quõ hoc intelligat²·j·p̄ce·capi·j·C·poſt medium·
Peccans in die feſtiuo mortaliter vno p̄cepto dupliciter mortaliter peccat·iij·p̃·ca·j·H·in principio·
Peccare ex ignorantia quõ ſit grauiſſimum·ix·p̃·ca·iij·B· in medio·
Peccata dimiſſa quõ redire intelligantur·ix·p̃·ca·ij·G·in fine·
Peccata in homine quõ generent² ix·p̄cep·capi·iiij·f·per totum
Peccata quõ et ꝓpter que ſunt turpia et erubeſcibilia·j·p̃·c·xxj·C·D per totum
Peccata clamantia in celum quot ⁊ que ſint·v·p̃·ca·j·M·per totum·
Peccata aliena quot et q̄ ſint·viij·p̃·ca·vij·B·C·circa principium·
Peccata iniquoꝝ an ſint ſemp euellãda·⁊ an aliquibus cauſis ſint tolleranda·v·p̃·ca·xiij·N·O·p totum
Peccat a verboꝝ ex intencõe dicentis ſunt iudicãda·v·p̃·ca·x·C·i pri
Peccata venialia multa an faciunt vnum mortale·x·p̃·ca·j·C·in medi·
Peccata pentum deũ vlciſci i filijs vſqꝫ ad quartã generacõem quõ intelligat²·j·p̃·ca·iiij·A·in medio
Peccati deteſtacio quid ſit·iij·p̃·ca viij·C·circa principium
Peccati malicia et magnitudo penes q̄ attendat²·ix·p̃·c·ij·E·an me
Peccati gradus qui et quot ſint vide in gradus
Peccatoris meditacõ qualis eſſe debeat·vj p̃·ca·iij·D· circa medium·
Peccatores an deus exaudiat· viij p̃·ca·ix·G·poſt medium
Peccatores an ſint diligendi·iiij·p̃ capitulo iij·J·per totum·
Peccatores an ſe odiant·v·p̃·cap·vj·f·Et vtꝝ ſe diligant·ibidem·
Peccatoꝝ reliquie que ſint·iij·p̃c·capi·vj·A·circa medium·
Pc̃tm̃ mortale ad q̄ et ad quot mala obliget·j·p̃·ca·iij·B·circa finem
Peccatũ duodecim mala opatur in hoīe·ix·p·ca·ij·f·G·H·J·p totũ·
Peccatũ mortale ex nouē cauſis iuſte eternaliter punit²·x·p̄cep·cap·j·E·per totum·
Peccatũ in quo ꝯſiſtat·j·p̃·ca·xvij C·in fine·
Peccatum cordis ⁊ opis quõ differãt et qñ ſit vnum peccatum et qñ duo·ix·p̃·ca·iiij·B·in principio
Peccatũ ꝓprium an quis teneatur manifeſtare·j·p̃·ca·xv·E·circa medium·H·poſt principium·
Peccatũ quot modis dicatur occultum·v·p̃·ca·xij·f poſt medium·
Peccatũ mortale quot modis dicatur·vj·p̃·ca·ij·H·circa medium
Pc̃tm̃ veniale an p mora fit mortãle·vide in mora
Pc̃tm̃ veniale poſſit fieri mortale·x·p̃·ca·j·C·p toum Et quot modis ibidem in fine·
Pc̃tm̃ veniale·vndecim mala ifert x·p̃·ca·j·D·per totum·
Peccatũ ꝯtra naturam quid ſit et quot ſint eiꝰ modi et gradus ⁊ quõ de ipo ſit p̄dicandum vj·p̄ce·ca·ij·B·in principio·
Peccatũ ꝯtra naturam inter pc̃ã carnis tribus de cauſis eſt grauiſſimum·ibidem·G· poſt medium
Peccatũ omne ſuper omnia fugere debet omnis racionalis creatura ix

p̃·ca·ij·E·in principio·
Pena vtencium ſupſticionibus que ſit ſʒm leges·j·p̃·ca·ix·B·p⁹ prin·
Pena legalis faciencium tempeſtates que ſit·j·p̃·ca·xj·pp·in fine·
Pena damnatoꝝ vide in damnatorum pena·
Penaꝝ infirmi ꝯſideracio an plus moueat ad dimittendū peccata ꝙ ꝯſideracō gaudioꝝ celeſtium·x·p̃·ca·iiij·D·per totum·
Penas iſligere qui poſſint ⁊ qūo diuerſimode·v·p̃·ca·j·lʒ·per totum·
Penitencia quid ſit iij·p̃·ca·viij·L circa principium·
Penitencia quot habeat ꝑtes·iij·p̃c·ca·viij·in principio·
Penitentia ſex de cauſʒ nō eſt ꝓcraſtinanda j·p̃·ca·iij·G·poſt mediuʒ ca·xx·H·ꝑ totum iij·p̃·ca·xj·D·E·F·per totum·
Penitentia ſera quomō ſit periculoſa·iij·p̃·ca·xj·D·G per totum
Penitēcia vera qūo debeat eſſe circumſtancionata·iij·p̃·ca·xj·e i pri
Penitentia qūo ſit iniungēda iiij·p̃·ca·x·H·circa mediū G·ꝑ totum·
Penitētia ſʒm canones imponenda q̃ ſit ipis vtentib⁹ ſupſticōnibus j·p̃·c·ix·B·circa medium
Percuſſiones vulneracōes mutilaciōes ꝓhibent᷑ v·p̃·ca·j·h·J·ꝑ to
Perfectus in dei dilectiōe qūo poſſit toti terre ꝓdeſſe j·p̃·ca·iiij·A·in fine·
Peregrini an tenentur ieiunare ⁊ qūo vj·p̃·ca·viij·D· circa pricipiū vſqʒ ad finem
Periuriū quid ſit ij·p̃·c·ij·A·ꝑ to
Periuriū quot modis ꝯmittat᷑·ij·p̃·ca·ij·C·D·E·F·G·per totum
Periurium ꝓprium ſemꝑ eſt pc̄tm̄ mortale ij·p̃·ca·ij·B·in fine·
Periurium ꝙ graue pc̄tm̄ ſit ⁊ ex quot ꝯgnoſcit᷑ ij·p̃·c·ij·H·ꝑ totū
Periuriū an poſſit excuſari ꝓpter indeliberaciōem ꝙ non ſit mortale viij·p̃·capitulo iij·F·ꝑ totum
Periuriū quatuor de cauſis eſt multū deteſtabile ij·p̃·ca·ij·J·ꝑ totū·
Periurus quis ſit ꝓprie ij·p̃·ca·ij·B·in principio·
Periuri penitēcia que ſit ij·p̃·c·ij·H·ad finem·
Periurare aliquē ſcienter ꝑmittēs qūo penitere d̄beat ij·p·c·iij·e cir·
Periurus qūo ſit infamis ⁊ nō pōt teſtificare ij·p̃c·ca·ij·H·in fine
Periurādi ꝯſuetudo qūo ſit remedianda ij·p̃·ca·ij·lʒ·ꝑ totum
Perplexione ſtante qūo ſit euitandum pc̄tm̄ viij·p̃·ca·ij·G per totū
Phiſonomie iudicio an de moribus hoīm poſſit iudicari·j·p̃c·ca·xj·ʒʒ·poſt prin·Et a quibus ſumat᷑ iudicium ꝯiecturacōis ⁊ qūo ſit iudicādum ibidem·
Phiſonomie iudicium ex tribuſ redditur falſum·ʒʒ·ad finem·
Piarum mencium ē ibi agnoſcere culpam vbi culpa nō eſt qūo hoc d̄beat intelligi·j·p̃·ca·v·f·in ter·re
Pollucio quottuplex ſit ⁊ q̃ impediat ſumpciōem eukariſtie ⁊ que non et qūo iij·p̃·ca·xij·H·ꝑ totum·
Potentie aīe qūo et per que in patria ꝑficientur·j·p̃·ca·iij·B·cir·me
Potus temperanciā quinqʒ exempla nobiſ ſuadet vj·p̃·ca·vj·B ꝑ to
Potus exceſſus qūo pluſ noceat ꝙ exceſſus cibi vj·p̃·ca·vj A·cir·me·
Preceptoꝝ dei ſciēcia ꝙ ſumme ſit homi neceſſaria ix·p̃·ca·j·C cir me·
Preceptoꝝ obſeruācia ꝙ ſtricte a deo ſit mandata·j·p̃·ca·j·A·ꝑ totū
Preceptoꝝ obſeruatores quottuplex ſequat᷑ vtilitas·j·p̃·ca·j·C·ꝑ totum·

Preceptoꝝ tranſgreſſores quot ma la ſequant ibidem. D. p totum.
Precepta quot de cauſis ſint dili- gēter ſeruāda. j. p̄. ca. j. B. p totum vſq₃. E.
Precepta quō ſ₃m dictamen recte racōis naturalis ſint homi data. et ideo naturaliter inclinat ad eoꝝ i- plecōem ibidē. B. in fi. E. circa me.
Precepta quomō pfectiſſime ordi- nant hoiem ad deum ad proximum et ad ſeipm. j. p̄ce. ca. j. B. p totum. Et ibidem colligitur racō quare ſūt decem precepta
Precepta ex quot alleuiantur. j. p̄. ca. j. E. p totum
Precepta quotuplicia ſint. et quō diuerſimode ligent. j. p̄cep. ca. j. J circa medium
Precepta iuris poſitiui quātum ſe extendant. iij. p̄cep. ca. ix. O. in me
Precepta eccleſie quomō ligent. ix p̄ce. ca. j. C. in fine
Precepta prime tabule an poſſint diſpenſatiue laxari. ij. p̄. c. ij. h. i me
Preceptum de parentum honora- tione quare additur premij promiſ- ſio. iiij. p̄ce. ca. v. O p totum.
Precepto non mechaberis que pro hibentur vj. p̄ce. ca. j. B. in prin
Prepcepto non furtum facies que phibeantur. vij. p̄ce. ca. j. in prin.
Precepto quinto que phibeantur. v. p̄ce. ca. j. h. J. p totum.
Precepto octauo quid phibeatur viij. p̄. ca. j. A. p totum.
Precepto nono que phibeant. ix. p̄ce. ca. iiij. A. in principio. B. poſt medium et ad que extendatur pro- hibicō. L. M. N. p totum.
Precepto decimo quid phibeatur x. p̄. ca. j. A. in fine. B. p totum. Et quare hoc p̄ceptum ponatur ibide₃
Preceptis eccleſie quomō ſit obedi endum. vj. p̄ce. ca. vij. D. circa me
Preceptum primū ponit litterali ter. j. p̄c. ca. j. l₂. in principio. Et q̄ ⁊ quot in eo reperiuntur.
Preceptum ſcdm p̄paracōem animi quid ſit. j. p̄ce. ca. ij. J. circa prin
Preceptum de honoracōne paren tum quot mōis tranſgrediat. iiij. p̄ce. ca. v. N. p totum
Preceptum non furtum facies. xxj. modis tranſgredi pōt. vij. p̄ce. ca. iiij. D. p totum vſq₃. Q.
Predicatores quō ſe habere debe ant ne ſcandalizent. v. p̄ce. ca. xiij. N. p totum.
Prelati qui et quot ſint. iij. p̄ce. ix. L. in medium
Prelati a ſubditis an poſſint accu- ſari vide accuſare.
Prelati ſubditos iniuſte ledentes. aut corrigendo offendentes an ve niam ab eis petere teneant ⁊ recō ciliacōem. v. p̄ce. ca. viij. P. p totū
Prelati eccleſie in quibus ſint ho norandi et quō. iiij. p̄ce. c. vj. C. D. E. p totum. iiij. p̄. c. vj. E. in fine
Prelati eccleſie quō dehonorantur iiij. p̄ce. ca. vj. F. p totum
Prelatoꝝ ſtatus quō licite ⁊ mo- derate debet eſſe honeſtus. vij. p̄. ca. iij. B. circa medium.
Prelatis eccleſie quare ſit obedien dum. iiij. p̄ce. ca. vj. A. p totum.
Prelatis eccleſie in quibus tenen- tur laici obedire. iiij. pce. ca. vj. B. p totum
Premium quottuplex erit i patria j. p̄. ca. iiij. D ad finem.
Preſumpcio quottuplex ſit j. p̄. c. xvj. A per totū
Preſumpcō quare ſit pctm̄ ⁊ quā- do pctm̄ i ſpm̄ ſanctū et qn̄ nō j. p̄. c. iij. F. p totū
Preſtigiū quid ſit j. p̄. ca. xj. e i me.

Preſtigiũ in genere quot modis fi-
at ibidem D p totũ
Princeps ſubditis quot puidere te
netur j·p̃·ca·j·H in principio·
Princeps qũo debeat eſſe habend⁹
in gloria et pl⁹ ceteris fidem altru-
ere j·p̃·ca·ij·N in medio
Principi i quot tenent² ſubditi obe
dire j p̃·ca·j·H ante medium·
Proficere quid ſit j·p̃·ca·xx·h·i fi·
Promittẽs tpalia ex metu cadente
in ↄſtantem virũ an teneat² ſoluere
j·p̃·ca·xxj·J·p totum·
Promittens aliquid facere qd intẽ-
dit et tñ non facit an menciat²·viij·
p̃·ca·ij·A·im prin·
Propoſitũ bonum an aliqñ obliget
et qũo ij·p̃·ca·v·M·p totum·
Proximus nr̃ quis ſit et quot ſint
nobis pximi iiij·p̃·ca·ij·B p totũ·
Pueri an in cunabilis ope demonũ
poſſint pmutari·j·p·ca·xj·Q p to·
Pueri quotẽnis eukariſtiam pcipe-
re poſſint·iiij·p̃·ca·xij·B in fine·
Pueri iurare in iudicio quare nõ ad
mittunt² ij·p̃·ca·j·H circa medium
Pueris poſt baptiſmum moriẽtib⁹
an debeat² fructus ij·p̃·ca x·f p to
Puerpere quare pl⁹ ceteris pſonis
infirmis mirabilib⁹ apparicioĩbuſ ꝛ
fantaſijs vexari vident² j·p̃c·ca·xj·
ff per totum·
Purgatoriũ an ſit et qũo oſtenda²
ſcriptura philoſophia et exemplis
vij·p̃·ca·viij·f·circa principiũ
Purgatoriũ quotruplex ſit ibidem
G in principio
Purgatoriũ an vnã aiaꝫ cicius pur
get altera·et vñ hoc ſit j·p̃·ca·viij
lꝫ per totum·
Purgatorij pena quã magna ſit et
quottuplex ſit ibidem G poſt prin·
vſqꝫ ad finem J circa medium
Purgatorij ignis quottuplex ſit et
quomõ differenter purget vij·p̃c·
ca·viij·J ad finem·

Raciõis humãe quot ſint
actus·vij·p̃·ca·j·f·ci·me
Racionis actuſ qũo luxu
riam deordinãt² et puer
tunt² ibidem·
Rancoroſi et iram dimittere nolen
tes q̃ mali ſint et cui aſſimilent² v·
p̃·ca·ix·E·in princpio
Rancor qũo ſit pectm̃ ꝛ qũo p mul
ta docemur rancorẽ expellere ibidẽ
E p totum·
Rapina qũo ſit mortale pctm̃·vij·
p·ca·iiij·B in principio·
Raptor vltra reſtitucionẽ rei abla
te an teneat² recõpenſare damnũm
quod iiuſte intulit vij·p̃·ca·iiij·L i
principi·
Recidiuacio in pctã qũo remediat²
iij·p̃·ca·xj·A B C p totum
Recõciliacõ pximo vel fratri fieda
q̃re in frater
Redditus cũ ocio habere an liceat
iij·p̃·ca·xiiij C in fine
Regula ꝛ directoriũ oĩm humanoꝝ
actuũ que ſit j·p̃·ca·iiij·B poſt me·
vide in ordo rectus·
Regula ad ↄgnoſcẽdũ cñ quis mor
taliter peccat ↄtra dilectionẽ pxi-
mi iiij·p̃·ca·ij·g h p totum·
Regula vna ad ↄgnoſcendum pctã
mortalia a venialibus j·p̃·ca xiij·H
per totum·
Regula vna p tempancia ſeruanda
vj·p̃·ca·v·B in principio·
Regule doctoꝝ ad ↄgnoſcendũ pec
cata mortalia a venialibus j·p̃·ca·
v·B per totum E p totum f p totũ·
Regule doctoꝝ dirigentes animuꝫ
fluctuantẽ in viam regiam ad man-
datoꝝ dei obſeruanciã et ſunt in nu-
mero xiij·j·p̃·ca·v·f·poſt principiũ
Regule quibus menſurari dñt opa

ōis ne ſuperbiat ſunt iiij·j·p̄·capi·
ij·E·per totum

Religio quid ſit j·p̄cepto c·xj·dd

Religiōis igreſſū impediēs an pec=
cet et quid teneat᷑ facere vij·p̄·ca·
vij·r·p totum

Religionū iſtitucō q̄ fuit cā j·p̄·ca·
v·f circa me·in ſeptima regula ad
finem

Religioſi quō famā bonaꝫ ꝯſerua=
re debeāt v·p̄·ca·xij·b·poſt mediū·

Religioſi grā regule ⁊ religionis
elemoſinas capiētes ⁊ tn̄ ſꝫm regu=
lam nō viuentes ſed ꝯtra deū ⁊ re=
gulā quō peccent vij·p̄·ca·iiij·r·pꝰ
medium

Religioſus habitū religiōis ꝑtanſ
⁊ a ſtatu ꝑfectionis deficiens an ſit
ipocrita·j·p̄·ca·xv·h·p totum idem
de clerico quocunqꝫ

Religioſus an tenea᷑ p̄lato ſuo in
omibꝰ obedire j·p̄·ca·xxij·T p totū

Religioſus an teneat᷑ obedire p̄la=
to i his que ſunt ꝯtra regulā ibideꝫ
d·per totum·

Reliquie ſanctoꝝ quō et quot de
cauſis debent venerari j·p̄·ca·viij·
E·per totum·

Remedia ꝯtra ſupbiā ⁊ inanē glo=
riam·j·p̄·ca·xiij·k·per totum

Remedia ꝯtra recidiuā peccati vi=
de in recidiuacio

Remedia vij·vicioꝝ capitalium vi=
de in dictionibus viciorum

Reſtitucō cui debeat fieri vij·p̄·
ca·vij·E·p totum Et p cuius manꝰ
fieri debeat ibidem f·per totum·

Reſtitucio qn̄ fieri debeat ibidem
G·per totum·

Reſtitucio de quo fieri debeat vij
p̄·ca·vij·T per totum

Reſtitucio rei ablate in quibꝰ ca=
ſibus poſſit differri vij·p̄·ca·vij·G
ante medium H·per totum

Reſtitucio in bonis corpis quō ſit
fienda vij·p̄·ca·vij·J·p totum·

Reſtitucio in mutilaciōibus ⁊ aliiſ
leſionibus quō ſit faciēda ibidem k
per totum·

Reſtitucio in bonis aie ablatis ſcꝫ
moribꝰ quomō ſit fienda vij·p·ca·
vij·p q r per totum

Reſtitucō bone fame in parte vel
in toto ablate quō fit fienda vij·p̄·
ca·vij·L M N O·per totum·

Reſtitucō quomō ⁊ qualis ꝯtri=
cionem p̄cedere debeat vij·ca·vij·a
in principio·

Reſtituere qui tenent᷑ ibideꝫ B p
totum·

Reſtituere debēs ⁊ nō habēſ quid
facere debeat p ſalute ſua ꝯſeruan
da vij·p̄·ca·vij·H·in me

Reſtituere famam an teneat᷑ qui
nō certe nec publice ſed incaute ⁊ in
diſcrete murmuranter dicit de ali=
quo audiuiſſe crimē quod ꝯmiſiſſet
vij·p̄·ca·vij·M·per totum

Reſtituere quid teneatur qui ali=
quē a religione traxerit ibidem ·J·
per totum·

Reuerencia dei exterior in quibus
cōſiſtit j·p̄ ca·vij·in principio

Reuerenciam deo auffert qui eu=
kariſtiā idigne mādaucat j·p̄·ca vj·e

Ridere an ſit peccatum ⁊ quottu=
plex ſit v·p̄·ca·xiiij·G·p totum·

Sabbati p̄ceptū tranſgre=
dientes q̄ grauiter pec=
cent et quot de cauſis iij
p̄·ca·j·f·p totum

Sabbati p̄ceptū quot modis viole᷑
iij·p̄·ca·j·G H J k L M p totum

Sabbati p̄ceptū quō p mortale pec
catū violet᷑ iij·p̄·ca·j·G·circa me·

Sabbati dies quot de cauſis ſit be=
ate virgini in ſpēalem honorem de=
putata·iij·p̄cep·ca·j·D·p·totū·

Sabbatũ in antiqua lege an fuit ſtrictius mandatũ ꝙ̃ nunc dies dominicus·iij·p̃ce·ca·j·lꝛ poſt pꝛinc·

Sabbatum quot modis ſanctificetur·iij·p̃·ca·ij·a ꝑ totum·

Sabbatum violant qui abſqꝫ legitima cauſa miſſam audire negligũt iij·p̃·ca·j·L·in pꝛin· Idẽ de ſermõe audiendo ibidẽ·M·cũ ſequẽtibus·

Sabbatum ſoluendi neceſſitatis tẽpoꝛe quis põt dare licentiam·iij·p̃cepto ca·ij·H·ꝑ totum·

Sacerdos ſeptẽ de cauſis eſt multũ honoꝛandus·p̃·iij·ca·v·A·B·C D·ꝑ totum·

Sacerdos vtiliſſimus eſt eccleſie· iij·p̃ce·ca·v·C·in medio

Sacerdos ſiue bonus ſiue malus maximo honoꝛe eſt tenendus·ibidẽ D·poſt·pꝛin·

Sacerdos in pane et aqua ieiunãs et illo die celebꝛans an vini ablucionem ſumere debeat·ij·p̃cep·ca·v· V·ꝑ totum·

Sacerdotis officium cui aſſimiletᷣ et in quibus ibidem·iij·p̃·ca·v·D· circa·pꝛincipium·

Sacerdotes raro celebꝛantes aut indigne ꝙ̃ grauiter peccent·ibideꝫ D·ante mediuꝫ

Sacerdotes occaſionaliter ad peccandum inducẽtes ꝙ̃ grauiter peccent ibidem·D·in medio·

Sacerdotibus detrahentes ꝙ̃ grauiter peccent ibidẽ·D· poſt me·

Sacerdos leꝓſus an celebꝛare poſſit ⁊ quõ·iij·p̃·ca·xii·H·ante fi·

Sacra ſcriptura quomõ legi debeat·j·p̃ce·ca·v·f·circa me·in·vij·regula ſecundo membꝛo in fine

Sacramenta eccleſie quare ſunt ſeptem·iij·p̃ce·ca·iij·B·ꝑ totum·

Sacramenta vnde habeãt efficaciam ibidem·C·ꝑ totum·

Sacramenta quare ſint inſtituta· iij·p̃cep·ca·iij·A·ꝑ totum

Sacramentoꝝ veneracõ·iij· mandato p̃cipitᷣ·iij·p̃·c·iij·in pꝛin·

Sacramentoꝝ ſuſceptio ꝙ̃ vtilis ſit·iij·p̃ce·ca·iij·C·in fine·

Sacramentis eccleſie malefici ſua inſtrumenta quare tangi ꝑmittant j·p̃cep·ca·xj·ꝫ·ꝑ totum

Sacrificiũ deo offerendũ quõ lex nature dictat·j·p̃ce·vij·H·ꝑ totũ Et quottuplex ſacrificium ſit ibidẽ B· Et quomõ ſacrificium miſſe ſit dignius alijs ibidem·

Sacrificium altaris ex quibus cauſis fit deo acceptum· vij·p̃cep·ca· ix·E·poſt pꝛin·

Sacrificium altaris quomõ ſuper omnia valet ꝓ ſatiſfaciendo ꝓ aĩa bꝯ in purgatoꝛio·vij·p̃·c·ix·e i pꝛi

Sacrifaciũ altaris quantum tollat de pena ibidem·E·poſt medium

Sacrificiũ altaris quãte efficacie ſit ibidem·f·ꝑ totum

Sacrilegium quid ſit et qui hoc cõmittant·vj·ca·ij·f·in pꝛin·

Sacrilegiũ quomõ graue et grande peccatũ ſit ꝓpter quinqꝫ·vj·p̃· ca·ij·f·in medio

Sanacio aimaꝝ a deo quotuplex ſit iij·p̃ce·ca· ·A·circa pꝛinci·

Sancti quibus reuerentijs ſint honoꝛandi·j·p̃ce·ca·vj· C·in pꝛin·ca· viij·B·poſt mediũ· In quibus ſignis honoꝛentᷣ dulia veneratione·j p̃ce·ca·viij·D·in fi·

Sancti nõ canoniſati an poſſint venerari·j·p̃ce·ca·vj·C·in me·

Satiſfactio ꝓ peccatis quare et quõ debet fieri·iij·p̃·c·x· A ·ꝑ to·

Satiſfactio de quibꝯ rebus et ptibus hois fieri debeat ibidẽ·G·ꝑ to·

Satiſfactio ꝑ que opera fieri poſſit·ibidem·f·G·ꝑ·totuꝫ

Satiſfactio quãto tpe ⁊ ꝑ quot o-
pa fieri poſſit·iij·p̃·c·x·B·ꝑ totũ·
Satiſfactio ꝑ que opa magis fieri
poſſit·iij·pcep·ca·xj·M· ꝑ totum·
Satiſfactio ꝓ aiabꝰ in ꝑgatorio
ꝑ quot ⁊ que fieri poſſit·vij·p̃cep·
ca·ix·a·b·c·d·e·ꝑ totũ et ꝑfectum
maiorem capiant ſʒm maiorem cari
tatem·ibidem·E·in fine
Satiſfactio primo de iniuria ſibi
illata ꝑ que fieri poſſit·v·p̃·c·viij·
H· ꝑ totum·
Satiſfacere ꝑ ſe in vita quare me
lius ſit q̃ per alium poſt mortem·
vij·pcep·ca·ix·B·in princip·
Satiſ facere an quis facere poſſit
qui eſt in peccato mortali ꝯſtitutꝰ
iij·p̃ce·ca·x·H·ꝑ totum
Satiſfacere viuus ꝓ viuo pctõre
an poſſit ⁊ quot mõis·iij·p̃·c·xj·H
ꝑ to·L·in me· et qñ nõ poſſit·I·ꝑ·
Satiſfacere ꝓ alio volens quomõ
debeat eſſe diſpoſitus·iij·p̃cep·ca·
xj· L ·ꝑ totum·
Satiſfaciens ꝓ alio an ſibi merea
tur·iij·p̃ce·cap·x·I·ꝑ totum
Satiſfactoriũ opus quale eſſe de-
beat vide in opus ſatiſfactorium·
Scandalũ quid ſit·v·p̃ce·c·xiij·A·
in princi·et quot modis poſſit quis
ſcandalizari ibidem ·
Scandalũ quottuplex ſit·v·p̃cep·
ca·xiij·C·circa principium·
Scandalum an ſit generale vel ſpe
ciale pctm̃·v·p̃·ca·xiij·E· ꝑ totum
Scandalũ qñ ſit pctm̃ mortale et
qñ veniale et qñ nõ·v·p̃ce·ca·xiij·
D·E·F·G·ꝑ totuʒ
Scandalũ in fama ꝓximoꝝ quõ ſit
cauendũ·vij·p·ca·vij·M·circa me
Scandalũ ne oriatꝛ vtꝝ bona ſint
dimittenda·v·p̃cep·ca·xiij·H·I·K
L·M·ꝑ totũ
Scandalum in quot generibus bo
minũ oriri poſſit ibidem·H·in me·
Scandali pctm̃ q̃ deteſtabile ſit ·
v·p̃ce·ca·xiij·B·in prin·
Scandali ſuſpicio quomõ faciliter
nõ ſit habẽda ibidem·L·in prin·
Scandaliſantis quot ſint pene·v·
p̃ce·ca·xiij·B·ante mediũ·De ſcan
dalo vitando dantur quatuor regu
le·v·p̃ce·cap·xiij·P·ꝑ totum
Scientia acquiſita qualẽ mercedeʒ
hẽbit in gloria·j·p̃·c·iiij·E·in prin
Scire quilibet que tenetꝛ·ix·p̃·c·j
C·in princi·H· I·ꝑ totum cap· ij·
A·in principio
Scrupulus quid ſit·j·p̃ce·ca·v·F·
poſt medium in octaua regula· Et
qui ſcrupuli ſint abijciendi et quõ
ibidem in·xij·regula
Secretum quotuplex ſit ⁊c̃·vide in
ſigillum
Senſus homis quõ in patria p̃mia-
bũtur·x·p̃ce·c·vj· A·ꝑ to· Et quõ
fiet ſenſatio ꝑ ſenſus i patria ibidẽ
B·et quotuplex ſit ſentire ibidem·
Senſus homis quõ ab hũitate xp̃i
tan q̃ a iocũdiſſimo obiecto ſacia-
bũtur·x·p̃·ca·x·F·ꝑ totum·G·poſt
principiũ ꝑ totum
Senſibiliũ maximũ delectacoꝝ que
et quot cauſabunt in patria·x·p̃ce·
ca·x·B·ꝑ totum
Serpẽtes ꝑ diuinũ verbũ an lice-
at arcere·j·p̃ce·ca·xj·Gg ·in fi·
Seruire deo ꝓpter vitam eternam
an licitũ ſit ⁊ nõ ꝓpterea eum dili
gere ſed ꝓpter ſe·j·p̃ce·ca·iiij·O·
ꝑ totum·vide in diligere·
Seruile opus die dñico factum an
excuſari poſſit aliqñ et ꝑ que·iij·p̃·
cap·ij·C·I·K·ꝑ totum
Seruile opus ex neceſſitate fieri
quot modis cõtingit· et quomõ et
qñ excuſat a violacõne ſabbati· iij·
p̃ce·ca·ij·D·E·F·ꝑ totum

Seruile opus die feſtiuo factum an pietas et modicitas excuſent·iij p̃ce·ca·ij·I·lr·p totum

Seruitus quotuplex ſit iij·p̃ce·ca·j·I·lr·p totum

Seruitus que deo fit quō in nr̃am cedet vtilitatem·j·p̃·c·xj·lr· in me

Sigillum ſecreti ⁊ ꝯfeſſiōis an ſp ligat et quō·vij·p̃·ca·iij·B·C·p to

Sigilla hominē ad tacendū artancia quot ſint·iij·p̃·ca·ix·M·p totū

Signum aliquod a deo peti an ſit licitū·j·p̃·c·xix·D·in prin·

Signū magne fidei quod ſit·j·p̃ce·ca·ij·G·poſt medium

Signum repbationis quod ſit·vide in ſupbia·

Signa exteriora in verbis geſtis ⁊ factis cui debeant correſpondere·j p̃ce·ca·xv·C·circa prin· de hoc vide in veſtis·

Simulatio quid ſit·j·p̃ce·c·xv·B·circa prin·

Simulatio quotuplex ſit· et q̄ mortalis·et que nō·viij·p̃ce· ca·ij·G· poſt prin·p totum

Simulatio quare ſit pc̄tm̄·j·p̃·ca·xv·C·in pri·et qn̄ ſit pc̄tm̄·D·ad fi·

Simulacō aliqua an ſit licita·j·p̃·ca·xv·I·p totum·

Simulatio et ipocriſis quō differat·viij·p̃·c·ij·B·in prin·

Similata equitas quō ſit duplex iniquitas·j·p̃ce·ca· xv·E·in fi·

Sobrietas quid ſit·vj·p̃ce· ca·vj·E·in principio·

Societas bona quō ſit ⁊ qn̄ ſit querenda·j·p̃cep·ca·xx·O·in medio

Societas mala ꝙ periculoſa ſit et quō ſocietas popularis fuit btō petro occaſio dn̄m negandi·j·p̃ce·ca·j F·ante finem

Sol et luna quō ſtabūnt poſt diem iudicij·x·p̃ce·ca·v· H·poſt me·

Somnia an et quō ſint ſigna futuroꝝ·j·p̃cep·ca·x·C·p totum·

Somnioꝝ ꝙ diuerſe ſint cauſe·j·p̃ ca·x·B·in prin·et quō caute ſꝫm ea poſſit iudicari ibidem ad fi·

Sorte vti quid ſit·j·p̃·c·x·E·p to

Sortibus licite vti in quot caſibus ꝯtingat·j·p̃c·ca·ix·H·p totum

Sortibꝰ male vti in quot caſibus ꝯtingat ibidem·F·in prin·

Species reꝝ an poſſint pmutari·j·p̃cep·ca·xj·M·in principio

Speranda ⁊ deſideranda quō ſunt a deo petenda·j·p̃ce·ca·iij·B·

Sperare in ſanctos et ſanctas priuilegiatas quō liceat·j·p̃·c·iij·G·

Spes quid ſit·j·p̃·ca·iij·A·in pri·

Spes quō cadit ſub p̃cepto·j·p̃ce·ca·iij·in principio

Spes ſup miſericordia dei et in pprijs meritis būo fundari debeat· ibidem·A·po ꝑmedium

Status honeſtas qu ſit· vij·p̃ce·ca·iij·G·in principio

Status decentia quomō ſit ꝯſeruāda·vij·p̃ce·ca·iij·G·p totum

Strepitus nocturnales et cetere inſolentie in quibuſdam domibus cōtingentes a quo et opere cuiꝰ fiant·j·p̃ce·ca·xj·F·p totuꝫ

Stuprum quid ſit et ſtuprū cōmittens quid teneat in foro ꝯſcietie vj·p̃cept·ca·ij·B·in prin·

Stupro quot mala eueniant·vj·p̃cepto·ca·ij·B·p totum

Subditi an prelatos debeant accuſare·vide in accuſare

Subtilitas in corporibꝰ glorioſis quomō erit in patria·x·p̃ce· ca·vij G·p totum·

Suffragia quibus pſint et quibus nō·vij·p̃ce·ca·viij·A·p totū·C·in me·D·in prin·F·in principio·

Suffragia qua intencōne debeant

recte regulari·vij·pcep·c·viij·D·
in medio·
Suffragia p alio facta an etiā p ſint facienti ad ſatiſ faciendu m p ſe·vij·pcep·ca·viij·D·ad·fi·
Suffragia facta p peccatores an valeant iuſtis·vij·p·c·xj· G·p to·
Suffragia facta p multis an valeant equaliter oībus ibidē· J·p to·
Suffragia ↄtinuata ſucceſſiue an plus valeant ſimul factis· ibidem· lx·p totum
Suffragiorum valor p quatuor gdus diſtinguitur·vij·pce·ca·ix·h·p to·
Suffragia quid ſit ꝛ quomō p eaꝫ peccet·j·p·c·xj·B·H·in princi·
Supbia eſſentialiter in quo ſit·j·p cepto·ca·xij·H·in principio·
Superbia ꝛ inanis gloria differūt quadrupliciter·j·pce·ca·xij·C·p totum·ca·xiij·C·ante mediū· ca·xiiij H·in principio·
Superbia quō duabus virtutibus ↄtrariatur·j·pce·ca·xij·C·in prin·
Supbia phibetur·j· pcep·ca·j·lx· circa finem·ca·xij·A·in prin·
Superbia ꝙ magnū malū ſit·j·p· ca·xij·p totum·
Superbia quō ſit reproborum euidētiſſimum ſignum·j· pce·ca· xiij·G· circa principiū
Supbia quibus opibus ſe immiſceat·j·pcep·ca·xiij· E·p totum
Supbia quomō multis nocet ꝛ quibus·ibidem·f·p totum·
Supbia qn̄ ſit mortale peccatum ꝛ qn̄ non·j·pce·ca·xiij·G ·p totū·Et dant de hoc ↄcluſiones illatiue ex regulis datis de cognicōe pctōrum venialiū vel mortaliū ibidē·J·p to
Supbia i veſtium ornatu generat ex ſe multa vicia·j·p·c·xviij· H·p·
Supbia i veſtitu p multa ſcōrum exēpla diſſuadet·j·p·ca·xviij·J·p
tuplex ſtulticia ibidē·lx·p totum
Superbie radices quotuplices ſint j·pce·ca·xij·D·p totum
Supbie quot et que ſint cauſe eaꝫ ancedentes·j·p·ca·xij·G·in prin·
Supbie que et quot ſunt cōcomitācia·ca·xiij·E·circa prin·
Supbie quot ſint ſpēs·j·p·ca·xij· H·Prima ſpēs que ſit ibidē·h·poſt prin·et quot ſint ei ſigna ibidē·J p totum· Scda ſpecies q̄ ſit ꝛ quō multipliciter errat qui hac ſpecie peccat·ibidē·lx· l·p totum· Tercia ſpēs que ſit·xiij·ca·A·p to· Quarta ſpecies q̄ ſit et quō p eam peccatur·ibidē·ca·xiij· C· p totū et que ad eam reducant· C·poſt medium D·p totum·
Supfluum quid ſit et qualiter et ſcḋm que debet ſumi et attendi· vij· pce·ca·iij·D·E·F·G·p totum
Supſtitio quid ſit·j· pce·ca·xj·A· in prin· DD·circa prin·ꝛ quot ſunt ſupſtitionis genera ibidē · A· circa principium
Supſticōnes quomō cognoſcantur j·pce·ca·xj·DD·Et ponūtur multa ſupſtionum exempla ibidem·
Supſticōnes ꝙ grauia ſint peccata·j·p·ca·ix·C·in prin·et quomō ꝛ quib modis ſint pcta mortalia·ibidem·c·ix· D·p totum
Supſtitionuū quot ſint ſpēs principales·j·pce·cap·ix·B·p totum·
Supſtitionū maleficia vn̄ ſorciantur effectum·ibidem·f·p totum
Supſtionib vtens apoſtota fidei quō declarat·j·p·c·ix· b·ante finē
Suſpicans de primo ſuo mortale pctm̄ ex leuib ꝛ inſufficiētibus ſignis ꝛ firmiter exhinc credens an mortaliter·j·p·c·xiij·D·poſt prin·
Suſpitio quid importat· j·pce·ca· xiij·D·poſt principium·

Suſpicio et quibus ↄtingat ibidē D·poſt principium·

Suſpitionis quot ſunt gradus·ibidem·D·ante medium

Taciturnitas in quib⁹ ſit habēda·vide in ſigillum

Tact⁹ in pr̄ia quō pficiet² et quibus ratiōe ſui obiecti maximo gaudio p̄miabit²·x p̄ce·ca·vj·H·p totum

Tedium vite vn̄ oriatur et quādo ſit pct̄m·j·p̄·c·xx·N·in prin·

Temptare deū quid ſit·p̄·j·c·xix·A p totum·cū declaratione eius·B·C·D·p totum·

Temptare deum an ſemp ſit pct̄m ibidem·A·in fine·

Temptacō quotuplex ſit·j·p̄ce·ca·xix·B·in principio

Temptacō dei p quot genera hominum fit·ibidem·E·in prin·

Temptacōnis pgreſſus quomō fit et quomō ex ea peccata fluunt·ix·p̄ce·ca iiij·F·poſt principium

Temptacōnū vie que ſint et quō ſint obſtruende·vj·p̄·c·j·J·in pri·

Temptantiū deum quadruplex eſt gnus·j·p̄·ca·xix·H·p totum·

Temptacō hominis in mortis articulo quare quō et quot ↄ̄ cauſis ſit grauiſſima·iij·p̄·c·vj·A·p⁹ prin

Tēpeſtates an liceat verbis ſacris campanarum pulſacōnibus ꝛ ſimilibus repellere·j·p̄·c·xj·P·p to·

Tepeditas ꝙ mala ſit·vide in negligentia·

Tepeditas quō diabolo p̄ſtat fiduciam tēptandi·j·p̄·c·xx·F·circa me·

Teſtificari an quis teneatur aliquibus caſibus·viij·p̄·ca·iij·A·p to·

Teſtis teſtificādo vel alias aſſerēdo iurare volens qualē ſciam hr̄e debeat ſup re ip̄a de qua iurare debeat·viij·p̄·c·iij·G·H·J·p totum

Teſtimonium an licite pōt fieri de his que alicui in ſecreto ſunt ↄmiſſa·viij·p̄ce·ca·iij·B·C·p totum

Teſtimonium falſum an ſemper ſit mortale peccatum

Theſauri inuenti an ſint retinendi et quō·vij·p̄ce·ca·iiij·p·p totum·

Timor gn̄e an excuſet a peccato·j·p̄·c·xxj·L·p totum

Timor qn̄ ſit mortale peccatum ibidem·L·p totum

Triſticia quotuplex ſit·j·p̄ce·ca·xx A·circa principium

Triſticia ↄ̄ alieno bono quotuplex ſit·v·p̄ce·ca·v·C·D·p totum

Triſticia de bono diuino quādo ſit primus motus qn̄ veniale pct̄m et quō mortale·j·p̄·c·xx·d·e·p totum

Triſticie quot ſint radices et cauſe ibidem·B p totum

Turpia et inhoneſta q̄ ſint et quō ſint occultanda·j·p̄·c·xxj·B·in me·

Vendicō et emptio quot requirāt ↄdicōnes vt fiant licite·vij·p̄ce·ca·v·C·circa me·E·p totū·F·in principi·

Vendicō et et emptio quō ſ₍ᵐ natu ralem et diuinā legem requirant equalitatē et ſ₍ᵐ q̄ iuſtū preciū ſit i ip̄is ſumendū·vij·p̄·c·v·G·H·I·p to·ꝛ q̄ eſtimacō ſit ſeq̄zda·I·an̄ me

Vendicōis et empcōis quis debeat eſſe finis intent⁹·vij·p̄·c·L·p totū

Venditor an teneatur dicere defectum vel vicium rei vendende·ibidem·M·p totum·

Vendicōe et emptione quottupliciter poſſit fieri fraudatio·ibidem·O in principio·

Vendere rem carius ꝙ ſit empta an liceat et in quibus caſibus·vij·p̄ce·ca·v·F·ante medium·

Vendentes quō diuerſum lucrum debēt cape·vij·p̄·c·v·P·circa me·

Veniale pctm̄ vide in peccatum
Verba ɔtumelioſa pferre quando
ſit pctm̄ mortale· aut veniale ·aut
nullū·v p̃ce·ca·iij·C·in principio·
Verba obpbrioſa q̄ mali effect⁹
ſint generatiua·v·p̃·c·ij·g·p⁹·me
Verba ambigua quō ſint intelligen
da·x iij·p̃ce·ca·iij·E·poſt mediū
Verba vel facta occaſionē ſcan:
dali inducencia quot modis fient·
p̃ce·v·ca·xiij·C·poſt principiū·
Verbū detractoriū qn̄ ſit veniale·
aut mortale·v·p̃·c·x·f·p⁹ prin·
Verbum dei quante efficacie ſit·j
p̃cep·ca·xj·Gg·ante finem
Verecundia quotuplex ſit·j·p̃cep·
ca·xxj·f·in fine·
Verecūdia qn̄ ſit et quib⁹ de cau:
ſis laudabilis·j·p̃·c· xxj·E·p totū·
7 p oppoſitū inuerecūdia quot de
cauſis ſit vitupabilis ibidē·f·i pri·
Verecūdia qn̄ ſit mortale pctm̄ aut
veniale·j·p̃·ca·xxj·M·p totum·
Verecundia bona quid ſit ·ibidem·
B·p totum·
Verecundia bona in quibus repe:
riatur ibidem·B·f·in principio·
Verecundia mala quid ſit·j·p̃ce·c·
xxj·G·in principio·
Verecundia mala in quibus reperi
atur·j·p̃ce·c·xxij·O·p totum
Verecundia mala quot habeat ra:
dices· ibidem·P·in fine
Verecundia quot modis expellet
ibidem· B·p totum·
Vermis ɔſcientie quid ſit et quo:
mō ſit in viuentib⁹ et in damnatis
x·p̃ce·ca·iij·P·p totum
Vermis ɔſcientie quotuplex ſit·
ibidem·f·p totum
Veſtes p̃cioſas deferre an ſit pecca
tum·j·p̃ce·ca·xvij·C·p totum
Veſtes vane et turpes vel ſupflua
ornamenta an pp̃ter ɔſuetudinem
ſine ḡui pctō poſſint deferri·j·p̃ce·
ca·xviij·G·circa medium·
Veſte muliebri an vir poſſit vti et
ecōuerſo·j·p̃ce·ca·xv·D·p totū
Veſtis exterior quō interioris ani
mi dz eē indiciū·j·p̃·c·xvij·b cca m
Veſtiri p̃cioſe an poſſint ɔſtituti i
dignitatib⁹·j·p̃·c·xvij· D·p totum
Veſtiū hūiliū delatio an ſit virtu:
oſa opacō·j·p̃·c·xviij·L·7 quib⁹ p
ſonis 7 quib⁹ mōis·N·p·totum
Veſtiū p̃cioſitas quot generib⁹ ho
minū 7 quō ſcm magis 7 minus ad:
mittit·j·p̃·c·xviij·f·p totum
Veſtiū curioſitas quō hūano ſtu:
dio ſit excogitata 7 quātū nunc di:
ſtat a prima veſtium inſtitutione·j
p̃ce·ca·xvij·H·in principio·
Veſtiū textaꝝ prim⁹ inuentor quiſ
fuit·j·p̃·c·xv·H· poſt principium·
Veſtitu exteriori an 7 quō virtu:
tes acquirūt·j·p̃·ca·xvij·B·in fi·
Veſtitu p exceſſum aut defectū cō:
tingit duodecim modis peccari·j·p̃
ca·xvij·G·H·p totum·
Veſtitū humilē quō quidā impug:
nāt 7 rōes eoꝝ ſoluūtur·j· p̃ce·ca·
xviij·M·p totum·
Veſtitus ſuperbus cui aſſimiletur
vide in ſuperbia·
Via ad patriam celeſtem que ſit·j·
p̃cep·ca·iij·B·poſt medium·
Via regia in mandatis dei obſeruā
da que ſit·j·p̃·ca·v·F· poſt princi·
Via vicioꝝ durior eſt etiam natu:
raliter mandatoꝝ obſeruantia pro
pter quinqꝫ·j·p̃·ca·j·f·in principio
Vicia capitalia quare aliqua dican
tur·vij·p̃·ca·j·d·circa medium·
Vicia quare ſenſualib⁹ hoībus ap
pareant virtutibus dulciora et ex
quot et quib⁹ de cauſis·j·p̃ce·ca·j·
f·a medio vſqꝫ ad finem
Vicia reprimere quō poſſumus 7 p

que media·ix·p̃ce·ca·ij·C·p⁹ me·
Viciū negās qḋ quis in ſe tū hȝ an
⁊ quō peccet·j·p̃·c·xiij·B·in prin·
Vini potacōem quomō multa rep̄=
henſibilia cōcomittantur·vj·p̃ce·c
vj·D·in principio
Vinum abuſiue ſumptum·vij·ma=
la inducit·ibidem·C·p totum
Virginem opprimens vel ſeducens
quid teneatur in foro ɔſcientie·vj
p̃ce·ca·ij·B·in principio·
Virgines an ſint precioſis ſint or=
nande·j·p̃ce·ca·xvij·E·p totum
Virgines in patria an et quomodo
humanitati xp̄i erunt propinquio=
res·x·p̃ce·ca·v·D·ad finem·
Virtuoſi actoris que ſunt ɔditio=
nes·j·p̃ce·ca·ij·L·poſt medium·
Virtutes quib⁹ mōis ſint acquirē=
de·ix·p̃·c·iiij·O·p⁹ prin·p totum·
Virtutes quomō differenter ſint
in anima et in actibus exteriorib⁹
j·p̃ce·ca·xvij·B·in principio·
Virtutis medium quomō ſit ſumē=
dum·vij·p̃ce·ca·iij·J·in principio
Virtutē hn̄s pfectam et hn̄s vir=
tutem impfectā vel carens virtute
quō differenter poſſint eundē actū
agere·j·p̃ce·c·ij·L·poſt principiū·
Vis iraſcibilis ⁊ ɔcupiſcibilis i pa
tria quō pficient᷑·x·p̃·c·xj·D·p·to
Viſio dei quotuplex ſit ⁊ q̄ ſint ille
viſiōes·x·p̃ce·ca·xij·E·circa prin·
Viſio dei quot modis habeatur·x·
p̃ce·ca·iij·B·poſt medium
Viſio dei in gloria quō ſequat᷑ ad
maiorē amorem in via·j·p̃·ca·iij·
E·p totum
Viſio vie p que impediatur ꝙ non
ſit pfecta·x·p̃ce·ca·xij·E·p⁹ prin·
Viſio hūanitatis xp̄i quale gaudiū
affert beatis·x·p̃·ca·ij·L·p totum
Viſio beatoꝝ quō et ex quib⁹ erit
maxie gaudioſa·x·p̃·c·vj·C·D·p t
Viſiones nocturnales ſpirituum
quot modis ɔtingere poſſint·j·p̃ce
ca·xj·J·p totum·
Viſiones i ſpeculiȝ maleficoꝝ quō
illuſorie ſint·j·p̃·ca·xj·F·p totum·
Viſiones ſortilegice quō ſint falſe
j·p̃·c·x·a·p totū·c·xj·M·circa pri·
Vnctio ſacra an ſit ſacramentū ne=
ceſſitatis·iij·p̃·ca·vj·C·p totum·
Vnctio quibus ſit danda·iij·p̃·ca·
vj·B·in medio·et quando ſit dan=
da ibidem·B·ad finem
Vnctio an ſit iteranda etiam in ea=
dē egritudine·ibidē·B·poſt mediū
Vnctionis extreme quot ſint effe=
ctus ⁊ vtilitates·iij·p̃·c·vj·A·p t
Vnctionis ſacramentum quibus ſit
inſtitutum·iij·p̃ce·ca·vj·in princi·
Vnctionem negligens volūtarie·
et quō peccet·iij·p̃·ca·vj·E ad fi·
Vngendus quō debeat eſſe diſpoſi
tus·ibidem·B·p totum
Vngi an debeat qui racōnis vſum
pdit·ibidem·A·circa medium·B·
circa finem·
Voluntas viri iuſti qualis eſſe de=
bet·j·p̃·ca·ij·J·circa medium
Vota an irritari aut diſpēſari aut
cōmutari poſſint et p quos·ij·p̃ce·
ca·v·X·p totum·
Votifractio ppria autoritate abſ=
qȝ racōnabili cauſa an ſemp ſit mor
tale pctm̄·ij·p̃ce·c·v·G·in medio·
Voti liciti et ɔpleti quot ſint ɔdi
cōnes·ij·p̃·c·v·a·b·c·p totum·
Voto aliquid faciens qḋ aliunde n̄
faceret et an ex hoc meretur·ij·p̃·
ca·v·f·p totum
Votum an requirat diliberacōem
ij·p̃ce·ca·v·B·circa prin·
Votū quid ſit·ij·p̃·c·v·A·in prin·
Voti ɔdicōes vide in ɔditio
Votum cui proprie fieri debet·ij·p̃
ca·v·B·ad finem·

Votum an magis obliget iura
mento·ij·p·ca·v·N·p totum
Votum an ſp obliget ad obſeruan=
tiam ibidem·J·p totum
Votum ſub cōdicōe emiſſum an ob
liget vouentem·ibidem·R·p to
Votum ſub cōdicōne inhoneſta fa=
ctum an ſit obligatorium ſtante cō
dicōne·ibidem·B·p totum
Votum ſub cōdicōne factū et cōdi
cōe ꝓpter culpam vouentis nō im=
pleta an ſit obligatorium ·ibidem·
O·P·p totum·
Votum ſubitaneum an ⁊ quō obli=
get·ij·pce·ca·v·L·p totum·
Votum quō obligat ad rem poſſi=
bilem ſolum ibidem·G·in prin·
Votum de abſtinentia carnium an
medici mandatum laxari debeant·
ij·pce·ca·v·S·p totum
Votum indeliberatum relaxans ꝓ
pria autoritate an mortaliter pec=
cet ibidem·X·in fine
Vouens caſtitatem ⁊ fornicās quō
dupliciter peccet·ibidē· A·p⁹ me·
Vouere quō ſit expediens·ij·pce·
c·v·D·p totum
Voure an ſit actus latrie·ij·pc·c·
v·E· in principio·
Vouere an liceat ꝙ omne votum
vouendū velit voce vel ſcripto ex
primere·ij·pce·c·v·S·p totum
Voto aliquid facere an ſit meli⁹ ꝙ
ſine voto·ij·pcep·ca·v·E·p totum
Vſura circa que ꝯmittatur·vij·
pce·ca·vj·B· circa principium·
Vſurarij quō multis modis peccēt
vij·p·ca·vj·J·l·L·M·R·p totum
Vſurarius ad que tenetur· ibidem
B·in principio·
Vſurandi quomō multi ſint modi
ibidem·J·p totum vſqȝ·O
Vulnera in ſanctis in patria an ap
parebunt et quare ⁊ quō glorioſa
apparebunt·x·pce·ca·vij·F·p totū
ca·viij·A·in medio·
Vxorem an quis plus diligere tene
atur ꝙ parentes·iiij·pce·ca·iij·G
poſt medium

Xpi hūanitas quō erit cau
ſa excelletiſſimi gaudij
beatoꝝ et ſaturitas ob=
iectiua omniū ſenſuū be
atoꝝ·x·p·c·x· E·F·G·p totum·

Imago anime peccatricis
quō depimgi debeat·ix·
pce·ca·ij·J·ante finem·
Imagines quot de cau
ſis inuēte ſunt·j·p·c·viij·D·in pri
Imaginū vſus quare admittant
in eccleſia cū inueteri teſtamēto re
periat vetitus·j·p·c·viij·B·in fi=
ne·C·p totum·
Ypocriſis vana gloria ⁊ iactancia
quō differēter ex eadem radice ori
antur·j·pce·ca·xv·A·fere p totum
Ypocriſis quot modis accipiatur·
ibidem·B·in principio·
Ypocriſis cōmuniter dicta ⁊ ſimu
latio quō idem ſint vide i ſimulacō
Ypocriſis ꝓprie dicta quid ſit·j·p
ca·xv·E·in medio
Ypocriſis quot includat in ſe ibi=
dem·E·ante finem
Ypocriſis ꝓpria in quot ⁊ quibus
pſonis repiat·j·p·c·xv·F·p totum
Ypocriſis ꝓprie dicta an ſemp ſit
pctm ibidem·E·poſt me·et quomō
cognoſcat an ſit pctm mortale vel
veniale ibid·l·p to·L·in princip·
Ypocriſis quomodo ſit piculoſa et
valde nociua·j·pce·ca·xv L· poſt
principium vſqȝ ad finem
Ypocrita quid ſit·ibidem E·in me
dio ⁊ quō cognoſcatur·G·p totum
Yronia quid ſit et an ſit pctm·j·p·
ca ·xv·M·p totum

Zelus domus dei quō et i q

debet haberi·v·p̄·c·xj·D·p totum
Zizania quot ꝺ cauſis ſit ñ euellē
da·v·p̄ce·ca·xiij·N·O·p totum
Sequitur aliud regiſtrū ſiue ꝯten
ta capitulorum cuiuſlibet precepti·

Primū capitulū primi p̄cepti tractat ꝙ ſtricte velit deꝰ p̄cepta ſeruari

Scdm tractat de fide
Terciū de ſpe· Quartu de dilectione· Quintum de errore multiplici circa dilectionem ⁊ quō pñt cognoſci pctā mortalia· Sextum de ſeruitute dei ⁊ veneracōne ſanctorum· Septimum de ſacrificiis·oblacōnibus·et decimis· Octauum de veneracōe imaginū et reliquijs ſanctorum· Nonū de ſpeciebꝰ ſupſtitionum ⁊ de ꝗuitate peccati huiꝰ· Decimū de falſa tranſlacōne hominū et de ſomnijs ⁊ ſortibꝰ· Vndecimum recapitulat ſpecies ſupſticionum de lupis· Duodecimū tractat de ſupbia et eiꝰ ſpeciebus· Decimumtercium de ictancia et remedijs ſupbie· Decimum quartū de inani gloria et remedijs eius· Decimūquintum de ipocriſi quid ſit et qualiter ꝯmittitur et ſimulacōe· Decimūſextum de p̄ſumptione noui· Decimum ſeptimū ꝺ veſtibus tm̄· Decimūoctauum an mulieres peccent mortaliter ſe ornantes· Decimumnonum de temptatione dei· Viceſimum de accidia et ſpeciebus eiꝰ et remedijs· Viceſimūprimum de erubeſcentia xpm ſequendi et remedijs· Viceſimumſcdm de ꝯtēptu ⁊ inobediēcia

Capitula ſecundi p̄cepti

Primū capitulum tractat ꝺ aſſumptione diuini nomis et iuramento· Scdm de piurio ⁊ qñ ſit mortale Terciū quō iuramētū ſit multipliciter· Quartū de blaſphemis iurantibus illicite p creaturas et adiurātibus illicite· Quintū de votis et eius fractione et diſpenſatione·

Capitula tercij p̄cepti

Primū capitulū tractat qualiter feſta ſunt celebranda·quare inſtituta ſunt ⁊ de tranſgreſſoribus· Secūdū qualiter feſta ſanctificantur Terciū de ſacramētis ⁊ primo ꝺ baptiſmo· Quartū de ꝯfirmatione· Quintū de ſacramēto ordinis Sextū de extrema vnctione· Septimū de matrimonio· Octauum de penitentia et primo de ꝯtricōne Nonum de ꝯfeſſione· Decimū de ſatiſfactione· Vndecimum de remedi s recidiuacōnis et piculis pcraſtinantibꝰ et an vnus pōt ſatiſfacere ⁊c· Duodecimū de ſacramēto eucariſtie· Decimūtercium de ſantificatione locorum ſcȝ eccleſie altaris et cimiterij· Decimūquartum de labore et ocio et de mechanicis

Capitula quarti p̄cepti

Primū de dilectione dei· Scdm ꝺ dilectione primi· Tercium de numero ⁊ gradu diligendorum· Quartum de dilectione primi put cadit ſub ꝯſilio· Quintum quō filij debēt parentes honorare· Sextum de honoratiōe patris ſpiritualis Septimum de plato ſeculari honorando·

Capitula quinti p̄cepti·

Primū de homicidio et leſione peccata clamantia· Scdm de cauſis homicidij ſcȝ ira et inuidia· Tercium quō ira ſit capitale vicium et de filiabus eius· Quartū de maledictione ⁊ de remedijs ire· Quintum de inuidia et eius remedijs Sextum de filiabus inuidie et prj

mo de odio. ❡ Septimū quō inimici ſunt diligendi vel odiendi.
Octauum de recōciliatione calumnia et oratione.
Nonum de dilectione inimicorum et rancore
Decimum de detractione fugienda ⁊ nocumento
Vndecimū de correctione fraterna.
Duodecimū de ordine correctōnis
Decimūtercium de ſcandalo et que ſint propter ſcandalum vitanda
Decimūquartum de irriſione
❡ Capitula ſexti p̄cepti
Primum capitulum tractat de mechia et luxuria.
Secundum de ſpeciebꝰ luxurie ſcꝫ cantu oſculis ⁊c̄
Tercium de chorea et quomodo ſit peccatum mortale.
Quartum de actu coniugali licito fragili ⁊c̄.
Quintum de gula temperantia et ſpeciebus eius.
Sextum de ſobrietate et ebrietate et filiabus gule
Septimum de abſtinētia ⁊ ieiunio
Octauum qui tenentur ieiunare et quis poteſt diſpenſare.
Capitula ſeptimi p̄cepti
Primum capitulū de auaricia ⁊ appetitu.
Scdm̄ de obduracōe et elemoſina.
Tercium quando homo teneatᷣ ad elemoſinam et quando non
Quartū de furto et rebꝰ inuentis.
Quintum de emptione ⁊ vendicōe
Sextū d̄ ꝯctibꝰ vſurarijs ⁊ ludis.
Septimum de reſtitutione
Octauum de ſuffragijs mortuorū viuorum per que anime defunctorū iuuari poſſunt.
❡ Capitula octaui precepti.
Primum capitulum de mendacio et quando ſit mortale
Secundum de peccatis oris ꝓmiſſione iactantia ⁊c̄
Tercium de falſo teſtimonio.
❡ Capitula noni precepti.
Primum capitulum de ignorantia quotuplex ſit et q̄ꝑ piculoſa.
Scdm̄ de cognicōe ꝓpria ⁊ defectu
Tercium de ignorantia quando excuſat et quotuplex ignorantia
Quartum de concupiſcentia.
❡ Capitula decimi p̄cepti.
Primum de concupiſcentia alienarum mulierum.
Secundum de penis tranſgredientium decalogum. de inferno. tenebris. igne. frigore ⁊c̄.
Tercium d̄ penis interioribus damnatorum.
Quartum de pena damnatorum reſpectū ſuperiorum
Quintū de p̄mio ſeruantiū decalogū ⁊ primo de gaudijs quiqꝫ ſenſuū
Sextū de viſione corpali delectabiliſſimā ⁊ alioꝝ ſenſuū pfectione
Septimū de dotibus corporis.
Octauū d̄ aurea ⁊ aureola ⁊ fructu
Nonum de fructibus beatorum.
Decimum de ſocietate iocūdiſſima amicicia cōcordia et honore.
Vndecimum de interioribꝰ gaudijs iraſcibilis ꝯcupiſcibilis quietacōe intellectus ratione ſcibilium
Duodecimum de dotibus anime ſcꝫ viſione dilectione et ꝯprehenſiōe.

Incipit prologus in expoſitionē decalogi ſʒm fratrem Johannem Nider ſacre theologie profeſſorē ordinis predicatorum

Decalogi legē ſacratiſſimam primum diuinitus prothoplaſtorum inſertam cordibus et denuo dei digito in tabulis exaratam lapideis Poſtremoq3 per incarnatum altiſſimi verbum propalatā chriſticolis. vbi cuidam ait. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata. Hanc normam cunctorum fidelium regulam iter et directorium eſſe conſiderans et fratruʒ mei ordinis qui p̄dicatorum eſt. votis ſatiſ facere cupiens ꝑ multorum temporum curricula ex famoſorum dictis diuine ſophie p̄ceptorum tam pro predicantium q̄ pro confeſſorum debitis exercicijs ꝑticularia et ſpecialia dei et eccleſie mandata in vnum preceptorium colligere in ſequentibus ſtudui ſingula decalogi precepta ſubdiſtinguendo per ſpecialia capitula vt ita precepta paterēt cuiq3 lucidius. ꝓ quo labore mihi pcor a lectore ſequentiū orationem impertiri quantulamcunq3 paruulā vt eterne ſapientie a qua cuncta bona procedūt pro p̄mio copulari in patria tandem merear.

Incipit Preceptorium diuine legis.

Capitulum Primum.

NVnc igitur tria principaliter p̄notanda preceptorum preambula. Primo q̄ ſtricte deꝰ velit precepta ſua cuſtodiri. Secūdo q̄ rationabile ſit deo in preceptis ſuis per obedientiam ſubijci. Tercio quomodo precepta habent diſtingui. A Quantum ad primum illud docet ſcriptura multipliciter. Nam ꝑ trāſgreſſione precepti vnius de non edendo fructum vetitum primi parentes. et tota poſterioritas damnata eſt. Geñ. ij. Item precepta iubentᷣ meditanda. in domo extra in via. dormiendo et vigilando. Deutro. vj. Item primuʒ preceptum per blaſphemiam quidam tranſgrediens a deo iubetᷣ extra caſtra ab omnibus lapidari. Leuitici. xxiiij. Item quidam modica ligna ſabbato colligens ſimiliter lapidatur. Numeri. xv Item ſaul ſʒm ſonum littere contra dei preceptum ſeruans victi manda de regno eijcitur ⁊ a de-

mone poſſidetur·j·Regum·xvj·
Item Oza archam contra domi
ni preceptum tangēs ſubitanee
a deo occiditur·ij· Regum·vj·
Item propheta bonus contra
dei preceptum manducans pa=
terno ſepulchro priuatur et vi=
ta·iij·Regum·xiij·que tria ex=
empla ſunt contra excuſantes ſe
in tranſgreſſione dei precepto=
rum vt inquiunt per intentioneʒ
bonam·Ideo dicit pſalmiſta Tu
mandaſti mandata tua cuſtodiri
nimis id eſt valde· B Quo
ad ſecundum ad ſeruandum dei
mandata ſeptem nos inducere d
bent· Primo ſumma autoritas
dei precipiētis qui habet in nos
vniuerſale et plenum dominium
Tum quia nos creauit· Tū quia
regit ſeu gubernat cuncta· Ad
talem autem principem pertinet
condere leges nobis· et nos obe
dire ſibi et honorare corde·ver=
bo et factis·Ideo preceptis fre
quenter premittit Exodi·xx· E=
go dominus deus tuus· Secun=
do ad idem nos debet inducere
immenſa dei dignitas ⁊ maieſtas
quam habet per potentiam·emi
nentiam·pulcritudinem· et alia
ſua propria propter que merito
deberemus eum reuereri·et ei o
bedire et eum honorare· Ma=
gnum enim eſt non obedire pre=
lato minori·maius ſuperiori·ſed
maximum infinite dignitatis pri
cipi· vt per ſimile patet in poli=
cia humana· Tercio precepto=
rum rationabilitas· Tum quia
procedunt a ſapientiſſimo·Tum
quia ſunt omnia ſʒm dictamen

recte rationis naturalis vt de=
claratur in tercio libro ſententi·
diſtin·xxxvij· Ideo ad Ro·vij·
dicitur· mandatum ſanctum iu=
ſtum et bonum· ¶ Quarto
preceptorum maxima vtilitas·
quia quintuplex· Nam bona ec=
cleſie propria facit obſeruatio
mandatorum· ſʒm illud pſalmi=
ſte·Participem me fac deus om=
nium timentium te et cuſtodien
tium mandata tua· Totum ho=
minem rectificat· Eccleſiaſtici·
xv· Dedit deus homini manda=
ta que ſi ſeruaret·ſeruarēt eum·
ſcilicet in iuſticia et equitate et
rectitudine·Amicum dei conſti=
tuit· Johis·xv·Vos amici mei
eſtis ſi feceritis que precipio vo
bis·Manſionem trinitatis ſacra
tiſſime efficit· Johānis·xiij·Si
quis diligit me ⁊ pater meus di
liget eum ⁊ ad eum veniemus ⁊
et manſionem apud eum facie=
mus·Ad vitam eternam ducit·
Quia ſi vis ad vitaʒ ingredi ſer
ua mandata·Mathei decimono=
no·Sed aduerte ꝙ oportet om
nia ſeruare·quia dicitur Jacobi
ſecundo·Si quis in vno offende
rit factus eſt omniū reus·ſic vi=
delicʒ ꝙ qui in vno peccato mor
tali deum offendit ·inimicus dei
conſtituitur·⁊ ſi ſic decedit eter
naliter damnabitur· non tamen
tanta pena quāta ille qui in mul
tis preceptis tranſgreſſor repe=
ritur· Pudor eſt certe pro tem=
porali precio tam prompte ſer=
uire homini et pro mercede e=
terna tam ſegniter obſequi·
¶ Quinto ad ſeruandum dei

precepta mouere debet malorum multiplicitas in quam currunt dei precepta non ſeruantes· Nam aufert homini ſeipſuʒ tum q2 in ſeruitutem diaboli redigit· q2 omis qui facit pctm̄ ſeru9 eſt peccati· Johis viii,· Tum etiam quia melius eſſet homini iſti ſi natus nō fuiſſet ſi ſic moritur· Aufert homini omnia bona opera· quia ſi caritatem non habuero nihil ſum dicit Apoſtolus· j Corinth· xiij· Aufert etiam fraternitatem eccleſie quam credimus in articulo· ſanctorum cōmunionem · de qua ps· Particeps ego ſum omniuʒ timentiū te· vt p̄dictū eſt· aufert ſocietatem ſanctorū in patria et vitam eternam· de qua Apoſtolus ad Gal· v· Enumeratis preceptorum tranſgreſſionibus· ſic concludit Qui talia agunt regnum dei non poſſidebunt· Sexto nos mouere debet beneficiorum diuinorum magnitudo et multitudo in tollerando mala noſtra vt peniteamus dando eucariſtiam et ſacramēta vt ſanemur· vocando nos varie vt reſurgamus· cuſtodiendo ne moriamur· et vitam eternam promittendo ne deſperemus· Vnde ſi tot beneficijs ingrati fuerimus· grauius peccamus· Cuius exemplum habemus Math· xviij· Jn ſeruo cui debita dimiſſa fuerant· qui alteri dimittere noluit· et Mathei· xxv· de ſeruo nequam qui domini talentuʒ abſcondit· Septimo mouere debet mandatorum poſſibilitas· Nam leue eſt mandata dei ſeruare Math· xj· Jugum enim meum ſuaue eſt ⁊ onus meum leue· et prima Johis· quinto· Mandata eius grauia non ſunt· et Hieronim9 in expoſitione fidei catholice· Anathema ſit inquit qui dicit deum aliquid nobis precepiſſe et hominem implere illud non poſſe· ¶ E Ratio leuitatis eſt quintuplex· Nam leuia facit primo caritas· que omnia ſuffert· omnia ſuſtinet· ſm Apoſtolum· j· Corintheorum· xiij· Vnde paruus in caritate laborat preceptis pereundo· de quibus Math· vij· Arta eſt via que ducit ad vitā vt dicit p ſalmiſta· propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras· ſed magnus in caritate viam mandatorum currit· dicente Pſalmiſta· viaʒ mandatorum tuorum cucurri cū dilataſti cor meum ſcilicʒ in caritate Secundo quia natura ad mandatorum obſeruationem inclinat omnia enim bona appetunt· j· Ethico· Tercio quia premium maximū promittitur quod oculus non vidit deus abs te que preparaſti expectantibus te· Eſaie· xxxiiij· Quarto q2 coadiutor eſt chriſtus· qui ſm apoſtolum operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate· Philippen̄· ij· Quinto quia iuuant nos virtutes infuſe· angelus noſter· oratio eccleſie· ſacramenta et multa ſimilia· Via autem viciorum in ſe viceuerſa propter quinqʒ dura eſt· ¶ F Primo propter iuſticiam dei que non ſinit hic peccatum impunitum· vnde Auguſtin9 primo cōfeſſionum· Juſſiſti domine et ita eſt vt pena ſit ſibi omnis animus inordinatus· Secundo quia eſt contra naturam eo ꝙ cōtra rationem· Vnde· ij· Ethicorum· in diffinitione virtutis dicitur eſſe determinata

ratione·prout ſapiens determina=
bit·Tercio quia eternum ſuppliciũ
meret²·propter quod vicioſis Ma
thei·xxv· iudex dicet· Diſcedite a
me maledicti in ignem eternum ꝛc·
Quarto quia vicia ſibi contrarian
tur puta prodigalitas auaricie· et
ſic de alijs vt dicit philoſoph⁹·iiij
Ethicoꝝ·Quinto quia viam vicio
rũ non adiuuant ſancti angeli·nec
deus qui neſcit patrociniuꝫ preſta
re criminib⁹· Sed quid facit vicia
dulcia Rñ·ꝙ quinqꝫ·corpus anima
le·habitus radicati·multitudo de=
linquentium·ſuaſus inimicorum·et
affectus tepidus ad ardua· De pri
mo dicitur ad Gal·v· Caro concu=
piſcit aduerſus ſpiritum et ſpirit⁹
aduerſus carnem·Et iterum mani=
feſta ſũt opera carnis que ſunt for
nicatio immundicia·luxuria·et ce=
tera d' radicatis habitib⁹ malis·di
cit philoſophus· ij·Ethicorum· ꝙ
prompte et delectabiliter faciunt
vicia operari a quibus difficile eſt
recedere vnde Jere·xiij·ſi ethiops
poteſt mutare pellem ſuã aut vari
etates ſuas et vos poteritis bene=
facere cum didiceritis malum· De
tercio videlicet multitudine delin=
quentium patet in Ps·dicente· Cũ
ſancto ſanctus eris et cum peruer=
ſo peruerteris· hinc eſt ꝙ petrus
inter xp̃i diſcipulos manens ſanct⁹
fuit·ſed cum in turba popularium
fuit ter xp̃m negauit· De quarto
videlicet de ſuaſu inimicorum dicit
apoſtolus·ij·Corinthi·xj· Ipſe ſa=
thanas tranſfigurat ſe in angeluꝫ
lucis ſicut fecit chriſto Mathei·iiij
dicens·Si filius dei es dic vt lapi
des iſti panes fiant·De quinto vi=
delicet affectu tepido et ſenſuali=
tate remurmurante ait xp̃s Math
xxvj· Spiritus quidem promptus
eſt· caro autem infirma· G
Quantum autem ad tercium de di
ſtinctione preceptorum notandum
ſcḋm ſanctum Thomam prima ſcḋe·
queſtione·lxxxxj·ꝙ lex quintuplex
eſt·Vna generalis quam deus na=
turaliter cuilibet indidit rei vt ſuo
creatori obediret· hanc legem nul=
la creatura tranſgreditur irratio=
nalis·Nam celum quotidie circuit
de quo in pſal· Statuit ea in eter=
num et in ſeculum ſeculi preceptuꝫ
poſuit ꝛ non preteribit· Quatuor
elementa et aues iura ſua natura=
lia ſeruant·et alia ſimiliter natura
lia·Secunda lex eſt nature·de qua
Roma·ſcḋo·Gentes que legem nõ
habent naturaliter ea q̃ legis ſunt
faciunt·hec dictat virtutes eſſe fa
ciendas·vicia fugienda·Que volu
mus vt faciant nobis homines ea=
dem eis faciamus· et ſimiliter de
dimiſſione· vnde Mathei·vij ·ait
ſaluator·Omnia quecunqꝫ vultis
vt faciant vobis homines et vos
facite illis·hec eſt enim lex et pro=
phete·Lex hec etiam ad felicitateꝫ
naturalem per virtutes morales
docet venire·vt patuit in philoſo=
phis· Tercia eſt lex humana ciui=
lis quam prelati ſeculares ſtatuunt
de qua Prouerbiorum·viij·per me
reges regnant et legum conditores
iuſta decernunt· Quarta humana
eccleſiaſtica per apoſtolicos et con
ſilia ac dioceſanos ꝛ ſuperiores ſpi
rituales tradita· de qua decreto=
rũ et decretalium libri pleni ſunt·
Quinto diuina principaliter in de=

calogo contenta de qua vbi thema
Hec leges omēs tunc recte ſunt cū
ab eterna lege id eſt a diuina rati-
one omnia rite preconcipiente di-
riuantur. diriguntur. et mouentur.
ſꝫm Thomam ibidem h In de
calogo itaqꝫ Exodi. xx. deus homi-
nibus prouidit vt dicit ſanct⁹ tho
mas ibidem. q. C. Sicut princeps
reipublice prouidere debet ad quē
ſpectat tria prouidere in ſubditis.
Primo quomō ſe bene habeant ad
ſuperiorem Secundo quomō bene
ſe habeant inferiores ad ſe mutuo
Tercio quō quiſqꝫ ſit intra ſe bene
ordinatus. Sꝫm hec igitur princi
paliter. Primo neceſſaria ſunt pre
cepta ordinantia ſubditos debite
ad principem ſuum. Primo ſic ꝙ fi
deliter obediatur ei et contemnan
tur inimici principis. quod deo fa-
cimus colendo eum non demonia.
Secundo ſic vt honoret' caute ita
ꝙ ore nō inuanum nomen ei⁹ aſſu
matur. Tercio ꝙ obſequijs certo
die honoretur. Secūdo neceſſaria
ſunt precepta pacem inter famulos
adinuicem conſeruantia. Primo ſic
ꝙ propinquis ſubueniamus hono-
rando parentes Secundo vt proxi
mum corpore non ledamus per oc-
ciſionem. Tercio nec in perſona cō
iuncta puta vxore vel filia. Quar
to nec in reb⁹ per furtum. Quinto
non verbo per falſum teſtimonium
Tercio neceſſariū eſt vt quiſqꝫ dei
famulus intra ſe pacifice regatur.
quod regimen nullus princeps deo
dempto facere poteſt. quia interio
ra nō videt. Ideo voluntas duob⁹
vltimis preceptis compeſcitur. ne
cupiamus vxorem proximi. nec res
eius. et ſic ſatiſ fit precepto tripli-
cis dilectionis. ſcꝫ dei per tria. pro
ximi per quiqꝫ. et ſui ꝑ vltima duo
Deus enim Mathei. xxij. tria in ge
nere precipit videlicet ſui dilectio
nem dicendo Diliges dn̄m deum tu
um ex toto corde tuo. Dilectionem
proximi ibi et proximū tuū. dilectionē
ſui ibi ſicut te. i. ſic te debes dilige
re. I Ingrediendo igitur de-
calogum notandum primo ſꝫm tho-
mam prima ſcđe. q. c. ꝙ decalogus
tanꝙ capita continet omnia prece
pta alia videlicꝫ legis naturalis et
que ſcriptura et ſapientes alij tra-
diderunt. Secundo notandum ꝙ
quedam precepta ſꝫm eundem ibi-
dem ſunt affirmatiua vt illa duo.
Sabbata ſanctifices. Habeas ī ho
nore parentes. Alia autē negatiua
vt omnia alia octo ſꝫm eum. Aliqđ
tamen ſꝫm Bonauen. in. iij. di. xxxv
ij. eſt plus affirmatiuum ꝙ̄ negati
uum vt primum p̄ceptum. Affrma
tiua ſemper ligant nō pro ſemper.
id eſt non pro omni tempore et ho
ra. Negatiua vtroqꝫ modo. Tercio
notandum ꝙ ſꝫm Joſephum quin
qꝫ precepta erāt in vna tabula pri
ma videlicet quinqꝫ. alia quinqꝫ e-
rant in alia tabula. ſed quia due ta
bule erant cōtinentes totum deca-
logum ſignificabāt ꝙ duo manda-
ta ſcꝫ dilectionis dei et proximi cō
tinerent totum decalogū. ideo ſꝫm
Auguſt. Sequendo ſignatum non
litteram. prima tabula continebat
tria precepta prima deo ſeruiētia.
Secunda cōtinebat alia ſeptem ad
proximum pertinentia. lz Eſt
itaqꝫ primum mandatum. Exo. xx
ſic poſitum. Ego ſum dn̄s deus tu⁹
qui eduxi te de terra egipti de do-
mo ſeruitutis non habebis deos

alienos coram me. non facies tibi
ſculptile neqꝫ omnem ſimilitudinē
que eſt in celo deſuper ꝛ que in ter
ra deorſuꝫ. nec eoꝝ q̄ ſunt in aquis
ſub terra. non adorabis ea neqꝫ co:
les. hoc preceptū ptim eſt affirma
tiuū videlicꝫ ego ſum dn̄s deus tu
us. ꝛ tripliciter eſt negatiuum. vn̄
xp̄s exponit Mat. iiij. hᵒ p̄ceptū di
cens. dn̄m deū tuum adorabis ꝛ illi
ſoli ſeruies ſcꝫ cultu latrie. Nā ſꝫm
hiero. in prima pte p̄cipitur cultuſ
latrie id ē honor deo debitus. p̄ce:
ptum igitʳ hoc primū ꝯtinet plura
p̄cepta pticularia que in. xxij. capi:
tulis ſequentibꝰ recitabuntʳ. q̄dam
affirmatiua ꝛ quedā negatiua. Cū
eñ a dn̄o deo habeamus tria. ani:
mam. corpus ꝛ res. iuſtiſſimum eſt
vt ei ſeruiamus iſtis ꝛ deū ſic cola
mus. Sed ſꝫm Aug. in encheridion
Deus colitʳ optime fide. ſpe. ꝛ cari
tate quibꝰ anima deū colimus. Se
cūdo debemus colere corpe p ado:
racōem. Tercō rebus p oblationē.
decimam ꝛ ſimilibus. Alia ps p̄ce:
pti eſt negatiua tripliciter. fuerūt
eñ quidā qui coluerūt plures deos
ſine inſtitutione imaginū videlicet
ſolem. lunam. ꝛ ſimilia. Cōtra quos
dicitʳ. Non habebis deos alienos.
Alij coluerūt ſub imaginibus plu:
res deos. ꝯtra quos dꝛ. Non facies
tibi ſculptile ꝛc̄. nō tñ tales colue:
runt imagines. ſed imaginata. ſicut
nos hodie vnū deuꝫ. Alij ipas ima
gines adorauerūt ꝛ aliquid diuini
eis attribuerūt. Contra quos ꝯclu
ditur. non adorabis ea neqꝫ coles.
vn̄ omnis ſupſtitio in hoc puncto
phibetʳ. Item hic phibentʳ q̄dam
capitulia vicia put ſunt mortalia.
Primo ſupbia. nam dicit Tho. ij. ij.
q. Clxij. ar. v. ꝙ humilitas proprie
reſpicit ſubiectionēꝫ homis ad deū
ꝛ ecōuerſo ſupbia defectum huius
ſubiectōnis ſꝫm ſcꝫ ꝙ aliquis extol
lit ſe ſup id quod eſt ſibi p̄fixū ſꝫm
diuinam regulam vel menſurā qua
menſus eſt nobis deus. vn̄ Eccle. x.
Supbia hominis eſt apoſtotare a
deo. vbi etiam inobedientia notatʳ
Scd̄o prohibetʳ hic accidia quam
tedet diuini obſequij

Capitulum Secundum.

Circa primū p̄ceptum pti
culare videlicet de tenē
da vera fide que ſub pre
cepto cadit. Mar. vlti.
Qui crediderit ꝛ baptiſatus fuerit
ſaluus erit. qui vero nō crediderit
cōdemnabitʳ. tria principaliter po:
nentʳ. Primo que ꝛ quot credenda
ſint ſimplici xp̄iano id ē nō habenti
curam animaꝝ nec officiū docendi
publice ſcripturam ſacram. Secun
do quomō ꝛ qualiter credere debe
amus credenda. Tercō quottupli:
ces homies hoc p̄ceptum tranſgre:
diantʳ. A Quantū ad primū no
tandum ſꝫm Tho. ij. ij. q. ij. ar. viij
et ſꝫm alios doctores ꝙ cuilibet
ſimplici ſufficit ad ſalutem credere
explicite ea que cōtinentʳ in ſimbo
lo apoſtoloꝝ. et qꝛ ibi articuli cō
munes ꝯtinentʳ ordinate breuiter
et vtiliter. Idcirco ſtatuit eccleſia
tales eſſe credendos a ſingulis ꝛ ad
diſcendos eſſe. Et ſunt numero. xij.
articuli ꝯſiderando autores eoruꝫ
qui fuerūt duodecim apoſtoli. ſed
diſtinguendo ſꝫm credita ſunt. xiiij
ſcꝫ ſeptem de diuinitate. et ſeptem
de humanitate quia fides videt ea

in quibus felicitabimur· Eſt autem vita eterna vt dicitur per chriſtum Johis·xvij·vt cognoſcant te ſoluz verū deū ⁊ quē miſiſti hieſum xp̄m Primus igit̄ articulus reſpicit vnitatem diuine eſſentie· Scd̄s patrē Tercius filium·Quartus ſpiritum ſanctū·Tres alij cōcernunt opacōnē dei ad extra quo ad triplex op⁹ Primū nature ibi·creatorem celi ⁊ terre·Scd̄m eſt op⁹ gracie· Credo etiam ſanctā eccleſiam catholicam ſanctorum cōmunionē remiſſionem pctōrum·et ſub his ↄtinent̄ om̄ia ſacramenta·Tercium glorie·carnis reſurrectionē ⁊ vitā eternā·amen· Septem de humanitate ſunt· Primus cōceptus de ſp̄ū ſancto·Secūdus natus ex maria virgine· Tercius paſſus·crucifixus·mortuus·⁊ ſepultus·Quartus deſcēdit ad inferna ſ͡ʒm animam· Quint⁹ reſurrexit a mortuis·Sextus aſcēdit ad celos ſedet ad dexterā dei patris om̄ipotentis· Septimus inde ventur⁹ ē iudicare viuos ⁊ mortuos· ¶ B ¶ hos articulos ſic ſcire ordiare· ſic diſtinguere et enumerare nō eſt neceſſarium cuilibet ſimplici fideli·ſʒ ſufficit ⁊ exigit̄ primo ꝙ credat intelligat ⁊ aſſentiat in genere et implicite omnibus que credit eccleſia catholica·⁊ ꝙ nulli articulo explicite diſſentiat·⁊ ſic ſimplices om̄ia credūt licʒ implicite ſolum qua maiores credūt inq̄tū maiores adherēt doctrie di ne·Sic em̄ ſ͡ʒm Greſup Job·j· Boues arabant ⁊ aſine id ē ſimplices paſcūtur iuxta eas · vn̄ aplūs·j· Cor·iiij· Imicatores mei eſtote ſicut et ego xp̄i·Secundo exigit̄ ꝙ quis in ſpecie cognoſcat illos articulos ⁊ explicite ſeu

iſta de quib⁹ feſtiuatur in eccleſia in feſtis principalibus anni·vn̄ dicit Tho·vbi pri⁹ ar·vij·poſt tp̄us gracie reuelate tam maiores ꝙ minores tenent̄ habere fidem explici tam de xp̄i miſterijs precipue quātum ad ea que cōmuniter in eccleſia ſolennizant̄ ⁊ publice proponūtur ſicut ſunt articuli incarnacōis vt ſupra· Et quia vt dicit Thomas vbi ſ̄·ar·viij· Miſteriū xp̄i explicite credi nō pōt ſine fide trinitatis que in miſterio xp̄i hic cōtinet̄ vt puta ꝙ filius dei carnem aſſumpſerit ⁊ p grām ſpūſſancti mūdū renouauerit·Et iteꝝ de ſpū ſancto ↄceptus fuerit· ideo poſt tempus gracie diuulgate tenent̄ omēs ad explicite credendum miſterium trinitatis·⁊ etiam om̄es qui renaſcunt̄ in xp̄o hoc adipiſcūtur p inuocationem trinitatis ſ͡ʒm illud Mat·vlti· Euntes in mundū vniuerſum docete om̄es gentes baptiſantes eas in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti·hec Tho· ¶ C ¶ hic declarat de articulis lacius Johēs Cunſeim tractatu de eruditione ↄfeſſoꝝ ſic·Tenetur inquit ſimplex vt in ſpecie cognoſcat ⁊ credat articulos ſeu iſta de quib⁹ feſtiuatur in feſtis principalibus anni·Tenent̄ em̄ tales iuxta illud quod celebratur in feſto trinitatis credere ꝙ tres pſone in diuinis ſunt vnus de⁹ creator omnium rerū·in cui⁹ trinitatis ſeu pſonaꝝ nomie baptiſant̄·Item tenent̄ credere ſcd̄m feſtum natiuitatis xp̄i ꝙ filius dei natus eſt ex virgine maria· Item circa paraſceuen ꝙ xp̄s ſit paſſus pro nobis mortuus ⁊ ſepult⁹·Itē circa paſca ꝙ reſurrexit ⁊ ꝙ reſurgem⁹ vere·Circa aſcēſioꝫ

ꝙ aſcendit in celum circa penthecoſten xp̄m miſiſſe ſpiritumſcm̄ apoſtolis ⁊ eccleſie· ꝙ vna eccleſia ſit extra quā nō eſt ſalus ⁊ vnū caput eccleſie in terris·circa corpis xp̄i feſtum ꝙ xp̄s vere ↄtinet᷑ in eucariſtia ⁊ ↄſequenter ſacramentū penitentie ⁊ oīa alia ſacramēta in medicinam a xp̄i paſſione nobis effluxa·circa feſtū omniū ſanctoꝝ ꝙ fiat finale iudicium·reſurrectio mortuoꝝ·remuneratio bonorū in eterna beatitudine in regno celoꝝ·malorum punitio in eterna damnacōe in inferno· ⁊ ꝑ ↄſequens ꝙ bona ſunt facienda ⁊ mala cauenda·Hec ſunt que quilibet fidelis adultus explicite credere tenet᷑ ⁊ aſſenſus debet eſſe reſpectu omniū articulorum ⁊ credendoꝝ vt primo tactuȝ eſt·ſed apprehenſio in ſpecie nō eſt niſi eoꝝ que iam ſunt ſcdo enumerata· ¶ D Ratio aūt dictorū eſt ſm̄ bonauen·in·iij·circa di·xxvij· q2 ſi aliquis excuſaretur de infimiſ ſeu ſimplicibus a talibus credēdis explicite in eccleſia·hoc maxime eſſet ex ignorantia·ſed hoc nō cū articuli tales ſint de tam manifeſtis ꝙ nō pn̄t latere ſine culpa· Sunt em̄ aliqui articuli tam manifeſti ꝙ nullus xp̄ianus habens vſum racōnis ignorat eos niſi omnino negligat ⁊ ↄtemnat dei cultum ⁊ ſalutē propriam·⁊ ꝑ ↄſequens taliū ignorantia non eſt ſine culpa niſi forte quis excuſaretur de illorum noticia per defectum doctoris·vel per breuitatem vite poſt inceptum vſū racōis vel per imbecillitatem vſus racōnis· Nam propter vltimū hoc dicit Sco·in·iij·di·xxv·Nō requiritur in quolibet neceſſario etiaȝ ꝑ ſtatu iſto·ꝙ omnes iſtos articuloſ explicite ⁊ diſtincte credat·q2 deuſ nullū obligat ad impoſſibil'e· ex̄ de re·iu·li·vj·Nemo em̄ pōt ad impoſſibile obligari· ⁊ ideo ſi quis rudis eſt qui nō poteſt ↄſiderare quid ſit natura ⁊ quid pſona·nō eſt neceſſe ꝙ habeat actū explicitum de articulo ptinente ad nature vnitatem ⁊ pſonaꝝ trinitatem diſtincte ſicut hn̄t clerici litterati ſed ſufficit ſibi ſi nō pōt hmōi diſtinctionē intelligere·q2 nec terminos ꝙ credat ꝙ ſicut quilibet credit vſum habens racōis·hec ſco·nō tn̄ videt᷑ aliquis tam groſſus vtens racōne qui non poſſit aliqualiter manuductōibus ⁊ exemplis ad miniſteriū trinitatis intelligendū aptari ¶ E Dicitur etiam ſcdo niſi quis excuſet᷑ ꝑpter breuitatem vite·vn̄ querit Altiſidiorenſ3 in·iij·ſuo materia de fide in quo inſtanti primo homo teneatur credere ſub pena priuationis caritatis dabilis·Et ponit caſum ꝙ ꝑuulus ſtatim poſt baptiſmū deferatur ad paganos ⁊ ibi moretur vſq3 ad adultam etatē·Rn̄·ſm ꝙ apo· Inuiſibilia dei a creatura mundiꝑ q̄ ea facta ſunt intellecta ↄſpiciūt᷑ ergo ad hoc ꝙ quis credat oportȝ ꝙ prius ↄſideret viſibilia ⁊ conferat illa ſue cauſe·ſed ad omnia iſta exigit᷑ tempis tractus·ideo impoſſibile eſt ꝑ ſe ꝙ aliquis in primo inſtanti vſus racōnis credat Nullus aūt tenetur ad impoſſibile ꝑ ſe·vn̄ nullus tenet᷑ credere in primo inſtanti etatis adulte Iudex em̄ ſecularis dat inducias ad credendū in ſe ſed quantū ꝑciſe tēpus deus det ad hmōi deliberacōem nullus ſcit niſi deus·Ex quo patȝ ꝙ hoc argu

mentū nō valet. iſte eſt adultus et nunq̄ credidit in deum ⁊ ſic dece- dit ergo dampnabit᷑. Racō eſt quia nunq̄ fuit in hora vel mora credē di. ideo iudicat᷑ vt paruulꝰ donec tempus deliberacōis fuerit elapſuʒ hoc ibi. Dicit᷑ etiam notanter niſi quis excuſaret᷑ propter defectum doctoris vñ Tho. in. iij. di. xxv. Si quis de miſterio incarnacōis credē do vel hmōi inſtructorem nō habe ret ei deus reuelaret niſi ex culpa ſua remaneret. vñ explicacō eorum que ſunt de neceſſitate ſalutis vel diuinitus homini prouideret᷑ per p̄dicatorem fidei ſicut patʒ de Cor nelio. Act. x. vel p reuelacōem qua ſuppoſita in poteſtate liberi arbi- trij eſt vt in actū fidei exeat. Ideʒ etiam ponit Tho. ij. ij. q. ij. ar. vij. vbi recitat exemplū famoſuʒ quod etiam refert vincen. in ſpe. hiſt. li. xxiiij. c. Clxxij. Naʒ in ꝯſtantinopo li quidā laminam aureā inuenit et ſub ea virum iacentem cū hac ſcri- ptura. xp̄us naſcet᷑ ex virgine ma- ria ⁊ credo in eum ſub Cōſtantini et hierene tꝑibus O ſol iterum me videbis. ꝑtunc aūt hierna ſiue he- lena mater cū filio ſuo ſcʒ ꝯſtanti- no imꝑauit. ¶ Tercō etiā opꝫtet quemlibet ſimplicē interdū explici te credere articulos nō expreſſe cō tentos in ſimbolo apoſtoloꝝ. puta cū eccleſia ꝯdemnat aliquē articu- lum ꝯtra hereticos in certa terra. vñ ſʒm Tho. ⁊ ſco. in. iij. Si ſit ali- quid q̄d credendū eſt qd̄ tñ cōmuni ter nō p̄dicatur in eccleſia. ſed pro- ponit᷑ ſp̄ealiter in vno loco de no- uo nō eſt illud neceſſarium ſimplici credere firmiter illi tanq̄ vero ad herendo imo neceſſariū eſt magis

illi adherere quouſq; ſciat illd̄ cre- di ab eccleſia tanquam verum. Et hoc ſibi conſtiterit tenetur illi fir- miter adherere. ſicut in moralibuſ quando ſunt altercaciones de ali- quo peccato quando eſt peccatum mortale vt ſi vnus dicat exꝑtus in ſcientia. q̄nō licet ſic mercari. aliꝰ dicit q̄ ſic tucius eſt ſic nō ꝓcedere quouſq; veritas patet aliūde. Sic dicit ſco. in forma et directe ꝯcor- dat tho. Ex quo patet q̄ ſi quis in ter hereticos nutritur nullū hn̄s doctoreʒ catholicū ſi errat i neceſ- ſario credendis nō in toto excuſa᷑ quia aut nimis cito credit alicui er rori aut diuinū auxiliū nō inuocat aut ſuis peccatis exigentibus infor matorem habere nō meruit. vt di- cit altiſidiorenſis ¶ S Secūdo principaliter ſciendum ē quomodo et qualiter credere debeamus deū colendo. Vbi notandum q̄ modus fidei neceſſario ē debite habendus videlicet in corde p aſcenſū. in ore p verbū et in ope p p̄ceptorū dei exerciciū. quo ad primum de credē do in corde. Sciendū q̄ actus ha- bitꝰ fidei eſt credere ⁊ noſcere ſeu intelligere ⁊ firmiter aſſentire ac adherere his que lex xp̄iana nobis proponit credēda. ⁊ ſic credere ſeu fides habet duo ſcʒ apprehenſionē ſeu cognicōnem ⁊ aſſenſum ſiue ad heſionem. Et quidā plus habent de primo. quidam plus de ſcd̄o. oēs tñ fideles vtrūq; hn̄t. et ſcd̄m vide licet aſſentire ſeu adherere eſt ma- gis meritorium q̄ primū videlicet cognoſcere ſeu apprehendere. De primo nōnunq̄ ſepe plus habēt lit terati. ⁊ de ſecūdo ecōuerſo ſimpli ces amplius. patʒ illud. q2 ſimplices

firmius credūt nōnunq̄ dictis ſcripture q̄ lr̄ati· Cui⁹ ſignū eſt q̄ ſimplices ſepe plus opib⁹ demonſtrāt ea que ſcriptura iubet q̄ lr̄ati faciant· Si em̄ litterati firmiter aſſentirēt ⁊ pfecte vtiq₃ in opus exirēt· Signū em̄ magne fidei eſt qn̄ fides cordis in opus exuberat p operabona ex fide procedētia· Signum vero pue fidei eſt qn̄ modicum redundat in virtutū exercicia· Illa vtiq₃ quibus in ſpeciali p fidem eſt aſſenciendū comphenduntur in articulo ſimboli vt s̄ patuit· Scdo etiā₃ exigitur q̄ quis interdū fidem profiteatur ore· vnde Ro·x·Corde creditur ad iuſticiam· ore autem confeſſio fit ad ſalutem·vbi ſ₃m Glo·ꝗ Corde credere ſufficit ad iuſtificacionem·ſed oris coneſſio exigitur cum quis in martirio de fide queritur quod martirium multi fugierūt corde credentes ſed ore dānabiliter veritatē negantes·vn̄ Luce·ix·xp̄us ait·qui me erubuerit ⁊ meos ſermones hunc fili⁹ hois erubeſcet cū venerit in maieſtate ſua et·Math·x·Qui me confeſſus fuerit coufitebor et ego eū coram patre meo ·dicit autē Tho·ij·ij·q·iij ar·ij· Confeſſio fidei eſt preceptū affirmatm̄·ideo lic₃ ſemp ligit non tantū p ſemp ſed eſt neceſſaria ad ſalutem in aliquo loco et tempore· quando ſc₃ per obmiſſionem h⁹ cōfeſſionis ſubtrahetur honor debitus deo·vel etia₃ vtilitas pximis impendēda puta ſi aliquis interrogatus de fide taceret·et ex hoc crederet᷑ vel q̄ nō haberet fidem vel q̄ fides non eſſet vera vel alij per eius taciturnitatem auerterentur a fide· In hmōi em̄ caſibus confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis · Item dicit ibi in caſu neceſſitatis vbi fides piclitatur quilibet tenet᷑ fidem ſuam ppalare·vel ad inſtructōem alio₂ fideliū ſiue cōfirmationem vel ad reprimēdū infidelium inſalutationem· Si tamē turbatio infideliū oriet᷑ de ꝯfeſſione fidei manifeſta abſq₃ vtilitate fidei vel fideliū nō eſſet laudabile in tali caſu fide₃ publice cōfiteri· vn̄ Math· vij· Nolite ſanctum dare canibus· neq₃ margaritas ſpge ante procos ne cōuerſi dirumpant vos·Sed ſi vtiltas aliqua fidei ſperetur aut neceſſitas aſſit ·contempta turbatione infideliū debet homo fide₃ publice confiteri ſ₃m illud Math·xv· Sinite illos ſc₃ turbari ceci ſunt et duces cecorum· hec ibi· ꝗ Si quereres tenetur ne aliquis ſub p̄cepto martirium ſubire ppter xp̄m Rn̄· Tho· qdlibe·iiij·q·x·ar·ij·illd̄ quod hic queritur non cadit abſolute ſub p̄cepto·i·non eſt p̄ceptum abſolute ſicut honorare parentes ſed cadit ſub p̄cepto ſ₃m preparationem animi·i· in caſu· ſic ſc₃ q̄ homo habeat animū p̄paratum ad faciendum illud qd̄ debitu₃ redditur ex aliqua cauſa occurrente· Cū em̄ opus eſſet et ad hoc exigeret ſalus alio₂ū hō debet eſſe patus ad hoc faciendū· p hūc nāq₃ modum ſuſtinere martiriū ppter xp̄m cadit ſub p̄cepto q₂ ſc₃ homo debet habere animū paratū vt prius pmitteret ſe occidi q̄ criſtū negaret vel mortaliter peccaret· Et ſic eciam relinquere ppria bona cadit ſub p̄cepto q₂ deberet eſſe paratus animus xp̄iani magis ſuſtineri rapinā bonorū ſuorum quā xp̄m negare·vel morta

liter peccare. De hoc tñ multū ſe=
tum cogitaret et ad pticularia de=
ſcenderet an homo pocius vellet ta
li vel tali horribili morte plecti ꝙ
fidē negare vel mortaliter peccare
cauere debent ſimplices pſertim ne
ſeipſos cogitando vel alloquendo
temptent Sufficit eñ in genere de
hoc habere bonū ppoſitū ꝛ ſpera=
re i dei grām ꝙ bene acturi eſſent
ſi neceſſitas adueniret. in neceſſita
tis eñ articulo multi prius etiā in
fide exigui reperti ſunt diuino aſſi
ſtente auxilio matirium aioſiſſime
tolleraſſe. vñ Tho qdlibe. j. q. viij
dicit. Cōtritus tenetur in generali
velle pati magis qnancūqꝫ penā ꝙ
peccare. Ideo Anſꝫ. libro de ſimili=
tudinib⁹ dicit ꝙ aliquis debet ma
gis eligere eſſe i inferno ſine culpa
ꝙ in paradiſo cū culpa qꝛ innocens
in inferno nō ſentiret penam. ꝛ pec
cator in paradiſo non gauderet de
gloria. Et quia cōtritio non poteſt
eſſe ſine caritate per quam omia di
mittūtur peccata. Ex caritate enim
plus homo diligit deum ꝙ ſeipſuꝫ
peccare autem facere cōtra deum.
Puniri autem eſt aliquid pati con=
tra ſeipſum. vnde caritas h° requi
rit vt quālibet penam homo cōtri=
tus pēligat culpe. Sed in ſpeciali
deſcendere ad hanc penam vel ad
iſtam non tenetur quinnimo ſtulte
faceret ſi quis ſeipſum vel aliū ſoli
citaret ſuper hmōi pticularibus pe
nis. Manifeſtū eſt eñ ꝙ ſicut dele=
ctabilia plus mouent in pticulari
conſiderata quam in communi. Ita
terribilia plus terrent ſi in pticula
ri cōſiderentur. Et aliqui ſunt qui
in minori temptatione non cadunt
qui forte in maiori caderēt. Sicut
aliqnis audiens adulteriū non inci
tatur ad libidinem. ſed ſi p ꝯſidera
cōem deſcendat ad ſingulares ille=
cebras magis moueretur. Et ſimili
ter aliquis nō refugeret pati mor=
tem p xpo. Sed ſi p ꝯſider acōꝫ de
ſcenderet ad ꝯſiderandū ſingulas
penas magis retraheret². ꝛ ideo de
ſcendere in talibus ad ſingularia ē
inducere hoiem in temptacōem ꝛ p
bere occaſionē peccandi. hec Tho.
Vtrum quis poſſit effici martir ſi=
ne morte. Rñdꝫ. ꝙ ſic ſex modis. de
trib⁹ di. Bern. triplex eſt martiriū
ſine ſanguine ſcꝫ parcitas in vberta
te quam habuit dauid. largitas in
pauptate quā exhibuit tobias ꝛ vi
dua. ꝛ caſtitas in iuuētute qua vſ⁹
eſt ioſeph in egipto ſꝫm Gre. etiam
triplex eſt videlicet paciētia aduer
ſorū vnde dicit ſine ferro martires
eſſe poſſum⁹ ſi pacientiā veraciter
in animo cuſtodim⁹. Compaſſio af=
flictoꝝ. vñ dicit omnis qui doloreꝫ
exhibet in aliena neceſſitate crucē
portat in mente dilectio inimicorū
vñ dicit. ferre cōtumelias. odientē
diligere. martiriū eſt in occulta co
gitacōe lꝫ Sed querit² an hñs
caritatem impfectam poſſit ſuſtine
re martiriū. hanc queſtionē mouet
ſanctus doctor qdlibe. iiij. q xxij.
ſub hac forma. vtꝝ aliquis abſqꝫ p
fecta caritate poſſit ſe ad martiriū
offerre. Rñdet in opibus virtutuꝫ
duo ſunt attendenda ſcꝫ illud quod
fit. et modus faciendi. Contingit
aūt idem factū quod fit ſꝫm aliquā
pfectam caritatem fieri etiā nō ſo=
lum ab habente puam caritatem.
ſed etiā a non habente virtutem ſi
cut aliquis nō habens iuſticiā pōt
facere aliquod opus iuſtum. ſed ſi

attendimꝰ ad modū faciendi is qui
nō habet virtutem non pōt opari
ſicut ille qui habet·nec ille qui ha=
bet paruam ſicut ille qui habet ma
gnā qui opat' faciliter ⁊ prompte
et delectabiliter quod nō facit ille
qui caret virtute vel qui paruā ha
bet Sic ergo dicendū eſt ꝙ h° opꝰ
qđ eſt offerre ſe martirio vel etiā
martirium ſufferre·pōt facere non
ſolum caritas pfecta·Iuxta illud
Ioh·xv·Maiorem caritatē nemo
habet vt animā ſuam ponat p ami
cis ſuis ſed etiam impfecta caritas
vnde glo·ſup illud pſ· dilexi mā=
data ſup aurū et thopaſion dicitur
minima caritas plꝰ diligit dei legē
quam milia auri et argenti et eadē
ratione quā omnia tpalia·Et qđ pl
us eſt ille qui caret caritate ſe of=
ferre pōt martirio et ſufferre ſcđm
illud·j·Cor·xiij·Si tradidero cor=
pus meū ita ut ardeam ·caritate
autē non habeam nihil mihi pdeſt
Sed caritas pfecta hoc facit pmp
te et delectabiliter vt patet đ lau=
rentio et vincencio qui ī tormētis
hilaritatem oſtenderunt·hoc autē
non poteſt facere caritas impfecta
ve etiā ille qui caritate caret·hec
thomas· Sed an expediat impfe=
cto ſe ſubicere ſpōte martirio·Rñ
ꝙ non diuinitus ſit motus hoc in
cautū eſt Et tales in magna multi
tudine reperiūtur fidem negaſſe
vt patet p euſebiū·li·vj·etiam his
c·xxxiij·exigi' ad fidē vt quilibȝ fa
teatur ope ſi vult ad vitā ingredi
et meritorie agere·nam fides ſine
opibus mortua eſt ·iacobi·ij·Et ſi
vis ad vitam ingredi ſerua manda=
ta·vbi thema ¶ L ¶ Tercio prin=
cipaliter videndū eſt quot genera
hoim preceptū de fide trāſgrediū=
tur·Sunt autem quinqȝ Primo fi=
dem addiſcere neglientes· nam i de
cre·p Aug de cōſecra·di·iiij·Sta=
tutū ē ꝙ patrini tenent' filios do
cere ſimbolū apoſtolorū ·Et ratio
eſt qꝛ ibi ea vel paulo plura cōti=
nentur ꝙ quilibet credere teneat'
et ordinate ibi articuli ponūt' et
memorie facilius imprimūtur·te=
nent' inqꝫ diſcere neſciētes niſi ex
cuſarētur vt ſupra inbecilitate in=
genij carentia doctorū aut ppinq=
tate puericie Secūdo in fide dubi
tantes·Nā tales dicūtur heretici
qui dubitāt de fide catholica·vt pa
tet autoritate extra đ hereticis·li
v· ¶ M ¶ Vbi dicit' ·dubiꝰ ī fide
infidelis eſt· nec eis oīno credēdū
eſt qui fidē veritatis ignorāt ·hec
ibi·non credendū dicit apparatus
id eſt teſtimoniū eorū non recipiē=
dū·Et patent illa de Thoma·Ioh
xx·cui xps noli eſſe incredulus ſed
fidelis·vnde et didimus đr ideo qꝛ
dubitauit Hoc etiam patet qꝛ du=
bitās nō eſt in fide·eo ꝙ nō aſſen
tiat aliquo articulo certo vel oibꝰ
Et qui non ē in fide eſt cōtra fidē
ſcđm illud·Mathei·xij et Luce·xi·
Qui nō ē mecū contra me eſt ·Sic
apoſtoli fuerunt tpe paſſionis xpi
licȝ cōfirmati fuerūt in aduētu ſpi
ritusſancti·nam glo·ſup illud pſ
Ego cōfirmaui columnas eiꝰ dicit
apoſtolꝰ·qui paſſione titubauerūt
Idem dicere videt' beatus Augꝰ·
ſatis expſſe li· de origine·Ad vena
tum vbi dicit latronem bene đ xpo
et apoſtolos male de xpi diuinitate
ſenſiſſe·Tercio preſumptuoſe fidei
articulos ſcrutari volentes·Sicut
augꝰ·ante cōuerſionem fecit ꝯtra

illud Eccle. iij. Alciora te ne queſie ris et forciora te ne ſcrutatus fueris. et qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimet a gloria. vñ Bern. fidez ſcrutari pſumptuoſe temeritas eſt credere pietas. noſcere vero vita eterna eſt. ¶ N ¶ Quarto fidē ore negantes licet corde teneant tales mortaliter peccāt vt ſ patuit. quales fuerūt Nicodemus Joſeph ab aromathia et multi principes iudeorū in xp̄m credentes. ſed ne extra ſinagogam eijcerent eū non fatentes. de quib9 habet Joh. xij. peccauerūt em̄ mortaliter. dicit ibi Nicolaus de lira. quia principes erāt qui plus tenebant fidem aſtruere. et q2 erat d neceſſitate ſalutis xp̄m cōfiteri ibi. ꝛ vt ibidem dicit. dilexerūt gloriā hominū magis q̄ gloriam dei. Naz vt dicit ſanct9 Tho. ij. ij. q. Cxxxj. Qn̄ quis gloriam ſuā pfert teſtimonio dei ſicut ꝯtra pre fatos principes d2. Similiter et petrus ter peccauit mortaliter negādo xp̄m vt pbat Tho. in quodlibetuis ¶ O ¶ Quinto heretici ꝛ ipis credentes. eoꝝ defenſores. receptores et fautores. Om̄es iſti quinqz ſunt excōmunicati qn̄ vicium eorū in aliquem actū exteriorez publice vel occulte pgreditur vt plura iura expreſſe dicunt.

¶ Capitulum Tercium.

Secundo ſpes cadit ſub pcepto vt dicit. ſ. Tho. ij. ij. q. xxij. ar. j. vñ Jere. xvij. maledictus qui cōfidit in homine et ponit carnem brachium ſnū. et a dn̄o recedit cor ei9. vnde ſpe etiam colit deus cor de q2 pcedit ab habitu infuſo. ¶ A ¶ Eſt aūt ſpes vt dicit magiſter in iij. di. xxvj. certa expectatio future beatitudinis veniens ex dei gratia ꝛ meritis p̄cedentib9. Hic aūt tria principaliter ſunt videda. Primo q̄ pricipaliter ſperare ꝛ appetere debeamus. Sedo quō ꝯ hoc mandatum excedant deſperantes. Tercō quō pſumētes. Circa primū p intellectu habitus ſpei et exercitio ei9 actus eſt ſciendū q actus hui9 ſecūde virtutis eſt ꝯſideri firmiter vel certa cōfidentia quaz quilibet debet habere qn̄qz in actu. ſed ſemper in habitu d hoc q eternaliter ſaluetur q̄ cōfidētia debet inniti ex vna pte ſup diuina gratia et miſericordia cui debet cōfidere q ip̄m ſaluabit et ex alia pte ſup proprijs meritis q̄ ad hoc vult habere gratia adiutrice debet ei firmiter ppo nere in corde ſuo q peccata vitando et bene viuēdo velit mereri vitā eternam. q2 ſine hoc ppoſito eſſet magis preſumptio q̄ ſpes. ſicut ſunt qui confidunt fatue q ſaluabūtur. ꝛ tn̄ nihil facere volunt vel dimittere p ſalute ſua ¶ B ¶ Illa aūt que ſunt ſperāda et cōſiderāda q2 nō poſſumus virtute ppria ꝯſe qui debem9 ea petere a deo Et iſta ſub numero ſeptuplici enumerantur breuiter. vtiliter. ordiatiſſime Math. vj. in oratione dn̄ica in qua ſm. Tho. ij. ij. q. lxxxiij. ar. ix. Inuocamus primo deū rememorando quis eſt. q2 pater noſter. puta fideliſſim9 pijſſim9. diciſſim9. ſummus et prudentiſſim9. pater inq̄ creatione gubernatione. redēptōe gratificatione. et glorificatiōe. ſed vbi eſt in celis ſpecialiori effctu ꝛ ſum

ma poſſeſſione· Primū igitur dicit pater noſter· vt nihil diffidamus· Scđm addit in celis· vt cor ſurſū habeamus·poſt hoc ſeptē ꝑ ordinē petim⁹·vbi ſicut eſt ordo ita et dignitas ſeptē bonoꝝ·penit⁹ eīn primo·Sanctificet nomē tuū·i·honorificetur ⁊ laudet·vt memoria tui nominis quo de⁹ noſter ⁊ pater diceris ſemper ⁊ vbiqꝫ in reuerentia habeatur et hoc in cunctis operibus pricipaliter debemus intendere ⁊ pfectiſſime fiet ī patria·vbi memoria eoꝝ fecūdabit·intellectus vnietur et volūtas amore amplexat it non autē ſic petitur ſm Aug·in ſermone dñi in mōte quaſi non ſit ſanctum nomē dei·ſed vt ſanctū habeatur ab hoīb⁹·id ē ita innoteſcat illis dñs vt non eſtimēt aliquid ſanctius qđ magis offendere timeant ſed qꝛ pfecte in nobis ſanctificari non pōt nomē patris niſi in patria tuto loco·ideo dicimus Secundo· Adueniat regnū tuū· Eſt aūt ſola debita via ad hoc regnū·vt voluntas dei impleat que pceptis innoteſcit clare Ideo tercio dicit·fiat voluntas tua ſicut in celo et in terra· ad hec autē pcepta cōtinuāda meritorie neceſſari⁹ ē panis et ſubſidiū tā corporis ꝙ anime quod petim⁹·quarto dicendo·Panē noſtrū quotidianum ⁊c·et hec quatuor bona poſitiua reſidua ſunt liberationis a malis·que ſunt tria·primū ⁊ peſſimū eſt culpa pterita cōtra quā dicimus·dimitte nobis ⁊c·tenemur eīn ad penam eternā·ad iram dei· et ad multa alia mala ſuſtinenda· ſecūdū eſt futurum malū·in qđ incidere poſſum⁹ inclinante tēptatione·cōtra quod dicimus ⁊ ne nos inducas in temptatione· Ultimo petimus·libara nos a malo·Amen ſcꝫ et ab omni qđ pōt impedire ſeruitiū dei·Amen id ē fiat optam⁹ ¶

Sed notandū· ꝙ oracō qñqꝫ eſt in pcepto ſm·Tho·diuerſis locis·vt in·iiij·di·xv·et·ij·ij·q·lxxxiij· Primo ad horas canonicas tenēt miniſtri eccleſie· qꝛ medij ſunt inter deū et populū·qꝛ nutriūt a populo·⁊ qꝛ ad eucariſtie ſacmentū dñt eē diſpoſiti ampli⁹·vñ beneficiati et in ſacris cōſtituti et religioſi pfeſſi ad horas tenētur· Scđo qlibꝫ tenetur interdū p ſe orare ⁊ ſibi pcurare bona ſpiritualia ꝙ nec marie virgini data ſunt ſemp ſine oratiōe·pſertim tū ad hoc tūc aliquis tenēt·quādo aliquis grauiter tēptatur nec aliter pt adiuuari· Tercō p primo i caſu ſue neceſſitatis· quo p alium nō iuuaret in temptationibus ſuis in mortalibus me ſciente hoc·et cū nec ſe alio mō iuuare poſſet· Tunc eīn locū habet illđ Ambro·paſce fame ſcꝫ ſpūali morientē·ſi nō pauiſti occidiſti·ſed hoc difficile eſt ſcire· Quarto dñicis diebus et in feſtis precipuis ad conformandū ſe miniſtris eccleſie·hoc ſententialiter Tho·ſup·iiij·di·xv· D Quinto qñ quis vouit aliquid orare· Sexto ſi ſatiſfactionē in penitentie ſacramento p oracōꝫ recepit p ſe· Septimo ſi ſatiſfactionem oracōnum pro alio promiſit· Octauo ex beneficio recepto in elimoſina ſpūali vel corporali p dante beneficium· ſicut pauperes pro diuitibus a quib⁹ elimoſinam receperunt· et diuites pro clero a quo ſermonem ⁊ ſacramenta receperūt niſi aliunde refundāt· Prefati aūt

vltimi quatuor modi ſunt ſaltē debiti· ⁊ ſic ꝑ̄ceptiſemꝑ quo ad omnes· Cōtra hoc mandatū ſpei excedit᷑· Primo ꝑ deſperantes· Ubi ſciendū ſ͂m· Tho· ⁊ bonauen· ſuper· ij· circa finem ꝙ deſperatio nō eſt ſemꝑ peccatū in ſpiritum ſanctum· Aliquādo em̄ quis deſperat ſ͂m bonauē· ex puſillanimitate· ita ꝙ in ipā deſpratōe nō venit cōplacētia ſed dolet et remititur contra ipam ⁊ ſic nō eſt in ſpm̄ſanctū· quia ex tali deſperatiōe nō ꝓijcitur homo in ꝓfundum· pōt em̄ hoc ex vehemēti demonis temptatiōne ꝓuenire· vel aliqn̄ ex naturali ïfirmitate · vt ex inania vt crebro cōtingit reꝑire in femis· vnde bonauē· ſuꝑ· ij· dicit deſperat aliqn̄ ex puſillanimitate· ita ꝙ in ipā deſperacōe nō venit cōplacētia· ſed dolet ⁊ remittit᷑ cōtra ipām· ⁊ ſic nō eſt peccatū in ſpiritūſanctū· hec in ſecundo· di· xliii· Eſt autem alia deſperacō qua quis deſperat difinitiue abſcondēs ſe quaſi a facie diuine miſericordie ſ͂m ꝙ Cain fecit qui dixit a facie tua eicis me hodie et hoc ſimpliciter eſt peccatū in ſpiritūſanctū qꝛ eſt in cōtumeliam diuine miſericordie· cui ſuam ꝑ̄fert īiquitatē· ſicut ait Cain maior eſt iniquitaſ mea ꝙ̄ vt veniam merear· Ex hoc tn̄ non iudicatur infidelis· aut qꝛ talis bene ſentit de alijs et male de ſe · aut certe quia eſtimat deū miſereri velle· Et tale peccatū in ſpiritūſanctū ſemꝑ habet cōiunctaꝫ maliciā ꝓ eo ꝙ qui ſic deſperat i tali culpa vult vitā ſuā finire· vn̄ tales deſperatiſſimi frequenter ſibi inferunt mortem· Et Tho· dicit ꝙ deſperatio in quātū deſperatio eſt ſpecies peccati in ſpiritumſanctū que nō ꝓuenit ex hoc ꝙ aliquis negat remiſſionē peccatorum· ſed remiſſionē peccatorū quam fieri credit vt liberius vacet peccatis ſponte a ſe abijcit· dum non vult tendere in hoc ꝙ remiſſionē peccatoꝝ cōſequat᷑· Cauſa aūt quare deſperacō eſt peccatū ſ͂m Tho· vbi pri⁹· Quia omnis motus appetitiuus ꝯformiter ſe habens intellectui falſo eſt ſ͂m ſe malus· et ecōuerſo bonus de vero de deo eſtimato· Sed circa deū vera eſtimatio intellectus eſt ꝙ ex ipo ꝓuenit homini ſalus ⁊ venia peccatoribus datur· ſ͂m illud· Ezech xviij· Nolo mortem pct̄ōris ſed vt cōuertat᷑ ⁊ viuat· falſa aūt opinio peccatoꝝ eſt ꝙ homini pct̄ōri penitenti veniam deneget· vel ꝙ peccatores ad ſe nō cōuertat ꝑ gratiaꝫ iuſtificantem· Et ideo ſicut motus ſpei qui ꝯformiter ſe habet ad eſtimacōem verā eſt laudabilis et virtuoſus· ita oppoſitus motus deſperacōis qui ſe habet ꝯformiter eſtimationi falſe de deo eſt vicoſus et pct̄m·

Secundo peccāt cōtra ſpem ꝑ̄ſumentes· Ubi notandū ſ͂m bonauē ꝙ ꝑ̄ſumptio duplex ē· vna eſt de meritis alia de impunitate · Prima eſt qua quis de meritis ſuis ꝑ̄ſumit ⁊ ē ſuꝑbie Secunda eſt qua quis ꝑ̄ſumit de impunitate dās totū diuine miſericordie · ⁊ auferens ei omnino rigorē iuſticie ⁊ hoc eſt peccatū in ſpiritūſanctū qꝛ claudit viam ad gratiam et ad culpam aperit· Et ſ͂m Tho· preſumptuoſus nō peccat ex hoc ꝙ miſericordiam dei nimis magnā arbitrat᷑ cū ſit infinita· ſed qꝛ iuſticiam eius ꝯtemnit· ⁊ in hoc etiam miſericordie de

rogat abutēs ea ac ſi nō eſſet iuſta Et vt dicit·ij·ij·q·xxij·ar·ij·pſumptio ideo pctm̄ eſt·qꝛ ſicut falſum ē ꝙ deus penitentibus nō indulgeat vel ꝙ peccantes ad penitentiā nō reuocat·ita falſuꝫ eſt ꝙ in peccato pſeuerantibus veniam concedat et a bono ope ceſſantibus gloriā largiat᷑ cui eſtimationi ꝯformiter ſe habet p̄ſumptionis motus·et ideo p̄ſumptio eſt minus pctm̄ ꝙ̄ deſperatio quāto magis eſt propriū deo miſereri et parcere ꝙ̄ punire propter ei⁹ infinitā bonitatem·Illud em̄ ſꝫm ſe cōuenit deo·hoc aūt propter peccata noſtra· vñ peccare cū propoſito pſeuerādi i peccatis ſub ſpe venie ad p̄ſumptionem ptinet et hoc nō diminuit ſed auget· G Peccare auteꝫ ſub ſpe venie qñ qꝫ percipiende cū propoſito abſtinendi a peccato ⁊ penitendi de peccato·hoc nō eſt preſumptionis·ſed hoc pctm̄ diminuit·qꝛ per hmōi videt᷑ habere voluntatem minus firmatā ad peccandū·Ideo mgr̄ dicit li·ij·di·xxij·ꝙ adam minus peccauit· qꝛ ſub ſpe venie peccauit· hec Tho·Caueant hic primo inordinatam ſpem in quoſdaꝫ ſanctos ponētes qui ſeruiūt beate barbare·Catherine et ſimilibus· qui licet bene faciant his ſeruiendo·videāt tm̄ vt ſpem ſuā cū executione dei vocatinū et mandatoꝝ roborent·Secundo caueant ſpem in hoiem aliquem nimis ponentes ſicut faciūt parentes interdū propter liberos·negocia et opa ꝯtra p̄cepta dei actitantes ꝯtra quos dꝛ Jere·xvij·Maledict⁹ qui ꝯfidit i hoie ⁊ ponit carnē brachium ſuum et a dño recedit coꝛ eius·Caueat tercō penitentiaꝫ procraſtinantes et ſic deſperantes tandem cōuerti in fine qđ difficile eſt nō impoſſibile propter iiij videlicet propter infirmitatem viuꝫ voluntatis et racōnis tardenteꝫ·propter dolorem mentē prepedientem propter habitū vicioſum ad mala inclinantem·ꝑpter timoreꝫ mortis naturam terrentē·ꝑpter familiam relinquendā pſtrepentem et demonem temptantē·Tercō peccant cōtra hoc p̄ceptum oracōem dñicam·et ſimbolum apoſtoloꝝ nō addiſcētes·qꝛ ibi ꝯtinent᷑ ſperanda·

Capitulum Quartum

Tercio dilectio cadit ſub p̄cepto qua ſibi ſeruire debemus·de qua dilectione primo videbitur ꝙ̄ ſtricte p̄cipitur et ꝙ̄ neceſſaria eſt Scdo ꝙ̄ vtilis·Tercio qualiter cadat ſub p̄cepto·Quarto ꝙ̄ racōnabiliter et cur p̄cipitur·Quīto quot modis ꝯtra eam peccetur· A Quantū ad primū ꝙ̄ ſtricte pcipiatur dei dilectio patet ꝑ plura·Naꝫ Exo·xx· deum diligentib⁹ et deum odientibus terribilis pena indicit᷑ ⁊ premiū promittit᷑ cū poſt primū p̄ceptum immediate additur· Ego ſum dñs deus tu⁹ fortis zelotes viſitans iniquitatem patrū in filios in terciam et quartā generacōnem eoꝝ qui oderūt me·et faciens miſericordiā in milia his qui diligūt me et cuſtodiūt p̄cepta mea· Prima ps vt dicit Tho·ij·ij·q·cviij·habꝫ veritatem de pena tpali qua filij puniunt᷑ qui ſunt aliquid parentuꝫ ⁊ ſic de cognatis qui ſepe viuūt vſqꝫ ad quartā generationē· Scdo ſꝫm

mgrm in·ij·di·xxiij· habet verita tem de filijs et cognatis imitanti= bus peccata parentum· Sed tercio nunqꝫ intelligit ꝙ filius vel ali⁹ puniatur pena culpe vel eterna ꝓ peccato alteri⁹·Scda pars patz ꝙ ſepe tota terra vna melius habet ꝓ pfecto i caritate homie vt patz de Joſeph· Dauid· Abraam et de helia celum apiente ad pluendum ¶ B Jtem neceſſitas oſtenditur Deu·vj·vbi ſic dr· Diliges dñm de um tuũ ex toto corde tuo ⁊ ex tota aĩa tua ⁊ ex tota fortitudine tua Math·xxij· Additr ex omni mente tua·Eruntqꝫ verba hec que pcipio tibi hodie in corde tuo et narrabis ea filijs tuis et meditaberis ſedẽs in domo tua ⁊ ambulans in itinere dormiens atqꝫ cõſurgens ⁊ ligabis ea quaſi ſignũ in manu tua erũtqꝫ et mouebuntur ante oculos tuos· ſcribeſqꝫ ea in limine ⁊ oſtijs dom⁹ tue nõ tñ debent ad litteram intel= ligi dicit Glo·in manu corpali liga ri ſed ſpũali·id ẽ in omni ope adiũ gi·ideo dr quaſi alias ſicut phariſei fecerimus ſi in manibus corporeis ea deferemus nec ſcribere ad lrãm in liminibus et oſtijs optet ſꝫ in om ni egreſſu ad opus dñt obſeruari· nam ſꝫm Tho·dilectio dei ⁊ pximi debet eſſe regula omniũ humano= rũ actuũ/Math·xxij· Exiſtens ſine veſte caritatis licꝫ in nupcijs ſit ec cleſie quo ad fidem· tñ ligatis ma= nibus ⁊ pedib⁹ proijcitr i tenebras exteriores vbi erit flet⁹ et ſtridor dentium· ¶ C Jtem·j·Cor·xiij· oſtenditr ꝙ nulla eloquẽtia nec ſci entia nec miracula nec elargicõ ele moſinarũ nec paſſio valet ſine cari= te· Si inquit linguis hominum et

quam ⁊ angelorum· caritatem aũt nõ habuero fact⁹ ſum velut es ſonãs et cimbalum tiniens·et ſi habuero propheciã et nouerim miſteria om= nia ſcꝫ ſcripture ⁊ omnẽ ſciẽtiam et ſi habuero fidem ita vt mõtes trãſ feram caritatẽ aũt nõ habuero ni= hil ſum ſcꝫ qr vita caritatis careo· et ſi diſtribuero in cibos pauperuꝫ oĩes facultates meas· ⁊ ſi tradide ro corpus meũ ita vt ardeam· cari tatẽ aũt nõ habuero nihil mihil ꝓ deſt· Jtẽ·j·Cor·vlt· Si quis nõ a mat dñm ieſum xpm ſit anathema· ſcꝫ maledictus ſꝫm glo· qr maledice tur i iudicõ illa maledictõe de qua Math·xxv· Jte maledicti in ignem eternũ ¶ D ꝙ vtilis vero ſit dei dilectio patz ex ſeptẽ· Primo filiuꝫ dei ꝯſtituit caritas· qr miſit deus ſpiritũ filij ſui in quo clamam⁹ Ab ba pater· Rom·viij·et Gal·iiij·et Joh·j· Dedit his qui eũ receperũt ptãtem filios dei fieri qui credunt in nomie eius· Nã caritas pctõrem de infinita diſtentia in quã cecidit ꝑ mortale pctm̃ a deo in qua fuit i regione linginqua filius prodigus eleuat ad vnionem cũ patre celeſti hoc eñ gracie officiũ eſt dicit Al= ber·ij·de mirabili ſcientia dei· Se= cũdo facit mereri quolibet ope mo raliter bono vitã eternã aut ei⁹ au gmẽtũ · qr ſi filij et heredes/vt dr Gal·iiij·⁊ Ro·viij· Tercõ facit ꝙ ꝑ modica bona tpalia in caſu ꝓ do data ⁊ ſic de alijs tm̃ meretur quis quantũ ali⁹ ꝑ multa tpalia data vt patz de vidua cũ duobus minutis miſſis in gazophilaciũ Lu·xxj·que xpi teſtimonio pl⁹ ꝙ oẽs miſit· ⁊ d ſcõ petro qui licꝫ modicum reliqrit cũ ait Mat·xix·ecce nos reliquim⁹

oia ꝛ ſetuti ſumus te· quid' gͦ erit nobis/Rñ· amen dico vobis ꝛc̃ cẽtu plũ accipietis ꝛ vitam eternã poſſi debitis· Nõ em̃ vt dicit ſup eodem Gre· quãtũ ſꝫ ex quãto·i·ex quãta caritate quis dat deꝰ ponderat tũc ſcꝫ qñ non adeſt facultas exterioꝛ· Quarto facit interdũ nihil habentẽ de bonis exterioꝛibꝰ tm̃ mereri de ꝑmio eſſentiali quantũ aliꝰ meret᷑ qui multũ dat vt patꝫ in eo videlicꝫ qui in pauptate exñs ex magna caritate vellet dare centũ florenos ꝛ nõ põt dare tm̃ in caſu põt mereri ſicut qui centũ floꝛenoſ dat Exẽꝑli grã paup nihil habens· i caritate tñ exñs vt duo quo ad gͣduꝫ qui ꝑfectũ animũ habet dandi alteri mendico·x·floꝛenos tm̃ meretur de ꝑmio eſſentiali quantũ diues ex equali caritate dans actu·x· floꝛenos,ſcd̃s tñ ꝑmiũ accñtale habebit qꝛ gaudebit d̃ eo ꝙ volũtatẽ dãdi habuit ꝛ ꝙ dedit ꝛ paup mẽdicꝰ ꝓ eo itercedet ſꝫ hec modice ſũt reſpectu eſſentialis ꝑmij qd̃ erit de creatoꝛe·hoc ꝓbat ſnialiter Tho·j·ij·q·xx·ar·iiij· E Quĩto impetrat ꝛ meret᷑ ſentẽtiã magnã i patria ꝛ gaudiũ·ſic ꝙ ſi ſimplex vetula i caritate decedit q̃ hꝫ caritatẽ vt quatuoꝛ· Et mgr̃ i theologia ſi decedit in caritate vt duo·vetula habebit clarioꝛẽ ꝛ ꝑfectioꝛẽ ſcientiã de viſis in deo q̃ theologus·licet de habitibꝰ ſciẽtificis acquiſitiſ mgr̃ ꝑlꝰ habiturus ſit de ſcientia,ſꝫ hoc modicũ eſt reſpectu ſciẽtie de deo imediate habende Rõem aſſignat tho· in pꝛima ꝑte·q·xij·ar·vj·qꝛ magnitudinem caritatis vie ſequit᷑ in patria magnitudo luminis gloꝛie· et magnitudinẽ luminis gloꝛie ſequi᷑

intimioꝛ vnio ꝛ vi..o diuine eſſencie ꝛ quãto intimius videt᷑ deus ꝛ vnit᷑ alicui intellectui·..nto plura et intenſius ſciet quis e.. q̃ relucent in deo ꝛ ꝑ ꝯſequens maioꝛ delectatio ſequit᷑ et maius gaudium Caritas em̃ ſinũ coꝛdis pꝛimo apetit id eſt capacioꝛem reddit· F Sexto caritas facit ꝙ diligentibꝰ deum om̃ia coopant᷑ in bonũ·Ro· viij·his celum eſt ꝑmium· infernꝰ a peccatis pꝛohibitoꝛiũ ꝛ ſimiliter limbus ꝛ purgatoꝛiũ· bona tꝑalia ſuſtentamentũ et om̃is aduerſitas lucrum ꝑ pacientie meritũ·qꝛ dicit Greg· Nulla nocebit aduerſitas ſi nulla dñet᷑ iniquitas nulla em̃ pꝛudenti ꝑt adeſſe mala foꝛtuna·qꝛ vt dicit Boe·de ꝯſola·In ꝑtãte eius eſt aduerſis bene vti vt pꝛoſperis· Septimo in via facit omne opꝰ leue·Jugum em̃ inquit xp̃s meũ ſuaue eſt et onus meũ leue·Math·xj· imo finis ꝑcepti eſt caritas·j·Thimo·j· G Tercõ qualiter cadat dilectio dei ſup om̃ia ſub ꝑcepto videndũ ẽ vbi Notãdũ ꝓut elicit᷑ ex varijs dictis ſcꝫ Tho· et alioꝝ videt᷑ ꝙ tripliciter dei dilectõ intelligi᷑ ꝑ ꝑceptũ·Pꝛimo placabiliter ſiue fauoꝛabiliter· Secũdo oꝛdinabiliter·Tercõ appꝛeciabiliter Pꝛimo debet diligi placabiliter ſuꝑ om̃ia ſic ꝙ velis deo bonũ et cõplacentiã in hoc habeas ſinerelacõne ipſius in quodcũqꝫ aliud bonum Pꝛo cuius intellectu notanda ſunt aliqua Pꝛimo quid ſit diligere Rñ· ſꝫm philo·in Rethoꝛica· Eſt alicui bonũ velle vt diligere hominẽ eſt ſibi bonum velle·Scd̃o quid ſit homini bonũ·Rñdet ꝑhũs·j·Ethi·et x·felicitas ſua virtutes et ſcientie·

et hec nunꝙ abſunt ſibi quantum
eſt de ſe. Similiter bona tpalia et
mala pene deſeruiētia ad virtutes
¶ iiij ¶ Tercio nota ꝙ duplex ē di
lectio in hominibus. quedam cōcupi-
ſcentie que vtilitatis noſtre gracia
eſt puta cū aliquis diligit aliquam
rem propter ſe diligentē. et ſic dili
gimus aſinū. capram. cibum. ⁊ ſimi
lia. qꝛ vtilia nobis ad honorem ad
delectationē. vel ad cōmodū nrm ⁊
tali dilectione diligit homo ſe prin
cipaliter nō aliud. Alia eſt dilectio
amicicie puta cū quis diligit aliq̄ꝫ
hominē propter ipm dilectū homi-
nem vt cū quis videt aliquē ſapien
tem. virtuoſum. ⁊ hmōi. ⁊ ſibi iſta
vult ineſſe et complacet in eis dili-
git eū dilectione amicicie. Quarto
nota ꝙ deo proprie nihil bonū eſt
niſi id quod ipe eſt videlicet ꝙ eſt
omnipotens. omniſciens. miſericor
diſſim⁹. pacientiſſimus. ditiſſimus.
et ſimilia. Nam ieiunare. orare. vir
tutes acquirere. vicia vitare. non
ſunt deo bona. licet coram nobis ei
ſint honorifica. qꝛ bonorū noſtrorū
non indiget. ſed nobis pfata bona
ſunt et p ea coram nobis glorifica-
tur pater qui in celis eſt. ex quo pa
tet quid ſit deū ſup omnia diligere
qꝛ ſibi bonū velle videlicꝫ meditari
velle ꝯplacentiā habere ꝙ eſt omi
potens ſapientiſſim⁹. optimus ⁊ ſi
milia. Et ſic amam⁹ ſcdo amore vi-
delicꝫ amicicie nō propter aliud nec
relatiue ad aliud. Nō aūt diligere
debem⁹ eū primo amore ſcꝫ ꝯcupi-
ſcentie videlicꝫ vt velimus ſibi bo
nū miſericordie qui nobis bona dat
qꝛ tunc nos plus diligerem⁹. vnde
Bern. li. j. de diligēdo deū abſqꝫ in-
tuitu pmij diligendus ē de⁹. verus

eñ amor in ſeipo cōtentus. ⁊ iterū
licet deus ſit abſqꝫ intuitu pmij di-
ligēdus. nō tñ abſqꝫ pmio diligitur
vñ quāto quis puri⁹ diligit deū p
pter ſe ⁊ quāto minus habet reſpe
ctū ad ſe diligentē tanto deo dile-
ctio plus placet et ampli⁹ hō mere
tur. Nō aūt quare ſic diligere debe
mus deū propter ſe eſt Prima qꝛ ni
ſi ſic tunc nō diligerem⁹ eū nobilio
ri mō ꝙ diligim⁹ equum. aſinū ⁊c.
quib⁹ bonū volumus propter nos.
Item naturaliter mater filio vult
bonū ſepe ſine omni reſpectu vtili
tatis proprie vt in caſu quo filius
iuuenis moreret. ꝯ⁹ plus tenemur
deo. Itē idem patꝫ in amicis veris
ad quos exigit vt nō diligant vti-
litatis aut dilectionis gr̄a ſꝫ amicū
propter ſe. Itē expiētia eſt ꝙ quis
diligit propter ſe eū quē nunꝙ vi-
debit vltra mare exiſtentē. vt ſi au
dis d̄ probo milite i armis ⁊ virtu-
tib⁹ vis ſibi bonum ⁊ cōplacentiaꝫ
habes in eo licꝫ nulla vtilitas tibi
inde ſequeret. Cur ergo nō dilige
remus deū propter ſe ſine omni re-
ſpectu ad aliud ab eo. Ex quo patꝫ
ꝙ multū merent qui dei pfectōes
ſepe meditando ꝯſiderant ⁊ corde
in hoc ſibi cōplacent. Optimus eñ
actus eſt diligere deū ¶ I Hic
querit primo an deū diligere poſ-
ſim vt det mihi vitā eternā ſeu ce-
lū. Rñ. nō ſed p plura opa alia deo
ſeruire poſſums propter vitā eter-
nā. Nā differūt ſeruire deo et dili
gere ſicut genus ⁊ ſpēs. vñ opa bo
na debeo facere plura ⁊ conari im
plere alia precepta ⁊ alia propter
vitam eternā. qꝛ opera talia bona
ſunt vie ad celum. Sed diligere de
um nō debeo vt vitam eternā mihi

donet· q̄ꝛ ſic ordinarē deum in crea
turā ⁊ in vtilitatem meā quod illi=
citum eſt· Tum q̄ꝛ hoc eſſet vti fru
endis qd̄ nunq̄ licet vt dicit Aug·
j· de doctrina xp̄iana· Tum quia ſic
me principaliter q̄rerem· Tum et ā
q̄ꝛ deteriora debēt eſſe gr̄a melioꝝ
ſꝫm philo· in polit· qd̄ hic nō fieret
Scd̄o queritur poſſum ne diligere
deū propter beneficia q̄ mihi dedit
R. det Tho· ij· ij· q· xxvij· ar· iij· Si
li propter dicat cauſam finalem nō
debeo· quia ſic vterer eo· Si autē
dicat cauſam occaſionabilem vel
motiuam poſſum· ſꝫm illud Pſ· In
clinaui coꝛ meū ad faciendas iuſti=
ficacōes tuas in eternum propter
retributionē· Beneficia em̄ q̄ deus
nobis dedit velut caritatē dei faci
le nos accendere debent ad deū di=
ligendū ⁊ occaſionem p̄ſtare · Hec
aūt queſtio ſicut ⁊ p̄cedens ⁊ ſimi=
les aut nunq̄ aut caute debēt p̄di=
cari ſecularib⁹ Tercō queri=
tur· Cur tam durū apparet ſeculari
bus deū a nobis nō debere diligi p
pter beneficia· R̄ſio ſꝫm Vuilhel·
pariſieñ li· de virtutib⁹ hoc faciūt
carentia doctoꝝ realium ⁊ ignorā
cia ſeculariū que prouenit ex eo ꝙ
ſe querunt nō que dei ſunt qd̄ cari=
tas dei nō facit· ſed dilectio curua
Querunt em̄ homies nimis terrena
honores· diuicias· et ſimilia· Que
licet ſint minima bona tn̄ in eis con
tentant᷑· Similes pueris qui in pi
ro plus amorem figunt q̄ in tota
domo· Contra hunc modū diligēdi
deum peccant directe quidam pec=
catores qui vellent ꝙ deus nō no=
ſceret peccata eorū· vel vt ſibi pec=
cata eorum placerent· Cōtra quos
in pſ· dicit dn̄s· Exiſtimaſti inique
ꝙ ero tui ſimilis arguam te et ſta=
tuam cōtra faciem tuā· Tales enim
vellent deum nō eſſe omniſcientem
vel ſumme bonum· et hoc eſt deum
velle non eſſe deum· q̄ꝛ ſcientia ſua
eſt deus met· Secundo con=
tra hoc faciūt odientes deum· vel=
lent em̄ eum nō eſſe iuſtum punien=
tem· immo triſtantur ꝙ iuſtus eſt·
vt faciunt etiam damnati· dicit au
tem Tho· ij· ij· q· xxxiiij· ꝙ odire
deum inter omnia peccata grauius
eſt· q̄ꝛ in eo per ſe eſt auerſio ab in=
cōmutabili bono· In alijs autē eſt
auerſio per accidens· verum licꝫ de
us clare viſus a nullo poſſit odiri·
q̄ꝛ ſic in eo nec apparēs nec verum
malum videretur· Tn̄ oditur a ma=
lis viſus in ſuis effectib⁹ videlicet
punitionis· ſicut em̄ videns p cro=
ceum vitrum pulcrum hominem iu
dicat pulcrum et bene coloratū ho
minem pallidum vel croceum eſſe·
Sic perſi p penas a deo inflictas
eum iudicant crudelem ſꝫm illō pſ·
Supcecidit ignis ſcꝫ peccati et ma=
loꝛum affectuum et nō viderunt ſo
lem· Secūdo preceptum de
diligēdo deum ſuper omnia debet
fieri oꝛdinaliter ſic videlicꝫ ꝙ nos
et omnia alia in deum referam⁹ et
in ſuam gloꝛiā vltimate ita ꝙ quic
quid diligimus· volumus· agimus·
propter deum et eius gloꝛiam dili=
gamus· agamus· ⁊ obmittamus· q̄ꝛ
tunc in omnibus rebus plus diligi=
mus q̄ res ip̄as quādo ſuam glori
am in omnibus querimus vltimate
q̄ꝛ propter qd̄ vnum quodqꝫ tale ⁊
ip̄m magis· j· poſterioꝝ Et
ſꝫm hoc intelligi debet p̄ceptū· dili
ge dn̄m ⁊c· Quod breui⁹ et clarius
ſic exponit Thomas tractatu de

ꝑfectōne ſpūalis vite Et eſt mens
ſancti Aug·li·j·ḋ doctrina xp̄iana
Nam dilectio eſt actus voluntatis
que ſignificat᷑ p cor·q2 ſicut cor eſt
principiū materiale omniū motuuꝫ
corpalium·ita voluntas quantum
ad intentionem finis vltimi que ē
obiectū caritatis eſt principiū om
niū actuum quarūcūqꝫ potentiaꝝ
que mouent᷑ a voluntate·He autē
ſunt tres ſcꝫ intellectus qui ſignifi
cat᷑ p mentem· vis appetitiua infe
rior que ſignificat᷑ p animam Vn̄
ſꝫm eam dicimur agere vitā anima-
lem·Et vis executiua exterior que
ſignificat᷑ p fortitudinem ſiue vir-
tutem ſiue vires·p̄cipit ergo nobiſ
ꝙ tota noſtra intentio ferat᷑ in de
um·ſic ꝙ omnia actu vel habitu in
deū referant᷑ ſicut in finem·qḋ im-
plet᷑ cū aliquis vitā ſuā ad dei ſer
uiciū ordinat·et p cōſequens oia q̄
ꝓpter ſeipm agit virtualiter ordi-
nant᷑ in deū niſi ſint talia q̄ a deo
abducāt ſicut pctā ⁊ ſic diligit᷑ deꝰ
ex toto corde·Scḋo vt intellectus
noſter totaliter ſubdat᷑ deo ſic ꝙ
hō credat ea q̄ diuinitus tradūtur
ſꝫm illud·ij·Coꝝ·x·in captiuitatem
redigētes omnē intellectū in obſe-
quiū xp̄i ⁊ etiā in meditatis dei ꝑ-
fectionibus ei talia ineſſe velimus
⁊ oia memorata alia ſcꝫ bn̄ficia dei
in deum ordinemus·⁊ hoc eſt tota
mente diligere·Tercō vt appetitꝰ
noſter inferior regulet᷑ ſꝫm deū et
quecūqꝫ homo amat ſperat·et ſic ḋ
alijs paſſionibꝰ in deo amat vniuer
ſaliter omnē affectionem ad dei di
lectionē referēs nō in voluptates
carnis·Et qui ſic perdit aiam ſuam
in vitam eternā cuſtodit eā· Joh·
xij· Et hoc eſt ex tota aia diligere·

Quarto vt omnia exteriora noſtra
verba et opa ex diuina caritate de
riuent᷑ ⁊ in dei honorem dirigant᷑
ſꝫm illud·j·Co·vlti·Omnia opa ve
ſtra in caritate fiant·Et ſic diligit᷑
deus ex tota fortitudine ⁊ talis ꝑ-
fectio deū diligendi cadit ſub p̄ce-
pto·ꝙ aūt oīa in deū ſint referē-
da et ſuū honorem patet·j·Coꝝ·x·
Siue manducatis ſiue bibitis ſiue
quid aliud faciatis oīa in gloriaꝫ
dei facite·vt in omnibꝰ honorifice
tur deꝰ·Sic em̄ fit debita recōpen
ſacio deo qui oīa in nos ordinauit
vt dicit mgr̄ in·ij·di·j·Quia·j·Co·
Omnia noſtra ſunt·Jus id docꝫ na
turale vt cuiꝰ eſt arbor vel ager·
eius etiam totus ſit fructus·Sed
totū qḋ ſumus et poſſumus ⁊ a d̄o
accepimus et dei propriū eſt· ergo
fructus operū noſtroꝝ deo crede-
re debet·Sed p talia deo nullam
vtilitatē adijcere poſſumꝰ·Cū ſꝫm
pſ̄·Bonoꝝ nr̄oꝝ n̄ indigeat·Jdeo
optet vt ad eius fiant honorē·Jtē
cuiuſ libet veri ſerui oia opa cedūt
dn̄o lege ciuili·ſed dei ſerui ſumus
p oīa a quo animā·corpus ⁊ res·
et quicquid in illis boni cōtinetur
habemus·ergo nr̄a opa dei honori
ſeruire iuſtiſſimū eſt·Notanduꝫ tn̄
ꝙ q̄uis omnia ſint in deū ordinan
da vltimate·nō tamen de neceſſita
te ſunt omnia immediate et in ſolū
deū ordinanda·Quia ſunt multi fi
nes ad inuicem ſubordinati in quoſ
res recte ordinari pn̄t·vltimate tn̄
totū ē ī deū ordinandū· Exēpli gr̄a
cōmedere debes vt viuas nō econ-
uerſo· viuere vt opa licita facias
ad q̄ creatꝰ es·Operari bene vt vitā
eternam habeas·q̄ ſunt videre deū
beatifice et eo frui·Et vitam eter-

nā habere nō propter cōmodū pro
priū vltimate ſed propter gloriam
dei que ibi plus exercetur· ¶ Q
Sed querit᷑ cū nō debeā deum dili
gere propter vitam eternam ex pri
ma expoſicōne poſſum ne alia bona
opera facere prepter deū diligere·
videlicet deum laudare·orare·ieiu
nare·et ſimilia propter acquirēdaȝ
vitam eternam· Reſpondet᷑ ꝙ ſic·
Ratio eſt quia omnia p̄enumerata
opa bona vie nō ſunt formiliter di
dilectio·ſed effectus dilectionis·di
lectio em̄ dei facit quem deū cole=
re·orare·ſanctificare ſabbatū·mul
ta p̄cepta ſeruare et ſimilia·Et ta=
lia tanq̄ minus bona ordinant᷑ in
maius bonum ſcȝ in vitam eternam
videlicet in dei viſionem claram et
dilectionē· et hoc eſt rectus ordo·
¶ P Secundo querit᷑ an ad bo=
nitatem actuum noſtroꝝ requirat᷑
vt quis actualiter tendat p res p̄=
nominatas in deum ordine tacto·
Reſpondet᷑ ꝙ nō oportet actuali=
ter ſic tendere ſed vt actus noſtri
ſint vere boni ſufficit et requirit᷑
vt cadāt ſup debitam materiā ⁊ vt
alias ſint bene circūſtantionati et
ꝙ referantur in deū actualiter vel
virtualiter·Cū quāto plus quis a=
ctualiter in deū referret·tanto plꝰ
meretur ſicut mercator ad remotā
terram paruā rem portans lucrat᷑
plus q̄ alter cum equali re in pro=
pinquo manens·Oportet em̄ ad mi
nus hominem taliter eſſe diſpoſitū
in animo p habitum acquiſitū ex a
ctualibus relationibus in deū aut
p habitum infuſum aut p generalē
intentionem faciendi omnia ꝓpter
deum ꝙ ſi vere ſolueret et actuali
ter cogitaret de deo et de relatiōe

in ipm ſtatim referret in eum·Exē=
plum in ſimili pater amat filiū pro
pter quem ditandū mercat᷑·maria
circuit·terras pambolat·non ſemp
actualiter talia ordinans in filij di
tationem·ſed ſufficit ꝙ labores p̄=
nominati impati ſint a dilectione
filij cuius imperij virtus manet in
ſequentibus·Simile de volente ire
romam nō oportet ꝙ in itinere pe
grinus talis ſemp actu cogitet de
fine ſcȝ de roma ſed mediante vna
ciuitate attingit aliam· et ſic eſt in
propoſito ¶ Q Tercio queritur
an ad hoc ꝙ actus noſtri ſint boni
moraliter vel meritorie exigat᷑ ꝙ
a caritate ſeu a dilectione dei inci=
piant et terminent᷑ originentur et
ordinent᷑·Rnſio ꝙ ſic·Nā ꝙ oriri
oporteat a dilectione dei patȝ per
Aug·in de ſpiritu ⁊ lr̄a dicens·Nō
eſt fructus bonus qui de radice ca
ritatis nō ſurgit·Caritas aūt eſt di
dilectio ex acquiſito habitū vel in
fuſo procedens ꝙ etiam nullus a=
ctus ſit bonus moraliter niſi imme=
diate tendat in deū vt dei dilectio
primordio expoſita vel immediate
tendat p alia opera ī deū finaliter·
p Aug·in de ciui·dei·li·xix·vbi di=
cit nullas eſſe veras virtutes ſi in
deū finaliter nō referant᷑· Ex qui=
bus patȝ neceſſariū fore actus no=
ſtros originari et terminari a deo ī
deuȝ·verbi grā·ad hoc ꝙ dilectio
tua vel proximi ſit bona moraliter
exgit᷑ vt dei dilectio ſit cauſa dile
ctionis proximi et ꝙ proximū fina
liter diligas propter deum·⁊ ſic de
elemoſina ⁊ de alijs· Sȝ ſint opera
nr̄a etiā meritoria optet vt ex infu
ſa dilectione procedāt videlicet ex
caritatis habitu·j·Cor·xiij·

Capitulum Quintum

Contra hoc p̄ceptum A faciunt plurimini creaturam ſibi pro fine ſtatuendo quã creaturã plus deo diligũt vt honores·diuiciaſ·voluptates· ſcientiam ⁊ plura alia·Pro cuiꝰ intellectu notanduȝ ſcḋm Tho·j·ij·q·j·ꝙ ſemper eſt aliquid i corde homis qḋ homo ſumme diligit et in qḋ maxime vitã ſuã ordinat·et hoc dicitᷣ vltimus finis hom nis ⁊ ad illud habet hõ quaſi ſpecialiter faciem anime id ē ſupremã intentionem cõuerſam·Et ſi hᵒ eſt deus tunc eſt in ſtatu ſalutis et ſi ſubito moreretᷣ ſalueretᷣ·Si vero eſt creatura iam eſt in ſtatu dãnationis· B Vñ regula talis a doctoribus ſacre theologie elicitᷣ· Et ſit prima ad noſcendum peccata mortalia a venialibus qñ amor vel affectio ad creaturam ad ſe vel ad alium tantũ creſcit vel eſt amor taȝ maguus ꝙ in eo ꝯſtituitur vltimꝰ finis id elt ꝙ aliquit nec actu nec habitu ordinat illam creaturã nec eius dilectionē·aut ſeipm̃ in deum ſed vellet cũ tali creatura cõtentari et nõ curare deum offēdere nec p̄ceptum eius tranſgredi propter illam creaturam eſt mortale peccatũ qꝛ eſt aliqualis contemptus dei·Et licet non ſit formalis tñ eſt fruitio creature ⁊ preponitᷣ creatura deo vel etiam cũ aliquis vellet cũ creatura hic ſemꝑ manere nõ curando de beatitudine·licet eñ nõ ſint rudes ſuꝑ hoc temptandi tñ ſemꝑ talis amor eſt pc̃tm̃ mortale· qñ autē aliquis diligit creaturã plus q̃ debere·ſed tñ propter hoc nollet deum offendere nec amiciciã eius ꝑdere nec tranſgredi eius p̄ceptum· nõ optet ꝙ tunc ſit mortale· Alia regula ſcḋa videlicet ſatis concordans cũ prima eſt ꝙ qñ aliquid cõmittitur notabiliter ꝯtra dilectionē dei hoc eſt mortale· qñ nõ tunc eſt veniale·Qñ aũt aliquid ſit contra dilectionem dei põt attendi ꝑnes hoc ꝙ repugnat caritati et amicicie quã ad deũ habere debemꝰ ſuꝑ omia C Tercõ mõ diligendus eſt deꝰ ſuꝑ omia appreciabiliter ſic ꝙ tã care habeamꝰ ⁊ app̄ciemur dũ ꝙ propter nullã creaturã eo carere vellemus·ſed oĩbus aliis a deo eũ eis p̄ponimus ⁊ ꝙ tam firmo amore deo adhereamꝰ ꝙ ꝓpter nullam creaturã nec propter oẽs ſimul aliquid faciamus aut velimus cõtrariũ diuine dilectioni id ē ꝯtrarium dei p̄ceptis·que eñ deliberate fiũt ꝯtra diuina p̄cepta ſunt cõtraria diuine dilectioni ⁊ caritati·qꝛ ſunt pc̃ã mortalia q̃ tollunt caritatem·Illud etiã videtur velle Sco·in·iij·di·xxvij·vbi dicit ꝙ homo debet deũ extenſiue diligere ſuꝑ omia ita ꝙ nullum aliud· nec omia ſimul ſint eque appreciabilia ſicut deus·ſed ꝙ oĩa alia vellet cicius nõ eſſe q̃ deũ nõ eſſe·Et debet etiã intenſiue deuȝ diligere ſuꝑ oĩa ita ꝙ faciliꝰ deberet inclinari ad ꝯrium dilectionis dei·Eſt aũt racõ hoꝝ·quia deus eſt illa p̄cioſa margarita quã negociator ille inuenit qui abijt ⁊ vendidit vniuerſa q̃ habuit et emit eam Mat·xiij· Item cũ deus infinitus ſit in bonitate·miſericordia et ſimilibus attributis intenſiue et extenſiue· Ideo

pro infinitis mūdis nō deberet offendi ſcḿ Anſzhel·Cur de⁹ homo· Item ſtultiſſimus eſſet qui cōtempto theſauro grandi papiliones inſequeret' ſicut pueri quod tamen faciūt qui creaturā plus q̄ deum diligunt· D Conta hoc precep tum faciūt quicūq; intuitu alicui⁹ lucri tempalis ꝯſequendi vt fit in emendo vel vendendo aut delecta cōis vt fit luxuriando·aut honoriſ vt fit ſuꝑbiendo vel vane glariando faciunt cōtra dei p̄ceptum·Tales nō diligunt deū ſuper omīa·ſed diligunt creaturam plus q̄ deū q: propter eam plus placet eis talis creatura q̄ diuina voluntas in p̄ceptis·Et appreciantur vere vel interp̄tatiue creaturā plus q̄ deum vn̄ Aug⁹·li·de libe·arbi· diffinieñs pc̄tm̄ mortale dicit·Eſt ſpreto incōmutabili bono rebus mutabilibus adherere·vn̄ Mat·x·Qui amat patrem aut matrē plus q̄ me non eſt me dignus· aut qui amat filiū vel filiam ſuꝑ me nō eſt me dign⁹· Secūdo ꝯtra hoc p̄ceptum faciūt qui amore alicui⁹ pſone vt adam reſpectu eue ⁊ malo amore capti reſpectu ꝑſone dilecte ne pſonam talez cōtriſtent·negligūt dei p̄ceptum ⁊ cōtra ipm̄ faciūt dei beneplacitum nō curantes·Tercio qui timore alicui⁹ pſone vt ſerui propter domioſ deo obedire in p̄ceptis obmittunt· et ſic creaturā vilem creatori p̄cioſiſſimo preponūt· E Ex dictis patere poſſunt doctorū quedam regule ⁊ ſit tercia in ordīe·Quicquid cōmittitur vel obmitti' cōtra p̄ceptum dei vel eccleſie vel legis nature vel ſuꝑioris· ſi talia precepta ſint de neceſſitate ſalutis vel ꝯtra votum ſolenne vel priuatū vel cōtra iuramentū licitum ſemꝑ eſt peccatum mortale· Quia eſt dictū vel factū vel cōcupitu; ꝯtra legē eternam·ſic em̄ diffinit Aug⁹· et allegat mgr̄m in·ij· di·xxxv· Qn̄ vero citra tunc nō oꝑtet q̄ ſit mortale· Item patet q̄ talia ſub dei mandatis p̄ceptiuis ꝯtinent'· F Alia regula eſt quarta videlicet quādo aliquid fit cōtra ꝯſcientiam vere vel falſe dictantē aliquid eē mortale·eſt mortale pc̄tm̄·quia eſt ſpreto vere vel interp̄tatiue incōmutabili bono rebus mutabilib⁹ adherere vt beatus Aug⁹·diffinit pc̄tm̄ mortale in de libe·arbi·Et eſt ꝯtra terciam expoſicōem·⁊ cōtra apoſt· Ro·xij·Qui diſcernit ſi manducauerit damnatus eſt q: nō ex fide·glo· ·i·ſcḿ ꝯſcientiā vn̄ cōſcientia erronea ligat nō inq̄ctū erronea ſ; inquātū cōſcientia·Itē vel qui facit cōtra ꝯſcientiam formidantē probabiliter vel dubitatiue an aliquid ſit mortale· tunc ſemꝑ eſt mortale pc̄tm̄·Quod aūt nō fit cōtra ꝯſcientia; adhuc poteſt eſſe mortale ſi cōſcientia nō ſit ſatis inſtructa et ſufficiēter·vn̄ eſt regula mgr̄alis·dubitans de aliquo an ſit illicitum et ſtante dubio illud agens peccat·ſ; hanc regulam exponit Cancellari⁹ pariſieñ·iohēs de gerſona tracta· de pollutiōe vna cū Vuilhel·altiſ· dicit·Intelligendam eſſe de dubio tali quod eſt vehemēs ⁊ magis aut eque ſaltem inducit mentē credere q̄ mortale eſt illicitum ſicut qd̄ eſt licitum·imo Alber·adhuc eſt facilior·Secus eſt vbi mēs plus inclinatur et iudicat quod eſt licitū q̄ illicitum· q̄uis nō habeat vſq;quaq;

certitudinem euidentē aut fixam. q̄ꝛ nec hoc ipm̄ requirit᷑. Item cancella. in de vita aīe dicit iſtaꝫ regulam exponens ſe diſcrimini peccati mortalis peccat mortaliter debere intelligi nō de omni dubio ſꝫ de ꝓbabili ꝛ vehementi. ꝓbat᷑ ꝑ illud Eccle. iij. Qui amat ꝑiculum ꝑibit in illo. Exemplū ponit᷑ de ſcienter ponente ſe dormitū prope ſerpētes qui ſe ꝑiculo cōmittit intoxicacōnis Pro intellectu taliū ſunt notande regule. xiiij. quas ponit in diuerſis locis Cancellari⁹ in floribus regulaꝝ mortaliū et li. iiij. de ꝯſolacōe theologie. Prima equitas quā nominat philo. epicaiam ꝑponderat iuris rigori. Eſt aūt equitas iuſticia penſatis omnib⁹ circūſtancijs ꝑticularib⁹ dulcore miſericordie tēperata. hoc intellexit qui dixit Ipe etiā leges cupiūt vt iure regāt᷑ Et ſap. noli eſſe iuſtus nimis alioquin ſumma iuſticia ſumma iniuſticia fit et ps. Omnia mandata tua equitas dei ſcꝫ id eſt cū equitate penſanda Secūda ambulandū ē in via virtutū doctrina. via regia vt nec ſtrictius fiat dei mandatū nec laci⁹ q̄ ipe mandauerit q̄uis inde ſumere poſſint aliqui aut malicie velamen aut ecōtra in deſperatiōꝫ corruere non tn̄ omibus ꝑ oī tp̄e et loco ꝑdicandam aſſerim⁹ q̄libet veritateꝫ Tercia bonaꝝ mēcium eſt ibi agnoſcere culpam vbi culpa nō eſt agnoſcere inquā nō ꝑ aſcenſum firmum hoc em̄ ſtultū ꝑiculoſumqꝫ foret ſꝫ ſic vt doleat aut peniteat homo poſtmodū quaſi veraciter in culpa tenet᷑ intelligitur hoc de ꝑteritis. Rō dicti ē q̄ꝛ certiſſimū ē q̄ ſine dei gratia damnati ſum⁹. Et q̄ nullus omode cert⁹ ē ſe eē in gr̄a nihilqꝫ noſtrum eſt et a nobis niſi peccata. Quarta loquēdo de futuris agibilib⁹ vel credibilibus nō repute᷑ culpa vbi culpa nō eſt. alioquin cauſaret᷑ erronea cōſciencia hic ꝯ quā ſi aliquid attēptetur fieri iam culpa eſt ſi fluctuet animus. Quinta ſub hac dubitacōe fluctuās velut vtrūlibꝫ neſciens quid dicturus ſit Conſilium eſt vt nō agat. q̄ꝛ exponeret ſe diſcrimini quo caſu certū habeat q̄ peccet. Sexta ſi vis quicq̄ ſecurus agere cert⁹ ſis illud eē bonū neqꝫ virtuti ꝯrium. Sed refert qua certitudine ſufficit nempe certitudo moralis q̄ eſt infima. nec exigit᷑ ſcd̄a certitudo ſuꝑnaturalis que ē nobiliſſima clare euidētie ꝑut videtur deus ī gloria. nec ꝓphetalis reuelacō vt in prohecie dono. nec adherentie q̄ dine auctoritati innit᷑ vt in articulis fidei et ſacre ſcripture nec tercia certitudo exigitur naturalis q̄ habetur ex dmōſtratione vt prima principia. Eſt aūt moralis ſiue ciuilis certitudo q̄ tāgitur ab ariſtotile in principio Ethicorū cuius ſententia eſt diſciplinati eſſe in vnaquaqꝫ re certitudinem querere iuxta exigentiem materie. Eque em̄ vicōſum ē inquit pſuadentē q̄re re mathematicā et moralē demonſtrare non em̄ conſurgit certitudo moralis ex euidentia demonſtrationis ſed ex ꝓbabilibus cōiecturis groſſis ꝛ figuralib⁹ magis ad vnā ꝑtem q̄ ad alteram. hec certirudo moralis ſufficit vel non ſis ī peccato dum facis qd̄ in te eſt id eſt dum bene vteris donis iam habitis aut ſaltē pc̄tm̄ non incurris nouū ꝑ temeritatem. Exempli gratia in celi:

b rāda orta eſt em̄ ex diligentia tua preparationis excuſatio· Septima regula· certitudo moralis ꝑ doctrinam colligitur altro trium modorum quoꝝ vn⁹ ꝓuenit ex alterius auctoritate· ali⁹ ex ꝓpria eruditione· tercius ab expimētali certitudine· ſub primo viuūt inſipientes ⁊ aiales qui aut nō habēt clarā ſue cōplexionis armoniā vel aliā gratiam gratis datam qua faciliter cōcipiuntur agenda ab eis qui ſcripturas intelligunt · vt aug⁹ · Tales ab alijs recipe habent intelligētiā ſcripturaꝝ et alijs credere et obedire lrācōrib⁹ · Sub ſecundo ſunt pficiētes et rōnales qui ꝓueniunt ſcꝫ ex ꝓpria eruditione et orit² hic modus nutrit² qꝫ ex ſtudioſa pſcrutatione diuinoꝝ mandatoꝝ i ſacra ſcriptura cōtentoꝝ que legi debēt puero fideli et integro corde· Sub iij· ſunt pfecti et ſpirituales ſcꝫ ſub experimentali cōſuetudine de quibus· apoſtulus Spiritualis homo oia iudicat et ipe a nemie iudicat² Et alibi dicitur nichil dulci⁹ q̄ reſpicere in mandatis di habentes ei virtutū habitus ex eiſdem inclinantur ad recte iudicandū de agibilib⁹ eoꝝ non ex habitu ſciēcie ſolum ſꝫ ex naturali virtutis inclinatiōe puto q̄ religionum inſtituendaꝝ pricipalis cauſa fuit autoritas regiminis cui obedientia pſtaretur plus q̄ ꝓprie rationi q̄ i plurimis dubia eſt valde et debilis et incerta· humana em̄ agibilia tantā habēt variabilitatē· dicēte ariſtotile· ⁊ teſte expientia vt viſu magis q̄ arte cōſtare videant²· Octaua eſt certitudo moralis non ſp ſcrupulos omēs abicit ſufficit vt cōtēnat vel ſupet

ſic opando quaſi non ſint· Eſt autē ſcrupul⁹ i propoſito vacillatio ſeu dubitacō quedam ꝯſurgens cū formidine ex aliqb⁹ cōiecturis debilibus et incertis alioquin ſi ex vehementibus argumētis et ꝓbabilioribus ꝑ hac pte q̄ ꝑ altera dubitacio cōſurgeret · iam non ſcrupulus ſolus vel ei⁹ dubitacō cū trepidacōne dici oportet ſed moralis d̄ trāſgreſſione certitudo · Nona regula eſt moralis certitudo non pōt ſub vna regula tradi q̄ ſufficiat i oi caſu cōſciēciā agentis reddere ſecuram ſe non delinquiſſe· id ex euētu reꝝ ꝓpēdi ſepius ſolꝫ ꝓpteria cōſtitute ſunt i figura tres ciuitates refugij fides· ſpes· caritas· cōtinentes lauacrū pñie et imunitatis aſilum quatenus pax cōturbata ꝑ ea q̄ ſe feciſſe formidat homo reformetur· Decima regula eſt oīs agens cōtra cōſciēciam edificat ad gehennam ſi cōſcientia ſit fixa q̄ id qd̄ agitur eſt mortale vel veniale ſolū quantū eſt ex pte vni⁹ circūſtancie q̄ eſt facere cōtra cōſcientiam ſi cōſciencia iudicet illud ſolū eē veiale Vndecima· exponere ſe piculo pcti mortaliſ eſt peccatū mortale vel ſic agere icertū ⁊ dimittere certum in materia morali eſt pct̄m mortale ſi tale ſit incertū q̄ ſit mortale nō ſolū ꝑ cōiuncturas leues aut ex ſuſpicōe trepida aut ſcrupuloſa ꝓueniēte ex nimio timore cadēdi in via di ſed intelligit² dū tale eſt vehemēter ⁊ ꝓbabiliter incertū eque ſicut oppoſitū vel magis tunc em̄ illud agitur ñ carebit mortali culpa· aliter nō oportꝫ· idē dicit Altiſiodor· Albert⁹ adhuc eſt benignior in li· d̄ hoie· vbi ſic querit vtrꝫ ꝯſciētia

ſp obliget ad faciēdū. Rñ. ſine p̄iu-
dicio loquendo dicimus ꝙ nō obli-
gat ad faciēdū niſi ſit opinatū vel
vt creditū velut ſcitum illō qđ ē in
cōſciētia et tunc obligat ſiue ꝯſciē
cia ſit erronea ſiue nō. erronea nō
autem obligat ſꝫm eundē ſi ē vt du
bitatū aut vt ambiguū. Duodeci-
ma regula eſt ꝯſiliū ſalubre eſt fre
quenter agere cōtra ſcrupuloſos le
ues ⁊ trepidos citando eos ad alio
rum iudicium quatenus ex cōſuetu
dine fiat homo robuſtꝰ ſolidus et
trāquillꝰ in exercitio ſpūali. Exem
plum in domificatoribus et funibu
larijs. Tredecima in nullo caſu eſt
ꝑplexus aliquis inter duo pctā qñ
ei pateat exitꝰ abſqꝫ nouo peccato
nam ſi iurauerat quiſpiaꝫ ſe occiſu
rum petrum innocētem nō occidat
eum ipe nō peccauit nouiter. ſed iā
peccauerat iurando. Si aūt dictet
ſibi conſcientia erronea ꝙ petrus
innocens eſt ſtatim occidendus ab
eo dimittat hanc cōſciētiam et libe
rariꝰ eſt. Si poſtremo incidāt duo
p̄cepta incōpoſſibilia ex culpa ſua
agat id qđ de ſe ē magis obligato-
riuꝫ ⁊ a nouo peccato immunis exi
ſtet. (I G (Dubia plura hic occur
rūt. Primo qñ homo teneatur dili
gere deum ſup omnia. Rñ. ꝙ nō ſp
et quandoqꝫ ſp qꝛ eſt p̄ceptū affir-
matiuū. Ratio ē. qꝛ actualiter deū
diligere ſp eſſet impoſſibele ꝑpter
humanaꝫ infirmitatem neceſſitatē
⁊ propter multa impedimēta dicit
tñ. ſco. in. iij. di. xxxvij. ꝙ ad actua
liter implendū obligat diebꝰ feſti
uis. Ita ꝙ omni die feſtiuo et po
tiſſime domicis diebꝰ in principali
bꝰ feſtis teneatur homo ſe collige
re ⁊ deū ſup oia actualiter diligere
vt patebit de ſanctificatiōe ſabati
clariꝰ ⁊ ꝑ tūc licꝫ teneaᷣ ex p̄cepto
tñ oi momento tenemur peccata vi
tare et bene agere. Et forte nimis
in xp̄ianū eēt ſiue forꝫ ñ quottidie
de mane ſaltem aliqualiter cor ad
deum cōuertere. et ꝙuis p̄peditus
legitime excuſetur de audiētia miſ
ſe interdum die dominico. tñ nūꝙ
videᷣ quis excuſari quin in die tali
teneatur deum diligere ſup oia qꝛ
ſolo corde impleri pōt. vñ dicit. ſco
in. iij di. xxvij. ſi aliqua neceſſitas
excuſat ab executione audiētie miſ
ſe dñico die neceſſe eſt ſupplere in
aliquo equiualēte vt ſaltē die illo
deputato in ſpeciali cultui dīno ali
quis actus habeatᷣ relatꝰ inmedia
te in deū ad eiꝰ reuerentiā (H (
Dubitatᷣ ſecūdo an p̄ceptū hoc de
dilectiōe in via poſſit impleri a no
bis. Rñſio ſꝫm Tho. in li. de pfecti-
one ſpūalis vite Triplex eſt gradꝰ
deum diligendi Primus vt diligatᷣ
quantū diligibilis eſt et hic a ſolo
deo attingitᷣ. Ratio qꝛ ſimpliciter
infinite bonus diligibilis et amabi
lis eſt ⁊ ſic nec in patria a creatura
quacūqꝫ diligitur. Secundus vt di
ligatur deus ſꝫm totā virtutē ali-
cuiꝰ diligentis et ſic ſolū in patria
a nobis ꝑficietur. ⁊ ad hoc hic ſu-
ſpirare debemus. ibi em̄ oia noſtra
ſcꝫ cor id ē intentio mens id ē intel
lectꝰ. aia id ē omnis noſter appeti-
tus. et fortitudo id ē exteriora nr̄a
totaliter in deum ferentur dilecti-
ue. Terciꝰ gradus eſt deum diligē-
di. ſicut expoſitum ē tripliciter hoc
p̄ceptum. ⁊ ſic in via impleri poteſt
(I (Dubitatur. iij. an deū plus
amare deberes ſi ꝑ te ſolo mundū
creaſſet. redimiſſet. et glorificatu-

rus eſſet te ſolum inpatria et non alijs vel p alijs hec faceret vel facturus eſſet. Vñ. hugo li. ſoliloquij ſui vbi hō cum ſua aīa loquit Quod imo pl⁹ q2 plura ſic ſingul⁹ cōtulit nā anima dicit. Ecce vnice dilectū et electum diligo. Sed hāc hui⁹ dilectionis mee iniuriam patior ꝙ ſolū dilgēs ſola nō amor vbi rñdet hō caue aīa ne qd̄ abſit nō ſpōſa ſed meretrix dicaris ſi munera dātis id eſt dei bñficia pl⁹ ꝙ amantis affectum diligas. et pl⁹ hoc oſtendit ꝙ tria velut arras quaſdam quelibet anima deo ſponſo ſuo recipit. Prio quedam cōmuniter. Secundo qdā ſpecialiter. Tercio quedam ſingulariter. Communiter vt celū ꝛ terram et eoꝝ ornatum quo pticipant piſces aues et beſtie. Specialiter intellectum. memoriam. voluntatem dominium terre redemptionem in paſſione et glorificationē. Singulariter vero ꝙ i vtero mortuus nō fuiſti. ꝙ peccantem te expectauit penitentiam dedit. et innumerabilia alia. Conmunia finaliter de⁹ propter te creauit que licȝ deus amet plus tñ te q2 in tuum obſequiū. que ſi deus non creaſſet quot oblectamentis careres. Specialia ꝑpter ſe in via fecit vt p ſocietatē ſine qua nulli⁹ boni iocunda eſt poſſeſſio p primos homines haberes. in pria vero quot īdicibilib⁹ careres gaudijs ſi ſola ſaluaueris. plus ergo tibi cōtulit alia diligendo ꝙ ſi ſola amareris. nec putes diſtrahi deum qui infinitus non minus te diligit plures diligēdo. oīa em̄ vt ait. Apoſtolus noſtra ſunt. hec eſt ſentētia ibi hugo. ¶ lz ¶ Quarto videndū eſt ꝙ rationabile ſit deum diligere ſup omnia ꝛ quare teneamur. Prio q2 ſimpliciter ſūme bon⁹ ē imo bonitas ipā. ꝛ ſic eſt amabilis infinite ꝛ deſiderabilis. idō ſi poſſibile eſſet infinite a nobis diligend⁹ foret. vñ Ber. de diligendo deum in qualibet alia affectione noſtra oportet ſꝫ rationē modū ꝛ terminum cōſtituere vltra ꝙ aſcēdēdo fieret affectio vituperabilis vt patꝫ d̓ dormitiōe et vigilia. gaudio. triſticia. et ſic de ſimilibus anime paſſionibus. In dilectione aūt dei per quam maxime attingimus finem nr̄m vltimū non poteſt eſſe exceſſus. Itē naturale eſt vt bonū diligat et melius amplius. ergo optimū ſumme dilgendū eſt. demonſtratio em̄ naturalis iſta eſt. Et hec ſcꝫ bonitas diuina d̓bet eſſe finis et cauſa noſtre dilectionis. ſed omnia que in ſequētib⁹ dicent debent eſſe occaſiones et cauſe efficientes. ammonentes nos vt deū propter ſeipm̄ finaliter diligamus. Et propter hoc ſolū q2 bonus eſt. Scda ratio q2 ipē prior dilexit nos et plus ꝙ noſipos diligamus. q2 ſꝫm Aug. de Catheſizandis rudibus nulla maior eſt ad amorē inuitatio ꝙ puenire amantē. Et nimis durus eſt qui pimpendentē dilectionem remeare negligit. Dilexit em̄ nos deus infinite pfectus miſeros dilexit eternaliter. dilexit neſcientes et reſiſtentes. Ephe. ij. De⁹ cū diues eſſet in miſericordia propter nimiam caritatem ſuam qua dilext nos et cum eſſem⁹ mortui peccatis cōuiuificauit nos in xp̄o. cui⁹ grā ſaluati eſtis. Jo. iij. Sic de⁹ dilexit mundum vt filium vnigenitū ſuū daret vt omnis qui credit in eū nō pereat. ſꝫ hēat vitā eternā. Tercia

ratio· q2 pater noster ē amplius ꝙ parentes carnis ·ideo deus nos et parentes creauit vt dicit Damaſ· li·j·c·xv·vnde cū naturale ſit ius et diuinū parentes diligere pl⁹ dū tenemur diligere ꝑpendam⁹ quanta beneficia cōtulit in ſingulis mēbris corpis ⁊ potētijs anime d̓ quibus ſi oculis priuati a me dico grates reſtitucioēm recipiemus grati valde eſſemus ei·vñ pl⁹ ei dilectō exhibenda eſt qui totū corp⁹ dedit Quarta q2 noſter gubernator regit et fouet ꝓtegit·multum deligitur rex optime regens·ergo ſumme diligatur qui celū terramq3 et omnia elemēta optimo ordine regit ꝓpter homines electos potiſſime Ro·viij ſcimus qm̄ diligentibus deū omia cooperant᷑ in bonū·nam ſ3m Aug· deus mala fieri non ſineret niſi meliora inde elicere ſciret·Item multum diligit᷑ paterfamilias qui regēdo cibaria et neceſſaria miniſtraret Plus ergo diligendus qui propter noſtrum cōmodū oia creauit omia enim ſ3m·Apoſtulū noſtra ſunt angeli nuc miniſtrando·tandem in patria cōletādo·mala etiā ꝓpter nos in bonū vertuntur maguū bñficiū qd̓ generalem influentiam nobis et alijs ꝓpter nos irradiat quam ſ3m Gre·ſi ad inſtans ſubtraheret in nihilū oia flueret·Quinta q2 noſter redemptor eſt·Quantum em̄ nobis bonum in hoc cōtulit·qui eramus in captiuitate diaboli·morti eterne addicti ꝑcio carētes redēpcōnis quos p filium ſuū vnigenitum dilectiſſimū ſibi p ei⁹ vitā ꝑfectiſſimā p mortem crucemq3 redemit·Qui Ro·viij·proprio filio ſuo non pepcit·ſed pro nobis omnibus tradidit illū·Et quāuis oia dei benifica ſint innumerabilia multitudine·⁊ ineſtimabilia magnitudine·crebro ꝑ oculis cordis tenēda velut ſcintille diuine caritatis ad nos califaciendū apta·Et tñ q̄ moriendo ꝑtulit tāꝙ ingens ignis debēt nos maxime mouere ad deum diligendū·Sexta q2 ſuam ꝑſentiam veriſſime quottidie in eucariſtie ſacramēto cū imolatur porrigit paratus nos exaudire ampli⁹ ꝙ ſi oculis viderem⁹ directe corporis·Beati iquit qui nō viderunt et crediderunt ·ait em̄ de hoc·Ego vobiſcum ſum vſq3 ad cōſumationem ſeculi/Mat·vlt·Septimo quia promiſit ſe diligentibus premiū inexcogitabile·q2/Jo·xiiij Si quis diligit me ·ſermonē meum ſeruabit·Et pater meus diligit eū et ad eum veniemus et manſionem apud eum faciemus qd̓ erit in patria ꝑfectiſſime·

Capitulum Sextum·

Quato hic mandatur nobis ſeruit⁹ deo exhibenda noſtro corpe hoc em̄ xp̄s oſtēdit cū dixit/Mat iiij·Dominum deū tuum adorabis et illi ſoli ſeruies·Vbi primo vidēdum de ratione ſeruitutis corpalis quam deo tenemur·Et quot ſint quibus corpaliter deo ſeruire d̓bemus·Secundo cur illa facere debemus et qñ·Tercio qui cōtra hoc faciunt·Quo ad primū notandū ꝙ ſecundum·Hiero·in primo mandato ꝑcipitur latria id ē ſeruitus adoratio ſeu reuerētia et honor deo ſoli exhibenda·Et hoc fit corde p fidē ſpem et caritatem Sed corpore fit

ſicut in pcedenti capitulo dictū eſt
Rebus vero alijs p plura alia· Et d
tali dicit· Tho ·2·2·q ·lxxxv· ꝙ ado
ratio duplex eſt· vna interior in ve
ra mentis deuocione· alia exterior
in corpis exhibicōe q̄ fit alicui tāꝙ
ſupmo oim dn̄o ⁊ talis cultus eſt ſo
li deo debitus· quia deus eſt ſum=
mus noſter dn̄s rex et pater ratiōe
creationis ·vnde in recognicōnem
noſtre ſubiectionis ad talem dn̄m
ei obſequia exhibere tenemur cor=
palia· ſicut ⁊ ſerui dn̄is tpalib⁹ cor
paliter ſeruiunt et etiam reueren=
tiam eis faciunt corpalē· Et hoc tā
git· malach ·j ·ſi ego pater vr̄ vbi
honor meus patris em̄ eſt produce
re et gubernare vnde· Apoſto· Ro·
xij ·Exhibeatis corpora veſtra ho
ſtiam ſanctam viuentem deo placē=
tem rationabile obſequium veſtrū
Exhibetur autem reuerentia et ho
nor ac ſeruitus deo noſtro a corpe
multipliciter per geſtus ·Quidam
ſunt cōmunes alij quibuſdam ſpe
ciales· Cōmunes ſunt inclinacio ca=
pitis oratio vel laus dei vocalis pe
ctoris tūſio p manum dorſi inclina=
tio genuflectio ambulacō ad loca
ſancta toci⁹ carnis maceratio p ie=
iunium ecleſie et toci⁹ corpis pro=
ſtracō vel Manuum ad modū cru=
cis extentio fletus et gemit⁹ ac his
ſimilia q̄ dō reuerēter exhiberi poſ
ſunt i recognicōnē vniuerſalis ſui
dominij· Sꝫ notādū ꝙ taliū geſtuū
quidā fiūt cōmuniter i ecleſia vel i
publico ⁊ talib⁹ reuereri debemus
in publico Quia d hoc Math·v·di
cit· ſic luceat lux vr̄a corā homini
bus vt videāt opa vr̄a bona ⁊ glo=
rificēt patrē veſtrū qui i celis ē· a=
lia vero licꝫ ſint ſigna humilitatis
⁊ dī obſequia tn̄ ſi nō ſolent fieri a
multis deuotis i publico debēt fie
ri ſolū in ſecreto vt ſunt venia ad
modū crucis expāſio magna pecto=
ris tūſio ⁊ d his dicit· Mat·vj· Tu
aūt cū oraueris intra i cubiculū ⁊c
nam ſꝫm· glo· ſup illud· Math·xvij
hoc genus demonioꝝ non eicitur
niſi in ieiunio et oratione· Oratio
vbi capitur pro talibus geſtib⁹ qui
bus deo ſeruimus et eis mediātib⁹
cōtinue oramus· alij geſtus corpis
ſunt quibuſdā deuotis ſpirituales
vt criniū abſciſio oculoꝝ ad celum
leuacō auriū ad dei verba vel lau
des attencō· narium i hoſpitalib⁹
cerā infirmis fetidis afflictio om=
nium ſex opum miſericordie exhibi
cio· quia quod minimo feciſtis mi=
bi feciſtis Math·xxv· lingue p ab=
ſtinētiam aliquoꝝ d electabiliū lici
toꝝ cruciacō veſtiū durarū iduicō
quibus tact⁹ affligit· Et p caſtita
tē ꝯiugalē vidualē ac virgineā cor
pis ſui imolacō· Talia ei corpis ob
ſequia dō exhibere debemus ¶ C
Sed diceres poſſumus ne talibus
ſcōs venerari Rn̄ſio ꝙ ſic ſaltē quo
ad aliqua aliter tn̄ ꝙ deū venera=
mur talia em̄ debemus deo exhibe=
re i recognicōnē vniuerſalis ſui do=
minij et talis honor iſto mō nulla
tenus exhibendus ē ſanctis· ſꝫ eoſ=
dem geſtus aliquos ſaltem exhibe=
re poſſum⁹ ſanctis tāꝙ dei amicis
quoꝝ reſpectu ſumus inferiores
qui ſunt domini noſtri· ſed nō prin=
cipales potētes nos iuuare Vbi no
tandū ꝙ venerari ſeu adorare poſ
ſumus aliqua tripliciter· latria ·du
lia· et iperdulia · vt declarat Tho
in·iij· di· ix· et cōmuniter doctores
ibidē· Latria idē ē ꝙ ſeruit⁹ deo

exhibitã et pōt fieri vel potuit li
cite his videlicet trinitati ꝑsona=
rũ diuinaꝝ trib⁹ ãgelis quos abra
ham vidit· columbe ſup xp̄m appa=
renti· voci paterne ſcripture ſacre
verbis inquantum a deo ꝓceſſerũt
humanitati xp̄i deo vnice· cruci xp̄i
imagini xp̄i ſacramēto eucariſtie
veſtimentis· clauis ⁊ lãcee xp̄i· Du
lia vero ſꝫuit⁹ ē exhibita creature=
et veneracō qua honorare poſſum⁹·
hec· videlicꝫ angelum· animã beatã
imaginem vtriuſqꝫ corpus alic⁹ ſã=
cti canoniſati ꝓferti et publice pul=
ueres eiuſdem oſſa tales veſtes vn
gues et ſimilia cõtracta a ſanctis
canoniſatis p̄ſertim et materiã de
qua pōt ꝑcepi ꝙ fuerit alic⁹ talis
ſancti· Sed ipꝑdulia id ē maiordulia
qua venerari poſſumus xp̄i crucem
mariam virginem· et ſex ſacramēta
alia ab eucariſtia hec· Henricus de
gãdano in qꝺli· et Bern· claromōtē
ſis ibidem· Sed querit² poſſꝫ ne ali
quis licite aliquem effectum quem
ꝓbabiliter crederet eſſe in celo ve
nerari et inuocare· Rn̄ · Oſtien · et
io· Andree· in nouellis de reliquijs
et eoꝝ veneracōne· c· cũ ex eo · Re=
liquie omīo de nouo inuente nō de
bent venerari ſine licentia ſummi
pontificis ſic ꝙ publice et ꝑ vniuer
ſalem eccleſiam venerentur tñ ſi an
tiqui reliquie nouiter inuenirētur
licꝫ eas venerari ſecrete tñ licet de
uotionem ad talem de quo querit²
habere et eũ in occulto p̄cari· Itez
ibidem ca· audiuimus· refert tñ O=
ſtieñ· Ex tolerantia racōne eccleſie
magnificũ Carolum in ſola capella
aquiſgrani ⁊ nō in alijs eccleſijs ve
nerari· hec io· an· Idem patꝫ ꝺ qui
buſdam ſanctis patrib⁹ ordinis fra

trum p̄dicatoꝝ vt de fratre Mer=
culino et de fratre Ambroſio· qui i
quibuſdam ciuitatibus italie de pa
pe licentia feſtiuantur licet nō ſint
canoniſati vniuerſaliter ꝑ eccleſiaꝫ
Sꝫ q̃reres qui geſt⁹ ſunt meliores
pro deuocōe· Rn̄· ſꝫm humbertũ ꝙ
genuflectio manuũ aliqualis pro=
tenſio et oculoꝝ in celum leuatio·
vident² corpus cor et ſenſum ſurſuꝫ
eleuare occaſionaliter plus ꝙ̄ alia
vni tñ ſeruit quod non alteri· ergo
eligat quiſqꝫ ſibi accomodum· D
Quo ad ſecundũ · cur iſta debē⁹
a corꝑe exhiberi qui honoꝝ noſtro
rum non indiget· Rn̄· iō· primo ſic
deus honoratur quem honorē no=
bis facit vtilem· Secundo vt proxi
mus edificetur ꝑ hoc· Tercio vt ꝑ
talia exteriora ad intra deuotionē
caleamus· Retinet em̄ animũ vt mi
nus ad mala profluat qꝛ ſigna ſen=
ſibilia plus mouent· de corꝑe vero
ſunt ſpeciales rationes nam qꝛ de⁹
corpus noſtrũ creauit· rexit· aſſum
ſit redemit· ac glorificabit dignũ ē
vt ei obſequia p̄beat a q° talia ſunt
⁊ erũt· Sed queris qñ tenemur ad
corꝑalia obſequia deo exhibenda ·
Rn̄ ſꝫm Sco· in· iij· di· xxvij· ꝙ die
dñico ⁊ magnis feſtiuitatib⁹ pedi=
bus ire debes ad eccleſiam audire
miſſam totã propter p̄ceptum ⁊ re
uerenter inclinare ad eleuationem
corꝑis xp̄i imo hoc tenet² ſacerdos
docere populum· vt habetur extra
li· iij· de ce· miſſa· ca· ſane ſimiliter
qñ portatur corpus xp̄i ꝑ ciuitatem
Et quando quis vadit ꝓpe locum
vbi ſituatur debet reuereri tantũ
dominũ· Caute tñ· Sco· de hac ma
teria ſic vbi ſ dicit· Qñ hō teneat²
deuꝫ diligere gratuite ex precepto

forte determinauit illud p̄ceptum
diuinū. Sabbata ſanctifices. et ma
neat vnuſquiſq₃ apud ſe recolligen
do et aſcendēdo ad deum ſuum. Et
eccleſia ſpecificauit quātū ad miſſā
audiendam de cōſe. di. j. miſſas. hec
ille. di. xxvij. ¶ E ¶ Quo ad terciū
notandum ꝙ cōtra talem cultū dī
faciunt. Primo male eucariſtiā ſu=
mentes. Secūdo loca ſancta deſtru
entes. Tercio coram eucariſtia et
reliquijs ſanctoꝝ ac cruce irreuerē
ter ſe habentes. Quis em̄ dominus
ſuſtineret a ruſtico vt lutoſis pedi=
bus irreuerenter ante ei⁹ menſam
ambularet. Similes exceſſus pond̄
ra ſ̄m geſtus ſupra allegatos.

¶ Capitulum Septimū

Quinto mandatur nobis
ſeruitus diuina deo exhi=
benda per opa exteriora
tripliciter. ſacrificijs ob
lationibus et decimatōe. ſacrificia
vt dicit. Tho. ij. ij. q. lxxxvj. ꝓprie
dicuntur qn̄ circa res deo oblatas
aliquid fit ſicut ꝙ aiala occidebā=
tur a ſacerdote. et panis benedicit᷑
hodie. vnde ſacrificium dicitur qꝛ
aliquis ſacrū eo facit. oblatio vero
eſt deo oblatū et ſi nihil circa ipm
fiat. ¶ A ¶ Sed queritur. tenem᷑
ne hodie ſacrificia ꝓprie offerre
Rn̄. ꝙ ſic. Vbi notandum ſ̄m eūdē
ꝙ lex naturalis dictat deo ſacrifici
um offerendum vic₃ ꝙ homo ſenſi=
bilib⁹ rebus vtatur offerēs eas dō
in ſignum debite ſubiectionis ⁊ ho
noris ſ̄m ſimilitudinem eoꝝ qui ho
die in quibuſdā regnis domis eoꝝ
aliqua offerunt in recognicōnē do
mini. ſ̄m illud Eccl. xxv. non appa=

rebis ante cōſpectum dei vacu⁹.
B ¶ Eſt autem duplex ſacrificium
vnum principale interi⁹ quo aīa ſe
offert deo in ſacrificium ſicut prin=
cipio ſue creacōnis. et ſicut fini ſue
beatificacōis. de quo pš. Sacrifici=
um deo ſpiritus cōtribulatus cor
cōtritum et humiliatum deus non
deſpicias. Et ad hoc ſacrificiū om̄s
tenemur. Aliud eſt exteri⁹ quo xp̄s
a ſacerdote ī eucariſtia ſacrificat᷑
⁊ etiam alij actus exteriores aliaꝝ
virtutum que in diuinam reueren=
tiam aſſumuntur. quoꝝ alij cadūt
ſub p̄cepto. alij ſub cōſilio. vn̄ quili
bet xp̄ianus ꝓ modulo ſuo miſſe ſa
crificio debet coopari. qđ ſacrifici=
um dignius ē omnibus ſacrificijs
Quia ibi ſocietas āgelica. fons oīs
gracie. memoriale xp̄i caritatis ſū
mme quam paciēdo exhibuit. actio
ſacerdotis digniſſima et pnia veriſ
ſima infiniti boni. Sunt autē quinq₃
genera hominum pticipantium de
hoc ſacrificio miſſe. Primo fidelis
eciam peccatores. Secundo fidelis
in caritate exiſtens extra materialē
ecleſiam. Tercio aſtātes miſſe ſiue
ſint in caritate ſiue extra. Quarto
offerentes bona ſua de quib⁹ oīb⁹
patet ꝙ in canone orat ſacerdos
Quinto ſacerdos met qui ſi diſpoſi
tus eſt plus omnib⁹ pcipere pt. ſ₃ p̄
cedentes plus et min⁹ ordine quo
numerati ſunt. ¶ E ¶ Secundo de
oblatione queritur. Primo quando
ſit p̄ceptum offerre. Rn̄d₃. Tho vbi
prius. q. lxxxvj. et. lxxxvij. Ratō na
turalis dictat ꝙ eis qui diuino cul
tui miniſtrant ad ſalutem toci⁹ po
puli. populus totus neceſſitate vi=
ct⁹ miniſtret ſicut ⁊ his qui cōmūi
vtilitati inuigilant ſc₃ principibus

et militib⁹ et alijs hmōi ſtipendia victus debent᷑· pbat hoc Apoſt·j Co·ix·p hūanas cōſuetudīes dicēs Quis militat ſuis ſtipendijs vnq̄·vñ ⁊ habet᷑ Gñ·xlvij· rex gentilis pharao ſacerdotib⁹ ſpēalem terrā dederat ⁊ oīb⁹ ſecularibus p̄ fame poſſeſſiones ſuas vendētib⁹ ſacerdotes terrā ſuam quiete poſſidebant ⁊ eis cibaria ex horeis publicis porrigebant᷑·Sequit᷑ in dictis Tho·poſtea q͡ cōtingere p̄t q͡ aliquis ad oblacōnes teneat᷑ quadruplici rōe·Primo ex p̄cedenti cōuencōe ſicut cū alicui cōcedit᷑ aliquis fūdus eccleſie vt certis tp̄ibus certas oblacōes faciat qd̄ tñ h₃ rōnem cenſus·Scd̄o pp̄ter p̄cedentē deputacōem ſiue pmiſſionē ſicut cū aliquis offert donacōem inter viuos vel cū relinquit i teſtamēto eccleſie aliquā rē mobilē vel imobilē in poſterū ſoluendā·Tercō° pp̄ter eccleſie neceſſitatē puta ſi miniſtri eccleſie nō haberent vñ ſuſtentarentur·Quarto pp̄ter cōſuetudinē·tenēt᷑ em̄ fideles i aliquib⁹ ſolennitatib⁹ ad aliquas oblacōnes cōſuetas·Et ideo illi qui debitas oblacōnes nō reddūt pñt puniri p ſubtractio₃ ſacramentorū nō p ip̄m ſacerdotē cui ſunt oblacōes faciēde ne videat᷑ p ſacmentorū exhibicōem aliquid exigere ſ₃ p ſupiorē aliquem·hec ille·S₃ querit᷑ quante quātitatis deb₃ eſſe oblacō vel cui⁹ ſpeciei·Rñ·idē q͡ quo ad talia in vltimis duobus caſib⁹ remanet oblacō qdammō volūtaria ſc₃ quo ad quātitatē ⁊ ſpēm Alicubi em̄ offert᷑ panis ⁊ vinum Alicubi aīalia·alicubi pecunia·alicubi candele ⁊ ſimilia· ¶ Querit᷑ cur ſolis ſacerdotib⁹ debeant᷑ oblacōes·Rñ·tho·da maſ·papa di·x·q·j·Oblacōes q̄ intra eccleſiā offerūtur tm̄modo ſacerdotibus qui quotidie dño ſeruire videntur licet cōmedere ⁊ bibere·Et racō eſt·primo qꝛ ſacerdos qdammodo cōſtituitur ſequeſter ⁊ medius inter populū et deū·Sicut de ip̄o moiſe legit᷑ Deutro·v·Ego inquit ſequeſter ⁊ medius fui inter deū ⁊ vos·et ideo ad eum ptinent diuina dogmata et ſcramēta exhibere populo·Secūda ea que ſunt populi puta p̄ces et ſacrificia et oblacōes p eum dño dñt exhiberi ſ₃m illud Hebr·v·Oīs pōtifex ex hominib⁹ aſſumptus p hominibus ꝯſtituitur in his que ſunt ad deum vt offerat dona et ſcrificia p peccatis·Et ideo oblacōes q̄ deo a populo exhibentur ad ſacerdotes ptinent non ſolum vt eas in ſuos vſus cōuertant·verū etia₃ vt eas fideliter diſpēſent·ptim quidē exponendo eas in his que ptinent ad cultum diuinū·ptim vero ī his que ptinent ad propriū victum·qꝛ qui altari deſeruiunt cū altari participātur·j·Cor·ix·ptim etiam in vſus pauperum qui ſunt quantum poteſt de rebus eccleſie ſuſtentandi·quia et dominus in vſus pauperum loculos habebat·vt dicit Hieronim⁹ ſuper Math·Ea autē que dantur alias pauperibus nec ſunt propria ſacrificia nec oblationes·lic₃ dentur propter deum·quia nō immediate deo offeruntur· ¶ Queritur aūt qualiter ſint oblacōnes dande·Reſpondet domin⁹ Albertus ſuper miſſam·Oblatio exterior debet eſſe vtilis valore·pinguis deuotione·oblata in caritatis dilectione·et munda in

acquiſicōe·vtilis quidem vt poſſit miniſtris dei cōuerti ad vtilitatē vñ Malach·j·male offerre dr· qui debile offert·Similiter qui falſam monetā offerūt·pingue aūt vt pl9 de cordis deuocōe ꝓcedat de manu Sicut vidua duo era·lu·xxj·mun9 em̄ extrinſecū recognicō debet eſſe cenſualis vt ipſe qui offert munus recognoſcat ꝙ dn̄s deus in ipm ha beat dominiū cui aiam corp9 ⁊ res ſubdit·Simile factū eſt in tpalib9 Lu·ij·vbi dr quelibet dediſſe dena riū cenſualem impatori romanoꝝ· pōt etiā intendere ꝑ oblacōez ſacer dotis ꝓmotionē ꝑ vite accomodis reuerentiā exhibendā ſancto cui9 ſolennitas agit² profectū viui vel mortui ꝓ quo miſſa valebit·De de uota oblacōe dr Eccle·xij· De ne gligentia purgate cum paucis vbi Glo·q̄uis pua oblatio multoꝝ de lictoꝝ purget negligentiā·ſup que Tho·ij·ij·q·liiij·ar·iij·ſic di· pua oblacō cū humili mēte ⁊ pura dile ctiōe ſacta vt ibidē dr nō ſolū pur gat pctā venialia ſed etiā mortalia De tercō Mat·vj·Si offers mun9 tuū ad altare ⁊ ibi recordatus fue ris ⁊c·De quarto·puer·xliij·hono ra dn̄m de tua ſubſtātia·⁊ ſm tho· vbi ſ·Oblacō tripliciter viciat² et refutat²· Primo ſi merces meretri cis eſt ꝓpter ſcandalū ne eccleſia vi deat² fouere pctā ſi d lucro peccati oblacōez recipiat·Scdo de illicite acquiſitis·qr de tua ſubſtantia eſſe debet·Tercō ſi oblacō vergat in de trimentū alteri9· vt ſi fili9 offerat de quo patrē nutrire debt qd imp bat xps Math·xv· f Tercō de decimis queri² de quib9 rebus ſint dande·Rn̄·ſm doctores ꝙ de ꝑſo na propria ſi eſt cōſuetū et de reb9 proprijs extrinſecis ſm ꝙ conſue tudo iubet·vñ dicit Tho·qdlib·ij· q·iiij·ar·iij· Nulla cōſuetudo con traria ſoluit hominē ab obligacōe reddendi decimas·qr hec obligacō fundatur ſup ius diuinū et ſup ius naturale·vñ ſemp tenentur homi nes reddere decimas ſi eccleſia exi gat etiam cōtraria ꝯſuetudine nō obſtante·Et in terris in quibus eſt cōſuetudo ꝙ decime ſoluant² ipſa conſuetudo quaſi expoſtulat deci mas·vnde peccaret qui non redde ret·ſed in terris in quibus nō eſt cō ſuetudo cōmunis ꝙ decime dentur et eccleſia non petit videt² eccleſia remittere dum diſſimulat alias ho mines italie et orientaliū pciū dam narentur qui decimas nō ſoluunt· hec tho· Et poſt q̄ probauit ꝙ in ſimili apoſtol9 nō poſtulauit victū ab his quib9 p̄dicabat propter ſcā dalum tollendum·addit Tho· Re ctores inquit eccleſiaꝝ nō bene fa cerent ſi in terris talibus decimas exigerent in quibus nō eſt ꝯſuetū dare qñ probabiliter crederent ꝙ ex hoc ſcandalū naſceret²·hec ille·

G Dubitat² vtꝝ pauper tene atur ſoluere decimas diuiti ſacer doti·Rn̄det² ſm Tho·quodlib·vj· q·v·ar·iiij·Reddere debitum eſt a ctus iuſticie· et ideo ad hoc ꝙ ali cui reddat² quod ei debetur nō re fert vtrū ſit diues vel paup·Deci me aūt ſacerdotibus debent² in cō muni quidem ſm ius naturale·Na turalis em̄ ratio dictat ꝙ illi qui pro populo in ſpiritualib9 laborāt a populo ſtipendia ſue accipiant ſu ſtentationis · Et ſm hoc etiam in nouo teſtamēto eſt iure diuino ſan

ritum· Nam· j· Cor· ix· dn̄s ordina=
uit his qui euangelium annūciant
vt de euangelio viuant· In veteri
aūt teſtamēto quantitas fuit deter
minata ſcꝫ decima· et idem ſtatuit
eccleſia in nouo teſtamento ſoluen
dum· vn̄ cū ſacerdotib⁹ decime de=
beant᷑ tam de iure naturali ꝙ̄ di=
uino· ⁊ etiam ex ſtatuto eccleſie ꝙ̄
uis ſacerdos ſit diues· nihilominus
pauper tenet᷑ ei decimas ſoluere·
Sed dicis alias habet vn̄ ſuſtenre
tur· Cur ergo ſibi dabitur· Rn̄· pri=
mo ꝙ decimaꝝ ſolutio etiā ꝓpter
paupes eſt inſtituta ſuſtentandos·
ſꝫ his ſacerdos prouidere debet de
decima· Scd̄o ꝙ effectū eſt alicui
debitum ꝑ ſtatutū eccleſie· nihilo=
min⁹ ei debet᷑ ꝙ̄uis ſit diues· Qui
em̄ in ſimili emit rem aliquā debet
ſoluere tantū quantū videlicꝫ ſiue
a paupere ſiue a diuite emat· addit
Rai· in ſum· Clerici habentes ſuffi
ciens patrimoniū vel redditus re=
cipientes adhuc decimas ſi tales d̄
ſeruiūt eccleſie et decimas ꝑcipiūt
nō vt eas in malos vſus ſed i pios
cōſumant nō peccant· alias ſacrile=
giū cōmittunt· xvj· q· j· qm̄ alie dif=
ficultates hic ſunt· ſcꝫ an laici ſine
feudo poſſint decimas habere· ſed
hoc ad pn̄s relinquo·

Capitulum Octauum·

SExto mandatū eſt nega
tiuuū ſicut et ſequentia
A Non habebis de
os alienos coram me Cō
tra hoc facerēt qui etiā ſine imagi
nibus ſolem ⁊ lunam vel aliquid a
liud pro deo colerent· ſic quidā fe=
cerunt· Sed qꝛ hic error etiā inter
paganos multos extinctus eſt· ideo
nihil iam op⁹ eſt dicere· B Sꝫ
ꝯſequēter ſeptimo mandat᷑ ꝙ nec
imagines deoꝝ habere debem⁹ eaſ
venerando deitatis cultu· Itē con
tra hoc faciūt imaginibus abuten
tes· vn̄ qꝛ hic mouem᷑ adorare deū
et cauere ab imaginum cultu malo
Ideo hic tria videnda ſunt Primo
de inſtitutione imaginū· Secūdo d̄
veneracōe reliquiarū· Tercō ver=
ſus quas mūdi ꝑtes adorare debe=
mus· Pro primo notandū ꝙ adora
re eſt ſe totū adorato ſubijcere pro
pter eminentiam virtutis et ſancti
ficans totāqꝫ ſpem in ipm̄ ponere·
vn̄ et cultus ſiue ſeruitus dr̄· et ſic
deo competit ſoli· nā ſine eo nihil
poſſumus· Job· xv· Venerari vero
ſanctos poſſum⁹ nos eis ſubijciēdo
tanꝙ̄ dei amicis et noſtris inter=
ceſſoribus· et hec ſpēs eſt ſuffragij
Sed diceres cur faciūt xp̄iani ima=
gines ꝯtra illud p̄ceptum· Nō fa=
cies tibi ſculptibile· Rn̄· Primo ꝙ
deus abſolute non prohibuit fieri
imagines· qꝛ iuſſit cherubin effigi
ari obumbrātia ꝓpiciatoriū· Exo·
xxv· Sed ꝓhibuit modo qui ſequi᷑
ſcꝫ nō adorabis ea neqꝫ coles ea· nō
videlicꝫ ſicut gentiles qui putabāt
aut aliquid diuini in imagine eſſe·
aut creatū quid deū effigiare C
fuit tn̄ in veteri teſtamento pro
hibitū fieri imagines maxime dei·
Tum propter pronitatē populi ad
idolatriā ꝓtunc et inter idolatras
cōmorantis· Tū etiā qꝛ de⁹ nōdum
homo factus fuit· vnde nec effigi=
ari debuit· hodie tn̄ introduct⁹ eſt
vſus imaginū prio a xp̄o q̄ ſuā ima
ginē abagaro regi pāno impreſſam
miſit vt refert euſebi⁹ i eccleſiaſti=

ta hiſtoria·et Damaſus li·ſententi arū ſuaꝝ·Scđo ab apoſtolis·Nam tempe eorum hec fuerunt·vnde lucas imagines virginis marie et filij eius ſculpſiſſe legit᷑·Et apoſtoloꝝ tempe ſanctus Seruacius imag nem xp̄i crucifixi ſecum detuliſſe repitur in ſua hiſtoria·Tercō a cō tinuato ritu eccleſie que approbationem imaginū in cōſilio romano fere mile epoꝝ cōgregato diffinit· D Sed cur inuente ſunt Rñdet᷑ ſꝫm Tho·in·iij·di·ix·tripli ci de cauſa ſꝫm tres ꝑtes imaginis anime ex parte memorie ad frequē tem recordationem ſalutis noſtre· et inſtrumentoꝝ ſalutis·Ex parte intellectus ad informacōem rudiū qui lr̄as ignorant qui docent᷑ imaginibus loco litteraꝝ·Ex ꝑte volū tatis ad maiorem excitacōnem deuotionis·Plus em̄ mouent viſa ꝙ̄ audita·Et ſic inſtitute ſunt ꝑpter memorie labilitatem intellect⁹ ruditatem et affectus tarditatē·Itē notandum ſꝫm doctores cōmuniter di·ix·tercij·Adoratur deus in quibuſdaꝫ ſignis latria puta eucariſtia imagine crucifixi·imagine crucis· ⁊ in ſacra ſcriptura potiſſime i euā gelio poſſet a prudenti adorari·veneremur etiam ſanctos i quibuſdaꝫ dulia vt in imaginibus ſanctoꝝ aliorum eccleſijs altaribus reliquijs et ſimilibus E Quo ad ſecūdū Cur venerāde ſunt reliquie ſanctorum·Rñ·ſꝫm damaſ·in hiſtoria barlaam vbi recita᷑ de proceſſione ſanctoꝝ patrum portantiū reliquias· ꝙ quadruplici de cauſa·Primo vt ex veneracōe eorum auxiliū ſentiamus·Scđo vt exempla eoꝝ quorū ſunt hic imitemur·Tercio vt requiem patrie vbi anime eoꝝ ſunt ſperemus·Quarto vt nos in puluereꝫ redigēdos memoremur F Quo ad·iij·ſciendū ſꝫm Tho·vbi ſupra ad orientem adoramuus et altaria conſtruūtur quintuplici de cauſa· Primo i ſignum ꝙ a xp̄o eſt noſtra illuminatio qui eſt lux mundi ſicut ſol eſt ab oriente·Secūdo quia oriens eſt nobilior pars orbis i ſignū nos ibi vertimus ꝙ credam⁹ om̄ia nobis a deo cōferri et nobiliora vt gratuita imediate·Tercō ſicut motus incipit ab oriente ꝑ angelum· ita om̄is noſtra acti o a deo·Quarto qꝛ paradiſus eſt ibi a quo cecidimus·ideo memoremur vt in celi paradiſum intremus·Quinto qꝛ ab oriente ad iudiciū veniet xp̄s·

Capitulum Nonum·

OCtauo prohibet᷑ hic om nis ſupſtitio·diuinatio· et ſimilia in quib⁹ illud qđ a ſolo deo vel a ſanctis expectare debem⁹ a creaturis illicite requirimus nō inquit adorabis ea neqꝫ coles·Circa hanc materiam videndū·Primo de ſpēbus ſuperſtionum·Scđo de grauitate h⁹ peccati·Tercio de remedijs licitis et illicitis· B Quo ad primum ſꝫm Iſido·viij·Ethi·et ſꝫm Tho· ij·ij·q·xcij·et certe ſunt capitales· xiiij·ſpēs·Prima eſt phitonum hominū videlicꝫ in quibus demon loquit᷑ ad quā reduci videntur putā tes ſe localiter ad herodianā traduci·Item q̄dam mulieres i quatuor tempibus extaſim ꝑ demonem paci entes·Secūda eſt ſomnia habentium et deceptorie ibi iudicantium·

Tercia mathematicorū qui ſcꝫm na-
tiuitates hominum ⁊ ſcꝫm influxus
celeſtiū iudicant diffinitiue de vo-
lūtarijs humanis. Nā mathematici
iudicant ſcꝫm conſtellacōnes. Quar
to ſortilegoꝝ. Quinta ariolorū. id
eſt in aris idoloꝝ reſponſa dantes
Similiter geomātici in terreſtrib⁹
iudicantibus. vt in inſpectione vn
guis. calibis politi. ſpatula. manu.
et in ſimilibus futura vel ſecreta p̄
dicentes. Sexta auguria practicāꝫ
ciū auditu ſcꝫ in cantu et volatu et
motu auium iudicantiū. Septima
carminatoꝝ p verba et exorciſtarū
demones et illicite ſerpentes adiu-
rantes. Octaua fit p remedia ſup-
ſtitioſa alia pro ſanitatibus vel ali
is exercēdis vt in ligaturis verbis
inordinatis vel inuſitatis caracte-
ribus et hm̄oi. Nona aruſpicū. id
eſt horaꝝ ⁊ dierū vani inſpectores
Decima nigromanticoꝝ id eſt mor
tuos ſuſcitantiū vt. j. Reg. xxviij.
et hodie ex dubio fidei morituros
ad redeundū inuitantium. Vndeci
ma transformantiū ſe vel alia in ſi
militudines animaliū vt i lupos ⁊
beſtias alias. Duodecima fortunaꝫ
inculpantiū aut eufortunium. Tre
decima artem illicitā addiſcentium
vt diuinacōes artem notatoriam ⁊
que ſint ſimiles. Quartadecima ma
leficorū qui nitūtur immutare cor
pora a ſanitate certā generationeꝫ
impedire. animū in amorē vel odi-
um concitare et his ſimilia. C
Quo ad ſcdm̄ de grauitate hui⁹ pec-
cati notandū ꝙ hoc primo ꝓhibi-
tū eſt in ſacra ſcriptura multiplici
pena etiam ſub pena mortis anime
et corpis. vn̄ Leuit. xix. anima que
declinauerit ad magos et ad ario-
los et fornicata fuerit in eis ponaꝫ
faciem meā cōtra eam vt interficiā
eam de medio populi mei. Itē ibi-
dem. xx. vir vel mulier in quib⁹ phi
tonicus vel diuinus ſpirit⁹ fuerit
moriat᷑ lapidibus obruēt eos ſan
guis eoꝝ ſit ſup eos. vn̄ ꝓpter h⁹
pctm̄ ochoſias iu firmus mortuus
eſt. iiij. Regū. j. Et ſaul. j. Parali.
x. Item ſcꝫm canones. ſi diuinatorū
et maleficorum peccatū occultū ſit
imponit᷑ penitētia. xl. dierū. extra
eodem. c. j. Si notorium eucariſtia
negat᷑ de cōſe. di. ij. pro dilectione
Si ſit clericus deponendus eſt ⁊ i
monaſterio detrudendus. Si laic⁹
excōmunicandus. xxvj. q. v. nō op
tet. Tales etiā infames ſunt ⁊ qui
ad eos cōcurrunt. vn̄ nec ad accuſa
tionem debent admitti. ij. q. viij.
Quiſquis nec. Item tales ſcꝫm le-
ges debent plecti pena capitis. Et
ſi accedant ad domū alteri⁹ debēt
cremari et bona eoꝝ omnia debēt
publicari. C. de maleficis. l. nemo.
l. culpa. l. nulla. Contra omēs diui
natores ⁊ maleficos iura ciuilia ſe
uiſſima ſunt. Vn̄ li. ix. C. rubrica d̄
maleficis. ⁊ mathematicis et cete-
ris ſimilib⁹. vt dicit azon in ſumma
diuinantes circa ſomnia vel in gar-
ritu auium et in ſimilib⁹ talib⁹ nō
ꝑmittitur ad limen alteri⁹ accede-
re alioquin cōcremant᷑. nec aliqs d̄
bet eos ſuſcipe vel ꝯſulere alioqui
deportat᷑ in inſulam et om̄a bona
publicantur. Qui aūt arte magica
vite innocentum inſidiant᷑ animos
mulierum ad libidinem flectunt et
bi beſtijs obijciuntur. vt. ʼ. militi.
Item nemini permittitur diuinare
alioqui ſupplicio capitis fieret gla
dio vltore proſtrat⁹ vt in ſupra di-

ctis legibus patz· Itez beat⁹ Aug· dicit ꝛ habet² xxvj·q·vij· Nō obſeruabitis· vbi enumeratis multis ſuꝑſtitionibus ſic cōcludit· Qui has et quaſcūqꝫ diuinationes aut fata aut auguria obſeruat aut attēdit· aut cōſentit obſeruantib⁹ aut talibus credit aut ad domū eoꝝ vadit aut in domum ſuam introducit aut interrogat· ſciat ſe fidem xpianam ꝛ baptiſmū preuaricaſſe et paganū ꝛ apoſtotam et dei inimicū irā dei grauiter in eternū incurrere niſi ecclesiaſtica penitentia emendat⁹ deo recōciliet² D Sed dubitat² an ſemꝑ ſit peccatū mortale talibus eſſe implicatum. Rñdet² ſꝫm quoſdaꝫ ꝙ actum diuinationis ꝛ hmōi pōt quis tripliciter exercere. Primo ſic ꝙ credat ꝑ illum actū realiter aſſequi quod intendit· puta alicuius amorem vel furti reuelationem· vel furti euentus ꝑcognicōem de cōtingentibus· Certum eſt ꝙ qui talia credit ꝯſequi poſſe ꝑ actum illum optet ꝙ credat in illo actu aliquid exiſtere diuini numinis· que aut a deo ſolo expectare debemus· aut q̄ ſoli deo cōueniūt· vt immutare voluntatē aut cōtingentia futura certitudinaliter ꝑdicere· Et tunc taliſ fidem abnegat vt in Auctritate aug· immediate tactuꝫ eſt· Et ſic de ḡuiſſimis peccatis mortalibus vnū eſt· qꝛ fidem tollit debitam· Scdo modo ſic fieri pōt ꝙ licet aliquis nō credat ꝑ actum illū realiter aſſequi qd intendit· tñ vult curioſe experiri vtrū aliquid efficacie ſit i tali actu vel nō· Et hoc iterū eſt peccatū mortale minus primo· Ratio qꝛ talis eſt dubius et fluctuans in fide poſt ꝙ ꝯtra veritatem et firmitatē fidei proponit experiri talia q̄ ſcit vel ſcire deberet ꝑ fidem catholicam eſſe reprobata· Tercō modo ſi ex ſola leuitate vel ſimplicitate hec exerceat nihil tñ in hoc credēs eſſe virtutis ꝛ efficacie nec etiā experiri intendit an in hoc aliqua efficia exiſtat· ſed ſolū leuitate et ſimplicitate hoc facit· Et hoc videtur quibuſdam eſſe veniale pctm̄ maxime apud laicos et ideotas· Sꝫ quātū ad clericos qui tenent² hoc ſcire iure prohibitū ſemꝑ eſt mortale pctm̄· Quia excōmunicādi ſunt ſꝫm iura· Excōmunicatio aūt a iure ſolum pro mortali infligitur· C Quo ad tercium dubitat² que ſunt remedia licita homini licita pro adeptione bonoꝝ quorūcunqꝫ et pro euitandis malis quibuſcūqꝫ· Rñ· vꝫ primo faciat homo id qd pōt ex ꝓpria induſtria ex propria potentia et viriū ſuarū exercitacōe· qd apo· ij· Coꝝ· ix· iubet dicens· Abūdetis in omne opus bonum· Scdo homo recurſum habeat ꝑ ꝯſilio ad alios homines qui ſint in hoc prudentiores· et ſuꝑ hoc imploret auxiliū potentioris vt cū perito in arte medicandi ſi eſt infirmitas naturalis· Ideo Eccle· xxxviij· Honora medicum propter neceſſitatem etem̄ eū creauit altiſſimus ꝛc· a deo em̄ eſt omnis medela· Tercō ſe cōmendet ꝑcibus iuſtoꝝ hui⁹ vie· vñ Eccle· xxxvij. Cū viro ſancto aſſidu⁹ eſto quencūqꝫ agnoueris obſeruantem timorem dei cui⁹ anima eſt ſꝫm animā tuam· Quarto deuote inuocet ſanctos patrie· de quibus Job· v· dicitur· Voca ſi eſt qui tibi reſpondeat ꝛ ad aliquē ſanctoꝝ ꝯuertere Quinto ad deum immediate pro

adiutorio ad deum recurrat humi- liter ſicut in veteri teſtamento ſan cta virgo ſacra fecit. Thobie. iij. que ait hoc pro certo habet omnis qui colit te. quia vita eius ſi in ꝓ- bacōne fuerit coronabit᷑. ſi autē in tribulacōe fuerit liberabit᷑ ⁊ ſi in correptione fuerit ad miſericordiā tuam puenire licebit. Et ioſophat rex iuda in tribulacōe inimicoꝝ ex iſtens. ij. Parali. xx. ait. Cum igno- remus quid agere debeam⁹ hoc ſo- lum habemus reſidui vt oculos no ſtros dirigam⁹ ad te. Et ſi intentū nō adipiſcit᷑ quis ꝑ primam viam addat ſcdam. ⁊ ſic ſi oportet terciā vſqȝ ad vltimā qd ſi ꝑſeuerauerit ⁊ ſi ad ſalutem eſt vtiqȝ exaudietur. aut in propria petiti forma. aut in equiualenti. Exempli grā ſi vis ca- rere vicio aut occaſione eius. aut habere virtutes. deuotionē ⁊ hui⁹ mōi ſpūalia bona. ſiue habere tpa- lia vel carere malis hui⁹ vite ali- quibus. Primo primū arripe. Scdo adde ſecundū. et ſic ꝯſequenter. ſȝ alia remedia querere ſupſticōſa illi citū eſt. Sunt aūt tria quib⁹ nō ꝓ- hibemur vti in remedium. Primo herbis. lapidibus. ⁊ ſimilibus. que naturalem habēt virtutem. d qua ratio ſȝm naturales ⁊ medicos red- di pōt. vñ beat⁹ hiero. dicit ⁊ po- nit᷑. xvj. q. vij. Demoniū ſuſtinēti licet petras et herbas habere ſine incantacōne. Item verbis ſacris q̄ alicui⁹ autoritatis ſunt et alijs ſa- cris rebus. vnde ſi aliquis colligat herbam medicinalē cū ſimbolo di- uino vel oracōe dñica vel ſcribat i carta ſimbolū vel dñicam orationē et ponat ſup aliquem infirmum vt ſic in iſtis tm̄ deus creator omnium

honoret᷑ nō reprobat᷑ dūmō nulla alia ſupſticio admiſceat᷑ vt hebet᷑ in ꝯſilio Martini pape. xxvj. q. v. Nō liceat. Tercō in ieiunijs. oracōi bus. elemoſinis et alijs opibus que ſunt de genere bonoꝝ que certum eſt placere deo f Sed dubitat᷑ vnde maleficia habeant efficaciam ßñ. ex quinqȝ. Primo ex ꝑua ꝯfidē cia quā homies habent in deū. ideo ꝑmittit eos a demonibus impediri ſȝm illud pſ. Qm̄ in me ſperauit li- berabo eum ſcȝ iuſtum. Et ꝑ argu- mentū a ꝯtrario ſenſū qui nō ſpe- rant in deū. demonis poteſtati re- linquūtur. Scdo ex errore qui i ho minib⁹ eſt cui⁹ pena frequēter eſt effectus malificij. ſȝm illud Ro. j. Cū cognouiſſent deū nō ſicut deū glorificauerūt ⁊c. et obſcuratū eſt inſipiens cor eoꝝ. Tercio vt fides ꝓbetur bonoꝝ ſȝm Aug. qd probat ꝑ illud Deut. xiij. Si ſurrexerit in medio tui ꝓpheta. aut qui ſomniū ſe vidiſſe dicat et ꝑdixerit ſignum. aut portentū et euenerit quod lo- cutus eſt et dixerit tibi eamus ⁊ ſe quam᷑ deos alienos quos ignoras et ſeruiamus eis. nō audias verba ꝓphecie illi⁹ aut ſomniatoris. q2 temptat vos dñs deus vt palam fi at an diligatis eum an non. Quar- to propter pactum expſſum vel ta cicum cū demonib⁹ initum et ſocie tatem qualiter fit in omni ſupſticō ne. vt dicit Aug. de doctrina xpia- na. li. ij. que ſocietas omniū vt ibi dicit penitus fugienda eſt criſtiano Quinto ex deſiderio diaboli qui co natur cōtinue decipe nos. j. Pe. v. aduerſarius veſter diabolus tanq̄ leo rugiens circuit q̄rens quem de uorat. cui reſiſtite fortes in fide.

G Dubitat[2] item quibus ex cauſis demones ſciant futura interdum et vnde tam miros effectus poſſunt cum deus permittit efficere. Rn̄. ſcḋm Aug. li. de natura demonū aſſignādo ſentētialiter ſeptē cauſas nō ꝙ futura cōtingentia ſciant ſed cōiectūrant probabiliter. Prima qꝛ vigēt ſubtilitate naturali plus ꝙ homines. Scḋa plura ſciunt ꝙ nos ꝓpter experientiam tempoꝝ. Tercia ꝓpter celeritatem mot⁹ demon multa futura ꝑdicere pōt que hominē latent. Quarta nam potentia cū deus permittit pn̄t morbos immittere. ⁊ hos ꝑdicere. Quinta ꝑ ſigna futura ꝑn̄t ꝑdicere ſubtilius ꝙ medicus videndo pulſum ⁊ vrinā. nam ſicut medicus videt ꝑ ſigna aliquid in infirmo quod homo ſimplex non videt. ita demon ꝙ nullus homo naturaliter videt. Sexta ex ſignis que procedūt ab animo homīs cōiectūrant ea que ſunt vel erūt in aīa aſtutius prudenti viro. Sciunt enī qui inſtinctus eoꝝ ſunt veriſimiliter ſecuturi. Septima actā prophetaꝝ ⁊ ſcripta noſcunt ex quibus futura ꝑdicere pn̄t. Et hec tangūtur xxvj. q. iiij. Sciendū

Decimum Capitulum.

Quo ad primū modum notandū prout habet[2] xxvj. q. v. Epi ex cōſilio acquirenſi. Tales ꝑſone nō tranſ ferūtur a demone localiter ad loca in quib⁹ ſe dicūt fuiſſe. ſed ipē ſathanas cū mente cui⁹ qȝ mulieris cepit ⁊ hanc ꝑ infidelitatē ſibi ſubiugauerit ilico trāſ format ſe in diuerſarum formaꝝ ſpēs et mentem ꝙ captiuā tenet in ſomnijs deludens. modo ꝑ leta. mō per triſtia imaginarie ſolū deducit nō veraciter. Et cū ſola anima hoc paciat[2] infidelis hec nō in animo ſed in corpe euenire opinat[2]. Exemplū refert[2] de vetula quam cū cōuertere nō poſſet frater ꝑdicator ad hāc ex ꝯdicto venit frater qn̄ in cubella ſe tranſituram dixit verſus dn̄aȝ herodiadem vel venerem. nam pro tunc vetula ſine motu locali dormire ceperit. et cum iam ſe ſomniaret verſus herodiadem vehi et manus leta proijceret. verſum eſt ex motu vas ⁊ vetulam cū ꝯfuſione ad terram proiecit. Eadeȝ de cauſa ficta ſunt interdum ⁊ imaginaria ſolum Quando quedā in quatuor tꝑibus ſe in raptu dicunt videre aias purgatorij. ⁊ plura alia fantaſmata. Hec mouere debet ꝙ quarundam vetulaꝝ pedes ꝓtunc aduſti n̄ ſenciunt ignem. qꝛ demon fantaſmata in imaginacōe mulieris tanto intēdere pōt vt anima extra nihil ſenciat. Exemplum de habentibus morbum caducū qui etiam aduſtionem nō ſentiūt in infirmitate ſua. quia anima in interioribus paſſionibus vel dolorib⁹ preſſa extra nō ſentit ignem. Item naturaliter quidem ſpēaliter mulieres q̄dam faciliter ex imaginib⁹ poſſunt rapi ad intra adeo vt nō ſentiāt exteriora. vt ponit exemplū Aug. xiiij. de ciui. dei. de quodam ruſtituto nomie qui ad modicū alicui⁹ gemitū ſe ad interiora cōuertere poterat vt nec voceſ nec puncturas nec vellicantes ſentiret imo tanꝙ in defuncto null⁹ anhelitus ſentiebatur B Quo ad. ij. et ſomnijs notandum ꝙ raro

aliquis debet tenere de ſomnijs et iudicare. Interdum tamen poteſt et de aliquib⁹ debet primū partȝ. qꝛ cauſe ſomniorum ſunt tam varie ꝙ pauci ſciant a quo fiant. Nam ſꝫm Gre. li. iiij. dialo. Aliqñ fiunt plenitudine ventris. aliqñ ventris et capitis exinanicōe ⁊ hec experiencia didicimus. aliqñ demonū illuſione. Eccle. xxxiiij. Multos errare fecerūt ſomnia. aliqñ dei reuelatione Geñ. xxxvij. ait ioſeph audite ſomniū meum quod vidi. aliqñ cogitacōne naturali ſimul et illuſione. vñ Eccle. v. vbi multa ſunt ſomnia multe ſūt vanitates. et infra. multas curas fecerūt ſomnia. aliqñ fiunt cogitacōe ſimul et reuelationꝫ dei. Dañ. vij. vbi oſtendit ꝙ ſomniū pharaonis cepit a cogitacōe et terminabit᷑ in reuelatiōe. Quidam tñ aliqualiter ſed caute iudicare poſſunt interdū de ſomnijs vt ſi p⁹ ſomniū ꝺ cruce aq̄ vel calice expt⁹ es tibi tribulacōem ſepe ſubſecutaȝ timere potes ꝙ eueniat. Et pacientia et oracōe et alijs te ꝯtra temptacōem te preparare. et forte ideo deus reuelauit. Similiter ſi de extremo iudicō te ſomnias damnatū. Poſtea ſcrutare ꝯſcientiam. ſed nūꝙ curanda ſunt ſomnia de theſauris inueniendis. de inimico inuadendo et ſimilibus. Poſſunt autem quintupliciter vt dicit Tho. ſomnia ſigna eſſe futuroꝝ. P Prio qñ eſt cauſa effect⁹ futuri vt qꝛ ſomniaſti te iturū ad eccleſiam certā. ideo poſtea vadis. Scdo ſomnium eſt ſignū futuri cui⁹ cauſa in ſomniante eſt vt colera preſſus ſomniat de nigro et ſic vtūt᷑ medici ſomnijs. Tercō interdum a caſu euenit de quo quis ſomniauit vt de igne ſomniaſti et eadē die a caſu domus incinerat᷑. Quarto qñ impreſſio aeris vel celi corp⁹ dormientis alterat. ſequit᷑ interdū ſimile ſomnium vt ſi aer vel celum eſt diſpoſitū influere humide corp⁹ facit ſomniare animā de pluuia. et hoc eſt cōmune in formicis muſcis pulicibus et gallo et in brutis alijs que ex talibus immutantur et iudicant prudentes ex talibus quoſdaȝ euentus naturales. Quinto qñ ab angelis bonis vel malis influxus aliquis de furto recipit᷑. tñ qui haberet de ſomnio deſcrecōnem ſpirituū. que eſt ſꝫm apoſto. j. Cor. xij. gr̄a ſpēalis ſpūſſancti iudicia repoſſet ⁊ deberet de ſomnio vt ſancti ⁊ prophete ſancti. inquit Gre. vbi ſ. Viſiones ⁊ reuelationes quodā intimo ſapore diſcernūt vt ſciāt quid a bono ſpiritu percipiant. vel quid ab illuſione paciant᷑. Q Quoad terciū notandū ꝙ Gen. j. dixit deus. fiant luminaria in firmamento celi et diuidant diem ac noctem et ſint in ſigna. glo. ſerenitatis et tēpeſtatis et tpa gl o. veris eſtatis autūni ⁊ hiemis vñ primū miniſterium qd faciunt nobis corpa celi ē ꝙ faciunt diem ad laborandum hominibus ⁊ nocteȝ pro quiete noſtra Secundo ſeruiunt in quantuȝ ſunt ſigna naturalium effectuuȝ vt pluuie ſiccitatis caloris ⁊ ſimiliuȝ. ſed nō ſic ſunt ſigna eoꝝ que depēdent a libero arbitrio noſtro. Sic ꝙ aliquis ex eis iudicare poſſit hunc furem omnīo fiendum luxurioſuȝ ⁊ hmōi. nam et ptolomeus ait. Sapiens dominatur aſtris nā hec diuerſimode influūt ſꝫm ꝙ deo ſeruim⁹ vel non vnde Leuiter. xxvj. Si nō

feceritis nō mādata mea dabo celū vobis deſup ferreum et terraꝫ eneā et conſummetur in caſſuꝫ laboꝛ veſter ſi autem in p̄ceptis meis ambulaueritis dabo vobis pluuias tpalibus ſuis et terra gignet germen ſuum. vnde ſꝫm tho. li. iij. contra gentiles Tria ſunt i homie videlicꝫ coꝛpus ſeu coꝛpalia intellectꝰ vt volūtas Item tria alia ſunt in celeſtibꝰ vidliecꝫ celum angelus et deꝰ. Celū ſolum pōt in coꝛpus vt illuminādo frigefaciendo et calefaciendo. angelus bonus p̄t intellectum illuminare ⁊ malus non pōt intellectui quicq̄ impꝛimere deus ſolus pōt voluntatem vertere ad placitum. poteſt etiam in intellectum et in coꝛpus impꝛimere aliquid vult quicquid vltra p̄fata aſtris aſcribitur de actibus ad liberꝝ arbitrium ꝑtinentibuſ eſt ſuꝑſticioſum vel ſuꝑſticioni pꝛopinquum. E Que ad quartum d̄ ſoꝛtibus notandum ſꝫm tho. ij. ij. q. lxxxxv. ar. viij. et ſꝫm Nico. de liſuꝑ illo act. j. Soꝛs cecidit ſuꝑ mathiam. ꝙ vti ſoꝛtibus eſt ex vario euentu ſeu diſpoſione alicuiꝰ rei ſenſibilis ꝓpoſite determiate aliqd̄ dubiū vel incertum ſicut ex feſtucis ꝓpoſitis ꝑ hoc ꝙ aliquis accipit bꝛeuioꝛeꝫ vel longioꝛeꝫ ſeu in pꝛoiectione taxilloꝝ ex hoc ꝙ aliquis pꝛoicit plura vel pauca pūcta vel exſimilibus aliquid dubium inter homies determinatur. F Secūdo notandum ꝙ ſoꝛtibus vti cōtingit dupliciter aliquando eſt malū aliquādo eſt bonum. malum eſt octo modis. Primo qn̄ quis ea itentōe vtitur ſoꝛtibus quaſi actus humani qui requiruntur ad ſoꝛtes vel euentus eoꝛū ſubdantur diſpoſioni ſtellaꝝ. hoc enim falſum eſſet non carens demonuꝫ ſuggeſtōne. Secūdo qn̄ quis expectaret ſoꝛcium iudicium a demoibus quod fit qn̄ fiunt in quibus veriſimile eſt demonis ibi eſſe opus ſicut legitur Ezec. xxj. ꝙ rex babiloiſ ſtetit inbiuio i capite duaꝝ viaꝝ ꝯmiſcēs ſaggitas iterrogauit idola extra cōſultꝰ. Tercio qn̄ quis expectaret ſoꝛcialium actuum euentus euenire a foꝛtuna et hoc ſolum locum haberet in ſoꝛte que vocatꝰ diuiſoꝛia vt ſi queratur iudicō ſoꝛcium quid cui ſit exhibendum ſiue illud ſit res poſſeſſa ſiue honoꝛ ſiue dignitas ſiue pena aut aliqua actio et talis ſoꝛs non videtur habere. niſi foꝛte vicium vanitatis. Sicut ſialiqui non valentes aliquid diuidere cōcoꝛditer velint ſoꝛtibus ad diuiſionem vti quaſi foꝛtune ex ponētes quis quam partem accipiat vt dicit tho. ſed Nico. de lira ſic dicit. ſi diſpoſitō vel euentus ſoꝛcium expectetur in foꝛtuna tm̄ nullum eſt viciū ſi mittantur ſoꝛtes ad d̄terminandum inter homies quis quaꝫ ꝑtē accipiat alicuius rei et hoc ex ꝯmuni cōmittitur conſenſu foꝛtune. Cauſa tamen motiuapoteſt eſſe peccatum vt ſic pꝛopter cupiditateꝫ ꝓpꝛiaꝫ vel aliud vicium non poſſunt cōcoꝛditer alio mō diuidere. Quarto quādoquis exſpectaret iudicium ſoꝛciū vel euentū ſolū a dō vel a ſanctis angelis G Et licet hoc d̄ ſe n̄ ſit illicitū quādo fieret in neceſſitate ⁊ cū referencia tam̄ fit quadruplicitur cuꝫ peccato. Primo ſi abſqꝫ vlla neceſſitate ad ſoꝛtes recurratꝰ hoc em̄ videtur ad dei temptatōeꝫ ꝑtinere vt dicit amb. ſuꝑ luc. Qui iquit ſoꝛte eligitur. humano iudicō

non dephenditur. Secūdo ſi quis etiam in neceſſitate abſq3 reuerentia debita ſortibus vtatur. videāt tales dicit. Beda. ſup act. j. hoc ipos apoſtulos non niſi collecto fratrū cetu et pcibus ad deum fuſis egiſſe ¶ Tercio ſi diuina oracula ad terrena negotia cōuertant᷑ vn. aug. ad inquiſicōes ianuarij his qui de paganis euangelicis ſortes legunt. et ſi optandum ſit q͡ hoc faciant id ē pmittendum ne maius malū fiat vt pocius q̄ ad demonia cōſulēda cōcurrant tn̄ mihi diſplic3 iſta cōſuetudo ad negocia ſecularia ⁊ ad vite hui⁹ vanitatē diuina oracula velle cōuertere. Quarto ſi electionibus eccleſiaſticis que ex ſpiritusancti inſpiracōe fieri debent aliqui vtantur ſortibus contra prohibitōz. extra de ſortilis. c. vlt. nec obſtat q͡ mathias eſt ſorte electus. hoc enim adhuc n̄ erat pbibitū. Itē cū reuerētia ſpēali ſpūſancti inſtinctu fiebat quod in 9ñam nō eſt trahēdu3 vnde et beda vbi ſupra dato ſpritu ſancto ſtatim. vij. diacones non ſortibus ſed electōe facti ſunt ¶

Sortibus tamen licite quis vti poteſt quītupliciter. Primo qn̄ pfata vitat licet vtatur ſorte in tempalibus dignitatib⁹. q2 talia officia ordinant᷑ ad terrena diſponendo. Secundo in diuiſione reꝝ temporaliū dummodo vitent᷑ vicia pri⁹ tacta ¶ Tercio quando neceſſitas aliqua ab electōe dignitatis eccleſiaſtice iminer et. Tunc em̄ licitū ē cū debita reuerencia ſortibus diuinum auxiliū implorare vnde aug. in epiſtola ad honoratum. Si inter dei miniſtros ſit diceptacio qui eoꝝ in tp̄e perſecutōnis maneāt in fuga omniū. ⁊ qui eoꝝ fugiāt ne morte eoꝝ deſerat᷑ eccleſia. Si hec diſcepcō aliter nō poterit terminari quātū michi vid᷑t᷑ qui maneant ⁊ qui fugiāt ſorte legēdi ſunt. Et hoc mō vſi ſunt ſortibus ſancti viri qui in veteri et nouo teſtamento legunt᷑ vſi fuiſſe ſortib⁹. ſicut ioſue achor reperit ibidē vij. Saul. ionathā. j. Regū. xiij. Et zacharias ſorte exijt Luc. j. Quarto licitū eſt vt dicit aug. j. de doctrina xpiana. Si tibi habundaret aliquid quod oporteret dare ei qui non haberet nec duobus dari potuiſſet. ſi tibi occurrent duo quoꝝ neuter alium vel indigencia vel erga te aliqua neceſſitate ſuparet nihil tuci⁹ faceres quā vt ſorte legeres cui dādum eſſet quod dari vtriq3 nō poſ3 de talibus ſortibus dicit᷑. Prouer. xvj. Sortes mittuntur in ſinu3. ſed a domino temperantur. Quinto fit licite ſ3m Inno. et Hoſti. pro litib⁹ dirimēdis in his que tpalia ſunt qn̄ fit ſorte ſimplici cum paleis vel huiuſmodi cōcordat Ganfredus.

Capitulum Undecimum

De alijs autem ſupra enumeratis modis ſupſticioſis vt melius agnoſcāt᷑ et vitentur a fidelibus mouebūtur plures breues et vtiles queſtiones. numero. xlv. et ſoluent᷑ ¶ Primo tamen notandu3 eſt ſ3m tho. ij. ij. q. lxxxij. et. lxxxiij. q͡ cū ſupſticio ſit religio ſupra modū ſeruata ſupſticionis duo ſuut genera idolatria ſc3 et diuinatō p quā quiſ aut occulta aut futura inueſtigare nitit᷑ per pactā aut occulta aut manifeſta inita cū dmonib⁹ Diuinacō

autem vt dicit iſide· li·viij· ethi·
habet plures ſpecies ·Et ſꝫm·tho·
numerantur de quibus infra dicetᷣ
diſtinctius· Vna eſt ꝑſtigiū
qua occuli hominuꝫ ꝑſtringūtur·Al
ia ſomnioꝝ diuinatio·Tercia nigro
mātia ꝑ quā futura diſcūtᷣ ꝑ viuos
vt ꝑ arepticione ꝑ phitones·Quar
ta nigromācia qua adhibitis ꝑcāta
tionibus quibuſdam et ſaguine vi:
dentᷣ reſuſcitari mortui diuinare et
ab iterrogatare ſpondere Quinta
geomancia qua in materia terreſtri
ſꝫ vngue ferro vel lapide futura ꝑ
nuncciantur ꝑ aliquas figuras vel
ſigna inanimata·verumtam̄ ad hoc
genꝰ ꝑtinet diuinatio que fit ex ꝯ
ſideatione eoꝝ que eueniūt ſerio ꝑ
ꝑtractionem punctoꝝ ſed ibi nō iſt
inuocacio demonuꝫ niſi tacita·Sex
ta idromancia que i aqua ideꝫ facit
Septima aeremancia in aere·Octa
ua in igne piromancia idē facit·No
no aruſpicium ꝑ quod in viſceribus
animalium imolatoꝝ in aris demo:
num idem fit·ſcꝫ in ueſtigatio occul
toꝝ vel futuroꝝ·Et per omēs iſtas
ſpecies fiunt talia per expſſaꝫ demo
num īuocationē·ſequentes autem ꝑ
tacitā· Vn̄ decima eſt matheſꝫ qua
ex ſideribus natiuitates hoim conſi
derat et diuinat futura· Vndecima
ē augurium a garritu auium dicta
licet ſe extendat ad motus vel vo:
ces auium ſeu quorūlibet animaliū
ſiue ꝑ ſtrenutationes homim fiat
vel menbroꝝ ſaltus auſpicium tam̄
ab iſpectione auium dictuꝫ ad occu
los ꝓprie ꝑtinet augurium vero ꝓ
prie ad garritū auiū·qꝛ i duobꝰ iſtiſ
principaliter diuinatio in auibꝰ fi:
eri ſolet duodecima eſt omen et fit
in verbis et circa eadē qn̄ quis ver
ba hoim certa intentione dicta·ali
a intencōne retorquet ad futuꝝ qd
vult ꝑnoſcere·ſicut maximꝰ valeri
us di·oim obſeruatio aliquo cōtra
ctu religioni innixa eſt qm̄ non for
tuito motu ſed diuina ꝓuidēcia cō
ſtare creditur que facit celos·Tre
decima eſt ciromancia qn̄ alique di
ſpoſicōnes figuraꝝ conſiderantᷣ in
aliquibꝰ corporibus viſui occurrē
tes vt ex lineamētis manꝰ ꝯſidera
tis·Quartadecima eſt ſpatulaman
cia et eſt diuinatio facta in figuris
ſpatule alicuius animalis·Quinta
decima ſortilegium eſt quod fit per
conſideracōem figuraꝝ que proue
niunt ex plumbo liquefacto in aq̄
proiecto· ſiue ex quibuſdā cedulis
ſcriptis vel nō ſcriptis in occulto
repoſitis·dum ꝯſideratᷣ quis quā
accipiat vel etiā ex feſtucis inequa
libus poſitis quis maiorē vel mino
rem accipiat·vel etiam ex taxilloꝝ
proiectione quis plura puncta pro
ijciat·vel etiā dum ꝯſideratᷣ quid
apienti libꝝ occurrat que omia ſor
ciū omen habent C Primo igiᷣ
queritᷣ de ꝑſtigijs quot modis ocu
li hominū poſſint deludi· Eſt autē
ꝑſtigium ſenſuū quedam deluſio o
culoꝝ ꝑſertim·Et dr a ꝑſtringo·qꝛ
aciem oculoꝝ ꝑſtringit·dicit Iſid·
viij·Ethi·c·ix· ita q̄ res videantᷣ
aliter eſſe q̄ ſint· Et vt alexan·de
halis per te ſecūda dicit preſtigiuꝫ
ꝓpre ſumptum eſt illa illuſio demo
nis que nō hꝫ cauſā ex parte muta:
cionis rei ſed ſolūmō ex parte cog:
noſcentis qui deluditur ſiue quan:
tū ad interiores ſenſus ſiue quan:
tū ad exteriores·Bn̄ allexander de
ha pte ſecūda D Quod tribꝰ mo
dis i genere poteſt fieri preſtigiuꝫ

vna deluſio nam que fit abſqȝ dmo nibus artificialiter ſola videlicet agitacōe hominū oſtendentiū ⁊ occultantium. Sicut fit in traiectionibus p ioculatores vel per mimos Alius modus fit etiam ſine virtute demonum ⁊ naturaliter virtute corpoꝝ mineralium que qui habēt poſſunt ſꝫm quādam virtutē hui⁹ mōi corpibus inditam rem oſtendere vel facere apparere nō ſicut eſt. vn̄ Tho. pria pte. q. cxiiij. arti. iiij et ſꝫm alios plures. Quedā herba accenſa fumigans facit trabes apparere ſerpentes. Tercius modus deluſionis eſt qui fit per demones. deo tn̄ pmittente. habēt em̄ demones quandā poteſtatem ex ordine nature ſup quaſdam res inferiores quam poſſunt exercere circa iſtas res qn̄ deus ſinit. E Et tūc etiam res apparent aliter ꝙ ſint. pōt em̄ demon quinqȝ modis aliquē illudere ꝙ iudicat rem aliter ꝙ eſt. Primo mō artificiali traiectione. Scdo naturali applicacōne alicui⁹ rei. de quibus dictū eſt. qꝛ ptātem in hoc habet plus ꝙ homo et ſciētiā. et cū deus pmittit exequi. Tercō modo pōt in aſſumpto corpe ſe oſtendere eſſe aliquam rem que nō eſt vt lactucam. Sicut accidiſſe videt᷑ moniali de qua refert Gregor. j. li. dialog. vel in maſſa auri vt de beato Anthonio factū legitur. vel lupum de qua infra dicet᷑ ſe oſtendere pōt. et ſic tegere rem alienaȝ ſuo aſſumpto corpe. Quarto poteſt turbare organum viſus vt videat᷑ res nubiloſa que eſt clara et hmōi Sicut etiaȝ poſt fletū lumen apparet aliter ꝙ ante. Quito mō in imaginatiuam potentiā opando tranſmutacōem ſpecieꝝ ſenſibilium. ſꝫm Tho. vel humores varios mouēdo vt appareant ignea vel aquea et hmōi vt i melācolicis naturaliter fit vel in maniacis. F Queſtio ſecūda vn̄ proueniāt res viſe quas vident virgines in ſpeculis vel vnguibus maleficoꝝ ad furta ſublata et hui⁹ reperienda. Et cur malefici potius recipiūt virgines mares vel feminas ꝙ corruptos. Rn̄. ſꝫm Vuilhel. pariſien̄. in vlt. pte de vniuerſo. ꝙ ope demonum fit p modū vnū vel plures p̄cedēti dubio expſſos. virgines aūt tm̄ ad hoc idoneas demon mentit᷑ triplici de cauſa licet corruptis idem oſtendere valeret. Primo vt fingat falſo ſe caſtitatem amare quam odit. qꝛ caſtiſſimā virginem ſumme odit q̄ contriuit caput eiuſdem ſerpentis. vnde inſideat᷑ calcaneo eius. vn̄ de⁹ ait ſerpenti. inimicicias ponā inter te ⁊ mulierem et ſemen tuū et ſemen illius ipa conteret caput tuū et tu inſidiaberis calcaneo eius. Gn̄. iij. Secūdo vt ſic animas maleficoꝝ ⁊ eis crendentium decipiat ad amiciciam demonum inclinatas p infidelitatis vicium ſub ſpecie boni non ſub ſpecie mali. Tercio vt corpa ſic ledat innocentum vel minus vicijs infectoꝝ. Nam poſtea vt p experientiam patet tales habent viſum frequenter horribilē ꝙ ante ex veſtigijs demonum relictis in oculis vel facie videntis. G Queſtio iij. an veritaſ aliqua ſubſit his que dicūtur de monte veneris. vbi cum pulcerrimis feminis dicūtur quidā frui luxuria et voluptate ad placitum. Rn̄. Vuilhel. vbi s̄. li. de vniuerſo. ꝙ ficticium eſt totum. licet

demonum ope tales homies illudā t' modis tactis in primo dubio vt in veritate eis fieri videat' quod tamen in apparencia fit vñ refert ꝙ quidaʒ miles ſe ſic putabat frui femia quadam luxurioſe que euigi lāſ ſe repit i luto qdaʒ realiter āple cti q̄dā cadauer mortue beſtie ·ib·

Queſtio quarta an veritas ſit ꝙ q̄ dam in linea reni beg utte famant te circa bernenſe opidum i quo refe et eis credentes de quodem mon= runtur eſſe abſcouditi i antro fieri ⁊ femine deuotiſſime viuentes nul lam cōmunionē hñtes cum alijs fid libus niſi ꝙ in feſtiuitab⁹ p ſacra mentis recipiendis tranſferuntur p aera ad quoſdam ſibi notos pſ bi= teros in procbijs Rñſio ꝙ demonū opa iſta ſūt ꝑut fundit⁹ inueſtiga ui ⁊ laquei i nocentum ſicut i prece dentibus duobus dictum eſt dubijſ noui em̄ quandam deuotam ſancti monialeʒ quā diabolus quidaʒ mul to tpe impugnauit etiaʒ viſibiliter qui hanc de manaſterio conabatur educere illeſam ſub tali de quo que rit' mendacō ſed mendita eſt iniqui tas ſibi· nam ipa reſtitit de cōſilio prudentum et demonem non curra uit

Queſtio quinta qd̄ ſcien dum eſt d̄ nocturnis exercitib⁹ qui aliquando dicunt' videri· et vñ p ueniant tales apparencie et cur ap parēt· Rñ· ſʒm vilh· vbi prius· et ſe cundum tho· in· iiij· d· xlv· ꝙ aliqñ viuentibus tales apparent· Et pōt cōtingere ꝙ ſeptem modis fit ap= parencia talium exercituū· aliquā do ope et pñtia bonoꝝ angeloꝝ ſi= cut heliſeo factū eſt in adiutoriuʒ contra ſirios eū capere volentes· iiij· Reg· vj· aliqñ fiūt exercitus d̄ monū ab eiſdē viuoſ deludere vo= lentes· Sicut rex demonum cū ſuis apparuit beato martino i ſpecie xp̄i martinum coronare geſtiētes ꝑ me ritis· Jta in vitas patrū de quibuſ dam legit'· Jtem i libro dialogoꝝ beati greg· de cōgregatōe demonū iudicia inter ſe diſcernentiū ſuper reos legim⁹ aliqñ apparēcia ſancto ruʒ patria exiſtencuʒ qui ꝓpria vir tute ad viuos veniſſe legunt' eis i adiutoriū ſicut ſanct⁹ felix martir qui ciuib⁹ nolanis apparuit a bar= barıſ obſeſſis· Et idem credendum eſſe de alijs ſanctis prout aug· reci tat li· decura pro mortuis habenda aliquādofit ab animabus que ſunt i purgatorio vt ſuffragia expectāt vt beatus gre· in· iiij· dlaio probat multipliter· Et vilh· ſimul et aliqñ fit ab animabus damnatis ad eru= cionem hoim et ad terrorem aliqñ fieri pt erudicōe et in miſſiōe bono ruʒ angeloꝝ inſpiritū viuentis ali cuius ſine reali apparencia· aliqñ e tiam fieri pōt mera de cepcōne de= monum ſicut in primo dubio dictū eſt Ex quo et falſuʒ eſſe quod dam nate aie nunquam infernum exeāt imo hoc aliqñ fit dicit· ſ· tho· ſed p tunc damnacōnem ſecū ferunt· vnd̄ dicit tho· etiā modum quo iſte ap= paricōnes fiūt aſſignando· quāuis iquit anime ſanctoꝝ vel damnato rum principaliter aſſint vbi appa= rēt non tamen credendum eſt hoc ſēp accidere aliquādo em̄ hmōi ap paricōnes fiūtvel in dormiēdo vel in vigilando opacōne bonoruʒ vel maloꝝ ſpirituū ad inſtructōnē vel deceptionem viuencium ſicut etiaʒ et viui hoies aliqñ alijs apparēt ⁊ eis multa dicunt in ſomnis cuʒ tam

tam̄ cõſtet eos non eſſe pñtes ſicut
aug·ꝑ multa exempla ꝓbat·in li·ꝺ
cura ꝓ mortuis hñda· lꝫ Queſ
tio·vj·an verũ ſit ꝙ aliqui hoies
ſint ſilueſtres·Rn·Alb·in de aĩ·ꝙ
ſic vel ſaltez monſtra hominũ ſunt
Sunt em̄ in quintuplici differẽtia
que in ſiluis apparent in humana
ſpẽ aliqñ veri hoies ratõnales ſi:
cut plures patres ſancti leguntur
ĩ vitaſpatrꝝ nudi et irſuti qꝺamo
do vel tecti folijs heremiticam vi
tam ſoli duxiſſe Et aliqñ pro beſtijs
a tirannis a caſu ĩ retib⁹ ferarꝫ cap
ti aliqñ ſunt monſtra quedaz in hu
mana natura ratõnalia tamen ſicut
ſatiri qualem vidit beat⁹ anth·cuz
paulum primũ heremitam queſiuit
Sicut ſcribit beat⁹ Jero·ait em̄ ſa
tir⁹ ad anthoniũ mortalis ego ſuz
vn⁹ ex acolis heremi legacõne fun
gor gregis mei·precamurqꝫ vt cõ
munẽ dñm pro nobis deꝑceris quẽ
pro ſalute mundi olim veniſſe cog:
nouim⁹ et in omẽz terram exiuit ſo
nus eiuſ·Erat autẽ humũtio ad vn
cis naribus fronte cornib⁹ exaſpe
rat⁹ cui⁹ extrema pars in caprarũ
fines ꝺſinebat·aliqñ ſunt qui appa
rent veri hoies ſed neglecti et ve:
lut beſtie facti Sicut hodie ſũt cir
ca terram galiciã inhiſpanis inſuliſ
hoies domeſticos fugientes velut
fere vt docet exꝑiencia de talib⁹ e
tiã vident᷑ fuiſſe mas et femĩa cir:
ca ſaxoniã capti ꝑ venatores ꝺ qui
b⁹ refert alber· in ꝺ aiali· ꝙ oĩno
ſpeciem humanã videbantur habe
re·ſed velut m oriones eſſe videbã
tur·vir viu⁹ ſed femĩa mortua capi
ebatur aliqñ ſunt pigmei qꝺ aĩal ſe
cũdum Alber·vbi pri⁹ eſt multum
ſimile homi qꝛ erecte incedit ma:
nib⁹ vtitur ad oꝑa quedam loquit᷑
lingua·Et tñ ſimpliciter pl⁹ eſt be
ſtia quam homo licꝫ ſit nobili⁹ aĩa
lium infra homĩez· aliqñ etiam de:
mones ĩ ſiluis apparent eſſe hoies
vel femĩe vt decipiant incautos·ſi
cut ꝯmuiter habet᷑ in vitaſpatrũ
L·Queſtio·vij··an verꝫ ſit ꝙ
malefici poſſint facere vera anima
lia arte ſua·Rñ ſꝫm Alber·vbi ſ̃ ꝙ
ſic deo ꝑmittente aliqñ imꝑfecta q̃
dam aĩalia procurare pñt fieri non
inſtanti ſicut de⁹ facere p̃t ſed mo:
tu quodam licet ſubito ſicut patet
de maleficis ſꝫm auꝫ·et·exoꝺ vij·
vbi glo·ſtrabi ſuꝑ iſto vocauit pha
rao ſapientes·dicit ꝙ demones diſ
currunt ꝑ mũdũ et colligunt diuer
ſa ſemina et ex eorum adaptatione
pñt prorumpere diuerſas ſpecies·
Et glo· ibidem ſic dicit duꝫ ꝑ incan
tatõnem demonum malefici aliqꝺ
efficere conant᷑ diſcurrunt ꝑ mun:
dum et ſemina ſubito eorꝫ de quib⁹
hoc agit᷑ afferunt· et ſic ex illis ꝑ:
mittente deo nouas ſpẽs rerꝫ ꝓdu:
cunt licet ergo demonum oꝑe fieri
pñt deo ꝑmittente fera talia non il
luſoria id eſt ſolum apparencia ta:
men talia dicuntur ſigna mendatia
ſemꝑ·qꝛ demones talia ſolum ⁊ pri
cipaliter faciunt ad ſeducẽdum ho
miẽs videtes·propter qꝺ ij·teſſa·
ij·dicit apoſto·de antixp̃o ꝙ aduẽ
tus eius erat ſꝫm oꝑatõnem ſatha:
ne in omni virtute et ſignis et pro:
digijs mendacib⁹ ſancti autẽ mira
cula dei virtute increata impetrãt
vtilia fidei et inſtãtanee cũ placet
altiſſimo· M Queſtio·viij·an
oꝑe demonum tranſformacões pñt
fieri hoĩum in beſtias ſicut ĩ lupos
et huiuſmodi·Rñ·ꝙ non·vñ·xxvj

q·v·Epi ex cōſilio acquirenſi ſic dr Quiſquis credit poſſe fieri aliquaꝫ creaturam aut in melius aut in deterius immutari aut tranſformari in aliam ſpeciem vel in aliam ſimilitudinē niſi ab ipo creatore qui oia fecit et ꝑ quem omnia facta ſunt ꝓculdubio infidelis eſt et pagano deterior· Idem late oſtendit beatus Aug·de ci·dei·li·xviij·c·xvij·vbi oſtendit ꝙ demones faciunt tales tranſformacōes nō realiter ſed viſum humanū decipiendo·Sicut oſtenſum eſt dubio primo multis modis vn̄ Aug⁹·ibi dicit ꝙ famoſiſſima maga circes mutauit ſocios vlixis in beſtias· Et quedā ſtabularie mulieres cōuertebant hoſpites ſuos in iumenta onera portantia·Refert etiam ſocios diomedis in aues cōuerſos et poſtea longo tp̄e circa templum diomedis volabāt· Et qđ p̄ſtantius narrauit de patre ſuo veraciter qui dicebat ſe caballum fuiſſe et annonam cū alijs animalib⁹ baiulaſſe·Nam vt Aug·ibidē ſoluit in primo ſola apparentia fuit ⁊ occulorū deceptio·In ſcđo et quarto vera onera fuerūt que demoneſ inuiſibiliter p̄ntes portauerūt·In tercō vero ſocij diomedis ꝑ demones fuerūt de medio ſubito ſuatracti et aues vere loco eoꝝ immediate poſite que ibi volauerūt in nullo aūt p̄dictoꝝ de homine vere factū fuit irracōnale animal·ſed ſolū apparenter·dicit tn̄ Tho·j·pte·q·cxiiij·ar·iiij· ꝙ om̄es tranſmutacōnes corpalium rerū que poſſunt fieri ꝑ aliquas virtutes naturales ad quas ꝑtinent ſemina que in elementis hui⁹ mundi inueniūtur poſſunt fieri ꝑ opacōes demonū h mōi ſeminibus adhibitis·Sicut cū aliqua res tranſmutat² in ſerpentes· vel ranas que ꝑ putrifactionem generari poſſunt·Ille vero tranſmutacōnes corpalium rerū que nō p̄nt virtute nature fieri nullo mō opacōne demonū ſꝫm reiueritatem ꝑfici p̄nt ſicut ꝙ corpus humanū mutetur in corpus beſtie· aut ꝙ corpus homis mortui reuiuiſcat· Qđ ſi fieri videat² apparentia eſt ſicut oſtenſum eſt queſtione prima ℞

Queſtio nona·vnde ergo prouenit ꝙ quidam lupi tam crudeliter aſtute ⁊ ꝑticulariter homies cōmedunt·Rn̄·ſꝫm alber·in de aīalib⁹·⁊ ſꝫm alios ꝙ ex ſeptem cauſis prouenire pōt·Aliquando propter famiſ augmentū·Sicut et cerui·Aliqn̄ ⁊ alie beſtie hominib⁹ appropiquāt· Aliqn̄ propter ferocitem viriū·in frigidis em̄ regionibus ſunt corpe minores et magis aſperi et feroceſ ſicut etiam tēpe coitus·et quando habent catulos· vt Ariſto·dicit li·de animalibus ſunt magis ſeui ſicut canicule aliquando propter aſtuciam ⁊ ſenium·Lupi em̄ quanto ſunt ſeniores tanto deteriores· et nocent hominibus·quia nō poteſt venari beſtias propter etatem et dentes eoꝝ conſtringunt² aliqn̄ ꝓpter experienciam humanaꝝ carniuꝫ que quia optime ꝯplexionate ſunt ꝑ cōſequens dulciores ſunt·Vnde ſicut voluptas leccatorem trahit ad voluptuoſum cibuꝫ ſic humane carneſ a lupis aut ī ſepulchro aut poſt bellū hoīm vel alio mō guſtate·aliqn̄ ꝓpter cerebrum rabidū·Efficiunt² em̄ ſicut canes rabidi ⁊ tūc quencū qꝫ muenerint trucidant·ſicut et canes aliqui aliqn̄ ꝓpter opationem

demonum vt homies credant homi nes et vetulas falſo in beſtias mu= tari. ſicut pagani putabant. vnde demonis opere potuit illd fieri. qd refert vincen. in ſpecu. hiſto. li. vj. ca. xl. in gallia inquit ante xpi incar nat onem et ante bellum punicum lupus vigile vagina gladium abſtu lit. Et Vuilh. vbi ſ. refert de quo= dam viro qui ſe cōuerti putabat in lupum certis tempibus quib⁹ i an tris latitabat. Illuc em̄ certo tem= pore iuit et opere demonis velut dormiens iacuit. et ſibi interim cū fixus maneret videbatur ꝙ lupus iſte ipe factus circuiret pueros de= uorando. et cū illud realiter ſolum demon quendam lupum poſſidens faceret putabat falſo ſe ſomnians circuire. quomō tam diu dementa= tus eſt vir ille quouſqꝫ inuent⁹ eſt iacere in ſilua raptus mentaliter. Aliquando etiam fit propter occul tum vel manifeſtū dei iudicium ꝙ demonum vel inſtinctu lupi ꝓpter peccata parentū vel puerorum ta= les damnificant ſicut factum legi= mus. xlij. pueris qui deridendo he= liſeum dicendo. aſcende calue aſcen de calue a duobus vrſis de ſilua ex euntibus ſtatim iugulati ſunt. iiij. Reg. ij. Et de leone qui prophetaꝫ dei iuſſum non implentem occidit. iij. Reg. xiij. Sic etiam vt in hiſto= rijs legimus tempe Auiti epi vien= ſi latanie minores que ante aſcenſi= onem dn̄i celebrant² triduo inuen= te ſunt quādo lupi ciuitates intran tes ibi homies vorauerūt publice hec deus cōminatus eſt Leuit. xvj. dicēs. Si nō feceritis mādata mea emittam i vos beſtias agri que cō= ſumāt vos et pecora veſtra. ⁊ deu

tro. xxxij. Dentes beſtiaꝝ immitaꝫ in eos cū furore trahentium ſuper terram atqꝫ ſerpentium. Quod oſ̄n= dit de⁹ effectu. iiij. Reg. xvij. quā= do leones immiſit qui deuorabat idolatras in terra ſamarie loco ve rorum dei cultoꝝ poſitos. ¶

Queſtio decima quid d raptis femi nis in vngaria et alias que reſtitu= te ſenſibus mira dicunt de anima= bus in purgatorio in inferno d fur tiꝫ perditis et ſ.milibus. Rn̄det² ꝙ ſupſtitioſe agūt iſta opere demo= num deluſe ſicut in prima queſtiōe dictum eſt. Nec obſtat ꝙ candele aduſte nō ſentiant quando ſunt in raptu. quia diabolus mentem inte riorem ſic ſtringit ꝙ exterius nil ſentiunt. ſicut fit aliquādo in melā= colicis vel etiam naturaliter. Si= cut de quodam viro nomie reſtitu to refert beatus aug⁹. de ciui. dei. qui quādo voluit rapiebatur a ſen ſibus adeo ꝙ etiam vellicantes nō ſenſit. ¶ Queſtio. xj. vtrum de mones ſint qui nocturno tempore in collis equoꝝ quaſi ſtipas faciūt de crinibus vbi gutte ceree reperi untur et plura in ſtabulis beſtiarū facere videntur. Reſpondet Vuil= helm⁹ ꝙ ſic niſi homies talia ex a= ſtutia facerent artificialiter. ¶

Queſtio duodecima vtrū demo= num opere capſiones puerorum fi ant. Sic ꝙ infantes ponantur qui non impinguantur ſed ſemper miſe ri ſunt. Reſpondet Vuilhel ꝙ ſic. quando parentes infantes nō ora= tionibus et cruce muniunt. Tunc e nim demon vicem infantis gerere poteſt. vel tranſlationem facere deo permittente. Vix tamen talia ſunt credenda fieri ope demonum

niſi litteratorum iudicia aſſint·

R Queſtio·xiij·vtrum demon localiter poſſit tranſferre aliquē hominem de loco ad locum inuitū Rñdet Vuilhel·ꝙ ſic·Sicut em̄ bon⁹ angel⁹ tulit in circinocapitis abacuck de iudea i caldeā·Exemplū illud habes dubio tercio·ſed vt in p̄cedenti dubio dictū eſt et in ſolucōne primi dubij credendum eſt talia ſolum vt ꝑlurimū in ſpiritu id eſt i imaginatiua homis fieri n̄ realiter niſi forte raro·vt tenet dn̄s alber·Vlri·in ſum·Qd aūt aliqn̄ corꝑalr fiat et localiter patꝫ de puero quiquenni cuiuſdā nobiliſſimi viri qui puer monachus protunc factus a monaſterio nocte illatus eſt ꝑiſtrino clauſo vbi mane reptus ſe per quoſdam dixit ad magnū cōuiuium delatum et vt cōmederet iuſſum et ꝑ ſuperiora ꝑiſtrino immiſſuꝫ vt refert pe·damiani·Et habet̄ in ſpe·hiſto·li·xxvj·c·xliij·ꝙ autē aliqui maleficiati vel amore mulierum capti dicūt ſe nō poſſe cōtinere quin oporteat eos currere ad amaſſias·verum eſt in pte et in pte falſum·Nam ſi dei grām vellēt inuuocare et facere quod in ſe eſt vt ꝯterent̄ de peccatis de⁹ illa eis dimitteret et graciam infundendo robor reſiſtendi demoni tribueret·Et ſic eos ad peccatū nemo poſſet cogere vel mouere localiter Sed ſi illa renuūt nō mirum eſt ſi in poteſtate demonis poſiti eoꝝ dn̄s eis dn̄atur diabolus vel voluptatis appetitus·dicit em̄ beat⁹ Aug⁹·in omel·ſup illo verbo Joh·vj·nemo pōt venire ad me niſi pater me⁹ traxerit eū trahit vnumquenqꝫ ſua voluptas·Oſtendis cui viridem ramum et te ſequit̄·nullo ſcꝫ corꝑaliter trahente·Sic criſo·dicit ſup Math·xx·de aſina quam xp̄s equitauit·ꝙ cū demon voluntatē homis peccato poſſidet quaſi ad libitū trahit quo placet·Exemplum dans de naui in mari ꝑdito gubernaculo que ad venti libitū ꝓijcitur·ita equo potenter inſidens·ita rex tiranni habēs poſſeſſionē

R Queſtio·xiiij·Quis faciat illos ſtrepitus ⁊ luſoria illa audiūtur aliqn̄ et vident̄ vt in inquietacōibus domorum nocturnis vbi proijciūtur lapides vel inquietant̄ pulſu homies vel vident̄ incendi fantaſtici ignes vel alie ludicre opatiōes·Reſpondet̄ ſcḋm Vuilhel·et Caſſianū in colla·patrū·qn̄qꝫ illa fiunt et ſepe opere demonū talium qui plus nocere nō poſſunt homibus niſi in talib⁹ poteſtate diuina ligati·Ridiculoſi em̄ tales inutiles effectus demonū malignorū opera oſtendunt·Aliquando fiunt ſtudio malignoꝝ hominum qui domos volunt euacuari hominibus·vel lucrari tempalia ſub titulo falſo apparentium animaꝝ·vel ſub illo p̄textu introducere luxuriaꝫ vel furtum cōmittere·Aliquando etiā fieri poſſunt ex curioſitate homim volentium terrere proximos ioco·vel ex fantaſticis et melancolicis debilitatibus ꝑut experientia docet in prefatis eos qui mundum immundū nouerunt·Anime enim ſiue ſint damnate ſiue in purgatorio ſiue in celo nullatenus ſunt credende talia facere·quia primis non legitur admiſſum reliquis·qꝛ in caritate ſunt·Iſta trufatoria inutilia nō cōueniunt·vnde non eſt dubium quin demones aliquādo tales etiā

inquietudines faciant vt error paganicus redeat quo credebat᷒ animas defunctorum circa tumulos vel circa aras habitare nō in inferno· Si autē adessent anime de purgatorio tales verisimiliter aut vtilia opa vel salubria facerent et ostenderent aut auxilia a viuis peterēt sicut beatus Greg· ponit exemplū· in· iiij· dialo· ℭ Questio·xv· an demones possint ⁊ audeant grauiter hoīes ledere·Rnsio ſm Tho ꝙ sic·Possunt em̄ deo permittente quintupliciter ledere videlicȝ in rebus·fama·corpe· vsu racōnis et in vita·De rebus patet Job·j·et·ij· cui pecora·domum abstulit et liberos·de fama patet in legenda beati hiero· vt refert io·an· in heronimiano ꝙ diabolus se transformauit in formam sancti siluani epi in nazareth amatoris hieronimi·Qui demon primo feminam nobilem nocte in lecto procare et ꝓuocare cepit ad luxuriam verbis ⁊ deinde factis solicitauit ad malū·que cū clamaret demon in specie Epi sancti sub lecto femine se abscondit· vbi requisitus et inuentus ꝑ luxuriosa verba se mentitus est esse epm̄ siluanū·In crastinū igitur sanct᷒ vir disparente diabolo diffamatus est grauissime· que infamia tandē circa sepulcrum sancti hieronimi fatente diabolo in obsesso corpe purgata est· De corpe patet in beato iob qui ꝑcussus est a demone plcere pessimo· Job ·ij· De tali refert Sizibertus et Vincen·in spe·hist· li· xxv·c· xxxvij· ꝙ tempe luduici scdi impatoris in parrochia mogūtina quidam demon primo sepe lapides iecit et quasi mallio ad domos ꝑcussit· Et deinde publice loquendo furta prodendo et discordias seminando plures inquietauit· deinde om̄es cōtra vnum irritauit cui᷒ hospicium vbicunqȝ manebat incendit et ob illi᷒ peccata omnes pati affirmauit· vn̄ tandem tantuȝ agros ꝑ hospicio habere potuit ꝑ pter qđ cum p̄sbiteri latenias celebrarent multos lapidum iactibus demon vsqȝ ad cruentationē lesit· aliqn̄ quieuit·aliqn̄ seuit et ꝑ trienniū ista cōtinuauit quousqȝ ibi oia edificia incendio cōsumpta sunt· D nocumento vsuracōnis et vexacōne interiorum sensuum patet in possessis et a repticijs ꝑ euangelicas etiam historias De morte ⁊ ꝙ vita etiam quosdā priuet patȝ Tobie·vj·de septem viris sare virgis occisis qui propter luxuriosum effrenem appetitum in virginē sarā eiusdem nō erāt digni matrimonio

ℭ V Questio·xvj· vtrum malefici possint veraciter suis maleficijs homines ledere· et si sic quib᷒ modis et quibus reb᷒· dicūtur aūt malefici vt dicit isid·viij·ethimo·c·ix·ob facinorum magnitudinem hi elemēta subdit cōcuciunt scȝ ope demonū turbant mentes hominū ac sine vllo veneni haustu violentia tm̄ carminis interimunt vt lucanus dicit hec isid·Rn̄·ſm tho·in·ij·circa di· vij·et viij·et in·iiij·di·xxxiiij·⁊ cōmuniter ſm om̄es theologos ibidem scribentes ꝙ malefici omnib᷒ illis modis p̄nt procurare lesiones in hominib᷒ et eorum rebus coopante demone in quibus demon p̄t solum ledere vel decipere de quibus mōis iam dictū ē a principio huius materie de superstitionibus p̄sertim

qſtione imediate p̄cedenti videlicȝ xv·de hoc etiam infra dicet᷑·Non autem faciunt iſta immediate male f.corum opa actione propria et immediata·ſed talia fiunt p demones qui viſis malficijs imediate ex pacto dudum cum maleficis a principio mundi et tempe veteris idolatrie habito ſciunt qualem effectuȝ debent ad intentionem maleficoꝝ procurare vt exempli gracia·Scoba quam malefica intingit aque vt pluat non cauſat pluuiam· ſed demon talibus viſis· qui ſi deus pmiſerit poteſtatē habet in omnia corpalia et ī aerem vētos et nubes vt ſtatim talia pcurare ⁊ cauſare valeat·maga ſiquidem ſignū dat per ſcopam· ſed demon illud procurat et agit vt pluat per demonis actionem cui maga mala fide et ope ſeruit et ſe tradidit obſequijs illlius· vel alijs·Sic quando imaginem ceream vel ſimile ad maleficiendum aliquem·maleficus facit· vel quando maleficio alicuius in aqua· vel plumbo imago apparet quicquid maleſtie infertur tali imagini tale experit᷑ fieri imaginato· id eſt homini maleficiato puta pūctura vel alia leſura quecunqȝ·que leſio realiter quidem infertur imagini p maleficum vel p alium hoinem·ſed inuiſib liter demon maleficiatum hominem eodem modo ledit dei pmiſſione ſi demeruit reus X Queſtio·xvij·an licitum eſt talia maleficia tollere·Rn̄det᷑ ſm doctores ſub diſtinctione aut tolli poſſunt ſine ſupſtitioſis modis vt per licituȝ exorciſmum aut per orationem vel intercesſionem ſanctorum· vel per ſacramentalem maleficiati confeſſionem·vel p preciſam oſtenſionem ſeu indicationem alicuius qui ſcit vbi eſt imago vel per ſolum motuȝ localem vel modo congruo ſimili ⁊ ſic eſt licitum·aut non poſſunt tolli niſi p ſuperſticioſum modum vel per noua maleficiorum opera ⁊ ſic eſt illicitum·quia ſm apoſto·Non ſunt facienda mala vt eueniant bona· ꝑ Queſtio· xviij· an ne hi qui in caritate ſunt ledi poſſunt p maleficos · ſicut hi qui in peccato mortali·Rn̄·ſm Caſſianū in colla· patrum ꝙ nequaꝗ̄·Boni em̄ in rebus p demonē et ſuos ledi poſſunt in meritum eoꝝ et probacōnem vt in bonis fortune que ſunt exteriores res fama et ſanitas corpis·Sicut de beato iob patuit·qui in talib⁹ leſus fuit p demonē· ſȝ in nullū peccatum bonis hominibus inuitis p maleficia trahi poſſunt· licet tēptari valeant ab intra et in carne extra· ſed nullatenus violentari · Sic em̄ ponit exemplum caſſianus de duobus maleficis qui beatū Anthonium p tres dmones ſucceſſiue miſſos d cella mouere nequiuerūt licet temptatum ſe p hoc ſentiret Sed qꝛ ſigno crucis et oracōe temptationi reſiſtit in efficacia hominū fuerunt maleficia· Verū in peccatoribus demon poteſtatem maiorem habet et magnam· vn̄ veritas ait Luc·xj·Cum fortis armatus cuſtodit atriū ſuū in pace ſunt omnia q̄ poſſidet· ſi autē fortior ſupueniens vicerit illum vniuerſa arma eius aufert in quib⁹ ꝯfidebat 3 Queſtio·xix·cur malefici inſtrumēta ſue malicie p ſacramēta eccleſie vel p alia diuina tangi pcurāt vt filum trahendo p criſma ſacrū·vel

imaginem ceream ſub palla altaris
ad tempus ponendo· et ſimilia fa:
ciendo· Rñdet᷑ Demonis inſtinctu
iſta fiunt triplici de cauſa· Pꝛio vt
nõ ſolum homies ꝑ talia ꝑfidi fiãt
ſed etiam ſacrilegi diuina quantum
ineſt eis cõtaminando plus deũ cre
atoꝛem ſuum offendant intimius a
nimas pꝛopꝛias cõdemnent et plu:
res in peccata ruere faciant· Secũ
do vt deus ſic grauiter ꝑ homines
offenſus ſꝫm beati Aug· ſententiaꝫ
demoni maioꝛem poteſtatem in ho
mines malos tribuat quibus deus
cõcedit iratus quod denegaret ꝓ:
picius· Tercõ vt ſic ſub ſpecie boni
apparentis plures ſimplices facili:
us decipiat qui tacta diuinis rebuſ
et oꝛationibus a deo putat etiã ali
quid numinis obtinuiſſe vbi ſolum
maioꝛa peccata ſunt cõmiſſa· Aa
Queſtio· xx· eſt cur plura malefi
cia et ſupſtitiones exerceri ſolẽt ſa
cratioꝛibus anni tempoꝛibꝰ et pꝛe:
ſertim circa feſtum natiuitatis xp̃i
Rñ· ꝙ triplici de cauſa ſicut in p̃ce
denti dubio per omia· qꝛ feſta plus
frangũtur peccatis moꝛtalibus ꝙ̃
mechanicis opibus vt Augꝰ· dicit
li· de decem coꝛdis· Supſtitio autẽ
de maximis ſeruilibus operibꝰ de:
monis eſt cõtra diuinam reuerenti
am· Ratio ſcdi eſt ſpẽalis de Calen
dis ianuarij· qꝛ vt iſid· dicit li· viij
ethimo· c· ij· Janus a quo ianuariꝰ
menſis dictus eſt qui in circũciſiõis
xp̃i die incipit· idolum fuit diuerſis
faciebus cõfictum· vna tanꝙ̃ eſſet
finis anni p̃cedentis· et alia tanꝙ̃
eſſet pꝛincipium futuri et imminen
tis anni ꝓtectoꝛ et foꝛtunatus au:
toꝛ in cuiꝰ reuerentiã potiꝰ demo
nis i idolo venerati ſunt· demones
varias cõmotiones luxurioſas fece
runt ſtrenas et iocalia ſibi mutuo
homies tradiderũt· choꝛeas variaſ
duxerũt· menſas pꝛeparauerunt de
quibꝰ mentio fit ꝑ beatum Aug·
in multis locis et libꝛis· et· xxvj· q·
v· habes fere ꝑ totum· ſed has coꝛ:
ruptelas falſi xp̃iani imitantur ho
die circa eadem feſta· licet p̃dicacõ
ne ſanctoꝝ extirpate ſint in multiſ
locis· et tñ demonum opacõne alicu
bi tranſlata ad tempa carniſpꝛiuij·
quãdo cũ laruis et ludis et alijs ſu
perſtitionibus ſimilia fiũt Bb
Queſtio xxj· vnde prouenit ꝙ femi
ne ſepe in maioꝛi multitudine repe
riũtur ſupſtitioſe et malefice ꝙ̃ vi
ri· Rñ· ꝙ triplici de cauſa· Pꝛimo
qꝛ proni ſunt ad credendũ· fidẽ aũt
malam demon pꝛincipaliter querit
vñ Eccle· xix· Qui cito credit leuis
eſt coꝛde et minoꝛabitur· Secũdo
qꝛ a natura pꝛopter fluxibilitatem
complexionis facilioꝛis ſunt imꝓſ:
ſionis ad reuelacões capiendas ꝑ
impreſſionem ſepatoꝛum ſpirituũ·
vt Vuilhel· dicit vbi ſ· qua cõple:
xione cũ bene vtuntur multum bo
ne ſunt· cũ male peioꝛes ſunt· Ter
cõ qꝛ linguam lubꝛicam habent et
ea que mala arte ſciunt eis compa:
tibus feminis vix celare poſſunt ſe
qꝫ occulte cũ vires nõ habeant per
maleficia vindicare querunt facili:
ter· vñ Eccle· xxv· Cõmoꝛati leoni
et dꝛaconi ꝑlus placebit ꝙ̃ habita
re cũ muliere nequam· Breuis om:
nis malicia ſup maliciam mulieris
Cc Queſtio· xxij· vtrum credi
poſſit licite ꝙ demones incubi ſint
et ſuccubi mulieribus infeſti et fe
mias cognoſcẽtes· Rñ· Aug· de ci·
dei ꝙ ſic· ⁊ iſid· li· viij· ethimo· et

Tho·i multis locis·Quomodo aũt et quibus de cauſis illa proueniant Quomodo vel an liberari poſſit quis ab hac vexatione vide in dia=logo quem collegi de formicarum proprietatibus li·v· ¶Do· ¶Que=ſtio·xxiij·an ne poſſint aliq̄ regu le dari ꝑ quas agnoſcatur vtrũ ali quid ſit ſupſticõſum vel nõ· dicit᷑ aũt ſuperſtitio vt patet coll·ij·ſup illo que ſunt racõem habentia ſap i entie in ſupſticõne· Gloſa eñ dicit ibi ꝙ ſupſticõ eſt religio ſupra mo dum ſeruata· id eſt modis vel circũ ſtancijs malis et defectuoſis· Eſt vero religio virtus inclinans ad ex hibendũ deo racõne ſue excellencie debitum cultũ et honorem tam in cordis ꝙ corpis actib⁹· Rñſio ſꝫm Tho·ij·ij·q·xciij·ꝙ ſic ſaltẽ in ge=nere et litteratis ꝓut ex verbis eli citur ei⁹ ſancti et ſunt quinqꝫ· Pri ma eſt cũ gloria dei ſit finis noſter principalis quem in oĩbus quere=re debem⁹· attendatur an opus ſit ad gloriam dei et homo in oꝑe det principaliter gloriã ꝑ ipmqꝫ opus mens homis deo ſubijciatur· iuxta illud·j·Cor·x·Siue manducatis ſi ue bibitis ſiue aliud quid faciatis· omnia in gloriam dei facite· Scḋa videatur an opus quod fit et quod ꝑtinet ad aliquam abſtinentiã cor=poralem vel ad corꝑis exercicium vtꝝ ſit refrenatiuum cõcupiſcẽtie modo virtuti debito ſꝫm ritum ec=cleſie vel ſꝫm moralem doctrinam· qꝛ apoſto·dicit Ro·xij· Racõnabile ſit obſequiũ veſtrum loquendo de corꝑalibus exercicijs· Tercia vide=atur an opus ſit ſꝫm ſtatutum vni=uerſalis eccleſie· vel ſꝫm ſcripture ſacre teſtimoniũ vel ſaltem ſꝫm ꝑti cularem eccleſie ritũ aut de ꝯſue=tudine generali·que ſꝫm Aug·pro lege habenda eſt· vñ beatus Gre· ſcribit aug· angulorꝫ epõ dicenti· ꝙ ſint diuerſe eccleſie cõſuetudi=nes in miſſarum celebracõne· ideo inquit Gre· placet vt ſiue in roma ſiue in galliarꝫ ſeu in quacũqꝫ eccle ſia aliquid inueniſti qḋ plus omni=potenti deo poſſit placere ſolicite eligas· Diuerſe inquit Tho·eccle=ſie cõſutudines in cultu diuino in nullo veritati diuine repugnant et ideo ſunt ſeruãde et eas ꝑterire il licitum eſt· Quarta inſpiciatur an opus ad habitum vel exerciciũ ad effectum qui expectat᷑ habeat na turalem proprietatem vel non· de quo philoſophi medici et aſtrolo=gi inquantũ tales multa iudicare poſſunt et theologi· Quinta conſi=deret᷑ ſi ñ op⁹ ẽ merito res alicui⁹ ſcandali dati ꝓbens occaſionem ru ine·qꝛ tunc licet nõ eſſet ſupſticio=ſum·tñ propter ſcandalum eſſet di=mittẽdum vel differendũ vel occul te ſine ſcandalo faciendũ·quicquid eſt vni ex ꝓmiſſis cõtrarium timen dum eſt vt ſupſtitioſum vel vt pec catum·propter patriam illicitũ eſt exercere in nouo teſtamẽto cerimo nialia vel iudicialia veteris teſta=menti niſi de nouo inſtituta eſſent ab eccleſia vel gente·propter ideꝫ et propter regulam ſecũdam fatue faciunt vouentes nõ pectinare ca=put ſabbato·vel ieiunare die dñico tanquam meliori die et ſimilia·pro pter terciam ſuperſtitioſe agunt qui in ritibus alicuius eccleſie par ticularis in proceſſionibus vel hu iuſmodi ſe non conformant com=munitati niſi aliunde excuſetur·

propter quartam ſupſtitioſe agūt qui vtuntur caracteribus ignotis· vel nomibus ſuſpectis vel allegacō num modū nihil coopantibus natu raliter effectui qui expectatur· qꝛ pfata de ſe naturaliter nulli⁹ a: ctiuitatis ſunt cū ſint artificilia ſo lum et quantitates· Idē eſt de ima ginibus p aſtrologos factis et an: nulis ac lapidib⁹ ſuis artificialib⁹ Similiter q credunt ꝙ celi vel ſtel larum influētia aliquem neceſſitet ad aliquod viciū· propter quintā ſi res ſcandaloſa eſſet· notabiliter e: tiam benedictōnes alique que a ſe: cularib⁹ p verba deuota fiunt ſine malis ritibus ſuper infirmos eſſent ſaltem nō publice faciende. Ee Queſtio· xxiiij· vtrum faſcinacōes ſeu inuultuacoes habeāt efficaciā malam i puris a vetulis malis· Re: ſpondet tho· ij· ij· q· xxxvj· nō eſſet illicitum cauere ſi quis timeret no cumentū alicui puero ex oculo fa: ſcinante· quam faſcinacōnem ſic de clarat· j· pte· q· xvij· Nā vt inquit ex forti imaginacōne anime immu tant² ſpiritus corpis cōiuncti· que quidez immutacō ſpirituū maxime fit i oculis ad quos ſubtiliores ſpi: ritus pueniunt· Oculi em̄ inficiūt aerem cōtinuum vſqꝫ ad determia: tum ſpaciū· p quem modum ſpecu: la ſi ſint noua et pura contrahunt quandam impuritatem ex aſpectu mulieris menſtruate vt Ariſto· di: cit in lib· de ſomno et vigilia· Sic igit² cū aliqua anima fuerit vehe: mēter cōmota ad maliciā ſicut ma: xime i vetulis cōtingit efficit² ſm modum pdictum aſpectus eius ve: nenoſus et noxi⁹ et maxime pueris qui habēt corpus tenerum et de fa cili receptiuū impreſſionis· poſſibi le eſt etiam ꝙ dei pmiſſione vel ex aliquo occulto facto coopetur ad hoc malignitas demonū cū quibus ſortilege vetule pactū aliqd habēt hec ille· Ff Queſtio· xxv· Cur plus vexati videntur fantaſijs vel mirabilibus apparitionibus puer: pere et purgacōnis ſue tempore ꝙ̄ alie infirme pſone· Rñ· ꝙ triplici de cauſa· Prima ſm albertū· in de ſomno et vigi· pter cōdicōem ſue infirmitatis protūc horrende ima ginis faciliter naturaliter eis i ce rebro pſentant² quas demones vel ſimilia credunt eſſe cū nihil ſit rea liter· Secūda qꝛ tales ſepe vetulaſ pro famulab⁹ habent que ſunt ple ne ſupſticionibus· vñ gladio puer: peras de ſero quodāmodo benedi: cunt gallinam nigram lecto cōiun: gunt· ſi puerpere moriūtur in puer perio eas iam defunctas in eiſdem calcijs et veſtimentis quib⁹ veſti: te erant viuentibus propinquare certo tempe affirmant et multa ſi: milia fatua aſſerūt· Tercia qꝛ alie femine ſupſtitioſe puerperas cre: bro viſitant que etiam plura ſuper ſtitioſa ſolent ſeminare· pter que ſi puerpere cito talibus credūt· nō mirum ſi plus ꝙ̄ alie vel alij infir: mi fantaſiis fatuis a deo vexari p: mittuntur· iuxta illud Eccl· xxxiiij fantaſias patitur cor tuū niſi ab al tiſſimo emiſſa fuerit viſitatio· Gg Queſtio· xxvj· vtrū licitum ſit p carmina ſcripta vel verba ſac benedicere infirmos homines vel iumenta· et an licitum ſit eadem ſe cum deferre et portare que incan: tatiōis ſpeciē hēe vident² Incan: tatores em̄ dicuntur qui artē aliꝙ̄

verbis pagunt vt dicit Iſid· viij· ethimo· R̃n· Tho· ij· ij· vbi s· ꝙ ſic ſeptem codicoibꝰ ſeruatis· Vna eſt vt videatᷣ ne verba aliquid ꝯtineant quod ꝑtineat ad inuocacões demonũ exꝑſſas vel tacitas· Scda ne ꝯtineant ignota nomina· qꝛ ſꝫm Criſo· talia metuenda ſunt ne aliquid ſuꝑſticõis lateat· Tercia ne materia verboꝝ aliquid falſitatis cõtineat· qꝛ ſic eiꝰ effectus nõ poſſet expectari a deo qui nõ eſt teſtis falſitatis· Quarto ne ibi cõtineantur vana et caracteres inſcripti ꝑ̃ter ſignum crucis· Quinta ne ſpes habeatᷣ in modo ſcribendi aut ligãdi aut in quacũqꝫ hmõi vanitate q̃ ad diuinam reuerentiam nõ ꝑtineat· qꝛ alias iudicaretᷣ ſuꝑſticioſum eſſe· Sexta vt in allegacõe probacõne vel ſcriptura diuinoꝝ verborũ reſpectus ſolum habeatᷣ ad ſac̃ verba et ad intellectũ eoꝝ ⁊ ad diuinam reuerentiam ſeu ad virtutem diuinam a qua expectatur effectꝰ vel ad ſanctoꝝ reliquias a quibꝰ etiaꝫ prefata expectantur ſcdario licet a deo principaliter· Septima vt cõmittatur effectus qui expectatᷣ diuine volũtati qui ſcit vtrũ ſanitas vel tribulatio plus proſit inuocanti vel minus vel an obſit· Et hanc ꝯdicõem ponit Tho· in· j· ij· in materia de gracia et di· xv· in· iiij· alias erit licitum ſi nulla dictaꝝ ſeptẽ cõdicõnum opus infecerit· probat Tho· ꝑ illud Mar vlt· xp̃o dicente· Signa eos qui crediderũt· et cõſequenter· In nomine meo demonia eijcient· linguis loquentur nouis· ſerpentes tollent ⁊c̃· Item nõ minoris ſanctitatis ſũt verba dei ꝙ ſanctoꝝ reliquie dicente Aug· non eſt minus verbum dei ꝙ corpus xp̃i ſꝫ ſꝫm omnes licet reliquias ſanctoꝝ ſecum reuerenter portare· gͦ qualitercunqꝫ nomen dei inuocetᷣ rite ꝑ oracõem dñicam· ꝑ ſalutacõnem angelicam· vel alio modo licito ſpes haberi põt in eo cõmittendo effectũ diuine volũtati· Ex ꝑ̃dictis elicit ſanctus doctor ꝙ ꝑ̃dictis ſeruatis cõdicõnibus ꝑ diuina verba licitum eſt arcere ſerꝑẽtes· Et eadẽ racõe vt dicit quecũqꝫ animalia ſi ſolus reſpectus habeatur ad ſacra verba et ad diuinam virtutem· de ſerpentibus tñ caute eſt agendũ in incantacõnibus· qꝛ vt dicit ſepe tales habent illicitas obſeruantias· et ꝑ demones ſorciũtur effectũ precipue in ſerpentibꝰ· qꝛ ſerpens fuit primũ demonis inſtrumentũ ad hominẽ decipienduꝫ· Dub Queſtio xxvij· vnde ortum habeant benedictiones et carminacões quas vetule hodie ſuꝑ infirmos ⁊ viri quidã faciũt· R̃n· ꝙ principium hoꝝ fuit ſanctiſſimũ Sed ſicut omnia demonis inſtinctu deprauantᷣ mediantibus demonibus et malis hominibꝰ ita ⁊ diuina nomina· Nam apoſtoli ⁊ ſancti viri ſꝫm illud Mar· vlt· in nomine meo demonia eijcient· infirmos viſitarunt et oracões ſuꝑ eos ꝑ ſacra verba fuderunt· deinde ſacerdotes deuoti ſimilia rite pegerunt ꝑpter qd deuotiſſime oracões ⁊ exorciſmi ſancti reperiũtur in antiquis hodie eccleſijs ad om̃ia que homines facere vel pati poterant ꝑ deuotos viros applicati olim ſine omni ſuꝑſticõe ſicuti etiam hodie lr̃atos ⁊ ſacre theologie doctores noui qui infirmos viſitantes ſimilia verba egrotis applicauerũt

nō ſoluꝫ de demoniacis·Sed ſuper ſticioſi homies a ſe multa vana et illicita ad inſtar hoꝝ inuenerunt· quibꝰ hodie vtūtur circa infirmos homies et iumenta·nec clerus amplius ex ſua deſidia licitis vtiᵗ ver bis viſitando infirmos niſi raro ꝓpter quod Vuilhel·dictus durandi gloſator Raimūdi dicit ꝙ talia pre fata ſacerdos religioſus aut diſcre tus aut etiam laicus vir ſiue mulier excellentis vite ꝓbate diſcrecōiſ facere poteſt·fuſa oracōe licita ſuper infrmum nō ſup pomum aut ſuper cingulum et ſimilia·ſed ſup infirmantes·iuxta dictū Mar· vlti· Sup egros manns imponent· nec ſunt hmōi pſone ꝓhibende a talibꝰ niſi forte timeatᵗ ꝙ ad exemplum illorum indiſcreti ꝛ ſupſticioſi alij carminacōis ſibi vſurpent abuſum tuentes ſe exemplo illorū· Ji

¶ Queſtio·xxviij·vtrum ne credi poſſit licite ꝙ dmoniaci iuuari poſ ſint ꝛ melius habere ꝑ herbaꝝ vel lapidum aliquoꝝ applicatōneꝫ·Rñ ꝙ licet demon talibus inmediate arceri non poſſit quia ſuper omnia corꝑalia potencioꝛ eſt iuxta illud· Job·xlj·non eſt poteſtas ſup terrā que ei cōparari poſſit tamen ꝑ pfata que naturaliter compeſcere habent aliquas inanie vel alterius in firmitatis ſpecies quibus demon inſtrumētaliter vtitur in poſſeſſo homine leuius habere poteſt dmoniacus Et ſm quoſdam totaliter liberari xñ·xxvj·q·vlt·Et eſt autori tas beati hiero·demoniū ſuſtinenti licet petras vel herbas habere ſine incantacione·Ad idem eſt magiſter in hiſtoria ſcolaſtica ſup thobiam et Nico·de lira ſuper·j·Regū de ſaulis obſeſſiōe ·lxl· Queſtio xxix· vtruꝫ ſit licitū demones adiurare Reſponſio ſm tho·ij··ij·q·xc· ꝙ ſic dūmodo modi teneantᵗ debiti expreſſi ī·q·xxiij·ꝛ·xxvj·Pro cꝰ intellectu ſm eundem tho·Primo notandū ꝙ iurare ꝓmiſſorie eſt ſe ipm imobiliter ordinare ad aliquid agendum·Nam ille qui iurat iuramento promiſſorio ꝑ reuerentiam diuini nomis quod ad ꝯfirmacōem ſue ꝓmiſſionis inducit ſeipm obligat ad faciendū qđ promittit·Secūdo notandum ꝙ adiurare eſt per quandā ſimilitudinem iuramēti ꝓmiſſorij a ſe inducti aliū ad aliquid agendum prouocare·Terco notandum ꝙ ſicut homo iurando pro miſſorie ſeipm ad aliqua agendum ordinat ſeu ꝓuocat ita poteſt aliū ad agendum dupliciter prouocare· ſupiores quidem deꝑcando·inferiores aūt imperando ſeu compellēdo Et ſic eſt duplex adiurandi modus Vnus quidem ꝑ modū deꝑcationis vel inductionis ob reuerentiā alicuiꝰ ſacri·vel ꝑ modū amicicie ſeu beniuolentie·Alius modus eſt via imperij ſeu compulſionis·ꝑ hoc ad propoſitū·Primo em̄ mō non licet demones adiurare· quia videtᵗ ad amiciciam et beniuolentiā ꝑtinere qua nō licet ad demones vti·đ quo dicit Origines ſup Math·Nō licet ſm poteſtatem datam a ſaluatore adiurare demonia·Judaicū em̄ eſt hoc·iſto modo vtūtᵗ nigromantici adiurationibus demonū·Secundo aūt mō adiuratiōis ꝑ compulſionē videlicet licet nobis aliquid vti et aliquid non·Demones em̄ incurſu huiꝰ vite nobis aduerſarij ꝯſtituuntᵗ·Nō aūt eoꝝ actus noſtre di=

ſpoſicōi diuine ⁊ ſanctoꝝ angeloꝝ qꝛ vt dicit Aug·iij·de tri·Spirit⁹ deceptore regit² p ſpiritum iuſtum poſſumus demones adiurando per virtutem diuini nomis tanq̄ inimicos repellere ne nobis noceant vel ſp̄ūaliter vel corpaliter ſꝫm ptātez datam a xp̄o Luce·x·Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſup ſerpentes et ſcorpiones et ſup omnem poteſtatem inimici et nihil vobis nocebis·nō tamen licitū eſt eos adiurare ad aliquid diſcendū ab eis vel etiam ad aliquid p eos obtinē dum qꝛ hoc ptineret ad ſocietatem aliquam cū ip̄is habitam·pter qd̾ ſuper illud xp̄i·obmuteſce ⁊ exi·dicit Criſo·Mar·j·Salutiferū nobis dogma datur ne credam⁹ demonibus quantūcunqꝫ denuncient veritatez niſi forte ex ſp̄eali inſtinctu vel reuelatione diuina aliqui ſancti ad aliquos effectus demonum opacōe vtant²· ſicut legit² de beato Jacobo q̄ p demones fecit hermoginez ad ſe adduci· hec tho· ¶ Queſtio·xxx· vtꝝ liceat adiurare irracōnabilem creaturam·Rn̄det tho· ibidem q̄ ſic p modū compulſionis que referri tunc debet ad diabolū· qui in nocumentū noſtrum vtit² irracōnabilibus creaturis et talis eſt modus adiurandi in eccleſie exorciſmis p quos demonū poteſtas excluditur ab irracōnabilib⁹ creaturis·Si em̄ intencō referretur ad irracōnalem creatnram quo ad ſe que nihil intelligit vana eſſet·

¶ Queſtio·xxxj·vtꝝ homini liceat alium hominē adiurare·Rn̄·ſꝫm Tho·ibidem p modū depcacōiſ licet quelibet hominē imo deum et angelum adiurare p inuocacōnem diuini nomis vel alicui⁹ rei ſacre· ſed p modum compulſionis licet ſuperiorib⁹ reſpectu inferioꝝ quib⁹ etiam iuramēta imponere poſſunt i caſu nō tamen poſſunt inferiores ſupioribus p adiurauōem p modū compulſionis neceſſitatē imponere ſicut ſe ad iuramēta ligare poſſunt qꝛ ſic vſurparent poteſtatē in aliū quā nō habent·licet poſſint ꝓpter aliq̄ neceſſitatem inferiores ſuos ſupiores reſtringere tali genere adiuracōnis· ¶ Queſtio·xxxij· vtꝝ ſecularibus nō ordinatis ad exorciſtatum licitū ſit demoniacoſ adiurare·Rn̄·ſꝫm Tho·in·iiij·di·xxiij·q·iij·ar·j·ſub ar·ij· q̄ ſic nō tn̄ tanq̄ ex officio· ſicut etiā qd̾ mai⁹ eſt miniſtrare ad miſſam priuatam p̄ſertim licet ſeculari puro candelas accendere et hmōi que accolitatus ſunt ordinis·et tn̄ laicus p̄t ea facere ſed non ex officio·

¶ Queſtio·xxxiij·vtꝝ verū ſit q̄ malefice alienas vaccas lacte priuare valeāt ⁊ ſi ſic quale remediū poſſit applicari·Rn̄·ſꝫm p̄dicta p prima queſtione q̄ ſic vt patet queſtione xvj·Cū em̄ ſꝫm alber·in de aīalibus lac de natura ſit menſtruum in animali quolibet·Sicut fluxus talis humoris infirmitate aliqua reiſtrgitur vt dicunt medici de femina· idem pōt demon ſi a deo pmittitur i beſtia facere·Notandū tn̄ p ſolucōne ſecūde queſtionis q̄ iſti⁹ fluxus ſcꝫ lactis reſtrictio tripliciter fieri pōt·Vno mō ex cōdicōe naturali ſicut poſt cōceptum fetū·Alio modo ex infirmitate accidentali ſicut forte ex ꝯmeſtione alicui⁹ herbe que lac reſtringere habeat et alterare vaccam·Tercī° ex maleficō

Primo modo remedio non indiget· Scdo mō ſi quis ſciret naturale remediū applicare poſſet· Sicut etiā cōtra alias infirmitates pōt ſecluſis ſupſtitionibus tactis·q·xxiij·et xxvj· Contra tercium modū diuina remedia applicari poſſent ſicut dictū eſt·q·xxvj·vnde a deuotis pſonis et virginibus expertum habeo φ adhibito ſigno crucis et dñica oracōe cū ſalutacōe angelica trinis vel circiter ceſſat opus demonis ſi eſt p maleficiū·de hoc habes·c·ix·ſ·f·Nō aūt licet applicare ſupſticōſa vt quedam faciūt ſeruantes qdam brodiuȝ de die carniſpriuij qđ notat ſupſtitionē demonis· Q Queſtio·xxxiiij·vtꝛ p ſacra verba modis ante dictis et etiam liniatis licet ɔtra grandines ſeu cōtra tempeſtates procedere·Rñ·φ ſic·Certum em̄ eſt vt beatus Th·dicit Job j·φ demones grandines fulmina ⁊ tempeſtates deo pmittente procurare poſſunt·ſicut ɔtra Job fecerunt cui⁹ oues igne cōſumpte ſunt celeſti id eſt de aere deſcendente p demones procurato etiam ad conſumptionē paſtorum·Similiter vehementē ventum qui domū deiecit et ſeptem filios et tres filias interfecit ruina·vñ licitis remedijs demoni reſiſtere poteſt· quis hāc ob cauſam vniuerſaliter vel cōmūiter in eccleſia campane ɔtra aurā pulſant²·Tum vt tanꝙ tubas deo cōſecratas demones recedant a ſuis maleficijs·Tum etiaȝ vt popul⁹ excitatus deū ɔtra tempeſtates inuocet·Et eandem ob cauſam cū altaris ſacramento et ſacris verbis ad auram ſedendā procedit² cōmuniter ex antiquiſſima conſuetudine eccleſiaꝝ in gallia et in germania· fiant aūt talia ⁊ nō ɔtra ea que dicta ſunt queſtione·xx ij·Et in alijſ his cōcordare vident² iura ciuilia· C·de maleficis ꝛc̄·vbi notanter dꝛ· φ qui faciūt illud id eſt impedientes ne labores hominū ventorum grandiniſqȝ lapidacōe ſternant² nō pena ſed pmio digni ſunt· l·eorum ibidem· Q Queſtio·xxxv·de genetaliacis et fortuna vtꝝ aliqui homines ſint a natura bene vel male fortunati·et quid de fortuna tenendum ſit·Dicūtur aūt genetaliaci vt dicit Jſid·viij·ethimo·c·ix· propter natalium ɔſideracōnem ſiderum qui vulgo mathematici vocant²·fortuna vero vt ibidē dicit· c·ij·a fortuitis nomen habere dicitur quaſi deam quandam res hūanas varijs caſibus et fortuitis illudentē·vñ et cecam appellant eo φ paſſim in quoſ libet incurrens ſine vllo examine meritoꝝ et ad bonos et ad malos venit·hec iſid·Sed talem deam credere idolatria eſſȝ nec ita de fortuna loquitur Ariſto·ij·phi·nec inde fortūa bona·nec theologi·vñ queſtioni p̄fate rñdȝ ſanctus Tho·li·iij·ſumme ɔtra gentiles·q·lxxxvij·⁊ ſequentibusu· Pro quorum intellectu notandum ſȝm eum· Primo φ alicui tunc bene dicitur a fortuna cōtingere qñ aliqđ bonum accidit ſibi p̄ter intencōem propriam·ſicut ſicut qui fodit vineam intencōne vites nutriendi inuenit theſaurū·potuit tñ talis intencōne aliena videlicet dñi ſui qui ſciuit ibi theſaurum abſconditū ex intentione dirigi·Male aūt fortunati dicit² ſi fodiendo frangit tibiam Scdo notat φ in homine ſunt tria

que a tribus celeſtibus cauſis diri
gūtur· voluntatis actus intellectꝰ
actus et coꝛpalia quoꝝ pꝛimum a
deo tm̄ et immediate· ſcd̄m ab ange
lo· et terciū a celeſti coꝛpe dirigitꝛ
Nam electiones et voluntates im=
mediate a deo diriguntur· dicente
puer· xxj· ſcriptura· Coꝛ regis ī ma
nu dn̄i· et quocūqꝫ voluerit inclina
bit illud· Et pħūs· deꝰ eſt qui opa=
tur in nobis et velle et pficere pro
bona voluntate· Cognicō vero hu
mana in intellectiua a deo median
tibus angelis oꝛdinatꝛ· Ea vero q̄
ad coꝛpalia ptinent ſiue ſint exteri
oꝛa ſiue interioꝛa in vſum hominiſ
venientia a deo mediantibꝰ ange=
lis et celeſtibus coꝛpibꝰ diſpenſan=
tur· dicit em̄ beatus Dio· c· iiij· de
Di· no· ꝙ coꝛpa celeſtia ſunt cauſe
eoꝝ que in hoc mundo fiunt· Cum
igitꝛ hō ſit oꝛdinatus ſꝫm coꝛpꝰ ſub
coꝛpibus celeſtibus· ſꝫm intellectū
vero ſub angelis· ſꝫm volūtatē aūt
ſub deo· poteſt ꝯtingere aliquid p̄
ter intencōeꝫ hoīs· qd̄ tamē eſt ſꝫm
oꝛdinē celeſtiū coꝛpoꝝ vel diſpoſi=
tionē angeloꝝ vel etiā dei· Tercō
notat ꝙ nihil pꝛohibet ꝙ etiā ali=
quis homo habeat ex impſſiōe coꝛ=
poꝛis celeſtis aliquā efficaciā in a=
aliquibus coꝛpalibus faciēdis q̄ a
lius non habet· puta medicus in ſa
nando et agricola in plantādo· et
miles in expugnādo· hanc etiā effi=
caciā multo pfectius deus homibꝰ
largitꝛ ad ſua opa efficaciter exeqꝫ
da· hec tho· Vnde Vuil· in de vni=
uerſo dicit ꝙ p experiencia habetꝛ·
Si meretrix nititur plātare oliuā·
non efficitꝛ fructifera· que tm̄ p ca
ſtū plantata fructifera efficitꝛ· Ad
uertēdū tam̄ hic dicit tho ꝙ p̄ fata
coꝛpis diſpoſicō et etiā angeli per
ſuaſio non neceſſitet homiem ad e=
ligendū qui liber eſt· pōt em̄ homo
non ſequi inclinacōꝫ qualitatis coꝛ
poꝛalis· et angeli pſuaſiōem· Quar
to notandū ꝙ aliqd̄ bonū pōt acci
dere homī ꝛ p̄ter intencōem ppꝛiā
et p̄ter inclinacōem celeſtiū coꝛpū
et p̄ter angeloꝝ illuīacōem· nō au
tē p̄ter diuiuā puidentiā queē fa=
ctiua ꝛ gubernatiua cuiꝰlibet en=
tis· Vnde reſpectu dei ſimpliciter·
nec pōt eſſe a caſu vel a foꝛtuna ſꝫ
reſpectu noſtre vel angelice natu=
re ¶ Queſtio· xxxvj· vtꝝ vel
quō differt aliquē eſſe bene natum
vel male· bn̄ foꝛtunatū vel male· be
ne gubernatū et bene cuſtoditū Re
ſpōdet tho· ibidē· q· lxxxx· Ex diſpo
ſicōe relicta a coꝛpe celeſti in coꝛ=
poꝛe noſtro dicitꝛ aliquis nō ſolum
bn̄ foꝛtunatus aut male ſed etiā be
ne natus· ſꝫm vero ꝙ ab angelo il=
lumiatur dꝛ bene cuſtoditus· Sed
ſꝫm ꝙ a deo in bonū inclinatꝛ dicitꝛ
bene gubernatus· Et qn̄ aliquis ex
impſſiōe celeſtiū coꝛpoꝝ inclinatꝛ
ad aliquas electōes ſibi vtiles qua
rum tm̄ vtilitatē ppꝛia racōne non
cognouit· Et cum hō ex lumie intel
lectualiū ſubſtāciaꝝ illuminatꝛ eiꝰ
intellectus ad eadē agenda· ꝛ ex di
uina opacōe inclinatꝛ eius volun=
tas ad eligendū aliquid ſibi vtile·
cuiꝰ rōem ignoꝛat dꝛ bene foꝛtuna
tus· Et ecōtrario male foꝛtunatus
qn̄ ex ſupioꝛibus cauſis ad ꝯtraria
eius electio inclinatꝛ Sicut de quo
dam dꝛ Jere· xxij· Scribe iſtū ſteri
lem virū qui in diebus ſuis non pꝛ=
ſperabitꝛ Ss Queſtio· xxxvij·
Vtꝝ homo poſſit eſſe bene foꝛtūa=
tus vniuerſaliter· id eſt vt aliquis

habeat in natura ſua aliquā diſpo=
ſicōēʒ vt eligat ſemꝑ vel vt in plu=
ribus aliqua quibus ꝯiūcta ſint ꝑ
accidēs aliqua ꝯmoda vel incōmo
da·Bñ·tho·ibidē Ex corpe celeſti
hō pōt habere talē impſſionem·qꝛ
natura tm̄ ad vnū ordinatꝛ·ea aūt
que hoī accidūt bene vel male ſʒm
fortunā nō ſunt reducibilia in ali=
quod vnū·ſed ſunt indetermiata ꝛ
infinita·ij·phi· Sed pōt eſſe ꝙ ex
inclinacōe celeſti inclietur ad eligē
dum aliquid cui ꝯiūgitur per acci
dens aliqd̄ ꝯmodum·ꝛ ex alia incli
nacōne aliud·ꝛ ex tercia terciū·nō
aūt ꝙ ex vna incliacōne ad omnia·
Ex vna aūt dina diſpoſicōe pōt hō
ad omia dirigi·Hec Tho· Ct
Queſtio·xxxviij·Vtꝝ per aſtra lici
te futura cognoſci poſſint·qd̄ diui=
nare dꝛ ꝑ aſtra·Bñ·Tho·ij·ij·q·lx
xxv·ar·v Quedam ſciri poſſunt ꝑ
certo·quedam nequaꝗ·quedam ex
cōiectura nō certitudinaliter·Cer=
titudinaliter pn̄t ſciri ꝑ aſtronimoſ
que neceſſario eueniūt ꝑ curſus ce
lorum vt eclipſes et aſpectus ſide=
rum adinuicem·Nō poſſunt aūt ſci
ri ꝑ ſidera duo que ſubtrahuntꝛ eiſ
que ꝑ certitudinem ſic ſciri nō pn̄t·
Primo effectus cōtingentes ꝑ acci
dens ſiue in rebus humanis ſiue in
naturalibus ſicut ſunt euentus for
tuiti et caſuales·qꝛ ex vj· Metha·
ens per accidens nō habet cauſan
et p̄cipue naturalem cuiuſmodi eſt
virtus celeſtium corpoꝝ·Secundo
meri actus liberi arbitrij quod eſt
facultas voluntatis et racōis ſicut
ſunt futura opa hominū ſolum a li
bero arbitrio dependentia· qꝛ nul=
lum corpus pōt ſic directe imprime
re in rem incorporeā qualis eſt vo
luntatis et intellectus· Iſtis ergo
duobus modis ex aſtris diuinare ē
ſupſtitioſum ꝛ illicitum·poſſunt tn̄
corpa celeſtia ad hoc inclinare libe
rū arbitriū diſpoſitiue inquantum
imprimunt in corpus humanū et ꝑ
ꝯſequens i vires ſenſitiuas ꝗ ſunt
actus corporalium organorum ꝗ in
clinant ad hūanos actus·qꝛ tamen
vires ſenſitiue obediūt racōi ex·iij
de aīa·et·j· Ethi· ideo nulla ne=
ceſſitas ex hoc libero arbitrio im=
ponitꝛ·ſed cōtra inclinacōem cele=
ſtium corpoꝝ homo pōt ꝑ racōem
opari·Si quis vero vtatur ꝯſide=
racōe aſtrorum ad p̄cognoſcendum
futura que ex celeſtibus cauſantur
corporibus·puta ſiccitates et plu=
uias et alia hmōi nō erit diuinatió
ſupſtitioſa et illicita·hec Tho· Di
cit etiā dn̄s alber·ſup·iiij·c·de di·
no·ꝙ inferiora nō pn̄t i ſuperiorib⁹
cognoſci certitudinaliter ſed tantū
coniecturaliter· et adducit ad hoc
ptolomeū Ariſto·et Auicn̄· multis
racōibus· Vꝝ Queſtio· xxxix·
vnde ergo ꝑuenit ꝙ aſtrologi ex
cōſideracōne aſtroꝝ frequenter ve
ra pronunciant etiā in his que pti
nent ad humanos actus·Bñ·Tho·
ij·ij·q·x·c·v·ar·v· hoc cōtingit du
pliciter·Vno quidem mō qꝛ plures
hominū paſſiones corpales ſequun
tur·ꝛ ideo actus eoꝝ diſponuntur
vt in pluribus ſʒm inclinacōem cele
ſtiū corpoꝝ· pauci aūt ſunt ·i· ſoli
ſapientes qui rōe hm̄oi inclinacōeſ
moderentꝛ· Et ideo altrologi i mul
tis vera pronūciant et precipue in
cōmunibus euentib⁹ qui dependēt
ex multitudine ꝛc̄· Alio mō propter
demones ſe immiſcentes·vn̄ Aug·
dicit i·ij·ſup Gn̄·ad lr̄am·fatendū

eſt qñ a mathematicis vera dicũtᶻ
inſtinctu quodam occultiſſimo dici
qđ neſcientes humane mentes paci
untᶻ qđ cũ ad decipiendos homĩes
fit ſpirituũ immũdoꝝ et ſeductoꝝ
opacõ ē quibꝰ q̃dã vera di tpalibꝰ
rebus noſſe promittũt· vñ ꝯcludit
Quapꝑter bono xp̃iano ſiue mate=
matici ſiue quilibet impie diuinan=
tium· et maxime dicẽtes vera cauẽ
di ſunt ne ꝯſorcõ demonioꝝ aĩam
deceptã pacto quodã ſocietatis ir=
retitant Xx Queſtio· xl· Vtrũ
licitũ ſit ꝯiecturare futura per au
guria· et per alioꝝ aĩaliũ motꝰ ſeu
voces vel geſtus· Augures autem
ſunt dicit Yſid· vbi priꝰ qui per vo
latus auium et voces intendũt ali
qua ſigna rerũ vel obſeruacões im
prouiſas hominibus occurrẽtes· qui
et aruſpices dicuntᶻ· Aruſpices
tñ proprie qui oculis et viſu· auſpi
ces vero qui auditu et ex voce ꝯie
cturant· Bñ· tho· ibidẽ ꝙ ſic· ſub di
ſtinctõe tam· Nam cũ bruta aĩalia
non habeãt niſi animã ſenſitiuã· cꝰ
omẽs potentie ſunt actus corꝑaliũ
organoꝝ· ideo ſubiacet eoꝝ anima
diſpoſicõi ꝯtinentiũ corpũ· et pri=
mordialiter celeſtiũ corpoꝝ Et idō
nihil ꝓhibet aliquas eoꝝ opacões
eſſe futuroꝝ ſigna inquantũ ꝯfor
mantᶻ diſpoſicõnibus corpoꝝ cele=
ſtium et aeris cõtinentis ex qua ꝓ
ueniũt aliqui futuri euentus· in hᵒ
tñ duo cõſiderari oportet· Primum
quidem vt hmõi opacões nõ exten
dantᶻ niſi ad ꝑcognoſcenda futura
que cauſantᶻ ꝑ motus celeſtiũ cor=
porum vt ſupra dictũ eſt· Scđo vt
nõ extendantᶻ niſi ad ea que aliqua
liter ꝑtĩt ad hmõi animalia ꝑtinere
Conſequũtur eñ aĩalia cognicõem
quandã naturalem et inſtinctũ tri
pliciter· Vno mõ ꝑ celeſtia corpora
ad ea que eoꝝ vite ſunt neceſſaria
ſicut ſunt immutacões que fiunt ꝑ
pluuias· ventos· ⁊ alia hmõi· vñ ſi
quis ex hoc ꝙ cornicula frequẽter
crocitat ꝑdicat pluuiam cito ven=
turã nõ eſt illicitũ· Alio mõ inſtin
ctus hmõi cauſantᶻ ex cauſa ſpũali
bona angelo vel ex deo vt patet in
columba ſup xp̃m deſcendente Lu·
iij· Et in coruo qui pauit heliam· iij
Regũ· xvij· et in ceto qui abſorbuit
⁊ eiecit ionam· Jone· j· Alio mõ ex
cauſa ſpirituali mala vt ex demoni
bus qui vtuntur huiꝰ mõi opacõni
bus brutorum animaliũ ad implicã
dum animas vanis opinionibꝰ· Et
eadem ratio videtᶻ eſſe de omnibꝰ
alijs hmõi· Omĩs igitur hmõi diui
nacõ ſi extendatᶻ vltra illud ad qđ
põt attingere ſzm ordinem nature·
vel diuine ꝓuidentie eſt ſuꝑſticõſa
et illicita· hec tho· y Queſtio
xlj· vtrꝝ ꝑ omen poſſint futura co=
gnoſci· Eſt aũt ſzm Tho· omen ver
bum ex inſpirato prolatũ ex quo ſe
quitᶻ bonum alicuiꝰ· et tunc dicitᶻ
omen illiꝰ· Et ponitᶻ exemplum de
romanis querẽtibꝰ locũ aptum vt
ibi manerent et ciuitatẽ edificarẽt
et cũ veniſſent ad locum vbi nunc
eſt roma vexillariꝰ qui ferebat ve
xillum ꝑcedendo fixit illud in terra
dicens· Stemus qꝛ hic optime ma=
nebimus· et hoc verbum fuit acce
ptum ꝓ omine· Bñ· Tho· ibidem a=
liter eſt dicendũ de omine ꝙ de ꝑ=
fatis augurijs· qꝛ verba humana
que accipiũtur ꝓ omine nõ ſubdun
tur diſpoſicõi ſtellaꝝ· diſponuntur
tñ dupliciter· aliqñ ſzm diuinam ꝓ=
uidentiã· aliqñ vero ſzm demonis

opacōem· ſɔm primū modū cōiectu
rare eſt licitū· vñ gedeon qui in ca:
thalogo ſanctoꝝ hebre·xj·ponit
vſus fuit omine ex hoc ꝙ audiuit
recitacōem et interp̄tacōem cuiuſ:
dam ſomnij vt legit Judicū·vij·
Et ſimiliter beliezer ſeruus abrae
vt legit Geñ·xxiiij·ſed gedeon ob
ſeruauit recitacōem et expoſicōnem
ſomnij accipiens eadem ꝓ omine·
quaſi ordinata ad ſui inſtructionez
a diuina ꝓuidentia· et ſimiliter be
liezer attendit verba puelle oracōe
p̄miſſa ad deum·hec Tho·Secūdo
mō cōiecturare eſt illicitū quo mō
receperunt omen ſerui benedab re
gis ſirie qui audientes ab ore regiſ
iſrael achab hoc videlicȝ verbū· ſi
adhuc viuit frater meꝰ eſt·accipe:
runt ꝓ omine et feſtinantes rapue
rūt verbū ex ore eius atqȝ dixerūt
frater tuus benedab viuit·iij· Re·
xx· ȝȝ Queſtio·xlij· vtrum ex
arte phiſonomie diuinare licitū ſit
id eſt ex diſpoſicōe mēbroꝝ homis
cōiecturare de moribus hominum·
Rñ·dñs alber·li·j·de aiali·tracta·
ij· ꝙ ſic dūmodo caute fiat videli:
cet ſolū de natura coniecturaliter·
ſed de moribꝰ et electionibus non
diffinitiue iudicando et ad hoc plu
res allegat philoſophos vbi notat
primo ꝙ phiſonomia eſt ſciētia do
cens diuinare id ē cōiecturare d̄ af
fectibus hominū ꝑ phiſicas formas
membroꝝ·Scd̄o notat ꝙ ex multiſ
que ſunt in homie accipit cōiectu
ra illa·Primo ex ſanguine ſiue hu:
more·qꝛ ex talibus paſſionat facili
ter homo ⁊ afficit humore videli
cet quadruplici· ſanguineo·melan:
colico·colerico·flegmatico·Scd̄o
ex ſexu maſculinitatis et femineita

tis·Tercō ex oculis·capillis· auri:
bus·facie et alijs membris patenti
bus·Propter qd̄ ptholomeꝰ dicit·
diuinare meliꝰ ex ſtellis ſecūdis et
verius·Stellas ſcd̄as vocans figu
ras et accidentia inuenta in rebus
phiſicis que a ſtellis ſupioribꝰ im:
preſſa materie ſcimus·ſed ſupioreſ
ſtelle aliqñ nihil imprimūt licet in
eis nō deficiat·ſed in materia infe:
rius indiſpoſita· Tercō notat ꝙ ni
hil p̄fatoꝝ neceſſitat voluntatem·
vñ nullus diffinitiue iudicandus ē
ex talibꝰ malus eſſe niſi manifeſtū
ſit ſuū malum· licet p̄fata aliqñ in:
clinent aut ſignēt inclinacōnem af
fectus· vñ ꝑ tria poteſt quis ɔtra
talia opari·Primo ꝑ hoc ꝙ mēbrū
quod inſpicit eſt forte ſignū ꝑ acci
dens infirmitatis aliciꝰ et nō na:
ture·Scd̄o ꝑ liberū arbitrium quo
vt philo·in·iij·Ethi·dicit·Sumus
domini noſtraꝝ actionū·Tercō per
habitum virtutis vel ɔſuetudinē·
Vnde ariſto·refert diſcipulos ipo:
cratis eiꝰdem faciē optime depictā
obtuliſſe philemoni optimo phiſo:
nomo·qui iudicauit illud eſſe viri
luxurioſi et deceptoris idolū·qd̄ cū
indignāter ipocrati retuliſſent·rñ:
dit vere iudicauit qꝛ ad hoc natu:
ra inclinauit·Sed illud qd̄ natura
nō dedit amor virtutū et phie ɔtu
lit·ſcȝ ɔtinētiam et fidē· hec alber·
Certū aūt eſt ꝙ gratia plus valet
ꝙ omia ante dicta·vnde deuotivi
ri minus alijs ſunt iudicādi·vñ ar:
tē p̄fatā approbat ſalo·puer·xvij·
In facie prudētis lucet ſapientia·
oculi ſtultoꝝ in finibus terre Et ec
cle·xix Ex viſu cognoſcit vir·⁊ oc:
curſu faciei cognoſcit ſenſatus Sȝ
iudicia veritas vitare iubet cū iu:

deis ait Jo·vij·Nolite iudicare ſe cundū faciē ſed iuſtū iudiciū iudica te ¶ Queſtio xliij·Utrū aliqua vera ſciētia per artē notoriā poſſit acquiri·Eſt aūt ars notoria quedā obſeruātia qua per ieiunia abſtinē tias et orōnes verbales cum inſpe ctione quarūdā figurarū ſeu cara cterū ac prolacōe verborū ignotorū et ſimiliū quis ſcientiā adipiſci mo litur·Rñ·tho·ij·ij·q·x·ca·vj·ar·j· ꝙ ars notoria illicita ꝛ inefficax ē et ideo penitus repudiāda et fugiē da a xp̄iano·Primū probat qꝛ vtit' ignotis caracteribus et verbis·vt q·xxvj·dictū eſt·vnde ſupuacuis ſi gnis vtens tacita demonū pacta hꝫ Scdm patet·qꝛ nullus demon intel lectū homis illumiare pōt·quē ex obſtinacōe obtenebrare intendit ſꝑ vt docet tho·j·pte·Acquiſicō autē ſcie et ſapie fit per illumiacōez·vñ vt aug⁹·dicit·x·li·de ci·dei·etiā te ſte porphirio phō·Demonū ora·ō nibus et obſeruācijs et purgacōni bus anima nec diuinā nec verā ſcie tiam adipiſcit'·Terciū patet ex au gu·li·ij·de do·xp̄iana·eadē rōne ſi cut de ſupſticōnibus· ¶ Que ſtio·xliiij·Utrū ſaliatores peccēt iu dicātes in ſuis ꝯiecturis·Sunt em ſaliatores vt dicit yſid·li·viij·et hi mo·ſic dicti·qꝛ dum eis mēbrorū q̄ cunqꝫ partes ſalierint·aliquid ſibi exinde pſꝑerū ſeu triſte ſignificare p̄dicūt·Rñ·idem ibidē ꝙ ſic Jdem ex q̄ſtionibus·xxiij·et·xxvj·patet· vnde ꝯcludit ex ſupra dictis omni bus yſid·ꝙ in his omibus ars de monū ex quadā peſtifera ſocietate hoīum et angelorū malorū exorta ē vnde et cūcta vitanda ſunt xp̄iano et omni penitus execracōne repudi anda atqꝫ damnanda·nec yſid· ¶ Queſtio·xlv·Utrū ne lici tū ſit dies annos obſeruare aut mē ſes ad exeundū d̄ domo per itinera ad induēdū nouas veſtes et ad fa ciēdū ſimilia pro habēda pſperita te ꝛ vitanda aduerſitate·Rñ·tert⁹ xxvj·q·vj·non licet·et ſequētibus multis autoritatibus ſummorū pon tificū·et aug⁹·ꝙ non·vnde ibi im probant' obſeruatores kaledarū ia nuarij ſub ritu paganorū·videlꝫ ne aliquid plus noui fiat propter an num nouū ne menſe cum epulis pa rent' vel lampadibus·ne per vicos et plateas chori ducant'·nec cancō nes fiant·Et tales anathema ſunt qui faciūt·Jtem in alio·ca·dr·non obſeruetis dies qui dicunt' egipci aci·glo·quos egipcij inuenerūt·vt qui aliquod opus in die tali inchoa ret malum haberet exitum·Tamen ex antiquitate eccleſia ſignat hos dies in calendarijs ſuis·hec ibi·vñ Aug⁹·in encheridion·et ibidem in decreto habetur·Quis exiſtimaret ꝙ magnū pc̄tm̄ ſit dies obſeruare et menſes et annos et tp̄a ſicut ob ſeruant qui certis dieb⁹ ſiue annis ſiue menſibus volunt vel nolūt in choare aliquid eo ꝙ ſꝫm varias do ctrīas hominū fauſta vel infauſta exiſtimant tp̄a nō hui⁹ mali magni tudinē ex timore apoſtoli penſare mus qui de talib⁹ ait·Nunc cogno uiſtis deum imo cogniti eſtis a deo quomō cōuertimī iterū ad infirma et egena elementa quib⁹ denuo ſer uire vultis·dies obſeruatis et men ſes et tempa et annos·Timeo vos ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis·Tñ bene obſeruare quis p̄t tempa qñ luna eſt i certa quota p

ſecandis lignis vt diutius durent· et minus a vermib⁹ rodantur· Sic de pomorū colligendis fructib⁹ et de ſimilibus que ex naturali philoſophia vel ex arte autentica ſine ſuꝑſtitionibus ſeruari debēt vel pñt

Capitulum Duodecimum A

BOno prohibet² in colendo vnum deū ſuperbia· qua quis renuit obedire deo· ſicut humilitate deum reueremur δbite. Vbi primo videndum erit quid ſit ſuꝑbia quomō differat ab inani gloria et ꝙ δteſtabile vicium ſit· Secundo que ſint ei⁹ ſpēs· Tercio qñ ſit mortale pctm̄ ꝛ de eius remedijs· Circa primū notandū ſ3m Tho· ij· ij· q· clxij· ꝛ queſtionib⁹ δ malo· q· de ſuꝑbia· ꝙ ſuꝑbia eſt ꝯtemptus dei vel ſuꝑioris vel nolle obedire taliū ꝑceptis· et hoc eſt formale et pricipale ſed materiale eſt audax ſeu ꝑſumptuoſus appetitus et inordinat⁹ ꝓprie excellentie· δr primo ꝯtempt⁹ B Vbi nota ꝙ tunc ſ3m Tho· ij· ij· q· clxxxvj· ar· ix· aliquis cōmittit vel tranſgredit² aliquid ex ꝯtēptu qñ voluntas eius renuit ſubijci ordinacōi legis vel regule et ex hᵒ ꝓcedit ad faciendum cōtra legem vel regulam· Quādo aūt ecōtra ꝓpter aliquā ꝑticularem cauſam puta ꝯcupiſcentiam vel iram vel deſiderium cuiuſcūq3 alteri⁹ rei inducitur ad aliquid faciendū cōtra ſtatuta legis vel regule nō peccat ex cōtemptu· ſed ex aliqua alia cauſa etiam etſi frequenter ex eadem cauſa vel alia ſimili peccatum iteret· frequentia tamen diſpoſitiue induicit ad cōtemptum· Nam ſ3m Berñ· Contemptus eſt timor ſuperbie· dicitur ꝯſequenter in deſcripcōne ſuperbie nolle obedire quod δclarat cōtemptum id eſt renuere obedire· Eſt em̄ tranſgreſſio ꝑcepti effectuſ exterior ſuꝑbie qui eſt i omni mortali peccato· Sed cōtempt⁹ ꝑcepti eſt interior actus ꝛ non eſt in omni peccato mortali· quia quedam fiūt ex ignorantia· alia ex fragilitate· ſ3 ſuꝑbia ex quadã malicia· dicit² vel ſuꝑioris· quia quemlibet debemus ſuperiorem arbitrari vt poſtea dicetur· dicitur appetitus audax· q2 ſuperbia eſt in iraſcibili de proprio bono ꝑſumptio q̄dam qua ſe exigit cōtra deu3 vel alios hoīes eos vel eorū mandata paruipendendo ſeu cōtemnendo· dicit² inordinatus· q2 ſi ordinate quis appeteret excellētias non peccaret· Nam rex francie ꝑferre ꝑt diuicias ſuas diuicijs militis· et ꝯſiderare dona tempalia ꝛ ſpūalia ſibi collata a deo ſed cū ḡciarūactione in deum debet ea reducere ꝙ ſi ſe extollat de eis contra deum aut proximū aut eorum mandata inordinate tūc appetit· dicit² proprie excellētie· vnde dicit alex· de alis in ſumma ꝙ cū ſuperbia ſit appetere excellentia3 ſui· aliud eſt appetere excellentiam et aliud appetere excellentiam vt propriā· appetere em̄ excellentiam cū ſit naturale homini et angelo inquantum ſunt facti ad δī imaginē nō eſt peccatū· ſ3 appetere excellentiā ꝓpriā vt ꝓpriā ſp ē pctm̄· Et fit multipliciter vt i ſpēb⁹ appebit iiij C Ex quib⁹ p3 prio ꝙ ſuꝑbia duplici virtuti ꝯ̄riat² directe hūilitati qᵒ ad formale in ſuꝑbia· et quo ad ma

teriale magnanimitati que virtus
importat extenſionem animi ad ma
gna et ardua in omni virtute. Se-
cũdo ſuperbia differt ab appetitu
inanis glorie ſeu ab inani gloria.
Pro cuiꝰ intellectu nota ſꝫm aure-
olum in. ij. di. xxj. q. ij. ꝙ aliud eſt
complacere ⁊ delectari in ſui excel
lentia habita quod eſt vane glorie
et aliud eſt erigere ſe ſup alios qđ
eſt ſuperbie. affectiones em̄ appeti
tus ſequũtur cõformiter exiſtima-
tiones intellectus. ſed alia eſt exi-
ſtimacõ i intellectu exiſtimare quã
titatem ſue excellentie abſolute. et
aliud eſt exiſtimare excellentiam ſu
am compatiue ad alios ſꝫm exceſſũ
imo hec ſecũda oritur ex prima. Pri
mo em̄ intellectus inordinatus exi-
ſtimat ſuas ſufficientias eſſe ma-
gnas et ſupremi gradus. Secundo
ex hac exiſtimatione oritur ſtatim
exiſtimatio inſufficientie aliorum
qua exiſtimat excellentias aliorum
paruas. Et hoc dupliciter vel exi-
ſtimando ſufficietias proprias ma
gni gradus vel ſufficientias ſibi e-
qualium modicas. igitur in appeti
tu erunt cõformiter due affectio-
nes correſpondentes vltimis exiſti-
mationibꝰ duabus. Primam quidẽ
exiſtimacõnem qua inordinate exi-
ſtimat excellentiam ſuam magni g̃-
dus abſolute ſequitur in appetitu
delectatio et complacentia in pro-
pria excellentia que eſt inanis glo-
ria. ſed ſecũdam eſtimationem qua
paruipendit aliorũ bona. ſequitur
erectio et talis erectio eſt ſupbia.
Et ſi erectio talis eſt reſpectu ſupe
riorum vel maiorũ tunc dicitur ir-
reuerentia ſequitur exiſtimationeꝫ
qua iudicat quis ſuas ſufficiẽtias
magnas et ſuperiorum paruas. Re
ſpectu vero equalium dicitur pre-
fata erectio cõtemptus qui ſequit᷑
exiſtimationeꝫ qua quis bona equa
lia aliorum reputat quaſi nulla. vi
detur igit᷑ ꝙ ſuperbia quadrupli-
citer differt ab inani gloria. quia
ſuperbia eſt in appetitu irraſcibili
reſpectu alicuiꝰ ardui cũ quodam
cõtemptu aliquãdo et in illo qui nõ
curat manifeſtacõeꝫ. ſed inanis glo
ria eſt in concupiſcibili nõ ſemper
de arduo nec ſemp cũ contemptu ⁊
ſemper eſt in appetitu manifeſtacõ
nis. D Dubitatur que ſint ra
dices ſupbie. Rñ. ꝙ triplicices. Pri
ma eſt inordinatus amor ſui. Ex il-
lo em̄ quis faciliter retorquet inor
dinate in ſe excellentias veras vel
falſas. Secũda eſt conſideratio in-
cauta bonoꝝ ſuorum que cũ omia
ſint a deo principaliter aut totali-
ter. Si p graciarũactionem non in
deum diriguntur ſe erigit animus
in ſupbiam. Tercia eſt negligentia
cõſiderandi deum et proximum. nam
ſi ſepe conſideraremus deum omni
potentiſſimũ. ſapientiſſimum. opti
mum. a quo manant p̃cepta non fa
ciliter nos cõtra eum erigeremus.
Similiter ſi ꝯſideraremus debite
proximum nõ faciliter eum cõtem-
neremus ſi equalis eſt aut irreuerẽ
ter tractaremus ſi ſuperior eſt. Cõ
ſidera igitur in proximo quolibet
quomõ raro eſt aliquis tam paruꝰ
quin aliqñ magno prodeſſe poſſit.
Item ꝙ aliquã virtutẽ occultam
habet qua cares. Itẽ ꝙ forte p̃de-
ſtinatꝰ ẽ ⁊ tu dãnadꝰ vt i iuda et
magdalena claruit ꝑuiſe i multis.
E Dubitatur cum ſuperbire ſit
ſupra regulam a deo nobis traditã

ire· que ſint regule ſ3m quas menſurare debemus opera ne ſupbiamus Rñdetur ꝙ quatuoꝛ oppoſita quatuoꝛ ſpeciebus ſuperbie· de quibuſ Grego· dicit· xxiiij· moꝝ· Prima vt credamus firmiter omnia bona noſtra que nō ſunt peccata et defect⁹ a deo nobis data· Secūda vt ſi que meruimus deus pꝛincipaliſſim⁹ autoꝛ extitit ſine quo ne dum ſumus aliquid ſufficientes facere aut velle bonum· ſed nec cogitare vt dicit apoſto· Tercia eſt agnoſcere bona noſtra que habemus a deo eſſe nihil alieni nobis aſcribendo· Quarta amare pꝛoximum in nullo eū decipiendo· f Quam malū ſit ſupbia patet pꝛimo autoꝛitatibus· Eſt eñ quaſi rex vel regina alioꝛum viciorum· vnde Pſ· Emundaboꝛ a delicto maximo id ē ſuperbia ſ3m glo Item Eccle· x· Inicium omnis peccati ſuperbia· qui tenuerit eam implebitur maledictis· Item Tobie· iiij· ſuperbiam nunꝙ̄ in tuo ſenſu· aut in tuo verbo domiari permittas· in ipā eñ inicium ſumpſit omnis pditio· Secūdo patet exemplis Nam ſuperbia de ſupremo angelo fecit peſſimum demonem· Eſa· xiiij Quomodo cecidiſti lucifer de celo qui mane oꝛiebaris· ecce de angelo fit demon· de nobiliſſima creatura peſſima fit· ⁊ de celo eiecit in infernum· Item eua p ſuperbiaʒ que voluit effici ſciens vt deus facta eſt neſciens quodāmodo vt pecus· pſ· Homo cū in honoꝛe eſſet non intellexit comparatus eſt iumentis inſipientibus et ſi· factus eſt il· Item ſaul poſt humilitatem in regnum p deum ducitur ſuperbiens deijcit² ⁊ poſteri ſuj et a demone poſſidet²·

j· Regū· xv· Item nabuchodonoſoꝛ Dañ· v· ſuperbiens depoſitus eſt ḋ ſolio regni ſui· et gloꝛia eius ablata eſt et a filijs hominum eiectus· Item phariſeus qui ſe dixit nō eſſe vt ceteros vt ſe ſup ceteros extolleret non eſt iuſtificatus· ſed humilis publicanus· Luce· xiiij· Item petrus qui p̄ ceteris pꝛeſumpſit dicēs et ſi omnes fuerint ſcandaliſati in te ego nō ſcandaliſaboꝛ Mat· xxvij vilius ceteris lapſus eſt p ancillaʒ piurando ⁊ trina vice G Quo ad ſcdm pꝛincipale de ſpecieb⁹ ſupbie notandū p intellectu earūdem ſ3m Tho· q· de malo· materia ḋ ſupbia· q· iij· ꝙ q̄dam ſe habent antecedenter ad ſupbiam vt ſunt ex quibus oꝛit² faciliter· alia ſunt in quib⁹ eſſentialiter ↄſiſtit ſupbia· alia aūt ſunt que ↄſequūtur ſupbiam ⁊ ab ipā eliciūtur· Et quodlibet iſtorū eſt multiplex· nam cū ſupbia ſit inoꝛdinatus amoꝛ ꝓpꝛie excellētie tot erunt antecedentia et cauſe et oꝛigines quot bona in quib⁹ quis excellentiā inoꝛdinate appetere p̄t Sunt aūt in genere triplicia bona Pꝛimo infima que dicūtur foꝛtune vt diuicie· delicie· dignitates officioꝝ amici et honoꝛes· Scdo bona nature quo ad coꝛpus vt pulcritudo· foꝛtitudo· ſanitas· nobilitas· quo ad animā intellectus· pſpicacitas naturalis· ſciētia acquiſita· memoꝛie tenacitas· ad virtutes naturales abilitas ſeu virt⁹ naturalis· virt⁹ acquiſita· ptās tollerandi exercicia ſpūalia et artes acquiſite· Tercō bona gr̄e vt fides ſpes ⁊ caritas ⁊ alia· Cū igit² hō inoꝛdinate diligit ſe qd̄ e radix oim pctoꝝ· i· cū nō refert oiā bona in deū pꝛimo

principaliter et finaliter put in pri mo precepto dictum eſt quodlibet p̄fatorum bonoꝝ faciliter homo re torquet in ſe et ſe extollit vltra q̄ꝫ debet ¶ ij ¶ Eſſentialiter vero ſu pbia ſꝫm Grego·xxiij·mora· ꝯſiſtit in quatuor ſpecieb⁹ quas declarat ſanct⁹ Tho·vbi ſ· Nam ſꝫm Aug· li·ſententiaꝝ pſperi·ſupbia eſt in ordinat⁹ amor proprie excellentie· vt cū homo vult ſibi aliquod bonū ſolum·ideo quia hoc habendo· vel iſto modo habendo excellentior q̄ꝫ non habendo vel non ſic habendo· In iſto autē capitulo ſolum de pri mis duabus ſpecieb⁹ dicetur· Pri ma igitur ſpecies ſuperbie eſt cum bonum quod ſibi ineſt ab alio a ſe metipo habere ſe exiſtimat· Excel lentius em̄ eſt q̄ aliquod bonum in ſit alicui a ſe q̄ꝫ ab alio Quando er go homo propter inordinatū amo rem proprie excellentie mouet² ad eſtimandum illud bonum quod ha bet ab alio ſe ſolum habere a ſe· et vult etiam ſic habere a ſeipo· tunc ſuperbit prima ſpecie·contra illud j·Corint·iiij·Quid habes quod nō accepiſti·ſuper quo Glo·aug·Sci endum neminem poſſe diſcerni ab illa perditionis maſſa niſi qui hoc bonuꝫ habet q̄ credat q̄ quicquid boni habet a gracia ſaluatoris ac cepit·vn̄ philo·in primo de celo et mūdo·Ab hoc quidem ente ſcꝫ deo dependet celum et tota ei⁹ natura et ab vno ente ſingulis cōmunica tum eſt eſſe ⁊ viuere·Nā quicquid habemus a deo habem⁹·aut imme diate a ſua manu potēti nobis por recta vt animam·intellectum· vo luntatem·memoriam·fidem et vir tutes infulas· aut mediantib⁹ dei

nuncijs·qui ſunt celum·elementa· homines·beſtie·et alia temporalia nobis porrecta·patet illud Math· vj·vbi dicitur q̄ aues nō nent nec ſerunt· et tamen pater celeſtis eas paſcit· nō inquit ip̄e ſe paſcunt·licꝫ volent et querant· Item patet ex perientia· nam agricola qui inter dum ex vno anno bene colit vine am minus pcipit q̄ꝫ precedēti anno quando male coluerat vineā· Cur quia labor humanus non ſufficit· ſed ſolis ⁊ celorum influētia ac ae ris temperies et natura in qua de⁹ dn̄atur nō homo ¶ iij ¶ Sed dicis credo me omnia bona a deo habere ergo careo prima ſpecie ſupbie·Re ſpondet Vuilh·in ſumma viciorū· q̄ etiam ideo dr̄ de ſupbo q̄ credit bona ſua habere a ſe·qr ſcꝫ facit ac ſi crederet·ſicut in ſimili aliquis dr̄ non credere xp̄m filium dei qui nec illi⁹ terret² cōminacōib⁹ nec attra hit² promiſſionibus nec p̄ceptis ob temperat nec ꝯſilijs acquieſcit· vt dicit Bern̄· Sunt aūt tria quātum ad hoc q̄ dr̄ ſupbum facere quaſi crederet bona ſua a ſe habere ⁊ nō a deo· Primo ſi gloriat² i corde ſuo de bonis ſuis p uerſe·pter qđ apo ſto·dicit vbi ſ·Quid habes qđ non accepiſti·ſi aūt accepiſti quare glo riaris quaſi nō acceperis· Scđo quā tum ad hoc q̄ aliquis de bonis ſu is ſe iactat ꝯtra illud Iob·xxj· Si oſculatus ſum manū meam· in ma nu opacō·in oſculo vero intelligit² audatio·vn̄ oſculum man⁹ eſt lau dacō proprie opacōis· Tercō qr de bonis ſuis deo gracias non agit· Ideo ingratus dicitur vulgariter nō agnoſcere beneficiū· vn̄ Greg· non eſt dignus dandis qui nō agit

gratias de datis· lʒ Secunda ſpecies ſupbie eſt cū quis bonū qđ habet ab alio de gracia cognoſcit et fatet' ſe ab alio habere·ſed putat ſibi hoc debitum fuiſſe ꝛ ꝑ meritis recepiſſe· Excellentius eñ eſt aliqđ habere ab alio ex meritis ſuis ꝙ mere de grā· Cum ergo homo ꝓpter amorem proprie excellentie mouet' ad eſtimandū illud bonum quod ab alio habet de grā habere ſe ab eo meritis proprie vt ſi famulū habes ſuo labore vix merentem calceos·qui datis ſibi tunica et caligis et calcijs putaret hoc ſe bñ meruiſſe h° ēſupbire ɔtra deū vel hominē· Scire aūt debes ꝙ quicquid habes a deo habes·i·Cor·xij· Deus opat' omia in omnibꝰ· īmo deꝰ in omni actione noſtra principaliꝰ cōcurrit·ſed dicis diuicias et ſcientiam ſtudio ꝛ labore proprio acquiſiui·quomō ergo a deo habeo/ Bñ· ꝙ deꝰ tibi manus cōtulit pedes ꝛc̄ et intellectus tui induſtriā/ Et h° eſt primū quod habes ſʒ a deo· hec aūt omnia velut penna mortua manu ſcriptoris non recta nihil feciſſent ad tuam ſcientiā·aut ad diuicias tuas niſi ſummꝰ artifex eſſe et intelligere tibi dediſſet et ɔſeruaſſet·et hec ſunt principaliſſima et ſine noſtra induſtria et immediate a deo·vñ Luc·xvij·Cū omnia feceritis que precepta ſunt vobis dicite ſerui inutiles ſumus qđ debuimus facere fecimus·et merito inutiles· qꝛ nihil deo ꝑficimus ſed nobis ex ſua bonitate merito qđ facere đbuimus ꝛc̄·qꝛ dei veriſſime ſerui ſumꝰ creatione· racōe cuiꝰ omia nr̄a ſibi debemus·plus ſi poſſibile eſſet tenemur ex ɔſeruatione· amplius ex redemptione ꝛc̄·dicit etiam Alexā· de alis in ſumma credere ſe habere bonū pro meritis inquantū credit ſe quis eſſe cauſam principalem meritoꝝ illorum deū vero ſecūdariaꝫ eſt peccatum et ſupbia· Similiter cū ſe credit habere bonum a deo ꝑ meritis inquantū ſe ponit cauſam ſcđariam tanꝙ ex merito condigni illud tribuentem eſt ſecūda ſpecies Credere aūt ſe habere aliquid bonum ꝑ meritis ponēdo deum cauſam principalem nō eſt peccatum· vñ ſupbꝰ ſecūda ſpecie appetit excellentiā propriā vt ꝓpriam inquātum ponit ſe cauſam principalē deum vero ſcđariam·hec ille· Contra iſta quidam putant merita ſua tam magna vt merito deus ꝑ eis debeat eis dare vitam eternā·ɔſeruare a tribulacōibus·et ſimilibꝰ· Quod ſi nō facit deus murmurant ſupbe· lʒ Ad illam ſpēm et ad primaꝫ etiaꝫ reducit' ingratitudinis viciū ſʒm Tho·Quia ingratus eſt qui ſibi attribuit qđ ab alio habet·Contra hanc ſpēm peccās multipliciter errat· Primo qꝛ liberaliſſimū largitorem deum putat venditorē dum credit emere meritis a deo qui non eſt eſtimator meriti id ē opus nō ē de ſe meritoriū ſed a dei miſericordia· Scđo talis putat ſoluere quod impoſſibile eſt ſibi ſoluere qꝛ alias omnia tenemur deo vt ꝑtactum eſt Tercō qꝛ ea que ī oculis noſtris interdū putant' merita ſunt demerita·vnde Job·iiij· Ecce qui ſeruiūt ei nō ſunt ſtabiles et ī angelis ſuis reperit prauitatē·quāto magis hi qui habitāt domos luteas qui terrenū habēt fundamētū ɔſumen' velut a tineis· Eſa·lxiiij·facti ſumus

ſicut immūdi oms̄ nos quaſi pann⁹ menſtruate vniuerſe iuſticie nr̄e

Capitulum Tredecimum

Quia igit' ſupbia multis rebus ſe immiſcet· ideo hic tria ſunt videnda· Primo de duabus vltimis ſuperbie ſpecieb⁹ in capitulo p̄cedenti enumeratis et quibus rebus ſe immiſcet· Scd̄o qn̄ ſit pct̄m mortale· Tercio que ſunt remedia ɔtra eandem· A· Quantū igit' ad primū notandū ꝙ tercia ſpecieſ eſt cū iactat ſe quis de bono qd̄ nō habet· Excellentius em̄ eſt habere in ſe aliquod bonū ꝙ̄ nō habere illud et quanto bonū eſt maius·tāto eſt excellencius et tanto maiorem excellentiam habēs ꝑ hoc ɔſequi' Cū igitur qs ex appetitu ꝓprie excellentie mouet' ad attribuendum ſibi aliquod bonū quod nō habet· aut maius bonū ꝙ̄ habeat tunc eſt tercia ſpecies· Exempli gracia cum homo ꝓpter appetitū proprie excellentie eſtimat ſe ſapientē·pulcrū iuſtum· fortem·et ſic de alijs bonis nature aut gracie· Aut etiam eſtimat ſe magis ſapientē·aut doctum iuſtum·fortem·et in p̄nominatis ꝙ̄ ſit·aut dicit ſe ſapientē·doctū· fortem·iuſtum·aut ſimilia·aut magis ꝙ̄ ſit in talibus dictis·aut etiam ſi talia alio mō ꝙ̄ ꝑ verba oſtendat· vt in p̄cioſitate veſtium· ampla familia·vel quacunqꝫ exteriori alia habitudine eſt in tercia ſpecie ſupbie· B· Ad idem ptinet cū quis negat aliqd̄ vicium quod in ſe eſt· ꝑ hoc em̄ attribuit ſibi virtutē oppoſitū vel attribuit ſibi bonū innocentie quod nō habet· vn̄ Aug· iiij de ciui·dei· dicit ꝙ excuſare ſe de peccato cōmiſſo ad ſupbiam ptinet et dixi notanter qn̄ ex amore proprie excellentie mouet' ad ſe ſic iactandum· Si em̄ ex aliqua alia cauſa moueret' vt ex vanitate quadaꝫ vel delectatione ſola quam habet i mentiendo·vel propter lucrū·tunc nō reduceret' ad ſupbiam·ſed ad aliquod aliud viciū· Et licet iactantia opponat' veritati·tn̄ ꝓprie racōne cauſe ex qua frequēter procedit·ponit' hic ſpecies ſupbie·vn̄ dicit Tho·q·de malo vbi ſ̄· et alexā· de alis·in ſum· licet in iactantia ſit alſa vocis ſignificatio· qꝛ tn̄ eius intencō principalis nō eſt vt fallat ſed vt excellat dꝛ ſpecies ſupbie et nō mendacij· Iactantia ponit' ſpecies ſupbie nō quantu ad ipm exteriorem actū qui ɔſequēter ſe habꝫ ad ſupbiam·ſed quantū ad interiorem affectū ex quo talis actus exterior ꝓcedit dum ſcꝫ homo preſumit de ſeipo ac ſi haberet quod nō habet·et in talem excellentiaꝫ animus ei⁹ tēdit que ſibi nō competit niſi haberet que nō habꝫ·et in ſumma dicit ꝙ iactantia ꝓcedit ex ſupbia ſicut ex cauſa interi⁹ motiua ⁊ impellēte· Ex hoc em̄ ꝙ aliquis interius ꝑ arrogantiam ſupra ſeipm̄ eleuatur ſequit' plerūqꝫ ꝙ exteri⁹ maiora de ſe iactet·licet qn̄qꝫ nō ex arrogantia ſed ex quadam vanitate aliquis ad iactantiam ꝓcedat et in hoc delectet' qꝛ eſt talis ſꝫm habitum·et ideo arrogantia ꝑ quā aliquis ſupra ſeipm̄ extollitur eſt ſpecies ſuperbie nō tamen idem iactācie·ſed vt frequentius eius cauſa· ideo ponit Grego·ſpeciem terciā·

tendit autē iactator plerumqꝫ ad hoc ꝙ gloriam ꝯſequat͛ ꝑ ſuam iactantiā. et ideo ſꝫm Greg. ex inani gloria oritur ſꝫm racōnem finis. De hac materia vide infra p̄cepto viij. ca. ij. ¶ C ¶ Quarta ſpecies ē ſꝫm Grego. cū quis deſpectis alijs ſingulariter vult videri. Excellencius eſt eñ ꝙ quis habeat aliquod bonū quod alij nō habent. aut pfectius illud habeat ꝙ̄ alij. Cū igit͛ inordinatus amor proprie excellentie facit ꝙ quis dſpectiſ alijs vult ſolus videri habere qd̄ non habet tunc eſt quarta ſpecies. verꝫ eſt ꝙ illud videri plus ptinet ad inanem gloriā cui⁹ cauſa eſt ſupbia. vñ dicit Tho. vbi ſ. q. de malo. Peccatū ſupbie qñqꝫ magis euidenti⁹ apparet ꝑ aliqua p̄cedentia et ſubſequēcia ꝙ̄ ꝑ illud i quo eſſentialiter cōſiſtit. ideo beat⁹ Grego. ſpecies ſupbie aſſignauit ſꝫm aliquos actus antecedentes vel ꝯſequētes. cū tñ omnes ſpēs ſupbie in quadā p̄ſumptione animi eſſentialiter cōſiſtant Velle eñ ſingulariter videri conſequēter ad ſupbiam ptinet. Eſſentialiter aūt quarta ſpēs ſupbie i hoc ꝯſiſtit ꝙ homo preſumit de ſe ac ſi omnes ſingulariter excelleret. Ad hmōi eñ excellentiam animus eiuſ afficic͛. hec ibi. Supbia eñ inordinate propriā excellentiā appetit. ſed inanis gloria appetit excellentie inordinate manifeſtacōnem. ad hanc ſpeciem reducit͛ cū quis aliquod bonū habet in ſe ꝙ alij ñ habēt. aut etiam excellenti⁹ poſſidet ꝙ̄ alij. et ſibi in hoc complacet inordinate inquātū ꝑ hoc ſupra alios eſt et eis excellentior. vel cū quis nō habet ſed appetit habere aliqd̄ bonū maius vt ꝑ hoc ſup alios ſit et eis excellentior. et ꝑ hoc ſe eſtimat alijs ſimpliciter meliorē. et ſic vult eis p̄ferri. nec eis vult i alijs ſubeſſe vbi deberꝫ. tūc ē i illa quarta ſpecie ſupbie. Exempli gracia ſi quis habet maiorem ſcientiā alijs et in hoc cōplacet. aut appetit hre magnam propter hoc vt ꝑ eam ſup alios ſit ⁊ eis excellentior eſt quarta ſpēs. Si aūt cognoſceret ſe eam habere de munere dei ⁊ complacet in ipā. ideo vt melius noſcat quid bonū et quid malum ſit ad ſe et alios regendū ad dei laudem tunc eſt virtus. Sed ſi ꝓpter hm̄oi ſcientiā eſtimat ſe nō ſcientib⁹ meliorē iterum eſt in iſta quarta ſpecie. quia ſi ipē excellit in ſcientia ⁊ in iſta eſt ſupior. in alio deberet putare aliqua bona que ignoraret racōe quorum alter eſt multo melior. ⁊ ſicut dictū eſt de ſcientia. ita de quacunqꝫ virtute imo de diuicijs ⁊ robore corpali et de alijs quibuſcunqꝫ bonis corpalibus et ſp̄ualib⁹ ¶ D ¶ Ad hanc ſpeciē ptinet qñ quis preſumptuoſe tendit in aliquid qd̄ eſt ſupra ſe ⁊ ſupra ſuā dignitatem vt ſi quis nō eſſet ſufficiens ad regendum ciuitatē qui ex amore proprie excellentie moueret͛ ad appetendū fieri magiſterciuiū aut ſimile. aut inſufficiēs ad curam animaꝝ. attñ ad talem ſtatū appetitu tenderet. aut ſe ingereret. et hoc ꝓpter inordinatū amorē ꝓprie excellētie quo vellet alijs p̄ferri i ſtatu epāli vel in huiuſmodi alijs eſſet quarta ſpecies. Et dicta nunc ſint de his i quibus eſſentialiter ſuperbia conſiſtit et de interiori ſuperbia. Ad hanc etiam ſpeciem pertinere videtur

iudicium temerariū de malicia pri
mi. Ubi notandum ꝙ triplex eſt iu
diciū. vnum ꝑfectorum. de quo .j.
Cor. ij. ſpūalis omia iudicat. aliud
eſt iudiciū autoritatis. de quo Sa
pie. j. diligite iuſtitiam qui iudica
tis orbem. Terciū eſt iudiciū ſuſpi
cōnis. de quo ſcʒm Tho. ij. ij. q. lx.
tria ſunt notanda. Primo an iudici
um ex ſuſpicōe ꝓcedens ſit illicituʒ
Ubi ſciendum ꝙ ſicut dicit tuli⁹.
Suſpicō importat opinionē mali.
qñ ex leuibus iudicijs ꝓcedit. et cō
tingit ex trib⁹. Uno quidem modo
ex hoc ꝙ aliquis in ſeipo malus ē.
et ex hoc ipo quaſi ꝯſcius ſue mali
cie faciliter malū de alijs opinat̄.
ſcʒm illud Eccle. x. in via ſtultus am
bulans cū ipe ſit inſipiēs oēs ſtul
tos eſtimat. Alio mō ꝓuenit ex hᵒ
ꝙ aliquis male afficit̄ ad alterū.
Cū em̄ aliquis cōtemnit vel odit a
liquem aut iraſcitur vel inuidet ei
ex leuibus ſignis opinat̄ mala de
ipo. qꝛ vnuſquiſqʒ faciliter credit
qđ appetit. Tercō modo ꝓuenit ex
longa expientia. vñ philo. dicit. ij.
Rethori. ꝙ ſenes ſunt maxime ſu
ſpicioſi. qꝛ multociens expti ſunt a
lioꝝ defectus. Prime aūt due ſu
ſpicōis cauſe manifeſte ꝑtinent ad
peruerſitatem affectus. Tercia
vero cauſa diminuit racōnem ſu
ſpicōnis. ideo ſuſpicō vicium quod
dam importat. et quanto magis ꝓ
cedit ſuſpicō tanto magis eſt vicio
ſum. hec Tho. Scđo notandū ſcʒm
eundem ꝙ triplex eſt gradus ſuſpi
cōnis. Prim⁹ vt homo ex leuib⁹ in
dicijs de bonitate alicui⁹ dubitare
icipiat ꝛ hᵒ ē veniale ꝛ leue pctm̄.
ꝑtinet em̄ ad temptacōem hūanam
ſine qua iſta vita nō ducitur vt ha
betur in glo. ſup illud. j. Cor. iiij.
Nolite ante tempus iudicare. ad
hic Cancella. pariſienſ. Iudicare ꝓ
pria eſtimatione alium ex aptis ſi
gnis exterioribus que nō pñt bene
fieri nō eſt ex ſe mortale. licet qñqʒ
ſit curioſitas venialis qñqʒ morta
lis dum homo ab alijs melioribus
aut debitis nimis impeditur. aut
dum ꝑ hoc in ſuperbiam erigitur.
Scđs gradus dicit Tho. eſt cū ali
quis ꝓ certo maliciam alteri⁹ exi
ſtimat ex leuibus indicijs et ſignis
et hoc ſi ſit de aliquo graui eſt pec
catuʒ mortale inquantū nō eſt ſine
cōtēptu proximi. ꝙ em̄ aliquis ma
lam opinionem habet de aliquo ſi
ne cauſa ſufficienti ex iſto indebite
cōtempnit ipm et ideo iniuriat̄ ei.
vñ Glo. ibidem dicit. Si ergo ſuſpi
cōes vitare nō poſſumus qꝛ homi
nes ſumus. iudicia tñ id ē diffiniti
uas firmaſqʒ ſententias cōtinere d
bemus. Cancellari⁹ etiam dicit. iu
dicare alterū leui ſuſpicōne ſcʒm pre
ſumptiones exteriores ꝑſertim ve
hementes nō ex ſe mortale eſt. ſec⁹
ſi firma aſſertione interiori vel ex
teriori illud fieret in magnū proxi
mi dedecus et malū. Nullus etiam
in vita iudicandus eſt tanꝙ dign⁹
inferno. qm̄ ſpūſſanctus opatur ſu
bito. facta igit̄ a nobis non ꝑſona
ſunt iudicanda. zelotipia etiaʒ que
eſt vehemens amor ſuſpicōſus non
ſatis fidens de re amata et alie ſu
ſpicōnes maliuole vt dum quis ſp
putat irrideri et falli vt quidā me
lancolici et quidā ex religioſis faci
liter cadunt ſi nō deprimant̄. ſed ſi
addatur conſenſus liber ſunt pluri
mū mortalia delicta aut mortaliuʒ
delictoꝝ vehemens cauſa. Terciuſ

gradus eſt vt dicit Tho. cũ aliquis iudex ex ſuſpicõe ꝓcedit ad aliquez cõdemnandũ. et hoc directe ad iniuſtitiaz ptinet. vñ eſt peccatũ mortale. Tercõ notandũ ſzm eũdem ꝙ dubia ſunt in meliorem ptem interpcanda vt dicit Glo. ſup illo. Ro. xiiij. Qui non manducat mãducãtẽ non iudicet. cui9 racõ eſt. qꝛ ex hoc ipo ꝙ aliquis habet malã opiniõez de alio abſqꝫ ſufficiẽti cauſa iniuriatur ei et ꝯtemnit ipm. nullus aũt debet alteꝝ ꝯtemnere vel qdcunqꝫ nocumentũ inferre abſqꝫ cauſa cogente. Et ideo vbi nõ apparẽt manifeſta iudicia de malicia alicuius. debemus eũ vt bonũ habere. in meliorem ptem interptando qd dubiũ eſt. Sed diceres. cum hõ debet diligere ꝓximũ ſicut ſeipm. ſed circa ſe ipm homo debet dubia interptari i peiorem partẽ. ſzm illud Iob ix. verebar omĩa opa mea. ergo videtur ꝙ ea que ſunt dubia circa ꝓximos ſint in peiorẽ partẽ interptãda. Reſponſio Tho. interptari aliquid in meliorẽ ptem vel deteriorẽ ꝯtingit dupliciter. Vno mõ per quãdam ſuſpicõem. et ſic cum debemus aliquibus malis adhibere remediũ. ſiue noſtris ſiue alienis. expedit ad hoc vt ſecuri9 remedium apponat' ꝙ ſupponat' id qd deterius eſt. qꝛ remediũ qd eſt efficax ꝯtra mai9 malũ multo magis eſt efficax ꝯtra minus malũ. Alio modo interptamur aliquid in bonũ vel malũ diffiniendo ſiue determinãdo. Et ſic in rerũ iudicõ debet aliquis niti ad hoc vt interptet' vnũqdqꝫ ſzm ꝙ eſt. In iudicõ aũt perſonaꝝ vt interptet' in melius ſicut dictũ eſt. Hec Tho. ¶ E ¶ Nunc videndũ eſt de ꝯſeqñtibus ſupbiam interiorẽ que a vulgo vocat' ſupbia. Vbi ſciendũ ꝙ ſuperbia impat et inuoluit ſe multis opibus exterioribus. et in genere quituplicib9. Primo corpi vbi ſunt ſuperbia crinĩũ. oculoꝝ excellentia ceruix erecta. labia magniloqua. greſſus pompoſus. ⁊ brachia minãtia. Scdo in ornatu corpis ꝯmittitur ſuperbia. pcioſitate mollicie extraneitate multitudine amplitudine vel ſtrictitudine. Et hec omnia ꝯmitti pñt in peplis. capucijs. tunicis. pallijs. ſuffoderaturis. camiſijs. cingulis. caligis et in calceamẽtis. Tercõ in ꝯuiuijs. per inuitacõnem diuitũ multoꝝ. ⁊ paupeꝝ paucoꝝ. in multitudine ferculoꝝ. et in pcioſitate cibarioꝝ et ſzm verſum pre. prope. laute nimis ardẽter ſtudioſe. Quarto in equis et curribus per multitudinẽ equoꝝ. per ornatum eoꝝ aut curruũ. per nimis eorum frequentem vſum. pro deo eñ ⁊ pro peccatis deberemus aliqñ peditare. xpi exemplo et virgis marie. Quinto in voce aut p verba vt iactando ſe. aut in cantu in quo multi ſupbiunt frequentãdo. ſuauiter vociferando et notas frangendo. nec ſolum exteriorem veruentiam ſimplciter omnia bona ſupra enumerata homis ſupbia põt deſtruere. vñ beatus Aug. in regula. alia quippe iniquitas in malis opib9 exercet' vt fiant. Superbia vero etiam bonis opibus inſidiat' vt pereant. Poteſt eñ quis de virtutibus imo de humilitate veſtiũ et in ſimilibus ſe exaltare. ¶ f ¶ Notandum aũt ꝙ ſupbia multis nocet. Primo quodãmodo do cui9 templã exuit Templum inquit aplũs. j. Coꝝ. iij.

dei ſanctũ eſt quod eſtis vos· ſꝫ hº ſuperbia deuaſtat· Scd̃o nocet ſanctis· qꝛ in feſtiuitatibꝰ eorum plus ſolent multi in ſupbia veſtium· crinium et ſertoꝝ offendere ꝙ in diebus ferialibꝰ· Tercõ nocet angelis ĩ cuſtodiã noſtrã dputatis qui gaudium haberent ſup vno peccatore per humilẽ pniam redeũte· quo priuamur cum in ſupbiam excidimus· vñ etiã· j· coꝝ· xj· dꝛ· mulier debet habere velamẽ ſuper caput ſuũ propter angelos ſcꝫ ne offendant eos· Vnde glo· ibi angelici ſpũs adeſſe credendi ſunt maxime· cum diuinis miſterijs vel obſequijs mãcipamur id eſt cum eccleſiam ingreſſi vel lectionibus ſacris aurem accomodamus vel oracõi incũbimus· vel miſſaꝝ ſolennia celebramus· vel pſalmodie opam damus· Quarto nocet alteri ꝯiugũ interdũ cum muliere ſuperbe vir per phas et nephas expenſas lucratur· ⁊ ecõuerſo mulier viro aſſentit· Quinto nocet ipi ſupbienti· ſupbis em̃ deus reſiſtit· iaco· iiij· Sexto nocet alijs hoibus quibus datur ſcandalũ et occaſio ſimilia faciẽdi· Septimo aĩabus in purgatorio· nam cum expẽſe in apparatu ſupbo creſcũt elemoſine pauperibus hic et in purgatorio decreſcũt ¶ G ¶ Quo ad terciũ pricipale qñ ſupbia ſit pctm̃ mortale notat tho· vbi ſ· ꝙ ſupbia ſcꝫm ſuũ genus eſt pctm̃ mortale· accidit tñ ꝙ aliqui motus ſupbie ꝓpter ſui impfectõꝫ ſunt ſolum venialia peccata· vt qui pueniũt racõis iudiciũ· aut ſunt pter eius ꝯſenſum· Dicit aũt de malicia ſupbie beatus grego· ꝙ euidẽtiſſimũ ſignũ reproboꝝ eſt ſupbia· Et criſo· ſuper math· Nihil nos ita a dei clementia alienos facit et gehenne tradit igni vt ſupbie tirãnꝰ Que aũt ſit differẽtia in grauitate quatuor ſpecieꝝ ſupbie oſtenditur ſcꝫm alex· de alis in ſumma· Prima ẽ de ſe grauiſſima· quia ibi maior do fit iniuria· Secũda eſt minus grauis· quia minor fit deo iniuria· aliquid em̃ a deo ſe quis recepiſſe fatetur· Tercia eſt d̃ ſe minus grauis ꝙ ſecũda· veꝝ qñ ſupbia vel aliud qdcũqꝫ viciũ ſit mortale vel ñ mẽſurandũ eſſet penes quatuor regulas de hoc datas in expoſicõe ſecũda ⁊ tercia primi pcepti de dilectõe dei ſuper omia· ¶ H ¶ Vnde pro intellectu taliũ ſit hec alia regula ſimilis quaſi prime et ſit quinta in ordine· alie em̃ capitulo quĩto ſunt poſite· Qñ aliquid ꝯmittit' notabiliter ꝯtra dilectõem ꝓximi tunc eſt mortale· qñ non tũc eſt veniale· qñ aũt ſit aliquid ꝯtra dilectõem ꝓximi poteſt attẽdi penes iſta pcepta legis naturalis· Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris· Et qd tibi vis racõnabiliter et ex debito fieri· alteri hoc idem facias· Et põt etiam attendi penes ſcandalũ actiuũ· qd ego infero proximo meo malo exemplo· ſed in quanto oporteat aliquid eſſe ꝯtra dilectõeꝫ proximi vel quãtum ſit illud ſcandalũ ad hoc ꝙ ſit mortale· non eſt determinatũ pciſe qꝛ in modico facere ꝯtra proximũ non eſt mortale· aut in paruo eum ſcãdaliſare· vnde attẽdat quilibet penes ſeipm̃ quid ſibi vellet vel nõ vellet fieri· et per qd factũ ſeruaretur inter ſe ⁊ proximũ amicicia vel non· ſcꝫm hoc iudicet aliquid mortale vel veniale ¶ J ¶ Eſt igit' ſupbia peccatũ mortale· per primã re

gulam ſ ca·v·poſitam·dum quis ſe nitit̃ ſubiectõi diuine ſubtrahere· ſic ꝙ totã vitã ſuam et actus ſuos et ad humanã laudẽ ⁊ gloriã mũdanam ordinat et in his finez vltimũ ꝯſtituit·et hoc quo ad inanẽ gloriam que ex ſupbia procedit·vel qñ habet nolle obedire dei mandatis vel deo ſeu ꝯtemnit·vt in deſcriptione ſuꝑbie patuit·Similiter ẽ ſupbia pctm̃ mortale penes quintam regulã·Cũ quis proximos pro ſua ſupbia pficienda grauat·ſicut faciunt nobiles pro fauſto ſuo paupes excoriantes et viri ꝑ ornatu mulierũ proximos damnificantes·Eſt etiam ſupbia peccatũ mortale ꝑ quitam regulã cũ quis ꝑ ſupbiam non curat ſcandaliſare alios·ſicut mulieres quedam alienos viros ad lapſum ꝓuocantes·et ideo ſe ornãtes et occaſionem dantes lapſui mẽtis eſt etiam mortale pctm̃ ꝑ terciã regulam·Cum quis ꝑpter ſuꝑbiã trãſgredit̃ pceptum eccleſie·ſicut ſcꝫm quoſdam doctores·milites exercentes torneamenta ꝑ eccleſiam prohibita·¶ ¶Sunt aũt remedia plura ꝯtra ſupbiam et inanem gloriã Primũ ꝯſideracõ magnitudinis diuinaꝝ pfectionum cõtra quẽ deuz vel eius ordinacõnem quis ſupbit· Contra qd̃ dr̃ Job·xv· quid tumet cõtra deum ſpũs tuus ad hui⁹mõi intuitũ et dei locutionẽ abraam ſe cinerem Geñ·xviij·et moiſes impedicõis lingue pfitebant̃ humiliter·Exo·iiij·Scdm̃ eſt ꝯſideratio humilitatis xpi et ſanctoꝝ·vñ phlippeñ·ij·Xpus factus eſt obediẽs vſqꝫ ad mortem mortẽ aũt crucis· Mat·xj·Diſcite a me qꝛ mitis ſum et humilis corde·Terciũ eſt ꝯſideracõ ſui in pfectionib⁹ quas habemus·nam corpus et ei⁹ pfectionez animã et eius pfectõem a ſolo deo principaliter accepim⁹ ꝑ quib⁹ tãto plus grati eſſe debemus quanto excellentiora dona recepimus aliaſ ampli⁹ puniremur·faciliter etiam pdere poſſumus omnia bona nr̃a· qꝛ Eſai·xl·Omnis caro fenũ et oĩs gloria eius ſicut flos agri·Quartũ eſt ꝯſideratio ppriarũ impfectionũ cõmuniũ omnib⁹·Nam corp⁹ de viliſſima materia cõceptum eſt in vermibus finaliter putreſcet defũctum·medio vero tp̃e ſup omĩa animantia·in naribus·auribus oculis ore et alibi emittit immũdicias p̃ter ea que latent intrinſecus·ſcꝫm illud Michee·vj·humiliatio tua in medio tui·Eſt aĩa aũt ebes intellectu·curua eſt affectu·labilis memoria·pna ad lapſum·et tarda ad reſurgendũ·vñ Jere·xvij·Paruũ eſt cor hoĩs et inſcrutabile et quis cognoſcet illud·Quintũ eſt ꝯſideratio impfectionũ moralium·Nam neſcimus licet ſperare poſſum⁹ an aliqd̃ opus meritoriũ fecerim⁹ cunctis diebus vite noſtre·Cum qꝛ ſepe vicia virtutis pallium induunt Cum qꝛ omiſſio vnius circũſtantie debite totum opus viciat et pauci ibi diligentiã adhibent·Cum quia ſupbia vel inanis gloria ſepe totũ op⁹ viciat·vñ Eſa·lxiiij·Sicut pãnus mẽſtruate vniuerſe iuſticie noſtre·et Job·ix·Verebar oĩa opa mea ſciens ꝙ nõ parcis delinquẽti Gre·v·moꝝ·Sepe iuſticia nr̃a ad examen diuine iuſticie deducta iniuſticia eſt et ſordet in cõſpectu diſtricti iudicis qd̃ in oculis fulget opantis·Sextũ eſt cohabitacõ hu-

milium in corpe et ope· Sicut em̄
ille qui cōmunicat ſupbo induet ſu
pbiaꝫ·Eccl·xiij·ſic qui cōmunicaue
rit humili induet humilitatē·vnde
Odo ep̄us parienſꝫ· in menſa ſemp
ante ſe poſuit deſpectiores paupe=
res et a latere alios·Requiſit⁹ aūt
quomō poſſet hoc tollerare·Rn̄dit
ꝙ quidā nobilis miles eum docue=
rat·Job·v·ſcꝫ viſitans ſpēm tuam
nō peccabis· Septimū eſt et forte
optimū ꝯſidacō ꝑprioꝝ pctōꝝ q̄
q̄libꝫ meli⁹ ſcit ꝙ̄ alter vel ſcire d̄=
bet· Si em̄ peccaſti ſemel mortali=
ter·deū et omnē creaturā ſibi ſer=
uientē offendiſti·ideo ſꝫm dei iuſti=
ciam panis te ſuffocare debꝫ·aqua
ſubmergere·ignis incinerare· aer
inficere·beſtie deuorare·et ita d̄ ſi
milibus intelligendū eſt ſꝫm hugo
Quia ſꝫm aug⁹·peccator nō eſt di=
gnus pane quo veſcit᷑·quid igit᷑ d̄
te qui forte cencies peccaſti morta
liter·Cōſideremus igit᷑ in alijs bo=
na et mala·in nobis vero frequen=
ter noſtra mala·

A

Capitulū Decimūquartum·

Decimo prohibet᷑ primo
precepto inanis gloria·
prout eſt pctm̄ mortale
quo propriū dei videlicꝫ regis ſecu
loꝝ et immortalis honor et gloria
j·thi·j·tollit᷑ quodāmodo·Et Ro·
j·Qui cum cognouiſſent deū non ſi
cut deū glorificauerūt·et obſcura=
tum eſt inſipiēs cor eoꝝ·De h° vi=
dendū eſt primo quante prauitatis
ſit hoc viciū et ꝑiculi·Secūdo que
et quottuplex ſit inanis gloria·ter
cio qn̄ ſit peccatū mortale vel non
B Quantum ad primum notā
dum ſꝫm Tho·ij·ij·q·xxxj·ꝙ inanis
gloria differt a ſuperbia·Nam ſu=
perbia non eſt inanis gloria nec ap
peticō eius·ſed ſupbia eſt cauſa ap
peticōis inanis glorie·vnde ſupbia
facit appetere inordinate ꝓpriā ex
cellentiā·et ex iſto faciliter mouet᷑
homo ad appetēdū manifeſtacōem
eiuſdē excellētie·et illa eſt appeti=
tio inanis glorie·Et concurrere ibi
pūt quatuor·Nam vane glorioſus
putat in ſe aliquid eſſe excellentia
certa dignū qualiter tn̄ non eſt·ap
petit vt alij hoc cognoſcāt et mani
feſtū fiat·vult vt hoc alij approbēt
laudent et honorēt·et in tali laude
vel approbacōe delectat᷑·Secūdo
notandū ſꝫm eund̄ ꝙ inanis gloria
licet non ſit ſemper peccatū morta
le·eſt tamē valde periculoſum pec
catum triplici de cauſa·primo quia
nulle perſone parcit·Juuenes im=
pugnat·vt patet in vitaſpatrum·
de pueris· vno in duodecimo anno
alio in·xv·ſerpentem illeſe ad mo=
naſterium portantib⁹ quos abbas
flagellauit·cur nō diſcerent mites
et humiles eſſe corde· Senes exce=
cat vt patet in ſolitario p̄dicante
et miſſam cantante cathecuminis
cū nullus adeſſet niſi pater obſer=
uantes· nobiles ꝓijcit vt patet in
Ezechia rege qui vnica oracōe ob=
tinuit ꝑcuſſionē centum octuagin=
taquinqꝫmiliū hominū alia oracōe
xv·annos adiectos vite ⁊ regreſſū
ſolis facientē·xxxij·horas die·qui
tn̄ tandem eleuatus niſi penitenti=
am egiſſet deo valde diſplicuiſſet·
vt dicit Calꝫ·de·viij· principalib⁹
vicijs et originaliter ponit᷑·iiij·Re·
xx·et Eſa·xxxviij·et·xxxix·Rurales
inflat·vt patet in fratre mattam

veſtibus allegante vt eſſent longi ores· Cui demon ait· O monache ſi maiora valeres maiora faceres· feminas eciam ſanctas inficere nitit᷑ vt patet de ſancta melaia romana vidua· ccc· libras argenti ſancto bābone pſentante· cui cū pater nihil grande reſponderet· mulier ait· pater· ccc· li· ſunt· Rn̄dit pater ſi deo dediſti ſcit quantū· ſi mihi mercedē pdidiſti in celo· Viros ſanctos decipit vt patꝫ de ſancto eleuterio abbate· de quo refert Gre· iiij· dialo· Qui cum puerum a demone nocte vexatum ad monaſterium ſuum detuliſſet ⁊ ibi puero exn̄te illeſo pater diceret· ecce fratres quomō demon monialibꝰ illuſit· ſtatim puer obſide᷑ iterato· et pater eleuteriꝰ plorans imperat vt nemo cibū guſtet niſi puer ſanet᷑· qđ cum fletu factū eſt· demon abſceſſit et pater deinceps humilior fuit Secūdo qꝛ hoc viciū omibus opibus ſe inflectit· malis quidē in his qui gloriātur cum malefecerint· et exultāt in rebus peſſimis puer· ij· Bonis etiā vt oracōi pdicacōi lectioni correctioni cantui taciturnitati veſtimētis humilibus religioſo inceſſui diuinis officijs et ſimilibus inſidiat᷑ operibus· vt peant qđ alia vicia non faciunt· vnde augꝰ· in regula Superbia etiā bonis opibus inſidiat᷑ ido ſancti patres vt caſſianꝰ refert hoc viciū aſſimilauerunt cepe· vbi vna ſublata pellicula ꝯtinue decorticāda alia reſtat· Itē aſſimulat᷑ ſcopulo maris ad quē illiſa nauis referta omibus bonis ſtatim immergit᷑ Itē ſꝫm grego· latroni qui theſauru in via recipit oſtenſum· Itē ſꝫm criſo· arbori iuxta viam plātate cꝰ poma raro matureſcūt · Itē vento vrenti qui fructū tenerū ſtatim deſtruit Exēplū in vitaſpatrū vbi frater vt putabat᷑ deuotus onogros in ſolitudine vocauit vt onera portarēt· qđ cum anthonio fratres retuliſſent· ait· iſte inquit ē velut nauis plena diuicijs · piculo expoſita maris· poſt pauca aūt tpa flente anthonio queſitū eſt quid fleret· Rn̄· lapſum inquit illiꝰ de quo mihi dixiſtis· ite et videte in matta eū flētem· iuerūt et reperierūt· et quinta die defunctus eſt· Tercio eſt hoc vicium deteſtabile· qꝛ in omi loco hominē repit etiā in ſolitudine· vnde beatus appolonius cū· xv· annorū exn̄s heremū intraret· et ibi per xxx annos māſiſſet· vocatus eſt ab angelo vt exiret· ⁊ per verba ſua egipcios ꝯuerteret plures· ait· aufer a me queſo ſpūm inanis glorie· cui angelus· ſubter pedes pꝛice quicquid circa ceruicē tuā reperis· quo facto diabolū pꝛoiecit clamantē· ⁊ ſic primo liber effectus eſt· Itē de alio patre qui cum obſeſſos liberaret impugnatus ab hoc vicio obtinuit obſideri· et tandē fratꝝ orōne ſanatus liberatus eſt a demone· et ab inani gloria· imo hoc vicium victum acrius inſurgit· Et primū eſt in vite ſancte inchoacōe· et vltimū in victoria· qđ nec xpm dimiſit· qn̄ eum impugnaret· ⁊ in pinnaculo cū eo demon deſcendit· ¶ Sunt aūt quinqꝫ remedia· Primū vt ſolicite videamus ne in principio medio aut in fine opis boni vana gloria ſe immiſceat· ſed omia in deo dirigamus ſꝫm illud pš· Nō nobis domine non nobis ⁊c· ſicut ſanctꝰ thoſ feciſſe dr crucifixo qn̄ honorabatur

cum pollice. videlȝ. ſecrete crucē faciendo ſub ſcapulari. ⁊ dicendo prefatum verſiculū. Secūdo vt vereamur omia opa noſtra cū beato iob. iob. ix. ne forte niſi fecerim⁹ vt debuimus. ſʒm illud Luce. xvij. Cum omia feceritis que pcepta ſunt vobis dicite ſerui inutiles ſumus. qd facere debuimus fecim⁹. Tercio cōſideremus quantū malū faciat. qꝛ omia opa bona pōt deſtruere. ſʒm illud xpi. receperunt mercedē ſuā. qd xps ait de ipocritis math. vj. Quarto vt opa apparēter rara et bona occultemus quātū poſſumus. vt neſciat ſiniſtra quid faciat dextra tua Mat. vj. Quinto vt oremus cōtra tantum viciū. vñ ſup illud Teſſal. ij. deo qui pbat corda noſtra dicit glo. vt ſibi nō hominibus placeamus qd niſi ipē in nobis opet᷑ vitare nequim⁹. Et aug⁹. idem dicit. Quas vires nocendi habeat humane glorie amor nemo ſentit niſi qui ei bellum indixerit. D Quo ad ſecūdū principale notandū ꝙ gloria in pꝛoſito ſignat ꝙ bonū alicui⁹ deueniat in noticiā alteri⁹ vel alioꝝ et ad approbacōem eoꝝ. Et ſic appetere gloriam eſt aliquē appetere vt bonum ſuum veꝝ vel apparens veniat in noticiam et ad approbacōem alteri⁹ vel alioꝝ. ſed aliquē querere gloriā p exteriora facta. fit p hoc ꝙ aliquis opa ſua agit coram alijs aut loquit᷑. aut qñ manifeſtatur p laudem alienā vt qñ honoratur ab alijs. qꝛ tunc videntes eū honorari maiora de eo eſtimāt. Et iſta ptinent ad filias inanis glorie de quib⁹ poſtea dicet᷑. Secūdo notandum ꝙ nō omnis appetitus glorie eſt malus. ſʒ appetit⁹ inanis glorie ſemp eſt malus. Nā vt tho. vbi prius dicit ad pfectionē hominis ptinet ꝙ ipē ſe cognoſcat. ſʒ ꝙ ipē cognoſcat᷑ ab alijs nō ptinet ad eius pfectōem. et ideo nō eſt p ſe appetendū. pōt tñ appeti inquantum eſt vtile ad aliquid. E Vnde tripliciter eſt vtile et licitū ꝙ aliquis cognoſcat᷑ ab alijs bonus. Primo ad hoc vt deus ab hominib⁹ glorificet᷑. vñ Math. v. Sic luceat lux veſtra coram hoībus vt videant opera veſtra bona et glorificēt patrem vr̄m qui in celis eſt. Scdo ad hoc ꝙ hoīes pficiant in bono ꝙ in alijs cognoſcūt vt in pcedēti auctoritate etiam patet. Et ſic fecit Apoſto. ij. Coꝛ. xj. et. xij. vt diſcipuli ſui p pſeudo apoſtolos nō deciperētur vel eis plus crederent ait. Ter virgis ceſus ſum et multa alia que ibi enumerat de ſe apoſtol⁹ bona. Tercō ad hoc ꝙ ipē homo ex boniſ que in ſe cognoſcit p teſtimonium laudis aliene ſtudeat in eis pſeuerare et ad meliora pficere. et ſic licet habere curam de fama et eam tueri. Etiam ſic fit in treugis que fiunt ſup graduandis in vniuerſitatibus. et ſʒm hec tria laudabile ē ꝙ quis habeat curam de bono nomine. et ꝙ puideat quis bona coram hominibus nō tm̄ coram deo. Ro. xij. non tñ ꝙ in hominū laude inaniter delectet᷑. pōt igit᷑ laudabiliter ad alioꝝ vtilitatem gloriaȝ ſuā querere ſicut et de⁹ gloriā ſuā querit nō pꝑter ſe ſed pꝑter nos.

F Eſt ergo notandum hic ꝙ in genere eſt gloria triplex. vna vera ſcda vana. tercia diabolica. Prima eſt ſeptuplex. vera qñ quis nullius peccati ſibi ↄſcius de qua. ij. Coꝛ.

j·Gloria noſtra hec eſt teſtimoniū
ɔſciētie noſtre· verior qñ dulcedo
ſanctiſpūs manifeſte ſentit² qui ſpi
ritus ſanctus teſtimoniū dat ſpūi
noſtro ꝙ ſimus filij dei· Ro·viij·
Sic hic cauendū eſt ne quis decipi
atur in dulcedine ſpūali et ſentimē
tis·q² quedā ſunt cōmunes malis ⁊
bonis· Alie ſpeciales tm̄ bonis vt
beatus bern·tradit in epiſto·ad fra
tres de monte dei·Veriſſima ē eter
na gloria·alie tres ſunt prius reci:
tate·Tercio notandū ꝙ gloriā ſuā
pōt quis q̄rere vt p̄miſſum eſt·ſ3 il
lud ɔpetit potiſſime pfectis viris
vnde et math·v·xp̄s diſcipulis ait
et doctoribus·ſic luceat lux ⁊c̄·nec
tm̄ talibus ſemp ɔpetit·ſed qñ ē no
tabilis neceſſitas vel vtilitas·infir
mis aūt ⁊ impfectis non eſt tā cau
tum propter piculū inanis glorie·
q² ſ3m grego·Bona innoteſcere ho
minibus ſine piculo vix fieri p̄t·pa
tent hec vbi prius per apo·qui ait
j·cor·xij·Inſipiēs factus ſum id ē
ad modū inſipiētis qdammodo feci
gloriādo vos me coegiſtis ſc3 malis
faciliter acquieſcēdo doctoribus·

G Secūda gloria videl3 vana
fit quītupliciter ſ3m tho·Primo ex
parte materie bone glorie paulo ĝ
cum quis appetit ꝙ alijs appareāt
aliqua bona in ſe·et illa approbent
tanq̄ bona ⁊ magna que tm̄ nō ſūt
in eo·vt cū appetit ꝙ alij eū eſti:
ment doctū et deuotū aut multum
doctū aut liberalē ·aut diuitē aut
pulcrū·nobilē et ſic de ſimilib⁹·cū
non ſit talis·aut cū appetit vt alij
putent eū feciſſe tale opus qd̄ tam
non fecit·Secūdo gloria eſt vana·
cū quis querit gloriā de re que non
eſt gloria digna·vt de caduca re et
fragili·ſicut eſt pulcritudo corpis·
diuicie·criſpitudo criniū ⁊ hmōi·in
ane em̄ eſt et vanū ꝙ homo hmōi
res caducas fragiles et modicas·q̄
ɔ̄uiter magis nocent q̄ proſint·tā
magnas repetet ꝙ etiā gloriā d̄ eis
querit·et vult ꝙ alij in eo talia no
ſcāt·et tanq̄ bona et mag̃ reputēt
et approbēt·Tercio eſt vana cum
quis gloriā querit de rebus inutili
bus et nociuis·que non ſunt apud
multos grauia peccata reputata vt
de ſupfluis ſumptibus in ɔuiuijs·
in veſtibus edificijs familia·et fit
gloria vana ex pte materie·Quar:
to eſt vana ex parte ei⁹ a quo quis
gloriā querit·puta cum quis appe
tit bona ſua vera vel apparētia fie
ri manifeſta hominibus vt ea appro:
bent·quoꝝ tm̄ hoim iudiciū eſt fal:
libile et incertū vt hominibus ſimpli
cibus mūdanis ⁊ ſecularibus qui a
ctus hoium frequēter ſolū extrinſe
cus ɔſiderāt·et multociēs non bo:
na aut modicū bona eſtimant mag
na et excellētia·imo frequēter d̄ re
bus modicū aut nihil iudicare ſciūt
vt ſi quis appeteret doctus appa:
rere apud ideotas et rudes·quia d̄
hmōi iudicare nō ſciunt·tales em̄
noſcūt ſolū ſenſibilia et p̄ntia vt di
uicias potentiā pulcritudinē ⁊ ſimi
lia modica·imo talia ſunt bona mi:
nima·nō media vt virtutes·nec ma
xima vt beatitudinē faciētes·que
tm̄ minima bona maxima eſtimant·
Et illos qui talia habent eſtimant
glorioſos·et reuerēter tales hono:
rant·vera aūt bona hn̄tes et vere
bona vt virtutes ipi nō noſcūt aut
modicū reputāt aut puipendūt aut
qd̄ deterius eſt ɔtemnūt·et iō ina:
ne et vanū eſt teſtimoniū hmōi bo:

norū ab eis querere·Quinto modo gloria fit inanis ⁊ vana ex pte ipi⁹ qui gloriā querit vt qui gloria ſuā nō refert in debitū finē puta in dei honorem ⁊ pximi ſalutē·Omē em̄ bonū de quo quis recte gloriā querit debet credere a deo ſibi eē datū et ita nō habet hō hoc a ſe· ſed eſt quoddā bonū diuinū et deo de iſto principaliter debet² gloria ⁊ laus· Et ideo qn̄ homo appetit vt bonuz ſuū alijs fiat manifeſtū debet hoc appetere ad iſtū finē vt de⁹ ex hoc laudet²·qui tale bonū largitus eſt· Jdeo dicit aplūs·ij·Co·x·qui gloriat² in dn̄o gloriet²·i· de bono ope n̄ querat ſibi gloriā ſ₃ deo·Tale em̄ bonū dat² homi a deo vt ex illo aliis pſit·⁊ ideo intm̄ debet appetere gloriā de tali inquātū p eā parat² ſibi via ad hoc vt alijs pſit ſicut apoſto·vt ſ̄ patuit·Qn̄ ergo hō appetit gloriā et in illa ſiſtit aut i ſe ipm̄ ſolū refert in ſui laudē et recō mendacōem ⁊ nō in pfectū pximi· aut in dei laudē ⁊ gloriā finaliter· tunc eſt vana gloria ⁊ inanis ⁊ peccatū·q₂ qdcunq₃ vanū appetere eſt pc̄tm̄ ſ₃m illud Pſ·filij hominū vſq₃ quo graui corde vt quid diligitis vanitatē ⁊ q̄ritis mendaciū·

R[ib h] Tercia gloria videlic₃ diabolica eſt etiam ex pte materie qn̄ quis gloriā querit de pc̄tis mortalib⁹ ⁊ de reb⁹ magis ignominioſis q̄ glorioſis vt cū quis p potentiā aliquē opprimit aut cū notabili pſona luxuriatus eſt· aut aliquid iniuſte a tali recepit·aut haſtiluſit in pc̄tis· aut p multo luſit ⁊ vult vt alij h° noſcant ⁊ approbēt·hoc ē diabolicū pc̄tm̄ q₂ demones ſic coram ſuo principe gloriari ſolent de malis in que alios piecerunt· ɔtra quos in pſ̄·Quid gloriaris i malicia qui potens es iniquitate dilexiſti maliciā ſup benignitatē· iniquitatē magis q̄ loqui equitatē ppterea dſtruet te de⁹ in finē

J[i] Quo ad terciū principale qn̄ ſc₃ inanis gloria ſit pc̄tm̄ mortale Notandum ſ₃m tho· vbi ſ̄· q aliqn̄ vane glorie appetitus eſt mortale a'iqn̄ veniale·Omē em̄ pc̄tm̄ qd̄ fit ɔtra caritatem eſt mortale ⁊ ſolū tale· mō inanis gloria q̄dam eſt ɔtra caritatē quedaz nō·Et licet pc̄tm̄ inanis glorie preciſe ſ₃m ſe ɔſideratū ⁊ put ſibi nō cōiungit² aliud pc̄tm̄ nō repugnat caritati pximi vt q quis appetat bona q̄ in ipo ſunt vel apparēt manifeſtari alijs ⁊ laudari ⁊ hoc p̄ciſe ppter delectacōem quā h₃ in aliorū laude hoc nō eſt ɔtra caritatem pximi·nec aliquo mō nocumentum eius l₂ Pōt tn̄ inanis gloria eē cōtra caritatē pximi inquātū aliud pc̄tm̄ ei ſc₃ inani glorie cōiunctū ē· vn̄ hec prima regula eſt q qn̄cūq₃ ordinat² inanis gloria in aliud peccatū mortale tanq̄ in finem vt cū quis vult videri doctus vt alij ſibi credant ⁊ ſic eos pducat in pfidiam·vel cū quis ſe laudat de fidelitate vel facit ſimulata opa vt eum eſtiment pbum ⁊ fidelē·⁊ ſic poſſit eos damnificare in reb⁹ p furtum vel p aliā fraudem notabiliter preſertim damnoſam vel cū quis vult videri diues vel nobilis ppter hoc vt mulierē aliquā poſſit alicere in ſui amorem ⁊ ɔſenſum luxurioſum Tum q₂ illud eſſet ɔtra caritatem pximi·q₂ in magnū nocumentū fieret pc̄tm̄ mortale· Et de illo ſonabant etiā regule poſite ſ̄ de ſupbia

quod ſit pctm̄ mortale· L Se-
cūda regula eſt· q̄uis peccatū ina-
nis glorie preciſe ſzm ſe ꝯſideratuꝫ
⁊ ſine cōiunctione alterius peccati
nō ſit ꝯtra earitatem ꝓximi tñ eſt
vt ſic ꝯtra caritateꝫ dei tripliciter
ſzm tho· Primo rōe materie de qua
quis gloriat᷑ vt cū quis gloriat᷑ de
aliquo falſo qđ eſt ꝯtrariū diuine
reuerentie ſicut illud Ezechie·xxv-
iij· Eleuatum eſt cor tuū dixiſti de
uꝫ ego ſum· Sc̄o mō ſi gloriaretur
de omipotentia omniſciētia·vel ꝙ
eſſet deus et ſic laudari appeteret
valde peccaret ꝯtra dei reuerētiā
et mortaliter· Sicut fecit alexāder
magnus qui filius iouis a multis di
ci delectabat᷑· attñ cū telo ḡuiter ī
expugnacōne ciuitatis vulneratus
eſſet ait· oīes me dei filiū clamāt
ſed hoc telū me hominē eſſe fatet᷑
Item idem cū ſe ꝑ deo adorari vel
let· Quidam miles ei ait Si dij cor-
pus aīo tuo equaſſent·capite celuꝫ
et manibus vtroſqꝫ fineꝫ terre ca-
peres aut tangeres·cū ſis igitur e-
qualis alijs·alijs te nō ꝑferas· Sic
feciſſe voluit octauianus ſi ſibilla
maiorē ei nō oſtendiſſet· ⁊ herodes
fecit ſe adorari ꝑ deo vt ꝑatꝫ Act·
xij· Similiter ſi quis gloriā quere-
ret de aliquo bono tanq̄ a ſe habi-
to et nō tanq̄ a deo accepto mere
gratuitu gloriaretur de falſo ſcꝫ ꝙ
aliquid haberet a ſeipō et nō a deo
eſſet ꝯtra dei reuerētiam peccatū
mortale·ſicut feciſſe videt᷑ Nabu-
chodonoſor monarcha qui in palla
cio deambulans ait· Nonne hec eſt
babilon ciuitas magna quā ego edi
ficaui in domū regni in robore for
titudinis mee et in gloria decoris
mei· Dan·iiij· quo loquente ſtatim
vox ſibi cōminabatur ꝙ ſeptem an
nis vt bos fenum cōmedere deberꝫ
et priuari ſenſibus· ad illum primū
modum etiam ꝑtinet ſzm tho· Cum
quis bonuꝫ temporale de quo quis
gloriatur ꝑferret deo· quia hoc ꝓ-
hibetur hiere·ix· Non glorietur ſa
piens in ſapientia ſua nec fortis in
fortitudine ſua·nec diues in diuici
is ſuis·ſed in hoc glorietur qui glo
riatur ſcire et noſſe me·q2 ego ſum
dñs qui facio miſericordiam et iudi
cium et iuſticiam in terra· hec eñ
placent mihi ait dñs· M Secū
do mō appetitus inanis glorie con
trariat᷑ dilectioni dei ex ꝑte eius
a quo gloria queritur· vt cum quis
teſtimonium et approbacōnem ho
minum ꝑfert teſtimonijs et appro-
bacōnibus dei· ſicut ꝯtra quoſdaꝫ
de principibus ſacerdotum dr ioh·
xij· ꝙ dilexerunt plus gloriam ho-
minū q̄ gloriaꝫ dei· nam vt ibi ha
betur multi ex principibus et legiſ
peritis et ſacerdotibꝰ crediderunt
in xp̄m· ſed ꝓpter phariſeos nō cō-
fitebant᷑ ne de ſinagoga eijcerent᷑
quod erat apud eos valde ignomi-
nioſum· Iſti ergo plus refugierūt
illam ignominiam ⁊ plus dilexerūt
gloriam hominū et plus voluerūt
honorari et tanq̄ boni reputari et
approbari ab hominibꝰ q̄ gloriam
dei id ē quam appecierūt a deo ap-
probari et coram eo iuſti exiſtere·
Et ſzm nicolaū de lira· đ iuſtoꝝ nu
mero in ꝑte vel in toto fuerunt ni-
codemꝰ qui ad ieſum venit nocte ⁊
principes ⁊c̄· jo· vt ſ̄ et ioſeph ab a
romathia ⁊ gamaliel ⁊c̄ N Ter
cō mō appetitus vane glorie repu
gnat delectōi dei ⁊ hꝰ ex ꝑte ipiꝰ
gloriātis ſcꝫ qui intēcōeꝫ ſuā refert

ad gloriam tanq̄ ad vltimū finem ita ꝙ gloriam appetit propter ſe ipſum nullo modo referendo e am in vtilitatē ꝓximi aut dei honorē finaliter· ⁊ qui opa virtutū ordiat vltimate i gloriā ſuā tanq̄ i ſuū et optimum ſibi vt ꝙ ieiunat dat ele=moſinā ⁊ ſimilia vt alij ſciāt ⁊ eum glorificēt· et qui tm̄ diligit eā ⁊ appetit ꝙ etiā ꝓpter ipā ꝯſequen=dā nō ꝑtermittit facere ꝯ deū ſic ē pctm̄ mortale· Qn̄ vero gloria eſt vana aliquo mōꝝ ſ̄ poſitorū circa ſcdam ꝓpoſicōez attn̄ nō repugnat dilectōi aliquoꝝ mōꝝ nūc ꝑtacto=rū· tūc appetitꝰ vane glorie nō eſt pctm̄ mortale ſʒ ſolū veniale vt dicit Tho·

Capitulum Quindecimum

A Quindecimo hic ꝓhibetur ipocriſis· nam ex ꝑmiſſis patȝ ſicut finis ſuꝑbie ē ꝓpria excellētia quā in=tēdit ſuꝑbꝰ· ſic finis appeticōis inanis glorie eſt manifeſtacō ꝓprie excellētie· q2 illā intendit vane glorioſus· ad hāc aūt manifeſtacōem ſʒm tho· ij· ij· q· cxxxij· ar· v· ꝑt quis tendere ⁊ directe tripliciter· Primo p verba ⁊ ſic ē iactantia· Scdo p fa=cta falſa ⁊ ſic ē ipocriſis Tercō per facta vera hn̄cia quandā ādmiracō=nem ⁊ ſic ē ꝑſumpcō nouitatū· De ipocriſi gº tria ſunt diceda· Primo qd ſit ⁊ qualiter ꝯmittitᷣ ⁊ q̄ ma=la ſit Scdo qn̄ ſit mortale pctm̄ ſeu ſub ꝑcepto ꝓhibita· Tercō an quis ſe minorē poſſit oñdere q̄ ſit in re qd vocatᷣ ironia B Quātū ad j· notandū ſʒm tho· vbi ſ̄ ꝙ ipocri=ſis dupliciter capitᷣ· vnoº ꝯmūiter alioº ꝓprie· Cōmuniter ſeu generaliter ipocriſis idē ꝙ ſimulacō ⁊ ſic ē mendaciū ꝯſiſtēs i ſignis exteriorū factoꝝ· vt cū quis p aliqua exteriora ſigna reꝝ aut factoꝝ aliquid de ſe ſignat qd i eo nō ē· aut meliuſ aut excellentiꝰ q̄ i eo veraciter exiſtat· ⁊ iſtoº magnꝰ appatus veſtiū ē ſimulacō ſeu ipocriſis lrature ſeu ſapie· et magnꝰ ſtatus ⁊ ſumptuo=ſus i equis· ſeruis ⁊ ſimilibꝰ ē ſimulacō diuiciaꝝ ⁊ potētie· et ſic omis ſimilacō ſeu ipocriſis ē mendaciū ⁊ ideo pctm̄ ⁊ aliqn̄ mortale ſi ē ꝯ caritatē· aliqn̄ veniale ſicut de mēda=cio dicetᷣ infra in ꝑcepto· viij· c· j·

Cauſa aūt quare ſimulacō ē pctm̄ eſt illa· dicit tho· ibidē q2 ad virtutē veritatis ꝑtinet vt aliquis talē ſe exteriꝰ exhibeat p ſigna ex=teriora qualis ē· ſigna aūt exterio=ra nō ſolū ſunt verba ſʒ etiā facta· ſicut ergo veritati opponitᷣ ꝙ ali=quis p verba exteriora ſignificet aliud q̄ hʒ apud ſe qd ad mendaciū ꝑtinet ita etiā veritati opponitur ꝙ aliquis p aliqua ſigna factorum vel reꝝ aliquid de ſe ſignificet ꝯtrium eiꝰ qd in eo ē qd ꝓprie ſimulacō dr D Tn̄ ſic dicit augꝰ· in li· de q̄ſtiōibus euāgelij· nō oīe qd fingimus mēdaciū ē· ſʒ qn̄ illud fingimꝰ qd n hil ſignificat tūc ē mendaciū· Cū aūt fictio nr̄a refertᷣ ad aliquā ſignificōez nō ē mendaciū· ſʒ aliqua figura veritatis· et ſubiungit exē=plū de figuratiuis locucōibꝰ i qui=bus quidē fingimꝰ res· nō vt aſſe=ratᷣ ita eſſe ſʒ eas ꝓponimꝰ vt figurā alteriꝰ qd aſſerere volumꝰ· Sic igitᷣ ſe finxit dn̄s longiꝰ ire· lu· vl· quia compoſuit motū ſuū quaſi volentis longiꝰ ire ad aliud figurati=ue ſignificanduȝ ſcȝ ꝙ ipſe ab eoꝝ

fide longe erat vt Greg·dicit·Eſt igitur vt dicit Tho·ſimulacō pctm̄ ſimpliciter·qꝛ non refert vtrū quis verbo vel quocūqȝ facto alij mēciat᷑·tñ vlri·dicit·ſi quis dat p aliqd opus vel p verbū duplex aliquid intelligere qd nō ē·nō intencōe fallē di·ſ; intencōe vtilitatis ꝯſequētis talē ſimulacōeȝ nō eſſe pctm̄. Circa qd tñ notat tho· ꝙ ſicut aliquis verbo mentit᷑ qñ ſignificat ꝙ nō ē·nō aūt qñ tacet qd ē qd quidē aliqñ licet·Ita ſimulacō eſt qñ aliquis p exteriora ſigna factoꝝ· vel reꝝ ſignificat aliquid qd nō eſt·nō aūt ſi aliquis ꝑtermittat ſignificare qd eſt· vñ aliquis pōt occultare ſuū pctm̄ ſine pctō·Alio° capitur ipocriſiȝ i ſacra ſcriptura ꝓprie· ⁊ eſt ſimulacio ſanctitatis et iuſticie quā quis nō habȝ ⁊ ſic ipocrita eſt qui p exteriora ſigna factoꝝ ſanctitatē aut quācūqȝ virtutē quā ñ habet ſimulat cū intencōe vt alij credāt eū talē eſſe·et talis ipocriſis ſp ē pctm̄ ſicut ⁊ om̄e mēdaciū ē pctm̄ ipa aūt ipocriſiȝ eſt mendaciū in facto· vñ ipocriſis duo dicit ſcȝ defectū ſanctatis ⁊ ſimulacōem ſanctitatis ipi⁹·ideo aug⁹·dicit ſup pſ· lxiiij·Simulata equitas nō eſt equitas ſ; duplex eſt iniquitas·Eſt em̄ ibi duplex pctm̄ ſcȝ in ipocrita vid licȝ iniquitas occulta·⁊ falſitas ſanctitatis in oſtenſiōe· Hec aūt ipocriſis in quiqȝ pſonis ſe inflectere ſolet ſepi⁹·Primo in hereticis d quo mat·vij·attendite a falſis prophetis qui veniūt ad vos in veſtimētis ouiū·intrinſec⁹ aūt ſunt lupi rapaces· Scdo in fictis clericis et religioſis de quib⁹ dr·dū ore et habitu nō corde deo ſe ſeruire oñdunt p xp̄m mat· xv·ipocrite bñ ꝓpheta

uit de vobis Eſa·xxix·populuȝ hic labijs me honorat cor aūt eoꝝ longe ē a me·⁊ mat·xxiij·ve vobis ſcribe ⁊ phariſei ipocrite qui clauditiſ regnū celoꝝ ante hoies·vos em̄ nō intratis ſcȝ male viuendo neqȝ introeūtes ſinitis intrare ſcȝ p exempla mala eos inficiēdo· Tercō in fictis iudicib⁹ ⁊ ſcabinis ac dñis tpalib⁹ qui cū iuſticiā deberēt defēdere ⁊ ſe hoc facere ꝑtendāt intrinſecus ſunt pleni dolo ⁊ auaricia· De quib⁹ mat·xxiij·ve vobis ſcribe et phariſei ipocrite qui mūdatis qd d foris ē calicis ⁊ parapſidis·int⁹ autē pleni eſtis rapina ⁊ immūdicia· ve vobis ſcribe ⁊ phariſei ipocrite qui ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis q̄ apparēt hoib⁹ ſpecioſa·intus vero plena ſunt oſſib⁹ mortuoꝝ et ⁊ omi ſpurcicia· Quarto i fictis viduis ⁊ virginib⁹ q̄ in delicijs viuētes vel nequicijs alijs ꝑhonorari volūt·vñ Job·xx· ſi aſcēderit vſqȝ ad celos ſupbia ei⁹ ⁊ caput ei⁹ nubes tetigerit quaſi ſterquiliniū i fine pdet᷑· Quinto in paupib⁹ ficte mēdicantib⁹· de quib⁹ lu·xx·ait xp̄us attendite a ſcribis qui volūt ambulare in ſtolis ⁊ amāt ſalutacōnes i foro ⁊ primas cathedras in ſinagogis ⁊ primos accubitus in cōuiuijs qui deuorāt domos viduaꝝ ſimulātes longā oracōeȝ hi accipiēt dāna cōem maiorē G Sȝ quō cognoſcit᷑ quis ipocrita eē·Rñ aug⁹·ſup illo Lu·vj·Non ꝑt arbor bona fruct⁹ malos facere ⁊c· ꝙ a tribus cognoſcunt᷑ ipocrite·primū ē bonoꝝ oppreſſio vel pſequendo vel detrahēdo·Om̄es em̄ ipocrite detractores ſunt· Scdm̄ ē facilis repꝛhenſio alioꝝ qd faciūt vt videant᷑ hre ȝelū·Terciū ē impaciēcia in aduerſis

ſup oĩs eĩ mouet᷑ ⁊ offendũt᷑ ad ꝯtumelias ſibi dictas q꞉ q̄rũt gl'a꞉. ideo dolẽt ad ꝯtumeliã. vñ dicit iero. Nõ q̄ras gloriã ⁊ nõ dolebis cũ inglorioſus fueris qui laudẽ nõ appetit nõ ſentit ꝯtumelias. h Sꝫ diceres ſũt gͦ mali religioſi vel clerici ipocriti. Rñ. tho. habit⁹ ſanctitatis puta religiõis vel clericat⁹ ſignificat ſtatũ quo quis obligatur ad opa ꝑfectõis. ⁊ ideo cũ quis habitũ ſanctitatis aſſumit intẽdẽs ſe ad ſtatũ ꝑfectõis tranſferre ſi ꝓ infirmitatẽ deficiat nõ eſt ſimulator vel ipocrita. q꞉ nõ tenetur manifeſtare ſuũ pc̄tm̄ ſanctitatis habitum deponẽdo. Si aũt ad hoc habitum ſanctitatis aſſumeret vt ſe iuſtum oñderet eſſet ipocrita ⁊ ſimulator. vñ Gre. xxxi. mor. dicit ſunt nõnulli qui et ſanctitatis habitum tenẽt et ꝑfectõis merita exequi nõ valẽt hos nequaꝗ̄ credendum eſt in ipocritarum numero currere. quia aliud eſt infirmitate peccare aliud malicia i Sed iterũ dubitares vtrũ aliquis ſimulãs ſanctitatẽ ad honorẽ dei ⁊ edificacõeꝫ p̄ximi peccet. Rñ. pe. d̄ thar. in q̄dli. duplex ẽ ſimulacõ. q̄dam q̄ fit ab aliquo vt iniquitas ſua palliet᷑ ⁊ ipẽ ab hoĩb⁹ laudet᷑ ⁊ bon⁹ reputet᷑ ⁊ hec eſt pc̄tm̄. alia fit ad dei honorẽ ⁊ p̄xiorũ edificacõem. vt ſi aliquis religioſus maiorẽ religionẽ oñdit corã ſecularib⁹ ꝙ̄ coram ſuis frĩb⁹ vt ipi magis edificent᷑. iſte nõ peccat ſed meret᷑. hec ille. Exẽplũ i btõ dñico ꝑ quadrageſimã i pane ⁊ aqua cum ſocio ieiunãte vt hereticos cõuerteret. et ſic ep̄s oxoniẽſis didacus olim ꝯ hereticos albiẽſes hortabatur abbates eadẽ intẽcõe vt pedes irent in paupꝑtate k Quo ad. ij ꝑncipale notandũ ſꝫm tho. ꝙ ipocriſis ſcdo° ſumpta aliqñ ẽ pc̄tm̄ mortale ⁊ aliqñ veniale Qñ aũt ſit mortale vel veniale ẽ attendendũ ex fine quẽ ipẽ fingẽs intẽdit. ſi nãqꝫ talis eſt ꝯ caritatẽ eſt pc̄tm̄ mortale. ſicut cũ quis ſimulat ſanctitatẽ vt falſam doctrinã ſeminet in qua ſibi nõ tam cito crederet᷑ niſi ſanct⁹ et iuſtus appareret quales ſunt ꝯmuniter heretici. propter qd̄ dicit dñs Mat. vij. attẽdite a falſis ꝓphetis qui veniũt ad vos i veſtimẽtis ouiũ intrinſec⁹ aũt ſũt lupi rapaces. vel cũ q̄s ſimulat ſanctitatẽ vt dignus adipiſcat᷑ eccleſiaſticã dignitatem vel vt adipiſcat᷑ alia tpalia q̄cũqꝫ cũ dãno alioꝝ. vel ſimilat ſanctitatẽ vt familior fiat alicui mulieri aliene vt eã ꝑ hoc decipiat ⁊ in ſuũ ꝯſenſũ alliciat ⁊ ſic de alijs hmõi finib⁹ qui ſũt ꝯ caritatẽ dei vel p̄ximi. hec videt᷑ eẽ mẽs ſancti doctoris. vñ ⁊ vlri. li. vj. tract. iij. c. xxviij. dic. Cũ aliquis ſimilat ſanctitatẽ quã nõ hꝫ ppter hoc vt detur ei aliquid ſicut illi de quib⁹ Mat. xxiij d̄r. ve vobis ipocrite qui cõmeditiſ domos viduaꝝ. pc̄tm̄ mortale ẽ. q꞉ rapit qd̄ debet᷑ ſancto. q꞉ qd̄ datur ei dat᷑ in noĩe iuſti. Itẽ qñ talẽ ſimulacõem facit ex inſaciabili auaricia. ſi aũt aliquis ꝓ ſua neceſſitate ſimulet ampliorẽ indigentiã ꝙ̄ habeat nõ eſt hoc mortale pc̄tm̄. ſicut faciunt illi qui cõmuniter trutanni vocantur. de his eñ dicit Criſo. ꝙ talis ſimulacõ poci⁹ ẽ culpa diuitũ ꝙ̄ pauperũ qui ex ſui indigẽtia ad hoc ꝯpelluntur. l Si aũt ſꝫm tho. finis intent⁹ nõ repugnat caritati tunc manet veniale vt cũ quis fingit ſclũ q꞉ delectat᷑ in ſic fingẽdo. d̄ quo dic. phi. iiij. eth. ꝙ magis

videt' van⁹ q̄ mal⁹ vel ſi fingeret ꝓpter iocū· Eadē em̄ rō ē de fictōe ⁊ mēdacō vt dictū ē pcedēti ca°· tū ſiue ipocriſis ſit veniale ſiue mortale pctm̄ ē piculoſuz ⁊ multipliciter nociuū vt ptz primo ex verbis xp̄i qui ipocritas fere p̄ alijs impugnauit Mat·xxiij·ſepteꝑliciter ⁊ mat·vj· Exterminant em̄ facies ſuas vt appareāt hoib⁹ ieiunātes· ⁊ lu·xij Attēdite a fermēto phariſeoꝝ qd̄ ē ipocriſis· ⁊ Mar·vij· ipocrita eijce primū trabē de oculo tuo· Scd̄o q2 raro ad meli⁹ ꝯuertūt'· tum q2 ſe bonos putāt alioꝝ laude dlectari· Job·xxxvj· Vincti nō clamabūt Glo· q2 hūane laudis auiditate ſuꝑati ſanctos ſe eē miſeri etiā cū in pctis morent' putāt· tū q2 ſpūſſanctus eos fugit ſine quo ꝯuerti nō pn̄t Sap·j· Spūs ſ diſcipline effugiet fictū· tū etiā q2 diabolus noſcitur eē i eis ⁊ dormit· Job·xl· ſub vmbra dormit in ſecreto thalami ſcȝ in quo null⁹ fruct⁹ ſtips vacu⁹ et radix in limo laudis ē fundat⁹· Tercō q2 ſunt ſimiles ſterquilinio niue tecto· ſepulcris pulcris cadaueribus plenis vulpib⁹ quaꝝ pellis ē bona ⁊ carnes inanes· ſimoni qui angariatus crucē dn̄i portauit· ⁊ vulpi q̄ ſe mortuā fingit quoadusqȝ cornicē capiat· cigno qui exteri⁹ ē alb⁹ caro aūt ei⁹ nigra Quo ad iij principale q̄rit' vtꝝ ironia p quam aliquis minora de ſe fingit ſit pctm̄· Rn̄· ſm tho·ij·ij·q·Cxiij· q̄ aliquiſ de ſeipo minora dicat pt ꝯtingere dupliciter· vno° ſalua veritate dū ſcȝ maiora q̄ ſunt i ſeipis recitēt· q̄dam vero minora deteguut ⁊ de ſe ꝓferūt q̄ tn̄ i ſe eē cognoſcunt· ⁊ ſic minora d̄ ſe dicere nō ptinet ad ironiā nec etiā ē pctm̄ ſm gen⁹ ſuum niſi p alic⁹ circūſtantie corrupcōem Alio° aliquis dicit minora a veritate declinanſ puta cū aſſerit aliqd̄ vile de ſe qd̄ in ſe nō cognoſcit· aut cū negat d̄ ſe aliquid magnū qd̄ tn̄ pcipit in ſeipo eſſe· ⁊ hoc ptinet ad ironiā ⁊ ē ſp pctm̄· vn̄ Aug⁹· li· de verbis dn̄i· Cū hūilitatis cauſa mētiris ſi nō eras pctor anteq̄ mentireris mēciendo pctōr efficieris· Et ſi obijcis illud Gre· ad aug· angulorū epm̄· bonaꝝ mentiū ē ibi culpas agnoſcere vbi culpa nō ē· Rn̄· q̄ ad bonitatē mentis ptinet vt hō ad iuſticie pfectōeȝ tēdat· ideo in culpā reputat nō ſolū ſi deficiat a cōmūi iuſticia q̄ vere culpa eſt· ſȝ etiā ſi deficiat a iuſticie pfectōe q̄ qn̄qȝ culpa nō ē· nō aūt culpā dicit qd̄ p culpa nō recognoſcit· qd̄ ad ironie mēdaciū ptinet· Nota tn̄ q̄ ironia per defectū ꝓpꝛie opponit' iactantie· q̄ ambo ꝯſiſtūt in verbis· in factis aūt videt' aliquid opponi ipocriſi p diminucōeȝ ſuo mō ſicut d̄ ironia

Capitulum Sedecimum

Vodecimo ꝓhibet' preſumpcō ſiue ſit nouitatū ſiue alia Vn̄ eccl· xxxvij· O preſumpcō nequiſſima vn̄ creata es· Glo· a mala volūtate ſcȝ deficiēte· Vbi notand̄ q̄ pſumpcō q̄dam eſt bona que ſcȝ i quibuſdā id qd̄ in nobis ē facim⁹ ⁊ de reſiduo in diuinū auxiliū ſperamus ⁊ de deo p̄ſumimus· alia mala qua quis ſe inordinate ⁊ nimis ꝯfidit· de vtraqȝ dr̄ Judith· vj· qui nō deſeris p̄ſumentes de te et de ſe p̄ſumētes humilias· Mala pſumpcō

ē duplex· q̄dam vocat᷑ p̄ſumpcō no
uitatū q̄ eſt filia inanis glorie ſʒm
Gre· Alia ē p̄ſumpcō reſpectu alio=
rū illicite q̄ etiā nō habet nouitatē
ſeu ām̄iracōem ſpēalē· Jtē q̄dam ē
i ſumpcō q̄ ē pc̄tm̄ in ſpm̄ſanctu· A
lia eſt pc̄ti alleuiatiua de quib⁹ du
ab⁹ hēs ẽ in p̄cepto videlicʒ de ſpe
Eſt igit᷑ pſumpcō quintuplex· Pri
ma bona de meritis vel de dei bo=
nitate ꝯfidentia hūilis· Scd̄a pc̄ti
excuſatiua in pte· ſʒ bn̄faciēdi ꝓte=
latiua· Tercia pſumpcō generalis·
Quarta ſpēalis q̄ dr̄ nouitatū p̄ſum
ptio· Quīta pc̄tm̄ in ſpm̄ ſanctū
B De p̄ſumpcōe igit᷑ nouitatū·
Prīo aduertēdū ꝙ nouitatū inuen
cō ē triplex· Quedā licita ꝛ virtuo
ſa vt mod⁹ acquirēdi pfectōem vi
te ſpūalis· ſic ſamuel cuneos rexit
ꝓphetarū dauid cantorū numerum
helias anachoreſim in veteri teſta
mēto· in nouo iohēs baptiſta· Jtē
maria ꝛ ioſeph matrimoniū virgi=
neū· anthoni⁹ monachatū vel po=
ci⁹ xp̄s· vel iohēs baptiſta ſʒm Cri
ſo· Alia ē vana ſuꝑflua vel modicū
pc̄tm̄ vt inutiliter in artib⁹ laborā
do in alchamia ꝛ in alijs expiēcijs
vltra ꝙ̄ opꝫ occupādo· Tercia eſt
nouitatū inuencō vicōſa· qꝛ nouus
peccādi mod⁹ repit᷑ p quē alij ꝑfi
ciētes in malis imbuūt᷑ C Se
cūdo notandū ꝙ hoc viciū multis
generib⁹ hoim ſe inflectit· Primo i
hereticos qui d̄ ſuo ingenio p̄ſumē
tes noua ꝯfingūt· Scd̄o in religio
ſos qui ꝯ vel ſupra ſtatuta ſeniorū
ſicut phariſei ſingularia q̄dā inter
ſe ꝯfingūt viſiōes vt ſancti appa
reant ꝛ ſimilia· Tercō in artifices
mechanicos vt ſutores ſartores fa
bros ꝛ etiā hoīes ſe ſuꝑbe veſtien=
tes· Quarto mercatores cum ꝯtra
ctib⁹ raris· cambijs· reempcōibus
vitalicijs ꝛ ſimilib⁹ varijs· Nam cū
p vſurā manifeſtā lucrari nō aude
ant p auaros ꝯtract⁹ tanꝙ̄ varijs
vijs ad lucrū tēdūt· Quīto iudices
ſcabini· aduocati ꝛ hmōi nouis mo
dis iuſticiā dēfendētes· Sexto dn̄i
tpales nouos modos illicitos exa=
ctionādi repientes in tacijs· i ſteu
ris ꝛ ſimilib⁹· Septimo clerici ꝛ re
ligioſi nouos modos cantādi thea=
tricos ꝓpter q̄ſtū vel ob apentiam
repiētes D Tercō notandū q̄n
ſit mortale· nā q̄n aliquis p̄ſumit a=
liquid inuenire de ſcia vt nouos er
rores vt alios i errorem ducāt· vel
nouos modos quib⁹ alios notabili
ter deprimat vel exactionē indebi=
te inueniat vel i finē q̄ tēdit i mor=
tale pc̄tm̄ aliquē inducat· Jn his ꝛ
alijs q̄n caritati dī vel ꝓximi repu
gnat ſicut ẽ dictū eſt mortale pc̄tm̄
e· Et qꝛ quis pticeps efficit᷑ in ma
lis ſequētib⁹ q̄ quis primo inuenit
valde latū pc̄tm̄ ē ꝛ piculoſuʒ noui
tatū inuencō illicita vt inuentores
veſtiū ſuꝑbie deſeruiētiū· nouarū
cātilenarū ꝛ ſimiliū E Quarto
notādū ꝙ ꝙ̄uis nō ſp ſit pc̄tm̄ mor
tale nouitatū inuētio tn̄ piculoſū ē
vt oñdūt plura· Primo vt dictū eſt
ꝙ aliquis tot malorū hic p pc̄tā et
in futuro p penas pticeps efficit᷑
quot malis alijs futuris ꝛ p̄ntibus
hoib⁹ occaſionē p inuencōem nouā
adminiſtrat· Scd̄o qꝛ oēs inuento=
res nouitatū illicitarū oīs mali fu
erūt ꝛ filij hoim· Nā primus inuen
tor auarie fuit cain qui prim⁹ ciui=
tatē fecit· Gn̄· iiij· iniuriā faciēs il
luc fugit· meſuras fec ꝛ termīos i a
gris ſtatuit ab iſto cain ſeptiꝰ gdu

dſcēdit lamech qui primꝰ bigamiā
repit. ⁊ ſic primꝰ adulter fuit huiꝰ
filij ⁊ filie oīs fere curioſas artes
repierūt vt habes Gñ. iiij. q₂ eiꝰ fi
lius iabel pr̄ fuit habitantiū i ten-
torijs. Thubalchain primꝰ ſculptu
ras minoraliū curioſas fecit. Noe-
ma filia primo variā texturā repit
cū a pricipio a deo aīaliū pellibꝰ co
opimēta fuerit ordiata. Tubal ipē
fuit pater canentiū in cithera ⁊ or
gano. hec oīa Gñ. iiij. ⁊ li. ij. ſpec.
hiſto. vin. hi etiā cū oīni ſua cogna
cōe diluuio interierūt. Tercō quia
oēs qui poſtea auxerūt vel dilata-
uerūt nouitatū inuencōes mali fu-
erunt ⁊ miſerabiliter mortui vt ex
maritiana pꝫ hiſtoria vbi legit² ꝙ
tuliꝰ hoſtiliꝰ terciꝰ de primis regi
bus romanoꝝ ſcꝫ poſt romulū ſcd̄s
qui primꝰ purpura ē vſus ⁊ tandeꝫ
cū tota domo ſua fulmine arſit. Ne
ro impator quintus ab octauiano
qui piſcabat² retibꝰ aureis q̄ ſericiſ
funibꝰ extendebant² nullā veſtem
bis induit. ſoleas argenteas mulis
fecit. tandē a romanis de pallacio
fugatꝰ ex̄ romā ſeipm̄ intei fecit et
a lupis d₂ cōmeſtus. Aureliꝰ impa
tor romanus primū apud romanos
diadema capiti inuexit. gēmis ful-
mine corripit² ſꝫ nō morit². tandem
fraude ſerui ſui occiſus ē. Diocle-
cianus impator primꝰ gēmas veſti
bus calceamētiſqꝫ immiſit cū oīes
retro pricipes ſola purpura vteren
tur. tandē veneno perijt. Tarqui-
nus ſupbꝰ rex romanoꝝ a romulo
ſeptimꝰ excogitauit oīa tormētorū
genera cathenas. tormēta. carcereſ
cōpedes. exiliū. ⁊ hmōi. hic ꝓpter
tarquinū filiū ſuū qui lucreciā no-
bilem feminā corrupit a regno ⁊ a
roma ē expulſus in exilium. hec de
martiniana. Itē ſimon magꝰ vola-
re volēs corruit occiſus. Itē ethie
rus monachꝰ poſtea primo iuueniſ
ingenioſus volare volēs cecidit nō
mortuꝰ ſꝫ ꝯfractis pedibus vt re-
fert vinceñ. in ſpe. hiſto. Ecce quō
omēs curioſitatū inuētores ǵuiter
puniti ſuut. A

Capitulum Decimūſeptimum

Redecimo hic ꝓhibetur
pcioſitas veſtiū q̄ ex ſup
bia inani gloria vel ex p̄
ſumpcōe ꝓcedit. Mode-
ſtia em̄ vt ambro. li. j. de offi. dicit.
Circa exteriorē cultū ſeu ornatū cō
ſiſtit cui opponit² imodeſtia. Circa
qd̄ primo videndū de illicitis veſti
mētis. Scd̄o de his q̄ diſſuadēt ta-
liū ſupbiā. Tercō an vtilitas veſtiū
ſit laudabilis. Quātū ad primū eſt
dubiū vtꝝ circa exteriorē ornatuꝫ
poſſit eſſe virtꝰ ⁊ viciū. Bñ. tho. ij
ij. q. clxix. In ipis rebꝰ exteriorībꝰ
quibus ho vtit² nō ē aliqd̄ viciū. ſꝫ
ex ꝑte hoīs qui imoderate vtit² eis
ſꝫ q₂ quidā dicunt ꝙ cū in corde ſit
virtꝰ nō aūt in veſtibꝰ p̄t quis eq̄
deferre tunicā p̄cioſaꝫ ⁊ i habitu ſe
culari latere cor hūile ſicut i hūili
veſte. ecōuerſo in ouili. cor lupinū
p̄t latere. Idcirco tria ſunt notāda
B Prio ꝙ circa exteriorē ve-
ſtitū virtutes ꝯſiſtūt ſiue exercēt²
q₂ licꝫ oīs virtutes ſubiectiue ſint
i aīa ⁊ eſſentialiter. tñ circa actus
exteriores exercent² qui eoꝝ ſunt
materia. Exēpli gr̄a mia ē mētis ha
bitꝰ. ſꝫ i diſtribucōe pecuniaꝝ exer
cet². ſic fides ꝯfeſſiōe. Sic etiā hūi
litatē ⁊ ſimplicitatē nomiat andro
nicus. dicit Thomas. habitus mo-
deratiuus veſtimentoꝝ. vnde ſicut

ſtultū eſt dicere ſi cor ē miſericors
nulla vis de opib⁹ mie exteriorib⁹.
Sic etiam dr·iiij·ethi· eutropelia
ponit² habit⁹ modificatiu⁹ verbo
rū vel factoꝝ ſolacioſoꝝ·Scdo no
ta ꝙ ꝑ exteriorē veſtitū virtutes
menti adeſſe ꝯprobant²·vñ ſi hūi=
liter in veſtimēto ꝓcedis ex corde
hoc manauit·dicēte Bern·in appo
logetico·Ex cordis theſauro ſine
dubio ꝓcedit quicquid foris appa=
ret vicioꝝ ſcz ſiue virtutū·vñ ſi ꝑ
cioſum defers veſtitū de corde vi=
cioſo ꝓcedit·nā ſcḋm phm·ij·Ethi·
habit⁹ ſp inclināt ad act⁹ ex quib⁹
generant²·Tercō notandū ꝙ ꝑ ex=
teriorē veſtitū virtutes acquirūt²
patz qꝛ ſtudendo ꝛ legendo ſcia ac=
quirit²·ꝛ eadem rōe hūilia veſtim
ta portando hūilitatis habitus ac
quirit²·patet igit² ꝙ fatue dicant
qui inquiūt ſi cor bonū ē nulla vis
erit in veſtimēto· ¶ Dubitat²
ſcdo vtꝝ veſtes ꝑcioſas deferre ſit
pctm·Rñ·ꝙ ſic·vñ ſup illd lu·xvj
Induebatur purpura ꝛ biſſo·dicit
glo·Gre·ſi cultus ꝑcioſaꝝ veſtium
in culpa nō eēt ſermo dei nō tam vi
gilāter exprimeret ꝙ diues purpu
ra et biſſo indut⁹ apud inferos tor
quebat² ꝛ ꝓbat² racōe·qꝛ ꝑcioſum
dr relatiue·ꝛ ita ſonat ꝑcioſitas in
exceſſuz ꝓprij mōi imo includit cor
rupcōem mōi circa ꝓpriū ſtatū·ſed
corrupcō vel exceſſus mōi eſt pctm
dicit Aug·li·de natura boni·pctm
cōſiſtit i corrupcōe boni qd ꝯſiſtit
in mō·ſpecie·ꝛ ordie· ¶ Dicit
tñ Tho·vbi ſ·ſi illi qui in dignita=
tib⁹ ꝯſtituuntur·vel etiā miniſtri
altaris ꝑcioſiorib⁹ veſtibus ꝙ ce=
teri induunt² hoc nō eſt ꝓpter ſui
gloriā ſꝫ ad ſignificandā excellētiā
ſui miniſterij vel cultus diuini· et
ideo i eis nō eſt vicioſū·ꝛ ſcḋm pe·d
palu·in·iiij·di·xxiiij·ꝑcioſa veſtis
ad pompā mōi eſt in culpa·ſꝫ ad ho
norē dei portata ē latria·de hac ma
teria dicit alex·de alis i ſumma ſic
vti ꝑcioſis veſtib⁹ ē in ſe malū eo
ꝙ vſus veſtis debet eſſe ad neceſſi
tatē nō ad curioſitatē vel volupta
tē·ꝑcioſitas aūt veſtis curioſitatē
dicit·ꝛ ideo in ſe malū ē·vñ·j·thi·
vj·habētes alimēta ꝛ quibus tega
mur his cōtenti ſum⁹·Glo·qui vl=
tra tēdit malū inuenit·Pōt aūt bñ
fieri vt cū aliquis vtit² ꝑcioſis ve=
ſtib⁹ ex officō dignitatis vt reges
ꝛ nobiles ꝛ eis aſſiſtentes qui licet
paupes ſint vtūtur tñ ꝑcioſis ñ ad
oſtentacōem ſui ſed honorē dñoꝝ·
Similiter ꝛ mulieres cū vtūtur ꝑ=
cioſis veſtib⁹ nō ad oſtentacōez ſui
vel ad voluptatem carnis·ſꝫ tm̄ vt
placeāt viris ſuis vti ꝑcioſis nō eſt
eis pctm·et ſi dicis ꝙ oia facta ſūt
ꝓpter hoiem·Dicendū licz hoc ve
rū ſit·tñ ꝑcioſitas veſtiū nō eſt fa=
cta ꝓpter ſtatum omniū hominū·
ſꝫ ꝓpter eos quib⁹ cōuenit ex offi=
cio dignitatis·hec alex·de alis·Et
poſt pauca dicit·ꝛ licz mulieres or=
nari auro ꝛ margaritis i ſe malū ſit
ꝓpter ꝯiūctionē actus ad materiā
indebitā eo ꝙ mulier cū ſit facta
ad imaginē dei nō debꝫ q̄rere deco
rem ex artificō·Tñ qñ de volūtate
maritoꝝ faciūt vt ꝯſeruēt eorum
grām vel vt more regionis vel ciui
tatis obſeruēt cū modeſtia tñ vel
vt gradū dignitatis obſuent excu
ſant² a pctō·Sicut de heſter legit²
heſt·v·ꝙ induta eſt regalib⁹ indu
mētis habebat etiā coronā in capi
te ſuo quā nō geſtabat cauſa ſuper

bie·ſꝫ vt gradū dignitatis obſerua
ret·heſt·xiiij·hec ille· ¶ Sed
quid ꝺ virginibꝰ vel de illis q̄ ma=
ritos nō hn̄t·Rn̄·idē ſi virgo nō ꝓ=
ponat nubere peccat ḡuiter ſe ꝑcio
ſis ornādo niſi hᵒ faciat ꝓpter gra
dū dignitatis·qꝛ in tali virgine de
bet eſſe ornatꝰ ſimplex nō ꝑcioſꝰ s·
ſic dicit Jero·q̄ ſcꝫ neſciat eſſe pul=
cra ⁊ q̄ negligat forme bonū ⁊ ꝓce
dens ad publicū nō pectꝰ aut collū
denudet·nec pallio reuelato cerui=
cem apperiat·ſꝫ q̄ celet faciē·virgo
eñ dū virgo ē cogitet q̄ dei ſūt vt
dꝛ·j·Co·vij·Si aūt ꝓponit nubere
nō peccat ſe ꝑcioſis ornādo placeat
illi cui proponit nubere·moderate
tñ vt nō ꝓuocet ad libidinē·ſꝫ in ſe
habeat decētiā muliebrē·vñ·j·co·
vij·Virgo nō peccat ſi nubat· ergo
nec ornādo vt nubat·hec ille·huic
cōcordare videtᵣ augꝰ·ad poſſido=
niū in epiſtola· Nolo inquit ꝺ orna
mentis auri vel veſtis perperā ha
beas in ꝓhibendo ſniam niſi in eos
qui·neqꝫ ꝯiugati neqꝫ cōiugari cu=
pientes cogitare debēt quō placeāt
deo·Jlli aūt cogitant que ſunt mū
di quo placeant·vel viri vxoribus
vel mulieres maritis niſi ꝙ capil=
los nudare femīas·quas etiā vela=
re caput apo·iubet·nec maritatas
decꝫ f ¶ Ex ꝑmiſſis pꝫ ꝙ ꝑcioſitas
veſtiū nouē generibꝰ hoim plus ⁊
minꝰ ꝯceditᵣ· Prio ſacerdotibꝰ in
diuino officō ꝯceditᵣ ⁊ in eis ē cul
tus latrie et quibus ꝯpetit ex offi
cio dignitatis·ſicut dñs papa vt a=
lexāder vbi priꝰ vtitᵣ ꝑcioſis ex of
ficō dignitatis ſcꝫ romani imperij·
quā dignitatē ꝯſtātinus dꝛ romane
eccleſie ꝯtuliſſe·vñ in ſignū huius
dñs papa defert ſigna impalia·Se

cūdo reges et nobiles et eis aſſiſtē=
tes etiā ſi ſint paupes·Tercō quicū
qꝫ alius qñ hoc exigit ꝯſuetudo re
gionis ⁊ mores eoꝝ inter quos ali
qui viuūt·tūc eñ pn̄t ꝑcioſis veſti
bus vti ſꝫm tho·⁊ alex·vñ di·xij·dꝛ
ſicut in cibis mores eoꝝ cū quibus
viuimꝰ obſeruare monemur·ſic de
indumētis intelligēdū eſt·⁊ loquiᵣ
ſpeāliter ꝺ clericis·Clerici etiā qui
nō hn̄t de pr̄imonio crucifixi ſꝫ tm̄
viuūt de ꝓprio pr̄imonio pn̄t vti ꝑ
cioſis veſtibꝰ ea intēcōe vt ſeruēt
gradū ſue nobilitatis·Qui aūt vi=
uunt pr̄imonio crucifixi vel ſunt in
ſacris ordinibꝰ cōſtituti peccāt vtē
do veſtibꝰ ꝑcioſis·niſi eis ꝯpetat
ex officō dignitatis vt de papa di=
ctū fuit·vñ ſup illo math·iij·iohā=
nes hēbat veſtimētū·glo·ſeruꝰ dei
nō debet hr̄e veſtimētū ad decorē.
vel ad delectacōez ſed tm̄ ad tegen
dū nuditatē·Cā·xxxj·q·iiij·omīs ia
ctantia ⁊ iactura corpalis aliena ē
a ſacrato ordine· Omēs ergo epōs
⁊ clericos qui ſe fulgidis ⁊ claris
veſtimētis ornāt emēdari oportet
Jtē di·xlj·parcimoniā cū veſte hūi
li nō reprobamꝰ ſicut ⁊ ornatū pre
ter corpis diligentiā infucatū lau=
damꝰ diſſolutos ⁊ fractos veſtibꝰ
nō recipimꝰ·nec obſtat illud·j·pe·
j·Vos eſtis genus electū regale ſa
cerdociū·Ex quo videtᵣ ꝙ cū habe
ant dñacōem i populo rōe dñacōis
pn̄t vti veſtibꝰ ꝑcioſis·Rn̄·ꝙ lice=
aliqui habeāt dñacōez i populo·qꝛ
tñ eis data ē in elemoſinā nō tenētᵣ
cauſa dñacōis talis vti veſtibꝰ ꝑci
oſis·pn̄t tñ clerici vt ꝑmiſſum ē ve
ſtibus ꝑcioſis vti ex officō dignita
tis vel ſꝫm patrie ꝯſuetudinē mo=
derate tñ ⁊ his exceptis que expſſe

phibent' ex·iij·de vi·⁊ ho·cle·vbi
dr pānis rubeis aut viridib⁹ clere=
ci nō vtant'·Corrigias auri vel ar
gēti ornatū hn̄tes nō ferāt ſʒ neqʒ
ānulos niſi quib⁹ cōpetit ex officō
dignitatis·hec oia alex·Quarto cō
iugate pn̄t vti veſtimētis nobilib⁹
ſʒm ſuū ſtatū·Quinto virgines nu=
pture vt dictū ē·Sexto virgīes no
biles etiā nō nupture·vn̄ cecilia in
tus celicio ⁊ extra aureis veſtibus
tegebat'·Septimo vidue nupture
eadem rōe ſicut virgines nupture·
Octauo hūili habitu ⁊ decenti vti
dn̄t virgines ⁊ vidue i caſtitate vi
uere volētes·nō ſupbo·Nono reli=
gioſi mīme G Dubitat' tercio
quot mōis in veſtitu quis peccare
poſſit· Rn̄·ſʒm Tho·multipliciter
tā in imoderātia q̄ i defectu inter
q̄ virt⁹ mediū tenet q̄ modeſtia dr·
Igit' peccat'·xij·mōis in imoderā=
cia·Primo° p cōpacōem ad ꝯſuetu
dinem hominū cū quib⁹ aliquis vi
uit·vn̄ dicit beat⁹ aug⁹·iij·ꝯfeſ·q̄
ꝯtra morē hoim ſūt flagicia p mo
rū diuerſitate vitāda ſūt vt pactū
inter ſe ciuitatis ⁊ gētis ꝯſuetudi
ne vel lege firmatū nulla ciuis vel
pegrini libidini violet'·Turpis eſt
em ps ois vniuerſo ſuo nō cōgruēs
Ex quo pʒ q̄ peccāt nouarū inciſio
nū inuētores in veſtib⁹ ⁊ alijs pe=
grinis mōis ſe veſtiētes qr ꝯ ꝯſue
tudinē faciūt·⁊ ſub iſto ꝯtinet' ex
traneitas veſtiū·i·cū quis vult ha
bere veſtes alijs diſſimiles·vn̄ So=
pho·i·Viſitabo ſup pricipes ⁊ ſup
filios regis ⁊ ſup omes qui veſtiti
ſunt ⁊ induti veſte pegrina·Scdo°
p̄t eſſe imoderacō in vſu taliū rerū
ex inordiato affectu mētis ex quo
q̄nqʒ ꝯtingit q̄ hō nimis libidino
ſe vtat' talib⁹ ſiue ſʒm ꝯſuetudinē
eoꝝ cū quibus viuit ſiue etiā p̄ter
eoꝝ ꝯſuetudinē·Et fit p ſupabūdā
tiā tribus mōis·Vno° p hoc q̄ hō
ex ſupfluo cultu veſtiū gloriā ho=
minū q̄rit put ſcʒ veſtis ⁊ alia h⁹
mōi ptinēt ad quēdā ornatū vt pa
tuit in pbacōe p gre·in ſcdo dubio
Nemo quippe veſtimēta p̄cipua vel
p̄cioſa ſcʒ excedēcia ſtatū ppriū niſi
ad inanē gloriā q̄rit·nemo vult eti
am ibi p̄cioſis veſtibus indui vbi a
nemine p̄t videri·Quarto° ſʒm q̄
hō p ſupfluū cultū veſtiū q̄rit deli
cias ſʒm q̄ veſtes ordinant' ad cor
pis fomētū·⁊ ideo mollicies veſtiū
ē viciū·d quo mat·xj·Qui mollib⁹
veſtiūt' in domibus regū ſunt·vbi
Gre·nemo eſtimet i fluxu atqʒ i ſtu
dio p̄cioſaꝝ veſtiū pctm̄ deeſſe· qr
ſi hoc culpa nō eēt nullo mō dn̄s io
hānē de veſtimēti ſui aſpitate lau=
daſſet·hāc mollicię Criſo·ſup apo·
etiā i mulierib⁹ repbat eas oñdēs
nō ſp naturaliter delicatas eſſe ſed
ex ꝯſuetudine mala vt apparet in
ruſticis femis dure ſuſtinētib⁹ et in
delicatis virginib⁹ q̄ celicio corp⁹
domabāt·Quinto° ſʒm q̄ nimiā ſo
licitudinē quis apponit ad exterio=
rū veſtiū culturam etiā ſi nō ſit ali
qua inordinacō ex pte finis·vn̄ i vi
taſpatꝝ quidā pr̄ vidēs ornatā me
retricē fleuit·⁊ q̄rentib⁹ cauſaʒ ait
due res me flere faciūt·iſti⁹ mulie=
ris pdicō· ⁊ q̄ deo meo nū q̄ tanto
ſtudio meā aīam ornaui·Itē d ſan=
cto nōno epō ibidē ſic legit'· q̄ vi=
ſo ornatiſſima meretrice margare=
ta noie fleuit ob ſcdam cauſaʒ dictā
has·v·ponit Tho· Sexto ſupflui=
tas i quātitate ꝯtinua vt ſunt qui
nimis lōgas veſtes portāt terram

coopiētes pulueres ſuſcitātes pu-
lices colligētes ꝛ demones interdū
vehētes· exēplū de pr̄e vidēte dia-
bolū ridere a quo cauſam querens
Rn̄·demō ſociū meū in cauda muli
eris equitātē vidi·et in tractu lu-
tū incidere·Et de alio ſolitario le-
gim⁹ ꝙ ꝑ pauptate matta veſtē p
lōgauit·et vocē audiuit·ſi amplius
poſſes grandiora faceres·Sic qui-
dā viri vt lōgiores ſint faciūt colo
pedia alta et induūt·ꝯ quos pš·ne
cꝫ in tibijs viri bn̄placitū erit ei·ꝛ
j·re·xvj·cū pater dauid pn̄taret e-
liab ꝑogenitū tanꝗ̄ regno dignū
ſamuel·dixit deus ad ſamuel·ne re
ſpicias vultū ei⁹ et altitudinē ſta-
ture ei⁹·qm̄ abieci eū·nec iuxta in
tuitū hoim iudico·Septimo ſupflu
itas i quātitate diſcreta·qui volūt
hr̄e diuerſa paria veſtiū·ꝛ poti⁹ a
tineis cōmedi ꝗ̄ xp̄m indui ꝯ quoſ
Jaco·v·agite nūc diuites ꝛ plora-
te vllulātes i miſerijs vr̄is q̄ eueni
ent vobis diuicie vr̄e putrefacte
ſunt ꝛ veſtimēta a tineis cōmeſta·
Bern̄·clamāt nudi·clamāt famelici
cōquerūt᷑ vobis frigore ꝛ fame mi
rabiliter laborātes·qð ꝯferūt tot
mutatoria veſtiū extēſa ī ptitis vel
plicata i manicis Octauo ma
terie ꝑcioſitas i ſerico auro vel ar
gēto vbi nota quō defecit i curioſi
tate hūana induſtria·Pmo fuit ve
ſtis pellis cū lana·qꝛ gn̄·iij·dr̄ fecit
de⁹ ade ꝛ vxori ſue tunicas pellice
as Scđo pceſſit ad purā lanā q̄ te-
nior ē pelle·ꝙ artē noema repit fi
lia lamech primi adulteri·Tercō p
ceſſu ē ad cortices herbaꝝ ſcꝫ ad li
nū·Quarto ad ſtercora vermiū ſcꝫ
ſericū·Qnto ad aurifigiū ꝛ ad la-
pides pcioſos qui nūꝙ̄ vuij fuerūt
nec pars rei viuētis·Nono coloris
varietas·nā clericis ꝓhibet᷑ color
viridis ꝛ rube⁹ ꝛ varius Rō qꝛ de
us naturā velleris i neutro ſic co-
lorauit·exemplū·Quedā deuotiſſi
ma virgo talia ferre noluit dicens
quis q̄ nūꝙ̄ peccauit naturali ꝯtē
tat᷑ colore·cur gͦ q̄ peccaui vtar ꝑ
cioſo·Decimo veſtē hn̄di iniuſta i
portunitas·volētes em̄ veſtiri ſup-
flue occaſionē dāt ꝙ pecunia acq̄ri
tur arte illicita·vn̄ Jere·ij·in alis
tuis inuent⁹ ē ſanguis aiaꝝ paupe
rū ꝛ innocentū·Vndecimo ex pte ð
fect⁹ habit⁹ fit repḣēſibilis dupli
citer dicit tho·ſꝫm affectum·Vnoͦ
ex negligētia hoīs qui nō adhibet
ſtudiū vel laborē ad hoc ꝙ exteri-
ori ornatu vtat᷑ ſꝫm ꝙ opꝫ· vnde
philo·dicit·vij·ethi·ꝙ ad molliciē
ptinet ꝙ aliquis trahat veſtimētū
ꝑ terrā vt nō laboret eleuādo ipm·
Alioͦ ꝛ ē duodecim⁹ ex eo ꝙ ipm
defectū exterioris cult⁹ ad gloriā
ordinat·vn̄ dicit aug· in ſmōe dn̄i
i mōte·nō i ſolo reꝝ corporeaꝝ ni-
tore atqꝫ pompa·ſꝫ i ipis ſordib⁹ ꝛ
lutoſis eē iactantiā·ꝛ eo piculoſio
rē quo ſub noīe ſeruitutꝭ dei deci-
pit·ꝛ philo·dicit·iiij·eth·ꝙ ꝛ ſup
abūdācia ꝛ imoderat⁹ defect⁹ ad
iactantiā ptinēt·Jdeo ð btō aug·
dr̄ ꝙ nec veſtes nimis pcioſas nec
nimis abiectas hr̄e voluit·quia in
vtroqꝫ hoies ſuā gloriā q̄runt·

Capitulum Decimūoctauum

DVbitat᷑ vtrum mulieres
peccēt mortaliter i ſup-
fluo ornatu· Rn̄· Tho·
vbi ſ·Circa ornatū mu-
lierū ſunt eadē attendēda q̄ ſ ꝯmu
niter dicta ſunt circa exteriorē cul
tū videlꝫ quinqꝫ pria ꝛ duo vltima

⁊ inſup qddā aliud ſpeāle ſcȝ ꝙ mulʼris cult⁹ viroſ ad laſciuiā ꝓuocat ſcḋm illud ꝓuer·vij·Ecce mulier occurrit illi ornatu meretriceo ꝑpata ad capiendas aīas·p̄t tn̄ mulier licite opam dare ad h⁹ vt viro ſuo placeat ne p ei⁹ ꝯtēptū i adulteriū labat᷑·vn̄·j·cor·vij·Mulier q̄ nupta ē cogitat q̄ mūdi ſūt quō placeat viro· ⁊ idō ſi mulier cōiugata ad hoc ſe ornet vt viro ſuo placeat p̄t hoc facere abſqȝ pc̄tō·vn̄·j·thi·ij·dicit apoſt·mulieres i habitu ornato cū reuerētia ⁊ ſobrietate ornātes ſe n̄ i tortis crinib⁹ nec auro nec margaritis aut veſte p̄cioſa p qd̄ dat᷑ intelligi ꝙ ſobri⁹ ⁊ moderatus ornatus nō ꝓhibet᷑ mulierib⁹ ſȝ ſupfluus ⁊ inuerecūd⁹ ⁊ impudic⁹· Ille aūt mulieres q̄ viros n̄ hn̄t nec volūt hr̄e ⁊ſūt i ſtatu n̄ hn̄di n̄ pn̄t abſqȝ pc̄tō appetere placere viroꝝ aſpectib⁹ ad ꝯcupiſcēdū qꝛ h⁹ ē eis dare incētiuū peccādi· ⁊ ſi quadā intencōe ſe ornēt vt alios ꝓuocēt ad ꝯcupiſcētiam mortaliter peccāt·ſi aūt ex quadā leuitate vel ex vanitate ꝓpter iactātiā nō ſp ē mortale pc̄tm̄ ſȝ qn̄qȝ veniale·Et eadē rōne quātū ad hoc ḋ viris· ⁊ licet mulieres caput nudantes a pc̄tō poſſint excuſari qn̄ h⁹ n̄ fit ex aliqua vanitate ſȝ ꝓpter terre ꝯſuetudinē·tn̄ ꝯſuetudo talis nō eſt laudabilis· hec tho· ¶ B Sȝ qd̄ de religioſiſ Bn̄·vlt i·li·vj·tract·ij·c·iij·p̄cioſitas veſtiū vel ornatus tūc ē mortale pc̄tm̄ cū ē ꝯ ꝓfeſſionē alic⁹ ſicut cū aliq̄ moniales ꝓfeſſe pauptatē ⁊ ſeculi abrenūciacōem ornāt ſe ad modū theatricaꝝ mulieꝝ vel etiaȝ monachi abiecto habitu religionis ſue deferūt habitū clericoꝝ ſecularīū·vel cū hoc ꝓcedit ex ſupbia dānabiliter vel ordinat᷑ ad ꝓuocandū alios ad ꝯcupiſcētias illicitas· inexcuſabiles aūt ſunt mulieres cū a viris ꝓhibite nihilomin⁹ imoderate ſe ornāt·patȝ em̄ ꝙ tūc faciūt ex ſupbia vel ex libidine· pc̄tā aūt oīm hn̄ciū incitamētū libidis ex tali ornatu redūdāt i talē pſonā p aggrauacōeȝ culpe·hec vlri· ¶ C Sȝ quō tenebit ſe vxor ꝓpter maritū ſuū ſe ornās ne peccet alijs occaſio ruine exiſtēdo·Bn̄·dur·i·iiij·di·xxxvij·nō ſolū peccat qui dat alijs directe occaſionē peccādi· ſȝ etiā qui ſciēter ⁊ abſqȝ iuſta neceſſitate ꝓponit alicui materiā vn̄ ſumit occaſionē peccādi maxie qn̄ credit eū diſpoſitū eſſe ad tale pc̄tm̄·verbi grā ſi mulier credit aliquē male diſpoſitū ad ꝯcupiſcēdū eā ſi ſciēter ⁊ abſqȝ neceſſitate iuſta vel debita vtilitate pn̄tet ſe ei peccat vnicuiqȝ em̄ de⁹ mādauit de ꝓxīo ſuo·nō aūt diſplicet ſatis dānatio ꝓximi qui ſciēter ꝓponit ei materiā vn̄ ſumit occaſionē peccādi· ¶ D Sȝ nūquid ē mortale pc̄tm̄ viris induere muliebria veſtimēta ⁊ ecōuerſo mulierib⁹ induere veſtimētū virile· Bn̄dȝ alex·vbi ſ·viꝝ indui muliebri veſte ⁊ mulierē veſte viri i ſe malū eſt eo ꝙ vtriqȝ ſexui diuerſa indumēta dedit natura vt dꝛ Deu·xxij·in glo·ſup illd̄ nō induet᷑· tn̄ excuſat᷑ a pc̄tō cū aliquis h⁹ facit cauſa neceſſitatis vt ſi quis q̄reret᷑ ad mortē ⁊ vt ocultaret᷑ veſtimētū acciperet muliebre vel cū mulier vt ſeruet corpis caſtitatē veſte viri indui tur·ſicut legit᷑ ḋ btā marina ⁊ btā eugenia·Cū aūt hoc fit ex ꝯſuetudine vt poſſit licenti⁹ libidinē ſuaȝ

implere vir cū mulierib⁹ ⁊ mulier cū viris·ſicut aliqn̄ factū ē vel cum h⁹ fit vt alij hoc vidētes ad libidinē ꝓuocent² mortale pctm̄ ē·hec a lex·Cōcordat tho·vbi pri⁹ di·cult⁹ exterior ꝯpetere debet ꝯdicōi pſone ſm ꝯmunē ꝯſuetudinē· et ideo de ſe vicioſū ē ꝙ mulier vta² veſte virili vel ecōuerſo· Spēaliter aūt hoc ꝓhibet² i lege deu·xxij·q2 gētiles tali mutacōe habit⁹ vtebantur ad idolatrie ſupſticōem·pōt tn̄ hoc qn̄q3 fieri ſine pctō ꝓpter aliquam neceſſitatē vel cauſa occultandi ab hoſtib⁹ vel ꝓpter defectū alteriuſ veſtimenti·vel ꝓpter aliud hmōi· hec tho· E Sz quid de mulierib⁹ ſe colorantib⁹ vel alia figmenta ad apparentē pulcritudinē adhibentib⁹ Bn̄·Ciprian⁹ li·de habitu virginū·nō virgines tm̄ aut viduas ſz etiā nuptas·puto etiā oēs feīas oino eſſe admonēdas ꝙ opus dei ⁊ facturā ei⁹ ⁊ plaſma adulterare nullo° debeāt adhibito flauo colore vel nigro puluere vel rubore aut quolibz lineamēta natiua corrumpēte medicamīe·man⁹ deo inferūt qn̄ illud qd̄ ille formauit reformare ꝯtendūt impugnacō iſta diuini opis ē ꝑuaricacō ⁊ veritatis·dn̄ videre nō poteris cū oculi tibi nō ſint quos de⁹ fecit ſz quos diabol⁹ infecit·de inimico tuo tēpta cū illo piter arſur⁹·vbi tho·dicit fucacio de qua loquit² Cipri·ē q̄dam ſpēs fictōis q̄ nō pt eē ſine pctō·q̄ etiā vt nō dubitat aug·in eplā ad poſſidoniū·Ipis maritis nolentib⁹ decipi diſplicet nō tn̄ ſp talis fucacō ē pcatū mortale ſz ſolū qn̄ fit ꝓpter laſciuiā vel i dei ꝯtēptū·de quib⁹ caſib⁹ loquit² Cipri·Siendū tn̄ ꝙ aliud ē fingere pulcritudinē nō habitā ⁊ aliud ē occultare turpitudinē ex aliqua cauſa ꝓuenientē puta egritudine vel aliquo hmōi· hoc em̄ ē licitū·q2 ſm aplm̄·j·cor·xij·Que putam⁹ ignobiliora mēbra eſſe corpis his honorē abūdantiorē circūdam⁹ F Querit² vtr̄ artifices ornamētoꝝ ſupfluorum ꝑfatoꝝ factores peccēt mortaliter·Bn̄·tho· ibidē·ſi qua ē ars ad faciēdū opa aliqua quib⁹ hoies vti nō pn̄t abſq3 pctō p ꝯſequēs artifices talia faciendo peccarēt vtputa ꝑbendo directe alijs occaſionē peccādi puta ſi quis fabricaret idola vel aliqua ad cultū idolatrie ptinētia Si qua vero ars ſit cui⁹ opibus pn̄t hoies bn̄ vel male vti ſicut gladij ſagitte et alia hmōi·vſus taliū arciū non eſt pctm̄·⁊ he artes ſole ſūt dicēde ſzm Criſo·ſup mat·ſi tn̄ opib⁹ alic⁹ artis vt pluries aliqui male vterent² ꝗuis de ſe n̄ ſint illicite· Sūt tn̄ ꝓpter officiū pricipis a ciuitate extirpāde ſzm documēta platonis· q2 g° mulieres licite pn̄t ſe ornare vel vt ꝯſeruēt decentiā ſui ſtat⁹ vel aliquid etiā ſupaddere vt placeāt viris· ꝯſequēs ē ꝙ artifices taliū ornamētoꝝ n̄ peccāt i vſu talis artis niſi forte inueniēdo aliqua ſupflua ⁊ curioſa·vn̄ Criſo·dicit ſup Mat· ꝙ ab arte calceoꝝ ⁊ textoꝝ multa abſcindere optet etem̄ ad luxuriaz deduxerūt neceſſitatē ei⁹ corrūpentes artem mali arti ꝯmiſcētes·hec tho· Alex·vbi ſ dicit·Qui viris faciūt indumēta muliebria ⁊ mulieribus virilia vt ſe inuicē magis excitēt ad luxuriā ⁊ vt libenti⁹ poſſint explere libidinē·tales artificeſ peccāt mortaliter·de talib⁹ loquit² criſo· cū inquit viros in mulierū formas deducāt ⁊ molleſcere faciāt p

calceamenta laſciuie cū ſuꝑfluis et nociuis eas arceri ſtatuimus et loquit᷑ de arte textoria qua fiunt veſtimēta viris ⁊ arte ſutoria qua fiunt eis calceamēta muliebria· hec alex· G Sꝫ nunquid ſi artifex requirat᷑ ⁊ petat᷑ vt ſibi faciat veſtē vane diſpoſicōnis curioſam vel vanā nouiter inuentā ⁊ ſic de alijs nūquid ꝓpter lucrū debꝫ facere talia. Rñ· mgr̄ heinric⁹ ð haſſia in lectura ſup Gen̄· ꝙ artifices nō dn̄t eē taliū veſtiū excogitatores· et a fortiori ñ taliū factores· niſi forte caſus ſpēalis qn̄qꝫ aliud expoſcat· Racō ē qꝛ null⁹ debet aliū ad vanitates ꝓuocare nec ad ſuꝑfluos ſūptus occaſionare nec quicꝙ̄ iurare debꝫ vt vani hoīes ſuas adinuencōnes friuolas ⁊ cogitat⁹ noxios explеāt i ope· hec ille· ſꝫ nūquid taliuſmōi ornamēta aliqñ ꝑ ꝯſuetudinē ſine ḡui pctō pn̄t deferri. Rn̄det mgr̄ io· de tābaco li· de ꝯſo· theo· i his q̄ ſūt ſolū mala qꝛ ꝓhibita multū excuſat i toto vel in tanto ꝯſuetudo· ideo i talib⁹ ex vi racōnabiliſ ꝯſuetudinis p̄ſertim ſi p̄ſcripta ſit eſt ꝯ̄ ius ſcriptū multociēs faciendū· nā vt ḡcian⁹ ille ḡcioſe dicit ꝙ ꝯſtitutio ⁊ entiū morib⁹ ꝯfirmat᷑ ꝙ̄uis etiā ſuꝑflua ornamēta geſtare ad ꝯplacendū multis ſanctorum autoritatib⁹ reꝓbet᷑· tñ h° fine excluſo· rōe ꝯſuetudinis geſtari pn̄t ſine ḡui pctō Cauſa aūt quare i talib⁹ ſaltē circūſcripto ſcandalo valeat ꝯſuetudo ē qꝛ res q̄ ꝓpter ſui nouitatē ⁊ ꝑ ꝯſeq̄ꝫs raritatē imaginacōeꝫ excitat ⁊ ꝓuocat ad libidinē eo ſcꝫ ꝙ ꝓpter āmirari homīes res hmōi magis ꝯſiderāt ⁊ ꝓfundius cogitant· ille quidē res qñ i ꝯſuetudinē veniūt ceſſant imaginacōeꝫ excitare ⁊ ad libidinē ꝓuocare eo ꝙ tūc ceſſant q̄dā rara eē ⁊ āmiracōe digna ⁊ cogitare ꝯſideracōe ꝓfunda· hec ibi· H Quo ad· ij· pricipale notandū ꝙ ſuꝑbiā ornat⁹ diſſuadet primo pctm̄ multiplex inde oriēs Primū ē inanis gloria quā rariſſime ibi quis deuitat· exēplū de diuite epulone i purpura luc· xvj· vñ Greg· in ome· ibidē· nemo veſtimēta p̄cipua niſi ad inanē gloriā q̄rit· Scdm̄ ē tumor mētis ſup alios vñ herodes veſte p̄cioſa indut⁹ elat⁹ in ſeipo ab angelo necat᷑ act· xij· Terciū ē ꝙ ꝯfūdūt pauꝑes talia nō hn̄tes· nā ſicut ꝑ apo· j· cor· xj· Corinthei arguūt᷑ ꝙ ꝑ eſcā ſuaꝫ ꝯfundebāt nō hn̄tes ſic ꝑ veſtimēta fieri p̄t ſꝫm Baſilium in regula· Quarto mollē ⁊ effemiatū efficiūt Exēplū de epulone qui ſicut ꝓpter ſuꝑbiā purpura induebat᷑ ad extra ita biſſo ꝓpter molliciem ad intra ſꝫm glo· Quintū ē rapina vel furtū aut illicit⁹ labor qui a talib⁹ faciliter exercet᷑ vt ſuꝑflua veſtim̄ta habeāt ⁊ ſpoliāt pauꝑes· vñ petr⁹ damiani de ꝯtemptu mdi· Illa veſtis nō immerito rapina eē nūcupatur q̄ duoꝝ vel triū etiā veſtiū ſūma coemitur· Rapinā ꝓculdubio ꝑpetrat qui vani honoriſ ardore ſuc cenſus duaꝝ impēſas veſtiū i vnā redigit ⁊ ꝓxim ſuū quē ſicut ſeipm̄ amare debuerat i ſua nuditate reliquit· Sextū ē ſcandalū ꝓximi· Naꝫ qui ſcandaliſauerit vnū ex minimiſ iſtis qui ī me credūt expedit ei vt ſuſpendat᷑ mola aſinaria ī collo ei⁹ ⁊ demergat᷑ i ꝓfundū maris mat· xviij· Septimū ē ꝑticipacō oīm criminū q̄ alij ei⁹ exēplo faciūt vel ad lr̄am ſꝫm pſ· pctm̄ ꝯcomittet᷑ eum qd ammō ſicut veſtimtū q° coopit᷑

ꝛ ſicut zona qua ſp̄ p̄cingit᷑
Scd̄o diſſuadent ſupbiā veſtiū exē
pla ſanctoꝝ. Primo dei qui nobiliſ
ſimū ſpm̄ i nobis veſtiuit carne fra
gili ſcḋm illud Job. x. pelle ꝛ carne
veſtiſti me. Scd̄o deꝰ qui primis pa
rentibꝰ fecit tunicas pelliceas gn̄.
iij. Itē heſter. xiiij. ait tu ſcis dn̄e
infirmitatē meā ꝛ neceſſitatē meam
ꝙ abhominer ſignū ſupbie ꝛ glorie
mee qd̄ ē ſup caput meū i diebꝰ oſtē
ſionis mee ꝛ deteſtoꝛ illud quaſi pā
nū menſtruate ꝛ nō poꝛtē illud i di
ebꝰ ſilencij mei. Itē iob. xvj. ſaccū
ꝯſui ſup cutē meā. Itē mat. iij. ipe
iohēs erat veſtitꝰ de pilis camelo
rū. Itē ſcḋm maximū i ſmone. beatiſ
ſima virgo vix tunicā vnā habuit.
Itē xp̄s ſcḋm criſo. veſtimēta abiecta
habebat. Idē de antiquis pr̄ibꝰ di
cit apo. hebꝛe. xj. Circuierūt in me
lotis in pellibꝰ capꝛinis. Itē aug.
dixit vt eiꝰ canit legēda. fateoꝛ de
p̄cioſa veſte erubeſco l3 Tercio
idē diſſuadet multiplex ſupboꝝ in
veſtitu ſtulticia quaꝝ prima eſt ꝙ
exterioꝛa vilia interioꝛibꝰ nobiliſſi
mis p̄ponūt ſcz coꝛpꝰ aīe. Scd̄o q2
dei oꝛdinē puertūt ꝛ nature. q2 an
cillā ſcz carnē p̄ponunt dn̄e id ē aīe
et dn̄e ꝓpꝛia ancille tradūt. Tercō
q2 plus extendūt vt oculos alioꝝū
paſcāt ꝙ̄ ꝓpꝛiū ventrē. Quarto pu
tant ꝙ ex p̄cioſitate ſelle et freni
equꝰ id ē coꝛpꝰ appꝛeciet᷑. Quinto
q2 oia bona ſua volunt hr̄e bona et
oꝛnata et ſolā aīam ſcḋm aug. turpē
L Quo ad terciū pꝛincipale q̄
rit᷑ vtꝝ ſit virtuoſum ꝛ luadabile
deferꝛe veſtimēta hūilia nō p̄cioſa
vel abiecta. Rn̄ tho. qd̄li. x. q. xiiij
Quo ad iſtud aliter ē loquēdū de p
ſona publica i dignitate aliqua vel
i p̄latura ꝯſtituta. aliter de pſona

pꝛiuata cui nulla cura regimīs vel
p̄lacōis eſt ꝯmiſſa. In pſona em̄ pu
lica duo ꝯſiderant᷑ ſcz ſtatus digni
tatis ꝛ ꝓpꝛie pſone ꝯdicō. Circa q̄
duo ita ſe debz hr̄e ne dignitatis au
toꝛitas veniat i ꝯtēptū ꝛ ne ip̄e in
ſupbiā efferat᷑. vtrūqz igit᷑ ei pōt
eē laudabile ꝛ ꝙ p̄cōſis vtat᷑ ad re
uerentiā autoꝛitatis inducēdam et
ꝙ vilibus vtat᷑ rōe ꝓpꝛie hūilita
tis ſic dūtaxat ne q̄ ad autoꝛitatez
ꝯſeruandā ſiūt i ſupbiā degenerēt
ꝛ ne dū nimis ſeruatur hūilitas re
rendi frāgat᷑ autoꝛitas. ſicut dicit
aug. hec tho. Ex quo ſequit᷑ ꝙ vir
tuoſum ꝛ laudabile ſit i pſona pub
lica ſi ꝓpꝛie ifirmitatis intuitu ve
ſtimēta deferāt hūilia. vn̄ i laudez
beati martini ep̄i dr̄ ꝙ poſt ſuſcep
tū ep̄atū eadē i eiꝰ veſtibꝰ manſit
vilitas ꝛ abiectō. Et de demoſtene
philo. legit᷑ ꝙ tam diu vtebatur
toga philoſophica. ꝙ̄ diu fuit vul
go incognitꝰ. ſz vita ꝛ eloquēcia co
gnitꝰ ait. Malo venerari vitā ꝛ ſa
piam ꝙ̄ togā. vn̄ tūc ꝯmunibꝰ vte
bat᷑ veſtibꝰ. Itē gre. j. dia. de btō
equicō abbate dicit ꝙ tam vilis e
rat i veſtibꝰ atqz ita deſpectꝰ vt ſi
quis illū foꝛtaſſe neſciret ſalutatꝰ
etiam reſalutare deſpiceret. vn̄ vix
aut nūꝙ̄ legit᷑ de ſanctis ꝙ auto
ritatē ſuā in regimie veſtiū p̄cioſita
te exhibuerāt venerandā. ſz pocīꝰ
veſtiū vtilitate. moꝝ hūilitate. et
vite ſanctitate vt apoſtoli d̄ quibꝰ
legit᷑ ꝙ fuerūt pānoſi. i. vilibꝰ pā
nis induti. et xp̄m pannis mater in
uoluit. i. ſcḋm ber. ꝛ alber. vilibꝰ. nō
inquit bern̄. fit mencō de pellibus
aut alijs p̄cioſis ſuppellectilibꝰ vt
nobis ꝯmēdet pauptatē habitus ꝛ
indumēti vilitatē. De pſonis vero
pꝛiuatis quibꝰ nulla cura regimis

vel placōis ē ɔmiſſa. Dicendū ſ̃m Tho. loco pallegato. Meritorie et virtuoſe agūt ſi portāt intuitu p̄prie hūilitatis ⁊ amore ɔtemptus mōi veſtimēta hūilia ⁊ hūiliora et viliora q̄ ſtatꝰ pprius requirit.

¶ Nec obſtāt cauillacões iniqrorū qui primo i ɔ̄riū arguūt attēdēdū ab his qui in veſtimētis ouium veniūt intrinſecꝰ aūt ſunt lupi ra. Rñ. ſ̃m Tho. q̄ hoc ē p vtilitate veſtiū qꝛ nūq̄ lupi vilia induerēt niſi xp̄i ouiū hec veſtimenta eſſent p̄pria. Scdo dicūt talem habitū dferētes ſcandalizare. Rñ. hiero. in epiſtola ad marcellā ſcādaliſat quēpiam veſtis fuſtior. ſcandaliſaſſet ⁊ iohēs quo inter natos mulieꝝ nullus maior fuit qui angelus dictus dñm quoqꝫ baptiſauit qui camelorū veſtitꝰ tegimīe zona pellicea cingebat. Tercō dicūt cū i corde virtus lateat nihil officit teſtimētū ſi cor fuerit bonū. Rñſum ē de hoc ṡ. Quarto obijciūt. aug. iij. de doctr. xp̄ia. ⁊ hēt di. xlj. c. cuiſquis Quiſq̄uis rebꝰ tranſeūtibꝰ ſtrictiꝰ vtit q̄ ſe habꝫ ɔſuetudo eoꝝ cū quibꝰ viuit aut intēperans ē aut ſuꝑſticioſus. Rñ. ḡcianus falſe allegat. qꝛ in oīmbꝰ correctis originalibꝰ beati aug. hēt tēperās ⁊ nō intēperās et ſic Tho. ⁊ oēs famoſi allegant Quinto arguūt btm̄ bartholomeū ṙſum fuiſſe purpura clauata. Rñ. bonauē. li. de pfectōe euāgelica q̄ illud in legēda romana nō hēt. Et ſic veꝝ ē qd dr. dico q̄ neceſſitate ductꝰ hᵒ fecit qꝛ aliud i regiōe illa calida veſtimētū portabile nō inuenit. Itē nota q̄ diabolꝰ dixit conſimilia verba p idolū. Criſti etiā veſtimētū tunice incōſutilis p̄cioſum fuiſſe negat exp̄ſſe criſo. ſup mat. i ope impfecto ¶ Quantū vero ſit meritoriū talia deferre. pꝫ p̄ petrꝫ damiani li. de ɔtēptu mōi dicentē. rex niniue purpura indutus ppter ciuitatis excidiū cooptus ſacco diuini furoris motū ɔtriti cordis hūilitate placuit. Ezechias quoqꝫ cultu regio decoratꝰ terribiles regis aſſirioꝝ minas tremefactꝰ audiuit. ſꝫ mox vt ip̄e celicioqꝫ tectoſ ad pphetā mittere nūcios nō erubuit p̄piquū die victorie ⁊ optate p̄ſperitatis oraculū reportauit. nā ecce angelus dñi centū octuaginta quiqꝫmilia aſſirioꝝ vna nocte pcuſſit. Egregius ille pphetaꝝ Eſaias ad diuine iuſſiōis imperiū veſtimēta depoſuit ⁊ triū annoꝝ ſpacō nudꝰ ⁊ diſcalceatꝰ inceſſit. Erubeſcat igit dicit pe. dā. hūana ſuꝑbia. Ex quo pꝫ q̄ hūilitas veſtiū deū placat grām meret ⁊ p̄imū edificat. vñ tho. vbi ṡ dic ſic. ſi viliorib; veſtibꝰ q̄ ceteri q̄s induat nō ſp peccat. ſꝫ ſi hᵒ faciat pp̄ter maceracōꝫ carnis vel hūiliacōꝫ ſp̄ūs ad virtutē tp̄antie ꝑtinꝫ. hᵒ aūt p̄cipue ptinet ad hos q̄ alios verbo ⁊ exēplo ad penientiā hortant. hec tho.

Capitulum Decimūnonum

Decimoquarto phibetur hic dei tēptacō. vñ deu. vj. nō tēptabis dñm deū tuū. ⁊ idē xp̄s ɔ̄ diabolū allegauit Mat. iiij. ¶ Vbi primo videnō q̄d ſit deū teptare. Secūdo quot ḡnera hoim i illō viciū incidāt. Tercō de ḡdibꝰ deū tēptaciū. Quo ad. j. ſ̃m tho. ij. ij. q. xcvij p totū. dcū tēptat qui expimētū ſumit ſeu explorat ex intēcōe rōe proprie pſone p ſua verba vel fcā d ſci potētia ſapia pietate bonitate vel volūtate ſpeculatiue ſeu ſpēali dei

inſtinctu ſine iuſta neceſſitate. vel pia vtilitate ⁊ ſine alijs debitis circūſtātijs vel qua etiā pter intentionē talia expiēdi aliquid loquit² petit vel facit qd ad nihil aliud vtile ē niſi ad pbandū dei poteſtatem ſapiaꝫ volūtatē vel bonitatē. vñ ſup illo deut. vj. nō tēptabis dominum deū tuū dicit glo. deū temptat qui habens qd faciat ſine rōe cōmittit ſe diſcrimī vel periculo experiens vtꝛ poſſit liberari a deo. dꝛ primo q̄ expimentū ſumit ſeu explorat qꝛ tēptare eſt expimētū de aliquo ſumere. nullus autē expimentū ſumit niſi de re ignota vel dubia. Ex quo patꝫ ꝙ oīs deū tēptās deū ignorat vel dubitat d aliqua pfectōne dei qd ſp eſt peccatū. Ex quo patet ꝙ deū tēptare ſp eſt paccatū. dꝛ ex intētiōe ad differētiā tēptacōis pter intētionē. Ubi notandū ꝙ duplex ē dei tēptacō. vna intēta alia nō intenta. Intenta fit dupliciter vno mō expſſe. alio modo iterptatiue. Expſſe cū aliquis dicto vel facto itendit ex pimētū d aliquo ſumere Interptatiue vero qñ nō intēdit expimētū ſumere p ſua dicta vel facta tñ agit vel dicit ꝙ ad nihil aliud videt² ordiabile niſi ad expimentū ſumēdū. vñ quaſi iterpretatiue deū tēptat. qui et ſi nō intēdat de deo expimētū ſumere aliqd tamē petit vel facit ad nihil aliud vtile niſi ad pbandū dei potſtatem bonitatē ⁊ ſimilia. dicit² rōe pprie pſone quia ſi quis expimētū ſumeret et de do vel ad deū ptinētibus nō vt ipſe experimentū ſumens de his ſeu talia expiorans talia ꝯgnoſcat. ſed ut ea alijs demōſtret qñ ē iuſta neceſſitas aut pia vtilitas. hoc eñ nō eſſet temptare deū. dꝛ p ſua verba vel facta non cogitata. ad diffirētiā infidelitatis. nā ifidelis inquantū hmōi i mēte dubitat de dei pfectione puta bonitate. potencia et ſimilibus. ſed deum temptare cum directe opponater cultui diuino ſeu latrie vel religioni in exterioribus conſiſtit actibus. dicitur etiaꝫ p ſua verba vel facta quia homo deum temptat expreſſe dupliciter. Quādoqꝫ expreſſe verbis quando homo in ſua peticōne orando vel ſimilia verba formādo ea intentione aliquid a deo poſtulet vt exploret dei ſententiam. potentiam vel bonitatem vel voluntatem. factis aūt deum expreſſe tēptat qñ p ea que facit intendit experimentū ſumere diuine poteſtatis ſiue pietatis ſiue ſapientie. ¶ Dicit² de dei potentia bonitate ſpeculatiue nō practice. Nā duplex eſt cognitio diuine voluntatis vel bonitatis. vna quidē ſpeculatiua ⁊ quantū ad hanc non licet dubitare nec probare vtꝛ dei voluntas ſit bona vel vtꝛ deus ſit ſuauis. alia practica affectiua ſeu expimētalis dum quis experit² in ſeipo guſtum diuine dulcedinis ⁊ ꝯplacentiā diuine voluntatis ſicut de ierotheo dicit dio. de diuinis nomibus. c. ij. ꝙ didicit diuina ex compaſſione ad ipa. Et hoc modo mouemur vt probemus dei voluntatē ⁊ guſtemus eius ſuauitatem ſꝫm illud Ro. xij. Probetis que ſit volūtas dei bona beneplacens ⁊ pfecta ⁊ in pſ. Guſtate ⁊ videte qm̄ ſuauis ē dñs. dꝛ ſine ſpeciali dei inſtinctu. vñ Abraam nō peccauit Geñ. xv. cum dixit ad dominum. vnde ſcire poſſum ꝙ

poſſeſſur⁹ ſum eā ſcz terram repromiſſam a deo· Similiter nec beata agatha que noluit medicinā recipere· q2 experta erat erga ſe diuinā beniuolentiam· vel vt infirmitates n̄ pateret² pro quib⁹ corporali medicina indigeret vel ſtatim ſentirz diuine bonitatis effectum· ſed achaſ peccauit nō petens ſignū· Non em̄ ſi petiſſet deū temptaſſet· quia de⁹ iuſſit eū petere ⁊ etiaȝ q2 ptinebat ad cōmunem vtilitatē· Gedeon vero qui Judicū· vj· ſignum a deo petiſſe legit² de victoria repromiſſa ex debilitate fidei ſḃm Glo· petiſſe videtur· ideo peccauit· Sicut ⁊ zacharias Luce· j· qui dixit ad angelū vt de hoc ſciam· vn̄ propter incredulitatē punitus fuit· D Vbi ſciendum ꝙ dupliciter aliqđ ſignū petit² a deo· Vno mō ad explorandū diuinam poteſtatē aut veritatē dicti eius ⁊ hoc de ſe ptinet ad dei temptacōem· Alio mō ad hoc ꝙ inſtruat² quid ſit circa aliquod factū placitum deo· ⁊ hoc nullo mō pertinet ad dei temptacōem· Dicit² ſine iuſta neceſſitate· q2 ſi iuſta neceſſitas foret nō eſſet peccatū· vnde· ij paͦli· xx· Cū ignoramus quid agere debeam⁹ hoc ſolū habem⁹ reſidui vt oculos tuos dirigamus ad te· dicit² ſine pia vtilitate· q2 ex pia vtilitate ſancti ⁊ apoſtoli pecierūt vt in nomine xpi fieret miracula Act· iiij· Similiter de quodā· j· dialogo· refert Gre· qui ſuſcitauit paruulū ad lacrimas matris eius Similiter ꝙuis p̄dicatores pro victu corporali non ſint ſoliciti vt verbo dei et doctrine vacent ſi ſic ſoli deo imitantur nō deum temptant· q2 nō ſine neceſſitate vel vtilitate faciunt ſed ſi ſine tali facerent deū temptarent· vn̄ Aug⁹· xxiij· ꝯtra fauſtum dicit· ꝙ paulus nō fugit quaſi non credendo in deū· ſed ne deum temptaret ſi fugere noluiſſet cū fugere potuiſſet· Dicit² ⁊ ſine alijs debitis circūſtancijs· q2 pie ⁊ humiliter petendū eſt aliquid a deo· et ſic ſeruiendum eſt deo· Dicit² vel qui etiam p̄ter intencōem propter temptacōem dei interp̄tatiuam E Quo ad ſcđm principale notandum ꝙ ꝯtra hoc mandatū excedit² qui tupliciter· Primo veritatem inquirendo de alia vita qui in fide nutātes reuocant morituros· Scđo iuſticiam qui volūt p duellū oſtendi vni⁹ innocentiam ⁊ alteri⁹ malum Tercō ſapientiaȝ qui p̄termiſſo ſtudio humano artes vel ſcientias de ſup expectant p oracōes ſolū Quarto potentiam qui nō fugiūt necem cū poſſint ⁊ debeant· Paulus em̄ p ſportam fugit ⁊ xp̄s de templo deorſum ſe non dimiſit ſed deſcendit· Quinto bonitatem qui refutant medicinalia in caſu ſine neceſſitate et vtilitate· Similiter qui p tempus miſerendi deo ꝯſtituūt vt dicit² iu dith· viij· Ibi em̄ om̄es aliquo mō videntur explorare diuina illicite· Quo ad primū querit ſanct⁹ Tho· quodli· iij· q· ix· ar· ij· vtrū liceat ab aliquo moriente requirere vt reuelet ſtatum ſuū poſt mortem· R̄n̄· ꝙ ſic ſupponendo hoc tn̄ diuino indicio ⁊ dūmodo nō ex dubitacōne fidei de futuro ſtatu quaſi temptando inquirat· Et pia et humilis intentio habeatur· videlicet ad ſubueniendum defuncto per ſuffragia Ratio eſt· quia ſḃm Damaſce· libro iij· Implecō naturalis deſiderij nō

eſt pctm̄ niſi aliqua inordinacō ad=
iungat' vt patet de cibo. naturali=
ter aūt ſcire deſideram⁹. j. Metha.
ſed cū prefatis tribus ꝯdicōnibus
dſidare ſcire ſtatū alicui⁹ poſt mor
tem nihil inordinate videt' habe=
re annexum. vñ. ij. Mach. xij. San
cta ergo ⁊ ſalubris eſt cogitacō p
defunctis exorare vt a peccatis ſol
uantur. hec Tho. Quidam ali⁹ do=
ctor addit ꝙ qui expeteret redituz
vt certificari vellet d̄ ſtatu illo an
videlicet celū ſit vel infernus qd̄
cōmuniter p̄dicator mortaliter pec
caret. qz infidelis foret. dicit etiam
ꝙ iſtam peticōem nō debent face=
re niſi homines deuoti ⁊ illi poſſūt
ſic expeti qui fuerūt in ſtatu iſto d=
uoti ⁊ de quibus p̄ſumitur ꝙ ſunt
ſaluandi. Diabolus em̄ ſepe immi=
ſcere pōt illuſiones qn̄ ſic mortui re
uocantur. Contingit em̄ qn̄qz mor=
tuum eſſe in purgatorio ⁊ demon
in eius ſpecie dicit eū in inferno vt
anima ſuffragio priuetur. ⁊ viuus
de deuota vita mortui quā recolit
imitari deſiſtit. Scdo cōtingere p̄t
animā eſſe in purgatorio quam de=
mon dicit eſſe in celo vt anima ſuf=
fragio priuetur. Sed queris nun=
quid tenet' vnius apparenti crede
re quod aperit. Rn̄det idē doctor.
poſito ꝙ defunctus reuerteretur
nō eſſet quis obligatus credere ea
que reuelaret licet etiam eſſent ve
ra. hec ille. f Scdo pn̄t pecca=
re ꝯtra iſtud duellantes. vbi notā=
dum ꝙ s̄m Nicolaum de lira ſuper
materia duelli Dauid cū golia. j.
Re. xvij. Duellum pōt dupliciter
accipi. Vno mō proprie ⁊ ſic eſt ſin
gularis pugna duoꝝ vt p victoriā
vnius appareat tandem eius iuſti=
tia p diuinū iudicium ⁊ alterius in=
iuſticia. ⁊ ſic s̄m om̄s doctores du=
ellum eſt illicitū tam ex pte appel=
lantis ꝙ̄ etiam recipientis ⁊ etiaz
iudicātis ⁊ ꝯſulentis ſcz ex officio
⁊ fauore p̄ſtantium. Similiter ſa=
cerdotes qui darent benedictionez
talibus. qz ibi manifeſte eſt tempta
tio diuina grauiter ibi videt' pec=
care appellatus inuite ſeu ſuſpici=
ens inuite graui⁹ qui ſponte ſz of=
ferēs grauiſſime. Similiter videt'
de iudice ⁊ coopantibus. hec vide
tur Raimūdi ſententia. et hoc mō
s̄m quoſdam videt' loqui de duel=
lo iura ip̄m duellū prohibentia. q.
v. monarchiam. et ex̄ de purgacōe
vulgari. cū ſuſcipiſti. niſi p reuela=
cōem diuinam manifeſtū fuerit ꝙ
deus vult ſic iudicare iuſticiā ſuaz
⁊ h⁹ mō dauid aggreſſus eſt goliā
qz ei dixit ego venio ꝯtra te in no
mine dn̄i viuentis. nec proprie ſic
dauid fuit duellator ſed diuine iu=
ſticie executor G Alio mō pōt
accipi duellū large put eſt bellum
ſingulare vnius cū vno abſqz expe
ctatione diuini iudicij. ſed vt p vir
tutē artem vel fortunam vel omni
bus iſtis vel aliquibus eoꝝ cōcur=
rentibus aliqua ꝯuerſia inter eos
criminalis vel ciuilis terminet' an
tale duellū ſemp ſit mortale diſcor=
dant tam theologi ꝙ̄ iuriſte. fit au
tem duellū tripliciter. Primo a ſp̄i
rituſancto vt in dauid. j. Re. xvij.
et in rolando vt habet' in hiſtoria
Caroli. Scdo s̄m multos p̄ſertim
ex pte appellantis cū peccato. vt i
ſecūdo mō tactū eſt. Tercio ſemper
eſt graue pctm̄ vt in primo caſu. et
Notandum ꝙ iudicium ferri candē
tis ⁊ aqua feruentis ⁊ ſimilia phi=

bita ſunt ſicut ⁊ de duello dictū eſt Tercō peccare poſſunt ꝯtra h° volentes ꝑ artem notoriam vel ſimilē ſine humano ſtudio ſcientiā adipiſci·Quarto qui nō fugiunt vbi tenent² et poſſunt dei auxiliū ad hoc ſine cauſa expectantes ꝯtra quos xp̄s ait·Cum vos ꝑſequent² in vna ciuitate fugite in aliam Math·x· Qn̄ aūt fugienda ſit mors in xp̄i ꝑſecutione ⁊ qn̄ non·vnctio et ꝯſideratio ſcandali ꝑiculum gregis et hmōi docere poſſunt·Naz aliqn̄ cōtingit eodem tempe ⁊ in eodē loco vnū debere fugere alteꝝ nō vt de ſantulo quem gladius ferire nō potuit ⁊ de diacono recedente·Gre· ponit exemplum in li dialo·Quito quidam fugiūt medicinalia vbi opꝫtet etiam ꝙ licet agatha feciſſe videat²·tn̄ vt Tho·ij·ij·q·xcvj·dicit fecit certa de dei adiutorio vt ſ̄ ſꝫ Quo ad·iij·pricipale nota ſꝫm Tho·quadruplex eſt gradus deum temptantiū·omnes tn̄ nō ſunt proprij·Primus eoꝝ qui animū nō ꝑparant ante oracōem·ſed diſtrahūtur ſcinter ⁊ negligenter qui labijs deum honorāt ſolum·Scd̄us eorū qui nō dimittunt ante oracōem debitoribus rancorem tenentes·De ambabus dicit² Eccle·xviij·ante oracōew prepara animā tuam et noli eſſe quaſi homo qui temptat deū vbi dicit Glo·interli·Temptat deum qui orat qd̄ docuit ſed nō facit quod iuſſit·Supra que dicit Tho· i,·ij·vbi prius·ꝙ iſte qui ante oracōem ſuam animā nō preparat dimittendo ſi quid aduerſus quē habet vel aliquis ſe ad deuotionez nō diſponendo nō facit qd̄ in ſe eſt vt exaudiat² a deo·⁊ ideo quaſi interꝑtatiue temptat deū·⁊ ꝙuis hui⁹ mōi quaſi interꝑtatiua temptatio videatur ex preſumptione ſeu indiſcrecōe ꝓcedere· tn̄ hocipm̄ ad dei irreuerentiam ꝑtinet vt homo preſumptuoſe ⁊ ſine debita diligentia ſe habeat in his que ad deū ꝑtinēt dicit² em̄·j·Pe·v·humiliamini ſub potenti manu dei·⁊·ij·Thi·ij·ſolliſcite cura teipm̄ probabilem exhibere deo·vn̄ etiam hmōi temptacio ē ſpecies irreligioſitatis· hec Tho· Tercius eoꝝ qui ꝑter intencōnem petunt vel faciunt que dici² in diffinicōis declaratione interꝑtatiua temptatio·Quartus eoꝝ qui ex intencōe talia faciunt vt ibidē patꝫ·

Capitulum·XX·

Decimoquinto ꝓhibetur hic accidia cui⁹ propriū eſt triſtari de obſequio diuino ſicut caritatis ē gaudere in bono diuino· A Vbi tria principaliter ſunt videnda· Primo de quidditate ⁊ malicia ⁊ origine accidie· Scd̄o de ſpeciebus· Tercō de remedijs·Quantū ad primuz ſꝫm Tho·ij·ij·q·xxxv·Accidia eſt triſticia de bono diuino qd̄ homo debet facere· Dicit² primo triſticia ſed nō quelibet·Eſt em̄ q̄dam triſticia bona vt illa qua ꝯpatim² miſerie proximi ſicut miſericordia facit triſtari et paſſionis xp̄i meditacō·Similiter triſticia quā habemus de peccatis cōmiſſis in ꝯtricōne·Alia eſt triſticia mala in appetitu vindicte inordiato ⁊ cōſtituit ſpēm pc̄ti ire vel triſticia de bōo ꝓximi ⁊ facit odiū vel inuidiā·ſꝫ triſticia d̄ bōo dīno ꝯſtituit accidiaꝫ

dicitur ſcdo de bono diuino. id eſt de bonis ſpũalibus iſtis potiſſime que hominē ꝑ ſe ordinant in deum vt ſunt ſeruitutes deo exhibende corde. ore vel ope. de quibus dictũ fuit a primo precepto ꝑticulari vſ= qȝ ad ſextum. ⁊ ſic etiam ſunt omia opa virtutum nō inquantum circa talem materiam ſed inquantũ pro= pter deum facta. et in deum relata Ex quo patet ꝙ eſt accidia cordis. oris et opis. Quia quis tediũ ⁊ triſticiam habere poteſt meditandi fidem. ſperandi in deum. deũ diligendi quo ad cor. quo ad os laudando orando. loquendo de deo ⁊ ſimilia Et in opere multipliciter fit. Dicitur ꝯſequenter quod homo debet facere. quia ſi quis triſtaret᷑ de ſpirituali bono ad qd̓ ꝗs nō teneret᷑ ſub pena peccati venialis aut mortalis. puta de ꝑficiendo aliquo qd̓ ſolum cadit ſub conſilio nō eſſet accidia. Exemplũ de iuuene euangelico qui triſtis abſceſſit. cum ei xp̄us dixit. Si vis ꝑfectus eſſe vade et vende omnia q̄ habes et da pauperibus Math. xix. ¶ Sed quot ſunt radices ⁊ cauſe triſticie. Rn̄detur ꝙ tres Prima cũ quis nō amat deum nec gaudet in eo. ideo conſe= quēter nō amat opera ſpũalia. nec in eis gaudet ſed triſtatur. Scd̓a ꝙ quis non noſcit vel aduertit vel nō meditatur honeſtatem ⁊ vtilitatem ac ſuauitutem bonoꝝ ſpũaliũ ex hoc prouenit ꝙ nō reputat ſpiritualia. ſȝ ea vilia et quaſi nihil valentia eſtimat. ⁊ triſte ea facit aut ea refugit. Tercia quia ſenſus app̄hendit ſpũale bonum vt laborioſũ ⁊ priuatiuum delectationis ſenſibilis. et ideo ſenſualitas a ſpirituali bono fugit ad delectabilia ſenſualitatis. et talis ſenſualitas interdum ad ſe trahit racōem ⁊ voluntatem que triſtant᷑ de ſpiritualibꝰ bonis et diuinis ¶ Sed quare accidia eſt peccatum. Rn̄ ſȝm Tho. triplici de cauſa. Primo qꝛ in ſe malũ eſt triſtari de bonis optimis qualia ſũt diuina. de talibus em̄ ſumma placē= cia eſſet habenda. Scdo qꝛ imme= diatus accidie effectus eſt ꝙ facit tedioſum et grauem in ſpũalibꝰ di= uinis operandis. Tercō qꝛ multa a= lia mala ex accidia ſequũtur in ſpeciebus effectibus eiꝰ. Qñ vero ſit peccatum nota ſȝm Tho. vbi prius ꝙ triſticia debono ſpũali aliquādo nullum eſt pc̄tm̄. ſed forte defectꝰ nature vt qñ opus deeſt ſolum cōſilium nullo mō debitum. Secundo aliqñ materia eſt meriti. Tercō aliquādo eſt veniale. Quarto aliquā= do mortale. Pro quoꝝ intellectu notandum primo ꝙ in nobis ſunt duo. Primum eſt caro ſiue ſenſualitas ſimilis beſtijs alijs hº dempto ꝙ ꝑ racōem poteſt frenari hec ca= ro habet complacentiā in luxuria ī vana gloria. in gula. ira ⁊ ſimilibꝰ ⁊ habet triſticiam de omnibus que ſuut ꝯtraria carni vt patet in ieiunio. oracōe. humilitate. paciētia ⁊c̄ Scd̓m eſt anima racōnalis a deo optimo immediate creata que naturaliter vellet beatificari. hec deſi= derare deberet virtutes. deum. et beatitudinem et ſpiritulia bona. ⁊ de ſolo peccato principaliter triſtari ſicut etiam naturaliter philo. re= pierũt. ⁊ de hoc ſcripſerunt ⁊ fides amplius inſtruit. ¶ Secundo notandum ꝙ caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpm̄ et ſpũs aduerſus carnem.

Gala.v. quod idem ſenſit. Ro.vij. dicens video aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis mee. ꝛ idem quilibet experit². Exēpli gracia. ratio iubet diuitem vel religioſum ad matutinam ſurgere ꝛ premiū delectat rōem ſed mollicies lecti ꝛ calor corpus tenēt. ꝙ nō vult ſurgere. Ex iſto cauſat² q̄dam triſticia in ſenſualitate. vñ ſi ꝑpter talem repugnantiam triſticia d̄ bono ſpūali veniat homini ſubito et indeliberate ꝛ omnino ꝯtra aut p̄ter voluntatē tunc eſt ſolū primus mot⁹ ꝛ mere naturalis ꝛ q̄diu manet ſolum primus ꝛ naturalis mot⁹ nullo mō dependens a voluntate. tunc nullū eſt pc̄tm̄ moris ſed defectus ſeu pc̄tm̄ nature. qꝛ non eſt in poteſtate hoīs dicēte beato Aug. Nō eſt in poteſtate noſtra quibus viſis tangamur. E Et ſi homo ſtatim vt hmōi motū accidie racōe ꝑcipit. incipit reſiſtere racōe ꝛ voluntate tunc illa reſiſtentia eſt ibi meritoria ſicut ſepe accidit ꝙ homo ſentit aliquod tedium in exercicio ſpūali ratione ſenſualitatis. qđ tñ racōe diſplicet. ideo etiā reſiſtit conando ꝑ exercicia bona delectari i diuinis pro poſſe talis triſticia nō eſt peccatū. quia in ſola ſenſualitate ꝯſiſtit ſed eſt materia meriti. qꝛ voluntas deteſtatur eam. Si vero homo hmōi primo motui accidie nō ꝯſentit ſ̄m racōem plene ſaltē nec ſufficienter ei opponit poſt q̄ ipm̄ ꝑcipit. ſed voluntas aliquo mō ad ſenſum inclinata habet ſe circa hoc negligenter in reſiſtendo. tunc illa accidia eſt pc̄tm̄ veniale ſi fuerit de ope debito. Et hoc eſt ꝑpter negligentiam volūtatis que ei imputabilis eſt. ꝛ ſ̄m Caſſi. de inſtitutis monachoꝝ etiam in ꝑfectos viros cadit. ſed ſi motus ille accidie ꝑtingit vſq; ad racōem. ita ꝙ carne totaliter ꝯtra ſpiritū p̄ualente et triſticia. Sic in racōe inualeſcente ꝙ ipa ratio ex hoc ꝯſentiat in fugam ꝛ horrorem aut deteſtationē boni ſpūalis diuini ꝙ homo facere tenetur tūc eſt pc̄tm̄ mortale vt dicit ſanct⁹ Tho. cui⁹ racōem aſſiḡt qꝛ illud eſt mortale ex genere quod de ſe ꝛ ſ̄m propriam racōem ꝯ̄riat² caritati. ſed accidia hmōi eſt talis. qꝛ proprius effectus caritatis eſt gaudium de deo et diuinis rebus. cui ꝯtrariatur accidia que eſt triſticia de bono ſpūali inq̄tum diuinum. Exemplū in ſimili de ꝯcupiſcēcia adulterij quod de genere ſuo ē pc̄tm̄ mortale. hec ꝯcupiſcentia q̄diu eſt naturalis motus manens in ſenſualitate ꝛ nullo mō dependens a voluntate tunc nō eſt pc̄tm̄. ſed ſi homo ei reſiſtit propter deū eſt ei meritorium. Si vero voluntas nō ꝯſentiendo in opus. nec in delectationem nō excludit ꝯcupiſcentiam ſed ꝑmittit eam morari in aīo tunc venialis fit culpa. Si vero ꝑtigat vſq; ad racōem ita ꝙ racō ſupata ꝯſentiat in opus adulterij fit culpa mortalis. itā in propoſito ſimile eſt de ira. F Quo ad ſcđm principale notandū prout colligitur ex dictis Grego. xxxij. mora. ꝛ ex iſid. de ſummo bono. ꝛ Caſſiani de. viij. principalibus vicijs. et ex Vuilh. in ſumma viciorum. ꝙ viginti ſunt ſpecies vel modi peccandi accidie. Primus eſt origo aliorum videlicet tepiditas que vomitum prouocat. Vnde Apocalipſis. iij. xp̄us dicit.

ſcio opa tua qȝ neqȝ frigidus es neqȝ calidus· ſed qȝ tepidus es et nec frigidus nec calidus incipiā te euomere de ore tuo· Euomitur cū i deteriora labi pmittitur· hec fiduciā temptandi diabolo pſtat· qȝ de multis temptat tepidum vbi nō feruidum· Exemplū de olla feruenti cui muſce nō inſident· hec etiam hoiez quaſi ꝯtractum facit· qȝ ſꝫm Bern· forſitan ideo nō poſſumus· quia nō multum volumus· Scḋus eſt molliciēs que eſt impaciētia duri rei· de qua puer· xviij· Qui mollis ꝛ diſſolutus eſt in ope ſuo frater eſt opa ſua diſſipantis ꝛ repitur cōmūiter in delicate nutritis hec eſt culcitra diaboli· hec facit vt hō velut niuꝰ us globus ad ignem tribulacōis liquefcat· Tercius ſomnolentia· de qua puer· xix· Pigredo immittit ſaporem animi· etate eñi ſomni prohibere deberent auicule de mane canentes ꝛ galli· ꝛ ineptia actus dormiendi qui poſſunt eſſe nimeitas· brutilitas ſurgēdi triſticia· importunitas dormiendi ❡ Quartꝰ eſt ocioſitas· puer· xij· Qui operaꝛ terram ſuam ſaturabitꝛ panibꝰ qui aūt ſectatur ocium ſtultiſſimus eſt Vbi nota ꝙ terra ſiue ſolū oris ocꝫto fructus proferre pt ſcꝫ dei laudacōem· graciarūactionē· oracōem ꝯfeſſionem verboꝝ modificacōem abſtinentiam· fraternā correpcōem ꝛ fraternam erudicōnem· Stutiſſimus inquit eſt ſtultꝰ· qȝ in vita negligit neceſſaria vite celeſtis acqrere· ſtultior qȝ vitam hoſtibꝰ exponit· ſtultiſſimus qȝ animā interficentes ſolet paſcere puta corpus ꝛ demonem· Quintus eſt dilacō pš Tempus faciendi dn̄e diſſipauerūt legem tuam· Tardant quidam conuerti alij ꝯfiteri alij pfici· ❡ Ad cōuerſionem accelerandam mouere deberent quinqȝ ſcꝫ mortis incertitudo· Luce· xij· Vos eſtote parati quia neſcitis qua hora dn̄s vr̄ venturus ſit· Scḋo multiplex bonum inde pueniens ſcꝫ vite iocūditas maior viuendi ꝛ moriendi ſecuritas· pene maioris euaſio ꝛ pmij multiplicitatis· Tercō piculum male ꝯſuetudinis· Jere· xiij· Si mutare pōt ethiops pellem ſuam ꝛ vos poteritis benefacere cū didiceritis malefacere· Quarto ꝙ iniquus eſt in deū in angelū in ſe ꝛ in proximū ſꝫm illud Augꝰ· peccator nō eſt dignus pane quo veſcitꝛ· Quinto qȝ difficile eſt quem vere ad deum cōuerti· Ambr· Plures inueni baptiſmalem innocentiā ſeruaſſe ꝙ verā penitentiam egiſſe· Sextus eſt tarditas· ſicut enim accidioſus differt conuerti· ſic tardus tarde procedit in ope iam inchoato· prouer· xj· Sicut accetum dentibus ꝛ fumus oculis ſic piger moleſtus eſt his qui miſerunt illū· Quo ꝯtra terrere deberent tempis breuitas maloꝝ in malis ſtrēnuitas ꝛ bonoꝝ virorum ꝛ mulieꝝ ſolercia· Septimus eſt negligentia in hoc ꝯſiſtens ꝙ homo nō curat qualiter opus inchoatum faciat vtꝝ bene vel male· ſꝫ hoc ſolū curat vt ab onere laboris inchoati ſe expediat· puer· xxiiij· Diligēter exerce agrum tuū· Jere· xlviij· Maledictus qui facit opus dei negligenter· alia lr̄a habet fraudulēter· Tales terrere deberet irracōna l iūvt apum ꝛ formicarū diligentia ad corpus proprīū ꝛ dei intuitus· Octauus eſt impſeuerantia quā hꝫ

qui opus inchoatum ad pfectū nō ducunt· que ſaul deiecit·j· Re·xv· ad quam vitandā xp̄us de cruce deſcendere noluit viuus· Math·xxvij pſeuerantia em̄ cibus eſt dei· Joh· iiij· Meus cib⁹ eſt vt faciam volūtatem ei⁹ qui miſit me vt pficiam opus eius· huic demon inſidiatur· Geñ·iij· Tu inſidiaberis calcaneo eius· Nonus eſt remiſſio· in eo em̄ ē qui quotidie deterior efficit᷑· verſus· feruidus i primis medio tepet alget in imis· Puer·x· Egeſtatē operata eſt manus remiſſa· manus autē fortium diuicias pat· Quo ɔtra p uer·iiij· Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens pcedit ⁊ creſcit vſq₃ ad pfectum diem· vbi nota quid ſit pficere videlicʒ ſimul om̄ia peccata propoſito dimittere ⁊ exercicia p vitacōe viciorꝝ neceſſaria ⁊ acquiſitione virtutū apta iuxta ſuū ſtatum arripe J Decim⁹ eſt diſſolutio· diſſolutus em̄ difficultatē inueniēs in ſuo regimine ſe dimittit omnino abſq₃ gubernatione ſʒm illud Puer·xxiij· Eris ſicut dormiens in medio mari ⁊ quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo· Talis aīmū ſuū nō recolligit· Eſt em̄ tanq̄ puluis quem proijcit vent⁹ a facie terre ⁊ quaſi doliū nō ligatum· hanc diſſolucōem Grego· videt᷑ vocare importunitatem mentis qua mens propter triſtitiam in ſpūalib⁹ ſe ad importuna tranſfert ⁊ ad delectabilia corpalia tedioſe ſpūalia implēdo· Vndecimus eſt incuria que ſuorū debitam curam nō habet cui opponit᷑ diligentia· incurioſus ſua nō colit culta nō colligit ⁊ collecta nō cuſtodit· vñ verſus· Non minor eſt virtus q̄ querere parta tueri· hoc vicio laborant qui audita nō curāt memorie tradere mente vel ſcripto vel ope qui dilacerate ambulant ⁊ immūdicias ſine racōe ſuſtinent cōtra quos eſt q̄ ordinate natura pcedit q̄ ornatus interdum eſt virtus ⁊ q̄ exteriora notant interiorem incurā· K Duodecim⁹ eſt ignauia qua laborat qui eligit pocius in miſeria magna pmanere q̄ aliquantū laboris ſubire· ⁊ videt᷑ idem eſſe cū puſillanimitate· Nam magnimitas eſt virtus inclinās ad opa magno honore digna ſʒm ph̄m iiij· Ethi· preſumptio eſt exceſſus· ſed puſillanitas defectus eſt ſpēaliter in his que ſpēaliter cadunt ſub conſilio· ⁊ ſʒm Tho·ij·ij·q·cxxxiij· puſillanimis deficit a proportione ſue potentie dum recuſat ad id tendere qd̄ eſt ſue potētie cōmenſuratum· ⁊ inde eſt q̄ Math·xxv· ⁊ luce xij· ſeruus qui acceptā pecuniā dn̄i ſui fodit in terrā nec eſt opat⁹ ex ea propter quendā puſillanimitatis timorem punit᷑ a dn̄o L Tredecimus eſt indeuotio ſcʒ quedam ariditas ſpūalis ⁊ carētia feruoris mētalis· de quo Pſ· anima mea ſicut terra ſine aqua tibi· ⁊ Numeri· xj· anima noſtra arida eſt nihil reſpiciunt oculi noſtri niſi manhu· Oritur aliqñ ex ſupbia que eſt quaſi mons gelboe ſup queʒ nec ros nec pluuia deuotionis ſʒm Bern deſcendit· Aliqñ ex defectu cibi ſpūalis· Pſ aruit cor meū q₂ oblitus ſum cōmedere panem meū· aliqñ ex accidia· Nā alie creature ocio impinguantur· ſʒ homo labore ſpūali Puer·xiij· vult ⁊ nō vult piger· anima aūt laborāciū impiguabitur M Decimus quart⁹ eſt triſticia in diuino ſcʒ of:

ficio. ꝛ Grego. videtˀ vocare torpo rem qui eſt circa pcepta q̄ ptinent ad cōmunem iuſticiā. nō inquit Augꝰ. ex triſticia aut neceſſitate qꝛ hilarem datorē diligit deus. ij. Coꝝ. ix. hoc viciū eſt quaſi abſintheū poſitum in eſca dei. Item cum omia a deo acceperimꝰ iuſtiſſimum eſt vt ei reſtituendo lete ſeruiamus. Itē puer. xxv. Sicut tinea veſtimento ꝛ vermis ligno. ſic triſticia viri nocet cordi ¶ Decimuſquintꝰ tedium vite quod aliqn̄ oritur ex dei amore ꝛ celeſtis patrie. ſicut patet in apoſtolo qui ↄcupiuit diſſolui ꝛ eſſe cū xp̄o. Aliqn̄ ex malorum pſertim alienoꝝ ↄſideracōe quibꝰ mūdus plenus eſt. Eccle. ij. teduit me vite mee videntē mala eſſe vniuerſa ſub ſole ꝛ cuncta vanitatem ꝛ afflictionem ſpiritus. Aliqn̄ ex vehementia tribulacōnis proprie. ij. Corinth. j. ſupra modū grauati ſumuſ ꝛ ſupra virtutem ita vt tedet etiaꝫ nos viuere. Aliqn̄ ex accidia ꝛ tūc eſt pctm̄ ꝛ prouenit ex longa triſticia poſtꝙ nō ſolū tedet deo ſuire. ſed etiam viuere. Decimuſſextus ē deſperatio quā docet apoſto. fugere penitētes. ij. Cor. x. ne nimia triſticia abſorbeantur hmōi. Decimꝰ ſeptimus eſt rancor ꝛ qdam mentis amaritudo ↄtra illos qui homineꝫ volunt ad ſp̄ualia exercicia inducere. Exemplū de monacho accidioſo ↄtra platum amaricato. Decimus octauus eſt inſtabilitas ppoſiti cū homo in dei ſeruicio diuerſa proponit ꝛ mala attemptat ꝛ frequenter propoſitum mutat nō ex impotētia aut ex racōnabili cauſa. ſꝫ propter tedium quod habet in eoꝝ executione ſpiritualium. Decimuſnonus ē inquietudo corpis ꝛ inſtabilitas loci vt apparet in multis. Viceſimus eſt malicia qn̄ propter triſticiā quā quis habet in diuinis intantū malus efficitur ꝙ etiam ſp̄ualia modica aut nulla eſtimat aut etiam impugnat ○ Quo ad terciū principale notandum ꝙ plura remedia ſunt ↄtra accidiam. Primum eſt cōſideratio dteſtabilitatis huiꝰ vicij vt apparet primo in ↄſideratione exemploꝝ omniū rerum laborancium. Nam in vita carentibus ſol et aſtra quotidie girum mundi circueunt in habentibꝰ vitam vegetabilem herbe ꝛarbores minimū iniciū habentes in multis aduerſis ad magnam quantitateꝫ pueniunt In ſenſibilibꝰ dicit Salo. puer. vj. vade ad formicam o piger ꝛ ↄſidera vias eius ꝛ diſce ſapientiam. In malis hominibꝰ quot ſunt ſtudia mundo ſeruiendi. In bonis hominibus cecilia quaſi apis argumentoſa deo ſuit In angelis bonis ꝛ malis ↄtinua ſunt exercicia. Scdm eſt ꝙ tm̄ diſpliceat deo. vn̄ Apoca. iij. qꝛ tepidus es incipiam te euomere. cauſa ſꝫm glo. qꝛ quandam ſecuritatem accipiunt de bonis aliquibꝰ. Item Lu. xv. Gaudium eſt angelis ſuper vno peccatore ſcꝫ feruido penitentiā agente ꝙ ſup xcix. iuſtis qui nō indigent penitentia ſcꝫ tepide viuētibus ſꝫm Gre. Item luce. xiij. de ficulnea dꝛ infructifera ſuccide illaꝫ vt quid etiam terraꝫ occupat. Tercium eſt ꝙ accidia multum placet diabolo vn̄ Math. xij. Immundus ſpiritus exiens ab homine inueniens domum vacentem vadit ꝛ aſſumit alios. vij. nequiciores ſe ꝛ intrantes habitant ibi. Item Math.

viij. demones dixerunt xp̄o. ſi eijcis nos mitte nos in greges porcoꝝ. ꝛ Job. xl. dormire ſcꝫ demon in loco calami ꝑ quod vacuitas deſignatꝛ. Scd̄m remediū eſt rationabilis diuerſitas occupationū. ſed ordinata debet eſſe ꝛ rationabilis vt docet exemplū in vitaſpatrum vbi beato anthonio accidia temptato angelꝰ apparuit quē vidit primo funiculū torquentem. deinde orantem. deinde ſportas texentem ꝛ iteꝝ oracōi vacantem. ꝛ ſic facere anthoniū iubentem ꝯtra accidiam. Terciū eſt vt cū ſentit triſticiam accidie quis interdum querat bonā ſocietatē cū qua veriſimiliter ſolum de deo ꝛ licitis tractet lete. Exemplū in vitaſpatrū vbi ſepe illud fecerūt in cuiꝰ figura legitꝛ Exo. xvij. ꝙ ioſue pugnante ꝯtra amalech orabat moiſes leuans manus ad deū. cuiꝰ manus erant graues. ſed hur ꝛ aaron ſuſtentabant manus eius ex vtraqꝫ ꝑte. Quartū vt homo ſe cogat ad exercicium ſpūalium que faſtidit. Nam habitus delectabilis non niſi ꝑ actus interdum triſtes multiplicatos acquiritꝛ. ex. ij. Eth. Quintū vt cū magno conatu quis memoretur dei tot beneficia ꝛ ſi ſꝫm ps. Renuit ꝯſolari anima mea credat qd̄ ſequitur. Memor fui dei ꝛ delectatus ſum. optet autē hunc conatum magnū eſſe. quia homo in triſtitia ꝯſtitutus difficulter talibꝰ immoratur. Sextum eſt excluſio pro poſſe trium radicū accidie in principio capituli poſitarum In cuiꝰ figura dr Leuit. vj. ignis in altari meo ſp ardebit quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna mane ꝑ ſingulos dies. Septimū eſt ꝯſideratio pene inferni ꝛ purgatorij ꝛ beatitudinis que expectamus ſꝫm noſtrum meritum vel demeritum. vñ in vitaſpatrum quidā pater ꝯqueſtus eſt patri achilli accidiā. Rñdit alter ideo pateris qꝛ nōdum vidiſti requiē celi. nec penam inferni. Octauū eſt ſummū remedium dei gracia eſt ps. Viam mandatoꝝ tuoꝝ cucurri cū dilataſti cor meum. vñ in Canti. Trahe me poſt te curremꝰ in odore vngentoꝝ tuoꝝ Canti. j. ps. Erraui ſicut ouis que perijt ꝛc.

Capitulum. XXI.

Decimoſexto prohibetur erubeſcentia xp̄m ſequēdi ꝛ eius doctrinā in neceſſarijs ad ſalutem. vñ Luce. ix. ait A Qui me erubuerit ꝛ meos ſermones hūc filiꝰ hoīs erubeſcet cū venerit in maieſtate ſua ꝛ patris ꝛ ſanctoꝝ angeloꝝ id eſt ad modum erubeſcentis ſe habebit dicens. neſcio vos. ſicut ait virginibus fatuis Math. xxv. ꝛ clauſa eſt ianua. Tria ſunt hic dicenda et videnda. Primo de verecūdia ſeu erubeſcētia bona. Scd̄o de mala de quibus dicitꝛ Eccle. iiij. Eſt ꝯfuſio adducens pctm̄ ꝛ eſt ꝯfuſio grām ꝛ gloriam adducens. Tercō de remedijs male erubeſcētie B Quātum ad primū notandū ſꝫm Tho. ij ij. q. cxliiij. ꝙ verecūdia eſt timor de actu exprobrabili facto vel fiendo. Dicitur primo timor qui eſt reſpectu ardui poſſibilis reſpectu cꝰ non eſt triſticia. Ex quo patet ꝙ ꝑfecti nō erubeſcūt faciliter de futuris malis ꝑpetrabilibus qꝛ nō appꝛhendunt mala opera vt difficulter

ab eis mediante gr̄a vitabilia·Itē
patet ꝙ malicioſi nō ſunt verecun
di qui ex habitu facilia putant ma
la dicit᷑ de actu turpi in quo inclu
ditur cogitatio·verbum vel obmiſ=
ſio turpis·dicit᷑ turpis ſeu exꝓbra
bilis·Sed que ſunt turpia exꝓbra
bilia ſeu inhoneſta·Rñſio ꝙ nudi=
tas corpis in adulto reſpectu alte=
riuꝫ·Item diſcooptura membri im
mūdi puta genitalium poſterioꝝ ⁊
vberū·Ex quo patet ꝙ male faciāt
veſtes curtas portantes quo ad vi
ros·⁊ vbera nudantes quo ad mu=
lieres ⁊ tunicas leuantes ſine cau=
ſa·Racō iſtoꝝ eſt qꝛ a natura talia
veremur vt dicit beat⁹ Aug⁹·li·d
ci·dei·ↄtra dioginem·Item omne
pctm̄ eſt erubeſcibile ꝑcipue tn̄ lu=
xurie·furti ſeu ſubtractionis alie=
ni boni ⁊ mendatij·de quib⁹ inter
cetera dicit᷑·Eccle·xlj·Erubeſcite
a patre ⁊ matre de fornicacōe ⁊ a
ꝑſidente ⁊ potente de mendacio et
et a principe ⁊ a duce a delicto·
¶ Qđ aūt turpe ſit omne pecca=
tum patet tripliciter·Primo quia
peccatum nuditatem fecit erubeſci
bilem·Nam Geñ·ij·dicitur·Erant
vterqꝫ nudus adam ſcꝫ ⁊ vxor eius
⁊ ñ erubeſcebāt·Racō qꝛ nullū pec
catum fecerāt ⁊ futurum faciliter
vitare poterant·Iterim em̄ ꝙ mēſ
ſupiori obediebat creatori quicqđ
infra mentem erat vt membra cor=
poris ⁊ etiam beſtie homini obedi
ebant·ſed eoipo quo homo deo in=
obediens fuit·obedientia multorū
hominū eſt ſubtracta·Ideo gñ·iij
dꝛ p⁹ꝙ ambo de fructu vetito gu
ſtauerunt·aperti ſunt oculi ambo=
rū videlicꝫ experientiā habendo ꝙ
malum prius mente nouerūt·Cūqꝫ
ↄgnouiſſent ſe eſſe nudos ↄſuerūt
folia ficus et fecerunt ſibi pizoma·
plura ibi de verecundia videlicꝫ ꝙ
ad vocem dei fugierūt qñ de⁹ que=
ſiuit adam vbi es·ꝙ deus ait quis
indicauit ⁊c̄ ¶ Scđo cū erube
ſcentia ſit fuga rei turpis ⁊ pctm̄
ſit opus diaboli ↄtra naturā·imo
eo remoto omnia decentia forent·
conſtat pctm̄ eſſe maxime erubeſci=
bile ⁊ qđ plus eſt in eius compacōe
alia erubeſcibilia nō ſunt·teſte gre
go·dicente de maria magdalena qꝛ
ſemetipam grauiter intus erubeſce
bat nihil eſſe credidit ꝙ verecūda
retur foris·Tercō eruſcentia eſt re
ſpectu immūdoꝝ ſed in compacōne
peccati alia immūda munda ſunt·
vñ Math·xv·que de ore procedūt
de corde exeunt ⁊ ea coinquinant
hominē·De corde em̄ exeunt cogi=
tacōes male·homicidia·adulteria·
fornicacōes·furta·falſa teſtimonia
blaſphemie·hec ſunt que coinqui=
nant hominē ps·Corrupti ſunt et
abhominabiles facti ſunt ſcꝫ iniqui
Dicit᷑ facto vel fiendo qꝛ plura fe
cimus que erubeſcere debem⁹ ⁊ ne
ſcimus an de facto luere coram deo
habeamus·plura etiam ſunt que ꝑ
petrare poſſem⁹ turpia ¶ No
tandū ſcđo ſꝫm Tho·vbi pri⁹ ⁊ phi
loſo·ij·⁊·iiij·eth·ꝙ verūdia ꝑuiſ
nō ꝙ ſit virt⁹ eo virt⁹ dicit pfecti
onem habitus·pfectus aūt vir nō
timet aliquid vt futuꝝ arduū poſ=
ſibile vel difficulter vitabile·ſed ꝓ
pter habituꝫ faciliter vitabile tur
pe·Tamen verecundia eſt bonum
quid et laudabilis paſſio ⁊ habit⁹
conſimilis eius acquiri poteſt·Lau
dabilis in ꝙ quintuplici racōe·Pri
mo qꝛ frenum eſt ſenſualitatis qđ

dum quis habet a multis malis pre
ſeruatur actibus ⁊ ſpes eſt de eius
correctione. vñ quidam phũs dicit
Erubuit res ſalua eſt. Secundo eſt
ornamentum precioſum quo deco-
ratur iuuentus ⁊ muliebris ſexus.
vñ Eccle. vij. gracia verecundie ei
us ſcꝫ mulieris ſenſate ⁊ bone ſup
aurum. Tercio eſt oculus quidam
mentis oſtendẽs opus de quo quis
verecundatur eſſe examinandũ an
bonum ⁊ tunc erubeſcentia eſt ex-
pellenda. ſi malum tunc eſt dimittẽ
da. ſꝫm illud Math. vj. Si oculus
tuus nequam fuerit. totum corpus
tuum tenebroſum erit. Quarto eſt
priuilegium humane condicõis in
hac vita quo carent omnia anima-
lia irracõnalia. qꝛ nullum eoꝝ ve-
recundatur proprie. quia turpe nõ
percipit vt patet in eoꝝ actibus.
Quinto graciam a deo meretur. vñ
Gen. ix. Sem verecũdus benedici-
tur ⁊ Cham maledicitꝰ. ⁊ Lu. j. ad
ingreſſum angeli maria verecunda
⁊ timida audiuit. ne timias maria
inueniſti graciam apud dñm F
Quo ꝯtra quinqꝫ mala incurrunt
inuerecundi p oppoſitum que faci-
liter conſiderare potes. vñ Hiere.
iij. frons meretricis facta eſt tibi.
noluiſti erubeſcere. Item ibidẽ. vj
Confuſione nõ ſunt ꝯfuſi ⁊ erube-
ſcere neſcierunt. Tercõ notandũ ꝙ
verecundia que etiam nõ eſt peca-
tum repitur in multis. Primo in p
fectis ⁊ ſenibus quo ad habitum.
multum ⁊ parum quo ad actum. qꝛ
nõ apprehendunt turpia vt poſſi-
bilia ſibi ⁊ difficulter euaſibilia ſꝫ
tñ ſunt ſic diſpoſiti vt ſi in eis eſſet
aliquid turpe de hoc verecũdaren
tur vt dicit phũs. iiij. Ethi. Scdo
repitur plus in mediocriter bonis
qꝛ in eis eſt aliquid de amore boni
attamen nõ ſũt totaliter immunes
a malo. Tercõ plus repiendum eſt
de verecundia in feminis. Quarto
plus in iuuenibus adultis. Quinto
maxime in virginibus vtriuſqꝫ ſe-
xus poſtꝙ venerint ad vſum racõ-
nis. verecundia autẽ carent qui ſũt
in patria. Item vſuracõis carẽtes
in via. adam et eua caruerunt in p
adiſo. Et malicioſi qui nihil appre-
hendũt vt turpe nec malum timẽt
Eſt preterea triplex verecundia. q̃-
dam naturalis vſum rationis pre-
ueniens ſicut alie paſſiones alia ẽ
materia merendi vt iſta que inſur-
git ratione infamie innocẽtis. Ter
cia eſt meritoria ⁊ ſatiſ factoria vt
iſta quam habemus in confitendo
peccata. vñ Bern. Quantum dipli-
cet deo impudicicia peccatoris tñ
placet deo erubeſcentia penitẽtis.
G Quo ad ſcdm principale no
tandũ ꝙ ſꝫm Tho. vbi ſ. Mala ve-
recundia eſt timor inordinatus de
actu nõ vere ſed apparenter ex pro
babili ſeu turpi facto vel fiendo.
Pro cuiꝰ declaracõe aduertendum
cu timor ſit de eſſentia verecundie
quantum ad propoſitum ſufficit ti
mor vel metus qui ſꝫm Tho. in. iiij
di. xxix. eſt inſtantis vel futuri pe
riculi cauſa mentis trepidatio. Et
eſt duplex metus quidam qui cadit
in conſtantem virum. alius qui nõ
cadit in conſtantem virũ. Conſtãs
eñ ꝑprie eſt virtuoſus ⁊ incõſtãs
vicioſus. metus autem cadens i cõ
ſtantem virum eſt qñ minus maluꝫ
ſuſtinendum cogitur metu maioris
mali. hic timor cadit in conſtantem
virũ. Cuius ratio eſt qꝛ ſꝫm phm̃. ij

Eth·Constans ⁊ virtuoſus eſt men ſura omniũ operum ſuorum· Scit enĩ quid fugiendum et quid facien dũ ſit· Idcirco eligit magis ſuſtine re minus malũ ꝙ maius malũ inci dere vbi fieri optet·et differt con ſtans ab inconſtante dupliciter·pri mo electione quia eligit quodcũqꝫ malum pene pati puta priuationeꝫ bonorum exteriorum fame vel vite ꝙ peccare de quo dicit Anſhelm⁹ li·Cur deus homo·ꝙ pro infinitis mundis ſaluandis ſcꝫ corporaliter nõ eſſe cõmittendum peccatum·In conſtans aũt ⁊ viciõſus eligit po cius ſubire maius malum puta pec catum propter delectacõnem anne xam ꝙ vitare minus malum puta perdere temporalia·Nam minimũ peccatum eſt maius malum ꝙ ma ximum maluꝫ pene ſit malum· Alia differentia eſt quantum ad eſtima tionem ꝑiculi vel pene imminentis qꝛ conſtans nõ cogitur niſi forti et probabili eſtimatione·Inconſtans aũt pro leui eſtimatiõe et fugit qͦ ammodo nemine perſequente H

Eſt aũt quadruplex metus qui cadit in conſtantem virũ· Primus eſt met⁹ mortis ab eo qui intendit ⁊ poteſt occidere·Secũdus eſt gra uis cruciatus corporis puta verbe ratio·torrio· incarceratio·et hmõi Tercius eſt metus ſtupri qui bonis viris maior ꝙ mortis eſſe debet · Item ſi quis dedit aliquid ne ſtu prũ paciatur vir vel mulier·Quar tus ſeruitutis metus·⁊ dicit Tho· Pe·⁊ Alber·ꝙ non differt vtrum hec predicta quatuor fiant in per ſona propria ſiue in ꝑſona liberoꝝ ſiue vxoris·Item ſi quis in adulte rio vel furto vel flagitio alio dep̃ henſus dedit aliquid vel ſe obliga uit ad predicta quatuor ꝑtinet·qꝛ timuit mortem vel pericula vel vi cula·Iteꝫ ſi dep̃ henſus dedit quid deprehẽſori vel promiſit ne prode retur·ꝑtinet ad quatuor p̃fa ta· qꝛ proditus prenominata potuit pati Metus aũt cadens in conſtantẽ vi rum eſt qui fit ꝑ minas verborum· vt niſi hoc feceris nõ habebis gra ciam meam· vel non diligam te et ſimilia·Etiam ſꝫm legiſtas timor i famie ⁊ vexatiõis nõ caderet in cõ ſtantem virum·⁊ ſub quatuor p̃fa tis quia talibus multis modis ſub uenire poteſt·Et nota ꝙ metus ca dit in vnũ qui nõ diceret᷑ cadere i alium·Non enĩ eſt veriſimile regẽ timere debuiſſe militem paruum·⁊ minor met⁹ excuſat in caſu feminaꝫ ꝙ virum· Metus igitur cadens in conſtantem virꝫ facit ꝙ promiſſa· vel data tali metu nec coram deo· nec coram eccleſia tenent vt matri moniũ tali metu cõtractum et alia data vel promiſſa·Ratio eſt·qꝛ cõ ſenſus in talibus nõ eſt liber mere ſed coactus·nihil ergo dedit libere imo metus cadens in conſtantẽ vi rum impetrat reſtitutionem in in tegrũ· I Sed queritur vtrum ille qui ꝑ metũ cadentem in cõſtan tem virum compulſus aliquid pro mittit de temporalib⁹ teneat᷑ illd poſtmodum adimplere·Bñ· Alber· in·iiij·Credo ꝙ vbi eſt iudicium ꝑ quod inueniri poteſt defenſio a iu dicante etiam coactus debet ſolue re promiſſum et competit ei actio ex lege et ex canone et iudex debet eum reſtituere in integrum·Si au tem defectus ſit iudicium puto ꝙ nõ debet ſoluere·ſed aliquam leuẽ

propter cautelam facere peniten=
tiam de promiſſo· precipue ſi fides
vel iuramentum nō interuenit· Si
autem iuramentum interuenit· di=
cunt multi ⁊ etiam mihi ſatis pro=
babile videtur eſſe ſoluendum· Si
antem nō ſoluit ⁊ iuramentum vio
lauit ⁊ poſtea venit ad penitentiaꝫ
videtur mihi non eſſe cogendꝰ ad
ſolutionem· ſed tm̄ ad fracti iuram̄
ti emendationem· hec alber· Iz
Dubitatur an timor in genere de ti
more loquendo excuſet a peccato·
Rñſio ſꝫm Tho· ij· ij· q· cxxij· ar· iiij
Timor intantum habet rationem
peccati inquantum eſt contra ordi=
nem recte rationis que eſt regula
humanorum actuum· Recta autēꝫ
ratio iudicat quedam mala magis
eſſe alijs fugienda· et ideo quicūqꝫ
vt refugiat mala que ſꝫm rationeꝫ
magis ſunt fugiēda nō refugit ma=
la que ſunt minus fugienda nō eſt
peccatum ſicut magis eſt fugienda
mors corporalis ꝙ amiſſio rerum·
Vnde ſi quis propter timorē mor=
tis latronibus promitteret aut da=
ret excuſaretur a peccato quod in=
curreret ſi ſine cauſa legittima pre
termiſſis bonis hominibus quibus
magis eſſet dandum peccatoribus
largiretur· Si autē aliquis p timo
rem fugiens mala que ſꝫm rationeꝫ
ſunt minus fugienda incurrat ma=
la que ſꝫm rationem ſunt magis fu
gienda nō poteſt a peccato totali=
ter excuſari· qꝛ talis timor inordi=
natus eſſet· Sunt autem timenda
magis mala anime ꝙ corporis· et
mala corporis ꝙ exteriorum rerū
Et ideo ſi quis incurrat mala ani=
me id eſt peccata· fugiens mala cor
poris puta flagella vel mortem·
aut mala exteriorum puta damnū
pecunie aut ſi ſuſtineat mala corpo
ris vt vitet damnū pecunie nō ex=
cuſatur totaliter a peccato· dimi=
nuitur tñ aliquod eius peccatum·
qꝛ minus voluntarium eſt qd̄ ex ti
more agitur· Imponitur em̄ homi=
ni quedam neceſſitas aliquid faciē
di propter imminentem timorē vt
faciat voluntariū mixtum ſꝫm phm̄
L Sed qñ eſt timor peccatum
mortale Rñdꝫ ar· iij· Timor eſt pec
catum ſꝫm ꝙ eſt inordinatꝰ put ſcꝫ
refugit quiſ quod ſꝫm rationem nō
eſt fugiendum· Hec autē ordinacō
timoris quandoqꝫ quidem cōſiſtit
in ſolo appetitu ſenſitiuo nō veni=
ente ex ꝯſenſu rationalis appetitꝰ
et ſic nō eſt peccatum mortale· ſed
veniale ſolum· Quandoqꝫ vero hꝰ
modi inordinatio timoris ꝑtingit
vſqꝫ ad appetitum rationalem qui
dicitꝛ voluntas que voluntas ex li
bero arbitrio refugit aliquid ñ ſꝫm
rationem· Et talis inordinacō timo
ris qñqꝫ eſt peccatum veniale quā=
doqꝫ mortale· Si em̄ quis propter
timorem quo refugit quis ꝑiculum
mortis vel quodcūqꝫ aliud tempo=
rale malum ſic diſpoſitus eſt vt fa=
ciat aliquod prohibitum vel p̄ter
mittit aliquod quod eſt preceptum
in lege diuina talis timor eſt pecca
tum mortale alioquin erit peccatū
veniale· vñ Apocal· xxj· Timidis ⁊
incredulis et excecatis pars erit in
ſtagno ignis ⁊ ſulphuris· quod eſt
mors ſcd̄a· hec Tho· Quicquid igiꝛ
de timore dictum eſt illud ad vere
cundiam applicandum eſt· M
Ad ſciendū qñ verecūdia ſit pecca=
tum veniale vel mortale· Notanđ
ſꝫm Tho· ij· ij· q· xix· ar· iij· ⁊· ij· ꝙ

timor mūdanus eſt quo quis inor=dinate timet amittere bona exteri=ora·human⁹ quo quis timet ꝓprie pſone· et ptinent ad vnū timorem in re quo quis a deo recedit ꝓpter amorem creature ⁊ corpis detrimē tū ⁊ timere talium pditionez·inter dū eſt naturale interdū vicinū·Na turale em̄ eſt ꝙ refugit ꝓprij cor=poris detrimentū·vel etiaz damnū tpalium rerꝫ· Sed ꝙ homo ꝓpter iſta recedit a iuſticia eſt ꝯtra ratio nem naturalem·vñ phūs·iij·Ethi· dicit ꝙ q̄dam ſunt pc̄tōꝝ opa ad q̄ nullo timore debet quis cogi· quia peius eſt hm̄oi peccata cōmittere ꝙ̄ penas quaſcūqꝫ pati·Dicitur in diffinicōe de actu nō vere ſed appa renter exprobabili· ¶ Vbi no ta ꝙ duplices ſunt actus· quidam vere exprobabiles vt i principio ca pituli patuit·Alij nō vere exproba biles ſed apud filios hui⁹ ſeculi de quib⁹ dicit² Job·xij·Deridetur iu ſti ſimplicitas·ſup quo Grego·li·x· mora·ſic dicit Animus quippe viri iuſti non nunꝙ̄ operi recto ꝯſtan=ter innitit² ⁊ tn̄ humanis irriſioni=u s vrgetur·Miranda agit ⁊ obp bria recipit·qꝛ ab hui⁹ mūdi ſapiē=tibus puritatis virt⁹ fatuitas cre=ditur·Quid nanqꝫ mūdo ſtulti⁹ vi=detur ꝙ̄ mentē verbis oſtendere· nihil callida inchoatione ſimulare nullas iniurijs ꝯtumelias redde=re pro maledicentib⁹ orare pauper tatem querere·poſſeſſa relinquere· rapienti nō reſiſtere·pcucienti vnā maxillam alteram p̄bere· ſed ꝙ ab=homiant² egipcij iſraelite deo offe runt·Subdit² lampas ꝯtemptu a=pud cogitacōes diuitum·i·ſupboꝝ pata ad temp⁹ ſtatutū· ¶ Itē notandū ꝙ malam verecūdiā mul

ti hn̄t ſꝫm ꝙ multipliciter aliqui peccāt vt in· vij·peccatis capitali=bus·Primo quidam verecūdantur humiles eſſe aut in veſte ꝯtra exē plum Johānis baptiſte veſtiti zo=na pellicea·Math·iij·Aut nō que=rendo neceſſaria dubia ꝯtra xp̄i ex emplū qui in medio doctoꝝ queſi=uit·Lu·ij· Aut verecūdantes qn̄ n̄ ſciūt reſpondere ad quedā inutilia ſicut homerus vt refert policrat⁹ qui ꝓbleuma pediculoꝝ ſoluere ne quiens p̄ triſticia mortuus eſt·Aut ſacramēto reuerentiam nō faciētes ꝯtra exemplū militis qui p̄cioſe in dutus equum deſcendit in luto ge=nua flectendo ad eucariſtiā ſꝫm ſu=am ꝯſuetudinē vt Ceſarius refert in ſuo dialogo· Scdo ſunt alij ve=recundantes pauptatem que eſt in ſtrumentū humilitatis lima pecca=toꝝ ⁊ xp̄i ornatus·Alij celāt gene logiam paupeꝝ·Quo ꝯtra dicitur de Vuilhel·ep̄o parieſis qui ſcobā cū qua pater ſuus piſtor fornacem purgare ſolebat in camera ſua ſp habebat vt videret ſe de pauptate eleuatū·⁊ Eſai·xlviij·Ecce excoxi te ſed nō quaſi argentū elegi te in camino pauptatis ꝓpter me faciaꝫ vt nō blaſfemer gloriā meā alteri nō dabo·Tercō alij verent² detra=ctiones caſtitatis ⁊ ꝯtrahūt ꝯtra exēpla virginū q̄ etiam ſanguinem effundere nō erubuerūt·vñ ſap·iiij Multigena aūt impioꝝ multitudo nō erit vtilis ⁊ adulterine planta=cōes nō dabūt radices altas nec ſta bile firmamentū collocabūt ⁊ ſi in ramis in tpe germinauerint infir=miter poſita a vento cōmouebunt² ⁊ amenitate ventoꝝ eradicabūtur Quarto alij pacientiā recuſantes verecūdan² irā ſopire ꝯ xp̄i verbū

Jn paciencia vr̃a poſſidebitis aīas
vr̃as Luc· xxi· Quito alij verentur
ignoſcere in ſe peccantib⁹ ꝯ exem=
plū xp̄i qui tociens p̄ſertim die cru=
cifixionis offenſus om̄ia ꝯdonauit
Sexto alij abſtinentiā verent² pro
pter obloquētes ꝯ exemplū hono=
rati·j·dia·Grego·vbi dr̄ ꝙ in cōui
uio carnes cōmedere nolens mira
culoſe piſcem obtinuit·Septio alij
ex inercia ꝛ puſillanimitate timent
morituris mortē annūciare ꝯ exē=
plū Eſai· dicētis· Ezechie diſpone
domui tue· qꝛ morieris tu ꝛ nō vi=
ues·Eſa·xxxviij·Alij verecūdant²
infirmis obſequi xp̄m fugientes· A
lij verecūdant² corrigere vicia fili
orꝫ ancillarū ꝛ familie quos om̄es
valde terrere deberet formida·hec
eſt xp̄i ſnīa Lu·ix·qui me erubuerit
ꝛ meos ſermones hūc fili⁹ homis
erubeſcet cū venerit in maieſtate
ſua ꝛc ¶ Quo ad·iij·pricipale
notandū ꝙ ad expellendā verecun
diā valēt ſeptez· Primo ꝯſiderare
xp̄i maximā dehonoracōnem in ſua
morte·nā ad feſtū paſce de om̄i ter
ra quaſi aliqui ieruſa ē venerāt xp̄ſ
famoſiſſimus in verbo facto ꝛ vir
tute fuerat Crux turpiſſima fuerit
pena·attñ voluit in medio latronū
educi ꝛ mori ꝛ nudus omnino exui
que oīa aliam ꝛ aliā verecūdiā ma
ximā incutere potuerūt·attñ ad he
bre·xij·propoſito ſibi gaudio ſuſti=
nuit crucem ꝯfuſione cōtēpta qua
re vt ibidem dr̄·Exeamus extra ca
ſtra improperiū ei⁹ portantes·Se
cūdo videam⁹ exēpla ſanctorꝫ qui
verecūdiā p⁹ponētes virtutib⁹ in
ſudarūt· nā hebre·xi·fide moiſes
gñdis factus negauit ſe eſſe filium
filie pharaonis· Voluit em̄ magis
affligi cū p[illegible] dei ꝙ tpalis pcti
habere iocūditatē·Suſanna magiſ
voluit mori turpiter ꝙ puritatem
matrimonialē pdere· dañ·xiij·Jtē
act·v· Jbant apoſtoli gaudētes a
ꝯſpectu ꝯſilij qm̄ digni habiti ſūt
ꝯtumeliā p noīe ieſu pati· Tercio
ponderandū ē ꝙ malū ꝛ ſtultū ſit
dimitttere opa bona ex verecūdia
Nātales faciūt ſicut vir qui ppter
latratum caniculi caſtrum nō defē
deret·ſicut equus qui truncum vm
broſum formidaret·Et ſicut viden=
tes recti ꝛ ſani irriſionem cecorum
curuorꝫ ꝛ leproſorꝫ ꝛ iudicia eorꝫ
falſa curare nō debent·Pro nihilo
em̄ irriſiones curande ſunt talium·
Quo ꝯtra Leuit·xxvj· dicit²·Ter=
rebit eos ſonit⁹ folij volātis Quar
to valet ꝯſiderare erubeſcentiam
quam in futuro ſuſtinebūt bona fa
cere erubeſcentes·Luce·ix· qui me
erubuerit ꝛ meos ſermones ꝛc·Qui
to ſexto ꝛ ſeptimo valet ꝯſiderare
tres radices verecūdie male ꝛ illas
extirpare·Prima radix ē amor pla=
cendi mūdo·Sene· deſines timere
ſi ſperare deſieris·Jdem nondū fe=
lix es ſi nō turba deridet te· Mat·
v·Beati eſtis cū maledixerint vo=
bis homies· Secūda elongacō dei
ab anima·qꝛ ſi pñs eſſet multū dice
ret quis illud pſ· Si ambulauero i
medio vmbre mortis ñ timebo ma=
la quoniam tu mecum es domie ali
as timeret· figura hui⁹ eſt a petro
qui chriſtum ſequēs alonge ter ne=
gauit ex timore et verecūdia Ter
cia cauſa eſt auiditas honoris tran
ſitorij qui cum a falſis attribuitur
faciliter perditur et apud nemi=
nem vniuerſaliter honor habetur·
Si inquit apoſtolus hominibus ſcꝫ

placerem xpi ſeruus nō eſſem

Capitulum. XXII.

Quia igit' ſupbie vicium cauſat inobedientiā ⁊ p̄ceptoꝝ tranſgreſſionem atq3 cōtemptū. Idcirco decimoſeptimo tria principaliter d' hmōi pronūc ſunt videnda. ¶ Primo quibus p̄cepto ſit obediendū. Scdo quid ſit ɔtemptus ⁊ qn̄ mortale pctm̄. Tercō de inobediētia qn̄ ſit mortale pctm̄. Quantum ad primū dubitat' an ſubditus teneatur prelatis ſuis in omnibꝰ obedire. Bn̄. tho. ij. ij. q. ciiij. ar. v. Obediens mouetur ad imperiū p̄cipientis quadam neceſſitate iuſticie. p̄t aūt cōtingere ex duobus ꝙ ſubditus nō teneat' ſupiori ſuo in omnibus obedire. vno mō propter preceptum maioris vt dr Ro. xiij. ſup illud. Qui poteſtati reſiſtit dei ordinacōni reſiſtit. qui reſiſtunt ipi ſibi damnacōem acquirūt. vbi glo. Augꝰ. Si quid iuſſerit impator nunquid faciendū eſt ſi ɔtra proconſulem iubeat. Burſum ſi quid ipe proconſul iubeat ⁊ aliud impator nunquid dubitat' illo ɔtempto iſti eſt ſeruiendū. ergo ſi aliud impator aliud deus iubeat. illo ɔtempto obtempandū eſt deo. Rai. addit. ſi tn̄ dubitat ſubditus vtꝝ id quod p̄cipitur ſit ɔtra deū vel nō debet obedire niſi eſſet tale quid ī quo nullo modo eſſet excuſabilis ignorancia. puta articulū fidei p̄cepta vel prohibicōes vel generale ſtatutū eccleſie. Alias bonū ſine quo p̄t eē ſalus debet dimittere interdū propter bonū obedientie. ¶ Alio mō dicit Tho. nō tenetur inferior ſuo ſupiori obedire. ſi ei quid precipiat in quo ei nō ſubditur. dicit em̄ Seneca. iij. li de beneficijs. Errat ſi q̄s eſtimat ſ3uitutē in totū hoiez deſcendere ps eius melior excepta eſt. corpa obnoxia ſunt ⁊ a ſcriptis diuinis. mens quidem eſt ſui iuris ⁊ ideo in his que ptinent ad interiorem motū voluntatis homo nō tenetur homini obedire. ſed in his q̄ exterius per corpus ſunt agenda. In quibus tn̄ ſ3m ea que ad naturam corporis ptinent homo homi obedire nō tenetur ſed ſoli deo. q2 omnes homies natura ſunt pares. puta in his que ptinent ad corpis ſuſtentacōem ⁊ prolis generacōem vn̄ nō tenentur nec ſerui dn̄is. nec filij parentibꝰ obedire de matrimonio ɔtrahendo vel virginitate ſeruanda aut aliquo alio hmōi. ſed in his que ptinent ad diſpenſacōz vel ad diſpenſationē actuū ⁊ rerum humanaꝝ tenetur ſubditus ſuo ſupiori obedire ſ3m rationē ſupioritatis ſicut miles duci exercitus in his q̄ ptineut ad bellū. ſeruus dn̄o in his que ptinennt ad ſeruilia opa exequenda. filius patri in his q̄ ptinēt ad diſciplinā vite ⁊ curā domeſticā ⁊ ſic de alijs. Vlri. in ſumma addit laici nō tenētur p̄latis eccleſiaſticis obedire niſi iu his ad quoꝝ obſeruantiam ſe in baptiſmo obligauerūt ſc3 vt teneant veram fidem. cū opibus quibus abrenūciauerūt diabolo ⁊ omnibus pompis eius. Clerici autem tenentur eis obedire in his que ptinent ad officium clericale. ¶ Dubitat' ſcdo vtꝝ religioſus teneat' in omnibꝰ obedire p̄lato ſuo. Bn̄. ſ3m Tho. vbi ſupra Et pe. de thar. ſup. ij. di. vlt. ꝙ tri

plex eſt obedientia. Prima ſuffici-
ens ad ſalutem ſeu neceſſitatē qua
ſcz obedit quis in his ad que obli-
gatur. obligat religioſus ꝛ ad illa
ſolū obedire tenet que poſſunt ad
regularem ꝯſeruationem ptinere
vt ſunt pmiſſa ꝛ illa ſine quib9 re-
ligionis profeſſio nō ſeruaret vt
mutua obſequia ꝛ officia ꝛ hmōi.
Et in his prelato ſuo obedire ē ne-
ceſſitatis. Scda eſt obedientia pfe
cta que obedit in omnib9 licitis. ſz
illa nō eſt neceſſitatis. ideo Bern.
li. de diſpen. ꝛ pcep. dicit. Subdit9
nec citra promiſſa eſt inhibendus.
nec vltra promiſſum cogendus per
legem obedire. Tercia obedientia
eſt indiſcreta que in illicitis obedi-
ret. D. Dubitat tercio vtꝝ re-
ligioſus teneat obedire plato ſuo
in his que ſunt ꝯtra regulam. Rn̄.
ſm pe. de thar. in quodli. Eoꝝ que
religioſo a plato ſuo iniūgūt tria
ſunt genera. Quedaꝫ ſunt ſm regu
lam vt ea que in regula ꝯtinentur
ꝛ ea que ad illoꝝ debitam obſernā
tiam expediūt vel requirūtur. In
his nō eſt dubiū quin abbati preci
pienti teneat monachus obedire.
niſi excuſetur rationabili impedim
to. Alia ſunt pter regulam vt que
nec ibi ꝯtinentur nec ad illa expe-
diūt vel ordinant vt leuare feſtu-
cam. Et de his eſt verior ꝛ cōmuni
or opinio ꝙ in leuioribus ꝙ̄ ſit re
gula tenet obedire. ſed nō in gra-
uioribus. que aūt omnino pter re-
gulam ſunt in his nō tenet obedi-
re. qꝛ nō tenetur niſi quātum ſe ob-
ligauit ſua profeſſione. pfecta tn̄
obedientia etiā in his obedit. Alia
ſunt ꝯtra regulam vt quoꝝ oppo
ſita ibi pcipiūtur vel phibent. de
his diſtinguendū eſt. qꝛ quedā ſūt
in quibus platus poteſt diſpenſare
q̄dam in quib9 nō pōt eo ꝙ regula
vel ꝯſtitutio phibet. Aut ergo cer
tum eſt religioſo ꝙ platus in tali
caſu in quo pcipit nō pōt diſpenſa-
re ꝛ tūc nō debet obedire. Aut cer-
tum eſt ꝙ poteſt ꝛ tunc debet obe
dire. Aut dubiū eſt an poſſit ꝛ tūc
racōe dubij dico ſimpliciter ꝙ tene
tur obedire. hec de pe. E. In
dubijs em̄ obediēdo alteri pſertim
ſupiori quis multipliciter excuſat
Primo ſm Rai. in ſūma. Subditus
qui mouet bellum dn̄o ſuo ſibi man
dante. Qn̄ em̄ ſubditus pbabiliter
dubitat an dn̄s habeat bellū iuſtū
excuſatur ibi ſubditus propter bo-
num obedientie. licec forte peccet
dn̄s ꝯtra deū mala pcipiendo. vn̄
Aug. li. ꝯtra manicheū. Vir iuſt9
ſi forte ſub rege ſacrilego militet
recte pōt illo iubente militare vel
bellare ſi quod iubetur vel nō eſſe
ꝯtra pceptum dei. certum eſt vel
vtrum ſit certū nō eſt. ita vt fortaſ
ſe reum faciat iniquitas impandi.
Innocentem aūt militem oſtendat
ordo ſeruiēdi. ſed intellige ſm rvil
qn̄ dubitat miles an aſſint ꝯdicōeſ
requiſite ad bellum iuſtuꝫ videlicꝫ
pſona res cauſa animus ꝛ autoritaſ
Itē ſm hoſti. intellige pbabiliter
dubitantem qn̄ inquiſiuit quantum
potuit ꝛ piciores ꝯſuluit ꝛ ſemp
dubius remanſit. ne in ꝯſcientia ſit
affectator ignorantie. vn̄ in rebus
dubijs homo pro illuminacōne ſui
laborare debet vt docet Auguſti.
li. lxxxiij. queſtionū. ꝛ habetur di.
xxxvij. finali dicens. Non omnis ig
norans immunis eſt a pena. ille em̄
ignorās poteſt excuſari a pena qui

quod diſceret nō inuenit· Illis aūt ignoſci nō poterit qui habentes a quo diſcerent operam nō dederunt Scdo excuſat dubium aliqualiter i reddendo debitū in matrimonio i caſu quo mulier crederet primū virum defunctū ⁊ iam alium duxit· ⁊ nunc audit primū virum viuere· Nā vt Tho· dicit·q·lrali·ſup·iiij· di·xxxviij· Si poſt ſcdm ↄtractum oriatur aliqua dubitacō d vita prioris viri ex aliqua cauſa que certitudinem facere poſſit nec reddere debet·nec exigere debet debitum· Si autem cauſa illa faciat probabilem dubitationem debet reddere ſed nō exigere· Si autem ſit leuis ſuſpicō poteſt vtrūqꝫ licite facere·qꝛ debet illam cauſaꝫ potiꝰ abijcere ꝙ ſꝫm hoc ↄſcientiam formare·hec Tho· Tercō excuſatꝛ in dubio etiam vbi ſupioris nō arcet mādatum vt in ſcrupuloſis ⁊ timoratis dictū eſt ſupra primo p̄cepto regula tercia peccati mortalis· Item iij·p̄cepto de ſacmento eucariſtie ⁊ de accidentibꝰ de remorſu peccati Quarto excuſatꝛ in dubijs obediendo religioſi eo modo quo dictū eſt nunc·ij·dubio· Quinto excuſatur quis poſſeſſor alicuiꝰ rei quam credidit bona fide fuiſſe ſuā eo ꝙ habet cōtinuacōnem poſſeſſionis bona fide iuſto titulo ⁊ rem preſcriptibilem ibi eſſe credidit ⁊ ſic p̄ſcriptionem habere locum credit·licet iam incipiat ex aliquo motiuo dubitare an res ſit ſua dicit hoſti·ꝙ talis adhuc dr̄ habere bonam fidem ⁊ vtetꝛ fructibus ⁊ ſic p̄ſcribit·debet tñ ab alijs inquirere veritatem vt ſic ad eam pueniat ⁊ illa probat p iura canonica et ciuilia· Item dicit bern·in glo·ex̄ de reſcrip·ſuper ca·qm̄ omē.l· Idem Inno·in glo· ibidem F Dubitaꝛ quarto qūo in dubijs quis ſibi rectā ↄſcientiā debeat formare·Rñ·ſꝫm Io·de tābaco·li·d ↄſolacōe theologie·xiiij ca·viij·in dubijs inquit bonorū virorꝫ vita alijs viuendi debet eſſe regula· Eſt igitꝛ reſpiciendū ad facta bonorꝫ virorum ⁊ diſcretorum Et ſi plures tales vel vt in pluribꝰ caſu tali eis occurrēte ſic vel ſic ſe habere inuenires aut eſtimatione tua iudicares· tunc ⁊ tu ſimiliter agere nō formides·hoc ille·ad idē eſt cancel·parienſꝫ de gerſo·tract· de vita aīe·lectione·vj·ſic dicens· Generale damus documentū credere ſcꝫ faciliter ſapientū ⁊ bonorꝫ iuditio ⁊ ↄtra eorꝫ cōmunes ſentencias ñ leuiter ſibimet formare ſcrupulos anxios ⁊ timidos·fallor ſi nō iubet ſapiens·fili ne innitaris prudentie tue·⁊ rurſus noli tranſgredi terminos quos poſuerūt patres tui·hoc p̄cipue neceſſariū eſt apud religioſos reſpectu ſupiorum ſuorum·hoc etiam apud ignaros diuinarum legum·hec ille· Idem dicit de iunioribus theologis reſpectu ſententiarꝫ ſeniorꝫ in quibꝰ vita ⁊ doctrina in moribꝰ bonis ↄcordat Et cauſam aſſignat·qꝛ virtus longe certius arte opatur ⁊ iuuenes paſſionibus obtenebrantur· p̄fatis cōcordat hiero·ſup illud puer·iij· dicens· Ne innitaris prudentie tue Prudentie ſue inquit innititur qui ea que ſibi agenda vel dicenda videntur patrum decretis preponit·

G Quo ad ſcdm p̄rincipale de contemptu quid ſit· et qñ mortale peccatum Rñdet cancellariꝰ de vi

ta anime ·lectione·v· vbi ſic dicit· Conſului ſummā dn̄i anthioſiodorenſ; vbi loquit̄ de ꝯtēptu ⁊ dic ꝙ ꝯtemptꝰ eſt appreciari rem minꝰ iuſto· Alio modo eſt rem negligere ⁊ de ea nō curare vt dum peccās habet circūſtantias retrahentes ſ; eas n̄ curat aduertere·claudit quoq; oculum qdammodo ⁊ vertit tergū ad eas· Tercōº eſt iraſci rei tanꝙ vili ⁊ eam aſpernari· primū eſt malū·ſcdm peius·terciū peſſimum· dicamus ergo ꝙ in omni peccato etiam veniali ꝯmittat̄ cōtemptus dei· Primo mō vere vel interp̄tatiue· Scdus cōtemptus interuenire pōt tam in mortali ꝙ̄ ſolo veniali Tercius ꝯtemptus circa deum p̄cipientem ⁊ erga p̄latum ſuū inquantum p̄latus eſt nō videt̄ vnꝙ̄ fieri cū deliberacōne completa abſq; peccato mortali· ⁊ hoc vocatur ꝓprie ꝯtemptus· Nihilominus aduertendum eſt diligenter ꝙ refert plurimū dicere aliquid fieri ex ꝯtēptu ⁊ aliquid eſſe cū ꝯtemptu· Sicut refert fieri ignorāter ⁊ aliquid ex ignorantia· Dicit̄ quippe fieri ex ꝯtemptu qn̄ cōtemptus eſt principalis cauſa talis actionis ſic ꝙ illo nō exiſtente non fieret actio ita quis opat̄ ex ignorātia qn̄ illa nō exiſtente nullo mō fieret illud qd fit·prouenit aūt actꝰ nō nunꝙ̄ cū ꝯtemptu vere vel interp̄tatiue nō tn̄ ex cōtemptu·quia ꝯtemptus nō eſt in cauſa ſed vel infirmitas·aut debilitas·aut ignorantia·aut affectio vicioſa·aut libidinoſa dn̄atur ſicut peccat aliquis qn̄q; ignorāter ita tn̄ ꝙ nō operetur quod operatur ſi illud cognoſceret·propterea pala; eſt ignorantiam tunc nō eſſe cauſa;

agentem ſed circūſtantem quemadmodū ꝯtingit in ſubditis qui dicūt ſe ſcandalizari de factis ſupiorum quos tn̄ ab actionibꝰ malis nō cōpeſceret ſcandali ceſſatio ⁊ p̄latorū vita bona ſed ita ſibi blandiūtur ⁊ ſup alios querūt excuſacōes in peccatis· Ib Ex his omnibꝰ nō videtur regula generalis poſſe ſumi de diſtinctione inter mortale ⁊ veniale penes hº quod eſt eſſe vel nō eſſe ex ꝯtemptu·qm̄ ſi capiat̄ ꝯtēptus primo nō eſt neceſſe omne; actum factum ex cōtemptu eſſe morle·dum ſc; deus aut p̄latus appreciatur minus iuſto·ſolum venialiter ⁊ ex contemptu tali mentitur aliquis·aut ocioſe iocatur vel leuiter reſiſtit primis motibus· Similiter ex ſecūdo contemptu poteſt euenire ꝙ̄uis nō ita leuiter ⁊ frequēter deniq; actus qui prouenit deliberate deliberatione completa ex tercō contemptu vt mihi videtur eſt ſemper mortalis hoc fit em̄ qn̄ peccās attendit ad precipientem ⁊ ad preceptum eius licitum ſiue deus ſit ſiue prelatus ⁊ propter vilipenſionē ⁊ aſpernationem precipientis ſuiq; p̄cepti aſſurgit effrenate ad actum talem faciendum vel obmittendu; alioquin non facturus vel non obmiſſurus· hoc proprie eſt agere ex contemptu tanquam ſi dicat vt aliqui· Ego in deſpectum veſtri ⁊ q; ſic precipitis agam oppoſitum·hec cancellarius parienſis· de Gerſo· Ad idem eſt Tho·vt ſ̄·precepto·j· de ſupbia·Satis etiam concordare videtur Humbertus ſup li· conſtitucōnum vbi addit ꝙ maioritas ⁊ minoritas ꝯtēptꝰ inſurgit ex multis· Aliqn̄ ex magn̄tudie rei ꝯtēpte

aliquādo ex numero ꝯtemptoꝛum·
aliqñ ex ꝯtemnentis magis debita
ſubiectione·aliqñ ex actus intenſiōe
aliqñ ex frequentia· aliqñ ex obſti:
nacōe·aliqñ ex cōtemnētis modici:
tate·Eſt aūt differētia inter negli:
gentiā ⁊ ꝯtemptū ſꝫm beatū bern·
qꝛ negligentia eſt languoꝛ inercie·
ſed cōtemptꝰ tumoꝛ ſupbie ¶ I
Quo ad terciū principale quale ſit
pc̄tm̄ inobedientia· Rñdet vlricus
li·vj·tractu·iiij·Inobendiētia ex:
hibita p̄lato nō eſt ſꝫm ſe moꝛtale
peccatū niſi ſit ꝯtra p̄ceptum eius
qꝛ ip̄e p̄latus ideo mandatum tem
perat·qꝛ nō vult ſubditū ꝑ quali:
bet leui cauſa exponere diſcrimini
moꝛtalis peccati·Diximus aūt ſꝫm
ſe·qꝛ ex animo nō obediētis ſimpli
ci mandato pōt hoc fieri moꝛtale
pc̄tm̄ ſcꝫ cū hᵒ facit ex tali ꝯtēptu
autoꝛitatis pꝛelati ꝙ intendit ei ñ
obedire etiam ſi p̄ciperet id quod
mandat

Sequitur Secundum Pꝛeceptum·

Capitulum Pꝛimum·

PReceptum ſecundum
eſt· Non aſſumes no:
men dei tui inuanum
Non em̄ habebit deꝰ
inſontem qui aſſum:
pſerit nomen eius fruſtra· ¶ A
Circa quod ponentˀ quinqꝫ capitu
la·Primū eſt de intellectu verboꝝ
huiꝰ pꝛecepti in generali ⁊ de iura
mento licito·Alia vero erūt de mo
dis hoc p̄ceptum tranſgrediendi
¶ B Quantū ad pꝛimum notanduꝫ
ſꝫm Tho·ij·ij·q·cxij· Et ſꝫm alex·d
alis in ſuo·iij·di·xxxvij·ꝙ non eſt
intelligendū hoc p̄ceptum ſolum d
hoc nomine deus ꝙ illud nō ſit in:
uanum aſſumendū·ſed eſt intelligē
dum de omni noīe ꝑ quod rationali
menti deus innoteſcit ſicut ſunt il:
la noīa creatoꝛ·redemptoꝛ·guber:
natoꝛ mūdi ⁊ ſimilia·Nō enim dif:
fert ꝑ quodcūqꝫ nomen dei ꝑiuriū
ꝯmittatur·Nominibus quippe dei
debetˀ reuerentia ex pte rei ſignifi
cate que eſt vna·nō aūt ex pte vo:
cum·Ideo dꝛ in ſingulari·Nō aſſu
mes nomen dei tui inuanuꝫ ¶ C
Scd̄o notandū ꝙ ibi nō pꝛohibetˀ
om̄is aſſumptio diuini nomis·qꝛ il
la pōt multis modis bene fieri vt ī
oꝛacōibus dei laudabilibꝰ ac bene:
dictionibus ⁊ exoꝛciſmis· ⁊ in ſer:
monibus·nec ꝓhibetur hic oīs iu:
ratio ꝑ nomen dei·qꝛ illa pōt etiaꝫ
multis mōis bene fieri·Sed hic ꝓ:
pꝛie ꝓhibetur vana aſſumptio di:
uini nomis que fieri pōt vana ſꝫm
Tho·vbi pꝛiꝰ dupliciter·Vno mō
ſꝫm ſeip̄am ſcꝫ qꝛ nō habet firmam̄
tum veritatis vt qñ quis falſuꝫ iu:
rat· que iuratio eſt hic pꝛobita et
pꝛincipaliter eſt ꝑiurium ⁊ pecca:
tum moꝛtale vt dicetˀ· Et hoc vo:
lunt gloſe·j·exodi·xx·ſuper hoc p̄:
cepto·que dicit·nō aſſumes ſcꝫ iu:
rando ꝑ nihilo·Scd̄o deu·v· Non
aſſumes ſcꝫ iurando pꝛo re que nō
eſt·Scd̄o dꝛ aſſumptio diuini noīs
vana ex pte iurantis vt qñ quis iu
rat verū·⁊ tñ ex leuitate ⁊ ſine iu:
dicio diſcrecōis· ⁊ tunc licet nō ſit
ſemp peccatū moꝛtale eſt tñ ſemp
pc̄tm̄ ⁊ diſponit ad lapſum ⁊ periu
rium·Tercō notandum ꝙ dei nom̄
valde honoꝛifice eſt tractandum
pꝛopter cauſas recitatas·pꝛimo ſcꝫ
pꝛecepto circa finem in tercio ſcꝫ

p̄cepto particulari. Et qn̄ aliter fit
grauiter peccare ↄtingit. Additur
aūt huic ſicut ⁊ primo precepto pe
na. Ideo q2 ad ea ad que homines
proni ſunt pene tanq̄ medicine ad
dende ſunt ſcḋm philo. iij. Eth. Ad
idolatriam aūt proni fuerūt iudei
q2 inter vel circa idolatrias dege-
bant. ex lingue etiā lubricitate ho
mines proni ſunt piurare. ido dicit
nō enī habebit deus inſontem. qui
aſſumpſerit nomen ei9 fruſtra. ¶ D

Dubitat primo an licitū ſit iu-
rare. Rn̄. ſcḋm Tho. ij. ij. q. lxxxix. et
ſcḋm alios doctores cōmuniter ſup.
iij. di. xxxix. Juramentū ſcḋm ſe non
eſt malū. ſed pōt eſſe licitum ⁊ ho-
neſtū. patet. j. deu. vj. Dn̄m deū tu
um timebis ⁊ p nomen eius iurabis
Item apoſtol9 iurauit in epiſtolis.
ſuis. ij. Cor. j. Ego deū teſtem in-
uoco in animā meam. Ro. j. Teſtis
eſt mihi deus cui ſeruio. Scḋo ad
idem eſt Aug. li. ↄtra mendaciū. et
in ſermone dn̄i in monte. et in ſermo
ne de verbis apoſtoli. Tercō patet
ex bona origine iuramenti ⁊ fine.
introductū enī eſt ex vera fide qua
credūt hoies hr̄e infalibilē verita
tē deum ⁊ vniuerſalem oim cogni-
cōem ⁊ prouiſionē. ⁊ ideo ipm in te
ſtem dictoꝝ ſuoꝝ inducūt tanq̄ eū
qui nec fallere nec falli pōt quē ni-
hil latet. finis etiam iuramēti eſſe
debet ad certificandū homies d' di
ctis ad finiendū ↄtrauerſias. vt di
cit apoſto. heb. vj. Nec obſtat illud
Math. v. Ego aūt dico vobis nō iu
rare omnino. q2 cū ibi negatio pre-
ponit ſigno vniuerſali affirmatio
eſt ſenſus ſcḋm bonauen. non iurare
omnimode ⁊ non in omni cauſu qd
veꝝ eſt. quia nō debet fieri leuiter
⁊ ſine comitibus dicendis. ſi autē
xp̄s dixiſſet omnino nō iurare cum
ibi negacō ſequit ſenſus eſſet q̄ i
nullo caſu eſſet iurandū. nec iuram
tum deſiderandū tanq̄ p ſe bonū
ſed tanq̄ medicina quedam contra
malū proximi ſine qua curat proxi-
mus vel iurat vt dic Aug. ſup epi
ſtolā ad Gal. ideo Math. v. ſit ſer-
mo veſter eſt eſt. nō non. qd autem
his abundanci9 eſt a malo eſt. ¶ E

Scḋo dubitat quid ſit iuramen
tū. Rn̄. aug9. iurare p deum eſt de
um teſtem inuocare. Rai. dicit. Ju
mentū eſt affirmatio vel negacō d'
aliquo ſacre rei atteſtatione firma
ta. dicit etiā hoſtiē. q̄ p fidei inter
poſicōem obligatur quis ſicut per
iuramentū. Sed quereres quid eſt
iuramentū licitū. Rn̄. q̄ iurare li-
cite eſt reuerenter deū teſtem inuo
care ad ↄfirmacōnem veritatis de
qua audiens nō eſt certus ⁊ cui nō
aſſentit ſimplici aſſertione cui cau-
ſa vtili ei qui iurat vel ei cui iura-
mentū preſtat vel cōmunitati. Ex
quo patet primo male iurare eum
qui irreuerenter iurat. putata i lo-
co tempe vel verbo indecenti diui-
num nomen aſſumendi in teſtimo-
nium. Scḋo male iurat qui de cer-
tis alteri iurat vt q̄ cras dies erit
et ſimilib9. Tercō vane iurat qn̄ ſi
ne iuramēto crederet dicēti. Quar
to vane iurat qn̄ aliquis dicenti nō
credit in cauſa melius vel modice
vtilitatis ⁊ tn̄ iurat. patent omnia
ex deſcrepcōe. Quinto ſequitur q̄
omne iuramentum a malo aliquo
occaſionem habet. patꝫ. quia a ma
lo ignorantie alterius quem certifi
care oportet. ideo dominus ait. ſit
ſermo veſter eſt eſt. non non. quod

autem his abundantius eſt a ma=
lo eſt ſcꝫ ignorantie non ſemper a
malo peccato proprij ¶ Tercio
dubitatur quot modis ⁊ ꝑ que ver
ba fiat iuramentum· Rñ· in genere
triplex eſt iuramentū· Primo quā=
do homo inducit diuinum teſtimo=
niū ad ꝯfirmacōem pñtium aut p̄=
teritoꝝ· ⁊ vocatur aſſertorium vt
cū dicit · teſtis eſt mihi deus ꝙ ita
fuit· aut dicit ꝑ deum ita fuit ⁊ ſic
de alijs· hoc em̄ eſt ita ſicut deus ē
mihi teſtis vt dicit Aug· in quodā
ſermōe de ꝑiurio· vel dicit deꝰ ſcit
ꝙ veꝝ loquor ⁊ ſic de alijs ſimili=
bus locucōibus· Scdm iuramentuꝫ
dr promiſſoriū cū quis diuinū teſti
monium inducit ad ꝯfirmandū ali=
quod futurū vt cū dicit quis ꝑ deū
ita faciam vel teſtis eſt mihi deus
ꝙ volo cras ſoluere· Terciū eſt ex
ecratorium cū quis ſe aut aliquid
ſui vel ad ſe ꝑtinēs obligat deo vt
iudicium ſuū in illud exerceat ſi nō
eſt veꝝ quod dicit· aut ſi nō faciet
quod promittit ⁊ ſimilia· ⁊ hoc vo=
catᷣ execratoriū iuramentū qñ ho=
mo creaturam aliquā vel magis ꝓ
p̄rie bonū quod ex aliqua creatura
ꝑcipit deo obligat vel inpignerat·
vt ſcꝫ in illo puniatur niſi eueniat
illud pro quo iurat· aut ita ſit ſicut
iurat vt cū dic· ita viuat filiꝰ meꝰ
eſt ſenſus· niſi ita ſit ſicut dico aut
niſi impleuero quod ꝓmitto nō vi=
uat filius meus· aut cum dicit· Sic
me deus adiuuet eſt ſenſus niſi ita
ſit ſicut dico aut faciam qđ promit
to nō adiuuet me deꝰ· aut cū dicit
ꝑ ſalutē meā ē ſenſus niſi ita ſit nō
ſim ſaluus· ⁊ ſic iurauit ioſeph Gñ
xlij· ꝑ ſalutem pharaonis vt ſit ſen
ſus· niſi ita faciam vt dixi nō ſit ſa=
lus pharaoni· aut cū iurat quis ꝑ
animam ſuā aut ꝑ aliā rem quaꝫ di=
ligit· ſicut apoſtolꝰ iurauit· ij· Co
rinth· j· dicens· Teſtem deū inuoco
in animam meā· ⁊ ſꝫm Alex· vbi pri
us· execratorium iuramentū eſt ḡ=
ue iuramentū qꝛ ibi deus inducitᷣ
⁊ vt teſtis ⁊ etiam vt iudex ſcꝫ vt i
puniendo oſtendat aliquem menda
cem· ⁊ ſic det teſtimonium ꝯtra iu
rantem ꝑ penam eius· Item notan
dū ſꝫm doctores· di· xxxix· tercij· nō
eſt maius ſaltem ſꝫm ſe vel ad mi=
nus ita magnū eſt iuramentū quod
fit ꝑ ſolū deum ſicut qñ cōtingit iu
rare ꝑ euangeliū aut ſuꝑ corpꝰ xp̄i
aut ſuꝑ crucem· Item nō eſt putan
dū ꝙ paruū ſit iuramentum qñ fit
extra iudicium aut ſine ſolennitate
imo iuramentū ꝑ deum eſt maximū
qñ fit extra iudicium aut ſine ſolen
nitate vt dicit Grego· ⁊ Augꝰ· ad
publicolā· ideo dicit beatꝰ Hiero·
habemus in lege dei ſcriptū· Non
ꝑiurabis in nomīe meo· nec pollueſ
nomen dei inuanū· Ideoqꝫ ammo=
nēdi ſunt vt omnes diligenter ca=
ueant ꝑiurium nō ſolum in altari·
ſeu ſanctoꝝ reliquijs· ſed etiā in cō
muni loco Sed diceres quare tunc
facit iſta eccleſia ſcꝫ ſuꝑ crucem eu
cariſtiam vel ſuꝑ euangeliū iurare
Et quare iuramenta publica cū ce
rimonijs plus reputat· Rñ· triplici
racōe· Primo vt iurans timeat eo
magis falſitatem dicere ex hoc ꝙ
ſibi ad memoriā reducitur bñficiū
redempcōis noſtre factum ꝑ xp̄m·
propter quod nullo mō debet offē
dere deum· Scđo vt magis ⁊ expſſi
us recordetᷣ ſe iuraſſe ⁊ ſcia pluri
bus ꝯſtare ⁊ ſic nō faciliter tranſ=
grediatᷣ· Tercō vt ex hᵒ appereat

ꝙ omino deliberate iurauit vt po=
ſtea ſe excuſare nō poſſit per hoc ꝙ
inopinate ⁊ ſurrepticie applicatus
fuit. G Quarto dubitat᷑ dictū
eſt ꝙ iurare eſt deum teſtem inuo=
care·et cū aliquis inducit᷑ in teſtē
fit illo fine vt ipē teſtis manifeſtet
veritatem circa ea que dicūtur mō
deus nō manifeſtat veritatē que ꝑ
nomen eius iurat᷑·Rñſio ſcḋm Tho·
ij·ij·q·lxxxix ꝙ imo deus ſepe ma=
nifeſtat an verꝝ ſit quod dr̄ etiam
in pñti·aliqñ etiā ꝑ internam inſpi
racōem aliquādo ꝑ facti nudacōeꝫ
dum ſcꝫ producit᷑ in publicuꝫ quod
occultum fuit·aliqñ etiam manife=
ſtatur ꝑ penam mentientis qñ quis
execratorie iurauit vbi deus ſimul
eſt iudex ⁊ teſtis·Ad ꝓpoſitū re=
fert vincē·in ſpe·hiſto· li·xxiij·c·
xxiiij·ꝙ ad Carolum magnū vene=
rūt due ſorores ducis cuiuſdā fran
corꝝ ꝯtra eum de tpalibus reb⁹ cō
querentes· Carolus igit᷑ neganteꝫ
ducem iurare fecit ꝑ ſanctū ſiluiuꝫ
martirem ꝙ nihil teneretur ſorori
bus de his in quib⁹ ꝯtra eum age
bant· qui cū letus iuraſſet crepuit
medius ſtatim ⁊ ꝑ alium ſtercora
ꝓruperunt·ſanguiſqꝫ poſtꝙ̄ exiuit
oculos aures os et ei⁹ nares vitaꝫ
infra duas horas terminauit·Iteꝫ
refert idē li·xxij·c·lxxviij·et Gre·
turonenſis·ꝙ ad ſepulcrum beati
ſ angracij martiris ꝑ dioclecianum
martiriſati āno·xv·etatis ſu e quiſ
quis falſum iurare voluerit nunꝙ̄
ad cancellaꝫ chori eccīe venit quin
aut ſtatim a demone capt⁹ inſanit
aut cadens in pauitum ꝓtinus ex
ſpirat· Item idem libro· xxiij·c·xc·
Quidā nomie berninus in rebus ec
cleſie ſancti quintini martiris fal=
ſum ferebat teſtimoniū volens au
ferre quandam ſiluā·quem martir i
ſomnis redarguens ei⁹ naſum tenē
do falſitorem ꝓclamauit·exꝑge
factuſqꝫ cū viſuꝫ vxori recitaret ⁊
faciem aqua lauaret naſus in aquā
cecidit·quo territus ad placitū quo
e adē concitatus erat ire reſans na
ſum aureum cū cathenis aureis ar=
tificialiter appendit·Quem iteruꝫ
minis ſanctus ꝑ viſum cogit vt na
ſum artificialem peiora nō paſſur⁹
deponeret in teſtimoniū falſitatis
quod et factū eſt in eccleſia ſancti
ꝑfati·Item idē li·xxiij·ca·cix·Qui
dam ſolidū argenteum a patre mu=
tuauit quem poſtea iuramento ne=
gauit accepiſſe a patre· cui pater
iura mihi ꝑ ſanctū andomanum te
veritatem aſſerere·quod cū faceret
erecta manu ſtatim oculi ei⁹ crepu
erunt et die tercia miſerrima mor=
te deceſſit·Item li·x·c·cxv· refert
quō in alexandria vidua ditiſſima
melantia accuſauit iudicialiter eu
geniū virginem que ſe veſte mona=
chi induit·Accuſauit inꝙ̄ melātia
eugeniū quem iuuenculū putauit
eo ꝙ ſine copulis iūgi nollet·Et fa=
muli famuliqꝫ vidue teſtimonium
dederūt ibidem falſum dicentes ſe
vidiſſe eugenium velle vidue vim
intuliſſe·Eugenius igit᷑ cū ſe virgi
nem oſtenderet patri ſuo iudici li=
beratus eſt·Sed nō diu poſt vidue
domus cū omnib⁹ inibi exiſtentib⁹
celica flamma combuſſit· ꝓhibebit
aūt de⁹ teſtimoniū veritatis ocul=
te in iudicio finali manifeſte qñ il=
luminabit abſcondita tenebrarꝝ·et
manifeſtabit conſilia cordiū·j·Co=
rinth·iiij·⁊ illud teſtimonium nul=
li iuranti deficiet. H Quīto du

bitat² que ꝛ quot requirūtur ad hᵒ ꝙ iuramentū ſit licituȝ·Rñ·ꝙ tria Jere·iiij·poſita vbi dicit² iurabis viuit dūs in veritate iudicō ꝛ iuſti cia·ſnp qno dicit hiero·tres eſſe d̄ bent comites iuramenti· iudicium videlicet veritas ꝛ iuſticia·Primū hoꝝ quod ſe tenet ex ꝑte iurantis eſt iudicium diſcrecōis vt ſcȝ nō iu ret leuiter ſed cū diſcrecōe ꝛ diſcuſ ſione quintupliciter·Primo ꝙ illd̄ quod iurare vult poſſit facere·Se cūdo an ſit facieudū·ꝛ quid ex hoc ſequi poſſit ꝛ accidere·Tercō locus debitus ꝛ tempus debitū·in conui uio em̄ ꝛ loco ſolacioſo ꝛ ſic de tꝑe periculoſum eſt iurare qꝛ ibi minus ꝯſueuit homo deliberare· Simili= ter qñ quis iraſcit²·Quarto an ſub ſit cauſa racōnabilis ꝛ neceſſaria· quaꝝ vna eſt vtilitas proximi qui nō credit niſi quis iurauerit·vbi tñ proximo nō expediret nō credere· Alia cauſa propter quā quis p̄t iu rare eſt vtilitas ſui ſcȝ iurantis vt in caſu quo oportet hoīeȝ ſe expur gare ꝑ iuramentū· Alia cauſa ē vt exerceatur publica iuſticia·ideo iu= dices habent compellere teſtes ad iurandū in caſibus de veritate di= cenda·Alia cauſa eſt cōmunis vtili tas vt cū principes inter ſe volunt facere federa pacis·aut ſubditi iu= rant fidelitateȝ ſuis ſuꝑioꝛibꝰ·aut pro ꝯſuetudine eccleſie ſeruanda· Quinto vt fiat reuerenter ꝛ deuo= te·cauſa eſt qꝛ in quolibet iuramē= to ꝑ nomen dei ſiue fiat in iudicio ſiue extra iudiciū adducit² in teſteȝ deus·ideo quodlibet iuramentū de bet cū maxima reuerentia fieri pro pter ſigulariſſimū honoꝛem quem homo tenetur tanto dn̄o tanꝙ tre= mende maieſtati pro quanto eſt deꝰ qui nominat² ꝛ in teſtem adducit² omni terreno dn̄o ꝛ teſte reuerribi lioꝛ ob cuiꝰ rei oſtenſionē pueri iu rare nō ꝑmittūtur ante etatem pu bertatis qꝛ deliberare plene nō p̄ſu munt²·ꝑiuri etiam nō admittūtur iurare qꝛ p̄ſumitur ex priori eos re uerentiam debitā iuramento nō ex hibere·ꝛ·xxij·q·v·dicit²·honeſtuȝ eſt vt qui ſanctis audet iurare ieiu nus faciat cū omni honeſtate ꝛ ti= moꝛe dei·Ex quibꝰ patȝ ꝙ̄ male fa ciant hi quoꝝ fere ſemꝑ ſcd̄m ver bū eſt per deū·ꝑ deum ſanctū· per creatoꝛem meū·ſicut me deus adiu uet·teſtis eſt mihi deus·ꝛ ꝑ ſimilia Si em̄ famuli principum audiente eoꝝ dn̄o nō niſi cū timoꝛe et reue= rentia eum nomiare audent vt co= ram papa fit ꝑfectiſſime pater ꝛ co ram regibus ambaſiatoꝛes eos no= minando caput ꝛ genua inclinant· ꝛ oppoſitū faciendo paruipendere iudicant² dn̄s·Quanto plus cū ſū= ma reuerentia deus in teſtem aſſu= mendus eſt·Scd̄m ꝛ tercium circa iuramenti comites ſe tenet ex ꝑte eius quod per iuramemtū ꝯfirma tur·Eſt em̄ ſcd̄us comes veritas vt ſcȝ verum ſit id quod quis iurat iu ramento aſſertoꝛio· ꝛ qd̄ quis pro= ponat facere illud quod iurat iura mento promiſſoꝛio· ꝛ vt adhibeat diligentiam ſibi poſſibilē vt adim= pleat ꝛ verum faciat quod iurauit Tercium eſt iuſticia ꝛ requirit² in iuramento promiſſoꝛio vt ſcȝ illud quod quis promittit mediante iu= ramento promiſſoꝛio ſit licitū·nec ſit impeditiuū melioꝛis boni et ſit nullam includens iniquitatē quātū homini apparere p̄ōt humanitꝰ qñ

iurat. Quādo igitur vnū deficit de tribus comitibus aut plura deficiunt eſt iuramentū illicituȝ ⁊ tanto peiꝰ qn̄ plures ⁊ principaliores circūſtantie deſunt. Quādo vero tres comites aſſunt iuramentum eſt licitum ⁊ meritoriū. imo cultus virtutis latrie. vn̄ Aug. in ſermone de ꝑiurio. quantū inquit ad me ꝑtinet iuro magna neceſſitate compulſus cū video ꝙ nō iurem nō mihi credi. ⁊ ei qui mihi nō credit nō expedire ꝙ nō credit. hac ꝑpenſa racōe ⁊ ꝯſideracōe deliberata cū magno dico timore corā deo ita eſt aut teſtis eſt mihi deus. aut ſcit chriſtus ꝙ ſic eſt.

Capitulum Secundum

COntra hoc p̄ceptū peccant multi. Primo ꝑiuri A Vbi tria ſunt pricipaliter notanda. Prio quid ſit ꝑiurium. Scdo quottupliciter fiat ꝑiurium ⁊ qn̄ ſit mortale vel veniale peccatū. Tercio an ꝑiurium ſit maius pctm̄ ꝙ̄ homicidiū. ⁊ que pene ſint ꝑiurij. Eſt aūt ꝑiurium vt dicit mgr̄ li. iij. diſt. xxxix. Mendaciū iuramento firmatum. et capitᷣ ibidem large tam pro eo qđ dr̄ ꝯtra mentem. ꝙ̄ pro eo qđ non dr̄ ꝯtra mentē. dum tn̄ ſit falſuȝ qđ dr̄. vel ſm̄ alios ꝑiurium eſt iuram̄tum illicitū ⁊ indebitum. vn̄ qđcunqȝ ex tribus comitibꝰ iuramenti defuerit ſcȝ veritas iuſticia vel iudicium ꝑiurium eſt. nō tn̄ eodem ordine. Sed primo quidem ⁊ principaliter ꝑiurium eſt qn̄ deeſt veritas. ſcdario aūt qn̄ deeſt iuſticia. Quicūqȝ em̄ iurat illicitum ex hoc ip̄o falſitatem incurrit. qꝛ obligatꝰ eſt ad hoc ꝙ ꝯtrariū faciat. Tercō vero qn̄ deeſt iudiciū. qꝛ cū indiſcrete iurat ex hocip̄o periculoſe cōmittit falſitatem incurrendi. Et ſic capitᷣ ꝑiurium large ⁊ nō eſt ſemꝑ mortale peccatū ꝑiurium iſtis modis omnibus A B Scdo notandū ꝙ qui ſcienter iurat falſum. ſcienter inꝙ̄ quo ad dictū ⁊ quo ad iuramentuȝ eſt vere ⁊ proprie ꝑiurus ⁊ eſt ſemper pctm̄ mortale. Cuiꝰ racō aſſignatᷣ ſm̄ tho. vbi priꝰ qꝛ ꝑiuriū de ſui racōe importat ꝯtemptum dei vn̄ de ſe importat irreuerentiā dei ip̄m inducere in teſtem falſitatis qꝛ ꝑ hoc ſignificatᷣ vel ꝙ deus veritatem nō cognoſcit. ⁊ ſic teſtificatᷣ falſum ex ignorantia aut ſignificatur ꝙ teſtificatᷣ falſitatem quorū vtrūqȝ eſt magna dei irreuerentia Eſt em̄ ſic deum inuocare tantū ac ſi deus nō cognoſceret veritatē et ſic ex ignorantia teſtificetᷣ falſum vel ſi cognoſcit eam tūc eſt ac ſi ſcienter approbet ⁊ teſtificetᷣ falſitatem. Item ꝑiurium propriū ē mortale. qꝛ directe ꝯtra p̄ceptum dei. ſcȝ nō aſſumes nomen dei tui inuanum. ⁊ ꝯtra illud Leuiti. xix. C

Non ꝑiurabis in nomie meo. Ex quibꝰ ſeqnitᷣ ꝙ ꝑiurium ad minus nouem modis ꝯmittitᷣ. Primo mō qn̄ quis falſum iurat ſolenniter ip̄ſentia iudicis qui deliberauit tam de dicto ꝯfirmato ꝙ̄ de iuramēto Talis ꝑiurans nō ſolum mortaliter ſed etiaȝ enormiter peccat. vn̄ per tres digitos quos ponit ſignificatᷣ ꝙ corpus animā ⁊ famam impignorat deo derelicto ip̄i diabolo. nam ibi propter circūſtantias grauius quis peccat qꝛ in iudicio. Et quia

multum deliberate ꝑiurat vt dicit
Rai. qui inquit iurat ꝑ deū multuz
obligatur. qui vero ꝑ deum ⁊ euāge
lium magis obligatur. qui iſtis ad iū
git ſanctorum reliquias magis obli:
gatur. ⁊ ita creſcentibus ſolennita
tibus creſcit obligatio. Scđo ꝑiuri
um facit qui extra iudicium vel nō
ſolenniter falſam iurat deliberans
prius de dicto ⁊ de iuramento. ⁊ ta
lis etiam peccat mortaliter minus
tanꝙ̄ p̄cedens. vñ Tho. ij. ij. q. xc.
viij. ar. iij. vult. ꝙ grauius eſt pec:
catū ſi quis ꝑ euangeliū ſolenniter
iurans ꝑiuret ꝙ̄ ſi ꝑ deum cōmuni
ſermone ꝑiuret. tum propter ſcan:
dalum. tum propter maiorem deli
beracōem. Quibus equaliter hic in:
de poſitis grauius eſt ſi quis ꝑ de:
um iurans ꝑiuret ꝙ̄ iurans ꝑ euan
gelium. Et ſunt talia ꝑiuria valde
grauia peccata. qr cū deus ſic aſſu:
mitur tanꝙ̄ teſtis falſitatis aſſumi
tur ꝯtra ſcđm p̄ceptum. Eſt em̄ vt
paulo ante dictū eſt ac ſi deus non
cognoſcat veritatem. ⁊ ſic ex igno:
rantia teſtificetur falſum. vel ſi co:
gnoſcat eam tunc eſt ac ſi ſcienter
approbet ⁊ teſtificetur falſitatē quo
rum vtrūqꝫ eſt magna diuine veri
tati iniuria ¶ D Tercō periurat
qui ex lapſu lingue iurat. Si quidē
aduertat ſe iurare ⁊ falſum eſſe qđ
iurat nō excuſatur a peccato mortali
ſicut nec a dei ꝯtemptu. Nā ad hoc
ꝙ aliquis peccet mortaliter ſaltez
non ex habitu. requiritur ꝙ ſuum
peccatum plene ſit voluntariū di:
recte vel interp̄tatiue quod dicitur
propter iſtū qui cū diliberare poſſꝫ
deliberare ꝯtempnit. Si ex tali cō
temptu deliberacōis ex ſurreptiōe
ꝑiurat. videtur multis ꝙ talis non
eſt excuſandus a peccato mortali.
nō aūt ſic ꝑ omnia de iſto qui deli:
berare obmittit nō ex ꝯtemptu. ſꝫ
ex negligentia. Si aūt nō aduertat
aliquis ſe iurare falſum. nec falſuz
eſſe quod aſſerit. tunc nō videtur ha
bere intencōem iurandi niſi ex ha:
bitu male introducto forte iuraret
ideo a crimine ꝑiurij excuſatur. ſicut
cū quis iurat in cōmuni ſermone ñ
aduertens quem inuocet ⁊ ad quid
ſed ex quadā ꝯſuetudine mala aut
alia ſurreptione mala iurat tūc nō
peccat mortaliter. ſꝫ appropinquat
ad mortale. ¶ E Quarto ꝑiurat
quis ioco falſum ſcienter ꝯfirman:
do ⁊ mortaliter peccat. vñ dicit. ſ.
Tho. vbi prius ꝙ ille qui iocoſe ꝑ:
iurat nō euitat diuinam irreueren
ciaz. ſed quo ad aliquid adauget eā
Magnū em̄ eſt ⁊ maior irreueren:
cia dei cū in ioco aſſumitur teſtimo:
nium falſitatis ꝙ̄ ex aliqua neceſſi
tate homis. Et ſicut homo nō eui:
tat diuinam irreuerentiam ſic nec
pctm̄ mortale ¶ F Quinto ꝑiurat
⁊ peccat mortaliter qui iurat aliqđ
verū quod tñ credit falſum. qr iurā
do mentitur ⁊ fallere intendit medi:
ante iuramento ⁊ intendit illud qđ
credit falſum ꝯfirmare mediāte iu
ramento ⁊ ꝑ teſtimoniū diuinū. Ex
empli gracia mercator habet duo
dolia vini ad vendendū in vno ſcit
corruptum vinū eſſe in alio ſanum
ſed a caſu tranſponūtur vaſa iſta.
Si igitur mercator intendit ambo in
equali precio vendere ⁊ ex errore
iurat ꝙ in alio dolio ſit ſanū vinuz
in quo in veritate ita eſt. ſed merca
tor putat ſolum ſanū vinum eſſe in
illo dolio. verū iurando ꝑiurus eſt
qr menticitur ⁊ ꝯtra cor loquitur.

Sexto piurat qui dubitat an ſit verum quod iurat ⁊ tñ dicit ſe ſcire quod veꝝ ſit. Et ſi hoc ex deliberacõne ⁊ ex propoſito facit eſt mortale peccatũ ⁊ maius ſi eſt ſolenniſatum. Ratio eſt q₂ talis iurat ſe ſcire certum eſſe ſermonem ſic eſſe ⁊ hoc eſt mendacium. quia nõ ſcit ſic eſſe ſed dubitat Eſt ergo mendaciũ iuramẽto firmatũ. ſcita igitur pro ſcitis põt quis iurare. Credita ſolũ pro creditis. ⁊ dubia pro dubijs debet quis iurare vel tacere. Septio piurat ille qui falſum iurat qđ credit eſſe veꝝ. licet nõ tam grauiter peccet ſic quit⁹ cũ ille nõ intendat fallere ſicut quint⁹. nec intẽdat mẽdoſe p nomen dei teſtimonium eiuſ inducere. nõ tñ eſt a peccato immunis. q₂ vt dicit bonauen. ſup. iij. di. xxxix. Quãuis talis non ɔtempnat veritatem ex certa ſciẽtia adducẽdo eam in teſtimoniũ falſitatis. cõtempnit tñ ex ip̃a temeritate. adeo eñi nomen dei terribile eſt ⁊ venerabile ꝙ nullus debet ip̃m in teſtẽ aſſumere niſi nouerit quid loquat᷑ ⁊ ſit cert⁹ de veritate dicti ſui. Nã ignorantia nõ excuſat in toto in tali iuramẽto ¶ B Octauo piurat quis qui iurat falſum deliberãs de dicto ſed nõ de iuramento. ⁊ ſic forte põt ɔtingere ꝙ homo piuret ſine peccato mortali. tñ ad minus eſt veniale groſſum ⁊ piculoſuꝫ ⁊ multum appropinquat ad mortale peccatũ. Nono ɔtingit aliquẽ iurare qui nec deliberat de dicto nec de iuramento ſed totũ profert ex quadam ſurreptione nõ ex ɔſuetudine vel habitu. ſiue qñ iurat in ɔmuni ſermone nõ attendens quẽ inuocat ⁊ ad quid. ſed ex quadam ſurreptione iurat ⁊ ſic nõ peccat mortaliter ſed venialiter. minus tñ ꝙ ille qui deliberat de dicto nõ de iuramẽto Quod eñi ex ſui ſurreptione procedit pfecte voluntarium nõ eſt. Ad hoc aũt ꝙ quis peccet mortaliter requirit᷑ ꝙ ſuũ peccatum ſit plene voluntariũ directe vel interp̃tatiue quod addit᷑ vt in tercõ patuit.

¶ H Quãte vero grauitatis ſit piurium quo ad tercium patet per ſanctũ Tho. vbi prius. ⁊ quodli. j. q. ix. ar. ij. ex quinq₃. tum q₂ in ſe g̃uius eſt ꝙ homicidiũ ſꝫm Tho. tũ q₂ diuini nomĩs quedaꝫ abnegacõ tumq₂ dei in ſuo nomine infamacõ tum q₂ ab eccleſia grauiter punit᷑ tum etiam q₂ a gentib⁹ horrenduꝫ cenſetur omnia p̃ter quartũ. patẽt p Tho. in quodli. vbi pri⁹. ſicut dicit apoſto. ad Hebre. vj. Homĩes p maiores ſui iurãt ⁊ oĩs ɔtrauerſie eoꝝ finis ad ɔfirmacõem eſt iuramentũ. fruſtra aũt in cauſa homicidij ɔtrauerſie finis eſſet iuramẽtũ ſi homicidium grauius eſſet ꝙ piurium p̃ſumeretur eñi ꝙ qui maiorẽ culpam homicidij cõmiſit nõ verretur minoreꝫ piurij incurrere. vñ ex hoc ip̃o ꝙ in cauſa cui⁹libet peccati defert᷑ iuramento manifeſte oñditur ꝙ piurium p maximo peccato debet haberi. nec immerito q₂ piurare nomen dei videt᷑ quedã diuini nomĩs denegatio. vñ ſꝫm locũ poſt idolatriam peccatũ piurij tenet vt ex ordine p̃ceptoꝝ patꝫ. ſed ⁊ apud gentiles iuſiurandum erat honoratiſſimum vt dr in principio Metha. Iteꝝ ſꝫm bern. nec de⁹ nec homo põt diſpenſare in p̃ceptis prime tabule. ſed piurium eſt contra p̃ceptum prime tabule. homicidiũ

aũt ꝯtra p̃ceptũ ſecũde tabule·nõ occides· cũ quo deus vel homo p̃t diſpenſare ergo ꝑiurium eſt graui⁹ homicidio· Item ꝑiurium ex obiecto eſt peccatum in deum ·homicidium ex obiecto in proximum· ſed ex obiecto attẽditur grauitas peccati principaliter ergo ꝛc̃· Qd autẽ homicidium grauius punitur in ecclesia·Ratio eſt·q2 grauius nocumẽtum interdum hominib⁹ imminet· etiam ex minori culpa ſ3m iudicium tñ dei maius peccatum grauius punitur·hec Tho·Rich· tenet ꝙ homicidium ſit grauius ꝑiurio·q2 cõtra caritatem qua proximus eſt diligẽdus·ꝑiurium vero eſt ꝯtra virtutem latrie·ꝑiurus em̃ iurat verũ quod falſum eſt·Quartum ꝙ eccleſia grauiter puniat ꝑiurinm patet q2 ꝑiurus debet agere penitentia3 vij·annis·xxij·q·j·predicandũ· Et hoſti·dicit li·ij·ꝙ ꝑiurus quantũcũq3 agat penitentiã teſtificare nõ põt·Quãuis alij penitentes·lic3 fuerint criminoſi poſſint teſtificari intellige qñ ſemel ꝯtra ꝑiurium probatum eſt·Ratio dicti eſt· q2 alias nimis ꝑiurium fieret·Et q2 ipm̃ iuramentũ eſt de ſe ſubſtantia teſtimoni;·Infamis eſt ꝑiurus iuramẽto promiſſorio qñ ꝑiurat ſolẽniter ꝛ qñ pro tali ꝑiurio fert² ꝯtra eum ſententia diffinitiua in cauſa accuſacõnis ꝛc̃· ¶ J Ad deteſtationẽ ꝑiurij faciunt quatuor alia·Primo q2 peior eſt qdammodo diabolo·q2 demon res ſacras timet ꝛ quaſi veretur·demones em̃ credũt ꝛ cõtremeſcũt·Jaco·ij·ꝛ Philip·ij·In nomine bieſu flectat² omne genu celeſtium terreſtriũ ꝛ infernoꝝ·ꝑiur⁹ vero nomen dei ſacratiſſimũ nõ reueret²·Scdo ꝑiurans qdammõ peior eſt fure·q2 ꝑiurans fur et ſacrilegus eſſe videt²·ſacrilegus em̃ eſt qui rem ſacram furatur inuito dño ſic ꝑiurans prohibente deo·nõ aſſumes nomen dei tui inuanum ꝛ ſacrilegium qdmmodo cõmittit·Tercio ꝑiurus quaſi falſarius eſt ſi quis ſigillum alicui⁹ dñi ad ꝯfirmandam aliquã veritatem ſibi cõmiſſam inferret ad aliquod ꝯfirmandũ falſum ipe falſarius iudicaret²·ꝛ ſi h° faceret de ſigillo pape defacto eſſ3 excõmunicatus·ſic cum deus ꝑmiſerit hominibus vt aſſumant nomen ſuum ad cõfirmationem veritatis· ſi vtant² nomine eius ad confirmationem falſitatis·falſarij ſunt quo ad deum ꝛ excõmunicati iſta excõmunicacõe qua dicit apoſto·j·Coꝝ xv·Si quis nõ amat dñm hieſum anathema ſit·Quarto qui illicite iurat quaſi laqueum ad collum ſuum ponit·ſ3m illud ꝓuer·vj·Illaqueatus eſt verbis oris tui ꝛ captus ꝓprijs ſermonibus·iuramentũ aute3 tranſgrediens quaſi ſe proprijs manib⁹ in anima iugulat propter hec ꝑicula·ſicut ſcriptura·Eccle·xxiij· Vir multum iurans replebitur iniquitate ꝛ nõ diſcedet a domo eius plaga·ꝛ pſ·Quis aſcendit in montem dñi·id ẽ in celũ·ꝛ ſequit²· Qui nõ iurauit in dolo proximo ſuo·ergo a ſenſu cõtrario· doloſe iurans nõ aſcendet ſed deſcendet in infernum·ꝛ Eccle·xxiij·Jurationi nõ aſſueſcat os tuum·multi em̃ ſant caſus in il'a ¶ l2 Remedia ergo cõtra ꝑiurium quiſq3 ſibi debet adhibere ꝑſertim aſſuetus ꝑiurare· Primo vt nõ diffidat quin cũ proprio conatu dei gracia hoc viciũ poſſit

eradicare. Exemplum. noui militez in piurijs aſſuetiſſimū tandem cō=punctum p ſermones qui cū dedi=ſcere nō valeret piuria tandem ſibi inflixit totiens a carnibus vna die abſtinere quotiēs piurium faceret ⁊ fecit. licet in curia foret magni principis ⁊ plene ſanatus eſt. Audi ui de quodam alio qui quotiens iu rauit guttam ſui ſanguinis p pun=cturam de corpe extorſit pōt quis tociens quotiens iurat ſi diues eſt denarium in elemoſinam dare aliaſ nō dandum. vel ſi paup eſt aliquid orare. Scdo debet quilibet in aīmo ſtatuere potius velle emolimento corpali carere q̄ in ꝯſuetudine p=iurij pſeuerare ſ₃m iſtud xpi Mat. xvj. quid proderit homī ſi vniuer=ſum mundū lucret². anime vero ſue detrimētū paciat² ⁊ ſic tandē habi tum malum deponet ⁊ lucꝝ tpale habere poterit. Exemplū ceſarij in dialogo. duo colonienſes mercato=res ad quendā ꝯfeſſorem venerūt de habitu piurandi ꝯquerentes. quib⁹ pſuaſit. vt p annum vende=rent ſine iuramento fecerūt ⁊ anno euoluto ad ꝯfeſſorem redeūtes ſe dixerūt valde depauperatos eo q ſine iuramento nullus eis credere vellet. quibus ſecūdo ꝯfeſſor per=ſuaſit demonis illud eſſe negocium nec curandū. ſed ſcdo anno ceptum ꝯtinuare. quod cū facerent maiorē fidem homīes in ipis ſine iuramen tis habentes q̄ antea eos multum ditauerūt. Tercō inſpicienda ſunt teſtimonia paganoꝝ iuramenta in maxima reuerētia habentiū ⁊ ſine iuramēto verba eoꝝ tam firma te=nuiſſe vt eis credere². Ex. j. metha. vt ſ. Item in vitis philo. Solum phūs ait. ne metiaris pbitatem iu=reiurando certiorem haberi. Cui⁹ eñ dictū nō habet ſine iureiurando pondus eius quoq₃ iuſiurandū vi=le eſt. Item ibidē xenocrates phūs platonis diſcipulus fuit qui vt Va lerius ait tantā autoritatem ſue ſa piētie attulerat vt cū de re aliqua teſtimoniū coactus a iudice dicerz ⁊ ad aram acceſſiſſet vt iuraret om nia ſe vere retuliſſe prohibitus eſt a ſenatu iurare. Quarto p̄ omnib⁹ ꝯſideret quiſq₃ mala pnotata ipi⁹ piurij. quinto oret deum vt hoc vi cium euadat

Capitulum Tercium

COntra hoc p̄ceptum fa=ciūt ſcdo incaute iuran=tes A. Vbi videndū erit an ⁊ qñ ⁊ quantū in cautū iuramētū liget. fit aūt incau tū iuramentū quītupliciter. Primo qñ irreuerenter fit iuramentū. vel leuiter. vel ſine cauſa rationabili. q₂ tunc comes iudicij ſeu diſcrecio=nis. offendit² etiam ſi veꝝ ſit ⁊ li=citum pro quo iuratur. Scdo fit in cautum iuramentū qñ quis indeli=berate iurat ex impetu ſic q ſi ple ne deliberaſſet illud nō iuraſſet. et tunc ſ₃m Vuilhel. quis ſeuerare te netur ſi licituz eſt qd iurauit. Suf=ficit eñ ad hoc q ſit obligatus q intenderit deum inducere teſtem il li⁹ rei quam dixit. Item ſi homo p pter obmiſſionem deliberacōis ſuf ficienter aut vndecūq₃ iurat pmiſ=ſorie aliquid ſibi impoſſibile tūc de=eſt iudicium ⁊ eſt illicitum ⁊ ſic iu=rans peccat. imo ſi illud quod iurat credit ſibi poſſibile fore cum tñ ſibi

ſit impoſſibile nō excuſa᷑ a peccato
totaliter· qꝛ propter reuerentiā di
uini teſtimonij nō deberet iuramē=
tum adhiberi niſi in re i qua firmi
ter certus eſſet· vñ ibi deficit iudi=
cium diſcrecōis niſi forte ꝙ erat ei
poſſibile qñ iurauit· reddat᷑ ei po=
ſtea impoſſibile puta ſi quis iurat
pecuniā ſe ſolutuꝝ que poſtea ei
vi vel furto ſubtrahit᷑· tunc vide᷑
excuſari a faciendo qḋ iurauit· licꝫ
teneatur facere quātum in ſe ē vt
ſoluat ꝛ impleat qḋ promiſit Item
ſepiſſime incaute ꝯtra p̄ceptum ſe
cūdū faciūt hi qui cauſa lucri de fa
cili iurant vt oms vendētes ꝛ emē
tes tales ſepiſſime falſum iurant ꝛ
ſic ꝑiurium incurrūt ꝛ mortale pec
catū· Quod maius erit ſi in damnū
proximi ſic iurant ꝛ qñqꝫ pro ꝑua
re ſe nō remiſſius dare iurant· Itē
ſepiſſime ꝯtra hoc ſcḋm p̄ceptum
incaute iurant ꝛ peccant qui abſor
pti paſſione ire aut ex ebrietate
aut in ludis etiam ꝓhibitis vt ta=
xillorꝝ enormiter· aliqñ falſa· aliqñ
inhoneſta vel etiam iniuſta ꝛ de ſe
peccata in tali diſpoſitione iurant·
qꝛ voluntas tunc vehemens eſt ad
velle iurare ꝛ paſſio racōeꝫ abſor=
bet vt nō poſſit protunc deliberare
de his que iurant᷑· ideo ꝯtra hoc
p̄ceptum ſepiſſime peccant ex ꝑuer=
ſa cōſuetudine ꝛ falſum iurant ꝛ ꝑ
iurant etiā ex lubrico lingue ꝛ ſi a=
liquādo nō deiurant id ē falſe iurāt
tñ ſemꝑ peccant qꝛ leuiter ſine cau
ſa ꝛ irreuerenter iurant· Tercio in
cautū iuramentū fit racōe eius qḋ
iurat᷑· Nā ſcḋm tho· Rich· ꝛ ꝯmuni
ter oēs theologos ꝛ iuriſtas· ſic
icaute iurat quis quādocūqꝫ iurat
aliquid qḋ derogat caritati ꝫ actui

Et pōt fieri in quiqꝫ caſ bꝰ· Primo
cū quis iurat facere vel obmittere
qḋ alias eēt mortale pc̄tm̄ vt ꝙ a=
liqueꝫ propria autoritate grauiter
velit ledere vel inimiciciam ad eū
gerere cū rancore· in quo caſu pec=
cat ꝑiurando ꝛ peccat iuramentuꝫ
implendo ſicut ꝛ in ſcḋo caſu qui ſe
quit᷑· Exemplū de dauid qui iura=
uit temerarie velle nabal occidere
ſed retractauit bene vt dicit Amb·
li· de offi· Scḋo qñ quis iurat ali=
quid facere vel obmittere qḋ alias
eſſet veniale ſolū vt ꝙ velit men=
tiri officioſe iocoſe vel ſimile· Ter=
cio cū iurat᷑ aliquid indifferēs qḋ
ex circūſtantia effici poſſꝫ veniale
vel mortale vt cū iuratur aliqḋ qḋ
vergit i deteriorem exitū propter
aliquod qḋ de nouo emergit quod
fuit impremeditatū ſicut patꝫ in iu
ramento herodis qui iurauit puel=
le ſaltanti ſe datuꝝ quod petiſſet·
hoc eñ iuramentū poterat a princi
ꝑio eſſe licitū intellecta debita con
dicōe· ſcꝫ ſi peteret ꝙ dare liceret·
ꝛ deceret· ſꝫ impletio iuramenti fu
it illicita vt dicit Ambro· li· j· ḋ of=
fi· Quarto cū iurat᷑ aliquid qḋ eſt
ꝯtra conciliū euangelicū vel nota=
bilis boni impeditiuū· ſicut cuꝫ ali
quis iurat ſe nō intraturꝝ religiōeꝫ
vel ꝙ nō fiat clericus· aut ꝙ nō ac
cipiet p̄lationem in caſu quo expe=
dit eū accipe· ꝛ in hoc caſu peccat
quidē iurando· dicit Tho· qꝛ degre=
rat ꝛ eſt graue pc̄tm̄ ꝛ nō tenetur
ſeruare iuramentū· ponit eñ obicē
ſpūiſancto· ſed multo meliꝰ facit ñ
implendo hmōi iuramentū· Simili
ter qui iuraret ſe nō ꝯtinentē per=
manſuꝝ cū extra matrimoniū eſſet
vñ pe· de palu· ſuꝑ· iij· di· xxxix· dič

qn̄ aliquis promiſit nō mortale vel
veniale nec aliqđ bonū ſed puram
priuationem melioris boni· vt ſi ali
quis iurat ſe nō intraturū religio-
nē· aut nō ſeruatuꝝ virginitatem·
vel nō factuꝝ bonum alicui niſi in
quantū caritas vel p̄ceptum coget
talis peccat· iuramentū em̄ debꝫ ca
dere ſup materiā debitam ⁊ ſup bo
nū ex ſe ⁊ formaliter· ⁊ tūc licꝫ pri
uet maius bonū valet tn̄ vt iurāte
aliquo ſe velle ꝯtrahere cū aliqua
matrimoniū· qn̄ aūt nullum bonum
iurat ſed ſolū malū cuiuſmōi ē pu-
ra priuatio melioris boni nō valet
ſed peccat quis in iurando ⁊ obli-
gat ad culpam ¶ Quinto quan
do quis iurat quod eſt maioris bo-
ni impeditiuū· vel cū iurat id face
re qđ meli⁹ eſſet nō facere ꝙ̄ face-
re vel iurat nō facere id qđ melius
eſſet facere ꝙ̄ nō facere· Exemplū
qn̄ iurat quis ſe nō ieiunatuꝝ vel
nō velle iuſtum in iudicō· vel non
accomodare pecuniā vel n̄ intrare
domū ſortis vel nō vendere rē ſuā
pro minori precio vel nō cōmedere
ſecum vel nolle retinere famulum
quē melius eſſet retinere· vel non
loqui proximo· vel nō facere ei ꝯſo
lacōem que oīa eſſet meli⁹ face-
re ꝙ̄ obmittere· ⁊ ſic de ſimilibus·
Talis nō eſt obligatus ad ſeruan-
dum qđ iurauit ⁊ probant² oīa qui-
qꝫ p Iſid· in ſinonimis· li· ij· dicen-
tem ⁊ allegat magi· di· xliij· di· ter-
cij· dicens· In malis promiſſis reſci
de fidem· in turpi voto muta decre
tū· ⁊ Tho· aſſignat racōem· Quia
p ſe mala ⁊ maioris boni impediti-
ua ſub iuramento cadere non pn̄t·
⁊ ſm̄ Bern· qđ pro caritate inſtitu-
tum eſt ꝯtra caritatem militare n̄
debet· Et tamen ſicut Bichar· dicit
⁊ Vuilhel· propter reuerentiam ſa
cramenti diuini nominis inuocati
⁊ ad punitionem temeritatis ſic iu-
rantium ⁊ propter reuerentiam eo
rum qui preſunt ⁊ ad tute ambulā
dum nō debet quis autoritate pro-
pria venire contra quodlibet iura-
mentum incautum pro aliquib⁹ de
bet recurrere ad aliquem ſuperiorē
ſuum qui a tali iuramento debꝫ ab
ſoluere ipm̄ vel declarare eum non
fore obligatum maxime quando p̄t
oriri dubium vtrum obſeruacō ver
gat in peiorem exitum ꝙ̄ nō obſer
uatio· Tamen ꝯtra tria prima quā
do manifeſta ſunt propria autorita
te ꝯtrauenire poteſt· Contra quod
libet vero iuramentum quod reſpi-
cit reiueritatem ⁊ derogat caritati
vel eius perfectioni vel diſponen-
tibus ad eam poteſt homo venire
propria autoritate in caſu neceſſi-
tatis· hec ſententialiter Bich· durā
dus ait· Si iuramentū eſſet incau-
tum ex eo ꝙ iurans nō ſufficiēter
deliberauit vel illud quod promit-
tebat erat res indifferens ſeu pa-
rum valens vel plus nocens vouē-
ti ꝙ̄ expediens vel ſicut poſſunt a-
lie circumſtantie inueniri circa iu-
ramentum que reddunt ipm̄ incau-
tum nō eſt tutum ꝙ tale iuramen-
tum intermittatur ſine autoritate
ſupioris potentis in talibus diſpen
ſare· ¶ Quarto principaliter
iuramentum incatum fit interdum
a coactis ⁊ p metū vbi ſunt plures
caſus· Prim⁹ ꝙ de eo qui ꝯpulſus
p metū iurauit ſe aliquid facturuꝫ
vel datuꝝ· Bn̄· duran· di· xxxviij· ⁊
xxxix· q̄ca· iij· iuramtū pmiſſoriū ā
ē coactū p metū q̄ cadit i ꝯſtanteꝫ

virum·aut p metum qui non cadit in conſtantem virū·ſi primo mō ſic nō eſt obligatoriū in foro ꝯtenti oſo·qꝛ cogenti nō competit actio cōtra coactum vt obſeruet·iuramentū vero ad forū ꝯſcientie tale iuramentū eſt obligatoriū ſi illud quod promittit eſt licitū· ⁊ ſi iurans cōſentit in promiſſum quantūcūqꝫ fuerit p metū iuſtum coectus/ vnde ſi quis nō implet qd coactus iurauit iuramento promiſſorio degerat ⁊ peccat mortaliter·nō talis ſit coactus per metū cadentem in conſtātem viꝛ fuerit p habenteꝫ poteſtatem ab obligacōe abſolutus·qꝛ pro nullo temporali debꝫ homo facere aliquā irreuerentiam dei vel deo· ſed hoc fieret niſi implere promiſſum·nihilominus talis habet remediū·⁊ pōt repetere in iudicō ꝙ coactus iurauit ⁊ ſoluit· pōt etiā petere ab epō vt cogat illū abſoluere ipm a iuramento ſi non poterit ad hoc induci ſoluat ⁊ repetat· quia licet iurauerit ſoluere·nō tñ iurauit nō repetere·ꝙ ſi iurauit etiam nō repetere·tunc denūciet eccleſie ſꝫm formam euangelicā· ſi pecauerit in te frater tuus vt eccleſia illū compellat ad penitentiā in qua veniet abſolutio iuramēti vel reſtitutio male acquiſiti vel accepti·Iteꝫ pōt iudici denunciare·⁊ ille ex officio tenet aliū compellere ad reſtituendū·Si vero iurauit nō denunciare iudici tale iuramentū eſt illicitum nec obligat·et ideo nō obſeruandū cū vergat in deteriorem exitum vtpote exñs ꝯtra iuſticiam ⁊ ꝯtra vtilitatē publicam ⁊ pſertim hoc pōt denunciare dummō hoc faciat principaliter intencōe ſalutis eterne·Si vero iuramentū promiſſoriū ſit coactū p metum qui nō cadit in conſtantem virum·tunc iuramentū eſt obligatoriū in foro conſcientie·fortiori racōe ꝙ ſit iuramtum coactum p metū cadentē in cōſtantem virū· ⁊ iterū in foro ꝯtencioſo·qꝛ ſꝫm iura talis metus nō iudicatur ſufficiens ad aliquid cū iuramento promittendū·Et ſic apparet quid ſit dicendū de coactione ad promiſſoriū iuramentum· Aug⁹ in ſermone de periurio ſic dicit·Si quis coactus pro vita redimenda· vel qualibet cauſa vel neceſſitate piurat·qꝛ plus corpus ꝙ animā dilexit tres quadrageſimas peniteat Alij iudicant tres annos vnum in pane ⁊ aqua·Ex quo ſequit ꝙ ille qui non intenderet ſoluere ꝙ coactus promitteret cū ſcienter falſum iuraret teneret ad penitentiā illam de rigore·ſꝫ de aſſertorio ſeu probatorio iuramento eſt ſcd̄s caſus vbi dicendū ꝙ quicūqꝫ faceret iuramentū aſſertorium iurando falſū vel incaute ſic peccaret iurando ⁊ piurium incurreret ⁊ ad hoc faciendum nullus cogi pōt·Si tñ quis oppoſitum faceret ex metu tunc coactio excuſaret a tanto ſed nō a toto·qꝛ ad peccandū nulla coactio fieri poteſt ſufficiens libero arbitrio Nam omne malū pene ſuſtinendūꝫ foret a quolibꝫ anteꝙ minimo peccato peccare deberet·Eſt em̄ minimum peccatū maius omni malo pene pciſe·vnde quando ſeruus iurat aliquod falſum vel illicitū dño cogente·ambo ſunt piuri·Nolite ait xp̄s timere illos qui occidūt corp⁹ E ¶Vtrum vero ille peccet qui inducit hominem ad iurandum·quem

probabiliter credit piuraturũ qui eſt tercius caſus·vel ſic recipit ab eo iuramentũ·ſcḋ·ſʒm Tho·bonauen·⁊ Rich· Inducens aliũ ad iurandũ·aut hoc facit vt pſona publica ⁊ ſʒm ordinem iuris·aut hoc facit nõ tanꝙ pſona publica ſed priuata. Primo mõ ſi quis inducit aliũ etiam pcipiendo ad iurandũ ꝙuis credat eũ iuraturum falſum nõ pec cat·qꝛ facit illud quod ex officio tenetur facere·vñ nõ tñ dici debet illum ad iurandũ compellere quẽ ps aduerſa que hoc petit a iudice·Si aũt iſte qui inducit adiurandum ſit priuata pſona aut publica nõ tamẽ hoc faciens vt pſona publica puta ꝯtra ordinem iuris peccat mortaliter· qꝛ talis eſt ſcienter primo ſuo cauſa peccati mortalis·⁊ ſic ſpũaliter homicida propriã aiam ⁊ alterius necans cui gladium degerandi tradit· Exemplũ refert aug⁹. in ſermone quodã ꝙ quidaʒ fidelis innocens rem accomodauit cuidam quã ille reddere negauit· Cõpulſus gͦ p accomodantẽ iurare degerauit ⁊ alter rem pdidit·Cui ra pto i nocte ipe iudex ait·Cur prouocaſti hominem iurare quẽ ſciebas falſuʒ iurare·ille rñdit·qꝛ rem meam negauit Et iudex·melius erat vt rem tuam pderes ꝙ vt aiam eius piurio pe rimeres·proſtratus igit² tam grauiter ceſus eſt vt in dorſo vigilantis plagaꝝ veſtigia appareẽt·ſed indultũ eſt ei poſtꝙ emendatus eſt·ideo idem Aug⁹·in ſermone de decollacõe iohãnis baptiſte· Ille qui hominẽ prouocat ad iuracõnem ⁊ ſcit eum falſum iuraturũ vincit homicidam·qꝛ homicida corpus occiſuruſ eſt·ille animã·imo duas aias· Iteʒ talis qui aliũ degerare procurat debet penitere·xl·dies i pane ⁊ aqua ⁊ ſeptem annos ſeqũtes ⁊ nunꝙ debet eſſe ſine penitentia·xxij·q·v Si quis ſe·Quinto pricipaliter iuramentũ incautum fit a doloſis de quo dicit Tho·in ſumma ſic ar·vij ⁊ in ſcripto ꝙ iurans ſimpliciter ſine dolo in foro ꝯſcientie nõ tenet² niſi ſʒm ſuã intencõʒ· In foro autẽ ꝯtentioſo obligat² ſʒm ꝙ verba cõmuniter ſolent accipi·Si aũt doloſe iurat² ſeruari debet ſʒm ſanũ intellectum illi⁹ cui iuratur·Et licet racõe iuramenti nõ obligetur niſi ſʒm ſuam intencõem·Tamen tenet² ad hoc vt alius ex tali dolo nõ ledatur·Et hoc fit quando ſʒm intencõnem recipientis implet²·¶·f ¶ Dubitatur circa pdicta·primo vtrum in iuramentis poſſit diſpenſari ⁊ p queʒ ſcḋ·Tho·ij·ij·q·lxxxix·In iuramẽtis promiſſorijs diſpenſari pt ſicut ⁊ in votis qꝛ in aliquo caſu pt eſſe licitum vel nociuũ iuramentũ ſiue id quod iuratur·⁊ p ꝯſequens nõ eſt debita materia iuramenti·⁊ ideo Notandũ ꝙ illud qḋ cadit ſub iuramento promiſſorio aliqñ eſt manifeſte repugnans iuſticie vtputa qꝛ eſt peccatũ vel maioris boni impeditiuum vt ne intret religionem ⁊ tale iuramentũ diſpenſacõe non indiget·Qñqʒ aũt aliquid iuramento promittitur de quo dubium eſt vtꝝ ſit licitum vel illicitũ·proficuum vel nociuuʒ·aut ſimpliciter aut in aliquo caſu ⁊ in hoc põt quilibʒ epiſcopus diſpenſare· Quãdoqʒ vero promittur aliquid ſub iuramento quod eſt manifeſte licitum ⁊ vtile·Et in tali iuramento non videtur locum habere diſpenſacio vel

cõmutacõ niſi aliquid meli⁹ occur=
rat faciendum ad cõmunez vtilita
tem quod maxime videtur ptinere
ad poteſtatem pape qui habz curã
vniuerſalis eccleſie vel etiã abſolu
ta relaxatio. Nam ad vnamquenq̃
ptinet irritare iuramentũ qd a ſi=
bi ſubditis factum eſt circa ea que
ſubdũtur eius poteſtati. ſicut pa=
ter põt irritare iuramentũ puelle.
vel vir vxoris. Nume. xxx. Duran=
dus dicit vt ſ. ¶ G ¶ Dubitat² ſe=
cũdo an iurans poſſit licite obtine=
re dilationem vel abſolucõez ab eo
cui iurauit. Rñ. ſzm Tho. vbi pri⁹
ꝛ Rai. Si iuramentũ factum eſt in
fauorem dei ꝛ p illud homo inten=
debat ſe obligare deo vel cultui dĩ
vel ad pietatis opus tunc non põt
abſolui ab homie inſi p cõmutacõez
in melius vt dicet² de voto vt ꝙ
velit intrare religionẽ cũ ſocio ire
ad ſanctum iacobum cum ſocio ire
cõtra infideles cũ eo. ꝛ ſic de dicẽ=
do pſalteriũ ſimul tunc nõ põt ab=
ſoluere alium inquantũ cõcernit dĩ
fauorem vel pietatis opus. ſed be=
ne inquantũ alium tangit. vñ qua=
ſi duo iuramenta ſunt ire ad ſanctũ
iacobum. ꝛ hoc aliter nõ põt rela=
xare. ꝛ cũ ſocio ire qd ſocius põt re
laxare. ſi vero fit in fauorẽ homis
iuramentũ alteri ſi ille ſponte ab=
ſoluerit poſtea nõ tenet². ꝛ idem de
dilacõe ꝛ etiaz ſi nõ intendebat ſe
obligare deo ſed tñ homini. nihilo
minus tñ põt abſolui ab homini qñ
iuraret ſe aliquid facturũ in fauo=
rem dei ſicut ſi iu raſſem tibi ꝙ da
rem ticio. x. flor. in fauorem ipſius
ticij nõ poſſes mihi remittere hui⁹
mõi iuramentũ. Tho. addit. pfatis
niſi forte ſit interpoſita cõditio ſcz
ſi videbitur illi cui promittit. vel
aliquid tale ¶ H ¶ Dubita² tercio
qñ ille qui audit aliquẽ alium iura
re falſũ ꝛ ipẽ ſe ſcit et tacet. an h°
teneat² manifeſtare. Hec q̃ſtio mo=
uetur ideo. q: dr Leuit. v. anima q̃
audiuit vocem iurantis falſum te=
ſtiſq3 fuerit ꝙ aut ipẽ vidit aut cõ
ſcius eſt nõ indicauerit portabit in
iquitatem ſuã. dicit tñ Tho. in ſũ=
ma ꝛ Rai. ꝙ ex quo moiſes in pdi=
cta autoritate nõ expreſſit cui hoc
eſſet iudicandum. ſufficit iſti vt ſe
ab hoc peccati vinculo abſoluet ſi
indicet talibus qui magis poſſent
prodeſſe q̃ obeſſe piurio ſiue eum
corrigendo ſiue deũ pro eo placan=
do vtputa ſacerdotes vel honeſti.
ꝛ diſcreti patres. ꝛ ad hanc denun
ciacõem de talib⁹ pſonis faciendaz
tenet² quilibet quocienſcũq3 vide
rit aliquẽ vicinũ precipicio. i. pecca
to cõmittendo. Sic ſoluit queſtio=
nem Aug. li. q. ſup Leui. xxij. q. v.
hic videtur.

¶ Capitulum Quartum.

Contra ſcdm pceptũ. Nõ
aſſumes c. peccãt adhuc
tria genera pctõꝝ. Pri=
mi ſunt blaſphemi. Se=
cũdi ſunt adiurãtes illicite. Tercij
ſunt p creaturas illicite iurantes d
quibus eſt dicendũ p ordinem A
Circa primũ notandũ ſzm Tho. ij.
ij. ꝛ. xiij. ꝙ blaſphemare eſt bonita
ti ꝛ excellẽtie precipue diuine dro
gare ſeu conuiciari. Dicitur boni=
tati. quia deus omnimode bon⁹ eſt
ꝛ excellens. Dicitur precipue diui
ne quia blaſphemia cõmitti poteſt
in ſanctos ꝛ diuina. ſicut em deus

in ſanctis ſuis laudat' inquantum laudant' opa que deus ſanctis ſuis efficit. ita ex blaſphemia que fit in ſanctos ex ↄſequenti in deū redundat. ¶ B Dicit' derogare vbi notandū q̄ ſunt tres qdammodo ſpecies hui9 peccati blaſphemie ꝛ ſemper deo derogat'. Vna eſt cū attribuit' deo quod ei nō cōuenit vt cū aliquid dicunt qñ ipi puniūtur i ſe vel in ſuis. ꝛ alij peccatores nō puniuntur taliter. Ecce deus eſt iniuſtus ꝛ ſimiliter maledicētes deo vt luſores ei impcantes que nō poſſūt deo ineſſe. ſicut qui vellent deū nō eſſe iuſtum vt peccata eoꝝ non puniret. ſicut iſti in inferno faciūt ſic etiam peccāt deo attribuentes mēbra que inquantū deus nō habet. Et peius qui deo attribuūt mēbra que nominari de probo viro eſſent verecunda. ꝛ peſſime qui deo attribuūt que in eo nō ſunt. Exemplum primi. Jurantes p caput dei ꝛ per ſimilia membra. Exemplū ſcdi. vt p dei poſteriora ꝛ p alia verecunda membra. Item ſimile videt' qñ quidam a deo puniūtur qui dicūt nunquid latrones ſumus quid fecimus vbi hoc meruimus Cū tñ alias deū ſex e grauiter offenderūt. Species blaſphemie alia eſt cū a deo remouetur quod ei cōuenit vt dicentes deū nō eſſe iuſtum deū nō eſſe veꝝ hominē. deum nō eſſe in eucariſtia deum eternaliter punire peccatum mortale poſt hāc vitā. Tercia ſpecies eſt qñ creature attribuitur qđ deo appropriatur vt q̄ imago det grām. q̄ cretura aliqua puta verbū vel factum pronūciet futura ſoli deo nota ſicut circa ſuꝑſtitiones interdū fit ¶ C Scđo notandum

ſm Tho. vbi prius. q2 blaſphemia ſm genus ſuū eſt peccatū mortale Ratio eſt q2 peccatū mortale eſt p quod homo ſepatur a primo principio ſpūalis vite quod ē caritas dei vñ quecūq3 caritati repugnant ex ſuo genere ſunt peccata mortalia. Blaſphemia aūt ſm genus ſuū repugnat caritati. q2 derogat diuine bonitati que eſt obiectū caritatis. ꝛ iteꝝ q2 eſt cōtra p̄ceptum ſcdm. Sunt aūt ſ3 Tho. vbi prius. tres g̃dus blaſphemie qui drogāt diuine bonitati ſ3 tres p̄fatos modos. quidam derogant ſm ſolam opinionē intellectus. alij derogant deo ſm opinionem intellectus cōiecta quadam affectus ſeu voluntatis deteſtatione. ꝛ vterq3 modus đr blaſfemia cordis ſi nō procedit ad extra Alij aūt primū modū vel ſcđm vel ambos lingua pdūt ꝛ eſt blaſphemia oris. prima mala. ſcđa peior. tercia peſſima. Et ſunt ſm ſuum genus oēs tres gradus maxima peccata. Sed diceres eſt ne ſemp pctm̄ mortale emittere blaſphemiā. cum quidam abſq3 deliberacōe blaſphement. Rñ. ibidē Tho. blaſphemia pōt abſq3 deliberacōe ex ſurrepcōe procedere dupliciter. Vno mō q̄ aliquis nō aduertat hoc qđ dicit eē blaſphemiam. quod pōt cōtingere cū aliquis ſubito ex aliqua paſſiōe in verba imaginate prorūpit quorū ſignificacōem nō ↄſiderat ꝛ tūc eſt pctm̄ veniale. Et ideo nō hab3 proprie racōem blaſphemie. Alio9 qñ aduertit hoc eſſe blaſphemiam ↄſiderās ſignificata verboꝝ ꝛ tūc non excuſat' a peccato mortali. Sicut nec ille qui ex ſubito motu ire aliquem occidit iuxta ſe ſedentē ¶

¶ Tercõ notandũ q̄ ꝑ vitando hmõi peccato quinq̄ȝ mala blaſphemie ſunt cõſideranda. Primo eccleſia hoc pctm̃ multum punit. q̄ȝ. xxij q. v. Talis qui iurat per caput dei aut ꝑ capillos ei⁹ aut aliquid hui⁹ mõi dicẽs quaſi de⁹ ſ͡ȝm diuinitatẽ talia habeat. Si clericus eſt debet deponi. ſi vero eſt laic⁹ anathematiſari. qd̄ ſ͡ȝm bonauen. in. iij. di. xxxix. intelligendũ eſt de illis qui turpiter ⁊ irreuerenter noiant mẽbra xp̄i ⁊ quodam exquiſito mõ iurãdi diuidũt eũ membratim ⁊ potiſſime qui iurant ꝑ eius membra que etiã in nobis verecundũ eſſet nomiare. Et eſſent pro illis a p̄ſedentib⁹ religioſis ⁊ ſecularib⁹ grauiſſime puniendi. Idem etiã videt² intelligẽdum de his qui de virgine bñdicta ⁊ ſanctis dei iurando inhoneſte loquũtur. aut qui aias ſuas demonibus deuouent vel alia dicũt horrẽda. Scdo deteſtabile elt hoc viciũ q̄ȝ peius eſt ꝑiurio. vñ glo. ſuꝑ illd̄ Ephe. iiij. pleſphemia tollat² a vobis dicit. Pei⁹ eſt blaſphemare q̄ deiurare. qui eñ deiurat. i. falſum iurat nõ dicit aliquid vel ſentit aliquid falſuȝ de deo ſicut blaſphem⁹ ſed adhibet teſtem tanq̄ ſperãs q̄ deus ſuꝑ hoc nõ teſtificet² ꝑ aliqd̄ euidens ſignum. vñ pene ꝑiurio debite etiã iſti blaſphemo deberẽtur de iuſticia. Tercio eſt deteſtabile. q̄ȝ blaſphemia preponderat homicidio. vñ Tho. ibidẽ dicit. Homicidium ⁊ blaſphemia ſi ↄſiderent² ſ͡ȝm obiecta in que peccat² maximũ eſt blaphemia. q̄ȝ eſt directe peccatũ i deũ. homicidiũ aũt in proximũ. Si aũt ↄſiderẽtur ſ͡ȝm effectũ nocẽdi ſic homicidiũ preponderat. pl⁹ eñ nocet homicidium proximo q̄ blaſphemia deo qui nõ morit². Tamen q̄ȝ blaſphemus intendit nocumẽtũ inferri honori diuino ſimpliciter g̃uius peccat q̄ homicida. primũ tñ locũ tenet homicidiũ inter peccata in proximũ cõmiſſa. Quarto eſt deteſtabile q̄ȝ hoc a deo ⁊ a ſeruis dĩ morte ſepe punitũ repimus. vnde Leuit. xxiiij. filius rixans cum alio quodam et blaſphemans deũ cap̄t² ⁊ incarceratur Et deus per moiſen reſponſum dedit q̄ lapidari deberȝ ⁊ ſtatim lex ſanxita eſt. Qui blaſfemauerit nomen dñi morte moriat². ſiue ciuis ſiue ꝑegrinus fuerit. Itẽ refert vin. in ſpe. hi. q̄ rex francie philipp⁹ q̄ñcũq̄ȝ ꝑcepit in taberna vel alibi hoieȝ etiã militẽ blaſphemaſſe eũ ſubmerſit ⁊ d̄ hoc edictũ firmũ poſteris ante mortem ſuam reliquit. Quinto hoc peccatuȝ eſt deteſtabiliſſimũ. q̄ȝ propriũ eſt omniũ damnatoꝝ. vñ dicit glo. ſuper illud Apoc. xvj. Eſtuauerũt hoies eſtu magno ⁊ blaſphemauerunt nomen dñi habentis poteſtatẽ ſuper has plagas. In inferno inquit poſiti q̄uis ſciant ſe pro merito puniri. dolent tñ q̄ deus tantam potentiam habeat q̄ plagas eis infert. hoc aũt eſt dicit tho. blaſphemia. Et credibile elt q̄ poſt reſurrectionem erit eis etiã vocalis blaſphemia ¶ E ¶ Circa ſcd̄m videlicet ad iuracoem notandũ ſ͡ȝm tho. ij. ij. q. lxxxix. q̄ adiurare nõ eſt alium ad iurandũ inducere. ſed eſt per quandam ſimilitudinem iuramenti a ſe inducti alium ad aliquid agendum prouocare. Pro cui⁹ declaratione aduertendum q̄ ille qui iurat iuramento promiſſorio per reuerentiã

diuini noīs qđ ad ꝯfirmacōem ſue ꝓmiſſionis inducit· ſeip̄m obligat ad faciendum quod ꝓmittit quod eſt ſeip̄m immobiliter ordinare ad aliquid agendum· ſicut autē homo ſeip̄m ordinare pōt ad aliquid agē-dum· ita etiā ⁊ alios ſuꝑiores qui-dem deꝑcando· inferiores aūt impꝑ-ando· Cum igitᷣ vtraqꝫ ordinatio ꝑ aliquod diuinū confirmatᷣ eſt ad iuracō· Et pōt fieri ad quinqꝫ ge-nera rerum· ad deū· ad ſubdituꝫ ſi-bi hoiem ſeu ad ſe· ad ꝓximū equa lem vel ſuꝑiorem· ad demonem· et ad creaturā irracōnalem· ſed diuer ſimode· Per hoc em̄ cum homo ſit dn̄s actuū ſeruoꝝ· nō aūt eoꝝ que ab alio ſunt agenda ⁊ ſibiip̄i pōt ne-ceſſitatem imponere ꝑ diuini nois inuocacōem· nō aūt hanc neceſſita tem pōt alijs imponere niſi ſibi ſub ditis· quos pōt ex debito p̄ſtiti iu-ramenti compellere· Si igitur ali-quis ꝑ inuocacōem diuini nois vel cuiuſcūqꝫ rei ſacre alicuiꝰ non ſibi ſubdito adiurando neceſſitatē agē-di aliquid imponere intēdat· ſicut imponit ſibiip̄i iurando· talis adiu ratio illicita eſt· quia vſurpat pote ſtatem in aliū quā nō habet ⁊ eum nititᷣ compellere quodāmō Tn̄ pro pter aliquā neceſſitatem qui ſunt ſuꝑiores ſuos inferiores tali gene re adiuracōis conſtringere pn̄t· et ideo princeps ſacerdotū vt Orige· dicit ſuꝑ Math· hieſum illi ire ad-iurauit ꝑ deum viuū· quia ſubditꝰ eius nō fuit· Si vero adiurans in-tendat ſolūmodo ꝑ reuerentiā di-uini nomis vel alicuiꝰ rei ſacre ali quid ab alio obtinere abſqꝫ neceſſi tatis impoſicōe· talis adiuracō lici ta eſt reſpectu quorūlibet· ⁊ ſic ad

iuramus deū dicendo ꝑ paſſionē et crucem tuā libera nos· Similiter hoiem demonem ⁊ angelū· ⁊ ſic pa tet ſcđm ⁊ terciū· Eſt em̄ modꝰ ad-iurandi ſic duplex· Vnus ꝑ moduꝫ cōpulſionis et eſt illicitus ad equa lem ⁊ ſuꝑiorem· de quo in primo· Secūdꝰ eſt ꝑ modū deꝑcacōis vel inductionis ob reuerentiā alicuiꝰ ſacri ¶ ¶ Quomō igitᷣ demō poſ-ſit a nobis adiurari licite vel non· Rn̄· ꝙ nō licet demones adiurare ꝑ modū beniuolētie deꝑcacōis vel inductionis· qꝛ ille modus videtur ad quandā beniuolentiā vel amici ciam ꝑtinere· que nō licet ad demo nes vti· ⁊ ſic nigromantici vtūtur adiuracōibus ⁊ inuocacōnibus vel incantacōibus demonū ad aliquid ab eis obtinendū adipiſcendū vel addiſcendum· Scđo aūt adiuracō-nis modo videlicꝫ qui eſt ꝑ compul ſionem licet nobis ad aliquid vti et ad aliquid nō licet· poſſumus enim demones adiurando ꝑ virtutem di uini nomis tanq̄ inimicos repelle-re ne nobis noceant corꝑaliter vel ſpūaliter ſꝫm poteſtatē datā a xp̄o ſꝫ illud Luc· ix· Ecce dedi vobis po teſtatem calcandi ſuꝑ ſerpentes et ſcorpiones ⁊ ſuꝑ omnē virtutē ini-mici ⁊ nil vobis nocebit· ⁊ Marci· vlt· In nomie meo demonia eijciēt Et racō illiꝰ eſt qꝛ demones in cur-ſu huiꝰ vite nobis aduerſarij ꝯſti tuūtur· nō aūt eoꝝ actꝰ nr̄e diſpo-ſicōni ſubdūtur· ſed diſpoſicōni di-uine ⁊ ſanctoꝝ angeloꝝ ſꝫm Aug· iij· li· de tri· Nō tn̄ licitum eſt demo nes adiurare ad aliquid ab eis ad-diſcendū vel etiā ad aliquid ꝑ eos obtinendū· qꝛ hᵒ ꝑtineret ad aliq̄ ſocietatem cū ip̄is habendā· vnde

Criſo·ſup illud·obmuteſce ⁊ exi ab eo·dicit·Salutiferū hic nobis dogma dat' ne credamus demonibus quantūcunqȝ denuncient veritatē niſi forte ex ſpeciali inſtinctu vel reuelacōne diuina aliqui ſancti ad aliquos effectus demonū opacōne vtant'·Sicut de beato iacobo legitur ꝙ ꝑ demones fecit hermogenē ad ſe duci·⁊ ſic patȝ quartū ¶G ¶Et ſic ex ꝑdictis ſequit' primo ꝙ nulla alia poteſtas habet demonē cogere niſi diuina angelica ⁊ hūana nō ex natura ſed ex grā ⁊ virtute diuina·Et racō eſt qꝛ nō eſt poteſtas ſup terrā que ei compet' qui factus eſt vt nullū timeret·vt dicitur Job·xli·vñ glo·ibidē·Omnia humana ſupat·⁊ ſi meritis ſanctorū ſubiaceat·Exemplū eſt de multis ſanctis·Nec obſtat illud Tho·vj·ꝙ raphael thobie iuniori dixit ꝙ fumus pticule cordis piſcis poſiti ſup carbones exterminaret oīe genus demonioꝝ·fumus eñ hꝰ nō fecit vt di·Ni·de lira·qꝛ res corpalis nō imprimit in rem pure ſpūalē ſed ꝑ fumū deſignabat' virtus expulſiua meritoria thobie·que fuit virtus oracōis thobie·cuiꝰ merito raphael ei expulit demonem·ſaraȝ liberando·ꝑpter qd̄ dicit' ibidem·Raphael apprehendit demonem ⁊ ligauit eū in ſupiorībꝰ egipti·Nec obſtat illd̄·j·Re·xvj·vbi ad citharizacōem dauid ſpūs malus in ſaul quieuit·qꝛ nō fuit liberatus ſalteȝ vt demon nō rediret·ſed meliꝰ habebat virtute diuina imediete vel mediantibꝰ angelis ſanctis ex merito dauid qui laudes di..inas ī cithara canebat ꝓ ſalute ſaulis ſicut ⁊ ſancti deuotionibꝰ·Melodia aūt coopabatur ad deuotionem·ſicut ⁊ iiij·re·iij·Heliſeus fecit adducere pſalteriū vt mens eiꝰ in deū eleuaretur·non tñ melodia in demonem agebat·Item naturalem diſpoſicōnem melodiam bonā poterat facere ⁊ malam imminuere rōe quoꝝ demon minus poterat vexare·De materia plenius repies li·v·in dialogo de formicis·Secundo patȝ ex ꝑfatis falſitas quorūdam librorūȝ inſcriptis nigromanticoꝝ ⁊ exorciſmoꝝ qui per talia caracteriſata demones ſe putant cogere ⁊ vexare ſecluſa virtute diuina non attēdentes illud xp̄i·Hoc genus demoniorum non eijcitur niſi in ieiunio ⁊ oratione·Per ieiunium enim ſ̄m Bedam corpus·⁊ per orationē ſpiritus leuatur ad deum vt calcet demonia·Tercio ſequitur ꝙ exorciſmi quidem deberēt examinari per litteratos an aliquid ſupſticioſum cōtinerent·tunc eñ non eſſent admittendi ne poſteriora peiora fierent prioribus·ſicut exemplum ponit Grego·li·j·dialo·de quadam ꝑ demonem obſeſſa poſt coitum eccleſiam intrante·⁊ cū ſacerdotis cuiꝰdam iuuamen nihil iuuaret ad incantatores eam duxerunt cognati·⁊ legio in eam intrauit ¶h ¶Quito an liceat adiurare irracōnalem creaturam Rñ tho·Adiuracō qua quis vtit' ad irracōnalem craturā pt intelligi dupliciter·Vno mō vt ipa adiuracō referat' ad ipam creaturā irracōnalē ſ̄m ſe·⁊ ſic vanum eſſet irracōnalē adiurare creaturā cū nō intelligat locutionem·Alio mō vt referat' ad eū a quo irracōnalis cratura agit' ⁊ mouet'·Et ſic dupliciter adiurat' irracōnalis cre

a tura· Vno quidē mō p modum de p̄caconis ad deū directe qd̄ ptinet ad eos qui diuina inuocacōe miracula faciūt· Alio mō p modū ɔpulſionis que refert² ad diabolum qui in nocumentū noſtꝝ vtitur irracōnalibus creaturis· ⁊ talis eſt mod⁹ adiurandi in eccleſie exorciſmis· p quos demonū poteſtas excludit² ab irracōnalibus creaturis ¶ J ¶ Circa terciū an liceat p creaturas iurare· Bñ· ſ3 gor· ſup Math· v· Jurare p creaturam quadrupliciter cōtingit· Primo ipam tanq̄ aliquod diuinū implorando· ⁊ ſic ſtricte punitur iurans cā· xxij· in duobus locis· ⁊ etiam ſi quis piurium cōmitteret mendacium p creaturā iurando vt ibi dicit· Scdo contingit iurare p creaturaz iuramentū tanq̄ p rem vilem ɔtemnendo· Primum ptinet ad infidelitatem· ⁊ ſemp eſt pctm̄· ſicut ⁊ ſ3m q ptinet ad doloſitatem· Tercō deū qui in ipa creatura p̄ſidet tanq̄ teſtem inuocādo ⁊ ſic ioſeph iurauit p ſalutē p barāonis· Geñ· xlij· ⁊ eccleſia iurat per ſancta euangelia· Quarto cōtingit iurare p crearā tanq̄ eam ad vſuz quam iurans inde ſperat deo impignorando ⁊ ſic fit iuramentū execratoriū vt teſtis eſt mihi de⁹ i animā meā· Tercio et quarto licituz eſſe p̄t vt ſ tactum fuit·

¶ Capitulum Quintum·

Ontra ſcd̄m p̄ceptuz· nō aſſumes ⁊c̄· peccant etiā vota frangenteſ ¶ A ¶ Vnde de voto primo videndū eſt quid ſit· Scdo quantum peccatum ſit infringere votū· Tercio de eius diſpēſacōe· Quantum ad primū notandū ſ3 mgr̄m· in· iiij· di· xxxviij· ⁊ Tho· ⁊ alios theologos· q votum eſt cōceptio ſpontanea melioris ꝑpoſiti animi deliberatione deo vel ſanctis eius firmata cū intencōne ſe obligandi· Pro cui⁹ intellectu notandū q ad licitum ⁊ completum votū plura exigunt² · que tangūtur in deſcripcōe eius· Primo eſt ɔceptio alicuius a ſpū ſancto in intellectu facta· Secūdo exigit² q nō ſit de malo· Naꝫ ꝑprie ſumptū votum nō poteſt eē de malo ibi melioris vbi preſupponitur q ſit bonū· Malum em̄ poci⁹ nō deordinat a deo· votum em̄ non eſt vinculū iniquitatis· vñ Yſi· In malis ꝑmiſſis reſcinde fidem· i turpi voto muta decretum· Vñ iudei plures q̄ quadraginta vouerūt ſe neq3 manducaturos neq3 bibituroſ donec occiderent paulū· Act· xxiij· male vouerūt· Tercio exigit q nō ſit de neceſſario a nobis alias fiendo q2 melioris· ad bonū em̄ neceſſarium puta q alias eſt p̄ceptum nobis obligamur ex alteri⁹ autoritate· ⁊ hoc ꝑprie nō ptinet ad votū cui⁹ obligacō eſt ex mera voluntate· verūtn̄ vt dicit durandus· q2 ad idem pōt quis obligari plurib⁹ obligacōibus· ideo nihil ꝓhibet quin ad illud ad quod obligamur p p̄ceptum ex alteri⁹ autoritate obligemur etiam p votum ex ꝓpria volūtate· vñ firmiter tenendū eſt q vouens cōtinentiam ⁊ cōmittens adulteriū vel ſimplicem fornicacōem peccat dupliciter videlicet peccato adulterij vel fornicacōis· ⁊ nihilominus fractione voti· q̄uis illud votum ſit large ⁊ improprie dictū

Quia votū ꝓprie dictum est soluꝫ de his que sunt in homis libertate Quarto exigitᷣ ꝙ nō sit bonum indifferens qꝛ tale vt sic nō ordinat in deū. Item ꝙ nō sit de minori bono ibi melioris boni. Ratio ē quia minus bonū respectu maioris boni habet racōem mali. et ideo nō pōt cadere sub voto inquantū est impeditiuū maioris boni. Quinto exigitur ꝙ sit cōceptio libera ibi spontanea. ex quo patet qui pn̄t vouere qꝛ quilibet pōt vouere ea que sunt in sua libertate ⁊ ea in quibus est sui iuris. vñ impuberes serui religiosi clerici ⁊ vxores in quibusdam nō pn̄t vouere ¶ ib ¶ Sexto exigitur deliberacō ibi animi deliberacōne additᷣ ad differentiā votorū que fiunt ex surreptione in quibus nō inuenitᷣ plena racō voti. an aūt deliberacō ad votum exigatᷣ. dicit Rich. Votum dꝛ a volēdo. vñ sicut in nobis est duplex velle scꝫ plenuꝫ quod est deliberatiuū. ⁊ semiplenū quod est velle ex surreptione. Sic etiam duplex est votum. quoddam habens plenā racōem voti. ⁊ quoddam surrepticiā siue semiplenam ⁊ de racōe primi est ꝙ sit factum ex deliberacōe. nō aūt de racōne scdi. Tale em̄ pōt fieri ex surrepcōne. et quia nō habet plenā racōem voti. ideo non obligat de necessario. sed tm̄ de ꝯgruo. ex eodē veniētes. et ex de iud. ad nostrā Et ideo venire cōtra tale votum. etiam ꝓpria autoritate nō est peccatum mortale. Septimo dꝛ deo vel sanctis eiꝰ. qꝛ nō est ad hoiem ꝓprie. vñ Rich. dicit ꝙ de forma voti est vt fiat deo ex. e. ti. magne. c. j. Racō est qꝛ hō in voto obligat se ad faciendū aliquod bonū. Nulli aūt alij a deo pt homo de iure obligare se totū. qꝛ sibi soli conuenit de iure potestas sup hoiem totum. ⁊ nullus pōt recipe de iure obligacōem nisi conueniat ei de iure potestas in illā rem ⁊ ideo soli deo pōt fieri votum proprie loquendo de voto. qꝛ tn̄ salus tocius homis multū ꝓmouetᷣ per oracōes sanctoꝝ ⁊ illud aliquo mō possumus. sꝫ nō plene ꝙ impetrare valemus sanctis aliquo mō conūenit potestas sup hominē totum. et ideo pōt fieri eis aliquo mō votuꝫ nō tn̄ plene racōnem habens voti. hec rich. Octauo dꝛ firmata animi scꝫ deliberacōe ¶ Primo em̄ exigitᷣ deliberacō. Scdo ꝓpositū voluntatis qd exigit deliberacōnem. Tercō ex ꝓposito ꝓcedit ꝓmissio i qua ꝑficitur racō voti. quā ꝓmissionem seu firmitatē Tho. sic declarat. Votum quandā obligacōeꝫ importat ad aliquid faciendū vel dimittendū. obligat aūt homo se homini ad aliquid ꝑ modū ꝓmissionis que est racōis actus ad quā ꝑtinet ordinare. Sicut em̄ homo imperādo vel depcando ordinat qdammō quid sibi ab alijs fiat ita ꝓmittendo ordinat quid ipē ꝑ alio facere debeat. Sed ꝓmissio que homi fit. nō pōt fieri nisi ꝑ verba vel quecūqꝫ alia signa exteriora. deo aūt pōt fieri ꝓmissio ꝑ solam interiorem cogitacōem. que vt dꝛ. j. Re. xvj. homines vident ea que patēt deꝰ aūt intuetᷣ cor. hec tho. Aliqui vt gorra. Nume. xxx. addunt intencōꝫ obligandi se ad adimplendū ꝓmissuꝫ dicentes ex nuda ꝓmissione ⁊ ex deliberacōe facta nō obligari ꝓmittētem. Sola em̄ deliberacō non fir=

mat ꝓmiſſionē quā addicōez Rich·
nō improbare videt᷑ ¶ D ¶ Dubi
tat᷑ an expediat vouere Rñ Rich·
Vouens aut vouet bona quoꝝ ob
ſeruatio videt᷑ ꝓbabiliter ⁊ ꝓpor
cionata infirmitati ſue ſpēali· aut
im ꝓporcionata Primo mō expedit
homini vouere· q̄ꝛ per hoc ampli⁹
firmat voluntatē ſuam in bono et
excludit a ſe ꝑ magna ꝑte liberta=
tem malefaciendi· ⁊ facit actū vir=
tutis latrie· ⁊ ideo vouendo mere
tur ꝓpter quod fouet· vñ pſ Voue
te ⁊ reddite dño deo veſtro· Scdo
mō nō expedit nec licet· q̄ꝛ tale vo=
tum nō haberet diſcrecōem· cum ꝑ
hoc vouens magis ſe videat᷑ illaq̄
are q̄ augere ſecuritatē de ſua ſa=
lute· ſimile dicit Tho· ij· ij· vbi pri=
us ¶ E ¶ Dubitat᷑ an meli⁹ ſit ali
quid facere ex voto q̄ ſine voto·
Rñ· Tho· ibidem q̄ ſic triplici d̄ cā
Primo q̄ꝛ vouere eſt actus latrie·
que eſt nobiliſſima virtus· illd̄ aūt
quod imperat᷑ a nobiliori virtute
melius eſt ⁊ magis meritoriū· Se=
cūdo q̄ꝛ qui vouet plus ſe deo ſub=
ijcit q̄ qui nō vouet· ſicut qui da=
ret arborem cū fructu q̄ qui darꝫ
tm̄ fructū· vt dicit Anſ· vñ ⁊ ꝓmit
tentibus gracie agent᷑· Tercō q̄ꝛ
ꝑ votum voluntas immobiliter fir
mat᷑ ad bonū· facere autē aliquid
ex voluntate firmata ad bonum ꝑ=
tinet ad ꝑfectionem virtutis· vtꝫ
ꝑ phm̄· ij· eth· Rich· racōem aſſig̃t
dicens ſic· Cū deus acceptet opus
ꝓpter opacōem tanto magis acce=
ptet opus quāto eſt ab homine ad
ei⁹ ſeruiciū ſpeciali⁹ dedicato· Pꝫ
ceteris paribus idē cum equali ſcꝫ
caritate ⁊ leticia ſpeciali⁹ dedica=
tur homo ad dei ſeruiciū ꝑ votum
q̄ ſine voto· Nam votum vt dicit
pe· de· palu· in· iiij· nō eſt ꝑiculoſuꝫ
de ſui natura ſed ex culpa nō facie
tis· ideo expediens eſt vouere Et
licet melius ſit nō vouere q̄ ꝓmiſ=
ſa nō reddere· tñ meli⁹ eſt vouere
q̄ nō vouere· ſicut melius eſt bap=
tiſari q̄ nō baptiſari· ⁊ tñ melius ē
nō baptiſari q̄ poſtmodū retrorſū
cōuerti ¶ F ¶ Dubitatur an peni=
tens de eo q̄ viuit licite alias non
completurus votū, nō q̄ꝛ non vult
frangere votum nūquid talis me=
retur Rñ· ſm Anſ· li· de ſimili· q̄
plus talis meret᷑ q̄ ſimile faciens
nō ex voto, ⁊ exemplificat de vul=
nerato cauteriſando· q̄ꝛ timens ab=
ſciſionem malaꝝ carnium ne vio=
lēter medicum ledat ſe ſpontanee
iubet ligari· quem cū vrere medi=
cus incipit· incipit turbari ligatus
⁊ nolit velit reſcindit᷑ putridū re=
cedente paſſione grās tam ligato=
ribus q̄ medico refert· Dicit etiā
pe· de pa· talis adhuc plus meret᷑
ceteris ꝑibus q̄ ſi ſine voto ſimile
faceret Primo quidem q̄ꝛ bona vo
luntas ſufficit ad meritū ſm ber·
vñ a ꝑncipio qñ vouit ⁊ nō ſoluit
tm̄ meruit quantū qñ ſine voto ſol
uit ⁊ huic merito ſupadditum eſt·
meritū iuſticie quo vult facere qd̄
ꝓmiſit· Scdo q̄ꝛ licet ſit triſticia i
hoc q̄ vouit ⁊ quedam voluntas
tñ in ſoluendo qd̄ vouit ⁊ in vene
rando votum eſt voluntariū· Ter
cō etiam videt᷑ q̄ nō demeretur i
hoc q̄ vellet nō vouiſſe· q̄ꝛ ſicut a
principio nō tenebatur vouere ſic
voto ex poſt facto tenebat᷑ ſolue=
re vel dato q̄ penitere de bono ſit
ſibi peccatum nō tamen ꝓpter hoc
impedit᷑ quin volendo bonū mere

atur maxime ſi ſint diuerſi actꝰ ¶
G ¶Nunc ſcđo videndum eſt quõ
votum liget. Vbi primo notanduʒ
ꝙ votum ligat ad faciendũ rẽ poſ
ſibilem· vñ Deu·xxiij·Cũ votũ vo
ueris dño deo tuo. nõ tardabis red
dere· qꝛ requiret illud dñs deꝰ tuꝰ
Ratio ſʒm tho·qꝛ omnis promiſſio
licita facta cũ intencõe obligandi
ſe ⁊ cũ deliberacõne ſi acceptetꝛ ab
eo cui fit obligat promittentẽ non
tm̃ ex p̃cepto legis diuine·ſed etiã
legis nature·ſed votum licituʒ eſt
hmõi promiſſio ⁊ omnẽ talem ꝓmiſ
ſionẽ recipit deus·ergo ⁊c̃·dꝛ notã=
ter poſſibilem·qꝛ ſʒm Tho·in·iiij·
Quicquid votũ impediret ſi p̃ſens
eſſet dum vouetur etiaʒ aufert ob
ligacõem voto facto. vñ ſi vouetꝛ
poſſibile iam ⁊ fit idem poſtea im=
poſſibile nõ obligat pro quanto eſt
impoſſibile·vt ſi diues voueret cõ
ſtruere eccleſiam· qui depaupera=
tus poſtea vt infra dicetꝛ·Scđo no
tandũ ſʒm Tho·vbi prius· ꝙ voti
fractio ꝓpria autoritate eſt ſemꝑ
peccatũ mortale niſi forte eſſet ra=
cõnabilis cauſa ⁊ tũc nõ poſſet ha=
beri recurſus ad autoritatem p̄lati
aut diſpenſantur aut votum cõmu
nicantꝛ·Pe·de palu·in·iiij·di·xxx=
viij·dicens·ſic primo omnis volun
taria voti fractio eſt mortalis· qꝛ
reddere ẽ neceſſitatis ⁊ tociẽs quo
ciens frangit dum tñ aſſit actus ex
terior ⁊ interior. ſecus ſi exterior
tm̃·quia pc̃tm̃ ꝑ ſe eſt in actu inte=
riori·⁊ hoc intellige in voto nega=
tiuo vt exempli grã·in illo qui vo=
uit nõ bibere vinum. ſecus in affir
matiuo puta cũ quis voueret ieiu
nare· tunc em̃ nõ quotiens ꝯmedit
tociens peccat. ſed ſolũ ſecũda vice
tercia aũt ⁊ deinceps nõ maxime ſi
nõ ex cõtemptu·ſed quaſi non repu
tans ſibi poſſibile plus illa die ieiu
nare paratꝰ ieiunare ſi iam nõ fre=
giſſet ⁊ paratus alia die integra ie
iunare pro illa. ſecus ſi in ꝯtemptũ
puta ſi omino fruſtra fregerit aut
adhuc fracturꝰ ſi nõ fregiſſet·hec
ille·De hͦ dubia ſunt apud docto=
res p̄lerti đ affirmatiuo nõ ex cõtẽ
ptu ¶ H ¶Tercõ notandũ ſʒm eũ
dem Tho·in materia de iuramẽto
ij·ij·ar·viij. Votum ex ſua racõne
eſt magis obligatoriũ ꝙ̄ iuramẽtũ
ſaltem proximo p̄ſtitum vt ſic quia
obligacõ voti cauſatꝛ ex fidelitate
quã deo debemus ſcʒ vt ei promiſ=
ſum ſoluamus. obligacõ aũt iura=
menti cauſatꝛ ex reuerentia quã de
bemus homini·ex qua tenemus ꝙ
verificemꝰ illud qđ ꝑ nomen eius
promittimꝰ ſed om̃is infidelitas ir
reuerentiã cõtinet·ſed nõ cõuertiꝛ
illud. Videtꝛ em̃ infidelitas ſubie=
cti ad dñm eſſe maxima irreueren=
tia. ⁊ ideo votum ex racõe ſua ma=
gis eſt obligatoriũ ꝙ̄ iuramentũ·
Dicitꝛ notanter proximo p̄ſtitum
vt ſic·qꝛ Rich·diſtinguit de iuram̃
to· aut em̃ fit homini·aut fit deo·
Primo mõ nõ ita fortiter obligat
ſicut votum·qꝛ obligacõ que fit đ
omni voto eſt fortior obligatione
que fit homini·Scđo mõ magis ob
ligat iuramentum ceteris paribus
Votum em̃ nõ importat niſi ꝓmiſſi
onem deo factã ex deliberacõne cũ
intencõe ſe obligandi. hoc aũt to=
tũ importat iuramentũ ⁊ addit te=
ſtimoniũ prime veritatis ad maio=
rem ꝯfirmacõnem ꝓmiſſionis ¶ J
¶ Dubitatur primo an votũ ſemꝑ
obliget ad obſeruantiã ſiue imple=

cōem. Rñ. tho. in ſcripto. quicquid
fiendū votum impediret ſi pꝛeſens
eſſet. etiam voto facto obligacōeꝫ
aufert. vñ ſi aliquid eſt poſſibile cū
vouet᷑ ⁊ poſtea fit impoſſibile tol
litur obligatio quantū ad hoc vt ſi
quis diues voueret edificare eccle
ſiam qđ poſtmodū ꝑficere ñ poſſet
pauꝑtate ſuꝑueniente nō obligat᷑
hoc tñ ſic intelligendo ꝙ ſi factus
eſt omnino impotens abſolutꝰ eſt
a toto. ſi aūt ex ꝑte ita ꝙ totū ꝑfi
cere nō pōt tunc remanet ſolum ob
ligatus ad illud quod poteſt ⁊ non
ad aliud. ¶ lꝫ Dubit᷑ ſcđo vtruꝫ
vouens votū licitū teneat᷑ ſtatim
ſoluere ipm. Rñ. ſcꝫm Rich. Obliga-
tio voti cauſat᷑ ex pꝛopꝛia volūta-
te ⁊ intencōe. vñ Leui. xxiij. Quod
ſemel egreſſuꝫ eſt de labijs tuis ob
ſeruabis ⁊ facies ſicut ꝓmiſiſti dño
deo tuo. ⁊ pꝛopꝛia voluntate locu
tus es ex oꝛe tuo. ⁊ ideo ſi de volū-
tate ⁊ intencōne vouentis ſit obli-
gare ſe ad ſtatim ſoluendū. ſtatim
ſoluere tenet᷑. ſi aūt ad certū tem-
pus vel ſub certa ꝯdicōe nō tenet᷑
ſtatim ſoluere. ſed nec tardare de-
bet vltra ꝙ intēdit ſe obligare do
Dicit᷑ eñ ibidem. ſi votū voueris
dño deo tuo nō tardabis reddere.
qꝛ requiret dñs deus tuus illud. ⁊
ſi moꝛatus fueris tibi reputabitur
in pc̄tm. Vuilhel. rod. dicit. Cū ali
quis aliquid vouit ſine cōdicōe vel
temꝑis ꝑfixione tenet᷑ illud exequi
ſtatim cū pōt niſi in vouēdo aliud
in mente habuerit tñ datur ei tem
pus ad arbitriū boni viri ad diſpo
nendum de rebus ſuis. ¶ Concoꝛdat
Tho. addens in ſcripto ꝙ ſi is qui
vouerat intrare religionem ex mo-
ra circa diſpenſaccēm rex ꝑtabi i-

ter timeret perpetuū impedimētū
tenet᷑ vlterius nō differre. ¶ L. M
Dubitat᷑ tercō an votum ſubituꝫ
minus ſcꝫ deliberatum obliget. Re
ſpondet pe. de pa. in. iiij. di. xxxviij
ꝙ votum ſubitū nō obligat ad pꝛo
miſſum. nec ad ꝑeccatū ꝑfectū. nec
ad bonum ꝑfectum vt puer qui ira
tus patri vel mgr̄o vouet vel iu-
rat intrare religionem vel bñ po-
tatus. Talia eñ qꝛ caloꝛe iracūdie
fiūt pꝛo nō facto haberi debent. ſi
verū eſt ꝙ ſic ſubito fit ꝙ non ad
ſententiam racōnis que nō requirit
magnā moꝛam tꝑis ꝑuenit. ſed qñ
ſciens eſt quid iurat vel vouit tūc
tenetur niſi cū eo diſpenſet᷑ racōe
minus plene deliberacōis. ſicut eti
am qui caloꝛe cōcupiſcentie inflam
matus aut bene potatus nō tñ per
fecte ebꝛius iurat vxoꝛem ducere.
vñ illa deliberacō temꝑis vel eta-
tis que ſufficeret ad obligaudū ſe
diabolo ꝑ moꝛtale peccatū ſufficit
ad obligandū ſe deo ꝑ votum. ⁊ ſi-
cut ex ira occidens. qꝛ ex electione
ſeu habitu nō pꝛoceſſit ſed ex paſſi
one iudiciū racōis turbante nō ex-
cuſatur ex toto quin ſit moꝛtale. ſꝫ
in ꝑte. ſciuit eñ in ꝑte quid faceret
⁊ ſic de voto in pꝛopoſito ſuo mō.
¶ M. ¶ Dubitatur quarto an ſolū
pꝛopoſitum aliquādo aliquem obli
get. Rñ. idem ibidem ꝙ ſic. in illo
caſu qñ quis intrat religionem cuꝫ
pꝛopoſito remanendi ⁊ deo perpe-
tuo famulandi. qđ equipollet voto
ſimplici ſed nō ſolenni. ex de relig.
con. vbi dꝛ ꝙ ſtatim tenet᷑ ad aliā
religionem intrare. Et quanꝙ non
ſit ligatus vi voti. qꝛ non pꝛomiſit
ſꝫ ſolū pꝛopoſuit. tñ ligat᷑ vi ſtatu
ti in religione aliqua remanere

N ¶ Dubitat᷑ quinto vtꝝ votum ſub condicōne emiſſum obligat vo uentem. ℞n̄. ẜm Rai. Condicō duplex eſt. generalis que in voto ſem per intelligi debet ꝛ illa nō exiſten te nō ligat. Exempli grā. ſi de⁹ vo luerit ibo romā ſi potero. Alia ſpe cialis puta ſi intrauero lombardiā ibo ad ſanctū marcū vel ſi fili⁹ me us fuerit liberatus de infirmitate viſitabo ſanctū iacobum ꝛ ſimilia. hec ꝯditio ſi defecerit. i. nō exiſti terit nō obligat᷑ ex voto. Alias ſic xxij. q. viij. nō ſolū ex de cōdic ap po. vtꝝ. Et hoc intelligas vbi tota voti obligacō ponebat᷑ in euentū cōdicōis aliter ſi alias fuerit in cō cauſa. vel etiam ſi fecit votum ob cauſam ꝛ publice ꝛ nō expreſſit cau ſam ſed votū. Tunc propter cōcau ſam vel ꝯſcientiā vt alia lr̄a habꝫ ꝛ propter ſcandalū tollendū tenet᷑ implere ex̄ndum voto magne. Glo. vuilhel. dicit. Concauſa eſt qn̄ non tm̄ ex vna cauſa obligauit ſe ſꝫ eti am ex alia. Exempli grā. aliquis vo uit ꝙ iret ad ſanctū iacobū. qꝛ cre debat ꝙ ibi inueniret fratrem ſuū nihilomin⁹ propter redimenda pec cata ſua in hoc caſu ꝗuis intelle xit frēm ſuū deceſſiſſe anteꝗ iter arripet. nihilomin⁹ tn̄ ire propter aliam cauſam tenebit᷑. idem intelli gas quociēſcūqꝫ voueat aliquis ex duabus cauſis vel plurib⁹ vel ſub duabus condicōibus vel pluribus ꝛ nihilomin⁹ intendit ſe obligare qualibet illaꝝ cauſaꝝ vel ꝯdicōe exiſtente. ¶ O Dubita᷑ ſexto an votum ſub ꝯdicōe factū que cōdi cō nō implet᷑ propter culpam vo uentis ſit obligatoriū. ℞n̄. Richa. ꝙ ſic ꝛ ponit᷑ expreſſe ꝑ caſum ex. de ſponſa. Sicut ex litteris. vnde cū aliquis deo vouet aliquod ſpēa le obſequiū ſi a peccato de quo tē ptatur ꝑſeruauerit eū. ſi incidat in illud pc̄tm̄. nihilominus tenet᷑ im plere votum. qꝛ ꝙ deus eū nō pre ſeruauit ab illo peccato ſtetit ꝑ eū nō ꝑ deum qui illum a peccato illo ꝑſeruaſſet ſi ille voluiſſet. ¶ D Dubitat᷑ ſeptimo. eſto ꝙ aliquis horrens ꝯmitteret aliquod magnū ſcelus qd̄ nunꝗ intendit cōmittere voueat ꝙ ſi cōmittat intrabit reli gionem quā nō vult. ſed horret in trare ꝛ poſtea illud ſcelus cōmittit nunquid tenet᷑ intrare religionem ℞n̄. Rich. ſup. iiij. di. xxxviij. ꝙ ſic qꝛ votum ſub cōdicōe factū de re bona ꝛ propter finem bonū eſt ob ligatoriū ex̄nte cōditione ſiue illa ꝯdicō ſit bona ſiue mala vt alias tenui. ¶ Q Dubitat᷑ octauo. an votum de nō vouendo aliquod niſi illud qd̄ vouetur exprimat᷑ verbo dicto vel ſcripto ſit obligatorium. ℞n̄. ꝙ ſic ꝑ arſteñ. li. j. ca. de voto Ita ꝙ ſi poſtea voueat ꝛ votū ſu um verbo vel ſcripto nō exprimat peccat. Nam tale votū eſt bonū. qꝛ voti expreſſionē in verbo vel ſcrip to habet᷑ de voto facto certior co gnitio. ꝛ precauet᷑ in vouendo p̄ci pitacō quoꝝ vtꝝqꝫ eſt bonū nihi lominus tn̄ videtur ꝙ teneat illud votum ſi alias ſit licitum. qꝛ cū vo uere ſit bonum ꝛ a ſpū ſancto ꝯſul tum ꝑ illud ps̄. Vouete ꝛ reddite dn̄o deo veſtro. ideo votum de nō vouendo nō obligat. vn̄ votum de quo propoſita eſt queſtio non obli gat ad nō vouendū ſed obligat ad exprimendū ꝑ verbum vel ſcriptū ſi cōtingeret emittere votum ¶ R

¶ Dubitat᷑ nono vtꝝ votū factū ſub cōditione inhoneſta ſit obligatorium ſtante cōdicōe verbi gracia Aliquis vouet ſe ꝑegrinaturum ad ſanctū iacobū vt proſperet᷑ in furto·homicidio vel adulterio· Querit᷑ poſt ꝙ cōmiſit furtum·adulteriū vel homicidiū vel ſimile vtrum teneat᷑ ꝑegrinari ad ſanctū iacobū Rn̄·aſtax·in ſumma vbi ꝑri⁹ ꝙ nō Sed duran·quod lib·iiij·q·penul·diſtinguit. Hoc inquit generaliter eſt veꝝ ꝙ cōditio que eſt ꝯtra naturā cōtractus tollit cōtractum et facit ipm̄ eſſe nullū· qꝛ includit oppoſicōem ad cōtratū·Conditio aūt inhoneſta que eſt ꝯtra naturā contract⁹ promiſſionis vel obligacōis pōt eſſe inhoneſta dupliciter·quia qn̄qꝫ eſt inhoneſta ⁊ illicita nō ſolū ſꝫm ſe· ſed etiam in habitudine ad illud qd̄ promittit᷑·verbi grā·ſi aliquis dicit ſic promitto deo ꝙ ſi poſſum ꝑpetrare homicidiū ego i graciaꝝactionē diei faciam miſſam ſolennem·qn̄qꝫ vero eſt inhoneſta in ſe·ſed nō in habitudine ad promiſſum·verbi grā·ſi quis dicat·ſic promitto ꝙ ſi cōtingat me peccare ieiunabo vt dimittat᷑ mihi pc̄tm̄ cōmiſſum·ſi primo mō eſt inhoneſta·votum nō eſt obligatoriū·qꝛ eſt cōtra naturā promiſſionis vel ꝯtractus·⁊ ꝑ ꝯſequens tollit obligacōꝫ Et tale votum nō pōt impleri ſine detrimento ſalutis·qꝛ illud qd̄ promiſſum eſt reddit᷑ illicitum ex circōſtantia informante in vouēdo et ſoluendo·qꝛ ſi aliquis ſoluat vt obligatus ex cōdicōe, ⁊ ꝯditio nō informat·ſic ilico oꝑtet vt ſoluat ex motiuo illicito vt patet in titulo qd̄ eſt pc̄tm̄·ſi ſcd̄o mō videlicet ꝙ cōdicō inhoneſta nō ſit ꝯtra naturam ꝯtract⁹ tūc exiſtente ꝯdicōe votum eſt obligatoriū. Rich·tenet etiam in ſcd̄o mēbro ꝙ non licet vt vouens ſe cōmunicatuꝝ ſi occidat inimicū ſuum. ¶ S Dubitat᷑ decimo·vtꝝ ſi quis votū fecit de carnibus nō ꝯmedendis·⁊ infirmetur ita ꝙ a medicis dꝛ ꝙ eſt in periculo niſi carnibus veſcat᷑ ⁊ ꝙ aliter nō pōt euadere infirmitatē. Rn̄det hug·xxxij·q·finali· nō ſolum talis de p̄cepto maioris etiam ſine precepto pōt carneſ cōmedere qꝛ eſt cauſa neceſſitatis ⁊ in hm̄oi voto ꝯdicio tacita fuiſſe videt᷑·niſi neceſſitas cogeret ⁊ p̄ceptum maioris adeſſet. ¶ T Dubitat᷑ vndecimo a quib⁹ teneat᷑ abſtinere qui vouit vel cui iniiunctū eſt ieiunare in pane ⁊ aqua. Rn̄·pe·d̄ pal·in·iiij·di·iij·Ab omnib⁹ iſtis tenet᷑ abſtinere videlicꝫ brodio expreſſo de carnibus vel piſcibus qn̄ ſunt nimis cōdēſata vel tipſa vel burreta ex ſubſtantia piſcoꝝ extracta· qꝛ hec non videntur vere aque. ¶ V Dubitat᷑ duodecimo an ſacerdos qui tenetur ex voto vel obediencia vel penitentia ieiunare vno die in pane ⁊ aqua· an eadem die celebrans debeat ſumere vini ꝑfuſionē poſt ſumptionē de calice ipi⁹ eucariſtie vn̄ pe· de palu·in·iiij·di·xij·dicit·ꝙ debet ſumere vini ꝑfuſionē qn̄ nō eſt aliā miſſam celebratur⁹ ipa die vt dꝛ de ꝯſe·eadem ꝑte·qꝛ nec votū nec penitentia nec obediēcia dꝫ imutare ritū eccl̄e ⁊ ordinacōes cōciliorum·plura alia dubia vide in ſummis ¶ X Quo ad terciū notanndū ſꝫm Tho·⁊ oēs ꝙ in voto poteſt fieri irritacō·diſpenſatio ⁊

cōmutatio. Ratio q2 votū non eſt vinculum iniquitatis nec impediti uum melioris boni. q2 pro caritate inſtitutum eſt / ſed ſepe ꝯtingit ꝙ quis malū vouit ⁊ tunc eſt irritum aliquādo quis vouit minus bonuꝫ ⁊ tunc eſt in melius cōmutandum. Sunt tres diſpenſatores votorum papa ⁊ ſuus vicarius eps ⁊ ſuꝰ penitenciarius. prelatus religionis ⁊ cui cōmittit papa ſolus pōt diſpenſare in voto religiōis ſi eſt diſpēſabile in voto ꝯtinentie. in voto crucis vel terre ſancte ⁊ ſibi retinꝫ votum ad limina ſancti petri ⁊ pauli ad ſanctū iacobum. epus aūt in aliis. Et nota nunꝙ̄ ſine alicuiꝰ prefatoꝝ autoritate quis debet votū infringere niſi neceſſitas vrgeat ⁊ ſuperior haberi nō poſſit. Ratio ē q2 nullus debet eſſe iudex in propria cauſa.

Sequitur Preceptum Tercium Capitulum Primum

PReceptū tercium ſic ponitur Exod. xx. Memēto vt diē ſabbati ſanctifices. Sex diebus opaberis ⁊ facies oīa opa tua. ſeptimo aūt die ſabbatum dñi dei tui eſt. nō facies in eo omne opus. Ubi tria tangūtur de quibꝰ principaliter agendum eſt. Primo prohibent᷑ opa q̄dam ꝑ que feſtum frangi pōt. ibi. n̄ facies in eo omne opus. Scdo iubemur ſanctificare feſtū. ibi. memēto vt diem ſabbati ſanctifices. Tercio mandatur vt laboremus certis diebus et certo feſtiuemus. ibi. ſex diebus opaberis. ſeptimo aūt die ſabbatum dñi eſt. B. Pro quoꝝ declaracōe Notandū primo ꝙ in veteri teſtamento duplicia feſta fuerunt vt patꝫ ſabbatū quod inſtitutum fuit originaliter triplici ꝺ cauſa. Primo in graciaꝝ actionē ⁊ ad deo vacandū. vn̄ Exo. xx. Sex diebus fecit deus celū ⁊ terram ⁊ ſeptimo die requieuit. i. ceſſauit a nouis creaturis cōdendis. vn̄ ſꝫm tho ij. ij. q. cxxij. Sabbati p̄ceptū erat morale ꝑtim ⁊ ꝑtim cerimoniale. Morale quia lex nature dictat deo omniū rerum principio aliquo tp̄e vacandū pocius ꝙ̄ creature. Cerimoniale aūt fuit quo ad diem ſeptimū. ideo fuit figura requiei xp̄i i ſepulcro que futura erat in ſabbato vt dicit Augꝰ. li. iiij. ſup Gn̄. ad l̄ram. Scdo in auaricie reſtrictionem Niſi em̄ deus die ſabbati feriandū mandaſſet auaricia pro acquirendis tp̄alibus nimium creuiſſet. Tercō vt laborantes famuli ⁊ ſerui licite in corpe ⁊ aīa recrearent᷑. quos immiſericordes nimis alias ğuaſſent. vtrumq3 tangit᷑ Exo. xx. vbi inter p̄ceptum illud dr̄ nō facies in eo omne opus tuum. Ecce reſtrictio auaricie in dñis. Et filius tuus ⁊ filia tua ⁊ ſeruus tuꝰ ⁊ ancilla tua iumētū tuū ⁊ aduena qui eſt intra portas tuas ecce tercium Alia hebuerūt in veteri teſtamento feſta p̄ter ſabbatū ob ſpecialia beneficia eis collata ſicut pro liberacōe ꝑ iudith facta. Itē ꝑ heſter ⁊ ſimilia. Sic ⁊ in nouo teſtamento duplicia habet eccleſia feſta. Prio diem dñicum loco ſabbati. Scdo feſta xp̄i ⁊ ſanctoꝝ in memoriā ſpēalium beneficioꝝ eccleſie preſtitoꝝ C fuit autē ſabbatum in diem

dñicū quintuplici de cā rōnabiliter tranſlatuꝫ. Primo vt ceſſante figura ſabbato paſce qñ xp̄s requieuit in ſepulcro ceſſaret ꝛ ſabbatū p̄ſente veritate ꝛ immediate tranſferretur in diem ſequentem Omīs em̄ decurſus tp̄is a creacōe vel lapſu hoīs vſqꝫ ad dñice reſurrectionis diem quedā nox fuit. Scḋo ob memoriā creacōis tocius mundi. Hac em̄ die ad lr̄am de⁹ in principio fecit celū ꝛ terram ꝛ lucē. Tercio in memoriā beneficij recreacōnis qua ꝑ paſſionē ad glorioſaꝫ xp̄s ꝑuenit reſurrectionē. Ep̄s em̄ dñico die ſolū ꝯſecrari debet vt hēr. lxxv. di. c. ordinacōes epoꝝ. Et maiora que xp̄s fecit qđammō illa die fecit mūdū creare inchoauit, ꝛ lucē de qua poſtea ſol factus eſt, vñ ꝛ proprie dicitur dies ſolis. xp̄us reſurrexit. ſpm̄ ſanctū miſit ꝛ natus eſt in mūdū. ꝛ vt Innocenc⁹ dicit, quelibꝫ dñica eſt imago dñice reſurrectōis ob quas etiam cauſas maior dei influxus in eccleſia expectari pōt q̄ alio die ſimplici ſicut ꝛ de loco ꝯſecrato credit̄ ꝙ in eo cicius hō exaudit̄ orādo ceteris parib⁹. Quarto ne iudaiſare videamur cōmune feſtū cū iudeis tenendo. ideo etiaꝫ feriare ſabbato die ſuſpectū eſſet de iudaiſmo. Quinto in figuram ꝛ memoriā future reſurrectōis nr̄e i corꝑe ꝛ aīa. D Scḋo notandū ꝙ quanq̄ nō licet feriare ſabbato niſi quis vellet iudaiſare ſicut ꝛ antixp̄s ordinabit vt dicit Grego. de ꝯſe. di. iij. ꝑuenit. tñ ſabbatū beatiſſime virgini in ſpēalem honoreꝫ cū ſit ꝑ clerū deputatū triplici de cauſa. Primo qꝛ in ſola dei matre lumen fidei ſabbato obumbratum ꝑmanſit. apoſtolis ꝛ alijs de xp̄o titubantib⁹. Scḋo qꝛ ſicut a ieiunio ferie ſexte fit tranſitus ꝑ ſabbatuꝫ ad ſolennitatem diei dñice. ſic etiā a miſeria pn̄tis vite fit tranſitus ꝑ beatam virginē ad ſtatum glorie. Tercio qꝛ ſabbato ſepe legi̇ beata virgo maria peccatoribus miraculа ꝛ beneficia p̄ſtitiſſe. Vñ legimuſ in hiſtorijs ꝙ olim i grecia a nona diei ſexte ferie velum intra quod imago virginis erat diuina virtute ſe apperiebat ꝛ ſic ꝑmanſit vſqꝫ ad nonam ſabbati qñ iteꝝ diuinit⁹ ſe retraxit. eius exemplo latini ſabbatum etiam in laudē virginis ꝯſecrauerūt. E Tercō notandū ꝙ triplicia ſunt feſta eccleſie. quedaꝫ ſunt ꝛ dicūtur p̄cipua ꝛ maiora feſta eccleſie. ꝛ ſūt dies dñicales, xp̄i feſta. beate virginis ꝛ apoſtoloꝝ. Alia ſunt feſta eccleſie ſatis cōmnia ꝑ orbem. Alia ſunt que epī ſpecialiter in ſuis dioceſibus inſtituerunt. F Quarto notandū ꝙ propter quinqꝫ multū peccant qui hoc p̄ceptum tranſgrediūtur. Primo qꝛ in veteri teſtamento pena mortis plexum eſt. vñ Nume. xv. dꝛ de quodam qui colligebat ligna in ſabbato quem moiſes ꝛ aaron recluſerūt in carcere ꝛ querentes quid ei facere deberent. Rñ. deus morte moriatur homo iſte obruat eū lapidib⁹ omnis turba extra caſtra. Miſtice aūt ligna die ꝓhibito colligit qui materiam ignis infernalis colligit talis lapidibus. id eſt duris obiurgationibus proijciēdus eſt quando in feſtis tranſgredi nō dimittit. Secundo in nouo teſtamento etiā grauiter punitum eſt. Refert em̄ Gre. j. dia. ꝙ quedam nupta marito in

vigilia ded'cacōis ſancti ſebaſtiani victa concupiſcentia a viro ſuo ſe nō abſtinuit· in craſtino aūt cū remorſu cōſcientie verecundia victa a pceſſione ſe nō ſubtraxit/ vñ i ea dē a demone publice vexari cepit· quam cū ſacerdos palla altaris iuuare vellet· eū etiam demon inuaſit ꝛ cōfudit· hanc igit² amici p incantatores iuuare pcurauerunt ſꝫ in ipis cōiuracōib⁹ legio demonū in eam intrauit ꝛ tot vocibus clamare cepit quot demōib⁹ arrepta erat· quā tñ demum ſanct⁹ eps fortunatus p plures dies ꝛ noctes orando liberauit/ Tercō qꝛ magne īgratitudinis viciū quis incurrit cū ſex dies ſibi cū magno conatu expēdit ꝛ vnū diem nō in dei honorem ꝛ ppriam aīe ſalutem ꝯſumat ꝛ cū tot dei beneficia meditari negligit/ Quarto qꝛ quodāmodo in tres pſonas diuinas· peccat in patrem cui⁹ potentia mundū creauit· in filium cui⁹ ſapientia mundum redemit· in ſpiritum ſanctū qui tali die in mūdum venit/ ꝛ in xpi humanitatem que nata tali die viſibiliter primo apparuit/ Quinto quia multum cece peccāt· feſtis enim peccantes faciunt ſicut ille qui loco ſacro peccaret qd vtiqꝫ turpius eſt ꝙ nō in ſacro peccare· tempus aūt a deo ſactum eſt· Item dedicacōem xpi i dedicationē demonis vertunt/ Item p totam ebdomodā ppter labores mūdi ſunt in aīa ꝛ i dñico die turpes ſunt in aīa· licet mūdi in veſtimentis ¶ G ¶ Quinto notandū ꝙ in genere· xij· ſunt p que feſta violari pñt· Prio peccādo mortaliter quocunqꝫ genere peccati ſꝫm/ Tho· vbi pri⁹· ꝛ Alex· de alis in ſuo· iij·

di· xviij· Leuiti· em dr· xxiij/ Omne opus ſeruile nō facies in eo ſcꝫ ſabbato· ſeruit aūt homo pctō· vnde Jo· viij· Qui facit pctm̄ ſeruus eſt peccati· vñ glo· Ambro/ Luce· xiii· di· lex in ſabbato ſeruilia opa facere· id ē peccatis aggrauari phibet Ratio eſt qꝛ peccata mortalia ꝯriantur obſeruantie feſtoꝝ inquātū impediūt applicacōem hominis ad deū qd eſt finis feſti· Et qꝛ vt dicit Tho· magis impedit² homo a reb⁹ diuinis p opus peccati ꝙ p opus licitum ꝙuis ſit corpale/ Ideo magis ꝯtra hoc pceptū agit qui peccat in die feſto peccato mortali ꝙ qui opus corpale alias licitū facit nō tñ p veniale peccatū fit violacō illi⁹ precepti· vnde Aug⁹· li· de· x· cordis/ Melius id ē minus male faceret iude⁹ in agro ſuo aliquid vtile ꝙ in theatro ſedicioſus exiſterꝫ ꝛ meli⁹ facerēt femine lanam eaꝝ in die ſabbati ꝙ tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltarēt ¶ H ¶ Et dicit alex· de alis vbi ſ· ꝙ qui peccatū mortale in die feſto cōmittit dupliciter peccat mortaliter· et incurrit reatum duoꝝ peccatorum mortalium eo ꝙ exempli grā fornicator agit cōtra duo pcepta· ſcꝫ nō mechaberis/ ꝛ ſabbata ſanctifices ꝛ ſic de piurio ꝛ homicidio ꝛc· Vñ ſequi videt² ꝙ ſic peccans fornicādo ſufficienter ſi vult ꝯfiteri oportet ꝙ dicat in confeſſione fornicatus ſum· ꝛ in die feſto feci· ſicut in ſimili furatus in loco ſacro tenet² circūſtantiam loci exprimere· qꝛ tales circūſtantie aggrauāt in infinitū· Scdo infringi pōt ſabbatū faciendo opus ſeruile· qꝛ Leui· xxiij· dr· Omne opus ſeruile nō facies i eo ſcꝫ

ſabbato ¶ Ʒ ¶ Pro cui⁹ intellectu notandū ſƺm Tho·ij·ij·q·cxxij·ꝙ pter ſeruitutē peccati adhuc quintuplex eſt ſeruitus·Vna q̄ fit peccando mortaliter de qua dictū eſt· Alia eſt que fit ꝑ op⁹ latrie quod videlicȝ ꝑtinet ad dei cultū·Et per tale ſeruile opus quis meret² in feſto nec ꝓhibetur hoc·qꝛ plus quis ad quietē ſabbati diſponit᷑·vñ etiā in veteri teſtamēto licuit ſabbato circūcldere·hoſtias mactare·ꝛ offerꝛe archā circūferꝛe iericho ꝛ ſimilia·Et hodie licet docere verbo ꝛ ſcripto·Vñ Jo·vij·circūciſiōem accepit homo in ſabbato vt nō ſolvatur lex moiſi·ꝛ Mat·iij·Sacerdotes in ſabbato ſabbatum violāt id ē corꝑaliter opantur in ſabbato Et numeri·xxiiij·dicit glo·fabri ꝛ hmōi artifices ociant² in die ſabbati·Lector aūt diuine legis vel doctor ab ope ſuo nō deſinit·nec tam cōtaminat² ſabbatū·ſicut nec ſacerdotes in templo violāt ꝛ ſine crimine ſunt·Alia eſt ſeruit⁹ qua homo ſeruit alteri vel ſibiipi·ꝛ talia opa ſeruilia ſunt duplicia·Quedā ſunt ſpūalia vt mentis exercitacō·ꝛ talia hic nō dicunt² ſeruilia·qꝛ cōueniūt homini ſƺm mentē ſƺm quā eſt homo ſeruus dei ꝛ nō homis·Vn⁹ em̄ homo nō eſt ſeruus ꝛ ꝓpri⁹ alterius ſƺm mentē·ſed ſƺm corpus·a talibus ſeruilib⁹ nō optet abſtinere in feſto quo ad illa que ſunt ꝺ ſe licita ꝛ honeſta ꝛ recta·Ex quo patet ꝙ quis nō tenet² in die feſto abſtinere ab ipis opibus ſpūalibus q̄ etiā ab ipo opante ordinant² ad tēporale lucrū aut ad aliquod hmōi tale bonū·vt ſi aduocatus in die feſto ſtudet in his q̄ die craſtina vult ꝓponere ꝓpter tempale lucrū·Et ruſtic⁹ cogitet de aracōe terꝛe ſue quam criſtina die vult arare·Talia em̄ ſƺm p̄dictā ſententiā ſancti thome nō ſunt ſeruilia ſaltem materialiter cū ſint ſpūalia ꝛ interiora·de iſtis dicit Rich·in·iij·di·xxxvij·ꝙ homo ꝑ executione hmōi actuum interioꝝ ꝛ exercicō ñ incurꝛit peccatum mortale·niſi ꝓpter eoꝝ exerciciū excludat² illa vacatio quā tunc debet cultui diuino ex neceſſitate ¶ Iᴤ ¶ Alia ſunt opa hois corꝑalia·ꝛ ſunt duplicia·Quedam ſeruis ꝓpria vtpote ad q̄ quilibet nō tenetur·ſed ad que tenentur ſerui dñis vt ſunt arare·cibos coquere·metere·ꝛ actus mechanici ꝛ hmōi·Non em̄ tenet² quilibet ſibi aut alteri ad talia extra neceſſitatē·ſed ſerui tenent² ad talia dñiſ ſuis quorū ſunt ꝓprij·ꝛ omnia talia ꝓhibebant² in veteri lege ꝑ hoc mandatū eo ꝙ cōtrariabant² obſeruantie ſabbati·quia ꝓhibent² applicacōȝ homīs ad diuina·Nunc vero in noua lege nō eſt tam ſtricta ꝓhibicio in die dñico ſicut fuit in die ſabbati·Quedam em̄ opa cōcedūtur nūc in die dñico que in ſabbato ꝓhibebant²·ſicut ciboꝝ decoctio ꝛ alia hmōi que licet neceſſaria fuerint·poterant tñ p̄ueniri·Et etiaȝ i quibuſdam opibus ꝓhibitis facilius diſpenſatur in noua lege ꝓpter neceſſitatem ꝙ̄ in veteri lege·ꝛ racō eſt quia obſeruatio ſabbati fuit figuralis·figura autem pertinet ad ꝓteſtationem veritatis quam veritatem nec in modico preterire optet·et ideo fuit ſabbatum tam ſtricte obſeruandum vt figura corꝛeſponderet ipi rei·Obſeruatio vero

dominice nō eſt figuralis cum non
ſignificet futurum ſed eſt cōmemo
racio preterite reſurrectionis xpi ⁊
repſentacio pſentis quietis aiaꝝ q̄
nunc habēt p xpi mortē· Alia racio
eſt qꝛ olim ſcḋm tho· in veteri lege
obſeruantia ſabbati ufit moralis ⁊
cerimonialis ſeu figuralis· Et ob=
ſeruancia talis ſabbati mutata eſt
in dñicū diē ordinaciōe eccleſie· ido
hodie obligamur ad obſeruāciā do=
minice nō ex hoc tercio pcepto· ſed
tm̄ eccleſie mādato· Alia vero ſunt
opa homis corpalia ꝯmunia ſeruis
et liberis ad que quilibet hō appli
cat² corpaliter q̄ de ſui natura aut
intenciōe agentis ordinant² ad lu=
crū tpale· aut ad aliqḋ bonū corpa=
le tanq̄ ad finez ppriū et immedia
tum· vt ſunt oēs actus mechanici
cultura agroꝝ vinearum et ſimilia
mercatura placitacio iudicia cōten
cioſa et ſimilia· Iſta eccleſia deter=
minauit eſſe ſeruilia ⁊ ſtatuit ea in
diebus dñicis et in alijs feſtiuitati
bꝰ ab vniuerſali eccleſia inſtitutis
nō eſſe exercenda niſi vrgeat neceſ
ſitas aut ſuadeat pietas· vt patz de
cōſe· di· iij· rogaciōes· Et xv· q· iiij·
et ex· de ferijs· c· omnes· L Ter
cio infringit² feſtū p hoc q̄ aliqui
nō legittime pp editi negligūt audi
re miſſam quilibet em̄ xpianus ex p
cepto primo tenet² ad deū actuali=
ter diligendū· Et videt² ſcoto· in iij
di· xxvij· q̄ hoc fit diebus feſtiuis
ita q̄ omni die feſtiuo et potiſſime
diebus dñicis et principali² feſtis
teneat² ſe homo recolligere et deū
ſup oīa actualiter diligere· et for
te hoc determinat diuinū mandatū
illud ſabbata ſanctifices vt vnu=
quiſq3 maneat apud ſe recolligēdo
ſe et aſcēdendo in deū ſuū· Et eccīa
ſpecificat hoc quātū ad miſſam au=
diendā die dñico· de ꝯſe· di· i· miſ=
ſas· M Quarto infringit² per
eos qui nimis tarde in vigilia feſti
laborant opa phibita et qui in die
feſto nimis cito laborāt nō ſcʒ ter=
minato feſto· Qñ aūt quis teneatur
feſtū incohoare vel terminare· Rñdz
Raī· q̄ regulariter a veſpera in ve
ſperā· extra· eo· omnes· feſtoꝝ tam
iniciū et finis iuxta eoꝝ qualitatez
et iuxta diuerſaꝝ regionū ꝯſuetu=
dines cōſiderari debēt· Et ſicut ma=
gnitudo dierum exigit celebrari ſic
prius incipe et tardius debere ter=
minari vera raciōe videt² ex· e· qm̄
Quinto offendūt pdicaciōem in fe
ſto nō audiētes vel irridentes eos
qui audiūt vel alios de ſermōe tra=
hentes et in ſermōe dormiētes· ma
gna em̄ eſt negligentia cibū corpis
per ſex dies querere et aīe cibū per
vnā horā faſtidire· nullus em̄ pōt p
cepta intelligere niſi diſcat· pdica=
tor aūt eſt doctor dei pceptoꝝ· Sex
to offendūt ſupbi veſtitu ſupfluo
pompoſo haſtiludijs et ſimilibus·
Septimo vendētes auare et emen=
tes mercatores et inſtitores· Octa=
uo luxurioſi cultu veſtiū ſertis· ta=
ctibus· cantibꝰ et verbis potiſſime
choreis inſiſtendo vt cōpleāt luxu=
rioſam voluptatē· Nono guloſi po
taciōibus vel cōmeſſaciōibus ſe in
gurgitātes et fercula nimis lauta
pcurātes Decio iracūdi litigioſi ⁊
luſores· Vndecio iudicijs pſidentes
ſine cā vel pietate· Duodecimo ac
cidioſi qui diuinū cultū ad quē te=
nent² puta ſermōes miſſaz ⁊ ſimilia
faſtidiunt et triſte audiūt Et ſic pa
tet de phibitis in tercio mandato·

Capitulum Secundum·

SEcundo videndū erit de
iſto ꝙ mādat affirmati
ue vidlicʒ A Memē
to vt dieʒ ſabbati ſancti
fices·nō em̄ ſufficit a ſenſibilibus
abſtinere·ſed oportet cultui diuio
ſe applicare·Vbi notandū ꝙ feſti-
uitas ſanctificatᷣ nouem modis
B Primo in audiendo miſſam et
diuina officia deuote·Qui em̄ vt
Rich·di·obmittunt audire miſſam
peccant grauiter niſi ſint ex aliqua
rōnabili cauſa legittime excuſati·
vnde dꝛ de ↄſecra·di·j·miſſas·Die
dn̄ico ſecularibus et a forciori cle-
ricis dicit archi·totas audire ſpe-
ciali ordine p̄cipimus·ita vt an̄ be-
nedictionē ſacerdotis egredi popu
lus nō p̄ſumat·qd̄ ſi fecerint ab ep̄o
publice confundantᷣ·id ē grauiter
corripiantᷣ vſqʒ ad ruborem vel ex
cōmunicentᷣ Apparatus ibi dicit
hoc ſup miſſas p̄ceptum eſſe·vnde
qui diebus dn̄icis miſſas nō audiūt
cōtra hoc p̄ceptum faciūt qꝛ deum
nō ſuper oīa diligūt ī feſtiuitatibꝰ
dn̄icis et ſimilibꝰ nō excuſentᷣ vt ſ
dictū eſt·p̄·j·c·v·g·Et dn̄t ibi deū
ſup omia diligere·Scd̄o ſanctifica
tur feſtū p audiēciā et lectionem et
collacionē verbi diuini in ſermone·
Tercio audiendo vel ab audiētibus
querēdo quis excomunicetᷣ q̄ feſta
et que ieiunia ſint neceſſario p eb-
domodā celebrāda et tenēda·Quar
to cōſcienciā emūdando·rimari em̄
tūc attenciꝰ deberet xp̄ianus quali
ter deum offenderit p ebdomodam
et cōteri·ſatiſ factiōem p peccatis
exequi et facere bona ſimilia·vnde
grego·in regiſtro·Dn̄ico die a labo
re terreno ceſſandū eſt atqʒ omnino
orōibus inſiſtendū vt ſi quid negli
gentie p ſex dies agitᷣ die reſurre-
ctionis dn̄ice expietᷣ Quinto atten
te meditari debet homo diuina be-
neficia ſibi ſingulariter et alijs cō-
muniter miſericordiſſime collata q̄
ſunt tam innumerabiliter multa et
tam ineſtimabiliter magna vt ingē
tem flāmā caritatis accendere ha-
beant in corde meditātis et ſic gra
cias agere debet p talibus et p vir
tutibus ſi quas fecit·meditetᷣ gau
dia patrie·penas inferni·et miſeri-
as mundi vt ſic ſuſpiret ad eterna·
Exemplo illius qui legit p totū tp̄s
vite ſue in tribus libris quoꝝ pri-
mus erat rubeus in quo legit cari-
tatem et paſſiōem xp̄i et ſanctorum
Scd̄s erat niger in quo legit penas
inferni·Tercius aureus in quo le-
git gaudia celi ꝛc̄·Sexto debemus
orare deū beatā virginē et ſanctos
ab eis velut paupes ſuffragia men
dicādo cōtra vulnera aīe et contra
hoſtem corpis et aīe·Septimo pro
indulgēcijs debemꝰ ambulare ſi de
uociōi cōgruit vel quiete in vno lo
co p caritatis augmēto pſeuerare·
Octauo opa miſericordie corpalia
implere in leproſorijs in hoſpitali-
bus apud etiā alios paupes nō mi-
nus ꝙ xp̄m viſitādo qui ait Qd̄ vni
ex minimis meis feciſtis mihi feci-
ſtis·Nono opa miſericordie ſpūa
lia cōplere informando de auditis
vel lectis in ſcriptura in moribus
ancillas famulos incolas domꝰ ma
ritū et pueros qui talia ignorant
quia in defectu talium magna ceci-
tas in eccleſia cauſatur C Se-
cundo notandum ꝙ ſeruile opus
factū ī feſto excuſare pn̄t tria alioꝝ

a toto aliqn̄ a tanto· primo neceſſitas·ſcd̄o pietas·et tercio op̄is paruitas·Pꝛio excuſat neceſſitas qꝛ legem nō habet et fit multipliciter· Primo excuſat qn̄ imminet p̄iculū vite p incurſum hoſtiū tūc licitum eſt pugnare pro ſua aut cōmunitatis neceſſaria defenſiōe ſicut fecit machabeus·j· math·ij·ſic in bello iuſto licet facere foſſata et muros reꝑare· Scd̄o ſi homo eſſet in tali neceſſitate cōſtitutꝰ q̄ ꝑpter defectum neceſſarioꝝ corpis eſſet in p̄iculo amiſſiōis vite nec poſſet aliunde ſuo defectui ſuccurrere·tali eſſet licitū qd̄cunqꝫ opus ſeruile exercere p vita ꝑpria cōſeruanda aut alterius·ideo math·xij·xp̄us excuſabat diſcipulos qui ꝑpter neceſſitatem cōfricabant ſpicas manibus in ſabbato D Tercio ſi imminerꝫ homini neceſſitas egritudinis corporalis pōt in feſto licite op̄ari opꝰ corp̄ale ꝑtinens ad ſalutē corporis ꝑpꝛij vel alieni p̄curandā·ideo medici poſſunt medicare ⁊ infirmi medicamen recipe·vn̄ xp̄c ioh·vij·arguendo iudeos dicit mihi indignamini q̄ totum hoiem ſaluū feci in ſabbato ſicut em̄ bibimus et cōmedimus in feſto ꝑpter ſalutē·ſic et medicamen apponi pōt·vn̄ grego· ad ciues romānos et ponit᷑·de ꝯſe· di·iij·ꝑuenit·Ad me p̄latum eſt a p̄uerſis hominibus vobis p̄dicatū eſſe vt die dn̄ico nullus debeat ſeruari· Et ſiquidem p luxuria et p voluptate quis lauari appetit hoc fieri nec reliquo quolibet die cōcedimus ſi aūt p neceſſitate corpis hoc nec die dn̄ico ꝓhibemus·et Archi·di· ſemp p neceſſitate ergo nō licet lauari in feſtiuis diebus niſi neceſſitatis cauſa Eadem rōe nec minuere ſanguinē nec barbam radere nec vngulas ſcindere pannos aūt et calceamenta induimus his diebus ea neceſſitate qua et cōmedimus hec ille E Quarto ſi immineat neceſſitas vitandi rei exterioris damnū vt ſi iacentibus ſegetibꝰ in agro·aut feno in pratis et immineat tempeſtas que talia corrūpat·aut multū deterioret·aut forte abducat a ſole ſepe rata nō ſunt ꝓhibendi dn̄i rerū tollere in feſtis et indemnitati ſue p̄cauere vel adhuc ſtantibus vuis i vitibus·⁊ ſup̄ueniat frigus deſtruēs aut ſi eſt veriſimilis timor de incurſu hoſtiū qui alio die hm̄oi res deſtruerent vel auferrent ·aut etiam hoies circa collectiōem talium reꝝ capent vel occideret tūc licet op̄ari dicit hoſtieñ·ne in modico momēto pereat cōmoditas celeſti ꝓuiſione cōceſſa patent illa p xp̄m Math· xij·dicentē·Quis ex vobis hō qui habuerit ouem ⁊ ceciderit ſabbato in foueā nōne tenebit et leuabit eā In ſimili em̄ caſu licitū eſt ex indulto eccleſie dn̄icis et feſtis diebus p̄ter q̄ in ſummis et maioribꝰ feſtiuitatibus·alleca piſcari·ceruiſiā inuaſari ⁊c·ex· de ferijs·c·licet· f Quito excuſant᷑ ſerui ⁊ ruſtici qui iuſto metu cōpellunt᷑ a dn̄is ad laborandū feſtis diebus nam ſi ſine cōpulſione p labore impetunt᷑ non dn̄t dn̄is obedire qꝛ non eſt licitum nec honeſtū·dn̄i tn̄ grauiter peccāt ſimiliter qui adducūt in feſtis cenſus dn̄is ſine cōpulſiōe vel neceſſitate aliqua p̄tacta ſupiꝰ ad finē iſtū vidlicꝫ vt alijs diebꝰ ꝑpꝛijs ⁊ ꝯſuetis laboribꝰ vacēt n̄ oino excuſant᷑ niſi arta ncitas ꝯpellat· Similiter

regulares ⁊ ſacerdotes qui i dñicis dieb⁹ abſq₃ neceſſitate quadrigāt aut hmōi alia faciūt q₂ alios corrū pūt exēplo ⁊ ſimilia alijs faciēdi oc caſiōꝫ dāt ſimiliter excuſant᷑ vecto res merciū ad nūdias remotas vel ad loca remota·aut aliaꝝ rerū ſi ſi ne graui incommodo non poſſunt diebus feſtiuis vacare ab eundo aut quadrigando·idem videtur de curſoribus qui ex cauſa racionabili et neceſſitate diebus feſtiuis ad lo= ca remota ambulāt et ſine graui in cōmodo ſuo aut alioꝝ vacare non poſſent G Sexto excuſari pñt munitores et vectores ꝑegrinorum ⁊ ſufferratores equoꝝ qui talia fa ciūt in feſtis·ſi hec principaliter fa ciūt ꝓpter neceſſitatē eoꝝ ꝑ qui= bus faciūt talia et tūc etiā licite re cipiūt ſalariū ꝑ laboribus ſuis·Si vero faciūt talia in feſto principa= liter ꝓpter queſtū aut ꝓpter impro bam cupiditatē lucrādi nō videtur quō debeāt excuſari ſed illi qui eos de talibus requirūt excuſant᷑ ſi ra= cionabilē hñt cauſam et neceſſariā et alias ſibi nō poterant ꝓuidere· Hec oīa et illa in quinto membro dicta ſunt ſentencialiter ·wilh· in glo·Rai·Septimo qui vadunt ad mercata que fiūt dñicis diebus et alijs feſtis maxime p̄cipuis ſi quis faciat hoc nō cōſuetudinarie ſ₃ ali= quādo et ꝑ aliqua neceſſitate· non credo dicit idem ꝙ peccet mortali ter ſi aūt hoc ducat in cōſuetudinē ⁊ faciat ex cupiditate lucrādi ſicut faciūt mercatores qui ꝓpter freq₃ tanda mercata aut nūdinas vix aut nunq̄ intrāt eccleſias ſuas credo ꝙ peccāt mortaliter ·mercata tñ q̄ fiunt ex victualibus neceſſarijs ad

quecūq₃ diē feſtū de pane vino car nibus et hmōi nō credo illicita eſſe aut de facili ꝓhibenda·dum tamen ſe ꝓpter hoc nō ſubtrahāt a diuio ſeruicio· hec wilh·ibidē H S₃ cum dictū ſit ꝙ poſſit indulgeri ho minibus vt in diebus feſtis laborēt cum neceſſitate artant᷑·Quereres quis dabit licentiā iſtam· Rñ·ſ₃m wilh· ꝙ eṗs loci ſi commode adiri poſſit alias ſufficit ſimplicis ſacer= dotis diſpenſacio diſcreti tñ poſſet etiam eſſe tāta neceſſitas et tam no toria ꝙ autoritate ꝓpria poſſent facere ſed ꝑ quāta neceſſitate lice= at opari in feſtis hoc pocius ad ar bitriū boni et diſcreti viri limitan= dum eſt q̄ꝑ aliquā doctrinā gene= ralem determiandū I Scdo ex cuſat i ſeruilibus opib⁹ i feſtis pie tas opis multipliciter· Primo arare agros paupeꝝ aut eis quadrigare vel eis alio mō laborare ſi eīn dicit idem ibidē in dieb⁹ dñicis aut alijs maioribus ſolennitatibus ſc₃ feſtis xp̄i beate virginis et in dieb⁹ apo= ſtoloꝝ talia faciāt nō videt᷑ licitū ſed ceteris feſtiuitatib⁹ licet ſequi cōſuetudinē regionis quā ſcit eṗs loci et nō reprobat ſi aūt dubitatur an ſciat eṗs loci et ſuſtineat·recur rere debet ſacerdos ad eṗm vt ſup hoc ab eo certificet᷑·Ad hoc autē vt talia licite ſuſtineant᷑·aut licite fiāt optet ꝙ ꝑ hmōi laborē non re uocent᷑ laborātes a diuis audiēdis q̄ tenent᷑ audire ⁊ ꝙ talia principa liter fiāt ꝓpter deū·⁊ ñ ꝓpter affe ctū carnalē aut ſpe remuneraciōis terrene·i paſtu etiā hoim ⁊ aīalium laboraciū ⁊ ꝙ neceſſitas pauptatis illi⁹ cui talia fiant hoc videat᷑ exi gere ſicut etiam exceptis ꝑcipuis·

feſtiuitatib⁹ credo ꝙ niſi ſit ꝓhibi tū aut ꝯſuetudini ꝯtrariū liceat ali quid oꝑari circa edificaciōem eccle ſiaꝝ et ſacroꝝ locoꝝ et ad op⁹ mi-niſtroꝝ eccleſie paupeꝝ p̄ſerti eoꝝ qui redditus nō habēt ita tñ ꝙ la-boꝛ nō ꝑueniat ad multā fatigatio nem et tediū ex diuturnitate labo-ris qꝛ nō credūt ꝙ debeāt in eis la boꝛare ꝑ totā diē· nec ad multā fati gatiōem nec debēt ꝓpter hmōi la-boꝛē obmittere audiciōem miſſe in tali feſto nō eñi debēt dimittere id ad quod tenent² ꝓpter aliud ad qḋ nō tenent² hec di· wilh lz Tercio excuſat interdū ſeruilitatē opis modicitas· vnde dicit idem ꝙ licet nō ſit licitū ſcribere aliqḋ grande i die feſto· vt de ſexterno ad ſexter-nū ſicut nec licet alia oꝑa ſeruilia oꝑari· Scolares tñ lectiōes ſuas quas nō poſſunt ſine ſcripto memo rie ꝯmendare ſcribere pñt· Simili ter ſermōes quos ſtilo aut plumbo notauerūt ſcribere poſſunt vt cre-do puto etiam ꝙ ſtudendo quis in aliquo libꝛo poſſit coꝛrigere· ſi ali-quid coꝛrigendū ſ.t· locare aūt ope ras ſuas aut alienas cōducere die-bus feſtiuis ꝓpter coꝛrigendos li-bꝛos nō eſt licitū· Et ſicut dicitur de coꝛrectiōe libꝛi ſic pōt de laboꝛi bus alijs intelligi vt ſi quis nō intē cione oꝑandi ſed alias vt foꝛte de ambulando tranſiret in die feſto ꝑ vineā ſuā aut agrum et tranſeūdo purget modicum qḋ ꝑ incurā māſe-rat purgandū aut reꝑat modicum de ſepe que in aliqua ꝑte rupta aut inclinata fuit au t iuxta vites eri gat vnū palum vel duos inclinatos aut aliud paruū faciat qḋ ſic tranſe undo occurrat faciendū· hec wilh·

L Tercio quereret quis vtruz xp̄ianus toto die feſtiuo obligatus ſit habere animū recollectū ⁊ ſe ex ercere in ſupꝛa notatis nouem exer cicijs· Rñ· ꝙ licet illud eſſet bonuz nō tñ eſt homo ad hᵒ obligat⁹ vir tute illius p̄cepti imo in multis ca-ſibus pōt ſe occupare exercicio oꝑe rum exterioꝝ eū a talib⁹ diſtrahē-ciū vt cum neceſſitas vrget aut pie tas ſuadet· imo dicūt aliqui docto-res vt cancellarius modernus ꝙ i die feſto pōt hō ſibi aſſumere aliꝙ̄ recreaciōem ſpaciū vel ſolaciū· dū modo hoc ſit ſibi honeſtum· et tali-ter fiat vt nō cōmittant² illa pc̄tā ꝑ que offendit² deus· et potiſſime moꝛtalia vt ſunt ebꝛietates ꝑiuria rixe· deſideria carnalia verba oꝑa aut carmina luxurie ꝛc̄ ſimilia que i diebus feſtis ſunt duplicia peccata Idem de choꝛeis· ille vero autoꝛi-tates ſanctoꝝ que ſonāt ꝙ in die-bus feſtis nihil niſi oꝛacōni vt deo aut hmōi vacandū ſit· vt di· Alex· de hal· in ſuo· iij· diligende ſunt ꝙ nihil cōtrariū vacaciōi diuinoꝛum aut quod hmōi vacaciōez impediat agendū eſt vt ſunt oꝑa ſeruilia pꝛo hibita vbi nō neceſſitas vrget nec ſuadet vtilitas· vnde Tho· dicit in iiij· di· xxxij· ꝙ licet nō teneat² hō toto die feſto oꝛare et om̄ibus ho-ris tenet² tñ ſe toto die conſeruare idoneū ad oꝛandū· Et addit ibidem ꝙ actus matrimonialis licet care-at culpa tñ qꝛ racionē depꝛimit pꝛo pter carnalē delectacionē et hoiem ad ſp̄ualia tendere nō ſinit iō i die bus feſtis et alijs in quibus eſt p̄ci pue ſp̄ualibus vacandū nō licet pe-tere ꝯiugale debitū· Exemplū vid paulo ī· gre· di· l· pñtis p· c· l· f·

Capitulum tercium ·

TErcio ad hoc mādatum memēto vt diē ſabbati ſanctifices reducit᷑ reuerēcia et ſanctificacio ſeptem ſacramētoꝝ noui teſtamenti· Sicut em̄ ſanctificant᷑ tempus et locus· ita ſanctificari debēt· vij· ſacramēta de quibus in ſequētibꝰ dicet᷑ lacius quātū ad ea q̄ ſunt neceſſaria ¶ Vbi primo notādū ꝙ ſꝫm Hugo· de ſancto victore· et mgr̄m di·j·quarti· Sacramīta ſunt inſtituta ꝓpter vulnera peccatoꝝ ſananda· Eſt em̄ eccleſia velut apotheca vel domꝰ prudentiſſimi medici ꝯtra om̄es infirmitates antidota ſufficiētia cōtinens vbi infirmus eſt peccator medicus eſt xp̄s· miniſter medici eſt ſacerdos ·antidotū eſt virtus ſacramētoꝝ· ſed vaſa antidoti ſūt ſenſibiles forme vij ſacramentoꝝ ¶ Scd̄o notādū ꝙ tm̄ ſeptem ſunt ſacramēta noue legis qꝛ ſꝫm Tho· ſeptē ſunt vulnera quibꝰ grauiter hic infirmamur tria ſunt peccata· quatuor ſunt penoſe occaſiōes peccatoꝝ et ſequele Primū malū eſt peccatū originale· cōtra qđ eſt baptiſmus· Scd̄m eſt veniale peccatū cōtra qđ eſt appropriate inſtitutū oleum extreme vnctiōis· Terciū eſt mortale peccatuꝫ cōtra qđ eſt penitētia ·Quartū eſt infirmitas ad bonū ꝯtra qđ eſt cōfirmacio· Quintū eſt ignorātia veroꝝ cōtra qđ eſt ordo qꝛ ordinatus debet eſſe doctus vt poſſit docere Sextū eſt cōcupiſcentia effrenis · cōtra qđ eſt matrimoniū· Septimū eſt affectio ad terrena caduca cum tepore vel torpore inordinato contra qđ eſt eucariſtia vbi viſibiliter deū videndo ad inuiſibilia rapi et accendi imitamur ¶ Tercio notandū ꝙ ſeptem ſacramēta eoꝝ efficaciā et virtutē hn̄t a diuerſis diuerſimode· Primo a deo principaliter· qꝛ deus ſolus graciam creat et peccatū dimittit· Scd̄o a paſſione xp̄i tanꝙ a cauſa meritoria· nā xp̄c in primo inſtanti ſue cōcepciōis ſe patri obtulit pro redempciōe generis humani que oblacio conſumata fuit in cruce que oblatio qꝛ ex ſumma caritate ꝓceſſit ⁊ a ſummo nobiliſſimo filio dei· idō acceptiſſima fuit patri· Et ad illud loquit᷑ beatus augꝰ· xxij· de ciui· dei circa pri· vbi dicit· de xp̄i latere fluxiſſe ſeptem ſacramēta huiꝰ aūt paſſionis meritū hodie eſt in accepcione patris et cōmunicat᷑ volenti ſacramētum aliqđ recipe ·lex em̄ diuinitatis eſt ſꝫm Anſꝫ· Cur deus homo ꝙ pro nullo peccato cū ſit infinitum malū deus placari vult niſi ſibi offeratur maius bonū ꝙ peccatū malum eſt et hoc fit qn̄ patri xp̄c paſſus offert᷑· illud videt᷑ velle apoſtolus· Ro· v· vbi abundauit delictum ſuꝑabundauit et gracia· vnđ etiā in paſſiōe xp̄i omnia ſacramenta preſentata fuerūt Baptiſmus in aqua lateris eucariſtia i ſanguine lateris· cōfirmacio in aggreſſu terribiliſſime mortis· penitētia in lacrimis xp̄i· ordo qꝛ fuit hoſtia ⁊ ſacerdos· Matrimoniū in generacōe filioꝝ eccleſie ꝑ apcionē lateris· vnctio extrema in effuſiōe ſanguinis multiplicis· Tercio habēt efficaciaꝫ a fide eccleſie ſine cuiꝰ fide collata nō valerent· Quarto a caritate ſuſcipientis quedā hn̄t maiorē

efficaciam ⁊ hoc vltimū ſcʒm ꝙ maius eſt ſcʒm hoc etiā plus haurit de medicina vaſoꝝ gracie·iuuat autē miro modo receptio ſacramentoꝝ hoīes qꝛ vt cōmuniter dicūt doctores vim hn̄t ex ope opato id eſt ex virtute ipoꝝ ſignoꝝ ex pacto xp̄i et fide eccleſie· Et in ſacramentis datur gr̄cia ⁊ nō exigit ꝙ homo ſe ſemꝑ diſponat ſed exigit ꝙ homo gracie ſe nō opponat· Quo ad ſatramēta in ſpeciali ꝑmo de baptiſmo ſunt tria ſcienda· Primo quē fructū deus ꝑ hoc ſacramentū nobis dederit· Scd̄o que fieri dn̄t a cōferētib⁹ hoc ſacramētū tercio quis teneat ſcire talia· de p̄o ponunt qnqꝫ fructus· Primus eſt remiſſio pc̄ti originalis qꝛ ſicut oēs in adam moriunt·ita omnes i xp̄o viuificant ·ſ· ꝑ baptiſmū·j·Coꝝ·xv· Secūdo dant oēs virtutes videlicet caritas·ſpes·fides· iuſticia·tꝑantia·prudentia· fortitudo· vt determinatū eſt in cle·de ſum·tri·⁊ fi·catho·Tercio caracter ſpecialis imprimitur aīe·qui cedit in gloriā perpetuā beati et in cōfuſionem eternam dampnati de quo caractere determinat ab innocencio ex·de bap·et eius effectu·c· maiores Quarto omnis pena peccatoꝝ relaxat qꝛ ꝑ baptiſmū homo cōſepelit xp̄o paſſo et regenerat ſcʒm apo· Cōſepulti em̄ ſumus xp̄o per baptiſmū in mortē· Quinto ianua celi baptiſato apperit i cui⁹ ſignū celi apti ſunt ſuꝑ xp̄m baptiſatum· Luce·iij·Que aūt fieri debeāt a ſecularibus qn̄ baptiſare eos oportꝫ Sciend ꝙ tanto caucius hic debēt ꝓcedere quāto maior videlicet infiniti boni perpetuo fruendi defectus pōt cōmitti per vnū verbum additū vel ſubſtractum·Primo ibi videant vt materia ſit apta videlicet vt ſit aqua elementaris pura ⁊ naturalis·Ex quo patet ꝙ apta materia ſunt aqua pluuialis·maris·fluminis·ſtagni·putei·vel fontis·⁊ aqua reſoluta ex roꝛe·pruina niue·grandine·glacie·⁊ fieri nō p̄t in aliquo alio liquoꝛe vt vino ceruiſia·vrina·medone oleo lacte brodio expreſſo de piſcibus vel carnibus·roſacea ſublimita ſeu alchimica·ſudoꝛe·ſaliua·nec de burreta extracta de ſubſtantia piſoꝝ·nec in niue·glacie·grandine·⁊ pruina·niſi ſint reſoluta· Dubiū autē eſt an baptiſet quis in lixiuio·tipſana extracta de ſubſtantia oꝛdei· balneo ſulfureo ⁊ lutoſa aqua· Secūdo videatur vt forma ſit debita quo ad ea que ſunt de neceſſitate ſacramēti·⁊ etiam de neceſſitate vitandi pc̄m· forma autē baptiſmi quam tenet romana eccleſia eſt iſta Ego baptiſo te in nomie patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti· Et habe ex de baptiſmo ⁊ eius effectu·Si quis·Et ꝑtermittit ꝓpriū nomen·videlicet Iohānes vel Catherina·de ritu romane eccleſie·Sed p̄cedentia oīa nō ſunt de neceſſitate ſacramenti· Amen vero nō eſt d neceſſitate baptiſmi· nec de eſſentia ſacramenti· nec de neceſſitate precepti·niſi vbi ɔſuetudo ꝑticularis hoc hꝫ qꝛ vniuerſalis ɔſuetudo hoc nō hꝫ nec ē d̄ forma xp̄i·licꝫ li ego ſit d̄ neceſſitate nō ſacramēti·ſed p̄cepti eccleſie vniuerſalis· In li baptiſo enim prima pſona intelligit·Et eſt ſemper regula iuris ꝙ mutatio quocūqꝫ mō fiat in forma eccleſiaſtica ſa

cramentoꝝ obligat ad ꝑctm̄ niſi ex impotentia vel ex neceſſitate fiat· Et cōſuetudo eccleſie ligat vt ſtatutum· ſicut ⁊ cōſuetudo populi ligat vt lex· Quis aūt ſcire teneatur hanc formā dicit pe·pal·in·iiij·di·v·formā baptiſmi forte nō oīs ſcire tenent² niſi quibus incumbit ex officio vt curat⁹ vel obſtetrix cui ſepe incumbit· Et non ſolū pn̄t ſeculares in caſu neceſſitatis baptiſare ſed debēt·qꝛ ſi nō occurreres morti corpis cū poſſes·eſſes reus mortis· Sic multomagis ſi non ſuccurras morti aīe·vn̄ ſi hoīes appetunt diuicias corpales vt dent elemoſinas cur nō appeterēt plus diuiciaſ ſpūales videlicꝫ ſcientiam vt dent ſpiritui elemoſinas q̄ maiores ſunt Aduertendū tn̄ ꝙ ſi nō ſit piculū de tardacōe baptiſandi debet quis expectare idoneū miniſtrū·qꝛ ſolus ſacerdos habet ex officio baptiſare·nec alteri licet niſi in neceſſitate·tn̄ quādoqꝫ ſua ꝯſcientia dictabit ei ꝙ puer eſt in piculo moriēdi anteꝙ̄ veniat potens ⁊ volēs ⁊ debens baptiſare·ipe nō ſolū pōt·ſed etiam debet eum baptiſare ſi ſciat formā baptiſmi· Et ſimplices debēt querere a litteratis an bene baptiſauerint·vel an debitam formā ſciant· In piculo etiā ſi ſolum manus vel aliud membꝝ naſcit²·baptiſandū eſt ſꝫ thō·et plures alios·⁊ ſꝫm Scō·in cimiterio ſepeliendum·hec ille· f Tercō baptiſans debet attendere vt ſimul ſit ablutio in aqua·⁊ forme ꝓlatio·vn̄ dicit Aug· ſup Johēꝫ·omē·viij· Accedat verbum ad elementū et fit ſacramētū Nō aūt accedit rite ſaltē niſi fiat ſimultas talis·qđ declarat Scō·dicens· Noluit xp̄us nos obligare ad tam ſubtilem ſimultatē quā vix hō poſſet pcipe vel ſeruare· Siue em̄ ſacerdos prius immergat vna immerſione vbi moris eſt ter mergere ⁊ poſtea incipiat verba cū ſcda immerſione·ſiue pri⁹ incipiat verba ⁊ dicat ego baptiſo te immergat· aut aſpergat ī caſu cū verbis ſeqn̄tibus ſufficiens eſt ſimultas·dummodo tn̄ ꝓlatio nō finiat² ante inceptionē ablutionis nec ablutio ante inceptionem ꝓlationis· Quarto quiſqꝫ baptiſatus in ſe ⁊ in ſuis cōtinue meditari debet quid ꝓmiſerūt patrini ꝓ eo ac ſi met baptiſatus ꝓmiſiſſet vīdlicꝫ reſignare diabolo ⁊ pompis ei⁹· Et licꝫ il ud nō ſit ꝓprie votū·qꝛ eſt de neceſſarijs Certum tn̄ eſt baptiſatum grauius peccare ꝙ̄ nō baptiſatū ceteris paribus· G Quinto videndū eſt vt leuans non ſit monachus· Item vt nō ſit cōſanguineus vel affinis vt dicetur de ꝯfirmatione· Itē vt ſit vnus niſi cōſuetudo obſtet· Ex p̄miſſis oībus patet ꝙ baptiſm⁹ conſtituit xp̄ianū vt familie xp̄i aſcribat²·vt dei filius adoptiuus ſit ſed p confirmacōnem militibus xp̄i aſcribitur

Capitulum Quartum·

SEcundū ſacramentū eſt ꝯfirmacōis·cui⁹ fruct⁹ ſunt tres principales A Prim⁹ qꝛ caracter ſpecialis aīe imprimit²· Ratio ē qꝛ cōfirmatio ē ſacramētū quo homo deputat² ad aliquod ſacrum·puta ad ꝯfeſſionē fidei ⁊ cōſtantem eius defenſionē· vnde ⁊ in

fronte reſpicit᷑ hoc ſacramentũ ꝑ
impreſſionē ſigni crucis epõ dicen
te·ꝯſigno te ſigno crucis ne erube
ſcas xp̄m crucifixũ confiteri verbo
et ope·vñ Tho·dicit· ꝙ xp̄ianoꝝ
duplex eſt pugna· ſpũalis vna qua
quis pugnat ꝯtra impedientes ſa
lutem ſuiipiꝰ·et hec omībꝰ indicit᷑
ſed ad hoc nõ dat᷑ ſacramentũ con
firmacõis ſed ad ſiſtendũ fortiter
in pugna qua quis nomen xp̄i impu
gnat·⁊ vt inuictus xp̄i confeſſor ꝑ
maneat·Et huic pugne nõ oīs ex=
ponũtur·Nã q̄uis cuiuſlibet ba=
ptiſati ⁊ credentis ſit confiteri fidē
qñ ꝯfeſſio ab eo expetit᷑·nõ tñ eſt
cuiꝰlibet ſe libere exponere ſed tm̄
cõfirmati· Et hoc patet in apoſto=
lis in quibꝰ hoc ſacramētũ iniciũ
ſumpſit·q2 ante aduentũ ſpũſſancti
cõfirmantis eos erãt fores clauſe
cenaculi ꝑpter metũ iudeoꝝ pꝰ ea
vero repleti ſpũſancto ceperũt cũ
fiducia loqui·et publice verbũ dei
p̄dicare·Etiã xp̄s priꝰ ait· Sedete
i ciuitate donec induamini virtute
ex alto Luce vlti·Sic etiã videmꝰ
ꝙ qui ad mũdi miliciã eligũtur eis
imprimit᷑ aliqd ſignum ꝑmanēs vt
aureũ baltheũ vel ſimile· Et olim
cauterio brachiũ talium ſignabat᷑
ad differentiã aliorum Et etiam in
bello dimicaturi certis ſignis conſi
gnant᷑·Sic et in milicia fidei ꝑ cõ
firmationē fit· ¶ Scdus effe
ctus eſt ſpẽalis ⁊ noue gracie ſac=
mentalis infuſio· Ratio eſt q2 con
firmacõ deputat ſuſcipientē ad ali
quod ſacrũ qd digne ſine gracia fie
ri nequit·q2 nõ eſt ſpecioſa laus in
ore peccatoris imo deputat ad opꝰ
arduiſſimũ ⁊ maxime caritatis vt
animã ſuã ponat quis ꝑ xp̄o·Ideo

de ꝯſe·di·v·ca·Nouiſſime·Dicit᷑
ꝙ in ꝯfirmatione dat᷑ ſpũſſanctiꝰ
ſeptiformis grã cũ omni plenitud
ne ſanctitatis· Tercius effectꝰ eſt
ꝙ in ꝯfirmacõe cõtrahit᷑ ꝯgnacõ
ſpũalis ſicut ⁊ i baptiſmo· vñ dicit
pe·de·pal·in·iiij·di·vij· Sicut in=
ter baptiſantē ⁊ vxorem eiꝰ matri=
monio ꝯſumpto ⁊ omēs filios eius
ex vna ꝑte ⁊ baptiſatũ ⁊ patrem ⁊
matrem eius ex altera·Et ſimiliter
inter leuantē de ſacro fonte ⁊ vxo
rem eiꝰ matrimonio ꝯſummato ex
vna ꝑte cũ filijs ſuis ⁊ baptiſatum
ex alia ꝑte cũ patre ⁊ matre eiꝰ cõ
trahit᷑ cognatio ſpũalis que matri
moniũ impedit ⁊ dirimit·ſil' omni
bus illis modis eſt de cõfirmãte ⁊
cõfirmato ⁊ tenēte eum ⁊ vxoribuſ
⁊ liberis·vt habet᷑ li·vj·de cogñ·
ſpi·c·j·Item ſicut nõ debent plu=
res leuare baptiſatũ ſi tñ fiat ſpũa
lis cognacõ ad omnes ꝯtrahit᷑·nõ
quidē inter illos ad inuicē ſ3 inter
quēlibet eoꝝ ex vna parte ⁊ bapti
ſatũ et ꝑentes eiꝰ ex altera·ſic etiã
eſt per omĩa de tenētibus cõfirma=
tũ·de cõſe·di·iiij·non plures·⁊ li·
vj·de cog·ſpi·c·ij·Itē ſicut vir nõ
debet tenere vxorē nec filium eius
in baptiſmo qd ſi ſciēter fecerit pri
uat ſe iure petendi debitũ·Si autē
ignorãter non ꝑpter hoc ſeꝑantur
ſic per omĩa de cõfirmacõe·xxx·q·j
de his·⁊ de cognac·ſpiri·in decre·
hec pe· ¶ Qualiter aũt confir
mandus ſe habere debeat ſciendũ
primo ꝙ illi qui ꝑfecte etatis ſunt
moneri debent vt cõfiteant᷑ quate
nus mundi dona ſpũſſancti valeãt
accipe·ex de conſe·di·v·vt ieiuni·
Secũdo debet recipiēs eſſe ieiunꝰ
niſi neceſſitas vrgeat·vt dicit ma·

iñ·iiij·di·vij· Et de ɔſe·di·v· Vt
ieiuni·Excipiũtur aũt ibidem infir
mi ⁊ piclitates morte· Ideo etiam
ꝑpter multitudinem ɔfirmandoꝝ
ſuſtinet᷑ vt a nõ ieiuno detur ⁊ ſu=
ſcipiat᷑·ɔgruentius tñ eſt vt fiat
a ieiunis ⁊ a ieiunis ſuſcipiat᷑ vbi
fieri põt· Tercio ꝓuideri debet de
apto tenente in ɔfirmatiõe·Circa
qđ pe·de pal·notat cũ tho·ꝙ muli
põt tenere viꝝ ⁊ ecõuerſo·⁊ muli
er mulierem ⁊ vir virũ·Teneri eñ
debet ɔfirmandus ĩ ſignũ ꝙ infir=
mus indiget ab alio ſuſtentari hoc
aũt ſignũ locum habꝫ muliere vel
viro tenente·Item nõ plures vnũ
tenere debẽt in ɔfirmatione ſicut
nec in baptiſmo·in quo tñ forte cõ
traria conſuetudo excuſat·de ɔſe·
di·iiij·Nos plures Et qñ mos erat
crimen erat·Itẽ ſicut in baptiſmo
nõ baptiſatus nõ debet tenẽre ba=
ptiſandũ· Sic etiam in ɔfirmacõe
nõ ɔfirmatus nõ debet tenere con
firmandũ·de ɔſe·di·iiij·In bapti=
ſante·Itẽ nec qui leuauit ĩ baptiſ=
mo debet tenere in ɔfirmacõe niſi
in neceſſitate·Itẽ nõ debent ſe te=
nere mutuo conſanguinei vel affi=
nes·qꝛ ſufficere eis debet vinculũ
naturale ⁊ carnale·Quarto ſꝫm Ri
chardũ·debet frontes ɔfirmati li=
gari donec deſiccetur ne forte ſor=
des ɔtrahat·Et ſꝫm hugo·ij·de ſa
cramẽtis pte·vj·ca·vl·Decet ɔfir
matũ nõ lauare caput ſeptem die=
bus propter ſeptẽ dona ſpũſſancti
Et etiam qꝛ ſpũſſancti aduentus ſe
ptem diebus celebrat᷑·Quinto at=
tendi debet quib⁹ ſit dandũ hoc ſa
cramentũ videlicꝫ qꝛ omibus xpia=
nis· mutis qui ſigno pñt confiteri
xpm·mulieribus·viris morituris·

etiam ꝑpter meritũ obedientie et
ſignũ caracteris· Pueris etiã dari
poſſet·qꝛ nõ ponũt obicem gracie
hui⁹ ſacramẽti· Circa ſeptennium
tñ dicit pe·de pal· ɔſultũ eſt dari
vt memorent᷑ de ſacramento non
iterabili facilius ¶ Vltimo q̃=
ritur an ɔfirmatio ſit ſacramentũ
neceſſitatis id ẽ ad ſalutẽ neceſſa=
rium·Rñ·ſꝫm Tho·ꝙ non eſt ſic
neceſſariũ ꝙ ſine eo nõ poſſet quiſ
ſaluari·qꝛ pueri nõ ɔfirmati ſaluã
tur· Sed ſic eſt neceſſitatis ꝙ con
temptus ei⁹ damnabilis eſt· Armi=
canus li·ix·de queſtionib⁹ armeno
rũ ſic dicit·Mihi videt᷑ ɔfirmatio
ſic eſſe neceſſaria ꝙ ſi haberi pote
rit·habeat᷑·ideo in adultis ei⁹ ac=
ceptio habꝫ vigorem p̃cepti vt mi=
hi videt᷑·hec ille·poſtea illud mul
tipliciter pſuadet ſco·di·i· iiij·di·
vij·Confirmatio nõ eſt ſacramẽtũ
neceſſitatis ad ſalutẽ nõ adulto ob
lata onimoda oportunitate ſic ꝙ
tunc nõ ɔtemnat·vñ ex de ſen·ex·
nõ eſt plenus xpianus qui ɔtemnit
Iudicaretur aũt cõtemptus ſi·om
moda oportunitate oblata non ſu=
ſciperet·hec ſco· Adultus ſꝫm ſco·
eſt qui ſigna habet vſus racõis·di=
cit etiã pe·de palu·vbi pri⁹· Cum
homo teneat᷑ ſemel ĩ vita ɔfirma
ri ſi poſſit ⁊ negligat licet aliter ſa
cramentũ nõ ɔtemnat mortaliter
peccat ⁊ damnat᷑ moriens niſi con=
firmet᷑ tũc ſi põt·vel niſi peniteat
⁊ ɔfiteatur de hoc ꝙ in ſanitate
potuit ⁊ neglexit· Similiter ſi quiſ
bellũ aliqđ mortale intret·qui pri⁹
ɔfirmari potuit ⁊ neglexerit debe
ret ſimiliter tunc de hoc confiteri·
vel cõfirmari ſi poſſet Itẽ ɔfirma
cõ eſt neceſſitatis ſacramentũ vbi

imminet ꝯfiteri corā tiranno ꝛ habet cōfirmantē ꝛ omnia pata·quia tunc vix pōt excuſari a contemptu vel ꝑſumpcōe·hec pe·de pal·

Capitulum Quintum

TErciū ſacramentū eſt ordinis vel potius ordinacōis ¶ Vbi notandū ſꝫm ma· di·xxiij· quarti et tho·ꝛ alios doctores ibidē ꝙ ſacerdos quilibet habet ſeptē priuilegia·ꝑpter que multum honorandus eſt ab alijs a ſe cuſtodiendꝰ a peccatis ꝛ deo ſi bene viuit valde acceptus eſt·Primo em̄ ad ſpēalem dei cultū eſt ſepcies ad minus pluſ ꝙ̄ ſecularis ꝯſecratus·Nā ordies ſunt·vij·ꝛ in quolibet ꝯſecratꝰ ſpecialiter ꝛ in quolibet recipit ſpēalē grām ſacramētalem· quaꝝ vna eſt ꝑfectior alia ſꝫm gradus ordinis· qꝛ in quolibet deputatꝰ ad ſpēalem actum diuinū ad quem grā exigitꝰ ſpēalis·Si igitur locus ſacer vt cimiteriū ꝛ eccleſia ac altare et vaſa ſacra puta calix ꝛ monſtrantia et veſtes ſacre vt corpale ꝛ pallea indumēta ꝑmiſſa ꝛ huiuſmōi ſunt reuerēter tractanda·que tn̄ oīa ſunt irracōnalia· non racōnalis ſacerdos ſepcies ſacratus deo non plus eſſet honorandus·Scdo qꝛ quilibꝫ ſacerdos vltra laicū habet ſeptem caracteres aīe ſue impreſſos ſpecie differentes indelibiles p quos hic ꝛ in iudicio ꝛ i alio ſeculo agnoſcetur in quo ordine fuit·que ſignacula ei in magnū gaudium ſi ſaluabiꝰ cedēt vel in magnū tormentum ſi dampnabitur· vn̄ quilibet ſacerdoti orandum eſt illud Pō·fac mecū ſignum in bono vt videant qui me oderūt ꝛ ꝯfundantꝰ qm̄ tu dn̄e adiuuiſti me ꝛ cōſolatus es me· Tercio quilibet ſacerdos habet effectus clauiū regni celeſtis ſaltem vbi habet populū·de quibꝰ dr·Mat·xvj Tibi dabo claues regni celorum ꝛ qdcūqꝫ ligaueris vel ſolueris·dicit em̄ Tho·vbi prius· ꝙ clauis realiter eſt caracter ſacerdotalis·cuius effectus eſt ſeptuplex·Primus peccata delere ſi repit in ꝯfitente·et hoc diſpoſitiue·Scds maculas peccatoꝝ tergere·Terciꝰ grām acquirere diſpoſitiue· Quartus penam purgatorij iminuere·Quintus pena ſatiſ factoria ligare·Sextus excōmunicare qn̄ eſt in epō· ſacerdote·archidiacono vel electo habente iuriſdictionem·Septimus indulgentias dare ſi eſt in epō· ¶ Quarto ſacerdos habet poteſtateꝫ corpꝰ xpi ꝯſecrare·Et licet opinio ſit an epatus ſit ordo ſupra ſacerdociū·tn̄ dicit Sco· quicquid d hꝰ ſit actus nobiliſſimꝰ in eccleſia ſimpliciter eſt conſecratio eucaſtie· ꝛ ideo ſupmus gradus ſiue nobiliſſimus eſt ſacerdociū ꝑpter nobilitatem actus ad quem diſponit videlicet ꝯſecracōnem eucariſtie·Sex vero alij inferiores ordines ſunt qui in nobilitate ſic ſe excellunt vt primus ſit oſtiarius·ſcdus lectoratus·terciꝰ exorciſtatus·quartꝰ acolitatus·quintus ſubdiaconatus· ſextus diaconatus· ꝛ ſacerdocium ſupmus menſurando penes nobiliſſimū actum cōſecrandi eucariſtiam Prefatorum enim ordinū quilibet diſponit aliqualiter ad eucariſtiā· Hanc aūt poteſtatē eucariſtiam ſcꝫ ꝯſecrandi· nec angelus habet· nec

homo aliꝰ quantūcūq; potens aut
ſciꝰs ſcūs aut bonus qđammō em̄
ſacerdos eū q celos verbo creauit
verbo recreare hꝫ ꝛ eū quē caſtiſſi
ma virgo ſemel genuit quotidie qđ
ammodo regenerare pōt· Quito ſa
cerdos eſt velut alter gabriel arch
angelus ꝛ celeſtis quidam paranim=
phus medians inter deuotam ani
mā vel ſponſam eccleſiā ꝛ xp̄m eiꝰ
ſponſum cum celebrando orat ꝛ of=
fert vota animaꝝ ſummo patri· et
clementiā patris renunciat populo
ac demū cōiungit xp̄m ſponſum cui
libet homini miſſe inſiſtēti deuote
Eſt etiā ſicut baiulus doni nobiliſ=
ſimi ꝯtenti in ſcrinio ſpecieꝝ ſacra
mentaliū· quod ſcriniū pater cele=
ſtis ꝑ eum quotidie dirigit mundo
O quāte dulcedis ꝛ ꝯſolacōnis eſt
deuoto ſacerdoti tantū ſacramētū
verbo ꝯficere ꝑ oculis habere cō=
trectare manibus· ore ſumere ꝛ ali
is miniſtrare· Sexto ſacerdos ē vti
liſſimus eccleſie· qꝛ nullus xp̄ianus
rite efficit' neceſſitate dempta ni=
ſi ꝑ ſacerdotē i xp̄i militē ꝯſecrat'
niſi ꝑ ſacerdotē ep̄m in cōfirmacōe
nulli em̄ pc̄tm̄ dimittitur niſi ꝑ ſa=
cerdotem· Omnes fame perirent ſpi=
ritus ſi eucariſtiā nullus ꝯſecraret
nec aliquis muniri pōt melius ad
mortem q̄ ꝑ ſacerdotē dantem eu=
cariſtiam ꝛ vnctionē nec benedici
in matrimonio quis pōt fructuoſe
niſi ꝑ eundem nec aīabus poſt hāc
vitam ſubuenir' ſalubrius q̄ ꝑ eu
cariſtiam ſꝫm Grego· in· iiij· dialo·
imo nec ꝑ peccatore hic fieri pōt
maius q̄ vt ꝑ eo xp̄s offerat' pa=
tri in eucariſtia vt dicit Tho·

Septimo vitam ſacerdotis boni
tota eſt angelica· Quidam em̄ an=
gelorꝝ ſꝫm Dioni· ꝛ dam· i celo deo
habēt aſſiſtere· Sacerdos vero in
terra idem habet facere deo in al=
tari ꝛ in choro· alij in celo ꝛ alibi
deo miniſtrant· ſed ſacerdos in ter
ra xp̄o ꝑter hoc omēs angeli in ce=
lo triplicia hn̄t officia videlicꝫ lau=
dare benedicere ꝛ p̄dicare q̄ in ter
ra ſacerdoti ſunt ꝓpria· Ex iſtis ſe
quūtur multa documenta ſalubria
Primo ꝙ omis homo ſecularis tū
potiſſime in magno honore tenere
debet ſacerdotē ſiue bonū ſiue ma=
lum· patꝫ qꝛ p̄fata maximo honore
ſunt digna· ideo dauid malum ſed
vnctū ſaul quanq̄ mortalem ſuum
inimicū ledere noluit· j· Re· xxiiij·
Sic fecit conſtantinus impator vt
refert rufinꝰ· qui cū intraſſet locū
niceni ꝯſilij ꝛ patres quoſdam re=
periret inter ſe habere iurgia acce=
ptis ab eis omniū iurgiorꝝ ꝛ queri
moniaꝝ libellis eos i ſinū colligēs
fecit exuri· ne cui hominū innote=
ſcere poſſet pc̄tm̄ ſacerdotum· Vn̄
ꝛ alibi fert' dixiſſe· ꝛ ponit' di· xc=
vj· i ſcripturis impator ꝯſtantinꝰ
dixiſſe narrat'· vere ſi ꝓprijs ocu=
lis vidiſſem ſacerdotem dei aut ali
quem eorꝝ· qui monachico habitu
amicti ſunt p̄cantem clamidē meā
explicarē ꝛ cooperirē eū ne ab aliquo
videre'· Scd̄o ſequi' ꝙ g̃uiter pec
cant ſacerdotes raro celebrantes·
vel in diuinis indigne miniſtrātes
ꝛ alijs peccatis mortalibꝰ ſe inqui
nantes· patꝫ qꝛ cū creſcūt dona cre
ſcunt etiam ſꝫm Greg· donorꝝ racō
nes· Et ſeruus ſciens voluntatem
dn̄i ſui ꝛ nō faciens plagis vapula
bit multis· Luce· xij· Ideo etiā xp̄s
maxime in ſacerdotes inuexit ma=
los cum ve multiplex eis p̄dixit·

Mat·xxiij·⁊ quādo de eoꝝ templo vendētes ⁊ ementes eiecit·Math·xx·Tercio ſequitꝛ ꝙ grauiter peccant qui ſacerdotibus coopantꝛ ad peccandū·puta ludendo·crapuloſe conuiuendo·⁊ pſertim luxuriando tactu·verbo·munuſculis vel actibus·qꝛ oēs tales maculant ſacerdotes dñi ⁊ indignos reddūt maximis bonis que facere poſſent boni ſacerdotes·Quarto ſequitꝛ ꝙ grauiter peccāt ſeculares ſacerdotibꝫ indiſcrete detrahentes·patet qꝛ tales maxime honorare tenentꝛ ⁊ nō infamare·Quo ꝯtra deus Exo·xx·pcepit·Dijs nō detrahes ⁊ principi populi tui nō maledices·Quinto ſequitꝛ ꝙ matres ⁊ patres ac alij nutricij ſacerdotū bonoꝝ deo multum regraciari tenentꝛ ⁊ letari debent ꝙ eoꝝ miniſterio aliquis factus eſt ſacerdos·patet qꝛ pticipes ſunt ſpēalius bonoꝝ operū talium ſacerdotum ꝙ̄ alij plures·hec ſunt tria ſacramenta videlicet baptiſmꝰ cōfirmatio ⁊ ordo ſolū caracteres imprimentia indelibiles·quoꝝ racōnes aſſignat pe·de thar·ſup·iiij dicens·Cum caracter ſit ſignum diſtinctiuū ſꝫm ſtatum fidei in eccleſia militāti·Sciendū ꝙ triplex eſt diſtinctio·vna totius exercitus ab exercitu ꝯtrario·que fit p caracterem baptiſmi·Altera militū fortiorū a popularibus inferioribꝰ·que fit p caracterem cōfirmacōis·Tercia ducum ab vtriſqꝫ·q̄ fit p caracterem ordinis·Primus imprimitꝛ ad fidei ſuſceptionē·Scdus ad eiꝰ cōfeſſionem ſeu defenſionē·Terciꝰ ad doctrinā fidei ſiue tradicōnem·Hec aūt triplex diſtinctio in triplici ſepacōe ⁊ electiōe populi iſrael ſignificata eſt·Nam in electione ⁊ ſepacōe eoꝝ ab egipcijs ſignatꝛ caracter baptiſmalis·in ſepacōe bellatoꝝ ab imbellibus caracter confirmacōis·in ſepacōne vero leuitarū ab alijs caracter ordis·hec pe·vñ etiā Tho·dicit ꝙ i cuiꝰlibet ordinis ſuſcepcōe quis dux efficitur quo ad aliquid populi xp̄iani·

Capitulum Sextum·

Unctionis extreme ſacramentū exeuntibꝰ d hoc mundo eſt inſtitutū·vbi primo videndū de eius effectibus·ſcdo quō ſit recipiendū tercio an ſit neceſſario recipiendū·

¶ Quantū ad primum notandū ſꝫm Tho·in·iiij·di·xxiij·⁊ alios ꝙ quiqꝫ ſunt principales effectus huiꝰ ſacramenti·Primus ⁊ principalis ſꝫm Tho·eſt ablatio reliquiarū peccati·nō aūt dicuntꝛ reliquie peccati habitꝰ vel diſpoſicōes peccatoꝝ·ſed debilitates ex talibꝰ cōſequentes ⁊ alias aīam ad malū occaſionantes·vñ primus effectꝰ eſt quedā ſanacō ſpūalis que datꝛ contra quandā debilitatē vel ineptitudinē que in nobis relinquitꝛ ex peccato actuali ⁊ originali·ꝯtra quaꝫ debilitatem roboratꝛ homo p hoc ſacramentū·vñ pe·de pal·declarat illud vlteriꝰ dicens ꝙ morte inſtāte imminet ḡuiſſima temptacō inimici calcaneo inſidianti·⁊ cauſatur ex quatuor·Primo ex memoria pcedentiū delictoꝝ ex quibꝰ in deſperacōeꝫ illabi quis poſſet·quāto eñ pluries ⁊ grauioribꝰ peccatis quis ꝯſentit·tanto magis meruit i temptacōnibus deſeri·ibi aūt imminet

grauiſſima temptacō· Scđo ex habitibus malis qui ī ꝯtrariū gracie inclinant· ⁊ ꝓ tunc homo ꝓnus eſt ad malū peccati· Tercō ex inclinatione aīe ad corpus infirmū cui intenta ē magis ꝓ tunc ⁊ ꝑ ꝯſequēs minus aīa ſibiipi intendit· naturaliter em̄ diligit corpus a quo ſepari ſ3m phm̄· iij· eth· terribiliſſimū eſt· Quarto paciet̾ tunc viſiones terribiles homo· ex his ominibus aīa debilior efficit̾· ⁊ grauiſſima imminet temptacō· iđo quaſi pugil inungitur cōtra demonē ſicut ꝯfirmandus cōtra mūdum· ⁊ ſic infirmitas ſpūalis ꝑ hoc ſacramentū tollit̾ in ꝑte vel ī toto· ⁊ hoc ſi infirm⁹ vtitur racōe· ſimilia habes infra c· xj· ℥· Si aūt infirmus iam ꝑdidit vſū racōis lapſus ī freneſim ita ꝙ peccare nō poteſt· tunc adhuc reſtat ī eo īfirmitas ab actu glorie ⁊ pena debita peccato actuali ⁊c̄· Hāc que eſt ſcđa infirmitas etiam dat̾ vnctio· di· pe· de pa· vt pugnās ī fine vincat ⁊ purgatus ſine graui purgatorio celum intret· ⁊ ꝓpter has duas infirmitates fit vnctio· Vn̄ triplex pōt eſſe ibi infirmitas· Prima corpalis· Scđa ſpūalis ad reſiſtendū temptacōni· Tercia ſpēalis ad obligacōem pene· Scđs effect⁹ eſt ſecūdarius videlicȝ ſanitas corpalis· Hunc aūt nō inducit niſi ſ3m ꝙ expedit ad finem principalē· ſcȝ ad ſanacōem ſpūalem· ⁊ tunc ſemꝑ inducit dicit Tho· dūmodo non ſit impedimentum ex ꝑte recipientis· Tercius ſi imminet dicit idem aliquod peccatū mortale vel veniale quo ad culpam tollit ipm dūmodo nō ponatur obſtaculum ex ꝑte recipientis ita ꝙ attritus pōt fieri cōtritus ſi nō prius fuit· Pe· de pal· addit· Ponatur em̄ ꝙ duo infirmi ſint in extremis· ambo ſolū attriti nō potentes ꝯfiteri· quoꝝ vn⁹ inungat̾ alter nō· Primus pōt ſaluari ⁊ alter damnari· qꝛ in primo vnctionis ſacramentū đ attrito fecit cōtritum· nō ſic in ſecūdo· Itē3 ponatur eos eſſe ꝯfeſſos· tn̄ in cōfeſſione potuerūt habere tam imꝑfectum dolorē3 ꝙ fuerūt ficti reſpectu ſacramenti penitentie ſtat primū ꝑ vnctionem fieri cōtritum nō ſcđm qꝛ nō vngit̾· Item ponantur etiā eſſe cōmunicati adhuc vni delebitur pc̄tm̄ quod alteri nō delebitur non vncto· Quartus eſt hilaritas mentis nō actualis ſed habitualis q̄ fit ꝑ augmentū gr̄e habitualis ſi p̄fuit ⁊ infuſio noue gracie ſacramētalis que p̄cedentia efficit ⁊ ornatus quidam ſacramentalis· Quint⁹ effectus eſt ꝓfeſſio quedā vltimate xp̄iane fidei· ſicut ꝯfirmacō eſt ꝓfeſſio quedam inchoate fidei ꝑ baptiſmū· ⁊ iſta innunt̾ Ia· v· Infirmatur quis ex vobis inducat p̄ſbiteros eccleſie ⁊ orent ſuper eum vngentes eū oleo in noīe dn̄i ⁊ oracō fidei ſaluabit infirmū ⁊ alleuiabit eū dn̄s· ⁊ ſi in pc̄tis fuerit dimittent̾ ei· ¶ Quo ad ſcđm tria obſeruanda ſunt· Primo inungendus debet eſſe penitens ſaltem dolore attricōis alias fictus obſtaculum ſacramento poneret· Scđo debet vti racōe actu vel aliqualiter de ꝓpinquo vſus fuiſſe· ideo pueris nullatenus eſt dandū nec fatuis nec furioſis ſeu amentibus qui nunꝙ̄ racōe vſi ſunt· qꝛ ſcramentū hoc requirit vt ꝓſit ꝙ ex quadam deuocōe ſuſcipiat̾ quā p̄ſati nunꝙ̄

habuerūt· frenetici tñ et amentes ſi in mente ſana cōſtituti hoc ſacramentū petiuerūt eis dari pōt iam alienatis a rōis vſu dummodo non faciant irreuerenciam ſacramento· vnde ligari poſſunt eṁ tales eſſe in peccato et in aliis defectibus ·Et q2 ſani petierunt ideo eius effectū habere pñt i infirmitate ·tercio oꝫ tet vt ſit ifirmus in ꝑiculo mortis cōſtitutus·Racio eſt q2 nō quelibꝫ ſanitas ſpūalis eſt effectus hui9 ſacramenti·ſed vltima et pfecta que diſponit immediate ad actuꝫ glorie nec in qualibet neceſſitate corꝑali ſubuenit virtus diuina ſed in extrema deficiente auxilio humano·idō propter vtrūqꝫ effectum ſolum i ꝑiculo mortis conſtitutis debet dari· ſenibus etiam dat᷑ qui moriuntur· etiam ſine aliqua actuali infirmitate·q2 defectus nature reputatur in eis pro actuali infirmitate·nō ergo debet dari ſanis·nec omni infirmo adulto nec in quolibet ꝑiculo mortis q2 nō datur decapitādis vel bellaturis·aut nauigantibus·q2 mors taliū imminet ex euentu future·nō ex defectu nature·an aūt in eadem infirmitate pluries ſit dandū·Bñ· ſꝫm tho·ꝙ ſic qñ eſt diuturna infirmitas vt idropiſis tiſis et ſimiles · ſꝫm hō pluries in ꝑiculo mortis conſtituit᷑·ſi aūt quis ſanat᷑ et recidiuat·tūc a forciori pōt iterari in ꝑiculo mortis ·Quo tpe aūt prio poſſit iuuenib9 dari i extremis ꝯſtitutis apparꝫ ꝙ tūc qñ eucariſtia eis dat᷑ et an p9 eucariſtiaꝫ vel añ ſit dandū ꝯſuetudi videt᷑ relinquēdū ſi tñ eucariſtiā ſummere ñ poſſꝫ vngend9 eſſꝫ·di·etiā pe·de pa·ꝙ ſi qs expſſe nō petiuit hoc ſacramētū añ quā priuat9 fuit rōe q2 forte de ꝑiculo nō credebat tūc etiā nō vtenti rōe ōt dari ⁊ deberꝫ q2 ad h9 deuocio ꝑcedens ſufficere pōt ſi veriſimile eſſꝫ eū deſideraſſe āmonitū

Quo ad terciū an vnctio ſit ſacramētū neceſſitatis·Bñ· armican9 li·ix·de·q·arme·ca·xxvj ·ꝙ nō eſt ſic neceſſe ꝙ ſine eo nullus ſaluet᷑ adultus·tñ ſi infirm9 ſit forte i peccatis mortalib9 vel vno ꝑt ꝯtingere ꝙ nō adiut9 alioꝝ ſacramētorū eccleſie ſuffragio nec vnctōis ſacramento finaliter ſine cōtriciōe dānaret᷑ ·quib9 tñ adhibitis de9 ſibi cōtriciōeꝫ daret·Ideo ꝑpter poſſibilem caſuꝫ expedit h9 ſacramentū recipere·Et ca·xxix·di·cōſtat iuꝫ pfata ꝙ pōt eſſe caſus in quo dato hoc ſacramento infirmus ſaluaret᷑ qui alias damnaretur·Cum igit᷑ lateat ſacerdotes eccleſie qñ ille caſus inſtat·ſemꝑ aut pro maiori ꝑte ſunt incerti qñ inſtet·et ita artant᷑ ex cura quā gerūt per illius ſacramenti remediū ſuccurrere alioquin eṁ nō video quin animā infirmi ꝑiclitent et ex iſto ſequitur neceſſitas huius ſacramenti in caſu ſcilicet neceſſitatis talis·Item eius neceſſitas arguitur ex magna vtilitate eius qui eṁ tam vtile ſacramentū negligerꝫ cum iſto indigeret nō immerito deum offendere videret᷑ qñ ſine omi difficultate ex ꝑte ſui infirmus poſſet acquirere qui eṁ ſine difficultate et moleſtia ꝑt melius facere vel magnū bonū commodum ſpūale acquirere ſi negligat non video quin ſit ſue ſalutis neglector et beniuolencie diuiē ꝯtēpto·imo amic9 dī ñ eē ꝯuicit᷑ q2 ei9 bñplacitū cū illō ꝑficere ꝑt ñ explet qñ ſine difficltate

et moleſtia poſſet facere vt dictuȝ eſt. videt² ergo hoc ſacramentū neceſſarium eſſe ad ſalutē ita, ꝙ ſi cōmode haberi poterit habeatur. hec de armicano.

Capitulum Septimum.

O E matrio qd ↄſiſtit i cōſenſu duoꝝ in ſigno conſenſus et inter ꝑſonas legittimas ſunt tria videnda. Primo que eius efficacia. Secūdo que matrimonij introitum inficiant. Tercio quibus modis ſanctificet² matrimoniū et quā intencionem habere debeant cōtrahētes

A Quantū ad primū notanduȝ ꝙ effectus matrimonij ſꝫm tho. ⁊ alios in. iiij. circa di. xxvij. ſunt v. Primus eſt gracia ſacramentalis collacio. propter difficultatē ꝑpetue obligaciōis et propter iuuamen neceſſarium in opibus matrimonij. vnde qn̄ querit² cum oīa ſacramēta fluxerint a paſſione xp̄i et ex cōſequenti ꝑ ſacramēta cōformantia paſſioni xp̄i que fuit penalis quō cōtrahentes poſſunt cōformari paſſioni xp̄i ꝑſertim cum matrimoniū ſit delectabile. Rn̄. tho. ꝙuis matrimoniū nō cōformet paſſioni xp̄i quo ad penam tn̄ cōformet quo ad caritatem ꝑ quam pro eccleſia ſibi ſponſam cōiugenda paſſus eſt. nam ſicut aqua baptiſmi habet ꝙ corpus tangat ⁊ cor abluat ex tactu carnis criſti ita matrimoniū hoc habet videlicet cōferre graciam ex hoc ꝙ xp̄c ſua paſſione illud repſentauit et nō principaliter ex aliqua ſanctificaciōe ſacerdotis. Et ſicut aqua baptiſmi cū forma verboꝝ nō opat² imediate ad grāȝ ſed ad caracterem. ita act⁹ exteriores et verba exprimentia cōſenſum directe faciūt nexum quendam qui eſt ſacramētū matrimonij Et hmōi nexus ex virtute diuie inſtituciōis diſpoſitiue opat² ad graciam. que gracia cōcupiſcentie fomitem in ſua radice habet reprimere. hec tho

B Secūdus igit² effectus eſt diminucio cōcupiſcētie propter collatā graciā. Sed diceres ſi matrimoniū ↄcupiſcenciā ꝑ graciā habet minuere ergo virgines ⁊ deuoti oēs deberēt cōtrahere. Rn̄. tho. verū hoc eſſet ſi nō eſſet aliud efficacius remediū ꝑ opa ſp̄ualia ⁊ carnis mortificaciōeȝ et ꝑ ſimilia. Tercius effectus cōſiſtit in bonis matrimonij que ſūnt fides vt neuter alieno maculet² thoro ſacramētum id ē indiuiſibilitas ſeu vinculum ꝑpetuū. ſignās vnionē xp̄i et eccleſie et proles ad cultū dei educanda. hoc tn̄ bonū prolis eſt in obligacione ſub cōdiciōe ſcꝫ ſi euenit ꝙ ſuſcipiat² gratāter et religioſe educeret². vn̄ eſt ibi obligacio pro ſemꝑ et ad ſemꝑ nō impedire iſtud bonuȝ ſtudioſe. Quartus eſt excuſacio vel decor in actu qui alias eſſet actus turpitudinis. nullus eēm prudēs debet pati iacturā niſi pro recompenſacōe equalis boni vel maioris. Sꝫ in cōmunione viri et femine rōnis iactura accidit tum qꝛ rō abſorbet² tum qꝛ caro tribulaciōem patitur. ſꝫm apo. j. coꝝ. vij. tū etiā qꝛ nulli pro tūc gracie ꝓphetaꝝ ↄferunt² in actu. ergo tria bona ṗdicta expectant² vt fiat recōpenſacio talium Quit⁹ effect⁹ ↄſiſtit i accidētalib⁹ bōis ſꝫm verſus. hoſtes cōciliat et eo diſcernit² heres. Sis ligat alma notat ius trāſfert auget amorē.

C Quo ad ſecūdū notandū ꝙ ad

recipiēdū quiqꝫ p̄fatas vtilitateſ re quirit᷑ vt accipe volens ſacramentum matrimonij in ſex p̄cipue ſe licite teneat· alias piculum imminet peccati mortalis temporaneuꝫ aut diutinum· ſʒm doctores Prima videat cōtrahens vt nō ſit in peccato mortali vbi notat ſco· ꝙ qn̄ querit᷑ quis ſit miniſter matrimonij videt᷑ vt plurimū ꝙ ip̄imet cōtrahentes miniſtrent ſibi hoc ſacramentū vel mutuo vel vterqꝫ· ſed nec h° re quirit᷑ neceſſario ſed cum omni contractu eſt ſacramentū nam aliqn̄ p̄res cōtrahunt pro filio et filia p̄ntibuſ nō exprimētibus ſigna propria· Si igit᷑ ibi eſt ſacramentū oportet dici ꝙ miniſter eſt indifferenter qui pōt eſſe miniſter in cōtractu matrimonij· omnes em̄ cōtrahētes duas gracias accipiūt q̄ due ſunt gracie in ani mab⁹ cōtrahenciū et hoc verum eſt niſi ſit obex peccati ſup̄ mortalis hinc et inde· Non em̄ ſufficit ad graciā ꝑcipiendam ꝙ cōtrahēs nō ſit fictus reſpectu ſacramenti ſʒ oportet ꝙ prius penituerit q̄ illō ſacramentū nō dat primā graciam· hec Sco· Secundo caueat contrahens ne in cōtractu ſolum vel principaliter intendat ſupbiam auariciam vel luxurioſam voluptatem· q̄ di· wilh· piſi· de ſacramētis· qui ma trimonio ꝯtraria intendunt multū peccant· verbi gracia qui amore explende libidinis ſue tm̄ foriſec⁹ ma trimonia ineunt· ſimiliter qui ſolū propter voluptatē aut ſolam auariciam· aut ſolam ſupbiam inijt et cō traxit matrimoniū bonis matrimonij aut exkluſus aut neglectis hoc eſt nō curatis taliter cōtrahentes multum peccant q̄ non in ſanctificacione ſed in impuritate terrenoꝝ ſacramentum recipiūt imo abutuntur iſto ſacramento et veriſimiliter peccant mortaliter· di· wilhel· ſi ſit quis adultus aut adeo prouectus aut eruditus vt talia noſcere debeat merito in tales em̄ demonium hꝫ poteſtatem thobie· vj· D Sed quereres eſt ne iter tales matrimonium· Rn̄· ꝙ ſic q̄ et ſi amore libidinis ſue explende ſolus illos moueat vel eoꝝ alterum ad omnia tm̄ onera matrimonij vterqꝫ ſe obligat pactiōe generali h° eſt ad vxorem regendam et ſeruandam ei fidē thori et alia onera· ſicut em̄ ſi quis baptiſaret᷑ cauſa luxurie tm̄ cōcupiſcens ſpeciem alicuius xp̄iane mulieris quā aliter habere nō poſſet niſi baptiſaret᷑· vere baptiſaretur· et verū ſacramentum baptiſmi reciperet ſic et iſte verū ſacramentum matrimonij ꝑcipit licet nō recta intenciōe· Conſenſus etiam iſte et ſi amore libidinis fit tm̄ matrimonialis tamen eſt nō fornicarius aut amatorius nō em̄ in ſolam libidinem conſentit ſed etiam in omnia onera matrimonij· et ad omnia illa ſe obligat· ſicut et ille qui cauſa luxurie ſue explende tm̄ baptiſat᷑ nō in ſolam luxuriam cōſentit· ſed etiam in hoc vt baptiſet᷑ et xp̄ianus fiat· et ad omnia agenda et ſuſtinenda que xp̄ianiſſimi ſunt ſe obligat ipā ſuſceptiōe baptiſmi· hec wilh· Tercio caueant cōtrahentes ne inter eos ſit affinitas vel cognacio ſpiritualis· aut cōſanguinitas matrimonij ꝯtractū ipedimēs ⁊ dirimens alias ſibi dbitū reddēdo alter ad min⁹ adulterium vel fornicacionem committeret· Quarto debet in cōtractu

conſenſus fuiſſe in mente et expreſ-ſus in voce ſigno vel ſcripto defici ente enim alterius conſenſu· vel ſi non fuit expreſſus nullū matrimo-nium eſſet coram deo· Quinto vide at ne ſcienter ſit votū deo factū in-ter ꝑtes de cōtinencia alias vouēs peccare poſſet mortaliter et deo ſponſam ſubtraheret nec ſine pecca to mortali ſꝫm multos vnꝙ̄ poſtea poſſet petere dbitū nec proſperitas tpalium i tali matrimonio eſſꝫ mul tum ſperanda· imo etiam grauiter videt² peccare qui votiuā ducit ſciē ter qꝛ coopatur ei ad peccatū mor-tale cauſam dando fractionis voti ſimiliter alij qui tales tradūt nup-tui· qꝛ Ro·j·dꝛ nō ſolum ſup·exclu-dunt² a regno dei qui mortalia faci unt ſed etiā qui cōſenciūt facienti-bus vbi glo· Conſentire eſt tacere cum poſſis redarguere vel errorem adulando vouere· Sexto caueant ne clamdeſtine nuptias celebrēt ſꝫ benedictiōem recipiant in facie ec-cleſie vbi nō ſunt binubi·neuter ei cōiugum tenet² reddere debitū al-teri ſtatim cōtracto matrimonio· dicit tho·in iiij·di·xxxij·et ſꝫm wil-ſup Raimū·peccat mortaliter qui ante benedictiōem nupcialem vxo-rem cognoſcit in locis vbi eſt ꝯſue tum benedictiōem adhiberi ¶ E

Valet aūt benedictio matrimonia-lis et fit propter multa· vt notat hūbertus de officio epī· et wilh· pariſi·de ſacramētis· Q̄nqꝫ em̄ ma-trimonio annectit² ſterilitas· ꝯtra hanc valet benedictio diuina ·pſ· Benedixit eis et multiplicati ſunt nimis·interdū pauptas·cōtra hanc valet eadem benedictio·qꝛ Puer·x· Benedictio dn̄i diuites facit inter-dum diſcordia cōiugū ſꝫ benedictio dn̄i valet ad pacem· Nume·vj ·Sic beuedicetis filijs iſrael·Conuertat dn̄s vultuꝫ ſuū ad te·et det tibi pa cem· Interdū demō accipit poteſta tem in cōtrahentes vt ptꝫ Thobie iij·de demone qui interfecit ſepteꝫ viros ſare·ſed cōtra hoc valet be-nedictio qꝛ ibi eſt crucis ſignū qd̄ fugat demonē· Interdū in cōiugi-bus caro dn̄at² ſicut equ⁹ et mul⁹ Ideo malo amore ꝯiugunt² cōtra hoc valet benedictio ſancta qꝛ dat graciā·Eccle·xl· gracia ſicut padi ſus in benedictiōibus·gracia auteꝫ eleuat mentē ad ſpūalia· Interduꝫ matrimonio adiuncta eſt multa ꝓ-ſperitas ducēs ad malū finē ſed be-nedictio diuina econuerſo adducit habundanciā ſpūaliū bonoꝝ ducen cium ad bonū finem·pſ·benedictio nem dabit legiſlator ibūt de virtu te ad virtutē videbit² deus in ſion Quia ergo benedictio diuina cōco mitat² inuocacionē diuini noīs quā facit ſacerdos in ſua benedictione ſꝫm illud Nume·v· Inuocabitis no men meū ſup filios iſrael et ego be nedicam eis·ideo rōnabiliter bene-dicit² matrimoniū aliquoꝝ· ¶ F

Quo ad terciū notat wilh·vbi ſu-pra·ꝙ cū matrimoniū ſit ſancta et ſanctificata et ꝑfecta ſocietas ma-ris et femine in ſpecie humana et ſanctitas ſit ſꝫm dio ·elongacio ab execracionib⁹ et cōtaminaciōibus vicioꝝ et peccatoꝝ et adherētia to talis ad deum·idcirco ſeptuplex eſt ſanctitas matrimonij ſeruāda a con trahentib⁹ Prima cōſiſtit in elōga cione a turpitudine et execracione prohibitorum quia contrahentes i tendere dn̄t vt ſe lōge faciāt ab his

Secūda conſiſtit in cuſtodia et retractione cōſortis ab huiuſmodi· Tercia cōſiſtit in ſubiectione ſui ad alterum et ī iugo ꝑpetue ſeruitutiſ quo ſe alter alteri ſubicit abſqꝫ ꝑti cipe· Quarta in ſuſcepcione oneris videlicet prouiſionis et educaciōis nō enim leue eſt onus viro prouide re de pregnantibꝰ enixis et nutrien tibus· ſimiliter cuſtodire paruulos et erudire ſimul et in muliere dolor ꝑtus erumnoſitas p̄gnancium quibus condolet vir et miſeria nutriencium et ſimilia· Quinta eſt ex ſuſcepciōe regiminis ipſius vxoris quantū ad virū que etiam regere habet totā domū vbi mulieri competit pars ſolicitudinis· nō enim re cepit vxorem tantū ad ei exhibenda neceſſaria victus et veſtitus· ſꝫ etiam ad regendū in ꝯpōe moꝝ in correctiōe et ꝑfectione eius nec leuis cura et modicum eſt onus cura mulieris vnius· Sexta ex fructu ꝓlis ad dei cultum nutriendum· Septima ex ipō ſacramento id ē ſacre rei ſigno· Eſt em̄ ſignum cōiunctionis xp̄i et eccleſie· xp̄i et fidelis aīe xp̄i et beatoꝝ patrie· hee ſunt ſanctificacōes de quibus videtꝛ loqui apoſto· j· theſſa· iiij· Hec eſt voluntas dei ſanctificacō veſtra vt abſti neatis a fornicaciōe vt ſciat vnuſquiſqꝫ veſtrū vas ſuū poſſidere in ſanctificaciōe et honore nō in paſſi one deſiderij ſicut et gentes que ig norant deū nō em̄ vocauit vos deꝰ in immūdiciā· ſed in ſanctificaciōeꝫ in xp̄o hieſu dn̄o noſtro·

Capitulum Octauum·

De penitētie ſacramēto cꝰ tres ſunt ꝑtes ſꝫm Criſ· cōtricio· cōfeſſio· ⁊ ſatiſfactio· Prio videndū ē de origie ꝯtricōis Scdo de ꝯdiciōibꝰ cōtriciōi neceſſarijs· Et tercio de ef fectibꝰ ꝯtriciōis A· Quātū ad primū notādū prio ꝙ ſꝫm magi· di· xvij· iiij· Cōtricō ē dolor volūtarie aſſumptus pro peccatis cū propoſi to cōfitendi et ſatiſ faciendi· Dicitur primo aſſumptus· oportet eniꝫ in cōtriciōe que cōmuniter habetꝛ p̄cedere quedā· ſecus de priuilegia ta vt in latrone magdalena et paulo· vbi deus fontē miſericordie aperuit vt fieret ſubito qd̄ in alijs paulat im· ſicut em̄ ſanauit quoſdā ſubito xp̄c alios quotidie ſanat ſuc ceſſiue mediante curſu cōmuni ſic ⁊ in aīabus fecit vt tho· dicit contra gentiles· Scdo dicitꝛ voluntaria n̄ coacte propter hoc ꝑiculoſum eſt ī extremis primo penitere· vt habes ē· ca· vj· A· Tercio dr̄ dolor ſcilicet qui ſit diſplicibiliter maior cuiuſcū qꝫ priuaciōe citra deum· Et hic dolor eſt voluntatis nec oꝑtet neceſſa rio ꝙ ſenſualiter doleat· vnde ſtat ꝙ pro pr̄e mortuo ſenſibiliter plus doleat nō intellectualiter ⁊ gaudeat peccator de dolore tali ſed ꝙ̄din dolebit· Rn̄· ſꝑ· i· qn̄ recolit ſe male feciſſe· Quarto cū ꝓpoſito ꝯfitēdi et ſatiſ faciēdi· Scdo notandū ſꝫm bona· ꝙ quiqꝫ ſunt p̄ambula ꝯtrici onis vt plurimū· nā pn̄ia actualis q̄ ē imediata diſpoſicō ad gr̄aꝫ oritꝛ ⁊ incipit ſꝫ· ordieꝫ· Prio a fide cꝰ actꝰ prius ē quo hō ꝯgnoſcit ⁊ credit di bonitatē ⁊ iuſticiā Et ꝙ illi diuie bōitati diplicꝫ oēe pcc̄m ⁊ ꝙ diuia iuſticia pcc̄is ſic offēditꝛ ꝙ nulloꝰ

dimittit multum cōſequēterqꝫ hō
cognoſcit ſe mala commiſiſſe et dei
offenſaꝫ incidiſſe ꝑ iuſticiā ſoluēdā
Secundus eſt actus timoris ſerui-
lis quo timet ſe eternaliter miſeruꝫ
futurū propter peccatū et retrabi-
tur iſto modo a peccatis ꝓpter me-
tum gehenne in quo timore quis ſi
ſolum maneret deſperaret ideo Ter
cius actus fidei eſt quo credit deuꝫ
tam infinite miſericordeꝫ·vt ad ve
ram penitenciā remittat omnē offē
ſam et in amicum dei recipiat peni-
tentem·Quartus eſt actus ſpei de
venia cōſequenda ꝓpter dei miſeri
cordiam et bonitatē quibus ꝑatus
eſt indulgere et in amiciciā reaſſu-
mere penitentē Quintus eſt ꝓpoſi
tum emendādi vitā et reuertēdi ad
deū et ſe ei cōfederandi et ſatiſ fa-
ciendi ꝑ gemitū cōfeſſionē et ſatiſ-
factionē·Et hec omnia innuunt̄ lu
ce·xv·ꝑ filiū ꝓdigum primū·ibi di-
cam illi ſcꝫ patri·pater peccaui ī ce
lum et coram te·ſcd̄m ibi·iam non
ſum dignus vocari filius tuꝰ·terci
um ibi·Et ſurgens qd̄ nō feciſſet ni
ſi de patris clemencia p̄ſumpſiſſet·
quartū etiā ibidem videlicet ſurgēſ
quintū ibi venit·Et ſic patet ꝙ pe-
nitētia incipit a timore ſeruili ⁊ vt
videbit̄ terminat̄ in amore filiali·
iuuat etiam ad principiū cōtriciōis
mala cōſiderare que facit peccatuꝫ
mortale p̄cipue de quo in principio
libri habes de tranſgrediētibꝰ p̄ce
cepta·c·j·d· B· Quo ad ſcd̄m
notandū ſꝫm magi·in·iiij· in pluri-
bus diſt·de pe·et tho·et ſco·ꝙ ad
hn̄dam cōtriciōem vel diſpoſiciōeꝫ
ſufficientē ad eandē ꝓ deletione
omniū peccatoꝝ mortalium exigū-
tur plura·prio diligēs diſcuſſio con

ſcientie et diſtincta p̄cogitacio om-
niū peccatoꝝ mortaliū de quibꝰ hō
nō eſt prius ſufficiēter cōtritus et
cuiuſ libet eoꝝ cū circūſtancijs agḡ
uantibus maxime cum circumſtan-
cijs in aliud genus mortalis pecca-
ti trahentibus habeat aūt ad me-
morandū diligenciā ſicut dicet̄ ca·
ix·f·et ca·xij·f·vt probat magi· in
iiij·di·xv·et ꝑ augu·li·de vera et
falſa penitētia·et ad minus in pria
cōtriciōe id eſt attriciōe et p̄paraci
one ad cōtriciōem exigit̄ vt doleat
de ſingulis que memorie occurrunt
mortalibus et etiam de ſingulis eo
rum circumſtancijs que peccati ſpe
ciem mutāt id ē aliud genus pecca-
ti mortalis trahūt de quibꝰ circum
ſtancijs clarius dicet̄ ī materia cō-
feſſiōis Racio dictoꝝ qꝛ oportet
vt in ſequēti membro dicetur de ſin
gulis deteſtaciōem ſpecialem habe
re memorie ſaltem occurrētibꝰ· vn̄
p̄ceptū eccleſie Omnis vtriuſqꝫ ſex
us·li·v·de peni·et remiſ·dicit oīs
vtriuſqꝫ ſexus fidelis poſt ꝙ̄ ad an
nos diſcreciōis ꝑuenerit omnia ſua
peccata ſaltem ſemel in anno fideli
ter confiteat̄·de hoc ezechias rex
ait Yſaie·xxxviij·Recogitabo tibi
omnes annos meos in amaritudine
anime mee C· Scd̄m eſt diſplicē
cia ſeu deteſtacio ſinguloꝝ mortali
um peccatoꝝ ſuoꝝ quoꝝ in p̄dicta
p̄cogitaciōe poterat eſſe memor·eſt
aūt deteſtacio iſta nolicio qua peni
tens nollet ſe illa ſua p̄terita pecca
ta feciſſe·aut eſt volicio cōdiciona
lis qua vellet ſe nō peccaſſe ſi eſſet
ſibi poſſibile aut optatiua vt vtinā
nō peccaſſem ita contra deū·ꝙ au-
tem ſingula ꝙ̄ memorie occurrunt
oporteat in ſpeciali deteſtari· hoc

ptꝫ j·ezech·xviij·vbi deꝰ tradidit modū iuſtificandi impiū dicēs ſi im pius egerit penitenciā ab omnibus peccatis ſuis que operatus eſt et cu= ſtodierit vniuerſa pcepta mea ſcꝫ ꝑ poſito et fecerit iudiciū id ē ſcruti niū ſup cōmiſſis et iuſticiā id ē exte rius effectualiter cuiqꝫ qđ ſuū tri= buendo deo ſibi et ꝓximo vita viuet et nō morietᷣ· Idem vult apoſto·j· corꝝ·xj·vbi dicit· Probet aūt ſeipm homo et ſic de pane illo edat· Idē vult glo·ſup illud pſ̄· Lauabo p ſin gulos noctes lectū meū· Dicit per ſingulas noctes intelligere dbemꝰ ſingula peccata ſup quibus ſingula riter flere debemus ad hoc vt laue tur lectus noſtre cōſcie·rō eſt quia p ſingula peccata mortalia facta ē ſpēalis auerſio ab incōmutabili do qua rei mutabili homo adheſit Itē cōtricio p confeſſiōeꝫ explicatᷣ· ſed oportet de ſingulis mortalibꝰ cōfi= teri·et licet illud ab omibus ſit fa= ciendū· Eſt tn̄ ſingulariter neceſſa= riū iſtis qui adhuc aliqua malicia ita infecti ſunt vt illam vix vel non dimittere ꝓponāt·indigent hi tam diu lamētari·quo dum p dei grām de omnibꝰ doleant· Concordat pſfa= tis tho·in iiij·di·xvij·dicēs quantū ad principiū ꝯtriciōis id ē quātum ad attriciōeꝫ qua hō cogitat de pec cato et dolet et ſe prepat ad cōtri= cionē optet ꝙ ſit deteſtacio de ſin= gulis peccatis que quis i memoria habet adhibita diligentia ad memo randū ⁊ inueniēdū ea· Quātū vero ad terminū cōtriciōis ſcꝫ qn̄ ipa di= ſplicēcia formatᷣ caritate et fit con tricio tūc ſufficit ꝙ fiat vna cōmu nis de omibꝰ ſimilis ❡ Terciū requiſitum eſt vna generalis dete= ſtacio omniū peccatorūꝫ ſuorꝝ tam oblitorꝝ ꝙ ignoratorꝝ q̄ peccator cōmiſit et nō ſciuit et adhuc neſcit quot fuerūt peccata· p intellectu aūt oblitorꝝ peccatorꝝ notandū ſꝫm Tho· ꝙ obliuio de aliquo pōt eſſe dupliciter· vno mō ſic ꝙ totaliter a memoria exciderit et ꝙ homo nō poſſit illud inquirere nec memora= ri·alio modo ſic ꝙ ptiꝫ a memoria exciderit et ptim remāſerit ſicut cū in generali recolo me aliquid audi uiſſe ſed neſcio in ſpeciali quid fue rit· Et tūc requiro i memoria ad co gnoſcendū et reminiſcendū·ſic etiā dicitᷣ aliquid eſſe oblitū dupliciter vno mō ſic ꝙ in generali maneat i memoria ſed n̄ in ſpeciali vt cū hō recolit ſe vnū vel plura cōmiſiſſe ⁊ neſcit q̄ videlicꝫ an ſupbia an aua= ricia vel luxuria vel gula·et tūc dꝫ homo cū diligencia recogitare vt i ueniat peccatū in ſpeciali qꝛ hō te= netᷣ de quolibet ſuo mortali memo rato in ſpeciali cōteri ſpecialiter·ſi aūt inuenire nō pōt nec in pticula= ri memorari tūc ſufficit de eo cōte ri ſꝫm ꝙ in memoria ꝯtinetᷣ·ſcꝫ do lere ꝙ cōmiſit quoddā mortale de quo nō eſt memor· Et debet non ſo lum ſic in generali dolere de quodā peccato ꝯmiſſo ⁊ oblito ſꝫ debꝫ etiā cum hoc dolere de obliuione que ſi bi ex negligencia ꝓpria cōtingit

❡ Alio modo pōt peccatū eſſe ob litum ſic ꝙ ipm omnino memoria excidit·nec aliquā de eo habet noti ciam etiā adhibita ſufficiēti dilig= tia et tūc nō tenetᷣ homo de eo cō= teri in pticulari qꝛ impotencia excu ſat eū a debito ⁊ ſufficit generalis contricio de omni eo in quo deum offendit et dicit Bonauentura ·

 penitēs nō debet de oblitis conteri in generali ſub condicione vt ſi deū in aliquo peccato offendit·ſed debet de eis cōteri ſub pbabili eſtimaciōe debet em̄ pbabiliter et veriſimiliter eſtimare in multis offendit deū·et ſic ex hac eſtimacione doleat ac ſi certus eſſet tūc eſt vere cōtritus de eis dimittunt ſibi illa oblita ſicut cognita que deteſtatur in pticulari ¶ f· De ignoratis vero peccatis quō ſit cōterendum vbi videlicet quis peccauit ſed neſcit ea fuiſſe peccata Notandū prio ſm tho·in iiij·di·xxj· ignorācia eius qd quis ſcire tenet nō excuſat eum q ipamet ignorancia eſt pctm̄ vnde cū aliquis nō confitet peccata pter hoc q neſcit ea eſſe peccata et ſuo modo videt ſi nō cōterit de aliquib peccatis pter hoc·q neſcit ea eſſe peccata et potiſſime pter ignoranciā iuris diuini tunc nō excuſat alias heretici excuſarētur qui aliqua peccata i quib ſunt neſciūt eſſe pctā·et etiā excuſarentur ſimplices qui ex negligētia aut ex deſidia ignorant·et q ignorata ex negligencia ſciunt p diligenciaz ideo tenet homo facere qd in ſe eſt vt peccata ſua cognoſcat quatenus de eis cōterat confiteat et ſatiſfaciat·Et ſi queris p qualē diligenciā ſit repellendū ignorātia·Rūdz Criſ· ſup math·ome·xxxix·ſi velles ſcripturaꝝ ingredi veritatē nūc poteris oraciōib nūc quereres in ſcripturis·nūc pulſares bonis opibus nūc interrogares ſacerdotes nunc iſtos nūc illos ¶ G· Ex quib ſm Bonauen·ſup iiij·et wilh·pariſien·de fide et legibus Elicit quatuor ſunt iuuacia cōtra ignorāciā· Prio tenet quis diſcere ſalutaria ſibi·et hoc p verbi dei attentā audienciaz p libroꝝ ſacre ſcripture diligentem lectionē et p cordialem meditacōez debet em̄ quilibet ſm ſtatus ſui exigenciā talib intendere nō ſolum i quadrageſima ſed etiā in omni die feſtiuo cum ad hoc ſit inſtitut ſi ei p alios dies tpalibus intendis cur nō in die feſto legi dei intenderes·o ſi qui pfata feciſſent quāta iam ignorata didiciſſent Scdo exigit vt quis frequēter querſet cum bonis homībus de reb loquat ſalutaribus et querat de eis que ad dei pertinēt honorē et ſuā ſalutem ¶ h Tercio caueat a peccatis grauibus que iam cognoſcit et ſi incidit ſtatī cōterat·alias ſm Grego·peccatū qd p penitenciā non delet mox ſuo pondere ad aliud trahit peccatum et lumen rōis cecat vt pbat magiſter in·ij·di·xxxvj·vnde ro·j·Enumeratis quibuſdam peccatis et negligencijs dicit pterea tradidit illos deus ſcz philoſophos i paſſiōes ignominie qui deū cognoſcētes nō ſicut deū glorificauerūt· Quartum eſt vt quis crebro deuotis oracionibus deū et ſanctos inuocet·et quatenus eū de neceſſarijs potiſſime dignetur illuminare q omnis ſapientia a dño deo eſt·ſic·ſ·tho·fuit illuminatus a deo et etiā ab apoſtolis de quodā dubio inſtructus·hoc em̄ faciendo plurima quis diſceret·de hoc etiā repies infra·p·ix·ca·iij·c· l·l· ¶ J Ad ppoſitum igit qn̄ quis incipit ſm Bonauen·ſup·iiij· Cognoſcere peccata que prius ignorabat tūc tenet de eis in pticulari cōteri et cum hoc cōteri de ignorantia ſua que ſibi ex ſua culpa euenit

et debet etiã iſtam ignorancia3 emẽ
dare pro poſſe·alias nõ videt' eſſe
ver⁹ penitẽs qñ eſt de neceſſarijs
ad ſalutẽ q̄ diu aut ignorat aliqua
peccata debet de eis cõteri in gene
rali vt qñ homo dolet in cõmuni de
omni dei offenſa p ipm cõmiſſa·do
leat etiam in generali de om̃ibus
peccatis oblitis·Et poſt q̄ hõ cõtri
tus eſt in pticulari de omnibus ſibi
cognitis ⁊ etiam de om̃ibus oblitis
in generali·tũc debet homo eſtima=
re veriſimiliter ſe etiã in multis of
fendiſſe deũ que ignorat et non no=
ſcit eſſe peccata et de talib⁹ debet
cõteri in generali·et cũ hoc de ſua
culpabili ignorantia ſeu craſſa ⁊ p
talib⁹ ſimiliter p̃cet'·hoc docet lex
dei i ps·delicta quis intelligit glo
ſa·q·d·nullus omnia ideo addit' ab
occultis ⁊c·⁊ ab alienis parce ſeruo
tuo·Et alibi delicta iuuẽtutis mee
et ignorancias meas ne memineris
dñe ⁊c Sed quereres quantus
dolor ſeu quãta diſplicentia exigit'
ad cõtriciõem·Rñ·ſzm tho·duplex
eſt dolor cõtriciõis vn⁹ in volunta
te et eſt ipa cõtricio met ſeu diſpli=
cencia peccati et debet eſſe maior
de peccatis q̄ quicũq3 deliberatus
dolor·aut quecũq3 volicio eiuſdem
volũtatis de quacũq3 tpali re·quia
plus voluntas debet deteſtari pec=
catũ q2 cõtra deũ quã nolit qdcũq3
damnũ in alijs reb⁹ maxime qñ hõ
de vtroq3 deliberat et ea adinuicez
compat·deus em̃ debet ſup omnia
placere cũ omnia alia finaliter ſint
in ipm ordinanda et ideo peccatum
qd ab eo auertit et eũ offendit dẽt
ſup om̃ia volũtati diſplicere·Ideo
Ihiere·vj·luctuz vnigeniti fac tibi
vbi glo·dicit docet penitentẽ quid
facere debeat·nam peccator nõ hz
niſi vnã aiaz ⁊c·et alia glo·nihil do
lentius morte vnigeniti·Et ita ſzm
raciõez et voluntatẽ nihil debz eſſe
deteſtabilius et magis nolitum q̄
peccatũ·⁊ addit tho·⁊ dicit q̄ etiã
in caſu in quo optet hominẽ pecca=
re mortaliter aut mori·aut aliam
quãcunq3 penã tolerare teneretur
homo in tali caſu omnẽ penã p̃eli=
gere et pocius ſuſtinere q̄ peccare
mortaliter·aut q̄ velle peccaſſe et
habere voluntariã et deliberatam
cõplacenciã in mortali peccato p̃te=
rito·tñ qñ nõ imminet talis caſus
neceſſitatis tunc nullus eſt de hoc
temptandus eo q̄ homo nõ ſcit de
facili affectus ſuos regere aut mẽ
ſurare·Bonauen·etiã di·q̄ magnũ
eſt piculum et ſtulticia ab aliquo in
firmo·id ẽ in virtutibus impfecto
vel etiã a ſeipo hoc querere ſc3 an
vellet mori aut quãcunq3 penam ſu
ſtinere vel mortaliter peccare quia
hoc eſt ſe vel alium temptare et a
nullo penitẽte debet ꝯfeſſor h° q̃re
re·ſed ſi ſponte quis illud dicit ſig=
num eſt magne penitẽtie·alius eſt
dolor ſenſibilis in pte ſc3 ſenſibili·
et talis nõ eſt neceſſarius ad cõtri=
ciõem p mortalibus primo q2 non
eſt ſemp in poteſtate noſtra·ſecũdo
q2 ſicut peccatũ p actum volunta=
tis ſufficiẽter naſcit' ita p actũ vo
luntatis videlicet p deteſtacionem
peccati voluntariã que eſt eſſencia
liter cõtricio ſufficiẽter tollitur ſi=
ne dolore ſenſibili peccatũ·laudabi
lis tñ eſſet ſi haberet' moderate
L Quartũ requiſitũ ad ꝯtriciõez
eſt vt homo ceſſet a mortalibus et
vt etiaz habeat ppoſitũ ſibi cauẽdi
p futuro nõ ſoluz de pctis ꝯmiſſis

de quibus nūc dolet ſed etiā de om
nibus mortalib⁹ et occaſiōib⁹ pro=
piquis· rōe quoꝝ veriſimiliter eſſ;
poſtea iteꝝ caſurus in mortale p;
illud ꝑ diffiniciōem penitētie· gre·
que eſt peccata ꝑterita plangere et
plangenda iteꝝ nō cōmittere id eſt
habere ꝓpoſitū ñ ea ampli⁹ admit=
tendi· ad idē eſt magiſter in· iiij· di·
xv· et xiiij· rō ꝓpoſiti iſtius eſt q;
ſi homo nō haberet tale propoſitū
nullum mortale ſc; ꝯmittendi tunc
haberet voluntatē alicui⁹ vel con=
placenciam mortalis peccati· Dicit
etiā aug· li· de vera et falſa pe· ſcio
deum inimicū omni criminoſo· quō
ergo qui vnū crimē reſeruat ꝺ alio
recipit veniā· nam luce· iij· et Joh·
vij· totū hominē ſanū fecit i ſabba=
to· Et nullū demonē in eo reliquit
qui legionē habuit· luc· viij· ex quo
patet ꝙ nō cōterit² qui odium gñe
cōtra ꝓximū retinet · Jtem qui oc=
caſiones certas peccatoꝝ vitare ñ
ꝓponūt vt cōcubinas vſuras et h⁹
modi· Jtem qui nolūt reuocare ſe=
ductos malis cōſilijs et morib⁹ per
eos aut diffamatos iniuſte · Quītū
requiſitum eſt ꝓpoſitum cōfitendi
ꝑ loco et tꝑe ſ;m eccleſie ꝑceptum
oīa ſua mortalia prius nō cōfeſſa
et de quibus prius nō eſt legittime
abſolutus· et etiam ꝓpoſitū ſatiſfa
ciēdi deo pro iſtis peccatis ¶
Sextū requiſitū eſt motus liberi ar
bitrij in deū qui videt² eſſe maxime
dei dilectio ſup omnia· Racio ē ſ;m
Tho· in· iij· pte· q· lxxxv· q; talis di
lectio dei eſt cauſa deteſtaciōis pec
catoꝝ finaliter ꝓpter deū et inquā
tum ſunt dei offenſiua et cōtra ho
norē ipius facta vt patebit ſtatim
de hoc etiam habes· j· ca· xj· ꝑſenti
ꝑcepto· ¶· Septimu requiſitū eſt
vna generalis ꝺteſtacio omniū pec=
catoꝝ mortaliū ad verā eñ penitē
ciam requirit² dicit tho· ibidem ꝙ
homo deſerat peccatū inquantū eſt
cōtra deū· Et poſt pauca ſubdit· ſi
eñ diſplicet homini aliqđ peccatū
eo qđ eſt cōtra deū ſup omnia ſibi
dilectū qđ requirit² ad rōe; vere pe
nitentie tūc etiam diſplicēt ſibi oīa
peccata mortalia· idō magi· in iiij·
di· xxj· beatū augu· allegando dicit
arbitrij libertatē querit deus non
neceſſitatē· caritatē et nō ſolum ti=
morē· et ſubdit· optet nō ſolū time=
re iudicem ſed et diligere· ergo op=
tet ꝙ homo deū ſup oīa diligat ⁊
ꝙ actualis dei dilectio ſit ſibi cau=
ſa et eum moueat vt deteſtet² pec=
catū finaliter ꝓpter deū ſc; inquan
tum eſt dei offenſiuū et cōtra eius
honorē ¶ Ex quo pat; ꝙ ſi hō
peccata ſua deteſtet² ſolum q; ſunt
oppoſita virtuti morali aut ſolum
q; reddūt eum indignū et vitupabi
lem qualiter etiā philoſophi cogno
uerūt deteſtāda eſſe peccata aut ſi
ſolum deteſtaret² ea ꝓpter timore;
pene amiſſiōis vite eterne inquan=
tum ſibi illud eſſet incōmodū ibi ſi=
ſtendo ſine vlteriori relaciōe i deū
tūc homo ſolū quereret ſuū cōmo=
dum et fugeret ſuū incōmodum et
nullo mō quereret deū et illius ho
norē cōtra illud apoſt· j· coꝝ· x· ſiue
māducatis ſiue bibitis ꝛc· nec talis
deteſtacio eſſet actus virtutis q; ñ
circumſtancionata debito fine et
ꝑ cōſequēs nō formaret² gracia nec
fieret cōtricio· iō nullū tolleret pec
catū imo ipa eſſet vicium et actua
le peccatū q; circūſtancionata i de
bito fine ⁊ ꝑ cōſequēs etiā nō eſſet

attricio vera que de congruo mere tur gracie infuſionē et peccatorum remiſſionē. ſed eſſet actualiter of fendēs et ita meret' penā Exemplū primo de anthiocho de quo .ij. mach. ix. quidem peccato qd ꝯmiſit in dei fideles nō eſt a deo miſericordiā cō ſecutus. qꝛ vt dicit tho. veniā fuiſ ſet aſſecutus ſi vere penituiſſet nō aūt vere penituit qꝛ ñ ex amore iu ſticie de peccatis cōmiſſis dolebat. ſed ex timore pene quā expectabat vel ex dolore pene quā ſuſtinebat. ſic demones et damnaciōis penitenciā agūt magnā pro peccatis nō qꝛ deuȝ offenderūt ſed qꝛ incōmodū eorum maximū eſt. ſed licet iſta ſeptem pū cta ſint probabiliter ex doctorib9 ſa cre theologie dicta tñ qui de talib9 preſertim .ij. et vij. cōdiciōibus vult predicare caueat ne populū ſcandali ſet vel deſperare faciat. ſꝫ more pru dentis medici et ſꝫm pa. beati gre. caute loquat' ita vt duros et diſſo lutos terreat et emolliat. puſillani mes aūt deſperare de venia nō faci at ¶ Quantū igit' ad tercium principale qñ homo p illa ſepteȝ ſu pra dicta ſe preparauit et deuenit ad illaȝ vnā generalē omniū ſancto rum mortaliū deteſtaciōeȝ bene cir cumſtancionatā maxime circūſtācia debiti finis ſꝫm dicta. Et qñ hmōi deteſtacio eſt ſatis magna pro tot ⁊ tantis peccatis tunc mox informa tur caritate et fit cōtricio. Et in eo dem inſtanti deus multa bona con fert penitenti nō ex valore cōtrici onis preciſe ſeu attriciōis ſꝫ propter meritū paſſiōis xpi qꝛ incipit iā ali quo mō ſe vnire xpo propter quā vni onem paſſio et meritū xpi ſibi ſuf fragat' p modū infra ꝫ .18. ſꝫm tho. in iij. pte. nō inquā ex valore cōtri cionis preciſe qꝛ breuis et pua eſt et nō ſufficiēs ſatiſfactio pro peccato mortali. qd eſt aliquo mō infinite malicie eo quod p ipm infinitum bonū cōtemnit' ſed dimittit peccata et a lia bona cōfert propter meritum xpi qui ſua paſſiōe nobis meruit quod qñ homo in fide xpi et propter deū dete ſtat' peccata ſua ſꝫm modū pmiſſuȝ tūc deus dimittit ea propter hoc quod dei filius ſibi dilectiſſimus pro pctis iſtis ſicut pro omnib9 alijs mortuus eſt ⁊ deo patri hoſtiā ſe obtulit xl9 ſꝫm Anſꝫ. Cur deus homo deo pla centē quā peccatū ſit malū et nociuū ſunt aūt effectus cōtriciōis ſeu bo ne attriciōis etiam anteꝙ quis con fiteat'. Actu. i. ſꝫm xpi exemplū lu. xv. oīa peccata mortalia penitēti in inſtanti dimittunt' et pater cele ſtis ei tanꝙ filio prodigo reuertēti miſericordia motus occurrit ei eter nam penā in tpalem cōmutādo. Se cundo amicus dei efficit' ita quod ini quitatū eius amplius nō recordet' ad iram. ſꝫm Ezech. xviij. qd ſignifi cat oſculum patris. Tercio gracia caritatis et cetere virtutes in bap tiſmo infuſe et p peccatū pdite aīe infundunt'. Et hec eſt ſtola prima. Quarto heres eterne patrie effici tur que hereditas p fidei annulum in baptiſmo dat' ei et nūc fides ca ritate formata certa eſt de eterna felicitate. Quinto oīa opa viua olim et mortificata p peccata reui uiſcūt vt velut calceamenta pedes effectuū āmodo muniēt ¶ Pre fatas .vij. cōdiciōes vere cōtriciōis breuius pſtringēs cancella. pariſi. iohānes de gerſona in triptito ſuo inter cetera ſic dicit. Sciens miſe

ricordiſſim⁹ pater de⁹ et cognoſcēs noſtram fragilitatē ꝑmaximam et ad malum pronitatē multiplicibus vijs mortali vita durante patiſſimus eſt nobis delicta remittere et graciā cōferre ſi dumtaxat veraciter et ex corde tres ſibi ſubſcriptas veritates porrigamns. Prima veritas dn̄e ſic vel ſic cōtra tuā bonitatem peccaui vt mihi diſplicet rōe cuius penitenciā ago qꝛ te offendi qui totus es venerandus et colēd⁹ qđcūqȝ mandatū tuū tranſgreſſus ſum Scđa veritas dn̄e bonū habeo propoſitū et deſideriū tuo iuuamine mediante mihi in futuꝝ p̄cauendi ne incidam in pc̄tm̄ et occaſiōes iuxta poſſibilitatē virium euitandi. Tercia veritas dn̄e bonā habeo voluntatē peccatoꝝ meoꝝ cōfeſſiōeȝ integraliter faciendi pro loco ꝛ tp̄e ſm̄ tuū et ſancte matris eccleſie mādatum et preceptū has veritates ſi aliquis qualicunqȝ loco et tp̄e ſinceriter nō ficte aut mēdaciter ex corde ꝓnunciauerit ſecurus exiſtat ſe in ſalutis et gracie ſtatu cōſiſtere ꝛ vitam eternā mereri quāuis omnia crimina cōmiſiſſet. ſi etiā talis abſqȝ alia cōfeſſione cōtinuo decederꝫ in abſencia ſacerdotis dormiendo aut alio quouis modo morte ſubita p̄uentus idem finaliter ſaluaret᷑ acerbiſſima pena purgatorij mediāte Q Ex quo notādū et ſalubre cōſiliū elicit᷑ vt xp̄ianus quilibet ſingulis diebus bis aut ſemel ſero vel de mane aut ſalteȝ feſtis dieb⁹ redeat ad cor ſuum cōſcienciā examinās an tres p̄miſſas veritates ꝓferre valeat cum cordis ſinceritate et ſi ſic tūc intra ſtatū ſalutis ſe eſſe cōfidat ꝙ ſi eas pura mente fateri nō valet obſtante voluntate peccādi qua actualiter delectat᷑. aut iniquo propoſito quo quis occaſiones peccatoꝝ vitare renuit. queādmodum illi qui peccatiſ carnalib⁹ merſi reſurgere nolūt aut vſuras ſuas aut iniuſtas mercaciōes et lucra cōtinuant vel iniuſte retinēt alienuꝫ quiqȝ alterius odio vel vindicte deſiderio flagrantes in nocēdi propoſito ꝑſeuerant certiſſime ſciant hi ꝛ cōſimiles nō epiſcopū aut papā eoſ abſoluere poſſe quāquā talibus ſalutare cōſilium det᷑ vt ꝑ ſeipſos vel alios bona que poterūt opent᷑ orādo vel elemoſinas dando ꝙ de⁹ eorum corda illuminet et ad bonū dirigat et cōuertat. hec cācel. R

Sed quō contricio eſt habenda de venialibus. Rn̄. tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ ad delectaciōem venialium non exigit᷑ actualis cōtricio de omnib⁹ nec ſufficit habitualis cōtricio pro delecione omniū ſemꝑ ſed ſufficit media cōtricio ſcꝫ quorundā diſplicencia in ſpeciali niſi quis in deum feruide feretur. vbi pro tunc ſibi implicite omnia ſua diſplicerēt venialia tn̄ oportet ſemꝑ ꝙ animus nec implicite nec explicite illi veniali inhereat qđ ſibi vult dimitti alias voluntas curua eſſet. hec intelligē quo ad reatum peccati. ſed de pena plus et minus dimittitur ſm̄ ꝙ plus dolet vel aptius deuotum remediū ſuſcipit vt aquam benedictā diſciplinā et alia hmōi.

Capitulum Nonum.

Confeſſio eſt ſecūda pars penitētie d' qua tria ſunt videnda· Primo qui ei⁹ fructus ſeu effect⁹· Secundo quō quilibet et qualiter ſit cōfitendū· Tercio de cōfeſſiōis generalis effectibus et proprietatib⁹

A Quantū ad primū notādū ſm tho· et ſco· et bonauen· di· xvij· iiij· ꝙ nouē ſunt effectus cōfeſſiōis et ſacramentalis abſolucīōis· Primus eſt magnū meritū cōfitentis· et fuga tranſgreſſiōis iſtius pcepti· de quo in hoc pcepto xp̄s ait· Joh· xx· Quoꝝ remiſeritis peccata remittūtur eis· Obedit etiam quis hoc pcepto eccleſie quoꝝ pceptoꝝ traſgreſſio eſt graue peccatū· Secūdo valꝫ ad augmentū gracie ſi quis eā pri⁹ habuit· Tercio valet ad gracie noue infuſionē ſi ea prius caruit facit qꝫ de attricio cōtritum ·ſi em̄ dolor attriciōis penitencie nō fuiſſet ſufficiens diſpoſicio ad cōtricionē tūc cōfeſſio et abſolucio ei ſupadiūcte ſupplerent eius defectū dum modo penitēs ipe tūc nō ponat obicē gr̄e p cōmiſſionē actualis peccati mortalis· Quarto cōfeſſio et abſolucio infinite longaꝫ penā inferni ⁊ acerbam valde mutāt in tpalem penam et purgatorij· et hoc faciūt cōfeſſio et abſolucio habite in pposito etiā antequā homo cōfitet²· ſcꝫ qn̄ cōterit² vere· qꝛ ſic ante cōfeſſionē moriens finaliter ſaluaret²· Et qꝛ pfata pena quāquā ſit finita tn̄ improporcionata eſt viribus penitētis in h° mundo viuentis p vim clauiū in cōfeſſione et abſoluciōe intm̄ illa pena p cōfeſſionē et abſoluciōem minuit² ꝙ remanet proporcionata viribus penitētis· ita ꝙ ſatiſ faciendo pōt ſe ab ea in hac vita totaliter quis liberare· idcirco quinto cōfeſſio et abſolucio ſacramentalis ipproporcionatā homis viribus penā cōtrito debitā reddit hic pporcionatam homi et p cōſequēs penā finitam minuit amplius· Sexto confeſſio et abſolucio etiam penā pro peccatis debitā propter verecūdiaꝫ pl⁹ minuūt ꝙ̄ plus fuerit iminuta Et ideo quanto plus quis ꝯfitetur tanto ſibi plus pena minuit² et tociens cōfiteri poſſet ꝙ omis pena ſibi dimitteret² p pfata· Septimo cōfeſſio valet ad peccati cognicioneꝫ qn̄ fit diſcreto cōfeſſori· Octauo valet ad cōſcientie aſſecuraciōem· vn̄ cum dauid coram propheta cōfitebat² pctm̄ ſuū· ſtatim audiuit ab eo tranſtulit dn̄s peccatū ſuū· ij· Reg· xij· vn̄· ij· coꝝ· j· Gloria noſtra hec eſt teſtimoniū cōſcientie noſtre No no ſꝫm tho· ſpecialē ornatum impmit faciei aīe deo honorificū pprio exemplarem et demoni terribilem·

C Quantum ad ij· principale de quinqꝫ circumſtancijs ſatis neceſſarium eſt dicere· videlicet quis vbi qn̄ et quō xp̄ianus teneat² confiteri· Primo quis cōfiteri teneat²· Reſpondet² ſꝫm pnominatos doctores ꝙ adultus qui habet vſuꝫ rōis et qui poſt baptiſmū ſuſceptum peccauit mortaliter· p adultū aūt intelligit ſco· nō aliquē tante etatis ſꝫ hominē qui habet etatem ſufficienteꝫ ad cognoſcendū quid iuſtum ⁊ quid iniuſtum cōtra legē dei· Et qui prius inſtructus et interrogatus ordinate pcipit quid iuſtum et quid iniuſtum in lege dei qd̄ in vno cicius fit ꝙ̄ in alio· In nōnullis etiam malicia ſupplet etatē ita et pōt fieri i

bonis· D Sed ſunt quatuor dubia hic· Primum quid de muto· Item ſecūdo quid de ignorāte ideo ma certum· Rū· cōmuniter ſʒm doctores ꝙ tales ꝑ ſigna et nutus cō fiteri poſſunt notatā confitenti ꝙ̄ confeſſori· Si aūt non habent ſig vtriqʒ nota· tūc fiat per interp̄tem etiam ſecularem qui tacere tenetur ſicut cōfeſſor principalis· Scoto tū videtur nō eſſe neceſſarium confiteri ꝑ interpretem ſed talis qui hēt ſacerdotē ideoma ſcientem· habet i poſſibilitatem cōfitēdi homini ido neo· propter qd̓ vt dicit Scot⁹ ſufficit ſibi cōfiteri deo cum propoſito iſta peccata cōfitendi etiam ſacerdoti oportunitate oblata E Terciū dubium nūquid nō habenti ſacerdotem poteſtatē licet mittere et cōfiteri peccata ꝑ ſcripturam ſcoto et ſancto doctori in qd̓libetis videtur ꝙ ſit cōtra raciōem cōfeſſionis ſacramētalis ſcriptura miſſa ſacerdoti abſenti· tum qꝛ ſcriptura talis de ſua natura ſꝑ eſt patula cuicunqʒ legenti· tum qꝛ abſenti tolleretur verecūdia que eſt etiam pars maxima ſatiſ factiōis· tum etiā propter pericula que ſequi poſſent in reuelando peccata hoc xp̄s docuit ſumere ſacramentū· vt videtur ſʒm augu· et magi· di· xvij· Quando luxij ·p̄cepit leproſis vt ſe p̄ſentarent ſacerdoti· Quarto quid de illo qui nullum mortale· ſed ſolum veniale peccatū haberet· Rū· ſʒm multos ꝙ nō tenet᷑ cōfiteri rōe diuini p̄cepti qd̓ cōtra mortale ſolum latum ē Sed rōe p̄cepti eccleſie Oīs vtriuſqʒ ſexus tenet᷑ ſʒm quoſdā F Secūdo quid tenet᷑ aliquis cōfiteri· Rū· ꝙ mortalia peccata cū quiqʒ cōdiciōibus videlicet oīa mortalia et circumſtāci as ad mortale trahentes· Dubia quedam et quottas mortaliū· ⁊ ſʒm quoſdam quātitate quandam· mortalia tenemur cōfiteri que quis prius nō eſt rite cōfeſſus· et de quibus pōt habere memoriam· dicit Sco· p̄miſſa inquiſiciōe diligenti ſʒm poſſibilitatē fragilitatis humane· Racio eſt qꝛ ꝑ qd̓libet peccatū mortale efficitur quis dei inimicus et ſeꝑatur ab vnitate quadam eccleſie· confeſſio aūt directe inſtituta eſt vt quis oſtendat᷑ deo et eccleſie reconciliat⁹· Item ꝑ omne mortale naufragatur homo et ꝑ tabulam ſecūdam penitētie poſt baptiſmū ſolum ſal⁹ acquirit᷑· ſed etiā dictuʒ eſt mortalia illa cōfiteri quorum pōt habere memoriā vt tactū eſt· vt dicit Sco· ꝙ homo debet tā tam diligenciam apponere in ſcrutādo cōſcienciā ſuam ⁊ inquirēdo mortalia a ſe cōmiſſa quantā diligenciā apponeret prudens vir circa aliqd̓ multū arduū qd̓ valde eſſe ſibi cordi· Sed cōſtat ꝙ homies ꝑ temporalibus arduis querūt diligentiſſime vias amicos et media prudentiſſime· vnd̓ aug⁹· et allegat᷑ a magi· di· xvj· dicit ſit ꝑatus facere pro recuꝑanda vita aīe que faceret ꝑ euitanda corpis morte· Et ſubdit cum gaudio eē facere debet immortaliſ futurus que faceret pro differēda morte moriturus diuturna igitur deliberacio locum maxime habet in diu nō cōfitentibus et cōterentib⁹ raro et groſſe viuentibus· G Oportet etiam omnia memorata ⁊ ſingula vni et eidem cōfeſſori cōfiteri· Racio qꝛ cōfeſſio fit ſacerdoti loco dei ſed in cōtriciōe omnia ⁊ ſim

gula deo debent oſtendi·ergo et in cōfeſſione·et in caſu quo cōfeſſor primus propter caſus reſeruatos nō poſſit abſoluere ab omībus·tñ confitens tenet᷑ primo cōfeſſori cōfiteri omīa et ſingula et de illis a quibus nō pōt abſoluere cōfeſſor debꝫ eū ad ſupiorem remittere· Dicitur notāter omīa mortalia·qꝛ ſiue ſint conſenſus ſiue propoſita ſiue verba ſiue facta ſiue obmiſſa mortaliter omnia ſunt cōfitēda·addit᷑ vni ex ꝑte cōfitentis qui erubeſcere debet corā xp̄i vicario que facere nō erubuit coram omnipotēti deo ex ꝑte etiā cōfeſſoris vt ſciat de ſingulis iudicare·ſic habemus ꝙ oportet cōfiteri mortalia omnia que in memoria haberi poſſunt et vni ſacerdoti· iii· Oportet etiaꝫ tercio cōfiteri mortalia cū circūſtancijs aggrauantibus et in aliud genus peccati mortalis trahentibꝰ·ſicut ſunt ille que ſpeciali prohibiciōe p̄ceptoria prohibent᷑ verbi gracia· Accipere alienū prohibet᷑ ibi·nō furtū facies· ſed ſi quis de loco ſacro accepit vel rem ſacram·alia prohibicione prohibet᷑·ideo oportet ambo cōfiteri videlicet de furto et de loco ſacro·ſimiliter ſi fornicatus es cum adultera ·vel cum moniali vel conſanguinea·hee circūſtancie in aliaꝫ ſpeciē peccati mortalis trahūt ergo ſunt cōfitende et ſic forte eſt de hᵒ ꝙ quis mortaliter peccat die feſto· qꝛ ꝑ mortale peccatū plus violat᷑ feſtum q̄ ꝑ opus mechanicum·de hoc habes ca·j·· huius p̄cepti p̄cedētia em̄ mortalia equiualēt duobus mortalibus· iiij· Oportet etiam iiij·quottas peccatoꝝ mortaliū dicere que memorat᷑ quis qꝛ quociens eſt circūſtancia· vnde oportet dicere prima vice feci cum talibus circūſtancijs·et ſecūda vice taliter aut taliter· Oportꝫ etiā ſꝫm aliquoſ dicere quantū vel circūſtācias quaſdam que licet nō mutent ſpeciem· addūt tñ notabilem qualitatē malicie et deformitatis vt in furto multum addit ad parum·vñ qñ quis tales circūſtancias noſcit ex ſe vel ex ꝯfeſſoris inquiſiciōe·etiam ſunt cōfitende ſꝫm multos·tho· tñ dicit ꝙ nō oportet· Iſo·dicit ꝙ nō eſt certum eas cōfitendas eſſe· ſed tutum eſt fieri et vtile· v· Oportꝫ em̄ ꝙ quis cōfiteat᷑ peccata que dubitat an ſint venialia vel mortalia·qꝛ ſꝫm Bonauen·qñ homo aliō veniale ſuū credit eſſe mortale· Aut dubitat probabiliter an ſit mortale aut veniale·et ſic dubitat an ꝯfiteri teneat᷑ an nō· Si illud non cōfitetur tūc exponeret ſe diſcrimini·⁊ in his que ſunt ſalutis dimitteret ꝑteꝫ ſecuriorem quā faciliter cōſequi poſſet· Et tho·di·xxij·ꝙ qñ quis dubitat de aliquo peccato an ſit mortale tenet᷑ illud cōfiteri dubitacione manente· qꝛ quicquid cōmittit aut obmittit in quo dubitat eſſe peccatum mortale peccat grauiter diſcrimini ſe cōmittens· Debet ergo confiteri rem ꝑrout habet in corde nō dicendo ſe peccaſſe mortaliter· ſed iudiciū cōfeſſori de hoc relinquēdo

L· Tercio aduertendū vbi vel cui quis cōfiteri teneat᷑ · Rñ·ſꝫm tho· in iiij· di·xvij·ꝙ nō omni ſed ſacerdoti habenti iuriſdictiōem in confitentē· Et ſunt p̄lati quatuor papa habet iuriſdictiōem in omnes· ep̄s in dioceſanos·plebanus in parochianos ſuos· Et prelatus collegij vel

monaſterij·vel ordinis in ſibi ſubiectos·Et quilibet p̃ſatoꝝ pōt poteſtatē ſuā alteri cōmittere qui etiaꝫ ſꝫm cōmiſſionē pōt abſoluere· ¶

Sed quō tenent᷑ ad celaciōem confeſſiōis homies et etiā ad alia celāda·Rñ·ſꝫm doctores cōmuniter in iiij·di·xxj·ꝙ·vij·ſunt ſigilla hoieꝫ ad tacendū artancia niſi de re aliunde ſciat·Primo ligat᷑ ad tacendum cōfeſſor de peccatis et circūſtācijs et ꝑſonis in cōfeſſione ꝑceptis· Secūdo cōfeſſor qui audit confitenteꝫ a caſu vel a propoſito vel interpretando ſigna muti vel verba ideoma ignorantis·Tercio quicūqꝫ audit ab aliquo p̃cedenciū reuelaciōꝫ confeſſiōis adhuc tenetur tacere· Quarto cōfitens qui reuelaciōe iniunctiōis penitentie probabiliter crederet cōfeſſorem ledi tenet᷑ celare·alioquin verenda patris ſui non cooꝑiens vel diſcooꝑiens cū cham maledicit᷑ Quinto qñ vnus ab alio petit cōſilium recōmendans vt hoc celet aut hoc accipit ad celandū tenetur celare niſi aliunde deobligaret᷑·vt patet infra p̃cepto·viij·ca·iij·D·xiij·C ·Sexto qui ꝑcipit ab alio verba que ex natura facti talis ſunt materie ꝙ reuelacio noceret·tenetur tacere minus tñ quam ſi ſe ad hoc obligaſſet·Septimo ſeruus auſcultanſ a propoſito vel a caſu ſecretum qd̄ tractat᷑ in curia domini ſui tenetur celare ⁊ ſi frangit ius ciuile grauiter eum punit ⁊ ius diuinū·Octauus modus vocatur ſigillum ſecreti·⁊ vt dicit pe·de pa·vbi prius·ꝙ om̄es talia ſigilla frāgentes de quibus dictum eſt peccāt grauiter niſi aliunde ſciant vel ordo correctiōis fraterne vel denunciaciōis vel p̃ſumpcio boni viri cui dicit᷑ reuelaciōeꝫ quorundā de prefatis aliter fiendū expoſcāt ¶

An aūt poſſit fieri laico confeſſio·Rñ·ꝙ in nullo caſu neceſſe eſt laico cōfiteri·qꝛ cum claues nō habeat nō pōt abſoluere·ſed qñ quis nō habet ſacerdotē ſufficit propoſituꝫ cōfitendi·verūtamē vt dicit magi·di·xvij·et alij doctores·plures penitens talis in articulo mortis non habens ſacerdotē nō tenet᷑ ſed pōt confiteri ſeculari vt verecundia ſibi cedat in ſatiſ factionē et alter ſibi cōciliari poſſit·et vt oſtēdat ſuū poſſe facere·Debet etiā cōfitēs diligenter cauere ne alterius famam ſicut alias etiam tenet᷑ in cōfeſſione ledat manifeſtando alterius perſone occultum peccatū graue et infamans quā ꝑſonam confeſſor actu noſcit·aut noſceret veriſimiliter ꝑ futuro·nec cōfeſſori ſciſcitanti dēt eam patefacere niſi prius circa iſtaꝫ ꝑſonam ſeruaſſet ſuꝑ hoc formam correctiōis fraterne·aut eſſent forte alique cauſe propter quas etiaꝫ extra cōfeſſionē poſſet aut deberet illi ſacerdoti illas res dñūciare aut alias deferre·alias dicēs vel iubēs dicere peccat detrahendo· et ſi cui in aduertencia factū eſt ·aut ex ignorancia debet illud cōfiteri qꝛ in ſacramento penitētie multū ē pc̄tm̄ vitandū vnde peccat qui in cōfeſſione dicit vicini mei iſta cōmuniter faciūt vel cōmune eſt hoc peccatuꝫ in ciuitate vel in patria mea vel nos omnes ſumus tales· ¶ Sꝫ diceres quid ergo faciendū eſt mihi in peccato circūſtancionato taliter ꝙ nō poſſum eius ſpeciem exprimere niſi alium notē·vt ſi filia cum

patre peccauit/ Rñ ꝙ debet aliū q̄rere cōfeſſorem habentē autoritatem quē ſi nō cōpetēter reperit petat licentiā alteri ſacerdoti cōfiteri Et ſemꝑ talē querat qui nec noſcat alium nec veriſimiliter noſciturus ſit·et ſi nullū reperiret quin noſceret aliā pſonā·dicit bonauen·et duran·ſi etiā imminet caſus neceſſitatis·vt q꞉ ſe putat ſtatim moriturū ꝙ famā proximi quātū pōt debꝫ cuſtodire ſed magis debet ſuā cōſcientiam purgare·Tho·in iiij·di·xvij·q·de cōfeſ·ar·iij·dicit in caſib⁹ illiſ qñ cōfitens ſcit ſacerdotē ſuū hereticū·aut ſollicitatorē ad malū/ aut fragilē qui ad peccatū qḋ quis ei cōfitet᷑ ſit pronus vel ſi reuelator eē cōfeſſiōis pbabiliter eſtimet᷑/ vel ſi peccatū cōtra ipm cōmiſſum ſit ḋ quo quis cōfiteri debet· Et in caſibus in quibus pbabiliter penitens piculum ſibi vel ſacerdoti ex cōfeſſione ei facta timet·debꝫ recurrere ad ſupiorem·vel ab eodē petere licentiā alteri cōfitendi·Et ſi licēciā habere nō poſſit idē eſt iudiciū qḋ de illo qui nō habet copiā ſacerdotis·vñ magis debet diligere laico cōfiteri·nec in hoc tranſgredit᷑ aliquis ꝓceptū eccīe·q꞉ ꝓcepta iuris poſitiui nō ſe extendūt vltra intencionē pcipiētis que eſt finis ꝓcepti hec aūt ē caritas ſꝫm apo·vñ bern·dicit illud qḋ eſt inſtitutū ꝓ caritate nō debet militare cōtra caritatē ſed cōfeſſio ꝓ caritate inſtituta eſt que cōtra caritatē militaret ſi hō ad cōfitendū vni ſacerdoti artaretur i caſib⁹ recitatis·nec fit aliqua iniuria ſacerdoti·ſi in ꝓcedentibus caſibus ab eo diuertit᷑·Quia priuilegiū meret᷑ amittere qui cōceſſa ſibi abutit᷑ poteſtate·Hec de tho·Item cōfitēs caueat ſꝫm ꝓfata quātū pt ne cōfiteat᷑ reuelatori cōfeſſionis vel ei qui ꝓnus ſit ad odiū audita cōfeſſiōis materia vel ad luxuriā·et ſic de alijs·ſꝫ non neceſſaria ibi abſcidat vel aliū cōfeſſorē ſꝫm ꝓdicta q̄rat·Nā qñ circūſtantie incitātes ad libidinē pc̄tm̄ aggūantes·nō tñ ad aliud gen⁹ peccati mortalis trahūt tales qñqꝫ dñt ⁊ poſſunt laudabiliter retineri adhibita debita diſcreciōe ſꝫm cōſideraciōeꝫ turpitudinis·circūſtanciaꝝ et ꝓnitatis ad malū ex eius cōfeſſiōe ſiue in cōfitēte ſiue in cōfeſſore hoim·etiā dicit bonauen·volenti meditari cōfitenda de luxuria cōpetit prius domare carnē ꝑ ieiunia et hmōi· ⁊ cōſiderare vtilitatē peccatoꝝ inferni penas et hmōi·et ſic deteſtari ne caro incaleſcat·Qḋ ſi nō iuuat oportꝫ vtiqꝫ neceſſaria ibi fieri et ſacramētum ibi iuuare pōt ne noceat ſꝫm illud Mar·vlt·Et ſi mortiferū quid biberit nō ⁊c̄·P Quartus modus in cōfitēte debet ſeruari videlicet vt ſi vult abſolui oportet de neceſſitate et ſub pena noui peccati qḋ ſit in caritate vel attritus·vnḋ et ꝓco·dicit·ꝙ hō tenet᷑ cōfiteri cū diſplicentia peccati cōmiſſi ·⁊ cū ꝓpoſito obediendi in ſeruādo iſtaꝫ ſatiſfactiōeꝫ et penitenciā quā ab ipo ſacerdote ſibi impoſitā volūtarie aſſumpſit ſiue i ſe ſuſcipiet·Et bona·di·ꝙ ſi accedit ad cōfeſſiōem ⁊ abſoluciōꝫ ſine ꝓmiſſa diſpoſiciōe pbabili·imo accedit cū ɔ̄ria diſpoſiciōe vt q꞉ ſibi placet aliqḋ mortale peccatum tūc peccat mortaliter q꞉

illud ſacramentū quantū in ſe eſt ir
ritum facit ꝙ nō eſt ſine cōtemptu
periculū ergo eſt nolentibus reſti=
tuere·inuidiam tenentibus· et car=
nalem amorē tenētibus luxurioſum
iſte tñ qui fict⁹ eſt id eſt qui nō ha=
bet propoſitū cauendi mortalia ſed
proponit cōmittere·vel non diſpli
cent p̄terita mortalia audiēdus eſt
et ſibi penitētia imponēda pro emo
liciōe cordis·ſed nō eſt abſoluēdus
qꝛ fictio talis eſt ſibi peccatū mor=
tale·ſi ſic vellet abſolui ¶ Q ¶ Itē
caueat cōfitens vt pro tūc nō ſit in
excōmunicaciōe maiori·qꝛ a nullo
peccato pōt abſolui nō p̄ abſolut⁹
a ſentencia excōmunicaciōis maio=
ris·Item cōfeſſio ſit vera vt nihil
dicat homo ſciēter falſum ficte ſe
laudando vel vitupando etiam ſe·
qꝛ tūc menciendo cōtra mentem lo=
quendo fieret peccator· Item ſi nu
da abſqꝫ obſcuritate verboꝝ occul
tante peccata aut circūſtancias· ſꝫ
cōfitens omnia cōfitenda quantum
cunqꝫ ſint turpia exprimat vt pōt
honeſte et decēter taliter tñ et cuꝫ
talibus verbis vt cōfeſſor plene et
clare itelligat peccati ſpeciē et cir
cumſtancias aggrauātes ·Quinto
qñ id eſt tps cōfitendi obſeruandū
eſt ¶ R ¶ Vbi notandū ꝙ ex p̄cep=
to eccleſie tenet᷑ homo ad cōfeſſio=
nem in omni anno ad minus ſemel
et potiſſime in quadrageſima ante
paſcha·qꝛ tūc quilibet tenet᷑ cōmu
nicare iuxta decre· Om̄is vtriuſqꝫ
ſexus·Secundo dicit Sco· ex p̄cep
to diuino ille qui cōmiſit mortale
de quo nō eſt ꝯfeſſus tenetur illud
confiteri qñcūqꝫ eſt in mortis arti=
culo·qꝛ quilibet qñ ſibi imminet iu
diciū damnaciōis et iudiciū miſeri=
cordie tenet᷑ ſe ad miſericordiā pre
parare quantū pōt·ſed ibi eſt hmōi
ſcꝫ in infirmitate vbi merito formi
dat ſibi mortem imminere·Secūdo
qñcūqꝫ ſe exponit actibus piculoſiſ
ad mortem·ſicut in bello mortali·i
naufragio·et in ſimilibus· Tercio
qñ vult exercere act⁹ quilibet ſpe=
cialiter dbet᷑ reuerētia vt qñ vult
cōmunicare vel celebrare pre con=
fiteri debet poſt mortale peccatum
habita ſacerdotis copia·ſubdit ſco·
et in ſimilibus ſimile eſt iudicium·
Quarto qñ quis habet p̄ſenciā ei⁹
qui pōt eum abſoluere et veriſimi=
liter timet᷑ ꝙ nō ſit illius aut ab=
ſoluere potentis preſenciā vnquaꝫ
in poſteꝝ habitur⁹· Itē·v·tenere
t᷑ qñ cōſciētia erronea aut dubium
probabile augeret ad cōfitendum·
Item ſexto qñ vouiſſet certis tem=
poribus velle cōfiteri ¶ S ¶ Ex p̄
cedentibus omnib⁹ patet et mani=
feſte ſequit᷑ ꝙ in certis caſibus eſt
cōfeſſio neceſſario iteranda·Primo
qñ quis diuidit cōfeſſiōeꝫ ſic ꝙ ſci
enter et a propoſito reſeruat aliqđ
mortale·qđ omnino nō vult cōfite=
ri·Aut qđ nō vult illi ſacerdoti ſed
alteri cōfiteri talis tenet᷑ omnia p̄
cōfeſſa iterato cōfiteri etiam tacitū
peccatū qđ tacuit ſcienter·Secūdo
qñ cōfitens eſt in excōmunicaciōe
maiori·qꝛ tūc dicit tho·in iiij·di·
xviij·nō p̄ticeps eſſe pōt ſacramen
toꝝ·niſi ſit prius a vinculo abſolu=
tus p̄fato·Tercio qñ quis cōtemnit
ſatiſ factiōeꝫ aut negligit iplere ſa
tiſfactiōeꝫ ⁊ ſatiſ factiōis obliuiſci
tur tūc ſꝫm aliquos cōfeſſiōeꝫ opꝫt
iterare·Alias neſcirꝫ ſatiſ facti dem
iniūgere di·tñ bona·ꝙ prim⁹ ⁊ ter
ci⁹ cās itelligūt᷑ qñ ꝯfitēs mu·ꝯf·

nam ſi p̄cedenti cōfitet᷑ et talis mo
ria᷑ de pc̄tis tūc nō oportet iterari
aut nō·tūc oportet ſ̄m aliquos ite
rari·Item nō oportet iterari prop
ter peccati obliti recordaciōez ·ſed
ſufficit oblitum cōfiteri peccatū ⁊
obliuionē proprie negligentie·et a
lia p̄concessa in generali dicere pu=
ta cum plura cōfeſſus ſum oblitus
fui etiā de iſtis· ¶ C ¶ Quo ad ter
cium principale de generali cōfeſſi
one notandū eſt ꝙ generalis cōfeſ
ſio eſt duplex·quedā generalis· et
publica que fieri ſolet in acceſſu ſa
cerdotis ad altare poſt ſermonem
ad populū·In religionib⁹ etiā quī
buſdam in prima et ante completo=
riū hec valet ad remiſſiōem venia=
lium qn̄ quis dirigit cōtra ea cōfeſ=
ſionē illam ad deleciōem culpe eoꝝ
et pene tocius vel ꝑtis ſ̄m exigen=
ciam deuociōis et actualis cōtrici=
onis etiā in generali·alia eſt gene=
ralis ſacramētalis in fine cōfeſſiōis
vbi poſt ſcita et cōfeſſa ꝑticulari=
ter dat quis ſe reum in multis alijs
prout de ignoratis ſupradictū eſt·
et etiam de oblitis·⁊ talis valet ad
delecionē mortaliū et venialiū· Et
pluſquā p̄cedens nō ſacramentalis·
q̄z ibi eſt vis clauiū

¶ Capitulū decimū de ſatiſ factiōe·

Satiſ factio q̄z eſt tercia
pars penitētie·Idcirco
circa eam tria ſunt vidē
da·Primo qua de cauſa
oportet fieri·et in quibus cōſiſtat
Secūdo de remedijs cōtra recidiuū
peccati·Tercio de ꝑiculo eoꝝ qui
tardant cōuerti et ſatiſ facere ¶ A
¶ Quantū ad primū notandū ſ̄m
tho·in·iiij·di·xiiij·ad videndū quō
et cur oporteat ſatiſ fieri deo ſimi=
litudo accipi debet in humanis· nā
homo qui offendit proximū peccat
cōtra amiciciā inquātū ſibi affectū
debitū nō impendit· et etiaȝ peccat
cōtra equalitatē iuſtitie inquantuȝ
rem alteri debitaȝ ſubtrahit·ſic pec
cator quantū ad effectum peccati
amiciciā dei violat·et ꝑ inobedien=
ciam diuine legis deo debitum ſub
trahit·Ex primo amittit graciam et
incurrit offenſam·Ex ſecūdo mere=
tur penā cui⁹ etiā poſt actus pecca
ti ceſſaciōem manet debitor et ſem
per vſq̄ȝ ad penitenciā de peccato·
illa aūt obligatio ad penā vocatur
reatus peccati·Contingit aūt inter
homines aliqn̄ dimitti offenſaȝ ali
cui et ꝑ hoc repacionem amicicie n̄
dimiſſa pena ſatiſ factoria·vt cū of
fendens placeat offenſam verbis ⁊
ꝙ recipit eum in priſtinā amiciciaȝ
attn̄ offenſus adhuc ab eo exigit
ſatiſ factionē aut damni illati recō=
penſaciōem aut rei ablate reſtituci
oneȝ vel ſimile aliqd̄· Sic ad propo
ſitum qn̄ homo ꝑ penitentiā ſe deo
ſubicit pro peccatis cōterendo ⁊ cō
fitēdo in voto ad minus de⁹ remit
tit ſibi peccatū quo ad offenſam q
recipit eū ad amiciciā reſtituendo
ſibi grām gratū facientē·ſed nōduȝ
ſibi peccatū dimittit quo ad totam
penā ſed eternam mortali debitam
ſibi mutat in tp̄alem qn̄ cōterit᷑ im
proporcionatā tn̄ viribus penitētis
in hoc mūdo·et ideo in purgatorio
luendam ſ̄m tho·et bonuen· Cum
vero cōfitet᷑ et abſoluit᷑ tūc eadeȝ
pena vi clauiū ſic minuit᷑ ꝙ effici
tur proporcionata virib⁹ penitētis
hic et in toto aboleri pōt ꝑ atiſ fa=
ctionem in vita pn̄i· et vim talem
diminuendi xp̄i paſſio penitentie

ſacramēto cōtulit·⁊ ſic patet cauſa
quare oportet ſatiſ factiōem fieri·
¶ B ¶ Sed quereres pro quanto
tpe vel ꝑ quot opa purgatoriū abo
letur ꝑ ſatiſ factiōem hic vel i pur
gatorio·Rn̄·Rich·fiſachie·ſup iiij
di·xvj·Quis hanc profunditatem
inueſtigaret·cum apo·clamet·O al
titudo diuiciarꝫ ſapiētie et ſcientie
dei ꝙ̄ incomphēſibilia ſunt iudicia
eiꝰ·ſꝫ ne eſtimes illuꝫ ſumme bonū
odio vel inuidia abſcondiſſe/ſed po
cius ex bonitate ſua pro noſtra vti
litate magna·ſcit em̄ ſꝫm illud gn̄·
viij·ꝙ ſenſus et cogitacio homis
ſunt ad malū prona·vnde ſi ſciret
quāta ſue culpa debeatꝛ cōtricō vt
deleatꝛ reatus pene eterne vel pur
gatorij iam ad maiora nō tenderet
ſed his cōtentꝰ multa purganda co
acerbaret·Cum tn̄ purgatorij pena
omnē mūdi penā excedat ¶ C ¶ Sꝫ
que ſunt opa ꝑ que ſatiſ facere poſ
ſumus·Rn̄·ſꝫm doct·xv·di·iiij·ad
hoc ꝙ opus aliqd ſit ſatiſ factoriū
deo pro peccatis quinqꝫ requiruntꝛ
Et idem intelligendū de paſſiōe ſa
tiſ factoria·Primū oportet ꝙ ſit o
pus bonū et benefactū cedens ad
honorē dei·opus em̄ malū aut male
factū quātūcunqꝫ eſſet penale non
ſatiſ faceret·qꝛ nō eſſet ad honoreꝫ
dei·immo cōtra et penā meretꝛ illd
agens ſꝫm plures etiam doctores o
pus ſatiſ factoriū oportet ꝙ ſit in
caritate formatū·Secūdū eſt ꝙ ſit
penale de ſui natura·ita ꝙ homo ꝑ
tale opus ſubtrahat ſibi aliquā de
lectaciōem corpalem aut cōmodum
corpale·aut vtile tpale·opus enim
bonū nō penale·ideo nō ſatiſ facit·
qꝛ illud peccatori qui peccādo plꝰ
iuſto habuit nihil de ſuo ſubtrahit
qd tn̄ requirit iuſticia ſed peccator
ꝑ tale opus ſolum pficitꝛ/ideo opor
tet opus ſatiſ factoriū eſſe bonum
vt cedat ad honorē dei·et penale
vt aliqd cōmodum ſubtrahat pecca
tori qui nimis habuit ſequēdo pro
priam voluntatē cōtra dei pceptū·
Ideo dicit augu·de ve·et falſa pe
nitētia·ſunt digni fructus virtutū
qui nō ſufficiūt penitētibus·peni
tentia em̄ grauiores expoſtulat vt
dolore et gemitibus mortuus impe
tret vitam·Alia racio quare opus
ſatiſ factoriū debet eſſe penoſuꝫ qꝛ
debet eſſe pſeruatiuuꝫ a futura cul
pa·⁊ ideo ne faciliter redeat ad vo
mitum tanꝙ̄ afflictiuū exptū ⁊ me
dicinale debet eſſe penoſum pene
em̄ ſunt medicine ij·thi ¶ D ¶ Sꝫ
cōtra ſi ſic tūc quāto quis eſſet vir
tuoſior et in caritate maior·tanto
minus ſatiſ faceret·qꝛ nō aut modi
cum eſt penoſum aſſuetis talibꝰ ie
iunare·Item oracio eadē rōne non
eſſet ſatiſ factoria·Nā iaco·v·dicitꝛ
triſtatꝛ quis in vobis oret aut pſal
lat·Rn̄·tho·ad ambo qn̄ diminutio
penalitatis prouenit ex pte actus·
tūc diminuit ſatiſ factiōem·nam ce
teris pibus minus ſatiſ facit qui ie
iunat cū piſcibus quā qui cū pane ⁊
aqua·Et minus ſatiſ facit qui dat d
nariū pro deo quā qui dat florenū
ſed diminutio penaliter que proue
nit ex pmptitudine volūtatis quaꝫ
cauſat caritas et habitus nō dimi
nuit efficaciā ſatiſ factiōis·Queli
bet igitꝛ orō etiā habet vim ſatiſ
factiōis·qꝛ quāuis habeat ſuauita
tem ſpūs tn̄ etiā habet afflictioneꝫ
carnis ſpūi ſubſeruiētis·vn̄ grego·
ſuper Ezech·Dum creſcit in nobis
fortitudo amoris intimi infirmamꝛ

proculdubio fortitudine carnis ·
Tercium eſt vt ſit voluntarium vt
ſic ſit hominis vnde ſi ab aliquo to
taliter inuoluntario ·et remittēte
exigeret' pena ille nō ſatiſfaceret
ſed forte ſatis pateret' ·vnde apud
deū nō eſſet opus ſatiſfactoriuȝ·ſi
eſſet op⁹ mere inuoluntariū·Quar
tum eſt·vt ſit aſſumptū ab homine
ad hoc et propter illuȝ finē·vt per
ipm puniat in ſe peccatū ſuū vt ſic
placet·ſibi deū quē offendit p pec=
catum Quintū eſt vt illud opus ſit
alias indebitum·id ē vt adhoc op⁹
homo non teneat' aliunde qꝛ ſi ſic
tūc nō ſatiſfaceret pro peccato iſto
qꝛ nō eſſet correſpondēs illi ſꝫm iu=
ſticiā ſed alteri· E Sed ꝯtra ſi
ſic tūc nullus poſſet deo ſatiſfacere
qꝛ rōe creacōis·gubernacōis redē
ptiōis·et propter alia debemus deo
omne opus bonū ſꝫm illud xpi Luc·
xvij·Cum feceritis omnia que p̄cep
ta ſunt vobis dicite ſerui inutiles
ſumus qđ debuimus facere fecim⁹
Rñ·tho· ꝙ q̄uis homo om̄e qđ p̄t
deo debeat debito decētie·nō tñ de
bito neceſſitatis et p̄cepti·qꝛ nō exi
git' de neceſſitate ab homie omne
qđ pōt facere·immo hoc eſt impoſ=
ſibile totum conatū in vnū dirige=
re cum circa multū oporteat diſtra
hi·Eſt aūt homini quedā menſura
a deo cōſtituta ad quā tenet'·ꝛ que
ab eo exigit' ſcꝫ obſeruantia māda
toꝝ dei·de reliquo vero ſcꝫ de opi=
bus ſuperogacōis pōt facere pro
peccatis·potuiſſet tñ deus nos ob=
ligaſſe ſic vt quicquid poſſumus te
neremur ſed ex maxima miſericor=
dia nō fecit ſed ſolum obligauit vi
p̄cepti ad decalogū et ad ea que p̄=
ceptiue in eo cōtineat' de reliquo
poſſumus opa ſatiſfactoria exerce
re·Exempli gracia dñs liberalis ha
bet ſeruū empticiū que ſi vellet iu=
ſtꝫ poſſet artare vt quicquid lucra
retur dñi eſſet· ſed ex liberalitate
dñs miſericorditer ſolum petit vt
de vinea magna ·x· menſuras tantū
vini det annuatim et de reſiduo ad
cōmodū propriū et ſuoꝝ lete viuat
ſic etiā dꝫ tm̄ decalogū nobis exigit
et que in eo cōtineat' implicite per
modū p̄cepti F Sunt igit' vt ex
p̄miſſis inferri pōt ſex opa ſatiſfa=
ctoria in genere capiendo opus ſa=
tiſfactoriū generaliter videlicet p
interioribus et exterioribus labo=
roſis actibus·Primū eſt cōtricio in
terior pro peccatis et etiam dolor
cōſequēs i corpe p gemitus ꝛ hmōi
Et hec cōtricio tāta pōt eſſe vt eti
am omnē penā deleat·Ex quo patet
primo ꝙ quilibet qñcunqꝫ peccato
p̄terito recordat' debet dolere de
eo·Et quociēs hoc facit tociens mi
nuit penam·ſed ſi recordet' cū dele
ctacōe tūc auget penam Secundo
expedit vt ſepe cū amaritudine aie
de p̄teritis ſponte doleamus·hec eī
faciūt hominē ſecuriorē de dei ami
ciciā delent penā magnā· humiliāt
et a recidiuo p̄ſeruāt· Secūdū op⁹
ſatiſfactoriū eſt oris confeſſio qua
humiliat ſe quis mala propria dicē
do rōe cui⁹ pena etiā minuitur pro
peccatis Vnde expedit diſtincte cō
fiteri et nude vt humilitas maior
ibi ſit et medicamen apcius appona
tur·Terciū ſatiſfactoriū opus eſt
paſſio penoſa verecūdie cōfeſſiōem
cōſequēs que verecundia etiā mul
tum tollit penā·vnde aug· et alex·
ma·di·xvij·iiij·Qui per vos pecca
ſtis p vos erubeſcatis·erubeſcētia

ipā partem habet remiſſiōis· Quar
tū eſt elemoſina quītū ieiuniū ſextū
eſt oracio· Et hec ſunt tria in gene=
re que cōmuniter vocant² ſatiſ fa=
ctoria· Nam p elemoſinā intelligit²
omne illud qd ex miſericordia expē
di vel impendi pōt ꝓximo in vtili=
tatem p ieiuniū intelligit² ois cor=
poris afflictio ſiue p abſtinencias
ſiue p vigilias pegrinaciōes aſperi
tates veſtiū· diricias ſtramentorū
diſcalciaciōes pedū· vel labor cor=
poralis· ad idem ſunt flagella qui=
bus hic punimur que licet nobis ñ
infligamus· ea tñ aliunde inflicta
accipimus paciēter propter deū in
purgaciōem noſtram Ro· v· tribu=
lacio pacienciā operatur ·paciencia
aūt probaciōem id ē peccatoꝝ pur=
gaciōem· vt dicit glo· p operacionem
vero intelligit² omne opus exteri⁹
ad cultū latrie ptinens et ad h⁹ or
dinatū· vt homo p hoc adiutus et
ſtimulatus aſcendat in deū ·cōtem=
platiue vt oracio vocalis pſalmo=
dia ſacrificia oblaciōes et ſimilia·
G Ponunt² aūt tria pfata i ge
nere· Primo vt p omnia que habe=
mus a deo bona ſatiſ facimus· ele=
moſina de rebus exterioribus· ieiu=
nio de corpe· et oraciōe de aīa· Se=
cundo qꝛ circa tria cōtingūt pecca=
ta · Quedam em̄ ſunt in rebus vt a
uaricia· Alia in corpe vt luxuria· ⁊
gula· Alia in ſpū vt ſupbia inuidia
et accidia· ergo p omnia pro homi
nibus ſatiſ faciendū eſt videlicet p
elemoſinā cōtra auariciā· p oraciōꝫ
cōtra ſupbiā· Et p ieiuniū cōtra lu=
xuriam· Tercio qꝛ tria bona tpalia
tres radices ſunt omniū peccatorū
auaricie em̄ radices ſunt exteriora
bona cōtra que grande remediū eſt
elemoſina· Radix ſupbie inuidie ac
cidie ac ire eſt in ſpū cōtra quā eſt
oracio· Radix vero gule et luxurie
in carne cōtra quā eſt ieiunandum·
Ex quibus patꝫ ꝙ cuilibet cōſultū
eſt vt videat ad qd viciū plus incli
natus eſt vt cōtra illud aſſumat ap
cius opus ſatiſ factoriū· Ib Sꝫ
dubiū eſt an quis in mortali pecca=
to poſſit ſatiſ facere· Rñ· primo ſm
Sco· qui penitenciā ſibi in cōfeſſio
ne et in abſoluciōe iniunctā a ſacer
dote et ea cōfitente voluntarie aſ=
ſamptā abicit voluntarie et ſine ra
cionabili cauſa· neceſſaria nolens
eam implere eſt inobdiens et illa ī
obediētia eſt peccatū mortale ·qꝛ ē
tranſgreſſio pcepti eccleſie et vica=
rij dei propter illud piculū eſt ſanū
cōſiliū vt cōfeſſor nō iniungat pec=
catori penitēciā· niſi de cōſenſu ſuo
nec aliquā niſi de qua ſperat ꝙ eaꝫ
impleat· immo a cōfeſſore ammonē=
dus eſt cōfitens an ſibi eam cōpe=
tat recipe et veriſimiliter portare·
Secūdo dicit Tho· ⁊ ꝯmuni⁹ doc·
licet Sco· cōtrariū teneat· ꝙ null⁹
ſatiſ facere pōt extra caritatē dei·
Opa tñ penalia extra caritatem fa
cta que reliquiſſent effectū qui iam
in cōtrito eſſet nō oportet iterari
vt in elemoſina et maceraciōe car=
nis fieri pt· eſt em̄ fere tm̄ penoſuꝫ
dediſſe vnū florenū ſic dare denari
um et ſimiliter vbi p abſtinenciam
effectus in carne relict⁹ eſſet

Capitulum· Vndecimum

Quia in ſati ſfactiōis in
iūctiōe et ꝓpria impoſi
ciōe ſp prouidēdum eſt
contra recidiuū peccati·

Jdcirco hic tria erũt vidẽda· Prio
de remedijs ꝯtra recidiuũ peccati
Scdo de piculis eoꝝ qui tardant
cõuerti in ſatiſfacere· Tercio an vi
uus pro peccatore viuo ſatiſfacere
poſſit·et an talis mereat᷑· A
Quantũ ad primũ notandũ ꝙ per
doctores quoſdam in propoſito be
ne expertos tres de hoc dant᷑ regule
Prima eſt qñ quis eſt in graui pctõ
a quo deſiderat ſanari et pſeruari·
ſtatuat ſibi firmiter obſeruare aut
ad tempus voueat ꝙ qualibet vice
qua recidiuat vnã vel plures ꝺ tri
bus ptibus ſatiſfactiõis velit iple
re videlicet ꝙ poſt peccatũ cõmiſ
ſum infra tres dies ieiunet in pane
et aqua·vel prima die dicat vij·pſ
Secũda ieiunet in pane et aqua·
Tercia det elemoſinã vnũ ſolidum
vel ꝙ quociens cõtingit eum reci
diuare ꝙ tũc infra vnũ vel duos
vel tres dies ſe obligat ad cõfiten
dum hmõi remediũ verus penitenſ
rõnabiliter debet acceptare qꝛ vid
mus multos propter penas a vicijs
ceſſare vt fures et latrones· B
Secũda regula ſeu ſcdm cõſilium ẽ
qñ quis ſe ſentit pronũ ad certũ vi
cium ſtatuat firmiter vel ad temp⁹
ſe voto obliget ꝙ ſi cõtingit eũ taꝫ
vehementer temptari de illo pecca
to ꝙ etiam omnino deliberet intra
ſe ſic agere tñ nihilominus antea
dicere velit ſeptem pſalmos penitẽ
ciales·aut flectere genua corã cru
ce tociẽs vel oroꝫ aliquã dicere ve
lit beate marie vel alij ſancto ante
quã opus illud nephariũ pficiat·
Racio qꝛ ſic fieri põt vt deus cum
temptacione faciat prouentũ pro
pter oraciões et humiliaciões· et
ꝙ homo ceſſet a malo· C Ter
cia qñ peccator de certo vicio tem
ptat᷑ ſtatuat firmiter ⁊ adhᵒ aſſue
faciat·ꝙ qñ ſentit ſe ad tale pecca
tum inclinari mox animũ ſuũ tranſ
ferat ad cogitandũ aliqꝺ terribile
ſibi futuꝝ p tale peccatũ puta dam
naciõeꝫ eternam mortem imminẽtẽ
amiſſionem virtutũ et cõſorciũ oim
ſanctoꝝ et dei et regni celoꝝ ſocie
tatem demonũ igniũ flammas racõ
qꝛ illa valent vt racio in pſencia tẽ
ptaciõis a ſenſualitate obnubrata
et allecta nõ poſſit tũc pfectam et
ſolidam cogitaciõem de deo ⁊ hone
ſtate virtutum habere· Per pſatuꝫ
terciũ modũ facilius reſipiſcit redu
citur et frenat᷑ a malo ad bonũ· nã
p illa terribilia rõ quaſi ſopita exci
tari põt quaſi ad fugiendũ cauſam
tanti mali· Quantũcunqꝫ eñ quis
temptaret᷑ acriter·ſi penalia incen
ſe quis meditaret᷑· et firmiter quis
crederet talia ſe incurſuꝝ deſiſteꝫ
a cepto malo vt patet in volentib⁹
luxuriari·qñ pcipiũt homies vide
re vel ſe decapitandos·tũc eñ exci
tata rõ diceret· Quorſum tendis·
nunquid pro tam leui tñ bonũ vis
pdere hec remedia in foro peniten
ciali impoſita vel a ſe ſponte extra
forũ penitencie aſſumpta ſunt cum
adiutorio diuio efficaciſſima reme
dia cõtra recidiua·ſed qꝛ heu pauci
cõfeſſi talia remedia aggrediunt᷑
et pſeueranter ſeruãt· Jdcirco pau
ci vere penitẽtes reperiunt᷑· vt in
eſtate poſt paſcha tranſacta rei cre
bro probat euent⁹· D Quo ad
ſecundũ principale notandũ ꝙ pec
catorem cõuerſionẽ ſuam tardantẽ
terrere debent et ad cõuerſionẽ inui
tare quiqꝫ· Primũ eſt piculũ mortis
⁊ ꝙ rara ẽ vera ⁊ ſera penitẽcia nã

ſecundū oēs doctores in· iiij·di·
xv·q̄ diu quis in hac vita vtit᷑ rōe
pōt ſalubriter et vere penitere· vt
probat aug⁹·in de vera et falſa pe
nitēcia p latronē·Lu·xxij·Et ezec·
xviij·Quacunqꝫ hora ingemuerit
peccator vita viuet et nō morietur
ſm vnam literam·vt magiſter alle
gat ſed tñ ab eo qui diu prius diſtu
lit penitere vix et multū difficul=
ter pōt in extremis haberi vera pe
nitencia ſufficiens ad ſalutē· Quia
aut homo morit᷑ ita ſubito ꝙ non
aduertit ſe mori ſicut dormiendo ꝛ
tunc expedita res eſt·qꝛ tūc iudica
tur ſicut reperitur· Aut peccator ad=
uertit ſe mori·ſed p vnam horā aut
morulam modicā·et tūc qꝛ homo i
repentinis opatur ſm habitū Jdo
nō videt᷑ ꝙ habituat⁹ in peccatis
tam repente fiat bonus·aut morit᷑
quis languore p̄cedēte·et ſic adhuc
qui prius diſtulit penitere vix et
multū difficulter pōt in extremo
habere veram penitenciā ſufficien
tem ad ſalutem·qd probat Sco·ex
verbis beati augu·in de vera ꝛ fal
ſa penitencia quatuor rōnib⁹·ꝛ ma
giſter allegat·di·xxj·qꝛ ad cōtricio
nem exigit᷑ vſus li·ar·quo racio di
ligenter de peccatis deliberet ꝛ vo
luntate libera deteſtet᷑ ea·ſed illo=
rum vſus vbi ſtatim iminet mors
terribiliſſima timore et dolore ve=
hementer impedit᷑·vnde aug⁹·dif
ficile eſt vt tūc ſit vera penitencia
qñ tam ſera venit qñ cruciatus mē=
bra ligat·et dolor ſenſum opprimit
vt vix homo aliqd aliud cogitare
valeat·melior tñ eſt ſera q̄ nulla·
ſimile habes ſ̄·ca·vj·A· E Se
cunda rō ad veram penitenciā re=
quirit᷑ ordinata diſplicēcia de pec
catis·Ad hoc aūt ꝙ diſplicētia va
leat et ordinata ſit oportet ꝙ ſit d̄
bite circūſtācionata·et maxime cir
cumſtancia finis et principij actiui
principatis·vt ſcꝫ ſit voluntaria et
propter deū·ſed difficile eſt tūc ha
bere actū ſic circūſtancionatū·quia
qui vſqꝫ tūc fuit impenitēs·nō vi=
det᷑ ex ſeipō extorquere diſplicēciā
nouam·niſi timore pene imminētis
et ſic ñ propter deū fit·ſed propter
ſe et tm̄ propter vitare malū dam=
naciōis ſue·p̄ſumitur eñ ſi eſſet re=
motus a timore mortis et damnaci
onis nō extorqueret a ſeipō diſplicē
ciam peccatoꝝ ſicut nec prius fecit
cum fuit ſanus·nec videt᷑ tūc mere
elicere diſplicenciā hmōi ſicut nec
mere libere i piculo naufragij quis
merces proijcit·ſed ſoluꝫ timore pi
culi maioris ſic habens diſplicenciā
peccatoꝝ ſolum timore mortis aut
damnaciōis eam videt᷑ habere· et
talis diſplicentia in eo nō eſt mere
libera·et p cōſequens nō multū pla
cens deo·nec accepta ſibi· Jdeo au
guſtin⁹ dicit ibidem·Nullus expe=
ctet qñ peccare nō p̄t arbitrij liber
tatem querit deus vt delere poſſit
cōmiſſa et nō neceſſitatē·caritatem
et nō timore tm̄ qꝛ nō in ſolo timo=
re viuit homo·Qui ergo ſero petet
oportet nō ſolum timere iudicem·
ſed diligere qꝛ ſine caritate nemo
pōt ſaluus eſſe·nō ergo timeat tm̄
penam quo penitet·ſed anxiet᷑ pro
gloria hec aug⁹· Tercia rō eſt ma=
lus habitus vſqꝫ tūc cōtinuat⁹ et i
cōſuetudinē verſus multū inclinat
ad peccata et ad eoꝝ placenciā· et
ſic valde retrahit hominē ab actu
vere penitendi ſm quē actum peni
tendi vere oportet hominē peccata

fortiter deteſtari· ſimiliter habitꝰ
inordinati amoris ad mundū et ad
alia pñtia radicati in peccatore im
pediūt multū diſplicenciã pro pctis
multum nãqꝫ difficile eſt·vt homo
affectum ſuū quem toto tpe vite
ſue in hmōi res fortiter inclinauit
ſubito ab eis retrahat et in cōtra-
rium flectat·Vñ augꝰ·dicit hec cō
uerſio ſi cōtingat alicui etiã in fine
deſperandū nō eſt de eius remiſſiōe
Sed qm̄ vix aut raro eſt tam iuſta
cōuerſio timendū eſt de eo qui peni
tet ſero maxime cum filij quos illi-
cite dilexit ſint pñtes·mundus et
vxor ad ſe vocent ⁊c̄·que illicite di
lexit multos ex hoc ſolet ſera pnia
decipe·hec ille·Intellige ſi pñtes
in ſeipis aut in ſuis fantaſmatibus
que retrahunt a forti diſplicencia
peccatoꝝ·Quarta rō quãto aliquiſ
eſt minus dñs actus ſui· tanto ad
cōtriciōem requiritꝰ intenſior diſ-
plicencia vt ſit ſufficiens ad deleci
onem culpe·Sed iſte i extremis po
ſitus eſt minus dñs actuū ſuorum·
qꝛ tūc nullo modo eſt dñs actuū ex
terioꝝ ad peccandū·nō em̄ pōt me
chari aut furari et ſimilia amplius
facere ergo requiritꝰ in eo ſcꝫm ſtri-
ctam iuſticiã intenſior actus diſpli
centie ad eius iuſtificaciōem ꝙ̄ ad
iuſtificaciōem ſani cum tñ vix ⁊ dif
ficulter habere poſſit eque intēſuꝫ
Et ideo vix et difficulter pōt tunc
habere veram penitenciã· et ſuffi-
cientem ad ſalutē·Vnde augꝰ· vbi
prius Age penitenciã dum ſanꝰ es
Si ſic agis ſecurus es qꝛ penitēciã
egiſti qñ peccare potuiſti· Si vis
penitenciã tūc primo mō agere qñ
peccare nō potes peccata te dimiſe
runt nō tu illa·Inuitat v·ad ſtatiꝫ
ſe a peccato conuertendū multiplex
ſcripture et ſanctoꝝ doc· pſuaſio·
vnde eccl·v·ne tardes cōuerti ad
dominū et ne differas de die in die
ſubito em̄ veniet ira illius et in tē-
pore vindicte diſpdet te· Itē eccl·
xxix· repromiſſio nequiſſima mul-
tos pdidit nequã videlicet qꝛ pecca
tor repromittit ſibi qd eſt propriuꝫ
deo de futuro tpe diſponere Cōtra
illud actu·j·nō eſt veſtꝝ noſſe tpa
vel momenta que pater poſuit i po
teſtate ſua nequior eſt promiſſio il-
la qꝛ cum tempꝰ infiniti valoris ſi-
bi a deo datum fatue expenderit·
Adhuc tñ pſumit ꝙ deus multum
tps adiciet ſibi ·nequiſſima eſt illa
promiſſio qꝛ talis nō ſolum tps ſibi
datum pdidit immo etiam in cōtu-
meliam ipius largitoris expendit ⁊
in futuꝝ expendere vult·item tar-
dantes cōuerti terrere deberet illd
Gñ·vj·et vij·vbi licet ad peniten-
dum dati eſſent hominibꝰ cxx·anni
tñ xx·anni reciſi fuerūt propter im
penitenciã· Item lu·xij· dr illi qui
dicebat aie ſue· Anima mea habes
multa bona repoſita in annos plu-
rimos·requieſce·cōmede·bibe·epu
lare·ſtulte hac nocte aiam tuam re
peterēt a te·que aūt prepaſti cuius
erūt·Item lu·ibidem·Et vos eſto-
te pati qꝛ qua hora nō putatis fili-
us hois veniet ⁊c̄· Ad ideꝫ eſt augꝰ
in ſer·de innocentibus·Hac inquit
aiaduerſionis pena peccator pcuti
tur vt moriēs obliuiſcatꝰ ſui qui vi
uens oblitus eſt dei·Et gre·qui ti-
bi veniã promiſit diem craſtinū nō
ſpopondit · Qui pmittit penitenti
veniã nō promiſit peccanti· G
Vñ notat dñs alber·ſu p illo ioha·
ij·Quis ſcit ſi cōuertatꝰ·⁊ ignoſcat

cōuertat² in ꝙ ab ira ſcȝ ad miſericordiā· licet eñ veꝝ ſit qḋ dr ezec· xviij· Quacūqȝ hora peccatoꝛ ingemuerit omniū iniquitatū eius non recordaboꝛ amplius tñ valde incertum eſt vtrum ad vltimā egritudīeȝ penitenciā differenti grām dare velit in tali eñ caſu dicit gre· Qui nō vult cū poterit· iuſtum eſt vt infligatur ei nō poſſe cum voluerit· vñ puer· j· Vocaui et renuiſtis· extendi manū meā et nō fuit qui aſpiceret· deſpexiſtis omne cōſiliū meum et increpaciones meas neglexiſtis· ego quoqȝ in interitu veſtro ridebo· Sequit² in iohe· ꝛ ignoſcat iḋ ē quis ſcit ſi ignoſcere velit ꝙuis certum ſit cōtricio ignoſci tñ incertum eſt an ſit vere cōtritus· iō eccl· vij· Nemo pōt hunc corrigere quē ille dſpexerit· Et· ij· mach· ix· oꝛauit ſcelestus videlicet antiochus ad dñm a quo nō erat miſericordiā ꝯſecut⁹ hec alber· huic cōſonāt verba auguſtini in ſer· de peni· vbi dicit· Si quis poſitus in vltima neceſſitate voluerit accipe penitenciā et accipit moꝝ recōciliabit² ei hinc vadit fateoꝛ nō illi negamus qḋ petit ſed nō p̄ſumimus ꝙ bene hinc exit ſi ſecurus hinc exierit ego neſcio dare pñiaȝ poſſumus ſcȝ exterioꝛē ſed ſecuritatē nō nūquid dico damnabit² ſed nec dico ꝙ ſaluabitur· Si vis de dubio liberari age penitētiā dū ſanus es· ſi ſic agis dico tibi ꝙ ſecurus es qꝛ penitēciā egiſti eo tempe quo peccare potuiſti due res ſunt aut ignoſcitur tibi aut ñ ignoſcit² Quid hoꝝ tibi ſit futuꝝ neſcio ergo tene certū· et dimitte incertū iḋ eſt age penitentiā ſanus· hec aug· ib Sed quo ad terciū principale dubiū eſt an viuus pro te viuo peccatoꝛe ſatiſ facere poſſit· Rñ· tho· iiij· di· xx· vnus apud humanā amiciciam pro alio pōt ſatiſ facere· gͦ multomagis apud deū tñ qꝛ ſatiſ factio eſt etiam in remediū cōtra futuꝝ lapſum in futura peccata· ꝛ qꝛ vnus nō p̄ſeruat² a peccatis ꝑ ſatiſ factionē alienā· ideo nō eſt permittendū vt vnus viuus pro alio viuo penitenciā agat niſi in ip̄o penitente appareat aliquis defectus ſciliȝ coꝛpalis ꝑ quem fit impotēs ad ſuſtinendū ſatiſ factiōem vel ſp̄ūalis ꝑ quē nō ſit prompt⁹ ad poꝛtandū penam· Vnde cōfitēti pōt duplex ſatiſ factio iniungi· vna pro p̄teritis· alia pro futuris· etiaȝ vnū op⁹ pt propter ambo iniungi· Satiſ facere igit² pōt vnus viuus pro alio viuo et penitenciā agere· vt dicit pe· de pa· in iiij· di· xx· ſcḋm doctoꝛes cōmuniter in multis caſibus· Prio qñ foꝛma iniunctiōis ſacramentaliſ illud cōtineret vt ſi dicit· omnia ieiunia que tu feceris vel alij pro te fecerint ſunt tibi in remiſſionē peccatoꝝ· tūc alterius ieiuniū pro me factum· pro me ſatiſ facit· ſimiliter ſi tibi iniūctum eſt ire ad ſanctum iacobū per te vel ꝑ aliū vel ieiunare ꝑ te vel ꝑ alium Secūdo ſi ē omnimoda indifferētia· tūc idem eſt· verbi grā ſi impoſitū eſt alicui dare pecuniā· non omnino idem eſt ſi tu das vel alius pro te de ſuo· Sed ſi ſeruus tu⁹ de tuo daret etiā te in gracia et illo in moꝛtali cōſtituto ſatiſ faceret· Racio qꝛ elemoſina eſſet in caſu tali tibi meritoꝛia ergo hoc opus eſt ſatiſ factoꝛiū· Tercio quādo quis nō pōt ſatiſ facere ꝑ ſe tunc pōt facere ꝑ aliuȝ· qꝛ talis videtur

voluntas imponentis qui noluit ad
impoſſibile obligare nec ad purga=
torium dirigere· Vnde cū dr̄ impe=
nitentia ieiunes intelligit' id eſt p
teipm̄ ſi potes· ſi nō fac per alium·
ſicut etiam facta eſt penitētia pro
nobis p xpm̄· J Sed tn̄ vt ſu=
pra dictum eſt aduertendū· q̄ quā=
do quis pōt ſatiſ facere p ſeipm̄· et
qn̄ penitentia data ſibi eſt in reme=
dium· Si tūc talis alio modo nō re
compenſet certū eſt q̄ nō ſufficit p
alium fieri ſatiſ factiōem· vt ſi ieiu
nium eſt tibi impoſitū ad domandū
carnem cōtra luxuriā nō ſufficit q̄
alius pro te ieiunet qn̄ carnem tuā
vis nutrire nec aliquo equipollēti
edomare· hec pe· de pa· lz Sz
nunquid meret' ſatiſ faciens p alio
Rn̄· tho· et pe· de palu· q̄ quicūqz i
caritate prō alio ſatiſ facit pro vi=
uo vel mortuo ſibi ſemp meret' ſed
nō ſatiſ facit pro ſe ſed pro alio ſo=
lū· vnd pro ſe ita tenetur ac ſi nihil
feciſſet· ſimile eſt qz qui pro alio cō
muni creditori ſoluit illum ſolum li
berat n̄ ſeipm̄ niſi ſuo nomie illi ſol=
uat· licet apud illuz de amicicia lau
dem habeat· L Vnde volētes
pro ſe ſatiſ fieri vt prudenter et fi=
deliter agant· tria debeat notanter
ſeruare· Primo ſatiſ faciēs ſit in ca
ritate· et talem querat qz ſm̄ cōmu
niorē et tuciorem opinionē· Actus
qui nō eſt ideo acceptus nō pōt eſſe
ſatiſ factorius pro facienti nec pro
alio· ergo qui vult penitenciā ſuaz
alteri imponere niſi velit ſe piculo
exponere aliquali debet querere ho
minē de quo cōfidat q̄ ſit in carita
te viuens caute· Secūda doctrina
qui vult penitenciā ſuam alteri in=
iungere debet fatagere q̄ nō ſoluz
ille ſit bonus ſed q̄ ſit melior ſe· vt
nō ſolum ſit ſatiſ factoria· ſed etiaz
magis ſatiſ factoria· vnde hec ē ter
cia cauſa propter quam licet alteri
penitenciā tuā imponere etiam vbi
tu poſſes met ſcz ſatiſ facere qn̄ ſcz
tu vis melioribus occupari· ſed nō
propter amorem carnis quā bene
vis alias domare· ſed qz deo magis
carꝫ vis facere· Tercia regula con=
ſulendū eſt diuitibus nobilibus po
tentibus et hmōi alijs peccatoribꝰ
q̄ querant pticipaciōem bonorum
que in religionibꝰ ſunt· qz ibi ſunt
penalitates plures q̄ alibi· et maḡ
accepte deo q̄ alibi M Sed ad
huc eſt dubiū cum tres ſint partes
ſatiſ factiōis· oracio· ieiuniū· et ele
moſina· qd eorꝫ ē magis ſatiſ facto=
riū Rn̄· duran· di· xv· qn̄ aliqua com
perant' inter ſe dn̄t compari cete=
ris pibus exiſtentibꝰ· Et ſm̄ hō di=
cendū q̄ ſuppoſita pari gracia· vel
caritate· ieiuniū eſt magis ſatiſ fa=
ctoriū q̄ elemoſina vel oracio· indi
recte tn̄ et cōcomitatiue elemoſina
eſt magis ſatiſ factoria· primū pro=
bat' qz ſuppoſita caritate· illud eſt
magis ſatiſ factorium· qd eſt magis
penale· qz in ope ſatiſ factorio for=
malis cōdicio ex pte opis eſt penali
tas ſed ieiuniū eſt magis penale q̄
elemoſina vel oracio· cōphenden
do ſub ieiunio quicquid eſt corpis
afflictiuū· vt diſcipline vigilie ⁊ ſi
milia· ergo ieiuniū eſt magis ſatiſ=
factoriū· nec obſtat illud· j· thi· iiij·
Corpalis exercitacio ad modicū va
let pietas aūt ad omnia· qz differt
meritum et ſatiſ factio· meritū eniz
eſt ad acquirēdū pmiū ad qd requi=
rit' et ſufficit bonitas opis· et qd
melius eſt magis meritoriū· Et ſic

dare elemoſinā eſt magis meritoriū
ꝙ ieiuniū cum ſit opus bonū danti
et recipiēti· Jeiuniū aūt nō ſic Sa
tiſ factio aūt cum ordinet᷑ ad expi
aciōez pene requirit quidē opus bo
num· ſed formale in ope eſt penali:
tas· qꝛ ꝑ penam recōpenſatur prop
ter qd ieiuniū eſt magis ſatiſ facto
riū· Indirecte aūt et cōcomitatiue
elemoſina eſt pocior ꝑ ſatiſ factiōiſ
probatur qꝛ illa eſt porcior ꝑs ſatiſ
factiōis in qua cōtinent᷑ virtuali:
ter alie ꝑtes ſatiſ factiōis· vt de ſe
patꝫ· ſed elemoſina eſt hmōi· vt ptꝫ
primo qꝛ elimoſina eum cui dat᷑ cō
ſtituit debitorē ad ieiunandū ⁊ orā
dum et faciendū alia que pōt ei qui
dedit loquendo de debito mortali
nō ciuili· Secūdo qꝛ elemoſina pro
pter deū data eſt quaſi quedam ob
lacio deo facta ſꝫm philo· iiij· ethi·
Oblacio aūt deo facta vim oracōis
habet· frequēter em̄ plus impetrat
donū ꝙ ſupplicatio· Tercio cū bōa
exteriora ad cōſeruaciōez corpis or
dinent᷑ ſubtractio eoꝝ ꝑ elemoſinā
virtute cōtinet ieiuniū· Et plerūqꝫ
cōtingit ꝙ aliquis arcius viuit ex
hoc ꝙ ſua dedit · Agit᷑ elemoſina
cōplecius habet vim ſatiſ factionis
ꝙ oracio vel ieiuniū· Et propter
hoc elemoſina indicitur vt vniuer:
ſalis medicina peccati· Lu· xj· date
elemoſinā et oīa munda ſunt vo:
bis· et thobie· xij· Elemoſina a mor
te liberat et ipa eſt que purgat pec
cata· ait raphael· et facit inuenire
miſericordiā et vitā eternā· durād⁹

Capitulū duodecimū de ſacramē to eucariſtie·

Poſtremo de nobiliſſimo
ſacramento eucariſtie vi
dēda ſunt tria principa:
liter· Primo que exigan:
tur ad cōmunicandū ſine nouo pec:
cato cum augmento meriti· Secun
do quis fructus bene ꝯmunicanciū
Tercio que exigant᷑ ad frequenter
cōmunicādos· A Quantum ad
primū notandū ſꝫm Tho· et alios
docto· in· iiij· circa materiā· di· ix· ⁊
ſequenciū· Ad ſumendū eucariſtiaꝫ
ſacramentaliter et ſpūaliter xv· exi
gunt᷑ ſꝫm que quiſquis ſe probare
debet· probet inquit apoſto j· Cor·
xj· ſeipm̄ hō et ſic de pane illo edat
Primū eſt vt cōmunicans ſit homo
nam ſolus homo ſacramentū hoc ꝑ
ſe ſumere pōt ſacramentaliter ⁊ ſpi
ritualiter ſaltem nō angelus bonus
nec malus· nō aīa exuta in purgato
rio limbo vel in inferno nec animal
brutum· probat᷑ qꝛ iſte ſolus ſumit
ꝑ ſe ſacramētaliter et ſpūaliter qui
vtitur ſacramēto vt eſt ſacramētū
et xpo incorpaliter· ſed ſic nullus ꝑ̄
ſatoꝝ valꝫ ergo ambe ꝑ̄miſſe vere
probatur· qꝛ ille ſolus vtit᷑ ſacram̄
to vt eſt ſacramentū qui vtitur ſpe
ciebus ſenſibilibus et velātib⁹ ali:
quod ſpūale cōtentū· et qui xpo am
plius vel de nouo incorporat᷑ ſed
nullus iſtoꝝ eſt hmōi· niſi homo ex
quo patet maximū donū dei· nā qui
in patria ſunt xpo fruunt᷑ leci⁹ ꝙ
nos ſed nos xpm̄ i euca· ſumm⁹ fru
ctuoſius qꝛ ꝑficere poſſum⁹ i eſſen
ciali et accidentali ꝑ̄mio· beati xpm̄
habent ſecurius ſed nos mirabilius
B Secūdum eſt vt quis ſit ho
mo viator· nō comphenſor· Et ideo
viaticū dr̄ vt nos ꝑſeruet ab hoſti:
bus et ab impedimētis vie· vnde ſi

apparerent aliqñ ſancti puta pater et mater defecti petētes ſacramentum·ſicut qñqꝫ eſt factū nō debet ſacerdos eis miniſtrare· ſed pōt in miſſa ſacrificiū tale pro eis offerre Terciū eſt vt quis ſit fidelis et baptiſatus·ideo nō eſt dandū cathecuminis nec videre debēt infideles qꝛ nullus niſi ad xpi populū aſcriptus baptiſmatis ſacramento debet admitti ad ſanctā eucariſtiā·Quartum eſt vt quis ſit adultus· na maſcalus xiiij·et femina xij· ſed ꝑ tūc prius vel poſterius qn̄ peccare pn̄t mortaliter·diſcernere cibum corporalem a ſpūali deuocionū dēbitus hoc ſacramentū maſticare·in ſeptio actauo vel alio quocūqꝫ debito anno·et hoc iudicio boni viri relinquēdum eſt et ſtatuto ſinodali vel conſuetudini bone nō p̄iudicare debet ¶ Quintū eſt vt quis ſit mēte poſitus propter demoniacos et amētes·Vbi ſciendū ꝙ ſi faciūt geſtus ꝑiculoſos et ſunt furioſi de quibus poſſit ꝑpendi ꝙ eicerent corpꝰ xpi vel tractarēt impudice vel irreuerenter in hoc caſu nō eſſet eis eucariſtia miniſtranda propter reuerenciam ſacramēti·Si aūt ſit amens ⁊ nō furioſus·ſed tn̄ loquens inania et alienus a ſenſu diſtinguendū eſt qꝛ aut p̄tendit actus·et ſigna deuociōis ad ſacramentū·Et ſic determinat·c·de ɔſe·di·ij·c·de infirmitate tali eucariſtia nō eſt neganda·Aut nullum pro tūc p̄tendit actum· vel ſignū deuociōis tūc currendum eſt ad tempus p̄cedens paſſionē vel ei tūc pecijt et deuociōem ad ſacramētum p̄tendit·ſi alias nō immineret ꝑiculum poſſet quidē ſibi licite dari·Sed nō vido di·pe·de pa· neceſſitatem magnā · ſed ſi talis amens haberet lucida interualla·poſſumꝰ dare eucariſtiā tempore lucido·demoniacis aūt·ſ· poſſeſſis a demone ſi habent deuocionē ad cōmunicandum dari debet eis ſꝫm tho·Nā caſſi·collacionē ſereni dicit ꝙ multi ꝑ illud liberati ſunt a demōe· p̄dictis omnibus cōcordat tho· ¶ Sextum eſt vt ſit ieiunus ieiunio nature·Racio prima qꝛ ſic placuit ſpiritui ſancto qui hoc ꝑ apoſtolos eccleſie fiendū tradit· vt dicit augu· ad inquiſiciōes ianuarij·Secūda ꝓpter reuerenciā corpalem ·dignum em̄ eſt vt panis celeſtis p̄cedat omnem terrenū panem·Tercia vt maior deuocio habeatꝛ que ſolet impediri ſepe ꝑ cibum vel potū·omis igitur pocio vel cibacio proprie quocūqꝫ fine fuerit ſumpta impedit dignam eucariſtie ſumptiōem· vt di· pe·de pa·Excipiuntꝛ tres caſus in quibus nō ieiunus pōt cōmunicare Primo rōe infirmoꝝ de quoꝝ ꝑiculo timetꝛ ne ſine viatico vadant· tales cōmunicandi ſunt etiā nō ieiuni Secūdo ſacerdos qui ſumit aquā puram ꝑ errorem pro vino poſt eucariſtiā tenetꝛ integrū ſacramentuꝫ poſtmodū ꝑficere·Tercio in paſceues cōtingere poſſet ꝙ antequā eucariſtiā quis deglutiret vinū p̄cederet in ſtomachū·Idem in eſtate contingere poſſet cōmunicanti cuilibet cuius palato adhere poſſet nec deglutiri niſi dilueretꝛ vino vel aqua prius ſtomachum intrāte·Ex quibꝰ patet ꝙ ſi cibus aut potus proprie ſumatꝛ rōe medicine ſolius nō intēcione ſe nutriendi impedit eucariſtiam·Item ſi quis heri parituram in ore poſuit ⁊ hodie traiciat ipedit

eucariſtiam· Item qui probando vinum ſeu guſtado vel cibū aut aquā caſu deglutiret· licet ſtatim euomeret non alteratū in aliquo adhuc i pediret· qꝛ eſſet cōmeſtio vel bibicō niſi in aliū cōductum gutturis trāſiſſet et ſtatim eiectum eſſet tūc nō pediret· Qn̄ vero fieret degluticio caſualis ſaliue vel reliquiaꝝ cibi vel aque remanentes poſt locionez denciū vel oris nō impedit· di· etiā Rich· ꝙ ſi ſacerdos ante miſſam lauet os et caſu gutta aque intrat ſtomachū nō credo ꝙ ideo teneat᷑ dimittere miſſam· maxime in die ſolēni cum nō videat᷑ impedire dignaz preparacionē nec reuerenciā ſacramēti· Et de ſimilibus idem iudiciū habeat᷑· Item ſi quis ſale ⁊ aceto perfunderet dentes et quicquid facerz dum tn̄ nō deglutiret· ſiue medēdo ſiue lauando nō eſſet cōmeſtio nec bibicio· Et licet os nō ſit ieiunium tn̄ ſtomachus ieiunus eſt· ideo non impedit· Reliquie etiā aque exquo caſualiter nō ex propoſito os abluēdo traiciunt᷑ licet nō ſint cōuerſe i ſaliuaz nō impediūt· Item coci vel tabernarij vel miniſtrātes ad menſam qui cibum vel potum ponūt ſupra linguam ſolū ad probandum et ſtatim proiciūt quāuis propter reuerenciā primi duo pro tūc deberēt a talibus ſe cōtinere et tercius alteri probam cōmittere tn̄ non impediunt· Si aūt quis talia deglutiret licet ſtatim euomeret nō alteratū impediret· hec oīa pe· de pa· Dicit᷑ aūt ieiuniū nature qđ incipit ab abſtinencia p̄nominatoꝝ a media nocte· dicit etiā landolfus niſi cibus vel potus digeſtus fuerit ſano iudicio miniſtrantis vel recipientis eucariſtiam nō debet ſumi hoc ſacramentū dormicio tn̄ poſt cibū nō exigitur niſi inquantū quis ſine ſomno indeuotus efficeret᷑ nō multum etiam decet bibere poſt matutinas ſero dictas· et multo minꝰ comedere niſi neceſſitas vrgeat· Septimū eſt vt ſit ſine cōſciētia peccati mortalis poſt diligentē diſcuſſionē conſcientie ſue· vnde apo· j· Coꝝ· xj· probet aūt ſeipm̄ homo et ſic de pane illo edat . f Vbi notandum ſcḋm Tho· di· ix· pe· de thar· ſco· ꝙ duobus modis pōt cōtingere aliquē cū peccato mortali accedere· primo cōſcientiā de hoc habendo· ſecūdo nō Primū fit tripliciter· primo ſic accedentes cū conſcia peccati mortalis quoꝝ cōſcientia cōſurgit ex certitudine ſufficienti· vt qui ſcit ſe fornicatum vel ſcit ſe i actu peccati mortalis interiori vel exteriori puta qui ſibi ſunt cōſcij peccati mortalis nō de eo dolentes· tales accedendo peccant mortaliter qꝛ cōtemnūt Et qꝛ indigne manducant iudiciū ſibi manducāt· qꝛ abutunt᷑ ſancto ſanctoꝝ· Et menciunt᷑ ſe incorporari xp̄o qđ eucariſtia figurat· Secūdo ſunt quidā habētes cōſcientiā peccati mortalis· quoꝝ cōſcientia conſurgit ex certitudine probabili puta qui diu moroſe delectati ſunt· et timent fuiſſe mortalem cōſenſum ⁊ tūc ſic accedendo ſine cōtriciōe adhuc peccant mortaliter· qꝛ diſcrimi ſe cōmittunt circa tm̄ miniſterium· Tercio quis habet cōſcientiā peccati mortalis cuius cōſcientia ex leui cōſurgit· vt homo ſcrupuloſus qui timet đ leui dilectiōe ne fuerit peccatum mortale et taliter accedens di· pe· de thar· ſi peccat mortaliter

qđ veꝝ eſt ſʒm pe·de pa·qn̄ firmaꝫ cōſcientiā nō habet ſed timorē quē dam vel vacillaciōem cui remittit᷑ vnde pe·de tha·dicit i primo caſu quis cōtemnit in ſecūdo ſe diſcrimi cōmittit·ſed tercio nō·Secūdo qui dam ſunt qui nō habent cōſcienciaꝫ peccati mortalis·et tn̄ ſunt in pc̄tō mortali ignorāter·Et hoc etiaꝫ fit tripliciter·Et primo qn̄ quis p̄para uit ſe et diſcuſſit preparaciōe ſufficiē ti diligentiſſime conſciaꝫ examinan do et pitos cōſulendo et talis acce dendo nō peccat·ſed remiſſionē pec catoꝝ ſi que latent accipit et mere tur·videt᷑ aūt iſta examinacio dili gentiſſima quā tradit ſco·dicēs di ligenti inquiſiciōe habita ſʒm poſſi bilitatem noſtre fragillitatis quan tam ſcʒ diligentiā faceret prudens vir in ardua re ꝙ vellet examina re ſerioſe·Quā etiam inquiſicioneꝫ oportet differentē eſſe ſʒm diuerſi tatem penitenciū vt maiorē appo nat diligencia qꝛ forte diucius non eſt cōfeſſus et minus in animū ſuuꝫ poſuit peccata ſua vt ea memoriter retineret et ſuo tp̄e diſtincte cōfite retur p̄miſſa inſup cōtriciōe et con feſſiōe ſufficienti ſʒm probabilitatē correſpondēter ad p̄dictam inquiſi cionem ſi tūc cōmunicet nō peccat immo ſi aliquo alia peccata lateant p illud ſacramentū dimittent᷑·Alij ſunt qui conſciētiā ſuā examinant probabiliter et cōfitent᷑·Et tales dicit pe·de tha·accedētes n̄ peccāt ſed tn̄ remiſſiōem peccatoꝝ nō acci piunt nec merent᷑·Sʒ tho·vbi pri⁹ dic·Si quis p quatuor ſigna facta diligenti inquiſiciōe ſue conſcie quā uis forte nō ſufficiēti ad corp⁹ xp̄i accedit aliquo mō peccato mortali in ip̄o remanente qđ eius cognicio nem p̄terfugit nō peccat immo ma gis ex vi ſacramenti peccati remiſſi onem cōſequet᷑·Vnde aug⁹·dicit i quodam ſermōe ꝙ qn̄ corpus criſti manducat᷑ viuificat mortuos G Que aūt ſunt illa quatuor ſigna di cit tho·Certitudo haberi nō poteſt an aliquis ſit ſine peccato mortali· j·coꝝ·iiij·nihil mihi conſcius ſum ſed nō in hoc iuſtificatus ſum p̄t tn̄ de hoc haberi aliqua cōiectura pre cipue p iiij·ſigna·ſicut dicit Bern· primo cum quis duote verba dei au dit·qꝛ qui ex deo eſt verba dei au dit·Joh·viij·Secū do cum quis ſe promptū ad bene opandum inuenit Quia probacio dilectiōis exhibicō eſt op̄is·vt dicit Greg·Tercio cum quis abſtinendi a peccatis infutuꝝ propoſitū habet·Quarto cū de p̄te ritis dolet qꝛ in his vera penitētia cōſiſtit·ſʒm gre·tercio ſunt qui neu tro modo ſe diſcutiūt ſed negligen ter·Et tales di·pe·de thar·peccāt mortaliter accedendo et d̄merent᷑ maxime ſi negligentia ſit magna·di cit etiā Sco·ꝙ cōtritus qui habet copiā cōfeſſoꝝ tenet᷑ cōfiteri ſub iſta lege videlicet probet aūt ſeip̄ꝫ homo·Octauum requiſitum eſt vt quis nō ſit cōuerſacione in crimine notatus vt duellare volens p̄ſertiꝫ impetens·Et publicam penitentiaꝫ agentibus nō debet dari niſi cōple ta penitētia nec hiſtriōibus nequi cioſis nec ſuſpenſorib⁹ puerſis·In tellige de ſanis et quouſqꝫ appare at emenda aliqua poſt eoꝝ ꝯuerſio nem·Nonū eſt vt ſit in corpe mun dus H Vbi notādū ꝙ quadru plex eſt immundicia prima corpalis cōiuncta cū immundicia ſpirituali

ſm veritatem ſicut in vigilia forni cantes qui in craſtinum celebrant vel ſtatim· Scda eſt corpalis cōiū-cta immūditie ſpūali ſm quandam ſimilitudinem· vt in ſomnis fit ſor-didis cum pollucióibus· Tercia eſt imūdicia corpalis horrorē cauſans in primis ſed nec in re nec immagie cōiuncta peccato vt lepra menſtru um fluxus ſemis ex debilitate natu re cauſatus· Quarta eſt indifferenſ vt eſſe ſordidū pedibus lutoſis vel fuligine tactū aut ſudantē· Prima impedit· ſcda ſi ex cauſa pcedeti in vigilia vel pauloāte p mortale pec catum eſt egreſſa impedit etiaʒ· ter cia impedit vt nō publice quis cele bret aut crebro cōmunicet ſed oc-culte nō impedit celebrare· Quarta eſt indifferens· nō lotis em̄ manib⁹ manducare nō coinquinat hominē propter reuerentiā tñ mūdicia dēt ſeruari quantū cōmode fieri pōt

Decimū eſt vt ſit quis ſine pe riculo vomitus· et idem eſt de eo qui ſtomachū haberet taliter diſpo ſitum q a ſe ſumpta cruda egerere tur ptūc em̄ etiam fieret irreuerē-tia ſacramento et cōmunicare quis nō deberet· di· pe· de pa· Vndecimū eſt· vt quis nō ſit appariciōe mira-culoſa prohibitus· Si em̄ in ſpecie-bus illis appareret fruſtrū carnis puer vel aliqd hmōi· nō eſſent tūc ſpecies ille pcipiende· Ratio qr xpc inſtituit q ſumeret eucariſtia i ſpe cie panis et vini· Duodecimū ē vt recipiat a miniſtro idoneo nō a mu liere nec a laico· nec a diacono vbi pōt copia ſacerdotis haberi· nec a quolibet ſacerdote ſed a papa epi-ſcopo plebano proprio vel a plato proprio· vel ab eo cui aliquis taliū

licentiā dederit idoneo ſacerdoti ſcʒ nec etiam a quocūqʒ plato ſed a nō excōmunicato nō interdicto nō ſu-ſpenſo· Tredecimū vt recipiat tē-pore debito vt ad minus ſemel in ā no· et ſm diuerſos ſtatus a diuer-ſis diuerſimode· Quartūdecimū eſt vt fiat recta intenciōe ſm quā xps inſtituit p medicina videlicet ani-me nō corporꝫ nec ad maleficium· Quintumdecimū eſt vt fiat cū actu ali deuociōe qr cū eucariſtia datur vere in cibum et potum cōſideran-da eſt manducatio noſtra realis q cōſiſtit in ſpecierꝫ attriciōe ſacram talis aūt cōſiſtit in interiori intelle ctus et affectus ruminaciōe p fidē cōſiderando xpi paſſionē digniſſimā eius incarnaciōem et ſimilia benefi cia et ſpe fulti ad amorē eius accē ſi eius vnionē cōſideremus· qr ſicut nocet aut parꝫ pdeſt cibus corpis in ſtomachū traiectus ſine maſtica cione· oris et calore ſtomachi· Sic nec eucariſtie ſacramentū niſi rumi netur vt premittitur et caritate in xpm caleſcamus· Actualis em̄ deuo tio cauſat ex tiore et amore· timor inſurgit ex cōſideraciōe noſtrorum defectuū et xpi magnitudine aut iu ſtitia Sed amor iungēdus eſt quo xpm ne dum velut piiſſimū patrem et benefactorem imo vitā cordis cō ſideremus amplexibus l2 Quo ad ſecūdū principale de effectibus eucariſtie ſm tho· ſunt ſeptem no-tabiles di· xij· iiij· Et recipiunt ad ſimilitudinē celi corpalis· Prim⁹ et pricipaliſſimus q nos deo p amo-rem amplius vnit· iſte em̄ cibus nō xpm in nos facit mutari ſed nos in xpm ſm illud xpi ad augu· cib⁹ ſum grandiū creſce ⁊ mādu abis me nec

tu me mutabis in te ſicut cibnz car
nis tue·ſed mutaberis in me·Secū
dus eſt reſtauratio de pditoꝝ in re
paraciōe cuiuſcūqꝫ defectus p̄cedē
tis·Tercius eſt augmentū omnium
virtutum·Quartus remiſſio pecca
torum venialiū omniū aut multoꝝ
quo ad culpam·ſꝫm ꝙ deuotio mi=
nor et maior ibi fuerit Quintus eſt
remiſſio peccatoꝝ mortaliū ſi inue
nit in ſubiecto·nō in conſcia modo
ſupra dicto vel tacto· Sextus ē re
miſſio pene debite pro mortali ⁊ ve
niali in toto vel in pte ſed hoc dicit
tho·facit eucariſtia ſolum qñ eſt ſa
crificiū vt in miſſa pro aliquo lecta
que certū valorem habet ad ſatiſ
faciendū·Et vltra illum habet effi
caciā ex deuociōe miniſtri et procu
rantis miſſa·Septimꝰ eſt remiſſio
fomitis vt minus proni ſimus ad
vicia·facilius ei cauet quis futura
etiam mortalia roboratꝰ hoc pane
hec tho·vbi prius· L Quo ad
terciū principale de frequentaciōe
eucariſtie querit ſanctus tho·i·iiij
di·xij· An qualibet die poſſit quis
eucariſtiam ſumere Rñ·in hoc ſacꝫ=
mento requiritꝛ ex pte recipientis
deſideriū cōiunctiōis ad xp̄m qđ fa
cit amor·et reuerentia ſacramenti
que ad donū timoris ptinet·Primū
incitat ad frequentaciōem huiꝰ ſac
menti quotidianā·ſed ſcđm retra=
hit vnde ſi aliquis expimentaliter
cognoſceret ex quotidiana ſumptio
ne feruorem caritatis augeri reue=
rentiā nō minui deberet quotidie
cōmunicare·Si aūt ſentiret p quo=
tidianā frequentaciōem reuerentiā
minui et feruorē nō multū augeri·
talis deberet interdū abſtinere vt
cum maiori reuerētia et deuocione
poſtmodū accederet vñ quantū ad
hoc vnuſquiſqꝫ relinquēdus eſt iu
dicio ſuo·Et hoc eſt qđ aug· dicit·
Dixit quiſpiam nō eſſe accipiendaꝫ
quotidie eucariſtiā·Alius affirmat
quotidie ſummēdā·faciat vnuſquiſ
qꝫ qđ ſꝫm fidem ſuā pie credit faciē
dum eſſe·hec augꝰ·Et probat exem
plis zachei et centurionis quorum
vnus recipit dñm gaudēs alius dix
it·non ſum dignus vt intres ſub te=
ctum meū·et vterqꝫ miſericordiam
cōſecutꝰ eſt·hec tho·

Capitulum xiij·

QVm aūt inter ea q̄
ſanctificanda ſunt locuſ
dei cōtineatꝛ·Idcirco de
ſanctificaciōe et venera
ciōe ſanctoꝝ locoꝝ puta altaris ec
cleſie et cimiterij tria ſunt videnda
Primo cur eccie ſanctificari debeāt
et p que· Scđo cur oracio vel alij
cultꝰ latrie in eccleſia facti deo plꝰ
placeant et cicius impetrēt ceteris
paribus ꝙ̄ ſi extra locum ſacrū fie=
rēt·Tercio p que dehoneſtentꝛ lo=
co deo ſacrata B Quantum ad
primū notandū ꝙ eccia frequētan=
da eſt ſex de cauſis· quas ſan· tho·
poſuit ſup illud ioh·ij·Nolite face=
re domū patris mei domū negocia=
ciōis·Eccleſia inquit frequētanda
eſt propter ſanctoꝝ reliquias ſacra
mētoꝝ efficacias officioꝝ freq̄ꝫci=
as āgeloꝝ reſidētias multas indul=
gēcias ⁊ mortuoꝝ indigēcias ·hec
tho·in poſtil·Idcirco di· bea·aug·
in reg·ſua In oratorio nemo aliq̄d
agat niſi ad qđ factū ē·vñ ⁊ nomen
accepit ⁊ cāꝫ aſſig̃t dicēs vt ſi forte
aliqui p̄ter horas ꝯſtitutas ſi eis
vacat orare voluerit ñ ſint eis ipe=
dimēto qui ibi aliquid agēdū puta=
uerūt C Sꝫ dubitatꝛ an tpe gr̃e
đbeat ee locꝰ orandi ſpēalis videtꝛ

ꝙ nō qꝛ mulieri iohan· iiij ·de loco oꝛandi quereti ieſus reſpondit·venit hoꝛa in qua veri adoꝛatoꝛes adoꝛabunt in ſpū et veritate·Rn̄dit Humber· in regu·expoſi·Nō eſt i loco ponenda talis fiducia ꝙ credat aliquis alibi ſe nō poſſe exaudiri ſicut fecerūt aliqui iudei ſed curandum eſt ex alijs tribus cauſis de loco·Primo qꝛ ſi nō eſſet aliquis loc⁹ deputatus oꝛacōi tūc neſciret² vtꝝ homies oꝛarent vel nō et multi obmitterēt oꝛare· ſecūdo qꝛ vadēs ad locum oꝛandi plus laboꝛando āpli⁹ meret² Tercio vt oꝛaciōis locus ad oꝛandū excitet et moneat·ſicut locus cōmedendi excitat appetitū cib et menſale ad idem et ſic de alijs

D Dubitat² ſecūdo que i oꝛatoꝛio poſſint fieri licite·Rn̄·ꝙ ſꝫm eundem ꝙ triplices ſunt actiones in genere·Quedam ſunt ſpūales vt p̄dicaciōis audientia et ea que nominata ſunt p tho·et talia regulariter poſſunt ibi fieri·hoc em̄ innuit nomen oꝛatoꝛij qḋ ab oꝛaciōe dicitur accipiendo oꝛaciōem generaliter pꝛo omni exercicio quo animal erigit² in deū·ſꝫm ꝙ oꝛacio a dam· diffinit²·oꝛacio eſt aſſenſus mētis in deū vnde et ſup illo Math·xvij· Hoc venus demonioꝝ nō eijcitur niſi p oꝛaciōem et ieiuniū·glo·dicit oꝛacio generalis nō ſolum eſt i verbis·ſed in omnibus que in obſequium dei et fidei deuocionē gerimus Simile dictum fuit ſupra de ptibuſ ſatiſ factiōis tribus Alie vero actiones ſunt neceſſitatis et ſine peccato poſſunt ibi fieri diſpenſatiue nā eccleſie cum omnibus oꝛnamentis ſuis·debent teneri munde· nec debent ibi conuiuia fieri vel homines ibi iacere aut ſua ſuppellectilia mittere niſi pꝛopter hoſtiles incurſus aut incendia repentina ſeu alias neceſſitates vrgentes ſic tn̄ vt neceſſitate ceſſante res in loca pꝛiſtina repoꝛtent²·Jd pꝛobant ſummiſte ex·de cuſto·eucari·Re·di·xlij·ca penultimo·et vlti·Jtem pꝛopter metum paganoꝝ hereticorum pirataꝝ ſeu pꝛedonum·pōt eccleſia incaſtellari ſeu muniri·Et poſſunt habere ibi refugium nō ſolum clerici ſed etiam laici et defendere eccleſiam et que in ea ſunt pꝛobatur vt pꝛius·Et ad idem eſt rai·et hoſtien·nō ergo licꝫ in eccleſia cōmedere bibere vel iacere regulariter ſed diſpenſatiue et ex cauſa·Tercio di·humbert⁹·ſunt actiones quedam que vix aut nunquā ſine peccato fiūt·et tales nūꝙ̄ ibi fieri·niſi foꝛte in neceſſitate peregrinandi·de quibus dicet² in tercio membꝛo

E Quo ad ſcdm pꝛincipale notandum ꝙ ſꝫm humbertū vbi pꝛi⁹·Quamuis oꝛaciōes ⁊ alia ſub oꝛaciōe contenta in omni loco poſſunt fieri ſꝫm illud ·j·thi·ij· Jn omni loco leuantes puras manus· tn̄ cōpetentius et fructuoſius i oꝛatoꝛio effundunt² ſeptem de cauſis vel rōibus·Pꝛima quia pie credendum eſt ꝙ deus facilius exaudiat i loco ſibi deputato ad hoc ꝙ̄ in alio vnde ij·pali·vij·oculi mei erūt apti et aures mee erecte ad oꝛaciōem eius qui in loco iſto oꝛauerit·Secūdo quia credendū eſt ꝙ angeli ſancti locum talem ſanctū magis frequentent qui eſt dom⁹ dei ·vn̄ i h⁹ rei argumtū·Jaco·gn̄·xxviij·vidit angelos dei aſcendentes et deſcendētes in loco qui dꝛ bethel·i·domū dei·Jpi aūt ſunt qui neceſſarij ſunt

ipſis oratib⁹ ad ferēdū oroes nr̃as corā deo. Tercio pbabile ē q̄ dmo nes qui libenti⁹ impediūt oroes nō audeāt ita accedere ad hmōi locum ſanctū ſic ad alia ppter terrorē q̄z incutit eis loc⁹ ſanct⁹ vñ geñ. vbi prius. Quā terribilis ē loc⁹ iſte qd veꝝ eſt p̄cipue de demonib⁹. Quarto q2 oratoriū cōſecratū eſt in honore alic⁹ ſancti xi. aūt eſt credere q̄ ſanct⁹ patron⁹ eccie ſpēalem curā habet de cōuenietibus ad locū ſui patronus. ſicut princeps terre de hijs qui cōueniūt ad loca ſui domi nij. ſicut inuenit² de beato iacobo ꝛ de multis alijs ſanctis ſpēaliter iu uantib⁹ ſua loca viſitantes. Et q2 orātib⁹ nō modicū neceſſariū ē adiutoriū ſanctoꝝ qui ſunt potētes apud deū ſʒm illud Job. v. ad aliq̄z ſanctoꝝ cōuertere. Cōſulci⁹ oratur in locis ſacris q̄ alibi Quito ibi eſt frequēter corp⁹ xp̄i cōtinue aut hora miſſe ad min⁹. Rōne c⁹ quelibet eccia excellit templū primū ſalomonis in quo nū q̄ tm̄ bonū fuit i preſencia aut xp̄i ſi quis forti fide orat cicius exaudiri poterat ſicut latro prope xp̄m in cruce et magdalena et chananea cito exaudiebant² xp̄o preſente ergo in fide accedēdo qui pl⁹ mereri pōt q̄ p̄ntia corpalis xp̄i facientis miracula hodie tam cito exaudiri poſſum⁹ quā olim. vñ johā. xx. xp̄s illd tho. inuiſſe videt² dicēs Quia vidiſti me thoma credidiſti beati qui nō viderūt ꝛ crediderunt Sexto in eccleſijs ſunt reliquie ſanctoꝝ nec dubiū talia cooparī ad efficaciā noſtre oraciōis qñ fuerint venerate. ideo quo ad quintū et ſextum. Hebre. ix. dr̄. Manna qd figurabat corpus xp̄i et virga aaron et tabule moiſi tanquā eoꝝ reliquie cuſtodiebant² in propiciatorio ſiue oraculo et nō alibi tanquā cōpetentia oroni et ppiciaciōi. Septio ibi ſunt imagines crucifixi beate virginis ſanctoꝝ ſiue angeloꝝ vt freq̄zter quaſi libri laicoꝝ. hec aūt ſenſibiliter in mētē introducūt hoꝝ memoriā que introducta multū valēt frequēter ad excitādū deuociōem. deuociōis aūt affect⁹ ſumme facit oroez efficacē. vñ aug. ad pbam de orādo deū. dignior ſequit² effectus qñ feruētior p̄cedit affect⁹ ſʒm illd j. coꝝ. j. ad affectū cordis reſpicit de⁹. piculoſuz ē depigere imagines luxurioſas Ezech. viij. In oratorio etiā fit cōcurſus multoꝝ Sicut eñ ferrū ferro acuit ſic deuocio fideliū mutuo excitat². impoſſibile ei eſt p̄ces multoꝝ nō exaudiri. Itē math xviij. vbi duo vel tres ſu. ꝛc. f

Quātū ad iij. p̄cipale. ſ. de honeſtātib⁹ eccias aduertēdū q̄ d eccia qualibʒ intelligi pōt illd Gñ. xxviij quā terribilis eſt loc⁹ iſte nō ē hic aliud niſi dom⁹ dei et porta celi vere etem dñs ē i loco iſto vñ irreuerētes eccias peiores qdāmō ſunt q̄ demones qui terrent² a locis ſacris ſʒ nō hoies illi mali. vñ ꝯ tales terribilis le. hiſto. ij. macha. iij. de heliodoro p̄cipe cui irreuerēter templū intrāti apparuit equ⁹ terribilē hñs ſeſſorē. optis adornat⁹. iſq̄z cū impetu heliodoro priores calces heliſit qui aūt inſidebat hēbat aurea arma. alij aūt apparuerūt duo iuuenes qui circumſteterūt eū. et ex vtraq̄z pte flagellabāt ſine intermiſſiōe. Subito aūt heliodor⁹ cecidit i terrā ꝛ i ſella geſtatoria dp̄tat⁹ ē exerario ꝛ iace. mut⁹ abſq̄z oi ſpe ſal.

priuatus ſed poſt ꝑcibus om̄e ſacer
dotis vita ei donata ē· G Sūt
aūt plura ꝑ que irreuerentia ſacro
loco ſiue ſit cimiteriū ſiue eccleſia
exhiberi pōt que tangit grego·de=
cimus·Et ponunt² in generali cōci=
lio lugd·li·vj·de immunitate eccie
et cimiterioꝝ·c·decȝ·Decet inquit
domū domini ſantitudo decet vt cꝰ
in pace factus eſt locus eius cultuſ
ſit cum debita veneraciōe pacificꝰ
Sic itaqȝ ad eccleſias humilis ⁊ de
uotus ingreſſus· Sit in eis quieta
cōuerſacio deo grata inſpicientibꝰ
placita·que cōſiderantes nō ſolum
ſtruat ſed reficiat·Et addit ꝙ quo
ciens nominat² nomen ieſu xp̄i ibi
ſpecialiter inter ſacra miſteria fle=
ctantur genua cordis et illud capi=
tis inclinaciōe quis teſtet² nullus
ibi ſediciōem excitet cōclamaciōem
moueat·impetum ve cōmittat· Ceſ
ſent etiam in locis illis vniuerſita=
tum et ſocietatum quelibet cōſilia·
cōtenciōes·et publica ꝑlamēta Ceſ
ſent vana et multi fortius feda et
prophana colloquia· Ceſſent cōfa=
bulaciōes quelibet·Ceſſent in eccle
ſijs et eaꝝ cimiterijs negocia ⁊ pre
cipue nundinaꝝ ac fori cuiuſcunqȝ
tumultus et omnis in eis ſeculariū
iudicioꝝ ſtrepitus cōquieſcat· nul=
la inibi cauſa per laicos criminalis
maxime agitet²·Sint loca eadem a
laicoꝝ cōgregaciōibus penitus ali
ena·Et ponit ibi cauſam illam ne
vbi eſt peccatoꝝ venia poſtulanda
ibi peccandi occaſio detur·aut com
prehendant² peccata cōmitti· Hec
vbi prius· H Secundo habet
emunitatē hanc eccleſia vt multi
ad eam cōfugientes·vita tueantur
corꝑali de illo beatus augu·li·j·de
ci·dei·ca·j·dicit ꝙ etiam barbari
pepercerunt baſilice apoſtolorum
rome etiam paganis ad eam ꝯfugē
tibus poſtea ꝑ plura capitula pro=
bat ꝙ pagani veteres et etiam ro=
mani nōnunꝙ̄ legunt² pepciſſe in
corpore fugientibus ad deoꝝ ſuoꝝ
templa·Et ca·vij·cōcludit ꝙ id qd̄
barbari cōfugientibus ad apoſtolo=
rum templū latiſſimū pepcerunt hꝰ
xp̄i nomini·hoc xp̄iano templo tri=
buēdū quiſquis inuidet cecus quiſ=
quis inuidet nec laudat ingratus
quiſquis laudanti reluctat² inſanꝰ
eſt·hec ibi·vnde nullus ad eccleſiā
cōfugiens inde ꝑ vim abſtrahi dēt
Excipitur primo latro qui ſtratas
publicas inſidijs et aggreſſuris ob
ſidet·Secūdo qui de nocte agros
vaſtat vel comburit·Tercio qui in
eccleſia cōmiſit maleficiū ſperans
ſe ab eccleſia defendi qd̄ ſemꝑ ꝓſu=
mitur niſi cōtrariū probetur·Et ta
leȝ etiam in alia eccleſia extrahi
poſſunt ·Quarto ſi confugiens ſit
ſeruus qui ſi ꝓſtita a domino cauci
one de impunitate nō velit de eccle
ſia exire inuitus expellitur et reddi
tur domino· Quinto heretici qui
videntur in tercijs cōcludi· Alijs
aūt etiam iudeis·paganis immo de
excommunicatis ſi cōſuetudo de ex
cōmunicatis tenet debent rectores
eccleſiaꝝ ſaluare vitam et membra
hec om̄ia ꝑ diuerſa iura probant²·
ſed breuitatis cauſa dimitto·

Capitulū·xiiij·de ſanctificaciōe ſab
bati·

Tercia ꝑticula tercij p̄ce
pti de ſanctificaciōe ſab
bati ē Sex diebus opera
beriſ vbi labor mādā² ē

dies feſtos A Circa ꝙ tria ſunt videnda. Primo qn̄ labor ſit in p̄cepto. qn̄ in cōſilio et qn̄ prohibitus Secundo qui poſſint de elemoſinis viuere ſine labore manuū in toto vel in pte. Tercio quibus modis labor exercetur debite. Quantum ad primū notandū ꝙ ſup ij theſſa. iij. vbi dr̄. Si quis nō vult opari non manducet. ſi quis nō obedit verbo veſtro p epiſtolam. hunc notate et nō miſceamini cum illo vt confundatur glo. p̄cip it vt operent. B

Vbi querit Gorra Vtrū operari manibus ſit p̄ceptum. Qd̄ ſic patet p glo. et textum p̄allegatum Rn̄dit ꝙ ſicut quedam ſunt bona p ſe vt ſanū eſſe quedam p accidens et propter alterū vt medicari. Prima aūt appetenda ſunt ſibi ſemp et omnibus ſecūda in caſu et aliquibus ſic quedam p̄cipiunt propter ſe qꝛ p ſe bona vt deū colere. parentes honorare. Et hec ſunt ſemp habita oportunitate implenda et ab omnibus. Quedam vero p̄cipiunt propter aliud vt generaciōem vacare propter multiplicaciōem et cōſeruacōez humani generis. Et hec nō ſemper nec ab omnibus ſunt implenda. ſed aliqn̄. qn̄ ſcꝫ neceſſitas boꝝ propter que data ſunt imminet nec ſubuenitur ab alijs. Laborare vero et operari manibus non eſt de his que ſunt bona et p̄cepta propter ſe. dicit eni de ſe opus indifferēs nō virtuoſuꝫ ſed eſt de his que ſunt bona et p̄cepta propter aliud. vnde non ligat omnes et ſemp ſed aliquos et i caſu neceſſitatis propter q̄ p̄ceptum eſt C. Preceptum aūt eſt ptim propter neceſſitatem ſpūalem ad vitāda ſcꝫ peccata que ex ocio naſcunt partim propter corpalem ad acquirendū ſcꝫ vnde ſuſtentet corpis ſanitas et vigor vbi ergo occurrit alicui neceſſitas ſpūalis qꝛ ex ocio implicatur peccatis que niſi p laborē pōt vitare debet laborare. vbi etiaꝫ occurrit neceſſitas corpalis qꝛ aliūde nō pōt neceſſaria inuenire debꝫ laborare vbi etiam occurrit neceſſitas vtraqꝫ ſimul vt qꝛ alias nō pōt modo licito et honeſto viuere ſine peccato vel furti vel adulacōis vel hmōi neceſſaria inuenire. debet laborare alias exceptis hijs trib⁹ caſibus nullum puto teneri ad laborādum p̄ciſe. aliqn̄ tn̄ expedit laborare aliqn̄ nō. Si em̄ homo alias hēt neceſſaria. modo licito et alias per exerciciū ſpūale ſufficienter vitat peccata quāuis nō teneat laborare. ſi tn̄ vacat opi ſpūali vel tpali vtiliori. vel ſi vacat vtiliori tn̄ p laborem hunc ab illo ope nō impeditur notabiliter. expedit laborare qm̄ pfectius eſt vtrūqꝫ facere. q̄ alterū tm̄. Sin aūt alias non expedit vt qn̄ impedit exerciciū vel publicum vt lectiōis aut p̄dicaciōis publice. vel priuatum vt lectionis vel oraciōis priuate hec gre. Cōcordat tho. in tractatu cōtra impugnātes euangelicā pauptatem D Sed notandū ꝙ p̄ter exerciciū manuale alia ſunt exercicia ſpūalia licita corpus etiam multū aggrauantia. puta oracio deuota. meditacio bona ſtudiū licitum. lectio vtilis. laus diuina. cōfeſſionis audiētia. dacio cōſilioꝝ in caſis ſpūalibus vel tpalibus et hmōi. Quibus exercicijs inherendo licite nullus cenſeri debet ptūc eſſe ocioſus qꝛ ſpūalis labor ē penalior corpali quītuplici d. cauſa

ſʒm medicos· Primo qꝛ labores ſpirituales extenuāt vires naturales et aiales quas labor exterior tanq̄ corꝑale exerciciū vigorat· Secūdo qꝛ laborum ſpiritualium quidā vexant die ac nocte ꝑ ſomnia dura· Sʒ laborem corꝑalem ſequit᷑ ſomnus quietus· et ꝑ cōſequens bona digeſtio et viriū fatigataꝝ reſtauracō Tercio qꝛ vires ſpirituales magis leſe ſunt originali peccato Jdo maiorem difficultatē patitur homo cum illis oꝑando q̄ cum virib⁹ exterioribus· Quarto labor corꝑalis calorem naturalem cōfortat· corp⁹ mundificat et agilitat· ſed ſpiritualium laboꝝ multi calorem naturalem cōculcant et extingūt humoribus replent· et ex ſanguineo melancolicum faciūt· Quinto labor ſpiritualis emulos habet malos ſpirit⁹ impedientes ne homo ad veritateʒ et ſpēaliter ad virtutē ꝑueniat ſed n̄ ſic de corꝑali C Ocium igit᷑ id eſt carentia tam corꝑalis q̄ ſpiritulis exercicij quinqʒ mala facit· Primo dat locum diabolo· vn̄ ſancti patres dixerūt occupatū vno d͞mone ſed ocioſum innumeris temptari· Et Jero· Semꝑ aliquid boni facito vt te diabolus inueniat occupatum· Secūdo graue damnū ſuſtinet ſine cauſa in vinea ſui corꝑis q̄ eſt anima· Nam de ore ſolum quis octo fructus poſſet colligere qui ſunt dei laudacio ·graciarū actio· oracio cōfeſſio modeſtia verborum abſtinentia fraterna erudicio viciorum correctio· Tercio ocioſus brutis eſt deterior brutis em̄ competit cōmedere· ſed de ocioſo dicit apo· ij· theſſa· iij· Si quis nō vult operari nō manducet· Quarto cōſumit tēpus et nihil noui lucratur et ſe facit receptaculum omniū ſordiū· vn̄ bern· Omniū temptacionū et cogitacionū malaꝝ et inutiliū ſentencia et ſeminariū eſt ociū· Exemplū dauid occupatus bellis nō luxuriatuſ eſt· ſed tꝑe ocij adulteriū et homicidium cōmiſit· ij· Reg· xj· Sic etiam et ſalomon circa templū et alia occupatus nō cecidit et ocioſus· Quinto ocium facit fugere ſanitateʒ corporis et aīe que ſequunt᷑ plus laborem q̄ ocium vt ptʒ exemplo cathene de ferro quā nō vſam rubigo cōſumit grauius q̄ ſi quis ea vteret᷑ qꝛ et ſi vſu cōſumit᷑ tn̄ minus q̄ rubigine et etiam dealbatur· Ocioſus etiam nō p̄t acquirere habitū virtutum qꝛ habitus generat᷑ ꝑ actus frequētatos ſic etiā aīa ocioſi ſemꝑ manet nuda f Quo ad ſcd̄m principale notandum ſʒm tho· tractatu cōtra impugnātes pauꝑtatem euangelicam· Et ſcd̄a ſe· q· clxxxvij· ar· v q̄ nouem ſunt genera hominū qui excuſari poſſunt a labore manuali i toto vel i ꝑte et vti poſſunt elemoſinis· Primo p̄lati eccīe et clerici qd̄ apo· oſtendit· j· coꝝ· ix· dicens· Neſcitis qm̄ qui in ſacrario oꝑantur q̄ de ſacrario ſunt edunt· qui altario deſeruiunt cum altario participāt Secundo religioſi p̄cipue mendicātes eadem rōe quo ad plura qua et clerici· qꝛ orant laudant· ſtudent p̄dicant· celebrant ſacramenta etiam quedam ad minus conferunt propter que oꝑa pro cōmunitate eccleſie facta tam iuſte ſuſtentacōeʒ ab alijs recipiūt qn̄ faciūt ad q̄ inſtituti ſunt ſicut ſtipēdarij ⁊ famuli reꝝ tꝑaliū p̄ciū ſui laboris· Tercio philoſophie ſtudio vacāteſ aut lr̄is ar

cium vt ſcolares q2 tales n̄ poſſunt ſtudere et ſimul laborare ⁊ eccleſia de talibus fructū ſperare pōt ꝓ re publica futuꝝ. Quarto inſpirati et vocati ſpēali inſtinctu ſpūs ſancti ad voluntariā paupertatem quoꝝ exemplar fuit beatus alexius qui mēdicauit pluribus annis. nam in ediſſa ciuitate in atrio eccīe beate virginis xvij. annis ad elemoſinam ſedit et poſtmodū in domo paterna totidem annis velut mendicus eſt nutritus licet a patre ignoraretur vnde xpc iuueni decalogū ſeruanti ait. Si vis pfectus eſſe vade et vende omnia que habes et da paupib9 Quinto in validi ad laborandū vt pueri vel ſenes vel egri. aliter tali bus eīn clericus ſi habet. vel alij ſeculares prouidere dn̄t. Sexto eleēoſina etiam vti pn̄t qui laborare poſſunt ſed nō tm̄ vt ſe et ſuos nutrire poſſunt. reſiduū eīn de elemoſinis accipe poſſunt vt ſunt interdū debiles mulieres vel ſenes. Septio ſi quis diues oīa ſua dediſſet pauperibus et ſeculo vel religione manens egeret. nec artem opandi ſciret vel exercere nō poſſet propter diſſuetudinē. Talis de elemoſinis viuere poſſet ſibi datis. vel monaſterio ad qd̄ ſe cōtraxiſſet. Octauo penitentes aliqui mēdicare pn̄t vel elemoſinā recipe puta hij quib9 p grauibus peccatis iniūctum eſt Sz tales ſi habent dn̄t impriri de ſuis bonis q̄tum ipi cōſumerent alijs paupib9. Nono poſſunt elemoſinas accipe aliqui pro loco vel ſtructura cōmunitati vel diuino ſeruicio valenti. et ſic mendicāt aliqui pro eccleſijs alij pro ponte. alij pro reparacōe vie. Omnes iſtos modos p bat ſanct9 tho. licitos tractatu quo ſ. Et 2.2. Qui vero ſub talium numero non continent̄ . et tn̄ occioſe viuūt etiam de redditib9 proprijs nec recōpenſant prout tenent̄ oracionibus vel alijs diuinis ad q̄ aptitudinem habēt. aut qui elemoſinas fideliū recipiunt. tales nocent ſibi et paupibus alijs et proximū decipiunt ¶ Ex quibus pt3 q̄ plura genera hominū deberēt p capita xp̄iani populi corrigi qui occioſe viuere volūt. Primo clerici et religioſi occioſi. Secūdo nobiles occioſi. qui eo q̄ diuicias nō habent a p̄de ceſſoribus pocius dep̄dant̄. et alia mala faciūt q̄ velint laborare. Ad quā tn̄ laborem in tali caſu tenent̄ Tercio validi mendicātes varijs mendacijs populū decipiētes Quarto vſurarij. iudei ⁊ xp̄iani. cū vtriſq3 in lege eoꝝ ſit prohibitū. Quinto xp̄iani cābijs malis et cōtractib9 pūerſis inſiſtentes. Sexto incantatrices et prophetiſſe dmonū de vaticinio eaꝝ elemoſinā recipiētes. Septio ciues reddituati etiā occioſe viuētes nulli proſunt nō deo cui nō ſeruiūt nō proximo. q2 nō mercātur nec laborāt ſed alios inficiunt. ſe deſtruūt et oīa noua mala interdum reperiūt. heu q̄ multi repiūt̄ qui talem ſtatū deſiderāt habere

¶ Quo ad terciū pricipale notat magiſter heinric9 de haſſia ſuper Gn̄. iij. In ſudore vultus tui ⁊c. q̄ quiq3 requirunt̄ ad hoc q̄ quis rē artificialē faciat vel naturalē fieri pcuret. Primū ē recta intēcio que eſt vt ipe ſuis laborib9 neceſſitatez vite acquirat ꝯpetentē ſibi ⁊ ꝯmuni vtilitati deſeruiat. Secundum ē vt opus ſuum vtiliter ſine falſitate

et ſophiſticaciõe faciat· Tercium eſt ꝙ certis tꝑibus ab eccia cõſti= tutis hoc eſt in feſtiuitatib⁹ labo= res ſuos intermittat·vt diuinis ple nius vacare poſſit·Quartũ vt op⁹ ſuũ legaliter et ẜm iuſticiã ciuilem vendat ſine fraude iuxta eius valo rem penſatis oĩb⁹ ex ꝑte materie opis et laboris et ſtatus cõtinuan= di laborantis Quintũ eſt ꝙ nõ ſint artifices curioſitatũ et vanaꝝ no= uitatũ inuentores in veſtibus edi= ficijs vt magis lucrent² vide de h° primo mandato de curioſitate et de ſuꝑbia·

Sequitur Quartum p̃ceptum

PReceptũ quartũ capi tulum primũ·Diliges proxim tuũ ſicut teip̃z ¶ Notãdũ ꝙ ſicut ſub p̃cepto dilectiõis dei ꝯprehẽdunt² tria p̃cepta prime tabule de quibus hactenus dictum eſt ſic ſub p̃cepto de diligendo pro= ximũ comp̃hendunt² ſeptem p̃cep= ta ſecũde tabule propter qd̓ xp̃c ait Math·xij·Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo et ex anima tua et ex omni mente tua hoc eſt primum et maximum mandatũ· Secũdum ſimile eſt huic Diliges proximũ tu= um ſicut teip̃m·In his duob⁹ man datis vniuerſa lex pẽdet et prophe te·Jdcirco antequã deſcendam⁹ ad ſeptem p̃cepta reſidua neccesse eſt dicere de p̃cepto dilectiõis proximi Et ponent² quatuor·Primo quõ te nemur diligere noſip̃os· Scd̓o quõ tenemur diligere proximos ſub p̃ce pto·Tercio de ordie diligẽdi·Quar to quõ ꝑficere debemus in diligen do proximũ ꝑut eſt conſilium· B

Quo ad primũ tria ponentur· Primo quid ſit diligere ſe· Secũdo que requirunt² ad bene diligere ſe· Tercio cur nõ eſt ſpeciale mandatũ de diligendo ſe vel ſaltem nõ taꝫ ex acte poſitũ ſicut alia mãdata· Quã tum ad primũ notandũ ẜm tho·li· de ꝑfectione ſpũalis vite ca·xiij·ꝙ diligere ſe ẽ ſibi bonũ velle C Sed que vel quot ſunt tibi bona· Rñdit ꝙ quinqꝫ·Primo maximũ bo num eſt felicitas tua ſcꝫ deus imme diate in patria tibi vniendus Secũ do virtutes et vitacio vicioꝝ q² ſi ne hijs nullus beatificabit²·Tercio ſcientie aliquales q² ſine hijs neſci retur quõ virtutes eſſent acquiren de et vitanda vicia ·Quarto bona corporis vt fortitudo ſenſuũ viuaci tas·pulcritudo·ſanitas ꝛc̃·Quinto bona exteriora vt fama et poſſeſſio nes ac pecunie·Prima tria deſerui= unt p̃cipaliter anime duo reſidua corꝑi·Prima tria interiori hoi alia duo exteriori homi ·Sed quereres que de quinqꝫ bonis diligendo dici= tur quis ſe diligere Rñ·phi·ix·eth· vbi querit quis eſt philant⁹ id eſt amator ſui·Rñ·ꝙ qui diligit ꝑtem principalem ſui id ẽ aĩam et ei⁹ bõa p̃cipaliter talis dr̃ philant⁹ ⁊ vir tuoſus·Qui vero diligit principali ter ꝑtem ſui minus principalẽ ·vid̓ licet corpus et eius bona·nõ ẽ phi lantus·q² a maiori fit denominacio huic cõcordat dictũ pſal· Qui dili= git iniquitatẽ odit animã ſuam·Et xp̃s ait qui odit aiam ſuã id ẽ aialẽ et ſenſualem vitã hoc eſt corpis de licias in vitam eternã cuſtodit eam Ex quo ptꝫ ꝙ peccatores ſe nõ dili= gunt ſed odiũt· D Quantũ ad

ſcdm ex quo quis ſe diligendo pōt ſe male diligere vt principaliter corporalia diligendo· Et etiā bene ſe diligere ideo neceſſe eſt ſcire qualiſ debeat eſſe dilectio ſui vt bona ſit ſm ꝙ etiam neceſſe erit proximum diligere velut ſm qddam exemplar hoc tradidit tho· vbi prius dicens ꝙ ad ſui licitā dilectiōem quatuor requirunt᷑· Prio vt dilectio ſui ſit verax·Scdo recta· Tercio ſancta· et quarto efficax·Primo vere ſe amat qui ſibi bonū ali ꝗd de quinqꝫ ꝑnominatis vult et nō vult ſibi qui qꝫ oppoſita ꝑfatis quinqꝫ bonis·dilectio em̄ in duo tendit· in eum cui aliquis bonū vult vt in te ſi te diligis ⁊ in bonū qd optas tibi ſed illd abuſiue diligere dicimur· diligēdo em̄ piſcem nō ei ſed tibi vis bonum qꝛ piſcis deſtruet᷑ quē cōmedis ·ſꝫ tu fortificabis ·Sic de pull· ſic d vino et de alijs ſimilib⁹·que in vſum noſtrū tranſeūt ſed illa cōdicio diligendi ſe nō ſufficit ad bonā dilectionem·Scdo ergo neceſſe eſt vt dilectio tui ſit recta et iuſta ſeu ordinata qd fit qn̄ maius bonū de quinqꝫ ꝑnominatis ꝑponis minori bono manifeſtū aūt eſt ꝙ bona aīe ſunt optima·puta beatitudo et virtuteſ Sed ſcia et corpis bona ſunt media exteriora vero ſunt infima bona·iō ſunt optima bona beatitudo et virtutes qꝛ te inuito nec demones nec homines te talibus priuare queūt· ſed ſolum tua volūtas nō aūt ſic de bonis corpis et exteriorib⁹·Ex quibus patet ꝙ nō recte ſed curue ſe diligit·ꝑiculis et laboribus inordinate corpus ſuū irrōnabiliter d̄ſtruit pro bonis exterioribus·Sicut faciunt ebrioſi·baſtiluſores·auari·et hijs ſimiles· rō qꝛ exteriora ꝑferūt aut bonis corpis ·Quo cōtra Job· ij·dr·pellem pro pelle· q̄ om̄ia ſunt tpalia exteriora dabit homo ꝑ aīa ſua id eſt pro aīali ſeu corpali vita vel ſanitate·Similiter patet ꝙ nō ſe diligūt recte· qui bonū rōnalis anime cōtemnūt inhiātes vel inherentes bonis corpis vt faciūt ſpaciatum euntes die feſtiuo· et ſic ſermone negligendo·Studentes potibus et alijs delicijs vacātes neglecto ſtudio·Clerici et religioſi cōuiuijs exorbitātes neglectis officijs debitis·hij em̄ ſunt de quibus vbi ſ·dr·Qui diligit iniquitatem odit aiam ſuam ſed qꝛ iſtū ſcdm modū diligendi ſe vident᷑ etiam quidam philoſophoꝝ gentiliū habuiſſe vt ex ix·ethi·ptꝫ·et ex·x·et ex·j·iō tercio neceſſe eſt vt dilectio ſui ſit ſancta·dicit᷑ aūt aliquid ſanctū ex eo ꝙ ordinat᷑ ad deum· vnde altare ſanctū dr quaſi deo dicatum·⁊ alia hmōi qui diuino miniſterio mancipant᷑·Qui igit᷑ diligit ſe propter deum et ſpecialiter ex caritate infuſa ſancte diligit ſe et eius dilectio deo dicata eſt·Racionabile em̄ ē vt dilectiōeꝫ ſui quilibet ordinet i deū qꝛ princeps ſumm⁹ eſt oīm·fons beatitudinis·collator grātie· et ſcientie reꝝ etiā corpis et aīe·vnd apo· dicit phi·j·mihi viuere xp̄us eſt et mori lucꝝ·et·j·coꝝ·x· Siue mādu catis ſiue bibitis ſiue aliud quid faciatis om̄ia in gloria dei facite ·Et qꝛ nō ſufficeret ad cōſequendā beatitudinē ꝙ quis etiā ſe ſancte diligeret niſi etiā bonū velle ad op⁹ ꝓdiret ſm illud xp̄i·Nō om̄is qui dicit mihi dn̄e dn̄e intrabit in regnuꝫ celoꝝ ſed qui facit voluntatē p̄ris

mei qui in celis eſt·ipſe intrabit in regnum celoꝝ·Math·vij· Jdcirco quarto neceſſe eſt vt dilectō ſui ſit efficax et opoſa ac in exteriora opa progrediens pro loco et tpe ꝑ deſideriũ bonoꝝ in ore·in manu in pedibus in expenſiōe pecuniaꝝ ad elemoſinā vt ſic beatitudo· virtutes· ſcientia et alia ad beatitudinē valētiam acquirant· ¶ Quantũ ad terciũ pꝛincipale Cur deus nō taꝫ exacte p̄cepit dilectionē ſui vel nō tā clare ſicut dilectionē dei et proximi Rn̄dit q̄ p̄ceptũ eſt diligere ſe debite·et ibi diliges proximũ ſicut te ipm̄ exp̄ſſe ſatis ponit᷑·Triplex aũt rō eſt quare nō tam exp̄ſſe p̄cipitur prima qꝛ ad ſe diligendũ inordinate homo alias ſatis inclinatus eſt· Secn̄da qꝛ natura inclinat ad diligendũ ſe etiam ſꝫm aīam vt patꝫ ex philoſophoꝝ dictis·Tercia ſꝫm auguſtinũ qꝛ in dilectione dei dilectio ſui includit᷑·quilibet em̄ debet diligere ſe ſancte id eſt propter deum ergo plus deum

Capitulum Secundum·

De proximi igit᷑ dilectio ne tria videda ſunt· Primo quō bene fieri debet Secũdo cur fieri debet· Tercō qualiter per alias dilectiōes inficiatur· ¶ Pro primi intellectu notandũ q̄ dilectio proximi valde neceſſaria eſt homini· qꝛ hō ſꝫm philo·eſt aīal pollicitũ idem ſociale patet illud ꝑ multiplicē ſcripturam· Nam tantā dilectiōem xp̄s voluit nos habere ad proximos vt diceret petro quereti quociens deberet dimittere proximo in ſe peccāti Rn̄·q̄ vſqꝫ ſeptuagies ſepties·i· quadringentis nonaginta vicibus ſꝫm Jero·Jtem ioh·xiij·ait mandatum nouũ do vobis vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos · nouũ quo ad ꝑfectiſſimũ xp̄i modũ diligendi nouũ eſt·qꝛ nos nouos facit de vetuſtis vt exponit tho·in poſtil· vel nouũ qꝛ ſemꝑ ligat ac ſi de nouo ligaret·vnde ro·xiij·nemini quicquā debeatis niſi vt inuicem diligatis· Jdeo Jero·ait·Cuꝫ iohannes moriturus inter diſcipuloꝝ man⁹ ad eccleſiā duceret᷑ crebro diceret· filioli diligite inuicem·Et quidam quereret Cur hoc tociens replicaret· Rn̄dit·mandatũ dn̄i eſt ⁊ in eo om̄e mandatũ impleri pōt hinc ad Ro· xiij·Qui diligit proximũ ſuũ legem impleuit·Et ſubdit·nō adulterabis nō occides·nō furaberis·nō falſum teſtimoniũ dices·nō cōcupiſces reꝫ proximi tui·Et ſi quid aliud eſt mādatum in hoc verbo inſtaurat᷑ id ē cōtinet᷑ et implet᷑·Diliges proxim tuum ſicut teipm̄·Jn iſto etiam cōtinet᷑ p̄ceptum dilectiōis dei qꝛ proximus non pōt ordinate diligi niſi propter deũ alias dilectio nō eſſet ſancta·Sed propter qd̄ vnũqdqꝫ et illud magis·hanc etiam ob cauſam vt dicit aug⁹·de ci·dei·Sepe vnũ pro reliquo ponit᷑·hoc etiam videtur innuere xp̄c·Joh·xv·dicēs hoc eſt p̄ceptũ meũ vt diligatis inuiceꝫ ſicut dilexi vos·dicit meũ qꝛ in dilectione proximi deus diligit᷑ ¶ Secũdo notandũ quis ſit proxi⁹ vel frater noſter·Nam illam queſtionem mouit legiſperitus xp̄o poſt hoc p̄ceptũ Lu·x·Pro cui⁹ ſolutiōe xp̄c mouit ꝑabolaꝫ de eo qui incidit in latrones poſtq̄ queſiuit·Quis

tibi videt² proximus· Reſpondit legiſperitus ille qui fecit ei miſericordiā Reſpondit ei xp̄c vade ꝛ fac ſimiliter· Et hoc augu·li·j·de doctrina xp̄iana ſummit ſolucioēm q̄ſtionis Et allegat²·magi·in iiij·di·xxviij·qui volūt· Qđ proxim⁹ cenſendus eſt quelibet rōnalis creatura cui a nobis exhibendum eſt officium miſericordie ꝛ a qua nobis exhibendū eſt· Non em̄ propinquitas generis facit proximū ſed opus miſericordie impenſum· Ex quo patet ꝙ quilibet eſt noſter proximus qui hic viuit qꝛ cuilibet pōt a nobis impendi miſericordiā vel nobis impēdi· Scđo ꝙ aīe in purgatorio ſunt noſtri proximi qꝛ a nobis recipere poſſunt miſericordiā ſuffragiorum· Tercio ꝙ etiam angeli in celo quia nobis miſericordie opa impendere poſſunt· Quarto omnes aie beate eadem rōe· Quinto xp̄c eadem rōne xp̄c in q̄ ſꝫm ꝙ homo ſed nec demones nec aime damnate ſunt proximi noſtri qꝛ nec nobis opa miſericordie nec noſipīs impendimus· vnde omne beatificabile eſt noſter proximus vt cōmuniter dicūt doctores in iij·di·xvij· ¶ Tercio notandum ſꝫm tho·li·de pfectiōe ſpūalis vite vbi ſ̄· Et ſcđa ſe·q·xliiij· deus nō p̄cipit vt proximū toto corde diligamus qꝛ nō eſt vniuerſale noſtꝝ bonū ſed pticulare bonū·nec p̄cipit vt diligamus proximū equaliter ſibi vel eque fortiter et eque intēſio affectu qꝛ ordinate quo ad intenſionem diligere proximū debem⁹ ſꝫm augu·vt poſtea dicet² videlicet vt primo aiam noſtrā·ſecūdo aiaꝫ proximi·tercio corpus noſtꝝ diligam⁹ Sed debemus proximū noſtꝝ diligere ſicut nos·His ſuppoſitis dicit tho·li·quo prius et·c· ꝙ pfectio dilectiōis proximi que neceſſaria eſt ad ſalutem quatuor debet habere ſꝫm quatuor in p̄cedenti capi·tacta in ſecūda pte de diligendo ſe·vnde multū eadem quatuor hic rememoranda ſunt naui de dilectione proximi que cadit ſub cōſilio in ſequenti capi·determinabit²·Primo igit² oportet ꝙ delectacio proximi ſit vera vt dictū eſt· Quicunqꝫ aūt aliquid aſſumit in ſuū vſum nō vera amat illud ſed magis ſeipm̄ vt in prio mēbro de dilectiōe ſui dictū ſunt· Sed ſicut aliquas res aſſumim⁹ in noſtꝝ vſum ita etiam et homies ipos· Ex quo ſequit² ꝙ ſi proximos eo tantū modo diligimus inquantū in noſtꝝ vſum venire poſſunt·manifeſtum ē ꝙ eos nō vere diligimus nec ſicut noſipos· Et quidē apparet ꝙ i amicicia vtilis et delectabilis· Qui em̄ amat aliquem qꝛ eſt ad ſuam vtilitatem et delectacōem ſeipm̄ amare ꝯuincit² cui ex altero bonū delectabile vel vtile querit illum ex quo q̄rit· Tales em̄ tam falſe amant proximos ſicut tu falſe dicis amare piſces galſiatios quos tuo ſtomacho vis·nō aūt eis bonū vis ſed tibi·rō aūt quare dilectionē proximi oportet eſſe veram nō fictam eſt qꝛ caritas vt deſcribit apo· eſt que procedit de bono corde et cōſcientia pura et fide nō ficta· Et j·coꝝ·xiij· Caritas nō querit que ſua ſunt hu⁹ rei etiam ſeipm̄ exemplū dat apoſtolus j·coꝝ·x·dicēs· Nō querēs qđ mihi vtile eſt ſed qđ multis vt ſalui fiāt ¶ Secūdo ad determinandū modum diligendi proximū ſicut ſe dicit² vt ſit iuſta et recta oportet

igit᷑ vt eo ordine quis bona proximis optet quo ſibi quinqȝ ſupra tacta debȝ optare p̄cipue quidē bona ſpūalia deinde bona corꝑis diuinū que in exterioribus rebus cōſiſtunt vnde tam tibi q̄ꝑ ꝓximo beatitudinem et virtutes orando deſiderare debes ſine cōdiciōe abſoluto dn̄o· O deus illa mihi cōfer· racio eſt qꝛ talia bona nulli obeſſe poſſunt orādo aūt pro ſciētia pro bonis corporis et exterioribus cōdicionaliter implicite peti debent puta ſi proſunt ad beatitudinē· Rō eſt qꝛ talia multis obſunt multis etiam proſunt· ſȝ cui proſunt nouit deus cui cōmittitur ꝑ cōdiciōem hunc etiā modū ſocrates orare docuit· vt habet᷑ i vitas philoſophoꝝ Ideo aug· de doxpiana di· nō eque diligat᷑ qd minꝰ vel amplius diligendū eſt· E Tercio ex p̄dicto mō p̄cipit᷑ vt ſit ſancta proximi dilectio Pro quo notandū q̄ꝫ in dilectiōe proximoꝝ ſp cōtingit plures cōuenire vel adiuuari· Quidez em̄ cōueniūt in aliqua naturali vniōe ſȝm generaciōez materialem puta qꝛ ex eiſdem ꝑentibꝰ oriunt᷑· alij vero cōueniūt cōueniētia quadam ciuili puta qꝛ ſunt eiuſdem ciuitatis municeps ſub eodem principe ⁊ eiſdem legibus gubernātur· Alij ſȝm aliqd officiū vel negotium aliqua cōuenientia vniuntur· Sicut qui ſunt ſocij in negociando vel militando vel fabricādo· Et hꝰmodi proximoꝝ dilectiōes honeſte quidē et recte poſſunt eſſe· Sed nō ex hoc ſancte dicunt᷑ ſed ſolū ex hᵒ q̄ꝫ dilectio proximi ordinat᷑ in deū Sicut em̄ homies qui ſunt vnius ciuitatis cōſortes in hoc cōueniūt q̄ꝫ vni ſubdunt᷑ pricipi cuiꝰ legibꝰ gubernant᷑· Ita om̄s homines inquātum naturaliter in beatitudinē tendunt habent quandā generalem cōuenientiā in ordine ad deum ſicut ad ſummū oīm principem et beatitudinis fontem et tocius iuſticie legiſlatorem cuius beneficio et gubernaciōe vniuntur· Bonū aūt cōmune ſȝm rectam rōem eſt bono proprio p̄ferendū vt docet natura de vacui p̄ueniciōe et membra in cordis vel i capitis defenſiōe· Et ciues in ciuitatis et cōmunitatis pro pugnacione ergo in ſuiipius et proximi dilectione cum ſint ꝑticularia bona dilectio ſancta efficit᷑ qn̄ in deū vniuerſale noſtrū bonū ordinat᷑ vnde· j· Joh· iiij· hoc mandatū habemꝰ a deo vt qui deū diligit diligat et fratrē ſuū

f Quarto ex modo dilectionis inſtruimur· vt proximi dilectio ſit efficax et opoſa· vt ſicut vnuſquiſqȝ nō ſolum ſibi optat bona aīe et corpis· ſed etiam effectualiter ad habendū laborare debet· Sicut etiam ad bonū nō ſufficit bonū habere affectū ſed etiam effectū habere oportet ſȝm illud j· ioh· iij· Non diligamus verbo necqȝ lingua ſed ope et veritate· Om̄ia illa tradidit tho· ſentencialiter li· de ꝑfectione ſpūaliſ vite G Ex p̄miſſis ſequitur ꝑtim regula magiſtralis· quando quis peccat mortaliter cōtra dilectiōem proximi que eſt qn̄ aliquid cōmittitur notabiliter cōtra dilectionem proximi tūc eſt mortale pc̄tm̄ qn̄ nō tūc eſt veniale· Quando aūt aliquid ſit cōtra dilectiōez proximi pōt attendi penes iſta p̄cepta legis nature· qd tibi n̄ vis fieri· alteri ne feceris· et ponit᷑ thobi· iiij· Et qd vis tibi rōnabiliter fieri· ⁊ ex dbito

alteri·hoc idem facias ·et ponitur math·vj·et pōt etiā attendi penes ſcandalum actiuū qd ego infero p:ximo meo malo exemplo· Sed iquātum oporteat aliquid eſſe cōtra dilectiōem proximi vel quantum ſit illud ſcandalum ad hoc ꝙ ſit mortale nō eſt determinatū preciſe qꝛ in modico facere cōtra proximū nō eſt mortale aut in paruo eum ſcandaliſare vnde attendat quilibet penes ſei ꝑm quid ſibi vellet vel nō vellet fieri·et ꝑ quod factum ſeruaretur inter ſe et proximū amicicie vel nō ſꝫm hᵒ iudicet aliquid mortale vel veniale ℞ Secundo patet ex p̄miſſis ꝙ quilibet volens proximuꝫ ſuuꝫ peccare mortaliter·aut cui placeat deliberate peccatū mortale alterius ille in hoc peccat mortaliter qꝛ quicquid deliberate fit cōtra caritatem illud eſt mortale·ſed velle proximum mortaliter peccare aut gaudere deliberate de peccato mortali cōtrariatᷣ caritati dei et proximi·dei in quē deberet proximū ſanc̄te diligere·proximi cui vult tātū malū·Tercium ſequitᷣ a forciori ꝙ ille peccat mortaliter qui proximā ad mortaliter peccandū ex deliberacione inducit aut īducere nititᷣ vt cōſilio·iuſſiōe auxilio·inducere nitens ad fornicandū·predandum· et ad ſimilia·patet qꝛ vult malū mortale proximo quē ſic odit tn̄ diligit quē tn̄ efficaciter ſic deberet diligere vt ab eo malum auerteret et bonum ſuaderet ℞ Quo ad ſcdm principale notandum ꝙ plura ſunt motiua proximū diligēdi elicita ex dictis beati ambro·li·de offi·et beauſ·li·de ſi·Primū eſt diuina iuſſio cui diligentiſſime eſt obediendum·vt patuit in primo notabili et p̄io p̄cepto ſꝫm illud pš·tu mādaſti mādata tua cuſtodiri nimis·Secundū eſt exemplū brutoꝝ animaliū ſe ſolo inſtinctu nature i ſua ſpecie amācium mirabiliter plus aūt tenetᷣ hōīe rōe preditus·vnde eccle·xiij·omne animal diligit ſibi ſimile Simile pꝫ i mari exn̄tibꝰ vt aqua n̄ ꝯtariaᷣ aqͣ ſꝫ ꝯcordat ignis igni aer aeri ⁊ terra terre Terciū ē ꝯgc̄ō ⁊ vitas originis·vnde ſꝫm augu·li·de doctri·xp̄iana·Non putandus eſt proximꝰ ſolum qui cōſanguineus eſt· adam et euam intendamus· et ſic omnes fratres erimus·nec in aliqua ſpecie ꝑfecta animaliū reperitᷣ ꝙ ab vno principio prodierint ſicut om̄es homines ab vno primo homine·Quartum eſt fraternitas ſp̄ualis melior carnali·nam omnes xp̄iani vnū patrem xp̄m ⁊ matrē vnam beatiſſimā virginem mariā et eccleſiam catholicam habemus· vnde math· xxiij· Patrem nolite vobis vocare ſuper terram vnus ei pater eſt veſter qui in celis eſt·Quintum exemplū ē xp̄i qui principiū mediū et finem decurſus ſue et te pro nobis etiam inimicis poſuit·vnde ioh·iij·Sic deꝰ dilexit mundū et vnigenitum daret ſuum vt omnis qui credit in ipſum non pereat ſed habeat vitā eternam ℞ Sextū eſt exemplū angeloꝝ qui etiam peſſimos homines ex caritate cuſtodiūt·vnde mat·xviij· videte ne contemnatis vnū ex his puſillis· Angeli eīn eoꝝ in celis ſp vident faciem patris mei qui in celis eſt·Septimū eſt exemplū membroꝝ humani corpis ad ſeruiendū ſibijnuicem·Nam ſi pes infirmatur manꝰ leuiter palpat caput ſe īclinat

alter pes ad medicū peditat dorſuz
ſe curuat videt oculus et auris me
dici p̄cepta auſcultat· et ſic de alijs·
Cum aūt tota eccleſia vnū ſit corp⁹
et ſinguli alteri alterius membra
idem facere deberemus nec aliquod
membꝝ deſpiciendū eſſe· vnde Ro·
xij· multi vnum corpus ſumus ſin=
guli aūt alterius membra· Octauū
eſt ſimilitudo hominis ad deum ad
cuius effigiem quilibet in mente ē
formatus et baptiſmo reformatus
vnde ſicut quidā pueros plus dili=
gunt qui ſunt ſimiliores patri quez
dilexerūt· Sic et nos ſi patrē deum
diligeremus multū ſibi ſimilē quē=
libet diligeremus· mens em̄ videli=
cet memoria· intellectus et volūtaſ
ſunt quibus capaces ſumus omnes
infiniti boni et vniuerſalis· Idcir=
co etiam vt Sco· dicit ſup iij· de ca=
ritate· Caritatis habitus inclinat
habentem ad velle haberi deū a ſe
et etiam ad hoc inclinat vt deus di
ligat² et capiatur a ꝓximo ſaltē cu=
ius amicicia ſit deo grata· Caritas
em̄ nō eſt habitus priuatum amorē
in dilecto querēs· Sicut cupiditas
vel zelus que ſociū nō vult habere
vel in ſe retorquet om̄ia· Nonū eſt
intuitus multiplicis boni ex dile=
ctione proximi ſequentis que vtili=
tas debet eſſe occaſio nō cauſa prin
cipalis ſaltem ſicut etiā cibi ordor
bonus eſt occaſio comedēdi nō cau=
ſa ſed ſanitas corpis vel delectacio
eius eſt cauſa cōmedendi· ex dilecti
one etiam proximi ſequit² amicicia
ſuffragiū cōſolacio et vita perpe=
tua ¶ Quo ad terciū principa=
le notandū ꝙ dilectio proximi qua
multipliciter mereri poſſemus heu
ꝑ quatuor falſas proximi dilectiōeſ
ſophiſticat² et falſificat² qꝛ inutiliſ
ad vitam eternā efficit²· Prima eſt
carnalis que vt plurimū eſt inter
ꝑſonas diuerſoꝝ ſexuum ſcꝫ ſolum
propter delectaciōes carnales· et
ſemp eſt mala niſi quantū inter con
iuges rōe matrimonij excuſat² hec
dilectio nō nunꝙ a ſpū ſꝫm apoſtoli
verba incipit et ad carnalia dege=
nerat inſenſibiliter· vnde ad dephē
dendum talem falſitatis amorem ſe
ſub pallio boni abſcondentē· Sciē
dum ꝙ dephendi pōt ꝑ quedam in=
dicia· eſt aūt primū indiciū carnalis
amoris ꝙ eo capti adinuicez loquū
tur pauca de ſpūalibus ⁊ virtutib⁹
et multa de tpalibus et inutilibus
et ad talia verba vix ſufficit tpus
eis· hec ſenciens caueat ne caute ca
piatur ne laque⁹ humiliet eū· Per
oppoſitū ſpūalis dilectio proximi
paſcitur ſpūalib⁹· et paſcit ac ocio=
ſa fugit· Secūdum indiciū carnalis
amoris eſt ꝙ in quieto corde cogi=
tant de ſeinuicem cū ſunt abſentes
a ſe· primo quidem fit de bonis · ſe=
cundo de inutilib⁹· demū de noxijs
Sed ſpūalis amor quieſcis in deo
eum qꝫ vere amat commendat deo
oraciōibus quieto corde nec cōpa=
titur nec cōgaudet dilecto niſi quā
tum rō dictat recta· Terciū indiciū
eſt impacientia cōdilecti· ſi quē dili
git vnus alter triſtat² vel timet ſe
minus diligi· triſtat² ſi bona alieno
largiunt² ſi familiaritas ei arridet
Sed caritas omnē hominē diligit ⁊
cōdiligi letat² honeſte et de benefi
cio alteri impenſo cōgaudet· Quar
tum indicium carnalis amoris ſunt
munuſcula· dulces littere ſudario=
la et hmōi tranſmiſſa que ſꝫm hier·
xp̄i amor nō habet· nā talia ꝯſuata

dilectiōem nociuam nutriūt et iſpectam inficiūt· Sed ſpūalis amoꝛ hꝫ puras et crebꝛas oꝛaciōes exhoꝛta toꝛias allocuciones et piaꝝ neceſſi tatum ſubuenciōes· Quintū indiciū eſt inoꝛdinata diſſimulacio vicioꝛū ad inuicem ꝑdicio maioꝛis profect⁹ in caſu quo alteꝝ localiter diſtare opoꝛteret et defenſio alterius i aliquo vicio vel exceſſu· Sed caritas ſꝫm illud apo·iij·dicit cū xp̄o· Ego quos amo arguo et caſtigo M Secūda dilectio pꝛoximi eſt cupidi tatis qua quis alium diligit pꝛopter lucrum ſolum ſic ſerui diligunt dn̄os qꝛ volunt habere lucrū ſcꝫ p̄cium·et ſic ecōuerſo dn̄i ſeruos· ſic etiam diligimus equos noſtros· vi neas boues ⁊ ſimilia Et illa dilectō nō eſt meritoꝛia qn̄ pꝛocedit ex ſolo amoꝛe ſeu affectiōe pꝛopꝛij cōmodi Tercia dilectio eſt naturalis funda ta in cōiunctiōe naturalis oꝛiginis vt cū volum⁹ alicui bonū qꝛ cogna tus vel cōſanguineus·et ſic parentes liberos et cognati cōſanguineos diligūt que dilectio pōt eſſe bōa vel mala ſꝫm diuerſas circūſtancias ſed nunq̄ eſt meritoꝛia illa natura lis dilectio qn̄ quis diligit alium ſo lum·ideo qꝛ cognatus eius eſt · ſic etiam bꝛuta diligūt fetus ſuos ·vn̄ grego·in omel·de apo·iſte veraciter caritatem habet qui et amicum diligit in deū et inimicum pꝛopter deum·nam ſunt nōnulli qui diligūt pꝛoximos ſcꝫ pꝛopter affectionem carnis et cognaciōis quib⁹ tn̄ i hac dilectione ſacra eloquia nō cōtradi cunt ſed aliud eſt ꝙ ſponte impenditur nature· Aliud qd̄ p̄ceptis dominicis et caritate dentur obedien tie·hi nimiꝝ et pꝛoximū diligūt et tn̄ iſta ſublimia dilectiōis p̄mia nō aſſequunt͛ qꝛ amoꝛē ſuum nō ſpūaliter ſed carnaliter impēdūt·ſi quis tn̄ diligunt cognatos nō ſolum idō qꝛ cognati ſunt·ſed etiam pꝛopter deū et ex caritace infuſa tūc fit dile ctio meritoꝛia·gracia em̄ nō deſtru it naturā ſed eam dirigit ⁊ oꝛdinat Quarta dilectio pꝛoximi eſt ſocialiſ qua quis alteri vult bonū ſolum iō qꝛ eſt ſocius eius vel amicus cōciuiſ cōpatriota et familiaris ſibi que pt̄ eſſe bona vel mala ſꝫm circumſtancias·et qn̄ fit ſolum pꝛopter ſocieta tem tūc nō eſt meritoꝛia·vn̄ math· v·Si diligitiſ illos qui voſ diligūt quā mercedē habebitis dilectio igi tur iſta quarta pōt eſſe mala vt in his qui ſe iuuant ad peccatū bona ſed nō meritoꝛia in his qui ſine cari tate in bonis ſe iuuant ⁊ meritoꝛia ſi fit pꝛopter deum

Capitulum Tercium·

[D]E oꝛdine aūt dilectioniſ ſunt tria videda· A Pꝛimo de numero ⁊ gra du diligendoꝝ· Secūdo de oꝛdine quo pꝛoximis effectiue ꝑ elemoſinā·vel aliter ſubueniendum ſit·Tercio an peccatoꝛes ſint diligendi B Quantum ad pꝛimi in tellectū nocandū pꝛimo ꝙ pꝛoxi⁹ vel quis met pōt intelligi diligere tripliciter·Pꝛimo modo cōplacēter et delectatiue·i·ꝙ quis delectatur et cōplacentiā habeat in bono qd̄ aliquis poſſidꝫ·Secūdo mō aliquid diligit͛ affectiue ſeu optatiue vel deſideratiue·Tercio mō effectiue· nam dilectio eſt volicio boni·⁊ illa dilectio dicit͛ dilectio affectia ſeu

optatiua·illius aũt dilectiõis ſunt plures effectus vt elemoſina corꝑalis vel ſpũalis et oꝑa bona alia ⁊ exhibicio talium effectuũ dr̃ dilectio effectiua·Secũdo rememorandum ꝙ bona nobis et proximis deſiderãda ſunt triplicia quedã maxima vt beatitudo·alia media et virtutes· tercia infima vt corꝑi deſeruientia et quibus male vti poſſumus vt ſcientia et honor diuitie et ſimilia·

T Tercio nota ꝙ cum caritas inclinat ad diligendum diuerſa bona meliora et optima ꝙ ordo neceſſarius eſt ibi vnde ſuꝑ illo can·prio ordinauit in me caritatẽ ambro· dicit Multoꝝ caritas inordinata eſt·qd̃ primũ eſt ponũt terciũ et quartum peccat qui pre poſtere agit nã ſcire quid facias·et neſcire ordinẽ faciẽdi nõ eſt ꝑfecte cogniciõis·Ordis nanq̃ ignorantia cõturbat meritorum formã·Ordo igit² diligendorũ ſ꒳m magi·in iij·di·xxix·ꝑut elicit² ex augu·li·de doct·xp̃iana· Ambr· vbi prius·et Ihiero·ſuꝑ Ezech·conſiſtit in xij·gradibus Nam prio oĩm deus diligendus eſt·Primo affectiue ſic ſuꝑ omnia vt diligat² propter ſe tm̃·et alia omnia diligant² propter deũ relatiue in eum ordinando ea et tam firmo amore ei quis inhereat ꝙ hõ pocius vellet ſe et omẽ3 creaturã nõ eſſe ꝙ̃ deum nõ eſſe· ⁊ ꝙ homo propter nullam creatura3 deliberate et faciat ſcienter aliquid cõtra p̃ceptum dei ſibi dilecti i quo tñ d̃bet caueri vt habes p̃cepto iij· ca·viii·l₂· Scd̃o diligat² ſuꝑ omia complacenter et delectatiue ſic ꝙ nulli vellit bonũ ſicut de tercio effectiue diligẽdus eſt ſuꝑ omnia maximi enim effectus exterioris caritatis ſi exhibendi ſunt ꝑuta honor et reuerentia ſpecialis cõformitas voluntatũ obedientia laus graciarum actio et ſimilia·ſ꒳m illud pſal· Laudate eum ſ꒳m multitudinẽ magnitudinis ei⁹ Ex quo patet ꝙ bene ſibi timere habent qui homini interdum reuerenci⁹ ſeruiũt ꝙ̃ deo· et ecõuerſo timere habent p̃ſidentes talem honorem ſibi fieri ꝑmittẽtes vt dicit glo·Heſter·xiij·quã ob cã3 Mardocheus venerari noluit amã malũ

D Secũdo gradu quilib3 tenet² ſeipm̃ diligere quãtũ ad aia3 ſibi bonũ volendo prout expoſitum eſt primo capitulo plus affectiue· id eſt intenſioni affectu ſeu actu dilectiuo ꝙ̃ proximo·q2 tenet² intenſioni affectu et voliciõe ſibijp̃i velle bonũ beatitudinis et virtutũ et actuum bonoꝝ quã cuicũq̃ alteri homini et tenet² ſe firmus diligere ad illa ita ꝙ minus poſſit auerti a dilectiõe ſui ꝙ̃ cuiuſcũq̃ alteri⁹ p⁹ ſ₂·Ex quo patet ꝙ nõ ſolum bonus homo ex caritate·immo malus dẽt ſ꒳m legem ſe plus diligere et intenſius amore optatiuo ꝙ̃ proximũ ſaltez ordinato amore qui ſc3 eſt reſpectu p̃dictoꝝ tripliciũ bonoꝝ·nõ tñ ꝙ̃diu eſt malus debet ſe plus proximo bono diligere cõplacenter ⁊ delectatiue·q2 nõ cõplacere ſed triſtari debet de eo qd̃ nũc eſt et deſiderare qd̃ fiat bonus·et ſibi hoc ꝙ̃ tocius põt et diligencius ꝙ̃ cuicũq̃ alteri procurare· Quilibet etiam hõ tenet² omẽs homines viatores diligere equaliter·⁊ ſicut ſeipm̃ referẽdo equalitatẽ ad ꝑitatem boni qd̃ optat² q2 quilibet tenet² proximo cuilibet optare et velle eandẽ beatitudinem id eſt equalẽ beatitudie3

quã ſibi optat et eandē pfectionem virtutum et gratiaruʒ quia hoc eſt diligere proximum tuum ſicut teipſuʒ id ē ad idē bonū ad qd teipſū vt vult auguſtinus ſup illo galla. vi. Operemur bonum ad omnes et apoſtolus dicit. i. corin. vij. Volo omnes homines eſſe ſicut me ideſt. ad tantum bonum. licet non tanto affectu teneat. ¶ Tertio gradu poſt ſe ipſū tenet᷑ quis inter omnes maxime diligere intenſiue parentes ſuos quia quāto res diligibilis eſt ipſi diligenti magis cōiūcta. et quāto magis et prius diligebat᷑ ab ea. et quāto plura et maiora beneficia ſuſcepit ab ipſa. tanto plus et intenſius debet eam diligere. Sed parentes alicui⁹ ſunt huiſmodi. q2 primo gradu coniūcti dilectione puenientes natos et eis eſſe poſt deum nutrire et diſciplinā tradiderūt ergo ⁊ c. Sed dicit quis ſi parentes eſſent mali nōne tūc ceteri minus ppinqui vel etiā extranei boni eſſent amore parentibus pponēdi. Rñ. ꝙ cōplacenter et delectiue debem⁹ plus diligere meliorē. q2 dbem⁹ pl⁹ complacere in bono ſuo adepto. Et in maiori plus quā in mīori bono. Sed homo ſicut amore optatiuo. et dſideratiuo tenet᷑ ſe plus diligere intenſiue etiam ſi malus ſit ita etiā optatiue ⁊ dſideratiue dēt homo plus diligere parentes malos quam alios viatores quoſcūqꝫ bonos q2 debet intenſiori actu eis optare et deſiderare vitaʒ eternā et vt boni fiāt quaʒ cui cūqꝫ alteri viatori etiā meliori. Et debet etiā homo maxime ad hoc conari ⁊ coopari ſʒm exigentiā ſtatus ſui. vt boni fiāt et caritatē acquirāt et in ea pmaneant nō aūt dēt approbare eoꝝ mala facta q2 hoc eſſet eos odire. Quarto poſt parentes debet homo maxime diligere intenſiue filios vel filias. Quinto deinde fratres ⁊ ſorores. Sexto cōſequēter plus propinquos ꝙ mi⁹ ppinquoſ Septio domeſticoſ pl⁹ ꝙ extraneos. Octauo extraneos. Et hoc ſeruandū tā ſʒm ordinem caritatis infuſe quam ſecundum ordinem rectum nature quem caritas non aufert. ſed precipit et regulat. Et nota t richar. in. iij. d. xxix. ꝙ intenſio dilectionis attenditur ſecūdū ppinquitatē ad deum que eſt bonitas ipi⁹ diligibilis pōt ergo dici ipſa tāta eſſe bonitas extranei vel min⁹ cōiuncti. et tā pua bonitas ⁊ ppiquitas mihi magis cōiūcti vtpote q2 nō attinet mihi niſi tercō vel quarto ḡdu ꝙ ex maiori affectu dbeo diligere extraneū magis bonū ꝙ magis cōiūctū mihi et min⁹ bonū hoc etiā innuit ambr. cū dicit ꝙ domeſtici boni ſūt etiā maliſ filijs pre ponendi. Nono debemus inimicos diligere vt bono nature eorum bonum velimus ſed inquātum ſunt inimici. i. iniuſte nobis nocere cupientes non debemus eos diligere. f Ratio ſecundi quia tūc peccatum amaremus. Ratio primi eſt. quia etiam ſunt primi ſecundū illud pceptum. mathei. v. Diligite inimicos veſtros benefacite his qui oderunt vos. Pro quo ſecundū tho. notandum quod huiuſmodi dilectō nature innimici poteſt dupliciter conſiderari. vno modo in generali et ſic diligere inimicum eſt de neceſſitate ſalutis vt cum quis in generali diligit proximos ab illa generalitate innimicum excludat alias peccaret mortaliter contra caritateʒ.

Alio mō cōſideratᷣ dilectio ꝓximi in ſpeciali vt ſcꝫ quis in ſpeciali moueatᷣ motu dilectiōis actualis ad inimicū ſuum ꝙ actualiter velit et optet ſibi bonū illud non eſt de neceſſitate p̄cepti. Exemplū qn̄ cogitas de ſorte inimico nō oportet ꝙ ſtatim optes ſibi bonū actualiter. Rō eſt qꝛ p̄ceptum de dilectiōe inimici eſt affirmatiuū. ideo obligat pro ſemꝑ ſed p̄cepti eſt vt nō odias eum et vt nunq̄ꝫ velis ⁊ optes ſibi mala intenciōe nocendi qꝛ nō odire proximū eſt p̄ceptum negatiuū. idō obligat ſemꝑ et pro ſemper. Eſt tn̄ vt dicit Tho. de neceſſitate caritatis ſꝫm preparacionē animi. vt ſcꝫ hō habeat animū paratum. ad hoc vt in ſingulari inimicum affectiue diliget ſi neceſſitas occurret ſꝫ ꝙ abſqꝫ neceſſitatis articulo homo hoc actu impleat ꝑfectiōis eſt ⁊ adhuc maioris ꝑfectionis ſi amore elicito actu feratᷣ dilectiue inimicum cum affectu volendi ſibi bonum potiſſime qn̄ inimicus actu offendit vt xp̄o i cruce acciderit ď hac materia plenius dicetᷣ in p̄cepto quinto de humicidio. Decimo vndecimo ⁊ vltimo diligere debemus ex caritate corpa noſtra et proximoꝝ eis volēdo bonum. Sunt aūt corpis bona. cibus potus aer gaudium triſticia ſomnus vigilia abſtinentia et tam proſpera q̄ꝫ aduerſa inquantū talia deſeruiūt ſpiritui. inquantum vero ſpiritū i virtutibus impediūt talia et ſimilia nō ſunt bona corporis ſꝫ nociua qꝛ damnatᷣ per talia eterna liter vel ad illud diſponitur. Item quatuor dotes anime ſunt optima corporis que ſine labore vie non acquirimus. G Ex p̄miſſis omibꝰ cōcluſionē illam nota doctorū communiter ꝙ quāuis quilibet omēs alios homines ex p̄cepto teneatur in genere diligere ſicut ſeipm id eſt ad equale bonum nō tn̄ oportet ipꝫ in quemlibet ſpecialiter et equaliter ex affectu dilectionis dirigere. Sed dubitatur cum multe alie ſint condiciōes quibus membra xp̄i inuicem cōiunguntᷣ preter tactas vt relatio vxoris ad maritum. filij ad patrem ſpūalem. ſubditi ad p̄latum diſcipuli ad magiſtrū. et dn̄i ad ſeruū et ecōuerſo. Cur de his nō fit mentio ꝑ ambro. Rn̄. Bonauen. di. iij. in iij. ꝙ omēs reducuntᷣ ad p̄fatas vt prima vxoris ad dilectionē ſui. ſecūda ad dilectionem patris carnalis dilectio patris ſpūalis et p̄lati. ſimiliter vltima duo ad dilectionem domeſticoꝝ. Secūdo dubitatᷣ vtrū pater carnalis plus ſit diligendus patre ſpūali. Rn̄ ibidem Richardꝰ. in iij. ꝙ ſic. quia licet pater ſpūalis magis det nō tn̄ ita vere eſt cauſa benefeiij qđ impendit cum nō det filio illđ beneficiū niſi miſterialiter Pater aūt carnalis dedit filio eſſe nature ſicut cauſa efficiens et beneficium nutriciōis ⁊ doctrine honor tn̄ magnus debetᷣ patri ſpūali propter ſtatum beneficiū et etiam propter ſubſidiū. Tercio dubitatur an cōiugatꝰ plus teneatᷣ diligere vxorem q̄ꝫ ꝑentes. Rn̄. ſꝫm tho. ꝙ vxor coniūgitᷣ viro vt vna caro matrix. erunt duo in carne vna ideo intenſius diligitᷣ vxor. ſed maior reuerentia eſt ꝑentibus exhibenda raciōe principij. Vnde in quibuſdā magis debet vir aſſiſtere ꝑentibus q̄ꝫ vxori. ſꝫ q̄ꝫtū ad vnionē carnalis copule ⁊ cohabitacōis relictiſ oibꝰ

adherebit vxori non ſimpliciter re lictis oibus qꝛ nō his que ad pētes ptinent quibus etiam ſubueniendū eſt. Quarto dubitatur an creaturas irracionales licite diligere poſſumus. Rñdit Tho. in ſumma ꝙ nō tanquā ad ea ad que amicicia habeatur. ſed ſicut bona que alij volumus inquantū ſcꝫ ex caritate volumus eas cōſeruari ad honorem dei et vtilitatem hominū. Et ſic etiam deus eas diligit. Et hoc pōt xij. gradus eſſe diligēdi. Ex quo patet quā male faciūt qui canes aues equos veſtes pecuniam. et hmōi pluſꝙ animam vel corpus in ſe vel in alijs diligunt. Quo ad ſecūdū principale cui magis ſit benefaciendum Rñdit. tho. in. iiij. di. xv. dicens et dicit phi. ix. ethi. illud facile nō eſt determinare propter multas diuerſitates boni et neceſſarij tamen hoc eſt tenendum ꝙ ſemp magis reddēdum eſt debitum ꝙ beneficium impenſuꝫ vt ipē ibidem dicit niſi ex pte altera aſſit maior bonitas vel neceſſitas et ideo parentibus et propinquis et benefactoribus et eis a quibus ſpūalia accipit homo magiſ debet elemoſinaꝫ facere ſi indigeāt et ceteris paribus melioribus magis et magis indigētibus. Et ſic ſꝫm has tres cōdiciōes debent gradus in elemoſinis preſtitui. ſ. ſꝫm honeſtum neceſſarium debitum aſſignare aūt in ſingulis quādo vnum alteri eorū preferat eſt impoſſibile. qꝛ ſingulares cōdiciones que attendēde ſunt infinite ſunt. et non cadunt ſub arte. de his autē vnctio docet et prudenciū conſilium hec tho. Quo ad tercium principale q̄ritur cum omnes debeamus diligere. an etiam peccatores debeamus diligere Rñ. tho. ſcda. ſcde. q. xxiiij Et magiſter in. iij. di. xxix. In peccatoribus duo ſunt cōſideranda ſcilicet natura et culpa. ſꝫm naturam ꝙ a deo habent capaces ſunt beatitudinis. et ideo ſꝫm naturam ſunt ex caritate diligendi. et ſic debemꝰ eoſ diligere ſcꝫ optando eis vitam eternam pacientiam de peccatis. iuſticiam et alia bona ad vitam eternaꝫ promouentia. ſed culpa eorum deo eſt cōtraria et ei diſplicet et eſt impeditiua eorum ſalutis. Et ideo ſꝫm illam cōſideracionem ſunt oms peccatores odiendi. immo pater et mater et filij et propinqui vt docetur Luce. xiiij. Jdo pſal. Iniquos odio habui vnde grego. in paſt. exponēs illud pſal. pfecto odio oderam illoſ dicit. Inimicos dī pfecto odio odiſſe eſt ꝙ facti ſunt a deo diligere. ⁊ ꝙ faciūt increpare prauorum mores premere. vite prodeſſe. et ſꝫm augu. in ſermone quodā eſto ſimul medico. medicus eñ odit egritudinem et vt liberet egrotum febrē pſequitur. nolite amare vicia amicorum veſtroꝝ ſi ametis amicos veſtros

Capitulum Quartum

Porro nunc quarto vidēdum eſt de dilectione pximi vt cadit ſub cōſilio de quo tractanda ſunt tria ſꝫm tria p que dilectio proximi ad pfectionem tendit. Prio de extenſione dilectionis fraterne. Secundo de intencione eius. Tercio de efficacia ſeu effectu eiꝰ que omnia ponit ſanctꝰ Thomas. li. de

pfectiõe ſpũalis vite·ca·xiiij·xv·⁊
xvj·Quantum igit² ad primũ ſcien=
dum ꝙ in extenſiõe dilectiõis pro=
ximi eſt triplex gradus·Sunt enim
quidam qui aliquos homies diligũt
vel propter beneficia impenſa·vel
propter naturalis cogniciõis vincu
lum·aut ciuilis amicitie·Et iſte di=
lectionis gradus terminis ciuilis
amicitie coartat² vñ dñs dicit mat·
v·Si diligitis eos qui vos diligũt
quã mercedem habebitis nonne et
publicani hoc faciunt ·Et ſi ſaluta
ueritis fratres veſtros tm̃ quid am
plius facitis nõne et ethnici hoc fa
ciunt·Sunt alij qui dilectiõis affe
ctum etiam ad extraneos extendũt
dum tñ i eis nõ inueniatur aliquid
qđ eis aduerſetur·Eth·quidẽ dile=
ctionis gradus quodammodo ſub
nature limitibus coartatur·Om̃is
em̃ homo naturaliter eſt omnis ho
minis amicus qđ oſtenditur·qꝛ aliũ
errantem in via dirigit ⁊ a caſu ſub
leuat ſed qꝛ naturaliter ſeipm̃ ma=
gis ꝙ̄ alium hominem diligit·ex ea
dem racione procedit vt aliquis di=
ligat² ·et eius cõtrariũ odio habea
tur·ideo cõſequens eſt vt infra na=
turalis dilectiões limites inimico=
rum dilectio nõ comp̄hendat² ·B

Tercius aũt dilectiõis gradus ẽ
vt dilectio proximi etiam ad inimi=
cos extendat² quem quidẽ dilectio=
nis gradũ dñs d·mat·v·Diligite in
imicos veſtros·benefacite his qui
oderunt vos·et in hoc pfectionem
dilectiõis demõſtrat eſſe· vñ cõclu=
dit ſubdens·Eſtote ergo pfecti ſi=
cut et pater veſter pfectus eſt· quã
do aũt inimici dilectõ ſit neceſſaria
nõ cõſulta ſolum in p̄cedenti capi=
tulo patuit·ꝙ aũt dilectio inimici
ſumma·ptȝ qꝛ in dilectionib⁹ alijs
ad diligendũ mouet aliqđ aliud bo=
num·puta vel beneficiũ exhibituȝ
vel cõmunio ſanguinis·vel vnitas
caritatis aut aliqđ hmõi · Sed ad
diligendum inimicos nihil mouere
põt niſi ſolus deus·diligunt² enim
inquantũ ſunt dei quaſi ad eius im
maginem facti et ipſius capaces ·et
qꝛ deum om̃ibus alijs bonis caritaſ
p̄fert nõ conſiderat certum boni de
trimẽtũ qđ ab hoſtibus patitur ad
hoc ꝙ eos odiat·ſed magis cõſide
rat diuinũ bonum· ſi eos diligat ·
vnde quãto pfectius viget in hoĩe
caritas dei·tãto facilius anım⁹ ho=
minis flectitur vt diligat inimicuȝ
hec de tho· C Quo ad ſecundũ
ſciendũ ſecũdo ꝙ pfectio dilectiõiſ
proximi cõſideratur ſꝫm intenſionẽ
amoris manifeſtũ eſt em̃ ꝙ quanto
aliqđ intenſius amat² ·tanto facili⁹
alia propter ipa cõtemnũt² · ex his
ergo que homo propter dilectionẽ
proximi dimittit vel cõtemnit cõſi=
derari p̄t an ſit pfecta dilectio pro=
ximi huiuſmodi dilectiõis proximi
triplex gradus inuenit² ·Sunt eniȝ
aliqui qui bona exteriora ꝯtemnũt
propter dilectionem proximoꝝ· dũ
ea vel pticulariter proximis admi=
ſtrant vel totaliter cõmunia neceſſi
tatib⁹ erogant proximoꝝ·qđ vide
tur apo·tangere cũ dicit ſi tradide
ro in cibos pauperũ om̃es faculta=
tes meas·et can·viij·dꝛ·Si dedrit
homo omnẽ ſubſtanciã dom⁹ ſue p
dilectiõe quaſi nihil deſpiciẽt eam·
vñ et dñs h° ꝯp̄hendere videt² cuȝ
di·mat·xix·Si vis pfect⁹ eẽ vade
et vẽde oĩa que habes et da paupe
rib⁹ ⁊ veni ſequere me vbi omniũ
bonoꝝ exteriorum abdicacionem

ad duo videtur ordinare ſciliꝫ ad dilectiōeꝫ proximi cum dicit da pauperibus et ad dilectionem dei cum dicit ſequere me·ad ideꝫ etiam pertinet ſi quis damnū in exterioribus rebus pati nō recuſet propter dilectionem dei et proximi · vnde apo· cōmendat quoſdam dicens Hebre· x·Rapinam bonorum veſtroꝝ cum gaudio ſuſcepiſtis·et prouerbi·xij· qui negligit damnū propter amicū iuſtus eſt· Ab hoc enim dilectionis gradum deficiūt qui de bonis que habent proximis neceſſitatem habētibus ſubuenire nō curant·vnde·j· Joh·iij·Qui habuerit ſubſtanciam mundi huius et viderit fratrem ſuum neceſſitatem habentē et clauſerit viſcerit ſua ab eo quo modo caritas dei manet in eo ¶ Secūdus aūt gradus dilectionis eſt vt aliquis corpus ſuum laborib⁹ exponat propter proximoꝝ amorē cuius rei exemplū apoſtolus in ſe oſtendit dicēs ij·the·iij·In labore et fatigaciōe nocte et die opantes ne q̄ꝫ veſtꝝ grauaremus·Ad idem refertur ſi quis tribulaciōes et pſecuciones propter proximoꝝ amorem pati nō recuſet· vnde apoſto·ij·Cor· j·ſiue tribulamur pro veſtra exhortacione et ſalute·et·ij·thi·iij·d·laboro vſqꝫ ad vincula quaſi male operans·ſed verbum dei nō eſt allegatum ideo omnia ſuſtineo propter electiones vt et ipi ſalutem cōſequātur·ab hoc aūt gradu deficiūt qui de delicijs nihil obmitterent aut aliquid incōmodi ſuſtinerēt pro aliorum amore·Contra quos amos·vj· Ve qui dormitis in lectis eburneis et laſciuitis in ſtratis veſtris qui cōmeditis agnum de grege et vitulos de medio armenti ·qui canitis ad vocem pſalterij ſicut dauid putauerūt ſe habere vaſa cantici bibentes in fiolis vinum et optimo vngēto delibuti et nihil paciebantur ſuper cōtricione ioſeph·et Ezech·xiij Non aſcendiſtis ex aduerſo neqꝫ oppoſuiſtis vos murū pro domo iſrael·vt ſtaretis in p̄lio in diē domini· ¶ Tercius aūt dilectionis gradus eſt vt aliquis animā ſuam pro fratribus ſuis ponat·j·Joh·iij·In hoc cognouimus caritatem dei quia ille pro nobis animā ſuam poſuit ⁊ nos debemus pro fratribus animas noſtras ponere Vltra hunc aūt gradum dilectionis intendi nō poteſt· vnde Joh·xv· Maiorem hanc dilectionē nemo habet vt animā ſuam ponat quis pro amicis ſuis· vnde i hoc pfectio fraterne dilectionis cōſtituitur·tamē animā id ē vitā corporalem nō vitam anime que deus eſt que aufert² per peccatū mortale ponere pro proximoꝝ ſalute cadit ſub neceſſitate p̄cepti in articulo neceſſitatis·puta ſi quis videret aliquē ab infidelibus ſeduci deberꝫ ſe mortis piculo exponere vt eum a ſeductiōe liberaret·Sed vt aliquis extra hos caſus neceſſitatis pro ſalute aliorū mortis piculo ſe expōat ptinet ad pfectiōem iuſticie vel cōſilij·Cui⁹ exēplū ab apo·accipe poſſum⁹ qui di·coꝝ·xij·ego aūt libētiſſime īpendar·⁊ ſupimpēdar ipe pro aiab⁹ vrīs glo·pfecta caritas ē·vt quis pat⁹ ſit p̄ frib⁹ mori habꝫ aūt q̄dā ſimilitudieꝫ mortis ꝯdicō ſeruitutis q̄ mors ciuilis dr̄ iō ad eādē pfectiōem dilectōis ptinere videt² q̄ aliquis ſeipſum ſeruituti ſubiciat propter proximi amoreꝫ· et q̄ ſe·

mortis piculo exponat licet hoc pfectius videat² eſſe quia homines naturaliter magis mortem refugiunt omnia tho. f Quo ad tercium conſiderat² etiam fraterne dilectionis pfectio ex effectu quanto eñ maiora bona proximis impendimus tanto pfectior dilectio eſſe videtur ſunt aūt circa hoc etiaʒ tres gradus cōſiderandi. Sunt eñ quidam qui proximis obſequūt² in corporalibus bonis puta qui veſtiunt nudos paſcūt famelicos et alia opera miſericordie huiuſmodi infirmiſ miniſtrant que ſibi dominus reputat exhiberi. vt patet Math .xxv. Secūdo aliqui qui bōa ſpiritualia largiunt² que tamē nō excedūt condicionem humanā ſicut qui docet ignorantem cōſulit dubitanti et reuocat errantem de quo cōmēdatur Job.iiij. Ecce docuiſti plurimos et manus laſſas roboraſti vacillantes firmauerūt ſermones tui et genua trementia cōfortaſti G Tercio ſunt etiam alij qui dona ſpiritualia et dona ſupra naturā et racionem excedentia proximis largiuntur ſcʒ doctrinā diuinorꝝ manuductionem ad deum et ſpūalium ſacramentorꝝ cōmnicaciōem de hijs donis facit mentionē apoſtolus. Galla.iij. di. Qui nobis tribuit ſpiritum et operatur virtutes i nobis. Et ij. theſſ. ij. Cum accepiſtis a nobis verbum auditus dei accepiſtis illud nō ſicut verbum hominū ſed ſicut eſt vere verbum dei huiuſmodi igitur bonorum collacio ad ſingularem quandam pfectionem ptinet fraterne dilectiōis. quia p hoc bona homo vltimo fini cōiūgit² in quo ſumma hominis pfectio conſiſtit pfectio hec oſtendit² Job. xxxvij. vbi dicit². nūquid noſti ſemitas nubium. magnaſ ſcientias pfectas. per nubes autem ſʒm beatū augu. ſancti p̄dicatores intelliguntur habent ille nubes ſemitas ſubtiliſſimas ſcʒ predicaciōis vias et pfectas ſcientias dum ſe ſuis meritis nihil eſſe ſciunt. quia ea que proximis impendūt ſupra iſtos exiſtunt. Additur aūt ad hanc pfectionē ſi huiuſmodi ſpiritualia bona nō vni tantū vel duobus ſed toti multitudini exhibentur quia ſʒm philo. bonū gentis pfectius eſt et diuinius q̄ bonū vni⁹ hec oia tho.

Capitulum Quintum

Quartum p̄ceptum qđ primo loco ſub p̄cepto dilectiōis proximi continetur. Exod. xx. ſic ponitur Honora patrem tuū et matre tuam vt ſis longeuus ſup terram. Vbi notādum primo q̄ p̄ter patrem noſtrum quem quotidie inuocamus in oracione dominica adhuc triplices ſunt patres quos honorare debemus. Primo carnales hic. Secundo ſpirituales p̄lati. de quorꝝ numero fuit apoſtolus dicens. j. corin. v. Ego p euangelium genui vos. Tercio poteſtates generales ſeu domini. vnđ ſʒm naaman. iiij. regu. v. ei dixerūt Pater ſi rem grandem dixiſſet propheta certe facere debueras. De primis parentibus primo tria ſunt notanda. Primo quibus motiuis filij parentes debent honorare. Secundo quibus modis honorem dñt eis exhibere. Tercio quottupliciter cōtra p̄ceptū hoc cōtingat peccare.

B Quantum ad primum quā ſtricte hoc mandatum ſit ſeruandum docet primo violanciū dira maledictio. nam gen̄. ix. Cham deridēs patris ſui verenda in ſemine ſuo male dictus eſt gen̄. xlix. Rubē licet eſſ; primogenitus iacob cū benedicturus alijs iſti dixit. nō creſcas quia aſcēdiſti cubile patris tui. Eſau venator et par in tabernaculis inhabitans benedictiōem primogenriture perdidit quā iacob obediens inuenit. Gen̄. xxv. et xxvij. Secundo idem ſuadet vite filiorū abbreuiacio. Nam deutro. xxj. Si genuerit homo filiū contumacem et proteruum qui nō audiat patris aut matris imperiū apprehēdent eum et ducent ad ſeniores ciuitatis illius et ibi accuſabant eum de cōmeſſacionibus luxurijs et cōuiuijs et lapidabit eum oīs populus ſententia eſt ibidem. Sic duo filij heli correpti a patre nec emendati fortes vna die ociosi ſunt in bello capta archa j. reg. ij. C Tercio idem ſuadet multiplex natorꝫ benedictio. Nam hic in precepto illo ſpecialiter longitudo viuendi in premiū promittitur ſupple ſi filio valet ad ſalutem vel ad cōmodum maius. Si em̄ nō ad hoc valeret diu viuere plaga eſſet diu viuere. nō premiū quia diu in peccatis viuentes peius damnātur. Et ꝑ oppoſitum diu bene viuere beneficiū dei magnū eſt. Sic ſem filius noe qui patrem honorauerat qui Sem videtur fuiſſe ſꝫm multos melchiſedech rex ſalem queꝫ cōſtat diutiſſime vixiſſe videlicꝫ annis plꝰ quā ſexcentos. et gen̄. xj. qḋ etiā patet in benedictionibus ioſeph queꝫ pater oīmbus filijs ꝑdilexit eo ꝙ obediens fuerat in arduis vt patuit in exitu vltimo ad paſcua verſus fratres hic inquā ioſeph quantam materiam pacientie caſtitatis. quā tam potenciā adeptus ſit et ſemen eius patet gen̄. xxxvij. xxxix. xlj. et xlij. multipliciter. D Quarto idem docet filiorꝫ iudeorꝫ et erga parentes pia bonorꝫ prouiſio. aut humiliacio. Nam dauid Saul diu iꝑſecucione māſurus in eiuſdem principio ſollicite matrē et patrem commendauit regi moab. j. Reg. xxij. rechabite cum liberis ad iuſſum pr̄is eorum. Jodanap in ꝑpetuum nō biberūt. domū nō edificauerūt ſemē nō ſerebant. vineā nō plantauerūt et ſolum in tabernaculis manſerūt niſi in neceſſitate guerrarꝫ. Jhiere. xxv. ideo ꝑcunctis iſrahelitis laudātur a deo Sic etiam ꝑfectionis exēplar ieſus erat ſubditus illis ſcilicꝫ parētibus. Et in mortis agonia de matre ſollicitus virginem virgini cōmendauit. Joh. xix. E Quinto idē docet paganorum multiplex erudicio. vt docet valeriꝰ li. v. per plura exempla. Nam filia quedam cuius mater incarcerata et fame necanda iudicis conſenſu obtinuit. vt matrem viſitaret ꝑ cuſtodes. tamen prius queſita ne alimentū afferret que filia matrem diu lactans tandē per cuſtodes explorata eſt matrem alere qḋ cum iudex ꝑcepiſſet vite matreꝫ filie donauit impietatis munus. et locus cōſecratus dijs a populo vt alij ſcribūt. Jtem ibidē valerius dicit de Coraliano romano qui cum a romanis proſcriptus rex aliorꝫ factꝰ eſſ; et romāis nullatenꝰ. nec pr̄cib nec dotibꝰ recōciliare valeret veniēte ad eū de ro. matre

ſtatim a filio obtinuit romanis pacem· Item ibidem de filio creſi regis refert ꝙ cum filius eius mutꝰ videret ab alio quodam patrē debere occidi· nec lingua nec viribꝰ hūc patrem eſſe demonſtrare poſſet· impietatis munus lingua eius ſoluta eſt et locutus eſt hūc patrem ꝛ alia clare eloquēs in multoꝝ ſtuporem

f Sexto idem ſua dent creature irracionales celi aues Naz vt dicit ambro· exameron· v Ciconie pie aues parētes ſenes nudatoſ plumiſ tegunt fouent alis et nutriūt alimtis· Et ibidem dꝛ ꝙ admiranda eſt cornicis clementia· Nam cum parentes ꝑ longeuā ſenectutē pluuiaruz tegimine et alarū regimine minorari contingit· cornices iuniores proprijs pennis eos fouent et collecto cibo paſcunt qn̄ etiam ꝑentes eorū ſeneſcunt eos fultro alarū ſuaꝝ ſubleuant et ad volandū exercent vt ī priſtinos vſus membra diſſueta reuocent et reducāt vt dicit bartho· in de proprietatibꝰ reꝝ· Et ſolū vt hiſtoriographi ponūt vultures parentes fame perire ſinūt· et vt refert wilh· de apibꝰ pte ſcda apes iuniores nō in ope tantū ſed etiam in fetu quoqꝫ iuuant matreſ G

Septimo illud docent inſenſibiliuꝫ exempla· Vnde pe· rauen· tolle radium a ſole et nō lucet riuum a fonte et deſiccatꝰ· ramū ab arbore et areſcit· membꝝ a corpe ꝛ putreſcet· ſic ſepa filium a deuociōe paterna ꝛ iā nō eſt filius ſꝫ collega iſtoꝝ de quibus dꝛ· vos a patre diabolo eſtis et opa patris veſtris vultis ꝑficere

H Quo ad ſecūdū principale notandū ſꝫm tho· ij· ij· q· cxxij· licet in hoc ꝑcepto exprimatꝰ ſolum honoracio ꝑentum in illa tū honoraciōe intelligitꝰ mandari ſuſtētacio eoꝝ et quicquid aliud a ſuis liberis ipiſ debitum eſt· Sic interp̄tatꝰ criſtus math· xv· et ſup illo Ephe· vj· honora patrē tuū et matrē tuā di· glo· Iubemur ꝑentes honorare· id ē obſequiū pietatis et reuerenciā exhibere ac neceſſaria miniſtrare· Conſiſtit aūt reuerentia exhibenda parentibus ſꝫm alex· de hal· in tribus Primo in affectu vt liberi parētes ament eis bona optent pro eis orēt et exinde timeant eos ac reuereātꝰ et offenſam eoꝝ caueant propter poteſtatē quā a deo in filios habēt quoꝝ ſunt principia poſt deū Scdo cōſiſtit in ſigno exteriori et reuerētia que fit aſſurgendo· ſupra ſe locādo· verbum porrigendo loquendi ꝛ ſimilibus· Tercio ꝯſiſtit in effectu vt eis obediāt in omnibꝰ ſaltē que ꝑtinent ad vtilitatē ac neceſſitatem rei familiaris et que ꝑtinēt ad bonos mores que ſaluti ſunt neceſſaria· ſꝫm illud Ephe· vj· obedite filij ꝑentibus veſtris in domino id ē ſꝫm iuſticiam et fidem dn̄i dei· et colloiij· filij obedite ꝑentibus veſtris in om̄ibus id eſt vt prius expoſitum ē Quarto cōſiſtit in ſuſtentaciōe eoꝝ fienda ꝑ tria verbo ꝑ cōſolaciones facto ꝑ miniſteria corpalia vbi opꝰ eſt et dono tpali· quā iuſtum eni eſt ꝙ ꝑentes pueros debiles nutriant tam dignū eſt vt filij fortes ꝑenteſ debiles iuuent

I Dubitatꝰ circa hoc primo vtꝝ homo magis debeat diligere patrē ꝙ̄ matrem· hāc queſtiōeꝫ mouet Sene· li· declama· videlicet an filius pocius teneatur alere patrē ꝙ̄ matrē ſub hoc caſu· quidam pater a piratis captus ad

filium mittit pro auxilio habendo ſed matre ceca domi manēs nec habens aliud auxilium quā filiū eū p̄cipit manere eo ꝙ vtrunqꝫ iuuare nō poſſet quem ergo iuuabit filius Sene· fortiter ambas ptes roborat ſed nō ſoluit· Legiſte tñ̄ reſpondent in inſti· de pa· poteſt· in glo· ꝙ cici⁹ habeat patrem alere· qꝛ ex legis p̄ſumpciōe vt cōmuniter plus filius ſperat habere a patre· Et tho· ſcda ſcde· q· xxvj· ar· x· dicit ꝙ magis tenetur diligere patrem· qꝛ dicit beatus Hiero· ſup ezech· ꝙ poſt deum omniū patrem diligendus eſt pater ⁊ poſtea addit de matre lꝫ Vbi notandū qꝛ in iſtis opacionibus vt quidam dicūt quos tho· nō reꝓbat hoc qd̄ hic dicit² intelligendū eſt ꝑ ſe vt videlicet intelligat² eſſe queſtio de patre inquantum pater eſt· An ſit plus diligendus matre inq̄ꝫtum mater eſt pōt em̄ ſubdit tho· in omibus hmōi tanta eſſe diſtantia virtutis et malicie vt amicicia ſoluatur vel minuat² vt dicit phi· viij ethi· et idō ambro· dicit ꝙ boni domeſtici ſunt malis filijs preponendi ſed ꝑ ſe loquendo pater magis diligendus eſt quā mater· Amantur em̄ pater et mater vt principia quedam naturalis originis· pater enim habet excellēciorē principij raciōeꝫ q̄ꝫ mater· qꝛ pater eſt principiū per modū agentis· mater aūt ꝑ modum pacientis et materie· et ideo pater ꝑ ſe loquendo eſt magis diligend⁹ tñ̄ hec ſpecies amicicie de qua nunc loquimur eſt amicicia que debetur patri et matri ſꝫm generaciōis rōeꝫ Eſt em̄ alia ſpecies amicicie qua diligimus amantē· alia qua generantem· Prima ſpecie poſſumus pl⁹ diligere vnū· Secūda ſpecie aliū· Nā matres naturaliter plus diligunt filios q̄ꝫ patres propter tres rōes· Primo qꝛ plus laborant in eoꝝ generaciōe· vnde ponūt ibi magis de ſuo· Secūdo qꝛ magis ſciūt ꝙ ſunt ſui filij q̄ꝫ patres· Tercio qꝛ ſtatim natos ſecū tenent ⁊ nutriūt nō aūt patres ſicut et cōſanguineos cū quibus magis nutriti ſumus vel cōuerſati amplius diligimus· qꝛ amicicie naturali adiungit² amicicia ſocialiſ et hoc totū reddit ad hoc ꝙ pl⁹ ponit mater de ſuo in filio q̄ꝫ pater· ſꝫ plus de eo qd̄ filius eſt ponit² a patre q̄ꝫ a matre· qꝛ pater dat virtutē formatiuā que eſt diſpicio ad nobiliſſimā anime rōnalis formā· mater vero materiā· et iō naturaliter hō plus patrē diligit p̄reꝫ et cōſanguineos ex parte patris hec tho·

Dubitat² ſcdo an filij et filie in reuocacōe votoꝝ a pentibus attemptatis debeāt obedire· Rn̄ ſꝫm tho· ij· ij· q· lxxxviij· ꝙ filij et filie ſub parentū vel tutoꝝ degentes tutela ſunt in ſtatu triplici· Quidā qui nōdum habent vſum rōis ⁊ tales quātumcūqꝫ annoſi nō poſſunt aliquid vouere· qꝛ non poſſunt deliberare· Alij ſunt qui ante ānos pubertatis id eſt maſculi ante decimūquartum annū· femelle ante duodecimū attigerūt vſum rōis · Et tales poſſunt quantū in ipis eſt vouere ſine peccato· ſed votū eoꝝ pōt irritari per pentes quoꝝ cure remanēt adhuc ſubiecti· que reuocacio etiam ſine peccato fieri pōt a pentibus vel tutoribus· Racio quare nati vouētes nō peccant qꝛ implicite ſubintelligitur ſi pentes cōſenſerint· Rō quare pentes reuocando nō peccant qꝛ

vtunt᷑ iure ſuo. Quantūcunqȝ tñ pfati filij āte annos pubertatis ſint doli capaces nō poſſint obligari voto ſolenni religionis propter eccle ſtatutum qđ reſpicit id qđ in pluri: b⁹ accidit. tercio ſunt hi qui vouēt poſt ānos pubertatis ꝛ tales ſi ſint libere condiciōis quantū ad ea que ſue poteſtatis ꝛ ſue pſone pñt ſe obligare voto religionis vel ſimplici vel ſolenni ſine voluntate pentum et eadem racio eſt de alijs votis et cōtrahere poſſunt. nō ſunt aūt ſue poteſtatis tales ſemp quo ad diſpē: ſaciōem domeſticā. Jdcirco nō pñt aliquid vouere qđ ſit ratū ſine con ſenſu patris M Dubitat᷑ tercō an filius teneat᷑ obedire pentibus carnalibus quantū ad oīa. Rñdit tho. qđli. ij. q. v. arti. j. ꝙ nō ſed in quibuſdā. nam cū obedientia plato debeat᷑ ad illa ſe extendit debitum obedientie ad que ſe extendit ius p̄ laciōis. habȝ aūt pater carnalis ius p̄laciōis in filium. Prio quidē quā: tum ad domeſticam cōſeruaciōem. Sic eīn eſt paterfamilias in domo ſicut rex in regno. vnde ſicuti ſubditi regis tenent᷑ obedire regi in his que ptinent ad gubernaciōeȝ regni ita etiam filij et alij domeſtici tenē tur obedire patrifamilias in his q̄ ptinent ad diſpenſacionem domus. Scđo quantū ad moꝝ diſciplinam. vñ apo. dicit hebre. xij. Patres qui dem carnis noſtre habuimus eruditores et obtemperabim⁹ eis. Debȝ ei pater filio etiā diſciplinā vt phi loſophus dicit. Jn his ergo tenet᷑ obedire filius patri carnali et non in alijs. vñ illud collo. iij. filij obe: dite pentibus veſtris quo ad oīa intelligit᷑ oīa ad que ſe ius p̄laci

onis extendit. ideo etiā nō exhibet irreuerentiā pentibus qui eis non obedit in his in quibus eis obedire nō tenet᷑ N Quo ad terciū pri: cipale patȝ ex p̄miſſis ꝙ multipliciter nati peccāt cōtra hoc p̄ceptum in pētes. Primo qui pentes irridēt paupes aut debiles. terreant hos maledictio cham. geñ. ix. Secundo quidam pentes duris ve bis cōtri: ſtant cōtra apoſtolū dicentē. j. thi. v. ſeniorem ne increpaueris. ſed obſecra vt patreȝ iuniores. vt fratres auus vt matres. iuuenculas vt ſo: rores in omni caſtitate. Tercio alij parentib⁹ maledicūt contra illud Exodi. xxj. Qui maledixerit patri ꝛ matri morte moriatur. Et exo. xxj. Qui maledixerit patri vel matri ex tinguet᷑ lumen eius in medijs tene bris et moriet᷑ in peccatis ſuis ꝛc. Quarto qui mortem parentū ſuoꝝ optant ex eoꝝ odio aut appetitu honoris vel hereditatis. vñ puer. x Qui affligit patrem erit ignominioſus et infelix. Quinto qui parentibus paupibus vel indigentibus nō miniſtrant pro poſſe cōtra illud eccle. iij. fili ſuſcipe ſenectam patris tui. et ſi defecerit ſenſus eius p ſa: pienciā vel impaciētiā ſupple veni: am da illi. Sexto qui nō obediunt. ſed proterue recalcitrant in his videlicet que ptinēt ad patris imperium qui iubent᷑ lapidari vbi ſupra. Septimo qui manus violentas in eos iniecerint. Contra quos Exo. xxj Qui pcuſſerit patrem vel matrē morte moriat᷑ Octauo qui pentib⁹ defunctis p ſuffragia nō ſubueniūt ꝯtra quos prouer. xix. Qui affligit patrem erit ignominoſus et infelix O Dubitat᷑ primo quare huic

p̃cepto additur promiſſio p̃mij plus q̃ alteri mandato. Rñ. ſm̃ allex. de hall. in ſuo tercio. et alios. Primo vt ad ſuſtentacõem pentum allicerēt̃ filij ex p̃mio q̃zadmod̄ p̃eteſ alliciū̃ ad nutricioēm filioꝝ ex natura. Secūdo q꞉ cōgruū eſt vt vitam protelantes in pentibus filij tales etiam recipiant longitudinē vite in ſeipis. Tercio q꞉ p̃cepta dantur de eis que in quibuſdā homo non inclinat̃ aut modicū. Sed ad ſubueniēdum filijs pentes inclinant̃ multū et ecōuerſo modicū. Jdeo neceſſe fuit mandari ſicut videmus etiā q̃ truncus prouidet ramis non rami trunco. Corpus membris nō mēbra omnia corpori. ſol radio. nō radius ſoli fons riuo nō riuus fonti P Dubitat̃ ſcdo vtꝝ aliquis p̃cepto patris poſſit cōpelli ad matrimonium cōtrahendum. Rñ. tho. iiij. ſeridi. xxix. articu. vlt. Cum in matrimonio ſit quedam ſeruitus ꝑpetua pater nō pōt cogere filiū ad matrimoniū. ꝑ p̃ceptum cum ſit libere cōdiciōis. Sed poteſt eum inducere ex rōnabili cauſa. et tūc ſicut ſe habet filius ad cauſam illam. ita ſe habet filius ad p̃ceptum patris vt ſi racio illa cogat de neceſſitate vel de honeſtate et p̃ceptum ſimiliter cogat alias nō hec tho. Q Dubitat̃ tercio vtrum inuitis pentibus fili⁹ poſſit intrare religionē. Reſpondet tho. q̄dli. ix. q. v. arci. j. diſtinguendū eſt q꞉ aut iſte qui habet propoſitum intrandi religionem. vide ſe in ſeculo nō poſſe viuere ſine peccato mortali vel nō de facili. Si timet ſibi de piculo peccati mortaliſ cū magis teneat̃ ſaluti anime ſue prouidere quā corporali neceſſitati parē tum nō tenet̃ in ſeculo remanere. ſi aūt videt ſe poſſe in ſeculo cōuerſari abſq꞉ peccato adhuc diſtinguēdum eſt. q꞉ aut ſine eius obſequio ꝑentes nullo mō viuere poſſunt ⁊ ſic tenet̃ eis ſeruire et alia opa pfectionis p̃termittere et peccaret eos dimittētes ſi vero ſine eius obſequio poſſuut pentes aliqualiter viuere nō aūt honorifice. nō propter hoc tenet̃ opa pfectiōis dimittere. ſec⁹ aūt eſt in illo qui iam religionē intrauit. q꞉ cū iam ſit mortuus mūdo propter profeſſionē ſolutus eſt a lege qua in mūdanis obſequijs pentibus tenebat̃ ſm̃ doctrinā apoſtoli Ro. vij. in illis aūt ſpūalibus puta oraciōibus et huiuſmodi eis tenet̃ ſeruire. et hoc q̄d dictum eſt de introitu religionis pōt dici etiam de obſeruantia virginitatis ⁊ de alijs opaciōibus pfectiōis. hec tho. Dubitat̃ quarto vtꝝ ille cui⁹ pater nō pōt ſuſtentari a filio niſi cōtrahendo accipiat dotem vnd̄ patrē nutrire poſſit. teneat̃ cōtrahere vt pr̃ez ſuſtentet. Rñ. tho. eodē arti. Caſus propoſitus nō videt̃ de facili poſſibilis. vix ei ꝯtingere pōt quin quis pentes ſuſtētare poſſit matrimonij cōtractu ſaltem manibus opando ⁊ mendicando. Si tñ hoc cōtingeret eſſet idem iudicium de virginitate ſeruanda in iſto ar. et de alijs pfectionis opaciōibus. ſicut eſt de introitu religionis vt prius dictū eſt hec tho.

Capitulum Sextum

D E honore ſcdo patri vid̄licet ſpūali exhibēdo vidēda ſunt tria. Prīo vi

debit² q̄ ſtricte mandatū ſit p̄latis ſp̄ualibus obedire· Secundo in quibus ſint et qualiter honorādi· Tercio quot modis circa eos hoc p̄ceptum nō ſeruetur ¶ Quantū ad primū notandū q̄ pater ſp̄ualis eſt quicūqʒ p̄latus regēs in ſp̄ualibus aliquem quē doctrina euāgelica generauit· vel habet nutrire p̄ſertim ſi eucariſtie ſacramentū vel alia ſibi miniſtrat ſp̄ualia· vt ſunt papa ep̄s plebanus· et vicem eoꝝ gerentes cōfeſſores p̄dicatores abbatiſſe prioriſſe· vnde apo· j· corin· v· ego p euangelium genui vos· de his intelligit² illud mandatū apo· obedite p̄poſitis veſtris et ſubiacete eis· ipſi p̄uigilant quaſi rōem pro animab⁹ veſtris reddituri· vt cū gaudio hoc faciant nō gemētes de his xp̄s ait· Luce x· Qui vos ſpernit me ſpernit Et vt nō ſolum bonis ſed etiam malis obedire debeamus· docet Mat· xxiij· xp̄c vbi ſic dꝛ· Jheſus locutus eſt ad turbas et ad diſcipulos ſuos dicens ſup cathedram Moiſi ſedebunt ſcribe et phariſei· Om̄ia ergo quecūqʒ dixerint vobis ſeruate et facite ſꝫm vero opa eoꝝ nolite facere· dicūt em̄ et nō faciūt et ad id deſeruit aperte· Exemplū in vitas patrū· vbi dꝛ q̄ ad quendā ſolitarium venit quidam p̄ſbiter cuiuſdam baſilice et cōſecraret ei oblacionē ad cōmunicandū· quidam aūt venit accuſans ſacerdotē apud ſolitariū· venit ergo p̄ſbiter quadam vice volens cōſecrare oblaciōem id ē celebrare miſſam· Sed ſolitari⁹ pulſanti nō apperuit· ⁊ ſic ſacerdos diſceſſit et vox ad ſolitariuꝫ· ecce tulerūt ſibi homines iudiciū meū et fact⁹ eſt velut in exceſſu mentis ſolitarius videbatqʒ quaſi puteū aureum ſitulaꝫ aureā et funem aureū aquā qʒ valde bonā· haurire aūt vidit qʒdam leproſum et refundentē in vaſ vidit igit² hoc ſolitarius et cupiebat bibere ſed noluit propter leproſum qui hauſit· et vox· cur nō bibis nam iſte ſolum hauſit nihil inquinauit· Expgefactus ſolitarius miſterium intellexit et mittens pro ſacerdote ſicut prius erat ſolitus ab eo oblaciōem ſumpſit ¶ Sed queritur² in quibus laici teneant² ſuis p̄latis eccleſiaſticis obedire Rñ· vli· vj· ti· iiij· ca· xv· Laici nō tenent² p̄latis eccleſiaſticis obedire niſi in his ad quoꝝ obſeruanciā ſe in baptiſmo obligauerūt ſcʒ vt teneāt veram fidem cū opibus et abrenūciate ſathane et om̄ibus pompis ⁊ opibus eius et p cōſequēs quantū ad omne peccatū vitandū et ſp̄uale bonum proſeqnendū· In alijs aūt actibus nō ſubdunt² eis niſi quantū ad iſta p̄tinere ſeu reduci poſſnnt· ¶

Quo ad ſecundū principale notādum q̄ honor debitus p̄latis eccleſiaſticis p multa eſt exhibendus primo vt bonū eis corde optem⁹ ⁊ nō nunq̄ pro eis oremus ne propter peccata ſubditoꝝ p̄lato· gratia verbi dei ſubtrahat² qꝛ dicit greg· ſup Ezech· omel· xij· Aliqn̄ aūt propter malos auditores bonis tollitur ſermo doctoribus· aliqn̄ vero propter bonos auditores dat² ſermo doctoribus etiam malis beniuole valde ſe habuit dauid erga letalem inimicum ſaulem prius vnctum regem et iam a deo abiectum nō obſtante q̄ in regem iam vnctus eſſet dauid· qꝛ em̄ ſaul vnctus dn̄i fuit manſuetiſſime ſe ad eū habuit dauid vt ptꝫ

primo Re·ca·multis·quãto plus ad ſacerdotes eccleſie ſeptempliciter deo cõſecratos nos beniuole habere debemus·Itẽ aliq̃n propter peccata populi deus ꝑmittit regnare ipocritam Job·xxxiiij·qꝛ erit ſicut populus ſic ſacerdos·et ſicut ſeru⁹ ſic et dominus·Iſa·xxiiij·ergo ad hoc malum euitandũ optandũ ſub ditis eſt ne dum paſtoꝛ ꝑ abrupta graditur grex in p̃cipiciũ labatur vt gre·dicit D Secũdo ſubditi ſtudere debent·vt bona de p̃latis dicũt et eos honoꝛent vel de eoꝛũ malis taceant niſi vbi locũ habet fraterna coꝛrectio et modo licito ſperatᷣ emenda·Ratio qꝛ illud ad quemlibet fieri debet ergo pl⁹ circa p̃latum·nam de omni verbo ocioſo reddituri ſumus racionẽ vt veritas ait quãto plus de malo et p̃lato detrahendo·alias nihil ſequitᷣ niſi infectio populi et peccatum pꝛopꝛium E Tercõ tenentᷣ ſubditi eiſ ad reuerentiam geſtuũ pꝛopter excellenciam ſtatus eoꝝ ⁊ dignitatis et tales ſꝫm magis et minus·vnde apoſto·j·thi·v·qui bene p̃ſunt pꝛeſbiteri duplici honoꝛe digni habentur maxime qui laboꝛãt in vere puta decimis et oblaciõibus cõib⁹ honoꝛandi ſunt p̃lati eccleſiaſtici cibo et doctrina·Quarto dñis et obuẽ·ac alijs eoꝝ viribus q̃ꝛ talia ſunt eoꝝ ſtipendia ad ſuſtentaciõem vite eoꝝ oꝛdinata·Et illud ꝑbat apoſtolus j·coꝝ·v·poſt pfata verba imediate ſubdens·Scriptũ eſt nõ infrenabis os bouis triturãtiſ·dign⁹ em̃ eſt oparius mercede ſua·vnde ⁊ Math·x·ibem dꝛ dignus oparius cibo ſuo·hoc em̃ dixit q̃n miſit diſcipulos ad p̃exiſtendũ populis verbo et ſermonibus·Ratio eſt qꝛ infinita ſunt melioꝛa ſp̃ũalia tp̃alib⁹·j·coꝝ ix·ſi nos vobiſ ſp̃ũalibus ſeminam⁹ nõ magnũ eſt ſi nos carnalia veſtra metamus·Quinto debent honoꝛari in mandatis que p̃cipiunt·vt in vitandis excõmunicatis ſeruandis feſtiuitatibus et hmõi· f Quo ad terciũ pꝛincipale notãdũ ꝙ tot modis et plurimis põt dehonoꝛari p̃latus eccleſiaſticus quot modis honoꝛari·Pꝛimo inuidẽtes p̃latis quo ad pſonam·Secũdo qui eis detrahunt leuiter et multipliciter infamãdo vel maledicũt cõtra illð apo·Actu·xxiij·Pꝛincipem populi tui ñ maledices·Tercio qui eos geſtibus dehoneſtant ſine rõnabili cauſa vt cum eis ludentes illicite luxuriãtes Et ſicut cham verenda moꝝ paternoꝝ et defectuoſoꝝ detegentes cõtra illud·Exo·xxij·Dijs non detrahes et pꝛincipem populi tui nõ maledices·Quarto qui eis debita ĩ decimis oblacionibus et alijs ſubtrahũt et iurib⁹ eoꝝ cõtra illð malac·iij·dicit dñs inferte omnẽ decimam in hoꝛeũ meũ vt ſit cibus in domo mea·et eccle·xiiij·fili ſi habes bene fac tecũ et deo dignas oblaciões offer·Quinto qui p̃cepta p̃latoꝝ contemnũt in his in quibus obedire tenentᷣ vt in excõmunicaciõibus ſeruãdis p̃cipue ſancte matris eccleſie Et qui diebus dñicis cõtemnũt audire miſſas et alijs feſtiuitatib⁹ et intereſſe diuinis ſꝫm eccleſie oꝛdinacionem et p̃cepta· et ieiunia ab eis rite iuſſa tranſgrediuntur·

Capitulum· Septimum·

DE tercio patre videlicet
p̄lato ſeculari honoran-
do tria ponent᷑. Primo
q̄ neceſſe et rōnabiliter
ſunt honorandi. Secūdo in quibus
ſunt honorandi. Tercio quot mōis
cōtra eoꝝ honorem fiat et contra
hoc p̄ceptum. A Quantum ad
primū notandū q̄ patres ſeculariū
ꝑſonarum ſunt omnes videlicet qui
gubernare habent aliquem vel ali
quos de ſecularibus in foro eorun-
dem. Sic igitur paterfamilias ē pa
ter vxoris filioꝝ famularū ꝛ domū
inhabitanciū. ſic princeps vel ſigni
fer vel capetaneus pater eſt ſubdi-
toꝝ ſibi. ſic magiſter ſuoꝝ ſcolariuꝫ
et rex ſuoꝝ in regno et conſiliū cuꝫ
magiſtrociuiū omniū ciuiū. Subdi
tos aūt obedire q̄ neceſſe ſit ſuis p̄
latis et patribus p̄fatis. Primo do
cet immo imperat ſcriptura. Scd̄o
ſanctoꝝ exempla. Tercio philoſo-
phoꝝ documenta. Quarto etiā ir-
racionaliū facta. Et quinto nō ſen-
cientiū regimenta B Nam quo
ad primū xp̄c ait Reddite que ſunt
ceſaris ceſari. Math. xxij. hinc pe-
trus. j. pe. ij. dicit. Subiecti eſtote
omni humāe creature propter deū
ſiue regi quaſi p̄cellenti ſiue ducib⁹
quaſi ab eo miſſis ad vindictā malo
rum. laudem vero bonoꝝ. Paulus
etiam di. Ro. xiij. Qui poteſtati reſi
ſtit dei ordinaciōi reſiſtit docet. ij.
illud ſanctoꝝ exempla. Nam xp̄c tri
butum pro ſe et petro ex piſcis mi-
ſterio tribuit Math. xvij. nec pila-
tum p̄latum vel iudicem xp̄s nega-
uit cui ait nō haberes im me pote-
ſtatem vllam niſi tibi datum fuiſſet
deſup. Joh. xix. Paulus ad ceſarem
appellauit et iudicis innocauit infi
deles. vt patꝫ Actu. xxv. Maricius
cum ſuis ſocijs idolatris dioclecia-
no et Maximiano impatoribus mi-
litarem nō renuit vbi deo vero nō
cōtrariū imperauit. Ex quibus etiā
patet q̄ tam malis q̄ bonis p̄latis
obediendum eſt. vt patet p̄ p̄ceden-
tia. ꝛ p̄ dauid qui veneratus ē ſaul
nōdum depoſituꝫ publice p̄ deū vel
populum. vnde. j. pe. ij. ſerui ſubdi
ti eſtote in timore dominis et non
tm̄ bonis et modeſtis ſed etiaꝫ diſco
lis. patet tercio p̄ phiſica documen-
te. Nam Ariſto. iconomicoꝝ librū
pro regimine domus. et libros polli
ticoꝝ pro regimine ciuitatū et reg-
noꝝ elegantiſſime cōſcripſit ſic plu-
ra exempla ponit valerius et ceteri
C Docet idem quarto tam be-
ſtialiū hominū q̄ irracionaliū vita
videm⁹ eñ p̄dones vni obedire ſic
et latrones. qꝛ ſine obedientia nulla
pax pſeruerat. ſic gallus gallinas re
git. grus grues. rex apud apes ꝛ ca
put membra i corpe et talia exacte
ſuis p̄latis obediūt. Quinto idē pa-
tet etiam in nō ſencientib⁹ in toto
etiam vniuerſo deus ordinauit ig-
nobiliora debere obedire nobiliori-
bus ſic angelus p̄eſt homini. anima
corpi celeſtia terrenis et humidis
luna et omni terre cū ſuis vegetabi
libus p̄eſt ſol D Quo ad ſecun-
dum principale notandū q̄ ſubditi
ſeculares debent in quiqꝫ honorare
ſuos p̄latos. Primo bona eis optā-
do. et deum pro eis orando. vnde j.
Thi. obſecro fieri oraciōes. Primo
pro regibus et his qui in ſublimita
te ſunt. et Baruth. j. orate pro vita
Nabuchodonoſor. Racio eſt qꝛ pro
pter peccata populi aliqñ ipocrita
datur populis. ꝛ ſꝫm grego. qꝛ p̄lati

aliqñ nõ corrigũt populũ Jdcirco
ipi p̃lati infatuant² et peccant ⁊ po
pulus punit².ij.Re.vlt. vbi dꝛ de
Dauid qui peccauit.et tñ populus
punitus fuit orare ergo oportet p
p̃latis.Secũdo honorandi ſunt ver
bis vt bona de eis ſubditi referant.
Ratio qꝛ qñ illud nõ fit popul⁹ ei⁹
recalcitrat etiam in licitis et ſic tur
batur reſpublica.Et ſepe ea que ap
parent malefacere vel obmittere p̃
lati ipi talia emendare non valent
vel populus iudicans errat teme=
rarie iudicãdo. iõ paulus ait actu.
xxiij.Scriptũ eſt principem populi
tui nõ maledices.Tercio debet ge=
ſtibus honorari ſeſſionibus et alijs
licitis.j.Pe.ij.deum timete.regem
honorificate quicquid eñ ei fit deo
fit a quo omis poteſtas.Quarto
ſunt p̃latis tributa danda exactio=
nes licite pro republica theolonea
et ſteure.qꝛ ſine talibus cõmunib⁹
ſubſidijs prudẽtes cõſiliarij officia=
les ciuitatis et ſtipendarij aut mli=
tes ſua officia ſimul et laborando
pro victu facere nõ poſſunt.Jdeo.j
coꝝ.ix.quis militat ſtipendijs ſuis
vnquã.et Ro.xiij.Reddite omibus
debita.cui tributũ tributũ cui ve=
ctigal vectigal.Quinto obediendũ
eſt p̃latis in his in quibus ſunt ali=
qui eoꝝ ſubiecti eis vt milites ca=
pitaneo in rebus bellicis.familia pa
trifamilias in domeſticis ciues con
ſiliarijs in ciuilibus. E Jdeo
tho.ij.ij.q.ciiij. querit. an ſubditi
teneant² p̃latis in omnibus obedire
Rñ.ꝙ nõ ſed in his vbi ſunt p̃lati
et ſubditi eis aſtricti.vnde prio ſub
diti nõ tenent² obedire ei qui vſur=
paſſet dominiũ ſibi niſi propter ſcã
dalum vel maius malũ vitandum.

obediendo tamen in licitis nõ quis
peccaret.Nec ſecũdo ſubditi tenen
tur obedire p̃latis vbi inperãt vni.
⁊ alter maior p̃latus ſub quo eſt pri
m⁹ iubet aliud.Eſt eñ regula a bea
to aug⁹. manẽs ꝙ duob⁹ p̃latis cõ
traria p̃cip itẽib⁹ obtemperãdum ẽ
maiori itellige in licitis. Tercio nul
lus debet obedire vbi p̃latus iube=
ret aliquod qd peccatũ eſſet quia cũ
deus hoc prohibebat p p̃cedentẽ re
gulam qui eſt oim dñs deo eſt obe=
diendũ.tamẽ ſecumdũ raij. et alios
plurimos qui ſũt ſubditi ñ dico ami
ci uel nõ ſubditi tales ſubditi qñ du
bitant aliqd eſſe illicitũ vel licicitũ
d̃bẽt p̃lato obedire niſi eſſet tale qd
in quo nullo modo eſſet excuſabilis
ignorãtia puta cõtra articulũ fidei
p̃cepta vel ꝓhibitiones vei genera
le ſtatutũ eccleſie. Racõ ẽ qꝛ dubia
ſunt in meliorẽ ptem interp̃tãda
f Quarto ſubdit⁹ nõ tenet² obe=
dire dño. vel p̃lato ſi p̃ci piat ei in
quo nõ ſubdit² ei puta ſi inttomit=
teret ſe de actibus aĩe interiorib⁹
vñ Seneca li.iij.de bñeficijs Errat
ſi quis eſtimat ſeruitutẽ in totũ ho
minẽ deſcendꝫ pars ei⁹ meliori. i.
aĩa excepta ẽ. Corpa obnoxia ſunt
et aſcripta dñis.mens quidem eſt
ſui iuris.Jdeo dicit cõſequent² tho
Jn his que ptinẽt ad interiorem
motum voluntatis homo nõ tenẽt²
homi obedire.ſed in his q̃ p corp⁹
exterius ſunt agenda nec in talib⁹
omnibus .Quinto igit² in his que
p corpus exterius ſunt agenda hõ
non tenetur homini obedire ĩ oib⁹
talibus qꝛ non in his que ad natu=
ram corpis ptinent.ſed ſoli deo.qꝛ
in iſta pte omnes homines natura
ſunt pares.puta in his que ptinẽt

ad corpis ſuſtentationē et plis generationem·vnde nec tenēt ſerui dñis nec filij pentibus obedire de matrimonio cōtrahēdo vel virginitate ſeruāda aut aliquo hmōi. Sed i his que ptinent ad diſpenſationē actuū et rerū humanarū tenet ſubditus ſuo ſuperiori obedire ſm rationem ſupioritatis. Sicut miles duci exercitus in his que pertinent ad bellū·hec de tho. G Quātū ad iij·pricipale patʒ ex pmiſſisꝙ multipliciter ſubditi faciunt cōtra hoc pceptū de honorādo platos. Prio eis mala fauendo vel p eis nō orādo cum tñ p omibus ſit orandum p orationem dominicā. Secundo qui eis detrahunt·vñ exo·xxij·diīs nō detrahes·glo·iudicib⁹. Tercio qui ſine timore et reuerentia ſunt ad eos·contra illud ro·xiij· princeps dei miſter eſt tibi in bonū. Si autē malefecerit time·non em ſine cauſa portat gladiū·et poſt pauca ſubditi eſtote non ſolum pꝑter irā ſed etiaʒ pꝑter cōſcientiā. Ideo em tributa pſtatis Quarto qui eis dbita tributa ſtipēdia ſteuras ſubtrahūt tales p tāto ſunt peiores ꝙ fures p quāto i plures quis peccat quos priuat iſte qui ſubtrahit· pſtantes etiam tributa talia non pdunt·ſed tanto plus meret quanto reʒ cōmunem id eſt diuinam plus ꝙ ppriam curant. Vbi patet quorundā modica caritas qui inuiti ſunt ad talia. Quinto qui eis rebelliſant imo pocius deo·vnde ea q̄ cōtra prelatos fiunt deus ſibi fieri dicit·vt patet numeri·xiiij·vbi popul⁹ dicit murmuraſſe cōtra moiſen et aaron. Attamen deus ait vſqʒquo detrahit mihi omnis populus iſte quovſqʒ non credit mihi et ibidem vſqʒquo multitudo hec peſſima murmurat cōtra me. Sic primo·Re·viij·qñ ſamuelē iudicem populus petiuit vt regē eis daret dñs ait nō te abiecerunt ſed me ne regnē ſup eos.

Preceptum Quintum

Preceptum quintum eſt Nō occides. De quo tria principaliter ſunt vidēda. A Primo de homicidio i ſe. Secundo de cauſis homicidij·videlicʒ pxis et ppinquis que ſunt ira iuidia odiū detractio et alie filie inuidie. Item recōciliacionis obmiſſio ⁊ fraterne correctionis q̄ oīa cā ſunt·vel eſſe poſſunt homicidij corpis vel anime·et hic phibentur. Tercio de ſcandalo et de deriſione que occaſio ſunt occiſionis anime ⁊ corpis. De homicidio in ſe tria ponētur. Primo quomō iuſte quis occidere poſſit·et quot modis iniuſte. Secūdo quō alie leſiones corpales etiaʒ ſub hoc pcepto phibētur. Tercio de his que valent ad fugiendū et deteſtandū homicidium. B Quātū ad primū notādū ſm tho·ij·ij·q·lxiiij·ꝙ duplex eſt occiſio·quedam iuſta·alia iniuſta hic phibita. Ad occiſionem iuſtam homis tria requirūt. Prio cauſa iuſta vt quis occidat p culpa·p quā talē mortem et occiſionē meruerit vnde exo·xxij·maleficos ne patiaris viuere. Secundo ordo vt ſeruetur in occiſione iuris ordo et maxime ꝙ huiuſmodi occiſio iubendo vel exequēdo fiat ab eo qui habet autoritatē legitime poteſtatis vt iudex vel platus·vñ·nu·xxv

homicida ſub teſtibus punietur·Et deutro·xxj·filius inobediens parē tibus iubetur ad ſeniores ciuitatis et ad portam iudicij duci·Romano· xiiij·Quid iudicas alienum ſeruum domino ſuo ſtat aut cadit·Terciū requiſitum eſt iuſtus animus ita ꝙ iudex mandans et miniſter exequēs occidat propter bonum finem et recta intencione vt propter conſeruacionem iuſticie et correctionem culpe·Vnde deutro·xxj·Quod iuſtum eſt iuſte exequaris·Iudex igit᷑ vel princeps vel alius ſcͥm talia tria occidēs non peccat·vt Augu·probat primo de ciuita·dei·et hec occiſio non prohibetur ſed iuſta occiſio hominum non animalium irracionalium·in quibus dominium habet q᷑ his licite poteſt vti occidēdo Ideo alia eſt occiſio hominis iniuſta hic prohibita·Et fit quadrupliciter· Primo quando occiditur innocens qui nullam penam meruit·Secundo quando occidit᷑ innocens et qui meruit puniri·licet nō meruit mortem·ſed minorem penam·Tercio quando quis meruit mortem occiditur·non ſeruato legittimo ordine iuris maxime quando occiditur ab eo qui non habet auctoritatem legittime poteſtatis·Quarto quādo quis occiditur pro culpa ſua et ab habente autoritatem ſed non fit iuſto animo vel fine·vt amore vindicte vel propter alium aliquem indebitum finem· Et fit autem trāſgreſſio quindecim modis cōtra hoc preceptū prout colligitur ex tho· ſcda ſcde·q·lxiiij·Et ex Alexan·de hall·in ſuo tercio·q·xx·Primo quādo iudex vel alter occidit innocentem voluntarie·puta eum qui nullaz penā apud iudicē meruit·Exod· xxij·Innocētē et iuſtū ne occidas· Scdo qn̄ iudex vel alius volūtarie et ſciēter occidit qui meruit penam corpalem·ſed nō mortē·puta aliam penā carceris ſcꝫ verberaciōis vel ſimilē·Tercio qn̄ iudex vel alter occidit voluntarie vel innocentē non ſeruato ordine iuris pretacto maxime ſi occidens non habet autoritatem legittime poteſtatis vt quia nō iudex vel quia in bello nō iuſto occidit hoſtem·Vnde Actuum·xx· Non eſt cōſuetudo romanis·ꝙ aliquis damnetur·Priuſ ꝙ is qui accuſatur pñ̄tes habeat accuſatoreſ et locum defendendi accipiat·null⁹ eñ̄ vt dicit Augu·de ci·dei·habet autoritatem recipiendi vitam alteri qui autoritatem a deo nō accepit Qui dicit Deutro·xxxij·Ego occidam et ego viuere faciam·pcutiam et ego ſanabo ꝛc·Quarto qui occidit hominem mala intenciōe·etiam alias reum et accuſatum ſufficienter·puta liuore vindicte aut appetitu pene·Quinto qui occidit cōpulſus neceſſitate euitabili·tñ̄ puta q᷑ inuadentē ſe et occidere volentem euadere poſſet fugiendo·vel adiutoriū alioꝝ inuocando et nō vult propter verecūdiā Aut alio aliquo modo poſſet ſe ſaluare·ſed nō vult et occidit eum talis homicida ē cōtra hoc pceptum vt cōmuniter tenent doctores· Sexto qui dādo opam rei illicite· ⁊ quā euitare deberꝫ occidit hoieꝫ caſu·⁊ pter intēciōeꝫ vt qui violēter pcutit vterū pgnātis n̄ intēdēs occidere infātē nec matrē·ſi inde ſequatur mors mulieris vel fet⁹·re⁹ eſt homicidi maxime ſi fetus fuerit animatus

Exo·xxj·Quia dat operam rei illicite·vel ſi quis proijcit lapidem vel iaculū verſus locum· vbi tranſitus hominum eſſe conſueuit· Idem eſt iudicium et ſic de ſimilibus·Septimo qui dādo opam rei licite nō tñ adhibendo diligentiam debitā occidit pter intencionem hominē vt ſi quis ī loco publico vbi cōſueuerūt homines tranſire ſecat arborē· dat operaꝫ rei licite·Sed ſi nō adhibet diligentiā debitam videlicet circūſpiciendo aut alte clamando vt ſibi caueant homines·occidatur aliquiſ re⁹ ē homicidij·De quo caſu deut·xix·habes · et ſic de alijs ·Octauo qui vult et intēdit alium iniuſte occidere·coram deo homicida eſt etiā ſi nunquā exequatur ope·vnde ſup illō deut°·v·Nō occides dicit glore vel voluntate ·Nono qui iubet aliquē iniuſte occidi·vt pilatus manus lauans xp̄m pcipit dari militibus et crucifigi ¶ Decimo qui ſuadet et cōſilium dat ad iniquā hominis occiſionē·aut pro tali iniquo hominis occiſiōe inſtat fienda ꝛ rogat·Et ſic ſꝫm Mar·iudei xp̄m crucifixerūt hora tercia linguis · Vnde ſꝫm augu·piculoſe decipiuntur qui eſtimant nō homicidas illos quorū conſilio fraude vel exhortaciōe homines occidunt᷑· Vndecimo qui occidit pximum qui vult deſiderat vel optat ſibi mortem·Et hoc ſoluꝫ ex appetitu vindicte et malum alterius·vnd·j·iob·iij·Qui odit fratrem ſuum homicida eſt· ſcꝫ mente et voluntate·quam deus principaliter reſpicit·Duodecimo qui negligit propoſſe amore liberare·hominem quem noſcit poſitum in extrema neceſſitate·et piculo vite vt cū noſcit aliquem hominem in tali articulo conſtitutū·ꝙ circa eum apparēt ſigna probabilia extreme neceſſitatis future·niſi ei ſubueniatur·ſi tūc homo negligit illi propoſſe ſubuenire de ſuo dando aut aliunde pcurando homicida reputat᷑·et agit contra pn̄s pceptum·vnde Ambro· paſce fame morientem·ſi non paueris occidiſti·Et aug⁹·li·contra fauſtum ſi incurras in eum famelicum qui mori poſſet niſi porrigendo cibum ſubuenias iam tu homicida teneberis f Decimotercio mulier que eſt cauſa aborſus· ſeu ex nimia ingluuie aut ex nimia ſtrictitudine veſtimētoꝝ ad laſciuiam ordinata·aut ex nimia agitaciōe forte in choreis corpis aut alijs ſimilib⁹ vanis aut quocunqꝫ alio indebito modo·Et ſi fetus iam ſit animatus tunc peccatum eſt grauius qꝛ ē veꝝ homicidium·Circa hunc modum tā viri ꝙ̄ mulieres interdum rei ſunt qui luxuriantur cū impgnatis·vnd dicit dn̄s Alber·li·ſuo de animalibus li·ix·tracta·j·ca·ij· Sepe accidit inquit ꝙ quedā mulieres ſimul aborciūt et cōcipiūt ita ꝙ in vno cōcubitu vnus exit p aborſum et alter intrat p conceptum·et hoc frequenter accidit in his que multum delectat᷑ in coitu·Sepe etiam contingit ꝙ qn̄ vir coit cum muliere pgnante poſt octauum menſem completum mulier aborſum facit·et iō periculoſum eſt tales moueri ſaltādo aut choriſando poſt conceptum quantumcūqꝫ ſemen bene receptum ſit·Nulla autem aliorum animaliū femina omnino ab homine recipit aut ſuſtinet cogituꝫ poſt impregnacioneꝫ mulier vero tūc pl⁹ appetit

eque tamen aliquādo ſimile patitur Hec ibi. Idem li. x. tracta. ij. ca. ij. dicit ꝙ cauendum eſt etiam. tam viro ꝙ̄ impregnante mulieri a multis alijs. Caſus inquit aborſus concepti fetus ſunt multi valde. Aliqñ fit aborſus ex pcuſſione. aut ex caſu ab alto aut per exerciciū corpale laborioſum aut ex vehementi ſaltu adhuc et paſſiones anime aliqñ faciūt aborſum. Sicut ira vehemēs aut triſticia. aut timor. Similiter faciūt aliqñ frigus ſupfluum aeris et etiam ſupflua calida. Unde longa balnea medici etiam eis phibēt fit etiam aliqñ aborſus ex replecione vehementi aut ſacietate plurima nauſeata. Idem li. ix. tracta. ij. ca. viij. dicit. femina obſtetricandi indiget magno exercicio. eo ꝙ de facili partu piclitantur et mater et partus niſi vterqꝫ caueatur valde. Hec de alberto. que tamen nō ſunt omnia p̄dicanda vulgo. niſi quedaꝫ et cum cautela maxime diſcant malefacere qui neſcierūt. Quartodecimo peccat contra hoc p̄ceptum qui dat mulieri venenum ſterilitatis. aut mulier que huiuſmodi recipit propter hoc vt iam nō cōcipiatur puer. aut quocunqꝫ alio modo illicito impediūt voluntarie. ne cōmixtione viri et mulieris fetus ꝯcipiat᷑

9 Quintodecimo peccat homicidio qui ſibi manus inicit ſe voluntarie occidendo niſi ex ſpeciali dei reuelacione certa hoc fieret. vt de Sampſone dicit aug. j. de ciui. dei. In quolibet alio caſu peccat mortaliter ſe occidēs et tanto grauiꝰ quāto agit cōtra naturalem inclinacionem qua quilibet tenetur ſe diligere ex racione. et diligit naturaliter et ſic peccat cōtra naturalem inclinacionē. id ē cōtra caritatē ſui ⁊ cōtra iuſticiā cōmunem cuiꝰ membrū eſt et ſibi adimit homo tempus penitendi hic etiam reus eſt ſui qui ſic viuit vel agit propter qđ vitam ſuam notabiliter abbreuiat. et notabiliter accelerat mortē. Unde Hie. dicit. Non refert vtrum paruo tempore aut magno te interimas. Et hoc ſꝫm bonam. in iiij. di. xv. cōtingit dupliciter. Primo cum quis ſibi diminuit vitam et accelerat mortē et facit hoc ſcienter voluntarie et ex intencione. Et de illo loquitur Hiero. et eſt graue peccatum. Sic exempli gratia inter plura vnuꝫ exemplū. Aliquis ſic ſe ſanctuꝫ putat vel iuſtum vt ſecus de gloria iā impaciens pro patria ſe affligit per indiſcreta ieiunia vigilias ꝛc. exercicia corpalia et propter hoc ſibi abbreuiat vitam vt cito ſit cum chriſto. tales male agūt. et pdunt nonnunꝙ̄ vitam p̄ſentē ⁊ futuram. Sicut ſimile legit᷑ in collaciōe patruꝫ Colla. ij. Moiſi de patre qui ſe ī puteum p̄cipitauit. Secūdo cōtingit hoc cum quis ſibi abbreuiat vitā ⁊ accelerat mortem dando operā rei ī utili ſupuacue ⁊ illicite. vt ſolet fieri p nimiā crapulam ⁊ ſupfluam potaciōem. Illud eſt cōtra pn̄s p̄ceptuꝫ. H Quo ad ſecūdū principale notat tho. ij. ij. q. cxxij. ꝙ licet ī hoc mandato exprimat᷑ ſolū homicidiū cum dr̄. Nō occides. tn̄ in illo homicidio tanquā in principaliori et maximo corpis nocumento intelligunt᷑ oīa alia corpis nocumēta phibita et naturaliū leſio. puta mutilacio vulneracō icarceracō verbera ḡuiter leſiua ⁊ ſimilia imo phibet᷑

etiam affectus talia inferendi vel optacio vel conſilium iuſſio et conſenſus. Sicut dictum fuit de homicidio. vnde in talibus contra hoc p̃ceptum faciũt multi. Primo iudex vel alius qui innocentem verberat vulnerat et ſimilia facit qui talia i eo nõ meruerit qd ſibi imponit. Secundo iudex vel alius qui nocentez lederet. vulnere carcere et ſimilib⁹ ſed pluſquã meruit. Tercio qui talia faceret nocenti nõ ſꝫm ordinem iuris maxime qñ ledens non habet puniendi legittimã poteſtatẽ Quartus iudex vel priuata pſona mutilans vel ledens nocentẽ etiam ſꝫm ordinẽ iuris. qui ñ facit talia iuſto animo ſed vindicatiuo Quinto qui dat operam rei illicite. et p hoc ledit aliquẽ in corpe. vt in exemplis prius de homicidio patuit. Sexto qui dat operã rei licite. nõ tñ adhibet diligentiã debitam. et ſic ledit vt prius Septimo qui iubet ſuadet et auxiliũ dat vel hmõi. vt iniuſta leſio iniuſto proximo inferat⁹ vel etiam qui malicioſe retrahit eum. qui hominẽ defendere voluit. aut conſeruare ab huiuſmõi iniuſta leſiõe. Octauo qui ex odio optat aut deſiderat proxio hmõi mutilaciõez vel leſionem. aut gaudet ideo ſolum qꝛ nocumentũ proximo eſt illatum

Nono qui mutilaret ſe mẽbro aliquo dempto cauſu quo membrũ eſſet nociuum corpi. ſeu piculoſum rõe putredinis. niſi hoc aliqñ ex ſpeciali inſtinctu fieret ſpũſſancti. ſic vt de marco pollicem ſibi amputãti legit⁹ vel origine. qui ſe caſtrauit. vt fidem inter mulieres ſine ſuſpicione pdicare valeret qd licitum fuit ſi a deo habuit. alias licet ſe mutilare. Ratio prima qꝛ nullus niſi deus et reſpublica poteſtatem habet aliquem priuare vita. aut membro viuo qui dicit. Ego occidam et ego viuere faciam. Secunda ratio quia etiam amputato membro quocunqꝫ ad peccatum inclinante. vel cooperante vicium in voluntate in nullo eſt eradicatum. Nulli ergo vt dicit Criſo. ſup Math. licet ſe caſtrare. corpaliter membrũ abſcindendo. ſꝫ mens caſtranda eſt. et corpus ſimiliter p fugam mulierũ. p ieiunium. p cuſtodiam viſus et alioꝝ ſenſuuꝫ et maxime p vigilaciõem anime ad expurgandas cogitaciones malas. Ibi em̃ eſt radix peccati et eſſentia puta in voluntate. ſꝫm Criſoſt. vbi prius ſup verbo. Sunt enuchi qui ſe caſtrauerũt propter regnum celorum Nõnunq̃ membrorũ abſciſionem dicit. ſed cogitacionũ. Abſcindere em̃ membrũ demoniace temptaciõis eſt lꝫ Notandũ tamẽ qꝫ princeps qui p̃eſt ciuitati aut regno que eſt pfecta cõmunitas habet in ſuos ſubditos pfectam poteſtatẽ cohercendi. Et ideo põt eis per ſe. vel p alium qui eius poteſtate fungitur infligere etiam penas irrepabiles maiores et minores ſꝫm merita delictoꝝ. Seruando p̃fata tria in primo membro poſita. Pater vero qui ſolum p̃eſt familie domeſtice que eſt impfecta cõmunitas habet impfectam poteſtatẽ cohercendi ſcꝫ ſolum ſꝫm leuiores penas que nõ inferunt irrecupabile nocumentum quemadmodũ eſt verberacio mediocris quam iubet ſpũſſanctus p Salomonem puerbi. xiij. di. Qui p cit virge odit filium. Et infra. Noli ſubtrahere diſciplinam a puero.

Si em̄ pcuſſeris eū virga nō morie
tur. tu virga pcutis eū ꝛ aiaꝫ ei⁹ d
inferno liberabis. Nam paterfami:
lias tria tenet sibi ſubditis. Primo
nutrimentū corpis. Secūdo doctri
nam que correctiōibus vel verbere
interdū creſcit Sed ſine tercio paꝝ
valet. Ideo etiā debet dare exēplū
bonū que ſi nō habet. timeat illud
apo. j. thi. v. Si quis ſuoꝝ et maxi
me domeſticoꝝ curā nō habet. fidē
negauit. et in fideli eſt deterior.
L Quo ad terciū pncipale ad ceſ
ſandū ab occiſiōe et leſionibus alijs
nō inferendis multa valent. Primo
docet talia ab homiari naturā om̄e
animal diligit ſibi ſimile. Eccle. xiij.
Et racio naturalis dictat primo nō
inferendū qd ſibi odit fieri. Secun
do cobibere deberet magna pena
quā ex ſcriptura legimus infligi in
naſoribus tam in pſenti q̄ infuturo
Vnde Math. xxvj. Om̄es qui acce:
perint gladium gladio pibunt. Et
Geñ. ix. quicūqꝫ effuderit humanū
ſanguinē fundet ſanguis illius q
pōt intelligi tam de futura q̄ de p
ſenti pena. Tercio horror hui⁹ pec:
cati videlicet effuſiōis ſanguinis.
qꝛ clamat ad deū cōtra aduerſariuꝫ
M Sunt aūt quatuor peccata
clamantia ad deum. quoꝝ quartū ē
homicidiū. ꝛ in alijs tribus. qꝛ ſunt
quoddam homicidiū. ideo etiā cla:
mare dicunt ad deum. Primū ē ho
micidiū. Geñ. iiij. de primo homine
homicida dr vox ſanguinis fratris
tui abel clamat ad me de terra ſcꝫ
ad te vindicandū. Ideo ſubdit. ma
ledictus eris ſup terram. que ape:
ruit os ſuū. ſuſcepit ſanguineꝫ fra:
tris tui de manu tua. Geñ. iiij. Se:
cundū eſt oppſſio innocentū de quo
Exo. ij. Clamor filioꝝ iſrael ad me
venit vidiqꝫ afflictionē eoꝝ qua ab
egipcijs opprimunt Tercium ē pec
catum zodomiticum de quo Gen.
xviij. Clamor zodomoꝝ et gomorre
orum multiplicatus eſt. Quartus ē
detencio mercedis mercenariorum
de quo Iaco. v. Ecce merces opera
rioꝝ qui meſſuerūt regiones vr̄as
qui fraudati ſunt a vobis. clamat ꝛ
clamor eoꝝ in aures dñi ſabaoth i:
troiuit. In peccato em̄ cōtra natu:
ram effundit illud qd potuit eſſe
materia humani corpis. In oppreſ
ſione vero innocentnm et detencio
ne mercedis mercenarioꝝ vita pau
peribus aufert. vnde Eccle. xxxiiij
panis egentiū vita paupis eſt qui
defraudat illum. homo ſanguinisē
Et ibidem. Qui aufert in ſudore pa
nem quaſi qui occidit proximū ſuuꝫ
Et ibidem. Qui effudit ſanguinē et
qui fraudem facit mercenario fra:
tres ſunt M Quarto deberet p
hibere racio naturalis. vñ Sene.
ferina rabies eſt iſta ſanguie ꝛ vul
nere letari. et hec eſt obiecto hoīe
in ſilueſtre animal tranſire. Quinto
cohibere deberet cuſtodia angeli
proximi quē inuadens grauiter of:
fendit. Mt. xviij. Videte ne cōdem
natis vnū ex his puſillis. Angeli ei
eoꝝ in celis ſemp vident faciē pr̄is
mei qui in celis eſt. Grauiter enim
offenderet regem francie. qui ſub
eius latere tutū inuaderet. Sexto
q fratres ſumus plus omnibus aia
libus qꝛ omnes vnū patrem habe:
mus et in celis vnū xp̄m ſcꝫ qui quē
libet tam pcioſe redemit. vnde dice
re deberet illud Geñ. xxxvij. Quid
pderit nobis ſi occiderimus frēm
nr̄m. et celauerimus ſanguinem ei⁹.

eius. Septimo immago dei in proximo quã vilipendit quis et inhabitacio ſpũſſancti cui⁹ templũ eſt hõ vnde gñ. ix. poſtquã deus dixit. quicũq; effuderit humanũ ſanguinem fundet᷑ ſanguis illius ſubdit᷑ cauſa ad imaginẽ quippe dei fact⁹ eſt hõ Ideo et habitaculũ dei eſt homo. j. cor. iij. Neſcitis q᷑ templũ dei eſtis vos et ſpũs dei habitat i vobis Si quis aũt templũ dei violauerit diſperdet illum deus. Nec valet ſi quis diceret hoc cõcludere de leſione iuſtoꝝ. q᷑ quo ad quedam grauius eſt ledere occidendo peccatorem ꝙ iuſtũ. Quia pſal. dicit Mors peccatoꝝ peſſima. Eo ꝙ ſtatim forte damnat᷑ Sed pcioſa eſt in cõſpectu domini mors ſanctoꝝ eius.

Capitulum Secũdum

N A Vnc de cauſis homicidij videndũ eſt. q̃ ſunt ira et inuidia prout xps notat Math. v. di. audiſtis q᷑ dictum eſt antiquis. nõ occides qui aũt occiderit reus erit iudicio. Ego aũt dico vobis qui iraſcit᷑ fratri ſuo reus erit iudicio. Ecce p hibicio ire. Et ſtatim rancorẽ inuidie phibens ſubiungit. Si ergo offers mun⁹ tuũ ad altare ⁊ ibi recordatus fueris q᷑ frater tu⁹ hab; aliquid aduerſum te relique ibi mun⁹ tuũ ⁊ vade prius recõciliari fratri tuo et tũc venies offers mun⁹ tuũ

B De ira igit᷑. Prio videndu; ꝙ malũ viciũ ſit. Scdo qñ viciũ ſit qñ nõ. Tercio de remedijs cõtra irã Quantũ ad primũ notandũ ꝙ ira ideo eſt magnũ vicium q᷑ capitale. Ex quo ſ;m greg. li. xxxj. mora. Sex naſcunt᷑ filie videlicet indignacio tumor clamor cõtentio blaſphemia et rixa que poſtea declarabunt᷑ Vñ deus ira multũ offendit᷑. Prio q᷑ p talia pctã hoſpicium dei turbatur. Ephe. iiij. Nolite cõtriſtari ſanctu; dei ſpũm Gre. dũ ira aĩm pulſat ſpiritui ſancto habitaciões ſuã turbat immo qñ; patrẽ et filiũ ⁊ ſpũm ſanctũ de habitaciõe cordis eicit ⁊ diabolũ introducit. q᷑ ſicut ſ;m pš. In pace factus eſt locus ei⁹ ſc; dei ita in ira locus diaboli C Secũdo q᷑ imaginẽ dei in templo cordis diſſipat. vnde Job. v. Viꝝ ſtultũ interficit iracundia ſup quo Grego. mãſuetudo in nobis imaginẽ dei ſeruat. qui ſemp tranquillus eſt. ſ; ira diſſipat q̃ multis virtutib⁹ priuat. Tercio q᷑ templũ dei incendit vnde pſal. Intenderũt igni ſanctuarium tuũ in terrã. et. j. coꝝ. iij. Neſcitis q᷑ templũ dei eſtis et ſpũſſanſt⁹ habitat in vobis. Si quis aũt templũ dei violauerit diſperdet illum de⁹. Secũdo malũ ire oſtendit᷑ q᷑ homi valde nocet in anima corpe et reb⁹ In aĩa quidem ppter vicia ptacta. Animã eñ que eſt ad imaginẽ dei ẽ formata multis malis aſſimnlat. Primo q᷑ iratus eſt velut homo ligneã habẽs domũ. cui qñq; accidit ꝙ veſpere diues eſt. et mane nihil habet q᷑ ignis totũ vaſtauit. ſic etiam facit ira domui cordiũ quo contra ait apoſto. Ephe. iiij. Sol non occidat ſup iracundiã veſtrã. Secũdo aſſimulat᷑ demoniaco de quo dr Mar. ix. Magiſter attuli filium meum ad te habentẽ ſpũm mutu;. qui vbicunq; apphenderit eum. alludit eum et ſpumat et ſtridet dentibus. Tercio aſſimulatur olle nimium

habēti d' igne que ebuliēdo emittit quod in ea erat optimum et poſtea crepat· Vnde prouer·xv·Os fatuorum ebulit ſtulticiam·Quarto ramno aſſimulatur·qui ignem ex ſe producit ſʒm Joſephum ex impetu vēti et ſe alia deſtruit·Quinto beſtiis et apro cani rabido ꝛ vrſo aſſimulatur ira· Jdcirco aſſimulatur ſerpentibus ignitis qui interfecerūt filios iſrael i deſerto·Nume·xxj·Nocet etiam corpori multipliciter· Prio amarꝫ reddit hoieʒ qꝛ ira ſʒm damaſ· eſt euaparatio fellis et ſʒm aug·i epiſtola ad nebridiū ira creſcēte augetur fel in corpe·Secūdo triſticiaʒ ingerit anim⁹ gaudens etatem floridam facit·ſʒ ſpūs exſiccat oſſa puer·xvij·Tercio mēbris valitudinem et ſanitateʒ adimit qꝛ totū corpus ꝑpter ſaguinis ebulicioneʒ et ſpirituū turbationē alterat' ſʒm medicos·Quarto vita cicius priuat vnde ſʒm philo· Aialia iracunda breuiores hn̄t ꝑiodos ceteris paribus·Quinto demoni interduʒ corpus totum ꝑpter iram poſſidenduʒ tradit' vt accidit interduʒ blaſphemātibus in ira ·Nocet etiā reb⁹ qꝛ iratis familia triſte ſeruit·amici tales fugiunt et prudentes horrēt·ex quib⁹ pauca tꝑalia iratus ꝑcurant

D · Tercō malū oſtenditur · qꝛ dijabolo multū placꝫ·Primo qꝛ valde potens efficit' ad deſtruēdū bona virtutū mediāte ira ſicut etiā homo mediāte igne qui eſt maxime actiuus multa mala facit de quo igne pōt intelligi illud Job·j·ad te domine clamabo qꝛ ignis cōmedit ſpecioſa deſerti et flamma ſuccedit oia lignia regionis ·Secūdo placet diabolo qꝛ racionis cecitatē inducit ira ad quā ſequant' multa mala·vnde ſicut prouerbiorꝫ·xiiij·dicit'·Regi ſcʒ celeſti acceptus eſt miniſter itelligens·Sic regi infernali cecus·nā iratus ſe impaciētē facit·filios vxorem familiā et extraneos·et illicita omnia ſibi licita putat iratus·quia om̄is ira appetit vindictam ſub racione et apparentia iuſti·Jdeo prouerbio·xv·Expedit magis vrſe occurrere raptis fetibus q̄ fatuo cōfidenti ſibi in ſtulticia ſua·Tercio diabolo placet qꝛ multa bona ſibi procurat per iram·Nō em̄ vnum hominē per iram lucrat'·ſed interdum genelogiam totam vel patriā ꝑ rixas·vnde ꝑuer·xv·vir iracundus rixas ꝑuocat·qui aūt paciens eſt mitigat ſuſcitatas · Exemplū de cane iracundo·qui om̄es alios prouocat

E Quantū ad ſecundū qn̄ ira ſit peccatū naturale vel meritū Sciēdum q̄ ſʒm tho·j·ij·q·lvj·Et·ij·ij·q·clviij·Et philo·ij·Retho·Jra ſeptem gradus pōt habere·Primus eſt imaginatio vera vel falſa de leſione vel ꝑuipenſione facta tibi in pſona tua rebus amicis et huiuſmodi·Et ibi eſt fundamentū omnis ire Quia quelibet ira a tali incipit imaginaciōe que ſepe falſo innititur interdū etiam vero· Ex quo ptꝫ q̄ verus humilis qui om̄ia ſibi illata putat iuſta eſſe·et dei miſericordis ſalutare flagellum difficulter iraſcitur quia tribulaciōes nō recipit vt leſiones ſed ſicut dei patris medicinales inciſiones Secundus gradus eſt poſtquā quis iudicauit ſe leſum vel vilipenſum ab alio·cum naturale ſit nocumentū repellere·ſurgit quidā vehemēs ꝛ ipetuoſus aīmotus qui eſt appeticio vindicte

vel motus inclinans fortiter ad vi-
dicte irrogaciõem et hic appetitus
vindicte potentie irascibilis est ira
prout est passio. Vnde sup illo mat.
v. Omnis qui irascit᷑ fratri suo di-
glo. Ira est vehemẽs motus animi
ad nocendum hec ira si est tam subi
ta in aliquo vt ꝑueniat omnẽ deli-
beraciõem rõis. et omnẽ motũ vo-
luntatis Dicit᷑ primus motus. ⁊ qꝛ
nõ est in potestate nostra sicut nec
ceteri primi motus. Idcirco nõ est
peccatum sed pena põt esse peccati.
Hec enĩ ira nõ est peccatũ ꝙdiu nõ
dependet a voluntate positiue. scꝫ
eam volendo. aut priuatiue ei non
resistendo cũ possit. Vnde aug. sup
illo psal. Irascimini et nolite pecca
re. Si surgit motus ire qui propter
penam peccati nõ est in potestate
nostra saltem maneat cõscientia. vt
ei nõ cõsenciat ratio. vt mente que
regulata est ꝫm deũ seruiamus le-
gi dei si adhuc carne seruiuimꝰ legi
peccati. Ad illum aũt motũ qui est
appetitus vindicte vel repulsionis
nocumenti id ẽ ire sequunt᷑ natura
liter tria. Primo euaporatio fellis.
vnde augꝰ. in epistola ad nebridiũ.
Assiduitate irascendi fel crescere
etiam medici affirmant. Cremento
aũt fellis rursus et facile ac prope
nullis causis existentibus irascimur
Ita ꝙ suo motu animꝰ fecit in cor
pore ad eum rursus cõmouendum
valebit. Secũdo sequit᷑ ascensio et
accensio sanguinis circa cor. et cor-
dis dilatatio. vñ materialiter Ari
stotiles diffinit iram dicens. Ira ẽ
accensio sanguinis circa cor. totum
etiam corpus cõsequenter calescit.
Tercio sequit᷑ turbacio et inordi-
natio spirituũ. et humorꝝ. que tria
cõplectens dama. sic dicit. Ira est
feruor eius qui circa cor est sangui
nis ex vaporaciõe fellis vel ꝑ turba
cionem fiens. Sicut enĩ ad motum
localem naturaliter sequit᷑ in cor-
pore apto calor. sic ad appetitũ vin
dicte vel repulsionem nocumẽti na
turaliter sequunt᷑ in corpe prefata
tria f Tercius gradus est cum
racio possit ꝑcipe talem deordinaci
onem et volũtas posset moderari
vel extinguere et neutrꝝ fit. sed ne
gligenter ambo se habent ⁊ tamen
possent vigilãtia sua talia reprime
re. et tũc fit ira peccatum veniale
quidẽ qñ ira ꝑuenit racionẽ. sic vt
ꝑmittitur. et vltra nõ progreditur
notabiliter. vigili enĩ animo homo
interiora tanquã omniũ bonorũ et
malorꝝ pricipalissima assidue custo-
dire deberet. ne hostis quacunqꝫ p-
te lederet. sed qꝛ hoc pauci faciũt.
idcirco veras virtutes pauci possi-
dent. licet multi de exterioribꝰ ma-
gnam vim faciãt. Vnde. j. thi. iiij.
Corpalis exercitacio ad modicũ vti
lis est pietas aũt ad omĩa. Quartꝰ
gradus est qñ ratio ꝑcipit iram et
appetitum vindicte. sed tñ delibe-
raciõem rõis ira ꝑueuit. et tũc vo-
luntas põt in iram cõsentire saltem
surrepticie. positiue iram volendo
vel in ea cõplacendo. aut priuatiue
ei nõ resistendo. sed eã in animo cõ-
tinuat vel inualescere sinit. et sic ẽ
veniale. sed maius ꝙ in tercio gra
du. saltem qñ ira adhuc recens est
ꝙ deliberaciõe raciõis moderari ñ
potuit qđ dꝛ propter eos qui statim
irati verbis maledicis seu maledi-
ctis vel gladio proximos ledũt qui
nõ excusant᷑. vt supra đ blasphemia
patuit ꝑce. ij. ca. iiij. d. G Qui-

tus gradus et duo ſequentes ſunt
quos xp̄s prohibuit Math. v. dicēs
Omīs qui iraſcitur fratri ſuo reus
erit iudicio. Qui aūt dixerit fratri
ſuo racha reus erit cōſilio. Qui aūt
dixerit fatue. reus erit iehenne ig-
nis. Unde dicit tho. ij. ij. vbi prius
dn̄s Math. v. tantū ponit tres gra-
dus ire. nō ſpēs qui gradus accipiū-
tur ſ₃m proceſſum humani actus. in
quo primo aliquid in corde cōcipit᷑
et quantū ad hoc dicit. Qui iraſcit᷑
fratri ſuo. Secūdo aūt cū ꝑ aliqua
ſigna exteriora manifeſtat᷑ exteri⁹
etiam antequā prorūpat in effectū
et quātū ad hoc dicit. Qui dicit fra
tri ſuo racha. qđ eſt interiectio ira
ſcentis. Tercius gradus eſt qn̄ pec-
catū interius cōceptum ad effectū
producit᷑. Eſt aūt effectus ire no-
cumentū alterius ſub rōe vindicte.
Nimiū aūt nocumentoꝝ eſt qđ fit
ſolo verbo. Et ideo quantū ad hoc
dicit. Qui dicit fratri ſuo fatue. vn̄
ſ₃m augu. in primo gradu eſt vnum
ſc₃ ira tm̄. In ſecūdo duo ſc₃ ira et
vox. In tercio vero tria ſcilic₃ ira
et vox ⁊ in voce vituperacionis ex
preſſ.o. Et ſic patet quia ſecundum
addit ſup primū. et terciū ſup vtrū
q₃ vnde. ſi primū eſt peccatum mor
tale in caſu in quo domin⁹ loquit᷑
ſicut dictum eſt multo magis alia
Ideo ſingulis eorum ponūtur cor
reſpondencia aliqua ꝑtinentia ad
condemnacionē Sed in primo iudi
cium qđ min⁹ eſt. Quia vt auguſti-
n⁹ dicit In iudicio adhuc dat᷑ lo-
cus defēſionis. In ſcđo vero ponit᷑
cōſilium in quo iudices inter ſe cō-
ferunt quo ſimplicio damnari debe
at vel oporteat. In tercio ponit ie
henna ignis que eſt certa damnacō

Et licet aliquibus miꝝ videatur ꝙ
aliquis ꝑ minimo nocumēto qđ fit
ſolo verbo ſit reus iehenne ignis
Criſ. tamē oſtendit hoc nō miꝝ eſſe
cum qn̄q₃ ꝑua verba plura homici
dia peperint et ciuitates et regna
euerterint nec tn̄ ꝑuū eſtimes fra-
trem ſtultum vel fatuū vocare au-
ferens prudentiā et intelligentiam
quo homies ab irrōnabilibus diſtāt
Exempla vide Vin. i ſpe. hiſto. Pri-
mo quō narſes Rome patricius cu₃
italiam totā ab hoſtibus liberaſſet
et impator iuſtinus cū romanis in-
gratus ſeruū narſetis in patricium
creaſſet. vxor iuſtini iam narſeti cō
ſtantinopoli exultanti ſic deriſorie
demādauit. In ꝯſtātinopoli remea
et cum puellis tuis in genitio femi
naꝝ lanaꝝ penſa diuide. Ad q̄ ver-
ba narſes reſpondit. talem ſe telam
orditurū quā dum viueret nō depo
neret qđ et fecit. nam et longobar-
dos de pannonia vocauit qui tota₃
italiam in breui obtinuerūt. excep-
ta romana et rauenna ſic cum ſpa-
do impatoris eraclij rogas et dona
vel elemoſinas militibus diſtribue
ret et ſarraceni impatori militātes
idem peterent. ſpado eis dixit. vix
ſufficit impator dare rogas militi-
bus ſuis. Quanto magis cauſibus
iſtis Qui exacerbati cōuocatis alijſ
ſarracenis in breui romam grauib⁹
malis vexauerūt. ¶ Quando
aūt ira ſ₃m ꝓdictos tres gradus ſit
mortale vel qn̄ veniale peccatum.
Nota primo ſ₃m tho. vbi prius ꝙ
ira ſit quintupliciter peccatū. Cum
eīn ira ſit appetitus vindicte. Vin-
dicta fit iniuſta quadrupliciter Pri
mo qn̄ quis ex ira punit vel vult il-
lum impunire qui nō meruit. Scđo

qñ maiorem penā illi infert aut in=
ferre appetit quā ille d̄meruit·Ter
cio ſi tantam quātam demeruit ſed
nō ſ꜡m ordinem iuſticie·vt qꝛ vult
punire aliquē per ſe ipſum cuius ſu
perior nō eſt aut ſ꜡m pretermiſſiōꝫ
alterius ad debitum ordineꝫ iuſticie
requiſiti·Quarto ſi iuſtam penā et
ſ꜡m ordinem iuſte infert non tamen
bona intencione·aut non ꝓpter bo=
num et debitum finem·Debet em̄
intentio punientis eſſe bona ipius
puniti·aut deſeruatio iuſticie con
munis aut dei honor·ita et peccās
corrigit ſe vel alij ꝑ eius exempluꝫ
et dei honor fiat·vnde ſemꝑ pec=
cat qui ex odio vel rācore in maluꝫ
alterius vindictam appetit·aut vt
puniens·dicat᷑ ſtrēnuus aut bonus
iuſticiarius·aut ꝓpter lucrum·aut
ꝓpter ſaciari vindicta·aut ꝓpter a
liū malū finem·Quinto ita fit pec=
catum ꝓpter modum indebitum id
eſt non bene modificatum·etiā ſi ꝑ=
fata caueāt᷑ ſaltē q̄dā vtpote ſi quiſ
nimis ardēter iraſcit᷑ iteri⁹ vel ſi ni
mis exteri⁹ maifeſtat ſigna ire·Ira
igitur ſ꜡m tho·q̄ndo ſ꜡m quatuor mo
doſ primos vel aliquo eoꝝ homo in
fert aut vult iferre talē vindictā al
teri·eſt de ſuo genere peccatū mor
tale·qꝛ contrariat᷑ iuſtitie et cari
tati·Pōt tamē cōtingere ꝙ talis il=
latio iniuſte vidicte et etiā volicio i
ferendi·et etiā ira ad hoc inclinās
ſolū eſſet peccatū veniale vt cū quis
appetit ſe vindicare in aliquo modi
co·qd̄ quaſi nichil eſt reputandum·
ita ꝙ illud ita modicū ſit ꝙ ſi actu
inferret᷑·nō eſſet mortale vt ſi quis
paꝝ trahat alienum pueꝝ ꝑ crines
vel aliquod huiuſmodi faciat vel e
tiaꝫ manet veniale peccatum ꝓpter
n fectionem actus vt cū motus ire
ſubito oritur in aīmo ꝑuenit iudici
um ratōnis vt in antedictis decla=
ratum eſt·Qñ autem quis quito mō
iraſcit᷑ appetēs vīdictaꝫ·vt ſi quis
nimis ardenter iraſcit᷑ interius vel
nimis exteri⁹ manifeſtat ſigna ire·
ſic ire ſ꜡m ſe non habet ex ſuo gene=
re ratōeꝫ peccati mortalis·pōt tam̄
cōtingere ꝙ ſit peccatum mortale
puta ſi ex vehemencia ire aliquis ex
cidat a dilectōe dī et pxī hec ſētēcia
liter tho·Dicit quidā alius doctor·
ſi ꝯſideret᷑ iordiacio ire ex ꝑte mo
di iraſcēdi puta ꝙuis iſta vindicta
iuſte ⁊ d̄bite appareat qñ tñ multū
inordinatus eſt motus ire et nimis
vehemens interius et exterius tūc
credo ſi procedat ex habitu vicioſo
ſcꝫ ex ſuꝑbia vel inuidia vel ex ira
etiam inhabituata voluntate vbi
habitus eſt et principia ex quib⁹ ta
lis modus procedit ſunt mortalia·
Credo etiam ꝙ illa inordinatio ire
ſit peccatū mortale·Racio eſt quia
refert᷑ in eundem finem vicij vnde
procedit·vel ſi nō procedat ex habi
tu vicioſo·ſed ex hoc graue ſcanda
lum cōcitat᷑·Puta qꝛ ille cōtra quē
iraſcit᷑ modo inordinato·vel alij
audientes vel videntes ad peccata
mortalia impellunt᷑·per hoc ꝙ mo
tus hm̄oī ire tā inordinatus eſt qui
alias ad dicta peccata nō moueren
tur peccatū mortale credo in dicto
modo committi·Si tñ talis motus
inordinatus nō procederet ex habi
tu vicioſo nec graue ſcandalum ge=
neraret ſed ex naturali cōplexione
iraſcentis proueniret qui forte mul
tum eſſet colericus et debilis vel in
firmus·et alias nimis colera infe=
ctus poſſet eſſe peccatum veniale

nisi tunc debilitas vel motus colere inordinatam accensionē ire cauſans exculpa mortali ꝑueniret· puta ex=nimia ebrietate vel gula vel aliquo huiuſmodi vel ipē mot⁹ inordinat⁹ ire intantum iraſcentem inflāmaret ꝙ a caritate dei vel ꝓximi caderet·

Capitulum· Tercium·

Dubitatur hic primo quo modo ira ſit capitale vi=cium· Reſpondet thom· ſi·ij vbi pri⁹ Ira dicitur viciū capitale· eo ꝙ mul tā vicia ex eo oriunt᷑· tum ex parte obiecti ꝙ multum habet de ratione appetitus ·inquātum ſcꝫ vindicta appetitur ſub ratōne iuſti et hone=ſti· qđ ſua dignitate alicit· Obiectū em̄ ſeu cauſa prima om̄is ire in no bis eſt appetitus vindicte ſub appa rencia vel exiſtencia vt ſi aliquis no bis intulit iniuſtuꝫ quod iniuria vel ꝑuipendit nos ꝓpter que merito ſit vindicta ſibi infligenda· tuꝫ etiā qꝛ ira ex ſuo impetu mentem habet p̄ci pitare ad inordinata queqꝫ agenda· Ideo glo· ſup illo prouerbio· xxix· Vir iracundus prouocat rixas· Ja=nua inquit viciorꝫ omniū eſt iracun dia qua clauſa virtutibus itrinſecuſ dabitur quies· qua apta ad omne fa cinus armabitur anim⁹· Ira em̄ dici tur ianua viciorꝫ ꝑ accidens q̄deꝫ re mouendo videlicꝫ prohibēs id eſt in pediendo iudicium racōnis ꝑ quod homo trahitur a malis· Directe au tem et ꝑ ſe eſt cauſa aliorꝫ ſpecialiū viciorꝫ que dicunt᷑ filie eius· Et ſe cūdum gregoriū libro xxxj· moraliū 16 Sunt ſex duo i corde ꝛ tria in ore et vnū in facto ·Prima filia eſt indignatō· qua homo illum contra quem iraſcit᷑ reputat indignum vt ſibi quid tale fecerit ·quod videtur eſſe quedam vilipenſio· imo quideꝫ cōtemptus proximi· Secūda eſt ti=mor mentis· vt cum iraſcens replet animū ſuum diuerſis cogitacōnib⁹ amaris quibus apud ſe aliquādo co gitat diuerſas vias ſe vindicandi ꝛ habet multiplex ꝓpoſituꝫ alteri no cendi et huiuſmodi ſūt magna pec=cata qꝛ nō ſolum in actu exteriori peccatū eſt ſed magis in voluntate etiā ſi non implet᷑ ad extra ꝑ opus· Tercō eſt clamor qui eſt inordinata et cōfuſa locutō quo aliquis quo ad modum loquēdi exterius demōſtrat iram ſuam· Quarta eſt blaſphemia cuius ſunt tres ſpēs· vt dictum fuit in·ij· p̄cepto· Quinta eſt cōtumelia cum quis ex ira ꝓrumpit in verba opprobrioſa et in iurioſa que ſūt cō tra proximum Et hoc fit frequēter ex ira quia cum ira ſit appetitus vindi cte· et nulla vindicta ſit irato ire i ta prompta ſicut cōtumelia· ideo in eam prorumpit· eſt em̄ cōtumelia ꝓ pe cuꝫ quis manifeſte et cōtra hono rem alterius dicit ſibi defectuꝫ ſuū ſoli aut corā alijs· Et eſt maior cōtu melia cum quis coram multis dicit alicui defectum ſuum eo ꝙ per hoc magis damnificat in honore aut re=uerencia ſibi ab alijs īpedienda po=teſt tamē etiā dici contumelia· cum ſibi ſoli dicit · inquātum ſcilicꝫ ille qui loquit᷑ cōtra audientis reuerē ciam agit quem videtur vilipende=re ex hoc ꝙ manifeſte verba cōtra eum profert· Et ſumuntur quādoqꝫ pro eodem couiciū· cōtumelia· ꝛ im properium· Exemplum cum quis di=cit· tu es filius meretricis fur mi=ſer vel ſimile vel cuꝫ aliquis alteri

improperat q̄ ī paupertate eius ſibi
plura dederit ſʒm illud eccleſiaſ· xx·
exigua dabit et multa imꝑperabat
C Vbi ſʒm tho·ij·q·ii·lxxij
notandum q̄ quādo intentio ꝓferē
tis contra aliquē cōuicium aut con
tumeliam ad hoc fertur vt ꝑ verba
que profert alterius honorem minu
at tunc eſt peccatum mortale·nō mi
nus homo amat ſuum honorez quā
rē poſſeſſam·Vnde chriſt⁹ illud vo
luit mat·v·qui dixerit fratri ſuo fa
tue re⁹ erit iehēne ignis ·Siquis
vero alteri verbū lenis cōuicij·aut
cōtumelie dixerit non animo debo=
norandi ·ſed ex animi leuitate· aut
eui ira·ſine firmo ꝓpoſito aliquez
dehonorandi· ſed forte vult ipſum
leuiter et modicum contriſtare tūc
pōt eſſe veniale· Si quis vero alte
ri dixerit verbum cōuicij nō animo
dehonorandi · ſed ꝓpter correctio
nem tunc poteſt eſſe ſine peccato ſi
alias ſit bene circumſtancionatū Si
cut em̄ licitum ē aliquē ſibi ſubiect
um verberare·aut in rebus damnifi
care cauſa diſciplie ſic et verbum ei
cōuicioſum cauſe diſcipline dicere·
ſic chriſt⁹ luce xxiiij·vocat duos de=
diſcipulis tardos et ſtultos Et apo·
gallatas ·iij· diſcipulos ſuos vocat
inſenſatos et ſtultos · Dicit tam̄ be
atus aug⁹·in ſermoē domini i mōte
q̄ raro ⁊ ex magna neceſſitate ſunt
huiuſmodi obiurgatōnes exhibend̄
inquibus vt nobis ſed domino ſerui
at² inſtigem⁹·Addit tho· q̄ in vſu
talium verboꝝ magna diſcretio ſer
uāda eſt neceſſario·vt videlicʒ quis
talib⁹ verbis caute ⁊ moderate vta
tur in correctōne et alias qꝛ poſſet
eſſe tam graue cōuicium q̄ ꝑ incau
telam ꝓlatum auferet honorez eius
contra quē profertur et tunc poſſʒ
homo peccare mortaliter·etiā ſi nō
ntenderet dehonoratōꝫ·Sicut etiā
ſi quis alium ex ludo incaute proici=
ens grauiter ledat non caret culpa·
Sexta filia eſt rixa per quam intel=
liguntur omnia nocumenta que ex
ira ꝓximis referūt² exteriori facto
ſiue in corpe ſiue i reb⁹ q̄ multipli
citer fit vt cōſtat ·patʒ igit² quātis
malis iratus placeat ·patet etiā q̄
in ꝯfidendo nō ſufficit dicere actuſ
et verba exterius ꝓlata percepta ·
ſed oportet etiam exteriora grauia
cōfiteri et plangere· D Dubi=
tatur ſecūdo quot ſint ſpecies ire·
Rñ·ſʒm tho·ii·ij·vbi prius·Et hum
bertus tum in expoſicōne regule be
ati auguſti·et phi·iiij·ethi·q̄ tres
Nā ea que dominus math·v·ponit
ſunt gradus ire·vt dictū eſt in alio
capitulo ·Eſt prima ſpēs ire accuta
ſecūda amara·tercia difficilis ·Da
maſ·libro·ii·vocat eas felleam ma=
neam et furiorem·Secūdū primam
quidem accuti ſunt qđ ꝑtinet ad ori
ginem vt qui nimis cito iraſcūt² ex=
cauſa qualibet leui·Tales ſi cito ira
ſcuntur et cito veniā petunt ſunt ſi
cut aqua que cito caleſcit et ſtatim
frigeſcit quod eſt minus malum ·hi
non ſunt meliores ꝓpter ire frequē
ciā cum omnis hō debeat eſſe tard⁹
ad iram·iac·i·ſed ꝓpter celerē ſatiſ
factionez·cito ei culpam ſuaʒ recog
noſcunt·Item ſicut ſignuʒ eſt bone
complexiōis ſe cito purgari a ſuper
ueniente infirmitate· ita eſt ſignuʒ
bone cōſciencie·ſe ſtatim venie peti
cōe mundare·Item delicta ſunt tan
to grauiora·quanto diucius tenent
animam ergo a contrario·tanto le=
uiora quāto cicius ea dimittūt ·Eſt

ergo prima ſpecies leuius peccatuȝ tum q͛ ea moti culpam ſuam cicius cognoſcunt tum quia cito ſe purgãt ab illa iniuria ·tum etiã q͛ iniuria in alteꝝ cõmiſſam non plongant E De ſecũda ſpecie ſunt amari quoꝝ ira multo tẽpore durat et manet · In quibus triſticia difficulter abſorbetur niſi diuturnitate temporis que prumpit ad exteriora ſigna iracundie Tales tardius iraſcuntur et adueniam petendaȝ tardius inclinãt᷑ ·ſimiles ferro qd̕ tarde ignoſcit et difficulter ĩfrigidat᷑ qd̕ pei⁹ eſt taleſ tripliciter peccant Primo quo ad primũ ·quia poſt offenſam caritatem fraternã quã turbauerũt differunt repare· Secũdo in ſe ſatiſfactioneȝ ſaluti ſue neceſſariaȝ protrahunt facere· Terciũ in deũ q͛ iram dei contra ſe exortaȝ occaſione offẽſe cõmiſſe in ſeruũ ſuum cõtemnũt placere·tales triplici laborãt vicio Quo ad primũ accidie·q͛ tardi ad bonũ·Quo ad ſecũdũ ire que nõduȝ in eis ſedata eſt· Exquo ad tercium ſupbie · quia ex ſupbia procedit ꝙ ledenſ ſatiſfacere dedignat᷑ hoc triplici funiculo collo eius appẽſo in baratruȝ mergit᷑ amarus·Quo contra ſpal · Diſrumpam⁹ vincula eoꝝ et proiciam⁹ a nobis iugum ipſoꝝ De tercia ſpecie ſunt difficiles qui ita obſtinati ſunt ꝙ non dimittunt deſiderium vindicte niſi puniãt·tales nũꝙ volũt petere veniã ſimiles lapidi albeſtor·de quo dicit aug ·in de·ci·dei ꝙ ſemel accenſus nũꝙ extiguit᷑ hos tres gradus aug ·ponit in regula dicẽs·Melior autẽ eſt qui quãuis ira ſepe temptet᷑ tamẽ veniam feſtinat vt ei dimittat cui ſe agnoſcit feciſſe iniuriam quaȝ qui tardius iraſcitur et ad veniam petẽdã tardius inclinatur·Qui autem nunquaȝ vult petere veniam ſine cauſa eſt in monaſterio etiaȝ ſi inde nõ piciatur· f Quãdo auteȝ ille treſ ſpecies ſunt peccata mortalia·Rñ· quidam doctor i eo caſu vbi accuti qui nimis ſunt mali peccãt mortaliter non eſt dubium amaros et difficiles peccare mortaliter·et tanto g̃uiora reatu· quanto peiora ſunt in moribus ſiue motus ire ipſoꝝ ſit ex iniuſta vĩdicta dſiderata vel illata vel ex inordinato modo iraſcendi·⁊ hoc p aug in regula quia ira accutorum in grauibus creſcit in odiuȝ et intantũ reatus eius aggrauatur ꝙ facit trabem de feſtuca·et facit aĩaȝ homicidam qui eñ odit fratrẽ ſuuȝ homicida ẽ·i·ioh·iij·In difficilib⁹ ergo quoꝝ ira non ceſſat donec iniuſte puniãt pat3 qd̕ ira ſemper ẽ peccatum mortale niſi vindicta illata eſſ3 minima iniuria ſicut ſic quis modicũ dñiue vel guttã aque ſup aliq3 proiceret vel pueꝝ aliquẽ indebite p capillos traheret·in amaris autẽ q͛ ira conuertit᷑ in odiũ ſ3m reatuȝ ſuum trahit in ſpecieȝ peccati mortalis ·In accutis tamen appetitus vindicte indebite poſſet indeliberatus eſſe et p̄uenire iudiciũ ratõnis· qd̕ in aliis nunquã vel rariſſime cõtingere poſſet· G Dubitat᷑ tercio·qñ ira ſit licita et meritoria·Reſponde· ſ3m tho·vbi pri⁹ ſ3m beatũ gre·in mo· duplex eſt ira·vna vocatur ira p vicium·de qua pri⁹ dictũ eſt alia per zelum cum quis ex amore dei primi·aut iuſticie iraſcit᷑ peccato proprio aut proximi·et appetit vindictam iuſtam ſc3 in eum qui peccauit et tantam quãtaȝ demeruit et

ſꝫm ordinē iuſticie ad honorez dei ⁊
modo debito et tali ira non ſolū li=
citum eſt·imo expediens et debituꝫ
aliquādo vti·vt per criſ·ſup math·
dicentem·Qui ſine cauſa iraſcitᷣ re
us erit·Qui vero cū cauſa non erit
reus·Nam ſi ira nou fuerit·nec do=
ctrina ꝓficit·nec iudicia ſtant · nec
crimina compeſcuntᷣ· Ita qui cum
cauſa non iraſcitur peccat·Paciēcia
em̄ irratōnabilis vicia ſemiāt et ne=
gligentiam nutrit et nō ſolū malos
ſed et bonos inuitat ad malum·Itē
gre·v·mora·ſi nulla ira ex virtute
ſurgeret diuine anie aduerſionis
impetum ꝑ gladium phinees nō pla
caſſet·hanc iram helij nō habuit in
ſe et in ſuis grauiter punitus fuit ꝺ
hoc addit ſpal·Iraſcimini et nolite
peccare·quod quidam male ſoluꝫ in
telligūt ſibiipſis iraſci licitū fore ſꝫ
ſi ꝓximos vt nos amare precipimur
reſtat vt ſic plurimoꝝ errantibus ſi
cut noſtris vicijs iraſcamur·hec ſen
tencialiter gre·idem dicit ariſt·iij·
et·iiij·ethi·ſic exoꝛi·eū loqueretur
moiſes pharaoni et ille noluit audi
re·Exiuit a pharaone iratus nimis
Sic etiam exo·xvij· cum ꝓhiberet
Moiſes ne vſqꝫ mane ſeruarent mā
na iſrahelite Illis ī mane ſeruātibꝰ
et mane ſcaturiente vermibus·ira=
tus ē moiſes contra eos·Sic vidēs
vitulū ⁊ choros iratꝰ ꝓiecit ꝺ ma·
nibus tabulas decalogi·Exodi·xxxij
Simile de eodem·Moiſi legitur le
ui·x·Et numer·xvj·Sic chꝛiſtꝰ ma·
iij·Cum circumſpexiſſet dominꝰ cū
ira iudeos qui obſeruabant eū con
triſtatus eſt ſuper cecitate coꝛdis
eoꝝ ℞ Dubitatᷣ quarto qn̄ lici
tum ſit vti ira·Rn·ſꝫm gre·v·moꝛa
lium ꝙ duplex eſt ira vna racōne
ꝑueniens vt patuit in ſecundo pꝛin=
cipali vſqꝫ ad quartum gradum in=
cluſiue· Alia eſt ratōnem ſupple, re
ctam ſubſequens· Sūt ergo tres re
gule·Pꝛima homo nō debet vti ira
ratōnez ꝑueniente·ſed quā ſtatim ꝑ
cipit eam · debet ei reſiſtere totali=
ter excludendo nec aliquā penā īfe=
rat quouſqꝫ aīmꝰ totaliter quieſcat
Racio ē qꝛ ira rationē ꝑueniēs tra
hit ratōm a ſua rectitudine · Vnde
habet racionez mali· Ira em̄ delibe
racōnē racōnis ꝑueniens cecat raci
onez vt iudicet iniuriam illataꝫ que
non eſt iniuria·vel maioꝛem quā ſit
et ſic in alia vicia ira p̄cipitat·Se=
cunda regula ira racionez ſequēte ē
aliquādo vtendum· Exempli gracia
qn̄ homo ꝑfecte cognoſcit peccatuꝫ
alterius ſꝫm omēs circumſtancias
et quiete et integre deliberauit de=
ſalubꝛi pena ⁊ vindicta ꝓ illo pecca
to infligenda·attamen ad huc ſe ꝑ=
cipit homo timentē aut negligentez
i exequēdo dictatā penā tūc aſſume
re pōt irā tantā quātaꝫ pōt regere
ratiōe idō vt exequatᷣ meliꝰ p̄dictā
penā ⁊hec aliqn̄ locū habēt ī iudice
reſpectu reipublice·In magiſtro re
ſpectu ſcolaris·In dn̄o reſpectu ſer
ui ·In p̄lato reſpectu ſubditi·Et in
viro reſpectu vxoꝛis·Ratō dicti eſt
vt dicit tho·vbi ſupꝛa quia paſſio
ira ſicut et omēs alij motus appeti
tus ſenſitiui ad hoc dati ſunt·vt hō
promptus exequatur illud qꝺ ratō
dictat alioqui fruſtra eſſet in homi=
ne appetitus ſenſitiuꝰ·Extra pꝛedi=
ctos autem caſus nūquā vtendum ē
ira quia nichil pꝛodeſt ira alias ob=
eſt plurimum in multa mala p̄cipitā
do faciliter Tercia regula eſt quam
uis ira pꝛedicto modo aſſumi poſſit

cum deliberatōe pro inſtrumēto vir tutis ⁊ eius adiutorio illud tñ non expedit omnib⁹ homib⁹ indifferen ter. non quidez imꝑfectis ſemꝑ. ſed ꝑfectis. Ratō eſt quia nō oīes ꝑp ter difficultatem boni vſus ire ſci- rent eam regere racione et odiū et alia vicia nata eſſet ira generare. non autem ſic in hominibus virtute perfectis. Simile eſt in medicinali- bus. Nam aliqua medicinalia licita ſunt ꝑito medico adhibent᷑ imperi- to. Omnia ꝑdicta probantur autoritate exemplis ratōne. Aucto ritate beati gre. v. morali. dicentis Cum anim⁹ per zelum mouet᷑ curā dum ſumo ꝑe eſt. ne hec eadez ira q̄ pro inſtrumēto virtutis aſſumitur menti dominet᷑. nec quaſi dña ꝑeat ſed quaſi ancilla ad obſequium pre- parata a racionis tergo nūquā rece dat. Tunc ergo robuſtius contra vi cia erigitur. Cum ſubdita ratōne fa mulatur. nam quantūlibet ira ex ſce lo rectitudis ſurgat. ſi in moderata mētē vicerit rōi ꝑti⁹ ſʒuire ꝯtēnit tanto ſe imputentiue dilatat. quan to impaciencie vicium virtutem pu tat. Exemplis philo. illa patent. naʒ vt dicit valerius lib. xi. achita ma- giſter pitagore et platonis villico ſuo iratus. Sumpſiſſem inquit a te ſupplicium niſi iratus eſſem. maluit eū impunitum relinquere quaʒ ꝑp ter iram grauius iuſto punire. Sic Socrates vt dicit Seneca li. x. de ira. Cum eum ſeruus offēdiſſet quē habebat diſculum ei dixit. Cederem te niſi iratus eſſem. Correptōneʒ eū ſerui in tempus diſtulit ſani⁹ nec fu it auſus ſe ire cōmittere. Erat autē in eo ire ſignuʒ. vocem ſubmittere et loqui partibus. q̄ꝛ apparebat ſibi

tunc obſtare ita diogenes vt Sene- ca li. iii. de ira. Cum de ira diſſere- ret adoleſcentulus ꝓteruus in eum cōſpuit. Interrogatus vero an iraſ ceret᷑ contra illum. ait nō iraſcor ſʒ dubio an iraſci oporteat. Sed de platone dicitur. vt dicit valeri⁹ li bro. i. Cum aduerſus ſerui dilecti. vehemencius exarſiſſet ponere illū ſtatim tuuicam et prebere ſcapulas verberibus iuſſit ſua mauu ipſum ceſurus poſtmodū intelligens ſe ira ſci iam in alto manu ſuſpenſa. q̄ſit⁹ eſt a ſponſippo amico ſuo ꝙ ageret Exigo inquit penas ab homie iracū do oblituſqꝫ iam ſerui. q̄ꝛ alium quē pocius caſtigaret inuenerat abſtulit ſibi in ſeruum poteſtatē. Tu inquit ſponſippe iſtum verbera nolo vt ſit ille meus poteſtate id eſt in mea qui in ſua non eſt. Rōe etiam in genera li ꝑfata patent ſʒm tho. i. ii. q. xlvj. Quia quāuis homo ſit animal man- ſuetum conſideratis in generali raci one recta. et tpatiſſima humana cō plexione tñ cōſiderata colera homīs magis defacili inflāmant᷑ multi ad iram quam ad concupiſcenciam vel aliam paſſionem. et etiam q̄ꝛ ira eſt paſſio vehementiſſima.

Capitulum iiij. v. ꝑcepti

Septima filia ire pōt po- ni maledictio que ſepe ex ira orit᷑. De quo vicio tractat vt ſequitur tho. ii. ij. q. lxxvij. Eſt eū ſʒm cū ma ledicere in imꝑcando imꝑando aut optando ꝓnūciare contra aliū ma- lum et ſub racione mali. et non ad- emēdaciōꝫ alterius ſʒ ſoluʒ in malū eius optare aūt ⁊ imperio mouere

ad malū alteri⁹ ſub ratōne mali ſʒm
ſe repugnat caritati·Quia debem⁹
diligere proximū volendo bonū ipſi
us Et ideo ſʒm genus ſuum eſt pec=
catum mortale·Vnde i·cori·vi·neqʒ
maledicti neqʒ raptores regnuʒ dei
poſſidebunt·Et eſt hmōi maledictō
tanto grauius peccatum quāto ma=
le dicit quis perſone quaʒ magis a
mare et reuereri deberet· Vnde le=
vi·xx·qui maledixerit patri aut ma
tri morte moriatᷣ·Subdit tho·Cō=
tingit tam̄ verbum maledictōnis ꝑ
latum paccatum eſſe veniale·ꝑpter
paruitatem mali quod quis alteri
male dicendo imꝑcatur vel etiā ꝑp=
ter effectū ei⁹ qui ꝓfert verba ma=
ledictionis cū ſcʒ e xleui motu vel ex
ludo vel ſurreptōe aliqua talia ver
ba ꝓfert·peccata em̄ verboꝝ maxi=
me ex affectu penſātᷣ ¶ Dictū
ē autē notāter in deſcriptōe male di
ctionis ſub ratōne mali·et ſoluʒ ma
lū eius cui maledicitᷣ·qꝛ ſi quis im
ꝑcetur impet aut optat malum ali
cui ſub ratōne boni·ſic eſt licituʒ nec
ꝓprie maledictō eſt eo quod intētio
principalis non fertᷣ in malis illius
ſʒm bonuʒ contingit em̄ optare ma=
lum alicui ſub ratōne duplicis boni
quandoqʒ ſub ratōne iuſti· et ſic iu=
dex iuſte maledicit illuʒ cui precipit
iuſtam penam inferri·Sic etiaʒ ma=
ledicit anathematizando·quandoqʒ
ſub ratōe vtilis optatᷣ maluʒ·vt qn̄
quis optat aliquē peccatorē pati e=
gritudineʒ vel ſimile vt melior effi
ciatur·vel a ꝑſecutōne bonoꝝ deſi
ſtat et quāuis maledicere bene poſ=
ſit ſʒm ꝑdicta·tam̄ creaturis irratio
nalib⁹ homines regulariter non de
bēt maledicere·tum quia illud ꝯmu
niter fit ex irracionabili quadam

ira· tum quia ſolet in diſcrete fieri
in malum hominū quoꝝ ſunt· tamē
vt tho·ibidem dicit· Maledicere re
bus irracionalibus inquantuʒ crea=
ture ſunt dei eſt peccatuʒ blaſfemie·
Maledicere autē eis ſʒm ſe cōſidera
tis eſt occioſum et vanuʒ et ꝑ cōſe=
quēs illicituʒ imo maledicere eſt a
deo illicitum·etiā diabulo fieri non
debeat vnde ꝓuerb·xxij· dum male
dicit impius diabulum maledicit ip
ſe animā ſuam id eſt maledictō cul=
pe et pene ſe ſubicit· qꝛ cuʒ diabol⁹
ſit natura bonus·peccatuʒ eſt ſalteʒ
vt ſit ei malum optare· vnde beat⁹
iudas in canonica ſua dicit ·Cuʒ mi=
chael archangel⁹ cuʒ diabulo diſpu
tans altricaretur de moiſi corpe nō
eſt auſus inferre iudiciuʒ blaſfemie
ſed dixit impet tibi dn̄s vbi glo·Di
ligenter intuenduʒ eſt ꝙ ſi michael
archangel⁹ diabulo ſibi aduerſanti
blaſfemiaʒ dicere noluit ſed mode=
ſto ſermone euʒ coercuit·quāto ma
gis homibus omnis plaſfemia eſt ca
uenda quāuis em̄ in voluntate ma=
lus ſit demon tamen natura bonus
eſt· ¶ Ad cauendū aūt vicium
maledictionis monere debent exem
pla ſacre ſcripture et bonorum chri
ſtianoꝝ· Naʒ chriſtus cū maledice=
retur ſup ·in cruce non maledicebat
i·pe·ij·Paulus eciā dicit·i·cor iiij·
Maledicimur et benedicimus ·et i·
pe·iij·non reddentes malum ꝑ ma=
lo·nec malectum ꝑ malecto·Exem=
pla etiā xꝑianoꝝ bonoꝝ ad ideʒ ſūt
que oſtendunt ꝙ interdū maledicen=
tes ſiue inuiti ſint ſiue volentes in
malum eoꝝ exaudiuntᷣ vnde gre·iij
dialogo·refert ꝙ cuʒ ſimplex et ſan
ctiſſim⁹ florenci⁹ ꝓ paſtore haberet
vrſuʒ ouiculas paſcentem diſcipuli

quatuor cuiuſdaʒ ſancti patris qui dicebat eutꝯcius· vrſum in campo occulte occiderūt·de quo cū florencius valde triſtaret euticius flentem fratrē velit cōſolari ·Cui florencius ſpero in omnipotentē deuʒ ꝙ in hac vita ante oculos hoim vindictam accipient qui noxiū vrſuʒ occiderūt· ſtatim aūt quatuor rei diſcipuli elephantino morbo pcuſſi membris putreſcentibus interierunt·Vnde omni tpe florencius flebat ſe homicidam pclamans·Iteʒ ibidem refert grego·ꝙ cum famulus cuiuſdam ſtephani pſbiteri negligenter ei ſeruirꝫ clamauit pſbiter veni diabole diſcalcia me famulo ſic loquens ſtatim autē demon affuit et corrigie ſumme caligaꝝ ſe ſoluerūt in ſignū demoniace ſeruitutis·Exquo patet di·gre· diabolū eſſe promptiſſimū in maledictionibus ad puniendū·Simile in iiij ·refert de romano filiū quinquennem nutriēte·qui mox blaſphemare cōſueuerat cum ei aliquid reſiſteret· vnde in patris ſinu peſtilentia laborans ſimile ad apparentiā demonis faciens necatus eſt· ſic ceſarius in dialo·ſuc·di·v·refert ꝙ vir quidā motus ira cōtra vxorem ei ait·vade diabole mox aūt illa p auriculam demonē intrare ſenciens furiebat eum quidā ſanctꝰ abbas ſup caput eius legeret euangeliū ſup· egros manus imponēt ·illa terribiliſſime clamabat·et cū demoni imparet vt exierit·ille reſpondit nōdum vult altiſſimus poſtea tn̄ modū quō demon intrauerat ipa patefecit·Iteʒ quidam iratus dixit filio ſuo·vade diabole quē mox demon rapuit nec vnquā cōparuit·Item puella quinquennis cū lac cōmederet pater ei iratus ait diabolū cōmedas in ventrem tuū·mox aūt vexata eſt puella vſqʒ ad maturā etatem ·In qua cū limina apoſtoloꝝ petri et pauli viſitaret liberata eſt·Sed antea demon in ea ait me egreſſo hec nūquā poſt hāc vitam ſenciet aliud purgatoriū·hec ceſarius·Sic xxj·de ci·ui·dei refert auʒ·de vidua nobili aut diuite habente ſeptē filios et tres famellas eis maledicente·Oēs aūt ſtatim tremore omniū mēbroꝝ terribiliter ſunt pcuſſi et ciuiū ſuoꝝ oculos ferentes in orbem diſperſi ſunt omnibꝰ ſpectaculū facti miſerū·Et ſi nūquā maledicētis optatio impleret·tn̄ ſemp ille qui maledicit ſeipꝫ primo maledicit vt verificet illud Geñ xxvij·quo iſaac de iacob ait· qui tibi maledixerit ſit ille maledictus D Tercio principaliter videndū eſt de remedijs ire·Sunt autem quedā remedia ꝯtra irā ppriam quedā ꝯtra alienā Remedia ire pprie ſunt nouē·Primū eſt radiceʒ ire euellere·q̄ eſt amor ſui inordinatꝰ et eſuoꝝ Qui eīm ardēter diligit inordinate ſe amicos filios tpalia ⁊ honores·ſtati credit ſibi iniuriā illatā eſſe·vel ſe puipēdi vt di·ariſt· ij·rhetho·vn̄ eccle·xxviij·ſꝫm ligna ſilue! ſic ignis!exardeſcit·et ſꝫm virtutē hominis ſic iracūdia illius erit et ſꝫm ſubſtanciā ſuā exaltabit iraʒ ſuā·Secūdum eſt ſilenciū·Nā natura ire eſt vt plata magis ferueat· vn̄ Puer·xxvj·Qui imponit ſtulto ſilenciū iras mittigat·vn̄ ſanctꝰ pater iſaac requiſitus· Cur demones eum tm̄ timerent· Rn̄dit exquo factus ſum monachꝰ ſtatui apud me vt iracundia extra guttur meum

non proceret et pſ. Poſui ori meo
cuſtodia cū cōſiſteret peccator ad-
uerſum me. ¶ Terciū remediuz
eſt exempla pacientiū inſpicere pri
cipaliſſime xp̄i paſſiōez. de quo gre.
dicit. Si paſſio dn̄i ad memoriā re-
uocetur. nihil adeo durꝝ eſt qd̓ non
equo animo tolleret͛. in cuius figu-
ra Numeri. xxi. filij iſrael leſi a ſer-
pentibus ignitis inſpecto ſerpente
eneo. id ē xp̄o crucifixo ſanati ſunt.
ad idem valēt exempla iob. Exēplū
etiā illius mulieris nobilis. de qua
refert caſſianus in colla. patrꝝ. que
petiuit viduā iracūdiſſimā in qua
pacientiā diſceret. Talibus em̄ exē-
plis velut optimo clipeo aīa muniri
pōt. Quartū eſt cogitare quō deum
ſepe ꝓprijs malis ↄtempſimus vel
ꝑuipendimus. et ꝙ indigemꝰ etiaz
in ꝓprijs defectibꝰ a ꝓximis ſup-
portari vn̄ grego. v. mora. Eſt aliꝰ
ſeruāde māſuetudinis modꝰ vt cuz
alienos exceſſus cōſpicimꝰ. noſtra
quibus exceſſimꝰ delicta cogitemꝰ
Conſiderata quippe infirmitas ꝓ
pria pc̄tā nobis excuſat aliena. pa-
cienter nāqz iniuriā illatā tollerat
qui pie meminit ꝙ fortaſſe adhuc
habeat in quo debeat ip̄e tollerari.
Ideo tam faciliter quidā iraſcunt͛
qꝛ ꝓprios defectꝰ quibꝰ a deo vel
ꝓximo ſupportant͛ nō agnoſcunt.
vn̄ ꝓuer. xix. homo indigens miſe-
ricors eſt. Seneca regū aīos induī-
mus illi obliti ſue infirmitatis alie
ne deſeruiūt quaſi iniuriā acceperit
¶ Quintū remediū eſt cōſolacō
diuīe ordinaciōis. Nullū em̄ maluz
nobis pōt inferri niſi diuina ordina
ciōe qd̓ maximū debet eſſe fidelibꝰ
Deꝰ em̄ eſt vel vt medicꝰ fideliſſi-
mus qui aquā tribulaciōis cuiqz ꝓ
pinat ſꝫm ſue infirmitatis exigēciā
pſ. Statuit aquas quaſi in vtre. ſcꝫ
de celo eā diſpenſans filijs. vnde j.
corꝝ. x. fidelis deꝰ qui nō pacietur
vos temptari ſupra id qd̓ poteſtis
ſed faciet etiā cū temptaciōe ꝓuen-
tum vt poſſitis ſuſtinere hāc rōem
aſſignat xp̄s petro. Jo. xviij. Calicē
quē dedit mihi pater nō vis vt bi-
bam illum. Sine quo nec filij zebe-
dei poſſunt ſedere ad dexterā ⁊ ſini
ſtram in regno. poteſtis inquit xp̄s
bibere calicem quē ego bibiturꝰ ſuz
Math. xx. deus eſt velut pater pijſ
ſimus qui filiū quē diligit caſtigat
apo. iij. ego quos amo arguo et ca-
ſtigo ne videlicet ſꝫm apoſtolū ſimꝰ
adulterini filij. ſi inquit extra diſci-
plinā eſtis cuiꝰ ꝑticipes facti ſunt
omnes ergo adulteri et nō filij eſtiſ
Hebre. xij. deus etiā ē velut mater
miſericordiſſima que licet caſtiget
filiolū tn̄ nō ſupra modū. nā iſa. xlix
Nūquid obliuiſci pōt mater infantē
ſuum vt n̄ miſeretur filio vteri ſui
et ſi illa oblita fuerit. ego tn̄ nō ob
liuiſcar tui. Sextū eſt cōſideracio
vtilitatis ipiꝰ tribulaciōis. nā vex-
atores noſtri ſunt ſicut apes que li
cet pungāt tn̄ diligunt͛. qꝛ mellifi-
cant. Sic inimici licet rodant tamē
penam pro peccatis minuunt pru-
dentes faciūt decorant pacientiam
augent hic meritum. et i celo p̄miū
pſ. Circūderūt me ſcꝫ inimici dixit
xp̄s ſicut apes et exarſerūt ſicut ig-
nis in ſpinis. Septimū eſt cōſidera
tio noſtre impotētie. Sunt em̄ qui
dam qui verecūdant͛ ſi nō tribulā-
tes eos verbo vel facto ledunt. Sꝫ
ſciat homo etiam minimis oporte-
re parcere. vnde aug. homo tibi cō
uicium dicit. et tumes et iratus es

pulicibus reſiſte ſi potes et dormi-
as. Octauum eſt pcere et misereri
inſano. Nam iratus aliquem impu-
gnans. rōe in pte vel in toto nō vti
tur et ſic cecus eſt ſtultus et quod-
ammodo inſanus quibus naturali-
ter clementes ſumus. vnde puerbi.
xiiij. qui impaciens eſt exaltat ſtul-
ticiam ſuam. Nonum eſt pūia conſi-
deracio omnium malorum que ſibi
poſſent inferri. vñ Grego. v. mora.
mens ſollicita antequā qđlibet age
re incipiat omnes ſibi quas pati pu
tat cōtumelias proponat quatenuſ
ſui redemptoris probra cogitans cō
tra aduerſa ſe preparet. Que nimi-
rum venientia tāto fortior excipit
quanto ſe caucius ex pſcientia ar-
mauit. qui vero improuidus ab ad
uerſitate dephenditur quaſi ab ho
ſte dormiēs inuenitur. hec remedia
ſunt ire proprie. Sed principaliter
inuocandum eſt in omnibꝰ auxiliū
diuie gratie ſine quo nihil poſſimꝰ
G Remedia aūt cōtra aliā irā
ſunt tria. Primū eſt mollis respon-
ſio hoc eſt mirabile naturale vnum
vbi molle frangit durum. vñ puer.
xv. Reſponſio mollis frangit iram.
Exemplū in vitas patrum vbi diſci
pulus macharij eum pcedēs ait ad
ſacerdotem idolorꝫ ligna portantē
Quo vadis demon. qui iratus vul-
nerauit grauiter diſcipulum. Cum
autē macharius ſupueniens ſacer-
doti diceret. Salueris laborator hꝰ
verbo lenitus p macharium cōuer-
ſus eſt in monachum. vnde cauſa
vulneracionis reddita. vulneratum
ambo in monaſteriū portauerūt hō
em̄ iratus eſt velut olla buliēs. cui
aqua frigida ſupfūdēda eſt. vñ pro
uerbio. xv. Os fatuorꝫ ebulit ſtulti

ciam. Secundū remedium eſt ſilen-
cium. verba em̄ ſunt velut ligna. ſi
ſaltem ſint verba irato diſplicibilia
ſed ad extinguendum ignem oportꝫ
materiā lignorꝫ minuere. vñ eccle.
ix. nō litiges cum homine litigioſo
et non ſtrues in ignem illius ligna.
Securius ergo eſſet interdū ab ira
to recedere qui nollet cōburi ſicut
et ab igne. Ro. xij. non vos defendē
tes cariſſimi. ſed date locū ire. Ter
cium remedium eſt beneficiū. bene-
ficia em̄ irato impenſa ſunt velut
carbones igniti valentes pro cari-
tate proximi. ideo puer. xxv Si eſu
rierit inimicus tuus ciba illum. ſi ſi
cierit da illi aquam bibere. Prunas
em̄ congregabis ſup caput eius et
dominus reddet tibi.

Capitulum Quintum

De inuidia que vt pluri-
mum eſt cauſa homicidij
de qua Job. v. Paruulū
occidit iuidia. Tria ſunt
principaliter videnda. Primo quid
ſit. Secūdo quante noceat. Tercio
de remedijs. A Quantum ad
primū Inuidia dicit beatꝰ Augꝰ.
Eſt odium felicitatis aliene. Dam.
li. ij. dicit. ꝙ eſt triſtitia de alienis
bonis. Et dr inuidia qꝛ nō pōt vide
re bona aliorꝫ. vnde Ambro. li. de
offi. Inuidus bono torquetᷣ alieno
nullus aūt pōt videre equanimiter
illud de quo torquetᷣ. Pro cuiꝰ in-
tellectu notandum ſꝫm tho. ij. ij. q.
xxxvj. ꝙ iuidia ē triſtitia de alieno
bono iqꝫtū quis aliū excedit i bono
apparēti pcipue de quo eſt gloria
vel i quo hoies appetūt hōrari ⁊ i
opioe eē iqꝫtū alieū bonū diminuere

videtur propriam excellentiam· vnde Grego·xxxj·moralium· B Inuidia ex inani gloria vel ſupbia naſcitur·qd ſic patet·Nam cum ſupbus inaniter glorioſus appetit ſuper alios excellere et magnus apparere·te cognoſcit in alio aliquod bonum·tūc timet φ in hoc ipſum alter excellat vel ſibi equetur· et tunc triſtatur inquātum hoc minuit gloriam ſuā et excellentiam quaʒ haberet in opinione hominum· Ex hoc eñ φ alius in aliquo bono ſibi equatur·aut eum excedit ipē min⁹ glorioſus eſtimat² qꝛ tunc nō ſuper alios ipē excellens putat²·exemplū tu ſcis artificium in ciuitate venit pegrinus qui equaliter tibi vel melius te opatur de quo ipē laudatur ſed tu times eum tibi equari·aut te excellere·et doles de fama eius vel bono·qꝛ fama tua minor erit· hec triſtitia de alieno bono eſt inuidia vera·et videt² principalius eſſe triſticia de gloria alterius inquantuʒ minuit gloriam tuam quā appetis ſic ſimiliter eſt inter diuites· nobiles·pdicatores·magiſtros ·et ſimiles quo ad pulcritudinem· fortitudinem·ſcientiam·vocem·deuocionē et de quocūqʒ vero vel eſtimato bono de quo quis gloriam querit C Secūdo notandū ſ꜄m Tho· vbi prius·φ cum inuidia ſit triſtitia de alieno bono·Quadruplex eſt triſticia que de alienis bonis in alio cognitis poteſt oriri ſolum·quarta eſt inuidia·Primo eñ quis triſtat² de bono alterius inquantū ex eo timetur nocumentum vel ſibi vel alijs bonis·et talis triſtitia nō eſt inuidia·ſed magis timoris effectus· et poteſt eſſe ſine peccato ⁊ laudabiliſ vnde puer·xxix·In multitudine iuſtoꝝ letabitur vulgus· cum impij ſumpſerint principatum gemet populus·Et grego·xxj·mora·Euenire plerumqʒ ſolet vt nō amiſſa caritate et inimici nos ruina letificet et rurſus eius gloria ſine inuidie culpa cōtriſtet·cum et ruente eo quoſdam bene erigi credimus et proficiente illo·ꝑleroſqʒ iniuſte opprimi formidamus·Secūdo mō pōt quis cōtriſtari de bono alterius non ex eo φ ipē habet bonum ſed ex eo φ nobis deeſt bonum illud qd habet ipē·et hoc proprie eſt ʒelus vt dicit philoſophus ij·rhetho· Et ſi ʒelus iſte ſit circa bona honeſta laudabiliſ eſt·Vnde·j·Corinth· xiiij · Emulamini ſpiritualia·Et hieroni· in epiſtola ad aletham·de inſtructione filie dicit habeat ſocias cum quibus addiſcat·quibus inuideat·et quaꝝ laudibus mordeatur·vbi ſumitur inuidia pro ʒelo quo quis debet incitari ad proficiendum cum melioribus· Si aūt ſit de bonis tpalibus poteſt eſſe cum peccato et ſine peccato· D Tercio modo aliquis triſtatur de bono alterius inquantum ille accipit bonum eſt eo indignus que quidem triſtitia nō poteſt oriri ex bonis honeſtis ex quibus aliquis iuſtus efficitur ſicut ꝑhilo· dicit ij·rhetho·ſed de diuicijs et de talibus que poſſunt prouenire dignis et indignis·et huiuſmodi triſticia ſ꜄m eum vocatur nemeſis·et ptinet ad bonos mores· Sed hoc ideo dicit qꝛ cōſiderabat ipſa bona temporalia ſ꜄m ſe ꝑut poſſunt magna videri non reſpicientibus ad eterna · Sed ſ꜄m doctrinam fidei bona temꝑalia que proueniunt indi-

gnis ex iuſta dei ordinacione diſpo nunt ad eorum correctionem vel ad eorū damnaciōem et huiuſmodi bona quaſi nihil ſunt in compaciōe ad bona futura que ſeruant bonis. et ideo huiuſmodi triſtitia phibetur in ſacra ſcriptura ſm illud pſal. Noli emulari in malignantibus neqz zelaueris faciētes iniquitatē. Et alibi pene effuſi ſunt greſſus mei quia zelaui ſup iniquos pacem peccatorum vidēs. Quarto modo aliquis triſtatur de bono alicuius inquantuz alter excedit ipm in bonis et hoc proprie eſt inuidia. et hoc eſt ſemp prauum. vt dicit Ariſtoti. ij. ethicorum. Quia dolet de eo de quo eſt gaudēdum. ſcz de bono proximi ſm caritatem cui etiam directe contrariatur vt dicet. E. Quomodo autē fiat inuidia veniale peccatuz vel mortale Notādū tercio qꝫ tres ibi ſunt gradus. Primus vbi materia origo et cā inuidie eſt cognitio boni alieni excellentis in homine vane glorioſo. talis em̄ feliciter timet de diminuciōe ſue glorie. et triſtatur faciliter de bono proximi. vnde ſm Grego. xxxj mora Inuidia ex inani gloria naſcitur et ex eadem radice etiam ſm phi. ij. rheto. multe ſunt cauſe inuidia. Primo ſimilitudo aliquorū ſm genus cognicionem. ſtaturam habitum. aut opinionē. Racio eſt qꝛ ad iſtos tm̄ eſt inuidia quibus homo ſe vult equare ſeu pferre. hoc aūt nō eſt niſi reſpectu non multum diſtanciū. Nullus em̄ niſi inſanus ſtudet ſe equare vel pferre i gloria his qui multo maiores ſunt. puta plebeus regi vel ecōuerſo. idō his quibus multum diſtat loco vel tempe. vel ſtatu homo non inuidet ſed quibus eſt propinquus. Nam cū propinqui videant in gloria excedere eos nitimur excellere. et ex eorum gloria qua cōtra noſtram volūtatem pollent triſtari incipimus. ⁊ ſic inuidere F Secūdo faciliter inuident puſillanimes. qꝛ omnia reputant magna et glorioſa qui non habent. Tercio ſenes faciliter inuident iunioribus quos putant poſſidere que ipi nō habuerūt vel nō habent. Capitur tñ inuidia ſicut cetere paſſiones qñqz ſicut dicit Aureolus ſup ij. di. xxj. q. ij. quaſi pro quadam naturali inclinaciōe ad paſſionem inuidie. Sunt em̄ vt inquit in appetitu ſenſitiuo appetibilitates quedam facientes in corpe reales tranſmutaciōes cōſequentes cōplexiones corporum naturales. vnde qui ſunt complexionis frigide et humide ſunt naturaliter magis inclinati ad inuidiam. vt patet de multis pueris mulieribus et quibuſdam hominibus flegmaticis. Et ratio ē qꝛ tales qualitates paſſiue ſunt. ideo eſt in corpe aptitudo ad caſum et ď pſſionez propter qđ in appetitu ſenſitiuo oritur proporcionalis quedā aptitudo ad depſſionem et ad caſuz vt faciliter deprimatur et cadat ad appreſſionem boni alterius. Vnde ſic eſt qꝫ omnia alia quedam reputant ſupiora reſpectu ſui. idō timēt cōfundi naturaliter ⁊ dephendi. racioē igitur talis cōplexiōis qñ quiſ videt bonū in aliquo ſtati inclinat ad iuidēdū. et tūc fit ꝯformis trāſmutacō i corpe puta quidā cāº māifeſtº i vultu ⁊ ppēdit inuidia ⁊ hº mō accipiēdo iuidiā ſcz p naturali aptitudie ⁊ paſſiōe vel etiā vt taliſ paſſio ē priº motº. vt ſic non ē pec

catum ſed pena peccati· vel peccatum largo modo cum ſit pena peccati originalis· hec de Aureolo· vnde auguſtinus· li· j· confeſſionum dicit puulum quendã collactaneũ ſuũ curuo vultu aſpexiſſe et illud inuidie· attribuit· Vide inquit ego ⁊ expertus ſum zelantem puerũ nõdum loquebatᷣ et intuebatᷣ pallidꝰ amaro aſpectu collactaneum ſuũ· G

Secũdus gradus eſt quedã ſubita· et ñ deliberata triſticia de bono proximi incoptum eſt excellens· Tercius eſt triſticia talis modi deliberata ſeu pfecta Prima eſt veniale peccatum· ſed tercia eſt mortale peccatum· vnde tho· vbi prius de vtroqꝫ dicit· inuidia ex genere ſuo eſt mortale peccatum· Pena eñ peccati cõſideratur ex obiecto· Jnuidia autẽ ſꝫm rõem ſui obiecti ·cõtrariatᷣ caritati p quã eſt vita anime ſpũalis ſꝫm illud j· Joh· iiij· Nos ſcimꝰ qm̃ tranſlati ſumus de morte ad vitam quã diligimus fratres vtriuſqꝫ eñ obiectum et caritatis ⁊ inuidie eſt bonum proximi ſꝫm cõtrariũ motuꝫ nam caritas gaudet de bono pximi ſꝫm illud· j· corin· xiij· nõ gaudet ſuper iniquitate congaudet aũt veritati· Jnuidia aũt d̃ bono pximi triſtatur· vnde ex ſuo genere conuincitur peccatũ mortale eſſe inuidia· Jdeo Job· v· puulum occidit inuidia· ſed nihil occidit ſpũaliter niſi peccatum mortale· ſed ſicut dictum eſt ſupra in quolibet genere peccati mortalis inueniuntᷣ aliqui impfecti motus in ſenſualitate exiſtentes qui ſunt peccata venialia ſicut i genere adulterij primus motus cõcupiſcentie· ⁊ in genere homicidij primus motus ire· Jta etiam in genere inuidie inueniuntᷣ aliqui primi motus qñqꝫ etiam in viris pfectis qui ſunt peccata venialia hec Tho· Quartus gradus inuidie eſt peccatum in ſpũm ſanctũ qd̃ dᷣ iuidentia fraterne gratie· vnde tho· in· ij· di· xliij· dicit· Jnuidia duplex eſt quedam que eſt de pſperitate vel exaltaciõe hominis · Et quedã que eſt de exaltaciõe gratie ſicut q multi ad deũ conuertantᷣ vel aliquid huiuſmõi· Et talis inuidia ſoluꝫ ẽ peccatum in ſpiritum ſanctũ· vnde ibid Bonauen· dicit dupliciter põt aliquis inuidere aliene gratie· vno mõ qᷣ ex hoc minuitᷣ bonũ propriũ cuius pmocionẽ appetit ſingulariter ⁊ ſic eſt peccatum capitale· alio mõ qᷣ viſus anime ſic eſt depravatus vt ſicut nõ videt bonũ in ſe ſic etiã nolit videre bonũ in alio· et tũc eſt peccatũ in ſpũm ſanctũ· hoc aũt eſt i illis maxime qui vix poſſunt i alio videre bonũ· et ita alio mõ eſt capitale vicium· et alio modo peccatum in ſpũm ſanctum· et iſto modo nõ pcedit niſi ex magna corruptione et malicia voluntatis que adeo guſtũ puertit· vt bonum faciat apparere malũ et ecõuerſo· H

Secundo principaliter vidẽdũ eſt de inuidia quantũ noceat· et q ſit deteſtabiliſ propter nouem· Primo nocet proprio ſubiecto i corpe multipliciter qᷣ eſt triſticia· Sꝫ triſticia ſꝫm tho· j· ij· q· xxxvij· ſaltem mala multa ma la facit· qᷣ aggrauat aiam vt interdũ motus corpis exterior impediatur et fit homo ſtupidus · et inteſa triſticia p̃ oĩbus aĩe paſſionibus maius nocumẽtũ infert corpi pñ puer xxv Sicut tinea veſtimẽto ⁊ vermis ligno ita triſticia viri nocet cordi

q2 animus gaudens etatē floridam facit. ſpiritus triſtis exſiccat oſſa ⁊ eccle. xxxviij. de triſticia feſtinat mors ſed hoc veꝝ eſt de triſticia q̄ ſpem nō habet annexam ſicut cōtricio habet ſpem ⁊ gaudium de remiſſione et intuitu diuine miſericordie Secūdo damnoſa eſt inuidia. q2 recipit eam habenti ſocietatē eccleſie Ps. Particeps ſum ego omniū timēciū te et cuſtodienciū manū tuam. Aug9. penſent inuidi q̄tum bonuꝫ ſit caritas que ſine labore noſtro aliena bona noſtra facit. Tercio inuidia nulli ꝑcit. De nocenti notum ē de innocētibus patet. Cum cain inuidus abel fratres ipſius ioſeph eūdem. et ſaul dauid ſine cauſa ſint ꝑſecuti. Tales peiores ſunt pilato de quo Math. xxvij. Sciebat ꝙ ꝑ inuidiam tradidiſſent eum Quarto inuidia valde difficulter curat᷑ quia eſt velut ignis grecus qui in aqua tribulacionū ardet et difficulter extinguit᷑. Ideo Galla. v. nō efficiamur inanis glorie cupidi inuiceꝫ ꝓuocantes inuicem inuidentes ſuper quo ciprian9 zelus iſte modū nō hꝫ ꝑmanens iugiter ſine fine cum alia finiant᷑ ſcelera. Quantoq3 ille cui inuidetur creſcit in ſucceſſu meliore. tanto inuidus liuoris ignibus inardeſcit. Quinto inuidia oſtendit hominē puſillanimē et infimis rebus compat. Job. v. puulum occidit inuidia nobiles ſunt ꝯmunitatiui. vt patet in hominib9 in leone. in aquila. Ecōtrario ignobiles ſunt inuidi Sexto ſignum eſt per quod demon ſuos cognoſcit ſicut caritas ecōtrario. Joh. xiij. In hoc cognoſcūt q2 mei eſtis diſcipuli ſi dilectionē habueritis adinuicem. Septimo ſocij ſunt diaboli in lucro et in damno. q2 quando diabolus lucrat᷑ et male ſuccedit homini. inuidus hoc lucrum ſuum putat et ecōuerſo. vnde cum ſꝫm Tulium. Amicorum ſit idē velle et nolle patꝫ propoſitū. Octauo ꝓditores plerumq3 efficiuntur. Puer. xxiij. ne cōmedas cum homīe inuido ⁊ ne deſideres cibos ei9 quoniam in ſimilitudinē arioli et coniectoris eſtimat quod ignorat. comede et bibe dicet tibi et mens eius n̄ eſt tecum. Nono inuidus grauiſſima anime infirmitate tenet᷑. guſtū em̄ anime adeo infectum habet vt bonum inimici putet malū. et conuerſo Iſa. v. Ve qui dicitis bonum malum et malum bonum. ponentes tenebras lucem. et lucem tenebras ponentes amaꝝ in dulce. et dulce i amaꝝ. ❡ Tercio princiaaliter de remedijs inuidie notandū ꝙ cōtra eā valent quinq3. Primo vt hō ponat dilectionem in ea bona que poſſunt ſimul a multis haberi et a ſingulis plene ſicut eſt ꝑ̄dicacio eucariſtie cōmunio dei ſuꝑ omnia dilectio et regnum celoꝝ. vnde grego. qui facib9 inuidie carere deſiderat illam hereditatē appetat q̄ numerus poſſidencium nō anguſtat. vir em̄ iuſtus ꝑ hoc qd̄ in terris nihil appetit alienis ꝑfectibuſ inuidere neſcit. Scd̄o inſpicere dēmus q̄tis fraternitatibus iungimur ois enim prim9 eſt frater naturalis aut quorum oīm vnus fuit pater adam multi ſunt fratres noſtri ſpūales quorum oīm vnus pater xp̄s eſt. et mater vna virgo beatiſſima maria. ſicut ⁊ mater vna ſancta eccleſia. Sumus em̄ membra vni9 corpis eccie. j. coꝝ. xij. ſi quid patit᷑ vnū mēbꝝ

compaciunt᷑ cetera menbra. Tercio
contra inuidiaȝ valet eradicacō p-
prie ſupbie. quia ex ea oritur. vnde
dicta contra ſupbiaȝ vel inanaȝ glo
riam valēt etiam hic. Quarto valet
contra inuidiam meditatō multipli-
cis damni. qđ ex ea puenit vt in ſe-
cūdo mēbro pacuit. ſicut em̄ grecuſ
ignis arena et acceto ſolet extingui
ſi inuidia conſideratōe infructuoſi.
ſtatus quē ⁊ amaritudine et cōſump
tōne viciuȝ poteſt extingui. Quinto
valet ꝯ inuidiā exercicium in opib⁹
miſericordie circa pximos vel inimi
cos vnde prouer. xxv. Si eſurierit
inimicus tuus ciba illum. Si ſicie-
rit potū da illi prunas ei congrega
bis ſup caput eius ⁊ domin⁹ reddet
tibi miſericordia ei directe opponi
tur inuidie. quarū prior dolet ď mi-
ſeria pxmi poſtero vero defelicitate
vnď pxi ď mīa dicit᷑. ij. cor. xi. quiſ
infirmatur et ego non infirmor de
iuidia vero. vnde. ioh. xij. ꝙ iudas
murmurauit de effuſione vngenti
ſuper caput ieſu

Capitulum. Sextum.

Vnde ď filiabuȝ inuidie
differendum eſt. Prima q̄
occaſiones ſunt homici-
dij corpalis. Secūdo de
odio i ſpeciali quid ſit et de ei⁹ pro
prietatibus. Tercio an peccatores
ſe odio habeant. A Quantū ad
primū notandum ſꝫm tho. ij. ij. que.
xxxvj. Et ſꝫm gre. xxxi. mora. Quiqꝫ
ſunt filie qui ex inuidia oriri poſſūt
videlicet ſuſurriū ďtractio exultacō
in aduerſis afflictio in pſperis pxi
mi et odiū patȝ nā inconatu inuidie
eſt aliqđ tāꝙ pricipiū ⁊ aliquid tan
quaȝ terminus. Principium quidem
eſt vt aliquis diminuat gloriaȝ alte
rius vel in occulto. et ſic ē ſuſurra-
cio vel manifeſte et ſic ē detractio
Medium autem eſt ꝙ aliquis inten
dat diminuere gloriam alteri⁹. aut
poteſt. et ſic eſt exultatō in aduerſiſ
aut nō pōt et ſic eſt afflictō in pſpe
ris. terminus autem eſt in ipſo odio
quia ſicut bonuȝ delectans cauſat a
morem ita triſticia odium. B
Quo ad ſecūdū ſciendū ꝙ differunt
ira inuidia et odium ſꝫm tho. ij. ij.
q. clviij. Ira em̄ eſt p quam appeti-
m⁹ malū pximi ſꝫm quandaȝ mēſurā
pro vt ſcȝ habet racionem vindicte.
Odium auteȝ eſt p qđ deſiderat᷑ ma
luȝ proximi abſolute. et ira eſt inter
duȝ cauſa odij quia p hoc ꝙ aliquiſ
appetit maluȝ vindicte ſub ratōne
iuſti et hoc frequēter facit puenit᷑
ad appetitum mali abſolute in prox
imū quod ē odium. Inuidia vero ē
triſtia de bono alieno vnde ſicut tri
ſticia opponitur gaudiuȝ. ſic odio a
mori et cauſatur odium tam ex ira
ꝙ ex inuidia ſed directi⁹ ex inuidia
qr ex eo ꝙ quiſtriſtat᷑ de bono pxi
mi ďiſplicenciam ſeu odiuȝ faciliter
apit C Dubitat᷑ primo Vtrū de⁹
poſſit odiri ab aliquo. Reſpōdȝ tho.
ibidem deus poteſt dupliciter ab ho
mine comprehendi. Vno mō ſꝫm ſeip
ſū puta cum p eſſenciaȝ videt᷑. Alij
o modo ſꝫm effectus ſcȝ cuȝ inuiſibi-
lia dei p ea que facta ſunt intellecta
conſpiciunt᷑ deus p eſſenciaȝ ſuaȝ ē
ſumma bonitas quā nullus poteſt o
dio habere ſic viſam. qr ſic non habȝ
niſi racōneȝ diligibilis non odibilis
qr ibi nihil mali apparet intellectui
Sunt auteȝ effectuū diuinorū duo
genera. quideȝ qua nullo mō poſſūt

cōtrariari voluntati vt eſſe viuere et intelligere. et talia ſunt omnibuſ etiam appetibilia. et ꝑut deus ē talium effectuum autor etiam nō pt odiri. Alij ſunt effectus dei qui repugnant inordinate voluntati ſcꝫ i flictio pene et cohibicio peccatorū ꝑ legem diuinam repugnantē volūtati peccatoꝝ. Et quantū ad tales effectus deꝰ pōt odiri ab aliquibꝰ inquātum videlicet deus appꝛehenditur vt peccatoꝝ ꝓhibitor ⁊ penarum inflictor D Secundo dubitatur an odiū dei ſit grauiſſimū peccatoꝝ ſimpliciter. Rñ. ſcꝫm tho. ibidem ꝙ ſic. qñ eſt deliberatū. Racio qꝛ optimo opponit᷑ ꝑeſſimū per phi. viij. ethi. ſed amori dei qui eſt optimū opponit᷑ odium dei. Ideo cum primū ſit optimū. Secundū eſt peſſimū imo odiū dei ex deliberacione eſt maxīe pc̄tm̄ in ſpūm ſanctū ſcꝫm ꝙ pc̄tm̄ i. ſ. ſ. noīat aliqđ genus ſpēale pc̄ti nō tñ cōputat᷑ iter ſpecies peccati in ſpiritū ſanctum qꝛ generaliter inuenit᷑ i omni ſpecie peccati in ſpiritū ſanctum. vnde odiū dei maius peccatū eſt infidelitatis peccato. qꝛ ex eo oritur vt effectus ex cauſa E Dubitat᷑ tercō que poſſumus et debeamus odire. Rñ. ſcꝫm tho. ibidem licet odio habere illud qđ a diabolo deriuat᷑ vt peccatum. et omne illud qđ ꝑtinet ad defectū diuine iuſticie. et quicquid a deo abducit nos ſcꝫm ꝙ a deo abducit. ſed naturam fratris graciam et hmōi cum ſint a deo ſine peccato nō poſſumus odire. De primo dicit᷑ Lu. xiiij. ſi quis venit ad me et odit patrem aut matrē non pōt eſſe meꝰ diſcipulus. et Ro. j. detractores deo odibiles. De ſecundo. j. Iohan. ij. qui fratrem ſuum odit in tenebꝛis eſt. ſed ſumma cautela ſcꝫm Grego. ibi videnda eſt ne ſub veſte boni odij ſe occultet odium fratris F

Quo ad terciū vtrū peccatores ſe odiant. Rñ. ꝙ ſic vnde pſ. qui diligit iniquitatē odit animā ſuam ꝓ cuius intellectu notat hic Tho. ij. ij. q. xxv. vbi querit vtrū peccatores ſe diligāt. amare ſeipm̄. vno mō cōmune eſt omnibus. Alio mō proprium eſt bonoꝝ. Tercio mō ꝓpriū eſt maloꝝ. ꝙ ei amet aliquis id qđ ſeipm̄ eſſe exiſtimat hoc cōmune eſt omnibus. hoc aūt dꝛ eſſe aliquid dupliciter. vno modo ſcꝫm ſubſtanciā ſuam et naturā. et ſcꝫm hoc omnes eſtimant bonū cōmune ſe eſſe illud quod ſunt ſcꝫ ex aīa et corꝑe compoſitos. et ſic etiam omnes hoīes boni et mali diligunt ſeipos inquantū diligunt ſui ipoꝝ conſeruacionem. Alio mō dꝛ eſſe homo aliquid ſcꝫm principalitatem. ſicut princeps ciuitatis dꝛ eſſe ciuitas. vnde qđ principes faciūt dꝛ ciuitas facere. ſic aūt nō omnes exiſtimāt ſe eſſe illud qđ ſunt. Principale em̄ in homine eſt mens racionalis. Secundariū autē eſt natura ſenſitiua et corꝑalis quorum primū vocat apoſtolus interiorem hominē. vt ꝑꝫ. j. Corin. v. Boī aūt exſtiant principale in ſeipis racionalem naturā ſiuē interiorē hominem. vnde ſcꝫm hoc exiſtimant ſe eſſe qđ ſunt mali aūt exiſtimant pricipale in ſeipis naturam ſenſitiuam et corꝑalem. ſcꝫ exteriorē hominem vnde nō recte cognoſcentes ſeipos nō vere diligunt G Et hoc ꝓbat philo. in ix. ethi. ꝑ quinqꝫ que ſunt amicitie propria vnuſquiſqꝫ ei amicus. Prio quidē vult ſuū amicū

eſſe et viuere· Secundo vult ei bona·Tercio optatꝰ bona ad ipm Quarto cõuiuit ei delectabiliter ·Quint cõcordat cum ipſo quaſi in eiſdẽ delectatus et cõtriſtatus ·Et ſʒm hoc boni diligunt ſeipſos ꝙtum ad interiorem hominem·quia etiã volunt ipm obſeruari in ſua integritate et optant ei bona eius que ſunt bona ſpiritualia· et ad aſſequendũ operam inpendũt·et delectabiliter ad cor redeunt·qꝛ ibi inueniunt bonas cogitaciões in pſenti et memoriam bonoꝝ pteritoꝝ·et ſpem futuroꝝ bonoꝝ ex quibꝰ delectacio cauſatꝰ·Similiter etiam nõ paciuntur in ſeipis diſſentionem volũtatis qꝛ tota anima eoꝝ tendit in vnũ· Ecõtrario aũt mali nõ volunt cõſeruari in interioris hominis integritate nec appetũt eius ſpũalia· nec ad hoc optantur nec delectabiles ẽ eis ſecum cõuenire redeundo ad cor·qꝛ inueniũt ibi mala pñtia pterita et futura que abhorrent·nec em̃ ſibiipis cõcordãt propter cõſcientiã remordentem·ſʒm illud pš· Arguente et ſtatuã cõtra faciem tuã et p ideʒ probari põt ꝙ mali amant ſeipos ſʒm corruptionẽ exterioris homis ſic aũt boni nõ amant ſeipos odiũt ergo mali ſeipos ſʒm principale ſui videlicet animã

Capitulum· Septimum·

H Ic neceſſarium eſt ſcire quõ inimici vel peccatores ſint diligẽdi vel odiendi de quibus xpus pceptum dat mat·v·dicẽs Audiſtis qꝛ dictum eſt diliges proximum tuuʒ et odio habebis inimicum tuũ· Ego aũt dico vobis diligite inimicos veſtros benefacite his qui oderũt vos·et orate pro pſequẽtibus et calumniantibus vos vt ſitis filij pris veſtris qui in celis eſt qui ſolem ſuum oriri facit ſup bonos et malos et pluit ſup iuſtos et iniuſtos vbi dicit glo· ꝙ inimici noſtri tribꝰ modis pugnant cõtra nos· ſcʒ mentali odio verbali obprobrio· et corpali nocumento ſine leſione in exteriori bono·vt notatꝰ in verbis pdictis· Sed ibi ecõtrario tria iubet veritas inimicis impendenda· videlicet diligere corde·bñdicere ore· et opibus ſubuenire·de quibus tribus videndũ erit·Primo quõ corde ſint diligendi inimici vbi tria occurrũt declaranda·Primo an inimicoꝝ dilectio ſit nobis poſſibilis· Secũdo ſi ſic cur inimici ſint diligendi et non odiendi·Tercio an ad eoꝝ dilectionem neceſſaria ſit ſpũalis actuacio

B Quantũ ad primũ reperiuntur tam ceci rõe et infecti voluntatem vt affirmẽt·Et quidam credãt ſibi impoſſibile eſſe· ꝙ inimicos diligant cõtra quos ſcriptura ſanctorum·doctrina ꝛ philoſophoꝝ ac naturaliuʒ exempla·nam Math·v·dicitur·Si dimiſeritis hominibꝰ peccata eoꝝ dimittet ꝛ vobiſ pater veſter celeſtis debita veſtra· ſup quo glo·videtis fratres·qꝛ cum dei graciam poteſtate noſtra poſitum eſt quõ a dño iudicemur· Inquit enim dñs ſi dimiſeritis dimittetꝰ vobis· ſi nõ dimiſeritis nõ dimittetꝰ vobiſ In ptãte aũt nrã eſt dimittere et ñ dimittere·Exempla habemus geñ· xlv·vbi poſt extremã iniuriam per fratres illatam ioſeph ex amicicia ſingulos oſculabatꝰ·et ſup ſingulos

fiebat ſic exo. xxxij moiſes a populo crebro vexatus cum iam prope lapidaret᷑. tñ ait ad deum. Si nō dimiſeris peccatū populi tui dele me de libro quē ſcripſiſti. et ij. Reg. j. dauid cui ſuus inimicus ſe mei i faciem maledixit. maluit ꝑcere et letales inimicos flere nouit. et eoſdē occidentes punire. Ideo ait in pſ. ſi reddidi retribuentibus mihi mala decidam merito ab inimicis meis inanis. Jo. quoqꝫ iij. ſic deus dilexit mundum vt vnigenitum ſuum darꝫ vt omnis qui credit in eum nō pereat ſed habeat vitam eternā. ad ro. vij. Sic nos xp̄s dilexit ꝙ tradidit ſeipm ꝓ nobis in mortem. Juſtꝰ ꝓ iniuſtis cum tñ inimici eſſemus et pro ſe ꝑſequentibꝰ in cruce ait. pater ignoſce illis qꝛ neſciunt quid faciūt. quē beatus ſtephanus ſequēs pro inimicis ſe lapidantibus Actu. vij. flexis genibus et clamando orabat. vbi pro ſe ſtando orauerat dicens. Dñe accipe ſpūm meū ¶ Ad idem ſunt ſanctoꝝ dicta et exēpla. nam ꝙ poſſibile ſit nobis inimicos diligere patet ꝑ augu. qui d ſeruo pigro qui nō vtebat᷑ viribus ſibi a deo collatis ſic dicit. Seruum pigrum qui ꝫm hiſtoriā euangelicā talentum dñi ſui creditū fodit i terram nec in eo negociatus eſt nō dānaret deus ſi ea que nullo mō fieri poterant p̄cepiſſet. et beatus hier. Anathema ſit qui dicit deū p̄cepiſſe impoſſibile. Preterea ſi tot mulieres pueri et tam delicate puelle flāmas ignes. et gladios imo beſtias equanimiter ꝑtulerūt pro xp̄o que tñ nobis fuerūt ſimiles. Cur nō poſſemus cōuicia. ⁊ iniurias equanimiter tolerare et inimicos diligere.

Simile docēt exempla philoſophorum vt in vitis eoꝝ legit᷑. nam pitacus philoſophus cum ductor eſſꝫ mitilenſiū contra atheñ. quoꝝ dux fuit. firmo ex pacto ſingulare certamen indixit pitatus et ſub ſcuto occultato rethi cum firmonē inuoluerūt et occideret. ac triumpho potitus in principē mitilenſiū leuaretur principatui poſt decenniū reſignauit iam ciuitate optie ordinata. Cumqꝫ quidam oparius eius filiū ſecurim ingerens interfeciſſet. et occiſoꝛ ligatus ꝑ ciues pitaco p̄ſentaretur ipm abſoluit dicens. Indulgenciam eſſe ſupplicio pociorem. ſic eſcines phi. et orator maximus cuꝫ ſua eloquentia athenas regeret. et ibidem a demoſtene oratore in orando victus in iudicio rodis propter ignominiā ꝑgeret. et ibidem rogatu ciuitatis. primo ſuā ⁊ deinde de demoſtenis oracionē clariſſimā recitaret et cūctis vtriuſqꝫ eloquenciam mirantibus et plus demoſtenis. ſic ait longe amplius mirati eſſetis ſi ipm ꝑ orantem audiuiſſetis inimici ſui teſtis et cōmendator excellentiſſimus effectus ibidem habet᷑. ſic etiam valerius de vitis phi. refert de ſocrate ꝙ ſemel ictu calcis ꝑcuſſus cum quidā eius toleranciā miraret᷑ ait. Si aſinus me ꝑcuſſiſſet calce. vnde in iudiciū cōuenirem. Cur igit᷑ nō ſic equanimiter ſuſtinerem ictus hominū. ſicut ꝑcuſſuram irracionabiliū qd etiam inimicis poſſumus ꝑcere patet a ſimili. nam ſi tu expectares ab imꝑatore magnū donum. et te imꝑator offenderet vel ꝑcuteret. tu ne ſumptuꝝ donū ꝑderes nec facto nec verbo propter tale donū vindicares. curꝫ igitur non

nō faceres ſimile pro eterna patria inimico parcendo D Quo ad ij principale quō inimici ſunt diligendi et quare. Notandū primo quis ſit inimicus. Eſt aūt inimicus ille qui affectat aut optat aut voluntarie infert. aut iferre conatur alteri malum culpe aut pene in anima corpe vel rebus et hoc facit nō ad correctionē proximi nec ad iuſticiā exercendam nec ad aliud bonū aliqđ. ſed tantū alteri ad malum. vel etiam qui mala intēciōe gaudet de malo proximi. aut triſtatur de eius bono. Dicit² primo qui affectat alteri malum nō ad correctionē eius. ſed tm̄ in malum ſuū puta ex odio rācore vel animi amaritudine. qꝛ ſi quis vellet alteri malū pene. vt carceres verbera pauptatem. infirmitatem et hmōi. et ſolum ad correctionē ſui. et pfectum anime eius aut propter cōmunē vtilitatem. et facere illud nō ex amaritudine animi rancore vel vindicta. ſed fraterna dilectiōe. talis nō eſſet inimicuſ alterius cenſendus. ſed amic⁹. quia pdeſſe conat² quāuis obeſſe videatur. Jdeo pentes puniēdos pueros ſuos. et magiſtri ſcolares. non ſunt eoꝝ inimici eſtimandi. ſed amici. Secūdo dꝛ nō ad iuſticiam exercendam qꝛ qui vult aut infert alteri malum pene amore exequende iuſticie nō eſt inimicus pſone puniende vnde lictor nō eſt inimicus ei⁹ quē occidit mediante iuſticia. nec iudex ſimiliter. dūmodo nō ex odio vel rācore ſed ſolum propter cōmunē vtilitatem illa faciāt amore pclariſſime iuſticie. Dicit² tercio vel pp̄ter aliqđ aliud bonum. qꝛ medicus qui pdeſſe intendit. tanꝙ amicus vrit infirmū. quem ſanare intendit. Dicitur quarto vel qui mala intenciōe gaudet de malo proximi. aut triſtatur de eius bono. qꝛ ſi intenciōe bona facit vt de triſtitia inuidie ſuit dictum nō eſt inimicus cenſendus. Ex quibus patet ꝙ homo pōt licite velle in caſu amico ſuo malum ſcilicet pauptatis infirmitatis mortis vel hmōi dūmodo ſine rancore fiat et bona intenciōe ad bonum peccātis vel cōmunitatis ſeu iuſtitie vt Grego. dicit. xxij. mora. ſed vt ibiđ ſubdit ad hoc ſeruanda valde neceſſarium eſt ſubtiliſſime diſcrectionis examen. ne enim noſtra odia exequimur. fallamur ſub ſpecie vtilitatis aliene videlicet eſtimantes nos mala inimicis noſtris velle propter eorum correctionem vbi ex odio volumus rancore vel mala affectione Et ſtatim loquitur de tiranno propter facinora punito ſubtiliter in quo penſare debemus quid debem⁹ ruine pectatoris. et quid iuſticie diferentis. Nam cum pūerſum quem quā omnipotens deus pcuſſerit cōdolendum eſt miſerie pereuntis. et cōgaudendū eſt iuſticie iudicis E

Secundū notandum in inimico duo ſunt cōſiderāda. Primū eſt inimicicia. odium ſeu rancor quem habet ad pximum ſuū. et ſꝫm illa non debemus inimicum diligere hoc eſt ꝙ nō debemus velle ꝙ ſint inimici noſtri aut alioꝝ aut vt habeant odium inimicitiam et hmōi verſus nos vel pximos. qꝛ hoc eſſet velle eoꝝ mala et peccata cōtra caritatē et hoc tenent cōmuniter doctores. in. iij. di. xxxix. et xxx. et Tho. ij. ij. q. xxv. Quo ꝯſiderāda eſt i inimico ipi⁹ natura ſꝫm ꝙ ad di imagiēꝫ cre

at⁹ ē capax glorie nobiſcū ⁊ noſter
proxim⁹ Et ſʒm hoc dicendum· Pri
mo ꝙ ex ꝑcepto tenemur inimicos
noſtros non odire ſʒm naturam ſʒm
quam ſunt noſtri proximi Secundo
ꝙ tenemur eos ſʒm naturam nō ſo
lum nō odire ſed etiaʒ tenemur eos
diligere ita vt velimus eis bona fe
licitatis eterne virtutuʒ et bona na
ture fortune·inquantum eos talia
promouent ad beatitudinem eoruʒ
Primo patʒ puer·xxv·Si ceciderit
inimic⁹ tu⁹ ne gaudeas ne forte vi
deat deus et diſpliceat illi et auer
tat iram ſuam ab eo et cum ab illo
auertit ad illum dirigat qui de ini
mici ruina gaudebat et exo·xxiij·ſi
videris aſinum inimici tui in luto
iacentem non preteribis niſi prius
eleues eum ſi inimici aſin⁹ non eſt
reliquendus in luto·quanto minus
chriſti ſanguine redēpt⁹ et dei ima
gine inſignit⁹ non debʒ negligi ho
mo·ideo·i·ioh·iij·qui odit fratreʒ
ſuum homicida eſt·Et ſcitis ꝙ oīs
homicida non habet vitam eternaʒ
in ſe manentem· qđ doctores expo
nūt ſic qui odit fratreʒ ſuū qđ pei⁹
eſt quam non diligere eum homici
da eſt ſui ipſi⁹ ſpiritualiter et fra
tris ſui corꝑaliter diſpoſitiue tm̄· Se
cundū patet quia math·xxij· ꝑcep
tum eſſet diliges proximū tuuʒ ſicut
teipſum ſed inimic⁹ eſt proxim⁹ tuuſ
vt patuit ſupra· Item math·v·do
min⁹ preceptiue dicitur diligite ini
micos veſtros benefacite his qui o
derunt vos·Item probat magiſter
i·iii·d·xx· f Racō autem quare
tenemur inimicos diligere eſt qꝛ di
lectō ꝙ̄ xp̄s nobis ꝑcipit qua tene
mur diligere proximū eſt caritas q̄
habentem facit adtendere ꝙ quili
bet proximus viator eſt ad imagineʒ
dei capax et beatitudinis que capa
citas cum ſit naturaliter i inimico·
et i amico·omnes tenemur diligere
ad tale bonum·de⁹ eñ eſt vniuerſa
bonum i nullo minuibilis ex cōmui
cacōne ſui ad alium cui bona faue
re debem⁹ et optare·vt ab omībus
hominibus viatorib⁹ honoret²·Dili
gamus ergo i inmico omne illud qđ
eſt i eo a deo et odiamus i eo omne
illud ꝙ eſt a diabolo·ſic eñ medic⁹
i firmum diligit ſed febreʒ pſequit²
et mater filium diligit·ſed eius ſca
biem odit· G Quo ad tercium
principale vtrum ad diligendum i
nimicuʒ exigatur ſpecialis actuaci
o mentis·Notandum ſʒm tho· vbi
ſupra ꝙ dilectō nature inimici pōt
dupliciter conſiderari·Vno mō ige
nerali et ſic eſt in precepto·vt cum
aliquis in generali diligit proximos
ab illa generalitate inmicum nō ex
cludat·Vnde qui oraret ex delibe
ratione corde vel ore dicendo domi
ne da pacem huic ciuitati vel regi
oni dempto tali inimico meo pecca
ret mortaliter·quia contra carita
tem ageret· Alio modo cōſideratur
dilectio pxi i ſpeciali vt ſcʒ aliquis
i ſpeciali moueatur motu dilectiōis
actualis ad inimicū ſuū ita ꝙ actu
aliter velit et optet ſibi bonum Il
lud ſʒm tho·non eſt de neceſſitate ꝑ
cepti·Exempli gracia·Cum quis co
gitat de forte inimico ſuo nō ē ꝑce
ptum ꝙ ſtatim velit vel optet ſibi
bonum actualiter qꝛ preceptuʒ de
lectione inimicoꝝ eſt affirmatiuuʒ
Ideo nō obligat ꝑ ſemꝑ·Sed pre
ceptum eſt vt non odiat eū et num
quam affectet vel optet ſibi maluʒ
intencione nocendi·quia non odire

ꝓximũ eſt ꝑceptum negatiuũ ·iõ
obligat ad ſemꝑ et pro ſemꝑ·eſt tñ
ſꝫm Tho·hoc de neceſſitate carita=
tis ſꝫm ꝑpeꝑacionẽ animi·vt ſcꝫ hõ
habeat animũ paratũ ad hoc vt in
ſingulari inimicum affectiue et eti
am effectiue diligeret ſi neceſſitas
occurreret·Sed qđ abſqꝫ articulo
neceſſitatis homo hoc actu imple=
at ꝑfectiõis eſt·vt Augu·probat i
Encheridion et vt ibidem dicit·eẽt
adhuc maioris ꝑfectionis ꝙ homo
magno conatu·et ꝑfecto amore eli=
cito ferret[2] dilectiue in inimicũ cuꝫ
affectu ſibi volendo bonũ potiſſi=
me dum ille inimicus actu offendit
vt fecerũt xp̃c in cruce et ſtephanꝰ
moriturus·

Capitulum Octauum

S Ecundo cum inimi=
ci nos ꝑſequant[2] ore de=
bemus eis dilectiõis be=
neficia oſtendere nõ ſo=
lum corde ſed etiam ore ·ꝙ fieri p̃t
tripliciter de quibus pro p̃ſenti tra
ctabitur·Primo de recõciliacione·
Secũdo de vitanda calumnia ·Ter
cio de oraciõe et de impendenda be
nedictiõe·Quantũ ad primũ valet
illud Math·v·Si offers munus tu
um ad altare et recordatus fueris
ꝙ frater tuus habet aliquid aduer
ſum te relinque ibi munus tuum an
te altare·et vade recõciliari fratri
tuo· ¶ Vbi primo notandum
quid ſit templũ in quo ſit offeren=
dum munus·quid altare·ſuꝑ quo·⁊
quid munus ſeu ſacrificiũ· Templũ
eſt anima munda et corpꝰ que ſunt
deo ꝑ xp̃i paſſionem in baptiſmate
cõſecrata teſte apo·j·Corꝝ·iij·neſci

tis qꝛ templũ dei eſtis vos·Et iteꝝ
templũ dei ſanctum eſt qđ eſtis voſ
Et alibi empti eſtis p̃cio magno glo
rificate et portate deũ in corꝑe ve
ſtro·Altare eſt fides vera et firma
de quo hebre·vlt·habemus altare
de quo edere nõ habent qui taber=
naculo deſeruiũt fundamentũ eniꝫ
aliud ſupple·quã fidem ieſu xp̃i ne
mo põt ponere p̃ter id qđ poſitũ eſt
qđ eſt xp̃s ieſus·j·Corꝝ·ix·qꝛ ſine fi
de impoſſibile eſt placere deo·heb·
xj·Munera et oblaciões ſunt·Actꝰ
principaliter interiores anime· vt
meditacio bonoꝝ·cõplacentia diui
noꝝ·affectus et oratio mentalis·
dei dilectio et proximi et his ſimi=
lia·Ex quibus interius in templo
cordis oblatis debet homo prorum
pere ad actus exteriores latrie vel
dulie·vt ad iubilacionẽ himnũ·ora
cionẽ vocalem oblaciõem·oꝑa miſe
ricordie corꝑalia et ſp̃ualia et ſimi=
ia·que ſine interioribus muneribꝰ
fere nulla ſunt ·et iſta eſt expoſicio
ſꝫm augu·Secũdo notandũ ꝙ iſta
munera nõ eſſent deo grata ſi non
eſſet in offerente caritas fraterna·
vnde nullum opus eſt deo acceptuꝫ
ſine caritate teſte apo·j· Corꝝ·xiij·
dicente Si linguis hominũ loquar
et angeloꝝ ⁊c̃·et ideo facturus ali=
quod opus bonum qđ eſt munus de
bet quidem bonũ propoſitũ nõ tota
liter dimittere·ſed munꝰ relinque
re ante altare id eſt hmõi opus dif=
ferre et ad fratrem ꝑgere pedibas
corꝑis vel anime et recõciliari fra=
tri ſatiſ ſaciendo verbo facto vel
vtroqꝫ·et tũc offerre debet munus
ſuum·vnde augꝰ·in ſermone dñi in
monte·Cum aliquid tale oblaturi
ſumus in interiori templo ꝑgenduꝫ

eſt ad recõciliacioẽm cum fratre di mittendo tale munus ſpũale. pgendum eſt nõ pedibus corpis. ſed motib⁹ animi. humiliter te ex affectu pſternens fratri ad quã cara cogitaciõe cõcurras in cõſpectu ei⁹ cuz munus oblaturus es. Sed ſi frater pſens eſt. et ad eum potes ire non ſimulato animo lenire atqz in grãm reuocare veniam poſtulando ſi hoc coram deo prius feceris pgens ad eum nõ pigro motu corpis. ſed celerrime dilectiõis affectu atqz inde veniens. id ẽ intencionẽ reuocans ad id qđ agere ceperas offeras munus tuum. hoc em̃ remedium eſt cõtra peccatum ire qđ ſm aug. ſupbi amplecti nõ valẽt. Inflati em̃ hoc medicamen caritatis et humilitatis ſubire nolunt. ¶ Tercio notandum ꝙ tribus modis contingit fratrem aliquid habere contra te. Primo mõ ſi ille habeat cõtra te irã aut odium. quãuis tu illi nullam iniuriam feceris nec fueris ſibi iniuſte et ꝑ aliqđ debitum cauſa iſtius odij aut ire. Sed forte ſuſurratores aliqui ſuis ſuſurris hoc fecerũt aut ille forte frater ſponte aſſumpſit ſibi cõtra te iram. odium vel indignacionem ex falſa vel ſolum eſtimata iniuria quam credit ex leui aut friuola ſuſpiciõe. In iſto caſu nõ eſt pceptum vt ad eum vadas et coneris pcurare recõciliaciõem ſui. cuz nullam ſibi iniuriam feceris. Eſſet tñ cõſilij et magni meriti ſe humiliare coram fratre mõ ſtatim dicẽdo et eum ad pacem et concordiã reuocare et eſſet adhuc maioris meriti et pfectionis hoc agere cum fratre quem tu non offendiſti. ſed ipe te. vnde Criſo. Non dicas mihi nocuit non ego illi. Si em̃ pro gloria ſalutis tue iubet de⁹ amicitiam facere tu offenſus debes pũenire offendẽtem. vt duplicem gloriã cõſequaris vnam ſcz qꝛ iniuſte offenſus es. aliam qꝛ prior ad amicitiam moues. ¶ Et eſt aduertendũ ꝙ in illo caſũ nõ debet homo a fratre ſibi ſic ſine cauſa iraſcenti veniam petere exquo nõ in eum deliquit. Sed vadat ad eum in ſe apud ipm excuſet ſiue caritatiue declaret ꝙ in eum nõ peccauit et ſine demerito cõtra eũ iraſcitur. et ſic eum a rancore et ira reuocet. niſi forte homo timeret ꝙ hmõi humilis reuocacio veriſimiliter in detrimentũ fratris cederet iniuſte iraſcentis. qui forte aut ſupbiret. aut audacius alijs noceret. Et cum hoc timeret caucius eſſet vt intermedie pſone rancorõ ũ n indu cendo ad cõcordiam ponerent. et innocentem petendo ꝑ dimiſſione offenſe. vnde augu. in ſermo. dñi i mõte. Tũc habet frater aliquid aduerſum nos cum nos eum in aliquo leſimus Nos aũt aduerſus eum habemus ſi ipe nos leſit. vbi nõ eſt op⁹ pergere ad recõciliaciõem ſed tantum dimittere. ſicut tibi ad omnia dimitti cupis. qđ ipe cõmiſeris. Et in ſermone de cõcordia fratꝝ cuius iniciũ dies iſti. dicit augu. nolo vt menciaris nolo vt dicas illi. da mihi veniam. qꝛ te noſci nõ peccaſſe i fratrem tuũ ſed tu ſcis ꝙ iſte peccauit in te nõ tu in illum. Noli venire ad fratrẽ tuuz qui in te peccauit ꝛ vltra ab eo petere veniam. debẽt tñ inter vos eſſe alij pacifici qui illum obiurgent. vt a te prius veniã petat. Tu aũt eſto paratus ignoſcere penitus ex corde dimittere iam

dimiſiſti habes adhuc quid facias.
oꝛa ꝓ illo vt petat a te veniã qꝛ ſcis
ei nocere ſi nõ petit ¶ Scdo ꝯ
tingit fratrem aliquid hre ꝯ te vt
ſi habet ꝯtra te iram vel odiũ Jõ
qꝛ tu ei iniuriam feciſti. et ei iniu=
ſte cauſa et occaſio illiꝰ odij fuiſti.
In illo caſu debes obmiſſis alijs ac
tibꝰ tuis fratri a te leſo ꝓ iniuria
ſibi illata ſatiſfacere. actu aut vo=
lũtate ⁊ ei modo ſupradicto. vt me
lius poteris reconciliari. vñ criſo.
ſup illo vade prius reconciliari fra
tri tuo dicit in ꝑſona dei ego liben
ter cõtemnoꝛ. ego libenter honoꝛis
mei pacioꝛ damnũ libenter ego do=
minꝰ expecto ſeruos tm̃modo vos
in amiciciã veniatis. vade ergo vt
ſcias qꝛ plꝰ diligo ꝯcoꝛdiam fideliũ
meoꝝ. ꝙ munera qꝛ munera hoim
nullum faciunt deo lucꝝ. Caritas
vero illoꝝ dei gloꝛiã opatur ꝓpter
hoc itaqꝫ omnia facta ſunt. ꝓpter
hoc deus homo factꝰ eſt. et ꝓpter
hoc vniuerſa negotiatꝰ eſt vt ho=
mines ad caritatiuam concoꝛdiã in
bono cõgregaret. Et iteꝝ quaꝫ diu
homines fideles inter ſe aliquẽ diſ
ſencõnem habuerint munꝰ eorũ nõ
ſuſcipitur oꝛatõ non exaudit᷑ neqꝫ
deus vult eſſe amicꝰ fideliũ ꝙdiu
inter ſe fuerint inimici. Et cõſequẽ
ter dicit. Qualis aũt ꝑceſſit offẽſio
talis debet ſequi recõciliacõ. ſi opi=
bus offẽdiſti opibus recõciliare. ſi
cogitatu offendiſti cogitatu recõci
liare. ſi verbis offendiſti verbis re
conciliare. Ideo etiã xp̃s ma. v. ſta
tim poſt p̃fata verba vbi docꝫ recõ
ciliacõꝫ fraternã dicit. Eſto cõſen
tiens aduerſario tuo cito dũ es in
via cũ eo. ne foꝛte tradat te aduer
ſariꝰ tuus iudici et iudex tradat te

miniſtro et in c[illegible] mittaris Amẽ
dico tibi. non [illegible] donec reddas no
uiſſimũ quadrantem vbi ſꝫm augu.
ꝑ aduerſarium in via intelligit᷑ ille
cui iiuriaꝫ feciſti. Per iudicem xp̃s
Per miniſtrum demõ. Per carcereꝫ
infernus et donec capiatur non ꝑ
d ſtancia tpis finita ſꝫ infinita pe=
nas em̃ ibi poſitus ſemꝑ reddet et
numquã ꝑſoluet. f Tercio mõ
ꝯtingit ꝙ frater tuꝰ habet aliqđ
aduerſum te vt ſcꝫ cum tu ſibi iniu
riam feciſti hoc habet contra te et
licet ſciat ꝙ ſibi iniuriã feciſti ſiue
neſciat nullum tamẽ contra te ha=
bet ꝓpter hoc iram odium vel rati
onem. In iſto caſu nõ opoꝛtet ledẽ
tem petere veniam et ad concoꝛdiã
reducere. imo ĩ caſu expedit ut ſi le
ſus ignoꝛaret ſibi iniuriam factã.
qꝛ hoc faciendo ſibi manifeſta oc=
caſio rãcoꝛiſ daret᷑ tam̃ debito iuſti
cie opoꝛtet vt leſo ſatis fiat cui ab
ſtuliſti honoꝛeꝫ vel res ꝑ verba vel
facta ſatiſfaciendo. vnde aug. in e=
piſtola ad macedonium. Si alienũ
qm̃ pctm̃ eſt cũ reddi poſſit ñ reddi
tur non penitenciam ſꝫ fingitur. Si
autẽ veraciter agit᷑ non dimittit᷑
pctm̃ niſi reſtituatur ablatum G
Sunt autem circa p̃cedencia xij du
bia que mouet humbertus in expo
ſicõe regule beati augu. et ſoluit.
Dubitatur pꝛimo quem modũ tene
re debet qui reconciliare vult fra=
trem quem offendit. Rñ. triplicem
verba placet. cito et manſuetudine
Pꝛimo quidem quilibet tenet᷑ ad ſa
tiſfactionem illi quẽ leſit verbo in
rixando argumentũ ad hoc eſt exo.
xxj. vbi dicitur quod ſi aliqui rixati
fuerint et ꝑcuſſerit alter alteꝝ et
moꝛtuꝰ ñ fuerit ſꝫ in lecto iacuerit

medicos. Si hoc verum eſt de leſio ne tali ergo et verbo ſatiſ facere d bet qui verbo leſit. cum verbis ali qn grauius quis ledat quam plagis. Secundo cito tenetur etiam ad ſatiſ factionem. quia in reſtitucionibus qn ſine die debent. omni die debentur Ita et hic vnde Ephe. iiij. Sol non occidat ſup iracundiam veſtram. ter cio etiam in ſatiſ faciendo ſic debet cauere a modo ſupbo vel aſperita te quod ſatiſ factio proſit ad curacionem ire fraterne. propter illa dicit aug. in regula. Qui conuicio vel maledi ctione. vel etiam criminis obiecto aliquem leſerit meminerit ſatiſ fa ctione quanto cicius curare qd fecit

M Dubitatur. ij. pro quot quis ſatiſ facere debet. Rn. pro tria poteſt hmoi ſatiſ factio eſſe. vna pro verba vt cum quis petit veniam de offen ſa ab offenſo Sic faciebat aug. ſcri bens hiero. Obſecro te pro manſue tudinem ieſu xpi. ſi leſi te ignoſce mi hi. Alia eſt pro corpis humilitatem. ſic fecit ſemei dauid cui maledixit. ij. reg. xix. Semei pſtratus coram re ge ad eum dixit. non reputes mihi ad iniquitatem neque memineris iniuri am ſerui tui etc. Tercia eſt per obſe quia. ſic iacob muneribus voluit pla care fratrem ſuum eſau. Ro. xij. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum ſi ſitit potum da illi. q. d. pro hoc pla cabis illum et redibit amicitia ¶

Dubitatur tercio an quilibet of fendens teneatur ad omnes huiuſ modi ſatiſ factiones. Rn. quod non ſicut ledens alium in rebus. non tenetur niſi ad certam quantitatem rei reſti tuende. Ita et offendens in verbo non tenetur ad omnes ſatiſ factiones ſed ad certam ſcdm quantitatem offen ſe. Dubitatur quarto quod ſtatim offen dens teneatur reconciliare offenſum Rn. aut offenſus eſt abſens aut pre ſens. ſi abſens ſufficit offendenti pro poſitum ſatiſ faciendi ſine mora cum poterit ſicut in reſtitucionibus nec oportet quod vadat in hoc caſu pedi bus. ſed ſufficit animo Si vero eſt pſens. aut fuit leuis offenſa Ita quod non creditur offenſus grauiter tur batus vel grauis. Si leuis pot dif ferri ſatiſ factio vſque ad tempus mo dicum. ſi vero grauis debet ſine mo ra ſatiſ fieri. Tum rone debiti quod omni die debetur. Tum etiam rone caritatis fraterne. debet enim operam dare. ne ira creſcat in odium. et tra bem faciat de feſtuca et animam faci at homicidam. vt augus. vbi prius dicit ¶ Dubitatur quinto vtrum leſus in caſibus pdictis. teneatur di mittere offendenti impenitenti nec ſatiſ facienti. Cum deus cuius miſe ricordia humanam excedit in infinitum nunquam dimittat impenitenti. Rn. quod ſic quantum ad remiſſionem intrin ſecam cordis. quo ad rancorem vel iram non rone illius. quia impenitens eſt ſed rone ſuijpius ne peccet non eſt aut ſimile de eo cuius ira non eſt pecca tum. impenitenti tamen peccanti in noſ non tenemur dimittere dimiſſione ex teriori. vnde Lu. xvij. Si ſepties in die peccauerit in te frater tuus. et ſepties in die ad te conuerſus fuerit dicens penitet me dimitte illi di. glo. non iubemur paſſim peccata dimit tere ſed penitenti que intelligenda ſunt. quod impenitenti peccanti in nos non tenemur pcta dimittere dimiſſione ex teriori vel quod non tenemur in foro pniali

impenitenti dimittere L Dubi
tatur ſexto quid ſit illa dimiſſio ex-
terior quã dimittit offenſus offen
denti·nõ eſt peccatum qꝛ hoc tantũ
deus dimittit·nec ſatiſ factio·quia
illa ſoluitur·tũc Rñ· ꝙ eſt accepta-
tio ſatiſ factionis·vel indicatio re-
cõciliaciõis verbo vel facto expſſa
vt cum offenſus offendentẽ flectẽ
tem genua eleuat·vel dicit domi⁹
parcat tibi·vel pco·vel ſatiſ factũ
eſt mihi vel ſimilia· M Dubi-
tatur ſeptimo an poſt huiuſmõi ſa-
tiſ factionẽ vel etiam ante facta di
miſſione intrinſeca·licet ſigna rãco
ris retinere·Rñ·ſignoꝝ hmõi q̃dã
ſunt propinqua·quedam remota· p
pinqua que ingerunt probabilẽ ſu-
ſpicionem de rancore·vt cũ aliquis
nunquã vult alteri loqui· et curuo
vultu ſemp eum reſpicit et ſimilia
Et iſta nulli licet retinere ·qꝛ ab oĩ
ſpecie mala abſtinẽdũ eſt· ſꝫm apo·
Et ſicut eleazardus abſtinuit a car-
nibus que ſimiles erãt porcinis ne
ſcandaliſaretur· Ideo nemo debet illa
ſigna facere·p que pbabiliter cre-
deretur eſſe in odio·Remota ſunt q̃
non ingerunt argumentũ de odio·
licet odium ſubſequatur·vt ſunt ſub
tractio familiaritatis·et ſeruicioꝝ
aliquorum et ſimilia Et iſta licet re
tinere omnibus dũmodo nõ fiat ma
lo animo·imo poteſt eſſe interdum
meritoriũ·cum ſit propter bonũ al
terius·Quod aũt interdum dꝛ quia
hoc nõ debent facere pfecti·ſi intel
ligatur ꝙ hoc nõ eſt pfectionis ve
rum eſt·Aliter nõ videtur eſſe verũ
Dubitatur octauo vtrũ iniuriatus
teneatur querere recõciliacionem
iniuriantis ipo nõ petente·Rñ· ꝙ ñ
tenetur ex hoc ſolo ſed rõe fraterne
caritatis poſſet teneri in caſu· ſcꝫ ſi
crederetur probabiliter ꝙ p hoc li-
beraret animã eius ab odio morta-
li·et nõ eſſet occaſio mali in eo vel
in alijs huiuſmodi excellens humi-
liatio·Quod aũt dauid iniuriatus
queſiuit recõciliacionem a ſaule nõ
penitente et ſimilia opa ſanctorum
non oportet ꝙ imitemur·qꝛ magne
pfectionis opa fuerunt N Du
bitatur nono·Eſto ꝙ aliquis offen
dat alium verbo ĩ ſecreto ·et petat
offenſus ſatiſ factionẽ in publico·
nunquid tenetur ab hmõi ſatiſ facti
onem offendens vel ecõuerſo offẽ
dat aliquis aliquem ĩ publico vult
ſatiſ facere tm̃ in ſecreto nũquid ſuf
ficit ei·Rñſio ad primũ ꝙ nõ tene-
tur niſi forte qđ factum fuit in ſe-
creto publicum fuiſſet· Sicut fur
qui latenter accipit·non tenetur pub
lice ſatiſ facere·Ad ſecundũ dicend
ꝙ nõ ſufficit·argumentũ eſt ad h°
Actu·xvj·de paulo cui publice con
demnato ad carcerem nõ ſufficit oc
culte liberari ſed publice· Dubita-
tur decimo ponatur ꝙ aliquis im-
poſuerit alteri culpam·et leſus nõ
vult accipe ſatiſ factionem a leden
te·niſi dicat ſe mentitum fuiſſe·nũ-
quid tenetur ad hoc ledens · Rñ·ſi
ledens nõ ſcit ſe dixiſſe verum nul-
lo modo debet dicere cõtrariũ nec
hoc debet ab eo requiri·ſi autẽ ſcit
vel credit ſe dixiſſe falſum vel dubi
um·ſꝫm ꝙ habet in conſciẽtia ſua·
ſic dicere debet ſicut reſtituere tene
tur quis rem ablatam cum damno
ſue rei·poteſt tñ adicere aliqua al-
leuiantia culpam ſuã ·videlicet ꝙ
ex animi turbacione illud dixit vel
ꝙ ita audierat vel credbat tũc licꝫ
modo reputet falſum·Ad hoc autẽ

ꝙ dicat ſe mentitū fuiſſe nō tenet² q₂ ꝑ hoc reuelaret ſecretū mentis ſue peccatum qđ ſibi multū noceret et alijs ꝓdeſſet· q₂ ita reſtauratur fama alteri ꝑ hoc ꝙ ꝯgnoſcit ſe falſum dixiſſe· ſicut ſi diceret ſe mentitum fuiſſe· hec omnia Humbertus· O Dubitat² xi· Quid facere debeat offendens qui petit veniā a leſo ſed leſus nō vult dimittere· Rn̄dit Augu· in quodam ſermone ſic· Si fratri tuo ꝑ te offenſo in corde in vera humilitate et caritate n̄ ficta dicis· dimitte mihi· et ille noluerit tibi dimittere· noli eſſe ſollicitus· ſerui eſtis· ambo vnum dn̄m habetis interpella dn̄m amborū· et ꝙ tibi dimiſit dominus· ſi p̄t exigat ſeruus· vult augu· ꝙ petendo veniaʒ a ſeruo tali· et poſt vel ante a deo liber eſt· licet ſi intulit damnū· pro illo ſatiſfacere debet leſo· Et leſus grauiter peccat· cui⁹ vt dicit aug· Oracio nō exaudit²· munus nō accipit² nec dimittit² pct̄m· P Dubitat² xij· vtꝝ ꝑlatus aut alius ſuperior· rōe iſtius p̄cepti de recōciliaciōe fratris teneat² veniam petere ſcḋm modū dictum a ſubdito ſuo· Qui eum iniuſte leſit aut in corrigēdo modicū leſit· Rn̄ aug· i. ſermone p̄dicto dicens· ſunt ꝑſone humiles ꝑ ordinem ſeculi huius a quibus ſi petimus veniam extollunt² in ſupbiam· Et ſubdit durꝫ videtur vt iubeam· ꝙ ſi homo dn̄s peccat in ſeruum ſuū· iniuſte litigando iniuſte cedendo· et ſimilia ꝙ dicat ille iſti· Ignoſce da mihi veniam nō q₂ non debet facere· ſed ne ille incipiat ſuꝑbire· Quid ergo faciat dn̄s ſi ante oculos dei peniteat eum· Et ſi nō p̄t dicere ſeruo ſuo· q₂ non oportet da mihi veniam· blande tn̄ illud alloquat²· blanda em̄ appellacio venie eſt poſtulatio· et in regula dicit auguſtinus· Qn̄ neceſſitas diſcipline vos dicere dura verba compellit ſi etiam vosipi exceſſiſſe modū ſentitis nō a vobis exigitur· vt a vobis ſubditis veniam poſtuletis· ne apḋ eos quos oportet eſſe ſubiectos dū nimiū ſeruatur humilitas regendi frāgatur autoritas Q Quo ad ſecūdum principale ſciēdum ꝙ xp̄s alio modo iubet ore in benefacere· videlicet inimicis benedicēdo· eis n̄ detrahendo· Vnde ro· xij· nemi malum pro malo reddētes· ſed benefacite ꝑſequentibus vos benedicite ⁊ nolite maledicere· Et idem iubꝫ xp̄s Math· v· dicens· Orate pro ꝑſequētibus videlicet ꝑ opa et calumniantibus vos· ſ· ꝑ verba· Calumniari etem̄ eſt niti defectum in aliquo inuenire vel crimen ſibi imponere· Et eſt duplex calumniator· vnus ē qui falſum crimen aut defectum alteri imponere nititur· Aut ſi verꝫ tamē occultū· imponit publice nō ſeruato ordine diuini iuris· Et facit hoc tm̄ in malum alterius vt inde puniat² vel diffamet² alter eſt qui etiā benefacta ab alio nitatur oſtendere· mala· aut ficte facta· vt eum ꝑ hoc ipocritam oſtendat· Aut vt ad penam vel malā famā apud alios trahat R Sed dubitat² vtrum aliquis peccet infamiā nō repellendo· Rn̄· tho· qđli· ix· q· vj· ar· ij Vtrūqꝫ ſcꝫ cōtemptus fame ⁊ appetitus p̄t eſſe laudabilis et vicioſus· fama ei non eſt neceſſaria homini propter ſeipſum ſed propter proximum edificandum· Appetere ergo famam propter proximum caritatis eſt·

Appetere vero propter ſeipm̄ ad inanem gloriam ſpectat. Et econtrario contemptus fame ratione ſui ipius humilitatis eſt. Racione vero proximi eſt ignauie et crudelitatis ¶S. Illi ergo quibus incumbit ex officio vel ex ſtatu pfectiōiſ alioꝝ ſaluti puidere poſſe repellāt Alij vero quib⁹ magiſ cuſtodia ſue ſalutis imminet poſſunt ſue humilitati prouidentes famam vel infamiam cōtemnere. Sed cuꝫ infamia dupliciter repellatur ſcꝫ occaſionē ſubtrahendo. Et linguas detrahenciū compeſcendo. Primo mō omes tenētur infamiā vitare. alias ſine ſcādalo actiuo fieri nō poſſet . qd̄ ſemper eſt peccatū. Sed ſecūdo modo non tenetur niſi quantū debet aliquis ſaluti proximi videre. vñ greg. ome. ix. ſup ezech. dicit linguas detrahētium ſicut nō debem⁹ noſtro ſtudio excitare ne ipi pereant. Ita p ſuam maliciam excitatas debemus equanimiter tollerare vt nobis merituꝫ creſcat. Aliqñ etiaꝫ cōpeſcere ne dū de nobis mala diſſeminant. eoꝝ qui nos ad bona audire poterāt corda innocentiū corrumpant. Et infra hi etenim quoꝝ vita in exemplū imitaciōis eſt poſita debent ſi poſſunt detrahenciū ſibi verba compeſcere ne eoꝝ p̄dicacionem nō audiāt qui audire poterāt et in prauis morib⁹ remanentes bene viuere contemnant hec de Tho. poſſunt tñ ſaluo pfectionis ſtatu pfecti orare deum vt liberent' a calumniantibus . ne i eorum pſecuciōe ruant. vnde pſ. Redime me a calumnijs hominū vt cuſtodiam mandata tua. ¶T Quo ad terciū principale iubemur etiam ore orare et corde pro pſequentib⁹ et calumniantibus nos quaten⁹ cōuerrant' . Et hec oratio a fidelibus diligentiſſime eſt obſeruanda. quia exaudibiliſſima eſt et maxie meritoria. q2 ex magna caritate procedit. Conſumata em̄ caritas facit p inimicis orare magno deſiderio vt cōuertant' ab errore vie ſue nec quicquam vt dicit Criſo ſic propiciū eſt vt inimicos amare et pro pſequentibus et calumniantibus orare. Et viceuerſa inter omnes noſtras oraciones illa peior eſt et piculoſior et irracionabilior. qua oramus. vt noſ deus vindicet de inimicis noſtris. Tales vt Criſo. dicit. ſagittas pniciosas infigunt. et dignos ſe efficiunt vt malum qd̄ inimicis imp̄cāt' eis deus infligat. Et ſcꝫm eundē. Cū a proximis moleſtamur. nō homini cui compati deberemus ſed demoni hominē vexanti indignari deberemus. Si em̄ ipe homo naturaliter homini febricitanti grauiter cōdolet nō iraſcitur Cur anime demoniacis infirmitatibus p̄eſſe qñ iniuriatur nō compateremur

Capitulum Nonum

O ¶ tercio modo diligendi inimicos. videlicet bene faciendo cōtra eoꝝ pſecuciōes vbi tria ſunt dicenda. Primo vtꝝ ex p̄cepto teneamur inimicos noſtros diligere effective. ſic ꝙ eis beneficia impendamus et exteriora ſigna dilectionis oſtendamus. Secūdo an ſit magis meritoriū inimico bñfacere ꝙ̄ amico. Tercio ꝙ̄ malū ſit rancorem cōtra proximū tenere ¶A Quantū ad primū notandū ſcꝫm Tho. ij. ij. q

xxv. ꝙ beneficia et dilectionis ſigna que quis exhibet ꝓximis in communi vel pro toto populo alicuius ciuitatis vel pro alicuius monaſterij cōmunitate. talia beneficia et dilectionis ſigna exhibere inimicis ē de neceſſitate p̄cepti. Ita ꝙ homo in tali caſu etiam inimicos ſuos propter inimiciciā a generalitate nō excipiat ſ꜡m modū de interiori dilectione ſupra tactum. Quia effectus ⁊ ſigna caritatis exteriora debent ꝓporcionari interiori affectui. dilectio autem vt ſupra tactum fuit in ꝯmuni etiam ad inimicū eſt p̄ceptū Et ſi inimicis p̄fati effectus nō exhiberent᷑. ꝑtineret ad vindictā iniuſtam cōtra illud Leui. xix. Non q̄ras vlcionē et nō eris memor iniurie cōmuni tuoꝝ. Et ſ꜡m Richar. in iij. ſenten. etiam homo tenet᷑ inimicis ſuis effectum ſalutaciōis cōſuete et cōmunis impendere. id ē tenetur exhibere eis iſtam ſalutacionē que ex cōmuni cōſuetudine illius loci ab omnibꝰ ſolet impendi niſi forte in caſu quo timeret iſtum ex hoc ꝓuocari vel ſemetip̄m. vel timeret aliquod aliud malum ex hoc oriri. Alia ſunt beneficia aut dilectionis ſigna que quis exhibꝫ ꝑticulariter ſolum aliquibus ꝑſonis forte ſibi magis familiaribus et amicis. ſiue ſint beneficia ſp̄us ſiue corpis propria anime vt oꝑa miſericordie ſpiritualia. vt in verſu iſto cōtinent᷑. Conſule. caſtiga. remitte. ſolare. fer ora. ſiue corpis vt i verſu veſtio cibo poto do tectum viſito ſoluo ſepelio et ſimila. ¶ De his dicendum primo ꝙ neceſſarie obligacionis eſt talia impendere tam amicis quā inimicis tꝑe neceſſitatis. vnde Math. v. propter hoc xp̄s ait. Benefacite his qui oderūt vos ⁊ orate pro ꝑſequentibus et calumniantibus vos. Item. j. Joh. iij. Qui habuerit ſubſtanciā huius mūdi. et viderit fratrem ſuū neceſſitatē pacientem et clauſerit viſcera ſua ab eo quō caritas dei manet in eo. Et ambroſius paſce fame morientem ſi nō pauiſti occidiſti. ergo a ſimili. Si ñ ꝯſuluiſti i neceſſitate. vel tūc a peccato nō defendiſti et hmōi occidiſti ſed ſub p̄cepto tenemur nō occidere. ergo in neceſſitate ſub p̄cepto ſubuenire etiam inimicis. Secundo meritoriū eſſe poteſt ꝙ quis talia beneficia et dilectionis ſigna exhibeat inimico omni congruo tempe et oportunitate ſe offerente ſed tñ extra caſum neceſſitatis ñ eſt de neceſſitate ſalutis. niſi ſ꜡m preparaciōeꝫ animi. Oportet enim vt homo paratum animū habeat ꝙ ſi occurret neceſſitaſ in illo caſu inimico ſuo talia beneficia dilectionis exhiberet pro poſſe. Et tenet᷑ exhibere talia etiam inimico qñcunqꝫ caſus neceſſitatis occurrerit ⁊ oportunitas adeſt et plus tenetur amico in neceſſitate. ſed ꝙ aliquis extra caſum neceſſitatis hmōi beneficia alicui inimico exhibeat eſt ſuperogaciōis et conſilij. ¶ Quo ad ſecūdum an ſit magis meritorium inimico q̄ꝫ amico benefacere. Rñ. ꝙ ſic. Qñ videlicet idem homo eque intenſis actibꝰ. ⁊ ex equali caritate ⁊ ceteriſ paribus diligit vno tꝑe amicū ⁊ alio tꝑe inimicū et vtriqꝫ bñfacit vel ſi vnꝰ diligit amicū ⁊ alter inimicū ⁊c̄ ſūt paria. ſcꝫ ꝙ diligūt eq̄ intenſis actibꝰ ⁊ ex eq̄li caritate ⁊ ſūt equaliter diſpoſiti. tunc dilectio inimici

et beneficia eius ſunt magis meri=
toria ꝙ dilectio et beneficia amici
vnde Gregorius. ſeruitia quanto
ſunt minus debita. tāto ſunt magis
accepta. Sed minus debitū eſt ini=
micū diligere ꝙ amicum. Cuiꝰ ē rō
qꝛ ſcḋm Tho. ij. ij. q. xxvij. Et ſcḋm do
ctores i iij. di. xxvij. Quatuor ſunt
que augent in noſtris bonis actibꝰ
meritū. Primū eſt libertas. Quāto
eñ homo opatᷣ plus ſcḋm rōez et vo
luntatem nō naturaliter mere nec
coacte tanto ceteris pibus plus me
retᷣ. ſed in dilectiōe inimici. nec na=
tura. nec beneficia inimici mouent
ad diligendū imo magis ad odium.
D Secundū eſt difficultas qꝛ
quanto actus aliquis ex ſe eſt diffi
cilior. tanto ceteris paribus eſt ma
gis meritorius Et dꝛ notanter ex ſe
qꝛ duplex eſt difficultas in opando
vna pueniens ex ipō ope ex ſe vt ie
iunare in pane et aqua eſt difficili
us quā cum vino et piſcibus ⁊ pau
perē dare dnariū de neceſſarijs eſt
difficilius quā diuitem dare dena=
rium de ſupfluis et hec difficultas
auget meritum. Alia eſt pueniens
ex diſpoſiciōe opantis ſolum. puta
qꝛ ſe neglexit ad bonum diſponere.
vel male ſe habituauit. et hec ñ au
get meritū. vnde ptꝫ ꝙ ſepe plꝰ me
retur cum modico grauamine ieiu=
nans religioſus ꝙ male aſſuetꝰ me
reatᷣ ieiunando cum maiore labore
Sed certū eſt ꝙ facilius eſt amicū
diligere ꝙ inimicū. Terciū eſt cari=
tas. Nam nullus actus eſt meritori
us niſi a radice aliquo modo proce=
dat caritatis. et quāto actus ex ma
iori caritate pcedit tāto eſt deo ac
ceptior et magis p cōſequēs eo me=
remur. ſed dilectio inimici ex carita
te cauſatᷣ totaliter. et ſolum depen
det ex dilectiōe dei actuali vel ha=
bituali et nullam aliam cauſam mo
uentē habet niſi deū. Amici vero
dilectio multas alias cauſas habet
puta beneficiū et alia. Quartū ē co
natus ad bonū. qꝛ vbi maior cona=
tus eſt ad bonum ibi maius eſt me=
ritū. vnde. j. corinth. iij. vnuſquiſqꝫ
mercedē accipiet ſcḋm ſuū laborem.
ſed certū eſt maiorē conatū exigi in
dilectione inimici ꝙ amici ergo
E Quo ad terciū difficulter ran=
corem dimittentibꝰ Notādū ꝙ qui
dam ſunt tam diſcordes ꝙ raro vel
nunꝙ remittūt iniurias. Iſti ſunt
valde mali propter tria. Primo qꝛ
nō ſunt veri xpiani. qui iniunguntᷣ
in baptiſmo ad habendū cor pium.
et nō maleſcāt ad pietatē. ſed ſunt
iudei dure ceruicis. et incircumciſi
cord bus et auribus reſiſtentes ſp
ſpūi ſancto. vt ait beatus ſtephanꝰ
Actu. viij. volūt habere oculum p
oculo. dentē pro dente. Leuit. xxiiij
Secundo ſunt ſicut holofernes gen
tilis de quo Iudith. iij. ꝙ ferocita
tem animi eius mittigare nō pote=
rant. Tercio qḋ peius eſt ſunt ſicut
diabolus de quo dicit grego. ꝙ nul
lo modo pōt locari obſequio. Cōtra
hos eſt qḋ de alexandro magno le=
gitur. qui dum offenſus a quodam
nullatenus ire cedere vellet. ei ait
ſuus magiſter Ariſto. Nobiliſſimū
tibi adhuc documentū tradere poſ
ſum. Alexandro aūt dicente preſto
ſum audire. ait Ariſto. Quis ē qui
regna ſuperauit. nōne cor tuū ⁊ po
tētia ſꝫ maiorē victoriā acquiriſ ho
die aim propriū ſi viceris ſi aūt neg
lexeris alium victorē habebis. Ad
que verba placatus eſt. vnde puer

xvj. qui dominat᷑ animo. fortior eſt expugnatore vrbiū ſic legit᷑ ꝺ iulio ceſare ꝙ nullius ſolebat obliuiſci niſi iniuriaꝝ. Certum eſt etiā ſenecam magiſtꝝ neronis ad eum ſcripſiſſe librum de clemētia. que eſt ſꝫm tulium virtus ꝑ quā animus in odium alicuius cōcitatus benignitate retinetur. Scribūt naturales leonē ꝑcere ꝓſtratis nec regeꝫ apum aculeum habere ergo miranda res eſt xp̄ianum in rancore manere. vbi monarchi mūdi placant᷑. gentilis libꝝ ſcribit et animalia bruta docent. p̄terea dicit apoſto. Collo. iij. donantes vobiſmetip̄is. ſi quis aduerſus aliquem habet querelā. Item matv. ſanctoꝝ eſt nō ſolum remittere. ſed etiā bn̄facere inimicis. Itē xp̄s piiſſime orauit pro crucifixoribus. Luc. xxiij. quā longe ergo ſunt apoſtolica doctrina a ſanctoꝝ vita et xp̄i exemplo. qui remittere nolunt offendentibus eos. Sunt aūt alij quidam diſcucientes culpas offendentiū qui multam p̄tendunt difficultatem in remittendo. modo quia magne ſunt offenſe. modo qꝛ multociens cōmiſſe et remiſſe multociens nō ſic facit deus. imo magna remittit. Iohe. ij. ꝓſtabilis ſuꝑ maliciam malicia em̄ ſonat in culpā grauem multa etiā dimittit. qꝛ multuſ eſt ad ignoſcendū. Iſa. lv. et multociens. Math. xvij. Non dico tibi ſepties. ſed vſqꝫ ſex tuagiesſepties

Capitulum Decimum

De detractōe que eſt filia inuidie. Nūc dicēda ſunt tria principaliter. Primo quid ſit et qn̄ peccatum. Secūdo cur fugienda propter eius magnū malum. Tercio quō peccent detractores audientes. A Quātum ad primū notandū ſꝫm Tho. ij. ij. q. lxxiij. Et aler. in ſum. ij. pte ꝙ detractio eſt aliene fame ꝑ occulta verba denigratio. hoc eſt ablatio vel diminutio fame alterius ꝑ verba que dicunt᷑ abſente alio vel ignorante eo cōtra quem dicuntur. Nam detrahere eſt de aliquo toto partem tollere. vnde detrahēs aliquid de bono proximi trahit. Quia immaginē dei virtutes ⁊ naturalia de proximo nō pōt trahere q̄ ſunt bona hominis. ſed famam eius pōt dimittere aut tollere B Fit aūt detractio ſex modis ſꝫm Tho. directe quadrupliciter. Primo cū quis ꝑ verba ſua alteri falſum crimen iponit et adinuenit. Et eſt peſſima ꝺtractio de qua Eccle. xj. Attende tibi a peſtifero fabricat em̄ mala. Secundo cū peccatū alterius ſuis verbis adauget. vt cū peccatū de ꝓrio narrat᷑ qꝺ forte veꝝ eſt et ali⁹ adauget. verbiſ ſuis aggrauādo. plus q̄ ſit in ſe. de quo Eccle. xj. a ſcintilla auget᷑ ignis. et a doloſo auget᷑ ſanguis. id eſt peccatū. Tercio quādo quis occultū reuelat Ita ꝙ peccatū alteri⁹ licet veꝝ ſed occultum manifeſtat. nō ſeruato ordine caritatis et fraterne correctiōis a dn̄o in euāgelio inſtituto. Contra illud Eccle. xxvij. Qui denudat archana amici fidē ꝑdit Quarto qn̄ illꝺ qꝺ ē bonū dicit mala intenciōe factū. vt cū quis ieiunet orat et ſimilia facit de genere bonoꝝ. alter nō potens accuſare opus. accuſat intencionem que in corde eſt. et quam

ſcire nō poteſt· nec habet ad hoc ſigna ſufficientia· Sicut Luc· xj· Iudei dixerūt xpo· In beelzebub principe demonioꝝ eijecit dmonia· quo cōtra eccle· xj· dr bona in mala conuertens inſidiatur et in electis ponit maculam· Indirecte· aut fit detractio dupliciter· Primo negando bonum alterius· vt ſi de aliquo vere bona dicunt· ꝙ ſit doctus· virgo nobilis virtuoſus ⁊ ſimilia· Ego dicam· nō eſt talis· vel ſi a me queritur vtrū pfata bona in proximo ſint· et ego reſpondendo negem cuꝫ tñ ſciam ſibi ineſſe· ſicut Io· ix· Iudei negabant· Primo miraculū de illuminaciōe ceci· Secūdo bonū alterius reticendo malicioſe· Sicut ſi d proximo fit ſermo quō bona fecerit me pſente· vel a me querit de tali et ego malicioſe taceaꝫ ex odio vel inuidia· ſicut milites tacuerunt xpi reſurrectiōeꝫ et iudei· Math· xxviij

C Secūdo notandū ſꝫm Tho· ꝙ peccata verboꝝ ſunt maxie ex intenciōe loquentis diiudicāda· Qñ quis aliqua dicit de alio illa intencione· vt p hoc auferat vel minuat famam eius tūc vere dr et proprie ei detrahere· Et hmōi detractio eſt p ſe loquendo peccatū mortale· Qd pbatur primo qr Ro· j· dr· detractores deo odibiles qd ideo addit vt dicit glo· ibidem ne putet leue eſſe peccatū ppter hoc ꝙ ɔſiſtit in verbis· Secūdo ſic probatur nam peccata que cōmittunt cōtra proximū penſanda ſunt penes nocumēta que p ea proximo inferunt· ſed p detractionem maius nocumētū infertur primo ꝙ p furtum aut rapinaꝫ eo ꝙ p tractiōem aufert hominū fama et p furtum diuitie· fama autem multo pcioſior eſt diuicijs· vñ puer xxij· Melius eſt nomen bonū ꝙ vngentum pcioſum et diuitie multe· ⁊ Eccle· xlj· Curam habe de bono nomine hoc em magis pmanebit tibi ꝙ mille thezauri magni et pcioſi· nam p defectum fame a multis bonis homo impedit· tam in ſpūalibus ꝙ in corpalibus· Primo qr ifamati doctrina minus ſapit in proximo· Secūdo infamatus pronior eſt ad peccandū· qr cōſpicit ſe honoreꝫ pdidiſſe· Tercio vno infamato alij multi poſſunt infamari· vt patet in monaſterijs religioſoꝝ in domib9 et ciuitatibus· Quarto in tpalibus cōtractibus matrimonij mercanciarum· et hmōi homini minus credit propter que homines interdū mori parati ſunt cauſa defendendi famā ſicut in duellātibus patet· ergo pl9 eſt mortale ꝙ furtū vel rapina tēporaliū·

D Sunt aūt tres gradus detractoꝝ· Quidam mali qui d trahunt ſimplicibus proximis · alij peiores qui detrahūt deuotis vel religioſis· vnde iiij· Reg· ij· Cū malo pueri loquerent de heliſeo propheta qui vitam duxit ſicut religioſi dicentibus pueris· Aſcende calue ſtatim exiuerūt duo vrſi de ſilua occidentes xlij· pueros· Tercij peſſimi qui detrahunt platis et a patribus ſpūalibus vel carnalibus deliberate intenciōe nocendi· et maxime in his que ptinēt ad eoꝝ officium vt dicit alex·

E Qd patet· j· exod· xx· vbi dr dijs nō detrahes et principem populi tui nō maledices· vbi plati dij nominant· qr diuinos homines ſuis ſacramentis et doctris facere poſſunt ſiue bene ſiue male viuant· Item Numeri· xiiij· de9 de

tractionem factā plato reputat ſuam d· vſqȝ quo detrahit mihi populus iſte veriam ego eos peſtilentia Item eccle·x· In cogitaciōe tua regine detrahas glo· ſimpliciter monet ne ira vel leuitate animi maioribus noſtris maledicamus· Secundo ꝑ illud ij·reg·vj· vbi Oza a dño ꝑcuſſus eſt qꝛ manū ſuam ad archā dei extendit· ſed religioſi vel deuoti vel ꝑlati ſunt archa dei ꝑfectioꝛ in quibus cōtinetꝛ manna dulcis cōſolaciōis·virga correctiōis et ſcia diſcreciōis·nec immerito talis a dño ꝑcuttitꝛ qui irreuerenter manu lingue templū dei tangit· Unde greg· Multi dum plus vitam ſacerdotum ꝙ ſuā diſcutiūt in erroris foueam dilabuntꝛ minꝰ cōſiderantes ꝙ non eos vita ſacerdotū lederet ſi humiliter bonis ſacerdotū ammonicionibus aurem accomodarēt ¶ Tercio patet idem i cham·Geñ· ix·qui Noe patris ſui verenda detegēs in ſemine ſuo maledictiōem ſuſcepit vbi alij fratres benedictionē recepeꝛūt maledictus inquit chanaam puer ſeruus ſeruoꝝ erit fratribus ſuis· Sunt etiā alij gradus inuidie quia quidā detrahūt verbo·alij peius ſcripto·alia cantilenis· Cum tñ aliquis dicit aliqua verba ꝑ que minuitur alterius fama·et nō intencione nocendi alteri in fama ſed dicit ex incōſideraciōe aut animi leuitate·aut propter aliquā cauſam ſȝ nō neceſſariam tūc manet peccatū veniale niſi verbū detractorium adeo ſit graue ꝙ notabiliter hoīs famaȝ ledat ꝑcipue in his que ꝑtinent ad honeſtatem vite· et diſpoſicionem bonam voluntatis· Hoc em̄ ex ipſo genere verboꝝ habet rōem peccati mortalis dicit·Tho· Nam vt dictū eſt ꝑcepto·j·ca·xiij·di· Si quis leuiter ꝛ ex ꝑuis ſignis firmiter credit de proximo peccatū mortale ipſe in hoc peccat mortaliter ſed alium de tali mortali accuſare·etiam ex leuitate et ſine neceſſaria et rōnabili cauſa·peius et maius nocumentum hominis et nō ſolum cōtra caritatē ſed etiam cōtra iuſtitie equitatem· ergo a forciori eſt peccatū mortale· vnde etiam tenetꝛ ad reſtitucionem ſicut dicetꝛ infra ꝑce·vij·ca·vij·exēplum eſt ad propoſitū ſi em̄ aliquis ex leuitate aīmi in rebus vel i corpore magnū damnū inferret·grauiſ culpa etiam a ſecularibus iudicijs indicaretur vt ſi ludendo necaret· vulneraret aut domū incineraret· Sic eſt detractoribus ex leuitate i magnis rebus vt dictū eſt·Et alex· Qui aūt mala ea ꝑ que minuitꝛ proximi fama manifeſtat·non om̄ibus indifferenter·ſed debitis circūſtancijs et propter aliqd bonum vel neceſſariū ei qui ꝑt ñ obeſſe ſȝ ꝑdeſſe et hoc facit cauſa correctionis proximi nō cauſa nocendi ei talis ſeruato aīo corrigendi euāgelico de quo Math·xviij·nō peccat ſed meretur vnde augꝰ·in ſpeculo eccleſie·ſi frater tuus vulnus habet in corpore| qd velit occultare dum timet ſecari nōne crudeliter a te ſimiletꝛ et miſericorditer indicaretur· Quanto gº magis debes manifeſtare·ne deterius putreſcat in corde ¶ Quātum ad ſecūdum principale nota ꝙ detractio eſt valde deteſtabile vicium propter ſeptem· Primo qꝛ valdē cōmunis eſt et cōſueta malicia vnde ſequitur illud ꝑuer·xxiiij·detractoribus ne commiſcaris dicit glo·hoc

ſpecialiter vicio piclitatur fere to=
tum humanū genus ſcḋm Tho. tum
qꝛ ſtultoꝝ infinitus eſt numerꝰ. tū
qꝛ pauci ſunt qui p viam ſalutis am
bulant. tum etiam qꝛ pauci aut nul
li ſunt qui nō aliquo ſex modoꝝ po
ſitoꝝ detrahunt ꝓximo ſuo. aut in
tenciōe nocendi. aut ex leuitate aīi
aut ex cauſa nō neceſſaria ꝓpter
ꝙ Jaco. iij. dꝛ. Si quis in verbo ñ
offendit hic pfectus eſt vir. in omī
aūt ira. aut inuidia homines ꝓmp=
tiſſimi ſunt ad detrahendū aīo nocē
di. Quia ira eſt appetitus vindicte
et inuidia triſtitia de alieno bono.
ſimiliter vbi homines cōueniūt ſta
tim aliena facta proponunt² incau
te. Jdeo ꝓuer. xxiiij. dictum eſt. cū
detractoribus ne cōmiſcaris. Et in
pſ. Detrahentē ſecreto ꝓximo ſuo
hunc pſequebar. quapropter ſuper
illo pſ. pro eo vt me diligerent de=
trahebāt mihi. glo. terribiliter di=
cit. plus nocēt in membris detrahē
tes xp̄o qui animas crediturorꝝ in=
terficiūt quā qui eius carnem mox
reſurrecturā pimerūt vbi alex. di=
cit. ꝙ ſi compacio intelligitur quā
tum ad motiuū principiū. vera eſt
autoritas. qꝛ detractores ex certa
malicia faciunt. nō ſic crucifixores
xp̄m occiderūt. ſed nō debet intelli
gi compacio ī genere. qꝛ genus pec
cati xp̄m crucifigenciū fuit maiꝰ ꝙ
detractio ſit. Secūdo detractio de
teſtabile eſt vicium. qꝛ nō ſufficit d̄
tractorem penitere de peccato infa
mie. ſicut de quibuſdam alijs pc̄tis
ſed oportet etiam reſtituere interd̄
cū cōfuſiōe. vt patebit in vij. pcep.
Tercio qꝛ magne crudelitatis ē de=
tractor qui cecum id eſt abſentem.
et ſurdum id ē nō audientē pſequi=
tur. Contra illud Luce. xix. nō male
dices ſurdo nec coram ceco pones
offendiculum ſed timebis dominū
deū tuum. Quamuis illa ſint ad lit
teram crudelia. tñ ſcḋm glo. Surdo
maledicit' qui abſente detrahit. ſic
etiam ceco. id ē audienti detractio=
nem offendiculū ponit credēdo fa=
ciliter. et iudicando temerarie. et
poſtea detrahendo proximo. ¶ Jb.

Quarto detractor multis malis
aſſimulatur. Primo porco qui tota
die roſtꝝ tenet in luto viciorū. vñ
Mar. v. demōes dixerūt mitte nos
in porcos Serpenti aſſimulat² omē
aīal ꝓdicioſuꝫ ī ſilētio mordēs ⁊ tor
tuoſe īcedēs. vñ eccl. x. Si mordeat
ſerpens in ſilentio nihil eo minus
habet qui occulte detrahit. Eſt etiā
beſtia ſimilis vrſe quā vidit daniel
Eiuſdem. vij. tres ordines dencium
habenti in ore. qꝛ necat animā pro=
priam famā ꝓximi et inficit audien
tes detractioneꝫ. Detractor eñ eſt
ſimilis homini. et eſt beſtia humanū
ſanguinem id ē peccatū ſiciens nūc
apta bona diminuens. nūc occulta
reuelans. nūc vero falſa imponens
Eſt ſepulcrū patēs ſcḋm pſal. guttur
eius et lingua eius gladius acutꝰ
Sunt eñ detractores dapiferi dia=
boli qui carnes humanas homibus
comedendas proponūt Vnde ſuper
illud ꝓuerbio. xxiij. Noli eſſe in cō
uiuijs potatoꝝ. nec in cōmeſſacioni
bus eorum qui carnes ad veſcendū
cōferūt. glo. Carnes ad veſcendum
cōferūt qui in collacionibus crimia
ꝓximoꝝ viciſſim dicere ſtudent.

¶ Quinto detractores multis no
cent deo cuiꝰ iudiciū vſurpant lu.
vj. Nolite iudicare et nō iudicabi=
mini. nolite cōdemnare ⁊c. proximo

nocēt quē auditu corrumpūt· ⁊ cui detrahunt ſibi qꝛ ſufflant in puluerem alienoꝝ dfectuū· ⁊ ſe cecāt ſꝫm ore· Nocēt etiam eccleſie qꝛ detractores faciūt a bonis interdum ceſſare· Sexto puniuntur grauiter· nā Nume· xij· Maria ſoror moiſi lepra inficitur· qꝛ ei detraxit· Nume· xiiij Detraxerūt filij iſrael terre ꝓmiſſionis in malum ſuū· Danielis· xiij· duo ſenes ſuſannam infamātes turpiter occiſi ſunt ¶ Septimo diſſuadent exempla ſanctoꝝ et philoſophoꝝ multipliciter· legit᷑ ꝙ beatus augu· in menſa cōtra detractores verſos iſtos ſcriptos habuit· Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam· hanc menſam vetidam nouerit eſſe ſibi· Quos etiam delere minatus eſt quibuſdam epiſcopiſ detrahentib⁹ niſi ceſſarent· In vitaſpatꝝ legit᷑· Cum fratres de multorū abſentum loquerent᷑ vicijs abbas prior ſaccum plenū arena a tergo et minorem in pectore pendens egrediebatur· A quo cum cauſam queſiſſent ait· proprijs peccatis magnis oblitus· aliena parua pertracto· orate queſo vt mihi mea dimittant᷑· Quo audito tacuerūt detractores· Refert beatus grego· j· lib· dialo· Quod cum beatus fortunat⁹ epiſcopus demonem a quodā eieciſſet· demon in ſpecie peregrini ſero clamitabat ꝑ plateas ciuitatis O virum ſanſtum fortunatū peregrinuꝫ a ſuo eiecit hoſpicio tūc quidam peregrinū iſtum hoſpicio recepit· Et cum is qui fictum ꝑegrinū ſuſceperat· pſente vxore paruulū prope ignem haberet· demon puulum inuaſit et in ignem proiectum cōcremauit· Et dicit grego· ꝙ mala ⁊ detractoria intenciōe iſte ꝑegrinū hoſpitauit· ac ſi epiſcopus immiſericors fuiſſet· Sic in vitis philoſophoꝛuꝫ de ſocrate dr̄ ꝙ aliqñ ſerioſe ſuis detractorib⁹ auditū prebuit· Cauſam aūt ſciſcitātibus reddit nam ſi eorū que inſunt dixerint corrigemur· Si vero nō nihil ad nos· oportet iquit ita fieri vt ſi bene dicunt· corrigamur ſi male nihil ad nos· Sic eum quidam diogeni diceret de amico ſuo quō diogeni male dixiſſet· Rn̄· diogenes· an amicus iſta dixerit nō iudicio· ſed certū eſt te iſta mihi de amico meo retuliſſe· Sic etiā xenocrates phi· tm̄ a ſenatu honoratus vt teſtis nunquā iurare cogeretur· Cum in pſentia quorundā detractorum taceret eis cauſam querentib⁹ Reſpondit me dixiſſe aliqñ penituit tacuiſſe vero nunꝙ̄ ¶ Quo ad tercium ſciendū ꝙ nō ſolum peccāt detrahentes· ſed alij plures· et interdū pluſ ꝙ̄ detractores ſꝫm tho· Primo qui alium ad detrahendum inducit· Secundo qui detractorem audit· et ſibi detractio placet propter odium eius cui detrahitur· vel propter aliquā aliam maliciā vtrꝫ illoꝝ peccat· ⁊ nō minuſ ꝙ̄ detrahentes· Vnde ro· j· nō ſolum qui talia agunt· ſupple ſunt morte digni· ſed etiam qui faciētib⁹ cōſenciunt· Item inducens et complacēs detractori facit cōtra caritatem proximi qꝛ primus ledit famā· et ſecūdus cōplacet in proximi malo vnde Bern· ij· li· de cōſecraciōe ad eugeniuꝫ detrahere aut detrahētē audire quid boꝝ damnbilius ſit nō facile dixerim· Qñꝗ aūt contingit ꝙ aliquis audit detrahentē et nō placet ſibi detractio nō tñ repellit detrahētez

nec ei reſiſtit. ⁊ hoc propter aliquē humanū timorem. aut propter negligentiam vel verecundiam. tūc ad huc peccat. Quia ea rōne qua quis tenetur ſubleuare aſinū alterius iacentem ſub onere vt p̄cipitur deu. xxvij. Eadem rōe tenemur non pati detrimentū fame proximi. Et ideo ſi poſſumus iuuare tenemur. Vnde hiero. Si eſſet ī nobis diligētia ne paſſiꝫ obtractatoribꝰ crederemꝰ iā omnes detrahere timerēt. Et ī epiſtola ad nepocianum. hiero. dicit. Nemo inuito auditore libenter detrahit. ſagitta in lapide nō figitur. ſed interdum reſiliendo ꝑcutit dirigentem diſcat detractor dum te videt non libēter audire nō facile detrahere. Et dicit tho. ꝙ talis nō reſiſtens ex cauſis iam dictis peccat plerūqꝫ venialiter. qn̄qꝫ etiam fit peccatum mortale. vt cum alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere vt forte ſupiori reſpectu inferiorꝝ. vel cum ex tali detractione natum eſt ſequi magnū periculum niſi ꝓhibeat᷑ vel propter radicem ſcꝫ timorem humanum qui pōt eſſe peccatū mortale. M Sunt autem rep̄henſibiles tribus de cauſis qui detrahentes audiūt. et eis non reſiſtunt et illibēter audiūt. Primo qꝛ vident fratres ſuos a canibus dilacerari et nō reſiſtunt ſaltem clamore cum poſſunt vel lapidibꝰ correctionis. qđ ſi nō faciūt beſtie vident᷑. vnde Eccle. xiij. Que cōmunicatio ſancti hominis ad canem. Secundo nō reſiſtentes. et ꝓlacibiliter ſe ad detrahentes habentes falſam eius miniſtrant. qui fratres comedunt. qꝛ detractoribus ſine audientiū leto vultu comeſtio carniū hūanarꝫ in detractione inſipida foret vnde hiero. Nemo inuito auditore libenter narrat. Vnđ. puer. xxv. vētus aquilo diſſipat pluuias. et facies triſtis linguā detrahentē. Tercō audientes detractores libenter iniuſte agunt. ꝯ. legem nature. ſcripture et humanā. qꝛ frequenter credunt vni teſti. Cum tn̄ in ore duorꝝ vel triū ſtet omne verbū. Et qđ peius eſt. Cicius interdū de bono viro credit᷑ vni ribaldo. ꝙ decem probis ad cōtrariū vbi eſt veritas mera. propter hoc bern. dicit lingua detractoris eſt vipera verociſſima que letaliter treſ interficit vno flatu. ſ. detrahentem cui detrahitur. et ip̄m qui detractionibus delectatur. M Sꝫ dubitat᷑ quō homo debeat reſiſtere omni detrahenti. Cum dicat᷑ Eccle. iiij. nō cōtradicaſ verbo veritatis vllo modo. qn̄qꝫ aūt aliquis detrahit verbo veritatis dicendo. R̄n̄. ꝙ ſi detractorem ſcio falſum de alio dicere poſſum ſibi ſic reſiſtere ꝙ eum ꝑ verba arguam de falſitate. ſi aūt ſcio eum verū dicere de alio tūc nō debeo eum de falſitate arguere. ſed debeo verbis corrigere. de hoc ꝙ peccat fratri đ trahendo vel ſaltem debeo oſtendere ꝙ mihi diſplicet detractō. ⁊ hoc debeo principaliter oſtendere ꝑ triſticiam faciei Qui em̄ detractori hilarem oſtendit faciem. facit eum putare ꝙ placeat ſibi detractio ſua ⁊ ſic audacior fit ad detrahendum. Qui aūt triſtem ſibi exhibet faciem facit eum cicius obmuteſcere propter hoc đꝛ puer. xxv. Ventus aquilo diſſipat pluuias et facies triſtis linguam detrahentem. ſed contra p̄dicta faciunt quidam. Nam quādo

aliqui detractores corripiunt[z] a bono ɔſciēcie vires ſtatim reſpōdent Ego veritatē dico de iſto·et ſi pñs eſſet cui detraho ſibi in faciē dicerē Rñ· ꝙ tales grauiter errāt·qꝛ putant ꝙ in faciē aliquē ɔuiciari leuius peccatū ſit·cum tñ peius ſit viciū ꝙ̄ detrahere·et oſtēſum eſt ꝺ ɔtumelia in materia de ira· Secūdo rñdendū eſt talibus ꝙ non ſufficit ad vitandū pc̄tm̄ dicere veritatem ſed oportet vt debitis circūſtācijs dicatur·ſꝫm illud· Qꝺ iuſtū eſt iuſte exequaris·deutro·xvj· Tercō rñdetur ꝙ rarū eſt apud quoſdā detractores illa eos audere in faciē dicere que a terzo euomūt·

Capitulū Vndecimū·

Quia fraterna correctō ꝑſeruat interdū infamātē ꝙ non dꝛ detractor ſed pocius anime ꝓximi de morte pc̄ti ſuſcitator·Et qꝛ occidit[z] frater in eius dimiſſiōe·vt Aug⁹· dicit·Idcirco nūc tria ſunt dicenda de fraterna correctōe·Primo quantum noceat obmiſſio eius·et ꝓficiat eius exerciciū debitū· Secundo quō fieri debeat·Tercō quis ad eā teneat[z]· A Quātum ad primū notādū primo ꝙ fraterna correctō eſt ſꝫm doctores·amonicō fratris ꝺ emēdacōe delictoꝝ ex fraterna caritate· Dicit[z] prio amonicō·qꝛ obiurgacō verbi et caſtigacō verboꝝ ptinet ad ꝑlatū·ſed amonicō per ſolū verbū ptinet ad omnes Dicitur etiā de emēdacōe delictoꝝ·qꝛ ille finis eius eſſe debet· Dicit[z] ex caritate·ex qua ꝓcedere debet·Scđo notandū ꝙ valde ꝑiculoſe peccāt dimittētes ſine rōnabili cauſa fraternam correctōem·qꝺ patet tripliciter·Primo qꝛ ſicut loquendo quis peccare pōt·ita tacendo·Eſt em̄ vt dꝛ eccle·iij·tēpus tacendi et tēpus loquēdi·Vñ Iſa·vj·lamētat[z] ſe tacuiſſe dicēs·Ve mihi qꝛ tacui·glo· quia Oziā ⁊ alios libere non reprehendi·Scđo·qꝛ ſancti de hoc terribiliter ſentēciāt·Vñ grego·Qui ꝓximi mala ɔſpiciūt·et ſilencō ꝑtereunt·quaſi ɔſpectis vulnerib⁹ vſum medicamīs ſubtrahūt·et ideo mortis autores fiūt·quo vulnus qꝺ curare poterāt nolūt·Et aug⁹ tu vulnus fratris ɔtemnis·tu eū perire vides·et negligis·peior es tacēdo· ꝙ̄ ille cōmittendo·Tercō omēs doctores ɔcorditer tenēt ꝙ reus eſt cum fure qui ſcit furtū et non indicat corrigendū·Et eadē racō videtur de ꝑticipacōe cui⁹libet delicti Cum ergo tantus ꝓpheta peniteat ſuꝑ hmōi·Cum ſancti tā graue hoc iudicent·Et ſꝫm oēs magiſtros hoc reputet[z] ɔſenſus in delictis·Dicit beatus Aug· Innocētes quippe ñ eſtis ſi veſtros fratres quos indicādo corrigere poteſtis·tacendo ꝑire ꝑmittitis B Et vere ñ ſunt tales innocētes triplici ꝺ cauſa·quia nocent ſibi·peccanti·et ſocijs·Primo nocēt ſibi·labia polluendo delicto alieno·vt non ſint digni deum laudare·Iſa·vj·Ve mihi ꝙ tacui quia vir pollutus labijs ego ſum·ſ· ex iſta taciturnitate·glo·quia oziā et alios non correxi·Ideo cum angelis deum laudare non merui·ne dicat[z] mihi·Quare tu enarras iuſticias meas·et aſſumis teſtamentum meū per os tuum·Scđo nocent ei qui eſt corrigēdus·Vnde Aug⁹·in

epiſtola ad hiero· Obſecro te p mā
ſuetudinē hieſu xpi· ſi leſi te dimit:
tas mihi nec me viciſſim ledēdo red
das malū pro malo· ledēs aūt ſi ta:
cueris mihi errorem meū in factis
meis· vel in dictis inueneris Inter
pretatiue ergo tot occidimus quot
ad mortem ire tepedi et tacētes vi:
demus · tercio nocent ſocijs qui eo:
rum exemplo tacentes idem pecca:
tum taciturnitatis incurrunt · Sic
etiam econtra peſtilente caſtigato
ſtultus ſapientior erit· ſi aūt corri:
pueris ſapientem intelliget diſcipli
nam· puer· xix· ¶ Porro ex fra
terna correctione ſextuplex poteſt
ſequi fructus· Primus eſt anime li:
beratio· Si inquit xps te audierit
lucratus es animā fratris tui· mat·
xviij· Si aūt te nō audierit· ſaltem
lucratus es animā tuā· vnde ezech·
iij· Tu vero animā tuā liberaſti· ſcz
poſtq̄ dixiſti impio impietatem ſuā
⁊ noluit cauere· Secūdus eſt diabo
li fugatio· fugit eñ ſicut lupus duz
exclamatur· Quo cōtra dicit Bern·
Securꝰ accedit temptator vbi nul:
lus timetur reprehenſor· Tercius eſt
peccati cognitio· frequēter eñ com
mittens culpam non aduertit qd fe:
cit· aut ſi aduertit nō cogitat ſe ma
lum feciſſe· aut ſi malum nō multuz
male· Quartus eſt cautela de futu:
ris· Quintus eſt puritatis augmen
tatio· vas eñ aureum vel argenteū
quanto plus confricatꝰ tāto magis
purificatꝰ· Ita boni viri et religio
ſi· Et ideo intelligentes hoc non fe
runt grauiter· Eccle· x· Vir prudēs
⁊ diſciplinatus nō murmurabit cor
rectus· Exemplū de augu· qui dixit
Ego ſenex et epiſcopus paratus ſuz
ab oibus corrigi et emendari ⁊ illuz
amicum cū eſtimo cuius lingue be:
neficio ante diem extremi iudicij
anime mee maculas tergo · Sextus
eſt amicitie acquiſitio q̄uis eñ re:
ligioſus correctus interdum ferat
moleſte in principio· Ad cor tñ reuer
tēs· amicum intelligit· vnde puer·
xxviij· Qui corripit hominem inue
niet gratiam poſtea apud illum· ma
gis quam ille qui p lingue blandimē
ta decipit propter iſta beatus aug·
quemlibet hortatꝰ ad correctionez
fraternam· Ome· xiiij· ſup io· ſic di·
¶ D Quis comeditꝰ zelo domus
dei· niſi qui omnia que ibi videt p:
uerſa ſatagit corrigere ⁊ cupit emē
dari· ſi emendare nō pōt tolerat et
genuit· nō eſt maior domus tua q̄
domus vbi habes ſalutem eternam
ſi ergo in domo tua· ne puerſuz ali:
quid ſatagis in domo dei vbi ſalus
propoſita eſt et requies ſine fine nō
debes pati quantuz inte eſt ſi quid
forte ibi puerſum videris eſſe· ver:
bi gratia· vides fratrem tuum cur:
rere ad theatꝝ· prohibe mane conte:
ſtare· ſi zelus domus dei cōmedit te
vides alios currere et inebriari vel
le· aut alia que nō licent ppetrare
prohibe quos potes· tene quos po
tes· terre quos vales quibus nō po
tes blandire noli tam̄ quieſcere fac
quicquid veniat in mentē ſeruus il
le qui abſcondit talentū et noluit
ſuperogare· nūquid accuſatus fuit
q̄ pdidit· ⁊ nō potius qꝛ ſine lucro
ſeruauit· ſic ergo fratres mei ñ quie
ſcatis· Nolite quieſcere lucrari xpo
qꝛ lucrati eſtis a xpo· hec Augꝰ·
¶ Sed quereres qñ correctionis
fraterne obmiſſio ſit peccatū et qñ
non· Bñ· ſꝫm Tho· ij· ij· q· xxxiij· q̄
aliqñ eſt meritoria· ali qñ peccatum

moꝛtale·aliqñ veniale·nam triplici ter contingit coꝛrectionem obmitti fraternam vno modo meritoꝛie· vt cum quis defert coꝛrectionē vſq3 ad opoꝛtunū tempus vel ideo obmitti qꝛ nō ſperat eoꝝ emendacionem ſed veriſimiliter eſtimat ꝙ ex hoc propter impacientiā ipī coꝛrigendi deterioꝛes fiant·aut ꝙ aliqđ aliud malum ex hoc ſequatur peius ꝙ̄ coꝛrectio ſit bona·aut ex aliqua alia cauſa racionabili Si tūc obmittit ex caritate tūc obmiſſio eſt meritoꝛia·vnde aug⁹·j·de ciui·dei ·Si propterea quiſq3 obiurgādis ⁊ coꝛripiendis male agentibus ꝑcit· vt opoꝛtunius tempus inquiratur vel eiſdem ipī3 metuit ne deterioꝛes ex hoc efficiant᷑ vel ad bona vitam piam erudiendos impediant alios infirmos·et priuent ac auertat a fide nō videtur eſſe cupiditatis occaſio ſed cōſilium caritatis· Et dicit᷑ notanter qñ nō ſperat emendacionem fratris ſed veriſimiliter putat deterioꝛacionem· vt foꝛte qꝛ ꝑcuteret me vel concipet graue odium contra me aut aliud peccatum cōmitteret ꝑ qđ peioꝛ fieret ꝙ̄ ꝑ primum peccatum·Tūc eñ nō ſolum laudabile ſed etiam debitum eſſet ceſſare a coꝛrectione·qꝛ oꝛdinat᷑ ad bonu3 fratris et nō ad malu3· Et illđ vult ſcriptura·ꝓuer·ix·Et grego· ſuper eodem vt poſtea ponet᷑·niſi eñ ex coꝛrectiōe veriſimiliter melius aliquod ꝓueniret·qꝛ ꝑcauentur maioꝛa mala ꝙ̄ odium illius ſit malum tūc eſſet odium quoꝝndam aliqñ timentiū·Et cum melius bonum ex coꝛrectione ſequit᷑ ꝙ ſit odiū maloꝝ tūc odio maloꝝ eſt cōtemnendum·In quo caſu iohānes herodē coꝛrexit propter edificaciōem alioꝝ·vt vult Criſo·et ſic interdum etiam ſancti coꝛrexerūt tirānos ſuper ꝑſecuciōe xpianoꝝ cum tñ ſciuerunt ex hoc odia magna generari ī eos et aliqñ cōſequenter in martires et in ſe ſequi propꝛiam moꝛtem ¶ Secūdo contingit coꝛrectionem fraternā obmitti peccato moꝛtali·vt cum quis delinquens occurrit·et eſt opoꝛtunū tempus coꝛripiendi·et ſperatur eius emendatio· nec timetur aliquod aliud malū peius inde ꝓuenire·et nō eſt alius p̄ſens cui ex officio incumbat coꝛrigere vel ſi eſt p̄ſens·negligens tam̄ apparet ſi tūc homo hmōi dliquētē obmittit coꝛrigere foꝛte propter timoꝛem humanū vel mundanū· vt qꝛ ſic dicit aug⁹·vbi ſupꝛa·Iudiciū timet vulgi aut carnis excruciacionem·vel etiam ꝑemptionem vel aliud tale minus malum ꝙ̄ peccatum illius pro quo coꝛrigi deberet tunc videtur peccare moꝛtaliter· Quia erguo ſperat emendacionē fratris et obmittit coꝛrigere propter timoꝛem·tūc contemnit diuinū p̄ceptum Et videt᷑ hmōi quoꝝ amiſſionem timet caritate fraterne·et ſaluti proximi p̄ponere ·Cum tñ ſ3m oꝛdinem caritatis anima proximi plus ſit diligenda quam propꝛium coꝛpus Exemplum de elemoſina coꝛꝑali video hominē fameſcentem qui nō habet nec ex ſe habere poteſt vnde paſcatur·nec apparet alius illud faciens nec potens facere·ego teneoꝛ tale3 ſ3m poſſibilitatem nutrire·qđ ſi negligo pecco moꝛtaliter et eius occiſoꝛ reputoꝛ· Sic ſi videro primum tendentem ad peccatum moꝛtale·ꝑ qđ moreretur in anima ⁊ ſpero ipm

poſſe corrigi per amonicōem meā. et nō eſt veriſimile ꝙ ſequant² alia peiora. nec eſt alius qui eum corrigat teneor ex precepto multoplus ſubuenire anime ne pereat ꝙ̄ corpori in caſu ꝑcedēti. Vnde grego. i ome. ſup jo. Cum audiſſet iohānes in vinculis. plus eſt animā in eternum victurā pabulo verbi reficere ꝙ̄ ventrē carnis moriture terreno pane ſaciare. vel ſcirem aliquē eſſe in peccato mortali. et haberē ſpem ꝙ emēdaret² ad correctōem meam nec timerem aliud peius ſecutuꝝ. ⁊ nō eſt mihi veriſimile ꝙ per aliū corrigat². aut per ſeipm̄ emēdetur ſed ꝙ veriſimiliter in iſto pc̄tō moriatur. tūc ex ꝑcepto teneor eū corrigere ne aīma moriat² eternaliter

G Tercō hmōi correctōis obmiſſio eſt pc̄tm̄ veniale. videlicȝ qn̄ timor et cupiditas aliquē tardioreȝ faciūt ad corrigēdū delicta fratris non tn̄ ita ꝙ ſi ei ꝯſtaret ꝙ fratrē poſſet a pc̄tō retrahere propter timorē vel cupiditatē dimitteret quibus in animo ꝑponit caritatē fraternā. Et hoc modo aliqn̄ etiā viri ſancti negligūt corrigere delinquētes. Et dr̄ in ꝑdictis notāter ſi ſperatur emēdacō fratris ꝓcurari per hmōi correctōem. quia finis frater ne correctōis eſt emēdacō fratris. ⁊ iſta intencōne fieri debet. Vbi vero ꝓbabiliter timet² ꝙ amonicōeȝ ipe frater non recipiet ſed ad peiora laberet². nec aliud bonū inde ꝓueniret vt alioꝝ edificacō qui ſcandaliſati ſunt aut ſcādaliſant² veriſimiliter. tunc eſſet ab hmōi correctione deſiſtendū. qꝛ que ordinant² ad finem habēt rōnem boni ex ordine ad finem. Vn̄ puer. ix. noli arguere

deriſorē ne oderit te. vbi dicit glo. et eſt grego. nō eſt timēdū ne is qui arguitur ꝯtumelias tibi inferat. ſȝ hoc pocius ꝓuidendū ne tract⁹ ad odiū inde peior fiat. Et iō di. tho vbi prius. diligēter ꝓuidendū ē ne ex correctōe ſequat² odiū ex noſtra culpa ꝓpter indiſcretā correctōem Si aūt ſine noſtra culpa ad odium ꝓuocetur. et ex illo ex quo deberet ad dilectōem incitari. non eſt curādum ꝑcipue qn̄ eiuſ pc̄tm̄ in damnū alioꝝ vergit. vel etiā damnū ſeqn̄s vel peccatū ipm̄ eſt grauius odio. qd̄ in nos excitam⁹. vel quādo ſperam⁹ ꝙ odium paulatim tepeſcat. et tam̄ correctō ſequat². quia ſicut grego. Melius eſt odium ꝓpter deum ꝙ̄ amicicia que eſt ꝑter ipſum. Cum em̄ propter ipm̄ amamur debitores dei ſumus. Cum odio propter ipm̄ habeamur debitorē eum nobis facimus. hec ſentēcialiter tho. Cācellarius ꝑiſien. magi. Jo. gerſon. tradit regulas tres in de floribus regulaꝝ moraliū. Prima pene ſunt reſtringende ſic ꝙ abſqȝ vtilitate reipublice vel eius cui infligit² neqȝ inſtitui neqȝ inſtitute exequi deberent. et peccāt oppoſitū faciētes vel eas cum inſtituerit non tollentes. Secūda in omi republica tolerari pn̄t aut debent vicia que abſqȝ deteriori ꝑiculo neqȝ corrigi neqȝ extirpari valent. Qn̄ aūt illud eſt. et qn̄ non difficile eſt et ſepe impoſſibile generaliter diffinire. niſi prout circūſtancijs ꝑticularibus inſpectis ꝑlati ſupiores et ſapiētes determinabunt. Exemplū eſt de meretricibus vſuris et ſimilibus q̄ qn̄qȝ ꝑmittunt². Et ita de ꝯcubinarijs ſacerdoti⁹ pro loco et tēpore ſtaret

forte eſſe faciendum·Tercia omnis
erroꝛ facit ius ad hunc ſenſum vel i-
tellectū et ſimiles ꝙ plati et princi
pes ſepe aliqua faciunt aut ꝑmit-
tunt iuſtiſſime ob erroꝛem ſubdito
rum cōmunē que alias ſi fierēt aut
ꝑmitterentur ad culpam eoſdē obli
garēt H Sed cum teneam᷑ coꝛ
rigere primū pro moꝛtalibus·dubi
tatur etiam an de venialibus pecca
tis.Rñ·Humbertus in expoſicione
regule beati augu· Venialia ſunt
diſpoſitio ad moꝛtale· Sed quedaꝫ
ſunt diſpoſitio remota·quedam pro
pinqua·vel rōe multitudinis ·ſicut
ille qui aſſidue huiuſmodi ſine nu-
mero cōmittit·vel rōne magnitudi
nis ſicut ſunt aliqua mendatia ⁊ ali
qua detractiones et ſimilia·vel rōe
connexionis cum moꝛtali ſicut ſunt
colloquia et impudicus viſus ⁊ hu
iuſmōi circa mulierem·Sicut ergo
aliquis videns aliquem aliū incedē
tem ꝑ viam ꝑ quā credit ꝙ ſtatim
incurreret ꝑiculum moꝛtis·peccarꝫ
niſi retraheret eum· Ita ꝑt aliquis
peccare moꝛtaliter niſi coꝛrigat fra
trem de hmōi venialibus que ſunt
diſpoſitio ad moꝛtale ·et de talib⁹
eſt petulentia oculoꝝ·Tenemur ḡᵃ
interdum ad coꝛrectionem de veni
alibus·nō inꝗtum venialia·ſꝫ quā-
tum ad moꝛtale ductiua·hec ille

I Quo ad ſecundū principale·ſcꝫ
quō fieri debeat fraterna coꝛrectō
Notandū ꝙ ſex in modo ſunt atten
denda cum maxima diligentia Nam
ibi agitur ð cura anime nobiliſſime
que ſi nō fit vt opoꝛtet ꝑiciat᷑ aīa
in ꝑpetuam damnaciōem·et infini-
ti boni dei miniſter occidit᷑ · Agit᷑
etiam crebro ibi de bono fame que
eſt inter tempoꝛalia bonū maximū
vnde primo fieri debet cum lenita-
te quia delinquentes ſunt quaſi in-
firmi·ad galla·vj· Inſtruite huiuſ
modi in ſpiritu lenitatis· Secundo
cum humilitate·ſupb⁹ enim eſt ani
mus ideo cum quis ei ſupbe loqui-
tur ſequuntur iurgia non fructus·
Iuxta illud ꝓuer·xiij· Inter ſuper
bos ſemꝑ ſunt iurgia· Tercio cū cō
paſſione nō enim·eſt vere iuſtitie i
dignari peccatoꝛibus ſed compati·
et ex compaſſione eos coꝛrigendo
dirigere·pſ·Coꝛripiet me iuſtus in
miſericoꝛdia ſcꝫ compaſſionis Quar
to cum diſcreciōe qꝛ aliter ſunt coꝛ-
rigēdi maioꝛes·aliter pares· aliter
minoꝛes·aliter grauia peccata·ali-
ter leuia·aliter occulta· aliter ma-
nifeſta·In omnibus obſeruandus ē
locus et temp⁹ et opoꝛtunitas que
non obſeruantes quidem emulacio
nem dei quidē habent ſꝫm apo·ſed
nō ſꝫm ſcientiā·Ro·x·Vnde Bern·
celum tuū refrenet ſciētia ſcꝫ diſcre
cionis·Quinto cum moderamini nō
eñ de feſtucis primoꝝ ſunt trabes
faciende·ſicut faciūt illi qui docti
ſunt in culpis alioꝝ aggrauandis·
j·thi·ij·Seruum dei cum modeſtia
coꝛripientem id ē cū debito modo·
Eſt autem debitus modus vt poci-
us ſemper culpe alleuientur ꝙ ag-
grauentur·Contra ꝙ quidam faci-
unt ouum frangere cupientes ſecu-
ri·et ad extinguendum muſcā que
runt gladium·Sexto fieri debet cū
tranquillitate·coꝛrectio enim que
fit cum turbat⁹ eſt animus frequē-
ter eſt quedā impaciētie effuſio·mē
ciens ſe coꝛrectionē·exemplum pa-
tet i platone qui dixit ſeruo domi-
num offendēti niſi enim iratus te
verberarē modos prefatos innuūt

verba beati augu· er· do· i mon· li· j· cũ iquit neceſſitas nos cogit aliq̃z rep̃hẽdere· p̃io cogitem⁹ vtrũ tale vnq̃ viciũ habuim⁹· ⁊ ſi nunq̃ habuim⁹ cogitem⁹ nos habere potuiſſe· hoĩes ei ſum⁹ Si vero habuim⁹ tãgat memoriã ɔmũis ĩfirmitas vt rep̃heſionẽ illã nõ odiũ ſʒ mĩa p̃cedat q̃ ſi nos idẽ viciũ hẽm⁹ i quo ẽ ille q̃z rep̃hẽdere volum⁹· nõ rep̃hẽdam⁹ illũ ſʒ ingemiſcam⁹ ⁊ nõ illuz obtemp̃andũ nobis ſʒ ad p̃iter conãdũ inuitem⁹ hec ille lr Sʒ dubium ẽ q̃ cã ſit q̃ tã caute ẽ i correctione fraterna p̃cedẽdũ R̃n̄· ſʒm tho· vbi pri⁹ ·Cũ quis peccat illõ nocet aĩe ⁊ ſi publicabit² etiã nocʒ fame· et q̃z prudẽs medicus nitit² ſanare vnũ mẽbrũ ſine leſiõe alteri⁹· iõ ſic dẽm⁹ p̃ fraternã correctiõez conari ad h⁰ vt ſanem⁹ frĩs aĩaz ſine leſione fame q̃tũ fieri p̃t Et ſi nõ p̃t omnino ſine leſiõe fieri tũc fiat cũ miori leſiõe qua fieri p̃t verũ q̃ aĩa p̃cioſior ẽ fama· iõ ſi aliter ñ p̃t frater ſanari tũc optet eũ poci⁹ i tota fama dãnificari p̃ publicã dnũciaciõz vt aĩa ſalua fiat eſt aũt trib⁹ d̃ cãis ſumme cauẽdũ i correctiõe ne inde bite ledat² fama peccantis Prio q̃z meli⁹ ẽ nomẽ bonũ q̃ diuitie multe p̃uer· xxij· Ex quo p̃tʒ q̃ qui aufert famã· pl⁹ nocʒ q̃ qui tollit diuitias Scdo diuitie ablate p̃nt reſtitui ſʒ vix fama· q̃z forte p⁹ diffamaciõem excuſanti non crederet²· vñ b̃n dr̃ in glo· ſup lu· q̃ fama ẽ res lubrica· ſicut ei lubricũ elapſuz vix rehabere p̃t ita fama Tercio qui infamat nõ ſolũ reũ infamat· ſʒ etiã ledit omẽs audiẽtes ſicut qui lutũ mouet ñ ſolũ ſe· ſʒ oẽs aſtãtes inficit· vñ amb· tolerabiliores ſũt fures qui veſtes ⁊ alia bõa rapiũt q̃ qui famã· tũ q̃z magis recipiũt · tũ q̃z nunq̃ reſtituunt· tũ etiã q̃z ñ vni ſʒ multis nocẽt vñ ſup illõ lu· j· ad virginẽ deſpõſatã di· glo· maluit dñs aliquos d̃ ſuo ortu q̃ de virgis pudore dubitare Ecce q̃tũ xp̃c curauit d̃ fama aliena

Capitulum Duodecimũ·

De ordine g⁰ corrigẽdi dicẽdũ ẽ mõ vbi tria ſunt vidẽda· Prio quotuplex eſt correctio · Scdo quis ordo ſit õbit⁹ p̃cedẽdi i correctiõe fraterna Tercõ quis ad correctiõez fraternã teneat² ¶ Quãtũ igitur ad primũ notãdũ ſʒm Tho· vbi pri⁹· q· xxxiiij· et in iiij· di· xix· q̃ duplex ẽ correctio· q̃dã eſt poteſtatiua quo nõ ſolũ intẽdit² emendacio frĩs ſʒ etiã intẽdit² p̃curacio boni ɔmunis· et illa fit ſolũ p̃ ſimplicẽ amonicionẽ ſʒ etiã q̃nq̃z p̃ penarũ inflictionẽ· vt ip̃e frater vel alij timeãt et a pc̃tõ deſiſtãt et hec correctio ſolũ p̃tinet ad p̃latos ⁊ ſupiores ⁊ iudiceſ reſpectu inferiorũ ſuorũ et nunquaz ad inferiores reſpectu ſupiorũ ⁊ de hac nihil dicem⁹ hic ⁊ aliquid dictũ eſt in p̃io ca· Alia ẽ fraterna correctio et ẽ ſimplex amonicio fratris d̃ emẽdaciõe delictorũ· ⁊ iſta correctõ p̃prie ordinat² in emẽdaciõez frĩs d̃linquẽtis et ẽ act⁹ caritatis· q̃ maxime malũ p̃ri· i· pc̃tm̃ p̃ correctiõis limã tollit· ⁊ p̃tinet correctõ hec ad q̃zlibʒ adultũ in caritate exñtem in caſu ſiue ſit ſupior ſiue ĩferior ⁊ etiam reſpectu ſupiorũ ⁊ ĩferiorũ· ¶ Scdo notãdũ q̃ ordinẽ corripiẽdi põit xp̃c Mat· xviij· d· Si frater tu⁹ peccauerit in te et ſʒm doctoreſ ⁊ alios ɔmũiter intelligit² ſic pc̃tm̃ p̃ri tui· aut ẽ occultũ aut mãifeſtuz

Si ē publicū ſic ꝙ ñ peccat i me ſolū·i·me ſolo ſciēte·ſʒ etiā alijs ſcientibus ·tunc illud peccatum eſt corā eis corā quib⁹ factū eſt ⁊ ad quoꝝ noticiā venit publice arguēdū·vñ jthi·v·peccantē corā oib⁹ argue vt ceteri timorē habeāt qḋ intelligit² de pc̄tis publicis ſʒm aug· i ſer·do· in mon·Hō dic̄ti ē qꝛ correctio talis famā nō minuit rei corā eis coram quib⁹ fit cū pri⁹ ſciāt et etiā ꝓuidetur eoꝝ ſcādalo·Si aūt pc̄tm̄ ſit occultū tm̄ tūc qꝛ etiā ⁊ pc̄tis occultiſ p̄t pari offēſa ꝑrioꝝ·Ad h° ḋdm̄ ē qꝛ aut ē i nocumētū ꝯmūitatis ſeu multoꝝ aut paucoꝝ·ſi in multoruʒ ſeu ꝯmūitatis corꝑale vel ſpūale·puta cū quis occulte tractat cū aliquib⁹ qualiter ciuitas ſit tradenda hoſtib⁹ vel ſi heretic⁹ priuate hoīes a fide auerteret·tūc ñ ē expectāda ſecreta amonicō·ſʒ ſtatim aut alteri qui ꝓdeſſe p̄t·⁊ p̄lato vel alteri ſupiori qui tale piculū p̄cauere p̄t ē denūciādū ꝯſʒuādo famā illi⁹ ꝙtū p̄t cū ſalute reipub· ⁊ ñ aliter vt ſi ille cui rector ciuitatis pl⁹ ꝯfidit cui claues tradidit eſſet illa nocte eā traditur⁹ hoſtib⁹ vel aliqḋ hmōi·⁊ nullo° vult deſiſtere nec p̄t iſti piculo aliter ꝓuideri tunc eſſet iſti nomiatim ḋdm̄ Caueatis ne claues illi hac nocte tradatis·qꝛ ꝓditur⁹ eſt ciuitatē· rō dic̄ti ē qꝛ bonū ꝯmūitatis p̄ferēdū ē bono priuato ⁊c cū fama ſit ḋ maxis bonis religioſoꝝ vñ ſi vn⁹ religioſus ſcādaliſat alios·⁊ ſecreta amonicio nō iuuat p̄lato dicēdū ē vt ꝓuideat fame cōmūitatis ſic etiā de heretico ē itelligēdū nō aliquis forte firmiter eſtimaret ꝙ ꝑ ſecretā amoniciōeʒ poſſent hmōi mala ipediri·⁊ idē iudicium ē habēdū de ſimilib⁹ cāib⁹·vñḋ Jero·qua miſericordia ē ꝑcere vni et multos in diſcrimē adducere·polluit² popul⁹ ex vno pc̄tōre ſicut ex vna oue vniuerſus grex ſp igit² bonū multoꝝ dʒ p̄ferri bono vni⁹ ¶

Si aūt pc̄tm̄ p̄ri occultū ē i nocumētū vni vel paucoꝝ tūc ſe i nomētū tā puū qḋ meli⁹ ſit illḋ puū pati ꝙ aliū diffamari·qꝛ ſi forte mō nō corrigit² p⁹ea forte corriget²· vt ſi eēt ei factur⁹ dānū modicū ⁊ i modico valore tūc dʒ corrigere ſi ꝯueniēter p̄t·ſʒ nō dʒ reuelare·Si aūt ē notabile nocumētū vt qꝛ vult occidere nocte vel hoīeʒ ſpoliare cū iaceat i camera vel vult decipe filiā vel vxorē abducere domū ꝯbuere ·vel hmōi ſimilia facere· ⁊ nō ſpat ꝙ ꝑ ſecretā amoniciōeʒ poſſit hmōi dampnū impediri nec ꝑ aliqʒ aliū modū· tūc meli⁹ ē innocētē ſeruare indemnē ꝙ illi ꝯſeruare famā Jllḋ tñ ſic ḋdm̄ ē i ſecreto ⁊ ſub ſigillo ſecreti ꝙ nō poſſit agere ad illi⁹ infamiaʒ reuelādo·nec ad penā ip̄m denūciando ſʒ ſolūmō ad ſui cautelā ¶

Si aūt pc̄tm̄ fr̄is ſit occultū ꝙ non eſt infamat⁹ de illo· nec p̄t ſufficiēter ꝓbari corā iudicio illi⁹ qui hēt corrigere·et ſi ē ſolū in nocumētum peccātis ⁊ forte ei⁹ i quē peccat qꝛ ab eo ledit² vel ꝑ ſolā noticiā ·tunc ad hoc ſolū tēdēdū eſt vt fratri ſubueniat² ⁊ emēdet²·⁊ iō ſi ſpat² ꝙ ꝑ correctiōeʒ corrigat²· vt ē p̄miſſum tūc prio corripiēdus ē ſecrete vt innocētiā recupet ⁊ famā nō ꝑdat·et hoc voluit dn̄s cū dixit Corripe eū inter te ⁊ ip̄m ſolū·nō ſemel ſʒ pluries ⁊ ſp ſecrete ⁊ ꝙdiu ꝓbabiliter ſpes habet² ꝙ per eam corrigatur· Qñ aūt ꝓbabiliter eſtiat² ꝙ ſecreta

amonicio ñ proficiat·nec eſt veriſi
mile ꝙ ex teſtium inductione ali
quod peius ſequatur·ſed veriſimili
ter pficit ad fratris correctionem
tūc eſt vlterius pcedendum vt pri
mo paucis vni vel duobus monſtre
tur peccatum fratris· qui poſſunt
pdeſſe·et de quibus nō creditur ꝙ
obſint diffamando·vt ſic ſaltem ſi=
ne multitudinis infamia emendet᷑
Et Et illi teſtes adhibent᷑ prin
cipaliter·Primo vt fratrem amone
ant et corrigant·Secūdo vt amoni
cionis fratris ſint teſtes·Tercio vt
negantem coram ſupiore ꝯmunicāt
de actu ſi actus iteretur· Sunt eñ
teſtes inducendi vt actum iteratuꝫ
videant ſꝫm augu·Si autem iterati
oſtendi teſtibus nō poſſunt debent
tamen adhiberi vt coram ipſis reco
gnoſcat vel ſaltem vt ipſi eum amo
neant et vt obiurgacio plurimoruꝫ
ipm corrigat et has duas cauſas tā
git gloſa ſup verbo adhibe tecum
vnum vel duos teſtes·Si autem
ad talium teſtium inductionem nō
corrigitur·tūc quia conſcientia pfe
renda eſt fame·debet in publico de
nunciari ſupiori vt ſic tamen cuꝫ di
ſpendio fame a peccato liberetur·
Et hoc voluit chriſtus cum dixit
dic eccleſie id eſt plato·vel alteri ſu
periori p publicam denunciacioneꝫ
et ille pōt peccatum eius publicare
vt alij ſciant ſe ab eo cuſtodire ne i
ficiantur·Et poteſt eum punire in
rebus vel in corpe vel p excommu=
nicacionē vt reſipiſcat a peccato et
propter cōmunem iuſticiam·vt alij
videntes penam illius caueant ſibi
etiam timore pene a ſimilibus pec
catis·qꝛ pene ſunt medicinales vnd
ſꝫm augu·in regula·ſi qꝛ oculi petu
lentiam in aliquo aduerterit· Prīo
ſtatim debet amonere fratreꝫ ne ce
pta progrediant᷑· Secundo ſi non
emendat plato tanquā patri ſi habe
retur indicandū eſt·vt ſecreti⁹ cor=
rectus nō innoteſcat ceteris f
Tercio ſi nō iuuat teſtes debēt ad=
hiberi·Quarto in publicum pduci
conuincēdus eſt ſi negauerit ſꝫ duo
media dominus in vno comphendit
Sed Tho·in tractatu de fraterna
correctione ſic pcedere docet··et p=
ceptum de correctione fraterna ſꝫm
ꝙ ptinet ad omnes ſic debet ſꝫm eū
dem doctorem quis exequi·Cum dr
Si peccauerit in te id eſt contra te
tūc eſt pceptum de dimittendo vel
in te id eſt ſciente te· Et hoc poteſt
fieri dupliciter·vel te ſolo ſciente·
tūc corripe eum inter te etiam eum
ſolum· Si te audierit lucratus es
animā fratris·Si te nō audierit nō
debes vltra pcedere·nō enim poteſ
addere vnum vel duos·cum nulluſ
ali us ſciat · tamen potes ei dicere
qui poteſt pdeſſe nō obeſſe·Si aūt
cōtingat ꝙ alij poſtea ſciant et ſit
adhuc i illo peccato·tūc debes vnū
vel duos adhibere ad eum corripiē
dum·et ſic eſt pcedendū ſi peccatuꝫ
eſt occultum·Si aūt ſit manifeſtuꝫ
ita ꝙ plures ſciant·tūc eſt ſic pce=
dendum Si peccauerit in te·i·te ſci
ente nō tamē ſolo·corripe eum ante
te et remaneat · Si te audierit lu=
cratus es animā fratris tui·Si aūt
te nō audierit ·adhibe tibi vnū vel
duos ſcꝫ de illis qui ſciūt·nō ſcꝫ per
auditum ſed p viſum vt dicit gloſa
vt qui ad vnius monicionē corrigi
noluit·multoꝝ obiurgacione reſi=
piſcat·Si te non audierit· dic eccle
ſie id eſt plato·tūc potes ea dicere

denunciando· et tunc vnus adhiben dus eſt· quia in denunciacione· vt quidam dicũt ſufficit vnus teſtis· Sed ſi ſic videtur ꝙ publicet pecca tum occultum· Rñ· ꝙ peccatum dr occultum tripliciter· Primo ſi ho mo vt ſolus deus et nõ alio modo vel vt homo loco dei ſicut ille qui ex ſola ſacramentali cõfeſſione ſcit· tũc nõ poteſt corrigere vel aliquid facere ſ3 tacere· ſicut qui neſcit· Se cundo modo ſi ſcit peccatum vnus ſolus homo· vt homo tũc debet eu3 corripere inter ſe et ipm ſolum nec debet vltra procedere· vt dictum ē Tercõ modo dicitur occultu3 ſi pau ci ſciunt· et tũc occultum et manife ſtum nõ cõtradicũt· Si tunc te au dierit nõ eſt procedendum· Si non tũc adhibendus eſt vnus vel tres· Si nec vnus nec tres audierint et plures neſciãt quõ tunc dicet eccle ſie· q2 ſic videtur alterius peccatu3 publicare· dicendum ꝙ eccleſia nõ dicitur hic cõgregatio ſiue multitu do fidelium· ſed dicitur eccleſia· p̃ latus cui poteſt dici eo ꝙ poteſt p deſſe non obeſſe· vnde nõ eſt publi catio criminis· Hec de Tho· vbi pri us· Aliter aũt eſſet procedendũ qñ correctio eſſet poteſtatiua· prelati videlicet· vt ibidem di G Quo ad tercium principale quis corripe re teneatur· Rñ· ſ3m Tho· fraterna correctio ptinet ad quemlibet adul tum regulariter qui caritatem ha bet ſiue ſit p̃latus ſiue ſubditus pro pter qd dicitur xxiiij· q· iij· Tam ſa cerdos q̃ reliqui omes fideles ſum mam debent habere curam de hijs qui pereunt quatenus eorũ redar gutione ant corrigatur a peccatis· aut ſi incorrigibiles appareant ab

eccleſia ſeparent᷑· imo ſic inferior d bet corripere p̃latum ſuum· aut ali um ſupiorem· q2 eſt opus miſericor die· qd maxime prelato debetur· vñ Eccle· xvij· vnicuiq3 mandauit deꝰ de proximo ſuo· Tamen cum mode ſtia debet fieri ad p̃latos· ſ3m illud j· ad thi· iij· Seniorem ne increpa ueris· ſed obſecra vt patre3· Dictũ eſt autẽ notanter ꝙ correctio perti net regulariter ad quemlibet quia in caſu nõ ptinet ad quoſdam· vnde Gorra ſup Math· xviij· ꝙ in quiq3 caſibus quis abſoluitur a precepto fraterne correctionis· Primus cum nõ eſt aliqua ſpes correctionis vnd Hiere· fruſtra niti et nil aliud qua3 odium querere extreme dementie ē Et puer· ix· Noli corrigere deriſo rem ne oderit te· Secundus cum ti metur defectus pbacionis· et crimi naliter agit᷑· vbi ſc3 obligat᷑ actor ad talionem ſi in probacione defece rit vel deficiat· Tercius cum prela to tanq̃ iudici notum eſt factum· quia ille notorius vel cõiunctus ē Quartus cum meliori opere vel ad minus eque bono vacat ſicut mona chi qui nõ obligantur in diſpendiũ animaꝝ ſuarum extra monaſteriu3 vagari· Quintus cum multitudo vel poteſtas eſt in culpa· vbi corre ctio plꝰ noceret eccleſie q̃ pdeſſet Vnde verſus· Non ſpes non teſtis plebs p̃ſul ſcit monachus ſum

Capitulũ· xiij· de ſcandalo

Expedita materia cor rectiõis fraterne· qua quis intendit alium emendare et in anima viuificare· tractãdũ ē

de ſcandalo quod directe contraria tur correptioni fraterne· quia per ſcandalum quis vere vel interpretatiue intendit alium in mortali vita corrumpere ·de quo ſcandalo tria ſunt principaliter dicenda ·Primo quid ſit·quãtum et quottuplex Secũdo quando ſit peccatũ mortale·veniale·vel nullum· Tercio que ſint propter ſcandalũ vitanda vel fugienda ¶ Quantũ ad primũ notandũ ſʒm Tho·ij·ij·q·xliij· Et i iiij·di·xxxviij· ꝙ ſcandalũ ſʒm Hie· ſup Math·xv·eſt dictum vel factũ vel obmiſſum minus rectum ꝑbens occaſionem ruine·dicit᷑·i· dictum nõ cogitatum·qꝛ cogitatio nõ opponitur alicui vt offendiculũ· Dicit᷑ ſecũdo dictum vel factum vel obmiſſum·qꝛ iſtis modis poteſt proximus ruinam pati a nobis· Dicitur tercio minus rectum non ꝙ ab aliquo ſupatur in rectitudine· ſed ꝙ habet aliquẽ rectitudinis defectuʒ vel qꝛ eſt ſʒm ſe malum ſicut peccata·vel qꝛ habet ſpeciem mali·licet de ſe nõ ſit malum·ꝑbet tamen occaſionem ruine·vt patet de inclinante ſe idolo nõ ꝑuerſa intentiõe· vñ apoſto·ij·Theſſa·v·ab omni ſpecie mala abſtinete vos· Dicit᷑ quarto ꝑbens occaſionem ruine·nil em̃ põt homini eſſe ſufficiens cauſa peccati·quod eſt ſpecialis ruina·niſi propria voluntas·ideo dicta vel facta alteri⁹ poſſunt eſſe cauſa impfecta et occaſio peccandi·vocatur autem ſcandalum grece·latine offenſio impulſio vel ruina·qꝛ ſicut contingit ꝙ aliquis obex ponitur alicui i via corporali cui impingens diſponitur ad ruinam·et talis obex dꝛ ſcandalum·ſic ſimiliter in ꝓceſſu vie ſpiritualis contingit aliquẽ diſponi ad ruinam ſpũalem·ꝑ dictum et factũ vel obmiſſum alterius·inꝗtum ſcʒ aliquis ſua ammoniciõe vel inductione aut exemplo alium trahit ad peccandum· et hoc proprie dicitur ſcandalum· ¶ Eſt autẽ ſcandalum valde deteſtabile peccatum·vt oſtendit xp̃s quintupliciter· Math· xviij·vbi dicit Qui ſcandaliſauerit vnum·ergo plus peccat qui multos de puſillis iſtis·id eſt infirmis ·Jeronimus ibi dicit ꝙ recte dꝛ puſill⁹ qꝛ qui magnus eſt id eſt robuſtus i fide et in caritate moueri nõ poteſt puer·xij·Non triſtabit iuſtum quicquid ei acciderit·qui in me credunt quia magis fidelium ſcandalum eſt cauendum· Ecce iam peccatũ ſcandali poſitum eſt· Nunc ſequit᷑ prio pena·Expedit ei id eſt minus malũ ei foret·vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus et demergatur in profundũ maris ·Et ſʒm Hiero· loquitur ſʒm ritum paleſtine·vbi pro maioribus criminib⁹ ligato ſaxo ad collum ſolebat homo in mari proijci·mola aſinaria id eſt quicunqʒ grauis lapis·vt eſt aſinus vel qui onerat aſinuʒ·⁊ dicit᷑ mola quã voluũt aſini vel equi cum rota in molendinis·Secũdo alia pena innuitur· ve mundo a ſcandalis· Nam tot animarum mors procurat᷑ quot ſcandala fiunt·Bern·illud Jſaie·xxxviij·Jn pace amaritudo mea amariſſima· amara in nece martiꝝ ꝑ tirannos amarior in ꝑſecuciõe hereticorum· ſed amariſſima in ſcandaliſantibus falſis xp̃ianis ·Tercio ponit ſpeciale malum peccati mortalis ibi· ve homini ꝑ quem ſcandalum venit· Quarto oſtendit malum ſcandali in

multiplici pena et ſpecialiter·ignis eterni·Vnde ſequitur melius eſt tibi ꝛc̄· ꝙ mitti in ignem eternum· Quito alia pena additur de verme Math·ix·vbi ꝺ materia illius ſcandali dicit᷑· vbi ſcꝫ in iehenna vermis conſcientie ſcꝫ eoꝝ nō morietᷣ ſed potuiſſet quis a xp̄o queſiſſe Si ita malum eſt alios ſcādaliſare·cur ꝑmittis ſcandala euenire·Ideo rn̄dit chriſtus neceſſe eſt id ē expediens ad alioꝝum probacionē vel neceſſe ſi mundus vult male viuere ℭ Secundo potuiſſet quis iterū queſiſſe·Si eſt neceſſe ergo ſcandaliſantes nō ſunt puniendi·Rn̄·ꝙ immo qꝛ ve homini illi per quem ſcandalum venit·Et iſta omnia dicta ſunt de ſcandalo actiuo ſeu dato·quia illud eſt aliquādo ſpeciale peccatum Eſt aūt duplex ſcandalum·vnū actiuum ſeu datum qd̄ diffinitum eſt ⁊ iſto dicit᷑ quis ſcandaliſare·Aliud eſt ſcandalum paſſiuū ſeu acceptum in eo qui ex dicto vel alteri⁹ facto ruit·et iſtud nō eſt ſpeciale peccatū ſed generale et ip̄o dꝛ quis ſcandaliſari·Item notandū ꝙ dictum vel factum alicuius pōt alteri eſſe occaſio peccandi dupliciter·Vno modo ꝑ ſe·Alio modo ꝑ accidens ·Per ſe qn̄ quis intendit ſuo malo exemplo verbo vel facto alium ad peccatuꝫ inducere·vel etiam ſi ip̄e hoc nō intendit ip̄m factum eſt tale ꝙ de ſui natura rōem habet·vt ſit inductiuum ad peccandū·vtpote cum aliquis publice facit peccatum vel aliquid qd̄ habet ſimilitudinē peccati et tūc iſte qui hoc facit proprie dat alteri occaſionem ruine· potiſſime quando hoc intendit·et vocat᷑ ſcādalum actiuū ·Per accidens vero verbum vel factū vnius eſt alteri cauſa peccandi qn̄ p̄ter intencioneꝫ operātis·et p̄ter condicionē operis aliquis malus male diſpoſitus inducitur ad peccandū puta cum quis īuidet bonis alioꝝ·et tūc eſt iſte qui facit talem actū rectum·nō dat alteri occaſionē peccandi·ſed ali⁹ ſumit·Et ideo hoc eſt ſcādalum paſſiuum ſine actiuo · qꝛ iſte qui recte agit nō dat occaſioneꝫ ruine quā alter patitur·Et de paſſiuo ſcandalo loquit᷑ xp̄s vbi prius·Math·ſi oculus tuus ſcandaliſat te ſi manus ſi pes ꝛc̄·Cōtingit ergo qn̄qꝫ ꝙ ſimul ſit ſcandalum actiuū in vno·et paſſiuum in altero·puta cum ad inductionem vnius alter peccat· Qn̄qꝫ eſt actiuum ſine paſſiuo ·puta cum quis inducit alium verbo vel facto ad peccandū·⁊ iſte nō cōſentit· qn̄ꝫ vero eſt paſſiuū ſine actiuo·vt prius dictum eſt·de dicto vel facto ꝑ accidens in malicioſo ❡ Quantum ad ſecundū principale qn̄ ſcandalum ſit peccatū veniale et quādo mortale et quot modis fiat peccatū hec eſt cōcluſio ſcꝫm Tho· et alios ꝙ ſcandalum actiuū·ſeu ꝑ ſe nūꝙ̄ eſt ſine culpa ſcandaliſantis·et ſcādalum paſſiuum nunquā eſt ſine culpa ſcandaliſati·Actiuū tn̄ bene eſt ſine culpa ſcandaliſati· et paſſiuum ſine culpa ſcandaliſantis· Prima ꝑs patet qꝛ omne ſcandalū actiuū·vel eſt peccatum vel habet ſpeciē peccati·ſi eſt peccatum patet propoſitum·ſi vero nō ſit de ſe peccatum· ſed habeat ſpeciem peccati·vt ꝯmedere idolaticum coram infirmis debet dimitti ex caritate ad tollendum leſionem proximi ·Et qui non dimittit · contra caritatem agit·

ſicut dicit apoſtolus Ro· xiiij· ſi ꝓ-pter cibum frater tuus contriſtatur iam nō ſcḋm caritatē ambulas· Itē patet Mathei vbi ſupra· Alie tres ꝑtes patent ex vltimo notabili pre tacto p̄cedenti articulo· E An aūt ſcandalum ſit ſpeciale peccatū vel generale Rñ· Tho· ꝙ ſcandalū actiuum ꝑ ſe qn̄ videlicet ꝓcedit ex intentione agentis· vt cum aliquis ſuo dicto vel facto intendit alium trahere ad peccatum tūc eſt ſp̄eale peccatum· Tum q: ibi ex intenciōe ſpecialis finis ſortitur rōem ſp̄alis peccati eo ꝙ finis dat ſpeciem ī mo ralibus· tum etiam q: ſpeciali virtu ti opponitur· videlicet caritati pro ut imptat correctionem fraternā q: ſcandaliſans intendit alium cor-rumpere· vbi fraternaliter corrigēſ intendit alium emendare· ſcandalū vero actiuum qḋ fit p̄ter intenciōē agētis· puta cum aliquis ſuo facto vel verbo inordinato nō intendit al teri dare occaſionem ruine· ſed ſolū ſatiſ facere ſue voluntati · et ſic nō eſt ſpeciale peccatum· q: qḋ eſt per accidens nō cōſtituit ſpeciem ſed ē tūc circumſtantia aggrauans ſcꝫ ꝙ in publico fit· Scandalum aūt paſ-ſiuum nō pōt eſſe ſpeciale peccatū q: ex dicto vel facto alterius cōtin git aliquem ruere ſcḋm qḋcunqꝫ ge-nus peccati· f Sed qn̄ ſcandalū eſt peccatum mortale vel veniale· Rñ· Tho· Scandalum actiuum ꝑ ſe fit mortale peccatū· Primo qn̄ quis intendit alium inducere ad peccan-dum mortaliter· Secūdo qn̄ quis in tendit inducere alium ad peccandū venialiter ꝑ actum peccati morta lis· Tercio aūt eſt veniale qn̄ quis intendit alium inducere ad peccan-dum venialiter ꝑ actum peccati ve nialis· Scandulum vero actiuū per accidens qn̄ ſcꝫ quis nō intendit ali um trahere ad peccatum· primo eſt mortale peccatum qn̄ aliquis actū peccati mortalis cōmittit· Secūdo qn̄ quis ſuo actu contemnit ſalutē proximi· vt cum pro ea cōſeruāda n̄ p̄termittat aliquis facere qḋ ſibi li-buerit· vnde etiam in ſcripto dicit Tho· ꝙ qn̄ quis cōmittit actum in quo non intendit ꝓximi nocumen-tum· qui actus alias eſt veniale vel indifferens habens tm̄ ſimilitudinē peccati mortalis tūc ſcādalū actiuū eſſet peccatū mortale· ex aliquibus circumſtancijs cōcurrētibus ex qui bus eſtimari ꝓbabiliter poſſet ꝙ in firmi aſpicientes peccarēt mortali-ter· veniale aūt pōt eſſe dupliciter Primo qn̄ quis actum cōmittit pcti venialis· Secūdo qn̄ quis actū cō-mittit· qui nō eſt ſcḋm ſe peccatū ſed habet aliquā ſpeciē mali cū aliqua leui indiſcreciōe· G Qn̄ autem paſſiuum ſcādalum ſit mortale vel veniale· Notandū ꝙ cum ſcandalū importet impactionem quandā per quam aliquis diſponit' ad ruinam· ideo ſcandulum paſſiuum qn̄qꝫ eſt peccatum veniale· qn̄ habet impa-ctionem tm̄ puta cum aliquis ex in-ordinato· dicto vel facto alteriꝰ cō mouet' motu venialis peccati· qn̄qꝫ vero eſt mortale quaſi cum impa-ctione habens ruinam· puta cū ali-quis ex inordinato dicto vel facto alterius ꝓcedit vſqꝫ ad peccatum mortale hec de Tho· H Quo ad tercium principale que bona ſint dimittenda· vel nō dimittenda pro-pter ſcandalum videlicet paſſiuum id eſt ne alius ſcandaliſet'· Notādū

primo ꝙ triplicia ſunt bona Primo quedam ſpūalia que ſunt de neceſſitate ſalutis. Secūdo quedam ſpūalia que nō ſunt de neceſſitate ſalutis. Tercio quedam tpalia. Secūdo notandū ꝙ tria ſunt genera hoīm in quibus ſcandalum oriri pōt. Primo quidam ex malicia propria ſcandaliſant. puta cum aliqui volūt impedire bona ſpūalia primo vel ſecūdo modo dicta Et illud dr̄ ſcandalū phariſeoꝝ. Alij ſcandaliſant inter dum ex ignorantia puta qꝛ ignorāt opa quedam eſſe licita que tn̄ ſunt illicita. Et tercio alij ex infirmitate ſcandaliſantur nō vt primi ex malicia propria et taliū videlicet ſecūdo et tercio modo dicit ſcandalū puſilloꝝ ¶ Quando ergo querit que bona ſint dimittēda ne quis ſcādaliſet. Rn̄. Tho. prima bona que videlicet ſunt de neceſſitate ſalutis puta que nō poſſunt ꝑtermitti ſine peccato mortali. talia nullus debet dimittere. ne alius ſcandaliſet etiā quicunqꝫ. Ratio eſt. qꝛ quilibet tenetur ſe diligere prius et pluſ ꝙ alterum. et ergo ea que ſunt de neceſſitate ſalutis nō debent dimitti propter ſcandalum alterius vitandum vnde patet ꝙ qn̄ cōſilioꝝ obſeruatio et impletio operū miſericordie tpalium vel ſpūalium eſt de neceſſitate ſalutis. tūc talia n̄ ſunt ꝓpter ſcandalum alicuius dimittenda. vt patet in his qui aliqua cōſilia vouerūt. et in his quibus imminet ex debito defectibus alioꝝ ſubuenire tempalibus vt paſcendo eſurientez vel ſpūalibus vt docendo ignorantem ſiue hmōi fiant debita propter iniūctum officium. vt patet in platis ſiue propter neceſſitatem indigentis. qꝛ de talibus eadem rō eſt ſicut de neceſſarijs omniū. nō ſolum aūt peccatum mortale vnꝗ eſt faciendum propter vitandū ſcandalum cuiuſcunqꝫ. ſed et iam nec veniale peccatum eſt vnꝗ cōmittendum vt videt ſcādalū alterius. licet aliquis actus qui alias eſſet peccatū veniale. vt verbum ocioſum aut ſimile fieri poſſet nullum peccatū propter vtilitatem alterius. dicit etiā beatus Hiero. ꝙ dimittendū eſt ſcādalum omne qd̄ pōt pretermitti ſalua triplici veritate ſcꝫ vite iuſtitie et doctrine. que declarās ſanctus tho. in iiij. vbi ſ̄. ſic di. nullo modo aliquis peccare debet vt peccatū alterius vitet. quicunqꝫ aūt veritatem relinquit peccat. Veritas enī d̄ qua loquimur cōſiſtit in hoc ꝙ homo i dictis et factis ſuis rectitudini diuine ſiue diuine legis regule ſe conformet. Cui quidem homo cōformari debet et in his que ad cogniciōez ꝑtinent et hoc ꝑtinet ad veritatez doctrine. Et in his que ad actionez ſpectant ſiue ea debeat aliquis per ſeipm̄ agere qd̄ ꝑtinet ad veritatez vite ſiue ea debeat ab alijs obſeruāda ꝓmulgare qd̄ ꝑtinet ad veritatē iuſtitie. que cōſiſtit in rectitudīe iudicij. nō tn̄ quicunqꝫ ꝑtermittit aliquid in quo ſe diuine legi cōformari pōt veritatem dimittit. qꝛ illo remoto veritas adhuc remanere pōt Sed tūc dr̄ aliquis veritatez dimittere. qn̄ obmittit vel facit aliquid quo obmiſſo vel facto veritas non manet. qd̄ ſine peccato eſſe n̄ poteſt Et ideo veritas nullo modo ꝓpter ſcandalnm paſſiuum alterius dimittenda eſt. Hec Tho. vnde Rai. dicit Doctor vel ꝑdicator nō debꝫ falſuꝫ

docere pro aliquo ſcandalo· tacere tñ põt et debet·ſi omnes obſtinati ſunt ita ꝙ deteriores efficiantur· Vnde ex·li·v·vtilius ſcãdalum naſci pmittitur ꝙ̄ veritas relinquat᷑ Veritas ſcꝫ doctrine·vite· et iuſticie·Secũdo vero modo bona ſpũalia que ñ ſunt de neceſſitate ſalutis vt ſunt cõſilia·vnde primo dico ꝙ illa nõ ſunt dimittenda·nec ad tps nec ſemp ꝑpter eos qui ſcandaliſantur ex malitia· dico ſecũdo ꝙ vbi piculum nõ imminet ·bene ſunt differenda vel occultanda ꝑpter eos qui inde ſcandaliſent᷑ pbabiliter ñ ex malitia·ſed ex ignorantia vel infirmitate·Tam diu aũt propter tales opa que non ſunt de neceſſitate ſalutis vbi piculum nõ iminet ſunt occultanda vel differenda quouſqꝫ debite reddita rõne inſtruant᷑ alij ꝙ nõ debent ex talibus ſcandaliſari ſed poci⁹ edificari· Et ſi poſt redditã rõem hmõi ſcandalum duret· Jam videtur ſcandalum etiam ex malitia nõ ex ignorantia vel infirmitate·vnde in ſcripto dicit tho·ꝙ propter tale ſcandalum paſſiuũ conſilia ſunt ad tempus intermittenda vel occulte agenda·nõ aũt omnino dimittenda·qꝛ homo plus ſibi ꝙ̄ pximis in ſpũalibus ꝓuidere debet· Et ignorantia ſi diu duret in maliciam p obſtinacionẽ computat᷑· Tñ attendenda eſt quãtitas ſcandali et boni qđ cõtingit ex cõſilio ſeruato· et ſꝫm h⁹ aliqñ cõſilia ſũt itermittẽda ꝑpter ſcandalum puſilloꝝ· vel ſcandalum cõtemnendũ propter conſilia·hec tho· lꝛ Sed quid de opibus alijs a cõſilijs ſeu ſuperogaciõis opibus que vocant᷑ indifferentia ex genere·vt cõmedere carnes·bibere vinũ tempalia mõ licito acquirere·acquiſita cuſtodire·debita repetere et ſic de alijs· nunquid ſunt propter ſcandalum dimittẽda Sunt em̃ triplicia opa ·quedam neceſſaria ad ſalutem· Alia ſuperogacionis et cõſilij· Alia vero indifferẽtia ex genere·Bñ·rich·in· iiij·di· xxxviij·Opa in differentia ex genere quoꝝ obmiſſio nulli alij preiudicat niſi opanti· et etiam in talibus tm̃ obmittenda ſunt ad vitandũ ſcãdalum ꝓximi ꝑueniens ex infirmitate vel ignorantia qñ pbabiliter apparet ꝙ niſi tale opus obmittatur ꝓximus ſcandaliſabit᷑· Et ſi pbabile eſt ꝙ ſcandaliſet᷑ mortaliter·tũc obmiſſio illius opis eſt in p̃cepto· Si aũt pbabile ꝙ nõ ſcandaliſetur niſi venialiter tunc obmiſſio iſtius opis ẽ i cõſilio poſt ꝙ̄ tñ ꝓxio ẽ oſtẽſum ꝙ ex tali ope ſcandaliſari non debet et debito modo ſuaſum vt nõ ſcandaliſet᷑·ſic nõ tenet᷑ obmittere iſtud opus propter proximi ſcandalum vitandum·qꝛ ſcandalum poſt talia ortum hortamẽta ꝑueniens proprie eſſet ex malicia·Vnde propter iſtud non eſt dimittendum· hec Rich·Et di·duran·in·iiij·di·xxxviij que ſunt indifferentia ſicut cõmedere carnes vel abſtinere ab eiſdeꝫ omnia dimittenda ſunt· ꝙ̄diu durat ſcandalum puſilloꝝ·hec ille·Et pbat p augu·in ſermone dñi in mõte dandũ eſt ꝛc̃· vt poſtea patebit· Et di·noranter ꝙ̄diu durat ſcandalum puſilloꝝ·propter eos qui informati in ſcandalum phariſeoꝝ incidunt ex malicia·vt in volentib⁹ impedire bona ſepe apparet·Jtem vt ſtatim dicetur ſꝫm Tho· et oms cõmuniter·Tꝑalia nõ ſunt dimittẽda

propter ſcandalū ortum ex malicia ergo multominꝰ abſtinētie et huiꝰ modi quedā plus ſeruiētia virtuti ꝙ tpalia L. Et dicit Vuil. fra= ter rai. ꝙ nō debet quis eſſe facilis ad credendū ꝙ alij ſcādaliſent² de bono opere qd facit. nec debȝ quis facile ꝑpter metū ſcandali ceſſare a bono opere. qꝛ debet pſumere de alijs pocius ꝙ ſint boni ꝙ̃ ꝙ mali ſint. ſemp em̄ iudicandū eſt in diffe rētibus in meliorē ptem. Tam du= rante ꝯſciētia ꝙ alij ſcādaliſentur debet dimittere vel opus occulta= re. racō primi dicti videlȝ ꝙ ꝑpter ſcandalū ortum ex malicia nō debe re quis dimittere opa bona ꝯſilij. quia ſi propter maliciā taliū bona deberēt ſemp obmitti. mali frequē= ter impedirēt bona. et occaſio dare tur malis malignādi. vnde hoc ſcā= dalū eſt phariſeoꝝ. qd etiā xp̄s do= cuit non curare. vn̄ poſtꝙ̃ xp̄s ma= thei xv. pn̄tibus ſcribis et phariſe= is p̄dicaſſet. xp̄o diſcipuli dixerunt Scis quia phariſei audito hoc ver bo ſcandaliſati ſunt. at iſte rn̄dens ait Omnis pl̄tatio quā non planta uit pater meus celeſtis eradicabit² ſinite iſtos ceci ſunt ⁊ duces cecoꝝ cecus aūt ꝛc. Racō ſecūdi videlȝ ꝙ vbi periculū nō imminet opa ſupe= rogacōis ſunt differēda vel occul= tanda ꝑpter ſcādalū ex ignorantia vel infirmitate ꝑueniens quouſqȝ tales informent² et aliquo mō ꝯfor tent². Racō inquā eſt iſta. qꝛ ex oc= cultacōe opis ſuperogacōis vel ex dilacōe. ⁊ primi malū vitat² qui in formabit². et propriū bonū non mi nuitur. Vnde dicit rich. ſup. iiij. di. xxxviij. ꝙ tūc quis merito ꝑprio n̄ p̄iudicat. quia ſic opus ſuperogacō nis intermittere meret² equale pre mium p̄mio debito opi ſuperogacō nis qd obmittit vel maius. vnde ta lis obmiſſio nihil minuit de pfectō ne caritatis ſed magis ad eius aug mentū diſponit. Vnde xp̄s hoc ſcan dalum puſilloꝝ math. xviij. vitare iubet. vt patuit ſ. Et mathei xvij. ne ſcādaliſaret dragma petētes iſtō pſoluit. Et idem ſ. patuit de apoſto ro. xiiij. Ex p̄dictis patet ꝙ frequē ter amici qui ſcādaliſant² de ingreſ= ſu alicuius in religionē ſcādalū ha bent phariſeoꝝ ꝑpter qd hiero. in epiſto. ad heliodoꝝ dicēs. licet in li mine iaceat pater ſiccis oculis. ad vexillū crucis euola ſolū genus pie tatis eſt in hac re eſſe crudelē M

Tercio modo bona tpalia quādo ſint dimittēda ne alius ſcādaliſet². diſtinguendū eſt. Nam bona tpalia ſȝm tho. aut non ſunt noſtra ſȝ no= bis pre alijs ꝯmiſſa ad ſeruādum ⁊ diſponendū pro cōitate. ſicut bona eccleſie ꝯmittunt² p̄latis. et recto= ribus reipublice ꝯmittunt² bona ꝯ munia reipublice talia em̄ non ſunt ꝑpter ſcādalū dimittēda. qꝛ talium ꝯſeruacō ſicut et diſpoſitoꝝ immi= net his quibus ſunt cōmiſſa ex ne= ceſſitate p̄cepti tuenda. et ideo non ſunt propter ſcādalū dimittenda. ſi cut nec talia bona prima que ſunt de neceſſitate ſalutis Vnde beatus tho. cantua. repecijt res eccleſie cū ſcādalo regis. Aut bona tpalia ſūt noſtra quoꝝ nos dn̄i ſumus. tūc ite rum diſtinguendū eſt. qꝛ cum ea da re non volumus. vel apud aliū de tenta repeteremus. Aut ſcādalum oritur ex malicia alicuius alienū vo lentis vſurpare vel detinere. qd eſt ſcādalū phariſeoꝝ. et illud ſcādalū

non eſt curandum· et bona tēpalia tunc ſunt repetenda· Tum qꝛ noceret bono cōmuni daretur em illis occaſio rapiendi aliena· Tum etiam qꝛ noceret rapientibus iniuſta rapiendo vel retinēdo alienū peccarēt vnde dicit grego· in moralibus loquens de raptoribus alienoꝝ· Quedam ſeruata equitate ꝓhibēda ſūt nō ſola cura ne noſtra ſubtrahantꝛ ſed ne rapientes nō ſua ſemetipōs ꝑdant· Aut ſcandalum oritur ex ignorantia vel infirmitate alioꝝ qđ dicitur ſcandalum puſilloꝝ· Tunc propter illđ dimittenda ſunt temporalia ad tempus· quouſqꝫ ſedetꝛ ſcādalum ꝑ ammonicionē vel ꝑ aliquē alium modū· Vnde beatus aug9· i ſermōe dn̄i in mōte· dandum eſt ꝙ nec tibi nec alteri noceat quantū ab homine credi poteſt et cum negaueris qđ petit· indicāda eſt ei iuſticia et melius ei aliquid dabis cum petentē iniuſte correxeris· Si autem poſt ſufficientem ammonicionē et ſufficientem inſtructionē ſcandalū nō ſedaretꝛ ꝑfectionis eſt ſua dimittere· ſed nō eſt neceſſitas ſ̄ . Mat· v· Si quis vult tecum in iudicio cōtendere· et tunicam tuā tollere dimitte ei et palium· et loquitꝛ de cōſilio· Et ſi ſit p̄ceptum intelligendū eſt· vt dicit aug9· ſ̄m p̄paracionem animi· ſcꝫ vt homo ꝑatus ſit talia facere ſi hoc impediat ꝓmocionem fidei et bonoꝝ moꝝ ¶ Sed dubium eſt quō p̄dicator p̄dicādo vel princeps vel p̄latus· et eis ſimiles ſe debent habere circa malos ⁊ ſcādaliſatores bonoꝝ p̄ſertim quando multitudo eſt in cauſa· Rn̄· ꝙ mali aliqn̄ ſunt tolerandi· aliqn̄ puniendi Vnde vlt· li· vj· tracta· iij· q· viij· aſſignat quatuor cauſas diſſimulacionis· circa peccata iniquoꝝ propter quas nō pōt vel nō expedit zizania euelli· Vna eſt cum mali ſunt occulti nec poſſunt diſcerni a bonis· alia cauſa eſt ſi multitudo de tanta eſt i cauſa ꝙ nō poſſit extirpare ſine ſciſmate eccleſie· In quo etiam boni inuoluerentꝛ· et ſi eradicaretꝛ etiam et triticū vnde aug9· nos ad doctrinam ſacram ꝑtinere arbitramur vt et canes in eccleſia propter pacem eccleſie tolleremus· vel ſi vnus ſolus ē vel pauci· ſed hoc nō p̄c fieri ſine ſcandalo bonoꝝ eo ꝙ eos latet crimen nocentis· ſicut dn̄s nocentē iudam vſqꝫ dignum exitum tollerauit qn̄ tn̄ multitudo eſt in culpa· poſſunt aliqui magis rei ex eis puniri ad terrorem multitudinis vel turba in quoꝝ cum facultas eſt in populis ꝑniendi ſermonē· generali obiurgaciōe feriēda eſt· vt dicit aug· cōtra ꝑmenianū ¶ Tercia cauſa eſt qn̄ ꝓbabiliter p̄ſumitur de eorum correctione· eo ꝙ peccant ex infirmitate vel ignorantia et non obſtinata malitia· Si em̄ tales exterminarentꝛ ſepe eradicaretur triticū id ē ipi qui poſtmodū ꝯuerſi fuerūt triticū ſanctū· Sicut patet de paulo· vnde beatus dn̄icus ſpū prophetico inter hereticos igni tradēdos vnum fecit reſeruari qui poſt multos annos conuerſus fuit· Quarta cauſa ſi exercitando bonos proſunt eccleſie et nō obſunt· Tunc em̄ tolerari poſſunt ne boni ocio torpeant in caritate· et ſic eradicetꝛ triticum vnde pſ· dn̄s oſtendit mihi ſup inimicos meos ne occidas eos nequando obliuiſcantꝛ populi mei· qđ ſ̄m bern· ad literā hodie de iudeis pōt

intelligi· vnde etiam iudi·ij·nō de=
lebo gentes quas dimiſit ioſue· vt i
apoca·expiar iſrahel ·hec vniuer=
ſaliter rai·addit ꝙ ſi peccatū qđ fa
ciūt autoritate defendūt ꝙ non ſit
peccatum tūc nō debet cōtra tales
dormire ſeueritas diſcipline· Nam
tales etiam heretici poſſunt dici de
pe·di·vj·c·j·in fine·Et ſꝫm eundeꝫ
idem videtur ſeruandū circa publi
cam delinquentē multitudinem vel
principem·pdicacōe qđ dictum eſt
de correctione vel excōmunicacōe
facienda vel diſſimulanda· Satis
cōcor·vid·tho·ij·ij·q·cviij. ¶
De materia ſcandali tradit cancel=
larius nouꝰ quatuor regulaſ de flo
ribus regulaꝝ moralium· Pria nul
lus agens bene ſꝫm omnes circum=
ſtancias dici debet dare ſcandalum
alteri quātumcunqꝫ ſcandaliſetur
alius qꝛ ſcādalū eſt dictū vel factū
minus rectum pbens alteri occaſio
nem ruine · Nam in via omnino re=
cta ſi quis ceciderit nō ex ſcandalo
vie ſed ex proprio defectu pueniet
Secūdus ſolus ille ſcandaliſat acti
ue·qui aduertens aut aduertere de
bens alios pniores eſſe ad peccan=
dum ex mō ſuo agendi qui ſibi nō ē
in pcepto nihilominus ipe opari nō
deſiſtit·Secus in caſibus hic exclu=
ſis·vbi malicia propria eſt ſcanda=
lum gratis acceptum·Vbi pterea n̄
eſt aduertentia nec debet eſſe d̄ ſcā
dalo alterius et vbi quis ad illud
opandum teneretꝛ· Tercia regula·
ille dꝛ ex malitia ſua peccare et ſcā=
dalum accipe nō ex actu alteriꝰ qui
informatus ſufficienter de bonita=
te hmōi actus· nihilominus cadit
in ruinam vt ſi ex voto religionis
emiſſo gentes poſt ſufficientem de
religionis pfectione informacionē
ſe ſcandaliſari conquerantꝛ ſcanda=
lum eſt hoc n̄ iam puſilloꝝ ſed pha=
riſeoꝝ·acceptū ſed nō datuꝫ·Quar
ta regula quilibet ab omī actu cui
nō eſt aſtrictus aliunde tenetur de
ſiſtere qui aut timet aut timere de=
bet ſꝫm vehementē coniecturā ſcan
dalum puſilloꝝ quouſqꝫ de illo com
peſcendo · diligentiā compleuerit·
niſi forte p cōmuni vtilitate ·vn=
ctio ſpūſſancti doceat illud tūc agē
dum vt xps fecit in publicacōe ve=
ritatis ſacramenti·

Capitulum Decimūquartū

PReterea cūm deriſores
ſeu irriſores magna ma=
la faciāt in eccleſia occi=
dentes cōceptus ſpūales
bonoꝝ opeꝝ de irriſiōis vicio tria
principaliter videnda ſunt· Primo
quale viciū ſit ⁊ quid ſit irriſio Se
cūdo ꝙ deteſtabile ſit·Tercio vtꝝ
riſus ſit licitus· ¶ Quantū ad
primū notat Tho·ij·ij·q·lxxij·et ſe
quentibus ꝙ iniuria et iniuſticia
fit verbo p quinqꝫ vicia ·Sunt em̄
quintuplicia bona hominis quantū
ad propoſitum ſufficit videlicet fa=
ma·honor·amicitia·gloria· ſeu te=
ſtimoniū cōſcientie·⁊ bona nature
et fortune· Detractor famā recipe
nititur · Contumelioſus ſeu conui=
ciator honorem· Suſurro amicitiā
inter aliquos vult tollere· deriſor
ad confuſionem conatur proximi et
eripe vult gloriam bonoꝝ anime·
Maledicens vero penam impcatur
et ſi peccatum alicui optat · tamen
illud facit in pena primo Et quatu
or pria vicia eo ordine quo ponūtꝛ

ſe excedūt i malicia·quia detractor eſt malus·peior cōtumeliā inferēs quē excedit ſuſurro qui amicū recipere geſtit·Et adhuc peior eſt irriſor intellige ſemp ceteris paribus·ſed etiā interdū peſſimi ſunt maledici· B Quale aūt pctm̄ ſit deriſio et ab alijs diſtinctū·notādū ſecūdo ſꝫm tho·vbi prius·q·lxxv·ꝙ peccata verboꝝ ſunt p̄cipue pēſanda ſꝫm intencōem pferentis· Et iō ſꝫm diuerſa que quis intendit ꝯtra aliū loquēs hmōi peccata diſtiguūtur·Sicut em̄ aliquis ꝯuiciādo intendit ꝯuiciati honorē deprimere·et detrahēdo diminuere famā·⁊ ſuſurrando tollere amiciciā·Jta etiā irridēdo aliquis intēdit ꝙ iſte qui irridetˀ erubeſcat·nam de ope virtuoſo aliqua apud alios et reuerētiam meretˀ et famā·et apud ſeipm bone ꝯſciētie gloriā·et ſꝫm illd·ij·coꝝ·j·gloria noſtra hec eſt teſtimonium cōſciētie noſtre·vnde ecōtrario de actu turpi et vicioſo apud alios quidē tollitˀ homis honor ⁊ fama·et ad hoc ꝯtumelioſus ⁊ detractor de alio dicūt·Apud ſeipm aūt per turpia que hic dicuntˀ aliquis perdit cōſciētie gloriā per quādam ꝯfuſiōem et erubeſcētiā·et ad hec turpia deiecit deriſor·et qꝛ hic eſt finis diſtinctus ab alijs·ideo etiā pctm̄ irriſionis diſtinguitˀ ab alijs peccatis·Securitas em̄ cōſciētie ⁊ quies iſtius magnū eſt bonū·ſꝫm illud eccle·xv Secura mens quaſi ingens cōuiuiū·et ideo qui ꝯſciētiaꝫ alicuius inquietat ꝯfundēdo ſeipm aliqd ſpeciale nocumentū ei infert·

C Qn̄ vero ſit pctm̄ mortale·Rn̄·ibidē ſic Jrriſio nō fit niſi d̄ aliquo malo vel defectu·malū autē ſi ſit magnū non pro ludo accipiˀ ſed ſerioſe·vnde ſi in ludum vel riſum vertatˀ ex quo irriſiōis vel illuſionis nomē ſumitˀ·hoc eſt quia accipitur vt puū·pōt aūt aliqd malū accipi vt puū dupliciter·vno mō ſꝫm ſe·alio mō racōe pſone·Cū aūt aliquis alterius pſone malū vel defectum in ludū vel riſum ponit quod ſꝫm ſe paruū malū eſt veniale eſt et paruū pctm̄ ſꝫm ſuū genus·Cū aūt accipitˀ quaſi puū et racōne pſone·ſic defectus pueroꝝ et ſtultoꝝ parum pōderare ſolemus·ſic aliquem illudere vel irridere eſt eū omino puipendere·et eum tam vilem eſtimare vt de eius malo nō ſit curand ſed ſit quaſi pro ludo habēdus·Et ſic deriſio eſt pctm̄ mortale et grauius ꝙ cōtumelia que ſimiliter eſt in manifeſto·qꝛ ꝯtumelioſus videˀ percipe malū alterius ſerioſe·irriſor aūt illudit·et itavidetˀ eſſe maior ꝯtemptus ⁊ dehonoracō·et ſꝫm hoc illuſio eſt graue pctm̄·et tāto grauius quāto maior reuerētia debetur pſone que illuditˀ D Vñ grauiſſimū eſt irridere deū et ea q dei ſunt·ſꝫm illud iſa·xxxvij·Cui exprobraſti et quē blaſphemaſti et ſuper quē exaltaſti vocē tuā·Et poſt ſubditˀ ad ſanctū iſrael·deinde ſꝫm locū tenet irriſio parentū·vnde prouer·xxx·Oculū qui ſubſanat patrē et deſpicit partū matris ſue·effodiant eum corui de torrētibus·et cōmedant eum filij aquile·Deind̄ iuſtoꝝ deriſio grauis eſt·qꝛ honor ē virtutis pmiū·Et cōtra hoc dicitˀ Job·xij·Deridetˀ iuſti ſimplicitas·que quidē deriſio valde nociua eſt quia per hoc homies a bene agēdo impediuntˀ·ſꝫm illud grego·qui in

aliorum actibus bonā exoriri conſpi
ciunt· mox ea manu peſtifere expro
braciōis euellunt· Et quamuis ludꝰ
nō importet aliquid cōtrariū carita
ti reſpectu eius cum quo luditᷣ in=
ter amicos eñ interdum luditᷣ· pōt
tñ importare aliquid cōtrariū cari=
tati reſpectu eius de quo luditᷣ pro
pter cōtemptū· vt dictum eſt hec ꝺ
Tho· E Quo ad ſecundū ꝑrici=
pale deriſio eſt valde deteſtabile vi
cium triplici de cauſa Primo qꝛ per
irriſores diabolus occidit necat et
ſuffocat ꝑuulos eccleſie cum bonuꝫ
inchoatum propter eos dimittitur
et interdum plus nocent ꝙ hereti=
ci· Vnde ſunt ſicut pharao· qui ſub=
merſione ꝑuuloꝝ populum iſrahel
delere voluit Exo· j· Sunt ſicut he
rodes qui xp̄m ꝑuulum occidere vo
luit· et ꝑuulos poſtea occidit inno=
centes· Math· ij· Secūdo irriſores
malis animalibus aſſimilantᷣ· et eis
peiores ſunt draco eñ ſtetit · Apo·
xij· ante mulierem erat ꝑitura vt cū
peꝑiſſet deuoraret filium eius· Sꝫ
irriſores partū matris nō expectāt
videlicet eccleſie fructum quē ꝓpo
ſito bono conceperūt eius fideles·
Sunt vulpecule vineam dñi demo=
lientes· Canti· ij· Capite nobis vul=
peculas ꝑuulas que demoliuntᷣ vi=
neas Sunt etiaꝫ bufones que ñ pñt
odorem et florem bone vite ſuſtie=
re· Tercio irriſores nocent multis
et impij ſunt in oms in deū· qꝛ rur=
ſum crucifigunt filium dei Heb· vj
Et ſꝫm pš· Sup dolorem vulnerum
eius addūt· dum animas pro quibꝰ
mortem ſuſtinuit ei auferūt· Sunt
deriſores impij in ꝑrimum dū vul=
nus eius ſpūale iam ꝑ pniaꝫ ſanatū
iterū renouāt ⁊ cōcidunt· Job· xlj·

Concidit me vulnere ſup vulnus·
Sunt impij in matrē eoꝝ eccleſiam
tam in militantē ꝙ triumphantem
dum defraudāt eā gaudio qd habe=
re debuit de cōuerſione peccatorum
magna reuera crudelitas necare iiu
ſte filium quē mater propria genu=
iſſet magnis doloribus· Sic in ꝓpo
ito magna eſt crudelitas penitenti
magnis fletibus eccleſie cōuerſum
ꝑuertere irriſionibus· Nam ioh· xvj
Mulier cum parit triſtitia habet·
nūc et impij in ſe· qꝛ cū in mari mū
di ſcꝫ naufragentᷣ propter eoꝝ pec
cata· tñ penitētie tabulam ſecundaꝫ
poſt naufragium cōtemnūt vel vi=
lipēdūt· f Vnde ſacra ſcriptura
cōtra irridentes graues penas ful=
minatas cōmemorat· Nam· j· Reg·
xxv· Nabal verba nūcioꝝ dauid de
ridens ait quis eſt filius iſai· hodie
increuerūt ſeui qui fugiūt dominoſ
ſuos· vnde poſt pauca miſere mor=
tuus eſt deo eum necante· prius au
tem dauid iurauerat eum et domū
ſuam totā interficere· ſic· ij· reg· vj·
Poſt ꝙ dauid luſerat ante archam
dñi et ſalutauerat· egreſſa eſt in oc
curſum dauid michol eius vxor et ꝺ
ridendo ei ait ꝙ glorioſus fuit rex
iſrael hodie diſcooperiens ſe āte an
cillas ſeruoꝝ ſuoꝝ· et nudatus eſt
quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris· igi
tur michol filie ſaul nō eſt natus fi
lius vſqꝫ ad diem mortis ſue Et iiij
Reg· ij· cum deſcenderet heliſeus ꝑ
viam pueri parui egreſſi ſunt de ci=
uitate · et illudebāt ei dicētes· aſcē
de calue· aſcende calue· egreſſiqꝫ ſūt
duo vrſi ꝺ ſaltu ⁊ lacerauerūt ex eiſ
xlij· pueros· Lu· xvj· poſt ꝙ xp̄s p̄di
cauit nemo pōt duobus dñis ſerui=
re· ñ poteſtis dō ſeruire ⁊ māmone

Sequitur audiebāt aūt hec omnia pharisei qui erant auari et deridebāt eum· et ait illis iesus· vos eſtis qui iuſtificatis vos coram hominibus deus aūt nouit corda veſtra· vnde Actu· vij· diſcipulis deuotiſſime ſpūm ſanctū accipientibus· Alij eos irridebant· d· quia muſto pleni ſunt· Ideo ſpū ſancto ceci manētes caruerūt G Quo ad terciū dubium vtꝝ ridere ſit peccatum· Rn̄· ſꝫm alex· de hal· pte· ij· Quidam eſt riſus qui cauſatur ex iocunditate ſpūali et iſte nō eſt peccatum· ſed ē meritorius vel effectus meritorie complacentie· Eſt enim fructus ſpiritus de quo apoſto· ad galla· v· loquitur· vbi etiam numerat gaudiū benignitatem et alia· Et phill· iiij· Gaudete in domino ſemp iterꝫ dico gaudete de quo riſu etiam dicitur de muliere forti· puer· xxxj· ridebit in die nouiſſimo· hic riſus nō eſt cū cachino· Vnde beatus benedictus tercium gradum humilitatis ponit nō eſſe promptū ad riſum· ſic etiam modeſtus riſus in eutrapelia meritorie fieret· vnde alber· ſup Lu· vj· Ve vobis qui ridetis dicit bon⁹ homo nō cachinnis· ſed moderate vir ridet· Et ſeneca ſcito ꝙ verꝫ gaudium ſeuera res eſt· ſꝫm illud Eccleſi· xxj· fatuus in riſu exaltat vocem ſuam· ſapiens aūt vir tacite ridebit· Secūdus eſt qui cauſat² ex manſuetudine nature· et ē paſſionis humane proprius effectus et pōt fieri ſine peccato· et merito· vt in dormiētibus in pueris· et in quibuſdam tā ſubito vt ratio puenire nequeat ſicut alie quedam paſſiōes Tercius ē qui puenit ex cordis laſciuia ſeu ex inordinata delectaciōe · Et ſi tunc homo delectat² i creatura propter ſe et ibi cōſtituitur vltimus finis hominis ſic dictum fuit ſupra pce· j· ca· v· B· Tunc eſt mortale peccatum· Similiter ſi moroſe delectacionis cōſenſum habet in actu peccati mortalis vt dicet² in penulti· pcep· Similiter ſi complacet deliberate i cogitacionibus verbis vel opibus que alias ſunt mortalia peccata· de iſto riſu dicit xps Luc· vj· Ve vobis qui nūc ridetis· qꝛ flebitis · Ve autē dicit peccatū mortale Si aūt ex ſurreptione quis rideret vel ſinu conſenſu in mortale· ſed tm̄ ex quadam leuitate animi veniale fieri poſſet· Sicut Sara Geñ· xviij· de priori riſu qui eſt peccatuꝫ mortale ſup illo Lu· vj· Ve vobis qui nūc ridetis dicunt expoſitores cōmuniter· qui ridtis ſcꝫ p ineptam leticiā ad peccatū mortale declinantē· ſꝫm illud puer· ij· Qui letant² cum malefecerint et exultant in rebus peſſimis· Ordine ergo cōtrario faciamus modo lugēdo vt conſolem²· Nā in malis pue· xiiij· Riſus dolore miſcebitur et extrema gaudij luctus occupat ſed in deuotis· Math· v· Beati qui fletis qm̄ ridebitis· Et pſ· ait· Euntes ibāt et flebant mittentes ſemina ſua· venientes aūt veniant cum exult · ꝛc· Luce· xxiiij· Nōne ſic oportuit pati xpm· et ita intrare in gloriam ſuam

Sequit²· vj· pceptū Ca· primū

NVnc de ſexto pcepto occurrit dicendū· quo dicit² Nō mechaberis Mechia aūt proprie dicit² adulteriū viri·

A Adulterium vero eſt omnis

inordinatus cōcubitus maris et femine quo cōiugalis thorus violat'. In hoc ergo ſexto mādato domin⁹ volens prohibere omnē inordinatū cōcubitum nō dixit generaliter·non adulterabis·ſed ſpecialiter nō mechaberis· Eſt enim proprie mechia adulteriū viri· Quod deus poſuit propter duo· Primo ad ſignificādū ꝙ adulterium viri aut alterius illicitus cōcubitus eſt primo et principaliter prohibitus tanquā illud qđ de ꝑ ſe eſt maius peccatū ꝙ mulieris adulterium vel fornicatio· vir em̄ ſm augu·de adulterinis coniugijs eſt fortior ad reſiſtendū concupiſcentie habet rōez maiorem·⁊ mulier eſt ſibi ad regendum commiſſa ido peccat directe et ꝑ ſe grauius fornicando ꝙ mulier ·licet vtrunqȝ ſit mortale videlicet viri et femine fornicatio· Dicitur aūt notanter directe et ꝑ ſe·quia ꝑ accidens illicita mulieris fornicatio et maxime adulterium fit grauior propter ea q̄ nata ſunt ex ea ſequi vt prolis occiſio impeditio cōceptus exhereditatio filiorꝝ legittimorꝝ generis ignobilitatio ꝓcuratio aborſuum et cetera hmōi propter que in maledictione relinquit memoriam eius et dedec⁹ illius non delebitur Eccle·xxiij·Secundo dixit in ſpeciali nō mechaberis· Ad excludendū humane ꝑuerſitatis opinionē qua viri nōnunquaȝ putant nō indecens vel turpe ſi fornicentur·imo de incōtinentia glorantur et ꝑ oppoſitum mulierem velud infamē ꝓſequunt'· vnde augu· de decem cordis dicit· Ad hoc dilapſa eſt humana ꝑuerſitas·vt vir habeat' qui victus eſt a libidine ⁊ nō habeat' ꝑ viro qui ē libidis victor

⁋ Hoc ḡ° mādato nō mechaberis ſm aug·exo·xx·nō ꝓhibet' etiā oīs illicit⁹ cōcubit⁹ ⁊ etiā omis genitaliū membrorꝝ ſiue fiat ꝑ cōcubitū ſiue illicitus et inordinat⁹ ſiue etiaȝ innaturalis vſus vel cōtactus qui fit ad ꝓcuraciōem libidis et cauſa expiende veneree delectationis de hoc etiā luxurie vicio tria iam principaliter ſunt vidēda· Prio ꝙ deteſtabile illud viciū ſit· Scdo de remedijs cōtra luxuriā· Tercio de falſis excuſaciōib⁹ quorūdam dicētiū ſe n̄ poſſe cōtinere. ⁋ Quātū ad primū notandū ꝙ hoc viciū in ſe ē abhomiabile ꝓpter quiqȝ· Eſt em̄ nociuum quītupliciter·et eſt ꝓpter triplices eius effectus miſerabile· Abhomiabile eſt prio qꝛ eſt anxiatiuuȝ et penitētia inducēs Jero· Appetitus fornicaciōis anxietas eſt·ſacietas vero penitētia·vn̄ ꝓcedētia ſūt anxietates multe quas dn̄s ſpinas vocat· Oſee·ij·di· Sepiam viam tuam ſpinis· Spine ſunt vigilie timores expenſe et ſimilitudines· Secūdo erubeſcibile vicium· vnde Job· xxiiij·Oculus adulteri obſeruat caliginem ·illud nara ꝓclamat et Seneca cōtra diogenē qui Cannius dr vt Au⁹·dicit in de ciu·dei· Tercō eſt fetidū·vnde Johel·j· Jumenta computruerunt in ſtercoribus ſuis vbi ſm Grego· St[illegible]us luxuria et computreſcere eſt mori nam etiā ad literā dicit wilh· de vicijs viri ſpirituales fetoreȝ hui⁹ peccati inſurdum ſenciūt vt ſcolaris qui pſentiaȝ ſtorti in ſua domo ſenciebat ꝑ fetorem· Et archidiaconus quidā ſeruo ſenciebat qn̄ fornicat⁹ fuerat Quarto eſt fedū ſeu maculoſum·vn̄ illud j·corꝛ·vj·ome pctm̄ qđcūqȝ fecerit

homo extra corpus ē. qui aūt forni
catur in corpus ſuum peccat. dicit
glo. Cetera pctā tantū aīaȝ maculāt
fornicatio vero nō tm̄ aīaȝ ſȝ et cor
pus cōdemnat et ſeneca in volupta
te nihil eſt magnificū niſi qd̄ natu=
ram dc primā doceat qꝛ membroꝝ
viliū ac turpiū miſterio vehemens
delectacio exitum fedat. Quīto eſt
infamia. vñ Eccle. xlvij. Inclinaſti
femora tua mulierib⁹. et poſtea ma
culā dediſti in gloria tua. Eſt igitur
luxurioſus iā quidā infernus habēſ
ignē cōcupiſcētie fetorē immūdicie
et verme cōſciētie. S Scdō lu=
xuria eſt quiqȝ generib⁹ nociua vel
diſplicibilis. Pmo deo cui⁹ templuȝ
violat et polluit. vñ. j. cor. iij. ⁊ vj
neſcitis qꝛ templū dei eſtis vos. et
ſpūs dñi habitat ī vobis. ſi quis au
tem templū dei violauerit diſpdet
illū deus. Et ſequit². empti eſtis p̄=
cio magno. glorificate ⁊ portate de
um in corpe veſtro. ſup quo vltimo
verbo dicit glo. ſi ñ pcis tibi pter
te vel pce tibi pter deū. qui ſibi
fecit te domū. Secūdo diſplicet an
gelis oīb⁹. qꝛ hō relicta ſpūali na
tura. ptem iumētiā ſociat ſibi et eid̄
ſe copulat. vñ in vitas patꝝ. Ange
lus ad aſpectū fornicatores. nares
obdurauit nō aūt ad fetorem cada=
ueris diſplicet aūt valde proprio
angelo qꝛ ſm ps. Angelis ſuis de⁹
mādauit de te. vt cu. te. multū ei di
ſpliceret iuueni. tradiſſet ī cuſtodiā
rex filiā ſuā. ſi cuſtodes negligentia
violaret². di. g⁹. bern. in quouis an=
gelo in quouis diuerſorio reuerēti
am exhibe angelo tuo. et ne audeaſ
illo pñte. qd̄ me vidēte nō auderes
T Tercō luxuria iniuriat² mul
pmo qꝛ rapit ei nō ſua ſed ſeipm

Jdeo puer. vj. nō. grandis ē culpa
cum quis furat⁹ fuerit. furatur eī
vt eſurientē impleat aiam dephen=
ſus quoqȝ reddet ſeptuplū. Qui au
tem adulter eſt pter cordis inopi
am pdet aīaȝ ſuā. inops eī eſt adul
ter corde. qꝛ inſipiens carēs dei ſa=
piētia. inops etiā qꝛ nulli fidē ſer=
uat alteri vt ptȝ in dauid. ij. reg. xj
Qui fidelē militē pcurauit occidi
factus adulter. Quarto nocet luxu
ria pprio ſubiecto in reb⁹. vt patet
Lu. xv. in filio pdigo qui cōſumpſit
luxuria omnē ſubſtantiā ſuā. nocet
in corpe qꝛ ſeneſcere facit. vitā adi
mit vires eneruat. Jdo interdū eti
am multi pter vm⁹ luxuriā inter=
ficiunt². vt ptȝ de ſichem filio emor
geñ. xxxiiij. nocet etiā infama. vnde
geñ. penul. Ruben pter luxuriā p
iacob priuatus ē priogenitura. Ru=
ben inquit primogenit⁹ meus. Et p
tus prior in donis. maior in impio
ſupple eſſe debueras. ſed ſequit² nō
creſcas. Quinto luxuria eſt diſplici
bilis qꝛ valde placet diabolo vt pa
tet in demonib⁹ incubis et ſuccubiſ
vñ iob. xl. legit² vehemoth in locis
humidis dormire. nā in luxurie pec
cato demon ſp binos hoīes lucrat²
et emit p viliſſimo fede et momen=
tanee delectaciōis. Tercio luxuria
eſt abhomiabilis pter triplicē ei⁹
effect⁹. Prim⁹ ē qꝛ luxuria eſt mul
tū efficax ad capiendū hoīeȝ. vnde
nume. xxiij. balaam eā elegit ad vi=
cendum iſrael quē alias vicere ne=
quit ſapiētiſſimos cecauit vt ſalo=
monē et dauid fortiſſimos deiecit.
vt ſampſonē. Scdus eſt qꝛ luxuria
eſt potens ad retinendū in malo vñ
puer. xxij. fouea pfunda os aliene
ſimilis vulue. cui iratus eſt domi⁹

incidet in eā· Qui eī hoc vicio labo
rat vix pt cape ea q dei ſunt· j· cor·
ij· Aialis hō nō capit ea q̄ ſunt dei·
et Dan̄·xiij· in ſenib⁹ de quib⁹ dr d
cliūauerūt oculos ſuos vt nō vide=
rent celū nec recordarent² iudicioꝝ
iuſtoꝝ vn̄ et qui vxorē duxit· nō ſe
excuſauit cū alij ſe excuſarēt· deue
niendo ad cōuiuiū· vt ptꝫ Lu·xiiij·
Tercius effect⁹ eſt ꝙ duriſſime ſer
uituti ſubijcit aiaꝫ· aut em̄ nobiliſſi
mā facit ſeruire corpi et ei⁹ turpiſſi
mo mēbro totū corp⁹ ſiue hoīeꝫ fa=
cit ſeruire mulieri· vn̄ Tullius· ego
nullū liberꝝ dico cui mulier impat·
leges imponit· vocat veniēdū ē abi
cit abeundū eſt hūc ergo nō modo
ſeruū ſꝫ nequiſſimū ſeruū iudico·
f Malitia etiā hui⁹ vicij ptꝫ ex ſe
ptē filiab⁹ quas enumerat gre·xxxj
mora· que ſunt cecitas mētis incōſi
deratio p̄cipitacio amor ſui odiū di
affectus pn̄tis ſeculi· horror ꝛ de=
ſperatio futuri quaꝝ ꝓprietas oñ=
dit ſanct⁹ tho·ij·ij·q·cliij·di· Qn̄ i=
feriores potētie vehemēter afficiū
tur ad obiecta ſua cōſequens eſt ꝙ
ſupiores vires deordinēt²·ꝛ impe=
diāt² i ſuis actib⁹·ꝑ viciū aūt luxu
rie appetitus inferior ſcꝫ cōcupiſci=
bilis vehemēter in edit obiecto ſuo
ſcꝫ delectabili ꝓpter vehemētiā de
lectaciōis· et ideo cōſequēs eſt ꝑ lu
xuriā maxime ſup marie ſupiores vi
res deordinent² ſcꝫ rō et volūtas·
Sūt aūt rōis quatuor act⁹· Prim⁹
quidē ſimplex intelligētia qui compꝛ
hēdit aliquē finē vt bonum· Et hic
act⁹ impedit² ꝑ luxuriā ſꝫm illō dan̄
xiij· ſpecies decepit te et cōcupiſcen
tia ſubuertit cor tuū· et ꝙtū ad h°
ponit² cecitas mētis· Secūd⁹ actuſ
eſt cōſiliū de his que ſunt agenda
ꝓpter finē· et hoc etiā impedit² per
cōcupiſcentiā luxurie· et ꝙtum ad
hoc ponit² p̄cipitacio que importat
ſubtractionē cōſilij· Tercius eſt iu=
diciū de agendis· vnde dan̄·xiij· Se
nes auertūt ſenſum ſuum vt nō re=
cordarent² iudicioꝝ iuſtorum· ꝛ ꝙ=
tum ad hoc ponit² inconſideratio·
Quartus p̄ceptum rōis eſt de agē=
dis qd etiam impedit² ꝑ luxuriam
ne exequatur qd decreuit eſſe faciē
dum· Ex pte aūt voluntatis conſe=
quit² duplex actus inordinat⁹· quo
rum vnus eſt appetitus finis· et ꝙ
tum ad hoc ponitur amor ſui quan=
tum ſcꝫ ad delectaciōem quā inordi
nate appetit· Et ꝑ oppoſitum odiū
dei in ꝙtum deus ꝓhibet delectaci
onem cōcupitam· Alius eſt aūt ap=
petitus eoꝝ que ſunt ad finem ꝛ ꝙ
tum ad hoc ponit² affectus pn̄tis
ſeculi in ꝙtuꝫ ſcꝫ in eo vult frui vo
luptate· Et ꝑ oppoſitū ponit² deſpe
ratio futuri ſeculi· qꝛ dum nimis de
tinet² carnalibus delectaciōibus· n̄
curat ꝑuenire ad ſp̄uales ſed eas fa
ſtidit G Quo ad ij· principale
notandū eſt cōtra luxuriam vij· ſūt
remedia· Nam cū luxuria ſit ignis
quidā· ollam ſeminaliū vaſoꝝ cale=
faciens· oportet vt quis vel aquam
frigidam in ignem ꝓijciat et ligna
ſubtrahat· vel ollam ab igne ſe mo
ueat· Vnde remediū primū eſt con=
tra luxuriam· vt ad aquā recurrat
frigidā ad literā· ſe in frigidando
vel lacrimiſ ſe riget vel ali ꝙ aquā
tribulaciōis ſibi intēdet vt diſcipli=
nā bonā quis ſibi det vel flagellet
ſe fortiter vel capilliſ ſe trahat bar
be vel capitis vel tribulaciōem in=
ferni vel alterius ſaltem imaginet²
Ideo eccle·xj· Malicia vnius hore

obliuionē facit luxurie multe ſic in vitas patꝝ·pater qui mulierem hoſpitans temptabatur candela accenſa omnes digitos cōbuſſit dicens·ſi hunc ignem ſufferre nequis·quō ſuſtineres infernalem·vnde nō miruꝫ ſi quorundā anime· domus luxurie ignis cōcremat·qui aquā tribulacionis aſſumere tardant·Secūdū remedium vt temptat⁹ materiā luxurie·vt ſunt cibi et potus nocui ꝑ abſtinenciā ſubtrahat·et ſicut deridēdus foret qui diceret ſibi diſplicere domū ſuam incinerari qui accenſe domui continue faſciculos flāmigeros miceret·ſic qui luxuria ardet ꝛ carnes vinū ꝛc̄· ſuꝑflua non vitat· nam ſꝫm ligna ſilue exardeſcit ignis et ſꝫm virtutem homis ſic iracūdia illius erit dicit eccle·xxviij·Terciū remedium vt quis ſe elonget ab igne luxurie·viſu·auditu·tactu·ꝛ cohabitaciōe mulieꝝ quātū valet qd iubet apo·j·corꝝ·vj· dicens· fugite fornicaciōem Vbi ambro·cum alijs nempe vicijs pōt expectari conflictus hanc fugite ne approximetis qꝛ nō pōt alter melius vinci in cui⁹ exemplū ioſeph fugiens palium in manu mulieris reliquit·Geñ·xxxix et ſaluabitur anima ei⁹

[Q] Quartum remediū·cum luxuria ñ ſit qualiſcūqꝫ ignis ſed infernalis· oraciōe opus eſt·Et ſicut pacientes hoc ignem qui infernalis dr vel ſancti anthonij nō recedūt de eccleſia ſancti anthonij niſi liberentur·ſic tales niſi iuuentur ab orōe nō ceſſent· ꝛ adiutus deberet quis ſancto gracias quotidie agere qui eū iuuit hoc remediū docetur Sapi·viij·Sciui ꝙ ñ poſſum aliter eſſe cōtinēs niſi deus det et hoc ipm erat ſapiētie ſcire c⁹ eſſet hoc domū·adij dñm et deꝓcatus ſum illum·Specialiter aūt virgini virginū ſeruiendū eſt·ſed a votis ſtultis et indiſcretis cauendū

[Q] Quintū remediū ē occupatio ſeu labor·ſunt em̄ tria in homie occupanda·videlicet mens pricipaliſſime ſenſualitas et corpus ·ne ocium habeant·alias ꝑ has tres ptes velud ꝑ rimas temptatio intrat·vnde in vitas patrū patres dixerūt occupatum vno ocioſum vero pluribus demonib⁹ temptari·et bern· omniū temptacionū et malaꝝ cogitacionū ſentina eſt iners ocium·et hier·ad ruſticū ſemp aliquid opis facito vt te diabolus inueniat occupatum· mens em̄ occupanda eſt meditaciōe ſcripturaꝝ·vñ hiero·ad ruſticum ama ſcripturaꝝ ſtudia et carnis vicia non amabis ſenſualitas aliquo triſtabili caſtigāda eſt· vt in primo mēbro dictū eſt ne laſciuiat·corpus etiam corꝑali labore grauandū eſt interdū·vnde in vitas patrū pater cum eſſet artifigulus et nimis ipugnaretur a fornicaciōe figurauit de luto vxorem·corꝑiqꝫ dixit·ecce nūc pro te et vxore laborare oportꝫ· et poſt paucos dies cum temptatio nō ceſſaſſet figurauit de luto filiaꝫ dicens ecce nūc ꝛ filiam nutrire oportet cunqꝫ labore nimiū vexaretur dixit corꝑi proprio·ſi hūc laborem ferre nō vales·noli fornicari· quā diligentiā videns deus ab eo temptacionem fugauit·Sextum remediū eſt elemoſina·vnde j thi·iiij· pietas ad oīa vtilis ē vbi glo·ambro·ſi quis miaꝫ ſequitur ſi lubricū carnis paciatur vapulabit quidē ſꝫ ñ ꝑibit ſcūs tho·in iiij·di·xlvij·di·nō ꝑibit·i·diſponetur ꝑ talia oꝑa mie ad ñ ꝑeūdū

Septimum remediū eſt attenta cuſtodia memorie cum inuocatiōe diuine gratie ne inimicus menti cogitaciōes luxurioſas inſerat· et ſi immiſerit ſtatim expellamus conatu et oracione·ſic em̄ caput ſerpentis conterimus·ſic ſ꜃m pſ·Beatus qui tenebit et allidet puulos ſuos ad petram hic ſ꜃m cōmune dictum· principijs obſta·tarde medicina paratur· ſicut em̄ faciliter corui in orto tuo nidificantes expellunt² ſi ꝓhibent² cum ſola lingua·ſiue ſtipulas comportare inceperint difficili⁹ ſi oua genuerūt·ſed difficillime cū opere pullos habuerint·ſic etiaꝫ faciliter cogitaciōi reſiſtit quis difficilius delectacioni·ſeu difficilime conſenſui ſeu opi·optimū eſt ergo gratia ſtabile cor Hebre·xiij· Quo ad tercium principale notandū ꝙ multi luxurioſi ſunt qui dicūt ſe nō poſſe cōtinere qđ nō eſt verū ſi ad p̄fata media tenderēt probat² tripliciter·Primo autoritatibus ſcripture nam Gen̄·xiij·ad cain de⁹ dixit ſub te erit appetitus tu⁹ et tu dn̄aberiſ illius·Item eccle·xv·deus dicit homini appoſui tibi ignem et aquā ad qđ volueris pone manū ante hoieꝫ vita et mors bonum et malū qđ placuerit dabit² illi·et apo·i·cor·x·fidelis deus qui nō ꝑmittit vos temptari ſupra id qđ poteſtis·⁊ chriſt⁹ Math·xj·Iugum meū ſuaue eſt et onus meū leue ·Et quō leue·ſi importabile·et j·io·v·hec eſt caritas dei vt mandata eius cuſtodiam⁹ ⁊ mandata eius grauia non ſunt·Et Hier·maledictus qui dicit deum p̄cepiſſe impoſibile·et auguſt·nemo peccat in eo qui vitare non pōt·qꝛ ſ꜃m eundem peccatū eſt a deo voluntarium·ꝙ ſi nō eſſet voluntarium nō eſſet peccatū et ne dum iſta theologia ſed etiam tradūt philoſophi nam vt dicit phi·iij·ethi·ſum⁹ dn̄i omniū noſtraꝝ opacionū a p̄cipio vſqꝫ in finem·Et ſene·obmitte excuſaciōes·nemo peccat inuitus· Secūdo idem oſtendit² expientia humanoꝝ actuum·Nam ab actu luxurie facit ceſſare verecundia·de viſione paucoꝝ hominū·cur ergo nō attēte imaginata·a temptato viſio dei et omniū angeloꝝ et ſanctorum Ideo Boeci·in fi·v·de cōſo·philo· Magna vobis ſi diſſimulare nō vultis indicta eſt neceſſitas ꝓbitatis cum ante oculos iudicis agitis cuncta cernētis ·Item ab actu fornicacionis ceſſare facit timor mutilacionis vel mortis corpalis intenſe imaginatus·vt patet in iſtis qui fugiunt mortem ad loca vbi nulla ē mulier cur ergo nō idem faceret timor mortis eterne et vtriuſqꝫ hominis vnde puer·xx· dolor vulneris abſterget mala·Item ab actu luxurie compeſceret amor pecunie vt ſi ex continentia lucrari deberet quiſ caſtrum vel mille marcas cur ergo nō cōtineremus propter regnū celorū propter ꝙ quidam ſe caſtrauerunt Math·xix·Ideo bern·dixit· Ignoſce dn̄e excuſamus tergiuerſamur vix eſt aliquis in eis que ad te ſunt velit experiri quid poſſit etiam qđ promptiſſime ſ꜃m carnem vel ſ꜃m ſeculū ſiue timor impulerit ſiue cupiditas traxerit·Tercio patet idē a ſimili in irrōnabilibus·nam piſcis ſe tēptare pt ab eſca ſi hamū ſuſpicat² auiſ a cibo retiſ ſi dolū ſuſpica² aīalia a laq̄o cauēt abſcōdito cur g° hō ſe nō temperaret a veneno luxurie

a cibo delectacionis et a laqueo de
monis cũ talia vere cognoſcat· vñ
Ecclesi·vij· Inueni mulierem ama:
riorem morte·mulierẽ id eſt volup
tatem que corpus necat et aĩam

Capitulum Secundũ·

NAm de ſpeciebꝰ luxurie
et eis fomentis tria ſunt
videnda· Prio q̃ ſint ſpe:
cies luxurie· Secundo q̃
ſint occaſiones graues luxurie· vt
cantus tactus et oſcula· et qñ ſint
peccata choree et huiuſmodi· Ter:
cio qualia peccata ſint tactus ·oſcu
la et huiuſmodi· quo ad gradus
A Quantum ad primũ notandũ
ſcʒm tho·ij·ij·q·cliiij· ꝙ plures ſunt
differentie ſeu ſpecies luxurie que
ponunt᷑ xxxv·q·j·c·lex illa·et exce
dũt ſe in malicia ſcʒm ꝙ gradus hic
annumerant᷑ Prima eſt ſimplex for
nicatio·Scda ſtupꝝ· Tercia adul
teriũ·Quarta inceſtus·Quinta ſa:
crilegiũ·Sexta vicium cõtra natu:
ram·omibus iſtis peccat᷑ cõtra ſex
tum p̃ceptum ·Prio eſt ſimplex for
nicacio·que eſt cõcubitus ſoluti cũ
ſoluta prius corrupta·qd̕ dicit᷑ pro
pter ſtuprũ·qd̕ nõ eſt ſimplex forni:
catio·intelligit᷑ ſcʒm alex·de hall·
in ſuo·iij·Solutus et ſoluta a vin
culo matrimonij cõſanguinitatis
ordinis religionis et voti cõtinen:
tie·vñ fornicatio proprie dr̕ luxurio
ſus vſus viduaꝝ meretricũ et cõcu
piſcentiaꝝ et iam corruptaꝝ aliaꝝ
hec ſimplex fornicatio ſemp ẽ mor:
tale peccatũ·qd̕ patʒ·j·tho·iiij· vbi
Tho·ait filio ſuo· attende tibi ab
omni fornicacĩoe ꝛ p̃ter vxorem tu
am nõ paciaris crimen ſcire· Crimẽ
aũt importat peccatũ mortale· Itẽ
galla·v·p̃miſſa fornicatiõe et alijs
quibuſdam vicijs dr̕ que talia agũt
regnum dei nõ poſſidebũt·et j· cor
vj· nolite errare neqʒ fornicari neqʒ
idolis ſeruientes neqʒ adulterari·
plura ibi ponit·et ſequit᷑ nõ ſcʒ ta:
les regnum dei poſſidebũt· Ephe·v
Scitote qm̃ omnis fornicatio aut i
mundus aut auarus qd̕ eſt idolorũ
ſeruitus nõ habet hereditatem in
regno dei·vnde numeri·xxv·legit᷑
qd̕ cum fornicatus eſſet populꝰ iſra
el cum filiabus moab iuſſit deꝰ cũ:
ctos principes populi ſuſpendi i pa
tibulis contra ſolem et occiſi ſunt d̕
populo xxiiij·milia· Ex quo patʒ ꝙ
omnes ſequẽtes ſpecies luxurie ſũt
ſemp peccata mortalia·qꝛ quelibet
ſpecieꝝ ſequencium eſt maior ꝙ̃ ſit
ſimplex fornicatio B Secunda
ſpecies eſt ſtupꝝ que eſt illegitti:
mus cõcubitus quo virginalis intẽ
gritas corrumpit᷑ nulla pactiõe ſcʒ
cõiugali p̃cedente Et eſt grauior ꝙ̃
ſimplex fornicatio·nam valde mul:
ta mala ex ſtupro ſequũtur· Primo
qui iniuriat᷑ virgini ſi eam vi op:
primit·vel ſi eam nõ opprimit vi·
tñ eam ſeducit ꝓpter qd̕ ſi eam vi
opprimit vel ſeducit tenet᷑ in foro
cõſcientie vt eam ducat aut ei ſatiſ
faciat vel ſe cum ea cõponat· Vnde
Exo·xxij· Si ſeduxerit quis virgiẽʒ
nõdum deſponſatã dormieritqʒ cum
ea dotabit et habebit eã in vxorem
ſi aũt pater virginis dare noluerit
reddat peccuniã iuxta modũ dotis
ꝙ̃ virgines recipe conſueuerũt·Et
ſi quis virgiẽʒ rapuerit ꝛ ſtupraue:
rit adhuc grauius eſt peccatum·
Et ſimiliter vi opprimat·Secundo
infamiã poteſt corrupta incurrere

Tercio virgo per ſtuprum ſepe im=
peditᷣ a legittimo matrimonio cō=
trahendo·qꝛ propter infamiā eam
nullus ducet faciliter ·Quarto po=
nitur in via meretricandi ·qꝛ fama
ꝑdita et virginitate pronior fit ad
malum·Quinto in corꝑe et anima d
ſtruitur·Sexto ſequitᷣ nō nunquaꝫ
voluntaria impeditio ꝓlis ꝑ vene=
na ſterilitatis et cōcubitus indebi=
tos peccati contra naturā·Septio
voluntaria ꝓcuratio aborſuum et
occiſio prolis nōdum baptiſate in=
terdum·Octauo ſtuprans ſic deteri
orat terram virginis·ꝙ iſta que po
terat reddere fructum centeſimum
ſolū reddit ſexageſimū vel triceſi=
mum·Nono recipitᷣ thezaurus irre
cuperabilis virginitatis ·cum quo·
nō diſpenſatᷣ·qꝛ a nemine reꝑatur
Huius peccati magnitudinē oſ̄dit
ſcriptura Geñ·xxxiiij·d ꝙ Sichem
filius emor qui dinam filiam iacob
deflorauit·ideo interfectus eſt cuꝫ
patre ſuo et toto populo vrbis ſue·
C Tercia ſpecies luxurie ē adul
terium·Eſt aūt adulterium illicitus
cōcubitꝰ quo cōiugalis thorus vio
latur·et adulterium quaſi acceſſus
ad alteꝝ thoꝝ·Et ſemꝑ eſt pecca=
tum mortale·vt ſi vtraqꝫ ꝑſona eſt
in matrimonio cōſtituta·eſt grauiꝰ
ꝙ ſi ſolum altera·Aggrauatᷣ etiaꝫ
ꝑ violentiam·vt ſi alicuius vxor vi
rapiatur de domo mariti·et iterum
fit grauius ſi vxor rapta vi ꝑ violē
tiam opprimatur Iterū etiā aggra
uatᷣ peccatū ꝑ alias circumſtantias
videlicet ſi vna ꝑſonaꝝ fuerit reli=
gioſa et alia in matrimonio cōſtitu
ta aut vna fuerit in ſacris ordinibꝰ
et alia in matrimonio·aut ſi fuerint
adinuicem cōſanguinee·viri etiā vt

ſupra patuit ceteris ꝑibus plus pec
cant ꝙ mulieres quaꝫ deberēt eſſe
rectores D Quantū aūt maluꝫ
ſit adulteriū patet·Exo·vij·Primo
qꝛ aſſimulatᷣ homicidio quodammō
et eſt maius omni pecunie furto·et
ſic fit iniuria aut ꝯiugi proprie aut
aliene·Cum em̄ vir aut mulier ſint
vna caro qui aufert vxorem ſuā ali
cui ideꝫ ē ac ſi ei ſeipm̄ auferret·vñ
adulteriū exuꝑat omne furtū· quia
qd auferṫ videlicet creatura rōna=
lis melius eſt ꝙ quecunqꝫ terrena
ſubſtantia idcirco ꝓhibitio adulte=
rij immediate ponitur in decalogo
poſt ꝓhibicionē homicidij et ante
ꝓhibiciōem furti· vñ Clemēs papa
dicit quid in omnibꝰ peccatis adul=
terio grauius ſecūdū i penis tenet
locum·ſed fur ſuſpenditᷣ ꝓ parua
re et adulter quaſi nihil patitᷣ·Eti
am adulter qui peccat cum ſoluta ſe
furatᷣ vxori legittime·Secūdo fit
ꝑ adulteriū iniuria magna deo ·cꝰ
ſacramentū violatᷣ·et maculatᷣ qd
in ꝑadiſo inſtituit incarnatꝰ appro
bauit et paſſus ſanctificauit·Cōtra
illud Collo·iij·viri diligite vxores
veſtras ſicut et xp̄s eccleſiam ſuā di
lexit·pro qua videlicet ſanguinem
fudit et de cuius xp̄i latere ſacramē
ta om̄ia fluxerunt·Adulter em̄ quo
deus cōiūxit ſeꝑat·Tercio ex adul=
terio ſequunṫ homicidia ſepe· vnd
ij·Regu·xj·ſtati poſtꝙ dauid adul
teriū cōmiſit ꝓcurauit occidi fidelē
vriam militē ſuum Quarto tales in
fortunati ſunt ſepe in trāſitorijs re
bus vt patet in eodem dauid cui ij·
reg·xij·Deus poſt adulteriū dixit·
nō recedet de domo tua gladiꝰ vſqꝫ
in ſempiternum · eo ꝙ deſpexeris
me et tuleris vxorem Vrie et hei·

Quinto interdū ex adulterio ſequitur exheredacō filiorꝝ legittimorū in malū magnū tꝑale eorꝝ· et in malum anime adultere que tenet᷑ reſtituere· vnde eccle· xxiij· Mulier omis relinquēs virū ſuū peccabit ⁊ ſtatuēs hereditatē ex alieno matrimonio· ꝓpter hec omi lege ꝓhibe᷑ adulteriū· et grauibus penis puni᷑ Ideo ſexto adulter ꝯtra oēm legē peccat· Primo ꝯtra legē nature q̄ dicit· qd̄ tibi non vis fieri alteri ne feceris· Nullꝰ autem eſt qui vellet vel velle deberet ꝙ alius cum ſua vxore vel filia luxuriaret᷑· Jō geñ xxv· Abimelech ſtatuit qui nō fuit de lege circūciſorꝝ vt quicūqꝫ vxorem abrahe tangeret occideret᷑· et lex romanorꝝ fuit vſqꝫ ad theodoſij xp̄iani tꝑa· adulterā ꝑpetuo antro clauſam manere· vt no· ff· l· x· c· iiij Lex humana puit adulterꝝ pena capitis qd̄ hodie ſeruat᷑ in quibuſdā xp̄ianorꝝ terris· Lex etiā vetus diuina ſic dicit leui· xx· Si mechatus fuerit quis cum vxore alterius· et adulteriū ꝑpetrauerit cū vxore ꝓximi ſui· morte moriat᷑· Et nume· v per iudiciū zelotipie adultere dr̄· Si declinaſti a viro tuo ac ſi polluta es· et ꝯcubuiſti cum altero viro his maledictōibus ſubiacebis· Det te deus in maledictōem· exēplū cunctorꝝ i populo· putreſcere faciat femur tuū· et tumens vterus tuꝰ dirumpat᷑· Septimo quodāmō infames efficiunt᷑ adulteri et adultere vnde vt ſ· apud Romanos vſqꝫ ad tꝑa theodoſij· adultera ꝑpetuo antro clauſo tenebat᷑· et ea vt ſcorto leones vti poterāt· ſed theodoſius imꝑator hanc penā in aliā ꝯmutauit·

¶ Quarta ſpecies luxurie eſt inceſtus· qui eſt illicitus ꝯcubitus ꝯſanguineorꝝ ad inuicē in gradu ꝓhibito· ſiue ſit inter ꝯſanguineos ſiue inter affines· ⁊ pctm̄ hoc tanto eſt grauius quāto gradus cōſanguinitatis eſt ꝓpinquior· Quātum aūt pctm̄ iſtud ſit deteſtabile· patet per apo· j· corꝝ· vj· qui tradidit ſathane illū fornicatorē qui cū nouerca ſua fornicatus fuerat· Et ·ij· reg· xiij· Aman qui ſororē ſuam corruperat a fratre ſuo abſolon interfectus eſt

¶ Quinta ſpecies eſt ſacrilegiū· qd̄ eſt illicitus ꝯcubitus quo ꝯtinentia deo ſacrata leditur vel violat᷑· Et dicit alex· d̄ alis ꝙ cōtinētia deo ſacrata dicit᷑ cōtinentia de religioſis ꝓfeſſis ſiue viris ſiue mulieribus· et in his qui ſuſceperūt ſacros ordines· et qui votum ꝯtinentie emiſerūt· oium ergo taliū ꝯcubitus ſacrilegiū eſt· dicit᷑ eñ ſacrilegiū violacō ſiue leſio vel irreuerētia illicite vel vſurpacō ſacre rei inuito dn̄o· Et dr̄ ſacrilegiū quaſi ſacrilediū· id eſt ſacrorꝝ ledens· Quelibet aūt dictarꝝ cōtinentiarū eſt res ſacra· qꝛ deo oblata· Et eſt actus religiōis ipa obſeruacō talis caſtitatis· qꝛ ad diuinū cultū eſt ordinata· et per ꝯcubitū violat᷑ inuito dn̄o ſcꝫ deo cui oblata eſt· Eſt autem hoc pctm̄ valde grāde et graue propter quinqꝫ· Primo quia fit ſemp cum circūſtātia votifractōis· et ſcḋm apo· primā fidē tales irritam faciūt· Scḋo qꝛ ibi ſemꝑ ꝯmittitur furtū vel rapina· qꝛ deo ſacratū eo inuito aufert᷑· qd̄ tanto peius eſt· quāto ſubtractū donū eſt incorporabilius· vnde eccle· xxvj· Omis pōderacō nō digna eſt anime ꝯtinētis Tercio qꝛ vaſe deo ſacrato immūde

quis abutit² ſicut em̃ in loco ſacro quis luxurians vel peccans aliter pl⁹ peccat q̃ extra talem ſimilia faciens ſic etiam plus peccat qui cum pſona deo ſacrata peccat quam maculat· Cõtra illud Iſa·lij· Mundamini qui fertis vaſa dñi· vnde ſicut qui calicem in lutum piceret ſic iſti corpus deo ſacratum in lutum peccati piciũt ·Quarto de angelo dñi qui deo ſeruire deberet faciunt demonem ſpurciſſimũ· vnde Malach· ij· labia ſacerdotis cuſtodiũt ſcienciam et legem requirũt ex ore eius q² angelus dñi exercituũ eſt· Quĩto de diuino facit hominẽ beſtialẽ· do em̃ ſacrata pſona vocat² deus vnde Exo·xxij·dijs nõ detrahes· põt eni ſacerdos cõficiendo qđ nullus valz angelus et ſimiliter dimittendo peccata G Sexta ſpecies luxurie ẽ peccatum cõtra naturã· p quam intelligitur omnis inordinata effuſio ſeminis extra vas ſibi debitum in ordine ad generaciõem· Predicando aũt de hoc vicio publice debet quilibet cautus eſſe ⁊ tm̃ in genere de ip̃o loqui taliter tñ q̄ qui rei ſunt ex hoc valeant cognoſcere culpam ſuam ſed ſpecies et modus hui⁹ turpitudinis nõ expedit coram populo particulariter explicare ne pure aures maculent² et ne quis facere diſcat qđ ignorabat quilibet tñ diſtincte in cõfeſſione ſi reus eſt ſe debet accuſare· et confeſſor prudẽs de h⁹ caute vbi oportet rimari ·ſunt aũt huius nephandiſſimi peccati multi modi ſcʒ Tho· vbi prius· Prim⁹ vocatur imũdicies ſiue mollices puta qñ ſine cõcubitu volũtarie pcurat² pollucio cauſa delectaciõis veneree et fit p contactũ proprij genitalis ſiue alieni· et p quoſcunqʒ alios modos illicitos quibus hmõi pollucio pcuratur voluntarie pꝑter experiri delectaciõem veneream· Secũd⁹ modus et peior fit qñ non ſeruatur modus naturalis cõcubendi· et hoc fit quantũ ad inſtrumentũ vel q² ñ ad debitum vas ſcʒ qđ a natura ad generandũ deputatũ eſt· aut q̃tũ ad alios cõcubendi modos beſtiales aut monſtruoſos· Tercius eſt peior ſcđo et proprie vocat² zodomiticuʒ peccatũ· qđ fit p concubitũ ad non debitum ſexum· puta cum maſculus cõcubit cũ maſculo · Aut femina cuʒ femina de hoc peccato loquit² apo· Ro·j· Quartus eſt peſſim⁹ qui dicitur beſtialis· et fit p concubitũ rei· nõ eiuſdem ſpeciei· vt cum quis cõcumbit cũ beſtia· hoc peccatũ ſexte ſpeciei videlicet vicium cõtra naturam eſt grauiſſimũ inter om̃ia peccata carnis ſcʒ aug· de adulterinis cõiugijs· et ptʒ hoc tripliciter· Prio q² grauiſſime hoc deus puniuit q² cauſa diluuij fuit ſcʒ methodiũ vñ Geñ·vj· omnis caro corrupat viam ſuam ſup terrã omnis caro· i· homo et Geñ·xix· dñs pluit ſup zodomam et gomorram ignẽ et ſulphur de celo· et geñ·xviij· Onam fundebat ſemen ſup terram idcirco pcuſſit eum dñs· Secũdo leges pena mortis h⁹ plectunt· vnde leui·xx· qui dormierit cum maſculo coitu femineo moriatur· Tercio infra beſtiam homieʒ mergit· nulla em̃ beſtia ſimilia facit nõ ergo mirʒ ſi vt ſancti dicunt ·et Iero· pſertim in nocte natiuitatis xp̄i omnes zodomite occiſi ſunt· et fere incarnari deus propter hoc vicium deſijt· H Secũdo principaliter videndu eſt de fomentis et

nutrimentis ſpecierum luxurie ⁊ ſunt plura que vix ſine peccato luxurie fieri poſſunt· vt viſus mulieris incautus· auditus· cantus· locucio de venereis ·et tactus· oſcula· ãplex⁹ et hmõi nõ ſolum aũt fornicatio et ſpecies luxurie ſunt peccata mortalia· ſed etiam p̃fata impudica actuȝ carnalis copule p̄cedentia et ad eũ allicientia ſunt peccata mortalia qñ fiũt libidinoſe cum aliena muliere· vt qñ quis cum nõ ſua facit talia ·illa intentiõe vt p hoc in ſe vel i muliere excitet cõcupiſcentiã eius aut ipam inclinet ad ſui cõcupiſcentiaȝ qd patet· qꝛ math· v· dꝛ qui viderit mulierem ad cõcupiſcendũ eam· id eſt eo animo vt cõcupiſcat· illud ei nõ eſt iam titillari ſolum ſed plene cõſentire libidini· et ſequit' mechatus eſt eam in corde ſuo· ſup quo dicit criſo· q viris dñis hic loquitur hoc etiaȝ de feminis dicit ergo multomagis oſculum libidinoſum tact⁹ et ſimilia ſunt mortalia et cõtra p̃ceptum nõ mechaberis· Jnde Ciprianus in de virginitate certe ipe cocubitus iſte amplexus· ipa cõfabulatio et oſcula· et feda dormitacio crimen eſt· Jtem nõ ſolum deliberat⁹ conſenſus inactum peccati mortalis eſt mortale· ſed etiam cõſenſus deliberat⁹ in delectacionẽ peccati mortalis in venereis eſt ſpeciale mortale peccatum· vt patebit in nono p̃cepto· Ergo plus p̃fati tactus ⁊ viſus et hmõi dicit tamẽ Tho· ij· ij· q cliiij· peccatũ mortale dꝛ aliquid dupliciter· vno mõ ſcd'm ſpeciẽ ſuam et hoc modo oſculũ· amplexus vel tactus ſcd'm ſuam ſpeciem non nomiant peccatum mortale· poſſunt eñ hec abſqꝫ libidine fieri· vel propter cõſuetudinem patrie· vel propter aliquam neceſſitateȝ aut rõnabilẽ cauſam· Alio modo dꝛ aliquid eſſe peccatum mortale ex ſua cauſa ſicut ille qui dat elemoſinã vt aliquem inducat ad hereſim· et iſto modo tactus et hmõi vt dictum fuit prius ſunt mortalia peccata que fiũt propter delectacionẽ moroſam in venereis· Tercio principaliter notandũ q ſicut maius peccatum eſt adulterium q̃ ſimplex fornicatio· et ſacrilegium maius q̃ adulteriũ· vt pri⁹ dictum eſt· ſic etiam tactus oſcula et hmõi inter adulterãtes vel quecunqꝫ alia impudicitie maiora peccata ſunt q̃ inter talia que fiunt ſoluti cum ſoluta· et ſic de oſculis ſacrilegiorum maiora ſũt q̃ adulterorum

Capitulum· Tercium·

Est p̃teria aliud multum peccato luxurie deſeruiens videlicet chorea de qua videnda ſunt tria· Primo q̃ piculoſus ludus ſit Secũdo an poſſit fieri ſine peccato· Tercio qñ ſit peccatum mortale A Quantum ad primũ notãdũ q chorizare eſt piculoſus ludus valde pter ſeptem· Primo qꝛ chorea diabolicũ habet exordiũ· vt refert magiſter hiſtoriarum· naȝ a ſarepthauro quodam demone ſic dicto exordiuȝ habuit qui demon in ſimilitudine thauri gerentis in humeris ſignum lune corniculate albe egrediens de flumine ab egipcijs in die quodã feſto cum timpanis et choreis eſt veneratus at ſarepthaurus iſte in flumine nihil ibidem geſtus· oſtendit ſaltando quos egipcij ſecuti ſunt in

terra chorisando·poſtquā aūt sarepthaurus eos excitauerat ad chorisandū et euaneſcebat· vnde et nunc loco sarepthauri vetula aliqua·id eſt puella aliqua p̄ ceteris ducitur·

B Secūdo q2 ſcriptura de maximis malis refert que choreas ſecuta ſunt vt plurimū·nam exo·xxx. Cum moiſes appropinquaſſet ad caſtra vidit vitulum et choreas irat9 valde et piecit de manu tabulas·⁊ confregit eas ad radicem montis ꝺ inde aſſumptis ſecum filijs leui interfecit xxiiij·milia hominū· nā hodie in choreis vitulus ꝑ quem deſignatur laſciuia venerat² neglecto dei ſeruicio·ſic math·xiiij·ſaltatrix fecit amputari caput iohannis baptiſte·quo maior inter natos mulierum nō ſurrexit et ezech·xxv·dicit² pro eo ꝙ plauſiſti manu ⁊ ꝑcuſſiſti pede et gauiſa es ex toto affectu ſuper terram ecce ego extendam manum meam ſuꝑ te et tradam te i direptionē et interficiam te de populis·Tercio diſſuadenda eſt chorea· q2 ibi demon habet valde multa arma ad occidendū animas·Mulier ei vt ait hiero·gladius eſt igne9· ibi em̄ videlicet in chorea tot ſunt gladij quot ad capiendū veſtibus ſunt ornati·Ibi em̄ gladij accuciores q2 ad aſpectum ante retro·infra·⁊ ſurſum paciores·Ibi etiam gladij flāmei luxuriam accidentes·Ibi inſuper arma forciora ad vincendū ·q2 mulier quā demon elegit ad adam· Sampſonē·Dauid·Salomonē·iob Thobiam·ad filios iſrael ſe ducendos·Mulier enim ornata eſt ſagena diaboli per quā multitudinē ifinitam ſtultoꝝ capit ad interitum· Sic etiam ecōuerſo de viris eſt intelligendū·diabolus em̄ in propria ſpecie nimis horribilis eſt·ideo per virum vel mulierē ſeducit· C Quarto q2 in chorea qdammō contra omnia ſacramenta eccleſiaſtica excedit²·Nam in baptiſmo patrin9 ait loco baptiſandi abrenuntio diabolo·et omnibus pompis eius·ſed ī chorea eſt ꝓceſſio diaboli vbi fiſtulator eſt cantor ſcolares peccatoreſ et tranſitus ad ſiniſtram· cōtra ordinem fit cuius cauſa veſperas ſermones et hmōi·tales negligunt matrimonij ibi fides faciliter etiam violatur cōfirmaciōi q̄ ꝑ criſma ſignum crucis impreſſit fronte iniuria fit ꝑ ſerta et pepula·et cetera illicita que ſunt ſigna demonis· penitentie ſacramento iniuriant² qd̄ in quadrageſima receperant et iam ſe demonū exercitui immiſcent· eucariſtiam quā ſuſceperant ſicut iudas peccatis ſtatim maculant·Extreme vnctioni hi qui ſuſceperūt ingrati ſanitate collata abutuut² in corpe toto·et ſpecialiter manibus et pedibus D Quito chorisantes oib9 quinq3 ſenſibus et membris peccare poſſunt·videlicet greſſu ·ornatu cantu·viſu·et auditu·Nam ſupbiā et auaritiam ꝓuocant in nō habentibus ſimilia ſicut xp̄i veſtimenta luxuria ibi cōmunis eſt in corde·indignacionē ꝓcurat cum mulieres et puelle volunt a maritis et ꝑentib9 habere p̄cioſa·inuidia ibi ꝓcurat² cōtra eos qui magis excellūt·Gula nōnū ꝙ ſequit² et potiſſime accidia q2 ſicut guſtato ſpiritu deſipit oīs caro ſꝫm grego·ſic guſtata carne deſipit dei famulat9· Sexto q2 multa diſſuadent ineptam leticiā choree ⁊ alioꝝ·ſumus enim in exilio ſurſum

reſpiciẽdo ſuſpirandũ eſſet ꝙ ſumꝰ
exules et incerti de reditu· infra in
fernus quẽ intrare poſſumꝰ· et ter
ra in qua ſepulti ꝯuertemur· a dex
tris ꝓſpera· et a ſiniſtris aduerſa·
que nos peccare faciũt· ſꝫm illd pſ̃·
Cadent a latere tuo mille· A tergo
ſunt noſtra peccata que fecimꝰ añ·
in que cadere poſſumus Jntra mor
dens ꝯſciẽtia cum carne infecta· Et
extra demonũ multiplex pugna vñ
hiero· gladiũ tenet hoſtis vt me pe
rimat· ex omni ꝑte ſunt ꝑicula

Septimo diſuadent choreas ſan
ctoꝝ ⁊ prudentũ exempla· Nam re
fert Grego· li· iiij· dialo· ꝙ virgini
deuote Maria virgo apparuit no=
cte oſtendẽs ei coeuas in albis pu=
ellas· quibꝰ cũ virgo ſe adiungere
vellet· Maria ait vt nihil vltra le=
ue ageret· a riſu ⁊ iocis aſtineret·
ſicqꝫ triceſimo die eis adiungeret᷑
Quod et factũ eſt· nam viſio diſpa
ruit· virgo ſe a prefatis abſtinuit·
parentibꝰ mutacõem mirantibus·
viſionẽ aperuit· xxv· die febre cor=
ripit᷑· et· xxx· die in hora exitꝰ ma=
riam cũ puellis ꝑnominatis vidit·
quã virginez cũ maria vocaret mo
ritura clamauit vt potuit· ecce do
mia venio· ecce dña venio· ⁊ ſic ea=
dem voce ſpm̃ reddidit· Ex quo pa=
tet ꝙ choree ⁊ inepte leticie ab in
greſſu regni impediũt· Vñ in vitis
philoſophoꝝ de ſacrate legitur ꝙ
ceroniam venit populũqꝫ ibi in lu=
xuria lapſum autoritate ſua a ſua
fragilitate reuocauit· matronas a
viris ſeꝑatas· et pueros a parenti
bus ad pudiciciam et ad debita ſo=
cietatis obſequia ſuo ſtudio redu=
xit induxitqꝫ matronas vt auratas
veſtes ceteraqꝫ ſue dignitatis orna

menta· vel luxurie inſtrumenta de=
ponerẽt· et ĩ iunonis edem delata
ipi dee ꝯſecrarent docẽs vera ma=
tronaꝝ ornamenta pudiciciã eſſe·

f Quo ad ſcdm principale an cho
riſare ſit pctm̃· Rñdet᷑· ſꝫm Alber·
in· iiij· di· xvj· ꝙ chorea ⁊ hmõi lu
di ſiue fiãt cantu ſiue muſicis ſꝫm ſe
nõ ſunt mali· quia poſſunt bene fie
ri aliqñ· Sed ex triplici cauſa pñt
fieri mali ex circũſtantia· Quarum
vna et ꝑcipua eſt mala intencõ· vt
qñ fiunt ad oſtendendã iactantiam
et ꝓuocandũ libidinem· ſicut vere
om̃es modi exercent· et ideo etiam
eccleſiaſtice perſone talia depoſue
rũt· qr etiam ĩ ſignis gaudij nõ eſt
cõmunicandũ cũ peccatoribꝰ· Alia
cauſa eſt qñ nõ fiunt ſuo tempe vt
tpe triſticie· qr ſicut dr Eccle· xxij·
muſica in luctu importuna narracõ
Et hoc mõ interdicit᷑ penitenti ne
ſit in ludis· qr dum penitet tempꝰ
eſt flendi· Tercia cauſa eſt ex offi=
cio pſone ſumpta· ſicut clericis in=
terdicit᷑ venatio et alij ludi quia ĩ
ſorte dñi electi alijs exercicijs dñt
occupari· Puto aũt ꝙ quiqꝫ ꝯcur=
rentibus ad choream nõ ſit rephẽ=
ſibilis· Primũ ꝙ ſit debito tempe·
ſcꝫ gaudij ſicut in nupcijs· vel tpe
victorie vel liberacõis homis vel
patrie vel aduentꝰ amici de terra
longinqua· Scdm eſt ꝙ ſit cũ ho=
neſtis pſonis· de quibꝰ nõ oriatur
ꝑſumptio mali non cũ leccatoribus
vel meritricibꝰ· Terciũ ꝙ fiat a ꝑ
ſonis ſecularibus· qr monialibꝰ mo
nachis et clericis ꝓpter hoc ꝙ in
alijs debent occupari omnẽ chore=
am puto illicitã eſſe· Quartum ꝙ
honeſto mõ fiat nõ geſticulacõibꝰ
nimis inhoneſtis vel inordinatis·

Quintum eſt ꝙ cantus excitans in talibus et muſica nō ſint de illicitiſ ſed de moribus vel de deo. de melodia aūt nō eſt curandū. vtputo quia in talibus neceſſe eſt fieri melodiaꝫ leuem que aliqualiter exprimat modum choriſandi. ¶ Quo ad tercium principale qn̄ choriſare ſit peccatum. Queritꝛ vtrū peccent mortaliter choreatrices ducēdo choreas hmōi illicitas ſiue in feſtis ſiue profeſtis diebꝰ. Rn̄ wil. ſup rai. Credo ꝙ ſic ſi hoc faciant cauſa incidandi vel ſe vel alios ad libidinem. aut ſi choreas ducūt de cōſuetudine. licet hoc nō faciūt corrupta intentiōe vt dictum eſt peccant mortaliter. ſiue in diebus feſtiuis hoc faciāt. ſiue ꝑ feſtis cum inſpicientes adeo ꝓuocēt ad libidinē ꝙ dicat hiero. i quadā ome. ꝙ nō credat viro ſi dicat ſe illeſum euaſiſſe a ſpectaculis taliū cū dauid ex eo ꝙ vidit barſabeam lauantem ſe ad libidinem ꝓuocatꝰ ſit ſi aūt aliquis vel aliqua mulier raro ⁊ ſine aliqua corrupta intenciōe immiſceat ſe hmōi choreis n̄ audeo dicere ꝙ ſit mortale peccatū. ſꝫ nec audeo eum vel eam excuſare et aſſecurare a peccato mortali. cum ſe ingerat ꝑiculo ꝓuocandi alios ad libidinem. et ipo facto videatꝛ approbare choreas et ex exemplo ſuo autoritatem alijs ſimilia faciendi preſtare. hec ille.

Capitulum. Quartum

Nunc de actu coniugali qui fit in matrimonio videnda ſunt tria. Nā ſꝫm alex. de hal. et tho. in matrimonio triplex eſt in genere cōcubitus. Primus licitus. Secūdus ſingularis. Tercius impetu oſus. Licitus fit tripliciter. Primo cauſa ſuſcipiēde prolis ad diuinū cultū educande. et ſic eſt in officium multiplicande nature. vnde. j thi. v. volo iuniores nubere filios ꝓcreare. ¶ Eſt igitur cōcubitꝰ in matrimonio meritorius et virtutis actus q̄ dicitur caſtitas cōiugalis qn̄ fit ſolum cauſa ꝓlis ꝓcreande et religioſe educande ad ampliandū cultum diuinum. et ſi tūc aſſunt alie debite circūſtantie eſt actus virtutis que dr religio. Secūdo eſt meritoriꝰ ⁊ virtuoſus actus matrimonialis quādo alias eſt bene circūſtancionatus et fit ſolum cauſa reddendi debituꝫ alteri cōiugū qꝛ tūc eſt actus iuſtitie que vnicuiqꝫ reddit qd ſuū eſt. vnd j. cor. vij. vxori vir debitū reddat. Tercius eſt meritorius qn̄ alias nihil illicitum interuenit. et fit ſolum ab vno coniugū propter vitare fornicaciōem in altero ꝙ alias in eo faciliter cauere nō poſſet. Et ſic eſt in remediū cōcupiſcentie. j. cor. vij. Vnuſquiſqꝫ habeat vxorem ſuā ⁊c. vt ſi vir videat vxorem de alio temptari et adhibita diligentia ſufficienti in cohibēdo adhuc timet de malo fornicacionis eius et ad eam non petentem accedit nō propter proleꝫ ſed tm̄ vt ponat remediū fornicacionis eius. Aut ecōuerſo ſi mulier videt virū in adulteriū inclinatum et ab eo petit debitum ⁊c. tales merentur. ſic etiam meretꝛ mulier inordiatum ornatum portando. ſolum ideo nec maritus propter vxoris contēptum adulteretur. vnde. j. cor. vij mulier que nupta eſt cogitat q̄ mūdi ſunt quomō viro placeat. Extra

illos caſus eſt peccatum actus con
iugalis interdum peteti ſolum· in=
terdum reddenti· et poſcenti· inter=
dum veniale· interdum mortale· ve
rum vt pe· de pa· ponit in iiij· ſit li=
citus actus· Quarto qñ quis petit
debitum propter vitandā fornicaci
onem in ſemetipo· Vtrū vterqȝ con
iugū teneat' ſub p̄cepto alteri red
dere debitum· Rñ· ſm Tho· Sco· et
magi· in iiij· di· xxxij · qꝫ quilibet cō
iugum tenetur ex p̄cepto alteri pe=
tenti reddere coniugale debitū ex=
ceptis caſib⁹ rōnabilibus poſtea ex
primendis· patet p verba magiſtri
dicentis vbi prius· Cum in omibus
vir p̄ſit vxori· vt caput corpi eſt em
caput mulieris· In ſoluendo tñ de=
bitū carnis pares ſunt· Ideo apo·
vtriqȝ p̄cipit in hac cauſa ſibiinuicē
ſubijci dicēs· j· corin· vij· vir vxori
debitum reddat· ſimiliter ⁊ vxor vi
ro qꝛ mulier nō habet poteſtatem
corpis ſui ſed vir· ſimiliter vir non
habet poteſtatem corpis ſui ſed mu
lier· Ex quibus patet qꝫ i cōtractu
matrimonij vir dat corpus ſuū vxo
ri ad actum matrimonialē et econ=
uerſo mulier viro· vnde ſicut ex di=
uino p̄cepto et de rigore iuſtitie te
netur homo nō auferre alienum in
uito dño· Ita tenet' ex p̄cepto ⁊ iu
ſticia alienum reddere petenti ergo
cum vnus cōiugum petit corpus al
terius ad actum matrimonialem· ⁊
hoc ſm debitum vſum· tūc tenetur
reddere niſi habeat legittimā excu=
ſaciōem· Alias facit erat dei p̄cep=
tum nō reſtituendo alienū· et ſi ali=
ter propter hoc incidit infornicaci=
onem etiam nō reddenti aliquo mō
imputandum eſt et intelligendū eſt
illud ſiue explicite debitum p etat'·

vt per verba ſiue implicite· vt p ali
qua ſigna ℞ Sūt aūt hij caſus
in quibus etiam petenti nō tenetur
reddere· Primus qñ petens amiſit
ius petendi· vt qñ fornicatus eſt et
hoc alteri publice cōſtiterit tūc em
nocens pdidit ius petendi· et ideo
innocens pōt eum repellere· nec te=
netur reddere niſi poſtq̄ ipm nocē=
tem ſibi recōciliauit carnaliter ſibi
cōmiſcēdo· Ratio dicti eſt· qꝛ ex quo
nō ſeruauit nocens ſiue fornicans
fidem· alter nō tenetur ei ſeruare fi
dem· niſi vt nō ꝯmiſcatur alteri· vñ
dicit Tho· in iiij· di· xxxv· ar· j· vir
proprio arbitrio pōt dimittere vx
orem quo ad thorū debitum videli
cet negando· q̄cito ſibi conſtat de
vxoris fornicatiōe nec tenet' ei red
dere debitum niſi p eccleſiam cōpel=
latur· Quantū vero ad cohabitaci=
onem nō pōt dimittere vxorem for=
nicariaȝ niſi iudicio eccleſie· hec ille
Et ecōuerſo de vxore reſpectu viri
de iſto loquit' xp̄s· math· v· Qui di
miſerit vxorē ſuam niſi propter for
nicationem ⁊c· Secūdus caſus eſt
qñ nōdum acquiſiuit ius petendi de
bitum vt in tempe poſt matrimoni=
um cōtractum· ſed nōdum cōſuma=
tum· qꝛ interim poteſt intrare reli=
gionem· imo ſm wilh· peccāt mor=
taliter qui ante benedictionē nup=
tialem vxorē cognoſcit in locis vbi
cōſuetum eſt benedictionē adhiberi
Tercius caſus eſt ſm Tho· qñ mari
tus redditur impotens ex cauſa· ex
matrimonio ſecuta puta ſi prius de
bitum reddidit· et ex hoc factus eſt
impotens ad iam reddendū tūc mu=
lier nō habet ius petendi· et tūc im
petendo magis ſe meretricem oſtē=
deret q̄ coniugem· Quartus eſt qñ

quis maiori vinculo aſtrictus ē ad nō reddendū eo ꝙ vergit in notabile nocumētū ſanitatis ſue. Tenetur homo plus ad ꝯſeruacōnem ſui ꝙ ad reddicōez debiti. vt q2 pſona infirma eſt aut pbabiliter timeretur ex redditione eius infirmitas. dicit aūt Tho. ſi mulier infirmat² certuz eſt ꝙ ex carnali coitu ei piculū imminet Quintus eſt qñ veriſimiliter vel pbabiliter tenet² de piculo extinctōis fetus aut aborſu. tunc neuter tenetur reddere alteri. q2 maiori vinculo tenet² ad cauendū occiſionez fetus in vtero pregnātis aut vt nō naſcat² aborſus ꝙ teneatur reddere debitum. Sextus nō tenetur reddere debitū in ſacro loco qñ nō ſacer locus et aptus haberi pōt q2 alias irreuerentia fieret loco ſacro que pollueret² et recōciliacōne indigeret vt tenēt jo. an. hoſti. archi. de ꝯſe. di. j. eccleſijs. ex. c. j. Sz qñ alius locus ꝙ ſacer haberi non poſſet tunc ibi teneret² quis ſʒm alber. reddere debitū. nec etiam licet reddere debitū nec quis tenetur in loco etiam nō ſacro qui eſt in publico vt deducit Aug⁹. de ciui. dei cōtra dioginem. Septimus caſus qñ cōiuges pari ꝯſenſu vouerūt cōtinentiam in domo tunc neuter tenetur alteri reddere debitū. imo neuter pōt votum reuocare vt patet p Aug⁹. ad ediciam. ⁊ ponit mgr̄ in. iiij. di. xxxij. Racō eſt q2 vterqȝ reſignauit iuri ſuo. Octau⁹ ē ſʒ. pe. de pa. qui dicit in. iiij. generaliter verū eſt vbi cōiugi alicui nō pōt puideri aliter de ſecuritate vite ſue niſi alium cōiugem dimittendo. nō tenetur ei debitū redder nec cohabitare cū piculo corpis ſui. Nonus ē vbi vna ps copule eſt infidelis vel incidit in hereſim. de quib⁹ tñ iſta eſt ꝯcluſio ꝙ qñ duo tempe legis euangelice cōtraxerūt matrimonium extra legem xpianoꝝ. ſi alter eoꝝ ſolum cōuertitur tunc nō tenetur ꝯuerſus reddere debitū infideli nec eidē cohabitare. ſʒ ſtatim debēt ſepari ſi ammonitus noluit cōuerti. Si uero inter xpianos vnus cōiugum hereſim incidit. alter pōt eum dimittere quo ad cohabitacōnem tpalem quouſqȝ corrigat². ſed vt dicit Tho. nō ꝑpter vnū actum infidelitatis poteſt dimittere. ſʒ ꝑpter ꝯſuetudinē que ptinaciā oſtēdit. q2 ex tali infidelitas pficit². ¶

¶ Ex ſupra dictis patet ꝙ vnus cōiugum tenetur debitum reddere alteri ꝯiugum qui omnino vult et debitum exigit. etiam leproſo licet ei cohabitare nō teneatur. Itē menſtruata qñ vir ſcit et omnino inſtat Item tempore quantūtuncqȝ ſacro qñ maritus nō vult deſiſtere in talibus aūt exactus debet p moderata verba ab incōtinētia retrahere animū alterius ſi poteſt ſine piculo fornicacōnis alteri⁹. Omnia iſta diffuſe tangit Tho. in. iiij. vñ ſi in talibus reddens debitū nō faciat illd̓ cauſa cōcupiſcentie ſed ſolū ꝑpter reddere debitum ſicut obligat² meretur et grauiter peccaret ſi ñ redderet. Patet igit² primū qñ idē videlicȝ actus cōiugalis ſit licitus et meritoriuſ ¶ Dictum eſt ſcd̓o ꝙ ali⁹ eſt actus fragilis matrimonialis. et fit multipliciter et ſp eſt peccatum veniale ad min⁹. Primo qñ fit cōcubitus ſolum cauſa delectacōis expiende in cōiuge. Ita tñ ꝙ non vellet pro tali delectacone

expienda accedere ad aliam ſi tunc nihil aliud inordinatum interueniat eſt veniale peccatū. Item qui cognoſcit vxorem cauſa ſanitatis peccat. q2 querit p ineptum mediū ſanitatē ſicut qui p baptiſmū quereret ſanitatem. Item cognoſcēs vxorem cauſa vitande fornicaciōis in ſe peccat ſꝫm augu. Item qui cognoſcit vxorem poſt ptum ante purificacionem ob hoc pciſe nō peccat mortaliter. Item qui in die feſto petit debitum ſine cōtemptu temporis ꝛ eccleſiaſtice exortaciōis ñ peccat mortaliter. Item qui petit debitū in loco ſacro qñ alium locū habere ñ pōt peccat venialiter ſꝫm alber ſi exigit cum gemitu q2 ſcꝫ ſine vſu matrimonij eſſe nō pōt. in his caſibus cōmuniter doctores tenent ꝙ actus matrimonialis pōt ſine peccato mortali fieri. ¶ Sed ſunt alij caſus in quibus piculum eſt. vel nō tam ſecurum an ſit veniale vel mortale exigere ꝛ reddere debitum. Primꝰ qui reddit debitū ante benedictiōeꝫ nuptialem. vel anteꝙ in facie eccleſie cōtrahat. Item qui exigit a muliere menſtruata que eſt naturaliter menſtruata. Item de mēſtruata naturaliter que voluntarie reddit et complacēter Item qui petit in loco ſacro cum aliū locuꝫ habere poſſet Dictum eſt tercio ꝙ quidā matrimonialis actus eſt impetuoſus. et fit cōmuniter cum peccato mortali Primo qui querit delectaciōem in actu matrimōiali extra limites matrimonij. ſic videlicet ꝙ patus eſſꝫ idem facere cum vxore etiam ſi nō eſſet coniunx eſt mortale peccatum Et dꝛ ardentior amator vxoris. Secundo impetuoſus eſt qui fit cauſa ſaciandi libidinis ꝛ homo ſe ad hoc puocat per meretricias blandicias vel ð induſtria vtitur calidis ꝛ valde incentiuis. aut p alium modū hꝰ modi actum a ſe quaſi exigit pter ſacietatem delectaciōis. Tercio fit cōcubitus cōtra naturalem modum vt cum obmittitꝰ debituꝫ vas. ꝛ hꝰ ſemp eſt mortale peccatū q2 proles ſequi nō pōt. et intentio nature totaliter fruſtratꝰ. Quarto eſt impetuoſus qñ fit cōtra naturalem modū etiam ad debitū vas nature. vbi tñ diſpoſitio corpis bene ſuſtineret naturalem modū. eſt aūt modus talis ſꝫm alber. multiplex. Primus modꝰ eſt malus qñ cōcubitus lateraliter fit. Secūdus peior qui fit ſedendo. Tercius adhuc peior qui fit ſtando Quartus eſt peſſimus qui fit a tergo. Vbi dicit tho. vbi obmittitꝰ debitus modus cōcubendi ſolum quiad ſitum nō eſt ſemp peccatū mortale vt quidam dicūt. et eſt qñqꝫ ſine peccato ſicut qñ diſpoſitio aliū modum nō patitur. hec ille Sed alij dicunt ſꝫm alber. ꝙ eſt cōtra intencionem nature et impeditꝰ cōceptio. ꝛ eſt ſignum cōcupiſcentie moralis niſi diſpoſitio corpis alium ſitum exigeret ꝙ naturalis ſitus eſt vt fieri poſſet propter egretudinē vel pinguedinē vel piculoſum ſuffocandi fetum. aut propter aliam cauſaꝫ racionabilem. Quinto fit cōcubitꝰ impetuoſus cuꝫ fit tpe phibito. ꝛ tūc potiſſime peccat ille qui petit. Sexto cum fit in loco indebito vt in ſacro vel in publico in ſcandalū aliorum. Septimo qui accedit ad impregnatam vicinā partui vbi timor eſt de aborſu. Octauo cū quis accedit ad menſtruatam ſalteꝫ naturaliter

menſtruum habentē. vbi videt[9] ſ₃m Sco. ꝙ petens ſciēter peccat mortaliter. q₂ vt dicit nō eſt veriſimile ꝙ lex noua minus intendat caſtitatem ꝙ̄ vetus. ſed Leui. xx. dicitur. Qui coierit cu₃ muliere influxa mē ſtruo et reuelauerit turpitudinem eius. ipaq₃ aperuit fontem ſanguinis ſui interficiētur ambo de medio populi ſui. hoc aūt ſ₃m Sco. non infligitur niſi pro mortali. Gōtra tenet ſicut Sco. ſanctus Tho. ad ide₃ declinare videtur in iiij. Vnde gloſando illam autoritatem dicit. ꝙ intelligitur qn̄ vterq₃ voluntarie conſentit. Nono videtur impetuoſus in eo qui debitum petit poſt votum ꝯtinentie a ſe emiſſum pari cō ſenſu. Aut āte matrimoniū emiſſu₃ cum quo non eſt diſpenſatum in prefatis caſibus omnibus actus matrimonialis eſt peccatum mortale vel multum propinquius mortali. Notandū tn̄ pro intellectu noni modi, ꝙ ille qui vouit caſtitatem et contrahit matrimoniū intentiōe conſumandi p carnalem copulam peccat mortaliter. ſecus ſi ſolum animo cō iugalis ſocietatis Item quāuis qui vouit cōtinentiā perpetuā nō pecc₃ mortaliter poſt primū actum matrimonialem petenti cōiugi implicite vel explicite debitum reddēdo ſ₃m multos tn̄ peccat mortaliter debitū a cōiuge petendo. niſi ſecū fuerit diſpenſatum. Item ſicut neuter cōiugum poteſt cōtinentiā vouere ſine conſenſu alterius. ſic etiam pbabili[9] eſt ꝙ neuter poſſet vouere nolle petere debitū ſine alterius cōſenſu omnia illa ſunt de mente ſancti Tho. in iiij. Item qui vouit cōtinē tiam ꝑpetuam etiam peccat mortaliter. Primo actu matrimoniali per quam cōſumat matrimoniū. q₂ votum ſeruare poterat poſt cōtractu₃ religionē intrando qd̄ nō fecit

Capitulum. Quintum

Cum ventris ingluuies ſit cauſa mechie et luxurie vt patuit in primis parentibus qui poſt cibum ſtatim erubuerūt. Gen̄. iij. Et Ro. xiij. nō ambulemus in cōmeſſacionibus et ebrietatibus. Et ſequit[9] non in cubilibus et in pudicitijs idē patuit in zodomitis. Vn̄ ezech. xvj. hec eſt iniquitas ſororis tue zodome ſupbia. ſaturitas panis. ⁊ abūdantia. et ocium ipſius et filiaꝝ ei[9] Idcirco de vicio gule tria ſunt videnda. vnde ſaluator Lu. xxi. ait. attendite ne grauentur corda veſtra crapula et ebrietate. crapula id eſt cruda epula. ideoq₃ de vtroq₃ vidē dum eſt. Primo de gula in genere. Secūdo de ſobrietate. Tercio de ieiunio quō ad illud teneamur. Quantum ad primū tria dicent[9] principaliter. Primo quid ſit temperantia ⁊ quid gula. Secūdo que ſint ſpecies gule. Tercio qn̄ ſit mortale vel veniale peccatum. Quātum ad primū notandū ꝙ ad intelligendū quid ſit vicium caſtrimargie cōgruit ſcire quō abſtinendū ſit. eſt autem abſtinentia ſumptio vel ſubtractio cibi vel potus ſ₃m ꝙ recta dictat ratio vnde. ij. pe. j. miniſtrante in fide veſtra virtutem. in virtute autē ſcientiam. in ſcientia autē abſtinentiam. Exquo patet abſtinenciā fieri oportere ſ₃m ſcientiam videlicet quantū oportet ſumendo. qualia oportet.

vbi oportet·qñ oportet· et propter
quid oportet pro cōgruentia hoīm
bonoꝝ cum quibus viuit homo· et
pro congruentia ꝑſone ſue et ꝑ ſue
valitudinis·cōſuetudinis·etatis·la
boris·roboris·⁊ in cōmoditatis·ne
ceſſitate·vel congruentia· vt dicit
augu·in li·de q·euangeli·et etiam
ſꝫm regionē in qua quis degit·quia
in vna citi⁹ ſumit᷑ cibus ꝙ̄ in alia
et ſic de tpe· ¶ Secūdo notan
dum ꝙ corpus nobis datum eſt vt
ſeruiat ſpiritui noſtro ad opa bona
que in hac vita nō poteſt ſpūs exer
cere ſine corpis miniſterio·ſed cib⁹
potus ſomnus ⁊ huiuſmodi ſunt no
bis data·vt ꝑ eoꝝ vſum conſerua-
mus corpus pro poſſe in tali habitu
dine·vt ſit bene diſpoſitum a ſpiri-
tu ſeruiendū ſicut inſtrumentū bo-
num et aptum deſeruit expedite ar
tificiali ad laborandum·eſt ergo re
gula ꝙ tūc homo tempate viuit in
cibo et potu·qñ in eis talem modū
ſeruat in quātitate qualitate vici-
bus ·et ſic de aliis circumſtanciis·
ꝙ ꝑ hoc corpus ſuum in tali ſtatu
et robore ponit· et cōſeruat ꝙ ipe
poſſit facere ea que ſibi competunt
ſꝫm officium ad vitandū vicia·⁊ de
die in diem ꝓficiendi in virtutibus
Idem intelligendū de ſomno vigi-
lia ocio et exercicio et ſimilibus ad
corpus ptinentibus·vt vult augu·
in li·de moribus eccleſie·dicit᷑ aūt
ſignanter ꝙ ſunt inſpicenda etas·
complexio conſuetudo et ſimilia qꝛ
iuuenis valet ꝙ nō valet puer·Sa
nus ꝙ nō valet infirmus paup va-
let ꝙ nō diues vnde ſi diues delica
te nutritus ſtatim vellet groſſa ſu-
mere infirmaretur· ideo dicit de di-
uitibus aug⁹·in de verbis dn̄i vtā-
tur diuites cōſuetudine infirmita-
tis ſue·ſed doleat ſe aliter nō poſſe
melius em̄ vellent ſi aliter poſſent
Tu ergo diues vtere cibis electis
et pcioſis qꝛ ſic ꝯſueuiſti iuſti ⁊ ali
ter nō potes· qꝛ ſi cōſuetudinē mu-
tas egrotas· Conceditur ergo tibi
vtere ſubtilibus da paupibus ſuper
flua·vtere pcioſis·da paupibus vi
lia·hec ille Sic etiam ſenex indiget
melioribus ꝙ̄ iuuenis fortis·ſimili
ter delicate complexionatus indigꝫ
pro bono ſtatu ſui corpis ſubtiliori-
bus et magis delicatis ꝙ̄ robuſtus
et groſſi corporis·homo quem pa-
nis et legumina plus accederent ꝙ̄
alteꝝ carnes ſic etiam ſꝫm officia
attendendum eſt·quia fabꝝ vel ſi-
milem mechanicum plus et crebri⁹
oportet cōmedere·et ſibi forte groſ
ſiora ſufficiūt ꝙ̄ inſudanti ſtudio
aut ſpūali exercitio· ¶ Tercio
notandū ſꝫm ꝙ aliqui varias inten
ciones habēt qui ſumūt cibum aut
potū moderate ſꝫm hᵒ etiā ſunt di
uerſe abſtinentie·et ſunt ſex quarū
vna ſola virtus eſt· vnde verſus·
Abſtinet eger egens cupidus gula
ſi mea virtus· Prima abſtinentia dꝛ
medicinalis que fit ſolum propter
ſanitatem corpis conſeruandā aut
recupandam et nō eſt virtus· quia
ibi deficit optima circumſtantia q̄
eſt finis debitus in ſecundo notabi-
li tactus dꝛ aūt ſolum·quia ſi abſti-
neret propter ſanitatem corpis nō
ibi ſiſtendo·ſed eam in bonū virtu-
tis et dei obſequiū ordinando eſſet
meritoria· Secunda dꝛ abſtinentia
auaritie que fit ſolum ad ꝑcendum
expenſis nec virtus eſt· Dicit᷑ etiā
ſolum quia ſi abſtineret ꝓpter mi-
nus expendere nō ſibi ſiſtendo· ſed

vlterius referendo in fines debitoſ vt propter miſericordie opera faci=enda vel ſibi racionabiliter in fu=turum puidendo vel ad laudem dei et ad ſimilia tūc virtus eſſet qn̄ ſaltem alie circumſtantie debite illi eſſent. Tertia dicitur pauptatis. que fit ſolum ex neceſſitate penurie. nec iſta eſt virtus niſi paup nō habens vnde laute viueret abſtineret cōtētus his que habet. tn̄ cum illa intētione ꝙ ſi etiam multa poſſideret nollet lautius viuere ex quo illud ſibi ſufficit pro cōueniēti corporis valitudine. ſed ſi vellet ſic viuere propter deum illa eſſet vera virtus ab=ſtinentie. Quarta vocatur abſtinentia ipocriſis que fit propter homi=num inanē gloriam et hec ſemp eſt mala. Quinta eſt religionis que fit ſcḋm dictamen recte rōis propter deum. modo dicto in notabili ſecundo Sexto addit᷑ cum quis rōne gule ieiunat id ē qn̄ quis abſtinet ſolum vel principaliter propter hꝰ vt po=ſtea delectabilius comedat ¶

Quarto notandum ꝙ gula opponitur temperātie et abſtinentie. et eſt actualis duplex gula. vna interior que eſt animalis et immoderata ap=petitio immoderate edendi aut bi=bendi propter cōcupiſcentiam cibi aut potus delectabilis aut ipſius delectaciōis ſed exterior actualis gu=la eſt immoderatus eſus aut pota=tio ab interiori inordinata edendi aut potandi appetitiōe imperatus Dicit᷑ primo ꝙ eſt aīalis appetitio ad differentiā famis et ſitis q̄ ſunt appeticiōes naturales nec ſubijciūtur rationi. Gula autem eſt appetitꝰ animalis. quia ē appetitio actualis exiſtens in voluntate aut in ſenſualitate a voluntate tamē aliquo modo dependens et rationi potens ſubici. Dicitur ſecūdo appetitio nō delectatio. Pro quo notandū ꝙ circa ſumptionem cibi aut potus tria ſunt cōſideranda. Primū eſt ipa de=lectacio que eſt i ſumptione ciboꝝ aut potuum. et iſtam delectacionē virtus tempantie ſeu abſtinentie nō aufert. nec videtur eam moderare. qꝛ naturalis eſt hmōi delectacio. et eſt maxime in abſtinentibus. quibꝰ panis plus ſapit q̄ guloſis piſces aut carnes. et hoc propter natura=lem appetitum neceſſarij cibi ſibi. Secūdum eſt cōcupiſcentia et illa eſt amor et deſideriū delectacionis que eſt in ciborum et potuū ſumptione et eſu. delectatio em̄ expta in cibis et potibus cauſat amorem ⁊ deſiderium ſui. Et iſtam cōcupiſcentiā moderat᷑ virtus abſtinentie ne ſua magnitudine faciat excedere circa cibos et potus cōtra bonum ratiōiſ eos ſumendo vel appetēdo vltra debitam quātitatem tempꝰ et ſimilia. Tercium eſt actus interior et voli=cio ſumendi cibū. aut exterior actualis ſumptio ab interiore volicione impata. que volicio cauſat habitū abſtinentie pmpte et faciliter inclinantem ad debite ſumendū victum vnde gula nō eſt delectatio cauſata ex ſumptione cibi aut potus. ſed eſt animalis appetitio ſeu cōcupiſcentia inordinata. Dicitur tercio ꝙ eſt appetitio inordinata. nō em̄ omnis appetitio edendi aut bibēdi animalis eſt gula. ſed appetitio inordina=ta vt cum quis voluntarie vult et appetit cibum vel potum aliter q̄ ſcḋm dictamē recte rōis. vt ſcʒ plꝰ q̄ oportet ante tempus et ſic de alijs

circumſtācijs·Dicitur quarto prop
ter concupiſcentiā cibi delectabilis
nam ſi quis excedit in qualitate in
quantitate aut ſꝫm aliam circūſtan
tiam·ita ꝙ appetat aut ſumat cibū
plus debito aut delicatiorē ꝙ neceſ
ſarium ſit·aut ante debitam horam
et hoc nō propter cōcupiſcētiam· ſꝫ
eſtimatis ſibi neceſſariū nō ptinet
hoc ad gulam·vt dicit Tho·ij·ij·q
cxlviij·ſed ad quandam imperitiaꝫ
nec eſt ſemp peccatum·quia nō pōt
ſemp ab homine vitari· vnde dicit
Grego·iij·mora·Quia p eſuꝫ volu
ptas neceſſitati miſcetur·quid ne=
ceſſitas petat et quid voluptas ſup
petat·ignoratur·et augu·x·confeſ·
Quis eſt domine qui aliquantulum
extra metas neceſſitatis cibum non
ſumat·ſed ſi quis propter cōcupiſcē
tiam id eſt amorem deſideriū dele=
ctaciōis que habet in edendo ⁊ po
tando hoc eſt gule ſiue ſit exterior
ſumptio ſiue ſola interior volitio
vel appetitio et ſemp eſt peccatum
¶ Secūdo principaliter viden
dum eſt que ſint ſpecies gule ſunt
autē plures quiqꝫ ponit glo·et gre·
ſup illo geñ·xxv·vbi eſau ait Jacob
da mihi de hac coctione rufa·Et ſu
munt ex xxx·moꝝ· et omnes ſunt
ſꝫm obmiſſionem et defectū circum
ſtantiaꝝ principaliū que requirunt
in virtute abſtinentie·Vnde verſuſ
Pre prope laute·nimis ardēter ſtu
dioſe·Prima eſt cum ante debitam
horam ſumit cibus aut potus ſine
rōnabili cauſa ſed ſolum ex inordina
ta cōcupiſcentia ciborū aut potuuꝫ
de talibus dicit apo·phili·iij·quo=
rum deus venter eſt·qꝛ primo que=
runt regnū dei ſui·Regnum autem
dei eoꝝ eſt eſca et potus·Secunda
eſt qñ homo querit lauciores ⁊ pre
cioſiores cibos·quos nō requirit ſu
pradicta ſui corpiſ valitudo·nec ho
neſtas ſtatus aut pſone·ſed hoc in
eo cauſat inordinatus amor dlecta
cionis que in talibus eſt· Sic filij iſ
rael Nume·xj·carnes deſiderabant
et puniti ſunt·et Lu·xvj·diues epu
lo epulabatur quotidie ſplendide·
Quo cōtra ſeneca palatum tuum fa
mes excitet nō ſapores· Tercia quā
do homo ea que in cibis aut poti=
bus ſumenda ſunt vult et appetit
ea nimis accurate pparari frigēdo
aſſando elixando et p diuerſa exqui
ſita cōdimentoꝝ genera·et hominē
ad ſupflue ſumendū nō ſolum inci=
tent guſtu p diuerſos et delicatos
ſapores·ſed etiam viſu p varios co
lores ·et olefactu p multimōs odo
res·ſicut fecerūt filij helij·j·reg ·ij
quia vt dicit magiſter in hiſto·ſco·
antequā adolerēt adipem tollebant
ab offerentibus crudā carnem·vt
laucius ſibi pcurarent tales ſunt ſi=
cut beſtie ruminantes ſtudioſe vid=
licet mendicātes de accuratis·Sed
differūt ab eis qꝛ beſtie poſt cibum
Iſti aūt ante ruminant·Quarta eſt
qñ homo nimis in quātitate excedit
in cibo vel potu plus ſumendo i ꝙ=
titate ꝙ ſibi neceſſe ſit aut cōueni=
ens magis ppter delectaciōeꝫ ſe im
plens ꝙ inficiens hec vna fuit cau
ſa ſubuerſiōis ȝodome·vnde ezech·
xvj·Ecce hec fuit iniquitas ſororis
tue ȝodome ſupbia ſaturitas panis
et abundātia et ociū ipſius et filiaꝝ
eius et manū egeno ⁊ paupi nō por
rigebant·Quinta cū homo nimio d
ſiderio et auiditate victū qdammō
forat ſicut lupꝰ vel canis famelicꝰ
ſicut fecit eſau·Geñ·xxv·Nā iacob

coquẽte pulmentum· venit eſau laſſus de agro dicens· Da mihi decoctione hac rufa· Et ſequit᷑ en morior· et ſic accepto pane et lentiſ edulio vendidit primgenita ſua· iō dicit aug· melius eſt piſcibus veſci more domini q̃ lenticulã more ium torꝝ· Item idẽ mallem piſcem comedere cum domino· q̃ lenticulam cuꝫ euſau· Sexta ſpecies eſt cum quis nimis frequenter ſumit᷑ cibum aut potum· hec fuit vna cauſa damnacionis diuitis· Luce· xvj· quia epulabatur quotidie ſplendide· ſufficit ei homini ſano qui nõ eſt puer aut intentus labore graui in die ſumere cibum aliter facere morũ porcorum et beſtiaꝝ eſt ſeruare· Eſt em̃ puerbium vulgare ſemel ſumere cibum eſt diuinũ· bis humanũ· ter et vltra beſtiarũ· Septima eſt noua et incõſueta ſumere· hec eſt em̃ cauſa quare ſꜭm ſuam periodum beſtie diutius viuũt q̃ homines· quidã viuãt quoꝝ periodus id ẽ ſpacium vite· Eſt ſꜭm pſal· in ipis ſeptuaginta anni· ſi autem in potẽtia cibus octuaginta anni· amplius eorum labor et dolor· quia homines quidam noua et incõſueta ſumũt cibaria· beſtie vero ſemꝑ fere eadeꝫ vt vacca fenũ vnde eccle· x· omnis potentat⁹ breuis vita· Octaua eſt qñ homo multis et varijs ferculis ⁊ potib⁹ vult vti· nõ ad ſuſtẽdandum naturã· ſed ad irritãdum gulam ſic feciſſe videtur aſſuerus rex gentilis· heſter· j· de quo facto cõuiuio ſolenniſſimo dicit᷑· bibebant qui inuitati erant aureis poculis ⁊ alijs atqꝫ alijs vaſis ſibi inferebantur· Nona eſt cum ꝑcioſa vel ſumptuoſa nimis quis ꝓcurat nõ habens reſpectum niſi ad hoc ꝙ ſint magis ſaporoſa propter qđ domin⁹ videt quinqꝫ milibus ñ rara· ſed ꝯmunia in iſta terra i qua fuerũt ꝓcuraſſe· cum de quinqꝫ panibus ordeaceis et duobus piſcib⁹ ſaciauit eos nõ enim legitur ꝙ potum vini dederit· carnes aut de pane tritico· quia cõmunibus ꝯmunia ſufficiũt et plus nõnunq̃ ꝓficiunt

f Quo ad tercium principale dubitatur qñ gula peccatuꝫ ſit mortale vel nõ· Rñ· ſꜭm Tho· vbi ſupra Quando homo tm̃ amat et deſiderat delectaciones in cibis· vt propter eos cõſequendos deum contemnit patus agere vel etiam agens cõtra diuina ꝑcepta· vt quis amat h⁹modi delectaciones cõſequat᷑· tũc eſt mortale peccatum· quia ꝑponit huiuſmodi delectionẽ deo· Quãdo vero plus debito citra tamen deum quia licet amet et deſideret pl⁹ debito hmõi delectaciões tamen nequaq̃ vellet propter eas agere cõtra legem dei· tũc eſt veniale peccatum· et hoc vult augu· in ſermone de igne purgatorij· vbi dicit quociens aliquis in cibo aut potu pl⁹ accepit q̃ neceſſe ſit ad minuta peccata nouerit ꝑtinere· et hoc intelligitur cum propter amorem delectacionis hoc contingit q̃ plus debito amat· licet citra deum· Quãdo autẽ gula quo ad potum ſit mortale patebit ſtatim· Ex ꝑmiſſis patet ꝙ gula eſt peccatũ mortale qñ ꝓpter crapulam ieiunia eccleſie vel miſſa in diebus dominicis vel magnis ſeu ꝑcipuis feſtis negligitur· Secundo poſſit eſſe mortale· qñ conſciẽtia alicui ꝓbabiliter dictaret· ꝙ cõmedere vel bibere vltra talem menſuraꝫ eſſet deſtructio nature vel ſoluere

ieiunium tali die· et cōmedere taleſ cibos eſſet cōtra p̄ceptum eccleſie· vel ſcandaliſaret notabiliter ꝓxim Tercio poſſet eſſe mortale quando quis cōmederet vel biberet ſine diſpenſaciōe vel neceſſitate cōtra illd qd vouit· patent iſta· q2 in omnib9 iſtis homo paratus eſt facere cōtra dei p̄ceptum ꝓpter gulam·

Capitulum Sextuz

DIctum eſt in p̄cedentib9 de vna ſpecie temperantie videlicet de ꝑſimonia ſeu frugalitate que eſt moderata ſumptio vel ſubtractio cibi ſ3m rectam rōem· Jam dicenduz eſt de alia ſpecie vidlicet de ſobrietate que eſt virtus diſponēs hominem ad habendū ſe bene circa vſuz potus inebriare valētis de qua tria tangent²· Primo ꝙ neceſſaria ſit ſobrietas et quid ſit vicium ſibi oppoſitum ſc3 ebrietas· Secūdo de filiabus gule· Tercio de remedijs videbitur gule tam quo ad ꝑſimoniam ꝙ̄ quo ad ſobrietatem A Quātum ad primū notandum ꝙ ſobrietas eſt virtus inclinans habentem vt dictum eſt· vt vtatur potu temperate in qualitate in quātitate· et ſic de alijs vt dictum fuit in primo et ſecūdo notabili p̄cedentis capituli· Et eſt virtus multū neceſſaria eo ꝙ vſus moderatus hmōi· maxie vi3 plurimū confert corꝑi et aīe· Et modicus exceſſus multum nocet q2 ſua fumoſitate turbat caput ⁊ impedit vſum rōis· magis ꝙ̄ exceſſus cibi· vnde Eccle· xxxj· Equa vita homis vinum in ſobrietate potatū· Et ibid exultatio aīe et cordis vinū moderate potatū B Scd̄o notanduz ꝙ ad moderate ſumēdū potū quiq3 exempla inducūt· Primū abſtinētia eoꝝ qui fuerūt et ſunt extra fidem catholicam nam ſarraceni ſ3m ſuā legem ꝑpetuo abſtinēt a vino· Item Hiere· xxxv· rechabite in veteri lege nunꝙ̄ bibebāt vinū· Item tercio illud qd d2 Nume· vj· Nazarei tpe cōſecraciōis ſue nō bibebāt vinum vel aliud ꝙ inebriare poſſet· Quarto narrant hiſtorie ꝙ Carolus magnus non bibebat niſi ter in menſa· ſimiliter quinto legit² ꝙ Ludowicus rex francoꝝ in vaſe ex quo bibit habuit tpe humberti ſignū vſq3 ad qd ei miniſtrabat² vinū ⁊ reſiduum totū implebat² aqua· ſi tales gentiles iudei ⁊ reges moderate biberūt quāta verecūdia eſt ſimpliceſ xpianos in potu excedere· C Tercio notandū ꝙ vinū multa mala facit abutentibus· Primo incitat ad libidinē· puer· xx· Luxurioſa res vinum· et ſic continentiā deſtruit· Secūdo facit turbaciōem ad alios q2 audaciā generat· Eccle· xxxj· vinū multum potatū irritacionem facit· et ſic pacem tollit et amiciciam· Tercio facit blaſphemare vn̄ ſuper illud· j· coꝝ· x· ſiue cōmedatis ſiue bibatis dicit glo· Si violentia te ingurgites quacunq3 laudes lingua ſonet· vita blaſphemat ⁊ ſic dei laudem tollit· Quarto facit fatue loqui· ij· Eſdre· Et ſic tollit linguam diſciplinatam· Quinto vinū incitat ad vanā leticiā· ij· Eſdre· iiij· Omez mentē cōuertit in ſecuritatē et iocūditatem et nō meminit omnē triſticiam et ſic tollit luctū qui eſt quedam beatitudo vie· Sexto obſcurat intellectū· Eccl· j· dicit ſalomon

vt animam meam melius transferē
ad ſapiētiā·cogitaui a vino abſtra=
here animā meā·ſicut etiā dañ·j·et
danie·x·Daniel idem fecit et ſic tol
lit deuocionē·Septimo apoſtotare
fecit interdum ad literā religioſos
et nō pſeuerare·vnde Eccle·xix·vi
num apoſtotare facit et ſic tollit p=
ſeuerentiam ¶ Quarto notan=
dum ꝙ circa potum vini multa cō=
tingūt rephenſibilia·Primo in q̄ti
tate·Ideo primo Thim·v·modico
vtere vino·Bern·Si tñ vobis pla=
cet autoritas apoſtoli de bibēdo vi
num obſecro·ne tradatis obliuioni
ꝙ dicit modico·Secūdo in numero
et varietate vinoꝝ·nam in nobiliſ=
ſimo ꝯuiuio quod apud gentiles le
gitur habitum fuiſſe·Heſter·j·non
legitur ꝙ diuerſa vina fuerint i mi
niſtrata·ſed vinum abundans mini
ſtrabat᷑ ibi nō vina ibidem primo·
Tercio in qualitate p̄cioſitatis·vñ
vox peſſimoꝝ·Sap̄·ij·dicit vino p̄=
cioſo nos impleamꝰ·Quarto i acti
one quo ad fortia vina Eccle·xxxj·
Quaꝫ ſufficiēs eſt homini vinū exi
guum id ē debile Quinto in tempo
rum vicibus extra ordinarie biben=
do·peiores aſinis qui certis vicibꝰ
adaquāt᷑ de his puer·xxiij·Cui ve
nōne his qui morantur in vino p̄fa
ta omnia indecentia ſunt in ſeculari
p̄ſertim in muliere vel puero·peio=
ra in clerico ſed peſſima in religioſo
hec quidem de immoderātia vini
ſumpti dicta ſunt que ꝯtingere poſ
ſunt in ebrijs et etiam in nō ebrijs·
ſed ebrietas ſpecialiter malum eſt
vicium·Et ſcḋm Tho·ij·ij·q·cl·Capi
tur dupliciter·Vno modo put di=
cit quendā defectum hominis·qui
accidit ex multo vino aut alio potu
fumoſo potato ex quo fit vt homo
nō ſit compos rōis·Iſto modo non
eſt culpa cum ſit voluntaria·nemo
eñ vult huiuſmōi ebrietatē ſaltem
p ſe vel ſolam·ſed eſt defectus qui=
dam culpam cōſequens·Alio mo=
do actum dicit quo quis in hūc de=
fectum incidit·vt eſt interior voli=
cio potacionis immoderate aut eſt
ip̄amet exterior potatio immodera
ta et inebrians·Et pōt iſta ebrietaſ
cōtingere tripliciter·Primo ꝙ ho=
mo neſciat potum eſſe immoderatū
et inebriare potentē·qꝛ forte igno
rat fortitudinē vini et credit ſe tan
to indigere potu et ſic inebriatur·
ſicut de noe videt᷑ eſſe factum·gñ·
ix·et hodie contingere poſſet·vt ſi
quis in itinere peregrinādo multū
fatigatus et calefactꝰ·neſciens for
titudinem vini illius terre biberet
in quantitate quantum crederet ſe
indigere·Et tamen propter nimiam
fortitudinem vini quā omnino igno
rat inebriatur aliqualiter·ſimiliter
cōtingere poſſet de aliquo ſimplici
qui putaret ſe debile vinū bibere·
ꝙ tñ ſibi p induſtriam forti vino li
phatum eſſet eo penitus ignorante
et ſic poteſt eſſe ebrietas ſine pecca
to·p̄cipue ſi nō ex aliqua negligen=
tia hominis cōtingat·Secūdo mo=
do ſic ꝙ homo pcipiat eſſe immode
ratū potū ñ tñ eſtimat ip̄m in ebrie
tate potentē·et ſic poteſt eſſe cum
peccato veniali eo mō quo ſuperiꝰ
dictum eſt de gula·Tercio mō pōt
cōtingere ꝙ aliquis tm̄ pcipiat po=
tum eſſe immoderatū et inebriantē
attamen magis vult ebrietatem in
currere q̄ abſtinere·Et ſic eſt pec=
catum mortale·qꝛ talis volens et
ſciens priuat ſe vſu rationis quod

eſt optimum hominis· et ſine quo nec virtutes opatur· nec vicia de-clinat·Et hoc vult aug⁹·in ſermõe de purgatorio·vbi dicit ꝙ ebrietaſ ſi ſit aſſidua eſt peccatum mortale· nõ intendens·ꝑ hoc ꝙ ebrietas fi-at mortale ꝑ ſolam iteraciõem· ſed ideo qꝛ nõ p̄t eſſe ꝙ homo aſſidue inebriet᷑ quin ſciens et volẽs ebrie tatem incurreret·dum ſepe experi-tur fortitudinẽ vini et ſuam abili-tatem ad ebrietatẽ· C Quo ad ſecũdum principale notandũ ꝙ qui qꝫ ponit Grego·xxxi·mora·filias q̄ ex gule vicio generant᷑ que etiam ſunt cauſe vel occaſiõẽs alioꝝ mul-toꝝ maloꝝ corꝑis et aĩe·Prima eſt ebitudo ſenſus circa intelligibilia· acies em̄ rõis obtundit᷑ et ebetat᷑ ꝑ immoderatã ciboꝝ et potuũ ſum-ptionẽ ꝑpter ſumoſitates inde ſur-gentes et caput ꝑturbantes·nam ſi cut feneſtra obſtructa limo obtene-bratur·ſic tellectus cibis et potib⁹ obſcuratur·Secũda eſt inepta leti cia cum em̄ ꝑ immoderantiã cibi et potus quaſi ſopitum eſt rõis guber-naculum tũc ſequunt᷑·vt plurimum multe deordinaciões in appetitu et male inordinate paſſiões et ſpecia-liter vaga quedam letitia et inepta Tercia filia eſt multiloquiũ ꝑ qd in telligi põt inordinatio locuciõis ſi-ue quo ad ſupfluitatem verborum ſiue quo ad honeſtatẽ eoꝝ· vtrũqꝫ em̄ orit᷑ ex inordinata ſumptiõe ci-boꝝ et potuũ·vnde grego· in paſt· Niſi gule deditos immoderata lo-quacitas capet·diues ille qui epula tus quottidie ſplendide dr̄ i lingua grauius nõ arderet Quarta filia di citur ſcurrilitas id ē quedã leuitas in exterioribus motibus et geſtib⁹ ſiue quedam iocularitas que riſum mouere ſolet·vt dicit glo·Ephe·v· vnde dicit grego·omeli· de diuite epulone·Prima male cõuiuantibus culpa fabulat᷑ loquacitas loquaci-tatemqꝫ ludendi ſequitur leuitas· ſcribit᷑ em̄ ſedit populus manduca-re et bibere et ſurrexit ludere·Qui ta filia immunditia eſt corꝑis que põt attendi ſcḋm inordinatã emiſſio-nem quarũcunqꝫ ſupfluitatũ· et ma xime ſeminis aut ꝑ vomitũ·Sequũ tur etiam plura mala anime et cor-poris ex gula·Primo auaritia quia plura fercula volentes habere vel delicata victualia facilius conant᷑ ꝑ phas et nephas acquirere tpalia vnde hiero·Delitie et epulaꝝ va-rietas auaritie fomenta ſunt·Secũ do ſequit᷑ luxuria·vnde hiero·quã diu eua in ꝑadiſo abſtinuit· virgo fuit·quãcito p̄ceptum abſtinentie violauit corruptionem ſenſit·Ter-cio ira et inuidia· vnde·ij·reg·xiij· Abſolon facit cõuiuiũ et interfecit fratrem ſuũ Aman cũ tumulentus eſſet vino · Quarto per accidiam requiem p̄ſtat demonibus· ideo le-gio demonũ dixit mar·v·mitte nos in gregem porcoꝝ· qd dñs ꝑmiſit eis in ſignũ ꝙ guloſi ſunt·ſcḋm glo· demonũ habitacula·Quito grauat ſpũm et ab omni deuociõe deiecit· vnde Lu·xxj· Attendite ne grauen tur corda veſtra crapula et ebrieta te·Crapula aũt eſt cruda epula qñ tm̄ de cibo ſumit᷑ ꝙ calor naturaliſ nõ ſufficit ad eius decoctiõem·Se xto ſequit᷑ corꝑis infirmitas· imo ĩ firmitates plures Jdo Eccl·xxxvij Jn multis em̄ eſcis erit infirmitas· Septimo ſepe mors ſequit᷑·vñ ibi-dem propter crapulam multi perie

runt f Quo ad terciū principale notandū· ꝙ cōtra gulaꝫ ſunt plura remedia· Primū eſt ſermo diui⁹ hoc dat dn̄s Math· iiij·d· diabolo de gula temptāti nō in ſolo pane viuit homo· ſed in omni verbo qd ꝓcedit de ore dei· ad literam em̄ frequens ſpiritualis cibi ſtudium gulā reſtringit· Secundū eſt inoderata occupatio vnde puer· xxj· deſideria occidūt pigrū ·noluerūt em̄ quicꝙ manus eius operari· tota die cōcupiſcit ⁊ deſiderat ad litteram nanqꝫ aures occioſi dſiderāt rumores oculi· vanitates et os guloſa· Tercium eſt elongatio ab his que dant occaſionem excedendi in cibo et potu· ſicut ſunt dlectabilitas· varietas vel immeitas ciboꝝ· fugere em̄ in vicō gule ſicut luxurie victorioſum eſt· vnd gen̄· iij ·dr Mulier vidit lignū qd bonū eſſet ad veſcendum et pulchrum oculis aſpectuqꝫ delectabile tulit de fructu illius et commedit· Quartum eſt cōſiderare frequēter qualis plus mortem caro ſit futura qd docet grego· dicens nil adeo valet ad domandū carnis deſideria ſicut cogitare qualis ſit futura mortua Quintū eſt meditatio eterne cene quā nō vel tarde guſtabūt qui i prādio h⁹ ſeculi ſe ſiliquis porcoꝝ reficiūt ſicut etiā cenā auid guſtare nequit qui i prādio ſe repleuit· vn̄ mat· v beati qui eſuriūt ⁊ ſiciūt iuſtitiā qm̄ ipi ſaturabūt᷑· ſi beati qui eſuriūt· g° beatiores qui ſaturabūt᷑· Sextū eſt cōſideratio maloꝝ que gula facit in ſecūdo mēbro tractorum· nam triplicē infert mortem· culpe corporis et eterne damnacionis vnde Job· vj· guſtare quis poterit qd guſtatum afferre mortem· nam ſicut cum prudentiſſima mēſura ſumit᷑ medicina vel tiriaca ſicut ſumi debent diſcretiſſime victualia· Septimū eſt conſideratio penurie xpi in ſe et membris ſuis· Tren· iij· Recordare pauptatis et tranſgreſſionis et fellis quo ad· j ·Quis etiam quo ad alteꝝ cogitare poſſet pauperꝝ pro victu ſollicitudines· labores modicitates ⁊ exiguitates quaſ paciunt᷑ captiui· mendici· vidue et dei amici· Octauū et optimū eſt dei gratia· vnde qui laborat hoc gule vicio debet oraciōibus inſtare ideo Job· iiij· Qui biberit ex aqua quaꝫ ego dabo ei· nō ſitiet ineternum ·⁊ Hebr· xiij· Optimū eſt gratia ſtabilire cor nō eſcis que nō profuerunt ambulantibus in eis·

Capitulum Septimū·

De abſtinentia et ieiunio tria ſunt nunc videnda· Primo que ſunt vtilitates cōſequentes ieiuniū et que mala ſequant᷑ nō ieiunātes· Secūdo qui teneant᷑ ad ieiunandū qn̄ et qualiter· Tercio de potentia abſtinēdi in homie A Quantū ad primū notādū primo ꝙ ieiuniū ſꝫm Tho· in· iiij· di· xv· eſt ꝑ ſimonia victus abſtinentiaqꝫ ciboꝝ· Primū ſcꝫ ꝑ ſimoniā victus ſemꝑ eſt neceſſaria ad virtuoſum actum habendū in ſumendo et appetēdo cibum ·ſed ſꝫm ſcꝫ abſtinentiā in certis cibis et potibus certis horis nō ſemꝑ neceſſe eſt ſeruare· ſed qn̄ ieiuniū indicitis· vt poſtea dicet᷑· Secūdo notādum ꝙ quītuplex ieiuniū ſeu abſtinentia eſt ſcꝫ nature pro ſacramēto eucariſtie in ſano neceſſarium· Se-

cundum eſt ſpūale videlicet abſtine
re a vicijs ſʒm iero·etiā adeiectiōeʒ
demonū neceſſariū· Terciū eſt me=
roris vt diſcipulorū xpī in triduo
mortis xpī·ꝛ etiā alioꝝ quibus dul
cedo ſpūalis ſubtrahitur· Quartū
eſt gaudij vt diſcipuloꝝ xpi in eiuſ
pſentia et deuotoꝝ in pñtia ꝯſola=
cōnis ſpūalis·Quintū eſt ieiunium
eccleſie quo tm̄ ſemel certa hora et
certis cibis quis abſtinet·ꝛ quis ē
fructus de hoc ſolum eſt ad ꝓpoſi=
tum· ¶ Tercō notandū ꝙ gu=
loſi quidam dicūt ieiuniū minimū
virtutis eſſe actum quo contra ſʒm
tho·in·iiij·di·xv·fructꝰ·xij·et vti
litates ieiunij in ſumma ponit·Pri
mus eſt diminucō fomitis quem ab
adam ꝛ parentibꝰ ꝯtraximꝰ qui li
cet pctm̄ nō ſit tñ valde inclinat ad
pctm̄ niſi ieiunijs et alijs operibus
virtuoſis ſibi reſiſtatur·hoc fames
ignis eſt virtutum opa deſtruēs ſi
ligna ciboꝝ et potuum inordiate ſi
bi miniſtrant᷑· ideo apoſtolꝰ ait·j·
Coꝝ·ix·caſtigo corpus meum et in
ſeruitutem redigo ne cū alijs pdi=
cauerim ipe reprobus efficiar·Ca=
ſtigat᷑ etiam et domatur corpꝰ vt
ſeruiat anime faciliter et vicijs nō
laſciuiat·Secūdus eſt deletio pec
cati·qꝛ em̄ ait Grego·caro leta noſ
trait ad culpam· afflicta ducat ad
veniam· ido filij iſrael p peccatis
ieiunauerūt·iudi·xx·Tercius eſt ac
quiſicō virtutū et augmentio· nun
ꝙ̄ em̄ tempantie virtutum obtine=
mus niſi tempate p abſtinentiā ite
ratis actibus inſudemus· vt dicit
philo·in·iiij· Ethi·et·ij·domato e
tiam corpe faciliter ſeruit ſpiritui
ad virtutes· obedit᷑ etiam ob hoc
eccleſie·et ſic meremur p obedienti
am·Quartus eſt corpalis totius in
patria augmentacō·corpus em̄ re=
ſurgendo erit lucidū ſubtile impaſ
ſibile ꝛ agile·et in corporali pulcri
tudine et alijs ſimilibus vnus erit
alijs excellentior· hi autē qui ſunt
xpi corpus ſuū crucifixerunt cū vi
cijs et ꝯcupiſcētijs ieiunando gal·
v·veriſimiliter excellētiores in ta=
libus dotibus que ſunt accidentale
pmium·vñ apoſto·j·Coꝝ·iij·vnuſ
quiſqꝫ propriaʒ accipiet mercedem
ſʒm ſuū laborem·Quintꝰ eſt mētis
eleuatio vt patet in helia qui poſt
ieiunium·xl·dieꝝ vidit viſionē ma
gnam·iij·Re·xix·Jeiuni em̄ ad lit=
terā intellectu acutiores ſunt· qꝛ p
gulam anima corpi nimiū immergi=
tur·que p abſtinentiā ad ſupna ele=
uatur ſicut videmus ꝙ ſʒm phm̄ a=
ues paucaꝝ carnium aptius et alci
us volant et vident·Et illa quinqꝫ
tangūtur in pfacōe· Qui corporali
ieiunio vicia comprimiſ quo ad pri
mū et ſcd̄m mentem eleuas quo ad
quintū virtutē largiris quo ad ter
ciū et premia quo ad quartum·Se=
xtus eſt corpis ſanitas· vñ hugo d
ſancto victore· natura humana in
modico ꝯtenta eſt·Conſuetudo ve
ro multa addidit et voluptas plu=
rima aggregauit·ꝛ ad lrām ieiunā
tes ſaniores ſunt ꝙ̄ diuites crapu=
loſi·in quibus naturalis ignis tot
victualia nō valens ꝯſumere cito
ſicut materialis ignis extinguitur·
Septimus eſt ſatiſfactio notabilis
p pctō·ſicut·j·Reg·vij· filij iſrael
qui offenderant dñm ieiunauerūt
di·Tibi peccauimꝰ dñe ſcʒ eligēdo
regem·Racōe cuiꝰ eſt pars penitē
cie ipā abſtinentia·ꝛ citeris pibus
tanto plus de purgatorij pena mi=

nuit quanto plus ipm̄ corpus ledit Octau⁹ eſt ꝙ ieiuniū ⁊ abſtinēcia eſt ad cautelam ꝑ peccatis futuris penitenti em̄ cicius recordant² ne offendant de futuro qui tam penaliter puniti ſunt de p̄terito vt patuit Jone·iij·ieiunio niniuitaꝝ a rege iniucto· Nonus eſt q2 ꝑ ieiuniū fit determinatio tp̄is quedam· vnd beatus grego·dicit in ome·ductus eſt ieſus in deſertum· dignū em̄ eſt vt qui tot diebus vltra ſemel refici poſſumus·in corpe etiam abſtineamus interdum a corpalibus vt retreemur in mēte· Decim⁹ eſt ꝙ ad ſacramenta pperat vt fructuoſius ſumant²·Jdeo tota quadrageſima·ieiunatur·vt in die paſce deuote cōmunicet² ꝑpter qd etiam eccleſia p̄cepit a nō ieiunando ſine neceſſitatis articulo nullum debere cōmunicare·Vndecimus eſt ꝙ ꝑ ieiunium xp̄o paſſo multū cōformam⁹ qui ſicut ad horam nonā in cruce eſt pro nobis paſſus ſic nos propter eā vſq3 ad eandem horā nos cruciādo ieiunemus·vt dicit Tho·in iiij·di·xv Duodecimus eſt ꝙ facilius ꝑ nobis ⁊ alijs ea que petimus a deo obtinemus ſic daniel oraturus ieiunauit·daniel·x·et ſancti multi ¶ Quod aūt ieiunia ab eccleſia inſtituta ſunt rigide obſeruanda adhoc multa inducūt· Primo ritus iudeoꝝ quorūdaȝ qui adeo rigide ſeruabāt ſuas abſtinentias ·vt potius mori eligerent ꝙ̄ abſtinentiā indicta ſoluerent·vt pȝ·ij· Mach ·xj·et vij· Quanta ergo verecundia eſt xp̄ianum tp̄e gratie faciliter ſoluere ieiuniū·Secūdo q2 nō inuenit² aliqd peccatum humanū graui⁹ punitum ꝙ̄ fractio abſtinentie impoſite vt patet in primis pentibus· Gen̄·iij· Quanta ergo pena infligenda ē faciliter abſtinentiā non ſeruantibus Jdeo zach·iij· Adam exemplū meū ab adoleſcentia mea· Tercia abſtinentia multos malos habet impugnatores eam caro impugnat· Jtem creature viſu pulchre·et ad veſcendum ſuaues· Jtem diabolos vt pȝ in xp̄o et primis pentibus imo ipaȝ impugnat ratio qd eſt maximū que facile cōtra eaȝ reperit multa argumenta· Jtem ſocietas hominū ideo tanto virtuoſior eſt actus abſtinentie quanto plures habet impugnatores·vnde pſ̄·Viriliter agite ⁊ cōfortetur coꝛ veſtꝝ om̄es qui ſperatis in domino· ¶ Secūdo principaliter magis in ſpeciali videbit² qn̄ ſit p̄ceptum ieiunare et abſtinere qualiter teneamur ieiunare ⁊ an ieiuniū ſit diſpenſabile ·de pmo ſꝫm Tho·ij·ij·q·cxlvij·ieiuniū cadit in communi ſub p̄cepto legis nature· Primo inq̄tum ptinet ieiunium ad neceſſariam cohibitiōem a peccato Secūdo inq̄tum ptinet ieiuniū ad ſatiſfactionē in penitentia·et ſic cadit ſub p̄cepto diuino ſcȝ prout iniūctum eſt in penitentia ſimpliciter ⁊ ſic eſt ps ſacramenti· Tercio cadit ſub p̄cepto eadem abſtinentia inq̄tum ꝑ cibuȝ aliquā ꝑbabiliter quis ſanitate corpis et vite priuaretur Quarto cadit ſub p̄cepto legis diuine qn̄ quis vouit ieiunare· Quinto ſub p̄cepto eccleſie cadūt ieiunia ab eccleſia inſtituta et p̄cipue ieiuniū quadrageſime quatuor tempoꝝ· vigiliaꝝ oīm apoſtoloꝝ p̄ter vigilias ioh·euan·philip·iaco· et ſimilia ieiunia que ab eccleſia inſtituta ſunt · vel ꝑ generali cōſuetudine eccleſie

tanquã ieiunia necaſſario obſeruanda approbata ſunt. Iſta cadunt ſic ſub ꝑcepto. ꝙ qui ea ſine neceſſitate et legittima cauſa tranſgreditur peccat mortaliter modis immediete ꝑ ſanctũ tho. exprimẽdis. vnde j. q. vij. ſi quis omnẽ eccleſiaſticam tradiciõem ſcriptam vel nõ ſcriptã violat. anathema ſit. nullus autem niſi pro mortali anathematizatur. Et Tho. vbi prius dicit. ꝙ ſi quis autoritatem legiſlatoris ꝯtẽmnit ꝑceptum eius tranſgrediens ex contemptu vel ſi quis trãſgreditor hoc modo ꝙ impediatur finis quem intẽdit legiſlator tunc peccat mortaliter. ſi aũt aliquis ex aliqua rõnabili cauſa ſtatum nõ ſeruet. ꝑcipue in eo caſu in quo legiſlator ſi ꝑſens eſſet decerneret nõ eſſet ſeruandũ. talis nõ peccat mortaliter. et in ſcripto ſup. iiij. di. xv. dicit intenciõi legiſlatoris obuiat qui ex cõtemptu vel ſine aliqua rõnabili cauſa ordinationẽ nõ ſeruat. Si aũt in aliquo caſu ordinaciõem nõ ſeruat in quo ꝓbabiliter credi pt ſi legiſlator adeſſet eum obligari nõ vellet talis nõ eſt reputandus tranſgreſſor ꝑcepti. et ideo nõ eſt neceſſariũ ꝙ quicunqꝫ aliquẽ diem ab eccleſia inſtitutum ieiunare obmittit ꝙ mortaliter peccet. Poteſt eñ hoc aliquando animo ſine peccato contingere aliqñ aũt ſine mortali cum veniali. qđ intellige qñ rõnabilis cauſa ſubeſt aliqñ aũt cuꝫ mortali et hoc ſꝫm diuerſas occaſiones quibus homo ducitur ad ieiuniũ frangendũ. hec Tho. Cõcordat pe. de pa. in. iiij. di. xv. dicens. Jeiuniũ eccleſie cadit ſub iure poſitiuo. vnde eius tranſgreſſio ſine cauſa eſt peccatũ mortale. vt in adam et olim aĩa que ſe nõ afflixerit videlicet. Exo. xij. abſtinendo a fermentato peribit de populo ſuo. Quando aũt fractio eſt cum cauſa nõ ex toto ſufficienti eſt veniale vt de his qui legunt matutinam in completorio. qñqꝫ ſimpliciter nulla culpa eſt. vt in neceſſitate

Quõ aũt ieiunare teneamur notandũ ſꝫm eundẽ ꝙ ieiuniũ tripliciter põt. Primo qñ quis cõmedẽdo etiam ſemel. ꝑ totã menſam iraſcitur male vel guloſe cõmedit per totum vel hmõi facit qđ eſt contra virtutem tẽpantie. Secũdo quãdo quis etiam ſemel cõmedendo nõ cõtinue ſed in ꝑte excedit peccando vt in fine guloſe cõmedendo vel in ꝑte iraſcendo. et pro tanto ſolum ꝑdit ieiuniũ nõ pro toto. Tercio qui die qua ieiunãt circumſtantias neceſſarias violant. Jeiuniũ eñ debꝫ fieri cum ſeptem circumſtãcijs. Primo vt quis die ieiunabili vltrã ſemel nõ cõmedat ea ꝑ que alias manducatio ſolet compleri. An aũt peccet tociens quis mortaliter quotiẽſ die ieiunabili pluries ꝙ̄ ſemel cõmedit ſine rõnabili cauſa. Quidem dicũt ꝙ ſic. alij ꝙ nõ. Tu tamen tene ſꝫm augu. certum et dimitte incertum. hoc tñ certum eſt ſꝫm vtroꝝqꝫ opinionem. ꝙ peccatũ ex pluralitate comeſtionũ amplius poteſt grauari vt plus peccet qui de ieiunabili quater cõmedit ꝙ̄ qui ter ceteris ꝑibus. quia ſtaret ꝙ quis hora prĩa diei cõmedit ficus cum modico pane et ſic ſecũda hora tercia quarta et quinta. et ſic quinquies ꝯmedat modicum ſemp. Alius vero cõmedat poſt prandiũ et in cena eandem cenã vſqꝫ incraſtinum ꝓtelando in

cibis et potib⁹. Apparet ꝙ ſcḋus plus peccet ꝙ̄ primus. q2 ſecundus plus ꝯtra intencōem legiſlatoris facit ꝙ̄ primus. q2 pmus plus laſciuias corpis reprimit qḋ intendit legiſlator ꝙ̄ ſecūdus faciat. Scḋo nō debet ieiunans horā prandij ꝑuenire notabiliter ſine cauſa racōnabili. Eſt aūt hora prandij in ieiunio eccleſie alicubi. xij. Alicubi forte aliter ſꝫm ꝯſuetudines varias a maioribus ꝑlatis bene approbataſ In primitiua tñ eccleſia fuit hora nona diei. que eſt ſecūda poſt meridiem. q2 ꝓtunc ſꝫm plures doctoreſ videt² primo xp̄m mortuū fuiſſe in cruce. in cui⁹ recompenſaꝫ nos cruciamur ieiunio. in quadrageſima tñ ſtrictius videt² ieiuniū eſſe ſeruādum. Vñ in calcedonenſo ꝯſilio ſic dr̄. In quadrageſima nullaten⁹ credendi ſunt ieiunare qui ante manducauerint ꝙ̄ veſpertinū celebret² officium qḋ quadrageſimali tempe poſt nonam dr̄. Et de ꝯſe. di. j. Solent plureſ qui ſe ieiunare putant ī quadrageſima mox vt ſignū audierint ad horam nonā mādúcare qui nullatenus ieiunare credendi ſunt. Si aūt manducauerint ꝙ̄ veſpertinū celebret² officium. Cōcurrendū eſt em̄ ad miſſas et auditis miſſarū ſolennijs. largitur elemoſinis ad cibum accedendū eſt. ſi quis vero aliqua neceſſitate ꝯſtrictus fuerit vt ad miſſam venire nō valeat eſtimata veſptina hora et completa oratione ſua. i. iuniū ſoluat. hec ibi. addit Tho. in. iiij. de hora ieiunij. horā ieiunij in cōmedendo nō oportꝫ ſtricte ꝯſiderare ſed ſufficit groſſa eſtimatio. ſcꝫ ꝙ ſit circa horam debitam. nec multū nocet ſi ex aliqua cauſa illa hora aliquātulum ꝑueniatur. vel ſi forte ꝓpter infirmitatē vel etatē vel aliquid hmōi tali hora cōmedere crederet alicui in magnum grauamen eſſet cū eo de ieiunio diſpenſandū vel vt aliquātulū ꝑueniret horam. pe. de palu. etiam dicit ꝙ ieiuniū frangitur notabili hore anticipacōne ſine cauſa. dico notabili nō de illa que vocat² ſpēs gule. dico etiam horā nonam omni tp̄e. tardius tñ debet edi in quadraſima ꝙ̄ in alijs ieiunijs. In quadrageſima ergo poſt officiū veſparum ante horam veſptinaꝫ nō licet edere. Ex quo ꝯſtat ꝙ hora nona trāſit ſicut in alijs ieiunijs. poſt officium em̄ none ante horam none. dum tñ ꝯſtat horam ſextam tranſiſſe vel eſſe. hec. pe. Vocant autē doctores ꝑnoiati horam. vj. meridiem. Tercīo ſꝫm tho. vbi pri⁹ in ſumma ⁊ ſcꝫ i ptc. Eſus carniū generaliter i omi ieiunio ꝓhibit⁹ eſt. Racō eſt q2 generaliter magis eſt dilectabilis et ad humoreꝫ luxurie magis ceteris opatur. Cōcordant inno. et hoſti. vñ etiam in ſexta feria neceſſario ē abſtinendū a carnib⁹ et etiā in ſabbato ſꝫm quordā ꝯſuetudines. In quadrageſima vero interdicūt² vniuerſaliter oua ⁊ omnia lacticinia. In alijs aūt ieiunijs circa hec cōmedenda vel dimittenda diuerſe cōſuetudines exiſtunt apud diuerſos quas quiſqꝫ obſeruare debꝫ ſꝫm morem eoꝝ inter quos cōuerſat². Vñ hiero. loquēs de ieiunio dicit. vna queqꝫ ꝓuincia abundat in ſuo ſenſu et ꝑcepta maiorū leges apoſtolicas arbitret² Sed nunquid diebus ieiunioꝝ poteſt quis de caſtore cōmedere. Rñ Vuilhel. in rationali.

ꝑte·vj·c·de dn̄ica·iij·aduentus·Cū
quidem piſces ſint habentes ex vna
ꝑte formā quadrupedis aīalis ex al=
tera piſces·vt binetꝰ in ieiunio poſ
ſunt cōmedi ex ꝑte qua piſcis·ex ali
o vero minime·hec ille·tn̄ di·iiij·d
niqꝫ dꝛ ſic de ieiunio·nequaꝙ̄ ſump
tuoſiora marinaꝝ beluaꝝ·id ē mō=
ſtruoꝝ ⁊ cetꝰ cōuiuia ꝑparet Quar
to circa vſum iſtoꝝ ciboꝝ que aliaſ
cōmuniter nō ſumunt᷑ vt electuari
orum et ſpecieꝝ ſic quis ſe debꝫ ha=
bere vt ſi modicum ſumat·nō tn̄ in
hoc debet exorbitare·videlicet ꝙ
querat ſoluꝫ delectaciōeꝫ in eis vel
multum·Vnde ſꝫm Tho·in iiij·ſum
ptio electuarioꝝ modica etiā ad de
lectaciōem ieiuniū eccīe nō ſoluit·
quāuis homo poſſit totaliter vel ī
ꝑte ex hᵒ meritū ieiunij ꝑdere vel
etiam mortaliter peccare ſi ſit īmo=
derata libido tamē eſt tranſgreſſor
ꝑcepti eccleſie niſi in fraudem ſume
ret aut ſi eis quaſi alijs cibis vtere
tur ad famem extinguendā·Per ele
ctuaria eñ vt in ſumma dicit nō ſol
uitur ieiuniū ſicut nec ꝑ alias medi
cinas niſi quis in fraudem electua=
ria ſummat ī magna quātitate per
modum cibi·Quinto in potu nō dꝫ
quis exorbitare·nam vt pe·de pal·
dicit in iiij·et Tho·in iiij·potus eti
am ante et poſt nō ſoluit ieiuniū ni
ſi in fraudem fiat·qn̄ aūt dꝛ ꝙ po=
tus nec ante nec poſt ſoluit illud in
telligo dicit pe·qn̄ nō conficit᷑ ex il
lis que cōſueuerunt ſumi in cibum
vt in amigdolatus brodiū et hmōi
que etiam ante in cibum ſumuntur
ſecus forte eſt·vt in purreta·hec il
le·et alber·de iiij·co·eius tenet ꝙ
potus ante prandiū ſumptus ſoluit
ieiuniū·Inno·tenet ꝙ nō propter
cōſuetudinem pe·de pa·vbi priꝰ ad
dit·Si quis nō propter famem vel
voluptatem·ſed timore ne deficeret
pre inanitate ficus aut purretā aut
aliquid hmōi ꝑlibaret ꝑ modū me=
dicine ſic nō eſt fractum ieiunium·
f Sexto debet ieiunans locum
et terram conſiderare in qua forte
vult ieiunium ſoluere vnde di·pe·
de pa·vbi prius·Si cōſuetudo ē in
aliqua dioceſi ꝙ ieiunet᷑ certo die
illi de dioceſi tenent᷑ ieiunare ſicut
tenent᷑ ſi epiſcopus indiceret·racio
qꝛ cōſuetudo rōnabilis et ꝑſcripta
obligat·di·xij·ca·illa·et hoc intel
ligo quo ad indigenas nō aūt ſic fa
ciūt cōſuetudinem ribaldi et mali li
cet plures ſint numero qui nec cete
ra ieiunia obſeruant·qꝛ nō eſt ꝯſue
tudo rōe obtenta·ſed corruptele·
alienigine vero ſi veniūt aīo inha=
bitandi ligantiꝫ etiam ieiunio con=
ſuetudinario ſicut ⁊ ſcripto hec pe·
Si aūt ſolum tranſeūt ꝑ terram tu
tiſſimū eſſet vt ſeruarēt ieiunia ter
re prope et aliene et ſꝫm prefatum
doctorē tenent᷑ ſeruare ieiunia pro
prie terre in alienis locis·etſi ieiu=
nia ꝯſuetudinaria aliene terre quā
ꝑtranſeūt ieiunare nolūt tn̄ tenen᷑
nō ſcandaliſare bis cōmedendo·vn̄
publice nō debent bis cōmedere·iō
j·coꝝ·viij·ſi eſca ſcandaliſat fratrē
meum dicit apo·nō manducabo car
nes ineternum ad illud eſt illud·qd
habet᷑ di·xij·illa vbi augꝰ·interro
gauit ꝓ matre ambro·qui reſpōdit
Cum romam venio ſabbato ieiuno
cum melionā ſum·nō ieiuno·ſic et
tu ad quamcūqꝫ eccleſiā veneris eiꝰ
morem ſerua ſi cuiqꝫ nō vis eſſe ſcā
dalum nec quenquā tibi exquo ſunt
verſus·Cum fueris rome romano

viuito more. Cū fueris alibi viuito
ſicut ibi. Septimo debet a ieiunāti
inſpici tempus. Nā ſʒm Tho. in ſu-
de domi. ieiunare nō cōuenit. quia
dies eſt letitie. vnde ſi quis tūc ieiu
naret cōtra cōſuetudinē populi cri
ſtiani faceret que ꝓ lege ſʒm augu.
habenda eſt. Addit bonauen. li. de
euangelica pfectiōe. niſi valitudo
aliud requirat vel familiaris inſti-
ctus ſpūs ſancti aliud requirat pe-
pa. et tho. dicūt ꝙ etiam i feſto na-
tiuitatis domini quis ieiunare pōt
vt patet in multis religionibus et
qui vouiſſent plus tūc tenent᷑. que
dicta ſunt de ieiunio i aliena terra
ſeruando etiam intelligenda ſunt d
abſtinentia a carnibus vel lactici-
nijs ne ſcandaliſetur quis. Vñ ex.
de obſer. ie. ca. Explificare. dr ꝙ
in feſto natiuitatis xp̄i ſi in ſexta fe
ria venit a carnibus abſtinere tenē
tur qui ad hoc obligant᷑ voto vel
reguli obſeruātia. Et ꝙ etiam hi ñ
ſunt rephendendi qui ꝓ tunc ob de
uociōem voluerint abſtinere.

Capitulum Octauum

SEd adhuc querit᷑ qui te
neant᷑ ieiunare et qñ in
ieiunio diſpenſari poſſit
et quis. ¶ Vbi no-
tandum ſʒm Duran. Tho. et Pe. de
pa. ꝙ nullus autoritate ſua debet
ſoluere ieiuniū. qꝛ nullus eſt iudex
in ſua cauſa ſi cōmode habere pōt
habet recurſum ad ſupiorem ſuum
Et ſʒm hoſti. ñ ſufficit licentia ſim
plicis ſacerdotis ſi pōt haberi epſ.
Alias ſi nō pōt cōmode haberi epſ
pōt curatus diſpenſare. Tñ in ſum.
tho. addit in talibus recurrendū ē
ad ſupioris diſpenſaciōem niſi for-
te vbi ita cōſuetum eſt. ꝙ ex h° ip̄o
ꝙ plati diſſimulant annuere vidē-
tur ¶ Sunt aūt quinqʒ cauſe
principales rōnabiles et legittime
propter quas pōt quis diſpenſare i
ieiunio vel in pueniendo horaʒ vel
in cōmedendo alium cibum ꝙ̄ ieiu-
nantes fortes ꝓ tūc cōmedant. Et
ſunt etas infirmitas neceſſitas la-
bor et miniſteriū. Prima cauſa eſt
Etas. vnde ſʒm Tho. vſqʒ ad finem
xxj. anni nō tenentur ieiunare iuue
nes. qꝛ indigent vt plurimū ante il-
lud tempus de nutrimento duplici
de cauſa videlicet vt nutriant᷑. et
etiam vt creſcant. tñ infra pdictum
tempus decens eſt. vt ad aliquā ab
ſtinentiā ſe exerceant plus et minꝰ
ſʒm modū ſue etatis. Sed qꝛ quan-
to ad terminū pdictū appropinqua
tur. tanto virtus nature magis ro-
boratur et augmentū tardius pce-
dit cum in primis quinqʒ annis pue
niat puer ad medietatē augmenti.
vt philo. dicit. Ideo ſʒm ꝙ magis
appropinquat ad pdictum terminū
ſunt eis ieiunia magis cōmenſuran
da. dicit Tho. Idem credit᷑ tenen-
dum de ſenibus valde propter debi
litatem virtutis digeſtiue ſi tanta
ſit ꝙ nullo mō poſſunt digerere tm̄
cibum vna digeſtione quātus ſuffi
ceret ad cōſeruatiōem nature. plu-
rium etiam terraꝝ cōſuetudo habʒ
ꝙ in ieiunijs pfatis vſqʒ ad ſeptēni
um pueris dant᷑ oua ⁊ lacticinia di
cit quidaʒ doctor Secūda cauſa eſt
infirmitas vel debilitas. ꝙ aūt di-
decre. debilibus et infirmis nō piu-
dicet᷑. dicit pe. pa. in. iiij. Intelli-
gitur nō ipo iure. ſed diſpenſatiue.
vnde nō dicit ꝙ tales non ligentur

ſed eis nō ꝓdicetur· Debet autē eſſe euidens infirmitas· vn̄ etiā canones ꝑmittunt neceſſitate exigēte cū infirmis in eſu carnimu diſpenſare· ex̄ de obſer· iein· Conſiliū· Et videtur etiam debiles qui nō pn̄t tm̄ ꝯmedere vna vice natura cōſeruetur· nō teneant᷑ ſtricte diu ſaltem ieiunare eadem racōne qua ſupra de etate dictum eſt· Jſte caſus ꝯtingit ſed in paucioꝛibꝰ· ꝓ quāta autē infirmitate vel debilitate ſolui poſſit ieiuniū ab infirmis vel debilibus arbitrio boni viri potius limitandū eſt ꝑ aliquam doctrinā generalē vt dicūt doctoꝛes de mulieribus ꝑgnantibꝰ et nutricibus· ſi timeatur ꝓbabiliter de ꝑiculo earum ſi ieiunauerint de fetu in vtero vel de puero· ad vbera nō ſoluꝫ poſſunt ſed etiā tenent᷑ ſoluere ieiunium· ¶ Tercia cauſa eſt euidens neceſſitas ꝑenurie nimie que pōt eſſe duplex· Vna magne paupertatis vt qn̄ aliquis cogitur hoſtiatim mendicare· et nō poteſt habere tantū de cibo ſufficiat pro vna refectione· ille poteſt pluries ꝯmedere alias ſi poteſt habere ſimul ſatis ꝓ vna refectione· tenet᷑ ieiunare· Concoꝛdāt tho· in ſcrip· et i ſumma· Et addit qn̄ quis ꝓpter p̄cedentem media ita debilitatus eſſet ieiuniū ſuſtinere nō poteſt etiaꝫ excuſatur· Alia penuria poſſit eſſe ex magna cariſtia· vt ſi in· xl· vel in ꝑfatis ieiunijs nullus aliꝰ cibꝰ haberi poſſet niſi carnes· vel in exercitu· vel alias ſi nō poſſet ſimul habere cibum ſufficientē· ſed ſolū ſucceſſiue et interpellatim· Jn talibus caſibus pluries cōmedens vel carnes edens a peccato moꝛtali excuſaret᷑ qui tn̄ ſufficienciā carnium haberet in tali caſu ſ꜡m quoſdam tenerent᷑ ieiunare ſcꝫ tm̄ ſemel cōmedēdo· ¶ Quarta cā eſt laboꝛ neceſſarius ⁊ pius quē homo vſq꜡ ad aliud tempus differꝛe nō poteſt q꜡ cogit᷑ cū magna fatigacōe ꝯtinuare· Jn tali laboꝛe nō tenent᷑ ad dicta ieiunia maxime qui nō ſunt ita foꝛtes ſimul nō poſſunt ieiunare et laboꝛe· Ex quo patet quid tenent᷑ ꝑegrinantes itinerātes laborātes in vineis agris et artibꝰ mechanicis· vn̄ in· iiij· dicit Tho· ſi ſit taliſ ꝑegrinacō que poſſet ſine incōmodo differꝛi ſi ſimul cū ea non pōt ieiunare Si aūt ꝑegrinacō cōmede differꝛe non pōt vel q꜡ tempus ieiunij hoīem in via p̄occupat· vel q꜡ dies feſtus alicubi imminet ad quem ex deuotione homo ꝑgere cupit vel quia moꝛa in penitēcia ꝑiculum habet ſpirituale vel coꝛꝑale pōt ſ꜡m diſpenſacōnem ſui ſuꝑioꝛis om̄ibus ꝓdictis penſatis ꝑegrinari et ieiuniū ſoluere· hoc tn̄ intelligitur de his qui laboꝛe itineris adeo affligūtur ſimul cū ieiunio itinerare nō poſſunt· Nec obſtat p̄ceꝑtum debet p̄poni ꝯſilio· q꜡ ꝯtencio hm̄oi p̄ceptum dantis nō eſt alias pias et magis neceſſarias cauſas excludere nec intencō maioꝛis lucri nō neceſſarij laboꝛante coꝛꝑaliter eos a peccato excuſat ſi ieiunium frangūt nec illi iteꝝ a peccato immunes ſunt qui oꝑarios ꝯducere nolunt niſi tali pacto vt ieiuniū ſoluant· niſi foꝛte cā ſit neceſſaria que feſtinacōeꝫ opis ꝓ quo laboꝛatur expoſcat· hec tho· ¶ Quinta cauſa p̄ueniendi cibū eſt miniſterium vn̄ ſeruientes nobilibus diu

mēſam ptrahentib⁹ ſi ex cauſa neceſſaria pueniāt aliquātulū horā cōmedendi cōmedēdo ex toto·vel ſi p libant modicū ne deficiāt in ſeruiēdo et hoc faciāt poſitis iam menſis vel pan āte·Jta q pter cōtinua cioēz tpis totū dbeat reputari vna mēſa nō credūt quidam doctores q peccēt·ſicut nec peccent ſeruitores mediocriū pſonaꝝ qui ſurgūt d mēſa dñoꝝ ſuoꝝ vt vadāt ad portādū vinū vel vt portēt exenia et reuerētes iteꝝ cōmedūt de regularib⁹ qui debēt legere ad mēſam in refectorio idē dicēdū de ſeruitores nobiliū dūmō hoc licentiati faciunt· f

Quo ad terciū pricipale notādū q multa virt⁹ abſtinendi eſt in hoīe quā paucisſimi expiunt⁹ niſi corpus ſuū exerceāt ieiunijs abſtinētijs et ſimilib⁹ qd ptz primo in abſtinētijs philoſophoꝝ paganoꝝ·Nā vt legitur in vitis philo·de ſocra· Socrates tam tpat⁹ fuit in victu vt fere p omnē etatē ſuā infirmitate caruerit et in peſte q athenas vaſtauit ille ſus trāſiret· Jtē cū quoſdā hoſpites tenui cena pcuraſſet ⁊ amicus ei⁹ ei hoc intimaret·Rñ·ſocrates·ſi boni ſunt equanimiter ferēt·ſi mali nō eſt curādū·Jtē docebat illos vitādos i cibo ⁊ potu·qui vltra ſitim fameq̄z ſedandā puocare ſe noſcerētnr·Sic carncides philo· vt refert valeri⁹ intm̄ cogitaciōib⁹ ⁊ ſtudio inheſit·vt ad mēſam ſedens manum ad mēſam porrigere obliuiſceretur et famula q loco vxoris habuit de xtrā philoſophi neceſſarijs vſibus appodiaret Actu·j·ca·et x· ſue etatis anno viuēdi et philoſophādi finē dedit·⁊ epicur⁹ voluptat⁹ aſſertor vt ait hier·dixit olerib⁹ pomis

et vilibus cibis vtendū· qꝛ carnes exquiſite epule indigenti cura· et ſollicitudine miſera pparate maiorē penā hūt inquirēdo q voluptates in abutendo·vbi aqua ⁊ panis ſunt et cetera ſimilia·ibi nature ſatis factum eſt quicquid ſupfuerit nō ad vite neceſſitatē ſed voluptatē ptinet·hec de vita philo·Quod ſi gentiles hoc fecerint qnta verecūdia ē xpianū nō abſtinere·Scdo qntū valeat in abſtinēdo humana natura· licet in adā ſit debilitata·ptz in abſtinēcijs magnis et longis quas ſuſtinēt inuiti in carcerib⁹ ⁊ quas faciūt aliqui p ſanitate acquirēda et ɔſeruāda·Tercō ptz in abſtinentia q fecerūt viri ſancti qui nobiliſſimi les fuerūt·imo et mulieres ſancte fragilioris nature·Ex quo ptz q homies multa poſſent ſi vellēt ſe pbare in abſtinētijs· ſꝫ ſunt heu multi qui ſe pbāt pjciēdo lapidē luctādo ſaltādo currēdo pugnando etiā ad mortē ſꝫ in abſtinētijs pauci ſe probāt vñ di·bern· Jgnoſce dñe ignoſce·diſſimulam⁹ tergiuerſamur· ⁊ ibis q ad te ptinēt vix ē qui velit expiri qui poſſit G Sꝫ qreret aliquis ē ne aliqñ ieiuniū vel abſtinētia viciū·vel cōtra augmētū virtutis Rñ·tho·i iiij·di·x v·q ſic in triplici caſu·Prio qñ quis ſibi ſubtraheret neceſſaria in cibis q ptinent ad neceſſitatē vite h° ei nō licet ſicut nec interimere ſeipm·ſꝫ h° neceſſariū ē valde modicū·qꝛ modicis natura cōtenta ē de h° di·iero·nō differt vtꝝ magno vel puo tpe te iterimas Scdo ē neceſſariū ad ɔſuādū valitudinē corpis in ſtatu que accipitur ſꝫm ſufficientiam·habito reſpectu ad ea que incumbunt

ex officio·vel ex ſocietate eorū ad quos quis cōuiuit neceſſario agēda et tali neceſſariū ſubtrahi nō debet q2 hoc eſſet de rapina hoſtiā offerre ſi quis ꝓpter ieiuniū impediret ab alijs opibus ad que alias obligatur vñ hiero·di·de rapina holocauſtū offert vel qui cibo2 nimia egeſtate vel mādutādi vel ſomni penuria imoderate corp9 affligit· tercio ſi ſit tanta abſtinētia ꝙ hō ab opibus vtilioribus impediat2 ꝗuis ad ea ex neceſſitate nō teneāt2 indiſcretum eſt ieiuniū et ſi nō illicitū·vnd hiero·di·Rōnabilis hō dignitatē ammittit qui ieiuniū caritati vel vigilias ſenſus integritati ꝑfert

Querit2·ij·an ieiunia poſſint redemi ꝑ pecunia vel alio mō·Rñdeo·ſm Jnn·ꝙ triplex eſt ieiuniū vnū ab eccia mandatū de quo ſupra· et hoc nō pōt redemi niſi cauſa vel neceſſitas in ieiunāte ſubſit·Alia ieiunia ſunt volūtaria id ē votiua·⁊ talia ſine cauſa que in ieiunāte ſubſit dūmō alias ſit vtile redimi poſſunt autoritate ſuꝑioris·Tercio ſunt ieiunia in penitentiam iniūcta· et de iſtis idem eſt ſicut de voluntarijs·

Capitulū Primum

[S]Cdo vidēdū eſt de ſeptimo ꝓcepto·Nō facies furtum·vbi nō ſolum deus ꝓhibet furtū·ſed rapinā omnem infidelē emptionē vendiciōem labo rē et omēs modos quib9 hō volūtarie infert alteri damnū in reb9 ſuis tꝑalibus·Qd notauit aug9·cū īque ſtiōib9 exodi dixit furti nomie intelligit2 oīs vſurpacio rei aliene nō ei apinā ꝑmiſit qui furtū ꝓhibuit ſ3 apte totū ꝓhibere voluit· vñ ꝯtra auariciā hoc mādatū tradit2 d quo videnda ſunt tria·Primo quid ſit auaritia et quale pctm̄·Scdo ꝗ deteſtabilis ſit·Tercio cur diuitie que ſunt infima bona tm̄ diliguntur ab homie Quantū ad primū ſciendū ꝙ auaritia capit2 ſm tho· ij·ij·q·cxviij·dupliciter·Vno mō eſt inordinatus appetit9 ſeu amor hñdi et poſſidendi aliena·Ex quo amore mouet2 hō ad volendū ſeu poſſidēdum aliena indebite·videlicet furripiendo ea aut retinēdo et ſic auaritia opponit2 iuſtitie·et ſic accipit2 ezech·xxij·pricipes ei9 in medio ei9 quaſi lupi rapiētes ꝑdam·Alio° accipit2 auaritia ꝓut eſt inordinatus amor et appetit9 ad diuitias ꝓprias·vt cū quis nimis amat res vtiles exteriores et ꝓpter hoc nimis deſiderat eas acquirere aut nimis complacet in iā poſſeſſis et iō nimis retinet eas ꝗuis nō velit rape aut retinere aliena et ſic opponit2 liberalitati·q̄ moderat2 hmōi affectiones circa ꝓprias diuicias hec auaritia ſemꝑ eſt pctm̄·vñ hebre·vl·dr· ſint mores id ē vita ſine auaritia cōtenti pñtib9 id ē nō ſint cupidi nō habitor·vbi glo·auar9 eſt qui tenax ē in largiendo cupid9 in accipiēdo

B Ex quo pt3 ꝙ auaritia nō ſolū eſt in diuitib9 qui pl9 debito acquirunt diuiātis aut retinēt· ſ3 etiā eſt in paupib9 qui licet habeāt ſuꝑflua tñ ſic inordinate amant diuitias ꝙ ex hoc mouent2 ad deſiderandū eas ſuꝑflue aut ſupra debitū modū aut i puis diuicijs ſic amore ſe haberēt vt indebite i eis delectēt2·aut eas indebite retineāt·Vnde ſuꝑ illud pſ·

lj·videbūt iuſti et timebūt et ſuper
ip̄m ridebunt et dicēt· Ecce hō qui
nō poſui deum adiutorē ſuū·ſed ſpe
rauit in multitudine diuiciaꝝ ſuaꝝ
dicit Aug· Audiuit aliquis pauper
ꝓphetam dicentē· Sperauit i mul
titudine diuiciaꝝ ſuaꝝ et cōtinue
attendit pannos ſuos reſpexit for=
te iuxta ſe diuitem ornaciꝰ indutū
et ait incorde ſuo de illo dicit nun=
quid de me· Contra qđ ſubdit aug·
Nolite inde excipe·nolite inde ſepa
re niſi videris et timueris et pctā
rideas· Nam quid tibi ꝓdeſt ſi ege=
as facultate et ardeas cupiditate
hoc ergo attendite ne paſſim diui=
tes rep̄hendatis et rurſum de paup
tate et egeſtate p̄ſumatis· Et q̄uis
ita ſit de paupibus vt dictū eſt tn̄
auaritie ſupfluus amor frequentiꝰ
et magis abundat in diuitibꝰ·qꝛ ex
hoc ꝙ aliquis diuitias poſſidet·al=
licitur animꝰ eius ad eaꝝ amorem·
Sicut em̄ ex cōtinua cohabitacione
mulieꝝ efficit᷑ quis incōtinens eo
ꝙ vterqꝫ materiā ſui criminis habꝫ
pn̄tem·vnde in epiſto ·ad paulinū·
et thercaſiam dicit augꝰ · ꝙ terre=
na artius diligunt᷑ adepta q̄ꝫ cōcu=
pita· Nam vbi ille iuuenis diſceſſit
niſi quia magnas habebat diuitias·
Aliud eſt em̄ nolle incorpare que đ
ſunt·aliud iam incorpata diuellere
Illa em̄ velud extranea repudiant᷑
Iſta vero velud membra p̄ſcindun=
tur· Et Criſo·ſup Math· appoſitio
diuitiaꝝ maiorem accēdit flāmam
et vehemēter cupido Q Quan=
do aūt ille due auaritie ſint pecca=
ta mortalia vel nō· Notandum ſꝫm
Tho·ꝙ auaritia· Primo mō videli
cet ꝓut opponitur iuſtitie quo ad
actus ſuos eſt de genere ſuo pctm̄
mortale·qꝛ actus eius ſunt iniuſta
acceptio ·et retētio alieni·et ſic ꝑti=
nent ad rapinā et furtum que ſunt
mortalia vt patebit in ſequētibus·
Sed ſecūdo mō auaritia capiendo
eā ꝓut opponitur liberalitate pro
amore inordinato diuitiaꝝ ꝓpriaꝝ
Sic eſt aliqn̄ peccatum mortale ali
qn̄ veniale·qꝛ vt dicit ſanctus tho·
ij·ij·q·cxviij·ſi homo diligit diuiti=
as ſupflue et plus debito nō tn̄ plꝰ
q̄ꝫ deū· Sed citra deū nec vellet ꝓ=
pter diuitias aliqđ facere qđ eſſꝫ cō
trarium amori dei·aut pximi· Tūc
talis auaritia eſt peccatū·qꝛ imode
ratus amor et cōtra rectā rōem·ſed
eſt veniale eo ꝙ nō eſt cōtrariū ca
ritati dei aut pximi·ſi aūt amor ex=
teriorū reꝝ ſit tam immoderatus ⁊
magnus ꝙ homo plꝰ diligat diuiti
as vel rem aliquā vtilem q̄ꝫ deum·
vt qꝛ plus vult carere deo q̄ꝫ tali
re vel qn̄ ꝓpter amorē diuitiaꝝ nō
veret᷑ facere ꝯtra amorē dei aut p
ximi·tūc talis auaritia ē pctm̄ mor=
tale·ſicut cū amore nō neceſſarij lu
cri et ſine cā rōnabili violaret diē
dn̄icū aut multū ſolennē diem· aut
ꝑiurat aut damnificat pxim et ſic đ
alijs auaritie filiabus· Et hoc vult
apoſto·ro·v·vbi eum p̄miſſis reple
tos omni iniquitate·fornicaciōe·a=
uaritia·et ſimilibus·ſubdit qꝛ talia
agūt digne ſunt morte P Quo
ad ſcđm principale notandū ꝙ aua
ritia eſt valde deteſtabile vicium ꝓ
ꝓpter quinqꝫ Primo qꝛ eſt capitale
viciū·ex qua filie valde nociue ori
untur ſꝫm grego·xxxj·mora· Diffe=
rūt aūt mortale vicium et capitale
Quia mortale eſt qđlibet priuans
hominē vita aīe·qđ ē gratia ⁊ vita
eterna Cui peccato debetur ꝑ pena

mors eterna·et talia mortalia ſunt valde multa·ſed capitale eſt ex quo multa alia peccata vt frequenter oriunt' p modum principij et cauſe efficientis vnde ſicut caput eſt pricipale membrũ et tanquã principium a quo alia quodãmodo oriunt' ⁊ dirigunt' et ſicut dux exercitus propter principalitatẽ alios regit ſic ad ſimilitudinem taliũ·quedã ſunt vicia que propter pricipalitatem ⁊ dependentiam aliorũ ab ipſis dicuntur capitalia·Et ſunt ſeptem quorũ vnũ eſt auaritia·de quo Tho·ij·ij·q·cxvij·declarando filias auaritie quaſ vbi prius enumerat Greg·dicit q auaritia eſt ſupfluus amor habendi diuitias et in duobus abundat·Primo in retinendo et ex hac pte ex ea oritur obduratio ↄtra miſericordiam·q ſcz cor nõ emolitur miſericordia vt diuitijs ſuis ſubueniat miſeris·Secundo auaritia abundat in accipiendo·et ſm hoc auaritia põt cõſiderari dupliciter·Vno mõ ſm q eſt in affectu et ſic ex auaritia oritur inquietudo inqntum ingerit homini ſollicitudines et curas ſupfluas·Alio mõ poteſt cõſiderari in effectu·et ſic in acquirendo aliena vtitur aliqñ vi·qd ptinet ad violentiam·Qñq autẽ dolo qui ſi fiet in verbo erit fallatia qntũ ad ſimplex verbum·piurium aũt ſi addat' confirmatio iuramenti·Si aũt dol' cõmittatur in opere ſic qntum ad res erit fraus·quantũ ad pſonas erit proditio·vt patet de iuda qui perdidit xp̄m ex auaritia· ¶ Secũdo facit ad deteſtaciõem auaritie q natura illud vicium diſuadet·q̃ terrã voluit eſſe infirmam et omniũ conculcari pedibus·pecunia aũt et oĩa apprecibilia pecunia ſunt terra rubra vel alba·ſm Bern·vel terrena In cuius ſignum legit' Actuũ·iiij·q primitiui de eccleſia pcia domorum vel agrorũ ſuorũ ponebãt ante pedes apoſtolorũ qd et ioſeph ibidẽ fecit ſup quo glo·dicit docet calcandum eſſe aurũ et ſubdi pedibus apoſtolorũ·Item anima ſm naturã eſt ſublimior ⁊ purior celo vtpote deo ſimilior·vnde in libro de cauſis dicitur eſſe in oriſonte eternitatis id ẽ media inter corpalia ſeu tempalia et eterna que ſunt angeli et deus·Idcirco debet eſſe exaltata a terrenis·et ſi terrenis inheret·tũc celum terrã tangit cõtra naturã·Item a a ſm Bern·celum eſt in quo deus habitat·terra vero ſcabellum dei ſm illud prophete·Celum mihi ſedes ẽ Terra aũt ſcabellum pedum meorũ Iſa·lxvj·Abſurdum eſt celum id ẽ animã terrenis repleri f Tercõ facit ad deteſtaciõem auaritie vel multiplex p ſcripturam cõminatum vnde Iſa·v·Ve qui cõiungitis domũ ad domũ·et agrũ agro copulatis vſq ad terminũ loci nũquid habitatiſ ſoli vos in medio terre·Abacuc·ij·ve qui congregat auaritiã malã domui ſue·Amos·vj·Ve qui opulenti eſtis in ſion·Lu·vj·Ve vobis diuitibus qui hic habetis ↄſolaciõem veſtram·Jaco·v·agite nunc diuites·plorate vlulãtes i miſerijs veſtris que aduenient vobis diuitie veſtre putrefacte ſunt·et veſtimenta veſtra a tineis cõmeſta ſunt·argentum veſtrũ ⁊ aurũ eruginabit·⁊ erugo eorũ in teſtimoniũ vobis erit et manducabit carnes veſtras ſicut ignis In epiſtola Jude·ij·dr·ve his qui i via chaym abierũt qui auariciã

ſecuti ſunt et errore balaam· merce
de effuſi ſunt et contradictiōe thore
perierunt· Apo·viij·Ve ve habi
tantibus in terra·habitantes autē
in terra ad modum talparum ſunt
auari nec mirum cum apoſto· dicat
Ephe·v· Auaritia eſt idolorum̄ ſerui
tus· G Quarto deteſtabilis eſt
quia tria que debemus dare deo ·fi
dem·ſpem·et caritatem·dat diuicijſ
fidem dat qꝛ plus credit de diuicijs
q̄ꝫ de deo eo qꝫ putat ſibi diuitias
debere ꝓcurare neceſſaria·quaſi de
us curam nō habeat de ſeruis ſuis·
contra illud Math·vj·Conſiderate
lilia agri· volucres celi· ſtaturam
agri·et ſimilia·Spem dat quia pu
tat cōſolationes veras diuitias con
ferre·et virtutum diuitias triſtiti
as facere contra illud xp̄i ·Johan·
xvj·In me pacem habeatis in mun
do p̄ſſuram habebitis·Et Mat·xix
Omnis qui reliquerit domū vel fra
tres·aut ſorores·aut patrē·aut ma
trē·aut vxorē·aut filios·aut agros
propter omen meum·centuplum ac
cipiet et vitam eternam poſſidebit·
caritatem diuicijs tradit· quia vbi
eſt theſaurus tuus ibi eſt et cor tu
um Math·vj· H Quinto facit
ad deteſtaciōem auaritie·qꝫ inter in
firmitates ſpirituales ip̄a vna eſt
de peioribus· Vnde Eccle·v·eſt in
firmitas peſſima quam vidi ſub ſo
le·diuitie cōſeruate in malum domi
ſui·perierūt in afflictione peſſima
merito dicit peſſima· quia infirmi
tas mala eſt debilitas corpis·ſꝫ hec
in bonum cedit anime·Eſt infirmi
tas peior peccatum veniale·et que
dam mortalia·quia animā vulnerat
propter que vulnera chriſtū medi
cum venire potuit·Sed auaritia ē
infirmitatum peſſima quo ad plura
ſicut et infirmitas magna corporis·
Primo qꝛ diuturna·eo qꝫ materia
vix pfecte euacuatur·vt patet in di
uite iuuene qui noluit relinquere
omnia·Scd̄o qꝛ continua Eccl·iiij·
Vnus eſt et ſecundū nō habet·non
filium·nō fratrem·et tn̄ laborare n̄
ceſſat·Tertio quia acerbe affligit
in retinendo grauius in acquirēdo
grauiſſime vero in amittendo·j·thi
vj·Radix omniū malorum̄ eſt cupidi
tas·Et ſtatim ſequitur quā quidam
appetentes errauerūt a fide et inſe
runt ſe multis doloribus ·Quarto
qꝛ peſtis eſt vniuerſalis·nam iuue
nes et ſenes diuites ꝛ paupes infir
mos et ſanos·ſtultos et ſapientes·
clericos inficit et ſeculares· non ſic
aūt eſt de luxuria· vnde Hiere·vj·
A minore vſqꝫ ad maiorem omnes
ſtudent auaritie·et a propheta vſ
qꝫ ad ſacerdotem·cuncti faciūt do
lum·Seneca·Quid ſi ſtultius q̄ꝫ de
ficiente via viaticum augere·Quin
to quia celeſtis medicus hanc infir
mitatem ad mortē quaſi iudicauit·
Math·xix·dicens· Amen dico vobiſ
quia diues difficile intrat in regnū
celorū·Sexto quia hec auaritia ex
ꝑtiſſimo ꝛ potentiſſimo medico a cu
ra abſtulit vnū infirmum iudam vi
delicet·Septimo qꝛ celeſtem medi
cum irriſit·et ad vltimū interficit·
vnde Luce·v· Audiebāt verba hec
phariſei qui auari erant· et irride
bant eum·Octauo quia hec infirmi
tas nimis varia eſt·vt ꝑitiſſimi ani
marū medici vix eam cognoſcāt vt
ptꝫ in vſurarijs contractibus ſimo
nijs et mercacōibꝰ·Tot em̄ inuēcio
nes ꝛ modoſ inuenit hūana malicia
in acquirendo temꝑalia ꝛc̄·vn̄ gen̄·

xx· Abimelech dedit ſgirare tres ar=
genteos in velamen oculorum· No
no quia xp̄s cōtra hanc infirmitatē
indixit· q nullus ei⁹ d ſcipulus eē
poſſet niſi renunciet oībus q̄ poſſi
det· Luce· xiiij· I Quo ad ter=
cium principale Cur diuitie nō ſaci
ent appetitum· ſʒm q dr Eccleſi· v·
Auarus ñ implebit pecunia· et ſʒm
philo·li·polli· Appetitus pecunie ē
in infinitum· Dicendū q hui⁹ ſunt
quinqз cauſe· Prima eſt capacitas
anime infinita que aptitudinata ē
ad ſolum deum recipiendum ſi debз
ſaciari· vnde auguſt·li·confeſ· feci=
ſti nos dn̄e ad te et inquietum ē cor
noſtrū donec requieſcat in te· Sap·
xj· Cum orbis terrarū ſit ante deum
quaſi gutta roris ante lucem que d=
ſcendit in terram· Quomodo finitū
poſſet ſaciari infinitum· Secūda cau
ſa eſt infineitas inordinati affect⁹
et fineitas rerum temporalium quo
ad noſtra pruerſa deſideria· Nullo eñ
fine menſurat affectus eius qui cu
pit omnē gloriam et gratiam habe=
re ac ſupplecionē defectuū· qd̄ tam
cuilibet impoſſibile eſt· vt patet in
chriſto pfectiſſimo homine de quo
Joh· vij· quidā dicebant· quia bon⁹
eſt· alij dixerūt nequaquā· ſed ſedu
cit turbas· Cum aūt finitum nō poſ
ſit replere vel proporcionari infini
to neceſſe eſt· vt deſideria tempora
lium diminuamus· et tūc pauca ſuf
ficiūt vt patet in animalibus bru=
tis· et· j· thi· vj· habentes alimentū
et quibus tegamur his cōtēti ſum⁹
Ideo Sene· Si vis te diuitem fa=
cere nō pecunie eſt adijciendū, ſʒ cu
piditati ſubtrahendum· Tercia cau
ſa eſt qr noua tempalia acquiſita ſ p
vel frequenter aliqd vacuum requi
runt in quo recipiant· vel vt cuſto
diant· vel potius habent deffect⁹
annexus exempli gracia ſi acquires
aurū indigies ſcrinio ſera· et camera
ſi vaccā indiges ſtabulo feno et fa=
mula· ſi adijcis tempalia· plura vis
habere fercula familiam· et ita de
ita de ſimilibus ſimile eſt iudicium
ideo Eccle· v· Vbi multe ſunt opes
et multi ſunt que cōmedūt eas· Ta=
les em̄ faciūt ſicut multū ſicientes
qui ad extinguendum ſitim aquā ſal
ſam bibunt· nam in eo q aqua eſt
ſitim habet extinguere· ſed quia ſal
ſa eſt ſitim habet puocare Sic tem
poralia aliquē defectum tollunt ſʒ
ad alia plus affectum accendūt· iō
Joh· iiij· Qui biberit ex aqua hac ſi
ciet iterum· Quarta cauſa eſt· quia
errant in ſatiſfaciendo potētie que
ſitit· et defectum principaliter pati
tur· puta intellect⁹ qui vult primū
verum ſʒm Auerr· ſup illo· j· meth·
Omnis homo natura ſcire dſiderat
Et pmiū bonū ſʒm illud· j· ethi· oīa
bonū appetūt· Sed auari ſi ſiti pri=
cipalem vellent extinguere ſcienti
am et virtutes deberēt primo acqui
rere et tūc ceſſaret ſitis reſpectu ali
orum· ſʒm illud Joh· iiij · Qui bibe=
rit ex hac aqua quam ego dabo· nō
ſitiet ineternum· qr vero auari non
ſic faciūt· ſed tempalia que nec itel=
lectum nec in affectum poſſunt po=
nere· ſʒ bene in ciſtam vel ſtomachū
ideo nunquā ſaciant· ſicut nec ille
corpalem ſitim ſedaret qui potum i
calcium dolum pedes aures vel hu
iuſmodi poneret· Quinta cauſa eſt
qr anima eſt ſpiritualis et tempalia
ſunt corpalia· talium autem nulla
eſt proporcia· Vnde ſicut ciſta non
poteſt eſſe proporcionata ſapientie

ſic nec anima tempoꝛalibus· lꝛ
Tercio principaliter queritur vnde
pueniat tantus affectus ad diuiti=
as·cum tamen tot curis et malis ac
quirantur et poſſideant᷑ et amittā=
tur Rū· ꝙ ex tribus·Primo qꝛ ho=
mines multum diligunt coꝛpus· ho
noꝛes pſidentias et huiuſmodi· et
ſꝫm humanam eſtimaciōem putatur
ꝙ ꝑ pecuniam talia adipiſcant᷑ ſed
videant hi exemplum Luce·xij·diui
tis qui multis diuicijs congregatis
ait anime ſue iam gaude epulare ⁊
letare· ꝙ repoſita habes multa bo=
na in annos plurimos ſed ei dicitur
ſtulte hac nocte repetent animam
tuam a te et que cōgregaſti cuius
erunt·Secundo qꝛ homies nō cogi
tant mala pꝛouenientia ex diuicijs
pꝛius tacta·vnde apoſto·j· thimo·
vj·Radix omniū maloꝝ eſt cupidi=
tas id eſt auaritia·Et iterum ibidē
qui volunt diuites fieri incidūt in
temptaciōes et in laqueos diaboli
et i deſideria inutilia et nociua que
mergūt homines in interitum et in
pditionē·Exemplū de contractibus
laboꝛibus et hmōi· Tercia eſt cau=
ſa quia vt pꝛius tactum eſt·nō cuꝑi
ditati detrahere ſtudēt homies ſed
pecunia adijciūt· Vnde feretam im
poſſibile eſt quem cū auaritie obie=
cto carere auaritia ſicut luxurie ob=
iecta habendo id ē mulierū frequē=
tiam et caſtum eſſe· Ideo ſicut ig=
nis nō extinguit᷑ ſed incēdit᷑ ſi ma=
teria lignoꝝ aptoꝝ ſibi miniſtretur
ſic ⁊ auaritia·nō ergo mirum ꝙ do
minus diuitias ſpinis compat·mat·
xiij·di·ſollicitudo ſeculi et fallacia
diuitiaꝝ ſuffocāt verbum dei·diui=
tie em̄ ſꝫm aug⁹·veluđ bitumen aui
um ſunt·et ſi eas nō capiat· tn̄ mul

tarū cōtemplacionū pennis pꝛiuat
vnde ceſarius diuites in ſuo ſtatu
compant aptiſſime naui in mari tē=
peſtatibus quaſſate que aut perit·
aut mergitur·aut iactura oneꝝ va
cua ad litt⁹ venit ſic reuera diuitū
ſtatus·aut ad infernum trahit aut
in purgatoꝛiū mergit·aut plurimū
gloꝛie gradibus pꝛiuat·

Capitulum Secundū·

DE obduracione que eſt fi
lia auaritie·et de miſeri
coꝛdia que opponit᷑ ob=
duracioni videbunt᷑ pꝛi
cipaliter tria·Primo quid ſit obdu=
racō·quid miſericoꝛdia·quid elemo
ſina·et qui eius fructus· Secundo
quis poſſit elemoſinaꝫ dare· quō dꝫ
dari et quibus· Tercio que ſunt ele
moſine ſpūales·quot et quō coꝛpa=
libus elemoſinis ſunt meliores. A
Quantū ad pꝛimū notandum ꝙ
obduratio eſt quedam a miſericoꝛ=
die opibus obſtinatio·Eſt aūt miſe
ricoꝛdia ſꝫm augu·ix·li·de ci·dei ali
ene miſerie in coꝛde noſtro compaſ=
ſio cui cum poſſumus ſubuenire cō=
pellimur Sunt aūt duplices pꝛioꝝ
defect⁹·quidem ſpūales quib⁹ ſub=
uenitur ꝑ ſpūales elemoſinas đ qui
bus intercio pꝛicipali dicetur ·Alij
ſunt coꝛpales·quibus ſubuenitur ꝑ
coꝛpales elemoſinas·vt ſunt ſepteꝫ
opa miſericoꝛdie coꝛpalia cōtenta
math·xxv·et hoc verſu· Viſito·ci=
bo·poto·redimo·tego·colligo· con
do·Modo auaritia que eſt inoꝛdia
tus amoꝛ diuitiaꝝ facit coꝛ durum
et n̄ pcipe miſeroꝝ defect⁹ nec ꝯpa
ti·aut nō tm̄ ꝗtum deberet quis ꝑ
tpalia effectu vel ſaltē affectu B

Eſt aūt elemoſina ſʒm Tho·ij·ij·q·xxxij·ar·j· Opus quo indigenti datur aliquid ex paſſiōe propter deum ꝛ ſunt elemoſine effectus ſʒm tho·in iiij ·tres principales et magni· Primus ꝙ ſatiſfacit pro peccatis cui hic aut in purgatorio luere debemus·vnde ſʒm docto·durā·pe·palu·ꝛ etiam alios in iiij·di·xv·elemoſina inter tres ꝑtes ſatiſ factionis·que ſunt ieiuniū et oratio ·Eſt cōmunitatiue magis ſatiſ factoria· ſuppoſita pari gratia et caritate·rō quia in elemoſina virtualiter cōtinent᷑ alie ꝑtes·vt ieiunium et oratio triplici de cauſa ·Primo qꝛ cui datur elemoſina cōſtituit eum debitorem ad ieiunandū et orandum et ad faciēdū alia bōa·que poteſt qui dedit loquendo de debito morali ñ ciuili Secūdo qꝛ elemoſina propter deum data eſt quaſi quedam oblatio deo facta·vnde in iiij·ethic·dꝛ ꝙ dona habent aliquid ſimile deo ſacratis·Oblatio aūt facta deo viꝫ oraciōis habet·frequēter em̄ plus impetrat donū ꝙ̄ ſupplicatio·Tercio cum bona exteriora ad cōſeruacionē corꝑis ordinent᷑·ſubtractio eoꝝ ꝑ elemoſinā cōtinet virtute ieiuniū et ꝑleꝝqꝫ cōtingit ꝙ aliquis artius viuit ex hoc ꝙ ſua dedit· gº elemoſina completiꝰ habet vim ſatiſ factiōis ꝙ̄ oratio vel ieiunium· Et idcirco elemoſina inducit᷑ etiam ꝑ ſcripturam·vt vniuerſalis medicina peccati Lu·xj·date elemoſinaꝫ et omnia mūda ſunt vobis· et tho·iiij·Elemoſina ab omni peccato liberat et a morte ꝛ nō patietur aīaꝫ ire i tenebras· T Secūdus effectus ſeu elemoſine fructus eſt ꝙ miſericordes ꝑ oꝑa miſericordie freq̄ꝫter a magnis peccatis reſurgūt vñ Mat·v·Beati miſericordes qm̄ ꝛc· et Math·xxv·diſceptacō fiet de miſericordie opibus que ibi enumerātur·et j· thi·iiij ·pietas ad omnia valet·dicit glo·ambro· Omnis ſumma diſcipline xp̄iane i miſericordia et pietate eſt ꝙ̄ aliquis ſequens ſi carnis lubricuꝫ patit᷑ ſine dubio vapulabit ſed nō ꝑibit· Quā autoritatem tho·in iiij·di·xlvj·exponens dicit ꝙ ſic intelligi pōt ꝙ in vita iſta exiſtentes illi qui ex fragilitate in carnalia peccata incidūt· mortalia ſeu venialia ꝑ oꝑa miſericordie ad penitentiā diſponunt᷑·vnde talis ñ ꝑibit·idem diſponet᷑ ꝑ talia opera ad nō ꝑ eundem ad idem eſt augu·in epiſt·ad euodiū·vbi refert aug·ſe a gimadio medico audiuiſſe· qui gimadius cum iunior eſſet elemoſinas magnas daret·et cū de vita pꝰ mortem dubitaret dormientē gimadio apparuit ei iuuenis pulcerrimꝰ et ſe ſequentē duxit ad ciuitatem in qua ſonos audiuit ad dexteram ſupra modū ſuaues quos cum a iuuene audiſſet fore gaudia beatoꝝ euigilauit gimadius · Alia aūt nocte iuuenis iteꝝ dormienti apparens q̄rit an ſe id ē iuuenē cognoſcat· qui reſpondit ꝙ ſic · Et iuuenis ꝑ que Rñ·gimadius ꝑ viſionē alteriꝰ noctis Et iuuenis nūquid vides me in ſomno·Rñ·gimadius ꝙ̄ ſic·et iuuenis vbi eſt modo corpus tuuꝫ·Rñ·gimadius in cubiculo meo Et iuuenis·Scis ne in eoꝝ corpuſculo ligatos oculos tuos habere et nihil eiſ mediantibus videre·Rñ· gimadius ſcio et iuuenis ·qui ſant ergo oculi quibus tūc me vides· Et ille nō inueniens quid reſponderet·obmutu=

it·Et iuuenis ait·ſicut oculi carnis
tue iam me nō vident·ſed oculi tue
mentis ſic poſt mortem corpe iacen
te·anima viuit et oculis mentis vi
debis ·noli eſſe ammō incredulus·
Qua ex viſione omiſ dubitatio a gi
madio receſſit opibus miſericordie
dicit aug⁹·adiutus·vnde in ihiero·
dicit nō memi me legiſſe malū mor
tuum qui libenter exercuit opa pie
tatis·habet em̄ multos interceſſo
res·et impoſſibile eſt multoꝝ pces
nō exaudiri·et leo papa quicquid i
opa pietatis expendit nō minuitur
ſed auget·nec vnq̄ apud deū peri
re potuit qd fidelis benignitas ero
gauit dū qd cuiqꝫ tribuit id ſibi ad
pmium recōdit· ¶ Tercius ef-
fectus elemoſine eſt meritū pmij eſ
ſencialis et accidentalis· et hoc ſꝫm
ꝙ magis dat de tpalibus vel ſꝫm
ꝙ ex maiori caritate datur· Vnde
dicit Tho·in iiij·di·xv· tractando
queſtionē·An pl⁹ mereat de pmio
et fructu·qui dat multum de tpali-
bus·vel an ille qui dat modicum ex
magna caritate ſic reſpōdet·Elemo
ſina efficaciā habet ex ipo faciente
inq̄tum eſt quoddā opus meritori-
um·⁊ ex recipiente inq̄tum obliga
tur ad orandum pro illo qui elemo-
ſinam dedit·Si ergo cōſideret ele-
moſine efficacia ex pte recipientis·
ſic maior efficacia in maiori dato cō
ſiſtit·Inq̄tum p hoc plures ⁊ ma-
gis debitores efficiunt·Ex pte aūt
dantis ſic reſpectu pmij eſſencialis
efficacia elemoſine magis penſatur
ex affectu q̄ ex dato ·ſed reſpectu
pmij accidentalis vtputa remiſſio-
nis pene·vel alicuius hui⁹ magni-
ficatur efficacia elemoſine ex mag-
nitudine dati·niſi ex altera pte in-
tenſio voluntatis magnitudini exte
rioris dati ppondereт· poteſt tn̄ tā
intenſa eſſe voluntas· ꝙ etiā omnē
penam abſorbet et reatum ſicut di-
citur de cōtriciōe ¶ Et ſꝫm hᵒ
intelligitur illa glo· ſup illud pſal·
Qui ſeminat in lacrimis magna in-
quit voluntas multum dedit·mul-
tum ſeminauit· In hoc voluntate
illa vidua que minuta duo miſit nō
parum ſeminauit·hec glo·et Tho·
Et ſup ij·di·iiij·di· Actus exterior
nihil adiungit ad pmiū eſſentiale·
tm̄ em̄ meret qui habet pfectā vo
luntatem aliqd bonū faciendum q̄
tum ſi faceret illud·ideo vbi ſupra
idem tho·dicit in iiij·Null⁹ ab ele-
moſina excuſatur·q2 ſi pecunia de-
eſt obſequiū pōt facere·vel op⁹ mi
ſericordie ſpūale· et ſi hoc deeſſet
voluntas completa ſufficeret · hec
tho·Ex pdictis patet ꝙ elemoſina
habet tres effectus·de quib⁹ eccl·
xix·pde pecuniā pter fratrē pone
thezauros in pceptis altiſſimi ⁊ pro
derit tibi magiſ q̄ auꝝ quo ad pri-
mum effectum·quo ad ſecundū ſe-
quitur ibidem·Conclude elemoſinā
in ſinu paupis·et ipa pro te orabit
Quo ad tercium dꝫ ibidem et cura-
bit te ab omni malo·verꝫ q2 hos ef
fectus elemoſine potiſſime diuites
negligunt ſepe· f ¶ Notandum
ſꝫm armicanum ſermōe de ephip ha-
nia ꝙ tria ſunt genera hominū ha-
bentium diuitias primi qui in vita
ſua nil poſt mortem in elemoſinam
dant·um ordinat et in vita modicaꝫ
elemoſinā aut nullam donant pueni
ti morte· Aut alias prepediti citra
mortale peccatum·Alij ſunt qui in
vita nō dant·ſed in vita ordinant·
vt elemoſine poſt eoꝝ mortē dent

Tercij ſunt qui in vita dant elemoſinas·primi ſunt deſides ·Secundi ſimplices·Tercij prudētes·De primis et tercijs ſciendum ꝙ vtilius eſt homini· vt det quis denarium vnum in vita ſua ꝙ̄ vt tocius mūdi diuitie alterius ordinaciōe ſoluꝫ poſt eiꝰ mortem dent᷑ ꝓ eo elemoſinam·qꝛ pro vno denario dato ex caritate in vita·dās meret᷑ vitā eternam vel ſpecialeꝫ gradum eſſencialis ꝑpetui gaudij teſte Mat·x· vbi dicit xp̄s·Quicunqꝫ dederit potum vni ex minimis illis calicem aque frigide tm̄ in nomine diſcipuli·amē dico vobis nō ꝑdet mercedem ſuam ꝙ̄to ergo magis meret᷑ qui amplius dat in nomine diſcipuli·i·ex caritate qua quiſqꝫ xp̄i diſcipulus efficitur ꝑ nullū aūt bonū datum ꝓ eo poſt mortem alterius dono etiam ſi daret᷑ mūdus corporeus pōt defuncto mereri gradus ꝑpetuꝰ gaudij i vita eterna·ſed tm̄ diminutio purgatorij aut eiꝰ totalis pene oblatio Quia ſꝫm omnes doctores theologie nullus pōt alteri mereri excepto xp̄o augmentū gratie·et ꝑ conſequēs glorie·ſed quilibet ſolum ſibi· licet aliquis alteri mereri poſſit diminucionē pene·de ſtulticia gº primoꝝ et ſecundoꝝ licet minor ſic dicit ſalomon Eccle·iiij·Conſideraui et reperi aliam vanitatem ſub ſole· vnus eſt et ſecundū nō habet ·non filium·nō fratrem·et tm̄ laborare n̄ ceſſat·nec ſaciant᷑ oculi eius diuicijs nec recogitat dicens·cui laboro et defraudo animā meā bonis· De ſecūdis etiam patet quo animā ſuā defraudant compando actum donacionis denarij in vita et ordinacionis reꝝ poſt mortē· Nam virtꝰ vt dicit philo·ij·ethi·Eſt circa difficile ⁊ regnum celoꝝ vim patit᷑ mat·xj·et math·vij·Intrate ꝑ anguſtaꝫ portam·qꝛ lata porta et ſpacioſa ē via que ducit ad ꝑdicionem·⁊ multi ſunt qui intrant eam·Que anguſta porta et arta via ē que ducit ad vitam et pauci ſunt qui inueniunt eam ¶ Ex quo ptꝫ ꝙ etiā meritum exigit actum difficilē ſalteꝫ ex ꝑte opis·ſed in ordinaciōe tue pecunie dande poſt mortem nihil eſt difficile tibi·Quid em̄ pateris cū poſt mortem primo diſtribuit᷑ ꝓ te quo neceſſario velis nolis carebis·dacio aūt volūtaria vnius denarij i vita ſaltem aliquam moleſtiā tibi infert qꝛ amatum tradis·multū ergo aiaꝫ defraudat bonis qui i vita dare potens ordinat Primo poſt mortē dādum·Eſt tm̄ alteꝝ meritoriū·ſed tm̄ longe minus primo·Ratio em̄ heredes propter auaritiā exequun᷑ fidelicer ordinationē·

Capitulum· Tercium·

Videndum eſt nūc qn̄ teneamur dare elemoſinaꝫ vel non ·Vbi ſciendū ꝙ dare elemoſinā ſꝫm tho·ij·ij·q·xxxij·aliqn̄ eſt p̄ceptū·Aliqn̄ eſt cōſilium·Aliqn̄ ꝓhibitum d̄ quibus tribus videndum erit· ¶ Preceptum eſt· Primo qn̄ primus eſt cōſtitus in vrgente neceſſitate et ꝑiculo vite aut grauius infirmitatis·et iſte qui videt nō habet tūc illā neceſſitatē·ſed ſupfluū quo ad illā neceſſitatē indigēti tūc dare· et ſꝫm poſſibilitatē ſubuenire iſti i ſua neceſſitate in victu ⁊ veſtitu cadit ſub p̄cepto vt cum quis occurrit in

tali articulo ɔſtitus ꝙ circa eū ap
pareāt ꝓbabilia ſigna extreme ne-
ceſſitatis future niſi ei ſubueniat᷑
ſi tūc nullus apparet in ꝓmpto qui
poſſit aut velit ei ſubuenire. tu te-
neris q̄tum tibi eſt poſſibile d̄ tuo
dando. aut aliū deordinando. ꝙ ſi
negligis peccas mortaliter ɔtra p̄
ceptum de dilectiōe ꝓximi. vn̄ am-
bro. paſce fame morientē ſi nō paui
ſti occidiſti. ita etiā d̄ qualibet alia
neceſſitate intelligendū eſt. Ideo
baſili. ē panis famelici quē tu tenes
tunica nudi quā tu ɔſeruas. Indigē
tes aurū vel argentū quod poſſides
quo circa tot iniuriaris quid exhi-
bere valeres ⁊ addit tho. di. xv. ob
ligat p̄ceptum qn̄ apparent ꝓbabi-
lia ſigna extreme neceſſitatis futu
re. niſi ei ſubueniat᷑. vt cū quis vi-
det aliquos impotentes vel pigros
ad ſubueniendū ⁊ pauperē indigē-
tem cibo ⁊ potu ⁊ alijs vite neceſſa
rijs. nec ſibi ſatiſfacere poſſe nō em̄
eſt expectāda vltima neceſſitas. qꝛ
forte nō poſſet iuuari natura iā fa
me vel ſiti ɔſumpta. dicit em̄ criſ-
ſup iohā. nō oportet pauperem vlulā
tem deceptorē vocare. Bacō aūt di
ctorū eſt. quia caritas plus diligit
vitā ꝓximi ꝙ omnia bona tēpalia
etiā decētia ſtatū vn̄ beatꝰ marti-
cum indecētia veſtitus ſui veſtiuit
pauperem. ⁊ hoc eſt p̄ceptum iohā-
bap. luce iij. Qui habet duas tuni-
cas qd̄ eſt de neceſſitate det vnā nō
habenti quod eſt nature. qꝛ extra
pādiſum nō poteſt viuere nudus.
Videmꝰ etiā bruta naturaliter ſub
uenire pacietibus neceſſitatē vnde
gallina nutrit alienos pullos ⁊ catti
quidā alienos fetos. ſic etiā beatus
dn̄icus neceſſaria quo ad ſtatū ſuū
⁊ ſuꝑflua quo ad ꝑſonam libros. ⁊
omnē ſuppellectilē vendidit ꝓpter
famem pauperū palencie. Qd̄ quia
⁊ epulo nō fecit de quo lu. xvj. Id
circo ſepultus eſt in inferno. ¶
Secūdo elemoſinā dare eſt p̄ceptū
qn̄ quis habet ſuꝑflua. duplicia eīi
ſunt tēpalia quedā ſunt neceſſaria
homi. alia ſuꝑflua neceſſaria ſūt ad
huc duplicia. quedā ſimpliciter ſine
quibus homo eſſe nō poteſt aut vi
uere. Alia ſunt neceſſaria nō ſimpli
citer. ſed ſine quibus ɔuenienter vi
ta trāſigi nō poteſt ſcḋm ſtatum ⁊ ɔ
dicōem ꝑſone ꝓprie. ⁊ aliarū ꝑſona
rū quarū cura ei incūbit Et tūc que
vltra neceſſaria hec ſunt. dicuntur
ſuꝑflua vnde qn̄ quis talia habꝫ ſu
ꝑflua iſta ſcḋm armicanū ſub p̄cepto
tenent᷑ diſtribuere i elemoſinā pau
ꝑum. aut i alios pios vſꝰ. qd̄ ſi quis
nō facit trāſgredit᷑ mandatū dei ⁊
peccat mortaliter. Qd̄ patet qꝛ lu.
xj. dicit chriſtꝰ. qd̄ ſupeſt date i ele
moſinā ⁊ ecce oīa mūda ſunt vo-
bis. Et loquit᷑ p̄ceptiue. Ideo chri
ſtus ad igne eternū ɔdemnat eos
qui eſurientes nō pauerūt ⁊ ita de
alijs. Mat. xxv. qd̄ nō diceret᷑ niſi
elemoſinā dare caderet ſub p̄cepto
⁊ nō de neceſſario niſi in caſu nece-
ſſitatis igi᷑ d̄ ſuꝑfluo. Idē vult be
atus iohā. in iij. ca. j. vbi nō ſolum
affirmat ſed etiā ꝓbat qd̄ qui in re
ſeruatōe diuiciarū ſuꝑfluarū claudūt
viſcera pietatis neceſſitatē pacien-
tibus peccant mortaliter. qꝛ dicit
ꝙ caritas dei nō manet in eis eo ꝙ
nō diligūt ꝓximum ope ⁊ veritate
ſed tm̄ verbo ⁊ lingua. Item ꝓbat
tho. ij. ij. q. lxvj. idē ſic ea q̄ ſunt iu
ris humani nō poſſunt derogare iu
ri naturali vel diuino ſꝫ ſcḋm naturalē

ordinem ex diuina puidentia inſti-
tutũ·res inferiores ſunt ordinate
ad hᵒ vt ex eis ſubueniat' hominũ
neceſſitati et ideo p rerũ diuiſionẽ
et appropriacionẽ de iure humano
pcedentem non impedit' quin hoīs
neceſſitati ſubueniendũ ſit ex hmōi
rebus·et ideo res quas aliqui ſup-
abundanter habẽt ex naturali iure
debent' pauperũ ſuſtentacioī ¶
Item de iſtis qui ſupflua diuitiarũ
congregãt dicit augᵒ·li· de decem
cordis·Seruat tibi pater tuus ſer-
uas tu filijs tuis· Seruant filij tui
filijs ſuis·et nullus eſt ſeruaturus
pceptum dei·Quare illi non ſeruas
omnia qui te et alios fecit ex nihilo
neqꝫ em̃ melius cõmittis patrimo-
nium tuũ filijs tuis ꝙ creatori tuo
hec ille·verũ qꝛ patres dicũt ſe excu
ſando tpalia ſe retinere amore filio
rum·quibᵒ puidere volunt vbi tñ
auaritia ſepe eſt in cauſa·Idcirco
ſubdit augu· Amittit amator ſiue
ſeruator diuitiarum filium ſuũ tunc
vtiqꝫ ſi propter filiuꝫ ſeruabat·mit
tet poſt illum patrem ſuũ quare il-
lam tenet in ſeculo et reliquit filiuꝫ
ab animo·redde illi qd ſuum eſt red
de illi qd ſeruabas ſi propter ipſum
ſic agebas mortuus receſſit ad deuꝫ
pars illius debet' paupibus·Illi ei
detur ad quam precit qui ꝛ dixit qd
vni ex minimis meiſ feciſtis mihi fe
ciſtis videte fratres qꝛ mendacium
eſt qd homines dicũt·ſcꝫ filijs meis
ſeruo·qꝛ auari ſunt homies·ideo di
uicijs excecati ſic menciunt' hec de
augu Idem patet de patre qui ſi in
diuicijs filium aut filiam haberet
qui reformate religionis locum in-
trare vellet·pater ei minus ꝙ alte
ri in ſeculo manenti daret de pecu-
nijs·Nec de reſiduo elemoſinã face
ret·exquo ptꝫ patris auaritia·vnde
cõcludit·Armicanus vbi ſupra· Ba
ſilius·Criſo·Hiero·Augᵒ·Ambro·
Gregᵒ·et Bern·p̃ ceteris ꝙtũ ego
intelligo ex eorũ ſcriptura ſentencia
liter tali argumento vtunt' Quic-
quid eſt tibi ſupfluum ĩ bonis pau
perũ computat' Cum igit' ſupfluũ
illud eis ſubtrahis tunc ſubtrahis
qd eis debet' et p conſequẽs nõ eis
irrogas ſolum iniuriam·ſed etiã cõ-
mittis rapinã·et ſi ex illa cauſa mo
riunt' paupes· ſic ſubtrahendo qd
eis debet' eos occides ¶ Sed
queritur quid ſit ſupfluum Rñ·ſcꝫm
eundem Armicanũ et pe·de pal·in
iiij·di·xv·et alios qui etiam micius
loquunt' de propoſito·Supflua bo
na ſunt que nec neceſſaria ſunt pſo-
ne·nec ſtatui· nec pſone accõmoda-
ta ad hoc·vt pſone ſtatus et hone-
ſtas ſeruetur·Exquo patet ꝙ in ho
mine ſunt quatuor cõſiderãda quo-
ruꝫ qdlibet aliquid requirit de diui
tijs p que põt quis rimari an ꝛ que
habeat ſupflua·Primum eſt pſona
propria ꝙ cum ad eius tpalem vitã
complexionẽ ſenſus et omnia natu-
ralia·vt homo cõſeruet' in cõueni
enti habitudine et ĩ valitudine cor
porali·que ſufficit ei ad exercicium
operũ ſpũalium anime·et etiam ex-
ercicio corpalium operũ que ſibi ex
officio·ſtatu·aut ſocietate· et eorũ
cum quibus viuit neceſſario incum
bunt facienda·neceſſaria ſunt eniꝫ
aliqua tpalia vt cibus potus veſtiſ
hoſpicium ꝛc·hmõi ſine quibus hec
fieri non poſſent· et iſte diuitie ad
hoc requiſite dicunt' neceſſarie per
ſone·et ad ſic cõſeruandũ pſonaꝫ in
bona diſpoſicione naturaliũ ꝛ cõue

nienti valitudine vn⁹ pl⁹ indigerꝫ q̄ alter. Aqua em̄ rustico ſuficit q̄ ſola potatu infirmaret diuitem aut debilem in ꝯplexiōe ſimplicia ⁊ modica veſtimēta ſuficerent forti qui nō ſufficerent debili. ⁊ ſic de alijs. Et qđ ſecundo eſt neceſſarium. Primo eſſet ſupfluum. ⁊ ſunt p̄fata nō ſolum intelligenda de neceſſarijs vni pſone ſoli. ſed de neceſſarijs pſone principali et omnib⁹ quoꝝ cura ſibi neceſſario incumbit vt vxoris et filioꝝ et niſi illum ⁊ notanter dicit² neceſſario incumbit. quia non de pſonis ſponte aſſumptis ad pompam vel ad aliā ſupfluitatem ex quo patet iteꝝ quod vnus pluribus indiget quo ad hoc q̄ alter. qꝛ habens infirmam vxorē plus indiget quam habēs ſanam E Secundū in hoīe ꝯſiderandum eſt honeſtas pſone que eſt excellencia pſone in aliquibus bonis que ei inſunt rōe quoꝝ reddit² pſona honore digna qꝛ Tho. i. ij. q. clxv. ꝺ. honeſtum eſt aliquid ex hoc q̄ eſt honore dignum. Vnde ſꝫm Jſiđ. honeſtas dꝛ quaſi honoris ſtatus. Sꝫ qꝛ honeſtas hominis maxime cōſideratur ſꝫm virtutem et opa virtuoſa. Jdeo inter oīa hoīs bona virtutes reddūt eum magis honore dignum Vnde apo. j. ethi. dicit q̄ honor eſt p̄miū virtutis. Et in. iiij. Jn veritate ſoli boni ſunt honorandi. Jdeo etiā honeſtas pſone maxime eſt virtus pſone et opa eius bona vnde ſi nobilitas generis et aliqua exteriora faciūt hominē excellentē aut honore dignum hec eſt ſolum in opinione hominū errantiū aut inquantū iuuant hominē ad virtutum opera Et dicit² notāter q̄ vera honeſtas pſone cōſiſtit in his que faciūt vere honore dignuꝫ. vt ſunt virtutes ſcientie. et opa virtutum. Quia honeſtatem pſone nō faciūt multe diuitie grandes familie. veſtes p̄cioſe. apparatus menſe. domus glorioſe ſimilia exteriora. ſed magis inhoneſtum faciūt. et ſigna ſunt ſupbie et auaritie inſaciabilis ſicut etiā indicia virtutum eaſdem oſtendunt.

F Tercio in homine cōſiderandum eſt ſtatus eius ſeu officiū vel artificium vel alia habitudo ipſius in cōmunitate qđ totum comp̄henditur ſub ſtatu. Ad ſtatum aūt ſepe multa requirunt² que officia taliuꝫ exigunt. vnde magiſterciuiū plus indiget q̄ ceteris paribus ſimplex ciuis. plus dux q̄ comes. plus epiſcopus q̄ plebanus. et ſic de alijs. Jtē mechanicus vnus indiget de inſtrumentis ſue artis. de materia quam faciat et de talib⁹. Vnde ad hoc q̄ homo exequatur cōuenienter ptinētia ad ſtatum ſuum neceſſaria ſunt ſibi p̄fata vltra duo prima et illa dicunt² neceſſaria ſtatui. G Quantum in homine cōſiderandū eſt honeſtas ſtatus. Et ſicut honeſtas pſone p ea que dicta ſunt ſecūdo membro nō eſt grandis familia et hmōi. Sic nec honeſtas ſtatus eſt huiuſmodi. ſed eſt virtus tali ſtatui debite et factio opeꝝ tali ſtatui debitorum principaliter opa exteriora rationi recte cōmenſurata. que homi ratio ſtatus ſui vel officij facienda incumbunt ad regimen alioꝝ et profectum temporaliū et ſp̄ūalium Et ad cōſeruandū talem ſtat⁹ honeſtatem ſepe vltra p̄dicta que ſunt neceſſaria. requiritur aliqualis familia. alique veſtes. et aliqua h⁹mōi

et diuitie ad hoc requiſite dicunt²
honeſtati ſtatus neceſſarie et acco=
mode. et illa neceſſaria ſunt differē
tia ſ͡ʒm differentiā ſtatuū. Stat⁹ ei
honeſtior plura in talibus requirit
Et nota ꝙ q̄to virtutes ad ſtatuʒ
ꝑtinentes ſunt excellentiores ⁊ opa
ad que homo tenet² racione ſtatus
ſunt p̄ſtanciora tanto ſtatuſ videt²
honeſtior. Et ita ſtatus ep̄i cui pri=
cipaliter incumbit regimen omniuʒ
in dioceſi honeſtior eſt q̄ ſtat⁹ ple
bani. qui ſolū ſubminiſtracōeʒ quo=
rundā habet. ideo etiaʒ licite ep̄us
recipit vltra neceſſitatem pſone et
ſtatus aliquam familiam ⁊ veſtes
⁊ plures q̄ ſtatus plebani. et ſic de
plebano reſpectu altariſte. ⁊ ducis
reſpctū militis. et militis reſpectu
ruſtici. Et ſic que ep̄o quantū eſt ex
ꝑte iſtius ꝯdiciōis ſ͡ʒm rectam ra=
cioneʒ ſunt neceſſaria in diuitijs eſ=
ſent ſimplici plebano ſupflua ⁊ ecō
uerſo. Debet tñ illud qd̓ impedit²
p honeſtate ſtatus ⁊ pſone eſſe mo
deratum. q² ſ͡ʒm aug⁹. li. j. de ciuita
dei. De raciōe honeſtatis eſt vſus
rerum modeſtus ⁊ recte racōis mo
deramine menſuratus. q² aug⁹ ibid̓
exponit honeſte vti rebus pro vti
modeſte ſobrie tpanter et pie. Etiā
honeſtas vtriuſqʒ videlicet ſtatus
⁊ pſone paucis ꝯtentatur. Curioſi
tati vero pōpe. ⁊ varietati vtriuſ
qʒ ſtatus totum minus eſt iſta om=
nia deuorant. et paupibus nihil re
linquūt. ⁊ faciunt ꝙ multi diuerſiſ
modis illicitis laborant qūo ꝯgre=
gent diuicias quibus ſupbias ⁊ vo=
luptates ſuas nutriant et dilatent
Iſtis igit² quatuor penſatis ea tē=
poralia que reſultant ex iſtis qua=
druplicibus neceſſarijs dicunt² ne=
ceſſaria homini ad tranſigendū cō=
uenienter vitam ſuam ſ͡ʒm exigen=
ciam ſtatus ſui. ⁊ ꝯdicionem pſone
pprie et alioꝝ quoꝝ cura ſibi ne=
ceſſario incumbit. E. de illis neceſ=
ſarijs loquitur apoſ. j. thi. vj. diceſ
habentes alimenta et quibus te=
gamur his ꝯcenti ſumus. Et ſalo=
mon puer. xxxj. di. Dñe diuicias ⁊
mendicitatem ne dederis mihi. ſed
tm̄ victui meo tribue neceſſaria p
quibus ſ͡ʒm aug⁹ ad pbām oramus
panem noſtrum quottidianū da no
bis hodie. H Et homo quidq̄d
ſup illa quattuor habet ſupfluum
repetet. ⁊ impios vſus diſtribuat
quia p̄ceptum. ē. Et dicit pe. d̓ pal
di. xv. in. iiij. ꝙ habenſ talia ſuper
flua non ſolum tenetur ſubuenire
pauperi extremam pauptatem pa=
cienti. ſed etiā pacienti neceſſitatē
in vite honeſtate. Racio eſt q² qui=
libet debet velle ex caritate pximo
qd̓ ſibi vnde. ꝯtra caritatem fece=
ret ſi ſeip̄m dehoneſtaret eo qd̓ cru
delis ē qui famaʒ negligit. id̓o etiā
ꝯtra caritatē pximi facit ſi eis ho=
neſtati. de ſic ſupfluo nō ſubuenit.
id̓o beatus nico. vicino qui ſe d̓ ho
neſtare voluit pſtituēdo filias ſub
uenit. Exēplū d̓ latrone q̇ liberauit
vxorem vnius detenti de carcere ⁊c̄
q̄uis videretur maior neceſſitaſ vi
tādi peccatū. Et in neemia ⁊ eſdra
quaſi de mortali rephendunt² iſra=
helite. de h° ꝙ fratres poſſidebāt
in ſeruos et ancillas dantes eis vi=
ctum et veſtitum. q² nō tenebāt eoſ
ſ͡ʒm decentiā ſtatus ſui cum eſſent li
beri et non ſerui et de ſupfluo quo
eos tenebant ſeruos poterant eos
tenere. vt liberos vel mutuādo vt
Thobias fecit gabello de ſua abun-

dantia dando primo vel addecēter filias ſuas maritandas ſicut fecit beatus Nico· ſ꜄m pe·pa· I Verum cū mediū tēpantie nō cōſiſtat in indiuiſibili· ſed in latitudine quadam nō oportet q̄ punctualiter p̄dicta neceſſaria ſciant᷑· Sed exempli gratia·ſi centum floreni ſunt neceſſarij p̄ciſe ad quatuor p̄fata·tum qui ſine dolo et ſ꜄m rōem rectam et inueſtigacionē diligentē· centū et ij·florenos putarem neceſſarios nō magna vis eſſet·q꜄ punctuale medium nō eſt neceſſarium ſcire· ex quo patet q̄ multi ſint iniuſti poſſeſſores temporaliū fures aut raptores qui ſuꝑflua habent·de quo numero fuit epulo diues qui nō legit᷑ illicita acquiſiſſe·attamen eſt in inferno ſepultus·q꜄ ſuꝑflua n̄ dedit·p̄dictis atis ꝯcordat Tho·ij·ij·q·xxxij·ar·v·⁊ addit q̄ nō oꝑtet q̄ diues vel alter cōſideret ad omnes caſus qui poſſunt cōtingere in futuꝝ·hoc em̄ eſſet de craſtino cogitare· q̄ dn̄s ꝓhibet Math·vj ·ſed debet iudicari ſuꝑfluum et neceſſariū ſ꜄m ea que ꝓbabiliter·et vt plurimū occurrūt· Sed diceret aliquis diues Cuilibet licet re ſua vti et eam rem retinere ſed recipiendo rem ſuam aliquis elemoſinā nō dabit ergo nō eſt p̄ceptū dare elemoſinam·Bn̄·Tho·vbi ·ſ· bona tp̄alia que homini diuinitꝰ cōferunt᷑ eius quidē ſunt q̄tum ad ꝓprietatem·ſed q̄tum ad vſum nō ſolum eſſe debent eius·ſed etiā aliorum qui ex eis ſuſtentari poſſunt ex eo qd̄ quid ei ſuꝑfluit·Vnde Baſil· ſi fateris ea diuinitus tibi ꝓueniſſe ſcꝫ bona tp̄alia·an iniuſtus eſt deus inequalitatis nobis diſtribuēs·Cur tu abundas·ille vero mendicat·niſi vt tu bone diſpenſaciōis merita cōſequaris·Ille vero patientie meritis decoretur eſt panis famelici quē tu tenes·nudi tunica quā cōclaui cōſeruas·diſcalciati calcius qui peneſ te marceſcit·Indigentis argentum qd̄ poſſides inhumatum· quo circa tot iniuriaris quot dare vales hec eſt xp̄i mens·Luc·xvj·dicentis facite vobis amicos de mām̄ona iniquitatis·vt cū defeceritis recipiāt vos in eterna tabernacula vnde Augꝰ· omnia bona ſua dedit deus duobus hominibus diuitibus terrena pauperibus celeſtia ſed deꝰ volēs vtrꝝq꜄ ſaluare cōſtituit· vt hic diuites in ſua hereditate recipiāt pauꝑes· et pauꝑes eos in ſua hereditate collocent·vt vterq꜄ ꝑ alium collocet᷑·

l Eſt aūt elemoſinā dare aliq̄n ſ꜄m tho· ibidem peccatum·et ꝓhibitum videlicet de neceſſario certo dare·vbi notat q̄ neceſſariū dicit᷑ aliquid dupliciter·Vno mō ſine quo aliquid eſſe nō p̄ōt de tali neceſſario omnio elemoſinā dare n̄ debet quis puta ſi aliquis in neceſſitatis articulo cōſtitutus haberet ſolum vnd̄ ſuſtentari poſſent filij ſui ⁊ alij ad eū ꝑtinentes de hoc em̄ elemoſinā dare eſſet ſibi et ſuis vitam ſubtrahere·ſed hoc dico niſi forte talis cauſus immineret·vt ſibi ſubtrahendo daret alicui magne ꝑſone ꝑ quaꝫ eccleſia vel reſtu·ſuſtentaret᷑ q꜄ pro talis ꝑſone liberaciōe ſeipm̄ et ſuos laudabiliter morti exponeret cū bonum cōmune ſit proprio p̄ferenduꝫ vnde·iij·Re·xvij·vidua victui ſuo et filij ꝑpoſuit victum helie dicentis fac mihi ſubcinericiū panem·tibi aūt et filio facies poſtea laudabiliter em̄ p̄ferre poterāt vitaꝫ helie

qui currus fuit iſrahel ⁊ auriga eꝰ ⁊ morti ſe exponere· et ſic patet ꝙ etiã duo caſus ſunt in quibus elemoſina eſt in ꝓhibicõe· Primus racione dantis qui equaliter indiget vel plus in ꝓpria ꝑſona· Racio eſt quia caritas ordinata incipit a ſeipſa· vnd· ecc· xxx· miſere aie tue placens deo· Secundus cauſus qñ indiget ꝑ ſuis vnde· j· thi· v· ſi quis ſuoꝝ ⁊ maxime domeſticorum curã non habet· fidem negauit· et eſt in fideli deterior· vnde aug⁹· ſi quis vult filijs exhereditare et eccleſiã inſtituere alium querat ꝙ aug⁹· ꝑ cõſilio· ⁊ intelligitur caſus niſi alia racio vtilitatis publice contrarium ſuadere vt ſupra dictum eſt·

¶ Qñ vero elemoſinam dare ſit conſilium· et qñ quis poteſt de neceſſario elemoſinã dare illud docet vbi tho· d· ꝙ ſcdo modo aliquid dr neceſſarium ſine quo nõ põt cõuenienter tranſigi ſʒm cõdiciões vel ſtatum ꝑſone proprie et aliaꝝ ꝑſonaꝝ quarum cura ei incumbit hmõi neceſſarij termin⁹ nõ eſt indiuiſibilis ꝯſtitut⁹· ſʒ multis additi nõ põt dijudicari eſſe vltra tale neceſſarium et multis ſubtractis adhuc remanet vnde poſſit cõuenienter vitã tranſigere ſʒm ſtatum propriũ de hmõi· ergo elemoſinã dare eſt bonum· et nõ cadit ſub ꝑcepto ſed ſub cõſilio· inordinatũ aũt eſſet ſi aliquis tm̃ ſibi de bonis proprijs ſubtraheret· vt alijs largiretur· ꝙ de reſiduo nõ poſſet vitam tranſigere cõueniẽter ſʒm ꝓprium ſtatum et negotia occurrentia· nullus em̃ incõuenienter viuere debet· ſed ab hoc tria ſunt excipiẽda· quoꝝ primũ eſt· qñ aliquis ſtatum mutat· puta ꝑ religionis ingreſſum tunc em̃ oĩa ſua largiens propter xp̃m opus ꝑfectiõis facit ſe in alio ſtatu ponendo· Secũdo quãdo ea que ſibi ſubtrahit et ſi ſint neceſſaria ad cõuenientiã vite· tñ faciliter reſartiri poſſunt vt nõ ſequat² maximũ incõueniens· Tercio qñ occurreret extrema neceſſitas alicui⁹ priuate ꝑſone vel etiã aliqua mag neceſſitas reipublice· In his em̃ caſibus laudabiliter aliquis ꝑtermitteret id qḋ ad decentiã ſui ſtatus ꝑtinere videret²· vt neceſſitati maiori ſubueniret· hec tho·

M Secund principaliter ſciendũ· quis dare poſſit elemoſinã· Rñ· ſʒm omnes ꝙ iſti qui habent dominium liberũ tpalium· vel amminiſtraciõem taliũ et poteſtatẽ erogandi· vt religioſi qui habent diſpenſaciõem a ꝑlato ſibi cõmiſſam dare poſſunt elemoſinam ſʒm ꝯmiſſum vel preſumptum Si vero non habent diſpẽſaciõem ſibi cõmiſſam nõ poſſunt dare corporalem elemoſinam ſine licentia ꝑlati exp̃ſſa vel ꝑſumpta niſi in neceſſitatis caſu extreme· Ratio dicti ẽ qꝛ nihil habent proprium· Famuli etiã dominoꝝ nõ poſſunt dare elemoſinam de rebus dominoꝝ niſi panem et ſuꝑflua coquine et hmõi que nõ inferunt ſenſibile nocumentum de quibus eis cõſtat· aut veriſimiter ꝑſumitur· ꝙ nõ diſpliceat dominis ſuis· ſi em̃ alias darent· tũc contractarent rem alienam inuito domino et ſic furtum cõmitterent filius familias· qꝛ ea que habet ſunt patris nõ poteſt dare elemoſinã· niſi forte aliquã modicam de qua põt ꝑſumere ꝙ patri placeat· niſi forte alicuius rei eſſet ſibi cõmiſſa diſpenſatio a patre· vxor etiã nõ põt de oĩb⁹

ſibi et marito communibus·ſed ſ₃m
Tho·rai·ꝛ pe·pa·pōt facere elemo
ſinam·et alienaciōe₃ ſine licentia vi
ri in multis caſibus· N Primo
ſi vxoꝛ h₃ res paſernalibes·i·ꝓpꝛi=
as res p̄ter dotē vbi hmōi de cōſue
tudie locū hn̄t·Scdo ſi ſit lucratia·
ita ꝙ exhibita debita gubernaciōe
dom⁹ opibus ſuis lucrat² p̄t de illiſ
elemoſinā dare·nec illud intelligit²
deducēdo expenſas victus ſui·quia
vir tenet² ad oīa hmōi onera ꝓpter
dotē et obſequiū ab vxoꝛe exhibitū
Rō dicti eſt·qꝛ talis mulier virago
eſt ꝛ quaſi virilis ·Tercio de rebus
viri vt de pane vino et hmōi q̄ de
appꝛobato moꝛe ſolēt ad diſpenſaci
onē vxoꝛi ꝑtinere pōt et d₃ dare ele
moſinas moderatas tenet ſ₃m facul
tatē viri et maioꝛē vel minoꝛē mul=
titudinē et neceſſitatē pauperꝝ·In
telligite etiā de reb⁹ dotalibus et
ſi vir aliq̄n ꝓhibeat p̄fata verbo p̄t
tn̄ ꝓbabiliter credere ꝙ nō intēdat
omnīo ꝓhibere elemoſinas dare ſed
ſuꝑfluitatē niſi apte cōtrariū appa=
reret·tūc nō tenet² dare niſi in arti
culo neceſſitatis·Quarto ſi vxoꝛ ꝑe
grinat²·et vir expēſas taxatas de=
dit ſi vult ſibi ſubtrahere p̄t paupi
bus dare·Quinto in extrema neceſ=
ſitate qꝛ tūc oīa ſunt cōmunia Se
xto pōt alienaciōem reꝝ facere ſine
licentia viri ad vitādū damnū viri·
ſicut abigail·j·re·xxv·ꝙ mulier ha
bet ꝓpꝛietatē in cōmunib⁹ bonis ſi
cut et vir·vn̄ ſi ꝑ negligentiam vel
maliciā viri immineat ꝑiculum·pōt
ipa obuiare·Septimo ſi vir ſit fatu
us tūc em̄ diſpenſacio dom⁹ ꝑtinet
ad vxoꝛem niſi aliter ꝑ ſupioꝛē fue=
rit oꝛdinatū· O Octau⁹ ſi vir
abſens nō poſuit diſpenſatoꝛem do

mus ſue loco ſui ſed quib⁹ danda ē
elemoſina Rn̄·ſ₃m Rai·iſte qui poſ=
ſet dare oīb⁹ indigentib⁹ talis in
diſtincte omnibus dare deberet·vt
docet Criſo·ſuꝑ epiſtol·ad Hebꝛe·
Exemplo loth·et abꝛahe qui quoni
am oīs indiffirēter recipiebāt iter
alios etiā angelos recipe meruerūt
ſi em̄ nō oēs recepiſſent foꝛſitan ꝛ
angelos repuliſſent·in hoc em̄ caſu
addit Criſo·Quieſcam⁹ ab hac ſur=
da ac diabolica et ꝑemptoꝛia curio
ſitate ſc₃ diſcernendi inter paupem
et pauperē·nō em̄ ex vita eoꝝ quoſ
recipis mercedē tibi retributurus ē
deus·ſed ex volūtate et honoꝛificē
tia multa et miſericoꝛdia et bonita
te imo ſ₃m grego·excōmunicato dā
da eſſet elemoſina et cuilib₃ manife
ſte peccāti niſi ex ſecuritate cibi vel
elemoſine negligeret iuſtitiam·In
quo caſu dicit aug⁹· vtilius panis
eſurienti tollit²·ſi de cibo ſecurus
iuſticiā negligat ꝙ eſurienti panis
frangat²·vt iniuſtitie ſeductꝰ ac=
quieſcat ·Intellige in̄ h° niſi talis
eſuriret ad moꝛte·vn̄ di·pe·de pal·
Ribaldo panis nō pecunia dāda eſt
ne luxuriet²·iuſto ergo et ſancto ē
danda elemoſina·iuxta illud·xij·da
miſericoꝛdi et ne ſuſceperis pc̄tōꝛē
niſi ſolum vt foueat² natura nō cul=
pa ꝓpter decē em̄ iuſtos ſolū ꝑcepiſ
ſet de⁹ pentapoleos Gen̄·xviij·Bo
na g° h⁹ ſ₃m augu·creata ſunt pec=
catoꝛ aūt pane dignus non eſt quo
veſcitur P Propinquitas etia₃
ſ₃m augu·li·j·de doct·xp̄iana·deb₃
inſpici qꝛ illi qui ſunt nobis magis
coniuncti quaſi quadam ſoꝛte no=
bis obueniunt·vt eis magis prouī
dere debebeamus·vtilitas etiam in
ſpicienda eſt· que expectatur a

pſona cui ſubuenitur vel ab eis da=
ta eſt p̄dicatoribus·nanqȝ et p̄latis
ex debito ſubuenit᷑·Vnde ſacerdo=
tibus et phariſeis annona olim da=
bat᷑ de publico·q᷑ multitudo ſapiē
tum ſanitas eſt orbis terraꝝ Sap.
vj·et leuite etiam nutriebant᷑ d bo
nis cōmunibus·vt patȝ Leui·i mul=
tis locis magis aūt p̄dicatori ſubue
niendum eſt·vnde·j·Corꝫ ix·nō alli
gabis os bouis triturantis· Ideo
dicit Tho· vbi prius in ſum·ꝙ cir=
ca hec eſt diſcreciōis ratio adhiben
da ſȝm cōiunctiōis differentiā ſan=
ctitatis et vtilitatis ¶ Cui au
tem magis ſit danda elemoſina et
plus benefaciendum dicit Tho· in
iiij·vbi prius nō eſt facile determi=
nare ꝓpter multas diuerſitates bo
ni et neceſſarij·vt dicit philoſo·ix·
ethi·tñ hoc eſt tenendū ꝙ ſemꝑ ma
gis eſt reddendum debitū q̄ benefi
cium impendendū vt ipſe philo·ibidē
dicit niſi ex ꝑte altera aſſit maior
bonitas vel neceſſitas·et ideo pen=
tibus et ꝓpinquis et benefactorib᷒
et eis a quibus ſpiritualia accipit
magis debet homo elemoſinā face=
re ſi indigeant et ceteris paribus
melioribus magis et magis indigē
tibus·et ſic ſȝm has tres condiciōes
debet gradus in elemoſina cōſtitui
ſcȝ ſȝm neceſſariū·honeſtum et debi
tum aſſignare aūt in ſingulis· quan
do vnū alteri p̄feratur eſt impoſſi=
bile·q᷑ ſingulares cōdiciōes que at
tendende ſunt·ſunt infinite·et non
cadunt ſub arte ·de his aūt vnctio
docet et prudentie cōſilium hec tho
¶ Tercio principaliter viden=
dum eſt de elemoſina ſpūali que vt
dicit Tho·in ſum·vbi prius eſt ſep=
tuplex et ſunt docere ignorantē con

tra defectū intellectus ſpeculatiui
cōſulere dubitanti contra defectuȝ
intellectus practici·corrigere pec=
cantē cōtra inordinatam voluntatē
ꝓximi·Remittere offendēti inq̄tū
ꝓximus peccat in nos·cōſolari tri=
ſtem cōtra paſſionem appetiue ꝑtis
inter quas maxima eſt triſticia·por
tare oneroſos et graues cōtra ſeq̄=
lam peccati· Ex inordinato em̄ actu
grauant᷑ ei couenietes etiam p̄ter
peccantis intencionē ſȝm illud Ro·
vj·Debemus nos firmiores infirmi
tates alioꝝ portare·immo nō ſoluȝ
tales ſȝm ꝙ infirmi ſunt graues et
inordinatis actibus·ſed etiam que
libet eoꝝ onera ſunt ſuppoſita ſȝm
illud Galla·vj·alter alterius one
ra portate·vltimū eſt oratio ꝑ quā
poſcimus auxilium a deo vnde ver=
ſus Conſule·caſtiga·remitte·ſolare
fer ora·et ſub li Conſule cōprehen=
dit᷑ doctrina et cōſiliū Querit᷑ aūt
vtꝝ elemoſine ſpūales ſint meliores
q̄ corꝑales·Rñ·Tho· ibidem ſim=
pliciter loquendo ꝙ ſic·Primo ex ꝑ
te doni q᷑ illud qđ exhibet᷑ eſt nobi
lius ſcȝ donum ſpūale qđ p̄eminet
corꝑali·Secundo ratione eius cui
ſubuenitur q᷑ ſpūs nobilior eſt cor=
pore·vnde ſicut homo ſibiipſi magiſ
debet ꝓuidere quantū ad ſpūm q̄
quantū ad corpus·ita etiam ꝓximo
quē debet tanquam ſeipm̄ diligere·
Tercio q̄tum ad ipos actus ꝑ quoſ
et quibus ſubuenit᷑ Primo·quia a=
ctus ſpūales ſunt meliores corꝑali=
bus qui ſunt quodammodo ſeruiles
¶ Ex quibus patet ꝙ ditioreſ
ſunt predicatores et docentes ſacrā
ſcripturam ex compaſſione prop=
ter deum pure et quibus aurum
et argentum deeſt·q᷑ de ſpūalibus

opibus miſericordie plura facere poſſunt· vnde plus merentur tales nobiles euangelici canes vlcera lazari· id eſt peccatoris ſanando quā diues epulo mereri poterat micas dando et ecōuerſo plus peccat abſcondēs talentum domini ſcʒ verbū dei· ꝙ diues negans micas tpalis ſubſtantie vnde ezech· iij· ſanguinē ei⁹ videlicʒ peccatoris de manu tua requiram· qn̄ ergo medici viſitant ifirmos· aut aduocati defendūt pupillos· et doctores legū docēt inſcios ꝙuis nō ſit peccatū tn̄ nō eſt elemoſina ſi ſit propter lucrum· qꝛ non fit ex compaſſione et ꝑpter deum· ſi aūt gratis facerent et propter deum· elemoſina eſſet nō ſpūalis· ſed corpalis· qꝛ ille ſciētie lucratiue ſūt principaliter ꝑpter indigentias corpales ſupplendas poſſent tn̄ ſpūales elemoſine compari corpales ſʒm aliquem pticularē caſum· et tunc ꝑferri corpalis ſpūali puta magis pa ſcēdus eſſet fame moriens quā pro eo orandū· ſicut etiam ſʒm philoſo· Melius eſt indigenti ditari ꝙ philoſophari ꝙuis hoc ſimpliciter ſit melius ¶ Queritur etiam quō elemoſine ſint dande· vt fructuoſe debetur· Rn̄· j· ex caritate dande· j· cor· xiij· ſi diſtribuero in cibos pauperū omnes facultates meas· caritate aūt nō habeam nihil mihi ꝑdeſt ſcʒ ad eſſenciale pmiū in celo· licet alias multipliciter pſit· Secūdo dādo ſunt ex bona intencioē nō propter inanem gloriā· ſed tanꝙ deo qꝛ quod vni ex minimis xp̄i fit xp̄o fit Math· xxv· vnde math· vj· qn̄ facis elemoſinā neſciat ſiniſtra· id ē ianis gloria quid faciat dextra tua· id eſt recta intentio nō impediatʳ ꝑ ſiniſtram intentiōem· iij· vt ordinate fiat primo tibi· ij· ꝓximis· iij· alienis

Capitulum Quartum

De furto proprie dicto qd̄ directe cōtrariatʳ p̄cepto ſeptimo· tria pricipaliter videnda ſunt· Prio vbi exp̄ſſe cōmittatur furtū vel rapina et quot modis· Scd̄o vbi talia cōmittantʳ velate Tercio quō in rebus inuentis· A Quantum ad primū diffinit Rai· et vlt· tractatu iij· furtū qd̄ eſt cōtractio rei aliene mobilis corpalis fraudulosa inuito domino lucrifaciendi gratia· vel ipſius rei· vel etiam vſus eius poſſeſſioni ſue· Dicitʳ primo cōtractio qꝛ ſine ea nō eſt furtum ꝑprie· licet interueniat volūtas verbum· vel ſcriptura· alias ſi cōcupiſcat quis res alienas illicite et ſine cōtractione ē tranſgreſſor alterius p̄cepti ſcʒ non cōcupiſces rem ꝓximi tui· dꝛ rei aliene qꝛ q̄n cōmittitʳ furtū in re pleniſſime ꝓpria pleniſſime dico· quia ſi alterius haberet in re illa ius puta creditor cui res eſt pignori obligata vt comodatarius· id ē ille cui eſt aliquid comodatū· vel ſoci⁹ vel ſimilis pſona alia ⁊ dn̄s furtiue ſurripiens alicui tali pſone furtum cōmitteret· Dicitʳ mobilis corpalis· qꝛ in rebus imobilibus vel incorpalibus· vt ſunt actiōes ⁊ ſeruitutes furtum nō cōmittitʳ· qꝛ talia nō poſſunt ꝯtractari ꝑpter ſui imēſitateʒ ⁊ icorpeitatē· dꝛ fraudulosa qꝛ ſi aliquis credebat rē eſſe ſuā ⁊ credebat ſibi licere rem ſuam ſurripe nō committit furtū· licet alias teneatur reſtituere ſi nō fuit ſua· et ideo ſi credebat ſe facere domino volente nō facere furtum· qꝛ non facit dolum·

dicit² inuito dño·qz ſi credebat dominū ꝑmiſſuꝝ et ſubeſt cauſa quare debebat credere de hoc tenetur· Et dñs inuitus etiam ſi videat rem auferri q̄uis nō cōtradicat ſi autez putat facere inuito domino·et tam̄ dñs vult furtum quidē facit·q̄tuz ad intentiōem·et mortaliter peccat ſed nō tenetur ad reſtituciōem· nec domin⁹ pōt petere obſtante ſibi ſua voluntate·Sz lucrifaciēdi gratia qz qz ſi quis alienā ancillam vel meretricem rapuerit vel relauerit nō cā lucrifaciendi·ſed cauſa libidinis exercende nō cōmittit furtum·licet alias grauiter peccet·Dicit² ipi⁹ rei vel vſus eius poſſeſſioni ſue·qz non ſolum ꝯmittit furtum·qui rei dominium vult lucrifacere ſic furtiue ſz etiam qui vſum vel poſſeſſionē rei· addit Tho·ij·ij·q·lxvj·ꝙ ſicut furtum cōmittitur in occulta acceptione rei aliene· Ita et in occulta deteciōe iniuſta B Eſt aūt tā furtum q̄ rapina·vt docet Thom·vbi prius pctm̄ mortale·qz contra diuinum p̄ceptum·vt patuit ſupra ⁊ cōtra iuſticiā qua vnicuiqz reddendū eſt qd̓ ſuum eſt·Et cōtra caritatem de diligendo proximū qz rapina et furto humana ſocietas periret·⁊ tā furtum q̄ rapina aggrauat²·ex circumſtantijs loci tpis et pſone et ſimilibus vt ſi rem ſacram in loco ſacro aufert tunc eſt ſacrilegium aut alia ſpecies·aut ſi debito tpe oracioni aufert alienam rem·ſi etiā pſona damnificata paup fuerit ī ſe vel in ſuo ſtatu aut in ſuis heredib⁹ ex hoc graue damnū paciat² C Sz quereres eſt ne peccatuz mortale ſi quis alteri furetur acum vel pennā ad ſcribendū vel talem paruā rem·

Rñ·ſzm Tho·vbi prius ꝙ in talib⁹ rebus minimis hō cui aufert² res n̄ reputat ſibi dānū inferri et ille qui accipit pt̄ pſummere hoc nō eſſe cōtra eius voluntatem cuius res eſt· et ſi eſſet p̄ſens ipe nō diſſentiret g° ſi quis hmōi res furtie id ē alio neſciēte accipi pōt excuſari pōt a peccato mortali·ſi aūt habeat animum furandi et alteri inferendi damnuz pōt in talib⁹ minimis eſſe peccatuz mortale ſicut et in ſola volūtate furandi eſt mortale·Vbi etiā extrinſecus nullū nocumentū infertur D

Ex quibus patz ꝙ multis modis cōtra ſeptimū mandatū peccant homines·Primo qn̄ quis rem alienam iniuſte aufert alteri· ignorāte illo cui⁹ eſt·et eo inuito·ſic ꝙ ſi hoc cognoſceret ſibi diſpliceret·et nō ſolū cōtra hoc ſeptimū p̄ceptū peccat·ſz etiam tenet² reſtituere iniuſte ablatuz E Scdo ſequitur ſzm Tho· ꝙ qui rem ſuā apud aliū iniuſte detentā occulte recipet·peccaret quidē furtim auferēdo·nō qz grauat illum qui detinet·nec tenet² ad reſtituendū aliquid·vel ad recōpenſandū ſed peccat ꝯtra ꝯmunē iuſtitiā dū ipe vſurpat rei ſue iudiciū iuris ordine p̄termiſſo · Et iō tenet² deo ſatiſfacere·et dare operā vt ſi inde ortū fuit ſcādalū primoꝝ ꝙ illd̓ ſedet²·ſed pe·aurio·qdli·iij·q·xxj·di· ꝙ hec opinio videt² hr̄e veritatem in caſu in quo pſona priuata pt̄ per iudicē ſiue p pſonā cōmunē ſatis de facili recupare rem ſuā ſed in caſu vbi talis p iudicem nō poſſet rē ſuam recupare bono modo·vel qz iudex nō eſt pn̄s quia factum ad eius noticiam puenire nō poteſt· aut qz iudex non audet inquirere· vt ille

cuiuſ res detinetur nō audet alium accuſare·vel alio modo conſimili in tali caſu vnuſquiſq3 ſit quaſi miniſter iudicis·et executoꝛ legis· Ita ꝙ rem ſuam vel equiualens accipe poteſt·nec peccat in re accepta nec in modo accipiendi·hec ille·et pꝛobat p Augu·in epiſt·ad macedoniū et p rōem eandem opinionē pe· pa·recitat nec eam improbat· Tercio peccat cōtra ſeptimū p̄ceptum·qui pꝛoximo ſuo nec in ſe nec in re ſua eam nō quidem ſibi vſurpando ⁊ retinendo ſed ſiue occulte ſiue manifeſte deſtruendo et coꝛrumpēdo·vt qui cōburit alterius domū interficit animalia·aut deſtruit agrū ei⁹ et ſimilia vaſtat·Quāuis em̄ nihil d illa re apud eum maneat·tamen q2 pꝛoximū iniuſte damnificat· peccat ꝯtra h° p̄ceptū et tenet² damnū recompenſare· Quarto peccat contra hoc p̄ceptu3 qui huiuſmodi damnū pꝛoximo iniuſte illatam ſibi nō recōpenſat q̄tum poteſt·qd̄ vtiq3 tenetur niſi alter qui damnificatus eſt ſibi illud volūtarie remittat aut ab eo habeat voluntariā dilacionem· aut impoſſibilitatem reſtituēdi vel ſimilem excuſaciōem licitam Ex quo patet reſponſio ad quoſdam alios caſus·vnus eſt·ꝙ ſi aliquis accipit equum vel aliam rem accōmodata3 vſq3 ad certum locum· et ip̄e vltra illum locum p̄cedat cu3 illa re·Bn̄· ſ3m Rai·ꝙ furtum cōmittit·niſi in caſu qn̄ ſc3 credebat dominū nō foꝛe inuitum ſi ſciret alius ꝙ ſi aliquis rem ſibi ad vtendum conceſſam alij cōmodauit·Bn̄·Rai· ꝙ furtum vtiq3 cōmittit·q2 non erat ei cōceſſum ad vſum iſtum·alius caſus· vtꝛ creditoꝛ cōmittit furtum ſi pignoꝛe ſibi obligato vtatur·Bn̄· Rai·ꝙ ſic· In hoc aūt caſu et ſimilibus ſc3 cu3 furtum cōmittit² in vſu rei· tenet² fur ad eſtimaciōem vſus rei· etiā re ip̄a domino reſtituta ſ3m Rai·et hoſtien· f Quinto peccat contra hoc p̄ceptu3 qui vineam·agrum·oꝛtum·aut qd̄cunq3 aliud ſue culture cōmiſſum infideliter aut fallaciter colit·et p hoc pꝛoximū ſuū damnificat·et tenet² ad damni reſtitucionē Idem intelligendū eſt puto de quolibet infideli et fraudulento laboꝛatoꝛe ſc3 carpentatoꝛe· muratoꝛe· pꝛimum damnificantē· Sexto peccat qui terminos agroꝝ ſuoꝝ vinearum·oꝛtoꝛum·pꝛatoꝛum·⁊ e⁹ ſimilium poſſeſſionum ſcienter dilatat in damnū pꝛoximi ſui·p hoc aliquid ſibi de ſua poſſeſſione auferendo· et tenet² ad reſtitucionem ablati· ſed etiam fructuum quos inde p̄cepit ⁊ quos p̄cepiſſet dominus rei ſi eam poſſidiſſet deductis tamen expenſis factis pro fructibus querendis cōgregandis et cōſeruandis· G Septimo peccat iudex qui ex cupiditate·timoꝛe· odio ·amoꝛe· aut ex quacunq3 alia cauſa ſciēter male iudicat et ſentenciat in damnū pꝛoximi ſui·et ſ3m Rai·tenet² illi quem ſic iniuſte leſit ad omne intereſſe·ſimiliter intelligendū ē de illo qui licet ſit ignar⁹ et ad talē cauſa3 indicandā inſufficiēs tn̄ p̄ſumit eā iudicare ſine cōſilio alioꝝ magis pitoꝝ qui ſufficiētes reputati ſunt· Et ſic cōtingit eū p ignoꝛanciā iniuſte iudicare et pꝛimum damnificare·peccat em̄ talis cōtra hoc p̄ceptum iniuſte iudicando·et p hoc ledendo pximū·et in foꝛo conſcientie tenetur leſo ad reſtituciōe3·Eodē mō dōm ē

de illo qui ſufficiens fuit ad iudicā
dum·ſed neglexit adhibere diligen
tiam debitam · quia non ſtuduit ·
et vidit que ſtudere et videre debu
it et ſic ex ſua negligentia male iu:
dicauit ī ꝓximi leſionē Octa
uo peccat aduocatus aut ꝓcurator
qui ſcienter defendit cauſaȝ iniuſtā
vt dicit Tho· ij·ij·q·lxxij·qꝛ iniuſtū
eſt et illicitum ſcienter alicui coopa
ri ad malum faciendū ſiue conſulen
do ſiue adiuuando ſiue qualitercun
qȝ conſenciēdo·vnde Rom·j· digni
ſunt morte non ſolum qui faciūt· ſȝ
etiam illi qui cōſentiūt facientibus
tenetur etiam ad reſtitucioēm eius
damni quod cōtra iuſtitiam ꝑ eius
auxilium altera pars incurrit·ſi ve:
ro in principio credidit cauſam fo:
re iuſtam·et in proceſſu apparet ſi:
bi iniuſta debet cauſam deſerere ſi:
ne aduerſarij damno·vt dicit Tho·
vbi prius·Nono peccat aduocatus
aut ꝓcurator ſi parte aduerſe cau:
ſam bonam aufert et eam grauat·
aut damnificat in expenſis· aut im:
pedit in execucioē iuſtitie in hoc ꝙ
petit dilationes ſupfluas·aut ꝓdu
cit ſcienter falſa inſtrumēta·aut fal
ſos·aut corruptos teſtes· aut iudi:
cat ſꝫm falſas leges·aut quaſcunqȝ
falſas prohibicioēs· et ſꝫm Rai·te:
netur pti aduerſe ꝙ ſit iniuſte le:
ſit ad reſtitucioēȝ omnium que per
eius patrociniū iniuſtum amiſit·
Decimo peccant qui cenſus et
tallias cōſuetas et theolonia vecti
galia vngeltas·⁊ ſimilia iuſte in ſti
tuta aut ab antiqua cōſuetudine c⁹
cōtrarium nō eſt im memoria intro
ducta·nō ſolum ſed in toto ⁊ in pte
dominis fraudulenter ſubtrahūt·et
tenent² ad reſtitucioēm·Vndecimo
qui plebano et alijs ſubtrahūt aut
eoꝝ eccleſijs debita·vt qn̄ ſoluunt
decias fideliter aut oblacioēs ꝯſue
tas aut alia hmōi ⁊ tenē² ad reſtitu
cioēȝ Duodecio famuli et famule q̄
bona dn̄oꝝ aut dn̄aꝝ infideliter di
ſpenſant alijs·aut ſibijpis inuitis
dn̄is appropriādo·aut qui nimis la
te in proprios vſus talia aſſumunt·
vel etiam qui de bonis dn̄oꝝ ſuorū
ipis inuitis elemoſinas faciunt con
tra ſupius tradita Tredecio
mulieres que bona viroꝝ ſuoꝝ fu
rantur·aut ea maritis neſcientibus
aut nolentibus nimis cōſumptuoſe
conſumunt in vſus proprios vel eci
am de ipis bonis virorum ſuornm
elemoſinas faciūt contra eorum ex:
pſſam ꝓhibicionē·et contra ea que
ſupra de elemoſina tacta ſunt Deci
moquarto peccant mulieres adulte
rantes·que filios illegittimos nu:
triūt ſub expenſis eoꝝ qui putant²
patres talium filioꝝ et nō ſunt· et
ſic faciūt filios ſuos illegitimos ſuc
cedere ad hereditatem legittimoꝝ
qui tn̄ ſoli ius habent in paternis
bonis·talis ei mulier taliter priuat
legitimos vel maritum in bonis ad
vtrunqȝ vel alteꝝ ptinentib⁹·quin
de teſtamētarij qui elemoſinas aut
alia legata non aſſignant quib⁹ ex
teſtamento aſſignanda ſunt· ſcȝ qui
ſibi retinent·aut propria voluntate
alijs donant·ꝙ illis quibus nomi:
natum p teſtatorē ordinata fuerūt
p hoc em̄ iniuſte damnificant· pri:
mum in re ſibi debita·et tenent² ad
reſtitucioēm ei· Sedecimo
peccāt cōtra vij·pcep·etiā qui rapi
nā cōmiſit·videlicȝ rem alienā iniu:
ſte auferēdo alteri vi vel violētia
alio c⁹ reſ ē ſcie ⁊ iuito ⁊ tene² taliſ

vltra reſtituere qđ alteri ſic abſtu=
lit etiam damnū recōpenſare qđ in=
iuſte intulit·Et illud eſt generale i
omnibus iniuſtis damnificatoribuſ
Et notanter dictū eſt qui iniuſte·q₂
ſi fieret autoritate iudicis iuſte iu=
dicantis talis occulta et manifeſta
receptio·nec furtum foret nec rapi
na q₂ non iniuſta ſicut et filij iſrael
deo iubente egiptioꝝ bona licite
receperūt·verūtamen ſi talis ī pub=
lica autoritate poſitus auferet res
alteri ꝑ violētiam iniuſte talis pec
caret et cōmitteret rapinā·et tene=
retur ad reſtutiōez ſic etiam nec fur
tum cōmittit nec rapinā qui aufert
furioſo occulte gladium ne occidat
nō iniuſte·q₂ nō in alterius nocum
tum M Decimoſeptimo peccāt
domini q₂ ſubditis ſuis ꝑ iniuſtas
tallias aut exactiōes indebitas ſuꝑ=
flues incōſuetas ſubditos grauant·
et ab eis p̃fata exigunt·ſunt tm̄ ali=
qui caſus ſ₃m rai·et hoſtien· in qui
bus licitū eſt dn̄is vltra cenſum de=
bitum aliqđ ſubſidium moderatū ex
igere·Primus eſt ꝓ defenſione pa=
trie·vt cum patria iniuſte ab hoſti=
bus inuadit᷑ tūc enim ſubditi nō ſo
lum tenent᷑ ſuas res impꝑtiri·ſed eti
am tenent᷑ corꝑaliter et totaliter
iuuare et laborare·Secūdus ſi do=
minus vult ire i exercitum indictū
ab eccleſia vel principe cōtra here=
ticos vel paganos· nec ſufficit ad
expenſas poteſt a ſubditis petere
ſubſidiū·Tercius ſi in bello ex pa=
cto ſuo iuſto fuerit captus ab ho=
ſtibus et nō ſufficit ſe redimere abſ
q₃ damno graui·Quartus ſi debeat
filiam maritare·aut filium deſpon
ſare et ſic aliqua alia cauſa ſimilis
emergat·de quib⁹ vide laci⁹ in ſum
mis p̄t licite a ſubditis petere auxi
lium ſed moderatum ſi vero domi⁹
extra tales et ſimiles rōnabiles cau
ſas vltra cōſuetum exigere vell₃ te=
neretur ad reſtituciōem ſ₃m Rai·et
alios·Decimooctauo peccāt interđ
qui in cōtractu ꝯductiōis mercena
rium de p̃cioſo ſuo nō ſtatim ſoluen
do damnificant· N Vnde dicit
Alex·de halis·in ſum·talis tenetur
reſtituere damnū·et etiam tm̄ quan
tum mercenario nocuit·vnde Leu·
xix·Nō morabit᷑ opus mercenarij
cui apud te vſq₃ mane· id ē operis
merces·et etiam xxiiij·Qui defrau
dat mercedem mercenarij et qui ef
fundit ſanguinem fratres ſunt· Et
Jaco·v·dı᷑ diuitibus·Ecce merces
oꝑariorum veſtroꝝ que fraudata ē
a vobis clamat et clamor eoꝝ in au
res domini ſabaoth ītroiuit·poteſt
autem ille cui p̃cium ſolui deberet
multiplıciter damnificari non ſolu=
tus·aut q₂ tantum tenet᷑ eadem no
cte ſoluere aut alimoniam· et alia
neceſſaria emere vel principi obno
xium fieri·aut aliud huiuſmodi in=
currere propter carentiā ſibi debi=
te mercedis O Decionono pec=
cant qui defraudāt dominos aut ci=
uitates in ſteuris licite impoſitis·
imo interdum illicite ꝑ tirannos ex=
tortis·exempli gratia·dn̄s alicuius
ciuitatis ſ₃bi ſubdite imponit ei ali
quā exactionē iniuſtā₃·ſed rectoreſ
dicte cōmunicatis ꝓ ſe et cōmunita
te vt maius malum euitēt ꝓmittūt
eidem dn̄o quandā pecunie ſummā₃
et ſtatuūt quendā modū recipiendi
ſiue colligēdi dictā pecuniā a ſingu
lis đ illa ꝯmūitate iponēdo cuilib₃
certā pecuniā ſoluēdā ſ₃m multiudi
nē bonoꝝ ſuoꝝ vel aliter poito etiā

ꝙ aliquis ciuium dictam ſummam pecunie vel ſimul vel ꝑ ptes ꝓmit‑tens ſoluere dicto modo recipiat ad firmam pecuniā impoſitam cōmuni tati dicto modo colligendā demum poſito ꝙ aliquid de dicta cōmuni‑tate exiſtimantes hmōi exactionem iniuſtam. et ideo nō ſoluendā niſi ꝑ violentiam et coactionē aliquā pe‑cunie ſummā eis impoſitā clam vel occulte retineant. Querit ergo go‑fredus. qd li. vij. q. xv. Vtꝝ ſic reti nentes illud qd eſt impoſitū eis te‑neantur illud reſtituere. et hoc illi qui recipit dictā collectaꝫ ad firmā Rñ. debitum vt vnuſquiſqꝫ tanquā pars tribuat ad cōmune bonū con‑ſeruandū ſuam porcionē ſicut etiaꝫ quiſqꝫ pro ſalute propria tenet² da‑re tiranno bona exteriora. vel ꝑde‑re pluſ ꝙ̄ ꝑmittat ſe perimi ab eod et bene ſtant ſimul in propoſito ca‑ſu. et in alio qd aliquid iniuſte ab a liquo recipitur et tñ iuſte pōt ab a lijs exigi. vt ſi dñs a tiranno capia tur ſi captus ſine ſubditoꝝ boniſ re dimi nō pōt. et tñ tirannus iniuſte p̄cium recipit et reſtituere tenetur et ſubditi bene faciūt dominū libe‑rando ſic eſt in propoſito. vbi omes de cōmunitate ſunt ſicut vnum cor pus et rectores cōmunitatis qñ ra‑cionabiliter ſubditis aliquid ſoluen dum imponūt tenent² ſoluere alias cōmunitatem defraudāt ¶ Vi‑ceſimo peccant qui ſciēter tradunt hominibus malas pecunias. vel ali as res pro bonis. poſtꝙ̄ ab alijs ſic ad ipos ꝑuenerūt. tales em̄ nec dāt p̄cium iuſtum. nec fideliter agunt. nec bene intendunt. ſed hoc quo ad pecuniā p̄cipue intelligendū eſt. qñ datur pecunia que eſt falſificatio

monete cōmunis. ſecus ſi non eſſet falſificata moneta. ſed in vno groſ‑ſo plus de argento a caſu ꝙ̄ in alio et minus de cupro ¶ Viceſimo primo peccāt ſ₃m plures qui melio‑res denarios eligunt de moneta nō pure argentea. et reſoluūt in argen tum. vel vendunt p̄cioſius. et leuio res eque care vendūt. patet qꝛ tūc monetam reddūt minus acceptaꝫ et tales faciūt interdū librā denarioꝝ ita leuem ſicut p̄cioſiores monete qd tamē omnino illicitum eſt. ergo nocet cōmunitati. eadem rōe inter‑dum. ſicut iſti de quibꝰ ꝓuer. xj. dr. Qui frumēta abſcondit maledicet² in populis. ¶ Secundo princi paliter videndū eſt de palliatis fur tis et rapinis de quibus eſt prima regula. Magi. math. li. de contra‑ctibus. Quicunqꝫ exhibet ſe qualē ſcit ſe nō eſſe cui propter hoc princi paliter ꝙ credit eſſe talis qualē ſe exhibet. datur. mutuat². venditur. vel fit aliquid boni qd nō daretur aut fieret ſi ſciret² nō eſſe talis. illd ipe iniuſte ꝑcipit. et ad reſtituciōeꝫ tenetur. niſi ſibi aliunde competat de iure. vel ipe ꝓbabiliter ignoret ꝙ hac rōe ſibi detur vel fiat. Pa‑tent iſta. qꝛ ſi non debetur alias de iure nō datur ſibi voluntarie immo inuoluntarie. qꝛ ex ignorantia cuiuſ ipe eſt cauſa per ſuam falſam exhibi cionem et ſimulationem. ſequit² ꝙ ipe fraudulenter recipiat ſi iuxta hanc regulam diſcuterent ſe homi‑nes ꝙ̄ multi iuenirēt ſe iiuſtiſſimoſ occupatores q̄ de diuicijs ſuis glo‑riantur ⁊ aſperātur ceteros vt ma los. Primo em̄ principales que ha‑bent defendere terram et ſubditos eiſqꝫ ꝓuidere de iuſticia ad que cō

tribuciōe ſubditorum quaſi precio ꝯducti ſunt·de quanto defenſionē debitam ⁊ iuſticiam negligunt·de tanto ꝯtribucōem iniuſte recipiūt Secundo idem iudicium eſt de his qui ſe clericos verbo dicunt vel habitu vel officō exteriori oſtendūt ⁊ non ſunt tales quales racōe clericatus eſſe deberent·Ex quo enim ille quem epiſcopus non acceptauit et ordinauit in clericum iniuſte recepit beneficia eccleſiaſtica·⁊ fruct⁹ eorum quomō ille coram deo iuſte recipiet·ꝙ deuſ nunꝙ in clericum acceptauit·Qūo autem eſt credibile ꝙ deus illum vnꝙ i clericum acceptauerit·qui nunꝙ vt cleric⁹ viuere vel vt talis deo ſeruire ꝓpoſuit·ſed ſi aliquid de his que ad clericum ꝑtinent aſſumpſit aut facit·hoc pricipaliter ideo facit vt ꝑ hoc faciliter redditus ⁊ pecunias poſſit obtinere et ꝑ illas ſeculares habere honores·ꝯuiuia·luxurias et vanitates ſeculi exercere·⁊ ſi aliqn̄ bonum ꝓpoſitum habet·et ꝓ tunc iure ꝑcipit nōne etiaꝫ tunc quando mutat ꝓpoſitum et oꝑe ꝯtrarium implet iterum ꝑcipiendi ius perdidit·Tercō ſimiliter eſt iudicandum de religioſis habitu·et irreligioſe viuentibus·Quis em̄ credit puto autē ꝙ nec ipſimet credere poſſunt homines·idō eis bona dare·ꝯſtruere monaſteria·elemoſinas et oblaciones porrigere·vt inde ⁊ de talibus ꝯtra deum ⁊ regulam viuant·Cum ergo ipſi ſolum ſub pretextu huiuſmodi ⁊ calore petant ⁊ recipiant ⁊ hoc intuitu eis detur·vt videlicet ſꝫm ſtatum aſſumptum deo ſeruiant ⁊ viuant·Ipi non habēt ius ꝯuertendi data in aliud maxime cōtrarium ꝙ ad id ad qd̄ data ſunt·⁊ ipi receperunt ꝙ cito ergo quiſpiā religioſorum ſcienter ꝯtra ea facit que ad ſtatum religioſum de neceſſitate ſalutiſ ꝑtinent iniuſte ꝑcepit ⁊ abutitur omnib⁹ monaſterijs donatis·etiā pane vel habitaciōe niſi mutet intencionem ⁊ velit eis vti ſicut debꝫ ad reſtitucōeꝫ tene² S

Quarto ꝯformiter poteſt dici qui ſcienter conatur vt res q̄cunqꝫ venalis melior appareat ꝙ eſt bona ꝙ emptor ꝓpter hoc emit principaliter qꝛ talem credebat eam eſſe qualis apꝑebat ꝯmuni iudicō tm̄ tenentur reſtituere quantū recipiunt vltra veꝝ eius valorem·Et ſi reddatur eis res eorum integra totum reddere ꝑcium tenebuntur·qꝛ non fiebat empcō niſi ꝑ tali re qualis ſꝫm iudiciū cōmune apꝑebat ſimiliter ſenciendum ē de his qui rē bonam eſſe venalem oſtendunt vt vinum clarum ⁊ ſapidum i vitro ⁊ poſtea turbidum·vel alias malum vaſis vinū infundūt hec de ꝑfato math·quito ſꝫm ꝑdicta iniuſte agūt mercatores·vel alij qui accōmodāt pecunias ab alijs·et vt decipiāt veſtes et apparatus habent ꝑcioſos·vt eis credat²·cum tm̄ probabiliter ſoluere debita nō intendūt vel neq̄ant T Secūda regula eiuſdem quicunqꝫ indebite eſt alicui homini cauſa timoris verecundie triſtitie·vel alterius paſſionis ſibi omnino inuoluntarie cuius quidem paſſionis occaſione ille homo mouet² ad dandum mutuandum vel aliqd̄ vtile ſibi faciendū hoc ipe iniuſte recipit de tanto·de quāto illa datio ex illa inuoluntaria paſſione ꝓcedit·Et ad reſtituciōem tenet² niſi forte

ſicut p̄tactum eſt illḋ ſibi ex aliquo
iure debeatur·vel niſi bona fide ꝓ
babiliter ignoꝛet·an inuolūtarie ſi
bi detur·ſed ꝓbabilem habeat p̄ſum
ptionem de voluntario· Illud patꝫ
qꝛ qn̄ iſte nō habet ius·et ſcit illum
dare nō voluntarie·⁊ vltra hoc eſt
indebite cauſa illius dacionis·quō
pōt res ſibi iuſte venire· dico autē
cuius eſt indebite cauſa qꝛ ſi das
paupibus elemoſinā ex timoꝛe moꝛ
tis aut dānacōis ipī nō iniuſte re
cipiūt·qꝛ nō ſunt cauſa illius timo
ris immo adhuc ſi quis eſſet cauſa
illius timoꝛis·ſed nō indebite· vt ſi
neceſſe eſſet naturā facere foꝛamen
in naui·ꝓpter qḋ opoꝛtet eijci vel
alijs dare merces·ſi aūt nō eſſet ne
ceſſe·ſed faceret hoc qꝛ ſperaret ſe
obtentuꝝ merces eiectas·ipē cete
ris ꝑibus nō ſolum merces eiectas·
et demū inuentas iniuſte reciperet
ſed etiam teneret᷑ refundere· dato
ꝙ eas nūquā inueniret· V Ex
p̄miſſis poſſunt multa elici· Primo
ꝙ potentes et dn̄i qn̄ petunt ſibi a
liquid dari vel mutuari a ſubditis
qḋ p̄timoꝛe indignaciōis negare nō
audet·de tanto iniuſte recipiūt ⁊ e
quāto ex inuoluntario timoꝛe dona
tur· Secūdo ſi quis petit vel mēdi
cat ꝑ tam honoꝛabilem pſonam cui
quis p̄ verecūdia tam paruam rem
negare et vultum eius nō audet cō
funderet· Tercio debitoꝛes qui mi
nant᷑ creditoꝛibus niſi pars debiti
remittat᷑ eis ſe totum velle negare
coꝛam iudice nulli talium ſunt abſo
luti a debito qḋ occaſione illius ti
moꝛis dimittit᷑·Quarto hi qui mo
leſtauerūt homies et minant᷑ am
plius inimicari eis ſi nō cōcoꝛdaue
rint cum eis ꝑ voto ipoꝝ nō debēt
credere ſe vere et euangelice recon
ciliatos·etiam ſi offenſi ex illo timo
re ſe iniuriam dimittere ⁊ verbo te
ſtentur et ſcripto·Quito mimi et io
culatoꝛes qui vocati veniūt ad ho
mines ſed eis penitus inuitis et do
lentibus·et illi p̄ verecundia vel ti
moꝛe oblaciōis eoꝝ aut humane cō
fuſiōis ſuſtinent eos et aliqn̄ iocula
ciōes eoꝝ nō ſuut ſecuri in cōſcien
tia de eo qḋ eis datur de quanto ex
illis motiuis datur quoruꝫ ipī ſunt
cauſa indebita·ſed hec omnia ſunt
intelligenda niſi ipīs alio iure com
petat·aut ꝓbabiliter appareat ꝙ
volūtarie detur·Et ſicut additū eſt
de tanto·de quāto et que ſequūtur
cetera·qꝛ aliqn̄ homies dant non ſo
lum ex aliqua talium paſſionum in
uoluntarium·ſed etiam ex affectu
habendi beniuolentiā·complacēciā
honoꝛem ſolaciū·aut laudem ſꝫ cer
te de tanto illi nō iniuſte recipiunt
et aliqn̄ totaliter mutat᷑ affectus·
Qn̄ aūt hoc haberet poſſet cōtinge
re ꝙ qui pꝛius iniuſte recepit·iuſte
poſtea retineret·qꝛ qḋ pꝛius erat i
uolunnarium·poſtea fit aliqn̄ nō ſo
lum voluntariū· ſed etiam delecta
bile·ſicut cōmuniter in his cōtingit
que mouet·vel in quibus ſurgit cō
cupiſcentia·illa eñ nō facit inuolū
tarium· et ideo que ex illa dantur·
iudicant᷑ licite poſſe retineri nō ob
ſtante ꝙ dans peccet in ſic dando ⁊
recipiens mereat᷑ cum peccato ſup
bie auaritie vel luxurie· hec magi·
math· X Quantum ad terciuꝫ
pꝛincipale de rebus inuentis eſt ſpe
cialiter notandū ſꝫm ſanctū tho·ij·
ij·q·lxvj·et ſꝫm alex· in ſuo ·iij· di·
xxiij·ꝙ quedā ſunt res que nunquā
fuerūt in alicuius bonis vt gemme

et lapilli qui inueniunt² in littore maris·et ille res ſtatim ſunt inuentoris·dicit eñ de illis lex in libro iſtitutionū de rerum inuēciōe gemme et lapilli ⁊ ſimilia que in littore maris inueniūtur iure naturali ſtatim inuentorum ſunt et fiunt ꝑ Alie ſunt res que aliqñ poſſeſſe fuerūt·ſed modo derelicte ſunt·vt theſauri antiquo tp̄e ſub terra occultari quorꝫ nunc nō eſt poſſeſſor·et de iſtis dicēdū eſt·ſicut de ſupradictis ſcꝫ ꝙ ſunt inuentoris·niſi ſꝫm ꝙ leges ciuiles tenetur inuentor dare medietatem dño agri ſi in alieno agro inuenit·nō data ad hoc opa ·ꝓpter qđ in ꝑabola euangelij Math·xiij·dꝛ de inuentiōe theſauri abſcōditi in agro ꝙ emit agrum illum·vt haberem ius poſſidendi theſaurum·ſi vero inuenerit theſaurꝫ data opa nihil tenetur domini agri·Vnde de illo dicit lex li·inſti·de rerum diuiſione quiſquis theſauros i loco ſuo inuenit adrianus naturalē equitatem ſecutus ei cōceſſit qui inuenit·ac ſi quis in alieno loco ·non data ad hoc opa et fortuitu inuenit dimidiū inuentori et dimidiū domino ſoli cōceſſit· ꝫ Alie ſunt res que de propinquo in alicui⁹ fuerāt bonis·⁊ ſunt ab eo derelicte ⁊ illas ſi quis inuenit·et eas accipit nō aīo retinendi·ſed eas reſtituendi domino earꝫ qui eas nō habet pro derelictis·ille nō cōmittit furtum nec in re cum ſint derelicte· nec voluntate·cum eas derelictas ſciat aut crebat·ſi autem in veritate non ſunt derelicte ipē tamen inuentor bona fide hoc credit et accipit etiam aīo retinendi·tunc ignorantia facti eū excuſat·vt dicit alex·Si aūt nō credat eas drelictas et accipit eas aīo retinendi·tunc furtum cōmittit·qꝛ cōtractat rem alienam et de hoc intelligitur illđ augu·in quadā omelie dicentis·Si quid inueniſti et nō reddidiſti rapuiſti·dicit tñ pe·pal·in iiij· de cōſuetudine· Theſaurus vbicunqꝫ inuentus ſit eſt principis et ſic ille ſolus poteſt facere elemoſinam·Eſt eñ theſaurus vetus dpoſitio pecunie cuius memoria nō extat·ſed quōꝫ reſtituent² inuenta qñ neſcitur cui·Bñ·ſꝫm Rai·faciat iuētor publice dici ꝑ precones vel per eccleſias vbi rem inuenit·et ſꝫm hoſtien·anteꝙꝫ domino reſtituatur ſi dubium eſt cuius ſit certificari debet inuentor per circumſtātias rei·alias forte multi nō dñi eā peterēt·

Capitulum· Quintum

DE emptione et vendiciōe circa que ſepe plura valde illicite acquirūtur tria nunc ſunt videnda·Primo que requirant² ad talia Secūdo ꝙ ꝑiculoſum eſt habere officium mercatorum· Tercio qualiter ſe debeant habere bene vt ſaluarentur mercatores ¶ Quantū ad primū notandū ꝙ ſꝫm Vincen·in ſpeculo hiſto·li·ij·mercatorꝫ proprietates cham primus habuiſſe videtur·qui ſimplicitatem vite hoīm ad inuentionem menſurarum et pōderū ꝑmutauit·atqꝫ ad caliditatem et corruptionē ꝑduxit terminos terre primus poſuit rapinis et violentia opes cōgregās ſuos ad latrociniā inuitauit Quāuiſ igit² negociacō vt hodie res ſe habet·de ſe non ſit illicita·qꝛ ipā media nte bona ter=

rarum quarundā alijs terris taliū carentiam habentibus aduehunt ⁊ ecōuerſo·tñ ibi magne fraudes fiunt ¶ Vnde ſecūdo notandum ꝙ ſcḋm tho·ij·ij·q·lxxvij·et ſco· in· iiij·di·xv·duplex ē ꝯmutacō·Vna iconomica qñ ꝯmutans intendit recipere rem non vt mercetur in ea· ſed vt ipſa vtatur·Alia eſt ꝯmutacio negociatiua vbi ꝯmutans intēdit lucrari de re quā acquirit·emit eñ non vt vtatur ea·ſed vt vendat carius·Ad pͥmam ꝯmutacionem·vt ſit iuſta quinqꝫ requirunt᷑ et ad ſecundam vt ſit iuſta eadem· et adhuc duo alia requirunt᷑·Primo igit᷑ ad ꝯtractum empcionis ⁊ vendicionis et ad quecunqꝫ ꝯtractum requiritur libera voluntas i vtroqꝫ ſcꝫ vendendi in vno·et emēdi in altero·id eſt ꝙ dās velit trāſferre et recipiens velit accipere rē transferendam·Secūdo requiritur libertas in vtroqꝫ·ita ꝙ neuter ipſoꝝ ꝓhibeatur lege ſuperioris nec ꝑ actum alterius a quo dependeat Et ꝓpter defectum hꝰmodi non poteſt monachus ſine licentia ſuꝑioris nec filius familias ſine licencia patris emere vel vendere·Tercio requirit᷑ ꝙ fiat ꝯmutacō ſine fraude interueniente bona fide·ideo·j· theſalo·iiij·hec eſt voluntas dei ne quis ſuꝑgrediatur neqꝫ circūueniat in negocō fratrem ſuum ꝑ li ſuꝑgrediatur inequalitatem iuſti precij excludit de quo poſt pauca dicetur et circumueniat per fraudem ¶ fit ſcḋm tho·fraus tripliciter pͥmo in ſubſtancia rei vendite·vt cū qs rem vnius ſpeciei ſcienter vēdit ꝓ re alterius ſpeciei·aut ſubſtantie minus ꝑcioſe·vt auriculam ꝓ auro aut aquam ꝓ vino·aut mixtum ꝓ puro·aut denarium cuprum ꝓ aureo·ꝯtra illud iſaie·j·argentū tuū verſum eſt in ſcoriam·vinum tuuꝫ mixtum eſt aqua·Secundo ꝯmittitur fraus in quantitate·que ꝑ menſuram ꝯgnoſcitur ſiue res menſuretur ꝑ pondus ſiue ꝑ aliam menſurā corꝑalem·vt modium vel ſextariū ſiue fit in liquidis ſiue aridis·Et ſimiliter in libra ⁊ pondere·et in omnibꝰ iſtis vniuerſaliter oportet eſſe iuſtam menſuram in vendendo ⁊ emendo·alias iniuctum fit ideo deutro·xxv·dr·non habebis in ſacculo diuerſa pondera maius et minꝰ nec erit in domo tua modiꝰ maior et minor·abhominat᷑ eñ dominus eum qui hoc facit·et aduerſat᷑ omnem in iuſticiam·Tercō ꝯmittitur fraus ī qualitate·puta cū quis aīimal infirmum vendit quaſi ſanum· aut vinum corruptum quaſi ſanuꝫ et purum·aut crocum mixtum cum re viliori·Ex quo patet ꝙ qui faciunt res inutiles et defectuoſas ďfectꝰ qꝫ eaꝝ ex induſtria ⁊ ſtudioſe obtegat et occultant tenent᷑ ad reſtitucionē illius qđ occaſione talis occultatiōis eis datur ꝓ rebus niſi res non obſtante ďfectu tm̄ valeat quantū datur·Et ſimiliter eſt de habentibus res venales iudicandum·omnia iſta ꝓbantur extra de īiurijs et damno dato·qui ei dat occaſionem dāni·damnum dediſſe videtur·ſed defraudans alium in ſubſtancia qualitate et quātitate·dat ei occaſionem damni alias eñ nō ꝓmuttaret·⁊ in his omibus di·tho· non ſolum peccat qui i niuſtam vēdicionem faciendo etiam ad reſtitucōnem tenet᷑ ¶ Quarto igi᷑

ꝙ ad minus habitualiter in tendat ſi veraciter agnouerit rem nō fuiſſe talem qualis ſꝫm contractū eſſe debuerit ꝙ h° velit ſicut racionabile fuerit emendare· ſi eñ venditore ignorante aliquis p̄dictorum defectuum in re vendita fuerit · venditor quidem nō peccat·tenetur tñ cū ad eius notitiā ꝑuenerit veraciter ſaltem damnū recompēſare emptori· ⁊ qd̄ dictum eſt de venditore etiam intelligendum eſt ex ꝑte emptoris·cōtingit eñ qñqꝫ venditorem credere rem eſſe minus ꝑcioſam quantū ad ſpeciem·ꝑutat ſi quis aurū vendat loco auricalci emptor ſi illud agnoſcat iniuſte emit et ad reſtitucōem tenet᷑ ·Et eadem ratio eſt de defectu qualitatis et quantitatis,· vt ſi quis ſimplex ꝑegrinus credens equum ſuū valde infirmum exhibet eū venalem· et emptor aſtutus q̄uis noſcat defectū eſſe paruū· aut forte ꝑ noctem ſanabilem· et tamē emit eum ꝓ paruo ꝑcio quaſi valde infirmū·ille ſcienter et iniuſte damnificat ꝓximum ſuū·⁊ peccat ꝯtra hoc mandatū et tenetur ad reſtitutionē f Quinto requirit᷑ equalitas valoris inter res ꝑ mutataſ aut inter rem emptam aut venditam et ꝑcium·Nā rem carius vendere aut vilius emere q̄ꝫ valet in ſe vel eſtimatione hominū eſt ꝯtra iuſticiaꝫ ſꝫm ꝓhiſo·j·ꝑoli·et ꝯtra Mat·vij· Omnia quecunqꝫ vultis vt faciant vobis homies et vos facite illis·ſꝫ nullus eſt qui vellet ſibi rem cari⁹ vendi q̄ꝫ valeat· qꝛ ſic damnificaretur vt plurimū vel ſemp·vñ Aug⁹ xiij·de ciui·dei·Velle vile emere ⁊ care vendere reuera vicium eſt·dꝛ aūt ꝙ nō licet rem cari⁹ vendere·

vel vilius emere q̄ꝫ valeat in ſe in eſtimaciōe hominū·In tribus enim caſibus licet rem carius vendere q̄ꝫ ſit empta· ideo qꝛ aut res meliorata eſt in ſe vel in eſtimaciōe hominum·aut rōe ſeruicij circa rem emptam exhibiti · Primo eñ res empta poteſt meliorari aliqñ naturaliter· vt cum fit de impuro vino puꝝ· et de gracili ligno forte·⁊ de equo trium ānoꝝ octennis ·Aliqñ artificialiter fit empte rei melioratio vt melior eſt pannus in tunicam formatꝰ q̄ꝫ ſimplex pannus· aliqñ fit naturaliter et artificialiter vt meli⁹ ad ignem valent ligna ſicca q̄ꝫ humida· Secūdo principaliter res empta p̄t meliorari nō in ſe·ſed in opiniōe hominū aut qꝛ neſciebat᷑ prius q̄ꝫ bona eſſet·aut qꝛ eſt iam indigētia ei⁹ que prius nō fuit· vt patet de pillulis ꝑeſtilencialibus extra temp⁹ peſtilentie·et in tꝑe peſtilentie· et in multis alijs modis Et tam i primo q̄ꝫ in ſecūdo melioracōis modo pot res carius vendi q̄ꝫ empta eſt·Tercio pricipaliter idem fieri pōt ex ꝑte vendentis videlicet rōe ſeruicij qd̄ circa eam fecit vel officij qd̄ circa eam habet·et hac rōne collectores hoſpitum campſores·inſtitores caupones·peneſtici· et quicūqꝫ ſtacionarij· poſſunt rem etiā alienam nullo modo mutuatam nec in ſe nec in eſtimaciōe hoim vendere carius q̄ꝫ emerūt·et hoc propter ſumptus labores·induſtrias·curas·ꝑicula·⁊ alias occupaciōes rōnabiles et multo plus qui adducūt res a longiquo ratio eſt qꝛ·j·corin· iij· Vnuſquiſqꝫ recipiet mercedē ſꝫm ſuum propriū laborem eadem rō eſt de mercatore ſicut de alio laboratore· ꝙ merces

detur ꝑ ſuis labore·induſtria·cura
et ſimilibus G Vnde tñ ſꝫm di=
uinam ꝙ̄ naturalem legem illicitū
reputatur ſi in emptiōe ⁊ venditōe
non ſit equalitas iuſticie ſeruata ſci
enter·et ille qui plus habet poſt ꝙ̄
innotuerit ſibi illud tenetur recom
penſare ei qui damnificatus eſt ſi
ſit notabile damnum·Quod dico·qꝛ
iuſtum p̄cium rerum qñqꝫ non ē pū
ctu aliter determinatum·ſed magis
in quadā eſtimacione ꝯſiſtit ita ꝙ
modica addicio vel mu nicio nō vi=
detur tollere equalitatem iuſticie·
vt tho·dicit·et addit ſcotus·ꝙ qñ
ꝯmutantes penſata neceſſitate mu
tua reputant hincinde equiualens
dare ⁊ accipere ita ꝙ vterqꝫ ꝯpu=
tat tm̄ dare quantū recipit ⁊ econ=
uerſo recipere quan tuꝫ dat· ſi tunc
aliquod modicum deficit ab indiui
duali equalitate non erit iniuſticia
reputanda·qꝛ qñ ex tali eſtimaciōe
de datioue ⁊ recepcione equiualen
tis mutuo ſunt ꝯtenti tunc mutuo
ſibi volunt remittere veriſimiliter
ſi in aliquo deficiūt ab illa iuſticia
requiſita·⁊ ſic iſtoꝝ ꝯtractuū quē
libet ꝯcomittatur aliqua donacio
ꝯdicionalis·vt ſi aliquid ſit ampli
us in re data· H Veꝝ tñ ſi ali
quis multum indigeret d̾ re aliqua
⁊ alius ledatur ſi ea careat·⁊ ꝑ ma
gnam inſtanciam·⁊ ille inducit' ad
vendendum rem ſuam·vel ad ꝑmu=
tandum ꝑ re alterius·tunc cū poſ=
ſit ſe ꝯſeruare indemnē erit i cauſa
tali iuſtū p̄cium non reſpiciendo ſo=
lum ad rem que venditur·ſed etiaꝫ
ad damnum qd̾ venditor ex vendi=
cione indicione incurrit·⁊ ſic licite
poteſt alius cariuſ vendi ꝙ̄ valeat
ſꝫm ſe ꝙ̄uis non vendat' pl⁹ ꝙ̄ va
leat habenti·ſi vero aliquis multū
iuuetur ex re alterius quā accepit·
Ille vero qui vendidit non damni=
ficet' carendo re iſta non debet eaꝫ
ſuper vēdere quia vtil itas q̄ alteri
accreſcit non eſt ex vendicione·ſed
ex ꝯdicione ementis· nullus auteꝫ
debet vendere alteri quod non eſt
ſuum licet poſſet ei vendere damnū
quod patitur·Ille tñ qui ex re alte
rius accepta multum iuuatur·po=
teſt ꝓpria volūtate vendenti aliqd
ſuperogare qd̾ ptinet ad ei⁹ hone=
ſtatē I et ſic ptꝫ ꝙ quiqꝫ requi
runt' ad cōmutaciōem iconomicā·ſꝫ
ad negociatiuā adhuc ſup p̄fata re=
quirunt' alia duo·Primo ſi debeat
eſſe iuſta oportet ꝙ talis cōmuta=
cio ſit vtilis reipublice·ſic ē de mer
catoribus illis qui afferūt res de
patria vbi abundāt ad ꝓximā vbi d̾
ficiūt·quaꝝ tñ vſus eſt ibi neceſſa=
rius et etiam qui res emptas cōſer=
uant vt ꝓmpte inueniant' venales
a volētibus eas emere tales habēt
actum vtilem reipublice· Oportet
eñ ꝙ nec aliquis credat nec credē
di rōem habeat emptionē eſſe ꝯmu
nitati vel reipublice ꝑiudicialem ꝓ
pter defectum illiuſ cōdictiōis ſunt
aliqui vituperabiliter negociatores
puta qui nec tranſ ferūt nec cōſer=
uant·nec eoꝝ induſtria melioratur
res venaliſ nec certificatur ali⁹ ſim
plex de valore rei emende· ſed emit
modo vt ſtatim vendat ſine omib⁹
iam dictis cōdictiōibus·Talis eſſet
exterminand⁹ a republica tanꝙ̄ no
ciuus cōmunitati·eo ꝙ ꝓhibet im
mediatā ꝯmutaciōem volenciū ico
nomice cōmutare et ſic faciūt qdli=
bet venale vſuale carius ementi ꝙ̄
debere eſſe et vilius vendenti ⁊ ſic

dampnificant vtranq3 ꝑtem ·patet etiam ꝙ illi qui frumenta vel alias res vtiles cōmunitati vel neceſſarias et bonas ad hoc principaliter emunt·vt nō deſint ciuitati patrie· vel aliqua alia bona intenciōe· non intendentes cariſtiam inducere ſed qñcunq3 neceſſitatem vel notabile grauamen paupum viderit vendere iuxta cōmunē et rōnabilem eſtiacionē·Tales eñi licite et meritorie poſſunt hoc facere et aliqñ cariſtiā impedire ſed illi qui in ꝯgregando talia nec cōmunitati ꝓſunt nec vtilitatem eius intendūt·ſed ſolum lucrum ſuū nihil niſi cariſtiam expectando grauiſſime peccant·Ratio ē qꝛ quilibet in cōmunitate viuens rōe caritatis ꝓximi et rōe emolimēti vtpote ſolacij defenſiōis ſimilium debet cōmunitati eſſe vtilis et maxime nō nociuus·et ſ3m iura turpis eſt pars que ſe nō cōfirmat ſuo toti poſſunt aūt vtriq3 p̄miſſoꝝ ſe ex hᵒ conſiderare·Quia qui intendit cariſtiam dolet de frumentoꝝ copioſo ꝓuentu· Alius vero ex hoc vel letꝰ eſt·vel cōtentus ⁊ nō triſtis

Secūdum requiſitum ad ꝯmutacionem negociatiuā eſt vt vendens ꝓ re vendibili recipiat iuſtum p̄cium cōſiderandum ſ3m ꝙ res vendibiles valent ad vſu3 hominū plus vel minus ſ3m neceſſitatem reꝝ interdu3 ſ3m deſideriū hominū qᷣ habent ad res·Et licet difficile ſit dare de valore rei ſufficientem et generalē regulam·tñ hanc regulam quidam doctor tradit·Sicut eſtimatio que veriſimiliter bona fide creditur erronea eſſe nō eſt ſequenda· ſic cōmūis eſtimatio in qua nullus error veriſimiliter apparet ſequenda eſt·ſiue i ſpecie·ſiue i ſingulari vbi vero nulla eſt vel nō vera eſtimatio ibi recurratur ad rōem penſando labores ſumptus ⁊c̄·ſtatim dicenda bona fide ꝓut melius pōt fieri necnō melioracionem vel peioracionē ſiue realem ſiue eſtimatam et iuxta hᵒ res vendatur· Talis negociator iuxta diligentiam ſuam et induſtriam et ꝑicula accipiat in cōmutacione p̄cium correſpōdens·qᷣ declarat Scoꝰ qꝛ vnūquēq3 in ope honeſto ſeruiētem reipublice oportet de ſuo labore viuere ſed talis afferēs vel etiā cōſeruans honeſte et vtiliter ſ3uit reipu·igiᵗ ec̄·Secūdo qꝛ vnuſquiſq3 induſtriam ſuam et ſollicitudinē poteſt iuſte vendere·Induſtria eñi magna requiritᵗ in tali tranſ ferente de patria in patria3 ergo poteſt iuſte ſuſtentacionē ſuam ꝓ ſe et familia ſua ad illam neceſſitatē deputatam recipere p̄cium correſpondēſ ſue induſtrie·Tercō etiā correſpōdens aliquid ſuis ꝑiculis·Semꝑ tñ lucꝝ debet eſſe moderatu3 ne talis cupiens nimis diues fieri vicium auaricie incurrat

Ad hoc vere ꝙ vendicio vel empcio ſit bona materialiter requiruntᵗ ꝯdicōes ⁊ circūſtancie ꝯmunes ſicut in alijs actibus moralibus potiſſime finis eſt·ꝙ non ſit in ſcandalum i malu3 exemplum· ꝯtra votum·vel ex auaricia·vnd̄ dicit ſanctꝰ tho·ꝙ emēs non debet lucꝝ ſtatuere tanquā finem ſuum·vel ſuoꝝ operū·Sed lucrum qᷣ querit vlterius in aliū finem neceſſarium vel honeſtum·vt ad ſuſtentionem domus ſue vel ad ſubueniendū indigentibus ſi ſit negocio licita·vel cū quis negociationē intēdit ꝓpter publicā vtilitate3

ne ſcꝫ res ad vitam neceſſarie deſint
patrie· et tūc lucꝝ expedit nō tāꝙ
finem· ſed quaſi ſtipendium laboris
M Sed eſt dubiū vtꝝ vendi-
tor teneatur dicere vicium rei ven
dende Rñ· ſꝫm tho· qdli· ij· q· x· et ij·
ij· q· lxxvij· arti· iij· Si res venden-
da ꝓpter vicium qd habet reddit[a]
minoris valoris· vel eius vſus red-
ditur impeditus vel noxius· ſcꝫ cum
equus claudicat· vel domus eſt ru-
inoſa ant cibus corruptus vel vene
noſus· ſi tūc hmōi vicium eſt occul
tum· et venditio nō detegit· et ſi tā
care vendit ac ſi non eſſet vicioſa·
erit venditio doloſa· et venditor te
netur ad damni recompenſacionem
ſi vero vicium ſit manifeſtum puta
cum equus ſit monoculus· vel tale
manefeſtum vicium habet res ven-
denda vel cum vſus rei· licet nō cō
ueniat vni venditori pōt tñ cōueni-
ens eſſe alteri· et ſi tūc ipē venditor
ꝓpter hmōi vicium ſubtrahat de p̄
cio ꝙtum optet tunc nō tenet[r] ad
manifeſtandum vicium rei· qꝛ forte
hmōi emptor vellet plus ſubtrahi
de peccato ꝙ eſſet ſubtrahendum·
vnde poteſt licite venditor in dem-
nitati ſue cōſulere vicium rei reti-
nendo· verbi gratia exemplificant
doctores alij Tu vendis mihi equū
omnino malum· ⁊ qui nihil valet ad
equitandum et das mihi eum ꝓ tā-
to p̄cio· ꝙtum ſola cutis valet· ni-
hil iniuſtum facis mihi ꝙ equus
nō valet ad equitandum· niſi ego ī
cōtractu interrogarem· an equ⁹ va
leret ad equitandū· et tu diceres ꝙ
ſic· tūc em̄ cōtractus iniuſtus eſt et
fraudulentus· ſi aūt ego ex ſimplici
tate vel inaduertentia nō cōſidera
rem illum defectum· nec inquirerē
tu tñ ſcires ꝙ ego principaliter ad
equitandū eum emerem· ⁊ ex ſimpli
citate vel inaduertentia id nō dice
rem· Tu quidē peccas cōtra me· nō
in uſte ad extra vendendo· ſed min⁹
fideliter et caritatiue circa me agē-
do hec eſt ſentētia tulij qui narrat
de antipatre philo· accutiſſimo· qui
dixit omnia vicia emptori pandēda
ſunt· et poſt plura eius verba cōclu
dit Tuli· li· iiij· de offi· nihil debet
vēditor emptori celare· Qd ſi incre
pandi ſunt qui retinent qd de hijs
eſtimandum eſt qui fucaciōis vani-
tatem adhibent· N Sed quid
de his mercatoribus et cōtrahenti
bus qui ſciunt veriſimiliter iuſtum
p̄cium et tñ ſigno· vel verbo vel ſi-
lentio rem ſupuendūt· Rñ· ꝙ tripli
citer poſſunt tales vicium cōmitte-
re· Primo ſi videns hominē ſimpli-
cem et inexptum circa rem· nō facit
diligentiam fidelem vt ei nō ſupuē
dat· qꝛ em̄ inexptus homo neſcit rē
eſtimaret· Ideo venditor nō poteſt
ſe ſꝫm illius exhibitionem in vendē
do regere· ſed tota eius eſtimatio
ſibi incumbit· Et ergo niſi fidelem
diligētiam adhibeat nō eſt ſine pec-
cato ſi rem ſupuendat· ſecus aūt eſt
qñ res venditur homini intelligen
ti et expto circa rem· Secūdo quan
do emptor aut venditor eſt artat⁹
neceſſitate vel inordinata affectiōe
impulſus· tūc nequaquā fit pōt al-
ter dubi⁹ de valore rei tam ſecura
cōſcientia durus eſſe erga eum cete
ris paribus· ſicut ergo liberꝝ· ⁊ om̄i
tali impulſu carentem· habet em̄ ti-
mere ꝙ ex illa artaciōe cari⁹ emat
ꝙ alias faceret emptor· vel qd ven
ditor vendat remiſſius· Tercio qñ
venditor aliqua arte vel cautela

verborum·etiam ſi vera ſint et non falſa inducit emptorem ad emendē dum cariꝰ ꝙ alias emeret/ vt ſi vē ditor rez que vix valet vnum dena rium ſcienter exhibeat pro quatuor et emptor ex verecundia/ vel qꝛ nō credit ſuper exhiberi rem ī quadru plum exhibeat et det plus ꝙ vnum venditor coram deo tenetur ad re ſtitucionem eius quod plus vno re cepit· Tenetur enim ad reſtitucionez ſi rem ſcienter ſupuenderet· etiam ſi illum nullomodo induceret quan to magis qn̄ hoc per cautelas effi cit·et maxime per falſitates et men dacia hoc procurat/ O Secūdo principaliter videndum eſt ꝙ peri culoſum ſit mercari vel negociari· Et hoc patet ex ſeptem que eā red dunt periculoſam· Primo ignoran tia interdum valoris rerū· et quan ti eſtimandi ſint labores cure ·picu la et cetera hmōi que negociantes habent circa venales res·in quaruz eſtimaciōe merito quilibet eſt ſibi ſuſpectus·vtpote iudex in propria cauſa/ Et in hoc minus piculoſe ſtāt qui vendunt res apud multos inue nibiles et venales·qꝛ facilius ꝛ pro pinquius poteſt haberi eſtimatio· et homines nō ſunt artati ad vnum Quiſquis vero habet rem venalez· vel exercet officium·aut laborem n̄ poſſibilem apud alium haberi ſicut aliqn̄ ſolum vnus eſt notarius· me dicus·apotecarius·vel alius talis· hic debet ſibi multomagis eſſe ſu ſpectus et valde cauere ne in neceſ ſitate hominū exigiat aut recipiat vltra rei·aut laboris ſui valorem· Secundū reddens negociacionē pe riculoſam eſt diffidencia de proxis que ſurgit ex cautelis et fraudibus omni die cōtingentibꝰ ꝑpter quod vendentes multo carius exhibent res quā valent/ et ementes multo minus ꝙ velint dare ꝛ ſic vtrobiqꝫ multa falſa dicuntur·et non pauca mendacia·et qn̄qꝫ piuria cōmittun tur· Tercium eſt inordinatus timor damni·et lucri deſiderium exceſſuū ac affectus res cito vendendi/ Ex quibus oritur cōſuetudo laudandi vendenda et emendēda vituperan da qui quidem timor et deſiderium tempe contractus ſic mentez vrgēt et occupant ꝙ modicus vel nullus reſpectus ad deum vel iuſticiam ſo let haberi· Quartum cōtinua et an xia ſollicitudo et occupatio cum ta libus rebus extrinſecis et diuerſis hominibus que raro mentis recolle ctionem admittūt·et in quibus tan ta habetur diligēcia ꝙ debitū deo ſeruiciuz et cura proprie ſalutis ob mittitꝛ/ Quintum eſt malum exem plum quod quis videt ī maiori pte mercantiū propter quorum multitu dinem homo plane volens ꝑcedere vix poteſt aliquid lucrari mercādo Sextum eſt cōtinua occupacio cum vero obiecto et materia auaritie ſcꝫ cum tempalibus bonis·et etiam cū forma eius·qꝛ cū modo acquiren di eadem nec nō cum auaris circa q̄ videtur tam difficile auaritiam vitare ſicut aſſidue conuerſando cū procacibus mulieribus continentiā ſeruare· Septimum eſt raritas pu re intēcionis·quia valde rarum eſt vt quis recte intendat in mercando vtilitatem proximorꝝ·et ſic ſꝫm vti litatem officij vel obſequij ſui vi ctū mereri q̄ tn̄ itētio tā neceſſaria eſt/ ꝙ ſine tali intētiōe actuali vel habituali nullꝰ actꝰ negociaciōis eſt

meritorius apud deum. etiaʒ ſi quo
ad homines nihil iniuſti fiat immo
dubium eſt et diſputabile eſt. an il=
le qui nō intendit in mercādo homi
nū vtilitati ſeruire. etiam ſi vtilis
ſit. poſſit aliquid ſʒm deum p labo
re ſuo recipere. ¶ P ¶ Tercio princi
paliter videndū eſt quō mercator
cupiens ſaluari debeat ſe tenere.
Bñ. ꝙ debet ante oīa intendere nō
plus debito recipe. vel minus dare
ſciēter. et velle ſupplere vbi īpcipit
defectū. et fideliter ſuiēdo. aut pro
eſſendo his a quib⁹ vult victum ac
quirere. et cū timore lucꝝ recipere
ſʒm nobilitatē et gratuitatē et vti=
litatem cure, laboris, induſtrie. et
ſumptū quos et quas cōtingit habe
re. necnō ſʒm magnitudinē. multitu
dinem. aut pciositatē rerum in qui=
bus ſeruit aut miniſtrat hoībus.
nec tm̄ negociaciōi intēdere vt per
hoc aliquid eoruʒ negligat que ſue
ſunt neceſſaria ſaluti. Dico aūt no=
bilitatē ꝛc. qꝛ dato. ꝙ negociatoris
merces adducētis tant⁹ eſſet labor
ſicut militis defendētis terrā. nobi=
lior tn̄ eſt labor militis ceteris pari
bus ꝙ̄ alterius. qꝛ ad nobiliorem fi
nem tendit. ſic etiam ſtaret ꝙ labo
res cure ꝛc. eſſent eque nobiles et g̃
ues. et tn̄ vnus eſſet magis neceſſa
rius alio p iſto certe ſibi magis de=
beret. Dico etiā ſʒm multitudineʒ
magnitudinē et pcioſitatem rerum
qꝛ peneſtica vendēs ſcʒ piſum ꝛ ole
ra. et de vno flore. cōmunitati ſer=
uiens. nō pōt tm̄ lucri recipe. ſicut
inſtitor vendens nobiles et multuʒ
vtiles res. nec inſtitor inquiete qō=
ammō reſiſtēs ceteris pibus pōt tm̄
lucꝝ recipe. etiā de eque magna pe
cunia ſicut res eque bonas de ptib⁹
longinquis adducēs. et iō ſi quilibʒ
ſʒm ſtatuʒ ſuū vellet viuere. et ſʒm
meritū ſuū lucꝝ recipe. oīa ſtarēt
e o melius. ſed qꝛ peneſtica de modi=
co pcio et labore tantū vult lucra=
ri, ꝙ quotidie cibis bonis ꝛ potib⁹
repleta ſit et vltra hoc cōtinue pl⁹
dicet² que ſi debite pponderet. vix
nudum panē mereret² et inſtitor de
modico labore et precio reſpectiue
vult ſe ꝛ ſuos tam delicate nutrire
et pcioſe veſtire. ſicut vnus de mul
tomaiori ſumma, grauiori et vtilio
ri labore cōmunitati ſeruiens. ꝛ ita
diſcurrēdo de aliis. hinceſt ꝙ qua=
ſi oēs auaritie et ſupbie et volup
tatis morbo laborāt p que tm̄ exce=
cantur ꝙ credūt ita eſſe debere ex
hoc ꝙ illa ſunt tam cōmuniter iam
cōſueta. et ꝙ quaſi omnes ſic agūt
cum tn̄ nulla cōſuetudo poſſit excu=
ſare in his que ſunt cōtra rectā ra=
ciōeʒ. ſed ſolū in differentib⁹ que
pñt fieri bene et male nulla aūt re=
cta rō videt² dictare hoc bonum ꝙ
filia ſimplicis militis aut burgēſis.
quātumlibet opulentā deferat tam
pcioſam veſtē, cingulū aut coronaʒ
que p ſtatu ſufficeret cuiuſcūqꝫ ma
gne principiſſe aut regine nec hoc
ꝙ quātūlibet diues mercator tam
ſplendide in veſtibus, tam magnifi=
ce in ſumptibus viuat ꝙ ſufficeret
regi vel pricipi bene magno. Et h⁹
modo multa ſunt que ſub diſſimula
cione tranſeūt nec reputantur tam
mala que tamen ſi recte penſarent²
manifeſte viderent² exceſſiua recto
iudicio rōnis. Ex quibus patet ꝙ
quantificatio precij iuſti penſanda
eſt in libra rationis. recte atten=
dendo bona fide id eſt fideli inten
cione ſuam induſtriam circa rem.

ſollicitudinem·neceſſitatem·immo=
bilitatem rei vendibilis·magnitudi
nem·multitudinem·labores·ꝑicula
et ſumptus

Capitulum Sextum

DA E vſuris modo et
alijs contractibꝰ tria po
nent'·Primo quot mōis
vſurarij faciūt cōtra vij
p̄ceptum·Secūdo quanta mala lu=
dos cōmittent'·Tercio quō peccāt
luſores· B Quantum ad primū
p̄notanda ſunt quatuor·Primo ꝙ
vſurarij tenēt' ad reſtitucioēm vſu
re et ad reſtitucioēm damni ꝑ vſu=
ras alicui illati·Omis em̄ vſura cō
mittit' circa mutuacioēm vel con=
ceſſionem·Eſt aūt mutuacio actiua
ſeu cōceſſio·datio gratuita rei quā
vel equiualens tenet' reddere reci=
piens iuxta pactum·Mutuatio ve=
ro paſſiua eſt talis rei receptio·dr
autem mutuacio quaſi meū tuū fa=
cio·hoc tamen qd tibi mutuo ñ ſim=
pliciter deſinit eſſe meū·ſed ſolum
ad tempus debet eſſe tuū·vnde ve
raciter differētie poſſum me tantuꝫ
habere apud te·et ille nō diceretur
omnino paup̄ cui debitores bene ſo
lituri tenerent' multa·dicit' auteꝫ
mutuatio pecunie vel hmōi datio·
qꝛ dominiū tranſfertur·vnde i ſcri
ptura vocat' mutuatio datio·exo·
xxij·Deut·xv·Lu·vj·Si inquit mu
tuum dederitis his a quibus ſpera=
tis recipere·que gratia eſt vobis·
nam ⁊ peccatores peccatoribꝰ feno
rant' vt recipiant equalia et ſtatim
ſequit'·mutuū date nihil inde ſpe=
rantes·et erit merces veſtra multa
et eritis filij altiſſimi·qꝛ ipe benig=
nus eſt ſup ingratos et malos·Dici

tur gratuita datio·qꝛ ſicut pura et
ſimplex donatio fit gratis ſine limi
tacioē·ſic iſta debet gratis fieri·ſal
ua iſta limitacioē de reddendo·vñ
xp̄s vbi ſupra dicit nihil inde ſperā
tes ſupple vltra redditionē rei·Ad
ditur ꝙ vel equiualens tenet' red=
dere qꝛ niſi hoc eſſet pura ⁊ ſimplex
foret donatio·Dicitur vel equiua=
lens·qꝛ aliquando res eadem nō p̄t
reddi·quia diſtrahitur vt pecunia·
vel ꝑditur·aut perit vt equus aut
doms·Dicitur etiam iuxta pactū
qꝛ mutuo recipiens nō tenetur rem
mutuatam ſimpliciter reddere·niſi
ita ſit pactum·poteſt em̄ tale pactū
fieri ꝙ reſtituat ſi petitum fuerit·
vel ſi aut dum venerit ad pinguio=
rem fortunam·et tūc ſi non venerit
conditio reddere nō tenet' C
Secundo notandum ꝙ q̄uis mutu
ans poſſit iure rem mutuatam vel
valorem eius recipere et repetere·
nihil tamen poteſt vltra hoc ab ho
mine ratione rei mutuate vel mutu
atiōis repetere recipere vel ſpera=
re·ſed bene poteſt recipe quodā mu
tuum recipiente nō ꝑ mutuo ſꝫ ſpō
te·vel ex alia iuſta cauſa datur aut
pia·Primū patet qꝛ recipiens mu=
tuuꝫ nullū ius habet ad rem niſi ex
cōceſſione mutuātis·ſed mutuās nō
dedit aut mutuauit·niſi ad certum
tempus vltra qd inuito dn̄o tenere
nō debet·Scdm ptꝫ qꝛ q̄n mihi mu=
tualti pecuniā vel hmōi tūc res iſta
interim ē mea facta·et eiꝰ vſus eſt
meū opus cꝰ ſignū ē·qꝛ ſi apud me
ꝑdit' pecunia·vel res mihi eſt per
dita nō tibi vt omnes volūt·Sed
contra rationē eſt ꝙ ego tibi debe
am dare aliquid de vſu et labore
meo quē habeo de pecunia mea licꝫ

poſtea teñear tibi dare pecuniam tuam·aut equiualens ꝙ a te mutuaui· et quando hoc facio tunc tuum tibi reſtitui et ſatiſ feci· D Sed diceret quis cū ille cui mutuo ante hoc mihi potuit dare vnū florenum voluntarie· cur ergo ꝓ mutuo non poteſt dare vnum florenuꝫ Rñ·ideo qꝛ non vendibile nullus pt vendere·ſed quilibet bene pōt dare ſuam rem qui ſaltem liber eſt· ſ; mutuatio cum ſit actus voluntatis elicitus vel imperatus quo quis vult ꝙ res ſua ſit alterius ad beneplacitum eius qui habet poteſtatem ſic diſponendi de re vel vtrunqꝫ ·ſcilicet actum interiorē · et exteriorem comprehendens·et nullum talium eſt vendibile eo mō quo vſurarius cupit·Ex quo etiam patet ꝙ vſura cōtra legem nature eſt ·Terciū patet quia nō peioris condiciōis que mutuum pſtitit alicui poſt mutuaciōeꝫ ꝙ̄ ante· ſed potuit recipe ſponte · vel ex alia pia aut iuſta cauſa data ab eo qui haberet poteſtatem dandi·ergo et poſtea habet·immo recōpenſaciōem eorum que pecunia non menſurant᷑ licite poteſt pro mutuo quis exigere·ſ;m multos puta beniuolentiam·et amorem eius cui mutuauit vel aliquid huiuſmodi·ſ; diceret adhuc vſurarius ſi nihil poſſum recipere pro bono quod tu habes ex pecunia·vel vſu eius·tamen tu teneris mihi pro damno qd habeo·quia interim ꝙ tu habes eam· ego non poſſum emere cenſum pro ea·nec poſſum vti ea·nec cum ea lucrari·quod totum poſſem habendo pecuniam ipām Cur nō ꝓ tali dam no aliquid recipiam Rñ·qñcunqꝫ ē certum damnū qd mutuans ex mutuacione incurrit·tūc niſi illi petenti·ſic tanta neceſſitas pro quo iſte mutuās teneretur illud damnū ſubire·ipe bene pōt ſibi denegare mutuaciōeꝫ·ſi autem iſte petens voluerit illud damnū in ſe recipere ad vitandum ſuum grauius damnū hoc mutuans licite poteſt facere·et idē nitati ſue ꝓuidere·nec recipit hoc rōne mutuaciōis·ſed ad vitam dū damnū quod ſibi ex mutuacione imminet·vbi vero non eſt aliquod certum damnū·ibi nihil certi poteſt recipi·Et multominꝰ quādo eque veriſimile eſt occaſiōe mutuaciōis bonum venire ſicut malum vel damnū vitare ſicut incurrere·ſufficit enim pro poſſibili damno·poſſibile lucrū Vnde ſic arguitur cōtra vſurarium ſi hoc eſt damnū tuum·quod nō potes lucrari cum pecunia tua·tūc hᵒ eſt lucrum vel bonum tuum·ꝙ nō potes pdere pecuniam tuā ex ſpolio furto·vel alijs dolis vel mercando damnificari cum ipā·vtrunqꝫ enim eſt eque poſſibile ⁊ contingēs·ergo ſi teneor tibi ꝓ iſta ·tu teneris mihi pro iſto·et ſic fit recompenſatio E Tercio notandum ꝙ habens ſubſtantiam huius mundi·ſicut tenetur interdum ſub pcepto·aliquādo ſub cōſilio dare aliquid ſimpliciter ·vt elemoſinam indigenti·vt ſupra habitum eſt de elemoſina pcepto quinto·Item ſupra ca·ij·pſentiſ pcepti·ſic etiam tenetur in caſu reꝫ ſuam dare ad tempus quod eſt mutuare eadem rōne·Quia·j·ioh·iij· qui habuerit ſubſtantiam huiꝰ mundi et viderit fratrem ſuum neceſſitatē paciētē clauſeritqꝫ viſcera ſua ab eo quomō caritaſ dei manet i eo ſed certum eſt ꝙ primum tenetur

quis facere libere et gratuite ⁊ nihil ꝓ eo ſperare ꝓ datione vel recipere tāꝗ̄ debitum ciuile. quamuis taliſ elemoſinarius poſſit licite intēdere ꝙ alius pius ſit ad ipm̄ orando ꝓ eo paupꝫ enim in veritate obligatur rōne operis pietatis orare. vel pius eſſe ꝓ benefactore. ergo et ſcd̄m debet fieri ſic libere videlicet mutuum. vbi res dat² ad temp⁹ opera em̄ pietatis debent gratis fieri, vnde Lu. vj. Eſtote miſericordeſ ſicut et pater veſter miſericors eſt qui videlicet gratis eſt. et ibidem. ſed benefeceritis his qui vobis benefaciūt. que vobis eſt gratia. F

Quarto notandū ſcꝫm Tho. ij. ij. q. lxxviij. ꝙ quedam ſunt res quaꝝ vſus nō eſt cōſumptio earū. ⁊ vſus domus eſt inhabitatio et diſſipatio eius. vſus equi eſt eius equitacio. vel alter eius labor, et in talibus poteſt vſus concedi ſeruata ꝓprietate et ꝓ talium reꝝ vſu poteſt hō licite recipe p̄cium, vt fit in earum locacione. alie ſunt res quaꝝ principalis vſus eſt eaꝝ conſumptio. vt ſunt pecunia panis triticum et huiuſmodi. vſus em̄ panis eſt ꝯmeſtio ꝑ quam conſumit². ſic etiam de vino et ſimilibus. ſic vſus principalis pecunie eſt eius diſtractio ſcꝫm ꝙ ī cōmutacione expenditur. et in talib⁹ nō debet nec vſus principalis cōcedi ſine domino. q₂ in illis ꝑ mutuuꝫ fit tranſlatio dominij. ſi em̄ mutuo tibi pecuniam illa erit tua ꝑ mutuū nam mutuū dicitur quaſi de meo tuum. Et ideo ſi mutuatum perditur ipm̄ perdit² illi qui mutuo recepit. licet reddere equiualens ſimiliter de pane vino et ſimilibus intelligēdum eſt. G His ergo p̄notatis cōcluditur ꝙ ꝗ̄uis vſura in nullo caſu ſit licita. tamen in quibuſdam caſibus poteſt quis licite recipe vltra valorem rei mutuate. nō ꝓ mutuaciōe. ſed alia de cauſa. Primū patet q₂ videtur eſſe cōtra legem nature. vt iam patuit et etiam ē contra declaracionē eccleſie. ex̄. de vſu. v. fere ꝑ totum et cōtra diuinam legem pſ. Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Secūdū patet primo caſu ſi quis detinet iniuſte ꝑ violentiam bona mea. et mutuo ſibi pecuniam recipiens eadem bona in pignus ſi qui fructus veniunt de illa reimpignorata ergo iure recipio nō ratione mutui. ſed q₂ ꝑtinebat ad me etiam ſine omni mutuacione. Secundus caſus ſi ante tempora tibi mutuaui et hodie debes ſoluere. et q₂ nō ſoluis. ego ex legitima cauſa cogor tantū pecunie ſub vſura recipere tunc illud qd̄ ꝓ vſura teneor ſoluere tu debes dare. et ego iure recipio. nō pro mutuaciōe. q₂ iam fineꝫ habet. nec tu tenes rem illam ex mutuaciōe. ſed detines violenter. vel me inuito. Et quia ex illa iniuria tua habeo dannum. tu teneris mihi illud refundere. Tercius caſus eſt ſi ego fideiuſſi ꝓ te em̄ qui tibi mutuauit. et tu tempore ſolutionis non ſoluis. nec liberas me a fideiuſſione. mutuans quoqꝫ recepit pecuniam ſibi debitam ſub vſura vt pri⁹ et ꝓpter ꝓmiſſionem meā obtinet iure a me illud qd̄ dedit ꝓ vſura tu teneris mihi illud reddere. nec ego recipio vſuram a te. nec tu das illd̄ reſiduū rōe mutui. ſed ꝓpter damnū qd̄ ego ex negligētia tua incurri H Quartus caſus ponitur ex̄. de vſu. ſalub₂. ſi ſocer qui differt dare

genero dotem·obliget ſibi in re cꝰ
vſus nō eſt eius cōſumptio pignus
pro dote ꝙ mox dare deberet· tunc
gener nō tenet᷑ fructus quos de bo
nis im; ignoratis ꝑcipit cōputare
in ſortem hoc intellige cum maritꝰ
ſuſtinet onera matrimonij alias nō
Et dr notanter in re cuius vſus ꝛc·
Quia ſꝫm multos nō poteſt de x·flo
renis vnum recipe·qꝛ contra natu=
raꝫ pecunie eſt ꝙ gener/ ꝛ ſꝫm phi·
ſed tamen hoc nō poteſt eſſe ꝓpter
hoc ꝙ gener expectat·et dat indu=
cias ſocero numerandi vel ſoluendi
dotem·qꝛ hoc eſſet pro mutuo reci
pere·ſed hoc videt᷑ eſſe licitum qꝛ
ius p̄ſumit ꝙ qn̄ quis dat alteri fi=
liam ſuam nō velit eos deficere vel
perire·immo ſubleuare in oneribuſ
matrimonij/vnde p̄ſumit᷑ ex carita
te facere quicquid facit/vel qꝛ pa=
pa qui habet ꝓuidere ſaluti hoim
ordinauit hoc in penam differenti=
um dotem vel in fauorem matrimo
nij/et qꝛ hoc mūdus acceptauit qui
libet tale pignus obligans videtur
renūciare quodammō iuri ſuo Qui
tus caſus ſed dubius apud quoſdaꝫ
eſt et tangitur·ex·li·iij·de feu·cap·
inſinuatione·qn̄ vaſallus bona feu
dalia impignorat domino feudi· qꝛ
tunc ſꝫm legiſtas et canoniſtas dn̄s
non tenetur computare in ſortem p
cepta de bonis p̄dictis etiam ſi pci=
piat aliquid vltra labores·et impē
ſas·maxime quando interim nō exi=
git ſeruicium tamen in hoc caſu ſe=
curior eſt opinio Innocen·dicentis
ꝙ ibi oportet fructus computari i
ſortem ¶ I ¶ Patet ex predictis ꝙ
multis modis vſurarie peccat quis
cōtra vij·p̄ceptuꝫ·Primo qui alicui
pecuniā mutat·et pro ſolo tali mu=
tuo exigit lucrum tempale in pecu=
nia aut in alia re cꝰ valor᷑ pōt pecu
nia menſurari· Dico notāter/p ſolo
mutuo·qꝛ ſꝫm Tho·Qui mutuū dat
pōt abſqꝫ peccato in pactum redu=
cere cum eo qui mutuum accipit re
compenſaciōem damni·vt patuit in
ſecūdo notabili·et in quarto p caſuſ
dico etiam qui exigit lucrum· quia
ſꝫm eundem Tho·Si mutuans accí
pit aliquid ab eo cui mutuat · non
quaſi exigens nec quaſi ꝑ aliqua ob
ligatione tacita vel expꝛſſa·ſed ſicut
gratuitum donū nō peccat vt ſupra
patuit·Secūdo cōtra hoc mandatū
peccat p vſuram qui pro quacunqꝫ
re que vſu cōſumitur mutuata acci
pit ex pacto vltra ſortem pecuniaꝫ
aut aliam rem cuiꝰ valor poteſt pe
cunia menſurari·quia cum talem rē
mutuat alteri· tunc amplius nō eſt
ſua·ſed iſtius qui eam mutuo acci=
pit·ſi ergo exigit p ea lucrum tunc
exigit lucrum p re non ſua· Exquo
patet ꝙ vſuram cōmittit qui p mu
tuo exigit munus ab obſequio vel
a lingua·quia vterqꝫ valor pecunia
menſurari poteſt vt patet in labo=
rantibus aduocatis et ſimilibꝰ·Ter
cio peccat ꝯtra hoc p̄ceptum p vſu
ram qui mutuat xviij·libras p vna
vel centum etiam p vna cū pacto
de illa ſoluenda imo ſola ſpes de lu
cro rōe mutui ſꝫm illud Lu·vj ·mu=
tuum date nihil inde ſperantes/ Et
hoc patet ꝙ talis ſperās lucrum p
mutuo fit vſurarius mentalis·verꝫ
eſt quando ſpes lucri eſt cauſa mu
tuandi Ita ꝙ alias non eſſet mu=
tuaturus niſi de lucro recipiendo
ſperaret·aut aliquo alio emolimen
to/vt de ꝑpina vel ſimili lucro·ſi
quis vero principaliter moueretur

ex caritate ad mutuum. et cum hoc ſperaret de retribucione alicui⁹ lucri illud nō eſſet vſura nec vicioſuz vt dicit Alber. ſup illo Luc. vj. mutuum date nihil inde ſperantes. obligatur em̄ ex beneficio qui mutuuz recepit ſm illud Luce ibidem. put vultis vt faciant vobis homines ꝛ vos facite illis ſimiliter. et dixi notanter. Si quis mutuaret .xviij. libras pro vna. qꝛ ſi nō mutuaret re aliter. ſed emeret vnam libram pro xviij. ſup aliqua re immobili annui cenſus. et xviij. libre eſſent iuſtum p̄ciū pro vna ppetui cenſus. vel ad reemendum. tunc cōtractus nō eſſꝫ vſurarius. l2 Quarto vſuram cōmittit qui mutuat alteri ſub tali pacto. vt etiam ſibi poſtea remutuet quia vult alium obligare ad peccuniam eſtimabilem. licet em̄ licituz ſit et dignum. ꝙ mutuanti vnū mutuetur aliud nō tamē eſt licitum alium ppter mutuum obligari ad remutuandum. L Quinto vſuraz cōmittit qui habens molendinum mutuat piſtoribus. aut aliis illo pacto ꝙ molant ſolum in ſuo molendino accipit em̄ vltra ſortē in tali mutuo. ſcꝫ iſtam cōmoditatem que ē pecunia eſtimabilis et aufert eis libertatem alibi molendini et tenet² eis ad ſatiſfactiōez. Sexto cōmittunt vſurā quo mutuauerūt res ſuas ad certum terminū quo veniēte nolūt dare plongaciōez niſi data pecunia ppter mutuū vel alio equiualenti ſunt ei vſurarij. etiā ſi expſſe nihil petant. M Septimo vſurā committūt qui rem cari⁹ vendūt ꝙ̄ ſit iuſtū pcium ipius ppter hoc vt emptori de pecunia ſoluenda expectēt vſqꝫ ad certū terminū vel qꝛ rez vilius emit ꝙ̄ ſit eius iuſtū p̄cium ppter qꝛ pecuniā ſoluit pri⁹ antequā ſibi res poſſet tradi. aut etiā qui tēpore collectiōis blaudi vini et cōſimiliū cū minus ſoluere ſolent vendi talia p p̄cio qḋ valitura ſunt circa paſca. Aut alio tpe in quo plus ſoluere cōſueuerūt et ſic ſingulis mōis palliate vſure cōtra vij. p̄cep. fit et tenet² in om̄ibus talibus quis ad reſtitucioēm damni pximo ſic ſibi iniuſte illati. N Octauo qui mutuant ad vſurā noīe alieno. et hoc maxime eſt verū de tutore pcuratore et ſimilibus qui in hoc nō p̄ſtant nudum miniſteriū. ſic etiam autoritatē. et ſic vſuras acceptas nomīe alieno tene.² hmōi reſtituere. ſi iſte c⁹ nomine accepit nō eſt in ſoluendo. aut ſi ñ vult reſtituere. Idem intelligo p omnia de vitricis eccleſie et de his quib⁹ cōmendata ſunt hoſpitalia aut alie loca religioſa et pia. nec excuſat eos ꝙ hmōi lucra conuertant² in pios vſus. qꝛ eſt regula iuris Nō ſunt facienda mala vt eueniant bona. Et quia ſm ſe vſura eſt mala. nūꝙ̄ pōt fieri bona ſicut alia ſimilia vt dicit Augu. li. cōtra mendaciū. O Nono peccāt om̄s iſti ciues cōtra hoc p̄ceptum quoꝝ autoritate cōſilio vel cōſenſu alic⁹ cōmunitatis mutuant ad vſuram. Et om̄es qui autoritatem p̄ſtant aut p̄ceptū ad hoc dant. aut cōſilium ſint quo ciues hmōi vſurā ñ cōmiſiſſent tenent² ad reſtituciōez inſolidū. Ceteri vero vt cōſentiētes ppter emolimentū qḋ eis ex hoc accreſcit. tenentur ad reſtitucionem eius partis q̄ ad eos peruenit. aut quantuz releuati ſunt in expenſis quas alias feciſſent de ſuo. aut quas

eos ſoluere oportuiſſ; · Notat autē dñs alber/ ſup illo·lu·vj· Mutuum date nihil inde ſperantes /Contra mutuum inquit multis modis peccatis·Primo indigenti non dando· vnde eccle·xxix· fenera proximo tuo in tempe neceſſitatis illius Secundo datum nimis importune repetēdo·qñ homo non põt ſoluere ↄtra qd̄ Jſa·lviij·omnes debitores repetitis·vbi glo·Qui repetit nõ habētem deo facit violentiã· Tercio pignora neceſſaria vel detinendo vel deſtruendo ·de quibus Job·xxiiij· Abſtuliſti pro pignore bouem vidue Et Exod·xxij· Proximo tuo pignus aut veſtimentũ eius ante ſolis occaſum reddes· Quarto cũ vſura exigendo·vt hic et ezech·viij·ad vſuram nõ cõmodauerit qd̄ videlicet ad virũ iuſtũ neceſſario ptinet· Exo·xxij·Si pecuniam dederis mutuo ñ vrgebis eum·nec vſuris opprimes· Quinto pro dilaciõe termini ſolucĩõis munera accipiendo·d̄ quo ps·Qui pecuniã ſuam non dedit ad vſuram ·/P /Quantum ad ſecundum principale querit᷑/Vtꝝ ea licite poſſint recipi et retineri que acq̄runt᷑ p ludos alie ſcacoꝝ vel alios et ex pactis mutuis hominũ de curſibus equorum ·galloꝝ et aliorum animalium morſibus bellis vel duellis etiam hominũ·vel de duraciõe pluuie vel ſiccitatis·vel quocunq; alio incerto futuro vno vnam partem cõtradictĩõis·alio aliam eligēte ·Et ponat᷑ caſus exempli gratia ſint pe·et pau·ambo ſui iuris ſigno·verbo vel facto tale pactum faciũt mutuo ꝙ pe·debeat dare flor· in caſu quo craſtina die ñ ceciderit pluuia vel ſi i taſſere venerint tres oculi et ecõtra pau·pe· in caſu quo ceciderit pluuia vel quatuor oculi venerint in taſſere·ponat᷑ etiã vlterius ꝙ veniat illud qd̄ pe·elegit tunc queritur vtrum iſti peccēt ſic paciſcendo·hoc eſt ꝙ vnus eoꝝ obligat ſe ſic alteri ponendo rem ſuã in tale dubium et fortunã et ꝙ recipit reobligaciõem ab alio·et vtꝝ impleta cõdiciõe ꝙ̄ pe·elegit·pau· poſſet licite retinere rez ſuã·vel an teneatur eam dare pe·et an pe·poſſit eam licito iure recipere et retinere tanꝙ̄ ſuam·Jn iſtis em̄ conſiſtit tota vis ludi·Pro quoꝝ intellectu notãdũ·ꝙ nõ oportet dubitare an licitum ſit ludrica vel iocoſa exercere pro recreacione et quaſi p quandam quiete virtutis animalis cum tam theologi ꝙ̄ philo·circa hᵒ ponant virtutem eutropolie vel iocũditatis·ſed q2 talia que pro alleuiacione mentis inuenta ſunt fiũt pro acquiſiciõe pecunie et pecunia eſtimabilium·Jdcirco dubium motum eſt·Dñ·ergo ad dubium ſeptē ſunt tenenda·Primũ eſt ꝙ homo habēs dominiũ rei põt licite ſe obligare ad dandum eam ſub tali cõdiciõe fortuita niſi forte quis haberet dominium quo ad hoc reſtrictum vel niſi condicio vel obligatio vel ambo ſimul aliquid mali implicarent ·pt; q2 talis põt ſimpliciter et libere dare ſicut et quõ vult et ſtatim· ergo põt etiã dare impleta ↄdiciõe que nihil male includit·/Quod aũt poteſt quis licite facere ad hoc faciendum põt ſe pacto vel pmiſſo reſtringere ſed hic aduertendũ eſt ꝙ talis obligatio põt etiam male fieri· vtpote qñ quis ſʒm rectam rõem deberet p ſe aut ſuis ſeruare·ſiue qñ obliga

ret ſe ibi vbi ſciret venire in malū·
Secundū eſt qđ hominem obligare
ſe ſic vt p̄dictum eſt in primo p̄ciſe
et principaliter ꝓ ſimili re obligaci
one iniquum et iniuſtū eſt·ſimiliter
et talem exigere obligaciōem ꝓ ob
ligaciōe ſua ꝓbatur qꝛ ibi in cōtra=
ctu nō ſeruat᷑ equalitas eo ꝙ obli
gatio pauli eſt petro lucroſa ſed ob
ligaciōe pe· eſt paulo nihil·Et hoc
eſt qđ pe·deſiderat et intendit· pau
lus vero cōtrarium licet nō conſe=
quat᷑ intentum·ergo nullus eorum
intendit equitatem·que tñ neceſſa
rio in omni cōtractu non gratuito
requiritur·Item ꝓbat᷑ ex alio qui=
libet ludens talis habet inordina=
tum deſideriū ad tempalia et non
ſubiectum deo ſicut debet qꝛ ludēs
de quo agitur deſiderat venire illđ
qđ ipe eligit·intm̄ ꝙ ſi omnino nō
venerit triſtatur·maledicit aliquā
do et blaſphemat·que ſunt manife
ſta ſigna magni deſiderij et nimis i
ordinati·manifeſtum eſt aūt ꝙ ca=
ſus oculoꝝ niteſſere vel pluuia vel
ſimilia ſunt actus naturales a deo
reſpectu cuius nulla eſt fortuna di
recte licet voluntas mala vt ſic nō
ſit a deo·Ecce quō luſor dolet de il
lo qđ deus facit ·In hoc aūt magis
piculoſe ſtant qui talia eligūt que
ſi venirent eſſent cōmunitati dam=
noſa·vt ꝙ nō veniat pluuia vel ꝙ
nix vel gelu diu duret et qui p̄bent
ſibiipis occaſionē deſiderandi id qđ
non placet deo vel cōmunitati no=
cet· Q ¶Item patet aliter· nam
duo qui ſimul ludunt volūt habere
deum ad impoſſibilia·Quilibet eniꝫ
vult ꝙ ipe finaliter lucretur· hoc
aūt in eodem ludo impoſſibile ē fie
ri·Ideoqꝫ luſor poſuit ſe ad hoc ꝙ

impoſſibile eſt deum vtriqꝫ placere
et ſic agere ꝙ vterqꝫ ſtet de eo be=
ne contentus·Ad cuiꝰ contrariū de
berent omnino conari qꝛ aliter non
poſſunt eſſe deo placentes et grati·
Dicente Augu· Nemo placet deo
niſi placeat ſibi deus· Ecce quantuꝫ
malum vult vnus luſoꝝ alteri· duꝫ
quilibet ꝙ deus alteri nō complace
at q̄uis oſtendāt ſe qn̄qꝫ tales qua
ſi ſint ſocij et amici Item ex alio ta
les ludentes abutunt᷑ donis dei·de
us em̄ dedit nobis tempalia· nō ad
aliud ꝯuertenda niſi ad laudem ſuā
vtilitateꝫ noſtram aut proximi·nūc
aūt ludens auertit ſe vt cōmuniter
ꝑ ludum a laude dei et eius memo=
ria et neceſſario vel habet damnuꝫ
vel damnificat proximū·et hoc vlti
mum principaliter intēdit ergo ſic
ludere eſt abuti donis dei·Tercium
eſt quale peccatum ſit ludus p̄dictꝰ
Rñ· ꝙ ludere principaliter intencio
ne lucri vt talis et acquiſita retine
re ſola vel principaliter hac occaſi
one eſt ex genere peccatum morta=
le·qꝛ eſt contra caritatem ꝓximi im
mo et dei vt patet ex p̄cedēti dicto
pōt tñ aliquis ſic ludendo peccare
venialiter · ſicut ſi luderet puer
ex toto deſiderio lucrandi ꝓ globu
lo vel lapillo aut alia tam parua re
ꝙ proximo nō noceret ¶Quartum eſt
ꝙ paulus in caſu principali non p̄t
iuſte retinere rem de qua pactuꝫ fe
cit·ꝓbatur paulus·ꝑdit ius ſuum
quod habuit ad illam rem et nō ac=
quiſiuit aliquid noui iuris ad eam·
igitur non debet᷑ ſibi·et ꝑ cōſequēs
nō poteſt retinere eam ſibi· Primū
videlicet ꝙ perdidit ius ſuum patꝫ
qꝛ paulus potuit iuri ſuo renuncia=
re et renunciauit ergo ꝑdidit·Aliō

ꝓ prima pte patet ex caſu·pro ſecū=da pte ꝓbatur pau· ex quo conſen=ſit in ludum· ꝯſenſit expſſe vel ta=cite ꝙ ſi ſic euenerit ſicut petrus e legit· ꝙ res non eſſet ſua · ergo renunciauit rei illi ſi ſic eueniret· ſed ſic venit·igi² ꝛc·Secundū vide licet ꝙ non acquiſiuit nouū ius pȝ· qꝛ ꝑdendo illud nihil iuris acquiſi=uit ⁊ nihil aliud iteruenit iuxta ca ſum·qꝛ ꝑ illa omnia alia excludunt² Quintum eſt ꝙ pe·non iuſte occa=ſione ludi recepit rem iſtam ad ſibi retinendā·ꝓba²·pe·nullum ius ha bet ad rem in hoc caſu·et non dat² ſibi gratuite vt caſus innuit· ergo ꝑimū videlicet ꝙ nullum ius ha=beat ad rem patet·qꝛ nemo ex iniu ſto fundamēto ſuo poteſt in aliqua re ius acquirere· eo ꝙ ſicut nemo colligit de ſpinis vuas· nec de tri=bulis ficus·Mathei vij·ſic nec ex iniuſto poteſt venire ius· nihil em̄ dat qđ non habet·ſed pe· ad acqui=rendum rem pauli habet iuſtum fū damentum eo ꝙ facit iniuſtam ob=ligacionē et damnificat ꝓximum ⁊ abutitur donis dei·vt i ſecunda ꝓ=bacōne patuit·ꝶ Sextū eſt ꝙ res ꝑ caſum lucrata ad cuiuſcunqȝ manus deueniat occaſione ludi ſci=entis ꝙ res talis ſit· eſt ad pios vſus ꝯuertenda vel autoritate ſu perioris qui ſibi talem diſpenſacioneȝ reſeruauit·vel ſi nullus ſuperior ſi bi talia reſeruaſſet·Ipſe ꝑ ſe face=re vel diſponere ꝙ ꝑ alium fiat pa tet qꝛ omnia tpalia ſunt ordinata a deo ⁊ ordinanda ab hoībus vel i=mediate ad laudem dei vel ad vtili tatem hoīm· In qua tn̄ etiam laus dei intendenda eſt·ſi ergo ordinat² iſta immediate ad laudem dei·ma=

nifeſtum eſt ꝙ in pios vſus ꝯuer=titur cum pietas ſit cultus dei ſzm Aug⁹·ſi auteȝ ad vtilitatem hoīm rōnabiliter ordinatur cū nulli debe atur de iure·planum eſt ꝙ cuȝ cui datur·datur ex miſericordia et pie tate·et ſic iterꝝ in pios vſus ꝯuer=titur·ſed quereret aliquis ex quo res iſta debet in pios vſus ꝯuerti vtrū hec ſpectet ad petrū vel pau=lum vel aliquē alium·Rn̄· ꝙ vter=qȝ eorū debet ad hoc conari qꝛ qui libet eoꝝ eſt cauſa ꝙ res ſic ꝯuer tenda eſt ⁊ ꝓpter ea etiā vterqȝ eo rum debet facere diligentiā et im=pedire ne aliter ꝯuertatur·vnde ſi paulus timet ꝙ pe·nō ſic ꝯuertat debet quantū de iure poteſt ꝓuide re ꝙ non veniat ad manus eiuſ·no tificando videlicet ſuꝑiori ad queȝ ꝑtinet diſpoſicō·vel ponēdo ad ma nus ꝯmunes·vel ꝓcurando arre=ſtacionem·vel aliquo alio mō iuſto aut benigno·ſimiliter debet facere petrus·ne res veniat i manus pau· ſi coformiter timet de ipō·ſi vero nullus talis iuridicus modus locuȝ haberet·qꝛ tn̄ paulus pactum fecit ſed daturū pe·ſi plueret hodie· tūc ex quo pluit videt² ſecurius ꝙ det vel dimittat pe·poſſeſſionem rei ꝙ̄ ꝙ ſibi reſeruet·pacta em̄ ſeruanda ſunt quantum poſſunt ſine peccato maxime quādo dubium eſt quō pe· rem ꝯuertat·quia tūc ꝓ̄ſumendum eſt de bono vel qn̄ non poteſt iuri=dico vel benigno modo indebitam ꝯuerſionem rei quā perdidit impe=dire·non em̄ videtur ꝙ paulus ad impediendam illam ꝯuerſioneȝ rei indebitam etiā ſi veriſimiliter time at de ea debeat ſe periculo exponere vel pugnare· Aut ſe ponere ad ſcā=

dalum vulgare. vt notetur de non obſeruacione pacti. mendacio vel falſitate niſi ſi et quātum et aliquid iſtoꝝ de iure debitum eſt. vel ſʒm iuſtitiam expedit. S Septimuʒ eſt ꝙ occaſione ludi nihil omnio pt de aliena re recipi vel teneri de iure niſi quantum pſumitur de volūtaria pdentis datione. etiam ſi non pderet. ſic em̄ fit inter amicoſ ꝙ aliqñ ſine ludo plus dant ꝙ̄ p ludum ammittāt. Et ideo qui ludunt in ſolacio p eſibilibus vel potabilibus. vel alijs rebus tāto ſecurius ſumūt acquiſita ꝙ̄to verius pſumunt perdentes voluntarios ad dandum ex amicitia etiam ſine ludo igitur ſe ñ lucrum ſed ſolacium de victoria intendere. De tanto vero in ſecuriores de quanto illos inuite dare intelligunt. vel ſe lucrum vt lucrum intendiſſe. T Sed quereres pnt ne in aliquo caſu pdentes in ludo d iure pdita repetere. Rñ. ꝙ ſic nam qñ furioſi minorennes maxime pupilli. mente capti ſurdi. ceci muti et morbo ppetuo laborantes. ſerui religioſi. filij familias. qui nihil hñt niſi a patre vxores que non habent pafernalia pdunt aliquid loco hic iure poſſunt repeti. et debent reſtitui. vel illis vel eoꝝ tutoribus. curatoribus. dominis monaſterijs. patribus aut maritis. Idem debet fieri ſi ammiſtrator rerum eccleſiaſticaꝝ de rebus eccleſie aliquid ludo pdidiſſet ſimiliter repetere poſſet ⁊ reddi deberet ſi aliquis inuite ludēdo et ad ludum coactus aliquid per didiſſet. Conformiter crederem repeti poſſe et reddi debere ſi quis ſolum cōſenſiſſet in ſimplicem et planum ludum. et alius p falſitateʒ ꝙ̄ iſte nō agnoſceret lucraret᷑. ludens em̄ taliter nō iuſte pdit rem ſuam niſi p conſenſum in illud mediāte quo pdit vt patuit. Ille aūt de quo hic dꝛ nō cōſenſit in fallaciam p quā lucrans obtinet qd intendi. V

Quantum ad terciū principale notandū ꝙ ad deteſtaciōem ludi tria faciūt. Primo multitudo peccatoꝝ que in ludo accidere poſſunt primū cupiditas. que ſʒm apoſt. j. Thi. vj eſt radix omniū malorum nec eſt ibi quecūqʒ cupiditas. ſed rapina vult em̄ primum ſpoliare rebus ſuis Secundum eſt pditio vult em̄ ſpoliare illum cuʒ quo cōmedit et bibit. Tercium eſt in miſericordia vellet eniʒ eum ſpoliare ſi poſſet etiā camiſia. Quartum eſt qꝛ vſurariū excedit in malo. qui infra menſem de. x. flore. vnum lucrat᷑ ſed iſte ſtatim lucrat᷑ eadem die. Quintū eſt afflictio patris dei. quem iurando et impcando dehoneſtat. Sextum eſt mandatum eccleſie. qd qdammodo cōtemnit de his duobus. puer. xix. Qui affligit patrem et fugit matrē ignominoſuſ erit et infelix. Septimū eſt ſcandalum primi corrumpunt᷑ em̄ multi qui ad ludum videndum cōueniūt. Octauum eſt obmiſſio multoꝝ bonoꝝ que deberet quis facere tempe quo ludit. Nonum eſt peccatum piurij. Decimū fraus quā cōmittit i alteꝝ. Vndecimū ira et cōmunicatio peccatoꝝ. Duodecimū eſt fractio ſolennitatū in qua plus cōueniunt. Decimūtercium interdum homicidium etiam p modico verbo. Decimūquartū eſt idolatria qꝛ ſup illo. phili. iij. quoꝝ deus venter eſt dicit Glo. hoc ab homine colitur qd p ceteris ab eo diligit᷑. Secundo

faciunt ad deteſtacıōem ludi ꝙ in
eo quaſi oīa p̄cepta decalogi trāſ
grediunt᷑·Primo illud nō habebis
deos alienos vt iam tactum eſt Se
cundū nomen dei inuanum faciliter
aſſumit·Tercium ſabbatū ſepe vio
lat ·Quartum et alia faciliter pa=
tent p̄ter nō mechaberis qd̓ a min⁹
ſpūaliter tranſgreditur q2 adherēs
alicui alij a deo contra deum forni=
cacıōem cōmittit·amorem anime cū
creata recūbinando inordinate·imo
ſepe tales ſocij ſūt fornicatores ad
literam·Tercio facit ad deteſtacio
nem ludi multiplex ibi cōmiſſa ſtul=
ticia·q2 primo viliſſime ſeruituti ſe
luſor ſubicit taxillis videlicꝫ oſſib⁹
forte canis·Secūdo largit᷑ ad p̄ce=
ptum taxillorꝫ qd̓ nō daret ad dei p̄
ceptum·Tercio q2 cōſentit ꝙ viliſ=
ſimi ſibi nobiliſſimū recipiat vide=
licet tempus/Quarto oībus nocꝫ
q2 facit qd̓ ſibi eſt dānoſum primo
ſcandaloſum·et deo cōtumelioſum·
Quito q2 velut inſanus proprij ma
nibus ſe ibi quis interimit

Capitulum Septimuꝫ

Quia vero detinere alie=
num eſt cōtra vij· p̄cep·
Ideo nūc de reſtitucıōe
tria ſunt principaliter di
cenda·Primo quō ſint reſtituenda
bona materialia rerꝫ et corporum·
Secundo quō bonum fame ſit reſti
tuendum·Tercio quō bona aīe ſint
reſtituenda· A Quantū ad pri=
mum notandū ꝙ reſtitutio ope vel
voluntate eſt qd̓dam p̄ambulum ne
ceſſarium ad cōtricıōem·Et qui ali=
um iniuſte dampnificauit·aut aliena
detinet·tamdiu eſt peccator morta=

lis q̄diu non vult reſtituere ꝓpoſ=
ſe dicente beato augu·in epiſto· ad
macedoniuꝫ ·Quamdiu res propter
quā peccatum eſt nō redditur ſi red
di pōt penitentia nō agitur ſed fin=
gitur·ſi aūt veraciter agitur non
dimittitur peccatnm niſi reſtituat᷑
ablatum exquo patet ꝙ quādiu ho
mo nō reſtituit ꝓpoſſe ſi interim ſa
cramentum aliqd̓ ſumit nouo pecca
to peccat·q2 indigne ſacramentum
ſumit et ſi manens in tali peccato ī=
plet penitentiā ſibi a ſacerdote pro
peccatis ſic cōfeſſiſ iniunctā nihil p
hoc ſatiſ facit deo ſꝫm multos· Se=
cundo notandū ꝙ detinere alienuꝫ
inuito dn̄o eſt ideo peccatū morta=
le q2 cōtra vij·p̄ceptum·ſcꝫ nō fur=
tum facies·Certum eſt em̄ ꝙ aufer
re alienum eſt cōtra idem p̄ceptum
et eadem rōe ret.nere alienum quia
dampnificatur i vtroqꝫ dn̄s rei· ⁊ ab
vſu ſue rei inuitus p̄peditur/Eſt e=
tiam cōtra iuſtie virtutem que red=
dit vnicuiqꝫ qd̓ ſuum eſt·Eſt etiam
cōtra fraternā caritatem·que vult
alteri bonum ⁊ retines alienū vult
alteri malum·vnde eadem rōe qua
detinens vxorem alterius nō eſt ca=
pax penitentie ·ſic etiam qui bona
aliena inuito domino·Tercio notā=
dum ꝙ de reſtitucōe ſunt multa du
bia doctrinalia que determinat ſan
ctus Tho·et ſco·in iiij·di·xv· B
Primū dubiū ē qs tenea᷑ reſtituere
Rn̄det᷑ ꝙ primo et pricipaliter ille
qui rem abſtulit aut dampnū iniuſte
intulit·et hoc ē certum et p̄ter illū
ſunt multi alij qui ad reſtitutioneꝫ
obligantur qui ꝯprebendunt᷑ i hiſ
verſibus·Iuſſio ꝯſilium· cōſenſus
palpo recurſus/Participans·mut⁹
non obſtans nō manifeſtās·Et tho

exponendo hos verſus vbi pri⁹·ij·
ij·q·lxij·dicit ꝙ inter illa que i his
verſib⁹ enumerata ſunt·quinqꝫ ob
ligant ſemꝑ ad reſtitucionē·Primū
eſt iuſſio vt cum quis iubet aliquē
depdari aut alias iniuſte damnifi=
care·ſi ex eius iuſſiōe fit·tenet² ad
reſtitutionē totius·Secundum eſt
ꝯſenſus in rapinam aut in aliam i=
iuſtam damnificatiōem·et hoc i eo
ſine cui⁹ ꝯſenſu talis rapina aut a
lia damnificacō fieri non poterat·
Terciū eſt recurſus ſcꝫ qn̄ quis ē re
ceptor latronum et pſtans patroci=
nium·nam qui receptat latrones ⁊
tuetur eos aut rem raptā vel fura=
tam doloſe celat ita ꝙ ꝑ hoc impe=
ditur reſtitutō vel ille tenet² in ſoli
dum cū his qui abſtulerunt·Quar
tum pticipans vt cū quis pticeps ē
in crimine furti·prede vel ſimiliū
vt quia latroni ſe ſociauit ad ſpoliā
dū et ptem accepit·Et ille qui par=
ticipat in crimine tenetur in ſolidū
de toto·ſed ille qui pticipat non in
crimie·ſed ſolum in re accepta·ille
ſolum tenet² reſtituere qd̄ de re ſci=
enter emit vel accepit·Quintū non
obſtans·cum ſcꝫ huiuſmodi ſpolijs
latrocinijs et ceteris malis ex offi=
cio obſtare tenetur vt princeps ter
re qui iuſticiam ꝯſeruare tenet² ſi
non obſtat cum obſtare poſſit·⁊ ſic
per eius defectum inualeſcunt la=
trones ⁊ ceteri malefactores ad re
ſtitutionem tenent² ſimiliter intel=
ligatur de non manifeſtante et cui
ꝯuenit ex officio maīfeſtare·Aut
ſ꜡m ſco·qui in iudicio requiſitus ta
cet vbi res finaliter poſſet reſtitui
ei cuius eſt et dicendo veritatē vbi
non imminere ſibi piculum ſtatus
aut pſone ꝯſimiliter pdictis intelli
gendū eſt de non rep̄hendente·et
cui hoc competit ex officio·vt dicit
tho·ij·ij·q·lxij·et ſubdit ꝙ princi=
pibus terre ex hoc imminet piculū
ꝓpter hoc ei poteſtate publica po=
ciuntur·vt ſcꝫ ſint iuſticie cuſtodeſ
In alijs aūt enumeratis i verſibuſ
non tenetur hō ad reſtitucionē niſi
in ceteris caſibus ſcꝫ qn̄ homo ꝓba
biliter credit ꝙ ſuum ꝯſilium fue=
rit efficax·⁊ ꝙ aliaſſine ſuo ꝯſilio
nō fuiſſet facta ablatō ſimiliter nō
omnis palpo vel adulator tenet² ſꝫ
ille qui adulādo incidat ad auferē
dum laudans ꝑ illo et dicēs ſignū
eſſe ſtrēnuitatis·Et maxime tūc te=
netur ad reſtitutiōem·qn̄ ꝓbabili=
ter credit ꝙ ſua adulatō fuerit cau
ſa iniuſte ablatōis·Idē intelligat²
de detrahente ſi ꝓpter detractōeꝫ
ip̄e audiens ꝓuocatur et damnifi=
cat iniuſte eum cui detractum eſt·
Et di·ſanct⁹ tho·ij·ij·q·lxij·ꝙ pri
cipaliter reſtituere tenētur illi qui
ſunt principales in facto·Primo q̄=
dem p̄cipiens damnificatōnem fieri
et ſecundario ip̄e exequēs et ꝯſe=
quēter omnes alij·obligant² ꝑ or=
dinem·Qn̄ tamē vnus reſtituit illi
damnū qui damnum paſſus eſt·tūc
eſt eidem totaliter ſatiſ factū·nec
aliquis eoꝝ tenetur eidem aliquid
vlterius reſtituere ſed illi qui ſunt
principaliter in facto et ad quos ꝑ
uenit res tenentur ſatiſ facere illis
aut alijs quid reſtituerūt·Qd̄ ſi nō
facerent tūc ceteri tenent² vt vide
tur ſinguli ꝑ ptibus qui inſolidum
ſatiſ fecit· ¶ Notandū hic ꝙ ſi=
cut ſunt nouem aliena peccata in
verſibus tacta·quibus peccatis q̄s
pticeps efficitur alienis delictis in
demerito hic ⁊ i accidētali ſupplitō

in futura vita · Ita ex oppoſito ſūt nouem aliena merita quibus primi virtutes noſtras qdammō facere poſſumus hic et in futuro acciden=talia pmia habebimus· Primo cum iubemus et opam⁹ bonum alijs vt pentes pueris·dñi ſeruis· magiſtri diſcipulis plati ſubditis imperātes bona·Secūdo cum cōſilia dam⁹ pximis vt vitent aliqua vicia vel operentur meritoria vel virtuoſa opera ſic quilibet pōt docere primum verbo et exemplari vita quibus tot meritis alienis pticipamus quot ope=ra bona alij ex noſtris bonis faciūt Tercio cum cōſentim⁹ in bona aliorum vt domini ſeruos manumittendo pro ſacerdotio et religione adi=piſcendis pentes ſimiliter·Quarto cum ex laude alicuius virtutis in alio talis pficit·vt fit in ingredien=tibus religionem vel virginitatem vel viduitatem laudantib⁹·Quīto cum defendim⁹ iniuſte vexatos vt aduocando·hoſpicio recipiēdo· vel ſeptem opa miſericordie exhibendo Math·x·Qui pphetā·i·pdicatorez recipit mercedem phecie habebit· Sexto cum coopamur alioꝝ bonis vt pegrinando·ſcribēdo libros·corrigendo eoſdem·eccleſias et ſermo=nes viſitando·Septimo qñ ſilentio noſtro alios edificamus et locuciōe alioꝝ virtutes diſcrete attolimus· Octauo qñ nō obſtamus virtuoſis alioꝝ exercicijs·ſed ecōtra frater=na correctione et ſeptem opib⁹ mi=ſericordie ſpūalibuſ iuuamus ad bonum Nono qñ manifeſtamus alioꝝ miſerias vt eis ſubueniatur· Sunt etiam tercio nouem de merita alie=na in alijs peccatis q̄ ſint illa vbi ꝑaliter damnificatur primus per

ſcandalum multiplex que faciliter repies·et ſic ſunt triplicia nouem· Primo in reſtituendis Secūdo ī merendis·Tercio in demerendis p no=uem modos ſcandaliſandi primum

D Secūdum dubium eſt quid ſit reſtituendum·Rñ·ꝙ omne alie=num qd quis iniuſte abſtulit aut iniuſte detinet et inuito domino rei· tenet᷑ reſtituere Circa qd notandū ꝙ tripliciter cōtingit ſcꝫ iniuſte aliena auferre vel detinere·primo cuꝫ alteri ex cauſa licita ad aliquid obligatur et ei nō ſoluit alio inuito vt cum nō reddit depoſitum rite repoſcenti nō reſtituit accomodatū non ſoluit mutuum nō reddit pciū mer=cenario·Aut nō ſoluit alias debita vt ſunt vectigalia·theolonia· cen=ſus decime et hmōi·ad que ſoluēda quis iuſte obligatur · Secūdo cum quis iniuſte aliqua acquiſiuit· quo=cunqꝫ modo ſiue p vſuram·ſiue per furtum·ſiue p rapinā·ſiue p defraudacionem in menſura liquidoꝝ vel aridorum·ſiue p pondera falſa·ſiue p fraudem vel falſitatē ī rei ſubſtātia quantitate vel qualitate vt ſu=pra dictum fuit· Tercio cum ei ali=quod tale datum eſt in munere aut relictum in hereditate· aut in teſtamento aut eſt ſibi venditum ab eo qui ius in eo non habuit eo ꝙ res ſua nō fuit·aut poteſtatem eam dā=di nō habuit·Omne igit᷑ tale opor=tet reſtituere·alias cōtra pceptum hic agit᷑ et grauiter peccat᷑ ·Et il=lis additur ꝙ qui alteri iniuſte no=cuit ⁊ dānū in rebus intulit tenet᷑ ſibi damnū recōpenſare etiam ſi in=de nihil habuit vt ſi combuſſiſti domum meam iniuſte teneris mihi ad recompenſaciōeꝫ tocius dāni q̄uis

nihil de domo apud te remanſerit Secūdo dꝛ ꝙ nō ſolum iniuſte abla tum eſt reſtituendum ſed etiam fru ctus eius ſi ſit res de fructifera· vt ager· vinea· et hoc dicūt eſſe veruꝫ de poſſeſſoꝛe malefide et de fructi= bus qui ſupſunt deductis expenſis que fiunt gratia fructuum queren= doꝝ cōgregandoꝝ et cōſeruandoꝛū ſi aūt ablatum ſit res que nō eſt de ſe fructifera vt pecunia tunc aufe= rens vel iniuſte detinens tenetꝰ ad reſtitucīōem equiualentis et ad re compenſacīōeꝫ damni qđ ille paſſuſ eſt ex carentia pecunie ſue· nō tam̄ opoꝛtet ꝙ tm̄ reſtituat quantū ille lucrari potuiſſet cuꝫ pecunia ſꝫ ſꝫm eſtimacīōem lucri qđ accidere ꝯſue uit· penſato laboꝛe et infoꝛtunijs q̄ in lucro alias accidere potuiſſent lucrum em̄ nō ſoluꝫ penſatꝰ vel cau ſatur ex pecunia et laboꝛe· Nā ſꝫm Tho· ij· ij· q· lxxij· Qñ datio alicuiꝰ illicita eſt ⁊ cōtra legem vt cū quiſ ſimoniace dedit· tūc non pōt repete re ſed meretur illud datū āmittere nec debet ſibi reſtitucio fieri· Et ali us qui ſimoniace accepit nō pōt re= tinere ſed debet in pios vſus cōuer tere· E Tercium eſt dubiū cui ſit reſtituendū. Rñ· doct· ꝙ illi qui verus dñs rei eſt· Aut iniuſte dam nificatus ſi eſt viuus ⁊ noſcitur Sꝫ ſi nō eſt pñs debet expectari aduen tus eius et tūc ſibi reſtitui ſi ſaltem ſperatꝰ aliqñ reuerſurus· ſi aūt non ſperatur redditus eius· tunc ſi res ē magni valoꝛis debet ſibi tranſmitti ſi pōt cōmode fieri· nec obſtat dicit ſanctus Tho· ſi remittēs damnū re mittendo paciatꝰ qꝛ ipe ſibijpi huiꝰ damni cauſa fuit p hoc ꝙ alteri ſu= um iniuſte abſtulit vel detinuit· ſi aūt trāſmittere nō poſſit aut ſi foꝛ= te res nō ſit magni valoꝛis· ita ꝙ ñ poſſit ſibi remitti ſine maioꝛi incom modo ꝙ̄ res eſſet ſibi vtiliſ ſi eā ha beret tūc pōt eam dare aliquibꝰ co gnatis eius ꝓpinquioꝛibus qꝛ p̄ſu= mitur lege nature ꝙ ille velit ma= gis reſtitucīōem fieri ꝓpinquis ſuis ꝙ̄ alienis· Et ſi nō hic ⁊ cogna tos aut non noſcerentꝰ poſſet rem cōmittere vni in cenobio cum tali ꝓteſtacione ꝙ reddere teneatur ſi vnquā requiſierit vel comparuerit aut etiam reſtituat heredibus ſuis ſi vnquā tales comparuerint· ſi aūt dñs rei reſtituende vel ipe damnifi catus omnino incertus ſit et ignotꝰ nec poterit ſciri· ⁊ ſimiliter heredeſ eius ignoꝛantꝰ omnino nec ſciri poſ ſunt adhibita ſufficienti diligentia tunc pauperes ſunt heredes eaꝛum rerum reſtituendarum · non enim ille iniuſtus ablatoꝛ vel detentoꝛ alienaꝝ rerum p hoc de obligatur a reſtituendo· nec poteſt ſibi ipi re= tinere· ſꝫ tenetꝰ dare ꝑ anima illiꝰ cui reſtitucīō debebatur· ſi vero do minus rei reſtituende eſt moꝛtuus· detur heredibus ſuis et ſi non ſciū= tur heredes nec facta diligenti in= quiſitōne ſciri poſſunt detur paupi bus ꝑ ſalute anime ſue ſꝫm moduꝫ ꝑmiſſum· Cui em̄ non poteſt tpali= ter reddi· reddatur ſpūaliter· Red= ditō autēꝫ ſpūalis fit cum datꝰ pau pibus ꝑ ipo et ꝑ ipius anima F Quartū dubium eſt p cuius manus debent talia diſtribui paupibus et reddi· Rñ· ꝙ p manꝰ ꝯfeſſoꝛis vel alicuius alterius de cuius fedelita te ꝯfidat· ſꝫ di· ſco· ꝙ non inuene= rit quis neceſſario determinatus ſit mediatoꝛ in diſtribuēdo paupibꝰ

illa. et addit. videtur mihi ꝙ talis ꝑ ſeipſm poſſit paupibus reddere et diſtribuere ↄſilio tn̄ alicꝰ boni viri quia poſſet ↄtingere ꝙ daret tali mediatori de cuius fidelitate ↄfideret. et ꝙ talis tn̄ ſibiipi applicaret vel alijs vſibus ꝙ̄ deberet. Vn̄ vbi lex diuina vel eccleſiaſtica nō ligat pſonam ſequenda eſt rō naturalis. Jlla aūt magiſ dictat ꝙ pſona que tenetᷣ magiſ. reſtituat ꝑ ſeipām ꝙ̄ ꝑ aliam. non tn̄ excludendo ↄſilium boni viri. ſed magis includēdo

G Quintū dubium. qn ſit reſtituendum. Rn̄. ꝙ quilibet tenetᷣ ſtatī reſtituere alienum niſi dilatōez voluntariam habeat ab eo q̄ eſt dominus rei qꝛ vt dictum eſt prius ſicut eſt ↄtra iuſticiā et dilectōem proximi et ↄtra ꝑceptum dei auferre alienum. Jta eſt ↄtra iuſticiam. ↄtra dilectōem ꝓximi. et ↄtra diuinum ꝑceptum tenere alienum iniuſte idō eſt magnum peccatum. ſed ↄſtat ꝙ ꝑ nullum tp̄s licet peccatum ↄtinuare. ſed quibibet tenetᷣ peccatum ſtatim deſerere tam quo ad actum volūtatis elicitum ꝙ̄ quo ad actū exterius impatuz. Juxta illud eccl. xxj. quaſi facie colubri fuge peccatum. igitᷣ quilibet tenetur ſtatī reſtituere ablata aut quecūqꝫ aliena in quibuſ non habet ius. niſi ipe obtineret voluntariam dilatōem a dn̄o rei. qꝛ non licet detinere alienū id eſt eo nolente. Ab iſto tn̄ excipit ſco. aliquos cauſus in quibus ſecūdum eum licitum eſt differre reſtitutōem exteriorem dūmodo aſſit iterior reſtitutō id eſt firma voluntas reſtituendi ꝙ̄ cito occurrēt circūſtancie oportune. et illi caſus ↄꝑhenduntur ſub hac maxima. licituz eſt detinere rem alienam. qn̄ ille ſcꝫ dn̄s rei rōnabiliter dꝫberet velle eā detinere ſed in aliquibus caſibꝰ rōnabiliter deberet velle quis rē ſuā detineri d facto qui tn̄ haberet firmam voluntatem reſtituendi. poſitis ibi ad hoc circūſtancijs oportunis Primus illorum caſuum ſm ſco. ē. quādo reſtitutio ad ſtatum eſſet notabiliter damnoſa cōmunitati. tūc nō tenetur ille ſtatim reſtituere. qꝛ in tali caſu alter deberet velle reſtituciōem nō ſtatim ſibi fieri. qꝛ magis debet velle bonū cōmunitatis. Et ideo debet rōnabiliter velle aliqualem dilaciōem illius reſtituciōis boni vtilis. Secundus caſus qn̄ reſtitucio eſſet damnoſa ei cui debet fieri vt reddere gladium furioſo quo mediante ſe vel alium interficiat. vt dicit ſanctus Tho. ij ij. q. lxij. ꝙ ſi res reſtituenda apparet ꝓ nūc grauiter noxia illi cui reſtituenda foret vel etiam alteri tūc nō debet reſtitui ei. qꝛ reſtitucio ordinatur ad vtilitatem illius cui reſtituitur. Omnia eīn que poſſidētᷣ ſub rōne vtilis cōtinentur. nec tam̄ quis debet ſibi eā appropriare i tali caſu. ſed dꝫbet reſꝫuare vt cōgruo tp̄e reſtituat vel alicui tradere tuci us conſeruandam. Tercius caſus eſt qn̄ imediata reſtitutō eſſet diffamatoria reſtituenti. ſicut fur occultus non tenetᷣ ſtatim defacto reſtituere ſed poteſt captare tp̄s in quo ſine ſui diffamatōe reſtituat. debet tn̄ habere voluntatem reſtituendi ꝙ̄ cito oportune poſſit et debet ad hoc diligētiā ad hibere. Addit etiā ſco. ꝙ qn̄ ablatio fuit occulta. tunc non tenetur ablator ſe prodere. nec tenetᷣ ꝑ ſeipm̄ reſtituere. ſed poteſt

hoc facere ꝑ aliam pſonā diſcretam et fidelem vt expedit ꝑ cōfeſſorem cui prius eſt peccatū in cōfeſſiōe detectū· ſuppoſito ꝙ ſibi credat᷑ fideliter reſtituēdo id qđ ſue fidei cōmiſſum eſt· Et etiā ꝙ caute reſtituat ſine manifeſtaciōe eius qui prius abſtulit· et nō reſtituit· et in tali caſu pt̄ reſtitucio differri quouſqȝ voluntas et oportunitas talis pſone medie poſſit habere ¶ Quart⁹ cauſus qn̄ acceleracio reſtitucionis eſſet multū damnoſa reſtituere debenti et breuis dilatio reſtituciōis nō eſſet damnoſa ei cui fieri deberꝫ tūc iteꝝ nō tenet᷑ ſtatim reſtituere de facto· ſed ſufficit ꝙ ſtatim ex affectu reſtituat cū ceſſabūt impedimēta hincinde· Quintus caſus qn̄ quis eſt omnino impotēs ad reſtituendū· talis em̄ ꝓ tūc nō tenet᷑ ſed cū ꝑuenerit ad pinguiorem fortunā Actio em̄ nō extinguit᷑ ꝑ inopiam ſed ſopitur · Et talis debet habere fortem voluntatē reſtituendi ſi aliquādo potens erit ad hoc Et ſanct· Tho· ij· ij· q· lxij· di· ꝙ in hoc caſu debet homo remiſſiōem petere ab eo cui reſtituendum eſt· vel ſaltem volūtariā dilaciōem · et hoc petat aut ꝑ ſe· aut ꝑ aliū· Et videt᷑ ꝙ pari rōe ſit faciendū in caſu p̄cedenti· hec ſunt dicta de reſtituciōe facto et de bonis fortune ¶ Sȝ querit᷑ quō reſtitucio ſit faciēda de bonis corpis que quis aufert· ꝭm̄ ſco· vbi pri⁹ ꝙ ſi occidit aliqȝ iniuſte ſi ſibi ꝓ illo a iudice ꝭm legem iſtius loci infligit᷑· mors vt ſic vitā reddat ꝓ vita debet illā paciēter ſuſtinere et ſic ſoluere penā illam ſi aūt ſibi a nullo infligit᷑ iudice tūc expedit ſibi vt vitam ſuā exponat i cauſa iuſta· vt cōtra infideles et inimicos eccleſie ꝓ reſtituciōe facienda illi cui vitā abſtulit· Qđ ſi nō velit tantā reſtituciōem facere· non pōt tñ a reſtituciōe omnino immunus eſſe ſicut quidā dicit ſco· abſoluūt homicidas nec eis reſtituciōem neceſſario incumbētē iniūgentes quaſi facilius poſſit tranſire homicida ꝙ̄ canicida vel bouicida qꝛ ſi quis occidiſſet bouem ꝓximi ſui vel canē nō abſolueretur ſine reſtituciōe tenetur ergo ille ad reſtitucionem faciendam equiualentē vite quam abſtulit et hoc eo modo quo pōt equiualentia in talibus eſſe, Nec hoc ſolum tenet᷑ ſed vt addit ſco· ſi interfectus ſuſtentabat aliquos vt p̄reȝ matrem vel propinquos· tenetur interfector omnibus illis ad tantam reſtituciōem quantā eis abſtulit in terfectionem illius ꝉ De mutilaciōe vero aut alia corꝑali di· ſco· debet fieri reſtitucio ꝑ pecuniam· et illa debet reſpōdere nō ſolum dāno quod quis incurrit ꝑ mutilacionem ꝓ toto tempꝫ vite ſue qui vſurus fuiſſet membro abſciſo ſed etiaȝ debet reſpondere expēſis appoſitis in curaciōe et vltra hoc placatio i leſo qui requiretur etiam ſi nō eſſet talis mutilacio et cōſolacioni ſic afflicti qꝛ ꝑpetua eſt ſibi deſolatio de tali mutilacione plus etiam ꝭm · Sco· ponderāda eſt mutilacio pauꝑis ꝙ diuitis· quia pauper plus indigebat membro abſciſo ad victum neceſſarium acquirendum· De talibus reſtitucionibus fiendis pro vita ablata aut pro mutilacionibus

membꝛoꝝ aut leſionibꝰ ⁊ damnis coꝛpis dicit ſanctꝰ tho·ij·ij·q·lxij· ꝙ in quo nō poteſt recōpēſari equiualens ſufficit ꝙ recōpenſetur qđ eſt poſſibile ſicut patet de honoꝛibus qui ſnut ad deum et ad pentes quibus nō pōt reddi equiualēs ·vt dꝛ viij·ethi· Sic etiam in ꝓpoſito qñ illud qđ ablatum eſt nō eſt reſtituibile ꝑ aliquod equale·debet fieri recompenſacio qualis poſſibilis ē puta cum quis alicui abſtulit membꝛum debet ei recompenſare in pecunia vel in aliquo honoꝛe·et ſimilibus ꝯſiderata cōdiciōe vtriuſqꝫ ꝑſone ⁊ ſꝫm arbitrium boni viri L

Secūdo pꝛincipaliter dicendum eſt de reſtituciōe bone fame ablate in toto vel in parte· Vbi notanduꝫ ſꝫm tho·et ſco·in iiij·di·xv·et ex dictis ſancti tho·ij·ij·q·lxij· ꝙ quadꝛupliciter cōtingit aliquē damnificare alium in fama·Pꝛimo verū crimen ſuum de eo manifeſtādo et iuſte·vt cum quis maliciā alteriꝰ manifeſtat ei qui coꝛrigere habet·Aut ſi incoꝛrigibilis eſt·manifeſtat in cōſpectu eccleſie et hoc bona intencione ſcꝫ vt cōfuſus a peccato deſiſtat vel ſaltem vt alij diſcedāt ab eiꝰ cōſoꝛtio infectiuo et coꝛruptiuo ſeruato tñ oꝛdine iuris et fraterne coꝛrectionis·Et qui iſto modo manifeſtat crimen alterius ⁊ ſibi aufert famam nō peccat in hoc nec tenetꝛ ſibi famam reſtituere·Scđo damnificat quis alium in fama·et hoc iniuſte ſcꝫ falſum crimen ſibi imponēdo id ē falſe eum coꝛā alijs accuſando de crimine de quo nō·eſt reus ⁊ qui illo modo accuſat et pꝛimuꝫ damnificat ſua grauiter peccat qꝛ maius eſt auferre famā quā tpalia et qui aufert tpalia alteri grauiter peccat vt dictū fuit ſupꝛa pcep·v·c·viij·q x·et pcep·vj·c·ij· ¶·ergo grauius peccat qui ſic iniuſte alium damnificat in fama·homies ei plus diligūt famam ſuā ꝙ̄ tpalia ſua·Talis eniꝫ ſic falſe et iniuſte damnificās pꝛim tenetur ſibi famā ſuam reſtituere ⁊ hoc illo modo ꝙ verbum ſuū retractet abſolute apud omnes ad quos ꝑ eum puenit dūmodo ſciat et poſſit·debet eñ apud omnes confiteri falſuꝫ ſe in hoc de illo dixiſſe vt di· ſanctꝰ tho·et ſco·di·ꝙ debet ſic famam reſtituere ꝙ retractiōeꝫ verbum ſuum ſeu illud qđ ſibi falſe impoſuit·et hoc ita publice ſicut ſibi impoſuit qꝛ alias nō ſeruat iuſticiā in reddendo pꝛimo qđ ſuum eſt·Ex quo homo tenetꝛ reſtituere tpalia vt dictū eſt·multo a foꝛcioꝛi tenetꝛ reſtituere famam ſic iniuſte ablatā que eſt multo pcioſioꝛ tpalibꝰ· vnđ puer·xxij·dꝛ·Melius eſt nomen bonū ꝙ̄ diuitie multe M Sꝫ diceret aliquis nō imponit tale crimen in publico aſſerendo illud de eo· ſꝫ murmurat et incaute et indiſcrete loquitꝛ vel alicui coꝛam pluribꝰ loquitꝛ et narꝛat hmōi nō tanꝙ̄ ſibi certum·ſed dicit ſe ſic audiuiſſe· an talis teneatꝛ famam illi reſtituere· Rñ·ſco·di·rara fides ideo qꝛ multi multa loquuntꝛ·Et ideo ſic murmurans aut incaute loquēs de alio falſum crimen ſcꝫ dicendo apud alios foꝛte ille fecit hoc certe pōt eſſe ꝙ fecerit aut dicendo ego audiui ꝙ ille fecerit hᵒ·et hᵒ niſi ex mō dicēdi talis oſtendat aliquam certitudinem maioꝛē ꝙ̄ ex relaciōe commūi non aufert ex natura actus illi in oppinione illoꝛuꝫ audientiū quia ſi

illi firmiter concipiant et credant ex hoc illum de quo eſt ſermo crimi noſum eſſe leues ſunt·quia qui cito credit leuis eſt corde·veꝝtamen qꝛ a ſcandalo puſilloꝝ optet cauere· Iuxta illud pauli·j·coꝝ·viij·ſi eſca mea ſcandaliſet fratrē meū nō man ducabo carnes ineternum· et multi ſunt tales puſilli leues ad credēduz mala· et ideo ꝑiculoſum eſt coram ip̄is talia audita ex relato referre ⁊ ſi hoc fiat ex intentiōe mala vt ſcꝫ animo et intenciōe ledendi famā il= lius de quo ſermo eſt·tūc nō eſt fa= cile excuſare quin ſit cōtra caritatē et ꝑ conſequens mortale·ſi aūt fiat coram talibus puſillis et leuibꝰ ad credendū mala et fiat ex incōſidera cione·durum eſt dicere ꝙ exeat ge nus peccati venialis qꝛ lingua in lu brico poſita eſt et qui non offendit verbo hic ꝑfectus eſt vir· Et dicūt aliqui ꝙ ſi quis ex alicuius tali re= lacione notā infamie incurriſſet apd̄ illos apud quos ſic locutꝰ eſt tenetꝛ ille ſibi reſtituere famam Et dicere apud eos ſe falſum in hoc de iſto au diſſe·⁊ minus cautū ſe locutū fuiſſe vel ꝙ ſibi nō fuerat credendum·cū tale cōtra ꝓximum dixit qn̄ illud re tulit cōtra bonū ꝓximi de quo nul= lam certitudinē habeat vel aliquo conſimili modo reſtituat ꝓximo fa mam ꝓut melius potuerit· ¶

Tercio contingit ꝙ aliquis damni= ficat ꝓximum in fama·et hoc veruz de eo dicendo·ſed iniuſto modo vt cum quis occultum crimen alterius ꝓdit cōtra debitū ordinē ſeu cū ve rum crimen alterius ſed occultum n̄ ſeruato ordine iuris contra eum in publico ꝓponat·de hꝰ dicit ſanctꝰ Tho·tenetꝛ illi damnificato in ſua fama reſtituere famam inꝓtum ꝑt tn̄ ſine mendacio vt ꝙ ſe dicat ma= le dixiſſe vel ꝙ iniuſte eum diffa= mauit vel alio tali cōmodo modo· Et ſi nō pōt famā ſibi reſtituere de= bet ſibi illud damnum aliter recom penſare ꝓut etiam de alijs damnis ſupius fuit dictuz·Et ſco· de hoc di cit ꝙ talis nō tenetꝛ retractare ver bum ſuum qd̄ ꝓpoſuit in publico qꝛ ſic faciendo mentiretꝛ cum ſciat illd̄ qd̄ cōtra eum ꝓpoſuit eſſe verū· et i. eo nō debet mentiri ꝓpter qd̄cun qꝫ bonum alteri reddendū immo in nullo cauſu eſt menciendū ſed tene= tur alio modo licito ſibi reddere fa= mam vt ꝑ hmōi verba nō credatis eum eſſe talem·Male em̄ dixi et fa= tue dixi et illud ſuū dictum tūc eſſe verū qꝛ nō ſeruato ordine iuris pro poſuit in publico·ꝙ nō fuit verum publicum·et ergo in hoc male·ſtul= te et fatue dixit·et illa ſuaſio· ſcꝫ n̄ reputeris eum eſſe talem eſt bona qꝛ quilibet p̄ſumendus eſt bonus· donec probetur cōtrariū Iuxta illd̄ Extra de ſcrutinio in ordine facien do humana fragilitas iſtum quem indignum eſſe nō nouit dignum de bet eſtimare·Sed iſte nō eſt proba tus malus coram illis· et ergo hoc ꝑſuadendum eſt eis vt eum nō repu tent eum indignum et malum· Q

Quarto cōtingit quē damnifica re alium in fama ſcꝫ verum crimen· ſed occultum in publico ſibi impoſi= tum negando quia ip̄m qui ſibi cri= men imponit oſtendit in hoc menda cem et notat eū de calumnia·id eſt de falſi criminis impoſicione·Et de illo dicit Sco· ꝙ ille ſic negans nō tenetur retractare negacionem ſu= am que negauit in publico verum

crimen ſibi impoſitum quia vt dicit non tenetur in publico quicunqꝫ ſtatim in iudicio confiteri ſe reum·niſi fuerit cōuictus·Tenetur tñ per quedam verba ſobria vt ſtatim ante hoc dictum fuit reſtituere famaꝫ illi accuſanti quem indirecte notauit de calumnia videlicet dicendo nō habeatis eum ꝑ calumniatore·qꝛ credo ꝙ habuit intenciōeꝫ bonā in proponendo vel forte ipē credidit ſe probare poſſe intentum ſuum deceptus eſt·Ex quibus patet ꝙ piculoſum et magnum peccatū ſit aliquem infamare ¶ Tercio principaliter dicendum eſt de damnificāte alium in anima ſua id eſt in bōis anime quō reſtituere teneatur·Vbi notandum ſꝫm Sco· ꝑ bona anime intelligendo bona moris que acquiſita corrumpunt᷑ et acquirenda impediuntur ꝑ vicia enim et peccata virtutes iam acquiſite corrumpuntur et que deberent ex bonis actib⁹ generari ꝑ vicia impediunt᷑·ne generentur in illis bonis anime·ſcilicet virtutibus et actibus virtuoſis nō pōt vnus alium directe damnificare auferendo ea ſibi ſicut auferūtur exteriora bona aut infundendo ſibi cōtraria ſcꝫ vicia et peccata qꝛ peccatum intm̄ eſt peccatum inquantum eſt voluntariū·nam ſi nō eſſet voluntarium nō eſſet peccatum·vt dicit Augu·in de vera religiōe·igitur ſola voluntate ꝓpria pōt quis ſic directe damnificari ſcꝫ in ſeipo cauſando voliciōes malas et peccata·pōt tamen vnus damnificare alium indirecte ſcꝫ trahendo ex intencione a bonis opibus· et ſic impediendo a generaciōe virtutum et inducendo ad mala opa quibus virtutes corrumpunt᷑ et vicia generantur·Et talis inductio ad malum et retractio a bonis contingit multis modis·videlicet iubendo·cōſulēdo pſuadendo·rogando·deridendo bona·et laudando mala· et ſic de alijs modis·Ad propoſitum igit᷑ primo dicendū ꝙ qui alium ſic damnificat in iſtius anime bonis grauiter peccat·qꝛ contra dilectiōeꝫ dei agit eo ꝙ retrahendo a bonis minuit honorem qui deo exhiberet᷑· et inducendo ad mala auget dei inhonoracionem et offenſam·agit etiam contra dilectiōem proximi·cui deberet velle et facere bonum· ſed vult et facit ſibi malum et peccatū eſt tanto grauius·quanto damnū eſt mai⁹ qd̄ proximo infertur exempli gracia graui⁹ peccat ceteris ꝑibus qui dāmnificat proximū in libra ꝙ ſi ſolo denario·cum aūt bonum anime ſit ineſtimabiliter melius bonis corporiſ aut fortune·ſic anima incompabiliter meliorem ꝑtem corpis ſequitur ꝙ multo grauius peccat qui damnificat alium in bonis anime·vt ī virtutibus et opibus bonis quib⁹ meretur eternū bonum ꝙ peccet qui damnificat in bonis corpis aut fortune· ¶ Scdo dicit᷑ ꝙ ſic damnificans alium in bonis anime tenetur ſibi ad reſtituciōem modo poſſibili·vt dicit Sco·et patet qꝛ cū bona virtutum ſint maxima bona iter omnia humana bōa in pn̄ti vita ſꝫm Aug·li·j·retractionū pl⁹ dānificat ꝓxim qui in iſtis eū dānificat ꝙ in quibuſcūqꝫ alijs·et ꝑ cōſequēs pluſ tenet᷑ ſꝫm iuſticiā ad reſtituciōem ſuo ꝓxio ꝺ tali faciēda ꝙ tū ſibi poſſibili ē ꝙ de alijs bonis·Talis autē reſtitucio fiat ſicut damnificās illū

damnificatum ſuadendo·inducēdo· exhortando·et alijs bonis modis efficacit er inducat ad penitenciā ad vite emendacionē·ad actus bonos· virtutum generaciōes·Et ſi nō ſufficit ſua ꝑpria pſuaſio·aut exhortatio et ſimilia·adducat alios efficaciores dummodo tn̄ illis nō prodat peccatum illius occultum·et ſi non ſufficiūt pſuaſiones huiuſmodi et inductio ad bonum·quia facili⁹ eſt ꝑuertere ꝙ̄ cōuertere·tunc tenet² vltra hoc quantum pōt impetrare illi cōuerſionem per oraciōes ꝑprias et ꝑ oraciōes aliorū ꝑ ipſum impetratas et procuratas et alijs ſimilibus aut melioribus modis poſſibilibus·damnificans igit² aliquem in bonis anime tenetur ſibi reſtituere quantum ſibi eſt poſſibile ſemꝑ tam̄ ſic agendo ꝙ non publicet illius occultum peccatum et eius perſonam quam noſcunt aut noſcerent veriſimiliter ꝑ futuro·ex his eſt diligenter ꝯſiderandum ꝙ̄ magnum peccatum eſt ſollicitare et inducere aliū ad peccandum quia in ſe eſt magnū peccatum et vltra hoc tenetur homo illi reſtituere et damnū recompēſare quod homo vix poteſt facere ad condignum eo ꝙ voluntatem iā allectam ad malum vix pōt homo reducere ad virtutem pauci etiam ſunt qui ſic reſtituere conent² cū tn̄ multi ſunt qui ſic reſtituere teneantur·Creberrima em̄ eſt illa damnificatio et maxime circa iuuenes vtriuſqꝫ ſexus qui ſepiſſime inducuntur ad mala ſupradictis modis ⁊ nō nūquā maiorꝝ exemplis peſſimis corrūpunt²·Sed quid faciendum eſt de eo qui dammficat alium retrahendo eum a religione·Rn̄dit·ſco·ꝙ ſi quis a religione aliquem iam obligatum ad religionē ꝓfeſſionis obligaciōe tenetur agere reſtitucionez damnificauit em̄ religionem in illa pſona tenetur agere vt ille redeat ad religionem·ſed ſi aliquem diſpoſitum ad intrandum religionem retraxit aut impediuit ne intraret·et hoc nō fecit intenciōe conſulendi ꝓprie vtilitati ſed ſine fraude·Aut ex aliqua racionabili cauſa ſed fecit intenciōe nocendi religioni·Et tūc qꝛ inter eſt inter habere ⁊ inter prope eſſe·ideo nō tenetur ad tantā reſtitucioēm religioni ad quantā teneret² ſi ille fuiſſet in religione acceptus actualiter·tenet² tamen ad aliquā reſtitucioēm vt ad inductionez illius retracti·vt adhuc ingredia² vel ad inductionem aliqualem alicuius alterius aliqualiter equiualentis·ita tenet² reſtituere religiōi iniuſte ꝑ eum damnificate pſone vero ꝑ eum iniuſte dānificate·vt quā retraxit extra religionem·Aut quā impediuit ne ingrediret² tenet² etiam ad reſtitucioēm·Tenet² em̄ oīni diligentia inducere ad intrandum monaſterium qd̄ ſi non pōt efficere aut forte ille quem impedūt ne intraret poſuit ſe ad ſtatuȝ nūc impoſſibilem religiōi vt matrimonij·tenetur ſibi in ſuaſionibus et in alijs ſpiritualibus bonis ad equiualentiam illorꝝ bonorꝝ in quib⁹ eū damnificauit retrahendo a religiōe et ad que maiora ꝓfeciſſet in religione ꝙ̄ i ſeculo Et hoc tenet² facere ſm̄ mōs ſupra poſitos de dānificato in bōis aīe quo ad virtutes aut ſm̄ alios meliores ꝓut poterit

Capitulum· Octauum

Vm viui ſatiſfacere poſ
ſint p defūctis et p mor
tuis· et p alijs viuis· et
illam negligendo graui=
ter peccent· Idcirco adhuc de ſatiſ
factōe ſcȝ quomō p ſuffragia poſſu
mus ſatiſfacere pro mortuis tria
oſtenduntur· A Primo que aie
iuuari pñt p ſuffragia Scdo quibꝰ
rebus iuuari pñt· Tercio qui eas iu
uare poſſunt· De primo notanduȝ
ꝙ ſex ſunt loca aiaꝝ vt dicit magi·
in·iiij·circa di·xx·et xxj·et Tho·cū
alijs theologis·videlicet celum·in=
fernus damnatoꝝ·limbus puerorū
limbus patꝝ·hic mūdus et purga=
torium·Et ſolum in purgatorio· et
hic exñtibus pſunt ſuffragia quo
ad liberaciōem pene· In primis em̄
locis exiſtētibꝰ nō pſunt ſuffragia
ſcȝ exñtibus in celo p modū indigē=
tie quo ad pmium eſſenciale dicēte
beato augu· Iniuriā facit martiri·
qui orat p martire·pdeſt tñ eis ſuf
fragiū ad pmiū accidentale qꝛ gau
dium eſt in celis ſup vno peccatore
penitentiā agente·Lu·xv·Orare ei
pro talibus i celis infidelitatis eſſȝ
B Eſt aūt certū aliquē eſſe in
celis quītupliciter Prio p bibliā no
ui teſtamēti de apoſto· dēpto iuda·
Scdo de patribꝰ veteris teſtamēti
p bibliā vete·teſta·Tercō qui ſuſti
nuit martiriū p fide etiā ſi añ pec=
cauit·vt de cipriano refert aug·ꝙ
falx martirij abſtulit venialia ab eo
Quarto ſi poſt baptiſmū ſtatim de=
cedat puulus·et tūc ſi ipo pſente ce
lebrat' miſſa·dici debet p omnibus
defunctis·vel p alijs· ſi aūt maior
infante moritur·tūc pt pro eo cele=
brari·cum beatꝰ gregꝰ· iiij· dialo·
dicat damnatū pueꝝ· necdum quin
quennē·ſi etiam adultus ſtatim pꝰ
baptiſmū moreret' orari pōt p eo·
qꝛ forte nō penituit niſi p mortali=
bus et tunc indiget p venialibus·
Quinto ſi eſt canonizatus p eccleſiā
In ſecūdis locis ñ pſunt ſuffragia
ſcȝ exñtibus in damnatoꝝ inferno·
vnde augꝰ·ſi patrē meū eſſe in in=
ferno ſcirem nō plus p eo ꝙ p dia
bolo orarem·et teſte eccleſia·In in
ferno nulla eſt redemptio ſzm legeȝ
cōmunē qd dr pter Traianū quem
beatus grego·liberaſſe legit' de in
ferno orando· C Eſt aūt certū
eſſe i inferno hereticos primo ſcdo
iudeos·tercio paganos· de xp̄ianis
aūt nō ſic certum eſt·ꝙuis em̄ pec=
catū eoꝝ manifeſtū ſit nō tñ pena·
vñ pt p eis orari in ſecreto et pñt
ſuffragia fieri p illis qui ſeipos oc
ciderūt qui in bello iniuſto mortui
ſunt qui duello interierūt· aut qui
in torneamentis ſuccūberūt aut cū
meretrice·dicit Augu·in de cura p
mortuis habenda p omibus debet
fieri oracio ſed nō debet fieri pub=
lice pter ſcandalū·Exēplū habes
de Grego·iiij·dia·qui p proprieta
rio orare diu diſtulit·ſimiliter debȝ
fieri ſuffragiū p ſuſpenſis et iuſte
damnatis et ſubito mortuis·qꝛ etiā
latro in cruce penituit· ſi aūt inue=
niat' ſubito mortuus qꝛ prius bone
vite fuit publice oracio debet fieri
qꝛ iuſtꝰ ſi morte poccupatꝰ fuerit i
refrigerio erit·Sap·iiij· in tercio
nō pſunt ſuffragia ſcȝ exñtibꝰ i lim
bo pueroꝝ· qꝛ ñ ſunt in ſtatu diſpo
ſito·ſicut nec iſti in inferno qꝛ non
ſunt de cōmūitate fideliū· Eſt autē
vna vniuerſalis eccleſia in caritate
coniuncta que eſt ſocietas et amici
cia ſpiritualis de qua ſimbolo ſan=
ctoꝝ cōmunionem· et ps· Partici=
pem me fac deus omniū timentium

te ꝛc· Ideo quicquid vnus lucrat᷑ ꝑ oraciões penitens hic ꝛ in illa ſocietate eſt oīm· aut quo ad gratulacionem aut quo ad ſubuentionē ſed iſti in inferno damnatoꝝ ſunt de ſocietate diaboli ꝛ velut membra putrida· et qui in limbo pueroꝝ ſunt· a ſocietate ſanctoꝝ ſunt excluſi ·iō non pſunt eis noſtra ſuffragia· In quarto nō pfuerūt ſcꝫ exiſtentibus in limbo patrū non quo ad meritum qꝛ nullum eſt poſt hanc vitā nec ad ſatiſfaciendū qꝛ nō habebāt ſatiſfacere niſi pro debito humane nature tocius qd ſolus xp̄s ꝑ infinitum meritū tollere potuit· ¶ In quinto loco exn̄tibus ſcꝫ in hoc mundo ſuffragiū ꝓdeſt ſcꝫ tam illi qui facit ꝙ̄ iſti anime ꝓ qua facit ſi eſt in purgatorio· Prio em̄ idē ſatiſfacienti pōt ꝓdeſſe tripliciter· Vno mō ad merendū ſi ſit in caritate· nihil em̄ min⁹ meret᷑ de gaudio celeſti ꝙ̄ ſi ꝓ ſe fieret ſuffragium ſ꞉m illud ps̄· oratio mea in ſinuꝫ meum cōuertent᷑· immo qn̄qꝫ plus meretur quis orando vel celebrando ꝓ alio ꝙ̄ ſi ꝓ ſe faceret· qꝛ maiori feruore caritatis ſuccenſus videt᷑ qui ſcintillas feruoris mittit ad alios maxime ad inimicos in cui⁹ euidentiam xp̄o orante ꝓ inimicis latro ꝯuerſus eſt ad penitentiam ſ꞉m Augu· Stephano orāte ꝓ inimicis paulus tandē cōuertit᷑· Alio modo ꝓdeſt facienti ad ſatiſfaciendū pro ſe indirecte· qꝛ ſi iſte ꝓ quo ſuffragiū fit nō indiget vt qꝛ eſt in celo· aut qꝛ nō eſt capax vt ſi eſt in inferno qn̄ tūc ſuffragiū faciēs eſt talis intenciōis habitu et ꝓ ſe faceret ſi nō crederet ꝓdeſſe illi tūc ſuffragium ſatiſfacit ꝓ faciēte ſi indiget ſi aūt nō indiget· di pe· pa· di· xlv· iiij· tūc in ſuffragio debet ſemꝑ eſſe implicita intencio faciētis· vt alijs pſit indigent b⁹ hic vel in purgatorio· ſi aūt fiūt ſuffragia multa ꝛ ſpecialia ꝑ illo qui nō indiget· vt quia eſt in gloria vel in inferno ꝛ ſupeſt vel qꝛ minus indiget tūc diuiditur indigentib⁹ ꝑ deū· ſicut ſ꞉m aug· in regula dꝛ· Cum dat᷑ veſtis in monaſterio vel aliud nō indigēti dat abbas illi qui indiget· et ibidem dicit Tho· ꝛ pbat ex ſermōe quodā dam: de doꝛ· Tercio modo indirecte ꝓdē facienti quo ad oraciōis ſubſidium qꝛ iſte cui ſuffragiū p̄ſtat᷑ ſiue ſit in celo ſiue in purgatorio tenet᷑ orare ſaltem cum liberatus fuerit ꝓ faciēte ſuffragium· alias eſſet ingratus vnde Math· x· Si quidem fuerit filius pacis reſidebit ſuꝑ illū pax veſtra· ſin aūt ad vos reuertet᷑ Quarto mō tn̄ n̄ prodeſt directe ad ſatiſfaciendū· vnde ſi tibi iniunctū eſt vnū pſalteriū ꝛ defuncto iniunctū fuit aliud pſalteriū· ſi dico ꝓ defūcto vnū pſalteriū adhuc ſum obligatus ad dicendū aliud ꝓ me ſimile ē in humanis debitis ſi debeo vnum flo· Johanni· et frater meus eidem etiā vnum· dando vnū ꝓ fratre nō me acquitaui· In purgatorio autē exiſtētes ſunt in magnis debitis erga deū que debita ſi nemo eis ſubuenit luere optet penis et ſic ſatiſfacere ¶ Ex p̄miſſis ptꝫ ꝙ multis mōis meli⁹ ē orare ꝓ mortuis fidelib⁹ ꝙ̄ ꝓ viuis· qꝛ mortu⁹ aut eſt me ignorāte i inferno et tūc gradū glorie merui ꝑ op⁹ bonū ſi ſum in caritate et ſatiſfactio cedit mihi ſi aūt ſum extra caritatem ꝑ actum ſuffragij diſpoſui me ad caritatē ali

qualiter et opus feci ad minus p̄me
ritorium et ſi nō meritoriū· aut eſt
in purgatorio et tūc licet ſ₃m om̄es
nihil mihi mereri poſſit·nec ſibi tñ
ſ₃m multos pro me poteſt exaudibi=
liter orare·ſicut Jere·ij·Mach·xv
Orauit exaudibiliter pro iſrael·Et
ſ₃m omnes ad minus orabit pro me
cum venerit ad celum· aut iam eſt·
in celo· vel vt iam dictum eſt erit
ibi·tunc ſcient illos qui pro eis ora=
uerūt ⁊ pro eis orabunt immo etiā
ſi ſuffragantes ꝓpter peccata ſua il
lis nō ꝓfuiſſent·adhuc pro eis ora=
bunt·⁊ rō eſt·q₂ amicitia in virtuo
ſo cōſiderat affectū pluſ q̄ effectū
ſunt aūt tūc beati i caritate pfecta
p quam oratio eoꝝ expſſa auditur
faciliter·ſecus aūt eſt de viuo qñ p
eo oro q₂ forte ignorat ꝙ p eo oro
et ſic nō orabit pro me·Jtem forte
eſt peccator et ſic modicum valebit
Jtem ſi eſt iuſtus non tñ in voto ſp
exauditur f Jn ſexto exiſtenti=
bus loco ſc₃ in purgatorio proſunt
ſuffragia·tum q₂ caritatem habent
que facit eos capaces· tum etia₃ q₂
de noſtra fideliu₃ ſunt ſocietate vt
tactum fuit de exiſtētibus in limbo
pueroꝝ de cōmunione eccleſie· De
loco huius purgatorij ſex ſunt vi=
denda·que tradit Tho·ſup iiij· di·
xij·Primo ꝙ ſic ꝓbatur autoritate
ſcripture·p illud·ij· Mach·xij· ſan=
cta ergo et ſalubris eſt cogitacio p
defunctis exorare vt a peccatis ſol
uantur·ergo purgant᷑·Jtem ꝓbat
Grego·iiij·dialo·p exempla plura·
Et p illud·j·coꝝ·iij· Si quis edifi=
cauerit ſup fundamentū hoc· id eſt
xp̄m auꝝ argentum et lapides p̄cio
ſos·et ſequit᷑ videlicet lignum ·fe
num et ſtipulā vniuſcuiuſq₃ opus

quale ſit ignis ꝓbabit·Jtem dion·
ylt·ca·celeſtis iherar· Cōmemorat
ritum primitiue eccleſie orantē pro
mortuis·Jtem autoritate philoſo=
phoꝝ·Socrates em̄ li·qui dr̄ fedrō
platonis· Quecunq₃ inquit anime
ꝓuidebunt᷑ mediocriter egiſſe ve=
niant in locum vbi p penas abſoluē
tur Et ponit animas bonas habere
nullam penā mediocriter bonas me
diocrem habere penam·malas autē
magnas·ad idem eſt Auin·ix· meth
ſue capi·vlti· qui tñ machometiſta
fuit· Ad idē eſt hermes termigiſt⁹
ad eſculapiū·Rōe etiā ſic·optet ſa=
tiſfacere quemcūq₃ penitentē·ſ₃ ali
qui moriuntur in caritate qui nō ſa=
tiſfecerūt p peccatis p̄teritis·ergo
oportet in futuro alicubi ſatiſ face
re·et hoc eſt purgatorium·Exēplis
ꝓbat Grego·iiij·dialo· G Se
cundo notat ꝙ triplex eſt purgato
rium·vnum in pn̄ti vita p tribulaci
ones tolleratas vt oportet·aliud in
alia vita ſ₃m legem ꝯmunē ta₃ pro
pe infernum damnatoꝝ vt idem ſit
ignis qui damnatos cruciat· et qui
electos purgat· ſicut ſub eodē igne
aurum purgat᷑ et ferrū crematur·
vt exemplificat·Terciū purgatoriū
eſt ſ₃m diſpenſacioēm·et ſic qñq₃ in
diuerſis locis aliqui puniri legunt᷑
vel ad viuoꝝ inſtructionē· vel ad
mortuoꝝ ſubuentionē vt viuenti=
bus eorum pena innoteſcens p ſuf=
fragia eccleſie mitiget᷑·Tercio no=
tat ꝙ duplex eſt pena aiaꝝ i purga
torio vna ſenſus qua diuina iuſtitia
p ignem punit· Alia damni que con
ſiſtit in priuacioē viſionis beatifice
ad tempus·Et de vtraq₃ dicit ꝙ mi
nima pena purgatorij excedit maxi
mam penam huius vite·vnde aug·

de vera et falſa penitenꝫia. Hic ig=
nis purgaciōis et ſi eternus non ſit
miro modo eſt grauis excedit enim
omnē penaȝ quā vnquā quis paſſus
eſt in hac vita. Nunquā in carne tā
ta inuenta eſt pena . licet mirabilia
martires paſſi ſint tormenta ꝛ mul=
ti nequiter iniqua quanta ſepe ſuſti
nerūt ſupplicia . Item aug. de igne
purgatorij di. aliquis nō ad rem ꝑ=
tinet ꝙdiu moras habeā tm̄ vt ad
vitam eternam ꝑueniam . Nemo hoͦ
dicat fratres cariſſimi. qꝛ ille ignis
purgatori⁹ durior erit ꝙ quicquid
poteſtis in ſeculo aut videre aut ex
cogitare . et ſtatim ſubiungit. Ideo
totis viribus vnuſquiſqȝ laborat ca
pitalia crimina et minuta peccata
ita opibus bonis redimere vt ex ip
ſis nihil videat᷑ remanere qd ignis
ille poſſit abſumere . Exemplificat
ibi. ꝙ durum ſit hic digitum modi
cum in igne tenere. quanto plus to
tam animā medullitus. dicit etiā cō
munis theologoꝝ opinio ꝙ purga
torij pena incorpaliter eſt maior pe
nis mundi. de pena damni ꝓbat. qꝛ
quanto aliquid magis deſiderat᷑ tā
to eius abſentia eſt moleſtior. et qꝛ
affectus quo deſiderat᷑ ſummū bo=
num poſt hanc vitam in aīabus ſan=
ctis intenſior eſt . qꝛ nō retardatur
affectus moleſtia corpis et etiaȝ qꝛ
terminus fruendi iam ſummo bono
aduenīſſet . niſi aliquid impediret.
ideo de tardaciōe maxime affligun
tur de pena ſenſus ꝓbat. qꝛ cum do
lor nō ſit leſio ſed leſionis ſenſus tā
to magis aliquis dolet de aliquo le
ſiuo quanto magis eſt ſenſitiuum.
vnde leſiones que fiunt in locis ma
xime ſenſibilibus. vt in oculo et ſi=
milibus membris maximū dolorem
cauſant. Et qꝛ totus ſenſus corpis
eſt ab anima ideo ſi in ipam animaȝ
aliquid leſiuum agat. de neceſſita=
te optet ꝙ maxime affligatur H
Quarto notat ꝙ anime volunta
rie et cum magna paciencia ſuſtinēt
penam purgatorij. patet qꝛ habent
cor rectum et ꝑ cōſequēs cōformāt
voluntatē ſuam diuine voluntati ꝛ
iuſtitie. Item omnis ſapiens vult
illud ſine quo nō pot ꝑuenire ad fi=
nem intentum ſed ſine illa pena non
poſſunt ꝑuenire ad celum. Item pe
tunt ſuffragia cum maximo deſide=
rio ſꝫm illud Job. xix. miſeremini
mei miſeremini mei ſaltem vos ami
ci mei. habent em̄ anime purgatorij
quadruplicem ſcientiā vnam ꝑ ſpe
cies influxas a deo ſicut alie ſubſtā
tie ſepate. ſcdam ꝑ ea que hic didi=
cerūt. terciā ꝑ aīas illic aduenientes
quartā ꝑ angelos bonos reuelātes
quintam ꝑ malos ſcꝫ aliqn̄ eas . ſꝫm
Tho. deridentes Quinto no
tat boni angeli n̄ puniūt aīas i pur
gatorio. qꝛ eoꝝ cōciues ſunt amiciſ
ſimi. tn̄ poſſibile ē ꝙ eas ad loca pe
naꝝ deducāt. nec cruciātur miniſte
rio demonū qꝛ anime eoꝝ victores
fuerunt. poſſibile tamen eſt ꝙ ipſi
demones qui de peccatis hominum
letant᷑ animas cōmittent᷑ cum de=
ducunt᷑ ab angelis ſanctis et aſſi=
ſtant purgandis. tum vt eaꝝ penis
facient᷑. tum vt in eaꝝ exitu a cor=
pore ſuo aliquid recipiant. in hoͦ au
tem ſeculo qn̄ adhuc locus pugne ē
puniunt᷑ homines et a malis ange
lis ſicut ab hoſtibus vt ptꝫ de Iac.
cuius neruus femoris angelo ꝑcuci
ente emarcuit . Gn̄. xxxij. Sola aūt
diuina iuſticia aīas igne mediante
purgat. ſicut aurifaber ꝑ ignē auꝝ

ſicut tribula granū et cauterio me-
dicus morbum quedam etiā ibi pec
cata leuia illuc deportata purgant
vt di. grego. iij. dialo. et augu. in 8
vera penitentia. Omes vero pene
pro peccatis q̄tumcūqꝫ grauib⁹ de
bite quas penas non plene deleuit
hic cōtricio. ibi ignis purgabit. ſic
patet ꝙ in purgatorio ſunt quadru
plices pene. Primo carcer loci mal⁹
qꝛ in terra et prope infernū. Scdo
ignis vniformis ſed ſꝫm diuinam iu
ſticiam diffformiter crucians Tercō
demonū aſſiſtētia cruciatiua. Quar
to priuatio beatitudinis. Eſt autez
triplex ignis purgatorius. Primus
eſt in alio mūdo. in purgatorio qui
erit acerbiſſimus. Cuius officiū eſt
triplex. videlicꝫ purgare a peccatis
venialibus a penis ꝑ mortalib⁹ cō
tritis et ꝑ venialib⁹ ꝓ quibus hic
non eſt ſatiſ factum et ab aliis ſco-
riis anime que ſunt habitus vicioſi
errores et fames. Secūdus ignis ē
cicius purgatorius qui erit in ꝯfla
graciōem mundi. Tercius purgato-
rius ignis eſt tribulatio p̄ntis vite
et ille multo plus purgat et cici⁹ q̄
ignis in loco purgatorii. qꝛ meritū
eterne patrie auget. et medic⁹ mul
tum de peccatoꝝ penis delet ⁊ mor
talem culpaꝫ et venialem delere p̄t
quo ad pe[illegible]am. ſed ignis purgatorii
primi ſolum delet veniale peccatū
et penas debitas ꝑ mortalibus cō-
tritis et venialibus nihil meret de
gaudio et incompabiliter tñ eſt ma
ior tercio igne. Vlt. Sexto notat
ꝙ vna anima cici⁹ purgat q̄ alia
vt docet Apo j. Coꝛ. iij. Exemplifi
cans de ligno. feno ⁊ ſtipula. qꝛ que
dam venialia ſunt maioris adheren
tie q̄ alia ſꝫm ꝙ affectuſ magis ad
ea inclinatur et fortius in eis figit
ideo talia tardius purgantur. Que
aūt anime acerbius purgant vel q̄
tardius Sciendū ꝙ acerbitas pene
proprie r̄ndet quātitati culpe. ſꝫ di-
uturnitas r̄ndet radicaciōe culpe ī
ſubiecto. vnde poteſt cōtingere ꝙ
aliquis in purgatorio diutius more
tur. qui minus affligitur et ecōuer
ſo. Omia p̄fata ſunt Tho. xbi prius
abbas Joachim li. de ſemine ſcrip-
turaꝝ di. magis peccatores qui ve-
re ni fine vite penitēt. in purgato-
rio igne. vſqꝫ ad nouiſſimū diem ta
les cremari oportere credendi ſunt
Armican⁹ li. de queſtio. armentorū
li. xiij. di. veriſimile eſt multos vſqꝫ
ad reſurrectionē glorioſam omniū
electoꝝ in purgatorio remanſuros
qui multa purgacione indigebunt.

Sequit Ca. Nonū ꝑ que ſuffra-
gia aīe iuuari p̄nt ⁊c.

QVa ad ſcdm̄ princi-
pale ꝑ que videlicet aīe
defūctoꝝ iuuari poſſint
Rn̄. ſꝫm Grego. iiij. dia.
Et doctores in. iiij. di. xlv. Primo
valet ieiunium. Scdo plus elimoſi-
na. Tercio plus oratio. Quarto ma
xime ſacrificium altaris ſemꝑ intel-
ligendo ceteris pibus. ſub illis tam̄
quatuor plura alia comꝑhendunt.
ſicut dictum eſt ſupra iij. p̄cep. de ſa
tiſ factione. Primo valet ieiunium
vel vigilia. abſtinentia a delectabi
libus cibis vel aliis ſolaciis corpo-
reis alias licitis ſimiliter aſperitas
lecti et veſtiuꝫ flagellatio. geuufle
ctio et ꝑegrinaciōes. cōtricio ⁊ hu
iuſmodi. et hec animabus applicata
valent ꝑ viam iuſtitie et ꝑ modum

ſolucióis pene·vñ dr·xiij·q·iij·aïa·
Jejunia viuenciū ſunt auxilium de
cūctoꝝ ſic ꝙ de⁹ ea acceptat ꝓ ani
mabus defunctoꝝ tanꝙ̄ ꝑ ipās h°
factum eſſet·vnd beat⁹ dñicus fer
rea cathena triplicem diſciplinam
omni nocte recepit vnam ꝓ ſe· aliā
ꝓ defunctis·terciā ꝓ peccatoribus
viuis·nam ſi te in carcere exiſtente
non poſſes ſoluere ſtatim·x·flore=
nos quos teneris·ego tot ꝓ te dan
do·te liberarē·ſic etiā in ꝓpoſito ē
de carcere purgatorij ¶ B Ex
quo patet ꝙ ꝯſultum eſt valde hic
ꝑ talia purgari ꝑſertim ꝑ infirmita
tes et alia pacienter ſuſtinendo dū
viuimuſ q₂ tunc et ſpeciale merem²
in patria gaudiū et ſatiſ facim⁹·qñ
aūt nobis defūctis quis nobis ſuf=
fragatur tūc meritum ſibi manet ſ₃
opus ſatiſ factoriū inquantu₃ tale
ſolum ſubuenit nobis·Exemplum d
hic purgando ſe patet ꝑ Gre·l om·
vbi refert ꝙ emilian⁹ diues lapſuſ
in qddam vicium monaſteriū intra
uit·ſe multipliciter afflixit·matuti
nas in monte extra monaſteriū ꝑue
nit·vbi abbas in medio noctis ſuꝑ
eum lumē velut ſolem vidit et cum
ab eodem dep̄henſus eſſet poſtmo=
dum et interrogatus in monaſterio
quid egiſſet tarde ꝯfeſſ⁹ ē ꝙ etiā
in ipā ſalute audiuit dimiſſum ē pec
catū tuum·pauor etiā ⁊ timor mor
tis quoſdā purgat hic·vñ Gre·iiij·
dia·di·plerumq₃ de culpis minimis
ipē ſolus pauor egrediētes animas
iuſtoꝝ purgat·ſicut narraui d quo=
dam ſancto viro frequenter qui ad
mortē veniens vehementer timuit
ſed poſt mortem diſcipulis in ſtola
alba apparuit ⁊ ꝙ̄ pclare ſit ſuſcep
tus indicauit hec ibi·⁊ beat⁹ aug⁹
li·deuiſitaciōe infirmorum loquēs
ſacerdotibus d hominibus morituris
ſic dicit·abſoluendi ſunt omnes ab
ſolutione dūtaxat rogantes·nec ſu=
ſpendēdi ſunt a fidelium ꝯmunica=
cione quibus mors timet² ſine dila=
cione et quos peccatoꝝ amara re=
cordacio vel eiciet in lacrimis vel
metus mortis ducit ad venia₃ ſicut
ſcriptura teſtat²·et territi purgabū
tur·ſc₃ Job xlj·hec aug⁹ C
Scdo valet elemoſina etiā ꝑ viam
iuſticie et ꝑ modum redempciōnis
ꝓ animabus·et illud melius eſt ꝙ̄
bonum humanū quanto ꝯmunius
tanto melius·Elemoſina aūt ꝑluri
bus datur interdū·et ſub iſto ꝯpre
henduntur omnia opa miſericordie
corpalia ſimiliter et ſpūalia impēſa
primo ꝓpter animas defūctoꝝ·vñ
dacio ouorum·candelaꝝ·panum et
huiuſmodi ꝓ miniſtris eccleſie va=
let defunctiſ·hec aūt hic ꝓ ſe facta
ſicut dictū eſt de ieiunio plus nobiſ
valerent·Exemplū ponit ·Gre·iiij·
dia·de paſcaſio diacono cardinali
maxio elemoſinario et literato val=
de qui non ex malicia ſ₃ ex ignoran=
cia duobus in papatum electis·po=
ſtea animo adheſit illi qui min⁹ ius
habuit paſcaſio igi² defūcto ſanct⁹
germanus epūs caphanus d ꝯſilio
medicoꝝ in terminis ſe lauare vo=
lens eum ſ₃uiente₃ in feruenti aqua
repit a quo cu₃ queſiſſet cauſam tā=
te ſ₃uitutis Rñ·ꝙ ꝓpter adheſiōe₃
p̄dicta₃·Et ſi inquit ꝓ me oraueris
et reuerſus non me hic inueneris li
beratus ſum qd et factum eſt·⁊ di·
Gre·ꝙ elemoſinis paſcaſi⁹ meruit
liberari cicius et germani prece
D Tercō v₃ ꝓ animabus oracio
et plus ceteris paribus ꝙ̄ p̄cedēcia

et hoc p viam gratie et p intercessionem membroꝝ xpi· melius em̄ est opus caritatis qđ dirigit᷑ in deum vt oracio q̄ꝫ ꝙ dirigit᷑ in se vel in ꝓximū vt solum ieiuniū vel elemosina·vn̄ dicit ſco·ſuo cđli·q·penul· Inter omnia meritoria oratio magis habet rōem meriti·applicabilis alteri qꝛ ipſa de rōe ſui eſt placatiua et recōciliatiua deo et etiam iſtius ꝓ quo p ipſm orantem offert᷑ ·Hec ille·vnde ſꝫm pe· pa·in ·iiij·di·xlv· Oratio ſanctoꝝ in patria valet pro animabus quaꝝ forte beneficijs prius adiute ſunt dum hic viuerēt valent etiam p̄ces p̄ſertim viatoꝝ iuſtorum et p̄ om̄ibus oraciōibus beati Anſhel·vel aliorꝫ valet quo ad deuociōēꝫ oracio dn̄ica ſcꝫ pater noſter qꝛ index noſter factus eſt aduocatus noſter cui eſſet obꝓbrium venire cōtra ſuum monitum et infringere vel caſſare qđ ibi docuit ⁊ formauit vnde in cimiterio et alibi dici debet·Quia etiam eſt oracio ſp̄ūs ſancti qui ſꝫm apoſto· Poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus id eſt nos poſtulare facit·valent etiaꝫ pluſ q̄ꝫ noſtre oraciōes vigilie defūctoꝝ ab eccleſia inſtitute·qꝛ ex ope opato·id ē ex ordinaciōe et intencione eccleſie·Exemplū de hoc refert Vin·in ſpecu·hiſto·de ſancto Joh· elemoſinario patriarcha·huic enim quidam diues dedit viij·libras auri·petens vt oraret ꝓ ſalute filij et fratris et nautaꝝ ·et nauis morit᷑ fili⁹·et circa eadem tꝑa nauis mergitur cum omnibus cōtentis·niſi ꝙ homines p̄fati euaſerūt ſuꝑ quo cū amicaretur diues vidit in ſomnis ſimilem Johanni elemoſinario ſibi dicentem·Cur turbaris nōne ꝓ ſalute petere iuſſiſti filius ſaluatus eſt et ſi vixiſſet immūdus fuiſſet·Alij in vita ſunt tuiti et niſi oratio et elemoſina interceſſiſſent omnes cū naui interijſſent·expgefactus igit᷑ diues optime cōtēt⁹ eſt ¶ Quarto ſuꝑ omnia valet dicit Grego· ſacrificium altaris·id ē miſſe celebratio et hoc valet p viam gratie ⁊ iuſtitie qꝛ melius eſt opus caritatis cōmunis ſcꝫ tocius eccleſie q̄ꝫ priuate et ſpēalis pſone·Et dicit᷑ hic oblatio altaris indiſtincte·vt dic·ſco· vbi prius ſiue ſit cōſecratio ſiue receptio eucariſtie·ſiue opacio alia ſacerdotis celebrantis in pſona eccleſie et nō accipit᷑ p̄ciſe ꝓ contento in eucariſtia qꝛ etiam ſic in pixide eſſet·hec aūt oblatio vt ſit deo accepta optet ꝙ offerat᷑ a pſona vel a pſonis acceptis deo ·ſꝫm illud Gen· iiij·Reſpexit deus ad abel· ſcꝫ prio et ad munera eius ſcꝫ ſcđo· vnde qñ quis celebrat miſſam oblatio fit primo a xp̄o·qui ſacramentū illud ſic inſtituit fieri ſꝫm illud Joh·vj·panis quem ego dabo caro mea eſt ꝓ mūdi vita·qꝛ xp̄s eſt ſummus ſacerdos qui licet immediate nūc nō offerat alias eſſet infinitum meritū·tñ mediate offert p miniſtrum· fit ſecūdo a xp̄i paſſione et ab ea habet efficatiam inq̄ꝫtum ibi ſpecialioꝛ ꝯmemoratio xp̄i paſſiōis habetur·verbis ſignis·et meditaciōibus·ſꝫm illud lu· xxij·hoc facite in meā cōmeracionē et j·Coꝛ·xj·Tercio fit et acceptat᷑ rōe voluntatis eccleſie generalis militantis·qꝛ ille intelligit᷑ facere cuius nomīe vel vice fit vt di·dio· ca·xiij·cele·ierarch· Quarto poteſt acceptabilius fieri vel fructuoſius ſacrificium raciōe pſonalis meriti

offerentis·puta ſacerdotis offerē-tis·Quinto pōt acceptabilius fieri p priuatam pſonaʒ ſʒm q deuotius petit miſſam celebrari·primū ex di-ctis tam in bonis q̄ in malis ſacer-dotibus habet locum et efficaciam Quartū eſt tm̄ in bonis·quintū ac-cidit·Unde ſʒm dur·ꝛ tho·in iiij·di xij·eucariſtia in miſſe celebracione duos fructus pricipaliter habet cō ferre·vnum in quantū eucariſtia ē ſacramentū dat recipienti eaʒ deuo te maioreʒ vnionem ad xp̄m·fidem ſpem caritatem·et alia plura in p-pria anima recipientis cauſat·aliō habet dare eucariſtia vt non ē tan tum ſacramentū ſed etiā ſacrificiuʒ qddam deo acceptiſſimū pper p̄fa tas tres cauſas vel quatuor recita tas et ſic habet vim ſatiſfactionis ad tollendam penā debitam illi pro quo offertur miſſa a ſacerdote ſiue ſit p peccato mortale ſiue veniale tam in viuis q̄ in mortuis·Et ſi q̄-ris quantū ergo de pena tollit euca riſtia oblacio·Rn̄·ſm durā·ibidem non ſemp penam totam tollit·qꝛ ef fectus hodierne oblaciōis finitus ē Alias om̄es de purgatorio vna miſ ſa liberaret ſed pluſ et minus tollit ſʒm q ſe extendit deuocio miniſtri offerentis·et virtus ſacrificij deo ſoli nota eſt et reatus ſʒm bn̄placi-tum dei et ſcdm̄ diſpoſicionē illi⁹ p quo offertur·Credit tn̄ anthiſiod· q nulla miſſa celebretur p qua nō plures de purgatorio liberent' Qd veritatem dicit habere pe·pa·vbi pri⁹ ſup·iiij·Quia qn̄qꝫ multi ſunt in purgatorio ſic diſpoſiti vt cito li berentur·aut qꝛ iam diu ibi ſtete-runt aut qꝛ pauca purganda habue runt·Et notand̄ q quāto hec qua-tuor ſuffragia fiunt ex maiori cari tate·tāto amplius pficiunt ſʒm pe· de thar·vbi pri⁹ f Quantū aūt ſacramentū altaris p animabuſ va leat docet Gre·iiij·dia·vbi primo refert de monacho noīe iuſtus qui in monaſterio ſancti gre·aliqn̄ eiuſ dem medicus fuit·tres denarios oc culte habuit quos inuenientes mo nachi·imandatis a beato gre·acce-perunt·vt morituro iuſto null⁹ ad eſſet frater et mortuus in ſterquili nio ſepeliretur·morit' igit' ſed pe-nitens iuſtus in ſterquilinio ſepeli' xxx·aūt die iuſſit gre·p eo quotti-die p xxx·dies miſſam vnaʒ celebra ri et·xxx·die iuſtus apparuit vni d̄ monachis dicens ſed an̄ inchoacōʒ miſſaꝝ dictarum male habuiſſe·ſed poſtea melius et iam liberatum· Scdo refert de quodā apud hoſtes detento p quo vxor certis diebus ſacrificiū offerri pcurabat·longo aūt poſt tp̄e liberatus innotuit vxo ri p̄dictis diebus a vinculis fuiſſe ſolutum qn̄ ſacrificiuʒ altaris p eo fuit oblatum·Tercō refert de p̄ſbi-tero qui in riuis id ē tiuis calidiſſi-mis aliquociēs ſe lauare conſueuit· vbi frequenter repit ſʒuitorem ſibi omnia exhibentē q̄ balneatores cō-ſueuerunt·tandē rediens ne ingra-tus eſſet duas tortas id ē panes in quibus poterat ꝯfici eucariſtia ſer uitori obtulit qui ingemeſcens ait· manducare nō valeo ſed p me que-ſo ꝯſecrare digneris celebrādo dn̄s eni̅ fuit loci huius·et p meis pc̄tis hic purgor·ſi rediens me non inue-neris liberatum crede p ebdomodā ergo p̄ſbiter quottidie celebrauit ꝛ rediens neminem inuenit·quarto re fert de agathone ep̄o cui nauigāti

romani tempeſtas nauium maxime quaſſauit·nauta aūt eius nauiculā in naui pendentē regere volens tñ nauicula fune fracto in mare ferebatur die iij·venit epiſcop⁹ cū quaſſata naui inſulam hoſticam vbi celebrauit ꝓ nauta q̄ꝫ putauit ſubmerſum·repataqꝫ naui tādem venit ad romanum portum·vbi nautam ambulantem videns queſiuit quō euaſiſſet reſpondit illi· Cum nauicula repleta eſſet aqua ibi manſi·qua euerſa carine ſupſedi ꝑut potuit· cū qꝫ poſt dies·v·fame et labore funditus deficerem·vidi quandam mihi panem porrigentē cōfortatus vidi nauem tranſeuntem que me huc adduxit·Quo intellixit epiſcop⁹ eādē diem fuiſſe ſue celebraciōis ⁊c· ℭ Quo ad tercium principale an ſuffragia facta ꝑ peccatores valeant defunctis·Notandū primo ſꝫm tho· vbi prius ꝙ tria ſunt que faciunt opa viuoꝝ velut cāne quedam ad animas defunctoꝝ puenire·Primū eſt caritas vnio·Secundū eſt faciētis ſeu ſatiſ facientis vnio·Terciuꝫ eſt obſecrātis oracio· De prio partꝫ qꝛ caritas que eſt vinculum vniens membra eccleſie nō ſolum ſe ad viuos extendit·ſed etiam ad defūctos qui i caritate deceſſerūt ·qꝛ caritas eſt vita que ꝑ mortem corꝑis nō finitur ſꝫm illud·j·corin·xiij·Caritas nunꝙ̄ excidit·Idcirco etiam amicicia ⁊ ſocietas diuina inter bonos in caritate firmata et fundata ꝑ mortem non deſinit ſed manet inter viuos et mortuos in domino et ſimiliter inter mortuos in domino inter ſe hec caritatis vnio facit aliquo° oīa cōmunia inter habentes ei⁹ ſocietatem·ita vt in patria quilibet gaudeat de bonis alterius ſingulis et in via quilibet deuotus gaudet de ſingulis vere bonis proximi ⁊ i purgatorio quelibet aīa de bonis alterius de quibus ponit᷑ articul⁹ ſanctorū cōmunionem·immo pl⁹ habens de caritate de bonis certis alteri factis amplius gaudet et gratulatur ſꝫm interiorē cōſolacionem et delectaciōem ꝙ̄ gaudeat aī⁹ qui minorem habet caritatem et cui illud certum bonum ineſt· De ſecūdo videlicet de ſatiſ facientis intencione patet·qꝛ mortui i memorijs hominū viuūt vnde ſicut viuus vnus ꝓ alio i ſocietate ciuili ſatiſ facere pōt·vt patet in debitoribus ſic in ſocietate caritatis apud deū vnus ꝑ intenciōem alteri pōt dare bona ſua ſatiſ factoria·inꝙ̄ tuꝫ talia ſiue ſit viuus ſiue defunctus· De tercio videlicet obſecrantis affectiōe ſeu oraciōe·patet qꝛ ꝑ viam oracionis aliquis alteri interdum impetrat primā graciā licet nō mereat᷑ peccatores deus etiam qñqꝫ audit·qñ ſcꝫ petūt aliquid deo acceptum·qꝛ de⁹ non ſolum iuſtis ſed etiam peccatoribus bona ſua ꝓuidit vt ptꝫ Mat· v Non ex eoꝝ meritis ſed ex ſua clementia· Ideo ſup illo Joh·ix·deuſ peccatores nō exaudit·dicit glo· ꝙ cecus loquit᷑ vt nō iniunctus id ē vt adhuc nō plene videns Ad propoſitum ergo dicendū ꝙ ſuffragia ſiue fiant ꝑ peccatores etiam ſeculares ſiue ꝑ iuſtos valere poſſunt defunctis et ſi nō ꝑ caritatis vnioneꝫ tñ ꝑ impetracionē licet ꝑ iuſtos facta plus valeant hanc viam tho·ex p̄ſſe tenere videt᷑ ſup ij·di·xl·q·iiij vbi oppoſitam opinionem recitans p̄ſentem ſic approbat· quia inquit·

efficacia ſuffragioꝝ menſurat² ſed caritatem eius ꝑ quo fiunt cū tantum valeāt vnicuiqꝫ quantū meruit vt ſibi valerent ·vt Augu·dicit· Ideo ab alijs verius dicit ꝙ etiam ipa opacio ſine caritate facta valet ei ꝑ quo fit virtute caritatis eius et nō opantis· hec ibi· nec in quarto oppoſitum videt² tenere·Con·ıvil· in rōnali·diui· h Et pe·pa·vbi prius ponit quatuor gradus valoris ſuffragioꝝ et opm bonoꝝ·Primus eſt ꝙ maxime valet ſuffragiū boni factū ꝑ bono·q₂ omnib⁹ mōis tribus p̄dictis pōt valere· Secūd⁹ minus valet licet valeat boni ꝑ malo viuo·q₂ ꝑ modū frequētis impetracōis· Terci⁹ mali ꝑ bono·Quartus mali valet ꝑ malo·q₂ deus peccatores nō exaudit·id ē ſicut iuſtos ſed ſicut petentes id qd̄ eſt cōforme diuine voluntati·Ex p̄dictis etiam patet reſponſio ad aliud dubiū quo querit² vtrꝝ ſuffragia facta ꝑ multis omnib⁹ ꝓſint equaliter R̄ndet² primo ꝙ ſuffragiū factum ꝑ multis tm̄ valet quo ad gaudium cuilibet in purgatorio quantū ſi ꝑ quolibet fieret Et eadem rōne valꝫ etiā ꝑ iſtis animabus ꝑ quibus non fit patet ex primo modo q₂ caritas ſꝫm apoſto·nō querit que ſua ſunt idem ſꝫm augu·nō ꝓpria cōmunibus ſed cōmunia ꝓprijs anteponit·vnde ſicut religioſus bene diſpoſitus plus gaudet de legato facto cōmunitati q̄ de legato ſibi in ſpeciali·ſic eſt in purgatorio quo ad cōgratulacionē Secūdo dico ꝙ ſuffragiū factum pro multis n̄ tm̄ valet ſingulis quo ad liberaciōem a pena·quantū valeret ſi fieret ꝑ vno vel paucis ex intenciōe dirigentis·patet q₂ opus ſatiſfactoriū eſt finite efficatie in ſatiſfa ie ndo·et quanto plurib⁹ condiuidit²·tanto minus ſingulis cedit et eſt ſimile in pollicia humana·Si em̄ quinqꝫ ſuut in carcere quoꝝ quilibet tenet² quinqꝫ florenos ſi ex ꝑte omniū ſoluo v·florenos nō liberant² in toto ſed ſolum in vno·quia adhuc quilibet tenet²·iiij· ſed ſi·v· florenos darem ꝑ vno ille plene liberaret²·ſic etiam eſt de incarceratis in purgatorio· I Dubitat² adhuc vtrꝝ tm̄ valeāt ſuffragia ſucceſſiue cōtinuata quantū ſimul facta·vt xxx·miſſe per dies xxx· dicte Et ſic de elemoſina·c·florenoꝝ per vnā diem datoꝝ q̄tum ſi anniuerſarium ꝓcuraret²·et ſic de alijs·R̄nd· pe·de pa·tm̄ vel plus valēt quo ad meritum inſtituentis q₂ magis eſt ad honorem dei cōtinuacio talium anniuerſarioꝝ· Et hoc cōſiderans eccleſia ſic inſtituat āniuerſaria triceſimos et ſeptuageſimos et hmōi ſed quo ad celeriorē liberaciōem a purgatorio·et cicius videndū deuꝫ plus valet accelerata multiplicacio q₂ ſacramētū in ꝓpoſito habitū ſi ē ſuffragium altaris nūq̄ tm̄ valꝫ ex ope opato ſicut actu habitum· Et forte aīa nō erit tam diu i purgatorio quouſqꝫ vltimū ſuffragium per anniuerſariū fiet·vnde vtrunqꝫ eſt laudabile et pōt ex fonte caritatis manare ita vt cōtinuans ſuffragiū diuine laudis cōtinuaciōem querat et ſimul faciens cicius velit eum liberari vt ſtatim do fruat² et ne diu cruciatur ₰·

N Unc octauum p̄ceptuꝫ ſic ponitur exo·xx· et deu·v· non loquaris ꝯtra ꝓximum tuū fal ſuꝫ teſtimoniū hic ſꝫm aug·noīe falſi teſtimonij ꝯtra ꝓximum dati intelligit² ꝓhiberi oē i generali mendaciū ſaltem pniciosū qd̓ etiā innuit textus leui·xix·d·nō menciemi nec decipiat vnuſquiſqꝫ ꝓximum ſuum·de quo etiā intelligitur illd̓ ſapi·j·os qd̓ mentitur occidit animā·⁊ pſal·pdes omnes qui loquunt² meudacium imo ſꝫm tho·ij·ij·q·cxxij·hic ꝓhibentur oīa peccata ad locucionē ptinentia quibus ſaltem infertur nocumentū ꝓximo vt mendacia pniciosa detractiones blaſphemie et huiuſmodi· De mendacō igi² tria pricipaliter ſunt vidēda Primo quid ſit ⁊ quottuplex mēdacium ſit· et an omne mendacium ſit peccatū·ſcd̓o in ſpēali quot mōiſ quis peccat menciendo·tercō qn̄ ſit mortale vel veniale peccatū· ¶ B

Quātum ad primū notanduꝫ ꝙ ad mendacium ſꝫm tho·et doct· ꝯmuniter in iij·d·xxxviij·duo requiruntur·primo falſa ſignificacō·ſcd̓a intencio fallēdi·⁊ accipit² intencō fallendi ꝑ intenciōe alium decipiendi aut ſibi aſſerendi falſum qd̓ dicitur ꝓpter mendacium iocoſum vbi non eſt ſemꝑ intencio decipiēdi alium·⁊ falſam ſibi opinionē generādi· ꝓut quibuſdam videt²·Ex quo patet ꝙ differēcia eſt inter mentiri et inter dicere mendaciū·ad hoc em̄ ꝙ aliquis dicat mendaciū duo p̄dicta requirunt²·ſed ad hoc ꝙ quis menciatur ſufficit ſcd̓m·ſcꝫ ꝙ intendat d̓cipe·qꝛ mentiri eſt ꝯtra menteꝫ ire ſtat em̄ ꝙ quis aliqd̓ veꝝ qd̓ credit eſſe falſum dicat cū intencione aliū decipiendi tūc dicit ꝯtra mentē et tn̄ non dicit mēdacium·cū ſua aſſercio non ſit falſa·Exempli grā poīto princeps non ſit vienne et quis credens eum eſſe dicat·volendo alium decipe·princeps non ē viēna· talis mentitur·qꝛ loquit² ꝯtra mentē·et tn̄ veꝝ dicit·ſimile eſt ſi quiſ dicit d̓ re vendibili q̄ credit malum ꝙ ſit bona·cū in reiueritate ſit bona·Secūdo ptꝫ ex p̄dictiſ ꝙ omnis qui dicit mendaciū mentitur·ſed non ecōuerſo·patet tercō ꝙ dicens falſum qd̓ credit eſſe veꝝ nec mētitur· nec loquit² mendacium vt di·aug⁹· Cū non habeat duplex coꝛ nec decipe ītēdat exemplū aug·ſi alicui gladi⁹ ꝯmendetur et dicat ſe redditurꝝ cū ille qui ꝯmendat popoſcerit· ſi forte gladium repetat furens manifeſtum eſt tūc nō eſſe reddēdū donec reſtituatur ſanitas nō em̄ i iſta promiſſione duplex coꝛ habebat² in ꝓmittenti· ¶ C Secūdo notand̓ ꝙ mendacium fit nō ſolum ꝑ verba ſꝫ ꝑ facta ſcripta·nutus ⁊ ſigna vtꝫ d̓ ipocratis et de religiſorū falſis ſignis·vnd̓ mendaciū in genere ſic diffinitur·Eſt falſa ſignificacō cum intencōe fallendi·ſiue ergo homo ſignificet falſum voce·ſcripto· manu lingua ſigno·vel veſte·et ſi hoc facit cū intencōe fallendi·aut falſum aſſerendi ſemꝑ eſt mendacium· vocale aūt mendaciū ſic diffinit²· Eſt falſa vocis ſignificacō cum intencione fallēdi· ¶ D Tercio notand̓ ꝙ nulluꝫ mendaciū poteſt fieri ſine peccato patꝫ· eccle·vij· Noli velle mentiri omne mendaciū aſſiduitas em̄ illius nō eſt bona·ad idē ē aug⁹ li·ꝯtra mendaciū dicens·mēdacoꝝ

multa ſunt genera· ſed ea vniuerſaliter odiſſe debemus· nullũ em̃ eſt mendaciũ qđ non ſit cõtrarium veritati· Nam ſicut lux et tenebre pietas et impietas· peccatũ et recte factum· vita et mors· inter ſe ꝯtraria ſunt· Ita inter ſe ſunt veritas ⁊ mẽdacium cõtraria· vnde quãto amamus illam tanto iſtã odiſſe debem⁹ vnde pla· in thimo· voces impoſite ſunt vt p̃sto fiant volũtatis indicia ſed mẽciens cõtrariũ facit· et phil· iiij· ethi· dicit ꝙ mendacium ſꝫm ſe malũ eſt et fugiendũ· veꝝ aũt bonum eſt et laudabile· Et rõ eſt quare omne mendaciũ eſt peccatũ quia cadit ſub indebitã materiã maxime vocale et includit actum et circumſtancias ip̃m actũ neceſſario deformantes· ſicut eſt de furto et adulterio· et ceteris hm̃oi cõuolutis cum malicia· vt dicit philoſo· ij· ethi· voces nanqꝫ inſtitute ſunt ad ſignificandum alijs mentis cõceptũ· vnde indebitũ eſt et contra vocis inſtitucionem ꝙ quis ſignificet qđ nõ hẽt in mente · Secũdo omne mendaciũ ex ſua rõne dicit intenciõem malam ſcꝫ intentiõem decipiendi· et huiuſmodi impoſibile eſt eſſe bonum ¶ ¶ Quo ad ſecundũ principale notandum ꝙ ſꝫm augu· li· de mendacõ viij· ſunt genera mendacioꝝ· Sco· tamẽ ſubdiuidit quitũ in duo· Primum vocat᷑ mendaciũ in doctrina religionis ſcꝫ cum quis cũ intencione fallendi ſignificat aliqđ falſum cõtraria his q̃ fidei ſunt aut ſacre ſcripture· aut etiam cõtrariũ his q̃ ꝑtinent ad bonos et xp̄ianos mores Secũdum genus mendacij eſt ꝙ fit ſolum ad nocẽdũ alteri iniuſte ſiue in corꝑe ſiue in rebus· ſiue in fama ſiue etiam in aĩa· et vocat᷑ mendacium qđ nulli prodeſt et alicui nocet· Tercium eſt ꝙ fit in p̃fatis bonis ad nocumentũ vnius ꝑpter vtilitatem alterius· Et vocat᷑ mendacium qđ ꝓdeſt vni et nocet alteri· Et hec triplicia mendacia compꝛ̃hendunt᷑ ſub mendacio ꝑnicioſo· Quartũ vocatur mendacium qđ fit ex ſola libidine menciendi· vt cum qnis mentitur ſolum qm̃ placet ſibi· et delectatur atqꝫ gaudet in menciẽdo· Quintum vocatur iocoſum et eſt duplex· ſꝫm ſco· Primũ qđ fit ſolum cauſa delectandi alios ſicut narrare fabulas de quibus etiam audiẽtes ſciũt ꝙ nõ eſt veꝝ· nec decipiuntur audientes vt plurimũ cum etiam ſermo ꝓferentis nõ ſit talis qđ natus ſit credi ab audientib⁹ aliud qđ ſit cauſa ioci· ſꝫm Augu· vbi ſupra· vt cum quis iocando intendit alium decipere ita ꝙ audientes vere decipiantur· non tñ in aliquo in quo ſibi magnũ nocumentum inferatur· in quo iocãtur illi qui ſciunt eum decipi ⁊ finaliter poteſt etiam ip̃e de hoc iocari quemadmodũ dicit Augu· fuiſſe de mendacio ioſeph qui veraciter voluit decipere fratres ſuos in verbiſ iſtis· exploratores eſtis et ceteris ſimilibus poſitis· Gñ· xlij· Sextum eſt ꝙ nulli obeſt id eſt nulli alteri a ſe· et tñ alicui ꝓdeſt et hoc in tp̃alibus rebus· Exemplificat augu· velut ſi quiſpiam alicuius pecuniam iniuſte auferendam ſciat vbi ſit ſe neſcire menciat᷑ quocunqꝫ interrogante · Septimũ eſt qđ nulli obeſt ſed alicui ꝓdeſt in corꝑe qꝛ ꝑ ipſum impeditur alicui⁹ mors aut alia leſio corporalis· Exemplum auguſti· velut nolens hominem ad mortem

queſitum pdere menciat᷑. Octauū qd nulli obeſt et alicui pdeſt ad defenſionē et cuſtodiā caſtitatis. pria tria dicunt᷑ pniciosa mendacia que videlicet nocent vel ſunt nociua ex ſe cui mentior vel de quo mentior. alia tria iocoſa que nulli pſunt notabiliter nec obſunt ſed tria vltima officioſa qꝛ vtilitatis gratia fiunt et pſunt alicui et nulli obſunt. f Quantū ad terciū principale notandū primo dictū aug. li. de mendacio vbi ſic dicit. In his octo generibus tantominus quiſqꝫ peccat cum mentit᷑. quāto menciēdo accedit ad octauū et tanto ampliꝰ quanto menciēdo accedit ad primū. hec ille. Et tho. ij. ij. q. cx. dicit. Si quiſ diligenter ſꝫm ordinem pdicte annumeraciōis p octenariū ſciet ordinez grauitatis culpe que eſt in iſtis mēdacijs. Nam bonū vtile pfert᷑ delectabili. et vita corpalis pfertur pecunie. honeſtas etiā ipi corpali vite. Vnde ſcdo notandū ſꝫm eundem qꝛ omne mendaciū de quocūqꝫ genere mendacioꝝ ſit qd dꝛ in dei iniuriam et inhonoraciōem aut cōtemptū eſt mortale ita qꝛ pter hoc dicitur nō ſolū vt quis decipiat᷑. ſꝫ vltra hoc dꝛ ea intenciōe et ad iſtum finē vt deus p hoc inhonoret᷑ quia illud eſt directe cōtra dei caritatem Primū vero genus viij mendacioꝝ inter cetera eſt grauiſſimū. vn̄ omē mendaciū de primo genere eſt mortale peccatū. qꝛ quodlibet tale contrariat᷑ caritati dei. nam voluntarie falſum ſignificare cum intenciōe fallēdi aliquē circa res diuinas aut circa materiā fidei eſt cōtra caritatem dei eo qꝛ p tale mendaciū menciens occultat diuinā veritatē aut corrumpit. G vnde augu. vbi prius. primū genus eſt capitale mēdacium. ſecundū genus videlicꝫ qꝛ nulli pdeſt et alicui obeſt. grauius eſt qꝫ tercium. qꝛ tercium minuit d grauitate. ex hoc qꝛ damno vniꝰ intenditur vtilitas alterius. tamē mēdacia ſecūdi et tercij generum i quibus videlicet quis intendit alteri nocere in rebus corpe vel fama ſūt etiam mortalia pter iſtum maluꝫ finem intentū. ſunt em̄ cōtra caritatem primi. qꝛ ſicut nocere alteri in aliquo illoꝝ eſt cōtra pcepta dei. et mortale peccatum. vt patuit in vij pcepto. Ita etiam vel ſe ſibi nocere vel mentiri pter ſibi nocere ē mortale. Idem intelligit᷑ de mendacio quo quis intendit alteri nocere in anima vt p mendaciū inducere eum poſſit ad aliqd mortale peccatū aut ad errorem in fide. aut vult eum p hoc impedire in acquiſiciōe alicuiꝰ ſcientie vtilis et bone. aut impedire eum vult in emēdaciōe moꝝ aut retrahit eum ab introitu religiōis bone. aut a cōuerſione p penitenciā et ſic de alijs ſemp eſt peccatū mortale qꝛ multomagis fit damnum in his ſpūalibus qꝫ in damnificacione reꝝ aut bonoꝝ corpis. qꝛ aīa eſt melior corpe et rebus. vnde Scotꝰ. in iij. di. mendaciū pniciosum ſꝫm qꝛ plus vel minus nocet qd penſatur ex bono cuius eſt ablatiuum ſꝫm hoc penſatur magis aut minus graue mendacium. et vltra omne tale mendaciū ex deliberaciōe dictum ē mortale peccatum. cuicunqꝫ em̄ prohibet᷑ ſimpliciter illo pcepto nō dices ꝯtra prim tuū falſum teſtimoniū nec pciſe ē teſtimoniū qd dat᷑ i iudi

tio. ſed qñ quis ex certa deliberaci=
one aſſerit qd ignorat. vel cuius no
uit oppoſitũ dicit falſum teſtimoni
um ↄtra primũ. vtrũ aũt indelibe=
ratio excuſet dicet'. ca. ſequẽti de p
iurio. hec ille. Con. wilh. in ſumma
vicioꝝ dicẽs ꝙ tres prime ſpecies
ſunt peccata mortalia ſi ex dilebera
ciõe dicant'. ib Scdo ergo ꝛ ter
cio genere menciẽs ñ ſolum peccat
cõtra hoc pcep. viij. ſed etiã ſi dam
nũ intulit ſic primo tenet' ſibi illd
recõpenſare. de iſtis mẽdacijs intel
ligit' illud ps. perdes omes qui lo=
quunt' mendaciũ Sap. j. Os qd me
tit' occidit aĩam. mendacia vero ali
orum quinqꝫ geneꝝ nõ ſunt de ſe et
de ſuo genere mortalia peccata ſed
ſolum venialia eo ꝙ nõ fiũt pꝑter
finem aliquem qui cõtrarieret' cari
tati dei aut primi vt ptꝫ de mendo
ſo vbi intendit' ꝓpria delectacio ꝛ
de iocoſo vbi intendit'. aut aliorum
leuis delectacio aut iocus aliquis
et de officioſo in quo intendit' ali=
qua vtilitas primoꝝ. Quãuis autẽ
ſꝫm Augu. vbi prius hmõi quinqꝫ
mendacia nõ ſint mortalia de ſe et
ex ſuo genere qñ in eis nõ intendit'
finis qui ſunt cõtra caritatẽ. pñt tñ
ſꝫm tho. vbi prius et ſco. in iij. fieri
mortalia p accidens rõne ſcandali.
aut alicui⁹ damni. aut alteri⁹ talis
nati ſequi vt dum quis ſuo mẽdacõ
nõ intendit malũ. attñ eſt veriſimi=
le ꝙ ex mendacio ſuo oriatur ſcan=
dalũ etiã puſilloꝝ. aut notabile dã=
num primo et tñ ꝓpter vitandum
hmõi ſcandalũ aut primi damnum
nõ vult mendaciũ obmittere. Item
põt fieri mortale rõne libidinis. vt
cum hõ ſuam aut alteri⁹ delectacio
nem ꝙ habet aut intendit in men=
dacio ꝓponit dilectiõi dei aut man=
dato eius. ita ꝙ anteꝙ velit iſta ↄ
ſiderata delectaciõi mendacio care
re parat⁹ eſt pocius facere contra
dei mandatũ. Et ita põt intelligi il=
lud Augu. Nullum pctm̃ eſt adeo
veniale qd nõ fiat mortale ſi placet
J Item ꝙuis mendaciũ ioco=
ſum et officioſum de ſe nõ ſint mor=
talia. nec viris imꝑfectis. nec etiã
ſꝫm tho. ꝑfectis qui ſunt in ſtatu ꝑ=
fectiõis acquirende vt religioſi ſũt
niſi forte rõe ſcandali. tñ ſꝫm Sco.
vbi prius ſunt mortalia vtraqꝫ men
dacia viris exñtibus in ſtatu ꝑfecti
onis excercẽde. In exercendo actus
qui cõpetunt eis rõe talis ſtatus ꝑ=
fectõis puta docere. iudicare ꝑdica
re. Rõ eſt qꝛ p vtraqꝫ mendacia au=
fert' bonitas doctrine quã ꝑdicant
Juxta illud Aug. in epiſtola funda=
menti. ſi ad ſcripturas ſacras admix
ta fuerit quãtũcũqꝫ iocoſa mẽdacia
nihil remanet in eis ſoliditatis pu=
ta ſi ꝓlatus ꝑdicet et miſceat mẽda
ciũ iocoſum nihil remanet ſolidita
tis in doctrina illa põt em̃ quicunqꝫ
dubitare de quocũqꝫ dicto ab eo ſi=
cut de alio. vel qua rõe nõ aſſentire
illi mẽdacio iocoſo pari rõe nec alij
Et ita periret autoritas doctoꝝ ec
cleſie in docendo ꝑirent etiã vtilita
tes populi audiẽtes. ↄſimiliter ĩ iu
dicio ſolenni. ꝛ intelligo ita ꝙ non
ꝑcipiat' illud mẽdaciũ eſſe dictũ ſe
orſũ ab actu docẽdi vel iudicãdi dũ
em̃ aliquis ſedet ad iudiciũ pt aliꝙ
truſam admiſcere q̃ ex mõ loquendi
ſcit' ñ eẽ ↄ iudicio. hec ſco. ꝛ ſic ptꝫ
ꝙtũ ꝑiculũ ſit ꝓlatis ꝛ ꝑfatis viriſ
in ſtatu pfectõis exercẽde qñ exer=
cẽt act⁹ taliſ ſtat⁹ pfectõiſ vt ſũt ꝑ
dicare iudicare docere publi. ꝓtũc

mētiri iocoſe vel officioſe quia plu=
res doctores cōcedunt ꝙ ſint mor=
talia· et videtur idem tenere ſan=
ctus tho· vbi pri⁹ Cum em̄ vt dicit
ꝑonant² in ſtatu veritatis ſeruāde
q² veritatē tenēt ex ſuo officio in
iudicio vel ī doctrina ꝯtra q̄ ſi mē=
ciatur erit pct̄m̄ mortale alijs autē
nō ꝑtet hec tho· di· tn̄ pe· depa· ſu
per· iiij· di· xxvij· Mentiri in iudicō
cōſciētie· i· in cōfeſſiōe ſacramētali
ſemꝑ eſt mortale ſicut et ꝑiuriū de=
liberatū ꝓpter dei irreuerentiā an=
nexam· Nō ſic aūt in foro exteriori
ſimplex mendaciū eſt pct̄m̄ mortale
niſi qn̄ ledit ꝓximū vt ſi aduocatus
ad vanā gloriā falſo inducat legez
ad verā cōcluſiōem hec ille· lz
Eſt aūt omne mēdaciū quiq; de cau
ſis deteſtandū· Primo ꝙ origo eiuſ
eſt diabolica· vnde gen̄· iij· nequaꝙ̄
moriemini· Jo· viij· dū loquit² ſcʒ dẏ
mon mendaciū· ex ꝓprijs loquitur·
q² mendax eſt et pater ei⁹· et ibidē
vos ex p̄re diabolo eſtis· et deſide=
ria ꝑ̄ris veſtri vultis facere· Scd̄o
q² inquinat membꝝ qd̓ maiori decē
tia eſſet dignū ſcʒ os· ꝓuer· xij· ab
hominatio eſt dn̄o labia mendacia·
Exēplū de habēte os ꝑlenū muſcis
fetidis· Tercio q² oīs mendax quaſi
quidā ꝓditor eſt vult em̄ ꝙ ille cui
mentit² fidem ſibi adhibeat· et tn̄ fi
dem nō ſeruat ei· imo vult decipere
vt patʒ in rōe mētiri qd̓ ē cōtra mē
tem ire· Quarto q² valde nociuum
eſt toti eccīe· facit em̄ vt vix alicui
fides adhibeat²· vn̄ ꝓpter mēdacia
multiplicant² ꝑiuria· diffidentie li=
tes· et hmōi· vn̄ de mendacib⁹· Je·
ix· ſagitta vulnerās lingua eoꝝ do
lum locuta eſt· Quinto q² ei⁹ vita=
cio oraciōez cito facit exaudiri exē=

ꝑlū in vitaſpatꝝ vbi fraerib⁹ ange
lico miſterio trāſlatis ꝑ fluuiuz ad
quendā herimitantē ab eo querenti
bus de eius vita Rn̄· a tꝑe ꝯuerſio
nis nunꝙ̄ de ore meo mendaciū exi
uit et quicquid pecij a dn̄o· ſine mo
ra cōſecut⁹ ſum·

Capitulum· Secūdum·

PRo inde videnda ſunt
tria principaliter· primo
de peccatis oris ī qnib⁹
quis faciliter mentitur
vel ſemꝑ· Scd̄o de mendacio in oꝑe
vel geſtu· Tercio dubiū de ꝑ ꝑlexi=
tate A Quātū ad primū poteſt
quis mendaciū incurrere ꝓmiſſio·
iactantia et adulaciōe lingue · prio
ꝓmiſſiōe· vnde ſʒm tho· ij· ij· q· cx·
Si ille qui aliquid ꝓmittit nō habe
at animū faciendi qd̓ ꝓmittit men=
tit²· ſi vero habeat nō mentit²· quia
nō loquit² cōtra id qd̓ gerit in men=
te· ſi vero nō facit qd̓ ꝓmiſit tūc vi
det² infideliter agere· ꝑ hoc ꝙ aim
mutat· p̄t tn̄ excuſari ex duob⁹· vno
modo ſi ꝓmiſit id qd̓ eſt manifeſte
illicitum q² ꝓmittēdo peccauit· mu
tando aūt ꝓpoſitū bene facit· alio
mō ſi ſint mutate cōdiciōes ꝑſonaꝝ
et negocia ad hoc ei ꝙ homo tene=
atur facere qd̓ ꝓmiſit di· ſene· li· de
beneficijs requirit² ꝙ om̄ia īmuta=
ta ꝑmaneant· vnde et apoſto· nō eſt
mentitus nō implens qd̓ ꝓmiſit cuʒ
non iuit Coꝝ· ij· Coꝝ· j· et hoc pro
pter impedimenta que ſuꝑuenerunt
hec tho B Et vident² in ꝓmiſ
ſo ſimplici multe cōdiciōes intelli=
gi· ſicut et ſʒm hoſti· in ſimplici iura
mento nā qn̄ iuro qd̓ faciam intelli
gitur ſi deo placuerit ſi pape vel

ꝑlato placuerit vel nō diſplicuerit ſi res in eodē ſtatu ꝑmāſerit vñ ſi apud me dponis gladiū ⁊ tibi ꝓmitto reſtituere ſi poſtea furaris res i alio ſtatu ē· Itē ſi mihi fidē ſfraueris nō ſeruāti em̄ fidē nō optet fidē ſeruari· vñ ſi nō facis mihi qđ ꝓmiſiſti· nō tibi teneoꝛ ex· deiu ·iura·ꝑuenit· Itē ſi ſupioꝛ nō ꝯtradixerit· Itē ſi facultas ſeu poſſibilitas ſeu obtulerit vñ excuſet neceſſitas vel impoſſibilitas tñ nō potēs ſoluere pri⁹ dꝫ bonis cedere vel cū alio pꝛo poſſe ꝯcoꝛdare videlicꝫ cū illo cui obligat᷑· ℂ Scđo mētit᷑ quis iactancia de qua vide in tercia ſpecie ſupbie·pce·j·c·iij·A· Iactatoꝛ aūt vt di·phi·iiij·ethi· fingit de ſe maioꝛa exñtib⁹ qñqꝫ nullius grā· qñqꝫ aūt grā gloꝛie vel honoꝛis·qñꝫ aūt grā argenti vñ tho·ij·ij·q·cxij·dic· Iactātia ꝓpꝛie impoꝛtare videtur ꝙ hō verbis ſe extollat illa em̄ que hō longe vult iactare i altū eleuat tūc aūt quis ꝓpꝛie ſe extollit qñ de ſe ſupꝛa ſe aliquid dicit· Qđ quidem ꝯtingit dupliciter· qñqꝫ em̄ loquitur de ſe nō quidē ſupꝛa illud qđ in ſe eſt·ſed ſupꝛa illud qđ de eo hoīes opinant᷑· Qđ apo·refugiens dic·ij· coꝝ·xij·ꝑcoꝛ ne quis exiſtimet me ſupꝛa id qđ videt i me aut audit ex me alio mō quis ꝑ verba ſe extollit loquēs de ſe aliquid ſupꝛa illđ qđ i ſe eſt ſꝫm reiueritatē·et vtroqꝫ mō dꝛ iactātia·pꝛio mō tñ magis ꝓpꝛie et opponit᷑ iactātia veritati· Quādo aūt ſit iactātia peccatū moꝛtale ⁊ qñ nō dicit ibidē·dupliciter iactātia ꝯſiderari pōt·vno° ſꝫm ſe ꝓut eſt mendaciū qđdā·et ſic ē qñqꝫ moꝛtale pctm̄ qñqꝫ veniale·moꝛtale quidē qñ quis iactāter de ſe ꝓfert qđ ē

cōtra gloꝛiā dei·ſicut ex ꝑſona tiri regis dꝛ Ezechi·xxviij·Eleuatū eſt coꝛ tuū·et dixiſti de⁹ ego ſum·vel ē ꝯ cariatē ꝓximi ſicut cū aliquis iactādo ſeipm̄ ꝓrumpit in cōtumelias alioꝝ·ſicut hēt᷑ Lu·xviij· de phariſeo qui dixit nō ſum ſicut ceteri hominū raptoꝛes adulteri iniuſti ·velut etiā hic publican⁹· Qñqꝫ vero ē pctm̄ veniale qñ ſcꝫ quis đ ſe iactat que neqꝫ ſunt ꝯtra deū·nec ꝯtra ꝓximū· Alio mō pt ꝯſiderari ſꝫm ſuā cāꝫ ſcꝫ ſupbiā vel appetitū lucri aut inanis gloꝛie et ſic ſi ꝓcedat ex ſupbia vel inani gloꝛia q̄ ſi ſit peccatuꝫ moꝛtale tūc ipa iactātia erit peccatū moꝛtale·alioquin erit pctm̄ veniale·ſed ſi quis ꝓrūpit in iactāciā ꝓpter appetitū lucri·hoc videt᷑ iā ꝑtinere ad ꝓximi decepcōeꝫ et dānum·Et iō talis iactantia magis ē peccatū moꝛtale·vñ dicit phil· iiij· ethi· ꝙ turpioꝛ eſt qui ſe iactat cā lucri ꝙ̄ qui ſe iactat cā gloꝛie vel honoꝛis·nō eſt tñ moꝛtale peccatuꝫ ſemp qꝛ poſſet eſſe tale lucrꝫ ex quo alius nō damnificaret᷑· D Tercio quidā menciunt᷑ adulacōe· Eſt aūt vt quidam ait adulacio ꝑuerſa laudatio·vnde nomen laudaciōis ⁊ adulaciōis eiſdem literis cōſtat·ſed nō eodem mō oꝛdinatis· Alexan·de hal·in ſu·dicit· Adulacio ſic deſcribitur· Eſt peccatū ex ſermone vane laudis alteri exhibitū intenciōe placendi· Dubitat᷑ qñ adulatio ſit peccatum moꝛtale vel non· Rñde· idē ibidem· Quedam adulatio eſt q̄ fit in fouendo peccatoꝛem in peccato hec eſt moꝛtale peccatū· Quedā vero fit intenciōe vt ꝓſit alicui et nulli obſit·et hec eſt veniale peccatum Quedā vero eſt que fit ex ſola intē

ciõe placendi. nõ vt ꝓſit vel obſit. ⁊ hec aliqñ veniale peccatũ eſt aliqñ mortale. Qñ eñ fit ex animi leuitate veniale eſt. qñ vero fit ex cõſuetudine ducẽte in cõtemptũ et libidinem mortalẽ tũc eſt mortale hec ille. Hoc viciũ xp̄s maxime fugit vñ glo. ſup illo Math. xxj. relictis illis abijt foras extra ciuitatẽ qꝛ paup erat nulli adulatus. nullum in tãta ciuitate iuenit hoſpitẽ. ſꝫ apd̄ lazarũ receptus eſt et apo. j. Theſſa. ij. neqꝫ aliqñ fuimus in ſermõe adulacionis ſicut vos ſcitis. nec occaſione auaritie de⁹ teſtis ẽ. E Eſt aũt adulaciõis viciũ deteſtãdũ multipliciter. Primo qꝛ adulator nutrix eſt diaboli lactans diaboli filios lacte adulaciõis. Tre. iiij. lamie nudauerũt mãmas lactauerũt cattulos ſuos. lamia eñ dꝛ quaſi lania ſuis fetibus crudelior. qꝛ eos laniat quos videt² lactare ſic adulator quẽ mulcet laudãdo in pc̄tõ laniat in ꝑtinacia. Secũdo eſt locuſta q̄ eſtate proſperitatiſ canit ⁊ ieme aduerſitatiſ ſilet. Eccle. xiij. diues locutus eſt ⁊ om̄es tacuerũt. et verbũ eius vſqꝫ ad nubes ꝑducũt. paup locutus eſt et dicent quis eſt hic. Tercio ſunt adulatores ſirene. ſꝫm Boe. vſqꝫ ad exterminiũ dulces voces ſed obſtructis auribus fugiẽde. Quarto ſunt lotores capitum p oleũ. pſal. Corripiet me iuſtus in miſericordia et increpabit me. oleum aũt peccatoris nõ impinguet caput meũ. Quinto ſunt ſacerdotes diaboli homies viuos ſepeliẽtes. vñ Gre. ſup illo math. viii. dimitte mortuos ſuos. mortui mortuos ſepeliũt. cum peccator peccatorẽ onere adulaciõis p̄mit. ꝓpter illa xp̄s ait. luc. vj. ve vobis cũ benedixerint vobis hoies. glo. mag̃ ps pene que eſt peccatori ſua ſcelera nõ argui. ſed inſuꝑ quaſi bene geſta laudari. et ſuꝑ illud pſal. Deus in adiutoriũ meũ intẽde dicit aug. ꝑlus nocet lingua adulatoris ꝙ manus ꝑſecutoris. Iſa. iij. popule meus qui te beatũ dicũt ip̄i te decipiunt. F Dubitat² quale remediũ ſit adhibendũ adulaciõi. Rñ. Alex. vbi prius. ꝙ triplex ſpẽaliter vnuꝫ intra. ꝓprie fragilitatis cõſideracõ que hominẽ ꝑfecte humiliat. vnde Tren. iij. ego vir videns pauptateꝫ meam et mich. vj humiliacio tua in medio tui. alia duo ſunt extra. vnuꝫ eſt ex ꝑte iuſti homis et dꝛ fidelis ⁊ diſcreta correctio. vñ ſup illud pſ. Oleũ aũt peccatoris nõ impinguet caput meũ. glo. ſuſtinet fidelis argui a viro iuſto in miſericordia et nõ laudari a peccatore. aliud eſt ex ꝑte peccatoris ſcꝫ detractio que eſt remediũ. nõ p cauſam ſed p occaſionem. vñ grego. Sciendũ ꝙ ne imoderatis laudibus eleuemur plerũqꝫ miro rectoris noſtri moderamine detractiõibus lacerari ꝑmittimur vt qd̄ vox laudãtis eleuat lingua d'trahentis humiliet. G Quo ad. ij. principale ſcꝫ de ſimulaciõe notãdũ ꝙ differũt ſimulacio et ipocriſis ſicut ſupius et inferi⁹. ſimulaciõ eſt ꝓprie mendaciũ qd̄ in exterioribus ſignis factoriſ cõſiſtit. vt dicit tho. ij. ij. q. cxj. ñ aũt refert vtꝝ aliquis mẽciat² verbo vel quocũqꝫ alio facto. ſimulacio tñ largi⁹ capit² ſepe pro quacunqꝫ fictiõe. ſed ipocriſis eſt non quecunqꝫ ſimulacio. ſed ſolum illa qua quis ſimulat perſonam alterius. ſicut cum peccator aſſimulat ꝑſonaꝫ iuſti. de hoc habes que.

dam·primo pcepto ipocriſi·de ſimu
lacioē igit^ di·ſco·in·iij·di·xxxviij·
aliquis pōt ſimulare p argumēta p
babilia aſſumendo aliqua bona ſibi
ineſſe q̄ nō inſunt puta p genuflexi
ones et adoraciōes deuociōe3 ſibi i
eſſe qua nō ineſt·et talis ſimulacio
eſt ipocriſis et pctm̄·aliquis pōt eti
am ſimulare mala nō ineſſe vel oſtē
dendo ſigna oppoſita his q̄ ꝯſueuit
vel oppoſita malis vel nō oſtendo
ſigna que cōmūiter conſueuerūt ſe:
qui illa mala et primū iſtoꝝ videt^
ptinere ad ipocriſim·puta ꝗ quis lu
xurioſus audiēs de mulierib⁹ ſpuat
in ſignū caſtitatis execrans ꝛ tm̄ ha
beat oppoſitū in corde ·Scdm non
eſt malū aliqd immo ſi pōt eſſe i ma
lo eſt laudabile qꝛ vitupabile ē pub
licare eo mō quo dr̄ de quibuſdā ꝙ
pctm̄ ſuū publicauerūt et nō tacue
rūt et ſi malū ſit in corde interi⁹ tm̄
addere malū ſignū exteri⁹ ē addere
malū malo·In differētibus aūt ali
quis pōt aliqua facere q̄ ex natura
ſui ſunt ſigna alicui⁹·aliquis ei pōt
facere alia q̄ nō ſunt ſigna ex natu:
ra ſui ſed ſcit ea cōcipi a pn̄tib⁹ tan
quā ſigna puta ex natura rei fucare
eſt ſignū fatigaciōis vel alic⁹ reſo:
luciōis corpalis ſpumare aūt ꝙ ſa:
liua currat p barbam nō eſt ex natu
ra ſignū inſanie mentis pōt eīn com
pos mentis emittere ſaliuā vt cur:
rat p barbam tm̄ a circūſtantib⁹ pt
aliquis ſcire hoc iudicandū ſicut ſi:
gnū furie·puta qꝛ illa cōſueuerūt ſi
gna eſſe furioſoꝝ in terra illa·vni:
uerſaliter ergo de ſimulaciōib⁹ pri:
ma ꝛ ſecūda dico·ꝙ ſunt pctā ꝛ fre
quēter mortalia·qꝛ ipocriſis ꝛ ſimu
latio·tercia dūmodo malū nō cōco:
mitet^ eſt laudabilis ita ꝙ hō non
oſtēdat vnū malū p aliud malū· et
in differētib⁹ ſimulacio pria ſi eſſet
in aliquib⁹ eſſet forte mala ſed non
grauiter puta ſi quis poſſet ſe face
re ſudare licet nō laboraſſet, q̄3ad:
modū quidā ioculatores vtunt^ cor
porib⁹ ſuis ad aliquos motus ſigni
ficātes alias diſpoſiciōes que nō in
ſunt eis nec pceſſerūt ſimulacō alia
que eſt ſcda in indifferentibus nec
peccatū eſt ꝛ talis fuit ſimulacō da
uid·j·Re·xxij·hec Sco·ꝗ ib Cir
ca terciū principale quid ſit facien:
dū in tali caſu et ſimilib⁹ aliquis q̄
rit^ ad mortem quē abſcōdit pfecti⁹
vir veniūt appitores et querūt ab
abſcōdēte vbi ſit latitās·aut rn̄det
ibi·et tūc erit pditor· aut rn̄det ſe
neſcire et ſic mentit^ aut tacet et ſic
pdere videt^·ergo eſt p plexus·re:
ſpōdet altiſiodoren·debet deludere
appitores ſicut dicebat ppoſitinus
ſic dicēdo Creditis ꝙ ſi ipe eſſet hic
ego dicerē vobis ·vel debet rn̄dere
ſicut rn̄dit ille ſanct⁹ epus de quo
exemplū ponit beat⁹ aug⁹·li·ꝯtra
mendaciū qui abſcōdit quendā miſe
rū qui querebat^ ad mortē et dū ab
ipo epo quererēt appitores vbi ille
eſſet·Rn̄·nec poſſu3 mētiri nec poſ:
ſum eſſe pditor·

Capitulum· Tercium·

De falſitate hactenus di:
ctū eſt ſ3 mō de teſtifica
ciōe vidēda ſūt tria prio
in quib⁹ cāib⁹ quis tene
tur teſtificari·Scdo an falſu3 teſti:
moniū ſp ſit mortale pctm̄·Tercio
quō quis teſtificādo vel alias aſſe:
rendo poſſit iurare et que ſcire de:
beat qui iurat teſtificando ꝗ A

Quo ad primū notat Tho·ij·ij·q·
lxx·in teſtimonio ferendo diſtinguē
dum eſt·q᷑ aliqñ requirit᷑ teſtimo=
niū alicuius aliqñ nō requirit᷑·ſi re
quiritur teſtimoniū ſubditi autori=
tate ſupioris cui in his que ad iuſti
ciam ptinent obedire tenetur ꝛ tūc
nō eſt dubium quin teſtimoniū te=
neatur ferre in his in quibꝰ ſꝫm or=
dinem iuris teſtimonium ab eo exi=
gitur·puta in manifeſtis et in his ꝺ
quibus infamia pceſſit ſi aūt ab eo
exigatur teſtimoniū in alijs puta ī
occultis et de quibus infamia non
pceſſit nō tenet᷑ ad teſtificandum·
ſi vero requiratur eius teſtimoniū
nō autoritate ſupioris cui obedire
tenet᷑ tunc diſtinguendū eſt·q᷑ ſi te
ſtimoniū requiratur ad liberandum
hominē ab iniuſta morte ſeu pena
quacunqꝫ vel falſa etiā infamia vel
etiam ab iniquo damno·tūc tenetur
homo ad teſtificandum· Sed ſi eiꝰ
teſtimoniū non requirat᷑ tenet᷑ fa=
cere qd in ſe eſt vt veritatem denū
ciet alicui qui ad hoc poſſit pdeſſe
dicit em̄ ps·Eripite paupem et ege
num de manu peccatoris liberate·
Et puer·xxiiij·Erue eos qui ducū=
tur ad mortem et Ro·j·Digni ſunt
morte non ſolum qui faciunt ſed et
qui cōſentiūt facientibus· vł ī glo·
Conſentire eſt tacere cum poſſis re
darguere ſup his vero que ptinent
ad damnaciōem alicuiꝰ nō tenetur
quis ferre teſtimoniū·niſi cum a ſu
periore cōpellit᷑ ſꝫm ordinē iuris·
q᷑ ſi circa hoc veritas occultet᷑ nul
li ex hoc ſpēale damnū naſcitur vel
ſi immineat piculum accuſatori· nō
eſt curandum ꝙ ipē ſe in hoc picu=
lum ſponte ingeſſit·alia aūt ratio ē
de eo cui piculum immine t eo nolē
te·hec Tho· [gap] B Sed dubitat᷑
an teſtimoniū poſſit licite fieri de
his que alicui ſub ſecreto ſunt ꝯmiſ
ſa·Pro cuius ſoluciōe notandum ꝙ
triplex eſt ſecretum·vnum qd ſub ſi
gillo cōfeſſiōis cadit·aliud qd ſigil=
lo ſecreti tegitur·et fit dupliciter·
Vno modo qñ cōmittens exprimat
ſe dicere ſub ſigillo ſecreti· alio mo=
do ꝙ nō exprimat ſed tñ natura ſer
monis vel rei illud expoſcat· videli
cet ꝙ teneat᷑ ſub ſigillo ſecreti· de
his tribus dicit pe·pa·ſup·iiij·diſ·
xxj·Quis frangens qdlibet hoꝝ·vi
delicet primo modo et ſecūdo modo
ſigilloꝝ peccet mortaliter·tñ graui
us frangens ſigillum cōfeſſiōis nec
ſolum eſt fractor ſigilli et proditor
cui eſt aliquid expſſe cōmiſſuȝ vt ar
chanū·ſed etiam ex natura facti ſi
videatur tale ꝙ reuelacio noceret
minus tñ ceteris pibus ꝙ̄ ſi ad hoc
ſe obligaſſet·nam ſeruꝰ auſcultans
a caſu vel a pposito ſecretum quod
tractat᷑ in curia domini ſui et po=
ſtea id reuelat forniſecus· cōmittit
crimen cōtra dn̄m ſuum et curiā eiꝰ
vnde talis ſeruus ſꝫm ius ciuile gra
uiter puniretur·ſacramentū aūt pe
nitentie ſeu cōfeſſionis eſt qddā ſe=
cretum qd ſecrete tractatur in cu=
ria ſummi regis q᷑ tractat᷑ corā illo
qui repſentat pſonam eiꝰ· Quilibet
vero homo ſeruus dei eſt·ergo ille
qui audiret a cōfeſſore peccata con
feſſa teneretnr ea celare·hec pe ·Et
eadem racio videtur de illo qui cō=
fitentis alicuius peccata audiſſet a
caſu vel a propoſito· alij doctores
addūt qui doloſe audit cōfitentem
mortaliter peccat ſed nō qui a caſu·
ambo tñ tenēt᷑ celare· Racio primi
q᷑ cōtra legem nature facit ꝛ cōtra

caritatem primi immo cōtra dei ſacramentum. Et addit pe. de pa. penitens etiā ſi ex reuelaciōe iniuncti onis penitentie pbabiliter crederet cōfeſſorem ledi. tenetur celare. alioquin eſſet maledictus ſicut cham. qui diſco opuit vel nō opuit. ſed deriſit verenda patris. ſi em̄ ex hoc ſe queretur vel deriſio ſimplicis vel offenſio q2 phibui loqui cum pſona ſuſpecta nō debet dicere talis h9 mihi iniunxit q2 forte ille interficeret eum hec ille. C Ad propoſitum dubiū rn̄dit Tho. vbi prius ſic de illis que homini cōmiſſa ſunt i ſecreto p cōfeſſionē nullo modo debz teſtimoniū ferre. q2 hmōi nō ſcit vt homo ſed tanq̄ dei miniſter. Et maius eſt vinculum ſacramenti quolibet hominis p̄cepto. Circa ea vero que aliter homini ſub ſecreto ɔmittunt² diſtinguendū eſt qn̄qz em̄ ſūt talia que ſtatim cum ad noticiā hominis veniūt homo ea manifeſtare tenet² puta ſi ptinent ad corruptionem multitudinis ſpūalem vel corporalem vel in graue damnū alic9 pſone vel ſi quid aliud hmōi eſt propalare tenet² vel teſtificādo vel denūciando. et cōtra hoc debitum obligari nō pōt p ſecretum cōmiſſum q2 in hoc frangeret fidem quā alteri debet. Qn̄qz vero ſunt talia que quis pdere nō tenet². vnde p̄t obligari ex hoc q̄ ſibi ſub ſecreto ɔmittuntur. Et tūc nullo mō tenetur ea aliquis pdere etiam ex p̄cepto ſupioris q2 ſeruare fidem eſt de iure naturali. nihil aūt pōt precipi homini cōtra id qd̄ eſt de iure naturali hec Tho. ſed diceres q̄diu tenet² celare qui aliquid in cōfeſſione audiuit Rn̄. ſemp et p ſemp. Item quereres quā penam incidit qui archanū alicuius pdit illicite. Rn̄. ſi quis publice reuelat aliquod ſecretuz crimē imponitur ſibi aliqua pena ſcz infamia. impoſitor em̄ criminis cuiuſcū q3 qd̄ pbare nō pōt p calumniatore habetur. ex. de calum. et talis ē ille qui reuelat qd̄cunqz ſecretum crimē qd̄ pbare nō pōt D Dubitatur cōſequenter an quis teneat² accuſare primum. Rn̄. tho. ij. q. lxviij. differentia eſt inter denūciaciōem et accuſaciōem. in primo attēdit² emēdatio fratris. in ſecundo punicio criminis. pene aūt p̄ntis vite non p ſe expetunt². q2 nō eſt hic vltimū retribuciōis tempus. ſed inquantū ſunt medicinales cōferentes vel ad emēdaciōem pſone peccantis vel ad bonum rei publice cuius quies pcuratur p puniciōem peccantiū quorum primū intendit² in denuncione. Secundū aūt proprie ptinet ad accuſacione et ideo ſi crimē fuerit tale qd̄ vergat in detrimentū reipublice tenetur homo ad accuſaciōem dūmodo ſufficienter poſſit pbare qd̄ ptinet ad officium accuſatoris puta cū peccatum alicuius vergit in multitudinis corruptelam corpalem ſiue ſpūalem. ſi aūt nō fuerit tale pctm̄ qd̄ in multitudinē redūdet vel etiā ſi ſufficientem pbaciōem nō poſſit adhibere nō tenetur ad accuſanduz q2 ad hoc nullus tenetur qd̄ nō pōt debito mō pficere. ſed cōtra nō licz reuelare que quis in ſecreto recepit q2 hoc eſt infideliter agere ſed ſtat ſolum in ſecreto quem ſcire pxi malum. ergo. zc̄. Rn̄. reuelare ſecretum in malum pſone infidelitas eſt. non aūt ſi reuelet² pter bonum cōmune qd̄ ſp p̄ferendū eſt priuato bono

et ideo cōtra bonum cōmune nullus licet ſecretum recipe nec tñ eſt omnino ſecretum qd̄ p ſufficientes teſtes pōt pbari· hec Tho· Sed nunquid ſubditi poſſunt accuſare ſuos platos· Rñ· ibidem ſubditi platos ſuos accuſare phibentur ·qui nō affectione caritatis ſed ſua prauitate vitam eorū diffamare·et rephendere querūt vel ſi ſubditi accuſare volentes fuerint criminoſi vt habet ij·q·vij ·alioquin ſi fuerit alias idonei ad accuſandum licet ſubditos ex caritate ſuos platos accuſare· C

Quo ad ſecūdum principale vtrū falſum teſtimoniū ſit ſemp peccatū mortale·Rñ· Tho·ij·ij·q·lxx·falſuz teſtimoniū triplicem habet diformitatem·vno mō de piurio q̄ teſtes ñ admittuntur niſi iurati· ⁊ ex hoc ſp eſt peccatū mortale · Alio modo ex vioalaciōe iuſtitie ⁊ hoc modo eſt peccatum mortale in ſuo genere ſicut et quelibet iniuſtitia· et ideo in pcepto decalogi ſub hac forma iter dicit' falſum teſtimoniū· Cū dr̄ exo· xx· Non loquaris cōtra pximū tuū falſum teſtimoniū· nō em̄ cōtra aliquem fecit qui eum ab iniuria faciēda impedit ſed ſolum qui ei ſuā iuſticiam tollit· Tercio modo ex ipſa falſitate ſʒm q̄ omne mendaciū eſt peccatum et ex hoc nō habet falſuz teſtimoniū q̄ ſit ſemp mortale peccatum· Dubitat' vtrū iuramentum obliget ſʒm intenciōem recipientis Rñ· Tho·ſup iij·di·xxxix·et ij·ij·q· lxxxix·ar·vij· Iuramētū pmiſſoriū obligat de neceſſitate vt culpa euitetur·vnde obligat ad illud eſſe faciendum quo nō facto incurrit' culpa·diſtingnendū eſt ergo in eo qui ei iurat aut ei ſimpliciter aut dolo ſe iurat·ſi iurat doloſe ex duab9 partibus pōt culpa ſequi ſcʒ ex fractione iuramenti et ex dolo· Quāuis gº ex ipa rōe iuramenti inquantū iuramentum nō obliget' ad ſeruandum ipm niſi ſʒm ſuam intenciōeʒ·ad obligaciōem em̄ voluntas requiritur· ſicut etiam ad votum tñ ex neceſſitate iuramenti inquantū doloſum fuit obligat' ad ſeruandū taliter q̄ ex dolo eius alius nō ledat' et hoc eſt qñ ſʒm intenciōem recipiētis iuramentum implet·vnde debet ſeruare ſʒm ſanum intellectū eius cui iuramentum pſtatur· vnde Iſidor9 Quacunqʒ arte verborū quis iuret deus tñ qui cōſciētie teſtis eſt hoc ita accipit ſicut ille cui iuratur intelligit et q̄ illa verba intelligant' de iuramento doloſo patet p ea que ſicut ſubdit dupliciter reus fit qui et nomen dei in vanū aſſumit et proximum dolo capit·ſi aūt ſimpliciter idem abſqʒ dolo iurat tunc obligat in foro cōſcienciōſo ſolum ſʒm intenciōem iurantis nō recipientis ·vnde Grego·xxvij·mora·humane aures talia verba noſtra iudicant qualia foris ſonant diuina vero iudicia talia foris audiūt qualia ex intimis pferunt'· Sed talis ſine dolo iurans in foro cōteciōſo vbi intentio ignoratur obligatur ſʒm q̄ verba cōmuniter accipi ſolēt·hec ille ·Et addit iuramentum nō debet adhiberi niſi de aliqua re de qua aliquiſ firmiter certus eſt·et nō eſt niſi cum magna cautela adhibendū· Notandū tamē q̄ in quibuſdam caſib9 poſſunt aliqui iurare quibus de re non cōſtat niſi p fidem ſeu crudelitatem· Unde magi·in·iiij·di·xxxiiij·di·q̄ ſi mulier cauſat frigiditatem mariti ipa et

iſpe iurabunt de eo ꝙ nunꝗ ꝯmixti ſint et ſine fraude cū ſeptima manu ꝑpinquoꝝ. ſacramētales ei tūc iurabunt ꝙ credunt eccleſie vera iuraſſe. idem iuris eſt ſi ſeperentur ꝓpter artitudinem mulieris ſicut etiā in li. v. de purga. ca. xiiij. Jurare papa mādat ꝑ purgatiōe cuiſdaꝫ decani infamati. ſimilia habes in ſco. vt poſt dicetur ſed dubitatᷣ quomō debent verba obligantium intelligi Rñ. ſco. q. penulti. qdlibe. ſui. Ad iſtud dubiū habetᷣ rñſio extra de ſpon. ex literis vbi dicitᷣ ſic ſi alter non intellexit qd alter ꝓpoſuit ad ꝯmunem verbi intelligētiā recurratur. et cogatur vterqꝫ verba ꝓlata in ſenſu iſto retinere quē ſolent recte intelligentibꝰ generare. et glo. adducit. illud. ff. de ſuple. l. labor. non ex opinionibꝰ ſingulorū ſed ex ꝯmuni vſu loquētiū verba ſunt intelligēda. addūt alij quando verba ſunt dupplicia et iurans intendit in vno ſenſu. ⁊ recipicia. aut plus ꝑtendunt vnū iſtoruꝫ ſenſuum ſꝫm ꝯmunem vſum. aut equaliter ꝑtendunt vtrūqꝫ. ſi primū tūc illius intenciōi ſtandum eſt qui illum ſenſum itellexerit. ſi ſcdm tūc ſtandum ē iudicio bonoꝝ virorum qui penſatis ꝯiecturis et racionibus ꝯdeſcendere debent ſaniori et puriori intencioni. ſed quid ſi quis falſum teſtimoniū ferat ex ignorātia facti. Rñ. tho. ibidē in teſtimonio ferendo nō debet homo ꝑ certo aſſerere quaſi ſciens illud d̄ quo certus non ē ſed dubium debet ſub dubio ꝓferre. et id de quo certus ē ꝑ certo aſſerere ſꝫ qꝛ ꝯtingit ex labilitate hūane memorie ꝙ reputat ſe homo qñqꝫ certum eſſe de eo qd falſum eſt. vt ſi aliquis cum debita ſolicitudine recogitans eſtimat ſe certum eſſe de eo quod teſtatur illud teſtimoniuꝫ non eſt falſum nec peccat mortaliter hoc aſſerens. qꝛ non dicit falſum teſtimoniū ꝑ ſe et ex itencione ſed ꝑ accidens ꝯtra illud quod intendit. Dubitatᷣ adhuc an indeliberatio inꝑiuro et ſimiliter inmendacō excuſet a peccato mortali. Rñ. ſco. ſup iij. circa fineꝫ ꝑiurium qd eſt ex pleno ꝯſenſu eſt ꝯtra ꝑceptum prime tabule et ꝑ ꝯſequens imediate aduertenſ a fine vltimo. et ita nihil ſibi deficit de rōe peccati mortalis ſiue ꝑiuriuꝫ fiat ex habitu ſiue non ſiue ſemel ſiue ꝯſuetudinarie. ſi aūt ꝑiurium fiat indeliberate quantūcūqꝫ fiat frequēter cuꝫ actus meritoriꝰ requirat ꝙ ſit plene humanus. et ita ex deliberacōne plena et demeritorius non minus requirat idem non eñ deus eſt ꝓnior ad puniēdū ꝗ ad ꝑmiandū. poteſt dici ꝙ illd ꝑiurium indeliberatū etiā quociēſcunqꝫ iteratum nō eſt peccatū mortale. Notandū tñ ꝙ virtuoſus breuem habet deliberacōnem q̄ nō videtur deliberacō. qꝛ habet prudenciam magnam et ꝓmptus eſt ad d̄liberandum quaſi in tꝑe imꝑceptibili. ita poſſet aliquis ex habitu oppoſito prudentie acquirere facultatem deliberandi ꝓmpte de oppſito quaſi in tꝑe inꝑceptibili et illa deliberacō ſequens habitum eſſet ſufficiens ad racōem peccati ſicut ꝯſimilis deliberacō in bono eſſet ſufficienſ ad racionē meriti. non ergo diſtinguo quantū ad rōem peccati mortalis quantuꝫ ad raritatem et frequentiam periurij ſed inter de-

liberacōem et indeliberacōnem ita ꝙ deliberatio cōcurrens reddit pec catum mortale·et hoc ſiue vnica ſi= ue ex cōſuetudine·Et indeliberatio excuſat ſiue ſemel ſiue quocienſcūqꝫ hec Sco·Idem tenet demendacio ad hoc ꝙ ſit mortale vel veniale vi de etiam de hoc ſupra ij·pcep· ꝑ to= tum G Quantum ad terciū pri= cipale querit᷑ vtrū adducens deum in teſtem vt ſit in iuramento aſſer= torio ad aliquid qd talis credit eſſe verum licet nō ſit verū· ſed ad ali= quid de quo aliquā opinionem ⁊ tñ magis aſſentit oppoſito peccet mor taliter·Rñ·Sco·vbi prius ſup iij· dicēs·Dico ꝙ ille cui iurat᷑ aut ac cipit ex lege poſitiua·aut ex cōſue= tudine iuramentū tanꝙ̄ ſimpliciter aſſertiuum iurati aut nō tanꝙ̄ ſim pliciter aſſertiuum ſed ꝓbabiliter i= ductum ad credendum iuramento· primo mō di· ꝙ iurans quocūqꝫ du bium hoc eſt qd non eſt ſimpliciter certum et deliberate peccat morta= liter·qꝛ ad cōfirmandū id qd aſſerit ſimpliciter eſſe certum et verū deū teſtem inducit cuꝫ nō ſit ſimpliciter certum·et hoc mō debent intelligi omnia iuramenta illoꝝ qui aliquid iurant in iudicio ꝓ quo ſententia a liqua cōſueuit ferri que ſententia omnino nō deberet ferri niſi illud aſſertum eſſet ſimpliciter certū ver bi gratia·Sententia mortis nō dēt ferri niſi ꝓ crimie certo·ergo iurās iſtum eſſe criminoſum cum non ſit certus quantūcunqꝫ tñ ꝓbabiliter cōiecturum eum eſſe talem· et hoc iurans in tali foro vbi ex lege poſi= tiua vel cōſuetudine ſequit᷑ damna tio ad mortem peccat mortaliter cō ſimiliter in foro quocūqꝫ vbi ex hᵒ

ꝙ aliquis cōuictus piurantes vel iuramenta cōdemnat᷑ tanquā reus ſimpliciter ibi nō tñ ſit irreuerencia nomini dei cōtra p̄·prime tabule ſꝫ eſt pniciosum qꝛ nociuum ꝓximo H Et ſi dicas eſt vtile reipublice alioqui mali nimis multiplicarent᷑· Rñ ·dñs deutᵒ·xvj·Iuſte qd iuſtuꝫ eſt exequeris ſunt em̄ quedam mala que nō ſunt punienda ꝑ homines ſꝫ relinquenda iuriſdictiōi diuine pu ta omnia in quibus homo vt homo nō pōt ſufficienter docere veritatē eo mō quo deberet doceri ad hᵒ vt iuſte ferret᷑ ſententia debita poſiti ua nec in iſtis ſunt ſoli teſtes culpa biles·ſed etiam iudex ſi tamen ipſe ſciat ꝙ ex cōſuetudine teſtes nō te= ſtificant᷑ ſub iuramento ſed ſub cre dulitate·tūc em̄ nō deberet iſte fer= re ſententiā qualis eſſet ferenda ſi culpa eſſet ſimpliciter ꝓbata coram eo ſcit em̄ ex cōſuetudine culpam ñ eſſe ſufficienter ꝓbatam coram eo vt tali pena puniat᷑ · ſi aūt ex lege poſitiua habeatur vel cōſuetudine ꝙ iuratus nō teneat᷑ deponere de certitudine ſed de credulitate tunc etiam iurans nō peccat dūmodo ex ſignis ꝓbabilibus cōiectuꝝ parteꝫ illam magis ꝙ̄ aliam ſicut habetur de ſcrutinio in ordine faciendo ca· vnico·In promociōibꝰ ergo talibꝰ ſiue ad quaſcunqꝫ dignitates ꝑ ele= ctiones·aut ad ordines aut etiā in alijs collegijs puta vniuerſitatibꝰ ad collegium in religionibus ad p̄= lacionem vel actus alios ſi cōſuetu do approbata habet ꝙ rñſiones re ſpondenciū ſub iuramēto pſtito vel ſub fide data vel ſub obediencia ꝓ miſſa nō debent intelligi niſi de cru= delitate ꝙ̄tū pōt hūana fragilitas

noſſe et ꝙ reſpondens nō nouit in-
dignitatem in eo debent oēs tales
reſponſiones intelligi ſꝫm cōſuetu-
dinem cōmunem nec reſpōdētes pec
cant in aliquo qꝛ cōſuetudo eſt vel
lex poſitiua ꝙ talis teſtificacio de
credulitate ſufficiat. et ita fit in fa
uorabilibus. ¶ Vniuerſaliter
aūt ſiue i fauorabilib⁹ ſiue in odio-
ſis iurans de illo cui⁹ oppoſitū ma
gis credit ꝙ̄ aliud iurans etiam de
illo de quo ſimpliciter eſt dubius. i.
nō magis aſſentit vni parti ꝙ̄ alte
ri peccat mortaliter qꝛ adducit deū
tanꝙ̄ in teſtem illi⁹ qd neutro mō
eſt ſibi certum qd debet eſſe certum
pōt em̄ piurium eſſe abſqꝫ mentiri
puta ſi aliquis ſimpliciter dubitās
iurat ptim de quo dubitat ꝙ̄ forte
dn̄do nō mentiret' qꝛ nō habet op-
poſitum in mente. aut ſaltem in ali
quo caſu vbi iurans tenet' eſſe
certus deierat ſi nō eſt ibi cert⁹. et
tn̄ ſi illud aſſereret ſine iuramento
credens illud pluſ ꝙ̄ oppoſitū non
mentiretur periculoſuꝫ eſt ergo fre
quenter habere iuramenta in ore.
qꝛ in multis ſermonibus ſine iuram̄
to nec peccaret quis vbi addito iu
ramento peccat quis et grauiter ſi
fiat ex deliberaciōe. ꝑpter qd ē vti
le illud cōſilium. Math. v. ſit ſermo
veſter eſt eſt. nō nō hec de Sco.

Sequitur Nonū p̄ceptum.

Preceptum nonū. Non
concupiſces vxorē pri
mi tui. exo. xx. ⁊ Deu.
v. Hoc mandato et ſe
quentibus in ſeipo or
dinatur in affectibus. ¶ Sed
qꝛ ſcientia ſeu noticia ꝑcedit affe-
ctum et carentia ſcientie neceſſario
rum que vocatur ignorantia cauſa
eſt multorꝫ peccatorꝫ. Idcirco prio
dicenda ſunt de ignorantia tria pri-
cipaliter. primo quid ſit. et quid ſci-
re tenemur et quottuplex eſt. Secū
do qn̄ eſt peccatū qn̄ auget vel dimi
nuit peccatū. Tercio ꝙ ꝑiculoſa ſit
ignorantio ¶ Quantum ad pri
mum notandū ꝙ neceſſarium eſt de
ignorātia tractare qꝛ ignorantia ē
qn̄qꝫ peccatū mortale et ſcire eſt ꝑ
cōſequens in p̄cepto. patet ꝑ illud
Math. xxv. Eſuriui et non dediſtis
mihi manducare. Et ſtatim dicēt he
di vbi vidimus te. eſurientē quaſi
dicerent. Ignorauimus te paſcere
in paupibus. ſed xp̄s dicet. ꝙ̄diu nō
feciſtis vni de minoribus iſtis nec
mihi feciſtis et iterum diſcedite a
me maledicti in ignem eternum. idē
patet. i. corꝫ. xiiii. Ignorans ignora
bitur. ſed qui ignorat' a deo eſt pri
uatus ſino caritatis et damnat' cuꝫ
fatuis virginibus. quibus xp̄s clau
ſit iam ianuam dicens neſcio vos.
Idcirco orat pſ. delicta iuuentutis
mee et ignorantias meas ne memi-
neris. Secundo notandū ꝙ ignorā
tia que eſt peccatum eſt priuatio ſci
entie debite ꝙ̄ quis pōt habere et
ſcire tenetur. dr̄ ꝙ̄ pōt habere quia
ſi eſt impoſſibilis excuſat qꝛ inuinci-
bilis dr̄ debite qꝛ ſi nō cadit ſub de-
bito n̄ eſt peccatū ¶ Tercio no
tandum ꝙ ex debito tenētur diuer-
ſi diuerſa ſcire. ſunt aūt ſeptem que
quilibet adultus ſcire tenetur. aut
opam dare ad talia addiſcendum.
Prima tria ponit Thom. ca. de. x. p̄
ceptis. Primo quilibet tenet' ſcire
credenda que in ſimbolo tenentur
et docent' de quibus primo p̄cepto

dictū eſt·c·ij· Scdo decōſideranda q̄ de oracōe dominica etiā in primo p̄cepto dicta ſunt· Tercō opanda q̄ docent hoīes leges· Eſt em̄ homo ſub triplici lege·ſcʒ ſub lege nature·diuina·et poſitiua· Lex nature nihil aliud eſt q̄ lumeʒ itellectus nobis infuſum a deo p qd̄ ꝯgnoſcimus quid vitare quid ve agere debeam⁹ Et hanc dedit nobis deus i creacōe a qua multi p ignoratiā ſe excuſari putant vnde ps̄· Multi dicūt quis oñdit nobis bona Rñ·dauid·ſignatū eſt ſup lumeʒ vult⁹ tui dn̄e· hec lex in omnib⁹ eſt· Iudeis paganis et xp̄ianis·Et inclinat talia et ſimilia q̄ vultis ſupple ſcd̄ʒ racionē rectam vt faciūt vobis ſupple ex debito hoīes·eadē facite eis et q̄ non vultis ſupple ſ͠ʒm racionē rectam vobis fieri·ſupple in debite alijs ne faciatis omne bonū ē faciendū·nullum malum ē faciēduʒ et ſimilia de quibus Ro·ij· gentes q̄ legem ſupra ſcripta nō habet naturaliter ea q̄ legis ſunt faciūt h⁹ modi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex·qui oñdūt op⁹ legis ſcriptum i cordibus ſuis teſtimoniū reddente illis ꝯſcientia ipoꝝ Scdo eſt quilibet ſub lege diuina·q̄ traditur in ſcripturis ſacris noui teſtamenti p̄cipue inter q̄ ſumme neceſſariū eſt ſcire·x·p̄cepta·ad q̄ ſcienda vt di·Cancellari⁹ in triptito tenetur quilibet p ſe vel p alium talem diligentiā apponere p ꝯſeruacione vite ſp̄ualis q̄ p vite corpalis ſuſtentaciōe poneret et eo maiorem quo īmortalis anima ē p̄ſtātior corpe rō eſt·qꝛ ſine p̄ceptoꝝ noticia nullus ꝯueniēter peccata vitare poſſunt aut ab eis reſurgere·hoꝝ em̄ ignorantia ex deſiderio pueniens nō excuſat·ſed accuſat ⁊ ꝯdemnat Tercō quilibet homo eſt etiā ſub lege poſitiua eccleſie vnde tho·i iiij·d·xl·ar·vl·di·Eccleſie p̄ceptū habet eandē vim obligandi ſicut diuinū p̄ceptum vn̄·Lu·x·qui vos audit me audit ⁊ qui vos ſpernit me ſpernit· Talis lex pnunciat' in prochijs die dominico de ieiunādo feſtiuando ⁊ excōmunicatos vitando·Itē in die palmarū qn̄ iudicatur quis nō debeat iudicare D

Dubitat' hic·vtꝝ leges humane i ponant homini neceſſitatē quantuʒ ad foꝝ ꝯſcientie ſiue ſint iuſte ſiue iniuſte Rñ·tho·j·ij·q·xcvj·ar·iiij· leges impoſite humanitꝰ vel ſunt iuſte vel iniuſte ſi quideʒ iuſte ſint habent vim obligandi in foro ꝯſcientie a lege eterna a qua deriuant' vnd̄ puer·viij·p me reges regnāt et legū ꝯditores iuſta decernunt· Dicuntur aūt leges iuſte ⁊ ex fine qn̄ ſcʒ ordinantur ad bonum ꝯmune·et ex autoritate qn̄ ſcʒ lex data nō excedit poteſtatē ferentis·et ex forma qn̄ ſ͠ʒm equalitatem pporcōnis imponuntur ſubditis onera ad bonum ꝯmune Cum em̄ vn⁹ homo ſit pars multitudīs quilibet homo hoc ip̄m quod eſt et qd̄ habet ē multitudis ſicut ⁊ q̄libet pars eſt id qd̄ eſt tocius vnde et natura aliqd̄ detrimentū infert pti vt ſoluet toꝝ Et ſ͠ʒm hoc leges h⁹mōi onera proporcionabiliter ferenda impōnēs iuſte ſunt et obligant in foro ꝯſcientie et ſunt leges legales In iuſte autem ſunt leges dupliciter Vnomō p ꝯtrarietatē ad bonū humanū econtrario p̄dictis ſcʒ vel ex fine·ſicut cū aliquis p̄ſidens leges

imponit oneroſas ſubditis nō ꝑtinē
tes ad vtilitatem cōmunem· ſed ma
gis ad ꝓpriam cupiditatem aut glo
riam vel etiam ex autoritate ſic cuꝫ
aliquis legem fert vltra cōmiſſaꝫ ſi
bi autoritatem ſiue poteſtate vel e=
tiam ex forma· puta cuꝫ inequaliter
onera multitudinis diſpenſantur e=
tiam ſi ordinentur ad bonum ꝯmune
Et hmōi ſunt magis violentie q̄ le
ges· Tales nō obligant in foro con=
ſcientie niſi forte propter vitanduꝫ
ſcandalum vel turbacionem ꝓpter
qd etiam homo iuri ſuo cedere debꝫ
ſcꝫm illud Math·v· Qui te angaria=
uerit mille paſſus vade cum eo alia
duo· et qui abſtulit tibi tunicam da
ei et palium· Alio modo leges pn̄t
eſſe iniuſte ꝑ cōtrarietatem ad bo=
num diuinum ſicut leges tirannoꝝ
inducētes ad idolatriā vel qdlibet
aliud qd eſt cōtra legem diuinā et
tales nullo mō licet obſeruare qꝛ
ſic pꝫ Act· iiij· Obedire oportet deo
magis q̄ hominibus· hec Tho·
f Sed qualiter peccant leges ini=
quas ſtatuentes Bn· Bai· in ſumm·
qui cōdunt leges iniquas vel ſtatu
ta cōtra legem dei vel cōtra liber=
tatem eccleſiaſticam vt ſolent face=
re pleriqꝫ principes et cōmunitates
circa vſuras ſoluendas vel nō repe
tendas coram iudice eccleſiaſtico ⁊
multa alia equipollentia ipo iure n̄
valent leges ſue cōtra maiorem ſcꝫ
deum· facientes agitur et cōſencien=
tes peccat mortaliter et eoꝝ here=
des nō ſuccedant nulla cōſuetudine
obſtante immo niſi amoniti tales le
ges obmiſerint excōmunicati ſunt·
Item qui damnificati ſunt occaſio=
ne talium legum tenentur ſtatuētes
et heredes eoꝝ ad reſtituciōem· te=
nentur etiam in ſolidū qui induxe=
runt principem ad condendū tales
leges· Item oēs obſeruantes pec
cant mortaliter et tenentur ad reſti=
tuciōem omniū eoꝝ que taliū legū
occaſiōe lucrati ſunt· hec de ſumma
Joh· li· ij· G Quarto ſcire te=
nentur ſinguli homines dicit Tho· j·
ij· q· lxxvij· ar· ij· ea que ad eoꝝ ſta
tum ꝑtinent vel officiū vt religio=
ſus ea que ſunt religionis ſacerdos
eps· iudex ſcabinus artifex mechani
cus et ſimiles ea que ad eoꝝ offici=
um ꝑtinent ſine quoꝝ ſcientia non
poteſt quiſqꝫ debitū actum exerce=
re· h Quinto quilibet ſcire te=
netur aliqualiter tpe quo vult euca=
riſtiā recipe an ſit ſine peccato mor
tali vel nō qꝛ alias indigne mandu=
cans ſibi iudiciū manducat et bibit·
de qua ſcientia loquitur apoſto· j· co·
xj· ꝓbet aūt ſeipm homo et ſic de il
lo pane edat· i· examinet ꝑ diſcuſſio
nem cōſciam ſuā· q̄ qualiter fieri op
teat habes ſ· iij· pcepto de cōmuni=
one· Et vt cancellarius dicit tracta
tu de pollucōe nocturna· ſufficit ta
lis certitudo qualem in materia mo
rali cōſueuimus expetere q̄ certitu=
do vocatur moralis ſiue ciuilis· ⁊ ad
hanc certitudinē moralē ſufficit vt
plurimū q̄ ſi homo accedēs ad miſ
ſam celebrandā diſcuſſerit cōſcienti
am ſuam ſicut feciſſet ꝓ magna re
lucranda aut in cōmodo graui deui
tando· et q̄ nō ſit ſibi conſcius poſt
hanc diſcuſſiōem de peccato morta
tali aut de propoſito peccandi mor
taliter quod inſuper non noſcat ſe
aliquod impedimentum legittimuꝫ
ꝑ excōmuicacōem aut irregularita
tem habere hec ille ad idem tradit
idē· iij· regulas i ſuo tripertito quas

habes ſupra de ſacramēto peniten
tie· F Sexto quilibet tenetur
ſcire beneficia manifeſta ſibi a bñ=
factore ſuo impẽtita·qꝛ alia vicium
in gratitudis incurrit· Ubi primo
notandū ꝙ oportet ꝑ virtutem gra=
titudis bñficienti aliquid retribu
ere qd fieri nequid niſi beneficium
agnoſcatur vt ꝓbat tho·i iiij·d·xx
ij·et ij·ij·q·cvj·et ſequēti·qꝛ ꝙuis
iſte qui donat liberaliter non intē=
dat debitorem ꝯſtituere illum cui
gratis donat debite ciuili ſeu lega
li videlicet vt pacto firmetur ꝙ tm̄
ꝓ tanto tribuatᷣ·tñ ꝯſtituit eū de
bitorem debito morali ſeu honeſta
tis qꝛ ad virtutem gratitudinis ꝑ=
tinet retribucō que fit ex ſolo debi=
to honeſtatis ꝙ ſcꝫ aliquis ſponte
facit rā· Scdo notādū ꝙ tres ſunt
gradus·non dico ſpēs gratitudinis
Primꝰ eſt ꝙ homo bñficium accep
tum recognoſcat·Secundꝰ ꝙ lau
dem et grās agat· Terciꝰ ꝙ retri=
buat ꝓ loco et tpe ſꝫm ſuam facul=
tatem lꝫ Sed dubitatᷣ vtꝝ q̄s
plus teneatᷣ ad grates reddendas
deo penitens ꝙ innocens Bñ·tho·
in iiij·d·xxij·et ij·ij·vbi prius ꝙ
grāꝝ actio reſpicit et quantitatē
doni et modū gratuite dacionis et
ex vtroqꝫ menſurā recipit qꝛ tā ma
iori dono ꝙ magis gratis dato ma
ior gratiaꝝ actio debetur Cōſide=
rando ergo quātitatē doni·ſic inno
cens magis tenetᷣ·Tum qꝛ maius
donum ei datur vicꝫ innocentia ꝙ
ſit reſtitutō iuſticie·Tum etiā quia
magis ꝯtinuatur grā in eo ne ca=
dat ceteris ꝑibus·abſolute loquen
do de primo dicit augꝰ·ij·ꝯfeſ·q̄s
hominū cogitans ſuam infirmita=
tem audet viribus ſuis attribuere
caſtitatem atqꝫ innocentiā ſuam ut
minus amet te·quaſi minus fuerit
ei neceſſaria miſꝫicordia tua donās
peccata ꝯuerſis a te·ꝛ ſubdit·ꝛ idō
tantundē imo ampliꝰ te diligat qꝛ
ꝑ quem me videt tantis peccatorū
meoꝝ languoribꝰ exui·ꝑ eum ſi vi
det tantis peccatoꝝ languoribꝰ ñ
implicari·de ſcdo di·ibidem·gratie
tue dputo et mie tue·ꝙ peccā mea
tanꝙ glacieꝫ ſoluiſti·grē tue dpu=
to et qecūqꝫ nō feci mala Quid ei
non facere nō potui et omnia mihi
dimiſſa eſſe fateor·et que mea ſpō=
te feci mala·et q̄ te duce non feci·
Alio mō poteſt di· maior gratia qꝛ
magis datur gratis·et ſꝫm hoc ma
gis tenetur ad grāꝝ actiones peni
tens ꝙ innocens· qꝛ magis gratis
datur id ꝙ ei datur a deo Cum em̄
dignus eſſet pena·datur ei grā· et
ſic licet illud donū qd datur inno=
centi ſit abſolute ꝯſideratū maius
tñ donum qd datur penitenti ē ma=
ius in ꝯpacione ad ipm ſicut etiaꝫ
puum donū paupi datum ei eſt ma
ius ꝙ diuiti magnū·Et quia actus
circa ſingularia ſunt in hijs q̄ agen
da ſunt magis ꝯſideratᷣ qd hic eſt
vel nunc tale ꝙ ꝙ eſt ſimpliciter
tale vt di·phꝰ·iij·eti·de volunta=
rio et in volūtario·vñ ·lu·vij·Cui
plus dimittitur plus diligit G
Tercō notandū ꝙ multaſ tenemur
grati eſſe· Aliqua ꝑdictaꝝ retribu
ciōe·Primo deo ſcdo pentibus· ter
cio ꝑlatis ſpūalibus·quarto ꝑlatis
tpalibus·quīto alijs qui nobis bñ=
fecerunt·Et inter ꝑfatos quatuor
adhuc ſunt nouem genera hominū
quibus poſſet videri ꝙ bñficia eſ=
ſent eis totaliter ſubtrahenda ꝛ tñ
ſunt eis ꝯmunicāda in parte vel i

ꝑte vel in toto· Primo qui dāt cum
cōtumelia et tarditate vel cū triſti
cia·nam boni animi eſt vt magis at
tendat quis ad bonū ꝙ̄ ad malum·
Et ideo ſi aliquis beneficiū dedit ñ
eodē mō quo debuit nō omnino dēt
recipiēs a grāꝝ actiōe ceſſare minꝰ
tñ ꝙ̄ ſi modo debito ꝓ̄ſtitiſſet·qꝛ vt
Sene·di·li·ij·de benefi· Multū ce=
leritas fecit multuꝫ abſtulit moꝛa·
Secūdo ꝺ̓ iſtiſ qui aliqua beneficia
dant ꝓpter ſuā vtilitatē de quibus
dicit Señ·li·vj·de benefi· multum
intereſt vtꝝ aliquis beneficiū no=
bis det ſua cauſa·an ſua et nr̄a· ille
qui totus ad ſe ſpectat et nobis ꝓ=
deſt qꝛ aliter ſibi ꝓdeſſe nō ꝑ̄t eo lo
co mihi habendꝰ videtꝛ quo qui pe
coꝛi ſuo pabulū ꝓſpicit ſi me in con
ſoꝛtiū admiſit·ſi duos cogitauit in
gratus ſum et iniuſtus niſi gaudeo
hꝰ illi ꝓfuiſſe qꝺ̓ ꝓderat mihi· ſum
me malignitatis eſt nō vocare bene
ficiū nō qꝺ̓ dantē aliquo incōmodo
afficit· Tercio de iſtis quibꝰ nō eſt
neceſſariū vt eis aliquid detꝛ vt di=
uitibꝰ· Rñ·ſꝫm ſene·li·ij·de benefi=
cijs ꝙ ꝙ̄tūcunqꝫ quis felix ſit tam̄
ꝑ̄t ſibi fieri recōpenſacio beneficij
ꝑ exhibiciōeꝫ reuerētie et honoꝛis·
vñ di·phi·viij·ethi· ꝙ ſupercellēti
quidē debet fieri honoꝛis retribucō
indigēti aūt retribucio lucri· vt v·
li·di·ſene· Reddere poſſumꝰ felici=
bus fidele conſilium aſſiduā cōuer=
ſaciōeꝫ·ſermonē cōmunē et ſine adu
laciōe iocundū· Etiā qui gratus be=
neficiū accipit·vt di·li·ij· Primam
eius penſiōeꝫ ſoluit ꝙ̄ grate aūt ad
nos beneficia ꝑuenerint iudicemus
effuſis affectibus qꝺ̓ nō ipō tm̄ au=
diente ſed vbiqꝫ teſtemur·hec ille·

Quarto de peccatoribꝰ· Nam ſi iſte
qui beneficiū dedit in peius mutatꝰ
eſt·debet tñ ſibi fieri recompenſacō
ſꝫm ſtatū ipſius vt ſcꝫ ad virtutē re=
ducatꝛ ſi ſit poſſibile ſi aūt ſit inſa=
nabilis ꝓpter maliciā tūc alter ē ef
fectus ꝙ̄ prius erat·et iō nō debetꝛ
ei recōpenſacio beneficij ſicut priꝰ
Attamen quātumcūqꝫ fieri pōt ſal
ua honeſtate memoꝛia debet habe
ri priſtini beneficij·vt pꝫ ꝑ philoſo·
ix·ethi· Sexto de ſeruis reſpectu
dñoꝝ· Rñ ·ſene·li·iij ·de beneficijs
quādiu ſeruꝰ ꝓ̄ſtat qꝺ̓ a ſeruo exigi
ſolet·miniſterium eſt vbi pluſ ꝙ̄ a
ſeruo neceſſe eſt beneficiū eſt· et iō
ſeruiſ vltra debitum facientibꝰ grē
ſunt habende Septimo de i
gratis vbi diſtinguendū eſt·nam in
grato duo pēſanda ſunt· Primo qui
dem ꝙ dignꝰ ſit ipſe pati et ſic certū
eſt ꝙ meretꝛ beneficij ſubtractōem
Alio mō ꝯſiderandū ē quid opoꝛte
at ſcꝫ beueficiū facere· Primo nancꝫ
debet nō eſſe facilis ad ingratitudi=
nē iudicandā·qꝛ frequenter aliquis
vt dicit ſene·qui nō reddit nō ſemꝑ
ingratus eſt·qꝛ foꝛte nō occurꝛit ei
facultas aut ꝺ̓bita opoꝛtunitas red
dendi· Secūdo debet tendere ad hꝰ
ꝙ de ingrato gratum faciat quod
ſi non poteſt primo beneficio face=
re foꝛte faciet ſecundo·vnde Luce·
vj· Altiſſimus benignus eſt ſuper
ingratos et malos·ſi vero ex bene=
ficijs multiplicatis ingratitudinem
augeat et peioꝛ fiat·debet a benefi
cioꝝ exhibiciōe ceſſare· Octauo de
iſto cui bñficiū ipſēſū iutile foꝛꝫ aut
nociuum ſi ſibi fieret· Rñd· Recom=
pēſacio beneficij precipue pendet
ex affectu · Et ideo eodem modo

debet fieri recompenſacō quo magis ſit vtilis. ſi tñ poſtea ꝑ eius incuriam in damnū ipſius vertat᷑ non imputat᷑ recompenſanti ſed quid ſi quis iuuit aliū peccando tenet᷑ ne gratus eſſe. Rñ. tho. gratitudo reſpicit bñficiū. ille aūt qui alicui auxiliat᷑ ad peccandū nō cōfert beneficiū. ſed magis nocumentū. et ideo nō debet᷑ ei graꝝ actio niſi forte ꝑpter voluntatē ſi ſit decept⁹ dum credidit adiuuare ad bonū et adiuuit ad peccandū. ſed tūc nō debetur recōpenſacio talis vt adiuuet᷑ ad peccandū. qꝛ hoꝛ nō eſſet recompenſare bonū ſed malū qd̄ cōtrariat᷑ ḡtitudini. Nono an ſibi quis debeat bñficiū p̄ſtare. Rñ. ꝙ reſpectu ſui ñ eſt ꝑpꝛie beneficiū ſed methaꝑhoꝛice inq̄tuꝫ videlicꝫ ſꝫm phm. v. eth. accipiunt᷑ diuerſe ꝑtes hoīs ſicut diuerſe ꝑſone vñ miſere aīe tue placens deo Eccle. xxx. ¶ Quarto notandū ꝙ multi ſunt gradus ingtitudinis. Prim⁹ in eo qui nō retribuit beneficiū acceptū oꝑe aliquali. Secūdus in eo qui retribuit beneficio mala. Terci⁹ in eo qui diſſimulat quaſi nō demōſtrans ſe beneficium accepiſſe vt verbo nō grates referens nec laudans. Quartus in eo qui beneficiū vitupat. Quint⁹ in eo qui nō recognoſcit ſiue ꝑ obliuiōem ſiue quocunqꝫ alio mō. Intellige nō quidā de obliuione que ꝑuenit ex naturali defectu qꝛ illa nō eſt pc̄tm̄ qꝛ non ſubiacet volūtati. ſed de illa que ex negligentia ꝑuenit. de qua ſe. iij. de bene. apparet illum nō ſepe de reddendo cogitaſſe cui obrepſit obliuio. hic quint⁹ gradus reſpectu p̄cedentiū eſt grauiſſim⁹. Sextus eſt in eo qui benefitiū quaſi maleficiū reputat. pꝛimi duo opponuntur tercio gradui gratitudis ſupꝛa recitato. medij duo ſecūdo. et vltio duo pꝛimo. Eſt alius modus ingratitudinis impꝓpꝛie dicte qñ quis beneficiū recipit et ignoꝛat quis dedit ñ eñ talis peccat nec ingratus eſt ſi beneficiū nō recōpenſat dūmodo ſit ꝑatus beneficiū recompenſare ſi noſcat. Eſt aūt laudabile qn̄qꝫ vt ille cui dat᷑ beneficiū ignoꝛet quis pꝛeſtet. Tum ꝑpter inanis gloꝛie vitaciōem ſicut beat⁹ Nico. aurū in domum vicini ſui furtim ꝓijciens qꝛ vitare voluit humanū fauoꝛē. Tuꝫ etiam qꝛ in hoc ip̄o ampli⁹ beneficium facit qd̄ cōſulit verecūdie eius qui beneficiū accipit. Ideo ſe. ij. de benefi. interdū qui iuuat᷑ fallend⁹ eſt vt habeat. nec a quo cepit ſciat. Quinto notandū ꝙ ingratitudo aliqñ eſt peccatū moꝛtale. vñ. ii. thim. iij. ꝑentibus nō obedientes ingrati celeſti. eſt etiam aliqñ veniale. nam vt tho. vbi ſupꝛa di. q. cvij. Ingratus dꝛ aliquid dupliciter. Vno mō ꝑ ſolam obmiſſiōem. puta qꝛ nō reꝯgnoſcit vel nō laudat vel nō retribuit vices ꝑ beneficio accepto ⁊ h⁰ nō eſt ſꝑ moꝛtale qꝛ debitū ḡtitudis eſt vt ſupꝛa dictū eſt vt hō etiā liberaliter tribuat ad qd̄ nō tenet᷑ ⁊ iō ſi illud p̄termittit nō peccat moꝛtaliter eſt tñ peccatū veniale qꝛ h⁰. ꝓuenit ex negligencia quadā aut ex aliqua diſpoſiciōe hoīs ad virtuteꝫ p̄t tñ ꝯtingere ꝙ etiā talis ingtitudo ſit pc̄tm̄ moꝛtale. vel ꝑpter interioꝛē cōtemptū vel etiā ꝑpter ꝯdiciōem ei⁹ qd̄ ſubtrahitur beneficio qd̄ ex neceſſitate ei debet᷑ ſiue ſimpliciter ſiue in aliquo neceſſitatis caſu. Alio mō dꝛ aliquis ingtus qꝛ

nō ſolū ꝑtermittit implere gratitudinis debitū ſed etiam cōtrariū ei⁹ agit et hoc etiā ſꝫm cōdiciōem eius qd̄ agit᷑ qn̄ꝫ eſt pc̄m̄ mortale qn̄qꝫ veniale·ſciēdū tn̄ ꝙ ingratitudo q̄ ꝓuenit ex peccato mortali habꝫ pfectā ingratitudinis rōem Jlla vero que ꝓuenit ex peccato veniali impfectam·hec oīa ab inicio illi⁹ materie de ḡtitudine ſunt de mente tho· vbi prius·

Capitulum· Secundū

S A Eptimo dꝫ quilibet ſcire aliquas ſuaſ infirmitates ⁊ miſerias qꝛ aliaſ ſupbiret·vnde bern· ſer· xxxvij·ſup cāi·nemo abſqꝫ ſui cognicīōe ſaluari p̄t de qua nimirꝫ mater ſalutis humilitas orit᷑ et timor dn̄i qui et ip̄e ſicut iniciū ē ſapie ita et ſalutis nemo dico abſqꝫ illa cogniciōne ſaluat᷑ qui tn̄ etatē hꝫ et facultatē ꝯgnoſcēdi qd̄ ꝓpter ꝑuulos loquor et ꝓpter fatuos quorꝫ alia eſt rō·quid ſi ignoras deum poterit ne ſpes eſſe ſalutis nec hoc quidē nec em̄ eum potes amare q̄ꝫ neſcias aut habere quē nō amaueris·Noueris pinde te vt deū timeas·noueris ipꝫ vt eque eum diligas·Jn altero iniciaris ad ſapiaꝫ·in altero et cōſumaris qꝛ iniciū ſapie timor dn̄i ⁊ plenitudo legis eſt caritas·tam g° vtraqꝫ ignorantia cauēda ē tibi qm̄ ſine timore et amore dei ſalu⁹ eſſe n̄ potes·Et q̄ꝫadmodū ex notitia tui veniet in te timor dei·atqꝫ ex dei noticia dei itidē amor· ſic ecōtrario de ignorantia tui ſupbia ⁊ de dei ignorantia deſpatio·tui g° ignorātia et dei maxie fugiēda eſt ·hec de bern·

B Ad cognoſcēdū aūt ſe notāda ſūt tria pricipaliter· Prio quāti ſint defect⁹ nr̄i·Scd̄o cur tā difficile ſit hūiliare ſe·Tercō quō ſub om̄ibus nos debem⁹ hūiliare·Quātum ad primū notanda ſunt tria·Prio d̄ āñcedentib⁹ pc̄ti actualis maliciam Scd̄o de ip̄o pc̄tō·Tercio de cōſeq̄ꝫtibus malicijs· De prio aduerte ꝙ primū nr̄m fundamentū ē nichileitas et vanitas ex parte nr̄a qꝛ ſicut corp⁹ nr̄m hꝫ pr̄eꝫ et mr̄eꝫ·ſic et aīa ſimiliter pr̄eꝫ et mr̄eꝫ qd̄ammō habꝫ Jn aīa ei dico ſunt vicꝫ ea q̄ ſūt bona ⁊ pfectiōis ⁊ illa a ſolo deo pr̄e emanauerūt·Et ea q̄ ſunt impfectionis·et illa a mr̄e nr̄a q̄ eſt nihileitas ꝓueniūt·de vtroqꝫ dꝛ Johā·j· Oīa p ip̄m factū ſunt ·et ſine ip̄o factū eſt nihil· Primū eſt dei· nō nr̄i niſi inq̄tū de⁹ dedit ſꝫm illud iaco· j·Om̄e datū optimū et om̄e donū pfectū deſurſum ē deſcēdēs a pr̄e luminū volūtarie ei genuit nos verbo veritatis vt ſim⁹ iniciū aliquod creature ei⁹·vn̄ ī vij li·p̄ ſi·li·ſuo de aīa·et mag·li·de cau·et al·ſup eod̄ pbāt imo demōſtrāt ꝙ cū de⁹ ſit ſolū vn⁹ et vnic⁹ fons eēndi bonitatis ſcie potētie ⁊ ſimiliū pfectionū Jdcirco nullibi alias inuenit᷑ i quacuqꝫ creatura eſſe·bonū virt⁹ ſcia· et talia hm̄ōi niſi a prio fonte habeat vn̄ dicit ſaluator·nemo bon⁹ niſi ſolus de⁹·vn̄ creature om̄es ſūt canalia q̄dā·p que ad nos fluūt diuia dona·Exemplū de vnico fonte mūdi exiſtente null⁹ tūc aquā haberet niſi de iſto fonte aliud exemplū eſt de ſole qui ē fons lumis·aer igitur non illuminat ſed lumē defert· alid̄ exemplū de vnico diuite· omnibus exn̄tibus miſeris ꝓ tūc nullus diui

cias haberet et niſi ab eo qui ꝑ nun
cios dona dirigeret· vñ apo·j·Thi·
j·regi ſeculoꝝ imortali inuiſibili ſo
li deo honoꝛ gloꝛia·Exemplū ſimili
ter de vnico ſapiēte potes applica=
re·ſꝫm vicꝫ nihil aliud eſt p̄ciſe no=
ſtrū cum oībus impfectiōibus nihi
lum ſequētibus·Et eſt ſꝫm tho·pri=
mū fundamentū omniū nr̄aꝝ opaci
onū inq̄tum ſunt impfecte et defi=
ciētes et mōſtruoſe vt ꝓbat domi⁹
al·in li·ſuo·de cauſis hoc pſ̄· vidit
cum ait·Ego aūt tanq̄ nihil ſuꝫ an
te te veꝝtamen vniuerſa vanitas
omnis hō viuēs hoc exptus eſt ſapi
entiſſim⁹ ſalomon·cui⁹ primū ver=
bum li·Eccle·eſt illud·Vanitas va=
nitatū et omnia vanitas ſupple ſūt
ecce mater ſed quid de bonis a deo
ſenſerint cōcludit ī vlt·verbo eiuſ=
dem li·finē loquendi omēs pāter au
diamus·Deū time·et mandata ei⁹
obſerua·hec eſt omis homo cuncta
que fiūt adducet in iudiciū ꝓ omni
erꝛato ſiue bonū ſit ſiue malū ¶C
Vbi notandū ꝙ vbicunqꝫ nos inſpi
cimus tunc repimus nos nihil eſſe·
In nobis em̄ quinqꝫ cōſiderare poſ=
ſumus videlicet fieri eſſe cogitare
velle et opari cū pficere quoꝝ nul=
lum eſt ex nobis· inq̄tum aliquid
boni ibi eſt ſed inquantū defectuo=
ſi ibi aliquid eſt·de fieri patꝫ·j·Ro·
viij·vanitati creatura ſubiecta eſt·
vnde creare diffinit² p aliquid d̕ ni
hilo facere·de ſcd̕o videlicet eſſe·
Gal·vj·qui ſe exiſtimat aliquid eſſe
cum nihil ſit ipe ſe ſeducit ·Et ſꝫm
grego·omnis creatura in quolibꝫ in
ſtanti in nihilū decideret niſi manu
dei ſubſiſteret·Iſa·xl·omnes gētes
quaſi nō ſint ſic ſunt coꝛam deo ·et
quaſi nihiluꝫ et inane reputate ſūt
ei·De tercio videlicet cogitare·ij·
Coꝝ·iij·nō ſumus ſufficiētes cogi=
tare aliquid a nobis quaſi ex nobis
de quarto et quinto ſcꝫ velle et pfi=
cere ·phili·ij·deus opat² in nobis
velle et pficere·Iſa·xxvj·omia eni
opa noſtra opatus es dñe· Et ſi vel
le habemus·tñ Ro·vij·dꝛ velle ad=
iacet mihi·pficere aūt bonū non in
uenio de facere ptꝫ Jo ·xv·ſine me
nihil poteſtis facere· Exquo patet
pꝛimo ꝙ ꝓ nihilo noſtri ſaluamur·
pſ̄·lv·ꝓ nihilo ſaluos facies illos·
nec deſperare debem⁹·qꝛ ij·Co·iij·
fiduciā taleꝫ habem⁹ ꝑ xp̄m ad deu
nō ꝙ ſufficiētes ſimus cogitare ali
quid a nobis quaſi ex nobis ſed ſuf=
ficientia noſtra ex deo eſt ·Et plena
eſt ſcriptura ꝙ in d̕o ſpem ponam⁹
vñ Oſee·xiij·pditio tua iſrael ex te
tm̄modo in me auxiliū tuū· Ad ideꝫ
xp̄s Jo·xv·Ego ſum vitis vera et
pater meus agricola eſt et p⁹ pau=
ca vos palmites qui manet in me ⁊
ego in eo hic fert fructū multū qꝛ
ſine me nihil poteſtis facere·ſiquis
in me nō manſerit mittet² foꝛas ſi=
cut palmes·et areſcet·hec duo vicꝫ
cognitio ſui et dei ſunt cauſe vere
deuociōis·ſꝫm tho·Iterū vere hūi
litatis·hec quicunqꝫ frequēter cogi
taret de nihilo nr̄i oīa vitaret·quid
em̄ ſupbiret qui nihil hꝫ niſi nihil·
quid auare cuperet cuius oīa bona
ſunt dei·quid voluptati opam darꝫ
qui ſe ꝑ pctā in nihilū tēdere crede=
ret·ſꝫm augu·qñ iraſceret² qui deū
iuſte pmittere oīa credit et ſe reum
ꝯgnoſcit quid d̕niqꝫ toꝛpebit qui ſe
oīb⁹ bōis priuatū credit· Sꝫ notād̕
eſt valde ꝙ modicū pꝛoficit talia
ſolo intellectu ꝯgnoſcere vicꝫ ipſe
ctōes ⁊ mala nr̄a niſi etiā volūtatē

moueamꝰ ad cōtēptū nr̄i ⁊ ad deū
pro gr̄a et adiutorio recurramꝰ cū
gemitu et ad hūiliaciōis ſigna ⁊ o=
pera opam demꝰ ℞ Scđo hūi=
liari et ſcire debemꝰ ꝙ totaliter in
peccato originali in vtero aīati fui
mus et nati· Eſt aūt peccatū origia
le carentia originalis iuſtitie cū de
bito habendi eā vel equiualēs vicꝫ
gr̄am quo peccato originali ſic infi
cimur· nam adā et eua in ꝑadiſo po=
ſiti a deo receperūt donū origialis
iuſtitie ꝓ ſe et ſuis poſteris iure he
reditario· ſub tali pacto vt ſi obedi
entes deo eſſent in ſuis mādatis eti
am poſteri idē donū haberēt· Si nō
tūc ipi et heredes dono originalis
iuſtitie priuati eſſent ꝑpetuo niſi di
filius recuperaret· qꝛ iuſticia origina
li primi ꝑentes et nos fuiſſemꝰ im=
munes a culpa· virtutibꝰ decorati·
deo lete ſeruiētes ſine fame et ſiti ⁊
bruta nobis obediſſent nihil nobis
nocuiſſent et tandē ſine mortis pēa
in celum tranſlati fuiſſemꝰ Sꝫ heu
hoc donū ipi ꝑdiderūt ꝓthoplaſti·
et nos eoꝝ filij nati eodē dono ca=
remus· et idcirco ſꝫm apo· Omes na
ſcimur filij ire et miſerie· et ſic ani=
mamur nōdum nati· Tercō hūiliari
debemꝰ ꝓpter fomitē cōtractū per
origiale pctm̄· qui fomes eſt q̄dā ad
huc relicta infectio oia mēbra cor=
poris et aīe inclinās ad vicia et a
virtutibꝰ retrahēs nō tn̄ eſt fames
iſte pctm̄ qꝛ originale pctm̄ ꝑ baptiſ
mi ſacramentū xp̄i paſſiōe cooꝑan=
te deletū eſt· ſꝫ eſt quedā debilitas
relicta in hoīe· hoīe etiā iaꝫ ſanato
ſicut reliquie febris· febre ceſſante
manēt in artubꝰ· ab expedito motu
retrahētes et in inerciā quandā in
clinātes corpus ſanatū hoc ꝑꝑus in

ꝑabola tangit· Luc·x· vbi dr· hō qui
dā deſcēdebat ab ieruſalē i iericho·
id ē de ꝑadiſo in terrā iumētoꝝ qui
incidit in latrones· i· ſuaſu demonū
qui ſpoliauerūt eū ſupple gratuitis
videlicet iuſticia originali que qua
tuor aie potētias ꝑfecit· voluntatē
iuſticia intellectū prudentia· iraſci=
bilem fortitudine· et cōcupiſcibileꝫ
tꝑantia· et plagis impoſitis ſupple
naturalibꝰ donis vulneratis abie=
rūt ſemiuiuo relicto vbi ſꝫm bedā· ⁊
tho· j· ij· q· lxxxv· quatuor principa=
lia vulnera quelibet aia in originali
pctō mō cōtrahit ſcꝫ maliciā in vo=
lūtate· Ignorātiā in intellectu· In
firmitate in iraſcibili et intꝑanciaꝫ
in cōcupiſcibili· ꝑ iuſticiā ei origia=
lem ꝑfecte rō inferiores aie vires
cōtinebat et ipa rō a deo ꝑficiebat
ei ſubiecta· hec aūt originalis iuſti
cia ſubtracta eſt ꝑ pctm̄ primi hoīs
primo ſibi· deinde oībus ade filijs·
et iō oēs vires aie manēt qdāmmō
ꝓprio ordine deſtitute· quo ordinā=
tur naturaliter ad virtutes p̄fatas
et ad alias Ipa aūt deſtitucio natu
re vulneracō dr ℭ De ſcđo vidē
licet de ipo pctō in ſe et in ꝓpiquis
effectibꝰ ſciendū primo ꝙ peccare
vel pctm̄ habere eſt de ſe malum et
turpe et iō a rōe recta nullo mō eli
gibile velle eē peccare ſꝫm Anſhe·
cur deus hō eſt et infinite fugibile
cuilibet creature rōnali ſed ad hūc
ſenſum qꝛ infinitū malū ꝓ ꝗtiſcun
qꝫ boīs cōſequēdis vel malis effugi
endis nūꝙ̄ debet eligi vel accepta=
ri nec rōabiliter pt fieri vel ꝯmitti
tā imēſa aūt fugibilitas pcti ſurgit
ex eo tū qꝛ malu d ſe tū ex imēſa in=
honorabilitate deinde et p̄ omnibꝰ
rebus honorādi· tū etiam ex indiſpē

ſabili debito noſtro ⁊ obligacōe ad eius honorem· pctm̄ ſiquidem ē dei inhonoracio et reſpectu talis infinite fugibilitatis oīa peccata ſunt eque fugibilia· nō tn̄ oīa peccata ſunt eque mala ſeu grauia q2 mortale eſt graui⁹ veniali· malicia em̄ peccati attendit² penes habitū intenſiorē voluntatis et cōtempt⁹ delectaciōemqȝ vel difficultatē et laborem quē hēmus in opibus quib⁹ deus inhonorat²· q2 ſȝm hec ſpoliamur donis affligimur penis et ī naturalibus vulneramur et ledimur· Secūdo malicia peccati patȝ ex eo ꝙ illud deus ſapiētiſſimus maxime odit immo nec diabolū nec peccatorem odit niſi ꝑpter peccatū· Vnde Sap̄·ij·nihil odiſti eoꝝ que feciſti et qd̄ amplius eſt de⁹ nullum tā bonum habet amicū quin ſi peccet efficit² ſibi ad mortē inimicus vt ptȝ de angelis peccantib⁹ qui ī naturalibus erāt pulcerrima ps mūdi· et ī petro eum negante et qd̄ maximum videt² vt peccatū occideret²· de⁹ filium ſuū voluit occidi· Iſa·liij·propter ſcelus populi mei ego pcuſſi eū deū igit² peccatū quaſi iratum 9ſtituit et furibundū ſȝm illud pš·dn̄e ne in furore tuo arguas me· Tercio patȝ peccati malicia in eo ꝙ nihil pōt nocere homini·niſi pctm̄ ſȝm illud qd̄ canit eccleſia· nulla nocebit aduerſitas ſi nulla dn̄et² iniquitas· Ro·viij·ſcim⁹ qm̄ diligentibus deū omnia coopant² in bonū· diabol⁹ ei ſi nō peccam⁹ temptādo nobis ſȝm bern·Coronas eternas fabricat hō inimic⁹ pſequēdo nos purgat ⁊ aduerſa cūcta virtutib⁹ roborat· F

De tercio vicȝ de nocumētis ⁊ effectib⁹ pcti nota ꝙ xij·mala infert q̄ mala de⁹ ex magna bonitate ⁊ caritate erga nos ordinauit vt viſis tot malis ad eū redeamus· Exempli grā· Iſte pr̄ marie cōuinceret² filiū diligere qui pcuraret vt ab eo fugiētē filiū null⁹ bene ſȝ quilibȝ male tractaret ad finē illū vt ad prēm rediret primū eſt ꝙ aīa prius pulcerrima oīm creaturaꝝ infra angelū maculas tot p pctm̄ contrahit quot pctā 9mittit vt declarat² ſȝm tho·j·ij·q·lxxvj· ſicut eī in corpalibus macula dr̄ qn̄ aliqd̄ corpus nitidū vel pulcꝝ pdit nitorē ex cōtactu alteri⁹ corpis ſicut veſtis auꝝ argentū et ſimilia Sic in ſpūalib⁹ etiam fit macula q2 aīa duplicē nitorē hȝ· vnū ex refulgentia lūis naturalis rōis p quā dirigit² in ſuis actibus·aliū ex refulgentia diuini lūis ſcȝ ſapie et grē p quā hō pficit² ad bene ⁊ decēter agēdū·eſt aūt quidā cōtact⁹ inherere aliquib⁹ reb⁹ per amorē·cū igit² hō peccat inherȝ aliquib⁹ reb⁹ cōtra lumen rōis et diuine legis·vn̄ ipm detrimētū nitoris ex tali cōtactu pueniēs macula aīe methaforice dr·vn̄ etiā de ſalomōe dr dediſti maculā in gloriā tuam·et ephe·v·viri diligite vxores vr̄as ſicut xp̄s dilexit ecciam et ſemetipm tradidit p ea vt illā ſanctificaret mūdans eā lauacro aque ī verbo vite vt exhiberet ſibi glorioſam eccleſiā nō habentē maculam neqȝ rugā Sūt aūt triplices macule pctā 9comitātes·et quelibet iſtaꝝ multiplex prima macula eſt priuacio nitoris anime ſecunda diſpoſicionis relicte per peccata· tercia vero eſt 9ſuetudo peccandi inducta· G Secundum malum peccati eſt quod tollit· vitam aīe ſcȝ deum et graciā et dnu·

dat veſtibus virtutū infuſarū ſcꝫ ſe
ptem donis ſpūſſancti tribus virtu
tibus thelogicis et infuſis cardina
libus et moralibus caracteres anie
vacuos facit· ⁊ virtutū acquiſitaꝝ
habitus palliat· vnde Apoca· xvj·
beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua
ne nudus ambulet· Mathei· xxij· de
veſte nuptiali ibidem· Tercius effe
ctus peccati eſt ꝙ reatū quis incur
rit id eſt obligacōem ad penā vna
eſt eſſencialiter peccatū ſequēs vi-
delicꝫ remorſus cōſcie hic vel i mor
te et poſtea de qua Aug· j· cōfeſſio·
Juſſiſti dn̄e et ita factum ē vt pe-
na ſit ſibi om̄is anim⁹ inordinatus·
Et iteꝝ verte et reuerte om̄ia in la
tus et in tergum et om̄ia inquietu-
do tu ſolus requies· Alia pena eſt
aut eterna in inferno aut purgato-
rij pena acerbiſſima aut hic penitēſ
vita ꝑ opa dura· et ſic ſunt quadru-
plices pene et carceres in quibus
peccatū punitur videlicet cōſciētia
mundus infernus et purgatoriū nā
ſcꝫm phi· culpe reordināt² ꝑ penas·
Quartus effectus ē ꝙ peccata mi-
nuūt inclinacionem ad virtutes et
ꝓmptificāt ad vicia ſimilia et alia·
Et quatuor vulnera anie ꝑ origina
le peccatū cōtracta ampliāt et dila
tat actuale peccatū inceptum videli
cet rō ꝑ peccatū ebetat²· p̄cipue in
agendis ⁊ voluntas indurat² ad bo
num et difficultas bene agendi ac-
creſcit quo ad iraſcibilē et ꝯcupi-
ſcentia magis exardeſcit in cōcupi-
ſcibili· vn̄ ſcꝫm Grego· pc̄tm̄ qd̄ ꝑ pe
nitenciā nō diluit² mox ſuo ponde-
re in aliud trahit· Exemplū in dauid
qui viſu primo peccauit· ſcd̄o volū-
tate· tercio ope adulteriū ꝑpetra-
uit· quarto homicidiū cōmittendo

et poſt illud diuerſis modis pallian
do· ij· Reg· xj· ſimiliter de fructib⁹
Joſeph· Gn̄· xxxvij· ſicut em̄ auis a
lis aggrauatis ꝑ lapidem vel aliud
cōtinue ad ima deſcendit et debili-
tat² ſic et aia peccato grauata · quī
tus effectus peccati eſt ꝙ alia di-
miſſa redire facit taliter ꝙ ꝓpter
ingratitudinē ſemꝑ ſequēs peccatū
grauius eſt· vt patꝫ math· xviij· In
ſeruo cui debitum dimiſſum reuoca
tum eſt nō intelligas ꝙ eadē nume
ro peccata redeant ſed ſpecie· vt di-
ctum eſt· Sextus effectus ē
ꝙ facit ſeruū diaboli cui⁹ mancipi
um eſt qd̄libet peccatū· vnde Job·
viij· om̄is qui facit peccatū ſeru⁹ ē
peccati· et ſic tollit libertatē qua fi
lij dei ſumus ſcꝫm illud Joh· j· dedit
eis poteſtatē filios dei fieri· Nam
ſcꝫm verba xp̄i Jo· viij· cū filius nos
liberauerit· i· libertauit vere liberi
ſumus· qꝛ ſcꝫm apoſto· empti ſumus
p̄cio magno· et ij· pe· ij· a quo quis
ſuꝑatus eſt eius ſeru⁹ eſt· ſed a de-
mone vincimur ꝑ peccatū · ergo ⁊c·
Septim⁹ effect⁹ eſt ꝙ pc̄tm̄ facie-
ti maxia gaudia aufert et p̄mia vi
delicet celū ⁊ beatitudinē angeloꝝ
et ſanctoꝝ ſocietatē et ſimilia· vnd
Math· xxv· venite benedicti patris
mei poſſidete paratū vobis regnum a
cōſtitucōe mūdi· Et ecōuerſo diſce
dite a me maledicti in ignē eternuꝫ
qui paratus ē diabolo et angelis eius
quare qꝛ diuiſerūt bona facere vtꝫ
ibidē quid g° de malefaciētib⁹ erit
Octau⁹ effectus ꝑ pc̄tm̄ me
ritū et augmētū futuroꝝ bonorum
minuit² quia in eo ꝙ venialiter vel
mortaliter peccam⁹ nihil meremur
ſed demeremur penas· Nonus effe
ctus ꝙ nocet corpori · qꝛ propter

peccata multi corpaliter infirman^t
j. Cor. xj. Ideo inter vos multi in-
firmi et imbecilles et dormiūt mul-
ti qꝛ ſcilicet irreuerenter cōmunica
bant. et Iohā. v. dr̄ de infirmo xxx-
viij. annos iacenti. et circa piſcinā
curato. ecce ſanꝰ factus es. iam no-
li peccare ne aliquid tibi deterius
cōtingat videlicet in ſignum ꝙ in-
firmus factus fuit propter peccatū
vnde ex̄. de peni. et remi. dr̄. Diſtri-
cte p̄cipimus medicis corpoꝝ vt cū
eos ad infirmos vocari contigerit
ipſos ante omnia moneant et indu-
cant vt medicos aduocent animaꝝ
vt poſtq̄ fuerit infirmo de ſpūali
ſalute puiſum ad corpis medicine
remedium ſalubriuſ pcedat^r vt cau
ſa ceſſante ceſſet effectus vbi dicit
glo. hoſtien. Ex quo dicit precipimꝰ
neceſſitatem importat. et tranſgreſ
ſor peccat mortaliter. Decimus eſt
ꝙ eccleſiā ſuffragijs ſpoliat que fa
ceret interim ꝙ peccat et aīas ſimi
liter. et peccantem priuat bono ope
re. oēs enim anime hic et in pur-
gatorio cum pſ̄. orare debent dicen
te. Participem me fac deus omniū
timentiū te et cuſtodientiū manda-
ta tua. Vndecimus peccatū beſtijs
aſſimulat qꝛ pſ̄. homo cum in hono
re eſſet nō intellexit compatus eſt
iumentis inſipientibus. ꝛc. peccator
eīm rōe nō recte vtitur diſcrete bo-
num eligendo. ad terram inclinatur
terrena amando. ad celum nō erigi-
tur diuina cōtemplando. impetu ire
fertur et carnali cōcupiſcētia. Duo
decimus animā quā deus creauit et
dotauit pulcritudinē et ſaniſſimam
fecit atqꝫ poſt angelum omniū crea
turaꝝ pfectiſſimam peccatū detur-
bat. infirmat. et in piculoſiſſimo ſta
tu omniquaqꝫ punit vnde aīa pecca
trix. depingi et imaginari pōt velut
virgo vel femina que eſſet inflata
p ſupbiam. vulnerata p auariciam.
idropica p luxuriā. fetida p gulam.
febricitans p iram. intoxicata p iui
diam. oībꝰ membris cōfracta per
accidiam. hec ceca eſt p ignorantiā
ſurda p indeuociōem. muta p recte
locuciōis carentiā nuda p virtutum
carentiā. hec ſedet ſup vacuo et ni-
hilo in cuius dorſo fert corpus qđ
corrumpitur et eam aggrauat ſub
eius pedibus infirmus in quem p̄t
cadere. quā circumdāt hoſtes innu-
merabiles. Intus vicia et ꝯcupiſcē
tia ex̄. demonia. circumquaqꝫ mūdꝰ
Que videns apo. ad Roꝝ. vij. excla
mauit dicēs. Infelix ego homo quis
me liberauit de corpe mortis huiꝰ
gracia dei p ieſum xp̄m dn̄m noſtrū
¶ Quo ad ſecūdum cur taꝫ dif
ficile ſit ad humilitatem puenire cū
tn̄ tota noſtra natura ad illud incli-
nare videatur de quo venturinus
tractatu de humilitate tres cauſas
aſſignat. primo illud cōtingit ex p-
pria arduitate. qꝛ virtus quanto ē
magis ardua et pfecta tāto ceteris
pibus eſt iam ceſſabilior noſtris vi-
ribus et tanto optet cum maiori co
natu aſſurgere ad eam. ſecundo ex
forti impulſu et multa appetibilita
te ſui cōtrarij vehementer cōradi-
cata in naturali rōnali. que non eſt
plena ſed vacua deo. et p cōſequēs
eſt inflata et plena vētoſa eſtimaci
one ſuijp̄ius. altitudo eīm poteſtatiſ
et p̄ſidentie et ſingularis p̄cellentie
et nulli ſubeſſe nulliuſqꝫ legibꝰ co-
artari. ſed in omnibus ppriam vo-
luntatem ſequi. hic ſe exhibent mē-
tali vt qđdam diuinū eſſe et poſſe.

et vt quedam quaſi gloria dei· et iō eſt difficillimū radices ſuꝑbie in tali medullicus ībibitas a ſe radicare· Tercio ex eo ꝙ cōtemptus cui preſert quandam immaginē ineffabilis mortis annihilaciōis et annullaciōis et ideo grandem ſui contemptum horret homo ſicut ſui annihilacionē· tm̄ ei ſe ſentit homo eſſe ⁊ viuere in cordibus alioꝝ quātum ſentit ſe appreciari ab eis et ſimiliter tm̄ ſe ſentit homo viuere ſibi ꝙ̄tuꝫ ſibi occurrit vt glorioſus et res magna et alicuius valoris· Quātū aūt hmōi appreciacio et fama tollitur aut minuitur· et a quot cordib⁹ tm̄ et a tot cordibus ſentit ſe homo mori et annihilari· Contemptus etiam addit vltra hoc conſenſum cōculcaciōis et deiectiōis et tanquā abhominabilis· et hoc eſt qdammodo peius eſſe ꝙ̄ nihil· hec eſt cauſa tante difficultatis ad tolerandum amandum grandem cōtemptū ſui vel infamiam· et ideo pfecta humiliacio eſt ſummū genus martirij et holocauſtum apud deum L· Quo ad tercium dubitat² quot modis homo veraciter ſe poſſit reputare oīb⁹ hominibus inferiorem et viliorem Rñ· ibidem ꝙ quintupliciter· primo compando id qd̄ eſt tibi ꝓprium ad alia ſꝫm ꝙ ſunt opa dei · tibi em̄ ꝓprium eſt eſſe de nihilo· et tendere in nihilum ꝙ̄tum in te eſt· et ea ſūt tibi ꝓpria de quibus dictum eſt circa principium hui⁹ capituli· Ea em̄ que habent rōem entis et boni ſunt a deo et ab ipō deo pticipantia· ſi ergo modo compas te illis inuenieſ te in infinitum viliorem illis· hanc viam docet anſhel· ſecūdam viā ponit augu· ſuꝑ· j· phili· ij· ſuꝑiores invicem arbitrantes dicit nō hoc debemus eſtimare· vt eſtimare fingāmus· ſed vere eſtimemus poſſe aliquod occultum eſſe in alio quo nobis ſuꝑior ſit· et ſi bonum noſtrum quo ipō videmur ſuꝑiores nō ſit occultum· Dicit em̄ ambro· li· de virginitat· Quod quidam plerunqꝫ habent multa bona exteriora ſed int⁹ in mora· Quidam vero habent pauca exterius· ſed habent multa occulta interius que p̄ualent omnibus illis vtpote aliquis cōiugatus habet habitum martirij et virtutem ſuffi cientem ad ſufferendū martiriū ꝙ̄ aliqñ virgo aliqua nō habet aut ñ tm̄ quātum alius· Ideo grego· ſuꝑ illud Job· ſi ſimplex fuero hoc ipm ignorabit anima mea dicit ſemp minus debet homo eſtimare dona ſua ꝙ̄ dona alterius · Tercio fit hoc ꝑ fortem affectum et guſtum ſuorum defectuum· ſicut em̄ paciens dolorē dencinm eſtimat ſe p̄ alijs pati· non ꝙ ꝑ raciōem videat dolorem ſuum eſſe maiorem· ſed qꝛ intimi⁹ et forti us dolorem ſuū ſentit ꝙ̄ aliorum· ſic etiam in ꝓpoſito debet eſſe hoc modo paulus doctor gentiū et vas electiōis· j· thi· j· di· ſe eſſe· primum et maximū omniū peccatoꝝ· Quarto pōt fieri compando illud qd̄ tu reddis deo reſpectu graciaꝝ quas deus tibi fecit ad illud qd̄ alter reddit reſpectu eorum que a deo recepit aut ad illud que redderet ſi tanta et talia ſicut ipē a deo recepiſſet hoc modo beatus franciſc⁹· dicebat ſe maximū peccatoꝝ omniū· qꝛ eſtimabat nō eſſe ribaldum qui nō eſſet gratior deo ſi tanta beneficia graꝝ a deo accepiſſet ſicut ipē acceperat Quīto° fit ex cōſideraciōe diuioꝝ

iudiciorum· et noſtre variabilitatis· quia ſecundum grego·xxv·mora·ſup illo iob xxxiiij·conteret multos et in numerabiles· et alios ſtare faciet pro eis dicit Sepe contingit vt que videntur ſtare humano iudicio iam in cōſpectu diuini iudicij iaceant· et qui hic coram hominibus iacent iam in cōſpectu diuini iudicij ſtent et exemplificat de iuda et eius apoſtolatu· et de latrone in cruce· et adducit illud apoca·iij·Tene quod habes vt nemo accipiat coronā tuam·et illud j· Cor·x·qui ſe exiſtimat ſtare vidat ne cadat· et quia fortaſſe illi quos deſpicimus·tarde poſſunt incipere et vitam noſtrā feruenti oribus ſtudijs ſupare vt ibi etiam tangit

Capitulum· Tercium·

Secundū principale de ignorantia declarandū fuit quando ignorantia ſit peccatum quando excuſat a peccato· et quando nō ¶ Pro intellectu huius notandū ſecundum tho·et duran· ij·di· xxij· et tho·in ij·ij·q·lxxvj· et ſecundum alios tam theologos quam iuriſtas ac phicos quod quintuplex eſt ignorātia· Prima eſt ignorantia electionis·et hoc quodammodo affectū peccati cōſequitur· vt quando ex cōcupiſcētia peccati quam voluntas nō reprimit abſorbetur iudicium rōis in particulari opabili ſecundum quod dicit vj·ethi·quod delectacio corrumpit eſtimacionem prudentis·et ſecundum hanc ignorantiā omnis malus ſeu peccās dicitur ignorans· Secunda dicitur ignorantia cōmitans·et hec ſe habet ad actū cōcomitatiue·vt quando quis ignorans aliquid facit·et nihilominus faceret ſi nō ignoraret·et hec ſe habet per accidens ad deū·ideo nec excuſat peccatū nec alleuiat nec aggrauat· ſignum autem quod quis talem ignorantiā habuit eſt cū quis nō penitet vel dolet poſtquam actū pfecit aliquē·vt ſi quis inueniret florenum·quē putaret ſuū fuiſſe qui nō fuit ſuus et reſeruaret eū et nihilominus ſeruaret eū etiam ſi nō putaret eū ſuū fuiſſe·ſimiliter ſi aliquis credens accedere ad vnam mulierē accederet ad alterā ad quā tamen accederet ſi eam nō ignoraſſet ¶ Tercia eſt ignorantia inuincibilis videlicet eorum que non pōt quis ſcire et que ſtudio vinci nō pōt·talis eſt in omībus qui nō pūt vti rōe ad tempus vel ad ſemper· vt in pueris minorennibus maniacis·demoniacis ebrijs·et qui ignorantur priuantur ratiōe ex cōmeſtiōe cicute vel iuſquiani·Ignorantia igitur inuincibilis · ſi ſecundum ſe et ſecundum ſuā cām fuerit inuicibilis excuſat in toto·patet quia nō eſt volūtaria aliquo mō Et ideo nō ē nec fuit in poteſtate alicuius eā repellere· vt in pueris minorennibus ſed quid de hntibus ignoranciā inuincibilem que in pte aufert vſum rōis·Rn̄· quod in talibus excuſat in tāto·vt in pueris qui ſecundum ptem ſunt doli capaces et pcepti diuini·Et in furioſis hntibus lucida interualla·Et dicitur notanter ſi ſecundum ſe et ſecundum ſuā cauſam fuerit inuincibilis ppter ebriū ex ebrietate peccantē cuius ignorantia inuincibilis eſt ſecundum ſe·quia tūc nō pōt iudicare quid agendū ſit vel nō agendum tamen nō eſt inuincibilis ſecundum ſuā cām·quia potuit ſe nō inebriare· et ita nō ignorare ·et ideo nō ē omnio excuſatus a toto ſecundum tho·et multos·ſed a tanto ſi in ebrietate aliū occidit vel ſimile facit ſi autem quis incidit in ignorāciā innicibilē puta inpriuaciōem vſus

raciōis p opus licitum vt ſi p vigilias et abſtinentias aliquis inſanus factus eſt vel ex debilitate ꝯplexionis vel ex ſumpciōe cibi quem nō tenebat' ſcire priuatm̄ vſu raciōs tūc iterum excuſatur a toto·ſi etiā quis incidit ī ignorantiam inuincibilem populus p qd venialiter pec cauit·etiā excuſat' a toto·vt ſi feruoris exceſſus peccatū veniale fuit in vigilando·abſtinēdo·et in hmōi ſi aūt quis incidit ī ignorantiam inuincibilem ex culpa ſua mortali ad huc excuſatur ſm multos a toto ſi ſaltem nullum habet vſum racionis qn̄ actum facit·qui alias eſſet peccatū puta ſi occidit· Et hec opinio pbabilior et verior aug⁹·et ambro et rai·eſſe videtur·omnib⁹ tn̄ talibus ſi liberati fuerit eſt penitentia imponenda ſed leuior ꝙ̄ ſi ſani talia ꝯmiſiſſent vtȝ·xv·q·j·ſi quis·⁊ hoc fit ad cautelā et ne diſciplinā eccleſie deſiderat'·cui ꝯſonat p hi· ij·eti·vbi dicit ꝙ ebrius meret' duplices maledictiones et iiij·poli·iubet tales ebrios plus alijs puniri n̄ ꝙ peccatū ſit grauius·ſed qꝛ talia fiunt frequētius et pnius tho· excipere videt' ebrium vbi ſupra j·ij q·lxxvj·Et ſi forte ſicut de ebrio dictum eſt quo ad culpā· ſimile eſſet de iſto qui ex culpa ſua graui efficeretur demoniac⁹·vel furibund⁹ vt fit interdū p maledictiones et iras ꝙ tales in inſania aliquid faci entes alias illicitū non in toto ſed excuſarentur in tanto di·tn̄ tho·j· ij·q·lxxvj·ar·iij·ſi eſſet talis ignorantia q̄ totaliter excluderet vſum racionis·omnino a peccato excuſaret·ſicut patȝ in furioſis et amenti bus·hec ibi·p talem etiā ignorantiam inuincibilē excuſat' ſm vlri· iſte qui in aliquo agendo dubio magis pitos ꝯſuluit de quo nullā autoritatē exp̄ſſam habet vtꝝ ita ſit vel non dūmō formet ſibi bonā cōſcienciā poſtꝙ̄ magis pitos ꝯſulerit·et ſi res aliter ſe habet ꝙ̄ ipſe ſentit excuſatur·qꝛ fecit qd potuit deuſ aūt nihil impoſſibile requirit ab homie di·etiā vuil·ſup rai· ꝙ ī habentibus vſum racionis quo ad ea ſine quib⁹ non eſt ſalus·nulla ē ignorantia īuincibilis ſimpliciter ⁊ omnino qꝛ ſi non inueniret hominē a quo doceretur. vnctō doceret euȝ niſi ſtaret p ipm ¶ Quarta eſt ignorantia vniuerſalis ſm p hil·et ſm iuriſtas dr ignorantia iuris·videlicȝ eorū que quis ſcire tenetur vt patuit circa pricipiū p̄cedentis capi·in vij·ſciendis·vnus eīn̄ ſcire tenetur qd alter·non vt ibidem dictum eſt qn̄ talium ignorantia directe et p ſe eſt voluntaria ſeu affectata·vt ſi quis aliquid ſua ſponte neſciat vt liberi⁹ peccet·hec ignorantia ī nullo excuſat·ſed eſt ſpeciale peccatū·et actuȝ aggrauat·quia auget voluntariū et p ꝯn̄s peccatum·Ex intenſione eīn̄ voluntatis ad peccandum pueniṫ qd aliquis vult ſubire ignorantie dānum pp ter libertatem peccādi· diſtinguūt veruntn̄ ibi aliqui de ignorātia affectata ꝙ poteſt haberi dupliciter Primo cū ignorantia intenciōis vt cum quis tenetur ad aliquid·ſed ne ſcit an teneatur vel nō·Et hec excuſat aliqualiter licet modicum·et illa fuit in paulo j·thi·j·miſericordiam ꝯſecutus ſum qꝛ ignorans feci ī incredulitate vt de ſe dicit·alio mō poteſt haberi cum conſcientia

tencionis ·et hec in nullo excuſat· ſed damnat· vnde rō· Noluit intelligere vt bene ageret· Qn̄ vero taliū ignorantia que eſt cauſa peccati nō eſt directe volūtaria ſeu affectata ſed indirecte vel ꝑ cōſequēs que dꝛ ſimplex ignorantia· puta cum quis ꝓpter laborem vel ꝓpter alias occupaciōes negligit illud addiſcere· ꝑ qd̄ a peccato retrahat᷑ talis enim negligentia facit ip̄am ignoranciaꝫ eſſe voluntariā et peccatū dūmodo ſit eoꝝ que quis ſcire tenetur et p̄t Talis ignorantia nō totaliter excuſat a peccato· ſimiliter cū aliquis n̄ vult laborare i ſtudio vel negligit diſcere vel querere vel ſermōeꝫ audire· Ex quo ſequitur eum ignorare vel cum aliquis vult bibere vinum immoderate· Ex quo ſequit᷑ eum inebriari et diſcreciōe carere· talis ignorantia diminuit voluntariū· ſꝫm Tho· et ꝑ cōſequēs peccatum et ſic nō excuſat a toto ſed a tanto ·cū eñ aliquid nō cognoſcit᷑ eſſe peccatum nō p̄ot dici ꝙ voluntas directe ⁊ ꝑ ſe feratur in peccatum ſed ꝑ accidēſ vnde eſt ibi minoꝛ cōtemptus et ꝑ cōſequēs min⁹ peccatū D Quidam igitur de ignorantia iuris quo ad leuitatē et grauitatem ponūt gradus tales Primo ſunt quidā qui habent ignorantiā ſimplicem talem ꝙ ignorant que tenent᷑ ſcire ſed laborant vt ſciant· Et hec habet᷑ aut ſine tranſgreſſione iuris ⁊ tūc eſt pena peccati tm̄· Aut cum tranſgreſſione· et hec nō excuſat a toto ſed vt multum qꝛ inuincibilis eſt vt nunc licet nō ſimpliciter et ſic ſunt duo gradus· Alij ſunt habentes ignorantiā craſſam vel ſupinā qui ignorant et negligūt ſcire cū poſſint ſed ſunt in differētes ad vtrumlibet et hec minus excuſat· Exemplum iſtoꝝ triū de illo qui neſcit clamdeſtinū matrimoniū eſſe ꝓhibitum vel nō eſſe ducendam in matrimoniū quā polluit ꝑ adulterium· Alij ſunt qui habent ignorantiā affectataꝫ ſine cōſciētia tenciōis· vt paulus et hec minus excuſat ꝙ tercia· Alij vero habent affectatam cum cōſcia tenciōis et illa in nullo excuſat ſed omnino damnat Et ſic ſunt quinqꝫ gradus· Quinta eſt ignorātia ꝑticularis dicta a ꝑhiloſophis ſed a iuriſtis dꝛ facti que eſt ignorantia ꝑticularium circumſtāciaꝝ in actu· Exempli grā in illo ſilogiſmo· Nullus pater eſt ꝑcuciendus· iſte pater eſt· igit ⁊c· Ignorantia maioris eſſet ignorantia iuris ſiue vniuerſalis ſed ignorantia minoris eſſet ignorantia facti ſiue ꝑticularis· ſimiliter ignorātia ꝑticularis ſiue facti eſt· vt ſi neſcis hanc rem quam tollis eſſe alienā vel neſcis hanc mulierem tuā· hic diſtingnendum eſt qꝛ aut ſibi eſt adhibita et p̄miſſa debita diligētia et datur oꝑa rei licite· tunc ignorātia facti omio excuſat· qꝛ talis ignorantia eſt cauſa facti taliter ꝙ ſi ſciret hanc circūſtanciā in peccatum trahentē nō faceret actum· cuius ſignum eſt ꝙ poſtea dolet qn̄ intelligit peccatū· hec inquam excuſat a toto vt iacob qui cognouit liam eam putans rachel i quā ſolum cōſenſerat ·ſi aūt nō eſt adhibita debita diligentia licet aliqualis adhibita ſit· vel nō dat᷑ oꝑa rei licite· hec nō excuſat a toto ſed a tanto· p̄t tn̄ plus et minus alleuiare ſi nō fuerit directe affectata ·vn̄ nō excuſatur in toto lamech qui occidit Cain putans ſe ferā occidere·

ſi aūt nulla adhibita eſt diligentia
tunc in nullo excuſat de ignorantia
ponit Cancellarius vij·regulas ·in
floribus regularum moralium· Prima
ea que tibi pcepit deus cogita ſemp
Racio qꝛ quilibet obligat' ſcire illd
abſqꝫ cuius notitia nō pōt euitare
peccatum·Secūda culpabilis igno
rantia iuris diuini nō cadit in faciē
tem illud qd in ſe eſt Racio eſt quia
ſpūſſanctus talem hominem de ne
ceſſarijs ad ſalutem que vires ſuas
excedunt docere immediate patus ē
Tercia ignorantia inuincibilis excu
ſat in eis pſertim que ſunt facti· nō
aūt craſſa vel ſupina que pueniit ex
negligentia ſciendi vel faciendi qd
in ſe eſt· Dicit' aūt inuincibilis non
quin poſſet vinci· aut qꝫ ex ea neceſ
ſe ſit tunc opari·ſed qꝛ opans ſuffi
cienter ſm caſus euentuum diligen
tia appoſuit ſciendi illud qd neſcit·
Quarta ignorantia iuris hūani ſuf
ficienter pmulgati·nō liberat ſub
ditos a pena in foro exteriori· licet
frequenter quo ad deum excuſet a
culpa quoſdam ignorantes ·Quita
nō quilibet tenetur ſcire de quolibꝫ
peccato mortali an ſit tale licet ex
pediat illud inquirere et ſcire iuxta
vniuſcuiuſqꝫ vires et ſtatum·ꝛ plꝰ
eccleſiaſticos qꝫ laicos ·Et inter ec
cleſiaſticos plati ex officio tenent'
qꝫ ſint pati omni poſcenti reddere
rōem de ea que in eis eſt fide et ſpe
Sexta nulli facienti qd in ſe eſt hoc
eſt bene vtenti donis dei iam habi
tis deus talē hominē patus eſt do
cere in neceſſarijs ad ſalutem ſiue
ſint illa credenda ſiue opanda·Sep
tima nemo vtens rōe diu ab ignora
tia principiorum moraliū excuſatur qꝛ
forte morulam ad cōſiderandum ap
ponere phas habet hec cancellariꝰ

F Dubitatur hic primo de emē
dente rem aliquā furtiuam vel rap
tam vel pditam qꝫ ignorat eſſe ta
lem·vel alias viciosaꝫ ſimiliter Re
ſpondit rai· qui ſciebant vel pbabi
liter credebant eſſe de iuſto ſimpli
citer nō tenentur ad reſtitucōeꝫ in
aliquo durante ſcꝫ bona fide qꝫtum
ad illos qui credebant·Qui vero te
mere credebant vel ignorabant ig
norantia craſſa vel ſupina vel ex ne
gligentia vel propter fatuam ſim
plicem nihil ſup hoc cogitabant te
nentur ad reſtitucōem·dꝛ aūt igno
rantia craſſa vel ſupina per metha
phoram hominis craſſi vel ſupini·
qui nō videt etiam ea que coraꝫ eo
ſunt· qꝛ nullam diligentiam facere
vult· ſic qui publica et manifeſta ſe
dicit ignorare ei etiam nō facile cre
ditur·xvj·di·qꝫ dicitis·Exēpli grā·
ignorantiam craſſam et ſupinam ha
beret·qui emeret rem ſpoliatam ab
eo qui ſpoliauit in bello iniuſto tali
ter qꝫ audiuit omnes vicinos vel p
maiori pte vel etiam pauciores· ſꝫ
ſapientiores audiuerat dicere illud
bellum eſſe iniuſtum et cōtra deum
vel forte qꝛ eccleſia phibebat · vel
excōmunicabat publice autores ꝛ p
ticipes illius belli·talis teneret' ad
reſtitucōem·qui eñ de tali vel ſimi
li furto vel rapina emerint in iudi
cio aīe nō excuſantur ſiue dicant ſe
habuiſſe ignorantiam iuris·ſiue fa
cti ſiue ignorātiam craſſam·ſi vero
ſcit venditorem iuſte vel ex iuſto
bello habuiſſe·licite pōt emere nec
tenetur ad reſtitucōem ſi etiam ne
ſciebat de iuſto bello eſſe ſed crede
bat pbabiliter ·nam omnes vicini
ſui vel maior pars vel ad minus

ſapientes ita credebāt. put ipſi vē-
ditori vidibat[2] ipe nō tenet[2] reſti-
tuere durāte hac bona fide. Sꝫ po
ſtea ſciat rē eſſe derapina dēt reſti-
tuere et in foro pniali tenebit[2] ſibi
venditor ad intereē ſententiā ē rai
ſi vero emit bona fide. ſcꝫ volunta
te reſtituēdi. tūc et poſtꝙ ꝯpit rē
fuiſſe vicioſaꝫ pt retinere expenſaſ
quas exp̄s i bona fide fecit circa rē
ꝯſeruandā vel meliorandā. et non
tenet[2] de fructibꝰ tpe bone fidei p
ceptis. Tenet[2] tn̄ de fructibꝰ illis
qui nō eſſent adhuc ꝯſumpti ſi ex-
tarēt ex quo incipit habere mal am
fidē. Con. hoſti. vlri. et vuil. Et ſi
durāte bona fide res perijt non te-
net[2]. qꝛ nō erat in mora ſimiliter ſi
alienauit eā. qꝛ nō dolo deſijt poſſi-
dere. ſꝫ nūquid ille qui emit bona fi
de ſcꝫ credēs rem nō eſſe furtiuā ſi
poſtea inueniat rē eſſe alienaꝫ pōt
petere a dn̄o p̄cium Rn̄. Mart. piſa
nꝰ in ſūma certe nō. C. ꝺ fur l. in ci
uilē. ſꝫ agat ꝯtra venditorē. G
Dubitat[2] vtrꝫ ignorātes excuſent[2]
p ignorantiā a ſtatutis ordinarioꝝ
Rn̄. ꝙ ignorātes non excuſant[2] cō-
muniter loquēdo a ſtatutis et ob-
ſeruātia legum. niſi ſicue dictū ē ſu-
pra diſtiguendo de ignorātia iuris
et facti. ſꝫ tn̄ a ſentēcijs plat[2] p ſta
tuta ordinarioꝝ excuſant[2] ignorā-
tes. qꝛ nō ligant[2] illis niſi eoꝝ igno
rātia fuerit craſſa vel ſupia li. vj. ꝺ
ꝯſtitu. vt aiaꝝ. Quo ad terciū pri-
cipale notāꝺ ꝙ ꝙuis peccantes ex
ignorātia nō ſp grauiſſime peccēt
tn̄ piculoſe valde peccāt qꝛ qui ne-
ſcit morbū nō querit remediū. iꝺo
ſup illo ro. ij. Ignoras ꝙ benigni-
tas dei ad pniam te adducit di. glo
et ē ambro. grauiſſime peccas iꝺ eſt
piculoſiſſime ſi ignoras H Sed
dubitat[2] primo vn̄ veniat quis ig-
norantiā Rn̄ ꝙ cauſe eiꝰ ſunt plu-
res. vna ē naturalis ebetudo intel-
lectꝰ. ſꝫ illa ē pena nō culpa. talem
ignorantiā hn̄t minorētes et pueri
de quibꝰ dn̄s ait in ionā. Jone vl-
tu doles ſup edrā in qua no labora
ſti neqꝫ feciſti vt creſceret que ſub
vna nocte nata ē. et ſubvna nocte
perijt. Et ego nō pcam nini ue ciui
tati magne in qua ſunt plꝰ ꝙ. Cxx.
milia hoim qui neſciūt quid ſit iter
dextrā et ſiniſtrā ſuā ⁊ iumēta mul
ta. Alia ē incōſideracō et negligen
tia diſcēdi iſa. xxvj. Impiꝰ non di-
ſcet facere iuſticiā. in terra ſancto-
rū in qua geſſit et n̄ videbit gloriā
dn̄i. tercia ē paſſionū ſēſibiliū ptur
bacō. vn̄ ſꝫm philo. j. eti. iuuenes ⁊
paſſionū inſecutores nō ſunt boni
ſcie morales auditores. Quarta eſt
affectō et cura nimia de bonis trā
ſitorijs ꝯtra q̄ math. vj. primū q̄ri
te regnū dei et iuſticiā eiꝰ. Quita
ē cura carnis in deſiderijs p crapu-
lam et ebrietatē ꝯtra apoſ. qꝛ talia
vias imaginatiue et fantaſtice ob-
durāt etobnubilant. vt in nabal pa
tuit ebrio qui fuiſſe legit[2] vir mali
cōſus durus et peſſimꝰ. et ſꝫm nom̄
ſuum ſtultus ē et ſtulticia cū eo eſt
ait vxor ſua abigail prudētiſſima. j
re. xxv. I Dubitat[2] ij. Cuꝫ ob-
miſſio ſciēdi ſit peccatuꝫ. peccat ne
ſemp hō ꝙdiu ignorat iꝺ ad qꝺ ſci-
endū tenet[2]. Et ſi nō ſemp. qn̄ ergo
et qn̄ nō peccat ignorās. Rn̄. tho. p̄
ceptū affirmatiuū cui obmiſſio op
ponit[2] obligat ſemp. ſed nō p ſp et
iō omniſ illa obmiſſio p illo tpe eſt
pctm̄ in actu in quo quis p p̄ceptuꝫ
obligat[2] et quociēs illud tps reite-

ratur tociens peccatum multiplica-
tur. Ex quo patz ꝙ ille qui ꝑcipit ſe
ignoraſſe in cõfeſſiõe debet dicere
diuturnitatẽ tꝑis ꝑ qd ignorantia
ſtetit. le Dubitatur tercõ quõ
quis poſſit delere ignorantiam per
pniam cũ ignoret ſe ignorare. Rñ.
ꝙ poſt ꝙ quis fecit diligẽciã diſcu
tiendo cõſciam ſuã modis ſupra ta-
ctis p̃ce. iij. c. de cõtriciõe. debz etiã
in generali dolere de ignoratis ſi a
liqua haberet peccata ignorãtie qꝛ
ps. di. Delicta quis intelligit ab oc
cultis meis ꝛc̃ et tũc ignorãciã quã
tum eſt peccatũ ꝑ pniam quo ad rea
tum delet᷑ manet tñ ignorãtia actu
qꝛ qñ deſinit eſſe voluntas deſinit
eſſe peccatũ. nõ tñ deſinit eſſe ſimpli
citer de hoc habes iij. p̃ce. c. de con-
triciõe. L Dubitat᷑ quibꝰ mo-
dis quis poſſit ignorantie viciũ exi
re. Rñ. ſm Criſ. ſup mat. ome. xxix.
ꝑ quatuor. Qui em̃ poſſe ſuũ facerꝫ
ad ſciendũ differenciã virtutũ ꝛ vi
cioꝝ hic primo deũ ꝑ iſto oraret.
vnde Jaco. j. Si quis indiget ſapia
poſtulet a deo qui dat om̃ibus afflu
enter et nõ impperat et dabitur ei
Secũdo libens legeret vel audiret
verba diuina de neceſſarijs docẽtia
ideo. ij. thi. ij. Intellige id ẽ intus
lege que dico. dabit em̃ tibi dominꝰ
in om̃ibus intellectũ. tercio que ſcit
eſſe bona faceret et mala dimitterꝫ
mortalia. qꝛ ſꝫm grego. Non eſt dig
nus dandis qui nõ eſt gratus de da
tis ſꝫm illud ps. Jniciũ ſapie timor
dñi. Et ſi mortaliter peccaret ſtatiꝫ
deberet penitere. qd quartũ pt eſſe
requiſitum. vñ ſꝫm eundẽ greg. pec
catũ qd ꝑ penitentiã nõ delet᷑ mox
in aliud ſuo põdere trahit. peccatũ
em̃ cecat et obduracioem meretur.

vnde ps. Jntellectũ tibi dabo et in-
ſtruam te in via hac qua gradieris
Jtem ſeruus tuus ſum ego da mihi
intellectum vt diſcam mandata tua
Quarto in dubijs bonoꝝ et malorũ
ſibi nõ cõſideret. ſed dei ſacerdotes
prudẽtes et timoratos quereret ex-
emplo xp̃i Lu. ij. qui etiã ſedẽs i me
dio doctoꝝ primo interrogabat et
pauli qui ananiam acceſſit et corne
lij petꝛ d hac materia habes ſupra
p̃. iij. c. viij. f. G. M Dubitat᷑
quarto cum negligẽtia ſit cauſa ig-
norantia qñ negligentia ſit peccatũ
mortale et qñ nõ. Rñ. ſꝫm tho. ij. ij.
q. liiij. ar. iij. negligentia ꝓuenit ex
quadã remiſſiõe volũtatis ꝑ quã cõ
tingit ꝙ rõ nõ ſollicitat᷑ vt ꝑficiat
ea que deberet vel eo mõ quo debe
ret. põt aũt dupliciter cõtingere ꝙ
negligentia ſit pct̃m mortale. vnoº
ex pte eius qd p̃termittit᷑ ꝑ negli-
genciã qd quidẽ ſi ſit de neceſſitate
ſalutis ſiue ſit actus ſiue circũſtan-
tia eſt pct̃m mortale. alio mõ ex pte
cauſe ſi em̃ volũtas intm̃ ſit remiſſa
circa ea que ſunt dei. vt totaliter a
caritati dei deficiat. talis negligen-
tia eſt pct̃m mortale et hoc p̃cipue
cõtingit qñ negligentia ſequit᷑ ex
cõtemptu vñ ꝓuer. xix. qui negligit
vitam ſuã mortificabit᷑ alioquin ſi
negligentia cõſiſtat in p̃termiſſione
alicuiꝰ actus vel circũſtantie qui
nõ ſit de neceſſitate ſalutis nec hoc
fiat ex cõtemptu ſed ex aliquo alio
defectu feruoris qui impedit᷑ inter
dũ ꝑ aliqd veniale pct̃m tũc negli-
gentia nõ eſt pct̃m mortale ſꝫ venia
le hec tho. N Quã mala ſit ne-
gligentia et tepiditas etiã q̃ ẽ veni
ale pct̃m oñdit Bern. in ſermo. de
aſcenſiõe dñi. dicens ꝑnicioſa nimis

et moleſta tepeditas iferno ei ꝓpria ⁊ vmbra mortis iure ceſet᷑· ſane eſt videre hoies puſillanies ⁊ remiſſoſ deficiētes ſub onere virga ⁊ calcari hꝰ indigētes· quoꝝ breuis ⁊ rara ꝯ pūctō aialis cogitacō tepida ꝯuerſacō obediētia ſine ducciōe ſꝫmo ſine circūſpectōe orō ſine cordis itēcione locucō ſine edificacōe quos dni qꝫ vt vidēꝰ vix iehēne metꝰ inhibꝫ vix pudor cohibꝫ vix frenat rō· vix diſciplia cohercꝫ ⁊ hmōi ſi diu ita ꝑmāſerit aut opprimūt᷑ ſub onere ⁊ ſuccūbūt· aut iā qdāmō i iferno ſūt vt nūꝙ̄ ad plenū reſpicerēt i lumīe miſeracionū dñi ñ i libertate ſpūſ q̄ ſolū facit iugū ſuaue ⁊ onꝰ leue ind aūt pnicōſa tepiditas manat qꝛ volūtas eoꝝ ñ dū purgata ē nec bonū ſibi voluit nec nouerūt a ꝓpria cōcupia aſtracti ⁊ electi amt ei cū carne ſua terrenas ꝯſolaciūculas i verbo ſigno vel facto ⁊ ſi hec iterrum pūt hic ē ꝙ raro affectōeſ ſuas dipūt aliquādo· non tamē penitus rūrigūt i deū ⁊ eoꝝ ꝯpūctō ñ ꝯtīua ſꝫ horaria ē· impleri aūt miſꝫacōibꝰ dñi aīa hmōi ñ p̄t ⁊ ꝙ̄to magis illiſ euacuabit᷑ tāto magis iſtis iplebit᷑ vel ſi morte magis ꝓbas nūꝙ̄ iſte illis miſceri poterit· ñ ei ſpūs ⁊ caro· ignis ⁊ tepiditas i vno domicilio cōmorāt pſꝫtim cū tepiditas dño ſoleāt vomitū pūccare· hec Bernh·

Capitulum Quartum

Aſtis igit᷑ d ignorācia pmiſſis· dclaradū ē p̄ceptū nonū· Non ꝯcupiſces vxorē ꝓxi tui· ⁊ ſuo mō ē itelligēdū ꝙ nec feia viꝝ ꝯcupiſcat alienū· et po· exo· xx· ⁊ deu· v Circa q̄ tria pricipaliter ſūt vidēda prio itellectꝰ huiꝰ mādati· ſcdo ad quot actꝰ ſe extēdat ābitꝰ hꝰ mādati· tercō ꝙ piculoſū ſit dlectabilibꝰ imorari B Quātū ad primi itellectū notādū prio ꝙ pctm̄ iteriꝰ in volūtate dr pctm̄ cordis· ⁊ pctm̄ exteriꝰ dr pctm̄ opis· ⁊ qñ iſta ſcꝫ peccata cordis ⁊ opis ꝯiūgūt᷑ tūc ſunt ſicut vnū pctm̄· vt dtermiat᷑ ij· ſe· di· xlij· tūc etiā vno p̄cepto ꝓhibet᷑ vt dicūt do· iij· ſe· cir· di· vl· Cū aūt l peccat᷑ i corde ſolū ñ puenīedo ad actū exteriorē ꝑpter aliqd ipedimētū forte· tūc pctm̄ cordis ſepatur a pctō opis ⁊ recipit ſpēalē ꝓhibicōꝫ Ad ꝓpoſitū igit᷑ ꝯcupia mulieris aliene ad venerea p̄t dupliciter cōſidrari· vnoº vt ex ea cāt᷑ ⁊ orit᷑ exterior actꝰ mechādi· ⁊ tūc ꝓhibet᷑ eadē ꝓhibiciōe cū exteriori actu ſexto mādato· nō mechaberis· alioº ꝯſidrat᷑ inꝙ̄tū ex ipa ꝯcupia ñ ſequit᷑ actꝰ exterior qꝛ forte impedit᷑ ⁊ ne quiſ putarꝫ hº dſidriū ñ eē pctm̄ debuit ſpēale p̄ceptū vicꝫ nonū dari vñ ſic ꝑ p̄ceptū vj· nō mechabe· ꝓhibet᷑ ois vſꝰ illicitꝰ mēbroꝝ exterioꝝ ad venerea· ſic ꝑ illd nonū nō ꝯcupiſces vxorē ꝓxi tui ꝓhibet᷑ ois illicita ꝯcupia venereoꝝ turpiū qꝛ ꝯꝑtū ē ex vehemēti imagiacōe venereoꝝ ſine actu exteriori vt di· aug· ſemē defluxiſſe i vigilia qd ē ꝯ naturā peccare· ⁊ pctm̄ mutū vulgariter· Scdo notādū ſꝫ· tho· j· ij· q· xxx· ꝙ ꝯcupia ꝓprie loqꝫdo ē paſſio qdā appetitꝰ ſenſiti· Eſt ei i ſenſu appeticō alicꝰ dlectabiliſ ſenſualis ab ſentis ⁊ ꝙ̄tū ad ꝓpoſitū ſufficit hꝰmōi ꝯcupia ē duplex vna carnis ſcꝫ appeticō dlectabiliū ſꝫm tactum vt ſunt venerea· alia oculoꝝ ſcꝫ appeticio tꝑaliū bonoꝝ ꝙ̄tū ad poſſeſſionē et vſuꝫ vtilitatis eoꝝ· ſcda ptiet ad vltimū p̄ceptū· pria ad pñs· D Tercō notādū ꝙ pria ꝯcupia dr cō

cupia carnis et tripliciter accipitur
ſꝫm tres ei⁹ mot⁹ pꝛĩcipales ĩ gene=
re Quidã nullũ ſũt pctm̃·alij ſũt ve
niale·tercij moꝛtale·nã pꝛio aliqui
dicũtᶻ pꝛimi mot⁹ iſti⁹ ꝯcupie car=
nis ⁊ ſunt tales qui ꝯſiſtũt infra li
mites nature vel ſenſualitatis ſic ꝙ
nullo° dꝑedẽt a volũtate ⁊ tũc nul
lũ pctm̃ ſũt·exẽpli grã· fiũt ei ali:ñ
mot⁹ quidã naturales ĩ carne ſequẽ
tes ꝯdicõez naturaliũ qualitatũ q̃s
freq̃ter nec ſenſus appꝛ̃hẽdit nec hõ
aduertit nec dlectatᶻ ⁊ tales nullo°
ſũt pctã ſꝫ aliqñ ſeq̃la pcti ſꝫm tho·
vt cũ quis oꝛdiate ꝯmedit ⁊ calefa
ct⁹ mouetᶻ ſine imagiacõe alic⁹ ve
nerei fit etiã aliqñ ex fomite motus
quidã titillacõis ĩ carne ad libidiez·
id ẽ ad carnalẽ ꝯcupiaꝫ ꝙ titillacio
nẽ appꝛ̃hẽdit ſenſ⁹·⁊ dꝛ mot⁹ ille ꝓ
pꝛie titillaciõis ſꝫm ihain· de gand·
q̃dli·vj·et ẽ talis mot⁹ ipa ſenſitia
appꝛ̃hẽſio dlectabilis·vel dlectacõ ĩ
appꝛ̃henſo·⁊ ſi ille mot⁹ totaliter ꝑ=
ueniat volũtatẽ ita ꝙ volũtas non
dlectatᶻ ĩ eo nec manꝫ nec rõ aduer=
tit eũ·et ſic ſꝫm bonau· vidtᶻ venia
le·ſꝫ ſꝫm aliquos adhuc nullũ ẽ pec
catũ·qꝛ nihil ẽ pctm̃ niſi inꝙtũ ẽ a=
liquo° volũtariũ ſꝫm aug·et ſꝫm eũ
dẽ nõ ẽ ĩ ptãte nr̃a qb⁹ viſis tanga=
mur·ſꝫ ẽ ĩ ptãte nr̃a ea libere reſpue
re vel acceptare ſimiliter ꝯtigit ali
qñ hoĩeꝫ inſpicere· mulierẽ audire
vel tãgere eã·vel de ea cogitare et
ſine culpa attñ ad hmõi aſpectũ ·au
ditũ·tactũ·vel cogitaciõez·mox ſeq̃
tᶻ ⁊ naturaliter ĩ appetitu ei⁹ ſenſi=
tio ꝯcupia q̃dã ⁊ delectacõ vel mo=
t⁹ dſiderij ad ꝓſeq̃dũ illd ope reſpe
ctu eiuſdẽ mulieris q̃ ꝯcupia dꝛ ꝓ=
pꝛia paſſio ⁊ pꝛim⁹ mot⁹ ⁊ talis cuꝫ
ſic totaliter ꝑuenit rõis actũ nõ eſt
pctm̃ moꝛtale rõe ꝑdicta·qꝛ ñ ẽ ĩ po
teſtate nr̃a ꝙ afficimᶻ vel ñ ſenſua
liter ⁊ oẽs ꝑfati ꝯcupie mot⁹ dicũᶻ
pꝛimi·vñ·aug·li·ij·d nup·⁊ ꝯcu·cõ
cupia ñ ẽ pctm̃ qñ ad illicita opa ñ
ꝯſentitᶻ qd ĩtelligẽdũ ẽ qñ volũtaſ
nullaten⁹ ꝯſentit· E Scdo ſũt
aliqui mot⁹ ꝯcupie carnis qui pctã
veĩalia fiũt·vtꝫ ĩ pꝛioꝛi exẽplo p⁹ꝙ
hõ hmõi ꝯcupiaꝫ iã ĩ aĩo oꝛtam pci
pit aliquali rõe ·⁊ volũtas mouetᶻ
motu dlectaciõis ꝯdelectãdo appe
titui ſenſitio aut ſi mouetᶻ motu in
delectacõez·aut qñ mouetᶻ dſiderio
ꝯſenſus ſurꝛepticij ad ꝓſeq̃dã illd
ĩ op⁹ licꝫ ĩ nullũ hoꝝ dictoꝝ dliber
rate ⁊ plene ꝯſentiat·ſꝫ pmittit con
cupiaꝫ ĩ aĩo oꝛtã moꝛari cũ quadam
moꝛoſa dlectaciõe·ſiñ tñ ꝯſenſu vo
lũtatis dliberato ⁊ pleno ĩ op⁹·aut
in delectacõez·In iſtis fit pctm̃ ve
niale niſi q̃s ꝯſentirꝫ iterꝑtatie d h°
ſtati dicetᶻ qꝛ ĩputatᶻ negligẽtie vo
lũtatiſ q̃ ñ ꝓhibꝫ nec excludit ꝑfata
ſꝫ negligẽter pmittit in aĩo moꝛari
hmõi ꝯcupiaꝫ ad moꝛtale peccatuꝫ
inclinantẽ·Tercõ ſũt alij mot⁹ qui
dicũtᶻ ꝯcupia carnis· tũc accipitᶻ cõ
cupia carnis ꝓ volũtatis dliberato
ꝯſenſu·qñ ei ꝯſequitᶻ ĩ volũtate de
liberatiu⁹ ꝯſenſ⁹ ĩ op⁹ venereũ ꝓ=
hibitũ ſexto ꝑcep·licꝫ nũꝙ egrediaᶻ
in op⁹·vel etiam qñ ꝯſentit ĩ ꝑfati
opis delectacõez·vere vel iterꝑtati
ue·q ꝯſenſus dꝛ ꝯſenſus ĩ moꝛoſam
delectacõez·tũc ille ꝯſenſ⁹ ẽ pctm̃
moꝛtale·et iſta ꝓhibetᶻ ꝓpꝛio iſto
nono·ꝑ· f Ubi notãd ſꝫm tho·
q·de veritate·q·xv ·et bonauẽ·ſup
ij·di·xiiij· ꝙ ãnꝙ quis ꝓgrediatᶻ ĩ
op⁹ venereũ ſexto ꝑcepto ꝓhibituꝫ
ſcꝫ ñ mechaberis·vel ãnꝙ ꝯſenciat
ĩ op⁹ tale ꝑt q̃s peccare moꝛtaliter
triplici ꝯſenſu ꝯ h° nonũ ꝑceptum
ꝯſenciẽdo in venerea moꝛoſe·vnus

ꝯſenſus vocat᷑ iterp̄tatiuꝰ alter ex
pſſus ſeu verꝰ i delectacōez·Terciꝰ
in opꝰ nephariū ſi poſſʒ q̄ declarat
bonau·vbi priꝰ ſic ⁊ ſumit᷑ ab aug·
origi·li·xij·de tri·Et a magi·di·p̄fa
ta·vn̄ ꝓgreſſus tēptacōis ⁊ dlecta:
cōis di·bonauē·talis ē·p̄io ei dele:
ctabile offert᷑ ſiue ꝑcipit᷑·Scdo ve
ro delectacō aduertit᷑·tercō i id ad
qd trahit dlectacō ꝯſentit vel diſſē
tit delectabile ꝑcipe ē ſenſualitatis
delectacōez aduertere·ē ei iferioriſ
ꝑtis rōis q̄ iteriores motꝰ ⁊ affectꝰ
hʒ dijudicare ⁊ ꝯgnoſcere·hº ei nō
eſt potētie ſenſitie·diffinire aūt an
hº āplectēdū an reſpuēdū ē ſupio:
ris ꝑtis rōis i qua reſidet autoritaſ
iudiciarie ptātis ꝯtigit aūt dlecta
ri ad app̄hēſiōez dlectabiliſ ante ad
uerſiōez dlectacōis·⁊ hº ē ſenſuali:
tatis·⁊ abſqʒ dubio ē veniale pctm̄
ꝯtigit itez dlectari pꝰ app̄hēſiōez
delectabilis et pꝰ dlectacōis ꝑcepci
onē an̄ plenū ꝯſenſuʒ ⁊ deliberacōʒ
et hº ē iferioris ꝑtis rōis et ē aliqn̄
mortale aliqn̄ veniale ⁊ tūc dr ꝯme
dere ſola mulier Cōtigit itez tercō
delectari pꝰ app̄hēſiōez dlectabilis
⁊ aduerſiōez delectacōis ⁊ pꝰ plenū
ꝯſenſuʒ dliberacōis ⁊ tūc dr ꝯmede
re vir·⁊ tūc ē mortale pctm̄ In his
generibꝰ pctōꝝ quoꝝ actꝰ ſūt i ꝓ:
hibiciōe ꝓpter plenū ꝯſenſuʒ ⁊ dor
diacōez·vn̄ cū tēptacō ichoat᷑ a ſen
ſualitate planū ē eē veniale cū ꝯſu
mat᷑ i ſupiori ꝑte rōnis planū ē eſſe
mortale pctm̄ ·cū vero ſola mulier
ꝯmedit p̄t eſſe mortale vel veniale
ſʒ difficile ē diſcernere qn̄ ſit morta
le vel veniale·p̄t tn̄ hº mō diſcerni
qꝛ cū ꝑcipit᷑ dlectacio aut ſtatiʒ re
pellit᷑ aut retinet᷑·ſi ſtati repellit᷑
tūc leue ē pctm̄·ſi vero retinet᷑ hoc
p̄t eē tripliciter·vel qꝛ placʒ ip̄a dle
ctacio ⁊ opis ꝯſumacō ita ꝙ adeſt
volūtas faciēdi i cogitaciōe ⁊ etiā i
ope ſi facultas adeſſʒ ⁊ tūc ē ibi ple
nꝰ ꝯſenſꝰ ⁊ pctm̄ mortale ſimiliter
ꝯcurrēti viri ⁊ mulieris comeſtiōe
vel qꝛ placʒ dlectacō ſʒ tn̄ diſplicet
pcti ꝯſumacō·⁊ tūc ē ꝯſenſus ſemi
plenꝰ ⁊ dr mādūcare mulier nihilo:
minꝰ tn̄ peccat mortaliter·cū i iſtaʒ
delectacōʒ ꝯſentit·vel qꝛ vtꝝqʒ di
plicʒ ſcʒ ip̄a iterior dlectacio ⁊ opiſ
cōſumacio·tūc aut aduertit ꝑiculū
aut nō aduertit ſi n̄ aduertit ꝑiculū
delectacōis nec repellit eā peccat ſʒ
n̄ mortaliter ḡuiꝰ tn̄ peccat ꝙ̄ ſi ſta
tim mulier repuliſſʒ· ſi aūt aduertit
ꝑiculū ⁊ delectacōez iſtā n̄ repellit
ſʒ mētē i talibꝰ cogitacōibꝰ reuolui
ſinit ⁊ tūc dicūt mag· ꝙ peccat mor
taliter qꝛ ꝙ̄uis etiā ibi n̄ ſit ꝯſenſꝰ
verꝰ·ē tn̄ ibi ꝯſenſꝰ iterꝑtatiuꝰ et
ꝯmedit ſola mulier nihilominꝰ tn̄
illd pctm̄ iputat᷑ viro qꝛ cū eā ꝯpe
ſcere debuiſſʒ ⁊ teneret᷑ nō tn̄ ꝯpe:
ſcuit hº tn̄ qd nūc vltio dictū ē nō ē
vſquequaqʒ certū·negāt ei aliq̄ eſſe
mortale i negligētia reprimēdi vbi
ē diſplicētia ꝙ̄uis q̀s ꝑiculū aduer:
tat·ſʒ tn̄ ſecurior via tenēda ē·quic
q̄d ſit rei veritas·et ſi alicui hº ꝯti
gat ſanū ē ꝯſiliū ꝙ de ip̄o vt d mor
tali peniteat·In dubijs ei ſecurior
via eligēda ē ⁊ nota ꝙ n̄ de quacū:
qʒ dlectacōe loquim᷑ vtpote de ip̄a
qua q̀s delectat᷑ cogitādo d pulcri:
tudie mulieris ſʒ de iſta q̄ ꝯſurgit
ex dlectacōe illiꝰ opis nefarij Hec
bonauē·Sanctus·tho·q·d ver·vbi
priꝰ etiā ſic di·ſimpliciter ꝯcedimꝰ
ꝯſenſuʒ i dlectaciōʒ fornicacōis vel
alteriꝰ pcti mortaliſ eē pctm̄ morta
le ex qº etiā ſeq̄t᷑ ꝙ quicq̄d hō agit
ex cōſenſu talis dlectacōis ad hº vt
hmōi dlectaciōʒ nutriat vel teneat

ſicut ſunt turpes tact⁹ · actus et li=
bidioſa oſcula · vel aliqđ hmōi totū
eſt mortale pctm̄ idē di · j · ij · q · lxxiij
ar · viij · Et iteꝝ vbi prius de verita
te declarās qđ ſit ꝯſenſus interp̄ta=
tiu⁹ ſic di · an̄quā rō delectacōem ꝑ
pendat aut nocumētū ipi⁹ n̄ hꝫ iter=
p̄tatiuū ꝯſenſum etiā ſi nō reſiſtat ·
ſed qn̄ iam ꝑpendit rō de delectacio
ne inſurgēte ⁊ de nocumēto ꝯſ̄te ·
vtpote cū ꝑcipit hō totaliter ſe per
hmōi delectacōeꝫ i pctm̄ inclinari ⁊
in p̄ceps ruere · niſi exp̄ſſe reſiſtat ·
videt² ꝯſentire · et tūc pctm̄ ad rōeꝫ
trāſfert² vt ꝑ actū ei⁹ · qꝛ agere ⁊ n̄
agere cū qs agere dꝫ · ad gen⁹ actuſ
reducunt² ſꝫm ꝙ pctm̄ omiſſiōis ad
pctm̄ ꝯmiſſiōis reducit² hec ibi · cā
cel · nou⁹ dat iiij · regu · đ talib⁹ ⁊ ali
js ſimilib⁹ · pria ē · nullū ē pctm̄ mor
tale actuale abſqꝫ ꝯſēſu libero rōiſ
vero vel iterp̄tatiuo · Interp̄tatim
ꝯſenſuꝫ tunc eſſe dicim⁹ dū hūit rō
tp̄s ſufficiēs de liberādi ⁊ refugiē=
di ea circa q̄ vitāda eē puigil tene
bat² qualiter di · lex forenſis · qui ta
cet ꝯſentire videt² dū vicꝫ repugn̄re
deberet · Scđa ꝯſenſus i delectacōꝫ
luxurie circa obiectū ſibi ꝓhibitū ē
mortale pctm̄ ſiue ſit i cogitacōe ſi
ue i verbis aut in viſu aut in tactu
aut nutib⁹ aut opacōe · Quāobrem
familiaritas mag̃ hoim carnaliū p̄=
ſertim ad nutū ꝙtūcūqꝫ ſint eiuſdē
generis aut ſex⁹ diuerſe etatis · pi=
culo pria ē · iōqꝫ vitāda eſt · Tercia
hō q̄ tenet² reprimere illecebrā an=
teꝙ ſit mortalis prio quo obmiſit
reprimere et euitare ei imputabit²
ad culpā mortalem in prio inſtanti
non eſſe gratie ⁊ eſſe pcti mortalis
et ante nūquā fuit veꝝ dicere iſte
mortaliter obmiſit · Quarta nullum
deſiderium rei illicite factuū tantū
modo ſub condicōe actualiter vel
hitualiter adhibita ē de ſe morta=
le delictū ꝑ accn̄s tn̄ ꝓpter appeti
t⁹ ſenſualis ꝯmocōeꝫ nimiā · q̄ ſciē=
ter dimittit² iualeſcere ex talis de=
ſiderij ꝯtinuacōe libera pn̄t ipm̄ i=
ter mortalia deputari · qꝛ qui amat
piculū pibit in illo · Dubitat² circa
dicta · primo ꝑ bonauē · vbi pri⁹ an
ſola mora đ veniali faciat mortale
pctm̄ Et R̄n̄ · mora tp̄is quātū ē de
ſe nō facit · vt qđ pri⁹ erat veiale fi
at mortale · ſꝫ ſolū occaſiōaliter ſcꝫ
qꝛ iducit ꝯſenſū veꝝ vel iterp̄tati
uū · Tūc aūt inducit ꝯſenſū veꝝ qn̄
ex diuturnitate delectacōis creſcit
libido adeo vt hō velit oino i inte=
riori delectacōe pſiſtere et morari
Tūc vero iducit ꝯſenſū iterp̄tati=
uū qn̄ hō aduertēs piculū dlectaci
onis retēte negligit eā reprimere ·
h° aūt nō fit abſqꝫ ꝯtēptu ſalutis
ꝓprie ꝑ eo ꝙ diſcrimini ſe ꝯmittit
et expoīt illa ei dlectacō ſubitrat ſi
cut ſerpēs et venena diffundit ꝑ q̄
rōnalis ſpūs icurrit ⁊ mortē culpe
ſicut igi² ſalutē corpalē negligeret
qui ſꝫpentē iuxta ſt ſeiēter colloca=
ret ſic qui i tali delectacōne aduer=
tens piculū et debēs aduertere vo
lūtarie verſat² · exponit ſe diſcrimi=
ni qn̄ negligit repellere · et ꝑ tāto
dicit mgr̄ · vbi ſupra · Ip̄m peccare
mortaliter h° aūt nō facit mora đ=
ſe ſꝫ ſit rōe ꝯſenſus vel ꝯtemptus
hec bona · ¶ Sꝫ dubitat² ꝑ eū
dē ij · Quāta mora hoc faciat ſcꝫ ꝙ
fiat de veniali mortale · R̄n̄ · i gene=
rali determinat² hoc i qua iꝙ adeo
creſcit delectacō et libido ꝙ ſupue
nit ꝯtēpt⁹ et ꝯſenſus · vel adeo eſt
repellēdi negligētia vel ꝓprie ſalu
tis incuria ꝙ ſupueuit contempt⁹
et ꝯſenſus interp̄tatiu⁹ · ſi autē in

ſpirituali grat² quãta ſit illa mora vtꝝ vni⁹ hore vel dimidie vel amplioris ſpacij nõ pt rñſio dari· quia aliqñ ẽ maior aliqñ mior ſʒm diuerſos ſtat⁹ ⁊ ↄdicões pſonaꝝ· vñ h⁹ ñ dteriat ſcia vel lectõ ſʒ poci⁹ cõſcia recta et vnctõ· vñ qñ aduertit ↄſcia recta ſe ñ modicũ ledi ex moroſa dlectacõe ↄſenſuſ ſupueit vel ↄtempt⁹ ꝙ ſiñ aduertat· aliqñ pp ter tenebras ⁊ iuolucões affectionuʒ nr̃aꝝ· ſecuriorẽ ptẽ dẽt eligere et ↄfiteri pure ſic ⁊ dolore q̃ſi mortaliter pctãſſet· ꝑ qd apparet etiaʒ rñſio quid faciẽdũ ſit qñ quis dubitat an veialiter vel mortaliter peccauerit et qualiter ei ſit ſoluẽdũ

D Dubitat² iij· ꝑ eũdẽ ſcʒ bona· vtꝝ i alijs generib⁹ pctoꝝ etiã ſit ita piculoſum et duꝝ ſicut iã d peccato carnis dictum ẽ· Exẽpli grã d hoicidio et hmõi qualiter ſit ei cõſulẽd Rñ· idẽ i oib⁹ pctis dlectacõ moroſa vigilãter et ſtrẽnue vitãda ẽ· attñ verba aug· poita qd li· xij· d tri· pomũt² et di· xxiiij· vbi di· ſicut i illo ↄiugio primoꝝ hoim ⁊ cetera pcipue videt² itelligi i pctõ carnis qd hẽt ex carnis icẽtiuo dlectacõeʒ ſibi magis ↄiũctã ad q̃ hõ facilie i curuat²· Et iõ cũ magna diligẽtia ẽ vitãda· ñ ſolũ aũt h⁹ ſʒ et oĩe peccatũ· multa ei freq̃nter credũt² eſſe veialia q̃ ſunt mortalia et di. ficile ẽ i hijs tñ diſcernere· Et iõ quaſi a facie colubri hẽt hõ qui vult ſaluari pctm̃ fugere hec ille· ſʒ ſan· tho· j ij· vbi pri⁹ videt² diffinire dubiuʒ pfatũ ꝙ i alijſ moroſis dlectacõib⁹ i hijs vicʒ pctis minorãdo q̃ ſʒm ſe ſunt pctã mortalia· poſſit quis peccare mortaliter· ſʒ diſtinguit· vñ ſic di· d fornicacõe cogitãſ d duob⁹ pt dlectari· vno⁹ d ipa cogitacõe· alio mõ de ipa fornicacõne cogitata· Et ſic ſꝑ ſũt due delectacões· vna d cogitacõe· alia d fornicacõe cogitata delectacõ d cogitacõe ipa ſequit² i clinacõem affect⁹ i cognitõeʒ ipaʒ Cogitacõ aũt ipa ſʒm ſe nõ ẽ pctm̃ mortale· imo qñqʒ ẽ veiale tm̃ ſicut cũ aliquis inutiliter cogitat· Qñqʒ aũt ſine pctõ puta cũ aliquis vtiliter de ea cogitat· ſic cũ vult d ea pdicare vel diſputare et iõ ꝑ ↄñs affectõ et delectacõ q̃ ſic ẽ d cogitacione fornicacõis nõ ẽ d genere pcti mortalis· ſʒ qñqʒ ẽ pctm̃ veniale· et qñqʒ nullũ· vñ nec ↄſenſus i talem dlectacõeʒ ẽ pctm̃ mortale· Qd aũt aliquis cogitãſ d foricacõe dlectet² de ipo actu cogitato hoc ↄtigit ex h⁹ ꝙ affect⁹ ei⁹ eſt iclinat⁹ adhũc actũ vñ cũ aliquis ↄſenciat i talez dlectacõez· h⁹ nihil alid ẽ q̃ ꝙ ipe ↄſenciat i hoc ꝙ affect⁹ ſu⁹ ſit inclinat⁹ i fornicacõe· null⁹ ei dlectatur niſi i eo qd ẽ ↄforme appetitui ei⁹· Qd aũt aliquis ex deliberacõe eligit ꝙ affect⁹ ſu⁹ ↄformet² hijſ qui ſʒm ſe ſũt pctã mortalia ẽ pctm̃ mortale· vñ talis ↄſenſus i dlectacõeʒ mortalis ẽ pctm̃ mortale· Ad v· argu· di· Cõſenſ⁹ i dlectacõeʒ q̃ pcedit ex ↄplacẽtia ipi⁹ act⁹ hoicidij cogitati ẽ pctm̃ mortale· nõ aũt ↄſenſus i dlectacõeʒ q̃ pcedit ex cõplacẽtia cogitacõis d hoicidio ⁊ in ſcripto· ij· di· di· xxiiij· ſicut i fornicacõe ſi quis ↄſenciat i dlectacõem q̃ appetitũ ↄcupiſcibilis reſpectu fornicacõis ſequit² erit pctm̃ mortale ita etiã multo ampli⁹ ſi cõſenciat i dlectacõeʒ q̃ appetitũ iraſcibilis reſpectu hoicidij ſequit² erit peccatum mortale vnde phi· x· eti· vult quod idem iudicium eſt de operaciõe ⁊ delectacõe hec ibi· I

Dubitat iiij. qđ ſi quis imaginet delectacōem venereā cū aliqua ꝙ vellet eſſe vxorē ſuā nulla lege ſibi copulari ꝓhibitā ⁊ in hᵒ dlectetur nolens tñ cū ea corꝑaliter dlectari niſi eſſet vxor ſua pt ne pctm̄ mortale ibi ꝯmitti ꝯſenciēdo i moroſā dlectatioꝫ Rñ. ſꝫm pe. pa. ſup ij diſ. qua pri⁹ qñ nō ē actu vxor. tūc licꝫ ea caſtitate ꝯiugali vel ſiplici aīo dſiderare vxorē niſi aliūde ſit ꝓhibitū Jacob ei ſꝫuiuit ꝑ rahel ꝙ diligebat gen̄. xxix. ⁊ ſic nō eſſet mortale ſꝫ anꝙ ſit vxor in eā exardſcere vt in cogitādo d ea velit hō dlectari videt mortale. poſſet ei eſſe libido tā vehemēs ꝙ ſemē emitteret ꝙ nemo dubitat eſſe mortale et ad crimē molliciei ꝑtinēs nō minus abſorbēs rōem ꝙ ſi exteri⁹ cōtra naturā ꝓcuraret Dubitat v. quid ſi quis imaginet dlectacōem venereā cū aliq̄ q̄ actu ē vxor ſua. ſicut ei actu eā ꝯgnoſcere ñ ē mortale ſic nec eā ꝯcupiſcere Jn oppoſitū ē piculū pollucōis Rñ. pe. d pa ſicut ñ licet ꝯgnoſcere vxorē extra ordiarie nec appetere ad ſic ꝯgnoſcend ſicut ñ licet moroſe delectari i appetitu cui⁹cūqꝫ feīe ex quo talis turpitudo ꝯtra naturā ſequi pt ſꝫm aug. ꝙuis ei marit⁹ vxorē illā ñ appetat niſi ſꝫm naturā ⁊ licite ⁊ licꝫ ñ ſit illicit ū ex ꝑte obiecti ē tñ illicitū ex ꝑte medij mōi ⁊ ſubiecti lꝫ Ex p̄miſſis apparet ꝙ ꝯcupie carnalis et alioꝝ pctōꝝ ſunt. x. gradꝰ vel xj. quib⁹ jter ad mortē aīe ſicut etiā in ifirmitatib⁹ corꝑis vna ē ifirmitas morti ꝓpinquoꝝ ꝙ ali a Nā ē prim⁹ vbi nullū ē pctm̄ Secund⁹ vbi ē veīale Ter. ē ꝯſenſus i terp̄tatiu⁹ et moroſus i delectacōꝫ venereoꝝ. Et ſꝫm aliquos ē mortale pctm̄ Jn hoc et ſequēti mortua ē aīa vel agoniſat vel morit vel ē morti ꝓpiquiſſima Quart⁹ ē ꝯſenſus ver⁹ exp̄ſſus ſeu moroſus i delectacōem et ille etiā ſꝫm theo. cōmuiter ē pctm̄ mortale. Quit⁹ ē cōſenſus in op⁹ nephariū qđ fieret ſi optuītas haberet ⁊ ſꝫm oēs illud ē mortale pctm̄. et certū ē ꝙ. ix. p̄. ꝓhibet. ſequētes vero ſunt cōtra vj. p̄c. vñ hic aīa ē mortua. Sextus ē opiſ intēti ꝓpetracō exterior vbi facultas ad ē hic extra ad monumētū portat. Septi⁹ ē ꝯſuetudo que cauſat ex freq̄ntia act⁹ hic fetet. Octau⁹ ē deſpacō d nō poſſe dimittere hᵒ pctm̄ hic ſepelit clauſa duro lapid. Non⁹ ē obſtinacō et obduracō in pctōtali. qꝛ pctōr cū in ꝑfūdū pctōꝝ venerit ꝯtēnit vtꝫ i pharaōe hic a memoria hoīm quoꝝdaꝫ ſcōꝝ labit. Deci⁹ ē finalis iupnīa i quibuſdā hic triplici morte morit corꝑis et aīe ⁊ ifernaliū dmonū ꝓpria efficit. Vndeci⁹ ē igreſſus actualis p⁹ mortē i ifernū. p̄fati gradus ſic ſe hn̄t ꝙ ſp ſeq̄ns pt eſſe peior priore. hij ſūt grad⁹ quib⁹ iter ad infernū gᵒ pricipijs obſta. tarde medicia pat. qui vult p̄fata p̄dicare vulgo caut⁹ ſit in multis ne cōſenciēs ledat inordinate timoratas bñ gᵒ declarat aut lrācioꝛib⁹ talia ꝯmittat. L. De ij. pricipali ad quot ſe extēdat ꝓhibicō noni p̄ce. notand ꝙ in hᵒ mādato ꝓhibetur primo oīs volūtari⁹ ꝯſenſus volūtatis i quib⁹ op⁹ venereū vj. mād. ꝓhibitū vbi volūtas nō exit i actū exteriorē. qꝛ voluntas tūc ꝑ facto reputat Ex quo patꝫ ꝙ ſūt multa pctā venerea it⁹ i cord et tot quot fuerīt enumerate ſpēs et mōi exteriores venerei i ſexto mādato. qꝛ re=

ſpctu cꝰlibꝫ ꝑt hr̄i volūtas ꝺlibera
ta illꝺ faciēdi ſi nō timeret᷑ īfamia
vel aliꝺ hmōi · ⁊ aduertēdū ꝯñter
ꝙ ſicut ſūt gꝺꝰ ī gūitate pctoꝝ lu=
xurie quo ad actꝰ exteriores ſexto
mādato ꝓhibitos· qꝛ exteriꝰ adul=
teriū gūiꝰ ē ꝙ ſimplex fornicacō ⁊
ſic ꝺ alijs vt ī ſexto mādato dictū ē
Et ſimiliter inceſtꝰ tāto ē gūior q̄n
to fit inter ꝑſonas gꝺu ꝯſanguini=
tatis ꝓpinquiores ⁊ ita ꝺ alijs· ita
etiā ſunt gꝺꝰ ī gūitate pc̄ti luxurie
quo ad actꝰ interiores hic ꝓhitos
vn̄ violacō adulterij gūior ē ꝙ vi=
olacō ſimplicis fornicacōis ꝙuis v
traqꝫ ſit mortale pctm̄· ⁊ ſic intelli=
gendū eſt ꝺ alijs· Scꝺo hic nō ſolū
ꝓhibet᷑ volūtariꝰ ꝯſenſus ī opus
venereū ī ſexto mādato ꝓhibitū· ſꝫ
ꝓhibet᷑ etiā volūtariꝰ ꝯſenſus in
ꝺlectacōeꝫ ad tale opꝰ de ꝑ ſe incli
nantē· ꝯtigit em̄ ꝙ hō nollet extri
ſecū opꝰ aliquoᵒ ꝑpetrare· attn̄ de
liberate vult illā delectacōꝫ libidi=
noſaꝫ ꝑ quā affectꝰ ſuꝰ ē de ꝑ ſe ad
hmōi opus ꝓhibitū inclinatꝰ vt ſi
quis nollet fornicari forte ꝓpter ti
morē aut verecūdiā aut ꝓpter aliā
talē cām· vult tn̄ cogitare de forni
cacōe aut de alijs libidioſis ad eam
incitantibꝰ vt de oſculis ⁊ tactibꝰ
⁊ alijs hmōi impudicis ⁊ impudice
ſcꝫ ꝓpter ꝺlectari ī obiecto cogita=
to· Iſte ꝯſenſꝰ ē pctm̄ mortale ſꝫm
tho· ⁊ aug· xij· li· ꝺ tri· Jdo etiā ille
ꝯſenſus ē hic ꝓhibitꝰ ¶ Ter=
cō non ſolū hic ꝓhibet᷑ ꝯſenſus in
opꝰ ⁊ ī ꝺlectacōꝫ ſꝫ oēs mōi ⁊ geſtꝰ
mali quibꝰ vna ꝑſona aliā ſibi non
mr̄imonialiter ꝯiūctā trahit ⁊ ſoli
citat aut ſollicitare nitit᷑ ad luxuri
am· ſiue hoc fiat ꝑ iaternūciū· ſiue
ꝑ miſſionē lr̄aꝝ· ſiue ꝑ minas· pro=
miſſiōes· munera· indicia· adulatio
nes aut ꝑ ſupfluū aut laſciuū veſti
mētoꝝ ornatū· ſiue ꝑ fucatū ⁊ men
dacē faciei colorē· qui em̄ talia fece
rit potiſſime tali intencōe vt ꝑ hoc
aliā ꝑſonā nō mr̄imonialiter ſibi cō
iunctā attrahit ī ſui ꝯcupiam ꝓhi=
bitā peccat mortaliter et ꝯtra hoc
nonum mandatum agit etiam ſi nū
ꝙ fiat progreſſus in aliquod extri=
ſecum ⁊ ꝓhibitū opus· vnde Criſo·
ſup illo mat· v· Qui vidrit mulierē
ad ꝯcupi· eā iā mecha· ē eā ī corde
ſuo· ſi mulier aliqua ornādo ſe orna
tu ſaltē ſupfluo aut impudico vt o
culos hoīm ad ſe attrahat ⁊ viroꝝ
aſpectibꝰ placeat ad ꝯcupiſcendū·
etiā ſi nulli plagā intulerit penā ex
tremā paciet᷑· venenū em̄ ꝯficit et
ſi nullꝰ inuentꝰ ſit qui bibat ſimili
ter intellige de viris reſpectu muli
erū ¶ Quarto etiā hic ꝓhibē=
tur· aſpectꝰ· amplexꝰ· affatꝰ· tactꝰ
⁊ ſimilia impudica actū carnalis co
pule p̄cedentia ⁊ ad eā alliciētia qꝛ
talia ſūt pctā mortalia cū inter ꝑſo
nas nō ꝯiūctas mr̄imonialiter fiūt
libidinoſe ⁊ ſe tali intencōe vt vna
eaꝝ aliā ꝑ hmōi incitet in ſui ꝯcu=
piſcētiaꝫ aut ad illicitū aut ꝓhibi=
tū venereū actū· aut vt ī ſe ꝓuocet
delectacōem ad hmōi actū inclinā=
tē de quo etiā dictū ē ſexto mādato
Quīto nō ſolū hic ꝓhibent᷑ exteri=
ora talia libidinoſa ſcꝫ oſcula tactꝰ
⁊ ſimilia· ſꝫ etiam ꝓhibet᷑ volūtas
talia faciēdi ſiue volūtariꝰ ꝯſenſꝰ
ī ea· qꝛ ſic exteriora illa oſcula· ta=
ctus ⁊ hmōi ſūt gūia pctā vt dictū
ē ⁊ hᵒ mādato ꝓhibita· ita etiā vo=
licio deliberata talia faciēdi ē gūe
pctm̄ ⁊ hic ꝓhitū etiā ſi effectꝰ nū
ꝙ ſeqret᷑ exteriꝰ ¶ Quo ad
iij· p̄ncipale ꝙ piculoſū ſit delecta
bilibꝰ malis īmorari p̄ſertim luxuri

oſis· [illegible] pꝫ ꝑ ea q̃ tacta ſũt
i primo mẽbro pꝛicipali·ſcd̉o ptꝫ ex
eo qꝛ voluntas valde faciliter cur
uatᷣ ad peccandũ·ꝛ rõis iudiciũ ce
catᷣ ꝑ delectabilia·vñ phũs·ij·eth·
ca·vlt·Inter regulas ꝓ virtutibꝰ
acquirẽdis ꝛ vicijs vitãdis ponit
iiij·regulas· Prima ẽ vt magis fu=
giat illd̉ viciũ qd̉ quis plꝰ virtuti
certe ꝯ̃riatᷣ vt tꝑantie plus ꝯ̃riatᷣ
intꝑantia q̃ꝫ inſenſibilitas ꝛ plꝰ li=
beralitati repugñt ſeu mĩe auaricia
q̃ꝫ ꝓdigalitas· Rõ eſt qꝛ tale viciũ
plus inficit virtutẽ·Exẽplũ ẽ d̉ vo
lẽte ſanari qui plꝰ nociuũ magiſ hꝫ
vitare·Scd̉a ẽ vt quis ꝯſideret ad
qd̉ malũ plus ſit inclinatꝰ a natura
li ꝯſuetudĩe ꝛ ꝯ̃ illd̉ plꝰ conetᷣ·Rõ
ẽ qꝛ ad quod ꝯplexio incliat vel cõ
ſuetudo faciliꝰ trahit ad trãſgreſſi
onẽ medij virtutis·ad qd̉ aũt q̃s ſit
plus inclinatꝰ patere p̃t ex delecta
cõe vel triſticia quã q̃s circa viciũ
certũ hꝫ· iſta ſcd̉a via efficaciſſima
ẽ ꝯ̃ viciũ·ſꝫ via ſtoicorum vt tuliꝰ
narrat fuit minus efficax qua doce=
bat lente a vicijs ceſſare debere qd̉
ꝓprie ẽ tepidoꝝ·optꝫ em̃ ſꝫm theo=
logos ſimul oĩa mortalia vicia di
mittere·ſꝫ nõ optꝫ oĩa ꝑfectõis opa
ſtatim opari·exẽplũ de volẽtibꝰ be
ſtias aliqua docere optꝫ q̃ꝫ cũ mag=
no conatu oꝑentᷣ ꝯ̃ naturalẽ incli
nacõeꝫ·vt qui vult canẽ docere am
bulare duobꝰ pedibꝰ· Tercia regu
la ẽ inter oĩa maxĩe delectacõ ꝛ d̉le
ctabile qd̉cũqꝫ cauendũ·rõ ẽ qꝛ na=
turaliter ad d̉lectabilia inclinamᷣ·
ꝛ talia appetitui ꝓpoſita ſtati pla=
cẽt ꝛ ſic ꝯcupia ſi p̃ntantᷣ mala ſta
tim mouetᷣ volũtas curuatᷣ ꝛ racõ
cecatᷣ·ſicut etiã exẽpli grã ꝑ exteri
ora munera iudicia iuſtoꝝ ꝑuertũ
tur·ita etiã ꝑ delectacõem q̃ hꝫ ſpe

ciẽ interioris muneris ſimiliter fie=
ri p̃t faciliter·ꝛ d̉r̃ illa regula a ſe
cũda·qꝛ ſcd̉a ſumitᷣ penes id qd̉ eſt
ꝓpriũ vnicuiqꝫ· ſꝫ iſta tercia penes
id qd̉ oĩbꝰ ꝯuenit· Quarta regula
ẽ vt q̃s ꝯſideret ſuꝑabũdantiã ꝛ de
fectũ q̃ opponũtᷣ virtuti ꝛ ꝑpẽdat
qualia ſint ꝛ q̃ꝫ mala ſint pc̃tã ꝛ ſic
faciliꝰ mediũ virtutis diligit ꝛ me
diũ inueniet virtutis ¶ Tercĩo
q̃ꝫ fugiẽda ſint delectabilia mđi do
cet locꝰ i quo ſumꝰ vallis miſerie ꝛ
lacrimaꝝ· Nõ em̃ ſꝫm aug·deꝰ eie=
cit hoĩeꝫ d̉ ꝑadiſo vt hic ꝑadiſũ ha
beat·ſꝫ vt laboremꝰ ꝛ i ſudore vul
tꝰ cũ adã veſcamᷣ pane vel cũ eua
erũnas paciamur vt hic mereamur
eternũ gaudium·hic em̃ mixta ſunt
meror ꝛ gaudiũ in celo ſolũ eſt gau
diũ·ſed i inferno tm̃ pena· Quarto
idẽ docet tꝑs· Nã ſꝫm barñ· vniuer=
ſũ tpꝫ ẽ pnĩe ꝛ vigilia q̃dam ſolẽni
tatis mag̃ ſabbati i celo vigilia aũt
exigit ieiuniũ ꝛ tribulacõeꝫ·Quĩto
idẽ docet exẽplũ xp̃i q̃ ꝑ oĩa elegit
ſꝫm Berñ· penoſa opa ꝛ virtuoſa·
vtꝫ i eiꝰ pauꝑtate multiplici q̃ꝫ ha
buit naſcẽdo· ꝯuerſando· moriẽdo
Ego inq̃t p̃s· mẽdicus ſum ꝛ pauꝑ
qd̉ ſꝫm glo· ibi ad lram d̉ xp̃i ꝑſona
dixit·hoc inq̃t glo·xp̃s dicit de ſe in
ꝑſona ſerui· Sexto idẽ docẽt exẽpla
ſanctoꝝ veteris ꝛ noui teſtamenti
multiplicia heb·xj·Circuierũt i me
lotis i pellibꝰ caprinis egentes an=
guſtiati afflicti quibꝰ dignꝰ ñ erat
mũdus· Septĩo docẽt idẽ nocumẽta
q̃ hoĩbꝰ ex voluptatibꝰ ꝓuenerunt
vtꝫ i eua circa eſũ ꝓhibitũ·de ſalo=
mone q̃ infamis mortuꝰ ẽ·de dauid
ꝛ ſampſone ꝛ d̉ multis alijs· Octa=
uo idẽ docẽt penurie ꝯfratrũ xp̃ia=
noꝝ· Quot em̃ ſũt vidue tribulate
pauꝑes egẽtes deuoti tẽptati labo

rib⁹ p̃ſſi capti ꝛ ſimiles q̃b⁹ ꝯpati deberem⁹ n̄ inaniter vero gaudere vñ bern̄. nō decꝫ xp̄ianū delicias q̄rere cū ſciat xp̄m i tot mēbris ſuis neceſſitatē hr̄e. Nono docꝫ illd̄ voluptatū breuitaſ labor ꝛ ꝑ ꝯ̄ria mixtio. vñ Boe d̄ ꝯſo. O quātis amaritudinib⁹ hūana felicitas reſperſa ē verꝫ qꝛ nemo ſine ꝯſolacōe diu pſeuerare p̄t. conari g° debem⁹ vt d̄lectem² de ſpe celeſtis p̄rie. de dī ꝓprietatib⁹ ſcꝫ bonitate mia ꝛ hmōi de xp̄i pfectōib⁹ de ſuis bn̄ficijs de virtutib⁹ ꝛ alijs ſꝫm illd̄ ps̄. Delectare in dn̄o ꝛ dabit tibi peticōnes cordis tui ꝛ ſꝫm illd̄ apo. phili. iiij. Gaudete i dn̄o ſꝑ iterꝫ dico gaudete modeſtia vr̄a nota ꝛc

Decimum Preceptum

NOn ꝯcupiſces rē ꝓximi tui. nō domū. nō agrū. n̄ ſeruū. nō ancillā. nō bouem. nō aꝫinū nō vniuerſa q̄ illi⁹ ſūt. Exo. xx. ꝛ deu. v. Jllđ ē decimū mandatū d̄ quo tria pricipaliter ſunt vidēda. Prīo quō debꝫ intelligi. ſcd̄o d̄ mādatis dubia q̄dā ſoluēt². tercō videbit² de pena trāſgredientiū mādata. A. Pro itellectu primi notand̄ primo ſic dictū p̄ce. p̄cedēti ita ſuo mō hic ē. ꝙ primi mot⁹ ꝯcupie rei aliene ꝓut ꝯſiſtūt infra limites ſenſualitatis. ſiue vt p̄ueniūt totaliter deliberacōem rōis ꝛ nullo° a volūtate dependēt nō ꝓhibent² aliquo mādato. nec illo mō ſūt pc̄tā. ſꝫ volūtatis deliberatiu⁹ ꝯſenſus i dānaficacōeꝫ ꝓximi ꝑ illicitā vſurpacōꝫ tpaliū bonorū ei⁹ ꝓhibet² vltio iſto mādato

B Scd̄o notandū ꝙ ſicut aliene mulieris ꝯcupia ad actū venereū p̄t dupliciter ꝯſiderari. vt p̄cedēti mādato etiā tactū eſt. ita ſimiliter ꝯcupia rei aliene a ꝓrio p̄t dupliciter ꝯſiderari Vno° ꝓut ex ea orit² ꝛ cauſat² exterior act⁹ illicite ſibi vſurpandi rē ꝓximi ſui ſiue rē alienā ꝛ illa ꝯcupia ꝓhibet² eadē ꝓhibicōe qua ꝓhibe² act⁹ ei⁹ exterior ſcꝫ ſeptio p̄ce. nō furtū facies. alio° interior illa volūtatis ꝯcupia deliberata ꝯſiderat² inquātū ex ea nō ſeqt² act⁹ exterior vſurpādi ſibi rē alienā. qꝛ forte timet verecūdatur aut nō hꝫ oportunitatē. ꝛ ne q̄s illā ꝯcupiam interiorē ſolā ſine exteriori actu eā ꝯmittēs crederet n̄ eē pc̄tm̄. ip̄am dn̄s ſpēali p̄cepto ꝓhibuit ſcꝫ. x. nō ꝯcupiſces rē ꝓxi tui. Cū igi² i ſeptio p̄ce. ſint multi modi iniuſte hoīeꝫ dānificandi ꝑ exteriorē tpaliū illicitā vſurpacōꝫ ſuorꝫ vt ibi dictū fuit. pꝫ etiā quot ꝛ ꝙ̄ multiplicia ſint pc̄tā q̄b⁹ ꝯ̄ hoc. x. mādatū trāſgredimur. qꝛ ſūt oīs deliberata volicō furti vel rapine ꝛ ſimiliū. vbi tn̄ ſequit² exterior furādi aut rapiēdi act⁹ ꝛ ſic etiā intelligat² de multiplicib⁹ alijs hmōi cōcupiſcētijs volūtatis ꝛ deliberatis ei⁹ ꝯſenſib⁹ i tales iniuſtas ꝓximi damnificacōnes. q̄ tn̄ implent² ope exteriori. Tercō notandū ꝙ principaliter hic auaricia interior ꝓhibetur q̄ eſt inordinat⁹ amor hm̄oi tpalia. de qua hēt² circa pricipiū ſeptimi mādati Si q̄s aūt videret bona exteriora incuria alic⁹ diuitis. ꝛ talia hmōi ꝛ nollet ea hr̄e ꝯ̄ dei mandatū nec ꝯ̄ ꝓximi bonū ſꝫ ꝯſideret ea nō inordinate ꝛ feruide nō propter hoc opteret eū ꝯ̄ hoc mādatū egiſſe. ſꝫ tn̄ affectōes tales ſunt inutiles interdū ꝛ ocioſe de q̄b⁹ ſe. d̄ Cū oia edificaueris vacu⁹ remanebis. C Quo ad ſcd̄m principale

dubitat² p͛io circa decalogū vtrū veniale pc̄tm̄ poſſit fieri mortale· R̄n̄· ſzm tho· j· ij· q· lxxxviij· Primo notandū dr̄am pc̄ti mortalis a veniali ꝛ quō fit aliqd̄ mortale tripliciter· Sic quidē differūt veniale et mortale pc̄tm̄· nā qn̄ volūtas fert² i aliqd̄ qd̄ ſzm ſe repugnat caritati ꝑ quā hō ordinat² in vltimū finem pc̄tm̄ ex ſua ſpecie· genere· ſeu obiecto hꝫ ꝙ ſit mortale ſiue ſit ꝯ dilectionē dei· ſicut blaſphemia· piuriū ꝛ hm̄oi· ſiue ꝯ dilectōnē ꝓximi ſicut adulteriū ꝛ ſimilia· Qn̄cunqꝫ vere volūtas peccātis fert² in illd̄ qd̄ in ſe ꝯtinet quādaꝫ inordinacōꝫ nō tn̄ ꝯriat² dilectōi dei ꝛ ꝓximi· ſicut verbū occioſū· riſus ſupfluꝰ· ꝛ alia hm̄oi talia ſūt pc̄tā venialia ex ſuo genere· ſꝫ qꝛ actꝰ morales recipiūt rōem mali ꝛ boni nō ſolū ex obiecto· ſꝫ etiā ex aliqua diſpoſicōe agētis· Cōtinzit qn̄ꝫ ꝙ illd̄ qd̄ eſt pc̄tm̄ veniale ex genere rōe ſui obiecti fit mortale ex ꝑte agētis· vel qꝛ in eo ꝯſtituit finē vltimū· vel qꝛ ordiat ip̄m ad aliqd̄ qd̄ ē pc̄tm̄ mortale ex genere· puta cū q̇s ordinat verbū iocoſū ad adulteriū ꝯmittēdū· ſimiliter etiā ex ꝑte agētis ꝯtingit ꝙ aliqd̄ pc̄tm̄ qd̄ ex ſuo gn̄e eſt mortale fit veīale ꝓpter hº ꝙ actꝰ ē impfectꝰ· i· nō dliberatꝰ rōe qua ē p͛cipiū ꝓp͛iū mali actꝰ· Scd̄o notat ꝙ pc̄tm̄ veniale poſſe fieri mortale tripliciter p̄t ꝯtigere· Primo ꝙ vnꝰ ꝛ idē actꝰ numero p͛io ſit peccatū veniale ꝛ poſtea mortale· ſed hº eē nō p̄t qꝛ p͛cipaliter pc̄tm̄ cōſiſtit i actu volūtatis ſicut ꝛ q̇libet actus moralis· vn̄ nō dr̄ vnꝰ actus moraliter ſi volūtas mute²· ꝙ̄uis etiā actio ſzm naturā ſit ꝯtinua· ſi aūt volūtas nō mutet² nō p̄t eē ꝙ de veniali fiat mortale· ſcd̄oº p̄t intelligi vt id qd̄ ē veniale ex genere fiat mortale· ꝛ hoc q̇dē poſſibile ē ꝙ̄tū i eo ꝯſtituit² finis vel inꝙ̄tū refert² mortale pc̄tm̄ ſicut ad finē vt dictū ē· Tercōº p̄t itelligi ita ꝙ multa pc̄tā venialia ꝯſtituāt vnuꝫ pc̄tm̄ mortale· qd̄ dupliciter p̄t intelligi· Primo ꝙ ex multis pc̄tis venialibꝰ integ͛liter ꝯſtituat² vnum pc̄tm̄ mortale· ꝛ illd̄ falſū ē· qꝛ oīa pc̄tā venialia m̄ōi nō p̄n̄t h̄re tm̄ de reatu de pena dāni· nec ſenſus quātū vnū mortale habꝫ· reatꝰ eīn̄ pc̄ti mortalis ē eternus· venialis vero tēporaneus· mortale meret² carentiā diuine viſionis ꝑpetuā· nō aūt ſic veniale· mortale etiā meret² vermē ꝯſcīētie ꝑpetuū nō veniale· inter q̄ oīa nulla ē ꝓporcō· Alioº p̄ōt intelligi ꝙ multa pc̄tā venialia faciūt vnū pc̄tm̄ mortale diſpoſitie ꝛ ſic verꝫ ē· qꝛ qui peccat venialiter ex genere p̄termittit aliquē ordinē ꝛ ex hoc ꝙ ꝯſueuit volūtatē ſuā i miorībꝰ debito ordini nō ſubiacere diſponi² ad hº ꝙ etiā volūtatē ſuā nō ſubijciat ordini vltimi finis eligēdo id qd̄ ē pc̄tm̄ mortale ex genere· ꝛ ſic libido peccandi introducit² ꝑ actꝰ veniales vt ꝓrūpat facilius imortale· ex q̄bꝰ ꝛ alijs s̄· j· ꝛ iiij· p̄ce· poſitis ꝛ i nono patꝫ ꝙ ex veniali p̄t fieri mortale quintupliciter· Primo qn̄ i veniali ꝯſtitueret² finis Scd̄o qn̄ veniale ordinaret² i mortale actu· Tercio qn̄ veniale fit ꝯ ꝯſcīētiā diffinitiue iudicantē aliqd̄ eē mortale· vel ꝯ ꝯſciam vehemēter dictantē vel dubitantē ꝛ plura argumēta h̄ūtem ꝙ ſit mortale ꝙ̄ ꝙ ſit veniale· Quarto qn̄ veīale diſponit ad mortale ſiue fiat ꝓgreſſꝰ i moroſā dlectacōeꝫ ſiue ex diſpoſi-

cōe maloꝝ habituum. Quito qñ fit ex ɔtēptu ꝗui de his intelligit᷑ aug⁹. o nullū pctm̄ ē adeo veiale qui dū placeat sup̄. vno ex. v. mōꝝ fiat mortale. D Dubitat᷑. ij. quot mala faciat pctm̄ veniale. Rñ. ꝙ. xj Primo ad penā obligat aut eternā ſi qs cū eo dānat᷑ ſꝫm tho. aut purgatoriā ſi hic nō ſatiſfacit aut tpalē hic faciēdā. Scdo maculā quādā cauſat i aīa vt tactū ē s. pce. ix. c. ij f. ꝙ etiā purgatoriū ſꝫm tho. hꝫ delere. Tercō feruorē caritatis minuit ſicut aqua iniecta igni. licꝫ nō extiguat. tñ feruorem minuit. quarto penas aīe laſſat i bonis opib⁹ ſicut qñ ponit᷑ on⁹ ſup equū minus ꝓm pte ambulat. Quito a gloria retardat. optꝫ em̄ vt minimus quadrans pcti venialis ſoluat᷑ hic vel i purgatorio vel p indulgentias. Sexto bona pꝛie celeſtis diminuit nō qdeꝫ ea q̄ ibi habem⁹ repoſita ex merito ſꝫ q̄ deberēt᷑ opib⁹ q̄ venialia faciēdo obmiſim⁹. venialiter nāqꝫ peccādo ñ dō ſꝫuim⁹ nec merem᷑ ſꝫ demerem᷑ vij. occaſiōes ſūt ad mortalia pctā faciēda. viij. qetē mētis i deū tollūt ꝛ ſpūalē dulcedinē ac deuꝫ a nobis alienāt aliqualiter. qꝛ i mdō p venialia delectamur. Nono grām ſpūſſancti interdū fugat quā dediſſet ſi nō venialib⁹ pctis nr̄e voluptati ſatiſfeciſſem⁹. decio ſcādalizāt ꝓxim. vñ i dmeritū accñtale iactāt aīaꝝ vt q̄ docuit ioca venialia pꝛiceps fiat alteri⁹ pcti. E Quo ad. iij. pꝛicipale mirant᷑ qdā ꝛ murmurant᷑. Cur de⁹ miſꝫicoꝛdiſſimus ꝓ vni⁹ trāgreſſiōe mādati nō deleta p pniam puniat ꝑpetua dānacōe ſꝫm iaco. apo. ſniam. cū tñ qdā peccata tā cito fiāt ꝛ breuiter. Rñ. ꝙ dei d h° rōnabiliſſima ſnia apparet

iuſta ex nouem ɔſideracōib⁹ ſumptis ex natura pctōꝝ. dicit em̄ beat⁹ aug. xxj. de ci. dei. Nullus exiſtit gentiliuꝫ legiſlatoꝝ qui cenſeret tā cito nocenciū finiēda eſſe toꝛmēta ꝙ cito factū eſt homicidiū vel adulteriū vel ſacrilegiū vel qdlibet aliud ſcelus nō tpis lōgitudie ſꝫ iniqtatis ꝛ impietatis magnitudine menciendū eſt. hec ibi ꝛ plura ibi de hoc ponit ꝛ ɔcludit. qd nihil irꝛacōnabile pōt occurꝛere hoī. ſi de⁹ cui⁹ ineffabilis ē iuſticia ꝓ pctō breui tpe ɔmiſſo det longe duracōis ſupliciū. aut etiā eternā infligat penam Talia em̄ egre ferentes non ɔſiderat maliciā ꝛ nocumētū pcti mortalis. qd ſꝫm Vuilh. piſieñ. in de fide ꝛ legibus multis reb⁹ compat᷑. Primo ē vulneracō ſpūalis aīe. vñ ps. Libera me de ſan. ꝛc. Sic em̄ nemo mira᷑ ꝙ ex breui vulneracōe coꝛpali qs ꝑpetue coꝛpali vita p mortē pꝛiuat᷑ ſic nec miret᷑ ꝙ p mortale crimē qs eternaliter coram deo maneat mortu⁹. Scdo pctm̄ mortale ē qdā cā⁹ i ꝓfūdū volūtari⁹. d q° xp̄s ait mat. xvj. Cec⁹ aūt ſi ceco ducatū p̄ſtat ambo i foueā cadūt. ſꝫ in ictu oculi qs ſe p̄cipitare pt i foueā quā ꝓpꝛio conatu nū ꝙ exire pt. tercō pctm̄ mortale ē trāſgreſſio p̄cepti ſub morte interdicta ſꝫm illd mat. xix. ſi vis ad vitā igredi ſꝫua mādata. ſꝫ nul⁹ miratur ꝙ trāſgreſſiōe hūanaꝝ legū tēpa nee factaꝝ. fur latro ꝛ alij malefactores reip. eternaliter puniūt᷑ ſuſpēdio vel toꝛm̄to ſimili. vñ ſꝫm aug. vbi pꝛi⁹ octo penas ſꝫm tuliū leges malefactoꝛib⁹ infligūt ſcꝫ dānū vicula. verbera talionē ignomiā exiliū ſꝫuitutē ꝛ mortē. ꝛ tñ ꝗlibet iſtaꝝ penaꝝ ɔtingit p hoīes iuſte ꝑpetuo infligi ꝓ tēpaliter ɔmiſſo. Cur g° nō ſimiliter ꝓ peccato mortali fieret. Quarto pctm̄ mortale eſt ɔtract⁹ qdā et emptio infernaliū

tormētoꝝ nec nō ⁊ vendicio qua p̄cio breuis voluptatis ſeipm tam in aīa ꝙ in corpe vendit inſania peccatoris· Vnde tales venundati ſunt vt facerēt malū·ſic·iij·Reg·xxj·di·helias ad achab·ad venūdat⁹ es vt faceres malū nulli aūt dubiū qui ex vendicōe ⁊ empcōe ꝙtūcūqȝ breui tpe fiāt ius ppetuū rei empte acqri t² emptori Quīto pc̄ti mortalis ppetracio ē lūis grē extictio ⁊ lucerne q̄ lucȝ cognitōe ⁊ ardet amore. Cum aūt nemo poſſit de ſe iſta reaccēdre ppetue niſi xp̄c ſʒm illd̄ iohā·j·erit lux vera que ⁊c̄·idcirco ad illd̄ p̄iculū ſe p̄jciēs merito pūiret² ppetuo Sexto quicūqȝ addit ſup pc̄m̄ ſuū ī pniaȝ ſeu ꝯtumaciā·addit de iure etiā ⁊ penā ⁊ iuſtiſſime ꝙtū durat ī vno quoqȝ ꝺi iiuria tm̄ durare ī eo dȝ ⁊ pena·ſȝ exñtes in inferno ſuper pc̄tō ſuo addūt impniaȝ ⁊ ꝯtūaciaȝ ppetuo g° nō ſolū iuſte ppetuo puniunt² extēſiue ſȝ etiā intēſiue deus penā eoꝝ augere poſſȝ· Septio ſʒm aug·de ci·dei·li·xvj·Dign⁹ eſt pēa eterna qui ī ſe pimit bona eterna·ſȝ pc̄tōr mortalis ē hmōi· qꝛ pc̄tōr ad ppetuū ſuiciū grāꝝ actiōes tenet² deo exhibēdū de quolibȝ mēbro vel dono tā corpis ꝙ aīe qd̄ ſibi de⁹ taȝ ḡcioſe ꝯtulit hec aūt oīa diabolo p pc̄m̄ tradit ⁊ ꝺo recipit·g° ppetuo puniri dȝ·ſi em̄ ī hūana policia qui furat² cappā meret² certā penā q̄ furat²·c·flo·maiorē meret²·g° qui ppetuū cēſuȝ ꝺo recipit q̄ȝ hȝ ī mēbriſ aīe ⁊ corpis ⁊ q̄ȝ ī pꝛia lete ꝺo reddere deberem⁹ de mēbroꝝ obſequijs ſp pūiri dȝ· Octauo qui peccat ī ſimplicē p̄rim eū ledēdo alapa meret² aliꝙ penā qui ī pꝛicipē meret² maiorē·vt dr·v·ethi·g° qui ī ifinitū bonū peccat ifinitā meret² qdāmō penā·quilibȝ ei pc̄tōr ē de quib⁹ dr in ps·ſupra dorſuȝ meū fabricaue ⁊c̄· g° dn̄s iuſt⁹ ꝯcidet ceruices pc̄toꝝ ſp· Nono qui pdit ex ſua negligētia aliqd̄ donū·exēpli grā flore·vel dn̄i ſui meret² certā penā·qui vero pdit x·flo·pl⁹ demeret²·g° qui pdit infinitū bonū in ifinitū pūiri dȝ vt peccator facit·de⁹ ei infinitū bonū eſt et nr̄m ē p grāȝ ⁊ gloriā ſȝ·illd̄ geñ·xv·vbi de⁹ ait ad abrahā· ego ero merc· tu·mag·nimiſ ꝙ mer·no· ⁊c̄·

Capitulum Secundȝ

NVnc·ij·pꝛīcipaliter ꝺ̄ penis trāſgrediētiū decalogū tractat⁹ erit de pēis inferni ſcȝ quas icurrunt trāſgreſſores p̄ceptoꝝ vbi tria pꝛīcipaliter tractabunt²·pꝛio de penis exteriorib⁹ dānatoꝝ ſenſibilib⁹ Secūdo ꝺ̄ penis iteriorib⁹ eoꝝ· Tercō de penis quas hn̄t reſpectu ſupioꝝ Quātū ad pꝛimū notādū ꝙ dānatoꝝ hoīm ab autē·doct· ponūtur·xiiij·pene ſʒm ꝙ a diuerſis creaturis exteri⁹ puniūt² diuerſimōe ut in·iiij·elemētis pꝛio a terra quo ad locū inferni·ſc̄do ab aere quo ad tenebras·tercio ab igne·quarto ab aqua·quīto ab oīb⁹ mūdi ⁊ elemētoꝝ fetulētijs·deinde quo ad quīqȝ ſenſus·ſexto pūiūt² viſu quītuplicitei· ſcȝ quo ad fletū·fumū·obiecta· dānatoꝝ hoīm ⁊ demonū·et pꝛiuacioȝ oīm delectabiliū lumīnū· ſeptio auditu quo ad clāoris pceptōeȝ ⁊ blaſphemias·octauo guſtu quo ad pꝛiuaciōeȝ oīm ꝯmeſtabiliū ⁊ potabilium·nono olefactu quo ad p̄nciā ſulphureoꝝ corpꝝ·decimo tactu qua dꝛupliciter· ſcȝ ignis et diuīe poteſtatis ac ꝺmoniace ⁊ ſtridore dēciū vndecimo p oppoſita glorioſis dotibus·duodecio p oppoſita aureolaꝝ

xiij. p ſocietatē peſſimoꝝ xiiij. pri=
uacione hūanitatis xpi. ❡B Pri
ma pena ē locus infernalis ❡Eſt aūt
duplex ifern⁹ ſꝫm gre. iiij. dialogo.
Prim⁹ ē vniuerſalis et ē i media ꝯ
cauitate terre latiſſim⁹ et ꝓfūdiſſi
m⁹ orbicularis. et ignobiliſſim⁹ ac
ꝑpetue durat⁹ ꝙ infern⁹ ſit ꝓbat᷑
ſcriptura philo. ꝛ poe. Scriptura p
illō mat. xxv. Ite maledicti i ignem
eternū et i ſimbolo atthanaſij. qui
vero mala egerīt ibūt i ignē eternū
pſ. qui eripuit aiaꝫ meā ex iferno i=
feriori. Philo. idē di. nā ſocrates i
li. qui dr fedrō platōis p⁹ ꝙ noia=
uit grādes pctōres. ſic ꝯcludit hoſ
ꝯpetēs equidē porta iacet itartaꝝ
vñ nūꝙ exibūt. Poete ſimiliter vt
virgili⁹ i georgicis et plures alij q̄
ponūt ibi fluuios ifernales et hor=
rēda hic ifern⁹ cū ſuo igne a prici.
mōi parat⁹ ē a deo vñ mat. xxv. ite
maledicti i ignē eternū q̄ pat⁹ ē ꝛc
et iſa. xxx. pata eſt abheri topheta
rege pata ē glo. abheri. i. ab inicio
tophet. i. vallis gehēne. ſꝫ q̄re de⁹
ifernū fecit. Rñ. de⁹ palaciū hꝫ re=
gnū vniuerſi. In quo qꝛ multi ſunt
malefactoreſ ꝯgruētiſſimū fuit ut
iuſtiſtiſſim⁹ carcerē hr̄et p talibuſ
vicꝫ ifernū. Scdo q̄rit᷑ quare ē ſub
terra. Rñ. primo qꝛ iuſtū ē vt peſſi
mi maxie diſtēt ab optis i pria vicꝫ
a btis ſꝫ hic fit p mediū itra terraꝫ
ſcdo ꝯgruuꝫ ē eadē rōe ꝓpter loci
ignobilitatē. vicꝫ vt ignobiliſſim⁹
loc⁹ a nobiliſſimo vicꝫ celo maxime
diſtet. ter. rōe affect⁹ vt q̄ hic ter
rena ꝓ deo coluerīt ꝑpetue i terra
claudāt᷑ pſ. adheſit i terra venter
nr̄. ali⁹ ifern⁹ ē ꝑticularis quoꝝdā
añ die iudicij. q̄ p⁹ mod i iferiorē in
fernū dtrudent᷑. ſunt ei ſup terrā q̄
dā loca patētia. vbi damnatoꝝ aie

luūt penas vt ethna et olle vulcāi
id ē ſꝫm iſid. li. xij. eti. ſūt mōtes ar
dētes plēi ſulphureis flāmis ꝛ hor
ribilib⁹. qꝛ i talib⁹ ſꝫm poe. diceba=
tur hitare de⁹ quē vocabāt vulca=
nū ſꝫ reuera diabol⁹ ibi hitat cū ſu
is d iſtis ꝑticularib⁹ ifernis narrat
gre. etiā iiij. dia. primo ꝙ hereita
ſanct⁹ i iſula liparis vidit aiaꝫ the
odorici regis i ollā vulcāi ibid ꝓie
ctā p deuotos vicꝫ. Iohā. papā et
ſimachū pricīū quos p̄fatus rex pri
us iiuſte occidat. ſcdo narrat d quo
dā romāo i extrēis laborāti. cui ap=
puit nauis pata qua ipe et qdē vi=
cin⁹ ſu⁹ deducēdi erāt i ſiciliā. vnd
gre. ibi addit cām hoꝝ locoꝝ d. qd
vero ille moriēs ſe ad ſiciliā ducēd
teſtat⁹ ē. qd alid ſentiri pt niſi ꝙ p̄
ceteris locis i cui⁹ terre iſulis eru=
ctuāti igne tormētoꝝ olle patuerīt
q̄ vt ſolēt narrare q̄ nouerīt laxatis
quottidie finib⁹ excreſcūt vt mūdi
termios appiquāte qñ certū ē illuc
ampli⁹ exurēdoſ colligi quāto ꝛ ea
dē tormētoꝝ loca ampli⁹ videant᷑
appiri qd omps de⁹ ad correctiōeꝫ
viuētiū i hoc mōo voluit oſtēdi vt
mētes ifideliū q̄ iferni tormēta eē
nō credūt. tormētoꝝ loca videāt q̄
audita credre recuſant. Eandē cām
aſſignat vuil. piſi. d vniuerſo pte. j
ca. xlvij. vbi etiā d. qd i p̄fata iſula
ſicilie ignis pnoiat⁹ viuoꝝ intolle
rabiliter cruciat aias appiquāciuꝫ
ſibi. ꝛ tñ corpa nō ledit. ❡C Se=
cūda pena ſunt tenebre exteriores
vñ mat. xxij. ligatis maib⁹ et pedi=
b⁹ ꝓicite eū i tenebras exteriorib⁹
vbi notād ſꝫm tho. i iiij. d. vl. ꝙ tri
plici de cā erūt et ſūt i iferno tēbre
vñ ſic di. diſpoſicio iferni erit talis
ꝓut maxie miſrie dānatoꝝ ꝯuenit
vel ꝯpetit vñ ſꝫm h° ſunt ibi lux ꝛ

tenebre ꝑut maxime ſpectat ad mi
ſeriam damnatoꝝ· Jpa aūt viſio ſe
cundū ſe delectabilis eſt· primo em̄
metha· dicit᷑ ꝙ ſenſus oculorum ē
maxime diligibilis eo ꝙ per ipm̄
plura ꝯgnoſcim⁹· Sʒ ꝑ accn̄s ꝯti-
git viſiōē eſſe afflictiuā inquantū
videmus aliqua nobis nociua vel
volūtati nr̄e repugnātia· Jō in in-
ferno hoc mō dēt eſſe loc⁹ diſpoſi-
tus ad videndū ſʒm lucē et tenebras
ꝙ nihil ibi ꝑſpicue videat᷑· ſʒ ſolū-
mō ſub quadā vmbroſitate videāt᷑
q̄ afflictionem cordi ingerere pn̄t·
Jdcirco beatus gre· in mora· li· ix·
ſuꝑ illo verbo i inferno null⁹ ordo
ſʒ ſempitern⁹ horror inhitat· dicit
ꝙuis ignis ille ad ꝯſolaciōem nō
luceat tn̄ vt magis torq̄at ad aliqd
lucet· nā ſequaces quos ſecū traxe
rūt de mūdo reꝓbi· flāma illucēte
viſuri ſunt· Et ſimiliter ſuꝑ illō pri
us vox dn̄i intercedētis flāmam ig-
nis· di· baſili⁹ ꝙ virtute dei ſepa-
bit᷑ claritas ignis ab eius virtute
aduſtiua ⁊ cedet in gaudiū ſancto
rū· et vſtiuū ignis intormentū dā-
natoꝝ· vn̄ ſimpliciter loc⁹ eſt tēbro
ſus ſʒ tn̄ ex diſpoſicōe diuina ē ibi a
liquid luis quantū ſufficit ad vidē-
dum illa q̄ aiam torq̄re pn̄t et hoc
ſatiſfacit naturalis ſitus loci· q2 in
terre medio vbi infern⁹ ponit᷑ non
pōt eſſe ignis nō fetulent⁹ et tur-
bidus et quaſi fumoſus quidā tn̄ te
nebraꝝ cauſam aſſignāt ex ꝯmeſſa
tōe et ꝯpſſione corpm damnatoꝝ q̄
ꝓpter multitudinē ita replebūt lo
cum inferni ꝙ nil ibi de aere rema
nebit et ſic nō erit ibi aliquid ō dia
phaneitate qd poſſit eſſe ſubiectuʒ
lucis· niſi oculi dānatoꝝ qui erant
obtenebrati hec tho· Cui ꝯcordat
pſ· ſicut oues in inferno poſiti ſunt
mors depaſcet eos· ¶ Tercia
pena ē calor ſūm⁹ ꝑ ignē· vn̄ mat·
xxv· Jte maledicti in ignē eternuʒ
deu· xxxij· di· moiſes ignis ſuccēſus
ē in furore meo id a pricipio mūdi
primo ꝯtra demōes et ardebit vſ-
qʒ ad inferni nouiſſima deuorabitqʒ
terrā id ē terre nos cū germie ſuo
et fundamēta monciū id ē ſuꝑboꝝ
ꝯburet hic ignis vt d· al· ſuꝑ ꝑuer
vl· li· de mu· forti vret interi⁹ aīaʒ
et exteri⁹ corp⁹· Qui ignis in imen
ſuʒ ē calidior nr̄o igne· hic ignis vt
in ſcd̄a pena dictū eſt calidiſſim⁹ ē
tenebroſus ſimpliciter ſʒm quid lu-
cid⁹ quaſi fumoſus et virtute diui
na et naturale actiuiſſim⁹ et tho· i
iiij· di· xliiij· di· ignis· Jgnis infer-
ni corpeus ē vt ꝓbat gre· iiij· dia·
et maxie actiu⁹ eſt eiuſd quidē ſpe
ciei cū nr̄o igne· ſʒ habʒ ꝓprietates
multas differētes a nr̄o· tū q2 ſuc-
cēſione nō indiget nec lignis nutri-
tur· tū q2 deus eū regit· vn̄ iſa· xxx
flatus dn̄i ſicut torrēs ſulphureus
ſuccendēs eā· id ē a deo ē accenſus
q̄ naturā eius inſtituit nō ab hoīe·
ignis etiā ibi erit fortiſſime calidi-
tatis· q2 calor ei⁹ erit vndiqʒ ꝯgre
gat⁹ ꝓpter frigus terre vn̄qʒ ipm̄
circūſtans hec ō tho· Quarta pena
eſt frig⁹ ꝑ aquā de qua et ꝓcedēte
pēa dr̄ job xxiiij· tranſibūt ab aquiſ
niuium ad calorē nimiū· et in pſ ig
nis ſulphur et ſpūs ꝓcellaꝝ ps ca
licis eoꝝ· et tho· ꝑ intellectu hoꝝ
dicit vbi pri⁹ di· vl· damnati tranſi
būt ex vehemētiſſimo calore ad ve
hemētiſſimuʒ frigus ſine hoc ꝙ in
eis ſit aliquid refrigerium et quia
eoꝝ paſſio ab exterioribus nō erit
ꝑ ſpēs ſenſibiles eo⁹ quo hic· ſʒ per

actōes ſpūales imprimēt formas le
ſiuas·vñ ſequit᷑ etiā ſicut in febrici
tantib⁹ ſtridor dentiū de quo Luc·
xiij·ꝛ vt alber·vbi pri⁹ dicit frig⁹
int⁹ ꝛ extra dānatos pſequit᷑ Qui
ta pena ꝙ pacient᷑ ab hoib⁹ elemē
toꝝ fetulentijs·vñ tho·vbi prius
inquit ſcḋm baſiliū in vl·mōi purga
cōe fiet q̄dam ſepacō in elementis·
vt quicquid ē puꝝ et nobile rema
neat ſupi⁹ ad gloriā beatoꝝ quicqḋ
vero eſt ignobile ꝛ fetulentum in
infernū ꝓijciat᷑ ad penā damnato
rū vt ſicut oīs creatura dei eſt bea
tis materia gaudij·ita damnatis ex
oib⁹ creaturis tormentū accreſcat
ſcḋm illḋ Sapie·v·pugnabit cū illo
orbis terraꝝ ꝯ inſenſatos·hoc em̄
diuine iuſticie ꝯpetit vt ſic ab vno
recedētes p pctm̄ in reb⁹ materiali
bus q̄ ſunt multa ꝛ varia finē ſuum
ꝯſtituerūt·ita etiā materialiter af
fligant᷑ ex multis·¶ E ¶Sexto pu
nientur quo ad viſū multipliciter·
fletu primo·vñ lu·xiij·ligatis pedi
b⁹ ꝛc̄·Qualis aūt flet⁹ i dānatis eſ
ſe poſſit·docet alb·ſup eodē·in fle
tu inquit·primo ē ꝯtriſtacō cordis
ex triſticia ꝛ ſenſu pene·Scḋm eſt
ꝯſtrictio pāniculoꝝ cerebri pueni
ens ex cordis ꝯſtrictōe·qꝛ pāniculi
cerebri p telas neruos ꝛ venas cō
curuant᷑ ad cor ꝛ cū cor extremita
tes ſuoꝝ vētriculoꝝ ꝯſtringit tūc
ꝯtrahūtur pāniculi cerebri et alia
mēbra i q̄ pāniculi nerui ꝛ vene dif
fundūt᷑·ex quo tercō ſequit᷑ inordi
nata diſtractio figure ꝛ ſit⁹ i facie
hec tria ſūt i fletu infernali·quar
tū aūt nō ſcꝫ effuſio lacrimaꝝ·que
hic ſolū hꝫ locū·Jn tho·vbi pri⁹ ſic
di·in fletu corpali duo inueniūtur
quoꝝ vnū eſt lacrimaꝝ reſolucō et
quātū ad hoc flet⁹ corpalis i dāna
tis eē nō p̄t·qꝛ poſt diē iudicij quie
ſcēte motu primi mobilis nō erit ali
qua generacō vel corrupcō vel cor
palis alteracō·in lacrimaꝝ aūt ge
neracōe optꝫ illi⁹ hūoris eſſe gene
racōem qui p lacrimas diſtillat·vñ
quātū ad h° i dānatis corpalis fle
tus eſſe nō p̄t aliud qḋ inuenit᷑ i fle
tu corpali ē q̄dam ꝯmocō ꝛ turba
cō capitis ꝛ oculoꝝ·ꝛ quātū ad h°
flet⁹ eſſe poterit i dānatis p⁹ reſur
rectōem·Corpa em̄ damnatoꝝ non
ſolū ab exteriorib⁹ affligent᷑·ſed
etiā ab interiori ſcḋm ꝙ corp⁹ imu
tat᷑ ad paſſionē aīe in bonū ꝛ malū
ꝛ quātū ad hoc flet⁹ carnis reſur
rectionē indicat ꝛ rn̄det delectacōi
culpe q̄ fuit i aīa ꝛ corpe·oculi etiā
punient᷑ fumo vt i ſcḋa pena tactū
ē de obiecto quo corpa dānatorum
multū punient᷑ qꝛ turpia erūt colo
re ꝛ turbacōe faciei et ſtridore den
ciū·priuabūtur etiā luie ſolis·lune
ſtellaꝝ diei ꝛ alioꝝ·¶ f ¶Septimo
punien᷑ auditu p clamores punito
rū lacrimabiliſſimos et blaſphemi
as eoꝝ·vñ di·tho·ij·ij·q·xiij·Cre
dibile eſt ꝙ p⁹ reſurrectōꝫ i dāna
tis erit vocalis blaſphemia ſicut in
ſanctis vocalis dei laus ꝛ de interi
ori blaſphemia nulli dubiū·vñ de
vtraqꝫ dr̄ apoc·xvj·Eſtueauerunt
hoies eſtu magno ꝛ blaſphemarūt
nomē dei hn̄tis ptātē ſup has pla
gas·ꝛ tho·vbi pri⁹ idē oñdit ad ra
cōem inquit blaphemie ptinet dete
ſtacō diuine bonitatis·Jlli aūt qui
ſūt in inferno retinebūt puerſam
voluntatē auerſam a dei iuſticia in
hoc ꝙ diligūt ea i quib⁹ puniūtur
ꝛ vellēt eis vti ſi poſſent ꝛ odiunt
penas q̄ p hmōi pctis infliguntur·

Talis igi᷑ deteſtacō diuine iuſticie
ē interior in eis blaſpheima cordis
ex qua exterior blaſpheima ſequi
pōt· G Octauo puniuntur gu=
ſtu quo ad priuacionē omniū dele=
ctabiliū potuū·et cibor̄ vñ lu·xvj
Diues i inferno ait·mitte lazar̄ ut
intingat extremū digiti ſui i aquaꝫ
vt refrigeret linguā meā·ſꝫ nemo
hēbit cum eodē qđ dſiderat·exquo
ſꝫm gre·elicitur ꝙ in illis membris
pctōres in inferno plus punient᷑ i
quibꝰ plus peccanerīt vt chorīſātes
in pedibꝰ tangētes luxurioſa ibiđ
luxurioſi in genitalibꝰ ꝛc·Nono pu
niun᷑ in olefactu veriſimiliꝰ ei po
terat a doctoribꝰ vt tactū ē quita
pena ptim pꝰ iudicium ifernus re=
plendꝰ eſt immundicijs· ſpurcicijs
ſterqlinis et ceteris penoſis abbo=
miacōnibꝰ quas pctm̄ fecit ex ele
mentis generari·Jdcirco vt hoies
qui in hac vita floribꝰ elementorū
in optimis effectibꝰ et fructibꝰ ab
uſi fuerīt viliſſimis eor̄ fecibus et
ſterquilinis punient᷑·Quis i᷑ eſti=
mare poſſit di·hainricꝰ đ haſſia ſu
per ge·abbomiacōeꝫ infernaliū flā
mar̄ ſulphureū ac fetorē eor̄ qui
ſi expirēt infernū corrūperent totuꝫ
elementatū globū·nō ergo nunc ex
ibit nec pꝰ·ſꝫ reflectit᷑ ex toto cō=
cauo inferni et terre·declarat illđ
al·in đ muli·forti·allegās illud job
xvij·putredini dixi pr̄ meꝰ es· ma=
ter mea et ſoror mea vermibꝰ non ī
quid fiet fetor ex alaciōe alicꝰ pu=
tredinis·qr nō putreſcunt ibi corpa
ſꝫ ignobilitas illa ibi ꝯgregata đr
putredo et pūcture penar̄ vermes
vñ ſa·v·pugnabit cū illo orbis ter
rar̄ ꝯtra inſenſatos iđ ē quatuor
elemēta·terra artando·ignis vren
do·aer obſcurādo·et aqua infrigi=
dando·quicquid em̄ ignobile eſt in
elemētis infernꝰ degluciet·Decio
punient᷑ tactu ignis acerbiſſimi·et
a diuina iuſticia intra et extra me=
dullas cremāte a demonibꝰ torquē
tibus a ꝯdēnatis ꝯprimentibꝰ vt
tactum ē ptim·ſecūda pena vñ cri·
dicit de repaciōe lapſi ad amanciuꝫ
ꝙ acerbitatē huius ignis nulla lin
gua explicare valet· H Vnde=
cimo punient᷑ p oppoſita dotibus
beator̄·corpa em̄ eorū erunt qua=
druplicit̄ miſera prim:·deformia·
eſt aūt ſꝫm tho·in iiij·di·xliiij·du=
plex deformitas·vna ex dfectu ali=
cuiꝰ mēbri et talis in nulla dānato
rū erit vt nulli dubium ē ꝙ oīs in
tegris mēbris reſurgent·alia ē de=
formitas ex indebita pcium diſpoſi
cōe in qualitatibꝰ quidem vt febre
vel podogra et hmōi·nec talis de=
formitas in dānatis erit·ſed corpa
eor̄ erunt ſenſibiliſſima et viuētia
qr niſi ſic tūc minus ſentirent mala
pene in inferno· ſicut etiā ſi muti=
lati remanerēt qđ nō ꝯcedit᷑· Sūt
igi᷑ deformes defectibus illis· que
ex naturalibꝰ pricipijs in humano
corpe naturaliter ꝯſequun᷑ vt eſt
ponderoſitas· palliditas et hꝰmōi
vñ·q·vl·di·ꝙ corpa dānator̄ erūt
turpiſſima· Scđo igi᷑ corpa dāna=
torū erunt paſſibilia valde·t ū ſꝫm
tho·vbi priꝰ qr integra mēbris tuꝫ
qr carentia in pceptibilibꝰ morbis
tum qr diuina iuſticia reget in eis
materiā ignis tū etiā qr natura eo
r̄ ē icorruptibilis paſſibilia em̄ erīt
corpa eor̄ ſed icorruptibilia ⁊ ſpe=
cies caloris qui materialiter ſunt ī
igne recipientur ſpūaliter in dāna=
to corpe et ſi ignis aſſimilabit ſibi

ea·nec tñ ꝯſumet ea ꝓpter q̄ apo·
ix·dz·in diebus illiſ querēt homies
mortem·et nō inuenient eam·et d:
ſiderabunt mori et fugiet mors ab
eis·Tercō erunt ponderoſa et tar:
da·ſed querit² v·ne aliqñ iam dam
nati infernū exire poſſint hic homi
nibus apparendo·Rñ·ſzm tho·i iiij
d·xlv·dānati exire pñt ꝓpria infer
ni receptacula ſzm diſpoſicōem di:
uine ꝓuidentie et aſpectib⁹ homi:
num apparere non tñ illud poſſūt
ꝓpria libertate ſed diuina ꝓuiden
tia ad erudicionē hoīm et terrorez
ſimiliter qui ſunt in purgatorio ea
dem rōe et vt ſuffragia petant·ſed
qui in celo ſunt pñt ꝓpria liberta:
te glorie dānati tñ ſecum miſeriam
ferunt·item ibidē addit·q̄uis aūt
anime dānatorum principaliter aſ:
ſint vbi apparent· non tñ creden:
dum eſt hoc ſemꝑ accidere·aliqñ ei
hmōi apparitiōes fiunt vel in dor:
miendo vel in vigilando opacione
bonoꝝ ſpirituum vel maloꝝ ad in
ſtructionē vel deceptionē viuentiū
ſicut etiā viui hoīes aliqñ aliis ap:
parent et eis multa dicunt in ſom:
niis cū tñ ꝯſtet eos nō eſſe pñtes
ſicut aug⁹·ꝑ multa exempla ꝓbat·
libro de cura ꝓ mortuis agenda
Quarto dānati erunt groſſi et non
ſubtiles et ſicut oues morbide in i:
ferno poſite quas mors depaſcet·
I Duodecia pena eſt deformitaſ
quedaz oppoſita auree et aureolis
vnde quidā antiquus doctor ſuꝑ
iiij·mouet hanc·q·cum rōe actuuz
excellentium debeat² aureola ad d
corem corꝑis et anime·vtꝝ etiā ꝑ
actibus excellenter malis et turpi:
bus debeat² ipis malis ꝓ pena ali:
quid ꝑ modum deformitatis et tur
pitudinis·qd rñdeat aureole in bo
nis et verius dicat² luteola·Rñde:
ri poteſt ꝙ ſicut quedā caracteres
ſiue quedā deformitates rñdeant i
quibuſdam dānatis reſpectu aure:
olarū in bonis vicium eñ ſiue pec:
catū opponitur virtuti·et ſicut au
rea habetur ꝓpter virtutez·ita lu
tea ꝓpter vicium habebit² qd ſtati
nō principaliter opponitur ſed illa
vicia vbi non ſolum virtus corrū:
pitur ſed etiaz ſtatus cui debebat²
aureola·talia vicia demerent² lute
olam·vnde verbi gr̄a in ipis corru:
ptoribus virginum·Et ſimiliter in
ipis hereticiſ qui fidem corrūpunt
in aliis·et ſimiliter in his qui ꝓ de
fenſione ſui erroris paciuntur mor
tem·Et ponunt² ille deformitates
non ſolum qꝛ ſe aureolis priuauer̄t
male oꝑando ſed qꝛ etiā in aliiſ pec
cauerunt quantū in ſe fuit eos vid
licet corrūpendo· vñ ſicut boni ha
bebunt in celo accidentale p̄mium·
Ita ecōuerſo mali añ iudicium ac:
cidentale demeritum·et poſt lute:
olam·De accñtali demerito ambro
ꝙ pena penarii non ē adhuc finita
qꝛ neſcitur quot ꝑ eum ruent·Tre:
decia pena eſt ꝑpetua ſocietas peſ:
ſimoꝝ omnium demonū et hominū
lꝫ Sed dubitat² vtꝝ ne in infer:
no ſit differentia locoꝝ in ſitu ſzm
maioritatem penarū et minoritatē
Rñ·ꝙ ſic vnd iohā·xiiij·In domo
patris mei manſiones multe ſunt·
ergo a ſimili in inferno dicit etiam
tho·in iiij·dicit xlv·Exiſtentes in:
quit in inferno ſzm diuerſitatez cul:
pe diuerſam ſorciuntur et penem ⁊
etiam ſecundum quod grauiorib⁹
pc̄tis irreciuntur damnati ſzm hoc
obſcuriorem et ꝓfundiorem locum

obtinent in inferno· vñ ⁊ ſupiores
in quibus minimū erat de ratione
culpe ſupremū et minus tenebroſū
locum habent omnibus puniendis·
hec ille. L Dubitat² ſcdo vtꝝ
eterna ſapientia in locis penaꝝ in=
fernaliū homines ſimiles hic in vi=
cijs ad ſimilia loca in inferno puni=
endos tranſmittat. Bñ· ſzm Greg·
iiij·dijalo· ꝙ ſic· vñ Math·xiij·tūc
id ē in die iudicij dicet meſſoribus
Colligite zizania et ligate ea in va
ſciculos ad comburendum·ſup quo
Gre·iiij·dija·quid eſt zizania in va
ſciculos ligare niſi compares pibuſ
in tormentis ſimilib⁹ ſociare vt ſu=
pbos cū ſupbis·luxurioſos cū luxu
rioſis·auaros cum auaris·fallaces
cū fallacib⁹ infideles cū infidelib⁹
Cū ergo ſimiles in culpa ad tormē=
ta ſimilia angeli in locis penalibus
deputant quaſi zizanioꝝ faſciculos
ad ɔbuerendū ligant·hec ille· ⁊ ſic
erūt tot pciales in inferno manſio=
nes quot pricipalia vicia mortalia
nec obſtat illud Job·xj· vbi dr ī in=
ferno nullus ordus ſꝫ ſempiternus
horror inhabitat·qr ſzm Greg·ibi=
dem intelligit² de intentionis dire=
ctione et recta opacōne·quoꝝ neu
trū ibi erit·et tñ Sapie·vij·dr ſapi
entia attingit a fine vſqꝫ ad finem
fortiter et diſponit omia ſuauiter·
Decimaquarta pena ē priuatio ſen
ſacōnis xpi ſzm humanitatē. Cuius
pulcritudo eſt ſola quietatia viſus
cuius vox ſola quietat auditum
odor olefactum· ſapor guſtum· et
ɔiunctio tactum·vnde in quolibet
quinqꝫ ſenſuū damnati tam interio
rū ꝙ exterioꝝ remanebit ppetua
ſitis·q̄dam naturalis·qr in xpi hūa
nitate noſtre hūanitatis eſſentialiſ
q̄dam beatitudo ɔſiſtit·Cū igi²· v·
ſenſus ſint quilibꝫ humanitate xpi
priuabiꝫ·et quintuplex ſitis p ɔſe
quēs in·v·potentijs ſenſuū erūt·x
pciales pene ſub hoc membro prin
cipali comprehenſe·et erunt predi
cte pene tanto quodā modo graui=
ores· quāto xpi hūanitas omia ſen
ſibilia excedit in amenitate

Capitulum Tercium·

Quo ad ſcdm principale d̄
interiorib⁹ penis damna
toꝝ notandū ꝙ quinqꝫ
principales penas dam=
nati habebūt et iam ptim habent q̄
ſunt. Primo omniū quinqꝫ interio=
rū ſenſuū punicō· quib⁹ delectablia
ſubtrahūtur et triſticia pſentabun
tur·quo ad ɔcupiſcibilē· ſcdo quo
ad iraſcibilē erit odiū et deteſtatio
tercō intellectus obcecatio·quarto
vermis ɔſcientie remorſus·quinto
peccati ⁊ interioris blaſphemie cō
tinuatio. A Prima pena interi
or erit in·v·interiorib⁹ qui ſunt ſē
ſus cōmunis imaginatiua fantaſia
eſtimatiua memoria et ſenſitiua·nā
p oculos ingredient² ad ɔmunē ſen
ſum ea que dicta ſunt ī pena ſexta
et ſic p auditum q̄ in ſeptima dicta
ſunt·et ſic de alijs ſenſib⁹ et ɔgre=
gabūtur ī ſenſu ɔmuni cū maxime
carentia ad imaginatiuā q̄ hic infe
cta fuit pulcritudine mulieꝝ veni=
eat amariſſime eedem imagines et
penitentie vt dicat vtinā vidiſſem
p muliere ſerpentē·vtinā p ebrie=
tate guſtaſſem cinerē·p cantilenis
audiuiſſem ſermonē et ſic de alijs·
ad fantaſiam horribiles viſiones ·
ad eſtimatiuaꝫ indicibiles timores

ꝑuta cū viderit aliquē torqueri p=
demonē·ſtatim timebit ſibi affutu
ruꝫ eundem dolorem·ſicut fit circa
rotandos ſucceſſiue·memoria ſenſi
tiua cogitabit de malis male et de
celeſtibus infernaliter·hec omnia
ꝓbantur ꝑ dictum ſancte tho·i iiij
di·vl·dicentis ſicut ꝓpter ꝑfectam
beatitudinē ſanctorū·nihil erit in
eis ꝙ nō ſit gaudij materia·ita ni
hil erit in dānatis quod non ſit eis
materia et cauſa triſticie·nec aliqd
qd ad triſticiam ꝑtinere poſſit dee
rit vt ſit eoꝝ miſeria ꝯſūmata·
B Scda pena iterior quo ad ira=
ſcibilē erit odium oīm demonuꝫ·ho
minum tam viuoꝝ ꝙ̄ mortuorum
angeloꝝ et ſanctarū animarum vñ
ſup illud iſa·xiiij·ſurrexerunt de ſo
lijs omēs principes dicit glo·ſola=
cium eſt maloꝝ multos habere ſo=
cios penaꝝ iō ſanct⁹ tho vbi priuſ
di·ſicut in beatis in patria erit ꝑfe
ctiſſima caritas ita in dānatis erit
ꝑfectiſſimū odium vnd ſicut ſancti
gaudebunt d omībus bonis ita ma
li de omnib⁹ malis gaudebūt et de
omnibus bonis dolebūt·vñ et feli=
citas ſanctoꝝ ꝯſiderata eos maxi=
me affliget vñ iſa·xxvj·videant ⁊
ꝯfundant² gloriantes populi ⁊ ig
nis hoſtes tuos deuoret vñ vellēt
omnes beatos eſſe dānatos·tanta
etiā erit in dānatis inuidia ꝙ ꝓpi=
quoꝝ glorie inuidebūt cuꝫ ipi ſint
i ſūma miſeria et h° etiaꝫ bñ in hac
vita accidit creſcente inuidia·ꝫ tñ
minus inuidēt ꝓpinquis ꝙ̄ alijs et
maior eſſet eoꝝ pena ſi oēs ꝓpin=
qui dānarentur et alij ſaluarentur
ꝙ̄ ſi aliqui de ſuis ꝓpinquis ſalua
rentur·et alij dānarentur·Et inde
fuit ꝙ diues pecijt fr̄es ſuos a dā
natōe eripi ſciebat em̄ ꝙ aliqui eri
pient² maluiſſet tñ fratres ſuos cuꝫ
alijs omnib⁹ dānari·ꝙ̄uis auteꝫ ex
dānatoꝝ multitudine pena ſigulo=
rum augeat²·tñ tm̄ supercreſcit o=
dium et inuidia ꝙ magis eligēt tor
queri cum multis ꝙ̄ minus ſoli·Sꝫ
quid erit de affectu dānatorum ad
eos quos hic carnaliter dilexerunt
nā affectiones inordinate in infer=
no a dānatis non auferunt²·ſed dā
nati hic aliquos carnaliter dilexe=
runt·ergo videt² ꝙ etiaꝫ illic·Bñ·
dilectio que non fundat² ſup hone
ſtum facile reſcinditur ⁊ ꝑcipue in
malis hominib⁹ vt philo·d·ix·ethi
vñ dānati non ꝯſeruabūt amiciciā
ad eos quos inordinate dilexerunt
ſed i hoc voluntas eoꝝ remanebit
ꝑuerſa ꝙ cauſam inordinate dilex=
ctionis adhuc diligunt·Odiūt etiā
deum ſꝫm pſ·ſupbia eoꝝ qui te od
runt aſcendit ſemꝑ·poteſt em̄ deuſ
dupliciter videri· vno mō i ſe ⁊ ſic
a nullo clare viſus pt odiri alio° i
effectu·Et qꝛ quidam effectus dei
puta punicio repugnat aliquib⁹ iō
deum odiunt in opibus iuſticie ſue
hec oia tho·vñ alber· ſup ꝓuer·
vl·de muliere forti di·dānati nul=
lo affectu penitus ſe diligunt·vnd
job xl·corpus ei⁹ id ē leuiathā·qui
ſignificat diabolum quaſi ſcuta fu=
ſilia ꝯpacta ſquamis ſeſe ꝓmenti=
bus·Corp⁹ diaboli ſunt omnes dā=
nati et ſcuta fuſilia in qua amor di
uinus intrare nequeat · vñ et ſeſe
inuicem derid'ere dicunt² et ꝯuici=
ari·nec obſtat ꝙ diues ſolicitabat²
de fratrib⁹ quia hoc fecit non amo
re ſed vt ipe minus arderet ſi fr̄es
a criminib⁹ ad que ipe eos induxe=
rat abſolueren² vel vt ñ ſuſtineret

cõuicia ipoꝝ improperantium ſibi· vel verius vt dicit Aug⁹·Compulſus fuit hoc dicere ꝑpter exemplũ viuentiũ vt magis credant ſcripture ꝙ etiã mortuis reſurgẽtib⁹ ¶

¶ Tercia pena ſũt tenebre interiores q̃ ſũt triplices videlicꝫ priuacõ ſciencie humane celeſtis et diuine· De prima priuacõe ſcꝫ de humanis teñebris·dubitaꝛ vtꝝ damnati poſſint vti noticia quã in hoc mõo habuerũt Bñ· Tho·vbi pri⁹ di·vlti· damnati memorabuntur aliquoꝝ q̃ hic ſciuerũt·vñ Lu·xvj·abraam diuiti ait recordare q̃ recepiſti bona in vita tua Conſideracõ em̄ aliquorũ ſcitoꝝ quãtũ ad aliquid inducit gaudiũ vel ex pte cognoſcibiliũ inquantũ diligũtur·vel ex pte ipſius cognicõis inquantũ eſt ꝯueniẽs et pfecta· Põt etiã triſticie racõ eſſe ⁊ ex pte cognoſcibiliũ q̃ nata ſunt ꝯtriſtare·⁊ ex pte ipi⁹ cognitionis put eius impfectõ ꝯſideratur vtpote cũ aliquis ꝯſiderat ſe deficere in ꝯgnicõe alicui⁹ rei cui⁹ pfectionẽ appeteret·ſic ergo i damnatis erit actualis ꝯſideracio eoꝝ q̃ prius ſciuerant vt materia triſticie nõ aũt vt delectacõnis cauſam ꝯſiderabũt·Cõſiderabũt em̄ mala que geſſerunt ex quib⁹ damnati ſunt et bona dilecta que hic amiſerũt ⁊ ex vtroqꝫ torquebũtur·Similiter etiam torquebuntꝛ de hoc ꝙ ꝯſiderabũt noticiam quã de rebus ſpecula bilib⁹ habuerũt impfectã eſſe et amiſiſſe ſummã ei⁹ pfectionẽ quam poterãt adipiſci deniqꝫ etiã ea que hic agũtur oſtẽdentꝛ eis quo ad ea que in eis triſtitiã augere pñt·nec damnati penis acerbiſſimis torti abſtrahentꝛ·ſicut hic fit a ꝯſideracõe triſtabiliũ·q̃ in futuro nõ abſtrahetꝛ aĩa a corpe·ſicut hic fit·ſꝫ quãtũcuũqꝫ corpus affligetꝛ tñ aĩa ſp ꝯſiderabit lucidiſſime illa q̃ poſſũt eſſe ei cauſa meroris nec obliuio eẽ poterit ex quãtacũqꝫ diuturnitate tẽporis poſt iudiciũ·hec ille·Scdo tenebris q̃ ſunt priuatio celeſtis viſionis affligentꝛ·vñ Tho·vbi pri⁹ di·vlti ·et idem habetꝛ ibi in ſra a beato Gre·damnati ante diem iudicij videbũt bonos in gloria·vñ Luce·xvj· Diues vidit lazarũ in ſinu abrae nõ hoc mõ ꝙ gloriã eoꝝ qualis ſit cognoſcãt·ſꝫ ſolummõ cognoſcẽt eos eſſe in gloria quadã ineſtimabili·et ex hoc turbabũtur·Tum ꝑpter inuidiam dolentes de bonorũ felicitate·Tum ꝑpter hoc ꝙ ipſi gloriam talem ãmiſerũt·vñ dr ſapie·v·de impijs videntes turbabũtur timore horribili· ſed poſt diem iudicij omnino viſione beatoꝝ priuabuntꝛ·nec tñ ex hᵒ eoꝝ pena minuetur ſed augebitꝛ·q̃ in memoria habebũt gloriã beatoꝝ quã in iudicõ vel anteiudiciũ viderunt ⁊ hoc eſt eis in tormentũ·ſed vlterius affligentꝛ in hoc ꝙ videbunt ſe indignos reputi etiã videre gloriã quã ſancti merentꝛ habere·hec ille·tercio affligentꝛ tenebris circa diuinã noticiam ¶ D

¶ Queritꝛ igitur an damnati cogitabũt aliquid de deo Bñ·tho·vbi pri⁹ ꝙ ſic· Sed notandũ inquit ꝙ de⁹ põt dupliciter cõderari Vno mõ ſꝫm ſe et ſꝫm illud qd̕ eſt propriũ ei ſcꝫ eſſe toci⁹ bonitatis principiũ·et ſic nullo mõ ꝯſiderari põt ſine delectacõe·vnde ſic nullo mõ a damnatis cogitabitur· Alio mõ ſꝫm aliquid qd̕ eſt ei quaſi accidentale in effectib⁹ ſuis vtpo=

te punire vel aliquid hmōi· et ſʒm
hoc ꝯſideracō de deo pōt triſticiā
inducere·et hoc mō damnati de eo
cogitabunt·Jpi em̄ deum odio h̄nt
et de eo nō cogitabunt niſi racōne
punicōnis et ꝓhibicōnis eius quod
male eoꝝ voluntati ꝯſonat· vñ nō
ꝯſiderabunt eum niſi vt punitoreʒ
et ꝓhibitorem·Quarta pena dam-
natoꝝ interior eſt cōtinua peccato
rum multiplicacō et ꝑpetua in odio
dei·pximi·demonum·ſanctorum ⁊
angeloꝝ ·et in blaſphemia ꝯtinua-
cō·et de quibus dictum eſt·⁊ ſic cō
tra deum ꝑpetue ꝑuerſam volunta
tem habebunt·nō tñ proprie deme-
rentur proprie loquendo· qꝛ in ter-
mino non in via ſunt vbi ſolum eſt
meritum proprie et demeritum·vñ
Tho·vbi prius·Non ꝑpter hoc dā
nati excuſantur a demerito· qꝛ ne-
ceſſitatem peccandi habent· ſed qꝛ
ad ſummū ꝑuenerunt malorum·de-
mones tamen ante iudicium peccāt
et demerentur alios ad peccata tra
hentes·ſed ad damnatoꝝ hominū
officium nō ꝑtinet alios ad damna
cōem ꝑtrahere·ſicut ꝑtinet ad offi
cium demonum racōe cuiꝰ demerē-
tur quantū ad ſcdariam penam hec
ille· E Quinta pena damnato-
rū interior ſunt vermes ꝯſcientie·
vñ Eſaie vlti· Jgnis eoꝝ nō extin-
guetur·et vermis eoꝝ nō morietᷣ·
ſuꝑ quo Augꝰ·de ciuita·dei li·xxj·
Plures expoſitiones recitans ꝯclu-
dit·Jn penis inquit maloꝝ inexti-
guibilis ignis ⁊ immaniſſimus ver
mis· alij proprie ad corpus ignem
expoſuerunt· tropice vero ad ani-
mā vermem qđ eſſe ꝓbabilius vide
tur·vñ ſʒm Tho·vbi prius di·vlti·
et bonauen· ipa tranſlatio vermis
ad dolorem ſpūalem manifeſtat·in
quibꝰ et quō fit vermis ſi attendaᷣ
racō tranſferendi· in verme em̄ na
turali ꝯſideratᷣ origo et inordina-
tio oritur inq̄ ex putrefactione et
mordet illđ ex quo oritᷣ ſic i ſpūali
dolore nō quilibet dolor eſt vermiſ
ſed qui naſcitᷣ ex purefactōe pecca
ti ſic ·tunc peccatum dr putridū qñ
aīa in eo requieſcit finaliter· Rur-
ſus oportʒ ꝙ ſit in dolore remorſio
hoc aūt ex ꝯcurſu duoꝝ ſibi inui-
cem obuiantiū et reſiſtentiū· Jſta
duo mouentia ſunt in homine volū
tas naturalis et deliberatiua· iſta
ꝯcurrunt ꝑ ꝯſcientiā dictantē ali-
quid factū eſſe indebitum· et tunc
obuiant qñ voluntas naturalis de-
teſtatᷣ indebitum et deliberatiue vo
lūtati placet·Tunc aūt reſiſtunt qñ
vtraqʒ i ſuo actu viget·Ex his pa-
tet cur in quibuſdam viuentibꝰ ſit
vermis ꝯſcientie modicus aut ma-
gnus·Jn damnatis etiam patet ſi-
militer ꝙ ibi erit peccati putrefa-
ctio ex hoc ꝙ pctm̄ finaliter remā-
ſit in anima eoꝝ ·Jbi erit ꝯcurſus
ꝑpter peccatoꝝ aptiſſimam viſio-
nem·Jbi erit obuiatio ꝑpter volū
tatis deliberatiue obſtinationeʒ ꝑ-
petuam et ſinereſis remurmuratio-
nem·Jbi erit reſiſtentia·qꝛ ipa de-
lectatio peccati erit ablata ꝑ pene
acerbitatem·et ex hoc ipiꝰ ſinderi-
ſis fortificata actio et ex hoc ver-
mis mirabiliter rodens et puniens
verba ſunt bona· F Eſt aūt qui-
tuplex vermis ſʒm omnes doctores
Primꝰ de peccato cōmiſſo a ſe non
qꝛ pctm̄·ſʒ qꝛ cauſa demeritoria re-
ſpectū pene damni·Scđus vermis
eſt ſʒm ſcō·triſticia de obſtinatione
ſua i peccato que eſt priuatio boni

honeſti· ſiue gracie p culpam· vel ſaltē triſtat᷑ de pcт̄o qđ cōmiſit in vita ſua in quo nūc ſine remiſſione dimiſſus eſt et derelictus nō quidē triſtat᷑ de hoc vel de hoc ſ₃m ſe· q₂ talis eſt priuatio boni moralis· ſed q₂ demeritū reſpectu pene damni· Terci⁹ vermis eſt ſ₃m alber· ſuper miſſam de bono a ſe ip̄o obmiſſo qđ ſi feciſſet minora mala ſubſtineret· et ſ₃m Alber· ibidē· hi tres vermes nunq̄ ppetue creſcēt nec decreſcēt q₂ ſunt de p̄terito et de neceſſario· Quartus vermis eſt ſ₃m eūdem de malo cui⁹ ip̄e potuit eſſe cauſa vt fieret in alio et ille vermis creſcet ⁊ mitigabitur· Si enim per malum ſuum cauſa eſt mali in alio tociens creſcit vermis quotiens creſcit et delatatur malum illud in alio quos inuoluit· et in hoc ſenſu dicit Ambro· q ignorat᷑ pena arrij· q₂ neſcitur quot errore ei⁹ ſint ſubuertēdi Si aūt cauſa fuit vt bonum fieret tociens decreſcit vermis quotiens bonū illud multiplicabitur· hec alber· Quintus vermis vt dicit tho· vbi pri⁹ eſt corpalis qđammō· pōt etiā inquit dici q p vermem ſp̄ūalem caro affliget᷑ ſ₃m corp⁹ et hic et in futuro· vñ Eccle· q paſſiones aime redundant in ſeptem vindicta carnis impij ignis et vermis·

Capitulum Quartum

De tercō principali videlicet de pena damnatoru₃ reſpectu ſupioꝝ· Notandū q talis in genere triplex eſt· Prima eſt ſubtractio celeſtis ſolacij hominū beatoꝝ ⁊ angeloꝝ et allegatio ad carcerē inferni in ſocietatē pcт̄oꝝ et demonū· Secūda eſt priuatio triū dotū anime· et adeptio ip̄i⁹ oppoſitoꝝ· Tercia eſt certitudo de interminabilitate omniū p̄fatarum penaꝝ et de redēptione deſperacō A Prima inq̄ pena eſt ſeptuplex, Prima eſt q pallatio ameniſſimi celi priuabunt᷑ qđ eſt prima omni racōnali creature deſiderabiliſſima ſicut centꝝ terre grauib⁹ ita aie centrū eſt celum Scđa eſt q infernali loco igneo p petue ɔtemplando alligabūt᷑· vñ Math· xxv· Ite maledicti in ignem eternū· Tercia eſt priuatio naturalis ſocietatis ad beatos hoies a quib⁹ tot gaudia deberēt recipe quot ſunt beati homies· Quarta eſt adeptio ſocietatis damnatoꝝ hominū de quib⁹ tanto plura triſticiā recipient quāto plures damnati exiſtūt Quinta eſt priuacō ſocietatis angelice nature· que ppinqua eſt noſtre anime· de quoꝝ angeloꝝ ſocietate gaudere poſſent ſicut de hominum ſocietate· Sexta eſt introit⁹ ad ſocieate₃ demonū infinitoꝝ qđammō a quibus etiam tot mala recipient quot ſunt deformiſſimi demones· Septima eſt ſocietaſ peſſimi demonis et turpiſſimi luciferi que omnia notant᷑ ibi in verbis xp̄i qui paratus eſt dijabolo ⁊ angelis eius B Scđa pena eſt priuatio triū dotum aie et adeptio oppoſitoꝝ eius· Aia eñ beatoꝝ habebit primo viſione₃ dei clarā qua decorat᷑ intellect⁹ in munus fidei hic habite· Scđo ɔp̄rehanſionē dei qua pficiet᷑ memoria in munus ſpei· tercō fruitionem dei deleсtabiliſſimā qua quietabit᷑ volūtas in munus caritatis vie vt docet Tho· in· iiij· di· xlx· ſic aia dānati ⁊ penas ecōuerſo habebit quarū

q̄libet qđammō in infinitū excedet oēs ꝑnoiatas penas iehēne vt dicit Criſo·de repacōne lapſi· Sicut creator excedit creaturā qꝛ obiecta triū dotū ſūt·infinitū·verꝝ·ens· ꝛ bonū·g° oppoſita ſūt falſiſſimū·miſerrimū·et peſſimū·ſicut igitur deus delectabiliſſimū ꝛ ſummū bonū obiectū eſt beatis·ita et dijabolus ſcꝫ ſathan eſt ſummū ꝛ terribiliſſimū obiectū damnatis·Cuiꝰ eīm obiectū ē optimū eiꝰ oppoſitū eſt peſſimum· Prima igitur pena eſt priuacō viſionis beatifice ꝛ omniū ibi factibiliū q̄ vidiſſet ſi nō in mortali defūctus eſſet·Hoc hꝰ priuacōis intellectus ꝑpetuā ſitim naturalē pacietur aīa dānata·qꝛ ſꝫm phm̄·j·Metha· Oīs hō naturaliter ſcire deſiderat et ꝑut ꝯmētator auerrois exponit nō quietatur intellectꝰ niſi ſummū verꝝ fuerit adeptꝰ hac ſiti aīa nō corpꝰ diuitis i īferno ſitiebat cū ait Mitte lazarū vt intingat extremū digiti ꝛc·Scđa pena correſpondēs ingrtitudini fidei eſt viſio ꝑpetua omniū demonū ꝛ aīmaꝝ turpiſſimaꝝ ꝑſertim peſſimi demonis·de quo math·xxv·qui patus ē dijabolo ꝛ angelis eiꝰ·ꝛ ſic punietur intellectꝰ acerbiſſime·Qualis aūt ſit peſſimi demonis facies·hāc deſcribit iob·xl·ſub ſimilitudine dicēs Sternutacō eiꝰ ſplendor ignis·ꝛ oculi eiꝰ ſicut palpebre diluculi·de ore eiꝰ lampades ꝓcedūt ſicut tede ignis accenſe·de naribꝰ eiꝰ ꝓcedit fumus ſicut olle ſuccenſe atqꝫ feruētis anhelitꝰ eiꝰ prunas ardere facit ꝛ flāma de eiꝰ ore egreditur·in collo eiꝰ morabitur formido ꝛ faciē eiꝰ ꝑcedit egeſtas ſup quo Alber·vbi s·Sternutatio dijaboli eſt peſſimus conatus malignādi·ſplēdor ignis dr nō a claritate ſꝫ a terribilitate ꝛ cremacōe oculi eiꝰ tremebūdi vbi intelligitur furia demonis ſicut i iratis·Os autē quo loquitur ad aīam emittit lampades·qꝛ incēdit aīas ꝛ cogitacōes in malū de naribꝰ eiꝰ·i·a capite vnde ꝓcedere debꝫ diſcrecō ꝓcedit fumꝰ dementis ꝯcupiſcētie ꝛ furor iracōnalis alitꝰ inique volūtatis prunas ardere facit·i·impios igne infernali ſuccēſos Collū eiꝰ eſt ceruīcoſa ſupbia ipiꝰ in qua ē formido· qꝛ plꝰ audꝫ ſupba temeritas q̄ poſſit explere ꝛ egeſtas oīs boni ꝑcedet faciē eiꝰ·Tercō pena eſt priuatio ſumme ꝑfectōis diuine et etiaꝫ amicicia quam tn̄ oīs aīa deſiderat naturaliter·qꝛ a deo primo ꝓceſſit vn̄·j·eth·Oīa bona appetūt·g° optimū maxime· ꝛ·j·ꝯfeſꝫ·Augꝰ· feciſti nos dn̄e ad te ꝛ quietū ē cor nr̄m donec requieſcat in te·erūt eīm in ſumma diſtantia a celo beatis et deo quoꝝ adopcōꝫ nunq̄ habebūt Quarta pena eſt adeptio ſumme miſerie intꝰ ꝛ extra ſupra ꝛ infra a dextris ꝛ a ſiniſtris· ante ꝛ retro· vt ſicut diligentibꝰ deū oīa in bonum coopabūtur· ita deū odientibꝰ oīa coopentur in malū correſpondēs ſpei quā i creaturas deo poſtergato poſuerūt·ꝛ ſic memoria dānatoꝝ erit miſerrima·Quinto pena loco fruicōis delectabilis beatoꝝ erit i dānatis triſticia ꝛ dolor oīa ꝑfata cōſequēs ¶ C

¶ Tercia principalis pena ꝯplens omnē miſeriā eſt circitudo de ꝑpetuitate penaꝝ omniū ſupra dictaꝝ xp̄o dicente Ite in ignē eternū·ꝛ in ſimbolo· Qui vero mala egerūt ibūt in ignē eternū·ꝛ hec eſt fides catholica quaꝫ niſi quiſqꝫ

integre firmiter et inuiolabiliter crediderit ſaluus eſſe nō poterit. et ſic ſcʒm Aug. nō eſſet pfecte quis beatus deum clare vidēs et eo fruens niſi eſſet de ppetuitate iſtorū cert⁹. Sic ſuo mō etiā certitudo de nulla redempcōe ↄplet miſeriā damnatorū. Et pōt dici triſticia abſorptiua ſcʒm Scō. ſup. iiij. carentia beatitudinis. qꝛ ei⁹ deſideriū maxime ſpeāliter ineſt nature ſibi ſine freno iuſticie derelicte. eiuſdē tñ beatitudinis ppetua carētia pcepta ↄtriſtat totum abſorbendo. hec ille. D Dubitatur circa pmiſſa vtꝝ ↄſideracō penaꝝ inferni pl⁹ moueat ad dimittendū peccata et ſeruāda mādata ꝙ ↄſideracō gaudiorum celi. Rñ. ſcʒm mgr̄m henri. de baſſia ſup Geñ. diſtinguēdo. Sunt em̄ tria genera hominū. Quidam carnales et mundani. alij ſunt ſenſuales et imperfecti. tercij vero ſunt ſpūales et pfecti. De primis ergo dicendum ꝙ mūdanos et carnales fidem hñtes plus mouēt peni inferni ꝙ gaudia celi. qꝛ. j. Coꝝ. ij. Animalis hō non ſapit ea que dei ſunt imo talib⁹ guſtum infectū hñtibus ſpūalia deſipiunt vſqʒ ad nauſeā. Primos etiam plus mouet cōminacō pñtis ſeculi ꝙ futuri qꝛ pene pñtis ſeculi ſūt ↄmuniter p experientiaꝫ note. Similiter et bona priuata ſunt auide amata. De ſcdis dicendū ꝙ pmiſſio bonoꝝ tempaliū plus mouet impfectos ꝙ pmiſſio celeſtiū et ſpiritualiū. quā ob cauſam in veteri teſtamento vbi nullus celū intrauit qñ lex impfecta fuit deus pmiſit tēpalia et cōminatus eſt penas graues tranſgreſſorib⁹. ſʒ in nouo teſtamēto ↄtrariū xp̄s fecit. laudando paupertatem et neminē occidendo. qꝛ lex eſt caritatis pfecte. tñ ſicut ſcʒm Auguſti. in vetere teſtamento pauci erant pfecti. et p tanto ad nouū teſtamentū ptinebāt qui ei⁹ legem ī paupertate ſeruauerunt. ita hodie in nouo teſtamēto multi ſunt ad vet⁹ teſtamentū ptinentes morib⁹ quos plus moueret ad dei ſeruanda mandata pmiſſio pñciū tempaliū ꝙ futuroꝝ et ſimiliter cōminacō penaꝝ ciuiliū. Sʒ hec xp̄s nec dare hic nec pmittere voluit qꝛ ob talem reſpectū mādata implere nō eſſet ſalutare multū. ſed tūc ē ſalubre qñ ob dī bonitatē principaliter pcepta ſeruamus. De terciis dicendū ꝙ vt plurimū ſalubrius mouet iuſtos et pfectos meditacō gaudio celi ꝙ meditacō penaꝝ inferni. licet vtraqʒ ſalubriter moueat. Primū patʒ qꝛ ↄſideracō bñficioꝝ excellentiū et principaliū eſt efficacior ī cauſando amorē dei intuitu ſue bonitatis pciſe ꝙ ſit ↄſideracō bñficoꝝ minus principaliū. Scdm ptʒ qꝛ ↄtēplacō penaꝝ inferni facit bonos et iuſtos ferri in deū p dilectōem inquantuꝫ ſumme iuſt⁹ eſt ſicut meditacō gaudioꝝ celi facit ipm amari inquātū ſumme pius ē liberalis et bonus. Dr aūt notanter vt plurimū. qꝛ ↄſideracō penaꝝ pōt etiā hrī cū motiuo maxime dei bonitatis. Ipe em̄ tan ꝙ piiſſimus pater maxime nos diligēs penas inferni inſtituit. idcirco inſtituit vt ab eo pfugi ipis inſpectis et vndiqʒ male ſuſcepti ad eum redeamus. et ſic hñt peni inferni racōem maximi beneficij et p ↄſequēs caritatiue mouere ad deum.

A POſtremo de p̄mio ſeruā
tiū decalogum. Tercius
tractat⁹ erit videlicꝫ de
gaudijs future beatitu=
dinis. de quib⁹ etiā tria ſunt vidē=
da. Primo de gaudijs exterioꝛibus
quinqꝫ ſenſuū. Scđo de interioꝛib⁹
Tercō de ſupioꝛib⁹. Exterioꝛa ſunt
in genere. xiiij. ſcꝫ celi collacō. mđi
renouacō. quinqꝫ ſenſuū actuacō.
dotū quatuoꝛ coꝛꝑis ⁊ triū aīe col=
lacō. aureolaꝝ et fructuū datio. be
atoꝝ aſſociacō. et xp̄i humanitatis
ſenſacō. B Primū eſt celi collo=
catio. Eſt aūt celū in quo collocant̃
beati ſꝫm doct. in ſcđo di. ij. dictum
empirꝛeū ob ſui luminoſitatē nō ob
caloꝛem eſt capacitatis qđammodo
infinite ⁊ vnifoꝛme immobile ⁊ in=
coꝛruptibile intra ſe ſplēdidiſſimū.
ad extra nō radiatiuū ad nr̄m viſū
licet ſꝫm Tho. in ſum. in iſta inferi
oꝛa nobiliſſime influat. Dubitatur
vtꝝ diuerſe manſiones ſint in celo
empirꝛeo. Rn̄. tho. in. iiij. di. xlix. ꝙ
ſic. vbi tria ſꝫm eum notanda ſunt.
Primo ꝙ diuerſi ſunt gradus i be=
atis quo ad eoꝝ beatitudines. Se=
cūdo quo ad manſiones. Tercō pe=
nes quid attendant̃ iſte differētie
Primo ſunt gradus beatitudinis in
beatis nō quo ad obiectum. ſꝫ quo
ad opationem. Beatitudo em̄ ꝯſi=
ſtit ſꝫm philo. x. Eth. in duob⁹. Pri
mo in nobiliſſima opatione ſcꝫ in vi
dendo diligendo et fruendo deum
clare. et vn⁹ clarius alio iſta habet
et ſic beatitudo habet gradus. C⁹
racō eſt qꝛ p̄mium debet coꝛreſpon
dere merito. ſed vnus plus ꝙ̄ alius
hic meruit. vn̄. j. Coꝛ. xv. Stella
differt a ſtella in claritate. ſic erit
et reſurꝛectio moꝛtuoꝝ. Secundo
conſiſtit in obiecto nobiliſſimo. ſcꝫ
deo. et ſic beatitudo nō habet gra=
dus. qꝛ deus eſt vnicus qui ab om̄i
bus videt̃. vn̄ Math. xx. dꝛ ꝙ om̄s
acceperūt ſingulos denarios Scđo
notandū ſꝫm eundē ibidem ꝙ ſunt
etiam gradus in celo quo ad manſi
ones aīe et coꝛꝑis vt docet autoꝛi=
tas Johis. xiiij. Jn domo pr̄is mei
manſiones multe ſunt. et racō quia
i qualibet ciuitate et quolibꝫ palla
cio bene oꝛdinatis eſt manſionū di=
ſtinctio. ſed celū eſt oꝛdinatiſſima
ciuitas ſꝫm ꝙ Apoc. xxj. dꝛ. Primo
oſtendet̃ ſꝫm tho. manſio aīe. ſcđo
coꝛꝑis. Pro intellectu primi notan=
dū ꝙ ſicut manſio in coꝛꝑalibus eſt
locus coꝛꝑalis i quo quiete quis ha
bitat poſt motum. ſic in ſpūalibus
poſtꝙ̄ hic quis motib⁹ virtutū la=
boꝛauit tandem ī loco ſuo videlicꝫ
deo quieſcet dulciſſime velut in do
mo ꝓpꝛia dicēte btō Aug. j. ꝯfeſ.
feciſti nos dn̄e ad te ⁊ inquietum ē
coꝛ noſtrū donec requieſcat in te ⁊
math. xj. xp̄s ait. Venite ad me om
nes qui laboꝛatis et onerati eſtis.
et ego reficiā vos. vn̄ aſſecutio vl=
timi finiſ appetitiui mot⁹ noſtri dꝛ
manſio. ⁊ ideo diuerſimode aſſequē
di finem vltimū dicūt̃ diuerſe mā=
ſiones. et tn̄ cum deus adeptus eſt
vnica eſt omniū manſio et domus
vt vnitas domus rn̄deat vnitati be
atitudinis que eſt ex ꝑte obiecti. ⁊
pluralitas manſionū reſpōdeat dif
ferentie que eſt in beatitudine ex ꝑ
te beatoꝝ ſicut etiā videm⁹ i reb⁹
naturalib⁹ ꝙ idē eſt locus ſurſum
omniū leuiū ad quē tendūt. ſꝫ vnū
qđqꝫ ꝑtingit ꝓpinqui⁹ ſꝫm ꝙ eſt le
uius ⁊ ita habēt diuerſas māſiōes
ſꝫm differētias leuitatis. ⁊ hec qđē

dicta ſunt de loco ſpūali anime·
C Sed d̄ loco corꝑis di·tho·i iiij d·xliiij·loc⁹ ꝯgruus vnicuiqꝫ corpori glorioſo deputatus ſꝫm gradū ſue dignitatis ꝑtinet ad p̄mium accidentale·non tñ optet ꝙ diminuatur aliquid de p̄mio quantūqꝫ ē extra illū locū·qꝛ ille locus nō ꝑtinet ad p̄mium ſꝫm ꝙ actu ꝯtinet corpus locatū cū nihil influat i corp⁹ globoſum·ſꝫ magis recipiat ſplendorem de ip̄o ſꝫm ꝙ debitus eſt pro meritis·vñ gaudiū de tali loco manet etiā ei qui eſt extra locū illum·hec thō· C Tercō notandum ꝙ quo ad p̄miū eſſentiale ille ſimpliciter ī celo deo ꝑpinquiorē habebit manſionem q̄ hic plus habuit d̄ caritate Cui⁹ racō eſt ſꝫm Tho·ibidē qꝛ tota racō meredi in actu aliquo et principiū mereodi eſt caritas·et ideo ſꝫm eius diuerſitatem p̄mia diſtinguent̄·ꝙ̄uis etiam ex ip̄o genere actus poſſit aliquis gradus in merendo conſiderari·Non quidem reſpectu premij eſſentialis qd̄ eſt gaudium de deo·ſed reſpectu alicui⁹ p̄mij accedētalis quod eſt gaudium de aliquo bono creato·vnde qui hic plus habet de caritate illi⁹ cor anime ⁊ oculi aīe in patria erūt aptiores ad recipiendū maiorē habitum luminis glorie et qui clari⁹ videt·plus diliget·et qui plus diliget plus gaudebit et deo ꝑpinquior erit·hec Tho·in ſummis·Ex quibus patet primo ꝙ maritata ꝑpinquius deo in patria cōiunget̄·⁊ ſimiliter maius gaudium habebit ꝙ̄ virgo minoris caritatis·Difficile tñ eſt maritatā maiorem caritatem hr̄e ꝙ̄ virginem·qꝛ ſꝫm Apo·j·Corinth·vij·Mulier cogitat ea q̄ viri ſunt·vñ alibi dr̄·de virginib⁹ p̄ceptum dñi nō habeo·ꝯſilium autē do·patet·ij·ꝙ in domo celi empirei corꝑaliter vnus plus appropinquat humanitati xp̄i ſꝫm ꝙ pl⁹ meruit hic vt ꝓbabile videt̄·et ſi ꝓpinquintati anime ad deū correſpōdet ꝓpinquitas ad xp̄i humanitatē tunc maritata etiā ſic pōt plus humanitati xp̄i appropinquare ꝙ̄ tepida virgo·vñ xp̄us marie magdalene familiarior fuit·Patet·iij·ꝙ aliquo alio reſpectu virgines ſunt ꝓpinquiſſime quo ad accedentale p̄mium videlicꝫ aureolā·de qua vid̄bit̄ de aureolis poſtea·qꝛ Apocal·xiiij·ſequūtur agnū quocūqꝫ ierit·deinde vidue et poſtea ꝯiugate et demū alij ꝯtinētes·et poſtremo pueri ꝓ illo videbit̄ facere ꝙ xp̄s in cena iohāni ꝓpinquiorē ſibi et familiariorem in ſeſſione oſtendit ꝙ̄ petro xp̄i vicario C Scd̄m principale extrinſecum gaudiū eſt mundi viſibilis purgatio et innouatio·de quo notat Tho·in·iiij·di·xlvij·vbi cauſam purgacōis mūdi inferioris aſſignat ſic·qꝛ mūdus aliquo° ꝓpter hominē factus eſt oportꝫ ꝙ qñ homo glorificat̄ ſꝫm corp⁹ etiā elemēta hui⁹ mūdi optet ꝙ ad ſtatum meliorē mutent̄ vt ſic loc⁹ ſit cōuenientior ⁊ aſpectus delectabilior·Ad hoc aūt ꝙ gloriam corpis homo ꝯſequat̄ optet prius remoueri ea que glorie opponūtur·que ſunt duo ſcꝫ corrupcō et infectō culpe·qꝛ vt dr̄·j·Cor·xv·Corruptio incorruptelam nō poſſidebit·et a ciuitate glorie omnes immūdi foris erunt·Apoca·vlti·Et ſimiliter oportet mūdm a ꝯrijs diſpoſicōib⁹ ante ꝙ̄ in nouitatē glorie adducantur

pporcionari ei qđ de homīe dictuȝ eſt. Quāuis aūt res corpalis ſubieċtū infectōis culpe eſſe non poſſit. tñ ex culpa quadā incōgruitas i rebus corpeis relinquitur ad hoc ꝙ ſpūalibus dedicent². ideo videmus ꝙ loca in quib⁹ aliqua crimina ſūt cōmiſſa nō deputant² ad aliqua ſac in eis exercenda niſi purgacōe que dam pmiſſa. et ſꝫm hoc ex peccatis hominū quandā indoneitateȝ ad glorie ſuſceptionē: ps mūdi recipit que in vſum nr̄m cedit. vñ quantū ad hoc mūdatione indiget. et ſimiliter circa mediū locū pter elemētorū ꝯtactum multe ſunt corrupcōes et generacōes ⁊ alteracōes q̄ puritati eoꝝ derogāt. Et ideo ab his oportet elementa purgari. Sꝫ diceres p quid purgabit². Rñ. ſꝫm Aug. x. de ci. dei. et habet² in. j. glo. Coꝛ. vij. figurā hui⁹ mundi pterit. dicit glo. Pulcritudo hui⁹ mūdi. mūdanoꝝ ignium ꝯflagracōne pibit qđ declarat Tho. vbi prius dicit. Illa mūdi purgacō vt dictū eſt remouebit a mūdo infectionē ex culpa relictam et impuritatē ꝯmixtionis. et erit diſpoſicō ad glorie pfectionem et ideo quātū ad hec tria ꝯuenientiſſime fiet p ignem f Primo q² cū ignis ſit nobiliſſimū elementoꝝ habꝫ naturales pprietates ſimiles pprietatib⁹ glorie vt maxime ptꝫ de luce. Scđo q² ignis nō ita recipit cōmixtionē extranei pter efficaciam virtutis actiue ſicut alia elementa. Tercō q² ſpera ignis remota eſt a nr̄a habitacōe. neqꝫ ita cōmūis eſt nobis vſus ignis ſicut terre aque ⁊ aeris. vñ nō ita inficitur et pter hoc habꝫ magnā efficaciā ad purgandū et ad idem ſubtiliandū etiā circa finem mūdi regnabit viciū cupiditatis. mūdo iam quaſi ſe neſciente. q² vt dr̄ Math. xxiiij. Tunc infrigeſcet caritas multoꝝ. vñ tunc etiā purgatō cōuenienter fiet p ignem. Sed diceres vſqꝫ quo ignis attinget. Rñ. ſꝫm ꝙ dr̄. ij. pe. iij. tm̄ aſcendet iudicij ignis quātū aque diluuij ſcꝫ. xv. cubitis ſup omnes montes. p ignem em̄ poterunt ꝯſumi impuritates elemētoꝝ que ex eoꝝ cōmixtione pueniunt. hmōi aūt impuritates pcipue ſunt circa terrā vſqꝫ mediū aeris interſticiū. vñ vſqꝫ ad illud ſpacium ignis vltime ꝯflagracōis elemēta purgabit tm̄ etiā aque diluuij aſcenderūt qđ pbabiliter eſtimari pōt ex altitudine montiū quos determinata menſura tranſcenderunt. Sed di. quot loca purgacōne indigent. Rñ. infernus ñ purgabit². q² totum qđ eſt fedum in elemētis p ignem ad locum damnatoꝝ ꝯgregabit². vnde ad infernū purgamēta adducent². Celū purgacōne indiget. q² licet diaboli ibi peccauerūt. tñ cū ſtatim diaboli inde eiecti fuerunt nō fuit locus peccandi. eadem racōe nec padiſus nec ſpera ignis nec ſupior regio aeris. G Sed diceres quo ordine erit purgacō p ignem et iudicis aduentus. Rñ. ſꝫm eundē ibidē. Prio ꝯflagracō ignis que mundū purgabit iudicem pcedet. vñ Ps. Ignis aūt ipm̄ pcedet. Scđo vt dr̄ di. xlviij. quarti. p totū tam maloꝝ q̄ bonoꝝ hominū corpa tunc viuentiuȝ incinerabit. ſed differenter. Quia i mortali ptunc manētes penoſe cremabuntur in venialibus exiſtentes purgabuntur penoſe et vtiliter. ſed mundi reſoluentur ſine dolore

Tercō oim tā maloꝝ ꝙ̄ bonoꝝ reſurrectō mortuoꝝ fiet reſurrectio bonoꝝ et eorū corporū glorifitacō ſimul erit vñ.j.cor.xv.ſeminatur i ignobilitate.et reſurget in gloria. ſimul aūt cū corpa ſanctoꝝ gloriabunt᷑.etiā tota creatura ſuo modo renouabitur vtꝫ ro.viij.Ipa creatura liberabitur a ſ̄uitute corrupciōis in libertatē glorie filioꝝ dei Quarto boni in ictu oculi rapien᷑ ꝑpria virtute agilitatis dote obuiam xp̄o in aere.j.teſ.iij.Et ꝑtūc xp̄s iudex veniet et ignis ſ̄ꝫm illud pſ̄.Inflāmabit i circuitu inimicos eius ſcꝫ xp̄i Quīto poſt iudicis ſententiā ignis inuoluet malos virtute diuina vñ dañ.vij.fluui⁹ igne⁹ rapiduſqꝫ egrediet᷑ a facie e⁹ glo. vt peccatores trahat in gehēnam. et loquitur eadē glo.d̄ igne d̄ quo nūc eſt mentio vtꝫ ꝑ quandā glo.q̄ ibi dicit vt bonos purget et malos puniat vñ quicquid groſſum eſt in igne et fedum ſepabitur a puro igne et retrudet᷑ i infernū.quicquid aūt pulcrum ē ⁊ nobile et ſubtile ⁊ lucidū in ſupioribus reſꝫuabit᷑ ad gloriā ſanctorum vt dicit glo. baſilij ſpp illo pſ̄.Vox domini intercedētis flāmam ignis vñ lu.iij.Cui⁹ ſupra iudicis ventilabrum in manu ſua et ꝯgregabit triticū ſuum id ē electos in horreū paleaſ aūt id eſt repbos ꝯburet igne in extinguibili. ¶ Sed diceres qūo innouabuntur alia corpa ꝑtūc ex quo non purgabuntur oīa.R̄ñ.ſ̄ꝫm tho.⁊ alios ſup materia di.xlviij.ī.iiij.q̄dam corpa purgabunt᷑ vt elemēta et corpa beatoꝝ.vñ terra erit tūc vt criſtallus et planabitur aer erit clarior nec habebit obſcuritatē vētos impreſſiones alias nec ſimilia aqua et ignis fient puriora et manebunt ſ̄ꝫm ſubſtantias et qualitates ꝑprias q̄ ſenſus ſanctoꝝ mulcebunt luce pſpicuitate.et primis qualitatibus non aūt nocebunt.alia aūt corpa innouabunt᷑ ſupius quia ſol ſtabit in oriente.luna ī occidente ⁊ motus omnium celoꝝ ceſſabit ipis quieſcentib⁹ ⁊ omnia ampliori illuſtrabunt᷑ et ſic a motu et a minori luce liberabunt᷑.vnde iſa xlvj.Ecce ego creo celum nouum et terram nouā.et non erūt in memoria priora et apoc.xxj.vidi celū nouum et terram noua.vđ iſa.xxx. erit lux lune ſicut lux ſolis et lux ſolis erit ſeptēpliciter ſicut lux vij dieꝝ in die qua allegauerit dominus vulnus populi ſui vbi gloſ.jnterli.poſt iudicium.et celū erit nouum et terra noua.omnia ei ꝑpter hominem facta in eius lapſu peiorata ſūt et ſol ⁊ luna ſuo luīe minorata. hec ibi vñ ſup.iiij.d.tho.di. xlviij.Qđ quidam illam minoracionem ad literaꝫ ꝑbabiter intelligūt ſed alij ꝑbabilius vt dicit.dicūt ꝙ minoracio illa facta ſit quo ad vſuꝫ homis nō in ipis celis.ſic ꝙ homo poſt peccatū non tm̄ comode conſecutus eſt ab eis ſicut ante ꝑ quem modū etiā gen.iij.terra maledicta dicitur in ope ade.vt ſic ſit minora c io in rebus non ſ̄ꝫm ſubſtantiā ſed ſ̄ꝫm effectum.vnde homo añ peccatum tm̄ comodum habuit ex lumīe lune ſicut nunc ex lumine ſolis ſed poſt reſurrectionē lux lune augmētabitur ſ̄ꝫm rei veritatem.et vt dicitur tunc luna lucebit tm̄ quantuꝫ nunc ſol lucet.ſol aūt in ſeptuplum plus ꝙ̄ mō luceat. quantitas autē

melioracōnis et modus illi ſoli cognita eſt qui erit melioracōiſ actor Oia ſūt tho· Omia p̄fata tangit A po·ro·viij·di·Scim⁹ qm̄ creatura ingemiſcit ⁊ p̄turit vſq₃ adhuc· id ē ad modū ingemiſcentis ⁊ p̄turiētis ſe hab₃ motu generacōe corruptiōe ⁊ multis alijs· ſequit² ibi·nō ſolum autē illa ſed noſipi primicias ſpūs hn̄tes· et ip̄i inter nos gemimus expectantes redempcōem corporis noſtri·ſepe em̄ ſalui facti ſumus· Cū igit² tanta inuocō fiet bn̄ xp̄s ait Lu·xxj· Celū et terra tranſibunt ſupple quo ad ſpēm quā nūc hn̄t nō quo ad ſubſtantiā·et·j·Co·vij·p̄terit figura hui⁹ mūdi

Dubitatur cur iſta inuocatio fiet· Rn̄·ſ₃m tho·ibidē·Primo vt habitacōes ꝯuenientes glorificatis corpibus didicent²·Scdo vt p labore quo homini iuſſu dei ſeruierunt remunerent²·Tercō vt beati deū innouatis tanq̄ in ſpeculo mūdiori ſpeculent²·Dubitat² vtꝝ animalia plante ⁊ mineralia maneāt ſ₃m ſubſtantiā poſt iudiciū·Rn̄·idem q̄ nō ſ₃ tn̄ beati naturas eoꝝ cognoſcet optime vt in tercō dicetur gaudio· Racō quare nō manent prima·quia illa que manēt debēt de ſui natura eſſe ppetua vt homi tūc aſſimilen² ſed p̄fata nō ſunt hm̄oi·ſ₃ hō·celi· angeli·⁊ elemēta· Scd̄a p̄fata corruptibilia ſolum ſunt creata pp̄ter hoiem vt eū in hoc exilio iuuēt ad patriā ſ₃m illud ps̄·Omia ſubieciſti ſub pedib⁹ ei⁹ ꝛc̄·et Ro·j·Inuiſibilia dei a creatura mōi p ea q̄ facta ſunt intellecta ꝯſpiciūt²· ſ₃ poſt iudiciū om̄s erūt i termīo ſeu patria inferni vel celi· ad quid ergo valerent cū nullus eis egeat· Tercia cā et redit in ſcd̄am q₂ ideo nunc ſunt p̄fata corruptilia vt hō iuuetur ad ꝯſtructionem domus patrie·ſed finito mūdo corruptibili quilibet eſt in domo celeſti· ergo deponi debēt ſcale que ſunt he corruptibiles creature ſicut fit in p̄paratione turris et pallacij terreni

Capitulum Sextum·

Tercīū principale gaudiū extrinſecū erit viſio corpalis delectabiliſſima

Ubi notandū primo ſ₃m Tho·in·iiij·di·xliiij·q̄ omnes quinq₃ ſenſus erunt actu in patria·racō q₂ ibi erūt in maiore pfectōe q̄ hic· ſed hic ſunt in actu·g° ibi·Itē vicini⁹ habet ſe ſenſus ad aiam q̄ corp us·ſ₃ corp⁹ p̄miabitur p dotes fluētes ab aīa·ergo ſenſus Itē ſocius laboris debet eſſe ſoci⁹ ꝯſolacōis·ſ₃ quinq₃ ſenſus hic ſ₃ui erūt laborando aīe·ergo ip̄a ꝯſolata ſc₃ aīa ip̄i id eſt ſenſus p̄miari debent·Scdo notandū q̄ quilib₃ ſenſus in patria cognoſcet aliqua ſingularia vel ſaltē aliqd̄ ſingulare·⁊ p̄cipue magis excellens de qualib₃ ſpecie reꝝ ſenſibiliū·pbat mgr̄ io·de tambaco de ſenſibilibus delicijs padiſi· quia ſ₃m doctores cōmuniter i patria plus reſtituet² q̄ in padiſo adam pdidit ſed in padiſo fuiſſet ꝯgnicio reꝝ ſenſibilium igit² ꝛc̄ B Tercō notadum q̄ q̄uis poſt hanc vitam nō ſint q̄dam ſenſibilia puta animalia plante ꝛc̄·tn̄ p influxas ſpecies ſenſibus a deo mediante intellectu pn̄t veriſimiliter i patria videri ſenſibilia p̄terita nō exiſtentia·pat₃ q₂ aia ſepata ſ₃m tho·

in iiij·intelligit intelligibilia ꝑ ſpe
cies influxas ergo et ſenſus ꝑcipit
ſenſibilia ꝑ ſpēs influxas alias ſen
ſus non ꝓporcōnaretur intellectui
ꝑ tunc in ꝑfectibilitate qḋ mōſtru
oſum foret et hanc ſenſacōem nec
ſitus nec diſtantia nec abſentia ſen
ſibilis ipediet nec interpoſicio·ptꝫ
qꝛ tho·diuina virtus beatis ad nu
tum i omnibus ſubueniet et aderit
et aſſiſtet in omnibus qui volūt·cū
hoc tū omne quinqꝫ ſenſus ſentiēt
in patria ſua ꝓpria obiecta ꝑ ſpēs
receptas a ſenſibilibus ꝓtunc exñ-
tibus·ꝓbatur etiā ex dictis ſancti
tho·i iiij·d·xl·q·xl·dicētis A bea
tis nihil abſtrahi debet qḋ ad perfe
ctionē beatitudis ꝑtinet·ſꝫ ſentire
ꝑ ſpecies influxas ñ ſolum ꝑ recep
tas eſt hmōi ¶ Hijs ſuppoſitiſ
videbit oculus beati quiqꝫ in gene
re rōe quorū gaudium ſummū ha
bebit·Primo nō exiſtentia poſt iu-
dicium vt flores animalia piſcicu-
los aues ⁊ ſimilia videbit veriſimi
liter ꝑ ſpēs ſenſibus a deo influxaſ
patet qꝛ illa vidiſſet in ſtatu inno-
centie· ſed in patria plus videbit·
Scdo videbunt ſancti mūdm ꝓtunc
ſenſibilem i iiij·elementis tūc pur-
gatum et celoꝝ ſperis ſtellis et pla
netis innouatam vt ſupra dictuꝫ ē
Tercō videbunt corpa beatoꝝ tūc
pulcerrima·vnde anſ·li·d ſimilitu-
dinibus pulcritudo ꝙ perfecte hic
nullus habet naturaliter ab hoīe
appetit᷑·In illa vero beatitudine
pulcritudo iuſtorum ſolis excellet
pulcritudinē qui ſeptēpliciter quaꝫ
mō ſit ſplendidior fulgebunt iquit
iuſti ſicut ſol i regno ⁊c·Corp⁹ qui-
dam dñi plucere ſoli nullus ambi-
git ſanus·cui cū ſimiles erimus te-
ſte appoſto· reformabit corp⁹ hūi-
litatis noſtre ꝯfiguratū corꝑi cla-
ritatis ſue·hec de anſ· Quarto vi-
debunt dānatos in inferno vt pro
bat tho·d·xl·iiij·nam iſa·xl·d· E-
gredientur et videbūt cadauera vi
roꝝ qui ꝑuaricati ſunt in me glo·
Electi egredient᷑ intellectiua vel
manifeſta viſione vt ad laudeꝫ dei
magis accedant᷑·ꝓbatur etiā rōne
qꝛ a beatis nihil abſtrahi debet qḋ
ad ꝑfectionem beatitudis ꝑtineat
vnum qḋqꝫ aūt ex ꝯpacione ꝯtra-
rij magis ꝯgnoſcit᷑·qꝛ ꝯtraria iu-
xta ſe poſita magis eluceſcūt·et iō
vt beatitudo ſanctoꝝ eiſ magis cō
placeat·et de ea vberiores gracias
agant·dat᷑ eis vt penas impioꝝ ꝑ-
fecte intueant᷑·Et ꝙuis corpa dā-
natoꝝ fiāt turpiſſima vñ viſio bea
toꝝ ſicut et dei ꝑ hoc ñ ledet᷑· nec
ꝓtūc beati ꝯpaciunt᷑ dānatis·qꝛ
ſumme ſe ꝯformāt diuine volūtati
q̄ punit dānatos·ſꝫ de penis eoꝝ
gaudebūt nō in quātū penā hūt dā
nati·ſꝫ inquantū ad pena dānatoꝝ
ꝯſiderant ordinē diuine iuſticie et
ſuā liberatiōꝫ·vñ i pſal·Letabitur
iuſt⁹ cū viderit vindictā·Quito vi
debūt xp̄i hūanitatē in iudicō et ſp
vñ lu·xxj·tūc videbunt filiū hōis
venietē cū poteſtate magna ⁊ ma-
ieſtate·q̄ ad gloriā ꝑtinent·In pri
mo aduentu ſp hūiliter veniet ſꝫ in
ſcdo cū poteſtate et maieſtate veni
et vt gloriā patris oñdat et pote-
ſtatē dānatis·veniet cū cicatricib⁹
⁊ ſigno crucis q̄ beatis dlectabiliſ
ſima erūt i videdū ¶ Eſt etiā
hicſꝫm io·de tambaco·nota vbi ſu
pra ꝙ in quolibet ſenſu multitudo
delectacionis cauſatur in patria ex
ſex videlicet ex reſtitucōne ꝯmodi

naturalis· Ex meliozacōne obiecto rum ex acumine potentie ſenſitiue ex diuerſitate viſibiliū· ex ↄiectura deitatis· p ſenſibilia· ⁊ ex hoc ꝙ nec diſtantia impedit obiecta nec ſitus nec interſticium· ⁊ hoc veruꝫ ē quo ad ſpecies influxes ſed receptas ſpecies ſenſus adhuc valdͦ a remotis ꝫm tho· pcipiet ·vnde verſꝰ Comodū· obiectū· acuit· diuerſa diſtancia deus· exēpli grā in ꝓpoſito de viſu ſex faciunt ad eiꝰ delectabiliſſimā et pfectiſſimaꝫ delectacōnem· Primo reſtitucō ↄmodi naturalis· qꝛ in padiſo habuiſſet tm̄ cōmodū de lumie lune ſicut nūc de lumine ſolis· vt allegatum fuit ſupra ſup iſa· xxx· ſꝫ ſtatus glorie pfectiora reſtituet perdita in padiſo ſcdo ad magnitudinē delectacōis i viſu faciet meliozacō obiectorum in ozdie ad viſum ſiue ſint elementa celi· ſtelle· ſiue etiā cozpa ſanctorum et etiā alia q̄ pcipiemus p ſpecies i fluxas vtꝫ p gloſam iſa· xxx· dicentem omnia meliozari hoīe reſurgēte ſicut deteriozata ſunt ipo cadēte· Conſiſtit aūt meliozacio in quatuoꝛ vicꝫ in augmentaciōe lucis· in clarificacōe colozis in ↄuenientia membzoꝝ et incozpali pulcritudīe beatoꝝ qui colozati erūt cādido ⁊ rubicundo puriſſimis colozibus ſecundū optime ↄplexiōis ↄuenientiam et phiſonomie decentiā· Erūt qꝫ etiā cozpa eoꝝ terſa et polita ⁊ pſpicua· decētiſſime quātitatis licꝫ vnus alio maioꝛ ſit quantitate ꝫm ꝙ hic pueniſſet natura non errante· Cicatrices etiaꝫ p xp̄o ſuſcepte· ſicut et xp̄i erūt decentiſſime· nam pulcritudo minimi ſancti ad minus erit quinquageſies vel fere tanta quanta eſt modo pulcritudo naturalis cuiuſcūqꝫ cozpis etiā celeſtis et pulcritudo ſancti in duplo maioris meriti fere cencies tanta· et ſic deinceps ꝫm maius meritū· Racō ē qꝛ ex ſupzadictis minimus ſanctus erit ꝓtunc ſepcies excedens pulcritudinē ſolis ꝓtunc· q̄ erit ſicut lux vij· dieꝝ iſa· xxx· ſed ſepcies ſepteꝫ faciunt· xlix· ergo ⁊c̄ Tercō ad magnitudinē· delectacionis in viſu faciet acumine viſus et claritas oculoꝝ que maioꝛ ⁊ minoꝛ erit ꝫm marita vie· nec oculi quocūqꝫ lumine offendentꝛ· qꝛ omnia luia tūc mulcebunt non ledent ſicut et diſcipuli xp̄m viderunt cozruptibilibus oculis cum maximo gaudio i trāſ figuracione dicente pe· dn̄e bonum eſt noꝫ hic eſſe ec̄ · ⁊ ꝫm iobā· de tam· vbi priꝰ notandͦ ꝙ ſi homo n̄ equaliter meruit ꝫm viſum vel ꝫm auditum· et ſic de alijs ſenſibus· ꝫm hoc magis vel minus meliozabunꝛ obiecta illius vel alterius ſenſus· ſaltem ꝫm effectum ſcꝫ ↄmodi vel delectacōis Quarto ↄfert ad multitudinē delectacōnis in viſu diuerſitas viſibiliū· qꝛ videbimus p ſpecies receptas omnes ſperas celoꝝ omnes ſtellas omnia elementa oīm ſanctoꝝ infinita qdammō cozpa et dānatozū· Et p ſpecies influxas ꝺ qualibet ſpecie animaliū· plantarū lapidum· roſarū· violaꝝ· et mineralium· videbimus aliqua vel de qualibet ſpecie ⁊ de ſingulis ſpeciebus excellentiſſimū illius ſpeciei qꝛ talia in ſtatu innocentie habuiſſemꝰ Quinto augebit delectacionē viſꝰ viſio deitatis in qualibet creatura ꝓtūc exn̄te vn̄ q̄uis oculꝰ cozpaliſ directe ⁊ ſicut viſibile p ſe n̄ poſſit

videre deum cum non ſit coloratus nec lucidus corpaliter· tam̄ vt dic· tho· in iiij· d· xlix· videbit ocul⁹ diuinitatem ſicut viſibile p accidens cū ex vna pte viſ⁹ corpalis tantam gloriā dei iſpiciet· in corpib⁹ preci pue glorioſis · et marie i corpe xpi et ex pte alia ītellect⁹ tā clare vidbit deū ꝙ i rebus corpalibus viſis de⁹ pcipiet· ſic i locucōne pcipitur vita· vñ aug· de ci dei di· valde credibile ē ſic nos viſuros tūc mūdana corpa celi noui et terre noue· vt deum vbiqꝫ pñtem et vniuerſa corpalia gubernātē pſpicuitate clariſſima videam⁹ non ſicut inuiſibilia dei p ea q̄ facta ſunt itellecta ꝯſpiciuntur ſed ſicut hoīes mox vt aſpi cimus nō credimus viuere ſed vidmus hec aug· et tho· Sextū agens multitudinem gaudij in viſu ſupra tactum eſt ſatis qꝛ nec diſtantia interſticiū nec ſit⁹ viſuꝫ impediet

Quartū pricipale gaudiū extrīſecuꝫ erit p auditū· qui erit in actu vel i cantu pbat tho· in iiij· d· xliiij p aug· di· ſup illud pſal· Exultacōeſ dei in gutture eoꝝ· Corda et lingue eoꝝ non deſinent laudare deuꝫ Ideꝫ habetur p glo· ſup illud oſee iiij· In cantico et cimbalis imo in patria erit riſus vt di· tho· qdli· xj q· vj· ſꝫm illud iob viij· impleat oſ tuuꝫ riſu· et labia tua iubilo· nō ſolum aūt vt pbat mgr̄ ioha· d tam· vbi pri⁹ in patria modus audiēdi erit p imutacioneꝫ ſoni realem· ſed p ſpecies influxas diuinitus auditui ſꝫm quas habebit iocunditateꝫ cantus philomene et aliaꝝ auium qꝛ in ſtatu inocēcie homo iſta etiaꝫ habuiſſet· Ad magnitudine etiā delectacionis in auditu faciēt ſex qui de viſu tacta ſunt· Primo reſtitucō ꝯmodi naturalis· quia em̄ ad hoīs peccatū omnia dteriorata ſunt hō in ſtatu innocencie tantaꝫ delectacionē habuiſſet ad vocem cicade ſi cut modo ad voceꝫ philomone· ſed p⁹ reſurrectionē reſtituetur ⁊ amplius dabitur auditui· Secūdo ad gaudium auditus faciet melioracō obiectorū audibiliū· que melioracō conſiſtet in verboꝝ ſignificacione in organorum emundacione in exteriorum impedimentoꝝ amocīōe et in ipaꝝ vocum claritatis ſupna turalis pfectōne· Nam quo ad primum quanto vox eſt maioris clari tatis expſſiua tanto delectabilor ē ꝯfert etiam quinto ꝯſonantia ma gis debita ſꝫm noticiam artis muſice que exercebunt aliquando actu vt potencia educatur in actum et deus glorificetur· vnde cantus hic quorumcūqꝫ muſicorum in ꝯperacione ad celeſtem muſicam eſt velud rugitus ruſticorum hic reſpectu naturalium hic cantorum· et ſe cundum groſſam eſtimacōnem erit in quorundam ſanctorum vocibus ſuauitas quinquageſies tanta quā ta nunc eſt naturalis et artificialiſ vocum et ſonoruꝫ ſuauitas· In qui buſdam cencies tanta· Et ſic aſcendendo· ſic de pulcritudie coloris di ctum eſt· Tercio gaudium auditus augebit maior pfectio anditi orga ni quo ad ablacionem eorū que au ditum ipedire poſſent· Quarto mul titudo et varietas audibilium ſꝫm ſpeciem et numerum q̄ maiora erūt ſimul vel ſucceſſiue ꝙ hic· Quinto ꝙ p accidens i vocibus et ſonis au diem⁹ deū i oībus· Sexto nec diſtā tia itrinſecū nec ſit⁹ ſonū impediēt

f Quintũ principale extrinſecum
gaudiũ erit p olefactiuum ſenſum
odoratu. vñ dicit Tho. di. xliiij. O-
dor erit in patria cũ eccleſia cantet
ꝙ odor ſuauiſſimus erũt corpora
ſanctoꝝ. Nã odor in via nõ ſolũ eſt
fumalis euaporatio ſʒ etiã ſpũalis
q̃dam ad odoratũ multiplicacõ. ſed
in corpib⁹ glorioſis erit odor i ſua
vltima pfectiõne nullo mõ p humi
dũ ſpũſſancti et tñ immutabit ſpũa
li immutacõe ſicut odor fumalis et
ſenſus odoratus in ſanctis. qꝛ nul-
la humiditate impediet᷑ cognoſcet
nõ ſolũ excellentias odoꝝ ſicut in
nobis nunc ↄtingit ꝑpter cerebri
nimiam hũiditatẽ ſed etiã minimas
odoꝝ dr̃as. hec tho. et nõ ſolũ ado
rabim⁹ p immutacõem ab obiectis
ſanctoꝝ corpoꝝ. ſed etiã p ſpecies
influxas odorabilium. odorabimus
balſamũ cinamomum ꝛc. Ad magni
tudinẽ aũt delectatacõis i odoratu
ſex faciẽt Primo° repacõ naturalis
comodi in padiſo ſi manſiſſem⁹ ad
odorem rute tñ comodũ habuiſſe-
mus ſicut mõ in tota apotheca. ſed
in patria plus ſaltẽ in equippolẽti
reſtituet᷑. ij. meliorac̃o obiectorum
vt groſſa eſtimatione corpis glori-
oſi minoris meriti quinquageſies
tanta ſit quãta eſt nunc q̃cunqꝫ ſua-
uitas. et cencies i duplo ſanctioris
vñ imaginandũ eſt corp⁹ beati qua
ſi quoddã corpus ↄpoſitũ ex roſis
lilijs et ſimilib⁹ optime redolenti-
bus nutritum cinamomo et ſumme
odoriferis et punctũ balſamo ꝛ op
timis vngentis. tale erit obiectum
olefactui. Tercio ↄfert ſicut prius
dictũ eſt de alijs ſic etiã de quarto
v. et. vj. G Sextũ principale
extrinſecũ gaudium erit guſtus. vñ
ſʒm Tho. vbi ſ. guſtus habet et ha
bebit in patria mediũ cõiunctum. ꝛ
erit in actu tñ ſʒm ꝙ eſt ſenſus ali-
menti. ſʒ erit ſʒm ꝙ eſt iudicium ſa-
poꝝ ita tñ ꝙ immutabit᷑ ab aliquo
cibo vel potu ſumpto niſi forte di-
cat᷑ ꝙ ibi guſtus erit in actu p im-
mutacõem lingue ab aliqua humi-
ditate adiũcta. ꝛ qꝛ ſanct⁹ Tho. nõ
dubitat quin in actu fiat guſtus. ſʒ
modum ſub dubio reliquit. Tradit
magr̃ iohẽs vbi ſ. modũ dicens. ꝙ
in patria guſtus erit in actu p im-
mutacõem ſpũalem ſeu intencõna-
lem abſqꝫ ſumpcõne p modũ cibi et
maſticacõe facta a corpe beatorum
mediante tñ ſapore eis formaliter
inherente. q̃ corpa ſi maſticata fuiſ
ſent ante glorificacõnem nata fuiſ-
ſent mediante ſuo ſapore guſtũ im
mutare. vñ in patria beati duplici-
ter guſtare poſſunt. Vno mõ p intẽ
tionalem immutacõem lingue a ſa-
pore ſanctis inherente. Alio modo
p influxũ ſpecieꝝ a deo ſicut de a-
lijs ſenſib⁹ dictũ eſt. Ad magnitu-
dinẽ etiã guſtati gaudij facient ſex
Primo reſtitucõ comodi naturalis
qꝛ adam in ſtatu innocẽtie de ↄme-
ſtione alicui⁹ fructus vel aque tm̃
delectatus. ſicut mõ quis delectat᷑
in guſtu clareti vel zucare. pl⁹ aũt
i pria reſtituet᷑ q̃ p adam pditũ ẽ.
Scdo ↄfert melioracõ obiectorũ i
ordine ad guſtũ. Nã ceteris parib⁹
quantũ pulcritudo corpoꝝ glorio-
ſoꝝ excedet omnẽ pulcritudinẽ cor
poꝝ nũc exñtiũ tm̃ ad min⁹ excedet
ſuauitas ſaporis corpoꝝ glorioſoꝝ
in ſtatu futuro omnẽ naturalẽ ſua-
uitatem ſaporis tocius mũdi. Ita
vt corpus minimi ſancti ſit quiqua
geſies ſuaui⁹ q̃ ſapor mellis zuca-

re vel cuiuſcūqȝ alteri⁹ rei ſaporeſe in pñti nō tñ dentibus maſticabim⁹ vel ɔteremus· ſed deo influēte pci piem⁹ intencōnaliter· De reſiduis quatuor dicendū eſt ꝓporcionabiliter ſicut de viſu ¶ Septimum principale extrinſecū gaudium eſt actuacio tactus· vñ ⁊ xp̄s glorificatus tact⁹ eſt· ⁊ Joh· xx· ait noli me tangere· Et beata agnes ait· quem cū tetigero caſta ſum mediū aūt tactus ſicut ⁊ guſtus cōiunctum eſt· Modus aūt tangendi ſʒm tho· vbi pri⁹ talis eſt ꝙ erit immutacō ſpūalis a qualitatib⁹ tangitibilib⁹· ſic etiā incorpe ade fuit qd̄ nec vrere nec gladi⁹ ſcindere potuiſſet· et tñ bonꝝ ſenſum habuiſſet, Impaſſibilitatis em̄ dos excludit naturalē immutacōem· g° ſpūalis erit· Itē erit ſine omni immutacōe ꝙ ſubiectū ꝑ ſe faciat· ſ; ꝑ ſpēs erit ipi tactui a deo influxas· Ex quo ſequit̄ ꝙ nec tactus impediet̄ diſtantia nec ſitu nec interpoſicōne· hūc ſenſum etiaȝ ſine influxis ſpēbus oēs pn̄t hr̄e ſic et viſum vt dicit· tho· erūt etiaȝ in patria amplex⁹ et oſcula ad parentib⁹ cognatos amicos et natos vt dicit Joh· eps̄ in ſermone de omnib⁹ ſanctis· Itē bern̄· in ſʒmōe de oīb⁹ ſanctis· ſed tactus tact⁹ tales et oſcula erunt ſine omni venerea ɔcupiſcentia· ſicut etiā in via ex naturali pietate mater filiū· parentes natos· et alieni oſculantur infantulos· ac maria elizabeth amplexata eſt· poterint etiā ꝑ ſpēs influxas fieri ɔtactus mutui inter diſtantes· Ad tactus aūt gaudiū facient ſex· primo reſtitutio ɔmodi naturalis· qꝛ in patria erūt corpa terſa polita ⁊ qualitates prime ad mediū reducte tempatiſſime· Ita vt minim⁹ ſanctus in tangendo habiturus ſit quinquageſies tantā delectacōnem quantā nunc quicūqȝ habet de quocunqȝ tangibili· De reſiduis· v· dicēdū ſicut de p̄cedentib⁹ ſenſib⁹· De gaudio aūt· v· ſenſuū ꝑ ſertim tactus dicit· Anſ· li· de ſimi· ſicut voluptas quam hic q̄rere nitimur nō niſi ꝑ anxietatem inuenit̄ cū ad id ꝑuenerint hoīes qd̄ voluptatē putāt· nō niſi odorando eadem frui valent qui ſi nō fuerit im mediati fruiti in anxietatē vertūt̄ Poſt hāc vero vitā aut in oīmoda voluptate ſunt· aut omnino replebunt̄ anxietate· Sicut em̄ ferrum ignitū qualibet ſui pte ɔtinet ignē ſic in ſe boni voluptatē· hanc voluptatem qꝛ nemo hic ſenſit· ideo nec explicari pōt ꝑfecte a quoq̄ꝫ· hec ille· Exemplū eſt de fauo mellis qd̄ i omni ſui pte melle penetrat̄· et de buccella intincta vino optimo vndiqȝ panē penetrante· ſic voluptas patrie oēs aīe et corpis venas oſſa· medullas· artus et ɔplexionem penetrat ſicut de igne videmus in ferro ignito·

Capitulum Septimum·

Octauū principale extrinſecū gaudiū eſt dos impaſſibilitatis A vbi notandū primo ſʒm tho· in· iiij· di· xliiij· ⁊· xlix· ꝙ dos eſt ꝑpetuus ornat⁹ aīe et corpis in eterna beatitudine iugiter ꝑſeuerans· Eſt em̄ inter xp̄m hoīem et animam q̄libet matrimoniū ſpūale teſte A· po· ephe· v· Sacramentū hoc magnū eſt· dico aūt in xp̄o ⁊ eccleſia· ex

quo habetur, ꝙ ſpūale matrimoni
um ꝑ corpale ſignificatur· dantur
aūt ſponſis carnalibꝰ tria·dos·do=
natio ꝓpter nupcias et pafernalia
Dos eſt donatio facta ſponſe ex ꝑ=
te patris ⁊ hoc ad vſum ſponſi pro
pter onera matrimonij·⁊ datur ad
matrimonij ſolaciū·tñ ad poſſeſſio
nem ſponſe·et ſic datᷣ ſponſe in ꝓ=
prietatē licet ſponſe detᷣ ad diſpen
ſacōem ſeu vſum et traditᷣ qñ ſpon
ſa i domū ſponſi traducitᷣ ꝙuis añ
traductionē ꝓmittatᷣ·et eſt dos ñ
qdcunqȝ donū ſponſe ſȝ ṕcipue qua
ſi patrimoniū eiꝰ de quo viuere et
ſuſtentari debeat et ſȝm multas le=
ges ſponſus non pōt dotem inuita
vxore ab ea alienare· B Sic in
matrimonio ſpūali qd eſt inter xpm
hoiem ⁊ eccleſiā ſe quālibet deuo=
tam animā vel hoiem tota trinitas
que eſt pater noſter eccleſie·ſeu de
uoto homini dat dona aliqua in ꝓ=
prietatem ad voluntatē tñ ⁊ ad di=
ſpenſacoȝ xpi ſponſi qñ eccleſia vel
aīa in domū ſponſi introducitᷣ· qd
fit in patria· ꝙuis ante traductoȝ
hic ꝓmittaᷣ que dona dotes appel
lantᷣ·Et ſunt duplices dotes· q̄daȝ
anime de quibꝰ in tercō principali
dicetᷣ·Alie corpis qȝ tam anima ꝙ
corpus xpo i patria iungetᷣ· C
Scdo notandū ꝙ ſicut ſponſis car=
nalibꝰ tria dantᷣ· dos videlicet de
qua dictū eſt·donacō ꝓpter nupci=
as q̄ eſt illud qd a ſponſo datᷣ ſpon
ſe·et perafernalia eſt illud qd habȝ
ſponſa ṕter dotem·vt ſunt munera
ab amicis data ſponſe ⁊ ſimilia· ſic
in patria cuilibet homini ſeu deuo
te aīe dantᷣ tria·dotes vt dictū eſt
donatio ꝓpter nupcias quod erit i
futuro gaudiū qd habebimꝰ reſpe
ctū humanitatis xpi eā cognoſcen
do ⁊ vidēdo·de quibꝰ poſtea dicetᷣ·
et pafernalia que erunt alia dona
poſtmodū declaranda· D Ter
cō notandū ꝙ corpꝰ et q̄libet potē
cie ſenſitiue homis glorificati qua
tuor dotes habebūt id eſt quatuor
qualitates ſupnaturales nobiliſſi=
mas·q̄ ſunt impaſſibilitas·ſubtili=
tas·agilitas·et claritas·q̄ quatuor
ponūtur in lr̄a et glo·j·Cor·xv·et
in ſequētibus allegabitᷣ·Sunt aūt
quatuor vt refert Tho·di·xlix·ꝓ=
pter quatuor virtutes cardinales·
quaꝝ materia ſunt bona corpalia·
vt prudentie correſpondet claritas
ꝓpter cognicōem iuſticie q̄ eſt per
petua ⁊ immortalis·impaſſibilitas
fortitudini· agilitas ex qua ꝯtigit
vt nihil corpi poſſit reſiſtere·vñ a=
gilitas notatᷣ·j·Cor·xv· ꝑ hoc ꝙ
dicit·ſurget in virtute·Temperan
tie vero q̄ hic corpus attinuat ſub
tilitas·et ſic quatuor virtutibꝰ car
dinalibꝰ quatuor correſpondēt do=
tes corpis· ſicut tribꝰ theologicis
virtutibꝰ correſpondēt tres dotes
anime vt poſtea dicetᷣ· Sunt autē
quatuor dotes corpis alia racōe·qȝ
ſicut in pn̄ti aīa in corpus influit
quatuor quibꝰ corpus caret ip̄a ab
ſente videlicȝ ꝙ corpꝰ viuū eſt co=
loraciꝰ·durabilius·virtuoſiꝰ·et a
gilius·ſic aīa beatificata corpi i pa
tria ꝑ redundantiā influet quatu=
or ꝓporcionabiliter dotes claritatē
impaſſibilitatē·ſubtilitatem·⁊ agi=
litatē· vt illis mediantibꝰ corpus
ꝑfectiſſime aīe ſubijciatᷣ· ſicut aīa
deo ꝑ ſuas tres dotes·Sunt etiam
quatuor dotes corpis ſicut in clari
tate radij ſolaris qui eſt clariſſimꝰ
ſubtiliſſimꝰ·agilimꝰ·⁊ impaſſibilis

Pro tali em̄ claritate xp̄us poſt ce‑
nam Joh· xvij·ſubleuatis oculis i
celū dixit·1·orauit·Pater venit ho
ra clarifica filium tuū·ſupple in re
ſurrectione quatuor dotib⁹ corpis
q̄ tn̄ ꝓprie in xp̄o non ſorciūtur no
men dotis cum ſit ſponſus·licet ipe
quatuor habeat excellentiſſime·Et
ſequitur vt fili⁹ tuus clarificet te
ſupple in mēbris·vn̄ ſtatim addit·
ſicut dediſti mihi poteſtatē omnis
carnis vt om̄e qđ dediſti ei det eis
vitaꝫ eternā·Hec aūt eſt vita eter‑
na vt cognoſcant te ſolū veꝝ deū·
et quem miſiſti hieſum xp̄m· Sunt
aūt ſ꞉m Tho· ideo quatuor dotes
corpis·q꞉ ad hoc ꝙ corpus ſit pfe‑
cte ſubiectum aīe· nec eā impediat
in opib⁹ glorie quatuor requirūt᷑·
Duo ꝑtinent ad ſenſum ⁊ duo ad
motū· quo ad ſenſum requirit vnū
vt ſit facile receptibile ſpirituum
ſenſibiliū ⁊ ad h° diſponit claritas
Alteꝝ vt nō ſit receptibile paſſio‑
nū ignobiliū ad qđ diſponit impaſ
ſibilitas· Quo ad motū duo requi‑
rūt᷑·Vnū eſt vt ꝑ ꝯtrariā inclina‑
cōem nō reſiſtat ſuo motori· ad qđ
diſponit agilitas·Aliud eſt vt cor‑
pa ꝑ que mouet᷑ nō reſiſtant ei ad
quod diſponit ſubtilitas ℭ Eſt
igit᷑ octauū gaudiū et prima dos
impaſſibilitas·de qua dr̄·j·Co·xv·
ſeminatur in corruptione reſurget
in incorruptione·⁊ ſ꞉m Tho·di·xl‑
iiij·Reſultat ex virtute aīe ſuū cor
pus potenter ꝯtinētis ita vt a nul
lo exteriori agente valeat immuta
ri·Et ꝙuis corpa beatoꝝ ſint ꝯpo
ſita ex ꝯtrarijs·tn̄ illa ꝯtrarietas
erit ad oīmodā equalitatē ⁊ ꝯcor‑
diam reducta·Et differt illa impaſ
ſibilitas ab ea quā adam in ſtatu in
nocētie habuit et quā pueri i origi
ginali decedentes habebūt· q꞉ im‑
paſſibilitas ſanctoꝝ erit non poſſe
pati id ē nullo mō et nūꝙ̄ poſſe pa
ti·ſed ade impaſſibilitas fuit poſſe
nō pati id ē aliquo mō ⁊ interim ꝙ
nō peccaret diuina potentia eū pro
tegente exteri⁹·Impaſſibilitas ve
ro pueroꝝ in limbo erit nihil pati·
ſi tn̄ in ignē ꝓijcerent᷑ paterentur
ſed beati etiā in inferno exn̄tes nō
paterent᷑·Et erit illud donū impaſ
ſibilitatis i vno magis ꝙ̄ in alio q꞉
cauſa ei⁹ eſt maior in vno ꝙ̄ i alio·
Cauſa em̄ eius eſt dominiū aīe ſuꝑ
corpus qđ quidē cauſat᷑ ex hoc ꝙ
fruit᷑ aīa deo immobiliter·vn̄ i eo
qui ꝑfect⁹ fruit᷑ eſt maior impaſſi‑
bilitatis cauſa·huic doti aſſociant᷑
duo dona corpis q̄ ponit Anſ꞉h·li·
de ſimil·videlicꝫ ſanitas ⁊ vite lon
geuitas·⁊ terciū addi pōt ſcꝫ cica‑
tricū formoſitas·ſanitate inquit ꝑ‑
fecta hic caremus a prima natiuita
tis die eſurim⁹ ſitimus ⁊c· hic vn⁹
claudus alter ſcabioſus ⁊c·Quibuſ‑
dam tn̄ delinimur medicamētis ne
ſumma hic ſit miſeria·in futuro au
tē ſumma ſanitas erit de qua pš·ſa
lus iuſtoꝝ a dn̄o·Sed dicis vndiqꝫ
ſanus ſum·Rn̄·Anſꝫ· Quid dicis o
hō tangaris fuſte ⁊ clamabis teqꝫ
deceptū querulaberis·Ibi ⁊ longe
uitas vite erit quā hic nullus pfe‑
cte habet moriturus·quātumlibet
viuet diutius ſomniū eſſe videt ꝙ
vixit cū morit᷑·hec anſꝫ· f De
cicatricib⁹ dic tho·di·xliiij·in·iiij·
Cicatrices inquit vulneꝝ nō erunt
in ſanctis nec in xp̄o fuerūt inquan
tū importāt aliquē defectū·ſ꞉ in‑
quantū ſunt ſigna ꝯſtantiſſime vir
tutis qua paſſi ſūt ſancti ꝓ iuſticia

et fide vt ex hoc ⁊ ipis ⁊ alijs gau
diū creſcat· vñ dicit Aug⁹· li·xxij·
de ci·dei· Neſcio quō ſic afficimur
amoꝛe martirꝝ beatoꝝ vt velimus
in illo regno i eoꝝ coꝛpib⁹ videre
vulnerꝝ cicatrices que ꝓ xpi nomie
ꝑtulerūt· ⁊ foꝛtaſſe videbimus· nō
eñ defoꝛmitas in eis· ſȝ dignitas ē
q̄dam· q̄uis in coꝛpe nō coꝛpis· ſed
virtutis pulcritudo refulgeat· nec
tñ ſi aliqua martirib⁹ amputata et
ablata ſunt membꝛa ſine ipis mem=
bꝛis erūt in reſurrectōe moꝛtuoꝛū·
quib⁹ dictū eſt capillus capitis ei⁹
nō ꝑibit· G Nonū extrinſecum
gaudiū pꝛincipale eſt ſcd̄a dos ſub=
tilitatis· de qua·j·Coꝛ·xv· ſemina
tur coꝛpus aïale ſurget coꝛp⁹ ſpūa
le·i· ſpiritui ſimile· hec dos eſt que
aufert ſcḋm Tho· groſſitiue coꝛpis
cauſatā ex compoſicōe elementaliū
qualitatum· Eſt aūt duplex ſubtili
tas vna ex caritate parciū ſtantiuȝ
nō ꝓpinqua· ⁊ ex tali ſubtilitate ef
ficit² coꝛpus facile diuiſibile· ⁊ hec
nō erit in coꝛpib⁹ glorioſis· Alia ē
ex ꝑfecta victoꝛia foꝛme ſuꝑ mate=
riam· ⁊ hmōi ſubtilitatis eſt vnire
et ſic celum eſt ſubtile· ⁊ coꝛpa bea
toꝝ ſic erūt ſubtilia· Eſt eñ ſubtile
i ꝓpoſito qd̄ eſt facile penetratiuū
alteri⁹· vñ coꝛpib⁹ beatoꝝ cedent
abſq; vlla difficultate et reſiſtēcia
q̄libet coꝛpa nō gloꝛificata vt dicit
Vuilhel· de vniuerſo·li·j·c·lj· huic
doti coꝛrñdet apte foꝛtitudo coꝛpa
lis oppoſita imbecillitati· de quib⁹
Anſ·in li·de ſimi·ſic dicit· Foꝛtitu=
do nr̄a hic a beſtijs ſuꝑat²· ſȝ in vi=
ta futura· nihil reſiſtere poterit
quin moueat et ſi voluerit euertat
nec in hoc plus laboꝛabūt q̄ ocul⁹
mouēdo ſeſe· Cū eñ angelis ſimileſ
erimus nequaq̄ minoꝛis foꝛtitudi=
nis erim⁹· Sȝ foꝛtaſſis q̄riſ ad quid
illa foꝛtitudo ꝓderit cū ꝑtunc ni=
hil ſit i quo vires exercere poſſim⁹
qui hoc dicit pauca nobiſcū quid i
hmōi habeat vſus human⁹ attēdit
Attendat ⁊ videbit qꝛ nō ſꝑ de om
nib⁹ q̄ habemus· ſȝ q̄ nos hr̄e ſpera
mus nō paꝝ gaudem⁹ ⁊ quaſi actu
vtimur· ſicut verbi grā ipo viſu po
teſtate aliqñ vtimur nō in eaꝝ pñ=
cia rerū tm̄· ⁊ ita de multis in hūc
modū ſic et tūc de hac qua nūc foꝛ
titudine agit² erit ſola nāq; ei⁹ poſ
ſeſſio grata nobis erit ⁊ exultacio
grandis· licet i actu nequaq̄ ſit ne
ceſſaria nobis cūctis vt dictū eſt i
ſuo ſtatu ꝯueniēter collocatis· hec
eadē·q· ſi aut de velocitate aut de
aliqua beatitudinis ꝑte moueatur
hac ſolutione nō aptioꝛe ſoluatur·
ſic igit² iuſtus foꝛtis erit· vt etiā ſi
velit terrā cōmouere poſſit· hec de
anſ· H Sed dubitat² vtꝝ coꝛ
pus gloꝛioſum ſit palpabile· Rndet
tho· q̄ ſic di·xliiij· vñ iohis·xx· xps
ait· palpate ⁊ videte cū reſurrexiſ=
ſet· Eſt tñ notandū q̄ palpabile dꝛ
aliqd̄ coꝛpus ex duob⁹ ſcȝ q̄ habet
qualitates quib⁹ natus eſt immuta
ri ſenſus tact⁹ caloꝛe frigoꝛe ⁊c̄· vt
habet aer ignis et hmōi· et ex hoc
q̄ reſiſtit tangēti· ſicut terra aqua
⁊ ꝯpoſita plura· ſȝ tangibile dꝛ ſcḋm
q̄ habet reſiſtere tangenti· vñ aer
nō eſt palpabilis· qꝛ nō reſiſtit tan=
genti· vñ ignis nō eſt palpabilis· qꝛ
nō reſiſtit tangenti ſȝ nec tangibiliſ
et nec coꝛpa celeſtia ſūt tangibilia
nec palpabilia· vñ Gre· dicit· Coꝛrū
pi neceſſe eſt oē qd̄ palpatur· Coꝛ
pus ergo gloꝛioſum habȝ ex ſua na
tura qualitates ſuas que nate ſunt

immutare tactū· Sꝫ tn̄ qꝛ corpus ē
omnino ſubiectū ſpūi·in poteſtate
ei⁹ eſt vt ſꝫm eas immutet tactum
vel non immutet· Similiter etiā cū
ſꝫm naturā ꝯpetat ſibi vt reſiſtat
cuilibet alteri corpi tranſeunte ita
ꝙ nō poſſit eſſe cū eo ſimul in eodē
loco· ſed miraculoſe hec pōt diuina
virtute ꝯtingere ad nutū ipius ꝙ
ſit cū alio corpe in eodē loco et ſic
nō reſiſtit ei tranſeūti· vn̄ ſꝫm natu
ram ſuā palpabile eſt corpus glori=
oſum· ſed ex virtute naturali· Hoc
em̄ ei ꝯpetit vt cū nō vult· non pal
pet᷑ a corpe nō glorioſo· vn̄ Greg·
di· dn̄s palpandā carneꝫ ꝓbuit quā
clauſis ianuiſ introduxit vt pfecto
oſtenderet poſt reſurrectionem cor
pus ſuū eſſe et eiuſdem nature ⁊ al
teri⁹ glorie· Qualitates aūt tangi=
biles i corpib⁹ glorioſis licꝫ nō ſint
reducte ad mediū rei ſꝫm eq̄ diſtan
ciam ab extremis acceptā· tn̄ ſūt re
ducte ad medium pporcōis ſꝫm ꝙ
optime ꝯpetit complexiōi humane
in ſingulis ptib⁹· et ideo tactus il=
loꝝ corpm eſt delectabiliſſimus· qꝛ
potentia ſemp delectat᷑ in cōuenie
ti et triſtat᷑ in exceſſu· hec tho·
I· Decimū extrinſecū gaudiū eſt
tercia dos ſcꝫ agilitas de qua apo·
j Coꝝ·xv·ſeminatur in infirmitate
reſurget in virtute glorioſa·i·mo=
bile ⁊ viuum· Eſt aūt agilitas dos
ſꝫm tho·di·xliiij· pfectio ſupaddita
corpi qua corpus glorioſum erit oī
no ſubiectū aīe glorificate nō ſoluꝫ
vt nihil in eo ſit qd̄ reſiſtat volūta
ti ſpiritus· qꝛ etiā hoc fuit in cope
ade· ſed etiā vt ſit in eo aliqua pfe=
ctio effluens ab anima glorificata
in corpus p quā abilitet᷑ ad pdictā
ſubiectionē vt ſic corpus ſit expedi
tum ⁊ abile ad obediendū ſpiritui
in oībus motib⁹ et actiōibus· vn̄
ſicut nūc dat natura velociorib⁹ a
nimalib⁹ inſtrumēta diuerſe diſpo
ſicōnis in figura et quantitate· Ita
deus dabit corpib⁹ ſanctoꝝ aliquā
diſpoſicōem aliam ꝙ̄ modo habeāt
nō quidem in figura et quantitate·
ſed in pprietate glorie que dꝛ agi=
litas· hec tho· Dubitat᷑ vtꝝ beati
corpaliter aliqn̄ moueant᷑· Rn̄· ibi=
dem ꝙ ſic· Corpa inquit glorioſa a
liqn̄ moueri eſt neceſſariū ponere·
qꝛ et ipm̄ corpus xp̄i eſt motum in
aſcenſione ⁊ ſimiliter corpa ſancto
rū que de terra reſurgent ad celuꝫ
empireū aſcendent· ſꝫ etiam poſt ꝙ̄
celos aſcenderunt· veriſimile eſt ꝙ
aliqn̄ moueant᷑ p libitu ſue volun
tatis vt illud qd̄ habent in virtute
actu exercentes diuinā ſapientiam
ꝯmendabilem oſtendant· virt⁹ em̄
pcedens in actus exerciciū potenci
or ⁊ pfectior apparet· qꝛ actus ma
nifeſtat potentiam· ⁊ vt etiā viſus
eoꝝ reficiat᷑ pulcritudine creatura
rū diuerſaꝝ in quib⁹ ſapientia dei
eminenter relucidebit lꝛ Dubi
tat᷑ ſcd̄o vtꝝ anime glorificate mo
ueant corpa ſua motu nō organico
Rn̄det duran· in·iiij· ꝙ nō ſꝫ motu
pgreſſiuo· Nō em̄ mouebit totum
corp⁹ ſuū ſimul ꝙ̄ ad modū graue
mouet᷑ totū ſimul deorſum· et leue
totum ſimul ſurſum· racō eſt qꝛ ſꝫm
ſanctos in anima poſt reſurrectōeꝫ
nō erit aliqua noua virtus ad mo=
uendū pter illam quā habuit in cor
pe viuens· Dubitat᷑ tercō an in in
ſtanti anima ptunc moueat corpus
glorificatū· Rn̄det tho· ꝙ nō ſed in
tpe imperceptibili· Vuilhel· dicit vbi
ſupra ꝙ glorificatus hō pōt i ictu

oculi diſtanti⁹ moueri amplius q̄
mille milia miliarioꝝ ⁊ ꝓbat ibidē
vñ Aug⁹· etiam dicit· ꝓtinus vbi
volet ſpiritus erit et corp⁹· Simi-
le eſt iam de animo per imaginati-
onem· qui de roma imaginata in tē
pore impceptibili imaginari p̄t pa-
riſius· Verūtamen melior aia ſicut
habebit corpus pfectius ita etiam
moueri pōt velocius· ſed mō corpa
noſtra ſunt tarda· Tum q² elemēta
terre in nobis mouēt deorſum ⁊ le-
ue ſurſum· et ſic de alijs· Tum etiā
q² appetitus mouēdi in nobis ſunt
interdū ꝯtrarij vt ſenſualitas mo-
uet ꝯtra racōem· de hoc dono dicit
Anſʒ· li· de ſimili· nunc ꝓtim agiles
ſum⁹· ſʒ in hoc etiā a paſſeribus ſu
pamur· ſed tunc ſicut angeli a celo
ad terrā dicto celeri⁹ mouebimur·
Vides em̄ quāta celeritate p ange-
lum homo ab Abacuclz delatus ſit
danieli a iudea in caldeaʒ· par erit
velocitas quib⁹ ꝓmiſſa eſt equali-
tas· Si em̄ reſurrectio in ictu oculi
fiet· ſic ⁊ noſtra opacō fieri pōt cū
corruptile induerit incorrupcōem·
ſicut em̄ velociſſime radi⁹ ſecularis
ab oriente fert² in occidens· et ocu
li viſus a terra in celū ſicut animuſ
cū corpe quo voluerit· hec Anſʒb·
Huic etiā doti appropriat² corpis
libertas· de qua ibidem dicit liber
eſt· qui cogi nō pōt ad ea que nolit
nec ab eo quod velit· ſed hoc null⁹
integre hic habet ſed in futuro be
atus quicūqʒ certe angelis ſimilis
efficit²· eoꝝ libertatem habebit· ⁊
ſicut in angelis nō eſt inſtrumentū
qd obſiſtet ac impediat aut ꝯſtrin-
gat p velle ſuo cū omnia penetrēt
ſicut ⁊ xp̄s clauſo ꝓdijt ſepulcro q̄
hoſtio clauſo diſcipulis apparuit·

cui xp̄o ſimiles erimus· Jn illa em̄
vita ſi bonus fuerit nihil pacietur
ab eo qd nolit ſed agere ꝑmittetur
quecunqʒ voluerit· hec ille· L
Vndecimū extrinſecū gaudium eſt
quarta dos dicta cleritas de qua· j·
Coꝝ· xv· ſeminatur in ignobilitate
ſurget in gloria· qd ad claritatem p
tinet· et Math· xiij· fugebūt iuſti ſi
cut ſol in regno patris mei· hec cla
ritas erit intrinſeca corpi glorioſo
⁊ cauſabit² ex redundacia anime ad
corpus· et ſʒm q̄ aia fuerit maioris
claritatis in lumine glorie et frui-
tione beatifica ſʒm hoc plus corp⁹
eius clarificabit²· ideo· j· Coꝝ· xv·
dr· ſtella differt a ſtella ī claritate·
ita et reſurrectio mortuoꝝ· et ita ī
corpe glorioſo cognoſcetur gloria
anime· ſicut in vitro cognoſcit² co-
lor corporis qd ꝯtinet² in vaſe vi-
treo· vt dicit Grego· ſup illud Job
Nō adequabit² ei aurū vel vitrum
hec Tho· Etiā patʒ q̄ corpa glori-
oſa erunt puia vt vitrum· et clara
vt auꝝ Sunt ei nūc duo q̄ cauſant
in noſtro corpe obſcuritatē ſcʒ ma
terie impuritas· ⁊ luminis paucitaſ
ſed vtrunqʒ tollet²· et claritas da-
bitur pſpicua et fulgida· Sed dubi
tares primo· erunt ne omnes ptes
corpis equales in claritate et colo-
re· Rñdʒ tho· di· xliiij· in· iiij· q̄ nō
q² corpis gloria nō tollet naturam
ſed pficiet· vñ color qui debet² cor-
pori ex natura ſuaꝝ parciū remane
bit in eo· ſed ſupaddet² claritas ex
gloria anime· Sic etiā videm⁹ cor-
pora colorata ex ſui natura ſplēdo-
re ſolis reſplendere· vel ex aliqua
cauſa extrinſeca vel intrinſeca ⁊ ſic
claritas glorie redundat ab anima
ſupple p cauſalitatē in corpus ſʒm

ſuum modū·et eſt ibi alio mō q̄ ſit in anima·ita in quamlibet ptem cor pis redundabit ſm ſuū modum·vñ nō eſt incōueniens ꝙ diuerſe ptes habeant diuerſimode claritatē ſꝫm ꝙ ſunt diuerſimode diſpoſiti ex ſua natura ad ipaꝫ· Vna em̄ pars habꝫ maiorem diſpoſicōem ad claritatem q̄ alia·ſicut oculi q̄ man⁹ et ſpūs q̄ oſſa·⁊ humores q̄ caro vel ner uus· M Dubitat² ſcdo an claritas corpoꝝ glorioſoꝝ viſum offēdat ſicut hic radius ſolis·Rñ·ꝙ nō Racō eſt qꝛ ſicut corpus glorioſum nō pōt pati aliquid paſſiōe nature ſed paſſione anime·i·recepcōe ꝯuenientis ſolū·Ita ex ꝓprietate glorie nō aget niſi actione anime· ſed ſꝫm hoc magis delectat· Offendit autem inquantum agit actione nature inquantū agit califaciendo et diſſoluendo organū viſus et diſgregando ſpūs·et ideo claritas glorioſi corpis licet excedat claritatem ſolis·tñ de ſui natura nō offendit viſū ſꝫ demulcet ꝑpter ꝙ claritas illa compat² claritati iaſpidis· Apocalipſꝫ·xx· Dubitat²·iij·an in poteſtate corpis glorioſi ſit videri vel nō videri·Rñ·idem·ꝙ ſic qꝛ claritas ꝓuenit ex imperio voluntatis cui ſubdet²· vñ in poteſtate anime glorificate erit ꝙ videat² vel non videatur·ſicut ⁊ quelibet actio corpis in anime poteſtate erit·alias ñ eſſet corpus glorioſum inſtrumentum ſumme obediens principali agenti·

Capitulum Octauum

Vodecimū gaudium extrinſecū eſt aureolaꝝ et fructuū datio q̄ habent circa animā et corpa beata ſicut paſernalia in matrimonio A Vbi notandū ſꝫm Tho·⁊ alios in·iiij·di·xlix· ꝙ differūt aurea aureola et fructus·Nam aurea eſt gaudiū qd̄ de deo immediate habꝫ anima in ſupioꝛib⁹ viribus ſcꝫ d̄ viſione dei clara·de fruitione ⁊ certitudine tentionis·que tria ſequūtur gaudium anime·et illud eſt aurea· Aureā hanc meremur hic ꝑ quodcūqꝫ certamen cuiuſcunqꝫ temptacōnis q̄ ex caritate vincimus· ſꝫm illud Apo·nemo coronatur niſi qui legittime certauerit B Aureola vero eſt anime gaudiū ab opib⁹ a ſe factis·que hñt racōeꝫ victorie excellentis xpi formiter facta· vel ſic·Eſt premiū de opibus pfectōniſ quib⁹ homo maxime xpo ꝯforma² ſꝫm pfectam victoriam· et hanc aureolam meremur aut martirio aut doctrina·aut virginitate· fruct⁹ aūt eſt gaudiū et delectatio de ſpūali exercicio in ſpernēte delectacōnes p̄ſertim venereas·et hūc meremur cōtinentia ꝯiugali aut viduali aut virginali· Ex quib⁹ patet ꝙ tam aurea q̄ aureola ſunt pꝛincipaliter in anima·ſꝫ ſicut ex gaudio eſſentialis pmij qd̄ eſt aurea de deo immediate habiti redundat·fluit· et cauſat² in corpus beati quidā decor qui ē gloria corpis ſeu dos corporis quadruplex·de quib⁹ dictū ē Sic etiā ex gaudio aureole reſultat aliquis decor in corpus repſentatiuus ſpēalis triumphi· de quo gaudet anima vt p̄dicatoris in ore·virginis in illa pte·martiris in cicatrice vel in alia pte corpis ſꝫm genus martirij· Ita vt ſtatim ex aſpectu corpis ſciat² qualis quiſqꝫ fuit mar tir aut virgo·aut doctor ſeu p̄dica

tor· Ex quib⁹ patꝫ ꝙ aurea eſt gau
dium de deo· aureola de triumpho
excellenti· et fructus eſt gaudiũ et
delectatio de exercicio ſpũali · patꝫ
etiã ꝙ ſic aurea eſt principaliter i
aïa ꝛ ſecdario in corpe ꝑ redundan
tiam· Et ſic duo ſunt qꝺmmõ auree
ſic etiã due ſunt aureole de eadẽ vi
ctoria· vna in aïa· alia in corpe per
redundantiaꝫ· Patet etiã tercõ· ꝙ
opus meritorium duo habet bona·
vnũ qꝛ ex caritate fit· Aliud qꝛ ex=
cellenter et victorioſe puta marti=
riũ ꝛc̃· Idcirco etiaꝫ duplex p̃mium
habebit· Auream ꝓpter primuꝫ· et
aureolam ꝓpter ſcꝺm· Tñ p̃mium
correſpondẽs merito rõe caritatis
quãtumcũqꝫ ſit paruum eſt maius
quolibet p̃mio rñdente actui ı acõe
ſui generis· et iꝺo aureola diminu
tiue dꝛ reſpectu auree· dicitᷣ auteꝫ
aureola diminutiue ab aurea nã eſ
ſenciale p̃miũ dicitur aurea ſiue co
rona· tũ qꝛ datur victoribus ꝛ vi=
ctorie debetᷣ corona· vnꝺ job· vij·
milicia eſt vita hominis ſuper ter=
ram tum etiã qꝛ ꝑ ip̃m homo effici
tᷣ ꝑticeps diuinitatis et ꝑ ꝯſequẽſ
regie poteſtatis· ſꝫm illud apoclip·
v· feciſti nos deo noſtro regnum et
ſacerdotes· Dubitatur primo vnꝺ
habeatur ꝙ tres ſunt aureole· Rñ
ꝙ ex gloſa ordinarij· et ſanctorum
dictis de virginum enuchis ꝛc̃· Da
bo eis nomen melius a filijs et fili=
abus gloſa melius nomen ꝓpriam
gloriam excellentemqꝫ ſignificat ſꝫ
per enuchos patet ſꝫm yſaiam lxvj·
hec dicit· deus qui ſe caſtrauerunt
ꝓpter regnum celorum virgines ꝺ
ſignantur· et ſuper illo exodi· xxv·
facies alteram coronam aureolam
gloſa· Corona pertinet virginibus.

Ad hanc etiã coronam pertinet cã=
ticum nouum qꝺ virgines tantum
coram agno concinunt· Et que ſe=
quuntur agnum quocũqꝫ ierit · De
martirum patet ꝑ aug⁹· libro ꝺ ſan
cta virgine dicens· Nemo quantũ
puto auſus fuit preferre virgini=
tatem martirio ſed virginitati de=
betur· ergo martirio· de doctorum
patet ſuper illud epheſi· j· ſciatis q̃
ſit ſupeminens magnitudo virtutiſ
eis dicit· glo· crementum habebũt
doctores ſancti vltra iꝺ quod alij
cõmuniter habebunt · Dubitatur
ſcꝺo Cur tm̃ tres ſint aureole vide
licet martirum virginum et docto
rum Rñ· primo ꝙ tantuꝫ tria ſunt
opera excellentiſſima trium poten
ciarum· nam excellentiſſimuꝫ opus
racionalis eſt veritatis p̃dicacio cõ
cupiſcibilis obſꝫuacõ virgitatis· ꝛ
iraſcibiliſ ꝑpeſſio mortis· Scꝺo qꝛ
tm̃ tres ſunt hoſteſ quos excellẽtiſ
ſime vincere poſſumus vicꝫ muud⁹
caro demoïa martires vincunt mũ=
dum virgines carnẽ ꝛ p̃dicatores ꝺ
monem in cordibus ſuis et aliorum
¶ Tercõ qꝛ xp̃o in operib⁹ trib⁹
ꝑfectiſſime ꝯformamur· in predica
cione· in puritate· et martirio· Du=
bitatur tercõ q̃ aureolaꝝ ſit perfe=
ctioꝛ Rñ· tho· ꝺ· xlix· ſimpliciter in=
ter tres aureolas martirũ ẽ potior
qꝛ pugna martirij eſt fortior ſꝫm ſe
ip̃am ꝛ vehementi⁹ affligens ꝛ ſꝫm
pe· de pa· ibidem poſt hoc aureola
doctoꝝ· vt ptꝫ in cathalogo ſancto
rum· qꝛ etiã eccleſia in letanijs pre=
fert martires doctoribus et docto=
res virgibus ꝑut etiã tho· allegat
Tñ quantũ aꝺ aliquiꝺ tres aureole
habẽt ſe ſicut excedentes et exceſſe
ꝑeminẽt ei ſꝫm aliquiꝺ aureola vir=

ginuꝫ alijs in quantū pugna carnis
eſt piculoſioꝛ et vicino·ſed non ſic
eſt de martirio ⁊ de doctrina·pemi
net etiaꝫ aureola doctoꝝ alijs·qꝛ
pugna doctoꝝ verſatur circa intel
ligibilia de qua apo· ephe·vj·non
eſt nobis colluctacō aduerſus car=
nem et ſanguinē·ſed aduerſus pote
ſtates·Alie vero ſunt circa paſſiōeſ
ſenſibiles· Dubitatᷣ quarto an dr̄a
ſit iter aureolā ⁊ palmā R̄n·ꝙ ſic·
qꝛ aureola eſt p̄miū accidētale·nō
qᷝlibet ſed p̄miū coꝛreſpondēs pu
gne vel victoꝛie p̄cellenti·Sed pal
ma eſt p̄mium accidentale quod nec
radici vicꝫ caritati nec opi p̄cellēti
debetᷣ ſed voluntati ꝙ̄ palmā mar
tirij·martinus habet et dn̄icus qui
auide deſiderauerūt martirium nec
tn̄ actum martirij habuerunt· D
Dubitatᷣ v·i ſp̄ali d̄ aureola mar=
tirū que exigantur ad hoc ꝙ aliqſ
aureolam martirū ꝑpꝛie dictaꝫ ha=
beat R̄n·ſꝫm tho·et pe·pa·ꝙ tria
neceſſaria ſunt viꝫ pena cauſa ⁊ vo=
luntas·p̄exigitᷣ tn̄ caritas in omni
habente aureolam·Pꝛimū ergo eſt
pena ñ quecūqꝫ ſed moꝛtis·vt opoꝛ
tet recepta·Ex quo patet pꝛimo ꝙ
non debetur aureola martirꝝ obedi
entibus ſolum·licet in eis vſqꝫ etiā
ad moꝛtem mactetur ꝑpꝛia volun=
tas·Secundo ꝙ nec paupibus ſolū
ꝙ̄uis mereantur indeo·Tercio ꝙ
nec penitentibus licet carnem ſuaꝫ
crucifigant·Quarto nec martirium
ſolum ſicientibus vt martino ⁊ dn̄i=
co·Quinto nec ioh·euangeliſte licꝫ
in olei dolium feruentis miſſus ſit
non moꝛtuꝰ·Sexto nec pueris i ca
mino ignis qꝛ illeſe exiuerūt·nec ſe=
pꝛimo ſilueſtro ⁊ anathaſio·licꝫ ma
gnam ꝑſecucionē ſint paſſi·ſed tam

quilibet xp̄ianus qui in caritate mo
ritur ꝑ obedientiā vel voluntatem
habet moꝛiendi pꝛimo· vel qᷝcūqꝫ
aliud opus facit bonum de tali ha=
bebit in celo ſpeciale p̄mium ⁊ gau
dium·ſed non omne tale meretᷣ dici
aureola·Exempli grā pfecte paupe=
es voluntarij habebūt iudiciariam
poteſtatem·et ſic carnis maceracio
aliud ſpeciale gaudium·et ſic intel=
lige de alijs opibus ſꝫm tho·imo in
terdum plus de aurea quis mereri
p̄t i talibꝰ vt pꝰ diceᷣ·Nec octauo
lucrecia·que ſeip̄aꝫ interfecit paga=
na·Nec nono ſeneca q̄ ꝑpter ſe vt
tollerabilioꝛē moꝛtem haberet ap=
tionem venaꝝ in balneo elegit ꝑp
ter qᷝ ſanctulꝰ vt refert greg·iij·
dia·occidēdꝰ et opcione ſibi d̄ moꝛ
te eligenda data nullam eligere vo
luit·ſꝫ illam dixit ſe tolleraturuꝫ ꝙ̄
deus ꝑmitteret·quē tn̄ deꝰ a moꝛte
eripuit·ſed martirij aureolam hn̄t
Pꝛimo q̄dam que ſe ne coꝛrumpē
tur femine ſubmerſerūt·qꝛ ſp̄ali i=
ſtinctu ſp̄us ſancti hoc fecerūt·vt
li·j·de·ci·dei refert augꝰ· ſimiliter
ſampſon eadē de cā·Itē beatꝰ pe·
qui ſibi moꝛtem elegit euerſus pe=
dibuſ crucifixi·nō ꝑpter ſe ſꝫ ꝑpter
xp̄i honorē·nec refert vtrum moꝛs
ſtatim an poſtea ſequatᷣ dum tn̄ ꝑ=
pter illud cauſetur vel accelleretur
vnde moꝛtui in carcere ⁊ in ſtabuliſ
vt marcellus papa·Iteꝫ moꝛtui in
exilio martires ſunt qꝛ hm̄oi moꝛtē
in eis acceleraſſe pꝛeſumuntur E
Secundū qᷝ ad martiriū requiritᷣ
eſt cauſa·qꝛ em̄ martir teſtis ē in cā
fidi ꝑ eccīa vel ꝑ quocūqꝫ articulo
fidei vel iure eccleſie·aut ꝑ quacū
qꝫ virtute in fuſa·qꝛ virtutibꝰ de=
ſponſatur eccleſia xp̄o·quicunqꝫ ſic

morit² martir eſt·vñ Johēs bapti=
ſta ꝑ veritate p̄dicac̄onis· Agnes
ꝑ virtute caſtitatis·et Tho·cantu
arienſ ꝑ iuribꝰ eccleſie occiſi tota
liter martires ſunt· Similiter tam
mater ꝙ̄ filiꝰ in vtero eiꝰ ſi ab in=
fideli in vtero lederet² in odium fi
dei·qñ vtrūqꝫ vel alteꝝ mori cōtin
geret·Similiter qui vulnus non le
tale ſuſcipet et ꝑ negligentiam que
nō eſſet mortale peccatū moreret²
in vulnere neglecto·Similiter qui
potius vellet occidi ꝙ̄ mendacium
dicere qđcunqꝫ peccādo·Similiter
qui cruce ſignati in bello hoſtium
xp̄i ꝓpter xp̄m ſuſcepto pugnando
ꝑeunt martires ſūt· qꝛ nō ſe ſꝫ xp̄m
defendūt et eccleſiam et ſic moriū=
tur·vnde mortem nō fugiūt ſed eli
gunt·Similiter ſi quis ꝓpter bonū
cōmune nō relatum ad xp̄m ſuſtine
ret mortem aureolā nō mereretur·
ſed ſi hoc referat ad xp̄m aureolaꝫ
merebitur et martir erit vtpote ſi
rem publicā defendat ab hoſtiū im
pugnac̄one qui fidem xp̄i corrupere
moliūtur et in tali defenſione mor
tem ſuſtinent· Tercio requirit² vo=
luntas vñ qui dormiendo occidere=
tur nunꝙ̄ priꝰ volūtate ad martiri
um habita inuitus occideret²· aut
fugiens·aut ſe defendens inuitus
occideret² martir ñ eſſet niſi fieret
vt priꝰ dictū eſt de cruce ſignatis·
ꝓpter qđ Mauricius cū ſocijs ſuis
arma ꝓiecit vt fieret martir Inno
centes etiā nō ꝑfectam rac̄oem au=
reole habent niſi vt quidā tenent
vſus rac̄onis in eis miraculoſe fue=
rit ſicut de iohāne baptiſta in vte=
ro ꝓbabile eſt· f Dubitat²·vj·
quibꝰ debeatur aureola virginum
Rñ·ſꝫm Tho·vbi prius ꝙ habenti
bus tria·primo inexꝑientiam habē
tibus veneree voluptatis volunta
rie hoc eligentibꝰ et finaliter in ſi
mili propoſito ꝑſeuerantibꝰ· ſemꝑ
tñ p̄ſuppōnitur caritas que eſt au=
ree meritoria·vñ patꝫ ꝙ decem
ſunt genera hoim virginū aureola
carentium ſꝫm Tho·in·iiij· Primo
frigidi et enuchi qui voluntatē ha
bent ducēdi cōiugem ſi poſſent·vñ
Augꝰ li·de ſancta virginitate qui
bus ipm virile membꝝ debilitatur
vt generare nō poſſint nō ſunt enu
chi·ſufficit tñ ꝙ xp̄iani fuerint·et
dei p̄cepta cuſtodiunt·eo tñ ꝓpoſi
to ſunt vt cōiuges ſi poſſent hn̄t·
cōiugatis fidelibus adequari· Se=
cūdo qui ſolū ad tempus quo intra
bunt matrimoniū ꝯtinere ꝓponūt
et ſic decedunt nō mutato ꝓpoſito
Tercō qui primo proponūt ꝑpetue
ꝯtinere·attñ poſtea mutant² in ꝓ=
poſito et ſic decedūt·Quarto qui ī
veteri teſtamento virginitatē ſer=
uauerūt adulti ſine ſpāli inſtictu
ſpūſſancti·Quinto violenter opp̄ſ=
ſa et ꝯſentiens deliberate ſtatim·
Sexto inexꝑtes veneree volupta=
tis cū ꝓpoſito ꝑpetue caſtitatis in
mortali decedentes que ſunt vere
fatue virgines·Septimo infidelis
vel fidelis nihil cogitans de virgi
nitate vel cōiugio vel incōtinētia·
et ſic decedens· Octauo baptiſati
infantes ante vſum racōis decedē
tes·Nono infantes ante baptiſmū
decedentes G Sꝫ quereres nū
quid incorrupti aureolā nō meren=
tes ꝛ in caritate decedentes ſpāle
gaudiū habebūt de innocentia cor
rupcōnis·Rñdꝫ· Tho·in·iiij·ꝙ ſic
et ſi nō ꝓpoſuerūt ꝑpetuo ſeruare
Sicut innocentes q̄ peccare potue=

runt de innocencia ſpūaliter gaudebant ſed illud gaudiū non eſt aureola· Decimo qui moroſis delectacionib⁹ pleno ꝯſenſu et deliberato imorantes ſine tactu virili ꝓprio motu animalis etiā corꝑis in vigilia ad polutionē· vel ad ſimilez experientiam veneree voluptatis ꝓgrediuntur etiam ſaluis ſignaculis corꝑee integritatis de quo habes p̄cepto· ix· Sūt etiam ſex genera hoīm qui veram aurealaȝ virginum poſſidebūt· Primo beatiſſima maria virgo virginū· q̄ vt tho dicit· ꝙuis non habuit pugnā ꝑ tēptacionē que fit a carne habuit tñ pugnā que fit ꝑ temptacionē ab hoſte· que nec etiā ipm xp̄m reueritus tēptare fuit· ꝑtȝ· mat· iiij· Secūdo vt in experte venerea voluptate i vigilia cū ꝓpoſito ꝑpetue ꝯtinendi· Tercō in experte venerea voluptate cū ꝓpoſito interrupto de ꝯtinendo de quo finaliter penituerūt· Quarto q̄ in veteri teſtamento ex diuino inſtinctu virginitatē ſuauerunt ſicut credit de iere· eze· et helia quorū ꝯiugia non leguntur· Quito vi oppreſſe que in venereā voluptatē nunꝙ ꝯſenſerunt de liberate· quia cui⁹ principium ē totaliter extra ñ eſt ordinale a rōe· vnde delectacō q̄ eſt cū ſeminiſ emiſſione virginitatē non tollit in ſumno facta· Similis rō eſt de mulieribus q̄ dormientes aut in ebrietate· aut amentes a viris ꝯgnoſcuntur niſi forte illa intēcione dormitum ierūt vt a viro cognoſcantur et eadem rōe ille q̄ vigilantes ꝑ violentiam corrumpun^r ſiue ab homie ſiue a demone incubo· ſi quantū poſſunt remittunt^r vt ꝯſuent corpus a corrupcōe anime vel ſaltez mentē a ꝯſenſu et ſiue ꝓ fide· ſiue ꝓ quacūqȝ alia cauſa violenter corrumpant^r· virginitatē nō ꝑdunt· ſed ſi pro fide hoc quis ſuſtineat· erit meritoriū ⁊ ad gen⁹ martirij ꝑtinebit· vnde lucia dixit· ſi me inuitam violare feceris mihi caſtitas duplicabit coronam· nō ꝙ habeat duas virginitates aureolas· ſȝ ꝙ duplex p̄mium reportabit· vnum ꝓ virgitate cuſtodia· Aliud ꝓ iniuria quam paſſa eſt· dato etiā ꝙ talis violenter opp̄ſſa ꝯcipiat nec ex hoc meritum virgītatis ꝑdit nec tñ mr̄i xp̄i equabitur in qua fuit cum integritate mentis· etiā integritas carnis· Omia ſunt tho· verba· Sexto frigidi et enuchi voluntatē habentes incorrupcionē ꝑpetuam ſeruandi· etiā ſi facultas adeſſet coeūdi· faciunt em̄ de neceſſitate virtutem Dubitat^r vij· quib⁹ aureola doct· debeatur· Rñ· ſȝm tho· et pe· de pa· vbi pri⁹ ꝙ habentib⁹ tria· Primo qui actu docuerūt Secundo q̄ ex officō docuerūt vel miſſi· Tercō qui docuerūt publice ⁊ recta intencione ꝑtinentia ad ſalutez ꝑ que diabo· a cordibus hominū expugnatur ſicut quibuſdam ſpiritualibus armis· d̄ quibus ſecūda cor· x Arma milicie noſtre nō ſunt carnalia ſed ſpūalia neceſſario tñ ꝑexigi^r caritas ex qua ꝓcedat doctrina ꝓpter primum p̄lati ꝙcumcūqȝ magni nō habebunt aurolaȝ qui nunꝙ actu docuerūt· licet habitu literatiſſimi fuerint· non em̄ habitui ſed actui debetur aureola doctoꝝ· Similiter ñ habebūt p̄lati· quibus ex officio doctoꝝ ꝯpeteret p̄dicare q̄ non p̄dicauerūt· q꞉ pugnāti debet^r ſȝm illud· ij· thi· ij· non coronabit^r niſi

ſi qui legitime certauerit· ſimiliter nec p̄lati nec alij qui ſolum i p̄riuato nō publice docuerunt actu aureolam habebunt ꝑpter carenciā ſcd̄i mulieres nō habebunt nec viri qui nō ſunt miſſi legitime ad docendum nec fraterne correctōi priuati debetur· ꝑpter tercij carenciā non habebunt aduocati aduocantes· nec medici· nec philoſophi ſuas artes docētes imo nec theologis philoſophiā docentibus niſi vtant᷑ ad declaracionē theologie vt paulꝰ interduꝫ fecit· et hiero· et alij· nec theologꝰ ex officio p̄dicans fine indebito· ſp ſcilicet ꝑpter vanaꝫ gloriā vel qui verbuꝫ dei ꝑpter lucrū tempale adulterans recipit mercedē ſuam nunq̄ habebit doctoꝝ aureolam· etiaꝫ ſi in caritate decedat non em̄ penitentia poteſt recupare aureolaꝫ· qꝛ penitentia non viuificat mortua opera· q̄ nunq̄ viua fuerūt dicunt᷑ aūt mortua· non ſolum ſine caritate facta· ſed etiā ſine intencione recta et quecūqꝫ n̄ fuerunt a p̄ricipio meritoria· virgo tn̄ mente ſolū corrupta penitendo recupare pōt aureolam qꝛ mortificata opera p peniltenciā reuiuiſcūt id ē que viua fuerūt· ⁊ p mortale fuerunt mortificata· ſed virginitas illius q̄ mente corrupta eſt quo ad integritatē carniſ et quo ad ꝑpoſituꝫ ꝯtinendi viua fuit licet poſtmodū p ꝑpoſitum coeundi potuerit mortificari· Jdo penitentia reuiuiſcere pōt· ſed ſic nō eſt de p̄dicante ſemp ex i ani gloria vel ex auaricia· qꝛ nunq̄ ſuus actꝰ bonus fuit· ſed doctoꝝ aureolā habebunt p̄dicantes et docentes tribꝰ modis ſupradictis ſiue fecerūt magiſtri ſiue ſimplices ſacerdotes· ſiue p̄lati· ſiue n̄ p̄lati ſiue docuerit ſcripto ſiue verbo ſiue legēdo ſiue p̄dicādo· ſcripta ei ꝯponere q̇dam modꝰ dicēdi ē et nota· q̄ docere ē opꝰ caritatis et miſericordie magnū· ❡

Dubitatur octauo· vtruꝫ in eadem ſpecie vna aureola p̄emineat alteri et vtꝝ uniꝰ virginiſ aureola ſit nobilior q̄ aureola virginis alterius et ſic de martirij et doct· aureolis· R̄n· q̄ ſic· vna em̄ ſꝫm excellentiam actus per q̄ hic pugnauit nobilior erit vt exempli grā q̇ acerbius martirium· aut qui puriorem virginitatem· vitando occaſiōes habuit aut qui plures ſaluauit p̄dicādo vel frequentiꝰ p̄dicauit nobiliorem habebit aureolam· Et racō eſt qꝛ aureola ſupponitur auree· ſed aurea eſt in vna maior et nobilior q̄ in alio vt de dotibus patuit et patebit· ergo ⁊ aureola ❡ Sed nota ſꝫm tho· q̄ q̄uis aliquis poſſit puenire ad alciuſ vel inferius vel equale meritum p̄mij ſcꝫ eſſencialis p radicem caritatis habendo ſolam volūtatem ad martiriū q̄ martir i actu mereatur p martiriū tn̄ nō martiri ſatus nō venit ad aureolā niſi priꝰ martiriſetur· et ſic etiā eſt de alijs duabꝰ aureolis piformiter ſꝫm tho ſciendum· Sciendum ſꝫm eundeꝫ q̄ meritū aureole poteſt intēdi dupliciter· vno modo ex pte radiciſ· ſcꝫ caritatis· alio mō ex pte operis· Contingit em̄ aliquos duos quoꝝ vnꝰ ex minori caritate maius tormentū martirij habet vel magis predicacioni inſtat aut etiam magis ſe a delectacōnibus carnis elōgat· Jntenſioni ergo meriti que attendit᷑ penes radicem· nō reſpondet intenſio aureole· ſꝫ intenſio auree· ſed in

tenſioni meriti que eſt ex genere a=
ctus reſpondet inteſio aureole· vñ
pōt eſſe ꝙ aliquis minus in marti=
rio meret² quantū ad eſſentiale p̄=
mium qui habebit ꝑ martirio ma=
iorem aureolam

Capitulum Nonum

NVnc dicendū eſt qui ſūt
fruct⁹ debiti beatis qui
buſdā vel omībus ꝺ quo
notat tho·in·iiij·di·xlix
Qꝺ fructus de quo loquit² criſtus
Mat·xiij·et luc·viij·quā diuidit in
triceſimū·ſexageſimū·et centeſimū
eſt quoddā premiū qꝺ debet² homi
ex hoc ꝙ de carnali vita in ſpūalez
tranſit et reſpondet illi virtuti fru
ctus p̄cipue qui hoīez p̄cipue a ſub
iectione carnis liberat·hoc autē fa
cit ꝯtinētia ſola·q2 p eam repri mū
tur delectacōnes q̄ maxime guſtum
ſpūalis dulcedinis impediūt ꝙ̄ fru
ctus ſuo nomie importat·Nā p de=
lectacōes venereas aīa p̄cipue cor
pori ſubdit² adeo vt in actu carna=
li ſ3m Jero· nec ſpūs ꝓphecie cor=
da ꝓphetaꝝ tangit· nec in illa de=
lectacōe eſt poſſibile aliquid intel=
ligere·vt phūs di·vij·ethi·Et idō
ꝯtinentie magis correſpondet fru=
ctus ꝙ̄ alteri virtuti· ¶ Hui⁹
aūt fructus ſimilitudo ſic accipitur
fructus em̄ ex ſemine ꝯſurgit·fru=
ctus aūt ſ3m hoc pōt ꝓdire ex ſemi
ne q2 vis ſementia eſt efficax ad cō
uertendū humores terre in ſuā na=
turam·et quanto hec virtus eſt ef
ficacior et terra ad hoc paratior tā
to fructus ſequit² vberior Spūale
aūt ſemen qꝺ in nobis ſeminat² eſt
verbū dei·vñ quāto aliquis magis

in ſpūalitate cōuertit² a carne rece
dens tanto in eo eſt maior fructus
verbi dei·ſ3m hoc igit² fructus dif
fert ab aureola·q2 aureola ꝯſiſtit
in gaudio qꝺ habet² de opis ꝑfecti
one·Sed fruct⁹ in gaudio qꝺ habe
tur de ipā diſpoſicōe opantis ſ3m g̃
dum ſpūalitatis in quē ꝑficit ex ſe
mine verbi dei·vñ ſicut aureola nō
debet² cuilibet victorie·ſ3 excellēti
⁊ cū hoc in materia excellenti·Jta
fructus ſuo mō qui importat dele=
ctacōem debitā ꝑ ꝯtinentia a ve=
hementi delectacōe·ideo dabit² il=
li virtuti non que ſpreuit minores
delectacōes ſicut guſtus puta ab=
ſtinentie·ſ3 dabitur illi qui ſpreuit
maiores ſc3 venereas ſicut ꝯtinen=
tie et caſtitati·Alber·li·ꝺ quatuor
coequeuis di· Qꝺ ſicut videmus in
officijs agriculature ꝙ om̄e qꝺ fru
ctu3 fert terra eſt·ſed tn̄ cultor gu
ſtat et ꝑcipit ipm fructū· Sic etiā
terra corpis noſtri vel anime fert
fructū·ſ3 anima guſtat ipm ſeu ſpi
ritū·eſt fructus ꝓprie qui genera²
ex grano cadenti i terram ad quod
viuificandū et fouendū et nutrien
dum hab3 terra virtutē ſicut dictū
ē ei a principio germinet terra her
bam virentē et facientem ſemen iu
xta genus ſuū·Continentia aūt eſt
ſ3m delectacōes carnis ꝯtinendo il
lud ad quod poteſtatē accepat·pri
mus homo et etiā accūs ꝯtinentie
qꝺ eſt virginitas naſcit² nobiſcū in
agro corpis noſtri vt facili⁹ excola²
vñ q2 fortitudo que eſt circa cultū
extrinſecū vel reſiſtentiā paſſionu3
et parcimonia circa victū· et iuſti=
cia circa extrinſecos actus· q̄ omīa
minorem laborem exigūt nō eſt fru
ctus de quo nunc loquim²·ſed circa

venerea q̄ magno indigent cultu ¶ Sȝ q̄reres q̄ ſūt grad⁹ fructuū B̄n·lu·viij·et mat·xiij·ꝙ tres·vicȝ triceſimus·ſexageſim⁹·⁊ centeſim⁹ qui dant² in patria quoſ triplex gradus ꝯtinendi meruit in via·Cui⁹ rō eſt·qꝛ ꝑ ꝯtinentiā cui fructus rn̄dȝ homo in quandā ſpūalitatē adduci tur carnalitate abiecta· Et idō ſm̄ diuerſum modū ſpūalitatiſ quē ꝯtinentia facit·diuerſi fructus diſtinguuntur·Eſt em̄ quedā ſpūalitas neceſſaria ad ſalutem·et quedā ſupha bundans·neceſſeria quidē ſpūalis ē in hoc ꝙ rectitudo ſpūs ex delecta cōe carnis non ꝑuertatur·qd̄ fit cū aliquis ſm̄ rectum ordinem racōis vtitur delectabilib⁹ carnis· et hec eſt ſpūalitas ꝯiugatoꝝ Spūalitaſ vero ſuphabundās eſt ꝑ quā homo ab huiuſmōi delectacionib⁹ carnis ſpm̄ ſuffocantib⁹ oīno ſe abſtrahit ſȝ hoc ꝯtingit dupliciter vel reſpectu ſolum p̄ſentis et futuri tempis et hec eſt ſpūalitas viduaꝝ·vel eſt reſpectu cuiulibet tpis p̄teriti·pn̄tis·et futuri·⁊ hec eſt virginiū· ſeruantibus ergo ꝯtinentiā ꝯiugalez datur in patria fructus triceſimus vidualem ſexageſim⁹·virginalē cēteſimus·Cuius racio ſm̄ tho·et al· vbi ſupra aſſignari pōt ex ipa natura numeroꝛū·Tricēnari⁹ em̄ numerus ex ductu ternarij in denarium ſurgit·Eſt aūt ternari⁹ numer⁹ oīs rei ꝑfectio vt dꝛ·j·celi· Et habet iſe ꝑfectionē quandam omnibus cōmunem·ſcȝ principij·medij·et finis vnde ꝯuenienter ꝯiugatis aſſignatur ternari⁹·in quibus ſupra obſeruanciā decalogi qui ꝑ denarium aſſignatur nō additur ꝑfectio niſi cōmunis ſine qua nō eſt ſalus· ſȝuant em̄ boni ꝯiugati denariū decalogi et ꝯtinent ſe a tribus malis circūſtancijs vicȝ a tpe indebito·a pſona indebita·et a circūſtancia indebita·Jdeo ſtipes ꝯtinencie eoꝝ ramo triplici dilatatus merito habebit fructū triceſimū ⁊c ¶ Sexagenari⁹ aūt numeruſ ex ductu ſenarij in denariuȝ ſurgit ſeu cauſat² Et habet ſe ad tricēnarium in dupla ꝑporcione· Jd circo ſignat fructum vidualis ꝯtinentie·qꝛ hec cōtinet·primo reſpectu oīm pſonaruȝ Secūdo ꝯtinet reſpectu omnis futuri tpis·⁊ ſic dupliciter excedit cōiugale·idō duplum fructū habet reſpectu ꝯiugatoꝝ·videlicet ſexageſimum·vel etiā viduiſ datur ſexageſimus·qꝛ lx·ꝯponuntur ex denario ⁊ ſenario vidue aūt vere ſȝuant denarium p̄ceptorum·et cū hoc ſenarium operuȝ miſȝicoꝛdie· Eo ꝙ nec meritum futuꝝ·nec natos in futurum hn̄t ꝑuidere· Et ſic ſtipes decalogi in duplici ramo arboꝛē ꝯiugum excedit· idō ſexageſimum fructum habebūt· ¶ Centenari⁹ aūt ꝯuenienter rn̄det virginitati· qꝛ denarius ex cuius ductu cētenarius ſurgit eſt limes et termin⁹ numeroꝛuȝ·ſimiliter virginitas tenet ſpūalitater ·limitē ſeu apicē·qꝛ ad eam nihil de ſpūali addi poteſt·Cōtinet em̄ virgo ab omnib⁹ a quibus ꝯiugati et vidue et cū hoc ꝯtinet triplici tpe ꝑfecte videlicet ·p̄terito·pn̄ti·⁊ futuro·ideo nonagenarius virginib⁹ debetur· ſed qꝛ ſuper hoc votum emittunt ꝯtinentie virgnialis·vel ſaltē firmū ꝑpoſitū addūt ſup tria tpa·Jdcirco cētenari⁹ eis merito debe² quaꝝ ſtipes ē obſȝuacō dcalogi·⁊ rami decuplices·

f Dubitat᷑ hic primo vtꝝ ali
quis de fructibꝰ debeatur infanti=
bus poſt baptiſmū mortuis·Rñ·al=
ber· vbi prius ꝙ non proprie· fru=
ctus em̄ proprie dentur laboranti·
Eſt aūt infantiū fructus muneris
potius ꝙ̄ vſus vel laboris· Sicut
ſi ager ꝓfert aliqua q̄ ſponte naſcū
tur ex beneficō ſolis tm̄·Sol em̄ iu=
ſticie ꝓ puulis laborauit quibus vt
ſupratactū eſt eorum innocencia ⁊
integritaſ aliqđ gaudium in patria
dabit G Dubitat᷑ ſcđo vtrum
binubes id ē que ſecundario nupſe=
runt debeat᷑ fructus ſexagaſimus
poſtꝙ̄ ꝯtinent altero ꝯiugꝫ mor=
tuo·Rñ· ꝙ non ꝓprie ſꝫm al·et pe·
pa·vbi priꝰ·qꝛ ꝯtinencia vidualis
a ſecundis nupcijs ebſtinet· H
Dubitat᷑·iij·vtrū iſti qui nunꝙ̄ in
matrimonio fuerūt nec virginitatē
ſeruauerūt an fructum aliquē ha=
beat·Rñ·ꝙ ſic vnđ pe·pa·diſ·xxix
ſicut ad aureolā non ſufficit votꝫ
ſeu ꝓpoſitum ſine effectu ſic nec ad
fructum·vnde ſi quis in ꝯtinens i
morte peniteat cū ꝓpoſito ꝯtinen
di·auream quidē habet ſed nō fru=
ctum·qui vero corruptus peccato
penitens vixit ſanus·cū ꝓpoſito cō
tinendi ſolum matrimonialiter·fru
ctum habebit triceſimū·ſed cum ꝓ
poſito ꝯtinendi ſimpliciter habe=
bit fructum ſexageſimū·centeſimuꝫ
autē habere nō poteſt·ſicut nec au
reolam·qꝛ corde et corpe corruptꝰ
eſt·Ad idem ē tho·eadem diſ·dic·
fructus nō omnibus ꝯueniunt ſal=
uandis·ſicut patet de hijs qui in fi
ne penitent·et icōtinenter vixerūt
Eis em̄ non fructus ſed eſſenciale p̄
mium debet᷑·nec cuilibet vidue· ſꝫ
ei ſolum que ꝓponit ſeruare vidui=
tatem·et que ſeruat ſexageſimꝰ de=
betur fructus I Notat tamē
tho·vbi prius ꝙ fructus triplici=
ter accipitur· Vno modo vt dictū
eſt hactenus· Secundo modo fru=
ctus ſpūalis ſumitur ad modum et
ſimilitudinē corpalis fructus· In=
quantū corpalis fructus eſt qđdam
ꝯmodum·qđ ex labore agriculture
expectatur·et ſic fructꝰ dr̄ illud p̄=
mium qđ homo ꝯſequitur ex labo=
re quo in hac vita laborat Et ſic
omne p̄mium qđ in futuro habebi=
tur ex nr̄is laboribus fructus dici᷑
Et ſic accipit᷑ ro·vj·habetis fru=
ctum veſtrum in ſanctificacōem fi=
nem vero vitam eternam K
Tercō ſumitur fructus ſpūaliter ꝓ
eo ꝙ reficit tm̄ ꝙ̄uis nō ſit vltimꝰ
finis·Et ſic virtutes fructꝰ dicun᷑
inquantū mentem ſincera delectaci
one reficiunt·vt ambro·di·et ſic ac
cipitur galla·v·fructꝰ autem ſpūs
ſunt caritas·gaudiū·⁊c̄ vbi ponun᷑
duodecim·quos ponit ibidem dicit
ꝙ fructus ſpūs ſunt qui in hac vi=
ta in anima ꝯſurgūt ex ſeminacōe
gratie·et ponit apoſ·primo ꝑficien
tes in anima interiꝰ quiqꝫ·Scđo ſe
ptem perficientes in anima exteriꝰ
Primo em̄ interiꝰ ꝑficitur anima in
corde per amorē qꝛ primū principiū
motiuum virium interiorꝝ eſt incli=
nacio ad bonum q̄ dicit᷑ amor ſiue
caritas·Secūdo ꝑficit᷑ ꝑ gaudium
amor qꝛ vltimus terminꝰ quo ꝑfici
mur interius eſt gaudium·qđ ꝓce=
dit ex p̄ſencia rei ꝑ caritatē amate
qui ei habet caritatē·hēt qđ amat
et ſic ꝯſurgit gaudiū· Terco ꝑfici᷑
pace·tunc em̄ amans pacem habet
qñ rem amatam ſufficiēter poſſidet
et res amata ſufficieus eſt amanti

ꝓpter ſuam ꝑfectionē· Quarto ꝑfi citur paciencia· ſunt em̄ q̄ pacem cō trahant aduerſa q̄dam ꝯtra que ꝑ ficit pacia q̄ facit· aduerſa paciēter tollerare· vnde luce xxj· In pacien cia vr̄a poſſidebitis animas· Quito ꝑficitur longanimitate· qꝛ dilacio boni amati etiaꝫ impedit gaudium ꝯtra quem dilacōem ꝑficit longa= nimitas q̄ expectaciōe non frangi^r vnd̄ math· xxiiij· Qui ꝑſeuerauerit vſqꝫ ad finem· hic ſaluus erit· Sex to ꝑficitur bonitate q̄ ad ſequentia extrinſeca ꝑficiunt q̄ ſunt aut iuxta nos vt proximus· aut ſupra vt deus· aut infra vt ſenſitiua et corpus· pri mo ergo in corde in ordine ad pri= mum ꝑficit bonitas ꝑ rectam et bo nam voluntatem Eſt em̄ bonitas rectitudo et duceldo animi qua om nibus alijs bn̄ vtitur· qꝛ lu· vj· Nō poteſt arbor bona fruct⁹ malos fa= cere· Septio benignitas ꝑficit i or= dine ad proximū· vt quis ei bona ſua largiter ꝯmunicet· vnd̄ benignitas dꝛ quaſi bona igneitas quaſi faciēſ hominē fluere ad proximum· rex lar gitas· vnde· ij· co· ix· hilarem dato= diligit deus· vn̄ col· iiij· Induite be nignitatem ꝛc̄ Octauo ꝑficitur mā= ſuetudīe qua quis paciēter ſuſtinet proximi moleſtias· de qua mathe· xj· Diſcite a me qꝛ mitis ſum et humi= lis corde· Nono fide perficimur ad deū ſup nos· fides ei eſt hec ꝯgni= cio quedā inuiſibiliū certitudine q̄ daꝫ· ſꝫm illud gene· xv· Credidit ab= raham deo et reputatū eſt ei ad iu= ſticiā· Decimo modeſtia ad id qd̄ in fra nos eſt· ſcꝫ corpus ꝑficiēs in ex= terioribus actibus· nam modeſtia actibus ſeu dictis moduꝫ imponit· Vndecimo quo ad appetitū ſenſibi= lium interiorem ꝑficit ꝯtinentia q̄ etiā a licitis abſtinet· Duodecimo caſtitas que licitis recte vtit^r· hec de Tho· Gal· v·

Capitulum Decimum

Tredecimū gaudiū extri= ſecū corꝑis erit de ſocie= tate iocūdiſſima beatoꝝ ꝛ ſegregacōne a ꝯſorcio maloꝝ· hec duo principalia gaudia erūt et vtrunqꝫ nobis multitudini innumerabili· Primo gaudebūt tot gaudijs quot ſunt ꝯſodales beati angeli ꝛ hoīes Scd̄o gaudijs quot damnatoꝝ demonū ꝛ hoīm euaſe= rūt ſodales· de primo di· Anſꝫ· p ſo lo· c· penul· interroga intima tua ſi cape poſſint gaudiū ſuū d̄ tāta bti= tudine ſua· ſꝫ certe ſi quis ali⁹ quē oīno ſicut teip̄m diligeres eand̄ bti tudinē h̄ret duplicaret^r gaudiū tu ūm· qꝛ nō minus gauderes p eo q̄ꝫ pro teip̄o· ſi vero duo vel tres vel multo plures idip̄m h̄rent tantūdē p ſingulis q̄ꝫtū p teip̄o gauderes ſi ſingulos ſicut teip̄m amares· Er= go in illa ꝑfecta caritate innumera biliū angeloꝝ beatorū et hoīm vbi nullus minus diliget aliū q̄ꝫ ſeip̄m nō aliter gaudebit quiſqꝫ p ſingu= lis alijs q̄ꝫ p ſeip̄o· ſi ergo cor hoīs de tāto ſuo bono vix capiet gaudiū ſuū quō capax erit tot et tantorum gaudioꝝ hec anſꝫ· Vn̄ Tho in· iiij· di· xlix· di· Illud gaudiū qd̄ vnus ſpēaliter videt^r habere inter oēs homines beatos· illud qdam= mō oēs beati ſimiliter h̄nt inquan tū ſcꝫ ꝑ caritatē ꝑfectā vnuſquiſqꝫ bonū alteri⁹ bonū ſuū reputat· nō tn̄ hoc gaudiū quo vn⁹ alteri con=

gaudet de aureola quā in eo videt pōt in n̄ hn̄te aureolā vocari aure=ola·qꝛ non dat' in premiū victorie ei9 ſʒ magis reſpicit victoriā alie=nā Corona vero ipis victorib9 red=dit nō victorie cōgaudentib9 pro=pter illoꝝ gaudioꝝ multitudinem dr Math·xxv·fideli ſeruo·Euge ſʒ=ue bone et fidelis ꝛc·intra i gaudiū dn̄i tui·nō dr gaudiū te intrabit·qꝛ etiā extrinſecū gaudiū vix hō cape pōt hūana ꝯiectura·huic·xiij·gau=dio aſſociari pn̄t tria bona beatitu=dinis q̄ ponit anſhel·li·de ſimil·vi=delicʒ amiciciā·ꝯcordiam· et hono=rem·De prima em̄ dicit pfecta ami=cicia eſt que in inimiciciā cōuerti n̄ pōt·Hec em̄ ſi quis tantā amiciciaʒ hr̄et velut pater ad filiū·verti tn̄ pōt in inimiciciam·ſed in patria ꝙ̄ tū ſe quiſquis tm̄ et tam diu diliget alterum·nec video quomō poſſit al=ter eſſe p̄ſertim cū omes vnū corp9 xpi ſint et xp̄s qui eſt pater omniū ſit caput· ¶ De·ij·ſcʒ ꝯcordia dicit Concordia nec ad noſ ipos hic plerūqʒ habem9 cū corpus ⁊ anima diſſideant·ſed hec ceſſabūt cū cor=pus in deum tendēt·Ibi em̄ erit tā=ta ꝯcordia vt queādmodū ad queʒ locum oculus dexter velit ad eūdeʒ et ſine labore et ſiniſter·Eccia vna erimus et xpi corpus et ſponſus·ſʒ dicis·ſi ergo volo que voluero ·et idem mecū omnes volunt·g° maior petro eſſe potero ſi voluero Rn̄·in=becillitati tue te maiorē petro vel=le non potes·qꝛ hoc velle eſt ſe nil velle eſſe·Illi em̄ eſſe in gloria e=qualem velle nō poteris cui9 meri=ti impar es·pulcerrimū em̄ illd cor=pus p nullo cōmodo violare vis·In humano etm̄ corpe nec pes ma=

nus eſſe appetit·nec oculus auris·ſic et in illa dei ciuitate admirabili Quiſqʒ em̄ p modulo ſuo ſaciabit' vt nec amplius velle poſſit Tho·in iiij·di·xlix·aſſignat racōnem ſic di·in beatis erit pfecta caritas vn̄ qui=libet ibi plus diliget deū ꝙ̄ ſeipm Et ideo magis volet id quod eſt conueniens deo ꝙ̄ id quod eſſet ei vtili9·et ideo magis volet diuinaʒ iuſtitiam ſaluari in h° ꝙ ipe minuſ habeat qd eſt deo cōuenientius ꝙ̄ in hoc ꝙ plus habeat qd eſſet ſibi vtili9 ¶ De·iij·videlicʒ hono=re ſic dicit Anſ· Honorari autē hō appetit ab homib9 vt eoꝝ verbis aut factis collaudet'· verbis vt eū collaudēt·factis vt eū ſibi p̄ponāt ſʒ cū honorē hmōi appetit· tale eſt ac ſimius vnus querat ab alijs lau=dari eiſqʒ in regimie p̄poni· hūc tn̄ honorē null9 ad plenū hic habere pōt cū nec impator ab omnibus co=gnoſcat' aut omnib9 prepona'· In futuro aūt ab omibus beatis coro=nabitur·Cuiuſmōi aūt honor ſit fu=turis declarem9 exemplis· Ecce po=nit' paup omni ſolacio deſtitutus·vulneꝝ et aliarū infirmitatū corru=ptus et omni quo vel a frigoris a=ſperitate defendat' tegimine nud9 hūc talem tali mō iacentē ⁊ in nul=lo ſemet iuuare volentem·ſi rex ali=quis potentiſſimus tranſiens vide=ret miſertus vulnerib9 mederi iu=beret curatūqʒ ſuis regalib9 indu=mētis ſeu ornamētis indutum p̄ſen=tatū p̄ciperet et in filiū adoptaret adductū·ac deinde p̄cipet vt in re=gno ſuo fili9 ſuus haberet' a cun=ctis atqʒ in nullo qd imparet a quo ꝙ̄ vt ꝯtradiceret' heredem ſuū fi=lijqʒ ſui proprij coheredē ꝯſtitue=

ret et eũ ſuo nomie vocare vellet· nõne diceres hũc magnifice et ino= pinate honoratũ ꝛ certe nobis hec deus oĩa faciet· nati eñ de putre dine carnis replemur multis miſeri is omni ſolacõ deſtituti· omniũ paſ= ſionũ infirmitate obnoxij ac pecca= rũ vulnerib⁹ pleni a deo recipimur curat· ſanat· reſtituit· oꝛnat· facit incoꝛruptibiles· adoptatos cohere= des ꝛc· Ego inquit dixi dij eſtis· om niqꝫ creature iubebit vt nobis obe diat· vocamur dij nomie ſuo· Ipſe deus deificans eſt· tu vero de⁹ dei ficat⁹· ſed ratio foꝛtaſſis in apoſto lis et excellentibus locũ habet· ſed quid de me qui longe diſto· Attẽde ꝙ vniuerſaliter ait· ego dixi dij e= ſtis et filij excelſi oĩes vt nullũ ab iſta deitate excipiendus oſtenderet hec anſhel· Et ponit exemplũ Sco ti in de ligno· plumbo· et ferro i ig= nem poſitis quoꝝ vnum altero ma gis ignitũ fit cũ ignis totum pene= trauerit· Sicut eñ ibi nullũ fit ig= nis ſed quodlibet fit ignitũ et vnũ plus alio ignoſcit· ſi in patria vnuſ quiſqꝫ deificat⁹ erit ex dei vnione Attamen vn⁹ alio beatioꝛ nulluſqꝫ vere dꝛ de⁹ ꝑ eſſentiã ſꝫ ꝑticipacõe vt ſic cuiqꝫ ꝓ modulo ſue vnionis ꝓpinquioꝛis ad deũ deitatis nomẽ et honoꝛ cuiqꝫ impendatur E

Xiiij· extrinſecũ gaudium habebit᷒ reſpectu xp̃i humanitatis Pro cui⁹ intellectu notandũ ſꝫm mgr̃m ioh· de tamba· tract· de delicijs ſenſibili bus ꝑadiſi ꝙ beati duplex gaudiuꝫ habebũt· Vnũ eſſentiale qđ habe= bũt de creatoꝛe viſo et amato· aliđ accidentale de creatura cognita et amata· Sed cũ in homine ſit coꝛp⁹ et anima quoꝝ vtrũqꝫ beatificabi᷒ eſſentialiter ꝛ accñtaliter· Idcirco eſſentiale gaudiũ adhuc eſt duplex ſꝫm ꝙ in xp̃o duo reꝑiũtur· vnũ eſt anime et erit viſio et fruicõ diui= ne eſſentie in ſe et ꝑ ſe· de quib⁹ di= cet᷒ in tercõ ꝑincipali· Et qꝛ deus in ſe nõ p̃t cognoſci a coꝛpoꝛeis ſen ſib⁹· Idcirco vt iſti ſenſus beatifi= cent᷒ deo· Eſt aliud gaudiũ eſſenti ale coꝛpis qđ habebim⁹ de xp̃i hũa nitate ꝑcepta· qꝛ ibi eſt terminus ꝛ finis et ſummũ a ſenſibus humanis deſiderabiliſſimũ· hec diſtinctio no tat᷒ Johi· xvij· vbi xp̃s ait deſcribẽ do beatitudinẽ di· hec eſt vita eter na id ẽ beatitudo eſſentialis vt co= gnoſcãt te ſolum deũ verũ· ecce p= miũ eſſentiale anime et quẽ miſiſti ieſum xp̃m· ecce p̃miũ eſſentiale coꝛ pis f Vñ in xp̃i hũanitate ſola oĩs ſenſus nr̃i quietabũt᷒ vt opta re neq̃ant gaudia maioꝛa triplici de cã· Primo qꝛ xp̃i humanitas erit ꝑ= fectiſſime decoꝛata p̃mijs· q̃ in alijs dicunt᷒ tres aureole· iiij· dotibus coꝛpis· et decoꝛatiõe ſumma oim ſẽ ſuuꝫ ſuoꝝ que omnia in cꝛiſto vide= bimus et noſtris fruemur ſenſibus Secũdo quia noſtra anima in aĩma xp̃i videbit ſummas ꝑfectiões in eſ= ſencia ei⁹ in virtutibus varijs· in actib⁹ trium dotum aĩe· in his etiã que in nobis dicunt᷒ aureole ꝛ ſimi libus· Et ſic ſumme gaudebit de hiſ anima noſtra· Tercõ quia in xp̃i hu manitate ꝑ accidens videbim⁹ deũ vt expoſitum ẽ ſupꝛa· Et tãto plus q̃ in alijs rebus quãto deus magiſ eſt vnitus humanitati xp̃i q̃ alijs rebus ſit vnitus erit igit᷒ xp̃i hũa= nitas iocundiſſimũ obiectum· v· no ſtroꝝ ſenſuum ſꝫm illđ iob· xix· Cre= do ꝙ redemptoꝛ me⁹ viuit ꝛc Et in

carne mea videbo deum ſaluatorez
meum·Et eadem rōe audiet·adora
bit·guſtabit·et tanget·qꝛ viſus po
nitur ꝑ noticia alioꝝ ſenſuum·pri=
mo qꝛ in patria erit xp̄s viſui obie=
ctum pulcherrimū·qꝛ hic etiaz fuit
pulcherrimꝰ hoīm ſꝫm illud pſ̄·ſpe
cioſus forma p̄ filijs hoīm·Cicatri=
ces eum nō deformant ſꝫ vltra omē
qđ deus gēmis et coronis cogitari
poteſt decorabūt·Ita vt deus pa=
ter omnibus dicat aīabus illud·cā·
iij·Egredimini filie ſion et videte
regem in diademate quo coronauit
eū mater ſua ſcꝫ ſinagoga in die ſo=
lēnitatis et leticie ſupra·egredimi=
ni ꝛ videte ℬ Sed q̄reres quō
ergo xp̄s videre poterit ſuam pul=
chritudinē ꝓpriā faciem·Similiter
quō alij·ſancti ꝓprias·R̄n̄·mgr̄·io
ꝙ ꝑ ſpecies influxas hoc pn̄t vbiqꝫ
ꝛ ſemp·et etiam pn̄t videre ꝓprias
facias ꝑ ſpecies a ſe receptas et re=
flexas·poſſunt em̄ vti corꝑibus glo
rioſis alioꝝ·vel etiā manibꝰ ꝓprijſ
leuando eas an̄ oculos tanꝙ̄ ſpecu
lis mūdiſſimis·Cuiuſ racō eſt·qꝛ ſꝫm
gre·corpa glorioſa ſunt tranſparē=
tia·polita etiā ſunt et aīe beatoruꝫ
poſſunt vti corꝑibus ſuis et ſpecie=
bus ſenſibilibus ad placituꝫ ſicut ꝛ
xp̄s in reſurrectiōe·vnde ſubtrahē
do vel immutando poſſunt corpora
ſua facere terminata et ꝑ ꝯſequēs
optima ſpecierū receptacula et ſic
videre eis ſitu oppoſita·Secūdo in
patria xp̄s erit auditui nr̄o obiectū
iocundiſſimū·ita vt verbum vnum
amoroſe alteri amicabiliter allocu
tum p̄ dulcedine mortaliſ homo ſuf
ficere n̄ poſſet quin cor eiꝰ·p̄ dulce
dine qualificatū deficeret non mira
culoſe deꝰ aliquē vellet ꝯſeruare
xp̄s itaqꝫ ſimul poſſe loqui poteſt ꝛ
cantare optimis regulis artis muſi
ce ꝛ alia habebit in ſummo que cre
ature beate hēbunt ꝑticipatiue ſo=
lum ab eo de guſtu tactu·olefactu
ꝯtemplare ſicut ſupra dictū eſt de
alijs dummō nobiliſſime xp̄o attri=
buas amplexus etiā caſtiſſimoſ xp̄s
i patria nemini negabit·qui hic dul
citer a deuotis permiſit ſe tangi et
quoſdā eſt amplexatus vt patet in
die reſurrectōis de mulieribus ac=
cedentibus q̄ pedes eius tenuerunt
et mar·ix·dꝛ·Jheſus accipiens pue
rum quē cum ꝯplexus eſſet ait illiſ
quiſquis vnum ex hijs pueris rece
pit·meꝰ recipit et marci·x·ait ſinite
paruulos venire ad me et ꝯplexās
eos bn̄dicebat eoſ·hec om̄ia d iob·
de tāba·vbi ſupra·

Capitulū Vndecimum

QVo ad ſcdm̄ principale đ
interioribꝰ gaudijs bea
toꝝ notandū ꝙ taliū re
piuntᶻ quiqꝫ ꝑ oppoſitū
ad·v·interiores penas damnatorū
recitatas ſ̄·ca·iij·Primū gaudium
interiꝰ erit in ſenſuū interioꝝ ꝛ ex
terioꝝ multiplici melioracōne·Se
cūdū eſt in iraſcibilis et ꝯcupiſcibi
lis quietacōe·Terciū in intellectuſ
reſpectu oīm ſciſibilium ꝑfectōne·
Quartū i oīm p̄teritoꝝ ḡtiſſima cō
templacōe·Quintū in oīm opacōnū
ad dei volūtatē ꝯfirmacōe ℬ
Quantū ad·i·notand ſꝫm io·de·tā
ba·vbi priꝰ ꝙ·xij·ſunt q̄ in pr̄ia fa
ciūt ſenſibiliū interioꝝ ꝛ exterioꝝ
maximā delectacōem·ꝛ qđlibꝫ inter
illa·xij·hꝫ ſub ſe valde multa·Pri=
mū eſt debita ſpirituū quātitaſ vel

admirꝰ ſpirituū maioꝛ puritas ſup
poſito ꝙ in pꝛ̃ia foret delectacō cū
omī dilatacōe. Scōm eſt ꝯplexiōis
bonitas cuiꝰ ſignū ꝙ melācolici nō
ſunt apti ad dlectacōes ſicut ſagui
nei. In pꝛ̃ia aūt ſancti optimas ha
bebūt ꝯplexiones ſꝫm cuiuſ libꝫ me
rita. Terciū eſt iuuenilis etas. quia
ſꝫm philo. viij. ethi. In ſenibꝰ miꝰ
eſt de delectacōe ꝙ̄ in iuuenibus.
In etate aūt xp̄i reſurgimꝰ ſꝫm A=
po. vn̄ aptitudinē maximā habebi=
mus ad gaudendū. ſic etiā ſulphur
maioꝛem habet aptitudinem ad ig=
nendum ꝙ̄ lignum fumigās. Quar
tum eſt ꝑfectō tam ſenſuum ꝙ opa
cōnum. q2 quāto potentia eſt perfe
ctioꝛ. tanto opacio eſt dlectabilioꝛ
ſꝫm philoſophū. iiij. ethi. fiat autē
ꝑtunc refluētia ab anima in coꝛpꝰ
vt in ſuis opacionibus ꝑficiantꝰ ſē=
ſus ꝑut di. augꝰ in epiſtola ad dio=
ſcoꝝ. Quintū eſt ꝙ opabimur attē
tius ꝙ̄ in via. q2 ꝑtunc non erūt i=
pedimenta que nūc. Inde ſurgeret
maxia delectatio. Sextū eſt q2 ſine
leſiōe oꝛganoꝝ acuabuntꝰ oēs ſen
ſus nr̄i. Septimū ē q2 nō vexabimꝰ
in oꝛganis mēbꝛoꝝ et ſenſuū tedio
vel laboꝛe. Octauū eſt impmixtio
delectacōnis cū triſticia. Nonum ē
ꝙ nō minus delectabimur in ꝓceſ=
ſu delectacōis ꝙ̄ in pꝛincipio. De=
cimū ꝙ magis a longinqꝰ poſſumꝰ
videre coꝛpa ſanctoꝝ glorioſa audi
re odoꝛare et ſic de alijs ſenſibꝰ ꝙ̄
nō glorioſa qd delectabiliꝰ eſt. q2 a
longiquo vidēdo audiēdo plura vi
demꝰ ⁊ audimus. Vndecimū ē ꝙ li
cet nō ꝑ ſe tn̄ ꝑ accn̄s intellectus et
affectꝰ ſentiēdo recreabūtur ꝑ pn̄=
ciā dei i omibꝰ rebꝰ exn̄tem maxie
in xp̄o ſicut ꝯcludimꝰ aliquē in via

viuere ex locucōne. Duodecimū eſt
maiꝰ meritū ſꝫm ſenſum quo mēbꝛa
hic ⁊ potentie coopate ſunt ad me
ritū ꝓpter q̄ in pꝛ̃ia magis gaude=
bimꝰ ſꝫm ſenſus. nō ſolū abſolute ſꝫ
etiā in ꝯpacōe vniꝰ ſenſus ad aliū
⁊ vniꝰ mēbꝛi ad aliud. q2 ſi aliquis
ſꝫm certū ſenſū hic plus meruit pꝛi
uatiue vel poſitiue ꝙ̄ ſꝫm aliū. ſꝫm
hoc etiā ampliꝰ p̄miabitꝰ vt oculus
a vanis viſibiliꝰ abſtinēdo vel eu=
cariſtiā deuote videndo. ⁊ ſic de au
ribꝰ et de alijs ſꝫm talem ptē plus
p̄miabitur. vn̄ diues in inferno ſꝫm
Gꝛe. vbi plus peccauit ibi amplius
ſcꝫ i lingua toꝛtꝰ eſt. ſic eadē rōe la
zarꝰ vbi plꝰ meruit ibi plꝰ p̄miabiꝰ
¶ Scōm pꝛicipale interiꝰ gau
diū erit de iraſcilis et ꝯcupiſcibiliſ
quietacōe. q2 ꝯcupiſcibilis ampliꝰ
de ſenſibilibꝰ delicijs nō poterit op
tare cū ſit apice ꝑfecta nec iraſcibi
lis alicui habebit triſti repugnare
aut aliquid tanꝙ̄ difficile ⁊ arduū
ꝯſidare. ibi etiā erit amicicia vera
inter xp̄m ⁊ eiꝰ matrē ex vna pte ⁊
nos ex alia. de quo anſ. de ſimi. di.
ſic. Cōtemplare xp̄m ꝑ quē tibi oīa
gaudia eueniēt ⁊ pcipies ꝙ ille plꝰ
ꝙ̄ tu teip̄m et ꝙ̄ om̄s alij ſe incom
pabiliter amet te ⁊ tu ſup te ip̄m ⁊
ſup om̄s alios ineffabili quadā ſua
uitate illū amabis. hec ille. Ibi eti
am amicicia ꝑfecta erit inter te et
om̄s electos hoīes. Ibi etiā amici=
cia erit inter te ⁊ oēs angelicos ſpi
ritꝰ. Ibi etiā gaudebimꝰ de euaſio
ne oim odioꝝ q̄ hn̄t damnati de a=
micicia ꝯcoꝛdia ⁊ honoꝛe habes p̄=
cedenti capitulo de pn̄ti etiā mate
ria hr̄e potes plura q̄ dicta ſunt de
penis interioꝛibuſ damnatoꝝ. ſcdo
mēbꝛo pꝛicipali ibidē D Terciū

principale interius gaudiū erit de
intellectus reſpectu oīm ſcibiliū p:
fectiōe· Vbi notandū ꝙ intellect⁹
aīe beate qdammō ſciet innumera:
bilia ꝑ quīqʒ influx⁹· Primo cogno
ſcet ꝑ ſpēs ifluxas ſicut alie ſubſtā:
cie ſepate naturaliter plura· Scđo
ꝑ ſpēs acquiſitas hic in via· Tercō
ꝑ ſpēs receptas ꝑ ſenſus corpis glo
ficati vt dictū eſt de actuacōe qui:
qʒ ſenſuū· Quarto ꝑ illumiacōʒ aīe
xpī et beate virginis ⁊ alioꝝ ſupio
rū beatoꝝ· vñ di· tho· in· iiij· di· xl
ix· qñ gloria hoim et angeloꝝ erit
penitus ꝯſummata oēs beati ſciēt
oīa q̄ deus ſciētia viſionis nouit· i·
oīa que vnꝙ̄ ſunt p̄terita oīa pñ
cia ſimpliciter· et oīa q̄ vnꝙ̄ ſunt fu
tura ita tñ ꝙ nō oēs beati videāt
in eſſentia diuina· ſʒ aīa xpī ibi ple:
ne oīa ſicut ⁊ nūc videt· Alij aūt
ibi videbūt plura vel paucora ſʒm
gradū qui deū cognoſcēt· et ſic aīa
xpī de his q̄ p̄ alijs videt in verbo
oēs alios hūiliabit· vñ dr apoc· xxj
ꝙ claritas dei illūiat ciuitatē bea:
toꝝ ⁊ lucerna ei⁹ eſt agnus· ⁊ ſimi:
liter alij ſupiores illuminabūt infe
riores nō quidē noua illuminacōne
vt ſcia inferioꝝ ꝑ hoc augeat²· ſed
quadā ꝯtinuacōe illūicōnis· ſicut ſi
intelligat² ꝙ ſol quieſcēs illuminat
aerē· et ideo dr Dañ· xij· ꝙ qui ad
iuſticiā erudiūt multos fulgebunt
quaſi ſtelle in ꝑpetuas eternitates
p̄paracō autē ordinis dr ceſſatura
quantū ad ea q̄ nunc circa nos ꝑ an
geloꝝ ordinata miniſteria exercen²
hec tho· Quinto in dei eſſentia vel
ſpēali dei influētia cognoſcēt oīa
etiā indiuidua· vñ Anſ· li· de ſimili·
di· ſicut Beatitudinis ps eſt ſapia que
hic ſe carere eſtimat· ſi quid nō ag:

nouerit quod alteꝝ ſcire putauerit
Sʒ que ei⁹ ſapia qui ſeipm ignorat
Quis em̄ pfecte cognoſcere valeat
cuiuſmōi res ſit corpus ei⁹ interi⁹
quale poſteri⁹ ⁊ interius· Jn futu
ro aūt beat⁹ nihil eoꝝ q̄ ſcire volu
erit ignorabit qꝛ i ſūma ſapia toci⁹
creature bonitatē videbit quam in
deo meli⁹ ꝙ̄ i ſeipa relucere ꝯſtat
ibi ſinguli oēs· ibi ab oīb⁹ ſingu
li cognoſcent²· nec quenꝙ̄ oīno la:
tebit qua patria qua gēte qua ſtir:
pe quis edit⁹ fuerit vel quid etiā i
vita ſua fecerit· ¶ Sʒ diceres
nūquid ſcelera mea q̄ erubeſcenda
cūctis ꝯfeſſio deluerat· ibi cūctis
impato cōtuenda tradūtur i cordis
mei libro ſʒ tu cui tanta dimiſſa ſūt
nūquid ingrat⁹ eris· certe vt i iſti⁹
laudib⁹ eternaliter iocundus ſemp
de quāta miſeria ſis erutus· vt pu:
to curā habebis Cū ergo ſinguloꝝ
ꝯſcientie ſingulis pateāt fateri au
dio curata crimina ſine ꝯfuſiōe ad
magnā miſericordiā dei eiuſqʒ gra
tificacōem tuāqʒ ꝯgratulacōʒ cun
ctis patere· nō em̄ ꝑ peccatiſ te ma
ior corde anguſtia p̄met ſcelerū ve
tuoꝝ magis pudebit ꝙ̄ aliquē ma:
gis vulneribus ſauciatū· nuncqʒ ex
ꝑte omni ſanatū aboliti languoris·
moleſtia nūquid eoꝝ q̄ in cunis po:
ſitus infans egerit verenda pudet²
Tunc quippe cū integri ſanitas p:
fecta mundicia plena· remiſſio oīm
ſecura offenſionū impunitas certe
tibi arriſerit· cognicō vel recorda:
tio pctōꝝ tuoꝝ in nullo tibi horro
ri vel ꝯfuſio ineſſe pōt· veꝝ ſuper
agnitis delictis velut enormi ac fe
da infirmitate tua pietas· virtus·
ſapiētia medici qui te ſanauit ſubli
mius a cūctis admirabit²· laudabi²

magnificabit᷑·laus talis aūt dei e
tiā gloꝛia tua ē f Sʒ dicis·glo
riā dei ibi intuendā video·ſed quō
inter tot innocētes in me ſanata in
tuentes nō me iudicent·nō intelli=
go de quo agis frater intelliget ne
quaꝙ ſe·ſed deū in quē peccaſti i of
fendiſſe quē tu videris penitus ig
nouiſſe·nec in coꝛ innocentis aſcen
dere pōt vt te iudicet cū ſic deū of
fēderet·ſed magis clemenciā admi=
rabit᷑·nō ſolum in te·ſed etiā in ſe
qui nec hoc medicamēto indigeret
cuſtoditus fuit ſi ipi etiā angeli te
indignū ſocietate ſua iudicare vel=
lent dicentes·tu homo de puluere
factus ꝯtra p̄ceptum te in ſcenum
peccati dimerſiſti nunquid nobis ſi
milis eſſe vis quos nunꝙ ꝯtra dei
p̄ceptum ire audiſti·reſpondebis ſi
de puluere vt dicis factus ſum nō
mirum ſi vento temptacōis impul=
ſus ſum cadens·veꝝ agnita xp̄i ḡ=
cia ꝑ eo omnia reliqui eiꝰ volūta=
tem conatus ſum implere·vidi tri=
bulacōnes in fame in ſiti q̄ ad eius
honoꝛem ſuſtinui· vos aūt nunꝙ
hoꝝ minimū tuliſtis·ſed hec ratio
nacio adultos tm̄ reſpicit· qui vim
ſibi fecerūt·vn̄ alij dicere pn̄t ꝙ in
regno dei vr̄am querimꝰ equalita=
tem dono et gracie xp̄i aſcribimus
cuiꝰ ſauguis bonis cunctis pꝛepon
derat·hec Anſʒ· G Quartum
intrinſecū gaudium pꝛincipale ꝯſi=
ſtit in omnium p̄teritoꝝ gratiſſima
ꝯtemplacōe·Nam tunc diſtinctiſſi
me videbūt tam in ꝓprijs opibꝰ ꝙ
in alienis· quomō diligent bꝰ deuʒ
ſʒm Apoſt· omia coopant᷑ in bonū·
celum·terꝛa·mūdus·infernꝰ· boni
et mali·pſpera ꝛ aduerſa·demon ꝛ
bonus angelus·Tunc videre pote=

rūt iudicia dei que hic ſunt abiſſus
multa vbi Ps mirabit᷑·di·ʒelaui ſu
ꝑ iniquos pacem pctoꝝ videns·nō
eſt reſpectꝰ moꝛti eoꝝ ꝛc̄·Et ſequi᷑
donec intrem i ſanctuariū dei ꝛ in=
telligam in nouiſſimis eoꝝ·i· poſt
hanc vitā eternam·Jere·xij·quare
via impioꝝ pſperat᷑ bene eſt omi=
bus qui opantur iniquitatē c̄·Sed
p̄cedit iuſtus quidē es dn̄e ſi diſpu=
tem tecum ꝛc̄·hic erunt tot gaudia
quot de cognitis vt in p̄cedenti mē
bꝛo dictū eſt notabilia beati ꝯſide
rant dona eis hic i via collata· hic
etiā maxima gaudia habēt ꝙ eua=
ſerunt oīs vermes ꝯſcientie quos
habent damnati in inferno· H
Quintū intrinſecū gaudiū ꝯſiſtit
in omniū opacōnum ad dei volunta
tem ꝯfirmatione·Sicut eīn damna
ti ꝑpetue peccant·ita iſti perpetue
deū honoꝛāt· et ſicut damnati pꝛo
quolibet ſuo malo actu eſſentialem
penā hn̄t·i· inſepabilem deoꝛdina=
cōem·ſʒm illud Aug·li·ꝯfeſ;·Juſ=
ſiſti dn̄e et ita factū eſt vt pena ſit
ſibi oīs animꝰ inoꝛdinatꝰ·ita ſal=
uati in quolibet ſuo actu quoddam
inſepabile et ꝯtinuū p̄mium habēt
et complacentiā de bonis actibus
quos deū in eis vident opari

Capitulum Duodecimum·

GAudia ſupioꝛa anime be
ati in patria nūc vltimo
ſunt declaranda que cō=
ſiſtūt i dotibꝰ anime tri
bus·Vbi pꝛimo notandum quid ſit
dos·de hoc dictū eſt ſ·vij·ca· Se=
cūdo notat Tho·in·iiij·di·xlix·pꝛo
pꝛie inquit dotes anime ſunt imme
diata pꝛincipia illiꝰ opacōis in qua

beatitudo ɔſiſtit ꝑ quā anima xp̄o
cōiungit᷑. Et ſunt tres dotes tanꝙ̄
tria ſupma dona animam ſumme or
dinantia ⁊ diſponentia ad beatitu-
dinē. Prima eſt viſio id ē habitus
luminis glorie ſeu ſapientie. Scd̄a
eſt dilectio.i. ɔſummata ⁊ pfecta
caritas patrie. Tercia eſt comphen
ſio id ē intencō dei infiniti boni qui
ſe tradit ſua vnione ipi⁹ aie eſſen-
tie intellectui voluntati et memo-
rie. Et hoc donū terciū eſt deus ipe
quo maius intelligi nequit. Et his
tribus ſupmis donis pmanentibus
aia elicit tres pfectiſſimas opacōeſ
Et primo viſionē dei claram. ex ſe-
cūdo dilectōez dei ſummā. ⁊ ex ter
cio certitudinē de nō amiſſibilitate
ſupmam. que tria ſequit᷑ inexplica-
bilis aie delectacō. fruitio. ⁊ letifi
cacō. vn̄ ſicut ad dulciter ⁊ delecta
biliter videndū aliquid. puta roſaꝫ
tria principaliter requirūt᷑. Primū
vt oculus ſit tranſparens ⁊ mūdus
ꝑ humidū glaciale. Scd̄o vt lumen
corporale adueniat oculo ⁊ medio
qd̄ facit mediū tranſparēs in actu
vt poſſit moueri a colore. Et tercio
ſimilitudo quedā deciſa a roſa que
ſimilitudo roſam in oculo repn̄tet
qꝛ roſa nō eſt in oculo. ſꝫ ei⁹ ſimili-
tudo in ſpecie coloris. Sic etiaꝫ ad
videndū deum beatifice. primo re-
quirit᷑ aliquod lumen in ipo oculo
aie qd̄ eſt intellectus ita vt fiat po
tens ad deū intelligendū nō per qd̄
ſed ſub quo potentior fiat ſicut po-
tentia ꝑ habitū fit fortior ſꝫm illd̄
Math. v. Beati mūdo corde. Scd̄o
habitus caritatis pfect⁹ affectum
mulcens vt delectabiliſſime videa᷑
Tercō deus ipe loco ſimilitudinis i
corꝑalibus ſic ſe vniet memorie vt
ſit principiū quo deū videndi et nō
vnit ſe ꝑ ſimilitudinē ¶ Sed q̄
ritur cur ſint tres dotes aīme. Rn̄.
ſꝫm Tho. et alios triplici de cauſa.
Primo vt ſic ſaciet᷑ tota imago aie
que ɔſiſtit in intellectu volūtate ⁊
memoria. velut in aie trib⁹ ſupmis
potencijs. Nā ſapia ſeu lumen glo-
rie pficit ſumme intellectū. caritas
ɔſummata affectū ⁊ ɔphenſio dei
appropriate memoriā. Scd̄o vt ſū-
me remunerent᷑ tres nobiliſſime vir
tutes vie. fides. caritas ⁊ ſpes. Nā
fides meret᷑ lumen glorie. ſpes in-
tentionē et caritas ſummā dilectio
nem. fides tn̄ et ſpes nō manebunt
eſſentialiter in patria. ſed fidei ſuc-
cedit lumen glorie ⁊ ſpei tentio Ca
ritas vero manebit ſed pficiet᷑ ibi
ſꝫm illud Apo. j. Cor. xiij. nunc ma
nent fides ſpes ⁊ caritas. maior au
tem hoꝝ eſt caritas. Tercō vt tri-
bus pſonis diuinis optime ɔforme
mur. Nā ꝑ lumen glorie ſeu habitū
ſapie ɔformabimur filio qui eſt ſa-
pientia. ꝑ caritatem ſpiritui ſancto
qui eſt caritas. et ꝑ tentionē ꝑ quā
oīa poſſum⁹ patris potētie ¶
Eſt itaqꝫ prima dos aie lumen glo-
rie quod quidā dicūt eſſe ipam gra
ciā ɔſummatā. alij habitū ſapiētie
Certum tn̄ eſt ꝙ eſt quidā habitus
et decor anime vt determinauit ec
cleſia. ex̄ d̄ here. in cle. ad nr̄m. vbi
dꝛ ſic ꝙ aia rōnalis pōt eſſe beata
ꝑ naturā ꝙqꝫ nō indigeamus lumi
ne glorie eleuante ad deū videndū
⁊ beate fruendū error. Cui⁹ racōez
aſſignat ſanct⁹ Tho. prima pte. q.
xij. di. qꝛ oīe qd̄ eleuat᷑ ad aliquid
qd̄ excedit ſuam naturā optet ꝙ di
ſponat᷑ aliqua diſpoſitione ad talē
formam. Cū igit᷑ virtus naturalis

intellectus creati nõ ſufficit ad dei eſſentiam ſ₃m illd Ro·vj·gracia dei vita eterna·optet ꝙ ex diuina grã ſupcreſcat ei virtus intelligendi·⁊ hoc augmentũ virtutis intellectie vocamus lumen glorie·Et eſt illud de quo dr Apoca·xxj·ꝙ claritas di illuminabit eã ſc₃ ſocietatẽ deũ videntiũ·⁊ in Pſ·in lumine tuo videbimus numen·et ſ₃m hoc efficimur deiformes id ẽ deo ſimiles ſ₃m illd·j·Johis·iij·Cũ apparuerit ſimiles ei erim⁹·hui⁹ etiã luminis et doni magnitudo facit ꝙ quis in pria plura in deo videt ꝙ̃ ali⁹ et ꝙ plus diligit et gaudet·vñ vbi ſ·dicit tho·videntiũ deum vn⁹ alio pfecti⁹ videt·et hoc erit ꝑ hoc ꝙ intellect⁹ vni⁹ habebit maiorem virtutẽ videndi deũ·facultas aũt vidẽdi deũ nõ ꝯpetit intellectui ꝑ naturam·ſ₃ ꝑ lumen glorie quod intellectũ in quandã deiformitatẽ conſtituit·vñ intellectus plus pticipans de lumine glorie pfectius deũ videbit·pl⁹ aũt pticipat de lumine glorie q̃ pl⁹ habet de caritate quã hic meruit ⁊ ad patriã attulit·qz vbi eſt maior caritas eſt maius deſideriũ·et deſideriũ qdammõ facit deſiderantem aptũ et patulum ad ſuſceptionẽ deſiderati·vñ qui plus habebit de caritate pfectius eũ videbit et beacior erit· D Sed q̃reres videbitne minim⁹ btũs ſpẽs omẽs ⁊ genera rex et racões eax·Rñ·idem ꝙ ſic·qz naturale deſideriũ racõnalis creature eſt ad ſciendũ omnia q̃ ptinent ad pfectionẽ intellectus creati·et hec ſunt ſpẽs et genera rex ⁊ racões eax que videbit in deo quilibet vidẽs eſſentiã diuinã·Cognoſcere aũt aliqua ſingularia et cogitatus et facta eox nõ eſt de pfectione intellect⁹ creati nec ad hoc naturale deſideriũ· tendi tñ vt ſupra habitũ eſt in autoritate Anſ₃·Talia em̃ cognoſcim⁹·vñ videbit vn⁹ quiſq₃ cogitacões alterius put ipſe vult dicente Gre·vniuſcuiuſq₃ mẽtem ab alterius oculis corpulentia nequaꝙ̃ abſcondet·dato etiã vt di·Tho·ꝙ tunc ſolus deus videretur qui eſt fons et principiũ tocius eſſe ⁊ veritatis·ita repleret deſideriu₃ naturale ſciendi ꝙ nihil aliud quereret² ⁊ beat⁹ eſſet· vñ dicit beat⁹ Aug⁹·v·ꝯfeſſi· Infelix homo qui ſcit om̃ia illa ſc₃ creaturas·te autẽ neſcit·Beatus aũt qui te ſcit etia₃ ſi iſta neſciat·qui vero te et iſta nouit·nõ ꝓpter illa beatior·ſ₃ ꝓpter te ſolum beatus·hec ille E S₃ quereres videbit ne vnus in eſſentia diuina plura ꝙ̃ ali⁹ de his que deus facere põt·Rñ·ibidem·horu₃ que de⁹ facit vel facere poteſt tanto aliquis intellectus plura cognoſcit quanto pfectius deũ videt·In patria ergo videbim⁹ deum in ſe ⁊ deũ in nobis et nos in deo·et deum ĩ creaturis et creaturas in deo·Cognoſcere aũt deũ in ſua eſſentia eſt viſio meridiana·Cognoſcere vero creaturas in verbo id eſt in diuina eſſentia eſt viſio matutina·Sed cognoſcere creaturas in ſe hoc ẽ in proprio genere eſt ꝯgnitio veſptina·In via aũt quintuplex medium eſt inter nos et deum·Primũ peccati·Eſa·lix·pctã veſtra diuiſerũt inter vos et deũ·hec impediũt ne de⁹ videat² et cognoſcat² delectabiliter·et eſt mediũ impiox·Scdm mediũ ſunt creature·Ro·j·Inuiſilia dei a creatura mũdi ꝑ ea q̃ facta ſunt

intellecta ɔſpiciuntur· ſempiterna
quoqꝫ virtus ei⁹ ac diuinitatis· et
eſt mediū philoſophoꝝ· Terciū fi=
gure· illd̾ mediū fuit patriarchaꝝ
et ꝓphetaꝝ· vn̄· j· Coꝝ· x· Om̄ia in
figura ɔtingebant illis· Quartum
ſcripture· de quo pſ· Declaracō ſer
monū tuoꝝ illuminat et intellectū
dat puulis· et hoc eſt mediū theo=
logoꝝ· Quintū eſt fidei· vn̄ apoca·
ij· Eſto fidelis vſqꝫ ad mortem· et
dabo tibi coronam vite· et illud eſt
mediū fidelium oīm in ſpeculo et in
enigmate· ſed ī patria ſine omni me
dio ſpecie et ſimilitudīe de⁹ ɔgno
ſcet² ſeipō· qꝛ immerſus toti anime
ſupplebit vicem ſimilitudinis· et e
rit quo met videm⁹ et qd̾ videmus
vt ſic vniat² deus toti anime· ſicu t
iā lux oculo· mel fauo· et vinū pani
intinctio· vn̄· j· Coꝝ· xiij· Videmus
nunc p ſpeculū et in enigmate tunc
aūt facie ad faciem· Scd̾a dos ē di
lectio id ē caritatis habit⁹ ꝑtunc ī
ſumma ſui pfectione ɔſiſtens· ma=
ior et minor ſꝫm ꝙ in via quis me=
ruit· hec caritas ſola eſt de qua· j·
Coꝝ· xiij· caritas nūꝙ̄ excidit· hec
caritas amplexabit² infinitū bonū
ſine medio impdibiliter que in via
media et inſecura deū dilexit· d̾ qua
caritate Anſꝫ· li· pſo· c· xxiiij· ſic di
cit· excita nunc anima mea ⁊ erige
totum intellectū tuū et cogita quā
tū potes tale et quantū ſit illud bo
num ſi em̄ ſingula bona delectabi=
lia ſunt cogita mente ꝙ̄ delectabi=
le ſit illud bonū qd̾ ɔtinet iocundi=
tatem oīm bonoꝝ et nō qualem in
reb⁹ creatis ſumus expti ſed tanto
differentē quāto differt creator a
creatura· Si em̄ bona eſt vita crea
ta ꝙ̄ bona eſt vita creatrix· ⁊ capi=
tulo· xxv· f Qui hoc bono fru
etur qd̾ illi erit· et quid illi nō erit·
certe quicquid volet erit· et quicqd̾
nollet nō erit· Ibi quippe erūt bo=
na corpis et anime qualia nec ocu=
lus vidit nec auris audiuit· nec in
cor homis aſcenderūt· Cur ergo p
multa vagaris homuncio querēdo
bona anime tue et corpis tui· Ama
vnū bonum in quo ſunt oīa bona ⁊
ſufficit· Si dl̾ectat pulcritudo ful
gebūt iuſti ſicut ſol ſi velocitas aut
fortitudo aut libertas corpis cui ni
hil obſiſtere poſſit erūt ſimiles an=
gelis dei· Quia ſeminat² corp⁹ ani
male et ſurget corpus ſpūale· pote
ſtate vtiqꝫ nō natura ſi longa et ſa
lubris vita· ibi ſana eſt eternitas ⁊
eterna ſanitas· qꝛ iuſti in ꝑpetuum
viuent et ſalus iuſtoꝝ a dn̄o ſi ſaci
etas ſaciabimur cū apparuerit glo
ria dei· ſi ebrietas inebriabunt² ab
vbertate ei⁹ domus· ſi melodia ibi
angeloꝝ chori ɔcinūt ſine fine deo
ſi quelibet n̄ immūda ſed mūda vo
luptas torrente voluptatis ſue po
tabit eos deus· ſi ſapia ipa dei ſapi
entia oſtendet ſeipam· ſed amicicia
diligent deū plus ꝙ̄ ſeipos et inui
cem tanꝙ̄ ſeipos· et de⁹ illos plus
ꝙ̄ illi ſeipos· ſi ɔcordia omib⁹ illis
erit vna voluntas· qꝛ nulla ibi erit
niſi dei voluntas· ſi poteſtas omni=
potentes erunt ſue voluntatis vt
deus ſue· Nā ſicut poterit deus qd̾
volet p ſeipm· ita poterunt illi qd̾
volūt p illum· qꝛ ſicut illi nō aliud
volent ꝙ̄ quod ille· ita ille nolent
quicquid illi nolet· et qd̾ ille volet
nō poterit nō eſſe· ſi honor ⁊ diui=
cie deus ſeruos bonos et fideles ſu
pra bona multa ɔſtituet· imo filij
dei et dij vocabūtur et erūt· et vbi

erit fili⁹ ei⁹ ibi erūt et illi heredeſ quidē dei coheredes aūt xp̄i· ſi vero ſecuritas certi ita erūt vt nulla tenus iſta vel potius illud bonū ſibi defutuꝝ ſciant· Interroga intim tua ſi cape poſſunt tm̄ gaudium ſuū de tanta beatitudine ſua· Tercia dos aīe eſt intentio ſeu compreheſio ꝓut opponit² inſecutioni vie Spes em̄ eſt in via expectatio future beatitudinis· Et ſpes q̄ differt² affligit animā·de qua·j·Coꝛ ix·ne ſcitis ꝙ hi qui in ſtadio currūt omnes quidē currūt·ſ; vn⁹ accipit brauium·ſic currite vt comp̄hendatis ſed in patria ſpes deſinet·et certitudo et ſecuritas perpetua dabitur ꝑ dei immediatā eſſentiaʒ q̄ aīe illabet²·de hac dote dicit Anſ;·li·de ſimili·ſecuritas om̄es alias ꝑtes beatitudinis ꝯfirmat· nec haberi poſſunt ꝑfecte ſine illa·in hac autē vita nihil ſecurum extat totaliter· ſub eadem em̄ ꝑte pauper ex diuite mortuus ex viuo pōt exiſtere · In futuro aūt bonus quicquid voluerit habebit et nil ex eo ſe amiſſurū timebit·hec ille·Om̄ia p̄dicta gaudia et ſingula videbit ſe habere beata anima·et ex iſtis quo ad infinitū quoddāmō ſurget in ea gaudiuʒ de quo Anſ;·ibidem ſic dicit·Quid queſo mai⁹ gaudiū cogitari poſſit ꝙ̄ ex illis compactū p̄tactis gaudium em̄ erit ei intus ⁊ extra gaudiū ſurſum atq; deorſum· gaudiū circū circa et vbiq; gaudiū plenū·hec de Anſ;· vn̄ ibidē li·pſo·ca·vlt·orōne ſic ꝯcludit·Deus me⁹ ⁊ deus me⁹ ſpes mea et gaudiū cordis mei· dic anime mee ſi hoc eſt gaudiū d̄ quo nobis dicis ꝑ filium tuū· Petite et accipietis vt gaudiū v m ſit plenū

Inueni nanq; gaudium qd̄dam plenum et plus ꝙ̄ plenū· Pleno quidē corde plena mente plena aīa pleno toto homine·Nō ergo totum illud gaudiū intrabit in gaudentes·ſ; toti gaudentes intrabūt in gaudium vtiq; tm̄ gaudebūt quantum amabunt·tm̄ amabunt quantum cognoſcent dn̄e tūc et quantū te amabūt· Certe nec ocul⁹ vidit nec auris audiuit nec in coꝛ homis aſcendit in hac vita quantū te cognoſcent et amabūt in alia vita· Oro deus cognoſcam te·amem te· vt gaudeam de te·et ſi nō poſſum in hac vita ad plenū vel ꝑficiam in dies vſq; dum veniat illud ad plenū· Dn̄e ꝑ filiū tuum iubes imo conſulis petere et ꝓmittis accipere vt gaudiū noſtrū ſit plenum· peto dn̄e quod ꝯſulis ꝑ admirabilem ꝯſiliarium noſtrum Accipiam quod ꝓmittis ꝑ veritatē tuam vt gaudium meū plenum ſit· meditetur interim inde mens mea· loquat² inde lingua mea· amet illd̄ coꝛ meum· ſermocionetur os meū· eſuriat illud anima mea· ſiciet caro mea·deſideret° tota ſubſtantia mea donec intrem in gaudium dn̄i· Qui es trinus et vnus deus benedictus in ſecula Amen·

Johānis Nider ſacre paginis Egregij doctoris ordinis predicatorum Conuentualis Nurenbergenſis p̄ceptorij p̄clariſſimum opus finit feliciter·

[illegible] mirabili statu huius mundi . Si quis vero quis facit quod cuilibet placeat . Sunt enim [illegible] qui cuilibet male iudicat . Quidam senex antiquus volens pergere ad aliud castrum pro negotio suo super asinum suum equitabat et filius eius parvulus cum pedes sequebatur obviantes autem eis quibusdam dixerunt Ecce senex iste equitat et facit istum teneram puerum ire pedes . tunc descendens senex et puerum ascendere fecit . obviantes alii dixerunt quam fatuus est iste rusticus qui senio confectus vadit pedes et permittit filium suum equitare . tunc ascenderunt ambo asinum et equitabant . tercii vero obviantes eis dixerunt valde fatui fuistis qui istum asinum interficere vultis . ut misereatur asinum vacuum et ambo ire pedes ceperunt . Alii obviantes eis dixerunt magna est fatuitas eorum qui ducunt asinum et nullus eorum equitat . Tunc portaverunt ambo asinum obviantes autem eis quidam dixerunt nimis est fatuus qui portat asinum qui eos portare debet . Tunc ait filio videns fili quod qualitercumque nos habemus semper habent loqui . Sunt enim quidam qui [illegible] de cuilibet male iudicant . Dicunt enim si quis studet fantasticus est . Si vacat [illegible] [illegible] est . Si tacet [illegible] est . Si parat timidus est . Si maturitati fleumaticus est . Si prandii [illegible] est . Si [illegible] [illegible] est . Si [illegible] [illegible] est . Si plenarie et parate dissimulator est . Si aliorum [illegible] [illegible] est . Si instat vigiliis et orationibus [illegible] est . Si dormiendo sompnolentus est . Si [illegible] et aliorum [illegible] appetens laudis est . Si despicit [illegible] et [illegible] est . Si [illegible] [illegible] adulator est . Si adulari renuit superbus est . Sic [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] . Si vide quod dicat [illegible] si male aliquid agere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non potest [illegible] puta [illegible] puta [illegible] puta [illegible] et si [illegible] sunt [illegible] et [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] dicat quod de me feci si [illegible] in me [illegible] et presume [illegible] de bono [illegible]

Nota de quibus dicitur magister [illegible]

Amor [illegible] timor [illegible] vana [illegible] pudor [illegible] desperatio

[illegible] nolo te orare ad tedium nolo te ieiunare ad defectum nolo te genua flectere ad debilitatem [illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] orando nolo quod [illegible] debet [illegible] nolo quod [illegible] genua flectere . Ut [illegible] [illegible] nolo [illegible] [illegible] . Nil [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] placuit tunc [illegible] [illegible] laudat

No. Q.404.54

The Trustees of the Public Library of the City of Boston 1852 1878
Lux
Omnium Civium

Charlotte Harris Fund